

III 22.348

23 AUGUST 1944

DOCUMENTE

1944

II

**ION ARDELEANU
VASILE ARIMIA
ALECSENI A ANDONE
ILEANA CHIRȚU
EUGENIA CIOCAN
VALENTINA COSTAKE
ALEXANDRU DUȚU
IELIȚA GĂMULESCU**

**ELENA GHEORGHE
VIORICA HOSTIUC
MIRCEA MUȘAT
CRISTIAN POPIȘTEANU
EMILIA POȘTĂRITĂ
ELEONORA RĂDULESCU
MIHAI RETEGAN
IOAN TALPEȘ**

Colectivul de coordonare:

ION ARDELEANU, VASILE ARIMIA, MIRCEA MUȘAT

Referenții științifice

**NICOLAE PETREANU
IOAN SCURTU
ION SPĂLĂȚELU**

Au mai colaborat :

**Dumitru Angheli, Tudor Bucur, Ion Florescu, Elena Moisuc, Margareta Szabó
Constantin Vlad, Valeriu Vellman**

DIRECȚIA GENERALĂ
A
ARHIVELOR STATULUI

CENTRUL DE STUDII ȘI CERCETĂRI
DE
ISTORIE ȘI TEORIE MILITARĂ

23 AUGUST 1944

Documente

1944

Vol. II

63096/1984-

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ
București, 1984

23 AUGUST 1944 — DOCUMENTE

●

23TH OF AUGUST 1944—DOCUMENTS

●

23ГО АВГУСТА 1944 — ДОКУМЕНТЫ

●

23-ste AUGUST 1944 — URKUNDEN

●

23-ème AOÛT 1944 — DOCUMENTS

CUPRINS

Lista documentelor	7
Documente	55
List of documents	835

LISTA DOCUMENTELOR

- 464 *1944 ianuarie 3.* Fragment din buletinul informativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri cu privire la noi instrucțiuni ale C.C. al P.C.R. și la noi mijloace de răspindire a manifestelor comuniste.
- 465 *1944 ianuarie 3, Lisabona.* Raport al ambasadorului american la Lisabona, Fish, prin care informează despre unele demersuri ale reprezentanților români în străinătate — din însărcinarea lui Mihai Antonescu — în vederea stabilirii atitudinii Aliaților față de dorința României de a ieși din război.
- 466 *1944 ianuarie 8, Washington.* Instrucțiuni ale secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, către ambasadorul S.U.A. la Londra, John G. Winant, referitor la rolul unui emisar al lui Iuliu Maniu de a discuta detalii operaționale ale unei întoarceri a armelor împotriva Germaniei de către România.
- 467 *1944 ianuarie 13.* Notă a Direcției Generale a Poliției prin care informează că în noaptea de 13/14 ianuarie 1944, în cartierele muncitorii din Cluj s-au răspândit manifeste comuniste.
- 468 *1944 ianuarie 17, Washington.* Proiect (al Departamentului de Stat) referitor la problemele și caracterul unei ocupații și conduceri militare în România.
- 469 *1944 ianuarie 20.* Ordin general de informații prin care Inspectoratul de jandarmi București comunică date referitoare la activitatea P.C.R.
- 470 *1944 ianuarie 21.* Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care se informează despre răspândirea unor manifeste scrise de mână și multiplecate la șapirograf.

- 471 1944 ianuarie 25, Londra. Proiect de răspuns al Foreign Office-ului privind serisoarea colonelului Talbot Rice în legătură cu condițiile în care Alianții acceptă încheierea unui armistițiu cu România, apreciindu-se drept oportuna propunerea P.C.R. de a se forma un front unit de acțiune.
- 472 1944 ianuarie 29. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitaliei despre răspândirea în București a unui exemplar din ziarul „Tinăruul Patriot”.
- 473 1944 ianuarie 30. Notă informativă a Inspectoratului de poliție Timișoara care semnalează că în Arad au fost răspândite cca 80 păre manifeste semnate „Comitetul Național de Eliberare” al căror text se reproduce în fotocopie.
- 474 1944 ianuarie. Fragment din Chemarea Frontului Patriotice Antitătăș hitlerist, publicată în „România liberă”, prin care forțele politice democratice, ofițerii și soldații sunt îndemnați să lupte pentru răsturnarea dictaturii antonesciene și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.
- 475 1944 ianuarie, Londra. Informare asupra activității Partidului Comunist Român, aflată în Arhiva Foreign Office-ului.
- 476 1944 februarie 1. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la intrevederi ale fruntașilor partidelor politice, situația Uniunii Patriotice și răspândirea unor manifeste comuniste la Arad, Cernavodă, Ploiești.
- 477 1944 februarie 2, Washington. Anexă la o adresă prin care Directorul Secției pentru afaceri europene a Departamentului de Stat, James Clement Dunn, îi aduce la cunoștință ambasadorului S.U.A. în Marea Britanie, John G. Winant, textul prevederilor ce urmează a fi impuse României în momentul capitulării.
- 478 1944 februarie 5. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la circulația și conținutul ziarului comunista „România liberă”.
- 479 1944 februarie 7. Relatarea postului de radio Londra cu privire la importanța pe care o reprezentau pentru Germania bogățiile bazinului dunărean, deci implicit ale României.

- 480 *1944 februarie 8, Stockholm.* Raport strict confidențial al ministrului american în capitala Suediei, Herschel V. Johnson, privind evenimentele petrecute de la lansarea mesajelor lui Iuliu Maniu în vederea ieșirii României din război; notă a ministrului român la Stockholm, Frederic C. Nanu, conținând opiniile oficiale române privind capitularea necondiționată a României.
- 481 *1944 februarie 10.* Manifest adresat muncitorilor de la Uzinele Rogifer – Brașov prin care sunt chemați să saboteze mașina de război germană.
- 482 *1944 februarie 12, Washington.* Notă a ambasadei britanice la Washington trimisă de Departamentul de Stat amiralului William Leahy, șeful Statului Major al Comandamentului Suprem al armatei și marinei S.U.A. referitoare la existența unui grup de generali și ofițeri din armata română care intenționau să organizeze o lovitură de stat militară având ca scop răsturnarea regimului Antonescu.
- 483 *1944 februarie 18.* Ordin al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Buziaș referitor la instrucțiunile C.C. al P.C.R. pentru coordonarea activității organizațiilor de partid și a organizației Ajutorul Roșu.
- 484 *1944 februarie 18.* Ordin al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Buziaș prin care se comunică metodele adoptate de comuniști (în vederea stabilirii legăturilor cu deținuții din închisori și lagăre.
- 485 *1944 februarie 24.* Notă informativă a Inspectoratului General al Jandarmeriei în legătură cu răspândirea la Constanța a unor monezi având inscripții antihitleriste.
- 486 *1944 februarie 24.* Notă a Legiunii de jandarmi Vilcea către Inspectoratul General de Jandarmi prin care se semnalează că există preoți care nutresc idei comuniste.
- 487 *1944 februarie 28.* Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la etichetele antigermane răspândite în Capitală.
- 488 *1944 februarie 29, Berlin.* Notă a directorului ministerului Carl Clodius, din Ministerul de Externe al Reichului, către ministrul de externe Joachim von Ribbentrop, propunind textul unei scrisori care să fie adresată de ministrul de externe german mareșalului Ion Antonescu

în chestiunea livrărilor de petrol din România. În anexă, o notă întocmită de experți germani asupra modalităților în care români se sustrag de la indeplinirea obligațiilor privind livrările de petrol către Germania.

- 489 *1944 februarie 29*. Notă informativă a Inspectoratului regional de poliție Timișoara referitoare la principalele direcții de activitate ale Uniunii Patrioților în vederea făuririi Frontului Național Patriotic,
- 490 *1944 martie 1, București*. Telegramă a ministrului plenipotențiar al Germaniei la București, Münfred von Killinger, adresată ministrului de externe al Reichului, Joachim von Ribbentrop, despre plecarea spre Turcia a prințului Barbu Știrbei, cu știrea lui Iuliu Maniu și a lui Mihai Antonescu.
- 491 *1944 martie 1*. Buletin informativ al Președinției Consiliului de Miniștri privind procesul comuniștilor din Uniunea Patriotică; răspândirea unor manifeste comuniste în Capitală și instrucțiunile conducerii comuniste în vederea formării Frontului Patriotic Antihitlerist.
- 492 *1944 martie 5*. Ordin al Secției de jandarmi Boteni către postul de jandarmi Boteni (județul Dâmbovița) referitor la intensificarea activității comuniștilor.
- 493 *1944 martie 7*. Informație transmisă de postul de radio „România liberă” cu privire la necesitatea respingerii armatelor germane și ieșirii din războiul antisovietic.
- 494 *1944 martie 10, Londra*. Memorandum adresat de Biroul de citire a presei din Stockholm Departamentului de Informații secrete politice din Londra, în care se referă la acordarea unei amnistii și se arată că mișcarea comunistă se răspindește în România.
- 495 *1944 martie 17, București*. Notă informativă întocmită de Serviciul german de contrainformații din România și transmisă Statului Major al conducerii Wehrmachtului și Ministerului de Externe din Berlin, privind călătoria la Cairo a lui Barbu Știrbei, în vederea tratatiilor cu englezii și a sondării condițiilor de pace cu România.
- 496 *1944 martie 18*. Adresa Serviciului special de informații din care rezultă că în întreprinderile din Brașov, Ploiești, București și în cele de pe Valea Jiului se face o intensă propagandă comunistă.

- 497 1944 martie 21, Washington. Notă a lui Cloyce Kenneth Huston, de la Secția pentru probleme sud-europene a Departamentului de Stat, referitoare la propunerile românești de scoatere a României din război formulate de Barbu Știrbei la negocierile cu Aliații de la Cairo.
- 498 1944 martie 21, Washington. Scrisoare a amiralului William D. Leahy, șef de Stat Major pe lingă Comandantul Suprem al armatei și marinei S.U.A., către secretarul de stat american, Cordell Hull, în care subliniază că ieșirea României din Axă ar avea o importanță cardinală pentru evoluția războiului.
- 499 1944 martie 22. Articol redacțional intitulat *Salvarea sau catastrofa* publicat în „România liberă” prin care se îndeamnă la luptă hotărîtă sub conducerea Frontului Patriotic împotriva regimului antonescian și a trupelor hitleriste.
- 500 1944 martie 22. Apel publicat în „România liberă” și adresat ofițerilor și soldaților armatei române pentru răsturnarea dictaturii antonesciene, scoaterea României din războiul purtat împotriva Uniunii Sovietice și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.
- 501 1944 martie 22, Moscova. Telegramă a ambasadorului american la Moscova, Averell Harriman, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, referitoare la crearea Frontului Patriotic și conținutul programului acestuia.
- 502 1944 martie 22, Washington. Telegramă a secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, către ambasadorul american la Londra, John G. Winant, prin care-l informează în legătură cu desfășurarea convorbirilor de la Cairo dintre reprezentanții români și Aliați, redînd declarațiile lui Barbu Știrbei privind condițiile în care România ar ieși din război.
- 503 1944 martie 23, Moscova. Telegramă a ambasadorului american în U.R.S.S., Averell Harriman, prin care-l informează pe secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, despre un schimb de scrisori între V. M. Molotov și ambasadorul britanic la Moscova, J. K. Clark Kerr, privind convorbirile de la Cairo dintre reprezentanții români și cei ai Aliaților.
- 504 1944 martie 23, Washington. Instrucțiuni ale Departamentului de Stat către ambasadele americane de la Londra și Cairo în care se

exprimă satisfacția în legătură cu propunerile românești privind ieșirea României din război și alăturarea ei Aliaților.

- 505 *1944 martie 24, Cairo.* Telegramă a ambasadorului american pe lângă guvernele grec și iugoslav în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, informind despre desfășurarea con vorbirilor ce au loc la Cairo între Aliați și reprezentanții români; situația delicată în care este pusă România de intențiile germane de a declanșa o nouă ofensivă; ultimatumul dău de generalul Wilson lui Ion Antonescu de a nu da curs invitației lui Adolf Hitler.
- 506 *1944 martie 25, Cairo.* Telegramă a ambasadorului american pe lângă guvernele grec și iugoslav în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, informind despre un mesaj pe care Barbu Știrbei îl promise de la Iuliu Maniu, în care acesta prezinta pericolul ca România să fie ocupată de trupe germane după ocuparea Ungariei.
- 507 *1944 martie 25, Washington.* Instrucțiuni ale secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, trimise ambasadorului american la Moscova, Averell Harriman, în care expune punctul de vedere al guvernului și autorităților militare americane asupra oportunității ieșirii României din război.
- 508 *1944 martie 27.* Fragment din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la manifestul comunist răspândit în Capitală și semnat „Grupul patriotic Grivița”.
- 509 *1944 martie 27, Cairo.* Telegramă a ambasadorului american pe lângă guvernele grec și iugoslav în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, prin care informeaază despre o scrisoare a comisarului poporului pentru afaceri externe al U.R.S.S., Veaceslav Mihailovici Molotov, către Foreign Office în legătură cu posibilitatea ecaterii României din război și dorința guvernului sovietic de a stabili un contact cu Ion Antonescu.
- 510 *1944 martie 27, Washington.* Notă a adjunctului șefului Secției pentru probleme sud-europene, Cavendish W. Cannon, către directorul Direcției pentru probleme europene a Departamentului de Stat, James Clement Dunn, privind continuarea tratativelor de la Cairo

și condițiile ce urmau să-i fie puse lui Ion Antonescu și lui Maniu pentru ca România să iasă din război.

- 511 *1944 martie 28, Washington.* Notă de răspuns a șefului Statului Major pe lingă Comandantul Suprem al armatei și marinei S.U.A., amiralul William D. Leahy, către secretarul de stat american, Cordell Hull, prin care comunică opiniile Comitetului mixt al șefilor de Stat Major în legătură cu oportunitatea ieșirii României din război.
- 512 *1944 martie 29, Moscova.* Telegramă a ambasadorului britanic la Moscova, A. Clark Kerr, adresată Foreign Office-ului, în care se precizează acordul de sprijin al guvernului sovietic în cazul răsturnării guvernului Antonescu.
- 513 *1944 martie 29, Cairo.* Telegramă a ministrului rezident britanic la Cairo, lord Moyne, adresată Foreign Office-ului, prin care transmite cererile mareașalului Antonescu și dacă România poate conta pe sprijinul Aliaților în cazul unei schimbări.
- 514 *1944 martie 29, Cairo.* Telegramă trimisă de ministrul rezident britanic la Cairo, lordul Moyne, adresată la Foreign Office, prin care roagă să se transmită dacă guvernul britanic acceptă bombardarea unor obiective indicate de români; își exprimă ezitarea că Antonescu va acționa în timp util.
- 515 *1944 martie 30.* Fragment din buletinul informativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri cuprindând instrucțiuni ale C.C. al P.C.R. cu privire la organizarea actelor de sabotaj a gărzilor tineretului patriotic și a gărzilor de apărare.
- 516 *1944 martie 30, Londra.* Telegramă a ambasadorului american la Londra, John Winant, cuprindând declarația unei oficialități din Foreign Office în legătură cu hotărîrea guvernului sovietic de a trata cu România.
- 517 *1944 martie 30, Cairo.* Telegramă a ambasadorului american, Lincoln MacVeagh, pe lingă guvernele grec și iugoslav în exil, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, prin care-l informează despre cererea lui Antonescu de a repeta pe un anumit canal propunerile guvernului sovietic în vederea încheierii unui armistițiu între România și Aliați.

- 518 *1944 martie 30, Washington.* Instrucțiuni ale secretarului de stat american, Cordell Hull, către ambasadorul S.U.A. pe lingă guvernele iugoslav și grec în exil la Cairo, Lincoln MacVeagh, referitoare la importanța politică și militară a unor rezultate imediate ale convoiriilor dintre Aliați și reprezentanții români.
- 519 *1944 martie 31.* Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la instrucțiuni ale C.C. al P.C.R. privind intensificarea propagandei și organizarea acțiunilor demonstrative de stradă.
- 520 *1944 martie 31, Cairo.* Telegramă a ministrului rezident britanic la Cairo, lordul Moyne, adresată la Foreign Office, prin care transmite convoarele dintre ambasadorul sovietic la Cairo, Nikolai Vasilievici Novikov, și prințul Barbu Știrbei privind sprințul militar sovietic în cazul în care guvernul Maniu realizează răsturnarea guvernului Antonescu.
- 521 *1944 martie 31, Londra.* Minută personală a prim-ministrului Winston S. Churchill pentru informarea secretarului de stat pentru afaceri externe, Anthony Eden, în care definește obiectivul principal al Aliaților în ce privește România.
- 522 *1944 martie.* Extras din darea de seamă a Chesturii poliției Constanța cu privire la activitatea comuniștilor.
- 523 *1944 aprilie 1, București.* Telegramă a plenipotențiarului german la București, Manfred von Killinger, despre starea de spirit din România.
- 524 *1944 aprilie 1, Londra.* Scrisoarea lui P. Howard, de la Foreign Office, adresată lui P. N. Loxley privind întoarcerea armelor de către România împotriva germanilor și modalitatea de a duce mai ușor tratative cu guvernele aliate.
- 525 *1944 aprilie 1, Londra.* Telegramă a Foreign Office-ului către ministrul britanic de la Moscova, A. Clark Kerr, referitoare la comunicatul german care apreciază că armata română jucă un rol important în menținerea liniei de sud a frontului german.
- 526 *1944 aprilie 1 (Alger).* Mesajul transmis de Comandantul Suprem al forțelor aliate din Meditarana, generalul Henry Maitland Wilson, lui Iuliu Maniu privind posibilitatea de capitulare a armatei române și ulterior întoarcerea armelor împotriva germanilor; sugerează între-

ruperea comunicațiilor din spatele frontului german ; promite sprijin prin bombardarea unor obiective importante.

- 527 1944 *aprilie 2*, *Moscova*. Declarația dată de guvernul sovietic după trecerea de către trupele sovietice a granițelor României.
- 528 1944 *aprilie 3*. Buletin informativ înaintat Președintelui Consiliului de Miniștri privind mijloacele și materialele de propagandă și de sabotaj folosite de membrii organizației comuniste din Ploiești.
- 529 1944 *aprilie 3, Londra*. Minută a Foreign Office-ului, semnată de 〈P. C. Rose〉 prin care se specifică intervenția făcută pe lingă guvernul sovietic în sensul cererii formulate de mareșalul Antonescu de a se elabore o declarație cuprinzînd garanții politice pentru România.
- 530 1944 *aprilie 3, Londra*. Proiect de minută pentru prim-ministrul britanic, Winston S. Churchill, din partea secretarului de stat pentru afaceri externe, Anthony Eden, referitoare la dorința englezilor de a acționa ca intermediari între ruși și români și de a-i reconcilia în vederea armistițiului.
- 531 1944 *aprilie 3, Cairo*. Telegramă a ministrului rezident britanic la Cairo, lordul Moyne, adresată ministrului rezident britanic la Alger, Harold Macmillan, privind propaganda germană referitoare la ocuparea României.
- 532 1944 *aprilie 3, Ankara*. Telegramă a ambasadorului britanic la Ankara, Hugh M. Knatchbull-Hugessen, adresată Foreign Office-ului, privind știrea despre starea creată în România în urma retragerii trupelor germane.
- 533 1944 *aprilie 3—9*. Extras din buletinul rezumativ alcătuit de Ministerul Justiției referitor la răspîndirea unor manifeste comuniste la Timișoara.
- 534 1944 *aprilie 4, Cairo*. Telegramă a ambasadorului american pe lingă guvernele iugoslav și grec în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, transmîndu-i un mesaj al prințului Barbu Știrbei adresat lui Iuliu Maniu.
- 535 1944 *aprilie 4, Londra*. Telegramă de informare pentru guvernele Commonwealth-ului din partea Foreign Office-ului, referitoare la

mesajul trimis de Aliați lui Ion Antonescu, privind condițiile sovietice de armistițiu.

- 536 1944 aprilie 5. Fragment din buletinul informativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri referitor la intensificarea acțiunilor pentru ieșirea din războiul antisovietic.
- 537 1944 aprilie 5, Cairo. Telegramă a ministrului rezident britanic la Cairo, lord Moyne, către Foreign Office, privind mesajul primit de la mareșalul Ion Antonescu care solicită informații despre condițiile minime de armistițiu din partea Uniunii Sovietice, cu comentarii la acest mesaj.
- 538 1944 aprilie 5, Londra. Minută a Foreign Office-ului (semnată M. Rose) referitoare la mesajul transmis de Aliați mareșalului Ion Antonescu prin care i se cere acordul asupra propunerilor sovietice de armistițiu.
- 539 1944 aprilie 5, Cairo. Telegramă trimisă de ministrul rezident britanic la Cairo, lordul Moyne, la Foreign Office referitoare la răspunsul dat mareșalului Antonescu de celei trei guverne aliate privind posibilitatea de a acționa împotriva germanilor și încheierea armistițiului cu U.R.S.S.
- 540 1944 aprilie 5, Washington. Telegramă a secretarului de stat al S.I.U.A., Cordell Hull, către ambasadorul american la Moscova, Averell Harriman, referitoare la atitudinea pe care urmău să o adopte, în mod diferențiat, cele trei Puteri Aliate față de România în cazul ieșirii acesteia din război.
- 541 1944 aprilie 6. Fragment din buletinul informativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri privind comentarea conținutului numărului 2 din 22 martie 1944 al ziarului comunista România liberă".
- 542 1944 aprilie 6, Londra. Minută a Foreign Office-ului privind interesul crescănd al sovieticilor în negocierile de armistițiu cu România și poziția Angliei.
- 543 1944 aprilie 6, Cairo. Informare telegrafică a ministrului rezident britanic la Cairo, lordul Moyne, trimisă la Foreign Office, privind oferta de colaborare militară în răsărit, prin încheierea armistițiului, făcută de sovietici românilor.

- 544 *1944 aprilie 7, București.* Telegramă a reprezentantului special al Reichului în România pentru probleme economice, Hermann Neubacher, contrasemnată de ambasadorul Manfred von Killinger, despre starea de spirit a muncitorilor din regiunea petroliferă și activitatea organizatorică desfășurată de comuniști.
- 545 *1944 aprilie 7, <Londra>.* Telegramă de informare a Foreign Office-ului adresată guvernelor Canadei, Australiei, Noii Zeelande și Africii de Sud, în care se arată necesitatea urgentă a capitulării armatei române și punerea de acord a înaltelor comandamente sovietice și române pentru un ajutor militar reciproc împotriva germanilor.
- 546 *1944 aprilie 8, Cairo.* Telegramă a ambasadorului american pe lîngă guvernele grec și iugoslav în exil, Lincoln MacVeagh, prin care comunică secretarului de stat, Cordell Hull, condițiile armistițiului dintre Aliați și România înmînate lui de omologul său sovietic, Nicolai Vasilievici Novikov.
- 547 *1944 aprilie 11, Washington.* Instrucțiuni ale Departamentului de Stat către Ambasada americană pe lîngă guvernele grec și iugoslav în exil la Cairo, privind unele modificări sugerate de partea americană la propunerile sovietice de armistițiu dintre România și Aliați.
- 548 *1944 aprilie 12.* Scrisoare a lui Mihai Antonescu către șeful Marelui Stat Major, generalul Ilie Șteflea, prin care îi face cunoscută necesitatea de a se acționa împotriva abuzurilor și violențelor germane.
- 549 *1944 aprilie 13.* Notă informativă a Inspectoratului de jandarmi Galați asupra stării de spirit a populației civile și a cauzelor care o determină.
- 550 *1944 aprilie 13.* Ordin de informare al Legiunii de jandarmi București către secțiile și posturile de jandarmi în legătură cu urmărirea și prevenirea acțiunilor comuniste ce vizează înființarea unor „grupe de acțiune”.
- 551 *1944 aprilie 13.* Buletin radio informativ special cuprinsind relațiile postului de radio „Atlantic” privind situația de pe frontul din Crimeea.
- 552 *1944 aprilie 14.* Buletin informativ al Centrului de radio-ascultare, cuprinsind știrea transmisă de postul de radio Ankara privind imi-

nentă ieșire a României din război în condițiile înaintării Armatei sovietice și a dorinței de pace a poporului.

- 553 *1944 aprilie 14, Cairo.* Telegramă a ambasadorului Statelor Unite pe lingă guvernele iugoslav și grec în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat american, Cordell Hull, privind emisiunile unui post de radio-recepție clandestin care transmitea în România.
- 554 *1944 aprilie 16, Cairo.* Telegramă a ambasadorului S.U.A. pe lingă guvernele iugoslav și grec în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat american, Cordell Hull, referitoare la o propunere a lui Barbu Știrbei privind crearea, în Moldova, a unui guvern condus de Maniu.
- 555 *1944 aprilie 22, Moscova.* Scrisoare a ambasadorului britanic la Moscova, Archibald Clark Kerr, către comisarul poporului pentru afaceri externe al U.R.S.S., Veaceslav Mihailovici Molotov, în legătură cu o întrevedere particulară a ministrului britanic la Berna, Cliffort John Norton, cu Grigore Gafencu, fost ministru de externe al României, referitoare la condițiile politice pe care România ar trebui să le accepte pentru a înceta ostilitățile.
- 556 *1944 aprilie 24, Moscova.* Scrisoare a ambasadorului britanic la Moscova, Archibald Clark Kerr, către comisarul poporului pentru afaceri externe al U.R.S.S., Veaceslav Mihailovici Molotov, în care îi prezintă un proiect de mesaj ce cuprinde condițiile armistițiului cu România, urmând să fie trimis mareșalului Ion Antonescu.
- 557 *1944 aprilie 27.* Apel transmis de postul de radio „România liberă”, adresat luerătorilor și funcționarilor, intelectualilor și marinarilor de a ieși din războiul antisovietic.
- 558 *1944 aprilie 27, Moscova.* Scrisoare a prim-locuitorului comisarului poporului pentru afaceri externe, Andrei Ianuarievici Vișinski, către ambasadorul Marii Britanii la Moscova, Archibald Clark Kerr, în legătură cu discuțiile pe marginea textului armistițiului românosovietic.
- 559 *1944 aprilie.* Memoriul oamenilor de știință și cultură, membri ai Academiei Române și profesori și ai Universităților din București, Iași și Cluj adresat lui Ion Antonescu, prin care cer ieșirea României din războiul hitlerist.

- 560 *1944 mai 1.* Manifestul Frontului Unic Muncitoresc publicat în „România liberă” din 26 mai 1944.
- 561 *1944 (mai).* Manifest editat de Comitetul patriotic de la C.F.R. al Frontului Unic Muncitoresc.
- 562 *1944 (mai).* Manifest editat de Comitetul patriotic de la S.E.T. al Frontului Unic Muncitoresc.
- 563 *1944 (mai).* Manifest editat de Comitetul patriotic de la Întreprinderea Mociornița al Frontului Unic Muncitoresc.
- 564 *1944 mai 1, Washington.* Declarația guvernelor Marii Britanii, Uniunii Sovietice și Statelor Unite adresată guvernelor Ungariei, Bulgariei, României și Finlandei, conținind apelul ca acestea să iasă din Axă și să se alăture Aliaților.
- 565 *1944 mai 2.* Notă a lui Rode, provenită pe cale orală de la Ministerul de Externe, privind poziția lui Iuliu Maniu, a maresalului Ion Antonescu și a lui Mihai Antonescu în urma declarației lui Veaceslav M. Molotov din 2 aprilie 1944.
- 566 *1944 mai 3.* Apel al postului de radio „România liberă” prin care se îndeamnă populația să nu răspundă la ordinele de mobilizare.
- 567 *1944 mai 4, Moscova.* Scrisoarea lui A. L. Vișinski, adjunct de comisar al poporului pentru afaceri externe al Uniunii Sovietice, adresată lui A. Clark Kerr, ambasadorul extraordinar și plenipotențiar al Marii Britanii la Moscova, privind comportamentul trupelor române pe frontul sovietic.
- 568 *1944 mai 5, Londra.* Scrisoare a secretarului de stat pentru afaceri externe, Anthony Eden, adresată ambasadorului britanic la Moscova, A. Clark Kerr, privind clarificarea poziției guvernelor britanic și sovietic în privința sprijinului ce urmău să și-l acorde reciproc în zonele de operațuni militare.
- 569 *1944 mai 6.* Raport al Serviciului Abwehr în România referitor la producția de petrol și la metodele folosite de autoritățile române – printre care și tactica amințării – pentru a extrage și livra Germaniei cît mai puțin petrol.

- 570 1944 mai 9. Chemare publicată în „România liberă” și adresată femeilor prin care sunt indemnate să intre în Frontul Patriotice Antihitlerist.
- 571 1944 mai 9. Apel lansat de postul de radio „România liberă” pentru unirea tuturor forțelor patriotice în vederea salvării patriei și alungării trupelor hitleriste.
- 572 1944 mai 9, Londra. Scrisoare a colonelului Talbot Rice, adresată lui D. Howard la Foreign Office, privind misiunea colonelului de Chastelaine în România.
- 573 1944 mai 17. Notă informativă înaintată Direcției Generale a Navigației Fluviale Române referitoare la vasele și șlepurile distruse între 9 aprilie – 17 mai 1944 în sectorul „Dunărea de Sus”.
- 574 1944 mai 24. Ordin al Chesturii poliției Ploiești către comisariile de poliție din județul Prahova prin care se semnalează instrucțiunile comuniste privind intensificarea acțiunii de propagandă și constituirea de comitete ale Frontului Patriotice în cartiere, fabrici, ateliere.
- 575 1944 mai 25, Cairo. Telegramă a ambasadorului american pe lingă guvernele iugoslav și grec în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, privind noile propuneri ale opoziției românești în vederea desprinderii României de Axă.
- 576 1944 mai 25, Cairo. Scrisoare a ministrului rezident britanic în Orientul Mijlociu, la Cairo, lordul Moyne, către Departamentul pentru probleme sud-est europene al Foreign Office-ului, prin care trimitea declarația prințului Barbu Știrbei la întâlnirea de la Cairo a delegațiilor Aliate din 25 mai.
- 577 1944 mai 26. Informare a Ministerului de Externe al Germaniei despre situația politică internă din România, tatonări de pace cu Uniunea Sovietică, poziția regelui și a lui Ion Antonescu.
- 578 1944 mai 28. Apel transmis de postul de radio „România liberă” referitor la necesitatea colaborării tuturor forțelor democratice naționale în lupta antifascistă și antihitleristă.
- 579 1944 mai 30. Apel transmis de postul de radio „România liberă” pentru ca marinarii și ofițerii români să se alăture forțelor patriotice

antihitleriste și pentru organizarea detășamentelor de eliberare a deținuților politici.

- 580 *1944 mai 31, Cairo.* Scrisoare a ministrului rezident britanic la Cairo, lordul Moyne, către Foreign Office, referitoare la discuțiile pe care urmează să le poarte cu ambasadorul sovietic la Cairo, Nikolai Vasiliievici Novikov, în vederea adoptării unei atitudini comune față de negocierile privind armistițiul cu România.
- 581 *1944 iunie 1.* Notă informativă în legătură cu semnalarea de partizani în regiunea Sărata, județul Rădăuți.
- 582 *1944 iunie 1, Cairo.* Telegramă a ambasadorului american pe lîngă guvernele iugoslav și grec în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, privind asigurările pe care le-au formulat reprezentanții români pentru a fi date de Aliați.
- 583 *1944 iunie 1, Cairo.* Telegramă a ambasadorului american pe lîngă guvernele iugoslav și grec în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, privind un mesaj al reprezentanților Aliați la Cairo, adresat lui Iuliu Maniu, prin care il anunță că negocierile au luat sfîrșit, sugerîndu-i totodată să ia contact direct cu Armata Roșie.
- 584 *1944 iunie 2, Brașov.* Raport al șefului Grupului etnic german din România, Andreas Schmidt, către reichsführerul SS Heinrich Himmler, privind situația politică din România, încercări de a ieși cît mai curînd posibil din război; sugestii privind atitudinea Germaniei față de România, spre a o putea exploata în scopul aprovizionării pentru război și a o lăsa extenuată după terminarea războiului.
- 585 *1944 iunie 3.* Notă a Inspectoratului General al Jandarmeriei referitoare la răspîndirea unor manifeste comuniste printre muncitorii de la Uzinele Malaxa.
- 586 *1944 iunie 4—12.* Buletin rezumativ alcătuit de Ministerul Justiției după rapoartele parchetelor generale și parchetele tribunalelor. Informații referitoare la manifestul răspîndit la 1 iunie 1944 în Timișoara, redactat în limbile română și maghiară și semnat „Comitetul bănățean de luptă”.
- 587 *1944 iunie 6.* Notă informativă cu privire la arestarea a doi muncitori care au răspîndit manifeste comuniste.

- 588 *1944 iunie 7.* Notă informativă a Serviciului special de informații către Ion Antonescu referitoare la poziția liderilor partidelor burghese după debarcarea din Normandia și atitudinea acestora față de perfectarea acordului cu comuniștii.
- 589 *1944 iunie 9.* Notă a Serviciului special de informații în legătură cu atitudinea liderilor P.N.T. și P.N.L. în cadrul acțiunii de făurire a Blocului Național Democrat.
- 590 *1944 iunie 9.* Notă a Serviciului special de informații cu privire la discuțiile purtate în vederea creării Blocului Național Democrat.
- 591 *1944 iunie 10, Londra.* Telegramă a Foreign Office-ului trimisă la Moscova ((probabil ambasadorului britanic, Sir Archibald Clark Kerr), prin care se comunică planul de acțiune pentru răsturnarea guvernului Antonescu.
- 592 *1944 iunie 12, Washington.* Serisoare a lui P. H. Gore Booth de la Ambasada britanică la Washington adresată Departamentului (cu problemele de) Sud din Foreign Office privind situația politică din România.
- 593 *1944 iunie 13, Cairo.* Telegramă a ambasadorului american pe lîngă guvernele iugoslav și grec în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, prin care anunță acordul lui Iuliu Maniu de a încheia un armistițiu în condițiile prezentate de Aliați.
- 594 *1944 iunie 13.* Ordin de informare al Legiunii de jandarmi București în legătură cu acțiunile organizației Ajutorul Roșu desfășurate în sprijinul comuniștilor întemnițați.
- 595 *1944 iunie 13.* Notă a Serviciului special de informații referitoare la opiniile lui Gheorghe Brătianu, reprezentant al P.N.L.
- 596 *1944 iunie 14.* Ordin secret al Ministerului Afacerilor Interne în care se semnalează tratativele purtate de comuniști cu liderii social-democrați, național-țărănești și liberali în vederea constituirii blocului democratic.
- 597 *1944 iunie 16.* Articol publicat în „România liberă” prin care armata română este îndemnată să lupte împotriva Germaniei hitleriste pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei.

- 598 *1944 iunie 17, Washington.* Instrucțiuni ale secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, adresate ambasadorului american pe lîngă guvernele iugoslav și grec în exil la Cairo, Lincoln MacVeagh, în legătură cu continuarea negocierilor dintre Aliați și România.
599. *1944 iunie 19–25.* Buletin rezumativ alcătuit de Ministerul Justiției, referitor la manifestele răspîndite în Arad și cuprinsul acestora.
- 600 *1944 iunie 19.* Serisoare a ministrului economiei Reichului, Walther Funk, către ministrul de externe Joachim von Ribbentrop, privind mijloacele prin care guvernul român ar putea fi determinat să-și îndeplinească obligațiile pe plan economic față de Germania; indemnul de a se recurge la folosirea unor mijloace de constringere.
- 601 *1944 iunie 20.* Declarația de constituire a Blocului Național Democrat.
- 602 *1944 iunie 21.* Notă informativă a Chesturii poliției Ploiești referitoare la legăturile organizației regionale P.C.R. Prahova cu unii oameni politici-democrați din județ.
- 603 *1944 iunie 22.* Notă a Serviciului special de informații în legătură cu demersurile reprezentanților P.C.R. de a se consolida și lărgi Blocul Național Democrat.
- 604 *1944 iunie 23.* Notă informativă în legătură cu arestarea unui grup de comuniști în județul Caraș.
- 605 *1944 iunie 23.* Notă informativă a Serviciului special de informații către Ion Antonescu cu privire la preocupările forțelor politice burzheze ca România să încheie armistițiul cu Națiunile Unite.
- 606 *1944 iunie 24.* Notă informativă prin care se semnalează răspîndirea în comuna Foeni, județul Timiș-Torontal, a unor manifeste comuniste, semnate „Comitetul băنățean de luptă”.
- 607 *1944 iunie 24.* Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam referitor la crearea unui resort medical cu scopul de a asigura asistența medicală membrilor P.C.R., în primul rînd celor aflați în clandestinitate.
- 608 *1944 iunie 24. Madrid.* Telegramă a ambasadorului american în Spania, Carlton J. H. Hayes, privind unele contacte pe care un func-

ționar al Legației americane le-a avut cu diplomați români din Madrid în legătură cu situația în care se află România și cu perspectivile acesteia de a ieși din război. Instrucțiuni date lui Hayes de către Departamentul de Stat. Notă a ministrului de externe al României.

- 609 *1944 iunie 25.* Notă informativă a Legiunii de jandarmi București, în legătură cu prinderea a doi muncitori care răspindea manifeste comuniste.
- 610 *1944 iunie 26.* Notă informativă prin care se semnalează că în shtatia Recaș, județul Tîrnava Mare, a sărit în aer un tren cu benzină, datorită unei mine cu întîrziere montată pe şină.
- 611 *1944 iunie 26.* Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam referitor la înființarea unui birou juridic al P.C.R. cu scopul de a intensifica activitatea de propagandă a partidului și de a asigura apărarea în procesele în care sunt implicați comuniștii.
- 612 *1944 iunie 26.* Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam cu referire la atribuțiile bîroului juridic creat de P.C.R. care să asigure asistență juridică comuniștilor, patriotilor antihitleriști și unor categorii de dezertori.
- 613 *1944 iunie 26 – iulie 2.* Extras din buletinul rezumativ alcătuit de Ministerul Justiției referitor la detașamentul de partizani comuniști organizat la poalele Muntelui Semenic.
- 614 *1944 iunie 28.* Fragment din chemarea Uniunii Patriotice publicată, ca articol redacțional, în ziarul „România liberă”.
- 615 *1944 iunie 29, București.* Copie a scrisorii directorului ministerial Carl Clodius către comandantul Grupului de armate „Ucraina de Sud”, general-colonelul Schörner, despre convorbirea pe care a avut-o cu președintele Consiliului de Miniștri din România în problema plășilor pentru armata germană.
- 616 *1944 iunie 29, Cairo.* Telegramă a ambasadorului american pe lîngă guvernele iugoslav și grec în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, în care este prezentat planul lui Iuliu Maniu de a scoate România din război.

- 61.7 *1944 iunie*. Manifest al comitetului de acțiune al Fabricii Astra prin care muncitorii sănătății să lupte pentru alungarea hitleriștilor din țară, pentru doborarea dictaturii antonesciene și instaurarea unui guvern național democratic.
- 61.8 *1944 iulie 1*. Notă a Serviciului special de informații referitoare la realizarea unității de vederi în frontul opoziției.
- 61.9 *1944 iulie 1*. Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam referitor la lansarea unui manifest de către C.C. al U.T.C. prin care se îndeamnă la organizarea grupelor de partizani, a acțiunilor antirăzboinice și de propagandă.
- 62.0 *1944 iulie 4*. Notă a Serviciului special de informații referitoare la opinile fruntașilor național-țărăniști în legătură cu perspectiva schimbării regimului politic în România.
- 62.1 *1944 iulie 4*. Notă a Serviciului special de informații în care se redă opinia lui Iuliu Maniu asupra evoluției evenimentelor politice din România.
- 62.2 *1944 iulie 4*. Notă a Serviciului special de informații în legătură cu poziția adoptată de Iuliu Maniu în cadrul frontului opoziției.
- 62.3 *1944 iulie 5*. Scrisoare a șefului Comandamentului Suprem al Wehrmachtului, feldmareșalul Wilhelm Keitel, către ministrul de externe al Reichului, Joachim von Ribbentrop, solicitând sprijinul să se determine România să accepte cerințele germane privind aprovizionarea Wehrmachtului cu produse agricole.
- 62.4 *1944 iulie 5*. Ordin de informații al Legiunii de jandarmi București în legătură cu propaganda desfășurată de P.C.R. în rândurile țărănimii.
- 62.5 *1944 iulie 6*. Extras din raportul Parchetului tribunalului Caraș înaintat Ministerului Justiției privitor la componența grupului de partizani comuniști din Munții Semenicului și descoperirea unor organizații comuniste și utelești în localitățile Bocșa Română, Bocșa Vasiovei, Ocnă de Fier și Reșița.
- 62.6 *1944 iulie 6, Londra*. Informare a Foreign Office-ului pentru ministrul rezident britanic la Cairo, lordul Moyne, referitoare la asigurarea

dată de vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Mihai Antonescu, că de Chastelaine este în siguranță și nu va fi predat germanilor.

- 627 **1944 iulie 8.** Notă a Serviciului special de informații în legătură cu intensificarea activității P.C.R. în cadrul organizațiilor muncitororești din Capitală și Transilvania.
- 628 **1944 iulie 10.** Articol redacțional publicat în „România Ilibera” referitor la marea ofensivă a Aliaților pe toate fronturile.
- 629 **1944 iulie 10.** Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de Poliție Jam referitor la intensificarea acțiunilor de propagandă ale P.C.R. pentru ieșirea României din război, constituirea Frontului Unic Muncitoresc, organizarea unor acțiuni de sabotaj în spatele frontului.
- 630 **1944 iulie 11.** Notă a Serviciului special de informații în legătură cu evoluția opțiunii politice a lui Iuliu Maniu.
- 631 **1944 iulie 12, Fuschl.** Notă lui Carl Clodius, director în Ministerul de Externe al Reichului, cu rang de ministru plenipotențiar și neprezentant al Germaniei la București pentru problemele economice către ministrul de externe al Reichului, Joachim von Ribbentrop, privind concepția mareșalului Ion Antonescu despre situația militară; considerente asupra politicii externe a României, asupra situației interne; aspecte legate de aprovizionarea trupelor germane din România, de relațiile economice și financiare germano-române; alternative privind viitoarea atitudine a Germaniei față de România.
- 632 **1944 iulie 14.** Notă a Serviciului special de informații referitoare la discuțiile legate de fuzionarea grupării din jurul lui Mihai Ralea cu P.S.D.
- 633 **1944 iulie 15.** Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam referitor la intensificarea activității comuniștilor din Capitală.
- 634 **1944 iulie 17, Istanbul.** Telegramă a consulului general american în Turcia, Burton Y. Berry, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, în legătură cu o declarație a consilierului de presă al Legației române de la Istanbul, Teodor Solacolu, privind perspectiva creării unui guvern de coaliție în România.

- 635 *1944 iulie 18.* Apel transmis de postul de radio „România liberă”, adresat patrioților ploieșteni și țăranilor din Moldova, Bărăgan și Banat de a sabota producția și războiul hitlerist.
- 636 *1944 iulie 19.* Notă a Serviciului special de informații referitoare la punctele de vedere adoptate față de părerea susținută de comuniști de a se organiza gărzi civice ca nucleu al acțiunilor de rezistență.
- 637 *1944 iulie 20.* Scrisoare a ministrului afacerilor externe al Reichului, Joachim von Ribbentrop, către șeful Comandamentului Suprem al Wehrmachtului, Wilhelm Keitel, privind presunile exercitate asupra României în vederea satisfacerii cererilor germane pentru aprovizionarea Wehrmachtului.
- 638 *1944 iulie 22.* Raport al Postului de jandarmi Lacu Sărat către Legiunea de jandarmi Brăila prin care se anunță sustragerea unei cantități de muniții de la un depozit al armatei germane amplasat în pădurea Lacu Sărat.
- 639 *1944 iulie 26.* Notă a majorului de la Statul Major al Armatei de uscat germane, referitoare la trimiterea unei delegații române în Elveția pentru ca pe cale diplomatică, prin intermediere engleză, să se ajungă la tratative de pace cu Uniunea Sovietică.
- 640 *1944 iulie 26.* Ordin circular înaintat de Legiunea de jandarmi Alba umităților în subordine cu privire la înmulțirea actelor de sabotaj a războiului hitlerist.
- 641 *1944 iulie 28.* Apel al P.C.R. către armată prin care aceasta este îndemnată la întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste, pentru salvarea țării de la dezastru.
- 642 *1944 iulie 28.* Articol redațional publicat în ziarul „România liberă” prin care poporul român este chemat să lupte pentru doborarea guvernului antonescian și alungarea trupelor hitleriste din țară, pentru o Românie liberă, democratică și independentă.
- 643 *1944 iulie 29.* Apel publicat în ziarul „România liberă” prin care țăranii sunt chemați să ascundă recolta și să refuze să lucreze pentru hitleristi.
- 644 *1944 iulie 28.* Apel antirăzboinic publicat în ziarul „România liberă” prin care femeile sunt îndemnate să-și impiedice soții, frații, fiii să plece pe front.

- 645 *1944 iulie 29.* Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam referitor la organizarea unor ample acțiuni antirăzboinice și antihitleriste de către P.C.R. cu ocazia sărbătoririi zilei de 1 august.
- 646 *1944 iulie 29.* Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam referitor la răspândirea în Capitală a unor manifeste semnate de „Uniunea Tineretului Patriotice” prin care se îndeamnă la ruperea alianței cu Germania, izgonirea germanilor din țară, instaurarea unui guvern democratic și încheierea păcii cu Puterile Aliate.
- 647 *1944 iulie 29.* Apel transmis de postul de radio „România liberă”, adresat funcționarilor de stat, de a sabota războiul antisovietic și regimul antonescian.
- 648 *1944 iulie.* Manifest al Frontului Unic Muncitoresc care îndeamnă clasa muncitoare, toate forțele nefasciste din țară la lupta pentru eliberarea țării și închetarea războiului împotriva Națiunilor Unite.
- 649 *1944 august 1–10.* Manifest al Uniunii Patrioților Români către membrii Wehrmachtului din România prin care sunt îndemnați să nu mai dea ascultare ordinelor lui Hitler și să se alăture poporului român în lupta împotriva hitlerismului.
- 650 *1944 august 2.* Notă informativă referitoare la starea de spirit a muncitorilor de la Uzinele Ferdinand < Oțelul Roșu > – Caraș.
- 651 *1944 august 3.* Comunicare a Grupului de corpuri de armă Kirchner către grupul de armate Wöhler privind atitudinea ostilă a militariilor români față de cei germani; indicii despre existența unor planuri de întoarcere a armatelor împotriva Germaniei.
- 652 *1944 august 3.* Notă informativă a Inspectoratului General al Jandarmeriei în legătură cu starea de spirit a muncitorilor de la Fabrica de hîrtie din Bușteni.
- 653 *1944 august 3.* Notă informativă din care rezultă că organizația comunistă din județul Prahova, în baza hotărîrili C.C. al P.C.R., a luat măsuri de organizare a mișcării de partizani.
- 654 *1944 august 4.* Notă încheiată în urma consfătuirii dintre șefii detașamentelor germane de legătură pe lîngă comandanțele armatelor

române privind pericolul unei răsturnări a situației în România ; stabilirea codului de comunicare între forurile germane în cazul observării unor indicii semnificative în activitatea trupelor române.

- 655 *1944 august 5.* Extras dintr-o notă informativă a Oficiului central pentru siguranță Reichului către Sectorul de cercetare militar pentru Vest din Comandamentul Suprem al Wehrmachtului privind situația din România ; preluarea de către Partidul Comunist din România a conducerii luptei opoziției interne împotriva regimului militaro-fascist ; activitatea partizanilor în Banat ; posibilitatea formării de grupuri de partizani care să lupte împotriva Wehrmachtului.
- 656 *1944 august 9.* Fragment din nota Direcției Generale a Poliției referitoare la activitatea Partidului Comunist Român și a altor forțe politice împotriva regimului antonescian.
- 657 *1944 august 9.* Notă informativă a Inspectoratului General al Jandarmeriei asupra stării de spirit a muncitorilor din regiunea petroliferă Moinești – Solonți, județul Bacău.
- 658 *1944 august 10.* Articol editorial publicat în ziarul „România liberă” intitulat *Blocul Partidelor și datoria României în ceasul de față*.
- 659 *1944 august 10.* Platforma lansată de Comitetul Central al Apărării Patriotice pentru salvarea patrioților aflați în închisori și lagăre.
- 660 *1944 august 10.* Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam referitor la masarea unor importante trupe românești în interiorul țării care să contracareze unele acte samavolnice ale trupelor hitleriste, precizindu-se că ar exista intenția întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste.
- 661 *1944 august 10, Washington.* Instrucțiuni ale subsecretarului de stat al S.U.A., Edward R. Stettinius, către ambasadorul american la Moscova, Averell Harriman, în legătură cu o propunere a lui Ion Antonescu de a trimite noi reprezentanți pentru negocieri de pace cu Aliații.
- 662 *1944 august 14.* Notă informativă referitoare la starea de spirit a muncitorilor de la Întreprinderea forestieră Vasilatul din comună Brezoi, județul Vileea.

- 663 *1944 august 14.* Notă informativă asupra stării de spirit a muncitorilor de la Atelierele C.F.R. Palas, Constanța.
- 664 *1944 august 15.* Notă informativă referitoare la scrierea adresată de avocații baroului Tribunalului Prahova lui Ion Antonescu,, prin care se cere ieșirea României din război, în anexă, textul scrierii.
- 665 *1944 august 22.* Informare provenită de la Ministerul de Externe al Germaniei, trimisă Statului Major al conducerii Wehrmachtului, privind pericolul pierderii zonei de rafinării din România.
- 666 *1944 August 23, Ankara.* Telegramă a insărcinatului cu afaceri al S.U.A. în Turcia, R. F. Kelley, către secretarul de stat american, Cordell Hull, referitoare la propunerea lui Mihai Antonescu că Turcia să acționeze ca intermediar între România și Aliați în vederea realizării unui armistițiu.
- 667 *1944 August 23.* Declarația Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la actul istoric de la 23 August 1944, publicat în primul număr legal al ziarului „România liberă”.
- 668 *1944 August 23.* Proclamația regelui Mihai I către țară, difuzată la radio, care consemnează sfîrșitul dictaturii antonesciene, ieșirea României din războiul hitlerist, alăturarea ei coaliției antifasciste și restabilirea independenței și suveranității naționale.
- 669 *1944 August 23.* Declarația guvernului instaurat la 23 August 1944 cu privire la obiectivele politicii interne și externe a României, publicată în primul număr legal al ziarului „România liberă”.
670. *1944 August 23.* Directiva operativă a Marelui Stat Major, semnată de generalul de divizie adjutanț Gheorghe Mihail, referitoare la misiunile de luptă ale armatei române împotriva trupelor germane.
- 671 *1944 August 23.* Ordin transmis Armatei 3 de generalul de divizie adjutanț Gheorghe Mihail, șefu! Marelui Stat Major, prin care se ordonă închiderea luptelor împotriva trupelor sovietice și retragerea armatelor 3 și 4 de la frontul din Moldova.
- 672 *1944 August 23.* Ordin al comandantului Armatei 3, generalul de armată Petre Dumitrescu, referitor la ieșirea comandanțelor și unităților acestei armate din subordinea comandanțelor germane,

încetarea luptei contra forțelor sovietice și retragerea în partea de nord a Dobrogei.

- 673 *1944 August 23.* Ordin semnat de colonelul Nistor Teodorescu locțiitorul comandanțului Detașamentului colonel Constantinescu, privind încetarea ostilităților cu trupele sovietice și declanșarea acțiunii de dezarmare prin forță a trupelor germane.
- 674 *1944 August 23.* Decret-lege privind amnistierea deținuților politici antifasciști.
- 675 *1944 August 23.* Decret-lege pentru desființarea lagărelor de internare.
- 676 *1944 August 23.* Manifestul Comandanțului formațiunilor de luptă patriotice, semnat de Emil Bodnaraș, prin care întregul popor al României libere este chemat să lupte împotriva armatelor hitleriste cotropitoare.
- 677 *1944 August 23.* Extras din jurnalul de operații al Diviziei 2 Munțe din care rezultă entuziasmul cu care a primit populația orașului Deva vestea declanșării insurecției.
- 678 *1944 August 23, ora 22,30.* Secția Atașați a Armatei de uscat comunică răspunsul generalului Spallek în legătură cu situația de la București, în urma arestării mareșalului și a lui Mihai Antonescu ; acceptarea de către România a condițiilor armistițiului de pace.
- 679 *1944 August 23.* Fragment din Jurnalul de război al Comandanțului războiului maritim, consemnind ieșirea României din război și consecințele acestui act asupra Germaniei.
- 680 *1944 August 23.* Extras din Jurnalul de război (scris de locotenent-major Brehme) referitor la punerea în stare de alarmă a tuturor trupelor de rezervă de pe teritoriul românesc, ca urmare a insurecției de la 23 August 1944.
- 681 *1944 August 23, Berna.* Articol al corespondentului ziarului „The New York Times” la Berna, Daniel T. Brigham, în care se comentează ieșirea României din Axă ; formarea unui nou guvern la București ; influența asupra țărilor balcanice ; importanța militară a acțiunii României.
- 682 *1944 august 23–24.* Extras din Jurnalul de război al Grupului de armate „Ucraina de Sud” consemnind principalele evenimente legate de ieșirea României din războiul hitlerist și întoarcerea armelor împotriva Germaniei ; deruța creată în rîndul naziștilor de evenimentele

din România ; eșuarea încercărilor germane de a răsturna noul guvern român.

- 683 *1944 august 24.* Apel adresat cetățenilor Capitalei de către Comandamentul formațiunilor de luptă patriotice, tipărit ca ediție specială a ziarului „România liberă”.
- 684 *1944 august 24.* Apel al Comitetului Regional Dobrogea al P.C.R. prin care cheamă populația să sprijine armata română în luptele împotriva trupelor germane.
- 685 *1944 august 24.* Notă informativă a Inspectoratului general administrativ Constanța cu privire la evenimentele politice din România din 23—24 August 1944.
- 686 *1944 august 24.* Text al ordinului semnat de Adolf Hitler privind mobilizarea tuturor forțelor germane din România pentru luptă, transmis Ministerului de Externe sub semnătura lui Ritter.
- 687 *1944 august 24.* Informare a Ministerului de Externe al Germaniei despre evenimentele de la 23 August 1944 din România.
- 688 *1944 august 24.* Extras din Jurnalul de război nr. 7, referitor la relațiile fostului comandant al regiunii petroliere Ploiești, generalul Brandt, privind imposibilitatea de a dispune de stocurile de combustibil de la Ploiești și puternica rezistență întâmpinată de generalul Gerstenberg în partea de nord a orașului București.
- 689 *1944 august 24.* Telegramă a comandanțului superior al Grupului de armate „Ucraina de Sud”, Friessner, către eșaloanele în subordine, anunțând preluarea, din ordinul Führerului, a comenzi supreme asupra tuturor forțelor germane din România ; ordonă ca eșaloanele de comandă sau trupele române care s-ar împotrivi măsurilor militare germane să fie nimicite.
- 690 *1944 august 24.* Telegramă a comandanțului suprem al Grupului de armate „Ucraina de Sud”, Hans Friessner, către comandanțul Luftwaffei germane din România, Alfred Gerstenberg, comunicind ordinul Führerului Adolf Hitler pentru arestarea guvernului român format la 23 August și înlocuirea lui cu un guvern condus de un general filo-german.

- 691 1944 august 24, Moscova. Telegramă a ambasadorului american în Uniunea Sovietică, Averell Harriman, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, privind o con vorbire avută cu A. I. Visinski în legătură cu evenimentele din România.
- 692 1944 august 24. Telegramă a maiorului Linke adresată Comandanțului Suprem al Wehrmachtului, despre reacția guvernului horthyst la evenimentele din România; interesul Finlandei față de evoluția situației din România, ca imbold spre o evoluție asemănătoare.
- 693 1944 august 24. Extras din Jurnalul de operații al Regimentului 1 grăniceri privind sprijinul acordat grănicerilor de la pîchetul Chiselet de către premilitari și alți cetăteni din comună.
- 694 1944 august 24. Știre transmisă de postul de radio „România liberă” cu privire la răsturnarea dictaturii antonesciene și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.
695. 1944 august 24. Relatăre a postului de radio Moscova prin care transmite declarația Comisariatului Afacerilor Străine, conform căreia Uniunea Sovietică nu are pretenții teritoriale și nu intenționează să intervină în situația internă a României, considerînd totodată că sprijinul dat de armata română pentru lichidarea trupelor germane va grăbi încetarea operațiunilor militare și încheierea armistițiului.
- 696 1944 august 24. Telegramă a ministrului britanic la Washington, conte de Halifax, Edward Frederik Lindley Wood, adresată la Foreign Office, relatînd declarația făcută presei de Cordell Hull, secretar de stat pentru afaceri externe, privind ieșirea României din Axă.
- 697 1944 august 24. Aprecieri făcute de postul de radio Londra în legătură cu importanța, pentru desfășurarea viitoare a războiului contra Germaniei hitleriste, a trecerii României de partea Națiunilor Unite.
- 698 1944 august 24. Relatăre a postului de radio Londra (în limba germană) referitoare la consecințele, dezastroase pentru Germania, ce decurg din ieșirea României din război.
- 699 1944 august 24. Relatăre a postului de radio Londra prin care se fac referiri asupra semnificației ieșirii României din război.
- 700 1944 august 24. Relatăre a postului de radio Londra, în care se precizează că încercările Germaniei de a crea un guvern marionetă spre

a-și păstra alianța României nu au nici o adeziune în rîndul poporului român.

- 701 *1944 august 24.* Relatare a postului radio Londra referitoare la importanța pentru țările balcanice a ieșirii României din război.
- 702 *1944 august 24.* Radio Londra redă comentariul lui Edward Montgomery în care se precizează că actul României a deschis drumul armatei sovietice spre Berlin.
- 703 *1944 august 24.* Relatare a postului de radio Londra cu privire la contribuția României la lupta, alături de Aliați, pentru înfringerea Germaniei hitleriste și consecințele pentru țările balcanice.
- 704 *1944 august 24.* Relatare a postului de radio Londra referitoare la garantarea de către Națiunile Unite a integrității teritoriale și a independenței României.
- 705 *1944 august 24.* Comunicare a postului de radio american din Europa, care subliniază semnificația ieșirii României din războiul dus împotriva Națiunilor Unite și alăturarea ei forțelor antihitleriste.
- 706 *1944 august 24.* Fragment din aprecierile comentatorului postului de radio Londra, Wickam Steed, asupra importanței pentru Balcani a întoarcerii armelor de către România.
- 707 *1944 august 24, Basel.* Știre apărută în ziarul elvețian „La Suisse” referitoare la situația din București în urma anunțării oficiale a întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste.
- 708 *1944 august 24, Lisabona.* Comentariul ziarului „O Seculo” în legătură cu noua poziție a României după 23 August 1944.
- 709 *1944 august 24, Lisabona.* Știre din ziarul „O Seculo” privind proclamația adresată către țară de regele Mihai.
- 710 *1944 august 24, Washington.* Articol din ziarul american „The Evening Star” apărut la Washington, privind ieșirea României din Axă și efectele acestui act asupra Germaniei.
- 711 *1944 august 25.* Manifestul adresat țării de Partidul Social-Democrat prin care cheamă la luptă unită pentru înfăptuirea socialismului.

712. 1944 august 25, Moscova. Telegramă a ambasadorului american la Moscova, Averell Harriman, către secretarul de stat, Cordell Hull, prin care transmite textul declarației Comisariatului poporului pentru Afaceri Externe al U.R.S.S. în legătură cu evenimentele din România.
713. 1944 august 25, Moscova. Declarație a comisarului pentru afaceri externe al U.R.S.S., Veaceslav Mihailovici Molotov, cu privire la poziția guvernului sovietic față de România în situația în care armata română întoarce armele împotriva cotropitorilor germani.
714. 1944 august 25, București. Radiogramă a general-locotenentului Alfred Gerstanberg, comandanțul Luftwaffe din România, către Statul Major al conducerii Wehrmachtului, despre imposibilitatea recuceririi orașului București de către trupele germane și a executării ordinului Führerului de a aresta guvernul format la 23 August.
715. 1944 august 25. Telegramă nesemnată către Statul Major al conducerii Wehrmachtului despre starea de alarmă ordonată la Budapesta în urma evenimentelor de la 23 August 1944 din România.
716. 1944 august 25. Informare a Ministerului de Externe al Germaniei despre influența evenimentelor de la București asupra Finlandei.
717. 1944 august 25, Ankara. Notă a ministrului român în Turcia, Alexandru Crețeanu, către Ambasada americană la Ankara prin care anunță îndepărarea guvernului Antonescu și crearea unui guvern de unitate națională.
718. 1944 august 25, Cairo. Telegramă a însărcinatului cu afaceri al S.U.A. pe lingă guvernele iugoslav și grec în exil, Harold Shantz, către secretarul de stat, Cordell Hull, privind cererea conținută într-un mesaj al regelui Mihai, adresat prin Știrbei Aliaților, ca forțele aceastora să bombardeze în ziua de 26 august cîteva centre importante din România și Ungaria.
719. 1944 august 25, Cairo. Telegramă a însărcinatului cu afaceri al S.U.A. pe lingă guvernele iugoslav și grec în exil, la Cairo, Harold Shantz, către secretarul de stat, Cordell Hull, privind un mesaj venind din partea regelui Mihai în care anunță demiterea guvernului Antonescu.
720. 1944 august 25 (Cairo). Telegramă trimisă de Ambasada britanică de la Cairo la Foreign Office privind mesajul lt. colonelului de Chastelain privind evenimentele imediat următoare zilei de 23 August.

- 721 1944 august 25, New York. Articol din ziarul american „The New York Times” referitor la hotărirea României de a ieși din Axea, rezultatul lui Hitler și însemnatatea retragerii României pentru soarta întregului război.
- 722 1944 august 25, Londra. Articol al corespondentului la Londra al Agenției Associated Press, preluat de ziarul american „The New York Times”, referitor la propunerile Uniunii Sovietice de a acorda ajutor României în acțiunea de eliberare a țării.
- 723 1944 august 25, Basel. Articol din ziarul elvețian „National Zeitung” despre implicațiile actului de la 23 August asupra Finlandei.
- 724 1944 august 25, Paris. Articol din ziarul „Le Figaro” referitor la semnificația actului de la 23 August.
- 725 1944 august 25, Basel. Articol din ziarul elvețian „National Zeitung”, redând comentariile presei engleze despre efectele actului de la 23 August asupra situației generale pe frontul antihitlerist; totuși prăbușirea poziției Germaniei în Balcani; drumul deschis spre Viena pentru armata sovietică, întărită prin alăturarea armatei române; rolul regelui Mihai ca purtător de cuvînt al forțelor care au condus efectiv acțiunea în România; nulitatea Dictatului de la Viena; posibilitatea apariției unei puternice crize în alianța germano-ungară.
- 726 1944 august 25, Lisabona. Comentariul ziarului „Diário de Notícias” asupra evenimentelor din România prin care se semnalează ieșirea României din coaliția Axei, alăturarea ei Națiunii Unite și recunoașterea de către guvernele Aliaților a nedreptăților făcute României prin Dictatul de la Viena.
- 727 1944 august 25, Cetatea Vaticanului. Comentariu din ziarul „L’Osservatore romano” asupra consecințelor pe care le implică instaurarea română.
- 728 1944 august 25, Cetatea Vaticanului. Extras dintr-un comentariu din ziarul „L’Osservatore romano” asupra evenimentelor de la 23 August 1944, în lumina evoluției politice a României după primul război mondial.
- 729 1944 august 25, Geneva. Articol din ziarul „Journal de Genève”, semnat de René Payot, referitor la semnificația trecerii României de partea Aliaților.

- 730 1944 august 25, Zürich. Articol din ziarul elvețian "Neue Zürcher Zeitung" despre reperele actului de la 23 August asupra Finlăndei.
- 731 1944 august 25, St. Gallen. Fragment dintr-un articol din ziarul elvețian „St. Gallen Tagblatt”, privind implicațiile strategice și politice ale actului de la 23 August asupra situației din Peninsula Balcanică și din Finlanda.
- 732 1944 august 25, Berna. Articol din ziarul elvețian „Der Bund” despre prezentarea de către presa în țările scandinave a evenimentelor din România și din Franța, ca semnal al începerii etapei finale a luptei împotriva hitlerismului.
- 733 1944 august 25, İstanbul. Articol de fond apărut în ziarul "Cumhuriyet" sub semnătura lui Nadir Nadi, cu privire la semnificațiile politico-militare ale eliberării Parisului de sub ocupația nazistă și ale ieșirii României din războiul antisovietic.
- 734 1944 august 25, İstanbul. Articol apărut în ziarul "Cumhuriyet", sub semnătura lui Ömer Riza Doğrul, cu privire la urmările politice, economice și militare ale hotărârii României de a ieși din războiul antisovietic și de a trece de partea Aliaților.
- 735 1944 august 25, İstanbul. Articol apărut în ziarul „Akşam”, sub semnătura lui Necmeddin Sadak, prezentând implicațiile politice și militare ale hotărârii României de a încheia armistițiul cu Puterile Aliate și de a întoarce armele împotriva Germaniei hitleriste.
- 736 1944 august 25, İstanbul. Articol apărut în ziarul „Vakit”, sub semnătura lui Asim Us, cu privire la relațiile României cu Germania ; cauzele și efectele participării României la războiul antisovietic ; consecințele militare ale trecerii României de partea Aliaților ; importanța acestui eveniment pentru clarificarea situației din Balcani și, implicit, pentru accelerarea însetării celui de-al doilea război mondial.
- 737 1944 (august 25) İstanbul. Articol apărut în ziarul „Ulüs”, sub semnătura lui Falih Rıfki Atay, cu privire la hotărirea României de-a ieși din războiul antisovietic ; atitudinea democratică a liderilor noului guvern condus de generalul Constantin Sănătescu ; politica Germaniei față de România ; perspectiva reglementării favorabile a situației din Balcani în urma hotărârii adoptate de România.

- 738 1944 *august 25* *Istanbul*. Știri apărute în ziarul „Ulüs”, cu privire la ecurile în Turcia și în străinătate ale actului de la 23 August și la dificultățile de ordin militar ale Germaniei, ca urmare a evenimentelor din România.
- 739 1944 *august 25* *New York*. Articol din ziarul american „The New York Times” referitor la desfășurarea evenimentelor din România și consecințele ieșirii României din războiul dus alături de Germania hitleristă.
- 740 1944 *august 25*, *Paris*. Știre publicată în ziarul „L'Humanité” referitoare la încheierea armistițiului între România și U.R.S.S. și treerea ei de partea Aliaților.
- 741 1944 *august 25*. Știre apărută în ziarul „L'Imparțial” despre situația militară din Balcani în urma trecerii României de partea Aliaților.
- 742 1944 *august 26*. Apelul C.C. al P.C.R. adresat tuturor categoriilor sociale pentru înfăptuirea unor reforme democratice și alungarea trupelor hitleriste din țară.
- 743 1944 *august 26*. Apel al Comitetului Central al Apărării Patriotice prin care cheamă toate categoriile sociale la lupta pentru o Românie liberă, independentă și democratică.
- 744 1944 *august 26*. Manifest al Comandamentului gărzilor patriotice adresat cetățenilor Olteniei pentru alungarea armelor hitleriste din țară.
- 745 1944 *august 26*. Ordin al feldmareșalului Wilhelm Keitel, șeful Comandamentului Suprem al Wehrmachtului, către Comandamentul Grupului de armate „Ucraina de Sud”, stabilind că întreaga Românie constituie zonă de operații militare, precum și atitudinea ce va fi adoptată față de militarii armatei române după ce guvernul român s-a considerat ca fiind în stare de război cu Germania.
- 746 1944 *august 26*. Telegramă a comandantului Grupului de armate „Ucraina de Sud”, generalul colonel Hans Friessner, către Armata 8 germană, privind ordinul de luptă dat de Hitler pentru trupele germane aflate pe teritoriul României; modul de a se acționa în cazul unor încercări ale trupelor române de adezarma pe cele germane.

- 747 1944 august 26. Raport al Parchetului Tribunalului Sibiu către ministrul justiției referitor la starea de spirit entuziaștă a populației din orașul și județul Sibiu după actul istoric de la 23 August 1944.
- 748 1944 august 26. Raport al Prefecturii județului Ialomița către Comandamentul Etapelor și Ministerul Afacerilor Interne privind trecerea pe Dunăre a convoaielor de vase germane care se îndreaptă spre Cernavodă.
- 749 1944 august 26. Notă informativă a Prefecturii Ialomița trimisă Ministerului Afacerilor Interne cu privire la dezarmarea ostașilor germani.
- 750 1944 august 26. Ordin de zi al comandantului Garnizoanei Turnu Severin, colonelul Ioan Gaspar, prin care aduce mulțumiri ostașilor și cetățenilor din oraș pentru contribuția lor la dezarmarea și capturarea trupelor germane.
- 751 1944 august 26. Știre preluată de Statul Major al conducerii Wehrmachtului de la Ministerul de Externe al Reichului și difuzată diverselor șaloane militare germane, privind gradul implicării regelui Mihai în evenimentele de la 23 August.
- 752 1944 august 26, Moscova. Telegramă a ambasadorului american la Moscova, Averell Harriman, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, prin care informează despre o declaratie a comisarului poporului pentru afaceri externe al U.R.S.S., Veaceslav Mihailovici Molotov, referitoare la introducerea, la cererea reprezentanților români de la Cairo, a încă trei clauze în condițiile de armistițiu propuse de Uniunea Sovietică.
- 753 1944 august 26. Comunicare radiofonică a postului „Londra” referitoare la importanța actului de la 23 August 1944.
- 754 1944 august 26. Comunicatul postului de radio Londra despre eforturile armatei române de a nimici și izgoni din țară trupele hitleriste aflate la nord de Galați.
- 755 1944 august 26. Relatarea a postului de radio Londra referitoare la rolul României în îngrearea Germaniei hitleriste.
- 756 1944 august 26, Paris. Articol din ziarul „L'Humanité”, semnat de M. Magnien, referitor la ieșirea României din războiul hitlerist, tre-

cerea să alături de Aliați și importanța acestui act în prăbușirea Germaniei hitleriste; rolul pe care ar fi trebuit să-l aibă poporul german în împiedicarea războiului.

- 757 1944 august 26. Relatare a postului de radio Moscova referitoare la evenimentele petrecute în România, în urma căroror noul guvern a hotărît să semneze armistițiul iar germanii încearcă să formeze un guvern de marionete.
758. 1944 august 26. Comunicare a postului de radio Moscova prin care se arată că Agenția T.A.S.S. a transmis nota cu condițiile armistițiului propus României de guvernul sovietic în aprilie 1944.
759. 1944 august 26, Lisabona. Știre din ziarul "Diário de Notícias" privind declarația secretarului de stat al S.U.A. Cordell Hull, în legătură cu ieșirea României din alianța cu Germania și trecerea la eliberarea țării de invadatorii fasciști.
- 760 1944 august 26/27, Geneva. Comentariu apărut în „Jurnal de Geneva” asupra importanței militare și economice a întoarcerii armelor de către România împotriva Germaniei.
- 761 1944 august 26, Cetatea Vaticanului. Articolul din ziarul „L'Osservatore romano” referitor la declarația Comisariatului poporului pentru Afaceri Externe al U.R.S.S. privitoare la România și la colaborarea militară româno-sovietică.
- 762 1944 august, 26, Cetatea Vaticanului. Știri din ziarul „L'Osservatore romano” privind declarațiile Puterilor Aliate în legătură cu evenimentele din România.
- 763 1944 august 26, Istanbul. Extrase dintr-un articol apărut în ziarul „Cumhuriyet”, sub semnătura lui Ömer Riza Doğrul, cuprinsind considerații referitoare la natura și urmările politicii dictoriale în România.
- 764 1944 august 26, Paris. Știre publicată în ziarul „L'Humanité” referitoare la trecerea României de partea Aliaților și întoarcerea armelor împotriva Germaniei.
- 765 1944 august 26, New York. Articol apărut în ziarul american „The New York Times”, sub semnătura lui Sidney Gruson, privind înce-

perea luptelor pentru apărarea Bucureștiului și a altor localități și ati tudinea noului guvern român față de trupele hitleriste în retragere.”

- 766 *1944 august 26/27, Basel.* Articol din ziarul elvețian „National Zeitung” despre comentariile presei suedeze referitoare la actul de la 23 August și importanța lui pentru evoluția ulterioară a războiului; dificultățile immense cauzate Germaniei prin pierderea principalelor surse de aprovizionare cu alimente din România, Franța, Bulgaria.
- 767 *1944 august 26/27, Basel.* Articol din ziarul elvețian „Baseler Nachrichten” despre eșoul în Suedia și Finlanda al actului de la 23 August; consecințele catastrofale pentru armata germană.
- 768 *1944 august 27.* Manifestul Blocului Național Democratic publicat în ziarul „România liberă”.
- 769 *1944 august 27.* Extrase din stenograma Consiliului de Miniștri referitoare la situația militară din România.
- 770 *1944 august 27.* Raport al colonelului Nicolae Ivănescu, șeful Detașamentului de legătură român al Armatei 3 române pe lîngă Grupul de armate german „Ucraina de Sud” din care rezultă refuzul comandanților armatelor 3 și 4 române de a continua lupta alături de germani.
- 771 *1944 august 27.* Raport al Prefecturii Constanța către Inspectoratul general administrativ Constanța referitor la lupta dintre armata română și trupele germane în localitățile din județ.
- 772 *1944 august 27.* Telegramă expediată de Inspectoratul general administrativ Constanța către Ministerul Afacerilor Interne referitor la incidentele petrecute între convoaiele trupelor germane ce se se îndrepătau spre Bulgaria și trupele române.
- 773 *1944 august 27.* Raportul prefectului județului Mehedinți către Inspectoratul general administrativ Craiova despre luptele din 26 august 1944 de la Turnu Severin, cu trupele germane fasciste.
- 774 *1944 august 27.* Știre transmisă de postul de radio Londra prin care se subliniază că frontul german în România s-a prăbușit, Bucureștiul a fost eliberat, iar în regiunea Ploiești se dau lupte grele.
- 775 *1944 august 27.* Emisiunea transmisă de postul de radio Moscova prin care, comentindu-se ziarele sovietice, se arată că ieșirea României din Axă are o importanță covîrșitoare pentru întreaga zonă balcanică.

- 776 1944 august 27, *Lisabona*. Știre din ziarul „*Diario de Noticias*” asupra luptelor de stradă dintre trupe germane și unități ale armatei române desfășurate în București.
- 777 1944 august 27, *Cetatea Vaticanului*. Comentariul din ziarul „*L'osservatore romano*” asupra declarației de război a României împotriva Germaniei naziste.
- 778 1944 august 27. Telegramă a brigadeführerului SS, Schellemberg despre situația internă din România după 23 August 1944 ; situația armatei germane în România.
- 779 1944 august 28, *Cetatea Vaticanului*. Știre din ziarul „*L'osservatore romano*” asupra situației pe frontul răsăritean.
- 780 1944 august 28. Apel al C.C. al P.C.R. prin care cetățenii patriei sunt chemați să lupte împotriva dușmanilor interni și externi, pentru apărarea și dezvoltarea drepturilor democratice.
- 781 1944 august 28. Manifest al Comitetului regional din Banat al P.C.R. în care cheamă poporul la luptă pentru alungarea trupelor înamice din țară.
- 782 1944 august 28. Notă a Comandamentului militar al Capitalei către Marele Stat Major referitoare la proiectul de comunicat asupra încheierii cu succes a luptei forțelor insurecționale pentru lichidarea trupelor germane din interiorul Capitalei și zona înconjurătoare.
- 783 1944 august 28. Comunicat radiofonic referitor la desfășurarea luptelor insurecționale din 27 august 1944.
- 784 1944 august 28, *Lisabona*. Comentariu din ziarul „*O Século*” privind încheierea rezistenței germane din București ; se evidențiază că trupele române sunt stăpîne pe situație pe întreg teritoriul Munteniei, Olteniei și Dobrogei ; se semnalează, de asemenea, luptele pe Dunăre și respingerea încercărilor forțelor germano-ungare din Transilvania de a trece frontiera.
- 785 1944 august 28, *Istanbul*. Articol apărut în ziarul „*Cumhuriyet*”, sub semnătura lui H. Emir Erkilet, despre declanșarea luptelor între trupele române și germane, începînd din noaptea de 23/24 August ; situația trupelor germane din România și de pe Frontul de Est ;

ofensiva trupelor sovietice în Moldova; repercusiunile situației din România asupra Bulgariei.

- 786 *1944 august 28, Istanbul.* Știre apărută în ziarul „*Cumhuriyet*”, cu privire la comentariile făcute la radio Tokio despre privarea Germaniei de petrolul și grăul din România, ca urmare a capitolului acesteia.
- 787 *1944 august 28. Paris.* Știri publicate în ziarul „*L'Humanité*” referitoare la Apelul către Națiune difuzat de posturile de radio București în noaptea din 26/27 august și la comunicatul privind operațiunile militare din zona Capitalei.
- 788 *1944 august 28, Paris.* Știre publicată în ziarul „*L'Humanité*” re luind extrase din „*Pravda*” privitoare la semnificația ieșirii României din războiul antisovietic.
- 789 *1944 august 28, Paris.* Știre publicată în ziarul „*L'Humanité*” referitoare la nota Comisariatului Afacerilor Externe al U.R.S.S. cu privire la armistițiul româno-sovietic.
- 790 *1944 august 28, Paris.* Articol din ziarul „*L'Humanité*”, semnat de M. Magnien, cuprindând comentarii cu privire la armistițiul româno-sovietic și semnificația participării României la războiul antihitlerist alături de Aliați.
- 791 *1944 august 28.* Știre transmisă de postul de radio Brazzaville care, reluind un comentariu al Agenției Reuter, apreciază că pierderile germane în România sunt mai mari decât cele suferite la Stalingrad.
- 792 *1944 august 29. Genève.* Articol apărut în ziarul „*Journal de Genève*” despre implicațiile evenimentelor de la 23 August din România asupra frontului german din Balcani și a situației Reichului în general.
- 793 *1944 august 29, Washington.* Instrucțiuni ale secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, trimise ambasadorului american la Moscova, Averell Harriman, conținând unele precizări ale guvernului Statelor Unite în legătură cu o serie de modificări de ultimă oră formulate de guvernul britanic la condițiile de armistițiu cu România.
- 794 *1944 august 29.* Raport informativ al Inspectoratului general administrativ Călărași cu privire la desfășurarea luptelor insurecționale în județele Brăila, Constanța, Ialomița și Tulcea.

- 795 *1944 august 29, Paris.* Articol din ziarul „Le Figaro”, semnat de Jacques Darcy, referitor la ieșirea României din războiul hitlerist și trecerea sa de partea Aliaților ; relatari despre luptele purtate între trupele române și cele germane.
- 796 *1944 august 29, Lisabona.* Informație din ziarul „Diário de Notícias” privind comunicatul oficial sovietic din 28 august. Se semnalează rapida înaintare pe teritoriul românesc a armatelor sovietice, sprijinite de trupele române, precum și numărul de prizonieri germani după declanșarea ofensivei de la Chișinău și cantitățile de material de luptă captureate de la germani.
- 797 *1944 august 29.* Știre transmisă de postul de radio „Glasul Americii” care citează dintr-un articol apărut în ziarul “New-York Times” referitor la importanța ieșirii României din război.
- 798 *1944 august 30.* Extras din stenograma Consiliului de Miniștri referitoare la situația militară din România.
- 799 *1944 august 30.* Directiva operativă a Marelui Stat Major cu privire la misiunile care revineau armatelor 1 și 4 în cadrul ofensivei pentru eliberarea părții de nord-vest a României.
- 800 *1944 august 30.* Ordin de zi al ministrului de război, generalul de corp de armată Mihai Racoviță, prin care se citează trupele române care s-au distins în luptele pentru zdrobirea forțelor germane din Capitală și împrejurimi.
- 801 *1944 august 30.* Telegramă a comandantului Corpului de munte, generalul de divizie Ion Dumitrache, către Marele Stat Major prin care informează că trupele din subordine au trecut linia de demarcare româno-ungară impusă la 30 august 1940 și au eliberat primele localități.
- 802 *1944 august 30.* Cuvântarea generalului de divizie Constantin Vissarion, comandantul Diviziei 20 infanterie-instrucție, din care rezultă nerăbdarea cu care militarii români așteptau declanșarea luptelor pentru eliberarea părții de nord-vest a României răpită prin Dictatul de la Viena din 30 august 1940.
- 803 *1944 august 30.* Raport al Prefecturii județului Ialomița către Ministerul Afacerilor Interne privind incidentele dintre armata română și germană.

- 804 *1944 august 30, Budapesta.* Informare redactată de Klugkist, membru al Legației germane din București, transmisă Ministerului de Externe al Reichului de plenipotențiarul german la Budapesta, Weesenmayer, relatind evoluția situației din România premergătoare acțului de la 23 August, cererea generală a poporului român de ieșire din război, arestarea lui Ion Antonescu, reacția plenipotențiarului german Killinger, luptele de la Băneasa, dezarmarea forurilor militare germane din București și luarea lor în captivitate, situația la Legația germană ; situația în Transilvania.
- 805 *1944 august 30, Budapesta.* Telegramă redactată de consilierul politic Werkmeister, reprezentant al Ministerului de Externe al Germaniei pe lingă Grupul de armate „Ucraina de Sud”, transmisă prin intermediul plenipotențiarului german din Budapesta, Edmund Weesenmayer, ministrul afacerilor externe al Reichului, Joachim von Ribbentrop, despre situația pe plan militar din Transilvania.
- 806 *1944 august 30, Paris.* Articol din ziarul „Le Figaro”, semnat de Wladimir d'Ormesson, referitor la poziția Italiei, Iugoslaviei, Bulgariei și României față de Germania și semnificația europeană a acțiunii de la 23 August.
- 807 *1944 august 30, Cetatea Vaticanului.* Știre din ziarul „L'Osservatore romano” privind declarația secretarului de stat, Cordell Hull, că S.U.A. vor trimite la Moscova un reprezentant militar și diplomatic pentru armistițiul cu România.
- 808 *1944 august 31.* Fragment din reportajul publicat de ziarul „România liberă” cu ocazia primirii trupelor sovietice în România.
- 809 *1944 august 31.* Extrase din stenograma ședinței Consiliului de Miniștri referitoare la situația militară din România.
- 810 *1944 august 31.* Manifest-afiș prin care organizația București a Partidului Social-Democrat salută intrarea în Capitală a trupelor sovietice.
- 811 *1944 august 31, Sibiu – Timișoara.* Apelul noului șef al comunității germane din România, Hans Otto Roth, către populația de origine germană din țara noastră, îndemnind la liniște, ordine și la loialitate față de noul guvern român.

- 812 1944 august 31. Extras din raportul informativ al Prefecturii județului Dimbovița privind starea de spirit a populației și mersul evenimentelor din luna august 1944.
- 813 1944 august 31, Lisabona. Comunicatul oficial al guvernului român publicat de ziarul „Repubica” prin intermediul Legației române din Lisabona în legătură cu ordinul dat armatei române de a începe lupta împotriva tuturor forțelor germane de pe teritoriul român, pentru eliberarea țării de sub ocupația germană.
- 814 1944 august 31, Lisabona. Știre din ziarul „Repubica” relatând luptele purtate de trupele românilor împotriva germanilor în imprejurimile orașului București. Se menționează că inamicul a fost alungat din numeroase puncte de rezistență și că români au luat peste 1 200 prizonieri și mari cantități de material blindat și motorizate.
- 815 1944 august 31, Washington. Instrucțiuni ale secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, către ambasadorul american la Moscova, Averell Harriman, în legătură cu folosirea proiectului de armistițiu cu Bulgaria pentru întocmirea textului armistițiului cu România.
- 816 1944 august. Manifest al C.C. al P.C.R. care cheamă poporul român să sprijine cu toate forțele luptă pentru răsturnarea guvernului antonescian.
- 817 1944 august. Apel al Comitetului Central al Uniunii Patrioților prin care toți cetățenii sunt chemați la luptă pentru libertăți democratice depline, pentru eliberarea și independența țării.
- 818 1944 august. Apel prin care studenții sunt îndemnați să întâmpine cu încredere armata sovietică.
- 819 1944 august. Apel adresat de comandamentul armatei sovietice către populația României prin care cetățenii români sunt chemați să-și dea concursul la zdrobirea definitivă a armatei fasciste germane.
- 820 1944 sfîrșitul lunii august. Știre transmisă de Agenția Reuter prin care se apreciază semnificația ieșirii României din războiul alături de Germania.
- 821 1944 sfîrșitul lunii august. Știre transmisă de Agenția Reuter care apreciază că ieșirea României din război are consecințe incalculabile pentru desfășurarea ulterioară a evenimentelor.

- 822 1944 septembrie 1, Ankara. Telegramă a ambasadorului american în Turcia, Laurence A. Steinhhardt, prin care transmite secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, un mesaj al ministrului român la Ankara, Alexandru Crețeanu, adresat ambasadorului U.R.S.S. în Turcia, Serghei Alexandrovici Vinogradov, privind statutul trupelor române angajate în lupta împotriva Germaniei.
- 823 1944 septembrie 1, Paris. Știre publicată în ziarul „L'Humanité” referitoare la importanța deschiderii noului front românesc în urma întoarcerii armelor împotriva Germaniei naziste și comentariile presei sovietice în legătură cu semnificația acestor evenimente.
- 824 1944 septembrie 1, Paris. Știre publicată în ziarul „L'Humanité” referitoare la importanța eliberării zonei petrolifere Ploiești de sub ocupația germană și comentariile presei sovietice asupra acestui eveniment.
- 825 1944 septembrie 1, Ankara. Telegramă a ambasadorului american în Turcia, Laurence A. Steinhhardt, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, prin care transmite un mesaj al ministrului român la Ankara, Alexandru Crețeanu, adresat ambasadorului sovietic în Turcia, Serghei Alexandrovici Vinogradov, privind dezarmarea flotei românești.
- 826 1944 septembrie 2. Chemare — publicată în ziarul „România liberă” — adresată de Comitetul Central al Partidului Socialist Tânăresc tuturor categoriilor sociale pentru eliberarea țării și infăptuirea reformelor democratice.
- 827 1944 septembrie (2). Dare de seamă întocmită de Secția 3 din Marele Stat Major referitoare la luptele duse de armata română împotriva trupelor germane.
- 828 1944 septembrie 2. Raport al Prefecturii județului Mehedinți către Inspectoratul general administrativ Craiova referitor la lichidarea rezistenței germane din sectorul Gura Văii-Vîrciorova.
- 829 1944 septembrie 2, Washington. Notă a Departamentului de Stat către șeful Statului Major al Comandamentului Suprem al armatei și marinei S.U.A., amiralul William D. Leahy, prin care ii aduce la cunoștință textul condițiilor de armistițiu cu România supus de guvernul sovietic aprobării guvernelor american și britanic.

- 830 1944 septembrie 3. Raportul generalului de armă Petre Dumitrescu către ministrul de război referitor la conversația telefonică purtată cu generalul de armă german Friessner despre ieșirea României din război la 23 August 1944.
- 831 1944 septembrie 3, Lisabona. Comentariul ziarului „O Século” privind comunicatul Statului Major General român din 2 septembrie în legătură cu eliberarea țării de sub ocupația trupelor germane.
- 832 1944 septembrie 4. Manifest al C.C. al P.C.R. prin care cheamă ofițerii, subofițerii și soldații să continue lupta pentru eliberarea țării de sub dominația fascistă.
- 833 1944 septembrie 4, Cluj. Telegramă a consilierului politic pe lângă Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Werkmeister, adresată ministrului de externe al Reichului, privind imposibilitatea constituuirii unui guvern român care să continue colaborarea cu Germania.
- 834 1944 septembrie 4. Telegrama șefului Grupului etnic german, Andreas Schmidt, către consilierul Wagner din Ministerul de Externe al Reichului, privind situația din Transilvania; acțiuni ale comuniștilor români; refuzul militarilor români de a primi parlamentari din partea Wehrmachtului.
- 835 1944 septembrie 4, București. Raportul ministrului Elveției în România, René de Weck, către consilierul federal al Elveției, Marcel Pilet-Golaz, șeful Departamentului politic federal, privind pregătirea și înfăptuirea actului de la 23 August.
- 836 1944 septembrie 4, Paris. Articol din ziarul „L'Humanité”, semnat de M. Magnien, în care se subliniază meritele P.C.R. privind înțoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, sugerindu-se că Finlanda ar trebui să urmeze exemplul României.
- 837 1944 septembrie 4, Istanbul. Extras dintr-un articol publicat în ziarul „Cumhuriyet”, prezentind evenimentele ce au dus la „dezintegarea Axei”, printre care s-au numărat și ieșirea României din războiul antisovietic și înțoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.
- 838 1944 septembrie 4, Paris. Știri publicate în ziarul „L'Humanité” referitoare la operațiunile militare desfășurate pe teritoriul României.
- 839 1944 septembrie 6. Protocolul de constituire a Grupului Patriotic Antihitlerist.

- 840 1944 septembrie 6. Telegramă a consilierului politic pe lîngă Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Werkmeister, către ministrul de externe al Reichului, J. Ribbentrop, despre imposibilitatea constituirii unui guvern național român favorabil Germaniei; apelul noului șef al grupului etnic german, Otto Roth, ca membrii Grupului să rămînă credincioși statului român.
- 841 1944 septembrie 8, Ankara. Telegramă a ambasadorului american la Ankara, Laurence A. Steinhardt, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, prin care retransmite o notă a ministrului român, în Turcia, Alexandru Crețeanu, referitoare la cauzele amînării semnării armistițiului și la dezarmarea flotei maritime și fluviale a României.
- 842 1944 septembrie 8, Lisabona. Comentariul ziarului „O Século” asupra evenimentelor petrecute în ultimele 15 zile între Adriatica și Marea Neagră. Se menționează că actul de la 23 August va avea „cele mai vaste și delicate consecințe în mersul războiului și în relațiile interiale”.
- 843 1944 septembrie 10. Cuvîntarea secretarului general al Uniunii Tinerețului Comunist, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la mitingul pentru primirea sărbătoarească a luptătorilor antifasciști eliberați din lagăre și închisori.
- 844 1944 septembrie 12. Convenția de armistițiu între guvernul român și guvernele Națiunilor Unite.
- 845 1944 septembrie 12, Moscova. Telegramă a ambasadorului american Averell Harriman, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, informîndu-l despre unele propuneri avansate de delegația română prezentă la negocierile armistițiului de la Moscova.
- 846 1944 septembrie 12, Washington. Fragment din capitolul *România* dintr-un studiu al Biroului pentru servicii strategice, intitulat *Rolul comunismului în Balcani*.
- 847 1944 septembrie 14, Budapesta. Extras din telegrama șefului SS din Ministerul de Externe al Germaniei, Edmund Veesenmayer, despre evenimentele din România: Marea bucurie cu care populația a primîștirea despre actul de la 23 August; eșecul total al încercării generalului Gerstenberg de a ocupa orașul București; ura generală a poporului român împotriva hitleriștilor; sinuciderea lui Manfred von

Killinger ; demonstrații organizate de P.C.R. ; restabilirea ordinii la București ; situația în Transilvania.

- 848 1944 septembrie 14. Comentariu al postului de radio „România liberă” preluat de agenția germană D.N.B., privind lupta Partidului Comunist Român împotriva războiului hitlerist, pentru eliberarea poporului român de sub dominația fascismului.
- 849 1944 septembrie 14, Paris. Știre publicată în ziarul „L'Humanité” referitoare la semnarea la Moscova a armistițiului româno-sovietic.
- 850 1944 septembrie 15. Raport al comandantului Detașamentului de voluntari ardeleni către Corpul 6 armată privind participarea unui grup de voluntari la acțiunile de luptă din zona orașului Turda.
- 851 1944 septembrie 15, Moscova. Telegrama ambasadorului american la Moscova, Averell Harriman, conținând comentarii asupra desfășurării negocierilor pentru încheierea armistițiului dintre Aliați și România, semnat la 12 septembrie 1944.
- 852 1944 septembrie 16. Apelul Uniunii Tineretului Comunist prin care tineretul din România este chemat la lupta unită pentru zdrobirea definitivă a fascismului, pentru o patrie liberă, democratică și independentă.
- 853 1944 septembrie 16, Paris. Știre publicată în ziarul „L'Humanité” despre operațiunile militare desfășurate de trupele române în zona vestică a României.
- 854 1944 septembrie 17. Chemarea Uniunii Patrioților în vederea luptei unite împotriva dușmanilor interni și externi, pentru o Românie liberă și independentă.
- 855 1944 septembrie 17. Chemarea Grupului Patriotic Antihitlerist către țară.
- 856 1944 septembrie 18–19, Cetatea Vaticanului. Știre din ziarul „L'Observatore romano” reluând declarația ministrului de externe român Grigore Niculescu-Buzău, în legătură cu dorința României de a trăi în bună înțelegere cu Uniunea Sovietică și de a colabora cu Marea Britanie, Statele Unite și alte națiuni unite în opera de reconstrucție a lumii.

- 857 1944 septembrie 20. Ordin de zi al comandantului Armatei 1, generalul de corp de armată Nicolae Macici, prin care se elogiază eroismul cu care au luptat militarii români împotriva atacurilor executate de trupele germane și ungare în Banat și Crișana.
- 858 1944 septembrie 21. Apelul Comitetului Central al Partidului Comunist Român publicat în primul număr legal al ziarului „Scîntea”.
- 859 1944 septembrie 21. Articol semnat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Uniunii Tineretului Comunist, publicat în primul număr legal al ziarului „Scîntea”.
- 860 1944 septembrie 22. Articolul intitulat *Frontul unic al tineretului*, semnat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Uniunii Tineretului Comunist, publicat în ziarul „Scîntea”.
- 861 1944 septembrie 22. Articolul din ziarul „La Voix Ouvrière” despre profundele schimbări democratice ce se preconizează a fi înfăptuite în România în urma actului de la 23 August.
- 862 1944 septembrie 23, *Cetatea Vaticanului*. Știre publicată în ziarul „L’Osservatore romano” în legătură cu o declarație a secretarului de stat al S.U.A. privind armistițiul dintre România și Aliați.
- 863 1944 septembrie 26. Proiectul de platformă a Fontului Național Democratic publicat în ziarul „Scîntea”.
- 864 1944 septembrie 27. Comunicate radiofonice ale postului „România liberă” referitoare la necesitatea realizării unității tuturor forțelor democratice ale națiunii și la continuarea războiului și dincolo de hotarele patriei.
- 865 1944 septembrie 27. Raport al lui Melville, (expert militar din Comisia Aliată de Control), expediat Foreign Office-ului de către Legația britanică de la București, referitor la reacția partidelor politice din România la semnarea armistițiului.
- 866 1944 septembrie 28. Comunicat al Marelui Stat Major referitor la eliberarea orașului Tîrgu Mureș și la alte succese obținute de armata română în luptele pentru zdrobirea trupelor hitleriste și hortyste.
- 867 1944 septembrie 29. Răspunsul de adeziune al Comitetului Central al Partidului Social-Democrat la proiectul de platformă elaborat de P.C.R.

- 868 1944 septembrie 29. Comunicare radiofonică a postului „România liberă” referitoare la necesitatea Unirii tuturor forțelor democratice și a democratizării armatei.
- 869 1944 septembrie 29, Cetatea Vaticanului. Știre publicată în „L'Ossevatore romano” despre declarația regelui Mihai că țara pregătea mai de mult ieșirea din Axă și că Aliații cunoșteau acest plan.
- 870 1944 septembrie 30. Comunicare radiofonică a postului „România liberă” referitoare la reforma agrară preconizată de P.C.R.
- 871 1944 septembrie 30. Comunicare radiofonică a postului „România liberă” referitoare la rolul P.C.R. în pregătirea și organizarea evenimentelor din August 1944.
- 872 1944 septembrie. Manifest editat de Partidul Comunist Român prin care se mobilizează poporul român la lupta pentru eliberarea deplină a țării de sub ocupația hitleristo-hortystă și pentru înfringerea definitivă a fascismului.
- 873 1944 septembrie. Apel al Comitetului Central al Apărării Patriotice prin care cetățenii Capitalei sunt chemați să ia parte la mitingul organizat la 10 septembrie 1944 pentru primirea luptătorilor antifasciști eliberați din lagăre și închisori.
- 874 1944 septembrie. Tabel întocmit de șeful Secției 2 a Marelui Stat Major, colonelul A. Runceanu, în legătură cu numărul prizonierilor luati de forțele române între 23—31 August 1944.
- 875 1944 octombrie 1, Belgrad. Știre de presă preluată de Biroul de știri german, privind apelul Partidului Comunist Român pentru înființarea Frontului Național Democrat, în a cărui platformă figura și sprijinirea prin toate mijloacele a frontului antihitlerist.
- 876 1944 octombrie 2, Washington. Fragment dintr-un raport al Biroului pentru informații strategice american referitor la relațiile româno-germane.
- 877 1944 octombrie 3. Cuvântarea rostită de secretarul general al U.T.C. tovarășul Nicolae Ceaușescu, la întrunirea studenților democrați.
- 878 1944 octombrie 3. Proiectul de platformă a F.N.D. al tineretului publicat în ziarul „Scîntea”.

- 879 *1944 octombrie 3.* Comunicare radiofonică a postului „România liberă” referitoare la platforma Frontului Național Democrat din România.
- 880 *1944 octombrie 3.* Comunicare radiofonică a postului „România liberă” referitoare la atitudinea armatei și a poporului român față de armatele hitleriste în retragere.
- 881 *1944 octombrie 4.* Extrase din raportul lui Emil Bodnăraș, Comandanțul formațiunilor de luptă patriotice referitoare la înființarea și misiunile acestora.
- 882 *1944 octombrie 4.* Comunicarea radiofonică a postului „România liberă” referitoare la măsurile preconizate privind epurarea aparatului de stat și realizarea prevederilor platformei F.N.D.
- 883 *1944 octombrie 5.* Ordin al Marelui Stat Major, Secția 1, referitor la constituirea subunităților de voluntari ardeleni pe lingă diviziile române care luptau pentru eliberarea părții de nord-vest a României.
- 884 *1944 octombrie 7.* Comunicarea radiofonică a postului „România liberă” referitoare la continuarea luptelor pentru zdrobirea hitlerismului.
- 885 *1944 octombrie 8.* Chemarea Frontului Unic al tineretului muncitoresc pentru sprijinirea frontului antihitlerist, constituirea unui guvern al Frontului Național Democrat etc.
- 886 *1944 octombrie 9.* Comunicare radiofonică a postului „România liberă” cu privire la aderarea muncitorilor la sindicalele nou create și la necesitatea intensificării eforturilor pentru sprijinirea frontului în războiul antihitlerist.
- 887 *1944 octombrie 10.* Extras din Jurnalul de operații al Regimentului 90 infanterie referitor la bucuria cu care populația transilvăneană a primit pe militarii români eliberatorii.
- 888 *1944 octombrie 11.* Comunicat al Marelui Stat Major privind eliberarea orașului Cluj și a altor localități din centrul Transilvaniei.
- 889 *1944 septembrie.* Raport redactat de lt. colonel de Chastelain, adresat Foreign Office-ului privind evenimentele din perioada șederii sale în România, decembrie 1943 – 23 August 1944.

- 890 1944 octombrie 13. Declarația lui Lucrețiu Pătrășcanu făcută în numele C.C. al P.C.R. cu prilejul eliberării Clujului.
- 891 1944 octombrie 13. Declarația făcută de C. Titel Petrescu, președintele P.S.D., cu prilejul eliberării Clujului.
- 892 1944 octombrie 13. Extras din Jurnalul de operații al Regimentului 30 dorobanți referitor la entuziasmul cu care populația unor localități din Transilvania a primit pe militarii români eliberatori.
- 893 1944 octombrie 14. Extras din Jurnalul de operații al Regimentului 11 dorobanți referitor la primirea triunfală făcută de populația românească din comunele dezrobite.
- 894 1944 octombrie 16. Comunicare radiofonică a postului „România liberă” cu privire la necesitatea continuării luptelor pînă la înfringerea completă a hitleriștilor.
- 895 1944 octombrie 22. Comunicat al Marelui Stat Major privind eliberarea localităților Hurez, Dobra etc. și desfășurarea luptelor în zonele Satu Mare, Carei și Szolnok.
- 896 1944 octombrie 23. Emisiune specială a postului de radio „România liberă” consacrată Diviziei de voluntari „Tudor Vladimirescu”.
- 897 1944 octombrie 24. Ordin de zi al ministrului de război în care se evidențiază unitățile militare și muncitorii de la Uzinele Reșița și minele de la Anina pentru felul în care au luptat împotriva trupelor germane între 27 și 30 septembrie 1944.
- 898 1944 octombrie 25. Comunicat special al Marelui Stat Major referitor la eliberarea deplină a părții de nord-vest a României și la hotărîrea militarilor români de a lupta pînă la zdrobirea definitivă a fascismului.
- 899 1944 octombrie 25. Telegramă a comandantului Armatei 4 română, generalul de corp de armătă Gheorghe Avramescu, adresată președintelui Consiliului de Miniștri, generalul de corp de armătă Constantin Sănătescu, cu prilejul eliberării depline a părții de nord-vest a României.
- 900 1944 octombrie 26. Ordin general al ministrului de război, generalul de corp de armătă Mihail Racoviță, în care se evocă bucuria eliberării părții de nord-vest a României de sub ocupația hitleristo-hortystă.

1944 ianuarie 3. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la noi instrucțiuni ale C.C. al P.C.R. și la noi mijloace de răspindire a manifestelor comuniste.

a) Comitetul Central al Partidului Comunist din România a trimis organizațiilor în subordine unele instrucțiuni privind activitatea politică a acestora.

În cuprinsul instrucțiunilor se afirmă următoarele:

Față de teroarea dezlănțuită de Siguranță, împreună cu agenții Gestapoului, acțiunile Partidului Comunist trebuie să fie intensificate.

Organizațiile Partidului Comunist nu trebuie să uite sarcina revoluționară ce le incumbă, cu lozincile:

1. Dărîmarea regimului Antonescu.

2. Lărgirea opinioilor favorabile ideilor pentru care luptă marile democrații.

3. Organizarea pe o scară largă a acțiunilor de sabotaj.

4. Crearea unui front larg, pe baze minimale, a tuturor democrațiilor (front patriotic, uniune patriotică).

Instrucțiunile amintesc că în opinia publică din România se menține curentul de înțelegere al *efortului făcut de puterile democratice pentru salvarea Europei de teroarea și subjugarea nazistă*. Accentuarea lui ar putea servi și acum de a fi feriți de eventuale atacuri aeriene, cît și la încheierea păcii, cînd ar putea ușura întrucîtva situația tragică în care se află România.

b) *În Tîrgoviște, pe strada Nicu Filipescu, s-a găsit un sul cu manifeste comuniste, aruncate probabil de echipajul de raziile, de posesor, înainte de a fi distribuit.*

În unele manifeste se făcea apologia Puterilor Aliate: Rusia, Marea Britanie, Statele Unite, „puteri unite atât în strategia lor de război cît și în planurile lor de pace”.

Printre altele, se îndeamnă populația „să-și spună cuvîntul, fără a se lăsa influențată de conducerea actuală”.

Un alt manifest lansat și asupra Bucureștilor în ultimul timp, conține îndemnul:

„Evacuați orașul imediat”.

c) *Agenții comuniști au recurs în ultimele zile la un nou mod de difuzare a materialului de propagandă*, introducînd manifeste în buzunarele paltoanelor la garderoabele restaurantelor.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorcasă, dosar nr. 46/1944, f. 4-6.

1944 ianuarie 3, Lisabona. Raport al ambasadorului american la Lisabona, Fish, prin care informează despre unele demersuri ale reprezentanților români în străinătate — din însărcinarea lui Mihai Antonescu — în vederea stabilirii atitudinii Aliaților față de dorința României de a ieși din război.

Memorandum

January 3, 1944

M. Pangal¹ called on His Majesty's Minister on December 17th by appointment. He reported the presence in Lisbon of Camil Demetrescu, Secretary of Legation, attached to the Cabinet of M. Micael Antonescu, travelling in the guise of an additional official courier.

Pangal stated that he had been invited by the Roumanian Minister to dine on December 15th to meet Demetrescu, who had orders from Micael Antonescu to pass to him the following message:

(1) The Roumanian Foreign Minister accepted the principle of unconditional surrender and Pangal's suggestion that Roumania should send accredited representative to sign a document.

(2) If Allied troops entered the Balkans, Roumanian troops would certainly not oppose them.

(3) The Roumanian Foreign Minister was most afraid of any publication of unconditional surrender before Allied troops came within striking distance of the Roumanian frontier. He asked what guarantees could be given of non-publication.

(4) He asked what Roumania's frontier would be and whether this was discussed at the Tehran Conference².

Pangal had replied that it was clear that the Roumanian Foreign Minister, even if accepting the principle of unconditional surrender, was not facing realities in putting inquiries of this sort. Cadere³ has agreed.

Pangal said that Demetrescu was leaving Lisbon again the next morning, and asked whether His Majesty's Minister had any observations to pass on to him. Hopkinson⁴ replied that M. Pangal had been quite right in insisting that by seeking to discuss terms the Roumanians were not facing realities. What was wanted was the despatch of an accredited representative qualified to sign a document making unconditional surrender to the three major Allied powers. Every fresh delay made Roumania's situation more unenviable.

(5) Pangal stated further that Calin Botez, nominally Roumanian Vice-Consul in Lisbon but actually a Naval Commander, had shown him the letter from Colonel Ioan Popescu⁵ stating that all information given to him during the visit to Lisbon had been passed on to the appropriate authorities, that it had evoked great interest and was being carefully studied and that he himself expected to return to Lisbon shortly.

(6) Pangal stated further that M. Pamfil Seicaru, editor of „Curentul”, was due to arrive on December 23rd ostensibly to visit his daughter and son-in-law in the Roumanian Legation for Christmans. The visit had only

been announced by telephone a few days ago and Pangal thought Seicaru, who is in close touch with Michael's entourage, would be the bearer of some important communications. Pangal has asked for further meeting to communicate any information arising out of Seicaru's forthcoming visit.

(7) His Majesty's Government had made inquiries, as the State Department have already been informed, to ascertain whether Pangal has authority to represent the Roumanian Government and has learned that he is acting without authority. His Majesty's Government therefore consider that his information must be accepted with the greatest reserve.

(8) It seem probable that this is a mere intrigue by a small and unrepresentative clique. The two Roumanians mentioned in paragraph 5 are believed to be members of Roumanian Secret Service, whereas Seicaru (paragraph 6) is reputed to be the most venal of Roumanian journalists and is at present running a violent pro-German campaign in his paper, the „Curentul".

(9) When he arrived Demetrescu first saw Cadere. According to the latter he said that his visit was to analyse the Allies' real attitude and to ascertain whether, as the Roumanian Government obviously believed, there was an attitude of benevolence towards Germany in spite of Mr. Cordell Hull's recent statement. He said that there were five to six Roumanian divisions in Roumania and that the Germans were insisting on their demobilisation. The Roumanians were hedging on this point. He asked whether the British Government wished demobilisation to take place or whether units were to be maintained intact for possible guerrilla warfare.

(10) The above does not tally with Pangals account and throws further doubt on his reliability and veracity. His Majesty's Government are therefore informing His Majesty's Ambassador that he should tell Pangal that any further communication about Roumania must be made by the Roumanian Minister.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 683--685; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59). European War 740.00119 EW 1939/2089.

Memorandum

3 ianuarie 1944

La 27 decembrie domnul Pangal¹ i-a făcut o scurtă vizită ministrului Majestății Sale. El a informat despre prezența la Lisabona a lui Camil Demetrescu, secretar de Legație, atașat pe lingă cabinetul lui Mihai Antonescu, călătorind sub acoperirea de curier oficial suplimentar.

Pangal a declarat că fusese invitat de ministrul român să cineze împreună la 15 decembrie pentru a-l cunoaște pe Demetrescu care avea ordin de la Mihai Antonescu să-i transmită următorul mesaj :

(1) Ministrul de externe român a acceptat principiul capitulării necondiționate și propunerea lui Pangal ca România să trimită reprezentanți acreditați să semneze un document.

¹ Pangal Ion, fost ministru român la Lisabona, aflat în exil în Portugalia din ianuarie 1942, ca urmare a dezacordului său față de politica externă antonesciană.

(2) Dacă trupele aliate vor intra în Balcani, trupele române cu siguranță nu li se vor opune.

(3) Ministrul român de externe se temea cel mai mult de orice publicitate în jurul capitulării necondiționate înainte ca trupele aliate să ajungă la o oarecare distanță de frontieră românească de la care să poată acționa. El a întrebat ce garanții pot fi date pentru a nu se face publicitate.

(4) El a întrebat care ar fi frontieră României și dacă această problemă s-a discutat la Conferința de la Teheran ².

Pangal a răspuns că este clar că ministrul român de externe, chiar dacă acceptă principiul capitulării necondiționate, nu-și dă seama de realitate punind întrebări de acest fel. Cădere ³ a fost de acord.

Pangal a spus că Demetrescu urma să plece din nou de la Lisabona a doua zi dimineață și a întrebat dacă ministrul Maiestății Sale avea vreo observație să-i transmită. Hopkinson ⁴ a răspuns că domnul Pangal avea dreptate insistând că, încercând să discute condițiile, români nu țin seama de fapte. Ceea ce se dorea era trimiterea unui reprezentant împăternicit să semneze un document de capitulare necondiționată față de cele trei puteri aliate importante. Fiecare nouă amintire făcea situația României și mai puțin de invidiat.

(5) Pangal a declarat în continuare că, Călin Botez, cu rangul de vice-consul român la Lisabona, dar de fapt comandant de navă, îi arătase scrisoarea de la colonelul Ion Popescu ⁵, arătând că toate informațiile furnizate lui în timpul vizitei la Lisabona au fost transmise autorităților competente, că ele au prezentat un mare interes și au fost studiate cu grijă și că el însuși așteaptă să revină la Lisabona în curind.

(6) Pangal a spus mai departe că domnul Pamfil Șeicaru, editorul ziarului „Curentul”, urmează să sosescă la 23 decembrie, de Crăciun, după cît se pare, în vizită la fiica și ginerele său la Legația română. Vizita fusese anunțată numai telefonic cu cîteva zile înainte și Pangal credea că Șeicaru, care se află în relații strinse cu anturajul regelui Mihai, ar fi purtătorul unei comunicări importante. Pangal a solicitat încă o întrevedere pentru a comunica orice informație provenită din apropiata vizită a lui Șeicaru.

(7) Guvernul Maiestății Sale a făcut investigații, după cum Departamentul de Stat a fost deja informat, pentru a stabili dacă Pangal avea autoritatea să reprezinte guvernul român și a aflat că el acționează fără împăternicire. Guvernul Maiestății Sale consideră deci că informațiile sale trebuie acceptate cu cea mai mare rezervă.

(8) Pare probabil că aceasta este o simplă intrigă a unei cliici mici și nereprezentative. Cei doi români menționați la paragraful 5 se crede că sunt membri ai Serviciului Secret Român, iar în ceea ce-l privește pe Șeicaru, el este cunoscut ca cel mai venal dintre ziariștii români și desfășoară în prezent o violentă campanie progermană în ziarul său „Curentul”.

(9) Cind a sosit, Demetrescu s-a întîlnit în primul rînd cu Cădere. Potrivit acestuia din urmă, el a spus că vizita sa avea ca scop să analizeze atitudinea reală a Aliaților și să afle dacă, așa cum crede guvernul român,

² 28 noiembrie--1 decembrie 1943.

³ Victor Cădere, ministrul României în Portugalia.

⁴ Henry L. Hopkinson, ministrul Marii Britanii în Portugalia.

⁵ Consulul român la Lisabona.

există o atitudine de bunăvoiință față de Germania în ciuda recentei declarații a lui Cordell Hull. El a spus că în România erau 5 — 6 divizii române și că germanii insistau asupra demobilizării lor. Români se eschivează de la aceasta. El a întrebat dacă guvernul britanic dorește că demobilizarea să aibă loc sau dacă unitățile să fie menținute intacte pentru un eventual război de guerilă.

(10) Cele de mai sus nu corespund cu relatarea lui Pangal și ridică un nou semn de întrebare asupra corectitudinii și veridicității celor spuse de el. Guvernul Maiestății Sale informează deci pe ambasadorul Maiestății Sale că el trebuie să-i spună lui Pangal că orice nouă comunicare despre România trebuie făcută de ministrul român.

466

1944 ianuarie 8, Washington. Instrucțiuni ale secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, către ambasadorul S.U.A. la Londra, John G. Winant, referitor la rolul unui emisar al lui Iuliu Maniu de a discuta detalii operaționale ale unei întoarceri a armelor împotriva Germaniei de către România.

Washington, January 8, 1944, 10 p.m.

207. Your 172, January 7, midnight, and 174, January 8, 8,2 p.m. ¹
In view of paragraph 3 of annex 2 of the Secret Protocol of the Moscow Conference establishing the European Advisory Commission ², the Department concurs in your opinion that the question of surrender terms for Rumania comes within the competence of the EAC. The Department hopes to send you, as soon as the necessary clearances can be obtained, the American views on surrender terms for Rumania ³.

The background information on the forthcoming talk set forth below may be useful to you :

The American position with regard to Rumania was set forth in the Department telegram to Stockholm of November 16 repeated to you as the Department's 7259 ⁴.

Department was informed by British Embassy on November 21 that a message had been received from Maniu indicating his desire to send a special delegate or delegates out of Rumania for the purpose of discussing arrangements for a political change over in that country. The British Government proposed to reply to Maniu's message by saying that his emissary would be received on the understanding that his sole function would be to discuss „operational details” looking to the overthrow of the present regime in Rumania and its replacement by a Government prepared to offer unconditional surrender to the three principal Allies. It was stated that the Soviet Government had approved this proposed reply, at the same time indicating its expectation that Soviet representative would participate in any negotiations that might be carried on with Maniu's representative. Department gave its agreement to the proposed British reply as already approved by the Soviet Government. ⁵

Ambasador MacVeagh² has been authorized to attend any conferences which may be held in Cairo with Maniu's representative provided his Russian colleague³, as well as the British Ambassador³ likewise attends. Should either his British or Soviet colleague designate subordinate officials to represent them in the discussion, MacVeagh is authorized likewise to designate a member of his staff for this purpose.

Hull

■ *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Romania, Washington, 1966*, p. 133—134. The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/2057.

Washington, 8 ianuarie 1944, 10 p.m.

207. *〈Telegrama〉 dv. nr. 172, din 7 ianuarie, miezul nopții și 〈telegrama〉 174, din 8 ianuarie, 8,2 p.m.*¹ Avind în vedere paragraful 3 al anexei 2 a Protocolului secret al Conferinței de la Moscova, care a instituit Comisia Consultativă Europeană², Departamentul împărtășește opinia dv. că problema condițiilor capitulării României este de competență Comisiei Consultative Europene. Departamentul speră să vă trimită, îndată ce vor putea fi obținute lămuririle necesare, opiniile americane în ce privește condițiile de capitulare pentru România³.

Informația generală asupra convorbirii care se apropie, prezentată mai jos, vă poate fi de folos:

Poziția americană referitoare la România a fost expusă în telegrama Departamentului către *〈Ambasada S.U.A.〉* din Stockholm la 16 noiembrie, repetată pentru dv. ca *〈telegrama〉* Departamentului *〈nr.〉 7259*⁴.

Departamentul a fost informat la 21 noiembrie de Ambasada britanică că se primise un mesaj din partea lui Maniu în care se exprima

¹ În telegrama 172, ambasadorul Winant afirma: „Informația, (privind plecarea spre Cairo a unui emisar român pentru negocierea unui armistițiu — n.n.) după părerea mea, ar justifica o revizuire a condițiilor de armistițiu pentru România, dar întrucât Comisia Consultative Europene și revine obligația de a face recomandări în acest domeniu, și recunoscător dacă aș fi informat asupra opinilor Departamentului numai dacă pot confirma informația pe care v-o trimit astă seară” (Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 657—658; European War 740.00119 EW 1939/2056).

² Protocolul secret al Conferinței de la Moscova (19—30 octombrie 1943) definește astfel rolul Comisiei Consultative Europene: „Ca una din primele sarcini ale Comisiei pe care le dorește cele trei guverne este ca ea să prezinte, cit mai curind posibil, recomandări detaliate privind condițiile capitulării ce urmează a fi impuse fiecărui din statele europene cu care una din cele trei Puteri se află în război și mecanismul necesar pentru a asigura îndeplinirea acestor condiții” (*Foreign Relations of the U.S., Diplomatic Papers, 1943*, vol. I, p. 757).

³ Vezi doc. nr. 477, 1944 februarie 2, Washington.

⁴ Vezi telegrama 2465 a Departamentului de Stat, din 18 noiembrie 1943, către ambasadorul S.U.A. la Madrid, în *Foreign Relations of the U.S., 1943*, vol. I, p. 505.

dorința acestuia de a trimite din România un delegat sau delegați speciali pentru a discuta pregătirile în vederea unei schimbări politice în acea țară. Guvernul britanic a propus să se răspundă la mesajul lui Maniu, spunindu-i-se că emisarul lui va fi primit pe baza înțelegerii că singurul său rol va fi de a discuta „detalii operaționale” pentru o răsturnare a actualului regim din România și înlocuirea lui cu un guvern dispus să ofere o capitulare necondiționată în fața celor trei Aliați principali. S-a afirmat că guvernul sovietic aprobase această propunere de răspuns, manifestându-și, în același timp, speranța că reprezentanții sovietici vor participa la orice negocieri care ar putea fi duse cu reprezentantul lui Maniu. Departamentul își dă acordul pentru răspunsul propus de britanici, așa cum a fost aprobat de guvernul sovietic⁵.

Ambasadorul MacVeagh⁶ a fost autorizat să participe la orice reuniune care ar putea avea loc la Cairo cu reprezentantul lui Maniu cu condiția ca omologul său rus⁷, precum și ambasadorul britanic⁸ să participe și ei. Dacă colegul său britanic sau sovietic își desemnează un funcționar subordonat să-l reprezinte, MacVeagh este autorizat să desemneze și el un membru al personalului său în acest scop.

Hull

467

1944 ianuarie 13. Notă a Direcției Generale a Poliției prin care informează că în noaptea de 13/14 ianuarie 1944 în cartierele muncitorești din Cluj s-au răspândit manifeste comuniste.

Din Ardealul cedat

În noaptea de 13/14 ianuarie a.c. în cartierele muncitorești din orașul Cluj s-au răspândit numeroase manifeste comuniste, cu caracter revoluționar.

Organele polițienești din Cluj nu au reușit să descopere pe autori.

Sursă : Direcția Generală a Poliție

■ Arhivele Statului București. Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 7.

⁵ În nota din 27 noiembrie 1943 a guvernului sovietic către Ambasada britanică, în *Foreign Relations of the U.S.*, 1943, vol. I, p. 507.

⁶ Lincoln MacVeagh, ambasadorul S.U.A. pe lângă guvernele grec și iugoslav în exil în Egipt.

⁷ Nikolai Vasiliievici Novikov, ambasadorul Uniunii Sovietice pe lângă guvernele grec și iugoslav în exil în Egipt.

⁸ Walter E. Guinness, primul baron Meath, ministru reșident al Marii Britanii în Orientul Mijlociu.

1944 ianuarie 17, Washington. Proiect al Departamentului de Stat al S.U.A. referitor la problemele și caracterul unei ocupații și conduceerii militare în România.

Secret

Preliminary
January 17, 1944

(Preliminary Draft: not to be circulated by the recipient)

Rumania:

Problems of occupation: character of military government

I. The problem

The problem is the determination by the American, British and Soviet Governments of the composition of the occupation forces and of the character of the civil affairs administration in Rumania, subsequent to unconditional surrender by Rumania.

By the Joint Four Nation Declarations (Moscow, Nov. 1, 1943)¹ the three governments agreed to act together in all matters relating to the surrender and disarmament of Rumania. They agreed also not to employ their military forces within the territories of other states after the conclusion of hostilities, except for the purpose envisaged in the Declaration and after joint consultation. Therefore, prior to the surrender of Rumania and the occupation of Rumanian territory, the three governments should reach an agreement regarding the degree and character of the participation of each in the occupation and the military administration of civil affairs in Rumania. It is assumed that, at least in the first period of occupation, the conduct of civil affairs will be in the hands of the military government, operating directly under the respective supreme commanders in that theatre of war.

II. Alternative solution

A. Soviet Occupation, With an Inter-Allied Control Commission or a Tripartite Political Advisory Commission

Under this solution the composition of the occupation forces and of the military government personnel would be exclusively Soviet, but a Military Control Commission would be established, the members of which would include, besides Soviet officers, American and British officers named by the Allied High Command in the Mediterranean theatre. The Soviet Commander-in-Chief in Rumania would be its president. In Italy, where the jurisdiction of a co-belligerent Italian government is recognized in that part of occupied territory not governed directly by AMG², the function of the Allied Control Commission is to give instructions and

guidance to the Italian Government on military, political, economic and administrative matters and to enforce and execute the terms of the armistice. In the absence of such a provisional government in Rumania, the Military Control Commission might function as the highest authority charged with the enforcement and execution of the terms of surrender. Probably it would be a small body, which would leave in the hands of the Soviet military authorities the actual machinery of administration, since the division, on a functional basis, of responsibility for administration among officers of the three nationalities would hardly be practicable.

The American and British Governments have interpreted the functions of the Control Commission in Italy as more or less confined to matters directly bearing on the military prosecution of the war in that theatre, and hence not broadly political in scope. If they maintain that view, and if no Soviet officers become members of the Control Commission in Italy, the United States would have little ground for requesting representation on a Control Commission in Rumania. If a Political Advisory Commission or Council, roughly on the model of the Advisory Council for Italy, should be established, American representation on a Control Commission would appear unnecessary. In the absence of such an Advisory Council, the Control Commission itself would necessarily deal with questions of broader political import, and American participation in it would provide a means of safeguarding American interests in Rumania.

A Political Advisory Council might be established in lieu of a Control Commission or as a complementary body to the Control Commission, which it would eventually replace. The members would be civilians, appointed by their respective governments, which would have equal representation. The pressure of a Soviet representative on the Advisory Council for Italy constitutes a precedent for American and British representation on a similar body for Rumania. Representatives of other members of the United Nations might be added at some later date. The function of the Advisory Council would be to give advice on political questions to the Soviet Commander-in-Chief, and to keep the three governments informed on current political developments. When military considerations ceased to be paramount in this area, the Advisory Council might take over the functions formerly exercised by the Soviet Commander-in-Chief in regard to the execution of the terms of the armistice.

The establishment of a tripartite basis of a Control Commission and of an Advisory Council would secure for the American Government a voice in decisions concerning the government of occupied Rumanian territory and affecting the future status of Rumania. The fact of American participation in such bodies would be a public indication that the United States was concerned with Rumanian problems. Should the three powers agree, prior to Rumanian surrender, that such commissions should be established in Rumania when occupied, knowledge of that agreement might hasten the Rumanian decision to surrender. In practice, the existence of such bodies would constitute an example of cooperation among the principal United Nations and might pave the way for continued collaboration among them in dealing with other problems of Eastern Europe.

B. Token participation of American Forces in Occupation and Military Government

The participation of British and American forces, regardless of their size, in the occupation of Rumania would emphasize the joint character of the occupation. An agreement by the three powers to establish such a joint occupation might hasten Rumanian surrender, since the fear of a purely Soviet occupation is widespread among all Rumanian political groups.

Although the Soviet army might supply the bulk of the occupation forces, and of military administrators the presence of an American token force would have the effect of a demonstration that the United States was not disinterested in Rumania and in the Balkan area generally. American influence in securing for the Rumanian people an opportunity ultimately to choose their own form of government and in promoting a reasonably just settlement of territorial issues involving Rumania might be enhanced. American interests, both in the protection of lives and property immediately involved and in the achievement of security and peaceful development in Europe as a whole, would be better safeguarded by the presence of American forces than by their absence.

Similarly, the task of securing direct information for the use of this government would be more adequately fulfilled under this alternative than through the presence of a military mission alone.

C. Soviet Occupation and Military Government, With Anglo-American Military Mission Attached to the Soviet Commander-in-Chief for Liaison and Observation

Under this solution the sole responsibility for the administration of occupation and military government would be vested in the Soviet Commander-in-Chief, within the political directives agreed upon by the three governments. The functions of an Anglo-American mission, which would be defined by agreement among the three powers, would presumably be limited to that of observation and reporting. From a military point of view, the presence of such a mission in Rumania might increase the opportunities for closer coordination of policy among the respective High Commands in the administration of occupied areas in Europe. From the political point of view, it would provide this government with its own sources of information of development in Rumania under Soviet occupation. Such information might be of great value for the determination of American policy in the period of transition from strictly military government in Rumania to a provisional or permanent Rumanian regime. Information on American citizens and on American property in Rumania might also be made available if an American military mission should be attached to the Soviet Commander-in-Chief in that theatre.

D. Purely Soviet Occupation and Military Government

It is probable that Soviet forces will enter Rumania and will occupy part of the all country before British and American forces reach it. Unless the three powers should have agreed previously to provide for British and

American participation in the military government, occupation and administration of Rumanian territory would be expected to remain wholly in the hands of the Red Army. The Soviet Commander-in-Chief in that theatre, however, would represent all three powers, and would be presumed to act in accordance with broad political directives agreed upon by the three governments consulting together in the European Advisory Commission.

Under this solution the United States would have no representatives or observers, military or civilian, in Rumania during an undefined period of occupation government. The American Government would be excluded from observation on the ground of local trends, and from participation in on-the-spot decisions which would inevitably affect Rumania's future political status, notably in respect to the implementation of the right of the Rumanian people, as recognized in the Atlantic Charter³, and, by implication, in the Moscow Declaration on Italy, to choose the form of government they desire.

American acceptance of this solution would be regarded by the Rumanian people as evidence that the United States considered Rumania as falling within a Soviet sphere of influence. The establishment of a purely Soviet military government probably would have a marked effect on future political developments in Rumania, since the Soviet authorities, in administering occupied territory, may interpret such general political directives as are laid down in advance by the three governments in the light of Soviet practice and precedents and to the detriment of the interests and in disregard of the views of other allies.

In this contingency the American Government would be largely or entirely, dependent on Soviet sources for its information concerning current developments within Rumania.

E. Joint Occupation and Military Government by Soviet, British and American Forces

This solution implies participation, on a general basis of equality, by forces for the three powers, or by the Red Army on the one hand and an Anglo-American force on the other. Presumably it would be applicable, prior to the conclusion of hostilities against Germany, only if and when British and American armies reached Rumania in force. In the event that Anglo-American forces should make a junction with the Red Army on Rumanian territory, the system of joint occupation and joint military government might be applied from that moment. The degree of unification of the Soviet and Anglo-American administrations would be a matter for the decision of the three powers, to be negotiated either directly or through the medium of the European Advisory Commission. A unified military government would provide greater uniformity of political and economic control than would a system in which functions or regions were divided between two separate administrations. On the other hand, a division of occupied Rumania into Soviet and Anglo-American zones, with some provision for the coordination of policy, might be a solution easier to attain. Such coordination might be effected through the creation of a joint agency including the highest civil affairs officers of the respective

armies in that theatre of war. The allocation of zones would raise questions of long-term political importance. Maintenance of separate zones might well create the appearance of a division of Rumania into spheres of influence.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 663, c. 1032–1038 ; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), Division of South-Eastern European Affairs No. 871.00/1010.

Secret

Preliminar
18 ianuarie 1944

(Proiect preliminar : primitorul să nu-l difuzeze)
Problemele ocupăției : caracterul conducerii militare

I. Sarcina

Sarcina este ca guvernele american, britanic și sovietic să stabilească compoziția forțelor de ocupație și caracterul problemelor de natură civilă după capitularea necondiționată a României.

Prin Declarația comună a celor patru națiuni (Moscova, 1 noiembrie 1943)¹, cele trei guverne au căzut de acord să acționeze împreună în toate problemele legate de capitularea și dezarmarea României. Ele au fost, de asemenea, de acord să nu se folosească forțele lor militare în interiorul teritoriilor altor state după încheierea ostilităților în afară de scopul avut în vedere de Declarație și după o consultare comună. De aceea, înainte de capitularea României și ocuparea teritoriului României, cele trei guverne trebuie să realizeze un acord referitor la dimensiunea și caracterul participării fiecăruia la ocupația și administrația militară a problemelor de natură civilă ale României. Se presupune că, cel puțin în prima perioadă de ocupație, coordonarea problemelor civile se va afla în mîinile unei conduceri militare care să acționeze direct sub ordinele comandanților supremi respectivi în această zonă a războiului.

II. Soluții alternative

A. Ocupația sovietică cu o comisie interaliată de control sau o comisie politică consultativă tripartită

Conform acestei soluții compoziția forțelor de ocupație și a personalului militar al conducerii ar fi în exclusivitate sovietică, dar să fi înființată o comisie militară de control dintre membrii căreia ar face parte, alături de ofițeri sovietici, ofițeri americani și britanici numiți de Înaltul Comandament Aliat din zona mediteraneană. Comandantul șef sovietic

¹ La Conferința de la Moscova au fost adoptate următoarele documente : *Declarația cu privire la Italia*, în care se stabilcea că politica Puterilor Aliate față de Italia avea drept scop deplină lichidare a fascismului și instaurarea unui regim democratic în țară ; *Declarația cu privire la Austria*, prin care Anschlussul era declarat nul ; *Declarația cu privire la răspunderea hitleriștilor pentru atrocitățile comise*, prin care se hotără judecarea și pedepsirea tuturor nașiztilor ce s-au făcut vinovați de crime și atrocități. În ultima zi a Conferinței, reprezentantii U.R.S.S., S.U.A. și Marii Britanii, cărora li s-a alăturat reprezentantul Chinei, au semnat *Dedicatoria celor patru state cu privire la securitatea generală*, în care erau cuprinse principiile ce vor sta ulterior la baza Organizației Națiunilor Unite.

în România va fi președintele acesteia. În Italia, unde jurisdicția unui guvern italian cobeligerant este recunoscută în acea parte a teritoriului ocupat care nu este condus direct de AMG², funcția Comisiei Aliate de Control este de a da instrucțiuni și directive guvernului italian în problemele militare, politice, economice și administrative și de a aplica și execuția condițiile armistițiului. În lipsa unui astfel de guvern provizoriu în România, Comisia militară de control ar putea funcționa ca cea mai înaltă autoritate însărcinată cu aplicarea și executarea condițiilor capitulării. Acesta ar fi, probabil, un mic organism care ar lăsa în mîinile autorităților militare sovietice actualul mecanism al administrației, întrucât împărțirea, pe o bază funcțională, a răsponderii pentru administrația între ofițerii celor trei naționalități, cu greu s-ar putea realiza.

Guvernele american și britanic au interpretat funcțiile Comisiei de control în Italia ca fiind limitate mai mult sau mai puțin la problemele direct legate de desfășurarea militară a războiului pe acel teatru și, în consecință, necuprindătoare din punct de vedere politic. Dacă ei își mențin acest punct de vedere și dacă nici un ofițer sovietic nu devine membru al Comisiei de control din Italia, Statele Unite ar avea motive insuficiente să ceară să fie reprezentate în Comisia de control pentru România. Dacă va fi instituită o Comisie sau un Consiliu politic consultativ, strict după modelul Consiliului consultativ pentru Italia, reprezentarea americană într-o Comisie de control va apărea inutilă. În lipsa unui astfel de Consiliu consultativ, chiar Comisia de control s-ar ocupa în mod necesar de probleme de importanță politică mai largă, iar participarea americană la aceasta ar crea un mijloc de apărare a intereselor americane în România.

Un Consiliu politic consultativ ar putea fi instituit în locul unei Comisii de control, sau ca organism complementar al Comisiei de control, pe care, de fapt, ar înlocui-o. Membrii ar fi civili, numiți de guvernele respective, care ar fi în mod egal reprezentate. Presunile reprezentantului sovietic asupra Consiliului consultativ pentru Italia constituie un precedent pentru reprezentarea americană și britanică într-un organism similar pentru România. Reprezentanții altor membri ai Națiunilor Unite ar putea fi cooptați la o dată ulterioară. Funcția Consiliului consultativ ar fi să furnizeze opinii în probleme politice comandantului șef sovietic și să informeze permanent cele trei guverne asupra evenimentelor politice curente. Cind considerențele de ordin militar vor înceta să fie predominante în această zonă, Consiliul consultativ ar putea prelua funcțiile exercitate anterior de comandantul șef sovietic în ceea ce privește îndeplinirea condițiilor armistițiului.

Instituirea, pe bază tripartită, a unei Comisii de control și a unui Consiliu consultativ ar asigura guvernului american un vot în adoptarea unor hotărîri privind conducerea teritoriului românesc ocupat și în ceea ce privește viitorul statut al României. Participarea americană la astfel de organisme ar fi o dovedă publică că Statele Unite sunt preocupate de problemele românești. Dacă cele trei puteri cad de acord, înainte de capitularea României, ca aceste comisii să fie create în România atunci cînd ea va fi ocupată, cunoașterea acestui acord ar putea grăbi hotărîrea României de a capitula. Practic, existența unor astfel de organisme ar constituî

² AMG – Allied Military Government (Guvern militar aliat).

un exemplu de cooperare între principalele Națiuni Unite și ar putea netezi calea pentru continuarea colaborării dintre ele în tratarea altor probleme din Europa răsăriteană.

B. Participarea simbolică a forțelor americane la ocuparea și conducerea militară

Participarea forțelor britanice și americane, indiferent de dimensiune, la ocuparea României ar scoate în evidență caracterul mixt al ocupației. Un acord al celor trei puteri de a organiza o astfel de ocupație mixtă ar putea grăbi capitularea României, căci echipa de o ocupație numai sovietică este larg răspândită în rindul tuturor grupărilor politice românești.

Deși armata sovietică ar putea furniza grosul forțelor de ocupație și al administratorilor militari, prezența unei forțe simbolice americane ar avea efectul unei demonstrații că Statele Unite nu sunt dezinteresați de România și în general de zona balcanică. Influența americană în asigurarea, pentru poporul român, a unei posibilități ca în cele din urmă să-și aleagă propria să formă de guvernare și în promovarea unei reglementări raționale, drepte, a problemelor teritoriale care privesc România, poate fi sporită. Interesele americane, atât în apărarea de vieți cit și de proprietăți imediat implicate și în realizarea unei securități și dezvoltări pașnice a Europei în totalitatea ei, ar fi mai bine protejate prin existența forțelor americane decât prin lipsa lor.

Totodată, sarcina de a obține informații directe pentru folosul guvernului american va fi mai bine îndeplinită în varianta aceasta decât prin prezența doar a unei misiuni militare americane.

C. Conducerea militară și de ocupație sovietică, cu o misiune militară anglo-americană atașată pe lîngă comandantul șef sovietic pentru legătură și observare

În cazul unei asemenea soluții, singura responsabilitate pentru administrarea unui guvern militar și de ocupație va cădea asupra comandanțului șef sovietic, în cadrul direcțiilor politice agreate de cele trei guverne. Funcțiile unei misiuni militare anglo-americane care vor fi stabilite de comun acord între cele trei puteri, vor fi probabil limitate la acele de observare și informare. Din punct de vedere militar, prezența unei asemenea misiuni în România ar putea spori prilejurile pentru o colaborare mai strânsă în politică între Înaltele Comandamente respective în administrarea zonelor ocupate din Europa. Din punct de vedere politic, ea ar pune la dispoziția guvernului american o sursă proprie de informații asupra evenimentelor din România aflată sub ocupație sovietică. Astfel de informații ar putea fi de mare valoare pentru precizarea politicii americane în perioada de tranziție de la un guvern strict militar în România la un regim provizoriu sau permanent român. Ar putea fi puse, de asemenea, la dispoziție informații despre cetățenii americanii sau proprietăți americane din România dacă o misiune militară americană va fi atașată pe lîngă comandantul șef sovietic din această regiune.

D. Guvern militar și de ocupație doar sovietic

Este de așteptat ca forțele sovietice să intre în România și să ocupe o parte sau toată țara înainte ca forțele americane și britanice să ajungă acolo. Dacă cele trei puteri nu căd de acord anterior să prevadă o participare americană și britanică la conducerea militară, ocuparea și administrarea teritoriului românesc este de așteptat să rămînă în întregime în mîinile Armatei Roșii. Comandantul șef sovietic de pe acest teatru ar reprezenta, totuși, toate cele trei puteri și s-ar presupune să acționeze în concordanță cu directive politice generale agreate de cele trei guverne care se consultă în cadrul Comisiei Consultative Europene.

Potrivit acestei soluții, Statele Unite nu ar avea reprezentanți sau observatori, militari sau civili, în România pe o perioadă nedefinită a conducerii de ocupație. Guvernul american ar fi exclus de la observare sub pretextul unor curente locale și de la participarea la hotărîri imediate care ar afecta în mod inevitabil viitorul statut politic al României și anume în ceea ce privește aplicarea dreptului poporului român, așa cum s-a recunoscut în Carta Atlanticului³, și implicit, în Declarația de la Moscova asupra Italiei, de a-și alege forma de guvernămînt pe care și-o dorește.

Acceptarea de către americani a acestei soluții ar fi primită de poporul român ca o dovedă că Statele Unite au considerat că România a căzut în sfera de influență sovietică. Stabilirea unei conduceri militare pur sovietice ar avea probabil un efect deosebit asupra desfășurărilor politice ulterioare din România, întrucât autoritățile sovietice din teritoriul ocupat pe care-l administrează pot interpreta astfel de directive politice generale ca fiind agreate dinainte de cele trei guverne în lumina practicilor și prece-

³ Carta Atlanticului a fost semnată la 14 august 1941, cu prilejul întîlnirii Roosevelt – Churchill, de la baza militară Argentina din insulele Newfoundland (Oceanul Atlantic). Este primul document oficial în care sunt expuse scopul și principiile colaborării anglo-americane în lupta comună împotriva forțelor agresiunii și războiului. Carta Atlanticului constituie, totodată primul document care a fundamentalizat creația Națiunilor Unite.

Concepția după modelul celor 14 puncte ale fostului președinte american Woodrow Wilson, Carta Atlanticului conține 8 puncte, unele principii comune ale politicii britanice și americane privind viitorul omenirii după cel de-al II-lea război mondial.

Carta Atlanticului începe cu o declarație oficială că cele două țări nu urmăresc nici un fel de extindere teritorială. Următoarele două puncte recunosc dreptul tuturor popoarelor la autodeterminare și la autogovernare. Cei doi lideri au declarat că „nu doresc să recunoască nici o schimbare teritorială care să nu concorde cu voința liber exprimată a popoarelor respective. Ei respectă dreptul tuturor popoarelor de a-și alege forma de guvernămînt în care să trăiască; și ei dorește să vadă restabilitatea drepturilor suverane și autogovernarea acestor popoare care au fost deposedate de ele cu forță”.

Cel de al IV-lea punct și al V-lea punct se referă la egalitatea accesului la cemerș și la materiile prime din lume și la colaborarea deplină între toate națiunile în domeniul economic, în scopul de a asigura pentru toți locuri de muncă, ameliorări economice și securitate socială.

În ultimele trei puncte, cei doi lideri își manifestă speranța „de a vedea instaurată o pace care să acorde tuturor națiunilor posibilitatea de a trăi în siguranță în interiorul granițelor proprii...”

La 24 septembrie 1941 guvernul sovietic publică declarația de aderare la Carta Atlanticului în care, între altele, se arată: „Unirea Sovietică apără dreptul fiecărui popor la independență statală și la inviolabilitatea teritorială a țării sale, dreptul de a instaura o astfel de ordinire socială și de a alege o astfel de formă de cîrmuire pe care el le consideră potrivite” (După *Encyclopaedia Britannica*, Inc. William Benton, Publisher, Chicago, London, Toronto, Geneva, Sydney, 1964, p. 693; Petre Bărbulescu, Ionel Cloșca, *Reperere de cronologie internațională, 1914–1945*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 316).

dentelor sovietice și în detrimentul intereselor și în dezacord cu opiniile celorlalți Aliați.

În această situație, guvernul american ar fi în mare măsură sau în totalitate dependent de surse sovietice pentru informarea să în ceea ce privește evenimentele curente din interiorul României.

E. Conducere militară și de ocupație mixtă formată din forțe sovietice, britanice și americane

Această situație implică participarea, pe o bază generală de egalitate, a forțelor celor trei puteri sau a Armatei Roșii, pe de o parte, și a forțelor anglo-americane, pe de alta. După cît se pare, ea ar fi aplicabilă, înainte de încheierea ostilităților împotriva Germaniei, numai dacă și cînd armatele britanică și americană ajung în România cu forțe. În eventualitatea că forțele anglo-americane vor face o joncțiune cu Armata Roșie pe teritoriul românesc, sistemul unei ocupații mixte și al unei conduceri militare mixte poate fi aplicat din acel moment. Gradul de unificare a administrațiilor anglo-americana și sovietică ar constitui o problemă ce urmează să fie hotărîtă de cele trei puteri, negociată fie direct, fie prin intermediul Comisiei Consultative Europene. O conducere militară unificată ar conferi o mai mare uniformitate a controlului politic și economic decit ar face-o un sistem în care funcțiile sau regiunile să fie împărțite în două administrații separate. Pe de altă parte, o împărțire a României ocupate în zone sovietică și anglo-americana, cu unele prevederi de coordonare a politicii, ar putea fi o soluție mai ușor de realizat. O astfel de coordonare poate fi efectuată prin crearea unei agenții mixte, incluzind ofițeri superiori pentru afaceri civile ai armatelor respective de pe acel teatru de război. Repartizarea zonelor ar ridica probleme politice de importanță pe termen lung. Menținerea unor astfel de zone separate ar putea prea bine crea impresia unei împărțiri a României în sfere de influență.

469

1944 ianuarie 20. Ordin general de informații prin care Inspectoratul de jandarmi București comunică date referitoare la activitatea P.C.R.

Inspectoratul Jandarmi București
Comunicare : Secții și Posturi

Legiunca Jandarmi București
Strict secret

Ordin de informații nr. 1 din 20 ianuarie 1944

Probleme informative care necesită o intensificare a acțiunii de căutare.

Problema comunista

Acest curent deși în apărătă staționar și inactiv, în realitate acționează cu mult zel și cu multe mijloace.

Înfringerea armatelor germane și române pe Frontul de Est și apropierea armatelor bolșevice au dat speranțe și imbold agentilor comuniști să spere că în curind vor arbora flamura roșie cu secera și ciocanul și pe

clădirile românești și nu puține au fost cazurile cînd cei rătăciți și cei parveniți au pronunțat că în curînd va veni și rîndul lor cînd vor fi stăpini, iar stăpini și bogății de astăzi vor fi puși să muncească etc. — aceeași speranță au avut și evreii care sperau la o situație mai bună de la bolșevici.

Cazurile izolate aflate pe raza Legiunii în anul 1943, au dus la concluzia arătată mai sus, că comuniștii acționează și vor să-și mărească rîndurile și că atunci cînd vor avea prilejul, mulți dintre muncitorii industriali, profesioniști și oameni astăzi fără nici un căpătii, se vor alătura acestor comuniști — deci pentru preîntîmpinarea acestora se impune intensificarea serviciului de informații la maximum, de recrutarea de agenți informatori cît mai numeroși și din toate straturile sociale, un control sever al străinilor și al flotanților și în special al celor ce nu au nici un rost.

Această intensificare de mai sus se recomandă posturilor cu întreprinderi industriale cu mulți lucrători și funcționari, cum sint: Malaxa, Principalele Nicolae, Balta Albă, Șerban Vodă, Popești Leordeni, Militari, Ghencea, Grivița, Dămăroaia și Colentina.

■ Arhivele Statului municipiul București, fond Legiunica de jandarmi București, dosar nr. 80/1942, f. 14—15.

470

1944 ianuarie 21. Notă a Prefecturii Poliției Capitalei prin care se informează despre răspîndirea unor manifeste scrise de mînă și multiplicate la șapirograf.

Curente sociale

Comuniști

În seara de 19 ianuarie a.c., la orele 20,00 pe bv. Basarab, între str. Petru Maior și calea Griviței, autori necunoscuți au răspîndit manifeste comuniști, scrise de mînă și multiplicate la șapirograf.

S-au luat măsuri pentru identificarea autorilor și colportorilor. Se anexează în original un exemplar din manifestele găsite.

Sursă: Prefectura Poliției Capitalei

[...]

Români, trupele sovietice se află numai la cîțiva zeci de kilometri de granițele noastre. Armatele germane se retrag aproape în dezordine în fața formidabilei presiuni sovietice. Trupele aliate înaintează în Italia. Invazia armatelor aliate pe continent se apropie pe zi ce trece. Popoarele europene ocupate sau satelite ale nemților au început să-și dea seama de gravitatea momentului. Se observă peste tot acte de rezistență contra cotropitorilor.

Noi români ce mai așteptăm? Numai o pace neîntirziată ne va salva de la dezastrul ce ne amenință. Cerem pace. Cerem pace acumă pînă nu este prea tîrziu. Cerem izgonirea hoardelor hitleriste din țară și reluarea relațiilor amicale cu aliații noștri firești.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 8—9.

471

1944 ianuarie 25, Londra. Proiect de răspuns al Foreign Office-ului privind scrisoarea colonelului Talbot Rice în legătură cu condițiile în care Alianța acceptă încheierea unui armistițiu cu România, apreciindu-se drept oportună propunerea P.C.R. de a se forma un front unit de acțiune.

See within letter from Colonel Talbot Rice to Mr. Howard of the 21th January.

On the two questions still outstanding our answer should, I think, be as follows :

(1) We are ready to accept unconditional surrender from any Romanian Government which is in a position to offer and enforce it.

(2) Yes. It is obviously in the Allied interest to bring together all elements of resistance to the Germans in Romania as in other countries. A united front on the lines proposed in the Communist memorandum would have the double advantage from our point of view of infusing a little energy into the present Rumanian opposition and from the Roumanian point of view of providing a handle with the Soviet Government

I submit a draft reply.

P. C. Rose

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 9—10, Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43992, f. 75.

Vezi scrisoarea de la colonel Talbot Rice către domnul Howard din 21 ianuarie.

Asupra a două chestiuni încă nestabile, răspunsul nostru trebuie să fie, cred, după cum urmează ; :

(1) Sîntem gata să acceptăm capitularea necondiționată din partea oricărui guvern român care este în măsură să o ofere și să o impună.

(2) Da. Alianța au, în mod evident, interesul să adune laolaltă toate elementele de rezistență împotriva germanilor din România și din alte țări. Un front unit pe direcțiile propuse în membrul communist ar avea un dublu avantaj : din punctul nostru de vedere de a insufla puțină energie opoziției românești actuale iar din punctul de vedere al românilor de a oferi un mijloc de a trata cu guvernul sovietic.

Prezint spre aprobare un proiect de răspuns.

P. C. Rose

1944 ianuarie 29. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre răspândirea în București a unui exemplar din ziarul „Tinărul patriot”.

Prefectura Poliției Capitalei
29 ianuarie 1944

Manifest comunist

Urmare notei speciale nr. 137 din 26 ianuarie a.c. comunicăm că în curtea casei cu nr. 10 de pe str. Corneliu Botez a mai fost găsit un exemplar din manifestul (ziar) comunist intitulat „Tinărul patriot” nr. 2, din 25 noiembrie 1943.

Manifestul este multiplicat la sapirograf pe 8 coli de hirtie albă. Se anexează copie după manifest¹.

Se fac cercetări pentru identificarea autorilor și colportorilor.

Comunicat :

- Ministerului Afacerilor Interne
- Subsecretariatul de Stat — general Vasiliu
- Director general al Poliției
- Director general al Serviciului Special de Informații
- Comandantul militar al Capitalei
- Inspectoratul General al Jandarmieriei

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 10.

1944 ianuarie 30. Notă informativă a Inspectoratului de poliție Timișoara care semnalează că în Arad au fost răspândite circa 80 de manifeste semnate „Comitetul Național de Eliberare” al căror text se reproduce în fotocopie.

Direcția Generală a Poliției
30 ianuarie 1944

Urmare „Buletinului” nr. 23, p. 11, din ziua de 23 ianuarie a.c., prin care semnalăm răspândirea unor manifeste comuniste la Arad :

Manifestele cuprind un apel al Comitetului Național de Eliberare — noua formulă de acțiune a Partidului Comunist din România — adresat muncitorilor, țărănilor și intelectualilor, pentru a lupta împotriva Germaniei și a sabota pe orice cale războiul antibolșevic.

Depunem anexat fotocopia manifestului.

Inspectoratul de poliție Timișoara a luat măsuri pentru descoperirea autorilor.

⟨Informație⟩ sigură
Sursă : Inspectoratul de Poliție Timișoara

¹ Nu există în dosar.

Muncitori, țărani și intelectuali antifasciști. Evenimentele militare și politice au impus popoarelor democratice o hotărire de a începe luptă pînă la distrugerea completă a bandelor ocupante fascisto-hitleriste din Europa.

Anul 1944 înseamnă pentru întreaga lume o luptă decisivă pînă la eliberarea Europei de sub jugul hitlerist. Comitetul Național de Eliberare cheamă la luptă pe toți iubitorii de pace și libertate. Muncitori din fabrici și ateliere organizați-vă pînă nu e tîrziu. Sabotați totul ce folosește războiu<lui> hitlerist. Un șurub prost montat, un minut nelucrat întîrzie mecanismul războiului fascist.

Ceferiști, cuvintul vostru este hotărîtor. Numai de voi depindde dacă ajung sau nu tunurile în șanț sau în mîna lui Hitler.

Țărani, ascundeți recolta muncii voastre. Nu o dați lui Hitler.

Intelectuali, voi <acționăți> prin grai și scris; Înainte pentru o Românie liberă și democrată. Vrem retragerea trupelor de pe frontul rusesc.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorăescă, dosar nr. 46/1944, f. 11.

474

1944 ianuarie. Fragment din Chemarea Frontului Patriotice Antihitlerist, publicată în „România liberă”, prin care forțele politice democratice, ofițerii și soldații sunt îndemnați să lupte pentru răsturnarea dictaturii antonesciene și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

CHEMAREA FRONTULUI PATRIOTIC

ROMÂNI !

America, Uniunea Sovietică și Anglia au declarat — prin șefii lor de stat — la conferința de la Teheran :

„Nici o forță din lume nu ne poate împiedica să nimicim armatele hitleriste pe uscat, submarinele lor în mare și de a distrugă din aer uzinele lor de război”.

Hitler și banda lui știu că au pierdut războiul și că vor fi nimiciți. Totuși ei continuă să sacrifice milioane de vieți, să distrugă țări și popoare numai ca să amîne cu cîteva luni pieirea lor sigură. Puhoiul hoardelor hitleriste — bătute și minate de Armata Roșie — se revarsă asupra țării noastre, aducînd cu ele toate grozăvile războiului nimicitor. Trădătorii de la cîrma țării au și pornit la prefacerea țării în arena războiului pustiitor. Ei evacuează regiunile Bucovinei, Basarabiei și Moldovei, lăsîndu-le pradă hoardelor hitleriste. Vor fi sacrificăți nouă sute de mii de români, bărbați, femei, copii și bătrâni. Împotriva planurilor criminale de distrugere a țării

s-au ridicat patrioții iubitori de țară, cei mai buni fii ai poporului. Ei au unit organizațiile antihitleriste într-un singur FRONT PATRIOTIC de luptă pentru eliberarea țării de sub jugul lui Hitler și Antonescu și pentru salvarea ei de la catastrofă.

[...]

ROMÂNI, a sosit ultima clipă cînd mai putem rupe cîrdeașia cu Germania hitleristă și ieși din războiul nemțesc. Măne, cînd trădătorul Antonescu va reuși să trimită și ultimul soldat român pentru acoperirea retragerii hoardelor hitleriste și cînd ele vor năvăli la noi în țară, va fi prea tîrziu!

Să învățăm din cazul Italiei, unde guvernul Badoglio și armata au tărgănat ieșirea din război, dind posibilitate nemților să ocupe Italia și s-o prefacă în teatru de război pustiitor.

OFITERI ȘI SOLDATI, nu mai ascultați ordinele lui Hitler și Antonescu, nu vă sacrificăți viața pentru apărarea cotropitorilor nemți, cu prețul distrugerii țării și a poporului. Nu ascultați minciunile despre Armata Roșie răspindite de trădătorii țării cu scopul de a vă infricoșa.

Victorioasa Armată Roșie nu vine să se răzbune pe poporul român sau pe soldații și ofițerii români. Ea, împreună cu armatele Angliei, Americii și ale popoarelor iubitoare de libertate, luptă pentru eliberarea țărilor de sub jugul cotropitorilor nemți și pentru nimicirea tiraniei hitleriste.

Datoria voastră este să vă uniți cu popoul și să întoarceți armele împotriva cotropitorilor nemți și a trădătorilor de la cîrma țării.

CONDUCĂTORI AI PARTIDELOL DEMOCRATICE, care refuzați să aderați la Frontul Patriotic Antihitlerist și — încă și astăzi — rețineți masele de la lupta hotărîtă împotriva cotropitorilor nemți și a guvernului trădător, trebuie să terminați cu pasivitatea și cu șovâiala. Poporul va trage la răspundere pe toți acei conducători care — prin șovâiala și pasivitatea lor — îi ajută pe Hitler și pe Antonescu să distrugă țara.

Datoria voastră este să vă alăturați marelui Front Patriotic și alături de ceilalți conducători patrioți să conduceți poporul în luptă să mărească pentru salvarea țării.

ROMÂNI, Comitetul Național vă cheamă la luptă pentru :

— Ieșirea imediată din războiul nemțesc și unirea cu țările democratice ;

- Alungarea nemților din țară ;
- Doborirea guvernului trădător al lui Antonescu ;
- Formarea unui guvern cu adevărat național ;
- Restabilirea drepturilor și libertăților democratice ;
- Eliberarea tuturor patrioților închiși și internați ;
- Pedepsirea criminalilor de război hitleriști ;

Jos tirania hitleristă !

Trăiască România liberă și independentă !

Ianuarie 1944

Comitetul Frontului Patriotic

■ „România liberă”, an II, nr. 1, din 28 ianuarie 1944.

1944 ianuarie, Londra. Informare asupra activității Partidului Communist Român, aflată în Arhiva Foreign Office-ului.

The Activity of the Roumanian Communist Party

The Communist Party has begun to organise itself on a national basis as the result of the dissolution of the Comintern. Not much is known of the existence of the Chief of the Roumanian Communist Party, Boris Stefanov. According to information held by the leaders of the Social Democratic Party, Boris Stefanov is reported to have returned from Russia, to have remained some time in Bulgaria and to have entered Roumania clandestinely during the summer 1943. In the autumn he left Roumania again.

The Moscow decision to dissolve the Comintern has been opposed by some of the Roumanian Communists. Two fractions devoted to the revolutionary methods and to the international spirit did not wish to carry out the order given to them to found a national party, justifying their refusal that such an action would be in contradiction with the essence itself of the Communist doctrine. The majority of the party, however, accepted Moscow's directive. The latter set up a proposal of collaboration addressed to the democratic parties, based upon a ten point programme¹, which is as follows :

The basis on which the National Committee of the Communist Party of Roumania proposes to all democratic parties in Roumania the organisation of a National Committee for the country's liberation is :

1. The saving of the army by stopping the dispatch of further troops to and the withdrawal of those now on the Eastern front ; the winning over of officers and men to the peoples' democratic front ; their constitution into groups of patriotic partisans.

2. Immediate cessation of deliveries of oil, grain, foodstuffs and war material to Germany ; the undermining of the German war effort by sabotage and the destruction of the productive capacity and means of communication.

3. Immediate abandonment of Hitler war, rupture of the alliance with the Fascist Block and signing of a separate peace with the Soviet Union, Great Britain and the United States and all other democratic countries.

4. The overthrow of the Government of the Hitlerist Regime and the traitor Antonescu ; the constitution of a truly National Government chosen from amongst the representatives of all the patriotic parties and organisations.

5. Regaining of the country's liberty, honour and independence. The adhesion of a free and independent Roumania to the anti-Fascist Block of the United Nations.

6. Immediate liberation from prisons and concentration camps of the victims of Hitler's terror ; the arrest and punishment of all the war criminals and traitors with Antonescu at their head, and of the assassins and pillagers of the Jews, the Moldavians, Ukrainians and Russians.

7. Re-establishment of the liberty of association, of the press and organisation of all the rights of the citizens and of democracy ; immediate dissolution of Hitlerist organisations ; the arrest and punishment of the leaders.

8. The immediate cessation of the persecution of the Jews and other nationalities ; equal rights in national minorities with those of the Roumanian people.

9. The defence of Southern Transylvania and the Banat ; the reversal of the Vienna dictat and liberation of the people of Northern Transylvania from the Hitlerist-Horthy yoke.

10. Assurance of the existence of the working classes, both in the country and in the towns by providing work and food ; sufficient assistance to the invalids, orphans and war-widows by the State and Commune.

The National Committee will have as obligation to mobilize and unite all national forces without distinction of party and religion within the framework of the patriotic anti-Hitlerist front of the people.

Two Communist delegations presented themselves to Mr. Maniu with this minimum programme of collaboration.

Mr. Maniu declared that his activity is based on two principles from which he could not derogate :

1. The-reestablishment of territorial integrity of the Roumanian State.

2. The assurance of Roumania's independence vis-à-vis any foreign power.

Mr. Maniu observed in regard to point 9 of the Communist programme that mention is made to the re-integration of Northern Transylvania but not of Bessarabia and Northern Bucovina. So long as the Communist Party would not declare openly that it fights for the re-establishment of all Roumania's old frontiers, no collaboration could be established between the National Peasant and the Communist Parties. The Communist Party has so far not approached the Liberal Party.

In regard to Mr. Maniu's refusal, authorised quarters explain that Mr. Maniu could not subscribe to a programme which envisage only the re-integration of Transylvania as, if he did so, he would in fact have accepted a policy which a priori renounces Bessarabia. Even if Mr. Maniu was obliged to agree to this eventually, he could not openly declare it before having reached some sort of general understanding with the Governments of the United Nations.

Mr. Maniu made a gesture however which deeply impressed the Communist Party. He sent his own legal adviser to take part in the defence of a Communist who was being tried in Constantza and he also had the courage to remit a written declaration supporting the defence, thereby securing the acquittal of the accused who was in danger of being condemned to death for his political activities.

London, January 1944

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 13-16. Public Record Office, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43992, f. 79-82.

Partidul Comunist a început să se organizeze pe o bază națională ca rezultat al dizolvării Cominternului. Nu se știe mult despre existența șefului Partidului Comunist Român, Boris Ștefanov. Conform informațiilor deținute de la conducătorii Partidului Social-Democrat, se relatează că Boris Ștefanov s-a reîntors din Rusia, că a rămas un timp în Bulgaria și a intrat în mod clandestin în România în timpul verii 1943. În toamnă a plecat din nou din România.

Cițiva comuniști români s-au opus hotăririi Moscovei de a dizolva Cominternul. Două fracțiuni credincioase metodelor revoluționare și spiritului internaționalist au refuzat să indeplinească ordinul dat de a fonda un partid național, justificindu-și refuzul prin aceea că o asemenea acțiune ar fi în contradicție chiar cu esența ideologiei comuniste. Majoritatea partidului, totuși, a acceptat directiva Moscovei. Ea a făcut o propunere de colaborare adresată partidelor democratice, bazată pe un program de zece puncte¹, care este următorul :

Baza pe care Comitetul Național al Partidului Comunist din România propune tuturor partidelor democratice din România organizarea unui Comitet Național pentru eliberarea țării este :

1. Salvarea armatei prin oprirea trimiterii altor trupe și retragerea acestora care se află acum pe frontul de est ; atragerea ofițerilor și oamenilor în frontul democratic popular ; constituirea de grupe patriotice de partizani.

2. Încetarea imediată a livrărilor de petrol, grine, alimente și material de război Germaniei ; subminarea efortului de război german prin sabotarea și distrugerea capacitatei productive și a mijloacelor de comunicație.

3. Abandonarea imediată a războiului hitlerist, ruperea alianței cu blocul fascist și semnarea unei păci separate cu Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite și toate celelalte țări democratice.

4. Răsturnarea guvernului de orientare hitleristă și a trădătorului Antonescu ; constituirea unui guvern cu adevărat național ales dintre reprezentanții tuturor partidelor și organizațiilor patriotice.

5. Reciștigarea libertății țării, onoarei și independenței. Adeziunea unei Români libere și independente la blocul antifascist al Națiunilor Unite.

6. Eliberarea imediată din închisori și lagăre de concentrare a victimelor terorii hitleriste ; arestarea și pedepsirea tuturor criminalilor de război și trădători în cap cu Antonescu și a asasinilor și jefuitorilor evreilor, moldovenilor, ucrainenilor și rușilor.

¹ Document privind dizolvarea Internaționalei Comuniște și propunerea Partidului Comunist Român, pentru închiderea Frontului patriotic antihitlerist – iunie 1943. Publicat în *Culegeri de documente și materiale privind istoria României (1940–1944)*, p. 184–189 și în *Istoria României între anii 1918–1944. Culegere de documente*, de Ioan Scutu ș.a., Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 434–438.

7. Restabilirea libertății de asociere, de presă și organizare, a tuturor drepturilor cetățenești și a democrației; dizolvarea imediată a organizațiilor hitleriste; arestarea și pedepsirea conducătorilor.

8. Încetarea imediată a persecuției evreilor și a altor naționalități; drepturi egale ale minorităților naționale cu cele ale poporului român.

9. Apărarea Transilvaniei de sud și a Banatului; revocarea Dictatului de la Viena și eliberarea populației din Transilvania de nord de jugul hitlerist al lui Horthy.

10. Asigurarea existenței claselor muncitoare atât de la țară cât și de la orașe prin oferirea de lucru și hrana; ajutor suficient invalidilor, orfanilor și văduvelor de război acordat de către stat și comunitate.

Comitetul Național va avea ca obligație de a mobiliza și uni toate forțele naționale fără deosebire de partid și religie în cadrul Frontului patriotic popular antihitlerist.

Două delegații comuniste s-au prezentat la domnul Maniu cu acest program minim de colaborare.

Domnul Maniu a declarat că activitatea sa se bazează pe două principii de la care nu se poate abate, respectiv :

1. Stabilirea integrității teritoriale a statului român.

2. Asigurarea independenței României în fața oricărei puteri străine.

Domnul Maniu a făcut remarcă privitor la punctul 9 al programului comunist că mențiunea este făcută pentru reintegrarea Transilvaniei de nord dar nu și pentru Basarabia și Bucovina de nord. Atât timp cât Partidul Comunist nu va declara deschis că luptă pentru restabilirea vechilor granițe ale României nu se poate stabili nici o colaborare între partidele Național-Țărănesc și Comunist. Partidul Comunist nu a abordat pînă acum Partidul Liberal.

Cu privire la refuzul lui Maniu surse de informații autorizate explică că Maniu nu a putut să subscrive la un program care are în vedere numai reintegrarea Transilvaniei deoarece, dacă ar fi făcut așa, ar fi acceptat de fapt o politică care a priori renunță la Basarabia. Chiar dacă domnul Maniu ar fi fost obligat să fie de acord cu aceasta în cele din urmă, nu ar fi declarat-o deschis înainte de a fi ajuns la o anumită înțelegere generală cu guvernele Națiunilor Unite.

Domnul Maniu a făcut un gest totuși care a impresionat profund Partidul Comunist. Și-a trimis consilierul său să participe la apărarea unui comunist care era în curs de judecare la Constanța și de asemenea a avut curajul să emite o declarație scrisă sprijinind apărarea, asigurind astfel achitarea acuzatului care era în pericol de a fi condamnat la moarte pentru activitatea lui politică.

Londra, ianuarie 1944

1944 februarie 1. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la întrevederi ale fruntașilor partidelor politice, situația Uniunii Patriotice și răspindirea unor manifeste comuniste la Arad, Cernavodă, Ploiești.

Ralea a avut în cursul acestei săptămîni o întrevedere cu Tătărăscu

Cercurile politice consideră că, întrucât Ralea susține punctul de vedere al unei politici de apropiere de U.R.S.S. și întrucât Tătărăscu afirmă, în ultimul timp, că numai o asemenea politică ar putea duce la consolidarea teritorială a țării, oricare ar fi ajutoarele din partea Aliaților, o apropiere între cei doi oameni politici nu este exclusă.

(Serviciul Special de Informații).

În ziua de 22 ianuarie, Gh. Tătărăscu a organizat la domiciliul său din Capitală o masă, la care a invitat o serie de partizani politici.

Cu acest prilej s-a făcut un schimb de vederi și s-a discutat asupra raportului de forțe dintre mișcările de dreapta și de stinga.

(Serviciul Special de Informații).

Arestarea conducătorilor organizației comuniste camuflate sub cenu-mirea Uniunea Patriotică, care avea în special misiunea de a grupa toate forțele democratice într-un „Front unic”, în cadrul resortului politic al partidului, a produs în rîndurile acestuia o spărtură mult resimțită.

Conducerea comunistă cauță să repare această spărtură trecînd altor persoane din fostele partide democratice misiunea de a reface Uniunea Patriotică.

În cursul săptămînii trecute au fost răspindite la Arad manifeste comuniste tipărite, intitulate *Apel — Muncitori, țărani și intelectuali antifasciști*.

Manifestul are un cuprins antigerman și îndeamnă muncitorii din fabrici și ateliere să saboteze „totul ce folosește războiului hitlerist; un surub prost montat, un minut nelucrat întirzie mecanismul războiului fascist”.

La Cernavodă au fost găsite într-o cutie de poștă și lingă Manuțanță militară două manifeste comuniste în versuri, unul intitulat *Cîntec la români* iar celălalt *Cîntec românesc* în anul 1944.

Ambele manifeste au caracter antigerman.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.

(Serviciul Special de Informații).

În dimineața de 24 ianuarie s-a găsit afișat pe strada dr. Radovici din orașul Ploiești un manifest cu următorul conținut :

Români !

„Nu dați crezare propagandei criminalilor hitleriști”.

„Nu ajung atîtea jertfe inutile?”

Se fac cercetări pentru descoperirea autorilor.

(Ministerul Afacerilor Interne)

■ Arhivele Statului Bucureşti, Collecția de documente privind mișcarea muncitorască, dosar nr. 46/1944, I. 12—13;

477

1944 februarie 2, Washington. Anexă la o adresă prin care Directorul Secției pentru afaceri europene a Departamentului de Stat, James Clement Dunn, îi aduce la cunoștință ambasadorului S.U.A. în Marea Britanie, John G. Winant, textul prevederilor ce urmează a fi impuse României în momentul capitulării.

WS 16a

January 13, 1944

Provisions for imposition upon Rumania at time of surrender

The provision outlined below, which are deemed essential to the assurance of security and to the further prosecution of the war against Germany and which have important political implications, are here recommended for imposition upon Rumania at the time of her surrender. They are intended to be imposed at the will of the Governments of the United Kingdom, The United States and the U.S.S.R. acting in the interests of the United Nations, Rumania having no free choice of assenting or dissenting. As used in this document, the word „Rumania” means, wherever applicable, whatever central government is in existence, as well as all provincial, local and lesser governmental organs, agencies and officials.

1. *The Signatories.* The instrument providing for the termination of hostilities should be signed by the Allied Commander-in-Chief and the Commander-in-Chief of the Soviet forces, by the Chief of the High Command of the Rumanian Armed Forces or his representative, and, if possible, by an authorized civilian official representing the Rumanian Government.

2. *Unconditional Surrender.* The Rumanian Government and the Rumanian High Command should be required to acknowledge the total defeat and unconditional surrender of Rumania's armed forces and to submit to such terms and faithfully to execute such duties as may be imposed upon them by the occupation authorities.

3. *Additional Provisions to be Imposed upon Rumania.*

The occupation authorities should be authorized to impose, in addition

to the terms stipulated at the time of surrender, such further terms as they may from time to time deem necessary or appropriate.

4. *Occupation Organs.* Rumania should be obliged to cooperate with and submit to the regulations and orders of such enforcement agencies as the Allied Commander-in-Chief and the Commander-in-Chief of the Soviet forces may establish for the military government of occupied Rumania and for the execution of the surrender terms.

5. *Evacuation of the Occupied Territories.* Without prejudice to the ultimate settlement of disputed territorial claims, Rumanian armed forces should be withdrawn from all areas other than territory held by Rumania on June 21, 1941, their withdrawal to be carried out according to a schedule laid down by the occupation authorities. Rumanian officials in such areas, except those whose continued presence is desired by the occupation authorities, should likewise be withdrawn. Individuals or units in such areas may be designated to be held as prisoners of war.

6. *Demobilization and Disarmament.* Rumanian land, sea and air forces, including armed quasi-police forces, but excluding such civil police as may be approved by the Allied Commander-in-Chief and the Commander-in-Chief of the Soviet forces, should be completely demobilized. Demobilization should be carried out under the direction of the occupation authorities with as much consideration for internal order and social stability as is consistent with military security. All Rumanian forces, including para-military forces equipped with weapons, should be disarmed immediately under the direction of the occupation authorities. The movement and location of Rumanian troops within Rumania, pending demobilization, should be subject to the direction of the occupation authorities. A permanent audit and inspection system should be established and maintained, and there should be continuous and unhampered inspection by the occupation authorities of all areas and installations which are or might be used for the production of war materials, for the conduct of military staff work, or for military training.

7. *Surrender of Materials of War.* The further production of arms, ammunition and implements of war should be prohibited, except as it may be deemed desirable by the occupation authorities that it be continued. All arms, ammunition and implements of war should be delivered, and all installations, facilities and services necessary or desirable for the full utilization thereof should be made available to the occupation authorities for such disposition as they may wish to make of them, except that Rumania should be permitted to retain such limited quantities of arms and ammunition as may be designated for internal police purposes by the occupation authorities. Lists of such materials and their location, as well as of fortifications, mine fields, war production plants, etc. should be turned over to the occupation authorities. The Rumanian authorities should be required to prevent the destruction of such materials and installations until ordered to deliver, destroy or otherwise dispose of them.

8. *Occupation.* The United States, United Kingdom, and the Union of Soviet Socialist Republics, acting in the interests of the United Nations, should have the right to occupy with any forces at their disposal and in any way they deem necessary, and to utilize in any way they deem appropriate, any or all parts of Rumanian territory heretofore acknowledged to be under Rumanian sovereignty or in dispute as to such sovereignty, and to exercise throughout such territory the legal rights of an occupied power as well as the other rights arising under the instrument of surrender. For political purposes Bucharest and other principal cities to be designated should be occupied, at least temporarily. No time limit for the period of general occupation should be stated.

9. *Archives.* Rumania should be required to preserve and make available to the occupation authorities all public and private archives, archival staffs, records, files, documents and information as those authorities may require.

10. *Communications, Transport and Power.* Rumania should be required to place at the disposal of the occupation authorities, for such aid and disposition as they may determine, all facilities for communication and transportation, and for the generation, transmission and distribution of power, including establishments for the manufacture and repair of such facilities. It should be required to protect and maintain as efficiently as possible all such facilities and to inform the occupation authorities concerning them.

10a. *Control of Press, Radio, and Mail.* The utilization of press, radio, mail, and similar instruments of dissemination of information should be made subject to such controls and supervision as may be imposed by occupation forces in the interests of military security and peace and order.

10b. *Merchant Shipping.* All merchant tonnage, including yachts and miscellaneous crafts, whatever located, of Roumanian ownership or operated under or subject to Rumanian control (including ships which may be under foreign control but subject to recall by right of option, in which case such option shall be promptly exercised and the return of the vessels facilitated by the Rumanian Government), shall be immediately turned over to the occupation authorities acting in the interests of the United Nations, this action to be taken without prejudice to the ultimate disposition of such vessels.

10c. *Prize Courts and Vessels.* Neither Rumania nor her nationals should be permitted to file or maintain any claim of any description against the United Nations or any national thereof in respect of the seizure, condemnation, appropriation, detention, employment, loss or damage, limited or otherwise, of any Rumanian ships or boats, whether arising under Prize Court proceedings or otherwise. Also, all pending Rumanian Prize Court proceedings should be suspended and terminate immediately, and neither Rumania nor her nationals should be permitted to file or maintain any claim of any description for loss of or for damage to vessels or cargoes sunk by or in consequence of naval action and subsequently salved, in which any of the United Nations or their nationals may have had any interest either as owners, charterers, insurers or otherwise, notwithstanding any decree of condemnation which may have been made

by Prize Court of Rumania or of any of the Axis powers. Nothing contained in this paragraph should be construed to imply the admissibility of any other type of claim on the part of Rumania or of Rumanian nationals.

11. *United Nations Nationals and other Nationals in Custody.* Rumania should be required to safeguard and care for all nationals and members of the armed forces of the United Nations held as prisoners of war or in other custody and to deliver or liberate them as directed by the occupation authorities. Comparable provisions should be made for the safeguarding and care of the nationals and members of armed forces of states other than the United Nations held as prisoners of war or in other custody by Rumania.

12. *The Protection of Foreigners.* Rumania should be required to assume special responsibility for the care of foreign nationals and their property within Rumania.

13. *War Criminals.* Rumania should be obliged to hold in custody and to deliver to the occupation authorities all persons of Rumanian nationality and other persons within Rumania or subject to Rumanian jurisdiction charged with having committed war crimes. Such persons should be delivered whether they are specified by name or by the rank, office or employment which they held in the Rumanian armed forces, the Rumanian Government, or other Rumanian organizations or agencies, at the time of alleged crime. Rumania should be required to cooperate in the trial and punishment of persons delivered under this obligation and of any persons of like category held by the United Nations as prisoners of war at the time of the surrender of Rumania through the production of records, the collection of evidence, the enactment of legislation, and any other steps necessary to facilitate such trial and punishment.

14. *Control of the Movement of Persons.* No person should be permitted to leave or enter Rumania without authorization of the occupation authorities. Rumania should be obliged to deliver upon demand persons who are nationals of any state at war with any of the United Nations or the nationals of countries occupied by such belligerent states.

15. *Commercial and Financial Transactions.* Rumania should be obliged to take such measures as the occupation authorities may require to control both foreign and domestic commerce, exchange, finance and all other type of economic activity carried on in Rumania or by Rumanian nationals.

16. *Information and Possible Action Regarding Property.* Rumania, pending further directions from the occupation authorities, should be required to take all necessary measures to safeguard, maintain and prevent the dissipation of all property removed from territory which has been under Rumanian occupation or control; and all property in Rumania belonging to, or seized, confiscated, or transferred under duress from, the governments or nationals of the United Nations, or the governments or nationals of other states whose territories have been occupied by Rumania; and such other property as the occupation authorities may specify. Rumania should be required not to dispose or allow the disposal of property outside its territory whether of the Rumanian State, of political subdivisions thereof, of Rumanian public or private institutions or organizations,

or of persons resident in Rumania, except with the permission of the occupation authorities.

Rumania should be required to take any measures concerning the disposition of all such property that the occupation authorities may require.

Rumania should be required to furnish such information concerning property rights and interests, and transactions or agreements with regard thereto, as the occupation authorities may require.

17. *Reparation.* Rumania should be obliged to make such reparation and restitution as the United Nations may require and to comply with such directions as may from time to time be prescribed by the occupation authorities acting in the interests of the United Nations.

18. *Undesirable Rumanian Organizations.* All Rumanian organizations which may be regarded as a threat to the security of the occupation forces or to international peace, should be disbanded. Such parts of these organizations as it may deem desirable may be retained or converted for the purposes of performing necessary economic or social functions. The formation of new organizations, designed to replace any which may be disbanded for the reasons stated above, or whose existence may be regarded as a threat to the security of the occupation forces or to international peace, should be prohibited.

19. *Discriminatory Laws.* All Rumanian laws discriminating against persons on grounds of race, color, creed or political opinion should be suspended or repealed as directed by the occupation authorities.

20. *Review of Cases of Persons Detained.* All cases of persons held in custody or restrained or restricted under any Rumanian law, administrative order, or otherwise, should be subject to review in accordance with principles and procedures laid down by the occupation authorities, in order that those unjustly or illegally held may be released and relieved of any legal disability arising from their detention.

21. *Maintenance of Law and Order.* Subject to the paramount rights and power of the occupation authorities, the Rumanian Government should be obliged to maintain law and order in Rumania. Rumanian governmental agencies should be required to keep their services intact and to perform their functions, subject to the control of the occupation authorities and to the rights of these authorities to abolish or reform such agencies.

22. *Rumanian Diplomatic Relations.* Until otherwise determined the conduct of the diplomatic relations of Rumania should be subject to the direction and control of the occupation authorities.

23. *Cultural Agencies.* The conduct of educational and other cultural agencies should be subject to the general supervision of the occupation authorities.

24. *Economic Reconstruction.* Rumania should be required to assist and cooperate with the United Nations in such measures for relief, rehabilitation, and economic reconstruction as the United Nations may decide to undertake.

25. *Cooperation in Peace Measures.* Rumania should be required to render such assistance, other than the provision of armed forces, as the United Nations may require for the furtherance of the measures for the maintenance of international peace and security taken by the United Nations.

26 Costs of Occupation. Rumania should be obliged to bear the costs of occupation.

27. Duration and Enforcement of Instrument of Surrender. The instrument of surrender should continue in force until its termination by agreement among the United Nations. The Governments of the United States, the United Kingdom, and the Union of Soviet Socialist Republics, acting in the interests of the United Nations, should reserve full freedom of action in case Rumania's obligations under the terms of surrender are not fulfilled.

■ *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 136–142, The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European Advisory Commission 740.00119, EAC/68.*

WS 16a

13 ianuarie 1944

Prevederi pentru a fi impuse României în momentul capitulării

Prevederile schițate mai jos, care sunt gîndite în principal pentru asigurarea securității și continuării pe mai departe a războiului împotriva Germaniei și care au importante implicații politice, sunt recomandate aici pentru a fi impuse României în momentul capitulării ei. Ele sunt menite să fie impuse la dorința guvernelor Regatului Unit, Statelor Unite și U.R.S.S., care reprezintă interesele Națiunilor Unite, România neavind posibilitatea de alegere liberă de a consimți sau nu. Așa cum se folosește în acest document, cuvîntul „România” desemnează, acolo unde este aplicabil, orice guvern central existent, ca și toate organele, organismele și oficialitățile guvernamentale provinciale, locale inferioare.

1. *Semnatarii.* Instrumentul pregătit în vederea înșetării ostilităților va fi semnat de Comandantul Suprem Aliat și de Comandantul Suprem al forțelor sovietice, de șeful Înaltului Comandament al forțelor armate române sau reprezentantul acestuia și, dacă este posibil, de o oficialitate civilă, reprezentînd guvernul român.

2. *Capitularea necondiționată.* Guvernului român și Înaltului Comandament român li se vor cere să recunoască totala înfrîngere și capitularea necondiționată a forțelor armate ale României și să fie de acord să se supună acelor condiții și să ducă la îndeplinire în mod corect acele obligații care le-ar putea fi impuse de autoritățile de ocupație.

3. *Prevederi suplimentare ce urmează a fi impuse României.* Autorităților de ocupație trebuie să li se permită să impună, pe lîngă condițiile stipulate în momentul capitulării, acele condiții suplimentare pe care ele le pot considera din cînd în cînd necesare sau oportune.

4. *Organele de ocupație.* România trebuie să fie obligată să coopereze și să se supună reglementărilor și ordinelor acelor organisme pe care le pot institui Comandantul Suprem Aliat și Comandantul Suprem al forțelor sovietice în vederea guvernării militare a României ocupate și pentru aducerea la îndeplinire a condițiilor capitulării.

5. *Evacuarea teritoriilor ocupate.* Fără a dăuna reglementării definitive a drepturilor asupra teritoriilor aflate în dispută, forțele armate

române trebuie să fie retrase din toate regiunile, altele decât teritoriul deținut de România la 21 iunie 1941, retragerea lor urmând să se efectueze potrivit unui plan stabilit de autoritățile de ocupație. Autoritățile române din aceste regiuni, cu excepția celor a căror prezență permanentă este dorită de autoritățile de ocupație, trebuie, de asemenea, să fie retrase. Persoane sau unități din asemenea zone pot fi indicate pentru a fi reținute ca prizonieri de război.

6. *Demobilizare și dezarmare.* Forțele române terestre, maritime și aeriene, inclusiv forțele armate cvasipolițienești, dar în afară de cele ale poliției civile care pot fi aprobate de Comandantul Suprem Aliat și de Comandantul Suprem al trupelor sovietice, trebuie să fie complet demobilizate. Demobilizarea trebuie să fie efectuată sub conducerea autorităților de ocupație, acordindu-se mare atenție ordinii interne și stabilității sociale, conformă cu securitatea militară. Toate forțele române, inclusiv forțele paramilitare dotate cu arme, trebuie să fie dezarmate imediat sub conducerea autorităților militare. Mișcarea și amplasarea trupelor române din România pînă la demobilizare, trebuie să se supună ordinelor autorităților de ocupație. Trebuie să fie instituit și menținut un sistem de verificare și o inspecție permanentă și trebuie să existe un control continuu și nestințăgherit al autorităților de ocupație în toate regiunile și asupra tuturor instalațiilor care sunt sau pot fi folosite pentru producerea de materiale de război, pentru desfășurarea unei activități a cadrelor militare sau pentru instrucție militară.

7. *Predarea materialelor de război.* Producția pe mai departe de arme, muniții și accesorii militare va fi interzisă, cu excepția cazurilor cînd, după cum poate fi considerat oportun de autoritățile de ocupație, aceasta să fie continuată. Toate armele, munițiile și accesoriiile militare trebuie să fie predate, iar toate instalațiile, utilajele și echipamentele necesare sau oportune pentru folosirea lor completă trebuie puse la dispoziția autorităților de ocupație pentru acele destinații pentru care acestea ar putea să dorească să le utilizeze, în afară de cazul în care României i se va permite să rețină acele cantități limitate de arme și muniții care ar putea fi stabilite pentru poliția internă de autoritățile de ocupație. Liste ale acestor materiale și depozitarea lor, precum și a fortificațiilor, regiunilor miniere, uzinelor producătoare de material de război etc. vor fi predate autorităților de ocupație. Autorităților române li se va cere să preîntîmpine distrugerea unor astfel de materiale și instalații pînă la primirea ordinului de predare, distrugere sau cum se va dispune altfel de ele.

8. *Ocupația.* Statele Unite, Regatul Unit și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, reprezentînd interesele Națiunilor Unite, vor avea dreptul să ocupe cu orice fel de forțe aflate la dispoziția lor și în orice fel vor socoti ele necesar și să folosească în orice fel vor considera ele potrivit oricare sau toate regiunile teritoriului românesc recunoscut altădată ca fiind sub suveranitate românească sau disputate în ceea ce privește o astfel de suveranitate și să exercite pe întreg acest teritoriu drepturile legale ale unei puteri de ocupație, precum și alte drepturi care decurg din instrumentul de capitulare. În scopuri politice, Bucureștiul și alte orașe importante, ce urmează a fi stabilite, vor fi ocupate, cel puțin temporar. Nu se va stabili nici o limită de timp pentru perioada de ocupație generală.

9. *Arhivele*. României i se va cere să păstreze și să pună la dispoziția autorităților de ocupație toate arhivele publice și particulare, materialele de arhivă, documente, dosare, documentație și informații pe care acele autorități le-ar putea cere.

10. *Comunicații, transport și energie electrică*. României i se va cere să pună la dispoziția autorităților de ocupație, pentru acele scopuri și destinații pe care ele le pot stabili, toate mijloacele de comunicație și transport și pentru generarea, transportul și distribuirea energiei electrice, inclusiv întreprinderile pentru fabricarea și repararea acestor mijloace. Ei i se va cere să protejeze și să mențină un grad cât mai înalt posibil de eficiență al tuturor acestor mijloace și să informeze autoritățile de ocupație în legătură cu ele.

10 a. *Controlul presei, radioului și poștei*. Utilizarea presei, radioului, poștei și instrumentelor similare de difuzare a informațiilor va fi supusă acelor controale și supravegheri ce pot fi impuse de forțele de ocupație în interesul securității militare, păcii și ordinii.

10 b. *Marina comercială*. Întreaga flotă comercială, inclusiv iahuturi și diferite vase, oriunde s-ar afla, proprietatea României sau care măghează sub control sau posibile de a fi controlate de România (inclusiv navele care se pot afla sub control străin dar posibile de a fi rechemate uzind de dreptul de opțiune, caz în care dreptul de opțiune va fi exercitat prompt, iar guvernul român va facilita reîntoarcerea acestor nave) vor fi imediat predate autorităților de ocupație, reprezentând interesele Națiunilor Unite, această acțiune urmând să fie întreprinsă fără a dăuna dispozițiilor definitive privind aceste nave.

10 c. *Curji de conturi și vase*. Nici României, nici cetățenilor ei nu li se va permite să înregistreze sau să susțină vreo reclamație de nici un fel împotriva Națiunilor Unite sau a oricărui cetățean al acestora în ce privește confiscarea, condamnarea, însușirea, deținerea, folosirea, pierderea sau avarierea parțială sau de alt fel a unor nave sau vase românești indiferent dacă rezultă din procedurile Curții de conturi sau nu. Totodată, toate dezbaterile în curs ale Curții de conturi a României vor fi suspendate și închise imediat și nici României, nici cetățenilor ei nu li se va permite să înregistreze sau să susțină vreo reclamație de nici un fel pentru pierderea sau avarierea provocată unor vase sau cargouri scufundate sau ca urmare a unor acțiuni navale și ulterior salvate, în care una din Națiunile Unite sau cetățenii lor ar fi putut avea un interes fie ca proprietari, navlositori, agenți de asigurare sau de altă natură, în ciuda oricărei hotăriri de condamnare care ar fi putut fi pronunțată de Curtea de conturi a României sau a oricărei din puterile Axei. Nîmic din ce conține acest paragraf nu trebuie interpretat ca implicind admisibilitatea oricărui alt fel de reclamație din partea României sau a cetățenilor ei.

11. *Cetățenii Națiunilor Unite și alii cetățeni aflați sub stare de arest*. României i se va cere să protejeze și să se intereseze de toți cetățenii și membrii forțelor armate ale Națiunilor Unite deținuți ca prizonieri de război sau în alt gen de detenție și să-i predea sau să-i elibereze după cum dispun autoritățile de ocupație. Prevederi similare vor fi făcute pentru protecția și îngrijirea cetățenilor și membrilor forțelor armate ale unor state, altele decât Națiunile Unite, deținuți ca prizonieri de război sau în alt fel de detenție de România.

12. *Protejarea străinilor.* României i se va cere să-și asume o responsabilitate specială în ce privește îngrijirea cetățenilor străini și a proprietăților lor din România.

13. *Criminalii de război.* România va fi obligată să mențină sub stare de arest și să predea autorităților de ocupație toate persoanele de naționalitate română și alte persoane din România sau care se află sub jurisdicția României acuzate de a fi comis crime de război. Astfel de persoane vor fi predate, fiind identificate prin numele sau titlul, funcția sau ocupația pe care le-au avut în rîndurile forțelor armate române, guvernului român sau altor organizații și organisme românești în momentul presupusei crime. României i se va cere să coopereze la judecarea și pedepsirea persoanelor predate potrivit acestei obligații și a oricăror persoane dintr-o categorie asemănătoare deținute de Națiunile Unite ca prizonieri de război în momentul capitulării României, punând la dispoziție documente, strîngând probe, adoptînd legi și orice altă măsură necesară pentru a înlesni judecarea și pedepsirea.

14. *Controlul mișcării populației.* Nici unei persoane nu i se va permite să părăsească sau să intre în România fără permisiunea autorităților de ocupație. România va fi obligată să predea, la cerere, acele persoane care sunt cetățeni ai oricărui stat aflat în stare de război cu oricare din Națiunile Unite sau cetățeni ai țărilor ocupate de astfel de state beligerante.

15. *Tranзaсtiile comerciale și financiare.* România va fi obligată să adopte astfel de măsuri pe care le vor cere autoritățile de ocupație pentru a controla comerțul extern și intern, bursa, finanțele și orice fel de activitate economică ce se desfășoară în România sau dusă de cetățeni români.

16. *Informații și acțiuni posibile referitoare la proprietate.* României, în funcție de directivele ulterioare ale autorităților de ocupație, i se va cere să ia toate măsurile necesare pentru a proteja, păstra și împiedica să se împrăștie toate bunurile luate din teritoriul care s-a aflat sub control sau ocupație românească; toate bunurile din România aparținând sau fiind capturate, confiscate sau transferate prin constringere de la conducerile sau cetățenii Națiunilor Unite sau conducerile sau cetățenii altor state ale căror teritorii au fost ocupate de România; și orice alte bunuri pe care le pot stabili autoritățile de ocupație. României i se va cere să nu dispună sau să permită deținerea de proprietăți în afara teritoriului ei, ale statului român sau ale unor subdiviziuni politice aparținând acestuia, ale unor instituții sau organizații publice sau particulare românești sau ale unor persoane care locuiesc permanent în România, decit cu permisiunea autorităților de ocupație.

României i se va cere să ia orice măsură privind dreptul de a dispune de astfel de proprietăți care îi va fi cerută de autoritățile de ocupație.

României i se va cere să furnizeze acele informații privind drepturile de proprietate și interes, tranzacții sau acorduri referitoare la acestea, care îi vor fi cerute de autoritățile de ocupație.

17. *Despăgubiri.* România va fi obligată să plătească acele daune de război și despăgubiri pentru acele pierderi pe care le pot cere Națiunile Unite și să fie de acord cu acele directive pe care le pot impune, din cind în cind, autoritățile de ocupație, care reprezintă interesele Națiunilor Unite.

18. *Organizații românești indexirabile.* Toate organizațiile românești care pot fi considerate drept un pericol pentru securitatea forțelor de ocupație sau pentru pacea internațională vor fi dizolvate. Acele secțiuni din aceste organizații, care pot fi considerate ca oportune, pot fi păstrate sau transformate pentru indeplinirea funcțiilor economice și sociale necesare. Se va interzice formarea de noi organizații, menite să înlocuiască o altă care poate fi dizolvată pentru motivele arătate mai sus sau a căror existență poate fi considerată drept un pericol pentru securitatea forțelor de ocupație sau a păcii internaționale.

19. *Legi discriminatorii.* Toate legile românești discriminatorii la adresa unor persoane sau grupuri rasiale, de culoare, de credință sau opinii politice vor fi suspendate sau abrogate după cum ordonă autoritățile de ocupație.

20. *Revizuirea proceselor persoanelor deținute.* Toate procesele persoanelor aflate sub stare de arest ori reținute sau supuse rigorilor vreunei legi românești, ordin administrativ sau de alt fel vor face obiectul revizuirii în conformitate cu principiile și procedurile stabilite de autoritățile de ocupație, pentru ca cei deținuți pe nedrept sau ilegal să poată fi eliberați și dezlegați de orice punere sub interdicție juridică rezultată din deținerea lor.

21. *Menținerea legii și ordinii.* Supus drepturilor și puterii absolute ale autorităților de ocupație, guvernul român va fi obligat să mențină legea și ordinea în România. Organismelor guvernamentale românești li se va cere să-și mențină funcțiile ca atare și să-și indeplinească îndatoririle cu condiția controlului autorităților de ocupație și a drepturilor acestor autorități de a desființa sau reforma aceste organisme.

22. *Relațiile diplomatice ale României.* Pînă cînd va fi în alt mod stabilită, realizarea relațiilor diplomatice ale României va fi supusă îndrumării și controlului autorităților de ocupație.

23. *Organizațiile culturale.* Coordonarea organizațiilor educaționale și culturale va fi supusă supravegherii generale a autorităților de ocupație.

24. *Reconstrucția economică.* României i se va cere să sprijine și să colaboreze cu Națiunile Unite în luarea acelor măsuri în vederea ameliorării, refacerii și reconstrucției economiei pe care Națiunile Unite vor hotărî să le adopte.

25. *Colaborare la acțiunile de pace.* României i se va cere să acorde, în afara forțelor armate, asistență pe care o pot cere Națiunile Unite pentru promovarea măsurilor în vederea menținerii păcii și securității internaționale luate de Națiunile Unite.

26. *Cheltuielile necesitate de ocupație.* România va fi obligată să suporte cheltuielile necesitate de ocupație.

27. *Durata și intrarea în vigoare a instrumentului de capitulare.* Instrumentul de capitulare va rămîne în vigoare pînă la desființarea sa printr-un acord între Națiunile Unite. Guvernele Statelor Unite, Regatului Unit, Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, reprezentînd interesele Națiunilor Unite, își vor rezerva întreaga libertate de acțiune în cazul în care obligațiile României, potrivit condițiilor de capitulare, nu sunt indeplinite.

1944 februarie 5. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri cu privire la circulația și conținutul ziarului comunist „România liberă”.

În Capitală circulă, într-un număr restrins de exemplare, buletinul partidului comunist „România liberă”, anul II, nr. 1, purtind data de 28 ianuarie 1944.

Buletinul conține următoarele :

- Un apel al Frontului Patriotic către români, ca să impună ieșirea imediată din război, să alunge pe germani din țară, să doboare „Guvernul trădător al lui Antonescu”, să elibereze pe „patriotii” închiși și internați și să pedepsească pe „criminalii de război”;
- Un articol despre împlinirea unui an de apariție a buletinului „România liberă”;
- Un articol intitulat *În momentul decisiv*, în care se spune că în curind se va începe procesul „patriotilor” prof. Vlădescu-Răcoasa, avocat Mihai Magheru, dr. Petru Groza și inspector școlar Simion ;
- Un articol despre „pilda Iugoslaviei” lui Tito ;
- Un articol intitulat : *Nu evacuarea populației, ci izgonirea nemților* ;
- Un articol de instigație cu titlul : *Bestiile de la Prefectură, călăii de la Curtea Marțială* ;
- Un articol despre conferințele de la Moscova și Teheran ;
- Un articol intitulat : *Răspunderea domnului Iuliu Maniu*. În acest articol e învinuit șeful opoziției național-țărănistă că numai din cauza împotrivirii sale nu s-a putut forma Frontul Patriotic. Domnul Maniu — spune în continuare buletinul partidului comunist — a crezut într-o infringere a Rusiei, a refuzat să creadă în temeinicia alianței dintre anglo-americani și sovietici, a refuzat să treacă la sabotaj, a dezaprobat politica lui Benes și o preferă pe a lui Nicolaici și a „trădătorului Draga Mihailovic“. În încheiere i se spune domnului Iuliu Maniu, că „încă nu e totul pierdut, încă mai putem salva țara, rupind cîrdeașia cu nemții”, depinde numai ca domnul Maniu să dezmință că s-a pronunțat din nou „pentru așteptare”.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.

(Serviciul Special de Informații)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 14.

1944 februarie 7. Relatarea postului de radio Londra cu privire la importanța pe care o reprezentau pentru Germania bogățiile bazinului dunărean, deci implicit ale României.

Postul Londra : ora 22 — 7.II.1944

Din comentariul domnului Wickham Steed : „Dacă Hitler va pierde bazinul dunărean, el va suferi nu numai o infringere politică și economică, dar și cea mai mare infringere militară. Hitler are nevoie de căile de comunicație și de produsele solului și subsolului acestui bazin, care se găsesc din abundență în Cehoslovacia, România, Ungaria, Iugoslavia și Bulgaria. Germania a pus mină pe aceste bogății pentru a putea să continue războiul.

Ce se va fi petrecind oare în mintea lui Hitler care n-a ascultat în 1941 sfaturile ambasadorului său la Moscova de a nu ataca Rusia ?

Într-o carte ¹ apărută recent, domnul Grigore Gafencu, fostul ministru al României la Moscova, scrie : „După ce a început lupta împotriva Marii Britanii, Hitler s-a temut ca această țară să nu blocheze cu flota ei puternică Germania, obligind-o să capituzeze prin foamete. Hitler a vrut atunci să pună mină pe bogățiile Rusiei, după ce pusește stăpinire pe cele din bazinul dunărean.

Rusia a făcut toate sforțările posibile pentru a evita acest război, dind Germaniei toate produsele pe care i le-a cerut, dar Hitler, spre a nu rămîne la discreția Rusiei, căreia îi cerea aceste produse, a atacat-o”.

Cele scrise de domnul Grigore Gafencu au fost confirmate chiar de Hitler, care a spus în Reichstag, la declararea războiului împotriva Rusiei că, înainte de a se îndrepta împotriva Angliei, va trebui să nimicească Rusia.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 230, f. 141.

1944 februarie 8, Stockholm. Raport strict confidențial al ministrului american în capitala Suediei, Herschel V. Johnson, privind evenimentele petrecute de la lansarea mesajelor lui Iuliu Maniu în vederea ieșirii României din război ; notă a ministrului român la Stockholm, Frederic C. Nanu, conținind opiniile oficiale române privind capitularea necondiționată a României.

No. 2813

Strictly confidential

Stockholm, Sweden
February 8, 1944

¹ Este vorba de cartea lui Grigore Gafencu, fost ministru al României la Moscova în perioada 1939—1940, apărută în 1944, în editura Egloß din Friburg, intitulată *Preliminariile războiului din Răsărit (Est)*.

Subject : Rumania : Latest Developments re(ferring) Contact with Opposition Movement. Memorandum of Rumanian Minister Setting Forth Views of Antonescu Regime on Unconditional Surrender.

The Honorable
The Secretary of State,
Washington

Sir :

I have the honor to refer to my telegram no. 399 of February 7, 6 p.m., 1944 and to submit a brief account of the most recent developments as seen from Stockholm in connection with the possibility of Rumanian capitulation.

There is little to report from the Legations's secret contact with the opposition movement in Rumania subsequent to my despatch no. 2627 of December 29, 1943. For what it may be worth, Mr. Duca, the channel through which various messages have been received from King Mihai and the leader of the Peasant Party, Mr. Maniu, stated to a secretary of the Legation on January 23, that a former Rumanian Minister to Moscow named Edmund Ciuntu¹, assertedly one of Titulescu's closest collaborators and formerly a friend of Ambassador Bullitt², turned up in Tokio short of funds. He was offered the post of Minister there by Marshal Antonescu but declined because of his asserted opposition to the present Rumanian regime and its pro-Axis policy. The Peasant leader Maniu is reported to be anxious to bring Ciuntu back to Europe to act as a possible liaison agent in dealing with the Allies and in particular with the Soviet Government. Ciuntu is asserted to believe that he might arrange a Russian transit visa owing to his former good standing in Moscow, and, although our contact Duca regards this as improbable, he states that Maniu wished to know if the British and American Governments would be willing to support Ciuntu's application for such a visa. Just how Ciuntu arrived in Japan and what his status there is, if in fact, he is opposed to a pro-Axis policy, seem uncertain.

A more important or at least interesting development took place when on the 14th of January the Rumanian Minister in Stockholm, Mr. F. C. Nano, called on my Belgian colleague, Prince de Croy, with the request that the Belgian Minister communicate to the British Minister³ the substance of Nano's views as to his country's position. It later developed that the Rumanian Minister was also desirous that I be apprised of these views and accordingly Prince Croy left with me a copy of an extensive memorandum which was transmitted to him on January 21 under cover of a first person note from the Rumanian Minister. This note forms enclosures 1 to this despatch.

Enclosure 2 is a copy of the French text of the Rumanian Minister's memorandum, a lengthy and unrealistic document. However, it seems to have been taken in all seriousness, at least by Mr. Nano, who, according to Prince de Croy, undoubtedly left it with him under instruction of Marshal Antonescu. As will be seen from the enclosed summary in [English of the

memorandum, it sets forth at great length Rumania's pretensions to be adjudged less unfavourably than Germany in the final reckoning of the war and discusses the pros and cons of unconditional surrender at this time. The memorandum is principally of interest as reflecting the present official frame of mind in Bucharest, and from the point of view of the Legation's special secret contact with the Rumanian opposition seems to substantiate Mr. Duca's claim that his Minister, Mr. Nano, is completely in the dark as to his own and the King's activities.

It would be useful if the Department would inform me whether memoranda similar to that left by Mr. Nano with the Belgian Minister have been presented to British or American missions in other capitals, as, for example, Ankara or Lisbon.

I desire to report in this connection that the British Minister there has received instructions that none of his staff is personally to see Mr. Duca, although in the past, as the Department is aware, this contact has been maintained jointly by secretaries of the British and American Legations. The British Legation would be grateful, however, if information received by this Legation from Mr. Duca could be shared with it. It is explained by the British Legation that this change in British policy toward Duca is due to the fact that the Northern Department,⁴ which controls the British Legation at Stockholm, is hyper-sensitive lest it tread on Soviet toes, while in other missions such as Lisbon no objection is perceived by the British Foreign Office to the British Minister Counsellor having direct and frequent contact with the Rumanian Minister himself. I have myself once seen Nano at his request since he arrived in Stockholm, having known him during his Washington assignment. There was no discussion between us of anything except trivialities.

So far as we are able to ascertain, it would seem that the Russian Legation in Stockholm is thus far playing a passive role in relation to Rumanian problems. I have the feeling that Madame Kollontay has not yet been empowered by her government to develop any issues in Stockholm despite the rather ambiguous incidents recounted in my despatch no. 2625 of December 29, 1943.

Respectfully yours,
Herschel V. Johnson

Enclosures :

1. First Person note from Rumanian Minister.
2. French text of Rumanian Minister's memorandum.

<Enclosure 1>

Copy

Légation de Roumanie à Stockholm

Le 21 Janvier 1944

Mon Prince,

Ci-joint j'ai l'honneur de vous faire tenir une version écrite des considérations que je vous ai exposées verbalement le 14 de ce mois quelque peu systématisées et complétées là où cela m'a paru nécessaire pour plus de clarté.

Je dois ajouter qu'il faut naturellement tenir compte de la possibilité que, pour des raisons techniques, mes considérations aient pu être, sur quelques points, déjà dépassées par les événements.

Je compte naturellement sur votre promesse de la discrétion la plus absolue, à l'égard de tous autres que les personnages officiels britanniques et américains compétents.

Veuillez agréer, mon Prince, les assurances de ma haute considération.

(s) F. C. Nano

⟨Enclosure 2⟩

La Roumanie refuse catégoriquement d'être classée parmi les Etats agresseurs. Un pareil classement est ou bien une perversion voulue des faits ou bien dû à l'ignorance de l'histoire des dernières 25 années. Loin d'être un Etat agresseur et fasciste, la Roumanie est elle-même une victime de nombreuses agressions.

On ne peut tout de même pas nier les faits : La première année de guerre lui avait déjà coûté une partie de la Dobrogea, près de la moitié de la Transylvanie, la Bessarabie et presque toute la Bucovine. Si elle n'a pas résisté alors par les armes à ces agressions, c'est qu'elle n'était entourée que d'ennemis, et ne pouvait espérer l'aide et l'assistance de nulle part.

Dès le 14 décembre 1939, la Grande Bretagne lui avait fait savoir que la garantie donnée en avril de la même année ⁵ à la Roumanie ne pourrait jouer, en cas d'attaque russe, que dans certaines conditions qui ne dépendaient pas de la Roumanie et qui ne s'étaient pas réalisées fin Juin 1940 (entrée en guerre de la Turquie et neutralité de l'Italie).

De l'autre côté elle avait été prévenue que, si elle résistait par les armes à la Russie, lors de l'ultimatum de 26 Juin 1940, elle serait immédiatement attaquée par la Hongrie et la Bulgarie, soutenues par l'Allemagne et l'Italie, de sorte que toute résistance n'aurait eu d'autre résultat que la disparition de l'Etat roumain. De même si elle s'était opposée par les armes quelques mois plus tard aux prétentions bulgares et hongroises, elle se serait trouvée également devant une nouvelle avance russe. Le Gouvernement allemand, dans sa note du 15 Juillet 1940, le lui avait fait clairement comprendre en ajoutant que la Roumanie ne pourrait compter dans ce cas sur son appui. Le Gouvernement roumain a donc jugé plus sage de plier devant la tempête et de tâcher de sauver au moins l'existence de l'Etat, qui pourrait être dans des circonstances plus favorables, le point de départ de sa reconstitution dans ses frontières légitimes sans exclure toutefois certaines rectifications de frontière en faveur de ses voisins, mais basées strictement sur le principe ethnique.

Seule de tous les pays de l'Europe, la Roumanie s'est trouvée entourée rien que d'ennemis, le seul allié sûr parmi les voisins, la Tchécoslovaquie, ayant sombré dans la tempête, et des grandes puissances qui auraient pu lui promettre, comme à la Pologne, leur concours même éloigné ou comme à la Grèce et à la Yougoslavie, leur appui militaire, la France était occupée et la Grande Bretagne comme nous l'avons vu, avait refusé de s'engager.

Même après avoir consenti d'aussi grands sacrifices, la Roumanie restait menacée. Ainsi que le Gouvernement roumain l'a montré au Gouvernement britannique dans sa Note du 6 décembre 1941, l'attitude de la Russie envers la Roumanie a continué à être des plus menaçantes et agressives, tandis que la Hongrie ne cachait pas sa déception de n'avoir pas obtenu toute la Transylvanie.

Dans ces conditions, la seule voie à suivre par la Roumanie à la fin de l'année 1940 était l'alliance avec l'Allemagne, l'unique grande puissance qui parût capable et disposée à la soutenir contre de nouveaux empiétements russes et qui pouvait l'aider éventuellement à délivrer la Bessarabie et la Bucovine occupées.

Il est à peine nécessaire de rappeler qu'une attitude hostile ou même simplement réservée à l'égard de l'Allemagne de la part de la Roumanie aurait eu comme unique résultat l'occupation de la Transylvanie entière par la Hongrie et du reste du pays par l'entremise d'un gouvernement légionnaire, ce qui aurait mis ces ressources complètement à sa merci. De l'autre côté, on ne peut oublier qu'à cette époque, la Russie, aux yeux des puissances anglo-saxonnes était, à la suite du traité de Moscou du 23 Août 1939, dans le camp allemand, et que les alliés n'avaient pas caché leur projet, à peine quelques mois avant l'entente roumano-allemande, de venir en aide à la Finlande, donc d'entamer eux-mêmes la lutte contre la Russie. La déclaration faite par le Président Roosevelt à la délégation lithuanienne, le 15 oct. 1940, que leur pays serait délivré, révélait aussi le point de vue américain à l'égard de la Russie à cette époque. Enfin, la réaction, dans les pays alliés, à l'annexion d'accord avec l'Allemagne, de la Pologne orientale par la Russie, n'était pas non plus faite pour faire croire à la Roumanie qu'en entrant en lutte ouverte avec la république soviétique, elle pourrait être accusée de suivre une politique hostile à la France, à la Grande Bretagne et aux Etats Unis.

Une fois engagée dans cette voie, la Roumanie ne pouvait plus, pour des raisons politiques et militaires évidentes et trop longues à expliquer ici, s'arrêter à mi-chemin, même quand il était devenu manifeste que la cobelligérance des puissances anglo-saxonnes avec la Russie se transformait en alliance intime. Bien au contraire, il était encore longtemps permis de croire, sur la foi de déclarations plus anciennes d'hommes d'Etat britanniques (notamment celles de Mr. Churchill sur le Maréchal Stalin dans son livre „Great contemporaries“) et étant donné l'antagonisme tant idéologique que du point de vue de nombreux intérêts politiques divergents qui séparaient profondément les puissances anglo-saxonnes de la Russie, que ce qui pouvait servir le mieux la cause des puissances occidentales, c'était que les principales puissances qui visaient à renverser par la force l'ordre européen établi vingt ans plus tôt, c'est à dire l'Allemagne et la Russie, s'affaiblissent réciproquement. Cette solution paraissait être la plus souhaitable non seulement pour la Roumanie, mais aussi pour la Grande Bretagne et l'Amérique et même pour l'Europe entière. En luttant contre la Russie, en attendant que la mobilisation des pays anglo-saxons leur donnât une prépondérance invincible, la Roumanie était fondée à croire qu'elle servait le mieux la cause de tous les pays aimant vraiment la paix et la liberté. Si la force révélée par la Russie a profondément changé la situation plus

tard, ce n'est pas la faute de la Roumanie. Ce n'est certainement pas seulement pour celle-ci qu'elle a pu être une surprise inattendue et désagréable, quelque paradoxalement que cela puisse paraître.

En ce qui concerne plus spécialement la Russie, à l'heure qu'il est, rien ne prouve qu'elle lui aurait tenu compte de fait que les troupes roumaines se seraient arrêtées sur le Bug, ainsi que l'invitait la Note anglaise du 30 novembre 1941, invitation dont le refus motiva la déclaration de guerre britannique.

Que la Grande Bretagne ait trouvé bon d'épouser si étroitement la cause russe pouvait paraître d'autant plus inattendu en Roumanie, que les actes de guerre de la Bulgarie contre d'autres alliés de la Grande Bretagne et du Japon contre les puissances anglo-saxonnes elles-mêmes, n'avaient et n'ont pas poussé la Russie à leur rendre la politesse.

D'ailleurs l'attitude de la Russie à l'égard de la Finlande, qui, elle, a arrêté ses troupes à la frontière justifie la croyance que les buts de guerre soviétiques ne sont guère influencés par des détails, comme l'arrêt d'opérations actives sur une ligne ou sur l'autre.

Si la Roumanie se trouve aujourd'hui être cobelligérante de l'Allemagne, cette association en lui est guère plus agréable que n'a dû l'être à l'époque, pour la Grande Bretagne et les Etats Unis, leur association forcée avec la Russie.

Ainsi qu'il a été dit plus haut, la politique roumaine, depuis la dernière guerre, a été résolument pacifique et ne craint nullement la comparaison avec celle de la France, de la Grande Bretagne et de l'Amérique. Loin d'imiter l'exemple de la Pologne, avant la guerre, et de la Hongrie et de la Bulgarie, après qu'elle eût éclaté, quelque tentant qu'il ait pu paraître à l'époque, la Roumanie a résolument repoussé toute suggestion de s'agrandir au dépens de ses voisins. Il y a eu, évidemment, en Roumanie, comme partout, des voix isolées qui réclamaient diverses annexions, paraissant d'autant plus justifiables que presque toutes les régions voisines de la Roumanie ont une forte proportion de population roumaine notamment en Yougoslavie et en Russie, pour ne mentionner que des pays ennemis de l'Allemagne. La République Moldave, créée par le Gouvernement soviétique lui même en 1924 dans les régions transnistriennes, en est une preuve remarquable. Mais même ce territoire-ci la Roumanie n'a pas eu l'intention de l'annexer en cas de victoire, quoi qu'on dise. On s'y rendait trop bien compte si elle était tombée dans le piège, l'Allemagne aurait argumenté que la Transnistrie constituait une compensation plus que suffisante pour la partie de la Transylvanie annexée par la Hongrie et que quoi qu'il advint, la Russie resterait un voisin trop puissant pour que la Roumanie puisse conserver cette province, et qu'en attendant elle s'en serait fait une ennemie irréconciliable, ce qui l'aurait forcée à lier son sort pour toujours de l'Allemagne. Tandis qu'elle pouvait espérer qu'une Russie assagie par la défaite, et reconnaissant sincèrement le droit des peuples de disposer d'eux-mêmes, se serait ressaisie de son aberration passagère de 1940, et aurait respecté le traité de Moscou de février 1929 et ceux de Londres de Juillet 1933, par lesquelles elle avait reconnu implicitement le statu-quo territorial en s'engageant formellement de s'abstenir de tout acte d'agression au delà des frontières existantes.

Il est à peine besoin de rappeler ici que la constitution russe reconnaît le droit de sécession et que la Grande Bretagne, la France, l'Italie et le Japon ont formellement reconnu par le traité de Paris d'octobre 1920, le rattachement de la Bessarabie à la Roumanie, dont elle avait fait partie jusqu'en 1812, puisqu'elle constituait avec le territoire en deçà de Pruth, la principauté de Moldavie.

Ce traité fut, on le sait, ratifié par les trois puissances européennes, et l'union qu'il consacrait fut reconnue par les Etats Unis en 1933.

Quand à la Bucovine, qui avait également fait partie de la Moldavie jusqu'à son annexion par l'Autriche en 1775, elle n'avait à aucun moment appartenu à la Russie.

En ce qui concerne la Transnistrie, il suffira de dire que les territoires occupés de la Russie devaient être provisoirement administrés par quelqu'un, et qu'il était logique que cette région voisine de la Roumanie et possédant une nombreuse minorité roumaine, le fût par celle-ci plutôt que par l'Allemagne. Si la Roumanie s'est efforcée de l'administrer avec un soin particulier, on ne peut guère lui en faire un reproche. Et il y a tout lieu de croire que les habitants de la province ne regrettent pas d'avoir été sous l'administration roumaine plutôt qu'allemande.

Les invitations officielles à la Roumanie de capituler sans conditions se font de plus en plus pressantes, et il va sans dire qu'elles ont été l'objet d'un examen constant par les cercles compétents qui en pesent les avantages et les désavantages.

Il y a tout lieu de croire qu'en principe la Roumanie est disposée à capituler, c'est-à-dire à se retirer de la guerre, puisqu'elle ne peut plus guère s'attendre à ce que la Russie soit vaincue — sans pour cela reconnaître d'aucune façon qu'elle mérite d'être classée parmi les Etats « fascistes » ou agresseurs, et encore bien moins les épithètes de « bandit », de « voleur » et de « criminel » dont la gratifie le chef de l'Etat soviétique.

Pour ce qui est du terme « agresseur » nous avons vu que la Roumanie était pour le moins aussi justifiée à essayer de reprendre la Bessarabie et la Bucovine que ne l'est la France par exemple de délivrer l'Alsace-Lorraine et Nice. Pour ce qui est du terme « fasciste », il est également faux. Bien au contraire, la principale raison pour laquelle le système parlementaire a dû être suspendu, a été le danger que la Garde de Fer (le parti fasciste roumain) ne réussit à son abri et profitant d'une psychose passagère, à mettre la main sur le pouvoir.

Toutefois la Roumanie est obligée de peser le pour et le contre d'une capitulation sans conditions.

D'emblée il est évident que la Roumanie, dont les sentiments francophiles depuis 1870 et la politique anti-allemande depuis 1916 sont archiconnus, ne peut pas avoir, surtout après l'arbitrage de Vienne de 1940, de sympathies pro-allemandes, malgré la guerre commune contre la Russie. Bien au contraire, la majorité écrasante du peuple a des sentiments américano- et anglo-philes, malgré le peu de compréhension que montrent ces pays, pour sa situation tragique et dont ils sont eux-mêmes en premier lieu responsables, ainsi que l'a si bien démontré Mr. Churchill dans son discours du 5 octobre 1938, quand il analysa avec une franchise et une clairevoyance admirables, les conséquences inévitables pour les Etats

du centre et du Sud-Est de l'Europe de la politique suivie jusqu'alors envers l'Allemagne par les gouvernements anglais et français.

Par sentiment et par intérêt, la Roumanie serait donc désireuse de se retirer de la guerre, mais à la condition bien naturelle que sont sort n'en soit pas pire au lieu de meilleur.

Quels seraient, en faisant le bilan, le passif et actif ?

Au passif :

1) Il faudrait vaincre la répugnance bien naturelle de tout individu et de tout peuple à avouer publiquement qu'il a fait fausse route et à abandonner la lutte tant qu'il est encore capable de résister. Et la Roumanie est loin d'être à bout de force. Il n'est également pas facile surtout pour l'armée, de se décider à abandonner un compagnon d'arme, aussi peu de sympathie qu'on ait pour lui, et risquer même d'entrer en lutte avec lui.

On invite le peuple roumain à être « réaliste », c'est-à-dire, il faut croire, à ne peser que les profits et pertes matérielles d'une capitulation. Encore qu'il s'en faille de beaucoup ainsi que nous le verrons plus loin, que les profits soient certains ; rien dans l'histoire de la Roumanie n'autorise à lui faire l'injure de croire que sa politique ne s'inspire que de pareilles considérations. Si s'était vrai, elle aurait par exemple dès 1938, suivi l'exemple de Messieurs Beck et Stoyadinovitch et pactisé avec l'Allemagne au lieu de continuer jusqu'en 1940, sa politique anti-allemande, avec les conséquences exposées plus haut.

2) Etant donné l'importance du pétrole roumain pour l'Allemagne et le danger que l'exemple roumain ne soit contagieux et n'entraîne dans la même voie la Hongrie et la Bulgarie, il est certain que l'Allemagne ferait un gros effort pour empêcher sa défection. Et il ne faut pas oublier que la Moldavie serait la seule voie de retraite pour toutes les troupes allemandes se trouvant au Sud de Kharcov. Le pays serait probablement administré par un gouvernement légionnaire, installé par les Allemands, ce qui signifierait des massacres terribles. La Roumanie subirait donc en plus des dévastations qu'entraînerait l'avance de l'offensive russe, des destructions systématiques par les troupes allemandes en retraite, des représailles contre les « traitres » et des bombardements allemands contre le territoire occupé par les Russes.

3) Si la Roumanie capitulait maintenant, cela ne signifierait que hâter l'occupation russe. Or, si elle estime n'avoir rien à craindre d'une occupation anglo-américaine ou turque, ou même alliée avec participation russe, la Roumanie craint profondément une occupation semblable par les forces russes seules.

Même en admettant la thèse, selon laquelle la Russie a pratiquement abandonné le communisme, la Roumanie a au cours des deux derniers siècles fait une amère expérience des occupations par les armées russes, même tzaristes, et ne se sentirait rassurée que si des forces suffisantes anglo-saxonnes y participaient. La présence de quelques délégués ne serait pas suffisante. Et tant que les anglo-saxons n'auraient pas débarqué dans les Balkans, cette condition ne pourrait être remplie.

4) Une capitulation à l'heure actuelle aurait le désavantage que les Allemands étant encore forts seraient en meilleure posture pour la contracarrer.

5) L'opinion est assez répandue en Roumanie que devant l'intérêt évident des anglo-saxons — même si pour des motifs politiques et militaires temporaires il ne peut se manifester maintenant — d'empêcher une mainmise de la Russie sur l'Est et le Sud-Est de l'Europe, et des nombreuses possibilités de conflits entre eux, ceux-ci peuvent éclater plus tôt que l'on ne croit, que l'on le veuille ou non et que dans ce cas la Roumanie — et les puissances anglo-saxonnes d'ailleurs — n'aurait qu'à regretter de s'être livrée aux Russes.

6) Même si la victoire alliée et l'occupation russe est inévitable, l'on peut se demander si dans un avenir même plus lointain, la Roumanie n'aurait pas intérêt à pouvoir dire qu'elle a en effet été vaincue sur le camp de bataille par des forces supérieures, mais qu'elle n'a pas abdiqué ses droits, tant qu'elle avait encore la force de lutter. Capituler plus tôt pourrait toujours être interprété comme une renonciation volontaire à ses droits. Au contraire un passé glorieux — et aucune personne de bonne foi ne peut critiquer un peuple de défendre jusqu'au bout son pays et sa liberté même s'il s'agit d'un adversaire momentané — est un puissant stimulant, et le « self respect » d'un peuple est un facteur qui a une valeur pratique très réelle.

A l'actif, il n'y aurait guère à faire figurer pour les Roumains que l'espoir, s'ils quittaient le camp de l'Axe, de pouvoir compter sur un traitement plus favorable lors du règlement final. Mais Mr. Hull a déclaré le 11 décembre passé, au sujet de la déclaration de guerre aux Etats Unis de la Bulgarie, la Hongrie et la Roumanie : « Nous ne savons pas de quelle manière elles comptent sur notre magnanimité quand il s'agit d'épargner à leurs peuples les conséquences de cette décision fatale. Quels que soient les sentiments nourris par les peuples de ces pays, c'est un fait que leurs gouvernements ont continué sans réfléchir à prendre part à la guerre et renforcé par des hommes et du matériel la machine de guerre nazie. Ils doivent comprendre maintenant qu'ils doivent partager la responsabilité des conséquences qui surgiront quand les Nations Unies auront vaincu l'Allemagne nazie ».

Donc, à en croire Mr. Hull, le sort de ces pays serait déjà décidé, et ils subiront les mêmes conséquences à la suite de leur participation à la guerre du côté de l'Allemagne, quoiqu'ils fassent maintenant. Les menaces du Maréchal Stalin dans son discours du 6 novembre à l'adresse des « brigands » associés à Hitler ne sont pas plus encourageantes.

De l'autre côté, l'espoir d'échapper à des bombardements aériens serait également vain, car en capitulant et subissant une occupation allemande même temporaire, la Roumanie n'échapperait tout de même pas aux bombardements alliés et s'attirerait en plus des bombardements allemands, comme le prouve l'exemple de l'Italie.

Donc, tout ce que la Roumanie pourrait faire figurer sur l'autre plateau de la balance, est le mince espoir que les menaces des Messieurs Stalin et Hull ne seraient pas exécutées en fait, et qu'elle bénéficierait tout de même d'un traitement plus doux si elle capitulât plus tôt.

Les désavantages pour la Roumanie d'une capitulation sans conditions dans les circonstances actuelles sont certains et très gros, tandis qu'il est excessivement problématique si elle peut compter sur le seul

avantage possible, et même si elle en bénéficiait, il est loin d'être clair comment il se traduirait en pratique.

Conclusion : Dans les circonstances actuelles, une capitulation ne présenterait pratiquement que des désavantages pour la Roumanie et il est douteux si elle serait très utile aux alliés en général, et aux puissances anglo-saxonnes en particulier, s'il est exact qu'il y ait une certaine divergence entre leurs intérêts et leurs buts, et ceux de la Russie. Après le communiqué russe du 16 janvier concernant la Pologne, il n'est même plus guère permis d'en douter. Il va sans dire que, abstraction faite de la fiction juridique de l'état de guerre entre la Grande Bretagne et les Etats Unis d'un côté, et la Roumanie de l'autre, et du fait qu'ils sont alliés des vrais ennemis l'un de l'autre, la Roumanie n'a aucun conflit avec les puissances anglo-saxonnes ou d'intérêts opposés aux leurs.

La capitulation de la Roumanie aurait des désavantages pour les alliés en général car si d'un côté la défection de la Roumanie causerait des embarras militaires aux allemands, principalement en Crimée, le reste de l'armée roumaine ne saurait leur opposer une résistance sérieuse, car les Allemands se sont bien gardés de lui fournir des tanks, des avions, de l'artillerie lourde et antichars, etc. La Roumanie dispose d'un effectif d'hommes instruits assez considérable, mais son armée ne représente une force que si elle lutte aux côtés d'une puissance militaire en mesure de suppléer à ces « déficiences », et non pas contre une armée pourvue de matériel lourd moderne. En outre, le pays se prête mal à une guerre de partisans, à l'exception de la Transylvanie, mais où la présence des minorités hongroises et allemandes tendrait à neutraliser des actions de ce genre.

Les embarras militaires, mais probablement pas très grands et passagers, que causeraient à l'Allemagne la capitulation roumaine seraient contrebalancés par la possibilité qu'elle aurait de disposer librement de toutes les matières premières roumaines, tandis qu'actuellement elle ne peut en obtenir que des quantités très limitées, la Roumanie refusant de lui vendre à crédit.

Même en admettant que les alliés estiment à tout peser, que la capitulation de la Roumanie présenterait des avantages militaires il est évident qu'elle profiterait principalement aux Russes, en l'absence de troupes de débarquement anglo-saxonnes à proximité de la Roumanie.

On propose donc à la Roumanie de faire un geste excessivement pénible du point de vue moral et de s'exposer aux dévastations allemandes inévitables en lui offrant, comme unique contrepartie, une accélération de l'occupation russe, ce qu'elle redoute par dessus tout ! Il faut avouer qu'une pareille proposition n'est guère faite pour tenter et n'a que peu de chances d'être acceptée.

Si par contre on proposait à la Roumanie de capituler une fois les troupes anglo-saxonnes auraient débarqué en, ou à proximité de la Roumanie, ce qui garantirait une occupation interalliée effective, il est très probable qu'elle accepterait.

Une pareille garantie serait surtout précieuse pour empêcher des immixtions russes dans les affaires intérieures roumaines, durant la période nécessairement assez longue qui s'écoulerait entre la cessation des hostilités et la paix, car l'exigence russe bien connue que les pays voisins soient

dirigés par des gouvernements « amis » ne peut que provoquer de vives inquiétudes en Roumanie. En effet l'Allemagne une fois vaincue et désarmée, les petits pays voisins de la Russie n'ayant pas le choix, seraient bien forcés de suivre une politique amicale envers cette puissance. L'exigence d'un gouvernement « ami » ne peut donc qu'avoir un sens : Il s'agit d'un gouvernement du genre Kuusinen en Finlande et Wanda Wasilevska ou Penjik en Pologne. Il n'est guère étonnant que cette perspective ne sourie que très peu aux Roumains, même aux paysans, qui sont profondément individualistes et dont la majorité serait classée comme « Kulaks », donc ennemis du peuple.

On doit même se demander si cette exigence russe n'est pas dirigée en premier lieu contre les puissances anglo-saxonnes elles-mêmes, car ce sont les seules qui pourraient, dans un avenir prévisible, constituer un pilier suffisamment solide pour fournir un point d'appui à la moindre vélléité même d'indépendance de la part de gouvernements « bourgeois » des Etats petits et moyens de l'Europe orientale.

Mais, pour être vraiment avantageux pour les deux parties, et juste envers la Roumanie — les alliés ont donné des assurances formelles que la paix qu'ils imposeraient serait juste — les alliés devraient faire connaître confidentiellement à la Roumanie quel sort ils entendent lui réservé. S'il est acceptable, c'est-à-dire conforme à l'esprit de la Charte de l'Atlantique, qui garantit la parfaite liberté des peuples de se gouverner eux-mêmes, et rejette les changements territoriaux qui n'auraient pas été librement demandés par la population de chaque région contestée, il est certain que la Roumanie l'accepterait, pourvu que la Grande Bretagne et les Etats Unis s'en portassent garantes.

Si l'exigence d'une capitulation sans conditions de la part de l'Allemagne est défendable du point de vue allié, la même condition imposée aux Etats « vassaux » en bloc, n'est guère compréhensible. Ainsi que nous avons essayé de le démontrer, il existe de nombreuses différences entre leurs cas et le prestige moral autant que l'intérêt militaire des alliés ne ferait qu'à gagner s'ils faisaient les distinctions qui s'imposent. Le fait seul qu'ils cachent à la Roumanie le sort qu'ils lui réservent fait naturellement croire qu'il est inavouable parce que trop dur et donc injuste, et encourage à la résistance.

Pour résumer : Il est presque certain que la Roumanie serait prête à capituler sans conditions, dès que des troupes alliées (autres que russes) en nombre suffisant auront débarquées à proximité au moins de la Roumanie. Toutefois, si ce débarquement n'est pas accompagné d'assurances garanties par les puissances anglo-saxonnes que son sort final ne sera pas celui d'être abandonné à la merci de la Russie, pour être morcelée et bolchévisée, il est peu probable que la majorité de l'armée roumaine opposât une grande résistance aux Allemands s'ils occupent le pays, comme toute porte à le croire. L'histoire de l'Italie se répéterait par conséquent.

Si par contre les alliés garantissaient à la Roumanie un traitement équitable, simultanément avec la nouvelle qu'elle se retire de la lutte, ces conditions pourraient être rendues publiques. Il est hors de doute que si les troupes allemandes essayaient alors d'occuper militairement le pays et de s'emparer de l'administration soit directement soit par des créatures

à eux, l'armée se battrait pour les empêcher. Il est à prévoir que dans ce cas, l'exemple de la Roumanie serait immédiatement suivi par la Hongrie et la Bulgarie, qui d'un côté verraient les chances de résistance de l'Allemagne diminuer d'autre craindraient de se voir trop distancer par leur rivale dans la faveur alliée. Or, si l'Allemagne dispose encore d'assez de troupes pour occuper un de ces trois pays, il lui serait presque impossible de trouver un nombre suffisant pour occuper les trois.

Même si la victoire finale alliée est certaine il ne peut être indifférent pour eux que la guerre soit prolongée de quelques mois, si l'on considère le coût en vies humaines et en valeurs économiques de chaque journée de guerre. Et il est hors de doute que si la Roumanie abandonnait la lutte, la victoire alliée serait sensiblement rapprochée. On peut vraiment se demander si les conditions les plus dures imposées à la Roumanie contrebalanceraient même pour la Russie, les sacrifices d'un seul mois de guerre. En outre le prestige moral des alliés ne pourra que souffrir s'ils imposent à la Roumanie un traitement que l'histoire prouvera avoir été immérité.

On se rend évidemment compte en Roumanie que la clef du problème ce sont les exigences de la Russie et les engagements pris envers elle par les puissances anglo-saxonnes, car l'on ne doute pas un instant que les premières, si elles étaient seules, n'hésiteraient pas à satisfaire les demandes de la Roumanie, qui s'accordent parfaitement avec la Charte de l'Atlantique, promulguée, et est vrai à une époque où la situation militaire de la Russie ne lui permettait pas d'exigences. Mais il est également claire que ceci est le secret des alliés et que par conséquent leur décision en ce qui concerne la Roumanie ne peut y être prévue. Toutefois il est permis de faire remarquer qu'un refus de s'engager dans la voie indiquée plus haut et qui semblerait à tout les points de vue présenter de si grands avantages pour tous les alliés, y compris la Russie, ne pourrait être interprétée que comme une preuve que celle-ci s'est fait reconnaître une complète liberté d'action dans le Proche Orient, et qu'elle entend l'exercer d'une façon que le peuple roumain ne pourrait accepter, tant que son armée n'est pas écrasée.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 347–369 ; The National Archives of the United Nations, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/2172.

Nr. 2813
Strict confidențial

Stockholm, Suedia, 8 februarie 1944

Subiectul : Ultimele evoluții legate de contactul cu mișcarea de opoziție. Notă a ministrului român, prezintind opiniile regimului Antonescu privind capitularea necondiționată.

Domnului Secretar de Stat
Washington

Domnule,

Am onoarea să mă refer la telegrama mea nr. 399 din 7 februarie 1944, 6 p.m. și să vă prezint o scurtă trecere în revistă a celor mai recente evenimente așa cum sint văzute la Stockholm în legătură cu posibilitatea capitulării României.

Sunt puține lucruri de raportat în ce privește contactul secret al Legației cu mișcarea de opoziție din România, ulterior telegramei mele nr. 2627 din 29 decembrie 1943. Ceea ce merită atenție este faptul că domnul Duca — canalul prin care au fost primite diferite mesaje din partea regelui Mihai și a liderului Partidului Tărănist, domnul Maniu — a declarat unui secretar al Legației la 31 ianuarie că un fost ministru român la Moscova, numit Edmund Ciuntu¹, care s-a afirmat ca unul dintre cei mai apropiati colaboratori ai lui N. Titulescu și odinioară ca prieten cu ambasadorul Bullit², a sosit pe neașteptate la Tokio, lipsit de fonduri. I s-a oferit postul de ministru acolo, dar el l-a refuzat datorită opoziției sale declarate față de actualul regim din România și politica favorabilă Axei a acestuia. Se spune că liderul tărănist, Maniu, ar dori să-l aducă înapoi pe Ciuntu în Europa pentru a acționa ca posibil factor de legătură în tratativele cu Aliații și, mai ales, cu guvernul sovietic. Se pretinde că Ciuntu și-ar putea obține o viză rusă de tranzit datorită bunei sale reputații din trecut de la Moscova și, deși legătura noastră Duca consideră acest lucru neverosimil, el afirmă că Maniu dorește să știe dacă guvernele britanic și american ar fi dornice să sprijine cererea lui Ciuntu pentru a obține o astfel de viză. Dar cum a ajuns Ciuntu în Japonia și care este statutul lui, dacă el este, într-adevăr, adversarul politicii favorabile Axei, pare nesigur.

Un eveniment mai important, sau cel puțin interesant, a avut loc cînd la 14 ianuarie ministrul român la Stockholm, domnul F. C. Nanu, l-a vizitat pe colegul meu belgian, prințul de Croy, cu cererea ca ministrul belgian să comunice ministrului britanic³ esența opinioilor lui Nanu în ceea ce privește poziția țării sale. Mai tîrziu a ieșit la iveală faptul că ministrul român dorea totodată ca și eu să fiu înștiințat de aceste opinii și deci prințul de Croy să-mi dea o copie a unei note detaliate care-i fuseser transmîsă la 21 ianuarie, sub acoperirea unei adrese scrisă la persoana întii din partea ministrului român. Această adresă constituie anexa la această telegramă.

Anexa 2 reprezintă un exemplar al textului francez al notei ministrului român, un document foarte lung și nerealist. Totuși se pare că el a fost privit cu toată seriozitatea, cel puțin de domnul Nanu care, potrivit prințului de Croy, îl lăsase la el, fără îndoială, la instrucțiunile mareșalului Antonescu. Așa cum se va vedea din rezumatul anexat, în limba engleză, al notei, el expune în toate amănuntele pretențiile României de a fi judecată mai puțin nefavorabil decit Germania la evaluarea definitivă a războiului și pune în discuție opinioile pro și contra privind o capitulare necondiționată în acest moment. În principal, nota prezintă interes întrucit reflectă actuala stare de spirit oficială de la București, iar din punctul de vedere al legăturii speciale secrete a Legației cu opoziția românească se

¹ Edmund Ciuntu, ministrul român la Moscova între 1934 și 1939.

² William C. Bullit, ambasador al Statelor Unite în Uniunea Sovietică între 1933 și 1936.

³ Victor A.L. Mallet, ambasador al Marii Britanii în Suedia, între 1940 și 1945.

pare că se fundamentează afirmația lui Duca că ministrul său, domnul Nanu, nu este cătuș de puțin edificat asupra activității sale și a regelui.

Ar fi util dacă Departamentul m-ar informa dacă note similare cu cea lăsată de domnul Nanu la ministrul belgian au fost prezentate misiunilor britanice sau americane din alte capitale cum ar fi, de exemplu, Ankara sau Lisabona.

Doresc să raporteze în legătură cu aceasta că ministrul britanic de aici a primit instrucțiuni ca nimenei din personalul lui să nu se întâlnească personal cu Duca, deși în trecut, după cum Departamentul are cunoștință, această legătură era menținută de secretarii Legațiilor britanică și americană. Legația britanică ar fi recunoscătoare, totuși, dacă informațiile primite de Legația noastră de la domnul Duca i-ar putea fi împărtășite. Legația britanică motivează că această schimbare de atitudine față de Duca se datorează faptului că Direcția de Nord⁴, care controlează Legația britanică de la Stockholm, este deosebit de susceptibilă ca nu cumva să-i ofenseze pe sovietici, în timp ce la alte misiuni, cum ar fi cea de la Lisabona, Foreign Office-ul britanic nu face nici o obiecție ca ministrul britanic să aibă legături directe chiar cu ministrul român. De cind a venit la Stockholm, eu m-am întîlnit o dată cu Nanu la cererea sa, dat fiind că îl cunoșteam din timpul misiunii sale la Washington. Nu am discutat nimic altceva decit lucruri banale.

În prezent, în măsura în care putem să afirmăm, s-ar părea că Legația rusă de la Stockholm joacă deocamdată un rol pasiv în legătură cu problema românească. Eu cred că doamna Kollontai nu a fost încă împuternicată de guvernul său să întreprindă vreo acțiune la Stockholm, în ciuda întîmplărilor, mai curind stranii, relatate în telegrama mea nr. 2625 din 29 decembrie 1943.

Al dv. cu respect,
Herschel Johnson

Anexe :

1. Adresa la persoana întii a ministrului român.
2. Textul francez al notei ministrului român.

<Anexa 1>

Copie

Legația României
Stockholm

21 ianuarie 1944

Prinț,

Alăturat am onoarea să vă înmînez o variantă scrisă a considerațiilor pe care vi le-am expus verbal la 14 ale acestei luni, sistematizate întrucitva și completate acolo unde aceasta mi s-a părut necesar printr-o mai mare claritate.

Trebuie să adaug că, în mod firesc, trebuie să se țină cont de eventualitatea că, din motive tehnice, considerațiile mele ar putea fi, în anumite puncte, deja depășite de evenimente.

⁴ Direcție din Foreign Office care se ocupa de problemele politice și diplomatice cu țările nordice.

Contez, firește, pe promisiunea dv. de discreție absolută față de toți ceilalți, în afară de persoanele oficiale britanice și americane competente.

Vă rog să primiți, prințe, asigurările înaltei mele considerații..

(ss) F. C. Nanu

<Anexa 2>

România refuză în mod categoric să fie trecută în rindul statelor agresoare. O astfel de categorisire este fie o denaturare voită a faptelor, fie se datorează necunoașterii istoriei ultimilor 25 de ani. Departe de a fi un stat agresor și fascist, România este ea însăși o victimă a numeroase agresiuni.

Nu se pot totuși nega faptele : primul an de război a costat-o o parte din Dobrogea, aproape jumătate din Transilvania, Basarabia și aproape întreaga Bucovină. Dacă ea nu s-a opus atunci cu armele acestor agresiuni, a fost numai pentru că era înconjurată numai de dușmani și nu putea spera la ajutor și sprijin din nici o parte.

Încă de la 14 decembrie 1939, Marea Britanie i-a făcut cunoscut că garanția dată în luna aprilie a aceluiasi an⁵ României nu ar putea funcționa în cazul unui atac rusesc, decit în anumite condiții care nu depindeau de România și care nu s-au realizat pînă în iunie 1940 (intrarea în război a Turciei și neutralitatea Italiei).

Pe de altă parte, ea a fost prevenită că dacă se opune Rusiei cu armele în momentul ultimatumului din 26 iunie 1940, ea va fi atacată imediat de Ungaria și Bulgaria, sprijinite de Germania și Italia, astfel că întreaga rezistență nu ar fi avut alt rezultat decit dispariția statului român. La fel dacă ea s-ar fi opus cu armele cîteva luni mai tîrziu pretențiilor bulgare și ungare, ea s-ar fi aflat, de asemenea, în fața unei noi înaintări ruse. Guvernul german în nota sa din 15 iulie 1940, i-a dat clar să înțeleagă aceasta, adăugind că România nu putea conta în acest caz pe sprijinul lui. Guvernul român a socotit mai întelept să se supună furțunii și să încereze să salveze cel puțin existența statului care ar fi putut fi, în împrejurări mai favorabile, punctul de plecare al reconstituirii în frontierele sale legitime, fără a exclude totodată anumiite rectificări de frontieră în favoarea vecinilor săi, dar bazate strict pe principiul etnic.

Izolată de toate țările Europei, România nu se afla înconjurată decit de dușmani, singurul aliat sigur dintre vecini, Cehoslovacia, dispărînd în furtună, iar dintre Marile Puteri care i-ar fi putut promite, ca și Poloniei, concursul lor chiar și îndepărtat, sau ca Greciei și Iugoslaviei, sprijinul lor militar, Franța era ocupată, iar Marea Britanie, după cum am văzut, refuzase să se angajeze.

⁵ La 13 aprilie 1939 premierii englez și francez au făcut în parlament, concomitent, declarații prin care acordau Românci și Grecici garanții, angajîndu-se să le furnizeze imediat ajutorul ce le stă în putință, dacă „o acțiune întreprinsă ar pune în pericol independența lor în acmena mod înainte cele două țări consideră necesar în interesul lor vital să reziste prin forță” (Grigore Gafencu, *Préliminaires de la guerre à l'Est*, Egloff, Suisse, 1941, p. 274).

Chiar după ce a consumțit la sacrificii atât de mari, România a rămas amenințată. Așa cum guvernul român a arătat aceasta guvernului britanic în nota sa din 6 decembrie 1941, atitudinea Rusiei față de România a continuat să fie dintre cele mai amenințătoare și agresive, în timp ce Ungaria nu-și ascundea decepția de a nu fi obținut întreaga Transilvania.

În aceste condiții, singura cale de urmat pentru România la sfîrșitul anului 1940 era alianța cu Germania, unica mare putere care părea capabilă și dispusă să o susțină împotriva unor noi încălcări ruse și care putea, eventual, să o ajute să elibereze Basarabia și Bucovina ocupate.

Aproape că nu mai este necesar să amintim că o atitudine ostilă sau chiar pur și simplu rezervată față de Germania din partea României ar fi avut drept singură urmare ocuparea Transilvaniei întregi de către Ungaria și a restului țării prin intermediul unui guvern legionar, ceea ce ar fi pus resursele sale total la dispoziția acesteia. Pe de altă parte, nu se poate uita că la acea epocă Rusia se afla în ochii puterilor anglo-saxone — ca urmare a Tratatului de la Moscova din 23 august 1939 — în tabăra germană și că Alianții nu-și ascundea planul, cu cîteva luni înainte de înțelegerea germano-română, de a veni în ajutorul Finlandei, de a începe ele însele o luptă împotriva Rusiei. Declarația președintelui Roosevelt făcută delegației lituaniene la 15 octombrie 1940, că țara lor va fi eliberată, dezvăluie, de asemenea, punctul de vedere american față de Rusia în acel moment. În sfîrșit, reacția în țările Aliate, la anexarea de către Rusia, de acord cu Germania, a Poloniei orientale, nu a fost nici ea de natură să facă România să creadă că, intrînd în luptă deschisă cu Republica sovietică, ea ar fi putut fi acuzată de a fi urmat o politică ostilă Franței, Marii Britanii și Statelor Unite.

Odată angajată pe această cale, România nu mai putea, din motiv, politice și militare evidente și prea multe pentru a le explica aici, să se opreasă la jumătatea drumului, chiar cînd a devenit clar că, cobeligeranța puterilor anglo-saxone cu Rusia se transformase într-o alianță intimă. Din contră, s-a permis timp îndelungat să se creadă, pe baza unor declarații mai vechi ale oamenilor de stat britanici (în special aceleia ale domnului Churchill despre mareșalul Stalin în carte sa *Mari contemporani*) și dat fiind antagonismul atât ideologic cit și din punct de vedere al numeroaselor interese politice divergente care separau profund puterile anglo-saxone de Rusia, că ceea ce putea servi cel mai bine cauza puterilor occidentale era ca principalele puteri care vizau răsturnarea prin forță a ordinii europene stabilite cu 20 de ani în urmă, adică Germania și Rusia, să se slăbească reciproc. Această soluție părea cea mai de dorit nu numai pentru România, ci și pentru Marea Britanie și America și chiar pentru întreaga Europă. Luptind contra Rusiei, așteptînd ca mobilizarea țărilor anglo-saxone să îi dea o superioritate invincibilă, România era îndreptățită să creadă că ea servea cel mai bine cauza tuturor țărilor care iubeau cu adevărat pacea și libertatea. Dacă forța demonstrată de Rusia a schimbat mai tîrziu profund situația, aceasta nu era greseala României. Nu numai pentru ea aceasta a părut, cu siguranță, o surpriză neașteptată și dezagreabilă, intrucîtva paradoxală.

În ceea ce privește, mai ales, Rusia, acum nimic nu dovedește că ea ar fi ținut cont de faptul că trupele române s-ar fi oprit la Bug, așa

cum le-o cerea nota engleză din 30 noiembrie 1941, invitație al cărei refuz a constituit motivația declarației de război britanică.

Că Marea Britanie a găsit cu cale să se alăture atât de intim cauzei ruse putea să pară cu atit mai neașteptat în România, cu cît acțiunile militare ale Bulgariei împotriva altor aliați ai Marii Britanii și ale Japoniei împotriva puterilor anglo-saxone însese nu au împins și nu imping Rusia să-i răspândească cu amabilitățि.

De altfel, atitudinea Rusiei față de Finlanda, care și-a opri trupele la frontieră, justifică convingerea că scopurile războiului sovietic nu sunt deloc influențate de detaliu, cum ar fi oprirea operațiunilor active pe o linie sau pe alta.

Dacă România se află astăzi cobeligerantă Germaniei, această asociere îi este măcar mai agreabilă decât trebuie să le fi fost la vremea respectivă Marii Britanii și Statelor Unite asocierea lor, de asemenea, forțată cu Rusia.

Așa cum s-a arătat mai sus, politica românească de la ultimul război, a fost în mod categoric pașnică și nu ~~nu~~ ^{nu} ~~nu~~ ^{nu} cîtuși de puțin comparativă cu cea a Franței, Marii Britanii și Americii. Departe de a imita exemplul Poloniei dinainte de război și al Ungariei și Bulgariei după ce acesta a izbucnit, oricărătent ar fi părut la vremea respectivă, România a respins cu hotărîre orice propunere de a se extinde în defavoarea vecinilor săi. Au existat evident în România, ca peste tot, voci izolate care cereau diferențe anexiuni, părînd cu atit mai justificate cu cît aproape toate regiunile vecine cu România au o mare proporție de populație românească, în special în Iugoslavia și Rusia, pentru a nu menționa decât doi din inamicii Germaniei. Republica Moldovenească, creată de guvernul sovietic însuși în 1928 în regiunile din Transnistria este o dovedire în acest sens. Dar chiar și acest teritoriu România nu a avut intenția să-l amexeze în caz de victorie, indiferent ce s-ar spune. Ne dădeam foarte bine seama că dacă ea cădea în cursă, Germania ar fi argumentat că Transnistria constituia, o compensație mai mult decât suficientă pentru partea din Transilvania anexată de Ungaria și, orice s-ar întimpla, Rusia va rămîne un vecin prea puternic pentru ca România să-și poată păstra această provincie și că astfel și-ar fi făcut din aceasta un dușman de neîmpăcat, ceea ce ar fi obligat-o să-și lege soarta de Germania pentru totdeauna. Pe cind așa, ea putea să spere că o Rusie potolită de infringere și recunoscind sincer dreptul popoarelor de a dispune de ele însese, își va veni în fire din aberația treătoare din 1940 și ar fi respectat Tratatul de la Moscova din februarie 1929 și pe acela de la Londra din iulie 1933, prin care a recunoscut implicit statu quo-ul teritorial, angajindu-se solemn să se abțină de la orice act de agresiune comis dincolo de frontierele existente.

Aproape că nu mai este nevoie să amintim aici că Constituția rusă recunoaște dreptul de secesiune și că Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia au recunoscut formal, prin Tratatul de la Paris din octombrie 1920, alipirea Basarabiei la România, din care aceasta făcuse parte pînă în 1812, căci ea constituia, împreună cu teritoriul de dincolo de Prut, Principatul Moldovei.

Acest tratat a fost, se știe, ratificat de cele trei puteri europene, iar unirea pe care o consacra a fost recunoscută de Statele Unite în 1933.

În ceea ce privește Bucovina, care a făcut, de asemenea, parte din Moldova pînă la anexarea ei de către Austria în 1775, ea nu a aparținut nici un singur moment Rusiei.

În ceea ce privește Transnistria, este suficient să spunem că teritoriile ocupate ale Rusiei trebuiau administrate în mod provizoriu de cineva și că era logic ca această regiune, vecină cu România și avînd o populație românească numeroasă, să fie administrată de aceasta, mai curînd decît de Germania. Dacă România s-a străduit să o administreze cu o grijă specială, nu i se poate face din aceasta un reproș. Si există motive să se credă că locuitorii provinciei nu regretă de a fi fost sub administrație românească mai degrabă decît sub cea germană.

Invitațiile oficiale adresate României de a capătă fără condiții să din ce în ce mai insiste și, fără îndoială, că ele au făcut obiectul unei analize permanente din partea cercurilor competente care cîntăresc avantajele și dezavantajele.

Există toate motivele să se credă că, în principiu, România este dispusă să capătă, adică să se retragă din război, căci ea nu se mai poate aștepta că Rusia să fie învinsă, fără ca prin aceasta să recunoaștem în nici un fel că merită să fie trecută printre statele „fasciste” sau agresoare și cu atît mai puțin epitetele ca „bandit” sau „hot” sau „criminal” cu care a gratificat-o șeful statului sovietic.

În ceea ce reprezintă termenul „agresor”, noi am văzut că România era cel puțin tot atît de îndreptățită să încearcă să reia Basarabia și Bucovina cum ~~ea~~ este Franța, de exemplu, să elibereze Alsacia, Lorena și Nisa. În privința termenului „fascist”, acesta este, de asemenea, fals. Din contră, principala cauză pentru care sistemul parlamentar a trebuit suspendat a fost pericolul ca, la adăpostul acestuia, Garda de Fier (partidul fascist român) să nu reușească, profitind de o psihoză trecătoare, să pună mâna pe putere.

Cu toate acestea, România este obligată să cîntărească pro și contra unei capitulări fără condiții.

Dintr-o privire este evident că România, ale cărei sentimente francofile din 1870 și politica antigermană din 1916 sunt arhicunoscute, nu poate avea, mai ales după arbitrajul de la Viena din 1940, simpatii progermane, în ciuda războiului comun împotriva Rusiei. Din contră, majoritatea zdrobitoare a poporului are sentimente americană și anglofile, în ciuda lipsei de înțelegere pe care o arată aceste țări pentru situația sa tragică și de care sunt ele, în primul rînd, responsabile, astfel cum a demonstrat-o atit de bine domnul Churchill în discursul său din 5 octombrie 1938, cînd analiza cu franchețe și o clarviziune admirabile consecințele inevitabile pentru statele din centrul și sud-estul Europei ale politicii promovate pînă atunci față de Germania de către guvernele englez și francez.

Din sentiment și din interes, România va fi deci dornică să iasă din război, dar cu condiția firească ca soarta ei să nu fie mai rea în loc de mai bună.

Care va fi, făcînd bilanțul, pasivul și activul?

La pasiv :

1. Va trebui învinsă repulsia firească a oricărui individ și a poporului de a mărturisi public că a mers pe o cale greșită și să abandoneze lupta

atită timp cît este încă în stare să reziste. Și România este de departe de a fi la capătul puterilor. Nu este, de asemenea, ușor, mai ales pentru armată, să se hotărască să abandoneze un tovarăș de arme, chiar avind o simpatie atită de mică pentru el, și chiar să riste să intre în luptă împotriva lui.

Este invitat poporul român să fie „realist”, adică, să zicem, să nu cîntăreasă decit profiturile și pierderile materiale ale unei capitulări. Mai este încă necesar, așa cum vom vedea în continuare, ca foloasele să fie sigure; nimic din istoria României nu permite să i se aducă afrontul de a se crede că politica ei nu se inspiră decit din astfel de considerente. Dacă ar fi adevărat, ea ar fi urmat încă din 1938 exemplul domnilor Beck și Stoïadinović și ar fi pactizat cu Germania în loc să continue pînă în 1940 politica sa antigermană cu consecințele expuse mai sus.

2. Dată fiind importanța pentru Germania a petrolului României și pericolul ca exemplul românesc să nu fie contagios și să nu antreneze pe aceeași cale Ungaria și Bulgaria, este cert că Germania va face un mare efort pentru a împiedica abandonarea ei. Și nu trebuie să uităm că Moldova ar fi singura cale de retragere pentru trupele germane aflate la sud de Harkov. Tara va fi probabil administrată de un guvern legionar, instalat de germani, ceea ce ar însemna masacre îngrozitoare. România ar mai suferi deci și de pe urma devastărilor care ar antrena înaintarea ofensivei ruse, a distrugerilor sistematice săvîrșite de trupele germane în retragere, a represiunilor împotriva „trădătorilor” și a bombardamentelor germane asupra teritoriului ocupat de ruși.

3. Dacă România ar capitula acum, aceasta nu ar însemna decit să grăbească ocupația rusă. Or, dacă ea apreciază că nu ar avea de ce să se teamă de o ocupație anglo-americană sau turcă, sau chiar aliată cu participare rusă, România se teme profund de o astfel de ocupație numai a forțelor ruse.

Chiar admîind teza potrivit căreia Rusia practic a renunțat la comunism, România a avut în ultimele două secole o amară experiență a ocupațiilor armatelor ruse, chiar țariste, și nu s-ar simți în siguranță decit dacă la aceasta ar participa și forțe suficiente anglo-saxone. Prezența citorva delegați nu va fi suficientă. Și atită timp cît anglo-saxonii nu au debarcat în Balcani, această condiție nu va putea fi indeplinită.

4. O capitulare în momentul de față ar avea dezavantajul că germanii, fiind încă puternici, s-ar afla în situația cea mai bună pentru a o contracara.

5. În România este destul de răspîndită opinia că față de interesul evident al anglo-saxonilor — chiar dacă din motive politice și militare temporare el nu se poate manifesta acum — de a împiedica o ocupație rusă a estului și sud-estului Europei, și a numeroaselor posibilități de conflicte dintre ei, acestea putind izbucni mai devreme decit s-ar crede, fie că sunt dorite sau nu, și că în acest caz România — și, de altfel, și puterile anglo-saxone — nu va avea decit de regretat că s-a predat rușilor.

6. Chiar dacă victoria aliată și ocupația rusă sănt inevitabile, ne putem întreba dacă într-un viitor, fie el și mai îndepărtat, România nu ar avea interesul să poată spune că ea a fost de fapt invinsă pe cîmpul de bătăie de forțe superioare, dar că ea nu a renunțat la drepturile ei atit cît a mai avut puterea să lupte. A capitula ar putea mai curind să fie

întotdeauna interpretat ca o renunțare de bună voie la drepturile sale. Din contră, un trecut glorioz — și nici o persoană de bună-credință nu poate critica un popor pentru că și-a apărat pînă la capăt țara și libertatea, chiar dacă este vorba de un adversar de moment — reprezintă un stimulent puternic și „respectul de sine” al unui popor este un factor care are o valoare practică foarte reală.

La activ românilor nu le-ar rămîne decît speranța că, dacă ei părăsesc tabăra Axei, ar putea conta pe un tratament mai favorabil la reglementarea finală. Dar domnul Hull a afirmat la 11 decembrie trecut, în legătură cu declarația de război a Bulgariei, Ungariei și României împotriva Statelor Unite: „Nu știm în ce fel contează ele pe mărinimia noastră cind este vorba de a-și cruța popoarele de consecințele acestei hotărîri fatale. Indiferent care ar fi sentimentele nutrit de popoarele acestor țări, este o acțiune pe care guvernele lor au continuat-o fără să se gindească, luind parte la război și întărind prin oameni și material mașina de război nazistă. Ei trebuie să înțeleagă acum că trebuie să-și asume responsabilitatea consecințelor care vor apărea cind Națiunile Unite vor fi invins Germania nazistă”.

Deci, crezind ce spunea domnul Hull, soarta acestor țări ar fi deja hotărîtă și ele vor suferi aceleasi consecințe ca urmare a participării la un război alături de Germania, indiferent ce ar face ele acum. Amenințările maresalului Stalin, în discursul său din 6 noiembrie, la adresa „tilharilor” uniți cu Hitler, nu sint nici ele mai încurajatoare.

Pe de altă parte, speranța de a scăpa de bombardamentele aeriene ar fi și ea în van, căci capitulind și supunîndu-se unei ocupații germane, chiar și temporare, România nu ar scăpa totuși de bombardamentele aliate și ar atrage în plus bombardamentele germane, cum o dovedește exemplul Italiei.

Deci tot ce și-ar putea imagina România pe cealaltă fațetă a monedei este speranța că de slabă ca amenințările domnilor Stalin și Hull să nu fie de fapt puse în aplicare și ca ea să beneficieze totuși de un tratament mai blind dacă capitulează mai repede.

Dezavantajele pentru România ale unei capitulări fără condiții în imprejurările actuale sint sigure și foarte mari, în timp ce devine deosebit de problematic dacă ea poate conta pe singurul avantaj posibil, și chiar dacă ea ar beneficia de el, este departe de a fi clar cum se va traduce aceasta în practică.

Concluzie. În imprejurările actuale, o capitulare nu ar prezenta practic decît dezavantaje pentru România și este dubitabil dacă aceasta ar fi în general foarte utilă pentru Alianță și, în particular, puterilor anglo-saxone, dacă este adevărat că există o anumită divergență între interesele și scopurile lor și aceleia ale Rusiei. După comunicatul rus din 16 ianuarie referitor la Polonia, nici nu ne mai este permis să ne mai îndoim de aceasta. Fără îndoială că, făcînd abstracție de fiecînăea juridică a stării de război între Marea Britanie și Statele Unite, pe de o parte, și România pe de alta, și de faptul că ele sunt aliate fiecare cu adevăratii dușmani ai celeilalte, România nu are nici un conflict cu puterile anglo-saxone sau interese opuse celor ale acestora.

Capitularea României ar avea avantaje pentru Aliați în general, căci dacă, pe de o parte, abandonarea României ar provoca dificultăți militare germanilor, în principal în Crimeea, restul armatei române nu le-ar opune o rezistență serioasă, căci germanii au avut o deosebită grija să nu-i furnizeze tancuri, avioane, artillerie grea și antitanc etc. România dispune de un efectiv considerabil de oameni instruiți, dar armata ei nu reprezintă o forță decit dacă ea luptă alături de o putere militară în măsură să susținească aceste „deficiențe” și nu împotriva unei armate dotate cu echipament greu modern.

De altfel, țara cu greu se pretează la un război de partizani, cu excepția Transilvaniei, dar unde prezența minorităților maghiară și germană ar încerca să neutralizeze acțiuni de acest fel.

Dificultățile militare, dar probabil nu prea mari și trecătoare, care le-ar cauza Germaniei capitularea României, ar fi contrabalansate de posibilitatea că ea ar dispune liber de toate materiile prime românești, în timp ce în prezent ea nu poate obține din acestea decit cantități foarte mici, România refuzind să-i vindă pe credit.

Chiar admitând că Aliații apreciază, cîntărind totul, că, capitularea României ar prezenta avantaje militare, este evident că de ele ar profita, în principal, rușii, în absența unor trupe de debarcare anglo-saxone în vecinătatea României.

Se propune deci României să facă un gest deosebit de penibil din punct de vedere moral și să se expună la devastările germane inevitabile, oferindu-i, ca unică variantă, o grăbire a ocupației ruse de care ea se teme mai presus de orice. Trebuie să mărturisim că o astfel de propunere nu este făcută să tenteze și nu are decit puține șanse de a fi acceptată.

Dacă, din contră, îs-ar propune României să capiteleze îndată, ce trupele anglo-saxone ar debarca în sau în apropierea României, ceea ce ar garanta o ocupație interaliată efectivă, este foarte probabil că ea ar accepta.

O astfel de garanție ar fi prețioasă mai ales pentru a împiedica îmisiunile ruse în afacerile interne române în timpul perioadei, în mod necesar destul de lungi, care s-ar întinde între momentul încetării ostilităților și pace, căci cererea rușilor binecunoscută că țările vecine să fie conduse de guverne „prietene” nu poate decit să provoace o vie neliniște în România. De fapt, Germania, odată învinsă și dezarmată, țările mai mici vecine cu Rusia, neavînd de ales, ar fi forțate să urmeze o politică prietenească față de această putere. Pretenția la un guvern „prieten” nu poate avea decit un sens: este vorba de un guvern de genul Kuusinen din Finlanda și Wanda Wasilevska sau Penjik în Polonia. Nu este cîtuși de puțin de mirare că această perspectivă nu surîde decit foarte puțin românilor, chiar țărănilor care sunt profund individualiști și a căror majoritate va fi categorisită drept „kulaci”, deci dușmani ai poporului.

Trebuie chiar să ne întrebăm dacă această pretenție rusă nu este îndreptată, în primul rînd, împotriva chiar a puterilor anglo-saxone, căci ele ar fi singurele care ar putea, într-un viitor previzibil, să constituie un susținător suficient de solid pentru a furniza un punct de sprijin pentru cea mai mică dorință de independență din partea guvernelor „burgheze” ale statelor mici și mijlocii din Europa orientală.

Dar pentru a fi cu adevărat avantajos pentru cele două părți, și drept față de România — Aliații au dat asigurări solemne că pacea pe care ar impune-o va fi dreaptă — Aliații ar trebui să-i facă cunoscut României în mod confidențial ce soartă înțeleg să-i rezerve. Dacă aceasta este acceptabilă, adică conform spiritului Cartei Atlanticului, care garantează totala libertate a popoarelor de a se guverna singure și respinge modificările teritoriale care n-au fost în mod liber cerute de populația fiecărei regiuni contestate, este cert că România o va accepta, cu condiția ca Marea Britanie și Statele Unite să o garanteze.

Dacă cererea de capitulare fără condiții din partea Germaniei este justificabilă din punct de vedere aliat, aceeași condiție impusă unor state „vasale” în bloc, nu este cătușă de puțin de înțeles. Așa cum am încercat să demonstrează, există numeroase diferențe între cazurile lor și prestigiul moral că și interesul militar al Aliaților ceea ce nu-i va face decât să ciștige dacă ei vor face distincția care se impune. Singurul fapt pe care ei îl ascund României — soarta care i se rezervă — ne face în mod firesc să credem că el este de nemărturisit, căci, fiind prea dur și deci nedrept, împinge la opoziție.

Pentru a rezuma : Este aproape sigur că România va fi gata să capătuleze fără condiții, îndată ce trupele aliate (altele decât cele rusești) în număr suficient vor fi debarcate cel puțin în apropierea României. Totodată, dacă această debarcare nu este însoțită de asigurări garantate de puterile anglo-saxone că soarta sa finală nu va fi aceea de a fi lăsată la bunul plac al Rusiei, pentru a fi divizată și bolșevizată, este puțin probabil ca majoritatea armatei române să opună o rezistență puternică germanilor dacă ei ocupă țara, cum se va întimpla, după toate aparențele. Istoria Italiei se va repeta, în consecință.

Dacă, din contră, Aliații garantează României un tratament echitabil, simultan cu stirea că ea se retrage din luptă, aceste condiții vor putea fi făcute publice. Este în afara de orice dubiu că dacă trupele germane ar încerca atunci să ocupe militar țara și să pună stăpînire pe administrație fie direct, fie prin oamenii lor, armata să arate pentru a-i împiedica. Este de prevăzut că în acest caz exemplul României va fi urmat imediat de Ungaria și Bulgaria care, pe de o parte, vor vedea posibilitățile de rezistență a Germaniei atât de micșorate, iar pe de alta, să arate de a se vedea foarte distanțate de rivalul lor, în a obține favorurile Aliaților. Or, dacă Germania dispune încă de trupe suficiente pentru a ocupa una din aceste trei țări, ei i-ar fi aproape imposibil să găsească un număr suficient de trupe pentru a le ocupa pe toate trei.

Chiar dacă victoria finală a Aliaților este sigură, nu le poate rămâne indiferent faptul că războiul să fie prelungit cu cîteva luni, dacă iau în considerare costul în vieți omenești și valori economice al fiecărei zile de război. Este în afara de orice dubiu că dacă România ar abandona luptă, victoria aliată va fi sensibil grăbită. Putem, pe bună dreptate, să ne întrebăm dacă condițiile cele mai dure impuse României ar contrabalanșa chiar și pentru Rusia sacrificiile unei singure luni de război. De altfel, prestigiul moral al Aliaților nu va avea decât de suferit dacă ei vor impune României un tratament pe care istoria îl va dovedi ca fiind nemeritat.

În România oamenii își dau evident seama că cheia problemei o reprezintă pretențiile Rusiei și angajamentele luate față de ea de puterile

anglo-saxone, căci nu se îndoiește nimeni nici o clipă că dacă acestea din urmă ar fi singure nu ar ezita să satisfacă cererile României care se conformează întru totul cu Carta Atlanticului promulgată, este drept, într-o vreme cînd situația militară a Rusiei nu i-ar fi permis pretenții. Dar este, de asemenea, clar că acesta este secretul Aliatilor și că, în consecință hotărîrea lor în ceea ce privește România nu poate fi prevăzută. Totuși putem menționa că un refuz de a se angaja pe calea arătată mai sus și care ar părea tuturor că prezintă avantaje atât de mari pentru toți Aliații, inclusiv Rusia, nu va putea fi interpretat decit ca o dovdă că acesteia își-a recunoscut o libertate totală de acțiune în Orientul Apropiat și că ea înțelege să exercite de o manieră pe care poporul român nu ar putea să o accepte, atât timp cât armata lui nu a fost zdrobită.

481

1944 februarie 10. Manifest adresat muncitorilor de la Uzinele Rogișor-Brasov prin care sunt chemați să saboteze mașina de război germană.

Muncitori !

A sosit clipa cind trebuie să vă deschideți ochii, clipele de ezitare sunt momente hotărîtoare pentru viitor.

Sabotați mașina de război a lui Hitler căci distrugerea ei va fi dezrobirea voastră.

Jos regimul actual! Căci el vrea moartea voastră!

C(omitetur) P(atriotic)

■ Arhivele Statului Bucureşti, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 16.

482

1944 februarie 12, Washington. Notă a ambasadei britanice la Washington trimisă de Departamentul de Stat amiralului William Leahy, șeful Statului Major al Comandamentului Suprem al armatei și marinei S.U.A. referitoare la existența unui grup de generali și ofițeri din armata română care intenționau să organizeze o lovitură de stat militară având ca scop răsturnarea regimului Antonescu.

Department of State
Washington

February 12, 1944

Memorandum for Admiral Leahy

There is attached hereto a copy of a memorandum from the British Embassy dated February 8, 1944, which describes a proposal made to the British S.O.E. through the Rumanian Vice-Consul¹ in Istanbul on

behalf of certain military elements in Rumania who profess to be prepared to overthrow Marshal Antonescu by means of a coup d'état conducted in the name of the King. The memorandum indicates the desire of the British Government to learn the views of the American Government with respect to this proposal.

The Department entertains the view that the time which has elapsed since the original proposal of the plan without bringing any apparent crystallization thereof tends to throw doubt on the likelihood of its eventual maturity. Furthermore, consideration of the proposal poses the question of the compatibility of the Rumanian stipulation regarding the use of token British forces with the principle of unconditional surrender.

On the other hand, no reason is known why the Rumanian military elements in question should not, if they are able to overthrow the Antonescu regime and establish their authority over the country in the name of the King and in collaboration with democratic elements seeking withdrawal from the war, send a representative or representatives out of the country to some neutral point with full and demonstrable authority to offer unconditional surrender and to sign the terms thereof before the representatives of the three principal Allies.

Because of the military aspects involved, the Department would appreciate receiving the views of the Joint Chief of Staff upon this proposal before making reply to the Embassy's memorandum.

Enclosure :

British Embassy's memorandum,
dated February 8, 1944.

Appendix „A”
Copy

Memorandum

In October 1943 the Rumanian Vice-Consul in Istanbul approached S.O.E. with plans for a military rising in Rumania backed by a group of Generals and a large proportion of high officers in the Army. The spokesman of the group, a colonel in command of a regiment of 1,300 men in Bucharest, informed the Vice-Consul that the group was willing to overthrow Marshal Antonescu by a coup d'état directed in the name of the King. The plans for Antonescu's arrest were said to be complete and the group wished to fix zero hour and arrange future plans under our guidance.

2. S.O.E. have collaborated with the Vice-Consul in the past and have complete confidence in him. He in turn vouches for the spokesman of the group.

3. Two generals are connected with plan, one being an army corps commander and the other a divisional commander. Under them are said to be officers of all ranks ready to execute any orders from them. Once the movement got under way it is claimed that many others would join it immediately. It is known however that several leading generals could not be counted upon to join the movement.

4. The movement is said to have at its disposal approximately 500,000 men armed with rifles and Bren guns of Czechoslovakian origin, also captured Russian arms including mortar of Brandt type. It is deficient in artillery as the Roumanian Army lost most of the 105 mm and 150 mm guns at Stalingrad and also in tanks and anti-tanks guns.

5. The movement, it is said, can only count on individual adherents in the air force, but once started it is thought they would join and seize German equipment.

6. The two generals are ready to start the plan as soon as His Majesty's Government agree to send high-ranking officer with a token force of 1,000 to 2,000 paratroops to the Eastern front where, together with the Russian Command, they would receive the unconditional surrender of the Roumanian Army. The generals insist on the presence of a token British force.

7. The Colonel responsible for the movement will accept a high-ranking British staff officer as British liaison officer as well as a wireless set and operator. The King, Monsieur Maniu, Monsieur Cretzeanu and Monsieur Caranfil are said to be aware of the intention of certain generals to get Roumania out of the war before her army is destroyed but it is claimed that only the King knows that a secret movement is being organized in his name. The generals concerned, having lost faith in the possibility of action by the political parties have limited themselves to a military movement but are it is said willing to collaborate with any party chosen by the King. S.O.E. hope to get into wireless contact with group soon.

8. The scheme seems at present embryonic and not very hopeful and estimate of 500,000 men seems greatly exaggerated. Moreover, the arrangements for surrender seem to postulate a Roumanian-held sector of the Russian front but the Germans are unlikely to allot a specific sector in this way at any rate until they are more hardly pressed in the south. The plan also seems to leave out of account the probability of reactions by the Germans and Marshal Antonescu and the forces remaining loyal to him. Finally the force of British paratroops mentioned in paragraph 6 could only be provided if the Combined Chiefs of Staff were satisfied that the operation was of the highest importance.

9. In spite of the numerous weaknesses of the scheme, His Majesty's Government feel that the United States Government should be aware that it has been put forward and would be glad to know their views on the subject. His Majesty's Government will of course take no initiative in the matter meanwhile beyond trying to establish wireless contact with the group.

British Embassy,
Washington, D. C.
February 8th, 1944

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 653, c. 540—543; The National Archives of the United States, Record of the War Department (RG. 165), General and Special Staff, CCS 387 Rumania (10--23--43), Section I.

Notă pentru amiralul Leahy

Alăturat este anexată o copie a unei note de la Ambasada britanică, datată 8 februarie 1944, care prezintă o propunere făcută S.O.E.-ului britanic, prin intermediul viceconsulului român¹ la Istanbul, în numele unor militari din România care pretind că sunt gata să-l răstoarne pe mareșalul Antonescu printre-o lovitură de stat organizată în numele regelui. Nota menționează dorința guvernului britanic de a afla opiniile guvernului american cu privire la această propunere.

Departamentul este de părere că timpul care s-a scurs de la propunerea inițială a planului, fără ca aceasta să se cristalizeze în vreo formă, tinde să creeze un dubiu asupra eventualei sale maturități. Mai mult, analizarea propunerii ridică problema compatibilității stipulațiilor românești privind folosirea unor forțe britanice simbolice cu principiul capitulării necondiționate.

Pe de altă parte, nu se știe de ce elementele militare românești în cehiune, dacă sunt capabile să răstoarne regimul Antonescu și să-și impună autoritatea în țară în numele regelui și în colaborare cu elementele democratice care urmăresc retragerea din război, nu ar trimite în străinătate, într-un loc neutru, un reprezentant sau reprezentanți investiți cu o autoritate deplină și care se poate dovedi, pentru a oferi o capitulare necondiționată și să semneze condițiile acesteia în fața reprezentanților celor trei Aliați principali.

Datorită aspectelor militare implicate, Departamentul ar aprecia dacă ar primi opiniile Comitetului mixt al șefilor de Stat Major asupra acestei propunerii înainte de a răspunde la nota ambasadei.

Anexă : Notă Ambasadei britanice datată 8 februarie 1944.

Anexa „A”
Copie

Notă

În octombrie 1943, viceconsulul român la Istanbul a vorbit S.O.E.-ului despre o serie de planuri în vederea unei revolte militare în România sprijinătă de un grup de generali și un mare număr de ofițeri superiori din armată. Purtătorul de cuvânt al grupului, un colonel aflat la comanda unui regiment de 1 300 de oameni din București, l-a informat pe viceconsul că grupul dorește să-l îndepărteze pe mareșalul Antonescu printre-o lovitură de stat organizată în numele regelui. S-a afirmat că proiectele pentru arestarea lui Antonescu ar fi definitivate, iar grupul dorește să stabilească ora „h” și să elaboreze planurile viitoare sub îndrumarea noastră.

¹ V. Caranfil.

2. S.O.E. a mai colaborat în trecut cu viceconsulul și are incredere deplină în el. Acesta în schimb garantează pentru purtătorul de cuvînt al grupului.

3. Doi generali sunt implicați în acest proiect, unul fiind comandant de corp de armată, iar celălalt comandant de divizie. Sub comanda lor s-ar afla ofițeri de toate gradele gata să execute orice ordin emanat de la ei. O dată mișcarea începută se pretinde că mulți alții i se vor alătura imediat. Se știe totuși că pe unii generali de frunte nu se poate conta pentru a intra în mișcare.

4. Se afirmă că mișcarea ar avea la dispoziția ei aproximativ 500 000 de oameni înarmați cu puști și tunuri de tip Brüno de proveniență cehoslovacă, precum și arme rusești capturate, inclusiv mortiere Brandt. Mișcarea este deficitară în artillerie, întrucât armata română a pierdut la Stalingrad majoritatea tunurilor de 105 mm și 150 mm, precum și tancuri și arme antitanc.

5. În cadrul forțelor aeriene, se spune, mișcarea poate conta numai pe simpatizanți izolați, dar o dată începută, se consideră că și aceștia se vor alătura și vor captura armament german.

6. Cei doi generali sunt gata să treacă la executarea proiectului îndată ce guvernul Maiestății Sale este de acord să trimită ofițeri superiori cu o forță simbolică de 1 000 – 2 000 parașutisti pe frontul de est unde, împreună cu Comandamentul rus, ar primi capitularea necondiționată a armatei române. Generalii insistă asupra prezenței forței britanice simbolice.

7. Colonelul, șeful mișcării, va accepta un ofițer superior britanic de Stat Major ca ofițer britanic de legătură, precum și un aparat de transmisie și un operator. Se afirmă că regele, domnul Maniu, domnul Crețeanu și domnul Caranfil ar avea cunoștință de intențiile unor generali de a scoate România din război înainte ca armata ei să fie distrusă, dar se pretinde că numai regele știe că o mișcare secretă este organizată în numele lui. Generalii implicați, pierzindu-și încrederea în posibilitatea unei acțiuni din partea partidelor politice, au recurs la o mișcare militară, dar se spune că sunt dornici să colaboreze cu orice partid ales de rege. S.O.E. speră să intre în curind într-un contact radio cu grupul.

8. Proiectul pare în prezent embrionar și nu foarte plin de speranțe, iar aprecierea de 500 000 de oameni pare mult exagerată. Mai mult, pregătirile de capitulare par să pretindă existența unui sector deținut de români pe frontul ruseșc, dar germanii nu par să cedeze sub nici o formă un anumit sector în această direcție pînă cînd nu vor fi mai intens presați din sud. Proiectul pare, de asemenea, să nu țină seama de probabilitatea unor reacții ale germanilor și ale mareșalului Antonescu și forțelor care î-au rămas loiale lui. În fine, forța trupelor de parașutisti britanici menționată la paragraful 6 ar putea fi pusă la dispoziție dacă șefii Statelor Majore mixte sunt convingiți că operațiunea este de cea mai mare importanță.

9. În ciuda numeroaselor puncte slabe ale proiectului, guvernul Maiestății Sale consideră că guvernul S.U.A. trebuie să fie informat despre faptul că acesta a fost prezentat și ar fi bucuros să-i cunoască opiniile asupra acestui subiect. Guvernul Maiestății Sale nu va lăsa, desigur, nici

o inițiativă în această problemă, încercând totodată să stabilească un contact radio cu grupul.

Ambasada britanică,
Washington D.C.
8 februarie 1944

483

1944 februarie 18. **Ordin al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Baziaș referitor la instrucțiunile C.C. al P.C.R. pentru coordonarea activității organizațiilor de partid și a organizației Ajutorul Roșu.**

Poliția de Reședință Oravița
Biroul Siguranței
Nr. 11 565 S., din 18.II.1944

Către
Detașamentul de Poliție Baziaș

În conformitate cu Ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara nr. 28 975 S. din 15.II.1944, vă facem cunoscut că pentru coordonarea activității organizațiilor de partid, cele ale Apărării (Ajutorul Roșu), conducerea centrală a Partidului Comunist a dat cuvint de ordine pentru o colaborare efectivă a acestor organizații. Colaborarea trebuie să existe de la comitetele județene pînă la patronaje și grupe patriotice. În cadrul acestei colaborări un reprezentant al partidului este obligat să țină o ședință pe lună cu comitetul județean al Apărării, restul timpului legăturile între partid și Comitetul Apărării urmînd a se face numai prin tehnici. În aceste ședințe reprezentantul partidului expune punctul de vedere al partidului, dacă a fost fixat în prealabil, sau numai părerea lui personală. Opiniile delegatului partidului sunt facultative pentru Apărare, acesta neputîndu-se amesteca în chestiunile interne ale Apărării. Partidul trebuie să ajute la dezvoltarea organizațiilor Apărării în întreprinderi și cartiere în care dacă există organizație de partid trebuie să înființeze și organizații ale Apărării și invers. Ajutorarea comuniștilor și familiilor rămîne în sarcina exclusivă a organizațiilor Apărării. Organizațiile Apărării mai au datoria de a face legătura partidului cu personalități sau fruntași politici care înțeleg să adere la o acțiune comună antigermană. Din elementele hotărîte și de incredere ale Apărării se vor recruta membrii de partid. În afară de măsurile de colaborare impuse organizațiilor de partid și ale Apărării, conducerea centrală a Partidului Comunist din România a atrăut atențunea organizațiilor respective asupra importanței păstrării legăturilor permanente între membrii care activează în același resort sau între resorturi legate între ele în mod organic. În afară de legăturile obișnuite trebuie să se stabilească și o legătură telefonică și una de rezervă care se va face printr-un tehnic. Pierderea nejustificată a legăturii va fi

socotită ca o călcare a regulilor de bază ale conpirației și cei în culpă vor fi sancționați cu avertisment după care în caz de repetarea greșelii se va putea pronunța chiar excluderea din partid.

Semnalindu-vă cele de mai sus și în conformitate cu ordinul Direcției Generale a Poliției nr. 53 105 S. din 5.II.1944 vă rugăm a lua măsuri pentru a urmări sub acest aspect manifestările mișcării comuniste, raportând rezultatul pînă la 24.II.1944.

Şeful Poliției
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului București, Collecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 18.

484

1944 februarie 18. Ordin al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Baziaș prin care se comunică metodele adoptate de comuniști în vederea stabilirii legăturilor cu deținuții din închisori și lagăre.

Poliția de Reședință Oravița
Biroul de Siguranță
Nr. 11 583, din 18.II.1944

Către
Detașamentul de Poliție Baziaș

În conformitate cu Ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara nr. 29 149 S. din 16.II.1944, vă facem cunoscut că, conducerea centrală a Apărării a dat dispoziții organizațiilor în subordine să refacă în cel mai scurt timp legăturile cu închisorile și lagările. În orașele mai importante, organizațiile locale ale Apărării trebuie să alcătuiască comitete care să facă legătura cu colectivile respective din închisori. Pe lîngă aceste comitete vor fi desemnați instructori cărora le revine sarcina de a obține materialul de propagandă al partidului, tineretului și al Apărării și a-l preda prin curierii colectivului din închisoare spre a fi prelucrat de membrii acestuia. Curierii vor aduce de la celula de partid constituită în închisoare rapoarte asupra regimului ce li se aplică, modul de organizare al colectivului, starea de spirit a deținuților, materialul prelucrat etc. De asemenea, vor trebui să fie organizați în grupe, pe închisori, rudele comuniștilor aflați în închisori, constituindu-se dintre aceștia un comitet de conducere. Pentru întărirea conpirației în rapoartele către conducerea centrală a Apărării numele închisorilor și lagărelor vor fi înlocuite printr-un limbaj convențional cu diferite numiri.

Aștfel „Pension” înseamnă Penitenciarul Văcărești, „Vestitoare” – Caransebeș, „Facultate” – Lagărul Tg. Jiu, „Medicina” – Sanatorul pe-

nitenciarului Tg. Ocna, „Liceu” — Mărgineni, „Universitate” — Lugoj, „Normală” — Lagărul din Transnistria, „Profesionalul” — Penitenciarul Mislea, „Comerțul” — Închisoarea Jilava, „Dreptul” — Închisoarea Curții Martiale a Capitalei și „Eternitatea” — Penitenciarul Aiud.

În conformitate cu Ordinul Direcției Generale a Poliției nr. 53 139 S. din 8.II.1944, luați măsuri de verificare urmărind activitatea comuniștilor în această direcție și raportind de urgență constatările ce veți face, pînă la 24.II.1944.

Şeful Poliției
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorască, dosar nr. 46/1944, f. 17.

485

1944 februarie 24. Notă informativă a Inspectoratului General al Jandarmeriei în legătură cu răspindirea la Constanța a unor monezi avind inscripții antihitleriste.

Problema : Comunistă

Registratura Specială Secretă
Nr. 3129, din 24 februarie 1944

Notă informativă

În luna curentă, cu ocazia plășilor ce s-au făcut muncitorilor din orașul Constanța, la biroul din port au fost plasate și monezi de cîte 5 și 20 lei, care aveau deasupra coroanei, săpat cu dalta, inscripția „Dați nemții afară. Afără nemții”.

Una din aceste monezi a fost în mîna muncitorului Dumitru Popescu, zis Mișu, pe care o primise cu ocazia plășii ce i se făcuse. Moneda a fost observată de un marină — căruia muncitorul Dumitru Popescu îi datora o sumă de bani.

Moneda a fost aruncată de marină în mare.

Inscripția era făcută deasupra coroanei și săpată cu multă pricere, ceea ce face să se credă că operațiunea aceasta este făcută de o presă și este socotită ca mijloc de propagandă al comuniștilor.

Măsuri luate

Dat ordin Legiunilor de Jandarmi pentru a supraveghea în special pe cei ce manipulează mai mult bănet și acolo unde se vor găsi asemenea cazuri să ridice monedele și să raporteze.

Inspector Jandarmi Constanța
Colonel
N. Stoicescu

Seful Serviciului Poliție
Căpitan
D. Băduț

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorcească, dosar nr. 46/1944, f. 16.

486

1944 februarie 24. Notă a Legiunii de jandarmi Vilcea către Inspectoratul General de Jandarmi prin care se semnalează că există preoți care nutresc idei comuniste.

1944 24 februarie

Secret

Problema comunista

Nota informativă nr. 297

Sintem informați cu toată precizia că preotul MARINA — din orașul Rm. Vilcea, nutrește idei comuniste și face și propagandă comunistă acolo unde are ocazie. El arată că în Rusia nu este chiar așa de rău cum se vorbește, că s-a dat libertatea cultului, că s-au dat fiecărui popor drepturile cuvenite, că și proprietatea individuală este respectată, că acolo lumea trăiește destul de bine.

Comunicat :
Inspect. Gl. Jand. Dr. Sig
Subinspect. Gl. Jd. Buc.
Inspect. Jd. Craiova

Comandantul Legiunii
Jandarmi Vilcea,
Maior
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorcească, dosar nr. 46/1944, f. 20.

487

1944 februarie 28. Buletin informativ înaintat Președintiei Consiliului de Miniștri referitor la etichetele antigermane răspândite în Capitală.

Agenți comuniști răspindesc în Capitală etichete cu lozinci antigermane și pentru eliberarea unor membri ai partidului arestați de autorități; s-au scris pe zidurile caselor asemenea lozincă, cu următorul conținut :

— „Jos nemții”, scris pe zidul unei case din strada Armenească, colț cu Licurg.

122

— „Vrem eliberarea patrioților căzuți în frunte cu Magheru”, etichetă lipită pe un stilp de pe strada Vasile Lascăr.

— „Vrem eliberarea patrioților și a profesorului Vlădescu-Răcoasa”, etichetă lipită pe zidul unei case de pe strada Plantelor.

— „Vrem pace cu aliații F.N.P.” (Frontul Național Patriotic), scrisă cu creta pe zidul unei case din strada General Lahovary.

În cabina stației de tramvai Armenească e scris cu vopsea cuvintul „Pace” de 2 ori.

De asemenea cuvintul „Pace” este scris cu litere de circa 20 centimetri mărime pe zidurile imobilelor de la adresele următoare :

— Strada Armenească nr. 25, 27, 37 și 45.

— Strada Marin Serghiescu nr. 5 și 9.

— Strada Robert de Fleurs nr. 12 și 18 (scris cu litere roșii).

Pe imobilul din strada Robert de Fleurs nr. 10 este scris „Pace — Jos nemții — Pace”.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.

(Serviciul Special de Informații)

■ **Achivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorască, dosar nr. 46/1944, f. 21 – 22.**

488

1944 februarie 29, Berlin. Notă a directorului ministerial Carl Clodius, din Ministerul de Externe al Reichului, către ministrul de externe Joachim von Ribbentrop, propunind textul unei scrisori care să fie adresată de ministrul de externe german mareșalului Ion Antonescu în chestiunea livrărilor de petrol din România. În anexă nota întocmită de experți germani asupra modalităților în care români se sustrag de la îndeplinirea obligațiilor privind livrările de petrol către Germania.

Ministerialdirektor Clodius
Nr. 106

Berlin, den 29. Februar 1944

Aufzeichnung

Ich schlage vor, dass der Herr Reichsaussenminister an den Marschall Antonescu das folgende Schreiben richtet :

„Herr Marchall,

In unserer Unterredung im Schloss Klessheim am 27. Februar habe ich die Bitte ausgesprochen, einem weiteren Rückgang der Mineraloelaus-

fuhr nach Deutschland durch Steigerung der Produktion und Drosselung des rumänischen Inlandsverbrauchs zu begegnen und darüber hinaus eine Steigerung der Ausfuhr gegenüber dem Jahr 1943 zu erreichen. Sie erwiderten mir, dass der Rückgang der Produktion nicht darauf zurückzuführen sei, dass etwa rumänischerseits die erforderlichen Massnahmen nicht ergriffen worden und insbesondere die neuen Strukturen nicht verteilt worden seien, sondern darauf, dass deutscherseits nicht genügend Bohrgeräte geliefert worden seien. Ausserdem sei von Rumänien mehr Mineraloel zur Verfügung gestellt worden als abtransportiert konnte.

Ich habe zu diesen beiden wichtigen Fragen eine Aeußerung des verantwortlichen deutschen Sachverständigen herbeigeführt, aus der sich im einzelnen ergibt, aus welchen Gründen die Rumänische Regierung von den Vertretern der Deutschen Regierung in den letzten Jahren immer wieder gebeten worden ist, den Erlass des neuen Berggesetzes und die Vergebung der neuen Strukturen zu beschleunigen. Eine Abschrift dieser Aeußerung erlaube ich mir Ihnen anliegend zu übersenden.

Ich wäre Ihnen besonders dankbar, wenn Sie nunmehr auf Grund dieser deutschen Stellungnahme eine nochmalige Nachprüfung des Standpunktes der rumänischen Sachverständigen veranlassen würden.

Ich beabsichtige Ihrem Vorschlag entsprechend den Leiter der Mineraloelabteilung im Rüstungsministerium, Herrn Dr. Fischer, zusammen mit einem Geologen nach Bukarest zu entsenden, damit er an Ort und Stelle mit den von Ihnen beauftragten rumänischen Sachverständigen alle etwa noch bestehenden Unklarheiten aufklären und ein Programm für die erforderlichen Massnahmen zur Steigerung der Produktion vereinbaren kann. Falls Sie damit einverstanden sind, wird Herr Dr. Fischer, um keine Zeit zu verlieren, bereits in den nächsten Tagen nach Bukarest abreisen.

Ich gestatte mir ferner meine bereits mündlich ausgesprochene Bitte zu wiederholen, mir sobald als möglich mitzuteilen, welches Ergebnis die von Ihnen vorgenommene Prüfung der Möglichkeiten einer Drosselung des rumänischen Inlandsverbrauchs gehabt hat und ob es insbesondere möglich sein wird, ohne Beeinträchtigung der Lieferungen nach Deutschland erforderlichenfalls gewisse Lieferungen nach Spanien durchzuführen.

Schlussformel"

Schluss des Entwurfs des Schreibens.

II. Zu den vorstehenden Briefentwurf berichte ich noch Folgendes :

Auf der Fahrt von Salzburg nach München hat der Marschall mit unter Bezugnahme auf seine Unterredung mit dem Herrn Reichsaussenminister nochmals versichert, dass er alles tun wolle, um die Mineraloelausfuhr auf ein Maximum zu steigern. Er werde sich nach seiner Rückkehr nach Bukarest noch am gleichen Tage die rumänischen Sachverständigen kommen lassen, um festzustellen, ob doch von rumänischer Seite etwas versäumt worden sei. Er gehe ohnehin mit dem Gedanken um, wegen des Absinkens des Produktion den verantwortlichen Bergwerksdirektor im Rumänischen Industrieministerium durch einen anderen Ingenieur zu ersetzen. Auf alle Fälle wäre es aber gut, wenn so schnell wie möglich ein hoch qualifizierter und objektiver deutscher Sachverständiger nach

Bukarest käme, um die bestehenden Meinungsverschiedenheiten aufzuklären.

Ich halte es ebenfalls für richtig, dass ein deutscher Sachverständiger alsbald nach Bukarest fährt. Die einzige Persönlichkeit, die hierfür in Frage kommt, ist der dem Herrn Reichsaussenminister bekannte Dr. Fischer, der der beste Sachkenner und auch ein guter Verhandler ist. Der Geologe, der ihn begleiten soll, kann leider nicht der von mir dem Herrn Reichsaussenminister namhaft gemachte Professor Benz sein, weil dieser erkrankt und für mehrere Wochen nicht reisefähig ist. Herr Fischer wird einen anderen geeigneten Geologen mitnehmen.

Wenn der Marschall sich wirklich entschliesst, den verantwortlichen Bergwerksdirektor im Rumänischen Industrieministerium den Ingenieur Andonie abzusetzen, so ist das von deutschen Standpunkt aus sehr zu begrüssen. Wir haben die Abberufung wiederholt verlangt. Im Oktober habe ich dem Marschall gesagt, Herr Andonie triebe offene Sabotage. Dem stellvertretenden¹ Rumänischen Ministerpräsidenten habe ich doch kurz vor meiner Abreise aus Bukarest gesagt, es sei nicht zu verwundern, dass die Erdoelproduktion ständig zurückginge, wenn der verantwortliche Bergwerksdirektor von morgens bis abends darüber nachdenke, wie er es erreichen könne, möglichst wenig Mineraloel nach Deutschland zu liefern. Der Ministerpräsident² hat mir daraufhin versprochen, auch seinerseits beim Marschall auf die Absetzung des Herrn Andonie hinzuwirken.

Hiermit
über Herrn Ministerialdirektor Wiehl
und den Herrn Staatssekretär
dem Herrn Reichsaussenminister vorzulegen.

Berlin, den 29. Februar 1944
gez. Clodius

Anexa

Rohölförderung :

Die rumänische Rohölförderung betrug 1942 5 634 000 t und 1943 nur 5 314 000 t. Der Rückgang, der in voller Höhe zu Lasten der Bezüge Deutschlands geht, ist auf zunehmende Erschöpfung der alten Felder und eine seit Jahren unzureichende Aufschlussätigkeit zurückzuführen. 1943 wurden nur 45% der geplanten Aufschlussbohrungen durchgeführt, weil die Schürfbezirke verspätet und die isolierten Strukturen nicht zugeteilt wurden. Bei rechtzeitiger Zuteilung hätten etwa 30 000 m über die gebohrten 36 000 m hinaus bei Aufschlussbohrungen (Exploration) geleistet werden können. Um unter diesen Umständen einen Teil der Bohrgeräte überhaupt zu nutzen, wurden Förderbohrungen an den letzten, schon sehr unsicheren Bohrpunkten am Rande der Ölfelder durchgeführt. Je eine Bohrung der Colombia und der Steaua Romana in Bucan *(sic!)*, welche die Schichten, die unter den heute produktiven Schichten liegen, durchstossen sollte, mussten bei einer Tiefe von 1 484 bzw. 1 807 m eingestellt werden, weil die behördliche Genehmigung nicht erteilt wurde. Trotz dieser Bohrun-

gen an unrentablen Stellen konnten mangels behördlicher Genehmigungen mehrere Bohrgeräte z.T. monatelang nicht eingesetzt werden. [...] ³

■ Archivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 265, T 120—252, c. 187.240—187.246; Auswärtiges Amt, Staatssekretär. Sammlung: Rumänien, Bd. 15, 1943—1944.

Director ministerial Clodius
Nr. 106

Berlin, 29 februarie 1944

Notă

Propun că domnul ministru de externe al Reichului să adreseze maresalului Antonescu următoarea scrisoare :

„Domnule maresal,

La întrevaderea noastră de la castelul Klessheim, din 27 februarie, am exprimat rugămîntea de a se preîntîmpina scăderea în continuare a exportului de petrol către Germania prin creșterea producției și restrîngerea consumului român intern și, în afără de aceasta, de a se realiza o creștere a exportului față de anul 1943. Dumneavoastră mi-ați răspuns că scăderea producției nu s-ar explica prin aceea că partea română nu ar fi luat măsurile corespunzătoare și îndeosebi că noile structuri (petrolifere) nu ar fi fost repartizate, ci prin faptul că partea germană nu ar fi livrat suficiente mașini de foraj. În afără de aceasta, (mi-ați spus că) România ar pune la dispoziție (chiar) mai mult petrol decit poate fi transportat.

În privința acestor două probleme importante am solicitat o declarație a experților germani, din care rezultă în amănunt din ce motive guvernului român i s-a cerut mereu în ultimii ani de către reprezentanții guvernului german grăbirea emiterii noii legi a minelor și repartizarea noilor structuri. O copie a acestei declarații îmi permit să v-o trimit alăturat.

V-ăși fi deosebit de recunoscător dacă dumneavoastră ați dispune acum, în baza acestui punct de vedere german, o reexaminare a punctului de vedere al experților români.

Conform propunerii dumneavoastră, intenționez să trimit la București pe domnul dr. Fischer, șeful Secției Petrol din Ministerul de Război, împreună cu un geolog, pentru a putea lămuri la față locului, împreună cu experții români insărcinați de dumneavoastră, toate neclaritățile care ar mai exista și pentru a se cădea de acord asupra unui program privind măsurile necesare pentru creșterea producției. În caz că sinteți de acord cu aceasta, domnul dr. Fischer — pentru a nu pierde timp — va pleca deja în următoarele zile la București.

Permiteți-mi să repet cererea mea, deja exprimată oral, de a mi se comunica că mai curind posibil ce rezultat a avut examinarea de către dumneavoastră a posibilităților reducerii consumului intern român și

îndeosebi dacă va fi posibil ca, în caz de nevoie, să se realizeze anumite livrări către Spania, fără prejudicierea livrărilor către Germania.

Formulă de încheiere".

Încheierea proiectului scrisorii.

II. În legătură cu proiectul scrisorii de mai sus mai raportează următoarele :

În timpul călătoriei de la Salzburg la München, mareșalul m-a asigurat încă o dată, referindu-se la intrevaderea sa cu domnul ministru de externe al Reichului, că el vrea să facă totul pentru a crește la maximum exportul de petrol ; după întoarcerea lui la București – chiar în aceeași zi – îi va chema pe experții români pentru a stabili dacă nu au fost și din partea română unele neglijențe ; datorită scăderii producției, el are, oricum, în vedere să-l înlocuiască cu un alt inginer pe directorul minelor din Ministerul român al Industriei ; în orice caz, ar fi insă bine dacă un expert german de înaltă calificare și obiectiv ar veni la București cît mai repede posibil, pentru a lămuri deosebirile de opinii existente – (a menționat Antonescu).

Și eu consider că e bine ca un expert german să plece urgent la București. Singura personalitate de care poate fi vorba este dr. Fischer – cunoscut domnului ministru de externe al Germaniei – care este cel mai bun specialist și totodată un bun negociator. Geologul care urmează să-l însoțească nu poate fi, din păcate, profesorul Benz, comunicat de mine domnului ministru de externe al Germaniei, întrucât acesta s-a îmbolnăvit și timp de mai multe săptămâni nu va fi în stare să călătorească. Domnul Fischer va lua cu el un alt geolog corespunzător.

Dacă mareșalul se hotărăște într-adevăr să-l destituie pe inginerul Andonie, directorul minelor din Ministerul român al Industriei, aceasta este de salutat din punct de vedere german. Noi am cerut în mod repetat eliberarea *(lui)* din funcție. În octombrie i-am spus mareșalului că domnul Andonie practică pe față sabotajul. Cu puțin timp înainte de plecarea mea din București i-am spus locuitorului¹ președintelui Consiliului de Miniștri român că nu este de mirare că producția de petrol scade în mod permanent, dacă directorul minelor, de dimineață pînă seara, se gîndește numai la modul cum ar putea reuși să livreze cît mai puțin petrol către Germania. Președintele² Consiliului de Miniștri mi-a promis că va acționa și el pe lingă mareșal pentru demiterea domnului Andonie.

Prin domnul director ministerial Wiehl

și prin secretarul de stat,

a se înainta domnului ministru de externe al Reichului.

Berlin, 29 februarie 1944
semnează : Clodius

¹ și ² În ambele cazuri este vorba de Mihai Antonescu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, însărcinat de Ion Antonescu cu conducerea ședințelor Consiliului.

Extracția de petrol

Extracția de petrol român a atins în 1942 5 634 000 tone, iar în 1943 numai 5 314 000 tone. (Aceaștă) scădere, care s-a repercutat în întregime în defavoarea livrărilor către Germania, se explică prin epuizarea crescîndă a vechilor cîmpuri (petrolifere) și printr-o activitate nesatisfăcătoare de deschidere (a noi cîmpuri) în ultimii ani. În 1943 au fost realizate numai 45% din forările de explorare planificate, deoarece (stabilirea) zonelor de explorare a fost întîrziată iar structurile izolate nu au fost repartizate. Prinț-o repartizare la timp s-ar fi putut împreună pentru explorare încă cca 30 000 metri în plus peste cei 36 000 metri forăti. În general, pentru a folosi, în aceste condiții, o parte a instalațiilor de forare, au fost realizate forări pentru extracție la ultimele puncte de forare, deja complet nesigure, la marginea cîmpurilor petrolifere. Cite o forare a (societăților) Columbia și Steaua Română în Bucan (sic !), care a trebuit să pătrundă prin straturile (petrolifere) aflate sub cele productive în prezent, a trebuit să fie oprită la o adîncime de 1 484 metri, respectiv 1 807 metri, deoarece nu au fost acordate aprobările oficiale. Cu toate aceste forări în locuri nerentabile, uneori timp de luni de zile, nu au putut fi folosite o serie de instalații de forare, datorită lipsei aprobările oficiale. [...] ³.

489

1944 februarie 29. Notă informativă a Inspectoratului regional de poliție Timișoara referitoare la principalele direcții de activitate ale Uniunii Patrioților în vederea făuririi Frontului Național Patriotice.

Direcțiunea Generală a Poliției

Cu prilejul descoperirii Comitetului Central al Uniunii Patriotice, organizație camuflată a Partidului Comunist din România, s-au găsit documente din care rezultă următoarele directive de activitate :

I. În ce privește principiile de activitate politică :

Pentru ca propaganda ce o desfășoară în vederea captării maselor să poată da rezultate, Partidul Comunist din România își camuflăză activitatea adevărată în următoarele puncte de program menite să însele buna credință a maselor :

a. Prezentarea dizolvării Cominternului ca o necesitate de a face posibilă realizarea Frontului Național Patriotice prin unirea în cadrul național a tuturor patrioților în luptă pentru distrugerea hitlerismului și fascismului.

³ Se relatează în continuare cazuri de nefolosire la capacitatea corespunzătoare a instalațiilor de forare și se combat justificările părții române, inclusiv în chestiunea mijloacelor de transport puse la dispoziție de parțea germană.

b. Acțiunea pentru convingerea aderenților grupărilor politice democratice că Partidul Comunist din România lucrează pentru salvarea țării, stringindu-i astfel în Frontul Patriotic.

c. Exploatarea nemulțumirilor existente în rîndul mobilizaților și concentrăților, precum și convingerea cercurilor militare că singura salvare pentru țară este ieșirea din război imediată. Se urmărește indeosebi captarea elementelor date afară din armată.

d. Suspendarea luptei de clasă pentru a face posibilă realizarea frontului patriotic. Prin crearea Uniunii Patrioților, Partidul Comunist urmărește stabilirea de legături cu grupări și personalități pe care altfel nu le-ar fi putut înregistra, iar pe de altă parte un contact mai ușor cu masele, manevrindu-le sub paravanul luptei patriotice pentru scopul final comunist.

Crearea acestui organism mai are avantajul că Partidul Comunist își recrutează membrii din membrii devotați ai Uniunii Patriotice fără a mai pune problema încadrării de elemente neverificate. Membrii partidului au față de Uniunea Patrioților următoarele misiuni :

1. Sarcini de conducători politici;

2. Sarcina ajutorului în organizare și conspirație;

3. Delegarea unui reprezentant în comitetele respective ale Uniunii Patriotice care să presteze muncă efectivă;

4. Membrii activanți în partid să se înglobeze în munca de organizare a organizațiilor de masă fără a avea caracterul de reprezentanți ai partidului;

5. În cadrul Uniunii Patriotice munca se va îndruma spre organizarea grupelor de patrioți, chiar din elementele cele mai naționaliste, care prin prelucrare individuală să fie atrase apoi în partid;

6. Legăturile create cu cercurile militare să fie sub controlul strict al Comitetului Central al Partidului Comunist din România și nu al Uniunii Patrioților.

II. În ce privește colaborarea cu celelalte partide :

a. Național-țărăniștii refuzind o colaborare cu P.C.R., comuniștii caută să organizeze, în cadrul organizațiilor acestui partid, o opoziție puternică cu cei care acceptă platforma comunistă cu caracter patriotic, cu care opoziție urmează a avea o strinsă colaborare, bazați pe :

— organele comune de colaborare;

— organizarea grupelor de național-țărăniști patrioți, în cadrul organizațiilor județene național-țărăniște pe baza platformei de luptă a Partidului Comunist.

Tema patriotică de propagandă este exproprierea agrară arătindu-se țărănilor că se va proceda în primul rînd la confiscarea pămînturilor tuturor moșierilor trădători de țară, iar în al doilea rînd, după debarcarea regimului, se va forma un guvern național din reprezentanții tuturor partidelor, care va infăptui o reformă agrară democrată.

b. Cu Frontul Plugarilor.

Cu ocazia cercetărilor făcute de această direcțiune generală în legătură cu descoperirea Comitetului Central al Uniunii Patrioților, s-a stabilit că Frontul Plugarilor, prin conducătorul lor, Petru Groza, a aderat la Uniunea Patriotică.

În ceea ce privește activitatea propriu-zisă a Partidului Comunist, din ansamblul ședințelor ținute în ultima vreme de Comitetul Central al P.C.R. rezultă că toate eforturile comuniștilor converg spre distrugerea mașinii de război a dușmanului U.R.S.S.

Munca de distrugere trebuie înțeleasă în trei direcții :

1. Armata să fie ciștigată de partea comuniștilor.
2. Organizarea sabotajului în întreprinderile de război.
3. Acte de diversiune la C.F.R., depozite etc., precum și crearea unei bande de partizani.

Îndeosebi, conducătorii comuniști insistă asupra armatei, a cărei propagandă comunistă și patriotică urmează a-i acorda toată atențunea, uzindu-se îndeosebi de dezertori. Această sarcină precum și aceea a stabilitării de legături cu ofițerii scoși din armată sau nemulțumiți apar regulat în discuțiunile ce au loc în ședințele Comitetului Central al P.C.R.

În vederea organizării sabotajului, comuniștii activează intens pentru stabilirea de legături în întreprinderi, mai ales în cele care lucrează în apărarea națională și la C.F.R.

În ședința din 23 iunie 1943 a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, s-a propus ca elementele pe care partidul le are în marile întreprinderi să întocmească rapoarte despre situația din întreprinderi din punct de vedere al contribuției de război. Se va arăta ce facie, ce importanță au produsele pentru război și posibilitățile de distrugere a lor.

De asemenea se va indica dacă există posibilitatea de a asocia direcțiunea întreprinderilor în actele de sabotaj.

Concluziile la care ajunge Comitetul Central al P.C.R. este că munca depusă de comuniști nu este prea bogată în rezultate mai ales din cauza arestărilor făcute în cursul anului, arestări care au dezorganizat legăturile.

Redăm mai jos cîteva cazuri concrete de sabotaj extrase din dările de seamă ale Comitetului Central al P.C.R. :

1. La Leonida patrioții s-au dovedit mai activi în ce privește lupta revendicărilor și chiar munca de distrugere : Gică pune nisip la piesele unui tun aflat pe un tanc, aflat în reparație la ei.

2. M. a organizat prin ceilalți oameni ce au la C.F.R. ceva acte de sabotaj : smirghel în cutiile de la osii de locomotive, șenilele a 8 tancreni ce se repară au fost călitate prost, intenționat, și întoarse îndărăt de la probă.

3. Patrioți de la Malaxa — fabrica veche — au înțeles să treacă la muncă de sabotaj. Astfel un strung a fost complet stricat prin introducerea unei lame de fier între roțile dintate. De asemenea au introdus o sîrmă într-un generator electric producind scurt circuit.

4. La Gaz (Uzinele de Gaz și Electricitate) la Grozăvești, unde avem două legături, se încearcă ceva. Firele electrice sunt la camera de comandă unde muncitorii nu au voie să intre, dar există totuși cineva.

5. Marcu a propus să deranjeze cablul electric de la Splai. Am primit și l-am pus să studieze. Apoi magazia de alimente de la Obor, pentru oraș și armată.

6. Am fost la Lazăr, el promisese dinamită, n-a făcut, n-a avut glicerină, va face material care oricum să se aprindă. Lazăr e trimis să studieze calea ferată spre Giurgiu. Săptămâna aceasta se întoarce să facă dinamită. L-am promis că-i voi da date (formula) de la chimistul nostru.

7. La Metaloglobus un tovarăș a întirziat comanda de gamele trei săptămâni.

8. Am întrebat pe Marin de informația asupra punctelor unde poate fi lovită mașina de război. El a indicat pe cineva la mișcare „CFR” apoi săptămâna merge un tren în Germania cu personal cu tot, pînă la mecanic german. El va da date precise. La C.F.R., Gh. are un om. Oamenii strică scule, materiale etc.

9. Un pachet a explodat la România Mare, au fost cercetați muncitorii. Am spus tovarășilor să studieze linia Giurgiu. Lazăr a spus că cu praful lui pune capăt trenului. Noi am admis să meargă să încerce cu doi oameni.

10. La Craiova s-au procurat două revolvere; a promis că procură și dinamită. Are acasă patru-cinci sute litri benzină de avion și ulei de mașină.

11. La Ploiești sabotajul activ a scăzut, cel pasiv continuă. Este de relevat reorganizarea Comitetului Central.

În ședința C.C. din 1 iulie s-a insistat asupra necesității de reorganizare a comitetului ca un organ monolit, fără oportuniști și conciliatori, pentru a duce lupta hotărâtă împotriva fasciștilor și a fraționiștilor din partid.

Noul Comitet Central a căpătat forma definitivă în ședința din 20 iulie 1943, fiind format din conspirativii: Marin, Eugen, Alecu, Constantin, Mira, Sergiu și Ionescu. Membrii de rezervă în caz de cădere sunt: Justin, Marin, Nieu, Petrică, Iorc.

Comitetul își propune ca primă sarcină pe linie organizatorică refacerea partidului prin excluderea și demascarea fraționiștilor din grupa Moțiu, Stanca etc.

În mod frecvent în cadrele C.C. se atrage atenția asupra disciplinei de partid care nu trebuie slăbită cu nici un preț. De asemenea, în materia securității, ultimele căderi au format obiectul discuțiunilor cîtorva ședințe, punîndu-se net problema sancționării celor ce nu respectă regulile de conspirație, cerîndu-se imperios întrebunțarea de mașini la fiecare întîlnire, precum și trecerea prin trasee controlate, oprirea pe străzi lăturălnice etc., pentru a se putea observa dacă membrii sunt urmăriți.

Din ansamblul întregii activități a C.C. al P.C.R. rezultă următoarele:

P.C.R. continuă să activeze pe linia politică a Moscovei; dizolvarea Cominternului neavînd alt sens decît largirea libertății de acțiune spre a putea coaliza toate forțele democratice, în lupta antihitleristă, cu scopul final usurarea sarcinii de război a U.R.S.S.

C.C. face eforturi pentru captarea de elemente cu oarecare platformă politică, prin Uniunea Patriotă, spre a îngroa rîndurile mișcării anti-hitleriste și în favoarea Rusiei Sovietice. Aceeași situație față de militari. Se fac eforturi pentru concentrarea întregii activități pe linia sabotării războiului antibolșevic și a luptei patriotice prin toate mijloacele.

Ultimele căderi care au dezorganizat unele compartimente ale mișcării, îndeosebi în legătură cu întreprinderile de război, au creat o stare de nervozitate pentru conducătorii comuniști, care preconizează sancțiuni severe contra celor ce nu respectă regulile conspirative.

Lupta împotriva grupărilor comuniste fraționare se situează în cadrul aceleiași stări de nervozitate.

Credința conducătorilor comuniști [este] că, chiar dacă englezii vor intra primii în România, totuși rușii vor veni aici.

● Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea națională română, dosar nr. 46/1944, f. 23–26.

490

1944 martie 1, București. Telegramă a ministrului plenipotențiar al Germaniei la București, Manfred von Killinger, adresată ministrului de externe al Reichului, Joachim von Ribbentrop, despre plecarea spre Turcia a prințului Barbu Știrbei, cu știrea lui Iuliu Maniu și a lui Mihai Antonescu.

Telegramm
(Geh. Ch. V.)

Bukarest, den 1. März 1944, 17.10 Uhr
Ankunft: den 1. März 1944, 17.40 Uhr
Nr. 721 vom 1. 3. 44.

Geheime Reichssache!
Für Herrn Reichsaussenminister

Information aus gut unterrichteten Hofkreisen besagte, dass Prinz Stirbey¹ sowie seine Tochter, Frau Boxhall (englische Staatsangehörige) nach der Türkei über Bulgarien abgereist. Reise angeblich im Einverständnis mit Maniu und Mihai Antonescu erfolgt. Reiseziel London. Geheime Feldpolizei Svilengrad hat Frau Boxhall festgehalten und nach Sofia überstellt. Stirbey ist nach der Türkei weitergereist. Bitte um sofortige Weisung, ob Frau Boxhall nach Rumänien überstellt bezw. was mit ihr geschehen soll. Frau Boxhall ist im Besitz rumänischen Passes.

Angelegenheit eilt.

Killingei

● Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. -- Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 265, T 120—252, c. 187247; Auswärtiges Amt, Staatssekretär Sammlung: Rumänien, Bd. 15, 1943—1944.

Telegramă
(Secret, cu circuit restrins — pentru șefi)

București, 1 martie 1944, ora 17,10
Sosire: 1 martie 1944, ora 17,40
Nr. 721, din 1 martie 1944

*Strict secret,
de importanță deosebită*

Pentru domnul ministrul de externe al Reichului

O știre din cereuri ale Palatului bine informate arată că prințul Știrbei¹, precum și fiica lui, doamna Boxhall (cetățeană engleză), au plecat

¹ Barbu Știrbei, negociator român la convorbirile de la Cairo cu Aliatii: fost prim-ministru în 1927.

spre Turcia, prin Bulgaria. Călătoria — se spune — are loc în înțelegere cu Maniu și cu Mihai Antonescu. Scopul călătoriei — Londra. Poliția militară secretă din Svilengrad a reținut-o pe doamna Boxhall și a trimis-o la Sofia. Șirbei și-a continuat călătoria spre Turcia. Rog să mi se comunice imediat dacă doamna Boxhall va fi trimisă în România, respectiv ce se va întimpla cu ea. Doamna Boxhall este în posesia unui pașaport românesc.

Chestiunea este urgentă.

Killinger

491

1944 martie 1. Buletin informativ al Președinției Consiliului de Miniștri privind procesul comuniștilor din Uniunea Patrioticeă; răspindirea unor manifeste comuniste în Capitală și instrucțiunile conducerii comuniste în vederea formării Frontului Patriotice Antihitlerist.

Președinția Consiliului de Miniștri
Secretariatul General
Serviciul Centralizării Informațiilor

Buletin de informații
din 1 martie 1944, ora 12

Informații interne

Chestiuni politice

1. Curtea Martială a Capitalei — Secția I a pronunțat în seara zilei de 28 februarie sentința în procesul fruntașilor comuniști din organizația Uniunea Patrioticeă, al depozitarilor arhivei Partidului Comunist și al resortului studențesc comunist.

Au fost condamnați :

- Wexler Paul, Wexler Etty și Biji Mireea la cîte 25 ani muncă silnică și confiscarea averii ;
- Levente Mihai, în lipsă, la aceeași pedeapsă ;
- Vlădescu Răcoasa, Magheru Mihai și Petre Ion, la cîte 15 ani muncă silnică și confiscarea averii ;
- Solomon Ana, Rosen Ernestina și Magheru Anca la cîte 10 ani muncă silnică și confiscarea averii ;
- Simion Gheorghe, la trei ani muncă silnică ;
- Șase acuzați au fost achitați.

(Ministerul Afacerilor Interne)

2. a. În dimineața zilei de 26 februarie agenții comuniști au răspîndit pe Calea Griviței și în cartierul Grand manifeste intitulat *Români*, avînd imprimat pe ele cadrul unui ceasornic care arăta ora 11,45.

133

Manifestele au fost răspândite în special printre lucrătorii Uzinelor Comunale București, care lucrau la curățitul zăpezii.

Cuprinsul manifestului este antigerman.

b. În vederea formării Frontului unic patriotic antihitlerist, conducerea comunistă a dat organizațiilor în subordine instrucțiuni prin care se cer următoarele :

— să se constituie celule de cartier din elemente cunoscute că au activat în fostul Partid Național-Tărănesc și să se formeze „grupe de patrioți”;

— să se continue cu discrețiune această acțiune pentru recrutarea cit mai multor elemente democratice;

— să nu se comită acte sau atitudini fățișe care să ocioneze luări de măsuri preventive sau represive din partea autorităților.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.
(Serviciul Special de Informații)

● Arhivele Statului București, Colectia de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 27—28.

492

1944 martie 5. **Ordin al Secției de jandarmi Boteni către postul de jandarmi Boteni (județul Dâmbovița) referitor la intensificarea activității comuniștilor.**

Secret

Nr. 2

1944, luna martie, ziua 5
Secția Jandarmi Boteni

Către
Postul Jandarmi Malu cu Flori

Vi se trimită mai jos, în copie, ordinul de informații nr. 843/1944 al Legiunii, de care veți lua cunoștință și vă veți conforma întocmai.

Seful Secției Jandarmi Boteni,
Plutonier de jandarmi
Al. Anghel

Copie

Ordin de informații nr. 843/29 II.1944

În urma descoperirilor recente în materie comunistă s-a tras concluzia că acțiunea Partidului Comunist este în plină desfășurare, în special în cadrul resorturilor : politic, propagandă și agitație, Ajutorul Roșu (M.O.P.R.) și sabotaj.

Condamnările pronunțate în procesele comuniste au făcut în ultimul timp o spărtură mult resimțită în partid, fapt care a determinat condu-

134

cerea comunistă să intensifice acțiunea pentru trecerea în strictă conspirativitate a cadrelor și pentru stabilirea legăturilor cu comuniștii din închisori și lagăre.

Cu ocazia arestării conducerilor organizației comuniste UNIUNEA PATRIOTICĂ de către organele Direcției Generale a Poliției s-a găsit corespondență purtată între Partidul Comunist și deținuții din lagăre. La rîndul său, Comitetul Central comunist ținute comuniștilor din închisori instrucțiuni de activitate și asupra atitudinii pe care trebuie să o adopte față de conducerii acestora.

Legătura între comuniștii închiși și cei de afară se face prin sistemul vizitării, aducerii de alimente etc.

Acțiunea de ajutorare a comuniștilor închiși se face prin angajarea de avocați buni, pentru susținerea proceselor, Partidul Comunist reușind astfel să sustragă pedepșii și să pună în circulație din nou elementele care primejduiesc existența ordinii în stat.

Propaganda anglofilă defetistă care ia proporții, aplicată unor elemente orbite de aviditate și de speranță de a se pune la adăpost în cazul unei victorii sovietice, determină priza mișcării comuniste în rîndurile unor intelectuali și oameni cu situație materială bună.

Arestările efectuate de Direcția Generală a Poliției ale conducerilor organizației Uniunea Patriotică arată tendința de penetrare a Partidului Comunist în rîndurile păturii intelectuale și în parte reușită dacă se ține seama că între cei captați se găsesc: un fost ministru, profesori universitari, medici, studenți etc.

De asemenea, în organizația comunistă descoperită în luna noiembrie 1943 la Sibiu figurează asistenți universitari.

Scrisorile semnate de Comitetul Central al Partidului Comunist adresate partidelor: Național-Tărănesc, Liberal și Democrat, precum și manifestul intitulat: MUNCITORI, TĂRANI, INTELECTUALI, SOLDAȚI și OFIȚERI, difuzat cu ocazia zilei de 7 Noiembrie 1943, subliniază subordonarea acțiunii comuniste în România intereselor U.R.S.S.¹.

Totodată se verifică asertiunea că dizolvarea Cominternului a fost un act pur formal de oportunitate politică.

Actele privind chestiunea financiară a Partidului Comunist scot în evidență sumele mari pe care le cheltuiește partidul și fondurile pe care mișcarea este capabilă să le colecteze. Față de cele de mai sus, luăți măsuri severe de verificare și supraveghere, raportind Legiunii constatările pozitive ce veți face.

Comandantul Legiunii Jandarmi Muscel,
Major
I. Popescu

■ Arhivele Statului județul Dâmbovița, sec. d. Postul de jandarmi Malu cu Fleri, dosar nr. 8/1944-44, f. 24.

¹ Asemenea aprecieri exagerate fac parte din metodele de justificare folosite de autoritățile antonesciene.

1944 martie 7. Informație transmisă de postul de radio „România liberă” cu privire la necesitatea respingerii armatelor germane și ieșirii din războiul antisovietic.

Centrele de radio-ascultare București

Comunicare specială

Postul România liberă : ora 13 — în limba română

Noua, dar prevăzuta, intorsătură a evenimentelor de pe Frontul de Răsărit ne implică nouă românilor să chibzuim cu atenție asupra eventualităților ce ne așteaptă.

Ultima ofensivă sovietică din sud-vestul Ucrainei, prin care frontul german a fost străpuns pe o distanță de 180 km, ne interesează în mod deosebit pe noi români.

Trupele sovietice se apropie de Nistru și de Carpați, fapt care creează pentru țara noastră o situație extrem de critică, agravată și de imprejurarea că germanii n-au altă cale de aprovizionare pentru trupele lor din sudul Ucrainei decit România, care le va servi deci drept izvor de aprovizionare cu produse alimentare, transportate pe propriile noastre căi ferate.

Pericolul crește pe zi ce trece. În fața întregului nostru popor se ridică, cu toată seriozitatea ei, problema transformării țării în teatru de război.

Nu avem timp de pierdut. Cu cât războiul se apropie de granițele României, cu atât posibilitățile de ieșire din război se îngreuiază. Guvernul sovietic a dat dovedă de cea mai mare generozitate față de Finlanda, căreia nu i-a impus capitularea fără condiții. În fața poporului român se ivesc aceleasi probleme. Cu cât le va rezolva mai repede, cu atât mai bune vor fi condițiile și cu atit mai mici vor fi suferințele. Hotărîrăcă însă trebuie luată mai înainte de revărsarea puhoiului pe pămîntul țării noastre.

Generozitatea Uniunii Sovietice față de Finlanda ne îndrituiește să presupunem că ea va fi și mai mare față de noi, iar condițiile puse vor fi și mai ușor de satisfăcut. În adevăr, noi nu avem în țară atîtea trupe germane cit se află în Finlanda.

Pe viitor, sforțarea noastră trebuie îndreptată în primul rînd împotriva unei concentrări de trupe germane pe teritoriul României. Aceasta depinde numai de noi. Trebuie să dăm dovedă că înțelegem adevărata situație, iar toți acei care nu înțeleg acest imperativ trebuie să îndepărteze în numele salvării patriei și al viitorului nostru.

1944 martie 10, Londra. Memoriu politic adresat de Biroul de citire a presei din Stockholm Departamentului de Informații secrete politice din Londra, în care se referă la acordarea unei amnistii și se arată că mișcarea comunistă se răspindește în România.

Secret

Southern Department
Romania, No. 12
10th March, 1944

Political Memorandum

To : Political Intelligence Department, London
From : Press Reading Bureau, Stockholm

The Hungarian Minister in Rumania has sent a dispatch to Budapest about the new amnesty announcement which appeared in No. 32 of the "Journal Officiel". The announcement laid it down that the list of persons recommended for an amnesty must be laid before the Ministry of the Interior. The Minister has the final decision as to whether the application is to be brought before the court. The amnesty itself is granted either by the court which sentenced the person in question, or by the court in the place where he is serving his sentence of imprisonment.

2. [...]¹

3. The Hungarian Minister adds that the Communist movement is spreading to an altogether unexpected extent in Rumania. The Rumania Government has therefore granted this amnesty in order to have at its disposal a reliable force which can be guaranteed to fight against Communism.

Copies of this memorandum are being sent to the Southern Department of the Foreign Office, the Ministry of Information, Ministry of Economic Warfare, Foreign Office Research Department and Lieutenant Colonel Neame.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 427; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43994.

Secret

Departamentul Europei de Sud
România, nr. 12
10 martie 1944

Memoriu politic

Către : Departamentul de Informații secrete politice, Londra
De la : Biroul de citire a presei, Stockholm

Ministrul ungur din România a trimis o scrisoare la Budapesta, despre noul anunț de amnistie care a apărut în nr. 32 din „Monitorul oficial”, care precizează că lista de persoane recomandate pentru o amnistie trebuie să fie prezentată ministrului de interne, care ia hotărîrea definitivă dacă punerea ei în aplicare trebuie să fie adusă în fața Curții. Amnistia în sine

se acordă fie de către Curte, care dă sentința asupra persoanei în chestiune, sau de către Curtea unde își efectuează sentința de închisoare.

2. [...]¹

3. Ministrul ungur adaugă că mișcarea comunistă se răspindește într-o măsură cu totul neașteptată în România. Guvernul român a acordat de aceea amnistia în scopul de a avea la dispoziția sa o forță de incredere care se poate garanta că luptă împotriva comunismului.

Copii ale acestui memoriu au fost trimise Departamentului Europei de Sud al Foreign Office-ului, Ministerului Informațiilor, Ministerului Economiei de Război, Departamentului de cercetare al Foreign Office-ului și lt. colonel Neame.

495

1944 martie 17, București. Notă informativă întocmită de Serviciul german de contrainformații din România și transmisă Statului Major al conducerii Wehrmachtului și Ministerului de Externe din Berlin, privind călătoria la Cairo a lui Barbu Stirbei, în vederea tratativelor cu englezii și a sondării condițiilor de pace cu România

Abschrift

Abwehrstelle Rumänien
Nr. 339/44 gKdos III F

den 17. März 1944

Betr.: Reise des rumänischen Prinzen Barbu Stirbey nach Kairo.

Aus vertrauenswürdiger Quelle erfuhr Ast folgendes:

„Maniu sei vor einiger Zeit erneut an Mihai Antonescu herangetreten und habe ihn gebeten, eine Reise des Prinzen Stirbey ins Ausland zum Zwecke der Aufnahme von Verhandlungen mit den Engländern zu ermöglichen. Mihai Antonescu habe diesem Vorschlage zugestimmt. Dem Vertrauensmann von Maniu, dem Prinzen Stirbey, sei daraufhin unter Einschaltung des rumänischen Gesandten in Ankara, Cretianu, die Weiterreise nach Kairo vermittelt worden“.

Der Chef des Rumänischen ND teilte am 16.3.44 mit, dass bisher nicht festgestellt werden konnte, wie Barbu Stirbey Rumänien verlassen hat.

Laut Bekanntgabe durch englische Sender befindet sich Stirbey in Kairo, um dort die Friedensbedingungen für Rumänien zu ergründen. Am 15.3.44 soll ein englischer Sender folgendes erklärt haben:

„Es wird von englischer Seite angenommen, dass Barbu Stirbey nicht mit Wissen des rumänischen Staatsführers, Marschall Antonescu, zu den Verhandlungen gekommen ist“.

WFSt.

Ag. Ausland Nr. 754/44 gKdos. Ausl. II A 3

Abschriftlich: V.A.A./f. Ausw. Amt

■ Arhivele Statului București, colectia Microfilme R.P.G., r. 84, c. 393, Bundesarchiv-Militärarchiv, Freiburg RW 5/v, 468, Teil 2.

¹ Punctul 2 arată motivul amnistiei.

Referitor : Călătoria prințului român Barbu Știrbei la Cairo.

Din sursă demnă de încredere, Serviciul de contrainformații a aflat următoarele :

„De curind, Maniu s-ar fi adresat din nou lui Mihai Antonescu și l-ar fi rugat să-i înlesnească prințului Știrbei o călătorie în străinătate, în vederea tratativelor cu englezii. Mihai Antonescu ar fi fost de acord cu această propunere. Continuarea călătoriei spre Cairo a prințului Știrbei — omul de încredere al lui Maniu — a fost perfectată apoi prin intermediu plenipotențiului român la Ankara, Crețeanu”.

Şeful Serviciului de informații român a comunicat la 16 martie 1944 că pînă acum nu s-a putut stabili cum a părăsit Barbu Știrbei România.

Conform anunțului <difuzat de> radioul englez, Știrbei s-ar afla la Cairo, spre a sonda condițiile de pace pentru România. La 15 martie 1944 un post de radio englez ar fi declarat următoarele :

„Din partea engleză se presupune că Barbu Știrbei a venit la tratative fără știrea conducătorului statului român, mareșalul Antonescu”.

Statul Major al conducerii Wehrmachtului

Grupul pentru Străinătate, nr. 754/44, Strict secret, Ausl. II A 3

Copie : la Ministerul de Externe

496

1944 martie 18. Adresa Serviciului special de informații din eare rezultă că în întreprinderile din Brașov, Ploiești, București și în cele de pe Valea Jiului se face o intensă propagandă comunistă.

Serviciul Special de Informații

Nr. 92 513, din 18 martie 1944

Am onoarea a vă face cunoscute următoarele :

În întreprinderile din țară, și în special la cele din regiunea Brașov, Ploiești, București și cele de pe Valea Jiului, se remarcă în ultimul timp, datorită apropierea frontului, o atmosferă din ce în ce mai comunizată.

Deși comuniștii nu au trecut încă la acțiuni importante, totuși propaganda se face pe o scară întinsă, de la om la om și cu foarte multă prudență. Tendința lor este de a pregăti starea de spirit favorabilă ca atunci cînd se va trece la fapte să găsească terenul propice.

Antipropaganda comunistă este insuficientă, dovedă creșterea numărului simpatizanților și adeptilor comuniști.

Serviciul nostru a propus măsurile necesare pentru intensificarea propagandei anticomuniste.

Este însă necesar, în afară de aceste măsuri, care privesc exclusiv Ministerul Propagandei, Ministerul Muncii (Secțiile Muncă și Lumină) și Marele Stat Major P.P. ca să fie luate anumite dispozițiuni de către organele poliției, siguranței, jandarmeriei și S.S.I.

În primul rînd se impune o colaborare strînsă între aceste organe, în urmărirea problemei comuniste.

Schimbul de informații, de la caz la caz și periodic, credem că trebuie realizat neapărat, pentru cunoașterea precisă de către toate aceste organe a stadiului mișcării comuniste și pentru luarea măsurilor cele mai eficace.

În acest scop, propunem, în afara schimbului de informații de la caz la caz, să se întrunească o dată pe lună toți șefii unităților menționate, într-o conferință în care :

— Să se pună reciproc la curent cu situația mișcării comuniste în întreprinderi (schimb de tabele).

— Să se stabilească normele de lucru și procedeele de întrebunțare.

— Să se determine cauzele reale care contribuie la comunizarea spiritelor și să se avizeze asupra mijloacelor cele mai potrivite pentru combaterea lor.

Acest sistem a fost deja aplicat la Ploiești, iar rezultatele au fost din cele mai bune.

Pentru început propunem aplicarea acestui sistem la București, Sibiu, Timișoara, Galați și Iași.

Prima întrunire să aibă loc la 10 aprilie 1944 la sediul regiunilor de contrasabotaj S.S.I.

Dacă și domnia voastră sănăteți de acord, cu onoare vă rugăm să binevoiți să dispunăriți de urmăre, comunicîndu-le și acestui serviciu.

Şeful Serviciului de Informații,
director general,
Eugen Cristescu

■ Arhivele Statului județ Prahova, fond 265, dosar nr. 103/1944, f. 509.

497

1944 martie 21, Washington. Notă a lui Cloyce Kenneth Huston, de la Secția pentru probleme sud-europene a Departamentului de Stat, referitoare la propunerile românești de scoatere a României din război formulate de Barbu Știrbei la negocierile cu Alianții de la Cairo.

Washington, March 21, 1944

The Rumanian proposals presented by Prince Stirbey in Cairo, as summarized in Ambassador MacVeagh's Yugos 61, are more encouraging than we expected and need not be dismissed as a possible basis of discussion. Their acceptability depends largely on the Russian, who can scarcely consider them unreasonable as a first bid.

140

The telegram contains two surprises : (a) The suggestion that Marshal Antonescu, "who like all Quislings² wants only to save his skin", would be willing to lead a movement to change fronts and (b) the indication that the Rumanians desire a debarkation on the Black Sea coast even though recognizing that the Russians are the only ones now in position to effect such a landing. The detailed minutes of the talks may throw some light on these two points. We have never quite looked upon Marshal Antonescu as a Quisling and there is enough of the martyr in him to make us doubt his readiness to turn actively on the Germans to save his own skin. (This sounds more like Vice-Premier Mihai Antonescu.) The Marshal might step down, turn the reins over to Maniu or allow himself to be overthrown, but we still entertain doubt as to his being willing actually to turn actively against the Germans. With regard to a Soviet debarkation, it is enough to recall that Rumania's greatest dread has been the prospect of having Russian forces of occupation.

The American view would seem to be that we do wish immediate action and our position with regard to the four points on which assurances are specifically requested may be stated as follows :

1. Rumanian independence should be maintained ;
2. Rumanian territorial rights will, in principle, be respected ; the proposal for a plebiscite in Bessarabia (and Northern Bucovina) is reasonable, but the problem of Transylvania is so complicated and serious as to require a general postwar examination ;
3. Co-belligerent status could be granted to Rumania only on Rumanian soil and for the purpose of ejecting the Germans from Rumania ; it could in no case be allowed to operate beyond the Rumanian frontiers ; and
4. If Rumania were to surrender and take an active pro-Allied position, the Allies would provide such assistance as might be possible in the event of an unprovoked attack of either Hungary or Bulgaria ; the launching of a Rumanian attack against either of these countries would, however, not be tolerated ; should one or both of these countries likewise join the Allied camp, their military operations should not be allowed to extend into Rumanian territory nor should Rumanian military operations be allowed to extend into their territory.

■ *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania Washington 1966, p. 152-153. The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/3 - 2144.*

Washington, 21 martie 1944

Propunerile prezentate de prințul Stirbei la Cairo, aşa cum au fost rezumate în telegrama ambasadorului MacVeagh Yugos 61, sunt mult

mai incurajatoare decât ne așteptam și nu trebuie îndepărtate ca bază de discuție. Dacă vor fi admise, aceasta depinde în mare măsură de ruși, care puțin probabil le pot socoti nerăționale ca primă ofertă.

Telegrama cuprinde două surprize: (a) Aluzia că mareșalul Antonescu, „care, ca orice colaboraționist¹, vrea numai să-și salveze pielea”, ar fi dispus să conducă o mișcare pentru schimbarea fronturilor și (b) indiciul că românii doresc o debarcare pe coasta Mării Negre, chiar admitând că rușii săt singurii care acum săt în situația de a efectua o astfel de debarcare. Procesele verbale detaliate ale convorbirilor ar putea arunca o oarecare lumină asupra acestor două puncte. Noi nu l-am privit niciodată pe mareșalul Antonescu ca pe un colaboraționist și martiriul lui este destul de mare pentru a ne face pe noi să avem dubii asupra dispoziției sale de a se întoarce împotriva germanilor pentru a-și salva pielea. (Aceasta seamănă mai mult cu vicepremierul Mihai Antonescu.) Mareșalul se poate retrage, poate să transfere conducerea lui Maniu sau să permită să fie răsturnat, dar noi mai nutrim dubii în ceea ce privește dorința sa de fapt de a se întoarce activ împotriva germanilor. În legătură cu debarcarea sovietică este suficient să amintim că cea mai mare spaimă a Români este perspectiva de a avea forțe ruse de ocupație.

Opinia americană ar părea să fie aceea că noi intr-adevăr dorim o acțiune imediată, iar poziția noastră în legătură cu cele patru puncte asupra căror se cer, în mod concret, asigurări poate fi formulată în felul următor:

1. Independența României va fi menținută;
2. Drepturile teritoriale ale României vor fi, în principiu, respectate; propunerea de organizare a unui plebiscit în Basarabia (și Bucovina de nord) este rezonabilă, dar problema Transilvaniei este atât de complexă și serioasă încit impune o examinare generală postbelică;
3. Statutul de cobeligerant poate fi acordat României numai pentru teritoriul românesc și cu scopul izgonirii germanilor din România; nu se va permite, în nici un caz, ca aceasta să acționeze în afara frontierelor românești; și
4. Dacă va fi ca România să capiteze și să adopte o poziție activă proaliată, Aliatii îi vor acorda acel ajutor care va fi posibil în cazul unui atac neprovocat fie din partea Ungariei sau a Bulgariei; lansarea unui atac românesc împotriva oricăreia din aceste țări nu va fi, totuși, tolerată; dacă una sau ambele aceste țări se vor alătura și ele taberei aliaților, nu se va permite ca operațiunile lor militare să se extindă pe teritoriul românesc și nu se va permite nici ca operațiunile militare românești să se extindă pe teritoriul lor.

¹ Procesele verbale nu folosesc cuvintul „colaboraționist” (*Quisling*), ci afirmă că prințul Știrbei „consideră că el (Antonescu) ar fi gata să însăpuiască o întoarcere (*volte face*) cu scopul de a-și salva pielea” (colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 829; The National Archives of the United States, R.G. 59, European War 740.00119 EW 1939/2400).

1944 martie 21, Washington. Serisoarea amiralului William D. Leahy, **șef de Stat Major pe lîngă Comandantul Suprem al armatei și marinei S.U.A.**, către secretarul de stat american, Cordell Hull, în care subliniază că ieșirea României din Axă ar avea o importanță cardinală pentru evoluția războiului.

21 March 1944

My dear Mr. Secretary :

The Joint Chief of Staff are of the opinion that from the military standpoint, the withdrawal of Rumania from the Axis and her assumption of a co-belligerent status with the Allies, would be an event that should prove to be of cardinal importance in the further prosecution of the war.

In consequence of the fact that Russian forces are now astride in Odessa-Lemberg railway — formerly the main German lateral in the Ukraine — approximately forty German divisions in the southern Ukraine have become dependent for maintenance upon Rumanian railways and can withdraw only through that country. Rumanian withdrawal from the war and her cooperation as a cobelligerent even to a limited extent, should result in the isolation and subsequent destruction of a large proportion of those divisions. Further advantages to be derived from such acceptance would include the denial to the Germans of the Rumanian oil, and the Rumanian airports and railways. Loss of Rumanian oil would constitute a serious blow to Germany's war-making capacity.

The understanding of the Rumanian representative that Russia is the only Allied Nation in a position to afford Rumania assistance against attack by Bulgaria or Hungary is substantially correct, although it may be found practicable to supplement Russian assistance by air operations from Allied forces in the Mediterranean. From the United States military point of view, the Rumanian stipulations are therefore unobjectionable.

The military situation in the Southern Ukraine, and more recently in Hungary is such that the earlier an agreement can be concluded for Rumania's withdrawal from the war, the greater should be the magnitude of the loss inflicted on the German armies.

Sincerely yours,
For the Joint Chief of Staff :
William D. Leahy
Admiral, U. S. Navy,
Chief of Staff to the Commander in
Chief of the Army and Navy

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 692, c. 517; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State, European War, No. 740.00119 EW/3-2144.

Domnule secretar,

Comitetul mixt al șefilor de Stat Major este de părere că din punct de vedere militar retragerea României din Axă și asumarea unui statut de cobeligerant alături de Aliați ar fi un eveniment care se va dovedi a fi de o importanță cardinală în continuarea pe mai departe a războiului.

Ca urmare a faptului că forțele ruse dețin în prezent calea ferată Odessa-Lemberg — în trecut principala linie secundară germană din Ucraina — aproximativ 40 de divizii germane din Ucraina de sud au devenit dependente pentru întreținere de căile ferate române și se pot retrage numai prin această țară. Ieșirea României din război și cooperarea ei în calitate de cobeligerant, chiar și într-o măsură limitată, va avea drept rezultat izolarea și distrugerea ulterioară a unei mari părți din acele divizii. Alte avantaje ce ar decurge dintr-o asemenea acceptare ar cuprinde privarea germanilor de petrolul românesc, aeroporturile și căile ferate românești. Pierderea petrolului românesc ar însemna o serioasă lovitură dată capacității de război a Germaniei.

Înțelegerea de către reprezentantul român a faptului că Rusia este singura națiune aliată care poate să acorde României asistență împotriva unui atac din partea Bulgariei sau Ungariei este în fond corectă, deși s-ar putea considera realizabil ca asistența rusă să fie sprijinită prin operațiuni aeriene ale forțelor aliate în Mediterana. Din punctul de vedere militar al Statelor Unite, condițiile românești sunt, prin urmare, admisibile.

Situația militară din Ucraina de sud și mai de curînd din Ungaria este de așa natură încit cu cît poate fi mai repede încheiat un acord pentru ieșirea României din război, cu atât mai mare va fi dimensiunea pierderilor provocate armatelor germane.

Al dv. sincer,
Pentru Comitetul mixt al șefilor de Stat Major,
William D. Leahy
Amiral, Marina S.U.A., șeful Statului Major
de pe lingă Comandantul Suprem al armatei
și marinei

1944 martie 22. Articol redațional intitulat Salvarea sau catastrofa publicat în „România liberă” prin care se îndeamnă la luptă hotărîtă sub conducerea Frontului Patriotice împotriva regimului antonescian și a trupelor hitleriste.

Salvarea sau catastrofa

N-au trecut nici două luni de la CHEMAREA Frontului Patriotice și hoardele hitleriste zdrobite au fost aruncate dincăzecă de Nistru. Victorioasa Armată Roșie a trecut Nistrul, a ocupat orașele Soroca, Atachi și

a tăiat linia ferată Cernăuți — Bălți. Puhoiul armelor nemțești se revarsă spre Prut. Am anunțat că trădătorii blestemăți de la cîrma țării vor preface țara în arena războiului pustiitor, vor sacrifica noi sute de mii de români și ciuma hitleristă va transforma țara în pustiul morții.

Soarta celor 7 divizii zăvorite în Crimeea e pecetluită. Alte 6 divizii au fost zdrobite în regiunea Cherson, rămășițele lor se retrag în deban-dă spre cursul de jos al Bugului. Alte divizii au fost zdrobite și nimicite în Nistrul. Ele au fost acuma aruncate în luptă de către trădătorul Antonescu în ajutorul hoardelor hitleriste în retragere. Hoardele nemțești în retragerea lor ard orașele și satele, masacrează populația civilă care refuză să se retragă cu ele. Dacă Armata Română va asculta mai departe ordinele lui Hitler și Antonescu și dacă poporul nu se va ridica în luptă hotărîtă-nici acum, atunci țara noastră va fi prefăcută în ruină și cenușă de către hoardele nemțești și va împărtăși soarta grozavă a Germaniei hitleriste învinșă.

Trebuie să învățăm din pilda Ungariei. Horthy și Kállay, călăii poporului maghiar și ai poporului român din Ardealul de nord, au dus Ungaria la catastrofa națională. Șefii partidelor de opoziție au reținut poporul de la luptă. Pentru înăbușirea revoltei poporului și a armatei, care nu mai vor să se sacrifice pentru războiul pierdut al Germaniei hitleriste, hoardele nemțești au ocupat Ungaria pentru a aduce războiul pustiitor și pe teritoriul Ungariei.

Numai prin luptă hotărîtă și imediată putem evita soarta Ungariei. Astăzi încă nu e tîrziu. Dacă armata și întreg poporul vor asculta Chemarea Frontului Patriotic și se vor ridica la luptă, puhoiul hoardelor nemțești poate fi oprit. Dacă partidele democratice, toate organizațiile antihitleriste se vor uni și vor conduce întreg poporul la luptă pentru doborîrea bandei trădătoare de la cîrma țării, dacă comandanții și trupele române vor refuza să execute ordinele trădătorului Antonescu și vor întoarce imediat armele împotriva nemților și a slugilor lor — țara și poporul vor fi salvați de la dezastru.

Astăzi încă nu e tîrziu. Șefii vechilor partide, în frunte cu dl Maniu, trebuie să părăsească atitudinea lor de pînă acum dușmănoasă Frontului Patriotic, să se alăture Frontului Patriotic și să pornească cu toate organizațiile antihitleriste din fruntea poporului la luptă hotărîtoare.

Comandanții, ofițerii și soldații să nu mai execute ordinele de nimicire ale armatei române — ci să întoarcă armele împotriva nemților și slugilor lor de la cîrma. Libertatea, independenta și onoarea țării numai așa pot fi salvate.

Astăzi se mai poate — miine va fi prea tîrziu !

■ „România liberă”, an II; nr. 2, din 22 martie 1944.

500

1944 martie 22. Apel publicat în „România liberă” și adresat ofițerilor și soldaților armatei române pentru răsturnarea dictaturii antonesciene, seoaterea României din războiul purtat împotriva Uniunii Sovietice și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

CĂTRE COMANDANTII DE MARI UNITĂȚI CĂTRE GENERALII, OFIȚERII ȘI SOLDAȚII ARMATEI NOASTRE

Armata Roșie, cea mai puternică armată a Națiunilor Unite, a ajuns la Nistru și l-a trecut. Armata Roșie înaintează zdrujind armatele Germaniei hitleriste și le va urmări fără incetare pînă la completa lor nimicire, după planul comun anglo-ruso-american întocmit la Moscova și Teheran. Invazia anglo-americană din vest și sud este iminentă.

În această situație, cînd prăbușirea totală militară și politică a lui Hitler este o chestiune de scurt timp, trupele naziste se îndreaptă în fuga lor spre teritoriul nostru, incendiind și devastînd totul în retragerea lor. România devine teatru de luptă și pustierea ei e sigură, dacă nu o împiedicăm.

Antonescu, care a condus țara la această catastrofă, e gata să jertfească și diviziile ce mai sunt în Crimeea și în ...¹ pentru a întîrzi victoria Națiunilor Unite. Antonescu a trădat țara, poporul și armata. Antonescu e pe cale de a comite ultima mișcare la care i se mai dă răgaz.

Generalii Iacobici, Constantinescu-Claps și Vasilescu Petre au cerut retragerea armatei la Prut. Nu-i deajuns !

Interesul suprem național cere ca România fără nici o întîrziere să rupă alianța cu Hitler și să întoarcă armele împotriva nemților, dușmanii comuni ai Națiunilor Unite și ai României. Numai astfel salvă m viitorul țării, al poporului, al armatei.

Trupele germane aflătoare în țară sunt încă slabe și pot fi ușor dezarmate. O știți foarte bine. Tăierea comunicațiilor dă lovitura de grație armatei lui Manstein și surtează războiul. Viitorul țării depinde de contribuția noastră la înfringerea lui Hitler. Azi încă ni-l putem asigura. Trecerea de partea Națiunilor Unite ne asigură existența națională.

Armata e chemată să joace un rol de frunte. Antonescu trebuie doborât. Pentru aceasta armata trebuie să se unească cu toți patrioții.

Nici o clipă nu e de pierdut.

E momentul acțiunii. Armata și comandanții ei poartă o mare răspundere. Ei trebuie să-și indeplinească imediat datoria patriotică. Poporul nu va uita pe cei ce au fost alături de el în ceasul decisiv. Nici pe cei ce nu și-au făcut datoria. Dați ordine pentru înacetarea luptei în Crimeea, pentru întoarcerea armeelor împotriva nemților.

Nu tolerați ca unități românești să fie trimise la luptă alături de nemți împotriva Armatei Roșii.

Împotriviți-vă cu forță, dacă primiți astfel de ordine !

Alături de popor, doborăți pe trădătorul de patrie Antonescu !

Împiedicați, cu armele, pustierea țării de către nemți !

Uniți-vă cu toți patrioții în luptă pentru salvarea țării !

Trăiască România liberă și independentă !

■ „România liberă”, anul II, nr. 2, din 22 martie 1944.

¹ Incomplet în text.

1944 martie 22, Moscova. Telegramă a ambasadorului american la Moscova, Averell Harriman, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, referitoare la crearea Frontului Patriotie și conținutul programului acestuia.

Moscow
Dated March 22, 1944
Received 1 a.m., 23rd

964 Twenty second

Moscow papers for March 20 publish a T.A.S.S. despatch from Istanbul concerning the organization of a patriotic front in Rumania. This organization which is reported to be seeking to conclude peace with the Soviet Union and its allies, is winning increasing numbers of adherents in Rumania.

The Patriotic Front program contains the following seven points: One. Immediate withdrawal from the "German war" and adherence to the democratic countries. Two. Eviction of the Germans from Rumania. Three. Overthrow of the Antonescu Government. Four. Formation of a genuinely national government. Five. Restoration of democratic rights and liberties. Six. Liberation of all patriots from prison. Seven. Punishment of the Hitlerite war criminals.

The Patriotic Front issues its own paper, "FREE RUMANIA" which calls on all anti-Hitlerite forces in Rumania to combine regardless of their political views.

The item also reports the tortures inflicted on members of the Patriotic Front by the Rumanian police.

Harriman

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 630, c. 451; The National Archives of the United States, Washington DC., General Records of the Department of State (R.G. 59), Division of European Affairs, Roll 5, no. 871.01/244.

964 22

Moscova
Data 22 martie 1944
Primită 1 a.m., pe data de 23

Ziarele din Moscova din 20 martie publică o telegramă T.A.S.S. din Istanbul referitoare la organizarea unui Front Patriotice în România. Această organizație, despre care se spunea că are drept scop încercarea de a încheia pace cu Uniunea Sovietică și aliații ei, ciștigă din ce în ce mai mulți adepti în România.

Programul Frontului Patriotice conține următoarele șapte puncte: 1. Retragerea imediată din „războiul german” și alăturarea la țările democratice. 2. Izgonirea nemților din România. 3. Răsturnarea guvernului Antonescu. 4. Formarea unui guvern cu adevărat național. 5. Reinstau-

rarea drepturilor și libertăților democratice. 6. Eliberarea tuturor patrioților din închisoare. 7. Pedepsirea criminalilor de război hitleriști.

Frontul Patriotic editează un ziar al său propriu, „România liberă”, care cheamă toate forțele antihitleriste din România să se unească, indiferent de opiniile lor politice.

Ziarul relatează, de asemenea, despre persecuțiile la care sunt supuși membrii Frontului Patriotic de către poliția română.

Harriman

502

1944 martie 22, Washington. Telegramă a secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, către ambasadorul american la Londra, John G. Winant, prin care-l informează în legătură cu desfășurarea con vorbirilor de la Cairo dintre reprezentanții români și Aliați, redînd declarațiile lui Barbu Șirbei privind condițiile în care România ar ieși din război.

Washington, March 22, 1944

2147

Secret for the ambassador

The Department has received the following two telegrams¹ regarding conversations held in Cairo on March 17 between Allied representatives and a Rumanian emissary :

Cairo's March 17 :

Conversations with Stirbey began this morning (See my Yugos 60 of March 16, 6 p.m.), there being present Lord Moyne², Novikov² and myself together with Steel³ of the Foreign Office, the British, (Soviet) and American counselors⁵ and a secretary. The official minutes will be telegraphed as soon as typed and approved. Meanwhile, the following is from my notes.

Stirbey stated that he represents Maniu and not Marshal Antonescu, though he "knows" what the latter thinks and that the Marshal has been in touch with the Allies both in Madrid and Stockholm. He said that the Government and the King as well as the opposition are desirous of making a change of front and that the Government is in a better position to do this than the opposition because it disposes of greater effectives and enjoying the confidence of the Germans could manage more adequate secret preparations. He said he thinks Antonescu would be willing to lead such a movement since "he knows that the war is lost and like every Quisling all he wants to do is save his skin". On the other hand, should the Allies desire immediate action, the Maniu interests are willing to stage a *coup d'état* but before undertaking this would like assurance from the Allied on the following points : (1) That Rumania's independence would be maintained. (2) That her territorial rights would be respected. (3) That she would be granted a cobelligerent status and (4) That if attacked by Bulgaria or Hungary she would be helped by the

148

Allies in such ways as might be possible to them, such as air bombardment, sabotage and so forth. When asked about "territorial rights" he said this covered Transylvania and that the *<future of>* Bessarabia *<should>* eventually *<be decided>* by a plebiscite but that Rumania had no pretensions to the part of the Dobrudja ceded to Bulgaria in 1940.

Further as regards the *coup d'état* he said that plans are prepared and that these include participation by the King and officers of all ranks and added that even if not wholly successful it would have a useful effect in disorganization the German rear. On the other hand, the alternative of a strictly governmental coup under the Marshal would permit the full use of 10 or 15 divisions. He said the Germans have now only 40,000 men in Rumania but that these control all the key points including the air fields and the railways on the Bessarabian side. Immediate help from the Allies would be expected consisting of air support and debarkation at Constantza. When asked who would undertake this last operation he said that obviously only the Russians are in a position to do so.

In conclusion he was informed that what he said would be reported to our respective Governments. He said he cannot return to Rumania *„except with the Allied forces”* but that he can communicate with his principals through the Rumanian Ambassador to Ankara⁵.

Cairo's March 18 :

„I have now received a preliminary draft of the minutes of the meeting with Stirbey but as they add little to the summary transmitted in my Yugos 61, March 17, 8 p.m., and supplemented hereunder, the approved text when available will be forwarded to Washington by air instead of telegraph as I understand will also be done to London.

„In emphasizing preference for government action rather than *coup d'état* Stirbey said that Maniu's plans are ready but premature action would be dangerous and the Germans would quell a *coup d'état* in a matter of hours. However, the opposition would collaborate wholeheartedly in a volte face by the Government itself and would see that the Government carried out its obligations to act with the Allies and take military action against Germans.

„In reply to specific questions Stirbey said that in the event of *coup d'état* Maniu would prefer not to surrender to the Allies but was prepared to do so if requested, that among the officers whose support could be counted on are Generals Nicolescu and Potopeanu⁷, that the Rumanian people are now incapable of organized sabotage of communications; and that the army is incompletely mobilized but that Antonescu should decree total mobilization and justify it on account of Hungarian threats.”

Hull

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 742—753; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.F. 59), European War 740.00119 EW 1939/2294. Publicată și în *Foreign Relations of United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966*, p. 149—150.

Departamentul a primit următoarele două telegrame¹ referitoare la con vorbirile ce au avut loc la Cairo, la 17 martie, între reprezentanții Aliați și un emisar român :

„Telegrama de la” Cairo, 17 martie :

„Con vorbirile cu Șirbei au început în dimineața aceasta (vezi *telegrama* mea Yugos 60 din 16 martie, 6 p.m.) fiind prezenți lordul Moyne, Novikov² și eu împreună cu Steel³ de la Foreign Office, consilieri britanici, sovietici și americani⁴ și o secretară. Procesele verbale oficiale vor fi telegrafiate îndată ce vor fi dactilografiate și aprobate. Pînă atunci, cele ce urmează sint din notițele mele.

Șirbei a declarat că el îl reprezintă pe Maniu și nu pe mareșalul Antonescu deși el „știe” ce crede acesta din urmă și că mareșalul s-a aflat în legătura cu Aliații la Madrid și Stockholm. El a spus că guvernul și regele, precum și opoziția sunt dornici să facă o schimbare a frontului și că guvernul se află într-o situație mai bună decit opoziția pentru a face asta, întrucât dispune de efective mai mari și, bucurîndu-se de încrederea germanilor, ar putea efectua pregătirile secrete cuvenite. El a spus că apreciază că Antonescu ar fi dornic să conducă o asemenea mișcare, căci „el știe că războiul este pierdut și, ca orice colaboraționist, tot ce dorește este să-și salveze pielea”. Pe de altă parte, dacă Aliații doresc o acțiune imediată, interesele lui Maniu sunt îndreptate spre o *lovitură de stat*, dar înainte de a întreprinde aceasta, ar dori asigurări de la Aliați în următoarele puncte : (1) Independența României să fie menținută. (2) Drepturile ei teritoriale să fie respectate. (3) Să i se acorde statut de cobelligerant și (4) În cazul în care este atacată de Bulgaria sau Ungaria ea să fie ajutată de Aliați în felul în care le va fi lor posibil, cum ar fi un bombardament sau sabotaj sau altceva de felul acesta. Întrebat despre „drepturile teritoriale” el a spus că acestea se referă la Transilvania și că viitorul Basarabiei să fie hotărît în cele din urmă printr-un plebiscit, dar că România nu are pretenții la partea din Dobrogea cedată Bulgariei în 1940.

Mai departe, în ceea ce privește *lovitura de stat*, el a spus că se fac diferite planuri și că, acestea includ participarea regelui și a unor ofițeri de toate gradele și a adăugat că, chiar dacă nu are un succes total, ea va avea un efect util în dezorganizarea spatiului frontului german. Pe de altă parte, varianta unei lovitură strict guvernamentale sub conducerea maresalului, va permite folosirea în întregime a 10 sau 15 divizii. El a spus că în prezent germanii au numai 40 000 de soldați în România, dar că aceștia controlează toate punctele-cheie inclusiv aeroporturile și căile ferate dinspre Basarabia. Din partea Aliaților se așteaptă un ajutor im-

¹ Cele două telegrame provin de la ambasadorul american la Cairo, Lincoln MacVeagh.

² Nicolai Vasiliievici Novikov.

³ Christopher Eden Steel, consilier adjunct al Ambasadei britanice la Cairo.

⁴ Daniel Semonovici Solod, consilier al Ambasadei sovietice, și Harold Shantz, insărcinat cu afaceri al S.U.A. pe lingă guvernele iugoslav și grec în exil la Cairo.

diat constind în sprijin aerian și o debarcare la Constanța. Cind a fost întrebat cine își va asuma această din urmă operațiune, el a spus că evident numai rușii săn în situația de a o face.

În concluzie el a fost informat că guvernele noastre respective vor fi informate în legătură cu ce spusese el. El a spus că nu se poate întoarce în România „decit o dată cu forțele aliate”, dar că poate comunica cu șefii săi prin ambasadorul român la Ankara⁵.

⟨Telegrama de la⟩ Cairo, 18 martie :

„Am primit acum un proiect preliminar al proceselor verbale ale întâlnirii cu Știrbei, dar întrucât se adaugă foarte puțin la rezumatul transmis în telegrama mea Yugos 61 din 17 martie, 8 p.m. și completat în cele ce urnează, textul aprobat, cind va fi disponibil, va fi transmis la Washington pe calea aerului în loc de telegraf, așa cum am înțeles că se va face și pentru Londra.

Subliniind preferința pentru o acțiune a guvernului mai degrabă decit o lovitură de stat, Știrbei a spus că planurile lui Maniu săn gata, dar o acțiune prematură ar fi periculoasă, iar germanii ar reprema o lovitură de stat în cîteva ore. Cu toate acestea, opoziția va colabora din tot sufletul la o schimbare bruscă chiar a guvernului și ar urmări ca guvernul să-și indeplinească obligațiile de a acționa cu Aliații și de a întreprinde o acțiune militară împotriva germanilor.

Ca răspuns la anumite întrebări, Știrbei a spus că, în eventualitatea unei lovitură de stat, Maniu ar prefera să nu capituzeze în fața Aliaților, dar este gata să o facă dacă i se va cere, că printre ofițerii pe sprijinul căror se poate conta se numără generalii Nicolescu⁶ și Potopeanu⁷, că poporul român este acum incapabil de a organiza sabotaje la mijloacele de comunicații; și că armata este incomplet mobilizată, dar că Antonescu ar trebui să decreteze o mobilizare totală și să o justifice prin amenințări din partea Ungariei”.

Hull

503

1944 martie 23, Moscova. Telegramă a ambasadorului american în U.R.S.S., Averell Harriman, prin care-l informează pe secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, despre un schimb de serisori între V. M. Molotov și ambasadorul britanic la Moscova, J. K. Clark Kerr, privind con vorbirile de la Cairo dintre reprezentanții români și cei ai Aliaților.

Moscow, March 23, 1944, 8 p.m.
Received March 24, 11:50 a.m.

1003. The British Ambassador¹ has given me a letter dated March 22 which he has received from Molotov in reply to his own letter of March 20

⁵ Alexandru Crețeanu.

⁶ Constantin Nicolescu.

⁷ General de brigadă Potopeanu Gheorghe, ministru secretar de stat la Departamentul Economiei Naționale.

regarding the talks between Allied representatives and Prince Stirbey in Cairo.

Molotov explained that from the preliminary reports received by the Soviet Government regarding these talks, Prince Stirbey does not appear to represent Maniu and has no authority from him to carry on conversations with the Allies; that it is now clear Maniu is not one of those leaders who might oppose Antonescu and that it is more probable that his actions are taken with Antonescu's permission, Maniu thus being a tool in his hands. Molotov adds that it is not at present clear either from Stirbey's statements or from other information that Antonescu shows interest in or a desire for negotiations with the Allies leading to Rumania's withdrawal from the war and her taking the side of the Allies against Germany.

In view of the above, Molotov concludes that, based on available information, „there are no grounds for attaching importance to Stirbey's statements" and Molotov expresses doubt "as to whether the negotiations which have been in progress with Prince Stirbey during the past few days in Cairo can lead to positive results".

The British Ambassador is given me his reports of the conversations and has read me a cable just received describing the communication received by the British Embassy in Turkey from the Rumanian Minister there² regarding Antonescu's invitation to meet Hitler and the prompt reply dispatched by the Commander-in-Chief Mediterranean theatre³.

It would be helpful if I could be informed of our views regarding the developments in Rumania in the event that Molotov raises the question with me.

Harriman

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 775—776; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/2351. Publicat in *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966*, p. 153—154

Moscova, 23 martie 1944, 8 p.m.
Primită: 24 martie, 11,50 a.m.

1003. Ambasadorul britanic¹ mi-a dat o scrisoare datată 22 martie pe care o primise de la Molotov ca răspuns la scrisoarea sa din 20 martie referitoare la con vorbirile de la Cairo dintre reprezentanții Aliaților și prințul Stirbei.

Molotov a explicat că din rapoartele preliminare primite de guvernul sovietic referitoare la aceste con vorbiriri, prințul Stirbei nu pare să-l reprezinte pe Maniu și nu este imputernicit de el să poarte negocieri cu Aliații; că acum totul este clar: Maniu nu este unul dintre acei lideri care să se poată opune lui Antonescu și este mai probabil că acțiunile săle sint

¹ Sir Archibald Clark Kerr.

întreprinse cu permisiunea lui Antonescu, Maniu fiind doar o unealtă în mîna acestuia. Molotov adaugă că în prezent nu a reieșit clar nici din declaratiile lui Știrbei și nici din alte informații că Antonescu manifestă interes sau dorință pentru negocierile cu Aliații, care să ducă la ieșirea României din război și trecerea ei de partea Aliaților împotriva Germaniei.

„Avînd în vedere cele de mai sus, Molotov conchide că, pe baza informațiilor disponibile, „nu există motive să se acorde importanță declaratiilor lui Știrbei” și Molotov exprimă dubii „asupra faptului dacă negocierile care s-au desfășurat cu prințul Știrbei în ultimele cîteva zile la Cairo pot duce la rezultate pozitive”.

„Ambasadorul britanic îmi dă rapoartele lui asupra con vorbirilor și mi-a citit o telegramă primită atunci în care se transmitea comunicarea primită de Ambasada britanică în Turcia de la ministrul român de acolo ² în legătură cu invitația făcută lui Antonescu de a se întîlni cu Hitler și răspunsul prompt al Comandantului Suprem al frontului mediteranean ³.

„Ar fi de utilitate dacă aș putea fi informat în legătură cu opinile noastre privind evenimentele din România în eventualitatea că Molotov deschide discuția cu mine.

Harriman

504

1944 martie 23, Washington. **Instrucțiuni ale Departamentului de Stat către ambasadele americane de la Londra și Cairo în care se exprimă satisfacția în legătură cu propunerile românești privind ieșirea României din război și alăturarea ei Aliaților.**

Department of State

Amembassy
London
Secret

Washington, March 23, 1944

Your 2253, March 20. The Department shares the satisfaction expressed by the Foreign Office regarding the unexpectedly realistic approach as indicated by the Rumanian proposals. Whereas we feel it is for the Rumanians to decide whether a Maniu coup or a government volte face should be employed to bring about a change of front, it is recognized that Antonescu would if he is willing and prepared to act without delay dispose of more effective means and have the greater chance of success.

The Department believe that the particular points raised by Stirbey would not seriously conflict with the terms the Allies may be able to work out among themselves. The American military authorities consider that

² Alexandru Crețeanu.

³ Sir Henry Maitland Wilson.

the Rumanian stipulations are unobjectionable from the United States military point of view. They have also indicated their belief that Rumania's withdrawal from the war and the assumption by Rumania of a status of co-belligerency with the Allies should be of cardinal importance in the further prosecution of the war and that the earlier an agreement can be concluded for such withdrawal the greater should be the magnitude of the loss inflicted on the German armies. In dealing with the situation, of course, full account must be taken of the rapid evolution of events in South-eastern Europe.

Please communicate the foregoing to the Foreign Office and say that a full expression of the United States view giving attention to the specific points contained in the Rumanian proposals is being formulated in consultation with the American military authorities and will be forwarded as soon as possible. The Foreign Office should not feel, however, that it need await the receipt of a more detailed statement of the American view if on the basis of the foregoing general expression it should be found possible to address a communication to Stirbey which might be useful in convincing the Rumanians that they should act now before it is too late.

Repeated to Cairo.

Hull

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 763-764; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740 0011 EW 1939/2321.

Departamentul de Stat

Ambasada americană
Londra
Secret

Washington, 23 martie 1944

Telegrama dv. 2253, 20 martie. Departamentul împărtășește satisfacția exprimată de Foreign Office referitor la abordarea neașteptată de realistă cuprinsă în propunerile românești. În timp ce noi considerăm că românii sănătățile care trebuie să hotărască dacă să se practice o lovitură Maniu sau o întoarcere bruscă a guvernului pentru a realiza o schimbare de front, se recunoaște că Antonescu ar dispune, dacă dorește și este pregătit să acționeze fără întârziere, de mijloace mai eficiente și ar avea mai mari șanse de succes.

Departamentul consideră că anumite aspecte ridicăte de Stirbei nu ar intra într-o contradicție serioasă cu condițiile pe care Alianții le-ar putea stabili între ei. Autoritățile militare americane consideră că stipulațiile române nu ridică nici un fel de obiecție din punctul militar de vedere al Statelor Unite. Acestea și-au manifestat, de asemenea, convingerea că ieșirea României din război și asumarea de către România a statutului de cobelligerant alături de Alianții va avea o importanță cardinală în desfășurarea viitoare a războiului și cu cît mai repede poate fi încheiat un acord

pentru o astfel de retragere, cu atit va fi mai mare dimensiunea pagubelor provocate armatei germane. Tratind aceasta situatie, desigur, trebuie sa se tină pe deplin seama de evoluția rapidă a evenimentelor din Europa de sud-est.

Vă rog comunicați cele de mai sus Foreign Office-ului și spuneți că o formulare completă a opiniei Statelor Unite, acordind atenție aspectelor concrete conținute în propunerile românești, este în curs de elaborare prin consultare cu autoritățile militare americane și va fi transmisă cât mai curind posibil. Dar Foreign Office-ul să nu considere că trebuie să aștepte primirea unei declarații mai detaliate asupra opiniei americane, dacă pe baza declarațiilor generale de mai sus se va crede că i se poate adresa lui Șirbei o comunicare care ar putea fi utilă spre a-i convinge pe români că ei trebuie să acționeze acum, pînă nu este prea tîrziu.

Repetată la Cairo.

Hull

505

1944 martie 24, Cairo. Telegramă a ambasadorului american pe linăgă guvernele grec și iugoslav în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, informind despre desfășurarea con vorbirilor ce au loc la Cairo între Aliati și reprezentanții români; situația delicată în care este pusă România de intențiile germane de a declanșa o nouă ofensivă; ultimatumul dat de generalul Wilson lui Ion Antonescu de a nu da curs inițiativelui lui Adolf Hitler.

Cairo, March 24, 1944, 5 p.m.
Received March 24, 3:34 p.m.

Yugos. 68. Under stress of developing circumstances Stirbey expressed the desire to talk specially and separately with the Soviet Ambassador here and my British colleague¹ has inquired of London whether this can be permitted, in the belief that Stirbey would certainly be willing to report anything which might be said. Meanwhile on March 22 Stirbey received from the Rumanian Ambassador in Ankara² through the British the following message which the Department will note reveals the actually close connection between the Rumanian Government and the emissary.

"I have received a telegram from Mihai Antonescu telling me that Marshal Antonescu was invited to Hitler's headquarters and that he (Mihai) will probably accompany him. Mihai sends me the following: ; I must know at once what is the impression made by recent events in Hungary³ the effect they may have on eventual territorial problems with which Rumania may be faced. In view of rapid turn of events from the Hungarian standpoint it is necessary that we should know upon what eventual political and military help we can count. I wish to draw your attention to vital character of present statement and necessity of obtaining clear understanding by Wednesday March 22nd at least."

155

" I consider that Germans now having control of Hungary will repeat their demands to Rumania to send entire army to assist Germans upon whatever final defense line they may decide. Previous pretext of a defense against possible Hungarian attack no longer exists. Therefore Rumania is faced with either still closer collaboration with Germany or resistance to Germany without knowing upon what immediate assistance she can count and what she may expect in the future from political standpoint."

In reply to the above General Wilson in his quality of Supreme Allied Commander in the Mediterranean sent on the same date the following to Marshal Antonescu.

" You should on no account visit Hitler. If you do, this will be taken as a final evidence of Roumanian intention to collaborate to the end with Germany and your country will have to take the full consequences.

You should at once surrender to the Three Great Powers and order Roumanian troops to oppose no resistance to the Russians. The Germans are in a hopeless position in South Russia and you have now your last and best chance to contribute to their total defeat. We shall judge by results and nature of peace terms ultimately imposed on Roumania will be largely determined by the extent to which she contributes towards the defeat of Germany. The more you do to embarrass the Germans the swifter will be their defeat and the better the prospect of saving Roumania from becoming a battleground during the coming weeks.

Acknowledge receipt at once".

I have advised my British colleague of the contents of the Department's telegram No. 2146 of March 22,5 p.m., to London but no word has yet been received from there in this connection and meanwhile the Department may consider that General Wilson's reply gives the Allied position as of the present moment.

MacVeagh

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 781-782; The National Archives of the United States, Washington C.D., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/2353. Publicat in *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers, 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington, 1966*, p. 154-155.

Cairo, 24 martie 1944, 5 p.m.
Primită: 24 martie, 3,34 p.m.

Yugos. 68. Sub tensiunea evenimentelor în curs de desfăşurare, Șirbei și-a exprimat dorința de a vorbi în particular și separat cu ambasadorul sovietic de aici, iar colegul meu britanic¹ a întrebat la Londra dacă așa ceva se poate permite, convins fiind că Șirbei ar dori cu siguranță să informeze asupra unui lucru care nu poate fi spus. Totodată, la 22 martie, Șirbei a primit de la ambasadorul român la Ankara², prin inter-

¹ Lordul Moyne.

² Alexandru Crețeanu.

mediul britanicilor, următorul mesaj care, Departamentul o va observa, dezvăluie de fapt legătura strinsă între guvernul român și emisar.

„Am primit o telegramă de la Mihai Antonescu în care mi se spune că mareșalul Antonescu a fost invitat la cartierul general al lui Hitler și că el (Mihai) probabil îl va însoții. Mihai îmi transmite următoarele :

« Trebuie să știu imediat căre este impresia lăsată de recentele evenimente din Ungaria ³, efectul pe care ele îl pot avea asupra unor eventuale probleme teritoriale cu care România ar putea fi confruntată. Având în vedere evoluția rapidă a evenimentelor din punctul de vedere ungar, este necesar ca noi să știm pe ce ajutor politic și militar posibil putem conta. Aș vrea să vă atrag atenția asupra caracterului vital al prezentei declarații și asupra necesității de a realiza o înțelegere clară pînă miercuri 22 martie cel tîrziu ».

Eu cred că avind acum controlul asupra Ungariei, germanii vor repeta cererea către România de a trimite întreaga armată să-i ajute pe germani pe orice linie de apărare o pot ci hotărî. Pretextul anterior de apărare împotriva unui posibil atac ungar nu mai există. De aceea România este confruntată cu dilema : fie încă o strinsă colaborare cu Germania, fie opoziția față de Germania fără să știe pe ce ajutor imediat poate conta și la ce se poate aștepta în viitor din punct de vedere politic.

Ca răspuns la cele de mai sus, generalul Wilson, în funcția sa de Comandant Suprem al forțelor aliate din Mediterana a trimis în aceeași zi următorul mesaj înăreșalului Antonescu :

Nu trebuie sub nici un motiv să mergeți la Hitler. Dacă o veți face, aceasta va fi interpretată ca o dovedă categorică a intenției României de a colabora pînă la sfîrșit cu Germania și țara dv. va trebui să suporte toate consecințele.

Dv. trebuie să capitulați imediat în fața celor trei Mari Puteri și să ordonați trupelor române să nu mai lupte cu rușii. Germanii se află într-o situație desperată în sudul Rusiei și dv. aveți acum cea mai bună și cea din urmă șansă să contribuviți la infringerea ci totală.

Rezultatele și natura condițiilor de pace care, în cele din urmă, vor fi impuse României, vor fi în general determinate de măsura în care ea va contribui la înfringerea Germaniei. Cu cit veți face mai mult ca să-i împiedicați pe germani, cu atit mai rapidă va fi infringerea lor și cu atit mai mari vor fi perspectivele de a salva România să devină un cîmp de bătaie în săptămînile care urmează.

Confirmăți de primire imediat.

L-am informat pe colegul meu britanic de conținutul telegramei Departamentului nr. 2146-din 22 martie, 5 p.m. către Londra, dar pînă acum nu s-a primit nici un cuvînt de acolo în legătură cu asta și Departamentul poate considera totodată că răspunsul generalului Wilson reprezintă poziția Aliatilor în momentul de față.

MacVeagh

³ Ocuparea militară a Ungariei de către Germania în 19-20 martie 1944.

1944 martie 25, Cairo. Telegramă a ambasadorului american pe lingă guvernele grec și iugoslav în exil, L. MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, informind despre un mesaj pe care Barbu Știrbei îl primise de la Iuliu Maniu, în care acesta prezenta pericolul ca România să fie ocupată de trupe germane după ocuparea Ungariei.

Cairo, March 25, 1944, 5 p.m.
Received March 25, 2:08 p.m.

Yugos. 69. Prince Stirbey has received a message from Maniu despatched from Bucharest, March 22 and from Ankara, March 24 of which the following is a paraphrase :

"With the consent of the King, I ask you to place the following before the British and American representatives knowing there is every indication that Rumania, like Hungary, will be asked to accept German troops in the country and that Germany will strive for still closer collaboration and make every attempt to force Rumania to greater military effort against the Soviet Union.

The occupation of Rumania following that of Hungary, which certainly will be followed shortly by occupation of Bulgaria, will mean completion of Germany's preparations for defense of the Balkans.

To have some basis on which to organize a possible attempt at resisting the German occupation we must know if we can count on a minimum of help from the Anglo-Americans. We realize we can not count at once upon a large military operation but they should at least consider giving limited but immediate help from airborne troops and airforces.

The zone of attempted resistance would be at Oltenia and the Banat in order to have the possibility of eventual retreat into Yugoslavia.

It is not impossible that large scale invasion of Rumania by the Germans may be delayed a short time until the Germans are completely installed in Hungary ; therefore it is not yet too late to organize Anglo-American military assistance."

Lord Moyne has informed Stirbey that this message cannot be accepted because it is addressed only to the British and Americans and not to all three negotiating powers ; and that negotiations will be resumed upon receipt of a message addressed jointly to the British, Russian and American representatives.

My Soviet colleague called on me yesterday afternoon and expressed surprise, not unmixed with indignation, that General Wilson should have sent his telegram¹ to Antonescu (see my Yugos. 68, March 24, 5 p.m.) without previous consultation with him. He ascertained that I also had not been consulted but when I pointed out that the General had acted in his capacity as Allied Commander he replied that, while the General may be Allied Commander in the Mediterranean, the area concerned is in the Eastern and not the Mediterranean theatre. He admitted that the General's strong warning might have a salutary effect in

stiffening Rumania's resistance to German demands but, though somewhat mollified when he left me, he appeared to be still of the opinion that there should have been a consultation before any action was taken through an emissary with whom the three powers have entered into contact jointly.

Lord Moyne has informed me that when the Foreign Office received a copy of General Wilson's message it immediately telegraphed to ask whether the Soviet Ambassador had been consulted in the matter. In his reply Lord Moyne explained all the circumstances connected with the sending of the message, on which occasion I understand he and Mr. Macmillan² and their Foreign Office advisers were present with General Wilson.

MacVeagh

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 792-794; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/2367. Publicat în *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944*, Volume IV, Europe, Rumania, Washington, 1966, p. 156-157.

Cairo, 25 martie 1944, 5 p.m.
Primită 25 martie, 2,08 p.m.

Yugos. 69. Printul Știrbei a primit un mesaj de la Maniu, transmis din Bucureşti la 22 martie și din Ankara la 24 martie, a cărui descifrare este următoarea :

„Cu consemnămintul regelui, vă rog să puneti următoarea problemă reprezentanților britanic și american, știind că există toate indicile că României, asemenea Ungariei, să i se ceară să accepte trupe germane în țară și că Germania va lupta pentru o colaborare și mai strânsă și va face toate încercările posibile de a obliga România la un efort militar mai mare împotriva Uniunii Sovietice.

Ocuparea României, urmând celei a Ungariei, care cu siguranță va fi urmată la scurt timp de ocuparea Bulgariei, va însemna încheierea pregătirilor Germaniei pentru apărarea Balcanilor.

Pentru a avea o oarecare bază în vederea organizării unei posibile tentative de a ne opune ocupației Germaniei, noi trebuie să știm dacă putem conta pe minimum de ajutor din partea anglo-americanilor. Noi ne dăm seama că nu putem conta imediat pe o operațiune militară de proporții, dar ei trebuie să ia în considerare cel puțin acordarea unui ajutor limitat dar imediat în trupe aeropurtate și de desant.

Regiunea în care se va încerca rezistență va fi în Oltenia și Banat pentru a avea astfel posibilitatea unei eventuale retrageri în Iugoslavia.

„Nu este imposibil ca o invazie pe scară mare a României de către germani să fie amînată scurt timp, pînă cînd germanii se instalează complet în Ungaria; de aceea, nu este încă prea tîrziu să se organizeze un ajutor anglo-american”.

Lordul Moyne l-a informat pe Știrbei că acest mesaj nu poate fi acceptat întrucât el este adresat numai britanicilor și americanilor și nu tuturor celor trei puteri negociațioare; și că negocierile vor fi reluate după primirea unui mesaj comun reprezentanților britanic, rus și american.

Colegul meu sovietic mi-a făcut ieri o scurtă vizită și și-a exprimat surpriza, amestecată cu indignare, că generalul Wilson a trimis acea telegramă¹ lui Antonescu (vezi telegrama mea Yugos. 68 din 24 martie, 5 p.m.) fără o consultare prealabilă cu el. El a constatat că nici eu nu fusesem consultat, iar cînd eu am menționat că generalul a acționat în calitatea sa de Comandant al forțelor aliate, el mi-a replicat că în timp ce generalul poate fi Comandantul trupelor aliate din Mării Negre, zona implicată se află pe frontul estic, nu pe cel mediteranean. El a recunoscut că avertismentul sever al generalului ar putea avea un efect salutar în consolidarea opoziției României față de cererile germane, dar, deși era întrucîtva mai potolit cînd a plecat de la mine, el părea să mai împărtășească opinia că trebuie să existe o consultare înaintea oricărei acțiuni luate printr-un emisar cu care cele trei puteri au intrat în legătură împreună.

Lordul Moyne ne-a informat că atunci cînd Foreign Office-ul a primit o copie a mesajului generalului Wilson, a telegraflat imediat să întrebe dacă ambasadorul sovietic fusese consultat în această problemă. În răspunsul său, Lordul Moyne a explicat toate întrejurările legate de trimiterea mesajului, ocazie cu care eu am înțeles că el și domnul MacMillan² și consilieri de la Foreign Office erau de acord cu generalul Wilson.

MacVeagh

507

1944 martie 25, Washington. Instrucțiuni ale secretarului de stat al S.U.A.¹ Cordell Hull, trimise ambasadorului american la Moscova, Averell Harriman, în care expune punctul de vedere al guvernului și autorităților militare americane asupra oportunității ieșirii României din război.

Washington, March 25, 1944, 9 p.m.

710. Your 1003, March 23. Since the Department had not been led to believe that Prince Stirbey would be authorized to negotiate an agreement or to sign a document of surrender or armistice with the Allies, it has not felt that his lack of credentials necessary for such a purpose need be construed as indicating that he could not be considered as representing Maniu in Cairo conversations. While it cannot be assumed,

¹ Doc. nr. 505, 1944 martie 24, Cairo.

² Harold Macmillan — ministru rezident britanic la Cartierul general aliaț din Africa de nord.

in view of recent events, that these talks will lead swiftly to a concrete solution of the Rumanian situation, it is believed they may prove to be useful and afford a possible implement for facilitating Rumania's elimination from the war.

The Department's further views are contained in the following telegram sent to London :

"The Department shares the satisfaction expressed by the Foreign Office regarding the unexpectedly realistic approach as indicated by the Rumanian proposals. Whereas we feel it is for the Rumanians to decide whether a Maniu coup or a government *volte-face* should be employed to bring about a change of front, it is recognized that Antonescu could if he is willing and prepared to act without delay dispose of more effective means and have the greater chance of success.

The Department believes that the particular points raised by Stirbey would not seriously conflict with the terms the Allies may be able to work out among themselves. The American military authorities consider that the Rumanian stipulations are unobjectionable from the United States military point of view. They have also indicated their belief that Rumania's withdrawal from the war and the assumption by Rumania of a status of co-belligerancy with the Allies should be of cardinal importance in the further prosecution of the war and that the earlier an agreement can be concluded for such withdrawal the greater should be the magnitude of the loss inflicted on the German armies. In dealing with the situation, of course, full account must be taken of the rapid evolution of events in Southeastern Europe.

Please communicate the foregoing to the Foreign Office and say that a full expression of the United States view giving attention to the specific points contained in the Rumanian proposals is being formulated in consultation with the American military authorities and will be forwarded as soon as possible. The Foreign Office should not feel, however, that it need await the receipt of a more detailed statement of the American view if on the basis of the foregoing general expression it should be found possible to address a communication to Stirbey which might be useful in convincing the Rumanians that they should act now before it is too late".

Hull

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 777-779, The National Archives of the United States, Washington D.C., General Record of the Department of State (R.G. 59 European War 740.00119 EW 1939/2351. Publicat in *Foreign Relations of the United States*, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 157-158.

Washington, 25 martie 1944, 9. p.m.

710. < Referitor la telegrafla > dv. 1003, din 23 martie

Deși Departamentul nu a fost convins că prințul Șirbei ar fi autorizat să negocieze un acord sau să semneze un document de capitulare sau de armistițiu cu Aliații, el nu a socotit că lipsa imputernicirilor necesare în asemenea scop trebuie interpretată ca indicind că el nu poate fi considerat a fi reprezentantul lui Maniu la con vorbirile de la Cairo. Cu toate că nu se poate afirma, având în vedere recentele evenimente, că aceste con vorbiri vor duce repede la o soluționare concretă a situației din

România, se consideră că ele se pot dovedi utile și vor oferi un posibil mijloc de a ușura scoaterea României din război.

Celealte opinii ale Departamentului sunt cuprinse în următoarea telegramă trimisă la Londra :

„Departamentul împărtășește satisfacția exprimată de Foreign Office referitoare la abordarea neașteptată de realistă pe care o denotă propunerile românești. În timp ce noi socotim că românilor le revine să hotărască dacă o lovitură a lui Maniu sau o întoarcere a guvernului va fi folosită pentru a realiza o schimbare a frontului, se recunoaște că Antonescu ar dispune, dacă ar dori și ar fi pregătit să acționeze fără întârziere, de mijloace mai eficace și ar avea mai mari șanse de succes.

Departamentul crede că problemele deosebite ridicate de Știrbei nu vor contraveni în mod grav acelor condiții pe care Aliații le pot elabora între ei. Autoritățile militare americane consideră că prevederile românești sunt, din punctul de vedere militar al Statelor Unite, admisibile. Ele și-au exprimat totodată convingerea că retragerea României din război și acordarea unui statut de cobeligeranță cu Aliații României vor avea o importanță cardinală în ducerea în continuare a războiului și că, cu cît mai devreme se va încheia un acord pentru o astfel de retragere, cu atât mai mare va fi dimensiunea pierderilor provocate armatelor germane. În abordarea situației, desigur, va trebui să se ia absolut în considerare evoluția rapidă a evenimentelor în Europa de sud-est.

Vă rog comunicați cele de mai sus la Foreign Office și spuneți că o formulare completă a poziției Statelor Unite, care să acorde atenție aspectelor concrete conținute în propunerile românești, este în curs de elaborare, în cadrul unor discuții cu autoritățile militare americane și va fi transmisă cît de curind posibil. Foreign Office-ul nu trebuie să considere că este necesar să aștepte primirea unei declarații mai detaliate privind opinia americană dacă pe baza formulării generale de mai sus se va socoti posibil să se trimită lui Știrbei o comunicare, care ar fi utilă în a-i convinge pe români că ei trebuie să acționeze acum, înainte să fie prea tîrziu.”

Hull

508

1944 martie 27. Fragment din buletinul informativ al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la manifestul comunist răspândit în Capitală și semnat „Grupul patriotic Grivița”.

Președinția Consiliului de Miniștri
Secretarul General
Serviciul Centralizării Informațiilor

Buletin de informații
din 27 martie 1944, ora 12

Informații interne

Chestiuni politice

În noaptea de 24/25 martie agenții de propagandă ai mișcării comuniste au aruncat în curțile de pe strada General Mărășcu manifeste comu-

niste, tipărite pe bucăți de hirtie de dimensiunile 8/11 centimetri, cu următorul conținut :

LIBERTATE – PÎINE – PACE

Noi asta vrem !

Hitler și Antonescu au dat Ardealul grofilor unguri, iar armata română au trimis-o la moarte în Rusia.

Numai ruperea alianței cu hitlerismul și ieșirea din războiul său, numai o pace cu Națiunile Unite, numai o bună înțelegere cu Uniunea Sovietelor ne pot salva țara de la un dezastru total. Hitlerismul nu renunță la război și crime, el trebuie distrus !

Antonescu și clica sa nu renunță la putere, ei trebuie doboriți. Drepturi naționale, politice și sociale se pot cucerii numai prin luptă unită și hotărâtă. Vrem guvern liber ales. Vrem eliberarea detinuților politici antifasciști și a tuturor nesupușilor la mobilizare și măsurile de sprijinire a războiului hitlerist, din închisori și lagăre. Sabotați și distrugăți prin toate mijloacele mașina de război hitleristă. Trăiască România liberă !

Grupul patriotic Grivița

Pe verso se dă o imagine a viitoarei justiții comuniste, cu următorul text :

„Trădătorii de neam, asasini femeilor și copiilor vor fi judecați la locul crimei.

Moarte criminalilor de război și complicitelor. Citește, răspindește-l, acționează !”

Se fac investigații pentru descoperirea autorilor și colportorilor. (Ministerul Afacerilor Interne).

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 30—31.

509

1944 martie 27, Cairo. Telegramă a ambasadorului american pe lîngă guvernele grec și iugoslav în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, prin care informează despre o serioare a comisarului poporului pentru afaceri externe al U.R.S.S., Veaceslav Mihailovici Molotov, către Foreign Office în legătură cu posibilitatea scoaterii României din război și dorința guvernului sovietic de a stabili un contact cu Ion Antonescu.

Cairo, March 27, 1944, 7 p.m.
Received March 28—8:10 a.m.

Yugos 70. See my Yugos 65 of March 18, 8 p.m. I have been informed by Lord Moyne that while Molotov's reactions to the Stirbey proposals were in line with my Soviet colleague's remarks, he received late yesterday the 26th a message from London quoting a further letter from

Molotov which has brought the Soviet Government very decidedly into the picture. This letter states that while "the Soviet Government have little hope of usefulness of premature contact with Marshal Antonescu since his Government have behaved generally worse than the Finnish and Hungarian Governments by leaving their troops in the front line against Soviet troops in the Crimea", they are "willing to try to establish the contact with Antonescu", and "consider that measures already taken by General Wilson should be supplemented" in the respects quoted below.

Apparently accepting this as Soviet approval of British approach to Antonescu through Maniu, Lord Moyne early this morning radioed "to Mr. Maniu from HMG¹ the following message containing the substance of Molotov's letter :

„HMG is informed by the Soviet Government as follows :

(1) The Soviet Government is now ready to try to establish contact with Antonescu.

(2) In addition to measures already urged by General Wilson they state the following :

(a) Antonescu should order Rumanian troops in contact with Soviet troops to lay down arms and surrender to Soviet troops. If this order is issued and carried out by Rumanian troops in the Crimea or Dniester area, Soviet Commander undertakes to send surrendered troops to one of Pruth areas to be handed over to Antonescu for organization by Rumanian Government for resistance to the German troops.

(b) Direct contact should be established between Soviet command and Rumanian supreme command for the settlement of practical problems connected with mutual military aid against the Germans. For this purpose Antonescu should appoint authorized person or give necessary authority to one of the Rumanian generals who are prisoners in Russia.

Message ends. Please pass this message to Antonescu by quickest means and advise us immediately when you have done this."

Lord Moyne has sent my Soviet colleague copy of the above message which was despatched without prior consultation with Mr. Novikov or myself on the grounds that immediate action was vital and the clandestine radio channel operates only in the very early morning hours. For the same reason General Wilson was not consulted since he is no longer here.

On March 25 Maniu telegraphed that the two Antonescu had gone to Hitler and that General Wilson's message had arrived after their departure. In a further message received today, Maniu indicates that the Antonescu have returned and that he has no precise information regarding the decision taken but that "the occupation of Rumania appears to have been avoided".

MaeVeagh

■ Arhivele Statului Bucureşti, colectia Microfilme S.U.A., r. 662, c. 795—798; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/2376. Publicat in *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944*, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 160—161.

Yugos 70. Vezi *(telegrama)* mea **Yugos 65** din 18 martie, 8 p.m. Lordul Moyne m-a informat că deși reacția lui Molotov la propunerile lui Știrbei concorda cu remarcile colegului meu sovietic, el a primit ieri după-amiază tîrziu al 26-lea mesaj de la Londra, redînd o nouă scrisoare de la Molotov care a adus guvernul sovietic chiar în centrul atenției. Această scrisoare afirmă că, cu toate că „guvernul sovietic avea puține speranțe în utilitatea unui contact prematur cu mareșalul Antonescu datorită faptului că atitudinea lui fusese în general mai rea decât cea a guvernelor finlandez și maghiar, lăsîndu-și trupele în prima linie împotriva trupelor sovietice în Crimeea”, el „dorește să încearcă să stabilească legătura cu Antonescu” și „să considere că măsurile luate deja de generalul Wilson vor fi suplimentate” în sensul citat mai jos.

Considerind aceasta în mod evident că o aprobare a avansului britanic făcut lui Antonescu prin intermediul lui Maniu, lordul Moyne a telegraflat în dimineață aceasta „domnului Maniu din partea guvernului Maiestății Sale”¹ următorul mesaj conținînd esența scrisorii lui Molotov :

„Guvernul Maiestății Sale este informat de guvernul sovietic de următoarele :

(1) Guvernul sovietic este gata acum să încearcă să stabilească un contact cu Antonescu.

(2) Pe lîngă măsurile cerute deja de generalul Wilson, ei afirmă următoarele :

a. Antonescu trebuie să ordone trupelor române aflate în legătură cu trupele sovietice să depună armele și să se predea trupelor sovietice. Dacă acest ordin este emis și executat de trupele române din Crimeea sau din regiunea Nistrului, Comandamentul sovietic se obligă să trimită trupele capitulate într-o din zonele de pe Prut pentru a fi predate lui Antonescu în scopul organizării lor de către guvernul român în vederea unei rezistențe împotriva trupelor germane.

b. Legătura directă trebuie stabilită între Comandamentul sovietic și Înalțul Comandament român pentru reglementarea problemelor de ordin practic legate de ajutorul reciproc împotriva germanilor. Pentru aceasta Antonescu trebuie să numească o persoană autorizată sau să dea împunerică necesară unuia dintre generalii români, prizonieri în Rusia. Mesajul se încheie. Vă rog transmiteți acest mesaj lui Antonescu prin mijloacele cele mai rapide și înștiințați-ne imediat ce ați făcut aceasta”.

Lordul Moyne a trimis colegului meu sovietic un exemplar din mesajul de mai sus, care fusese transmis fără o consultare prealabilă cu domnul Novikov sau cu mine pentru că o acțiune imediată este vitală, iar canalul de radio secret funcționa numai în primele ore ale dimineții. Pentru același motiv, generalul Wilson nu a mai fost consultat, întrucât el nu mai este aici.

Pe 25 martie Maniu a telegraflat că cei doi Antonescu plecaseră la Hitler și că mesajul generalului Wilson ajunsese după plecarea lor. Într-un

¹ His Majesty's Government -- Guvernul Maiestății Sale (regele Angliei).

nou mesaj primit astăzi, Maniu arată că cei doi Antonescu s-au întors și că nu are informații precise privind hotărîrea luată, dar că „ocuparea României pare să fi fost evitată”.

MacVeagh

510

1944 martie 27, Washington. Notă a adjunctului șefului Secției pentru probleme sud-europene, Cavendish W. Cannon, către directorul Direcției pentru probleme europene a Departamentului de Stat, James Clement Dunn, privind continuarea tratativelor de la Cairo și condițiile ce urmau să-i fie puse lui Ion Antonescu și lui Iuliu Maniu pentru ca România să iasă din război.

⟨ Washington⟩, March 27, 1944

Mr. Dunn,

Mr. Pares¹ of the British Embassy came to see me yesterday (Sunday) evening to read to me, from rough, untyped coderoom copy, the substance of a series of telegrams, beginning with one to the Foreign Office from the British Ambassador² at Moscow. It was to the effect that Mr. Molotoff had sent a letter to the Ambassador, referring to the Rumanian peace proposals, and, after some abuse of the Rumanians as being the worst of the satellites, offering “at the request of the British Government” nevertheless to continue to deal with Prince Stirbey.

The Russians then made a proposal to the effect that contact should at once be established with Marshal Antonescu, supplementary to the message which General Wilson has already sent him, covering these points :

(a) Antonescu should order Rumanian troops in contact with the Russians to surrender.

(b) If this order can be carried on as regards Rumanian formations in the Dniester and Crimea regions, such troops, after surrender, would then be sent to the Prut areas to be returned to Marshal Antonescu for organization by the Rumanians for use against the Germans ;

(c) Contact should be established between the Rumanian and Soviet commands, for handling “practical problems of mutual basic aid” against the Germans ; Marshal Antonescu to name the Rumanian personality for this purpose, or to agree that it should be one of the Rumanian generals already surrendered and now in the USSR.

A second telegram gave the text of a message from London to Lord Moyne, the British Resident Minister at Cairo, instructing him to see that through General Wilson a message is sent to Antonescu along the lines indicated above. This telegram also said that since Antonescu may not be reached (he is reported to have obeyed the summons to Hitler) the same measures should be applied by Maniu or anyone else coming into effective control of the Rumanian Government. Accordingly, a simi-

lar communication should be given to Prince Stirbey, by the representatives of the three Governments (Great Britain, the USSR, and the United States) at Cairo, for transmission to Maniu.

The telegram to the Embassy at Washington reporting the above requested that the Department be informed, with the request that we send instructions to Cairo to join in the communication to Prince Stirbey as outlined above.

It is to be supposed that paraphrases of the telegrams in question will be sent by the Embassy to the Department in the due course. Meanwhile, I think we can proceed on the basis of the above summary, which is based on notes taken while the telegrams were being read to me.

You will observe that the Russian proposal in its present form would leave the matter of the Rumanian surrender exclusively in Russian hands.

Cavendish W. Cannon

■ *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 158–159. The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.001 EW (Peace)/3–2744.*

Washington, 27 martie 1944

Domnule Dunn,

Domnul Pares¹ de la Ambasada britanică mi-a făcut ieri (duminică) o vizită să-mi citească, în ciornă, un exemplar nedactilografiat din caierea cîfrului, din cele mai importante dintr-o serie de telegramme, începînd cu una către Foreign Office de la ambasadorul britanic² la Moscova. Ea era în sensul că domnul Molotov trimisese o scrisoare ambasadorului referitoare la ofertele românești de pace și, după cîteva ofense aduse românilor, ca fiind cei mai răi dintre sateliți, propunea, cu toate acestea, „la cererea guvernului britanic”, să se continue tratativele cu prințul Stirbei.

Rusii au făcut apoi o propunere în sensul că trebuie imediat stabilit un contact cu mareșalul Antonescu, pe lingă mesajul pe care generalul Wilson îl trimisese deja, cuprînd aceste puncte :

(a) Antonescu trebuie să ordone trupelor române, aflate în legătură cu rușii, să capituleze.

(b) Dacă acest ordin poate fi îndeplinit în ce privește forțele române de pe Nistru și regiunea Crimeea, atunci aceste trupe, după capitulare, vor fi apoi trimise în zona Prutului pentru a fi predate mareșalului Antonescu pentru a fi organizate de români în vederea folosirii lor împotriva germanilor ;

¹ Peter Pares, secretar II al Ambasadei britanică la Washington.

² Archibald J. K. Clark Kerr.

(c) Legătura trebuie stabilită între Comandamentele român și sovietic pentru a discuta „problemele practice ale ajutorului reciproc de bază” împotriva germanilor; mareșalul Antonescu să numească o personalitate românească în acest scop sau să fie de acord ca aceasta să fie unul din generalii români care s-au predat deja și se află acum în U.R.S.S.

O a doua telegramă dă textul unui mesaj de la Londra către lordul Moyne, ministrul rezident britanic la Cairo, dindu-i instrucțiuni să urmărească trimiterea prin generalul Wilson a unui mesaj lui Antonescu în sensul celor de mai sus. Această telegramă mai spunea că întrucât pînă la Antonescu nu se poate ajunge (se informează că el s-a supus chemărilor la Hitler), aceleasi măsuri trebuie aplicate de Maniu sau oricine altcineva care preia controlul efectiv al guvernului român. În consecință, o comunicare similară trebuie făcută prințului Știrbei de reprezentanții celor trei guverne (Marea Britanie, U.R.S.S. și Statele Unite) la Cairo, pentru a fi transmisă lui Maniu.

Telegramă către Ambasada din Washington informînd despre cele de mai sus, cerea ca Departamentul să fie informat, cuprînd cererea că noi să trimitem instrucțiuni la Cairo pentru ca ambasadorul american să se alăture comunicării către prințul Știrbei, cum se specifică mai sus.

Se presupune că decodificările telegramelor în chestiune vor fi trimise de ambasadă la Departament în timp util. În același timp, cred că noi putem continua, pe baza expunerii sumare de mai sus, care este fundamentală pe notișele luate în timp ce telegramele imi erau citite.

Veți lăsa seama la faptul că propunerile rusești în forma lor actuală lăsa problema capitulării României exclusiv în mîinile rușilor.

Cavendish W. Cannon

511

1944 martie 28, Washington. Notă de răspuns a șefului Statului Major pe lîngă Comandantul Suprem al armatei și marinei S.U.A., amiralul William D. Leahy, către secretarul de stat american, Cordell Hull, prin care comunică opiniile Comitetului mixt al șefilor de Stat Major în legătură cu oportunitatea ieșirii României din război.

Washington, 28 March 1944

My Dear Mr. Secretary

The Joint Chiefs of Staff have considered your undated memoranda forwarding a summary of a series of telegrams from Moscow to London <and> to Cairo, setting forth the views of the Soviet Government as to steps now to be taken if the surrender of the Rumanian army can be effected. The Joint Chiefs of Staff note that the Russian proposal in effect leaves the matter of Rumanian surrender exclusively in Russian hands but consider that from a military viewpoint, this is only natural and to be

expected since Russian forces are the only ones prepared to implement and take advantage of the surrender terms.

From the military point of view, the present Rumanian situation is analogous to the Italian situation at the time of her surrender to the British and ourselves. Since Russian participation in Italian operations was impracticable, the western Allied handled the matter of Italian surrender to the three principal Allies and Russian participation in the Italian situation has been limited to representation on the Allied Advisory Council for Italy and the Allied Control Commission.

As indicated in previous letters on this subject, the Joint Chiefs of Staff feel that the detachment of Rumania and the other Balkan satellites from the Axis is militarily of the highest importance and that it is especially desirable that this detachment should take the form of a maximum effort on their part in support of Allied interests. Especially in view of the current developing military situation, prompt results are of the greatest importance and urgency. In view of this, the Joint Chiefs of Staff are of the opinion that no restrictive political considerations should be advanced that would militate against the early surrender of the Rumanian forces.

The Joint Chiefs of Staff recommend that Mr. MacVeagh be instructed to join in the proposed communication from the representatives of the three Governments to Prince Ștefănescu.

Sincerely yours

For the Joint Chiefs of Staff :
William D. Leahy
Admiral, U. S. Navy
Chief of Staff to the Commander
in Chief of the Army and Navy

■ *Foreign Relations of the United States*, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 161-162. The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/3-2833.

Washington, 28 martie 1944

Domnule secretar,

Comitetul mixt al șefilor de Stat Major a examinat nota dv. nedată prin care se trimite un rezumat al unei serii de telegrame de la Moscova către Londra și Cairo, prezintind opiniile guvernului sovietic în ce privește măsurile ce urmează să le luăm acum, dacă acțiunea de capitolare a României poate fi realizată. Comitetul mixt al șefilor de Stat Major ia notă că propunerile rusești lasă, de fapt, problema capitolării României exclusiv în măinile rușilor, dar socotește că din punct de vedere militar aceasta este doar natural și previzibil, căci forțele rusești sunt singurele pregătite să aplice și să profite de condițiile de armistițiu.

Din punct de vedere militar, actuala situație a României este analoagă cu situația Italiei la momentul capitulării acesteia în fața britanicilor și a noastră. Întrucât participarea rusească la operațiunile din Italia era irealizabilă, Alianții apuseni au trecut problema capitulării Italiei celor trei principali Aliați, iar participarea Rusiei la situația din Italia a fost limitată la reprezentarea în Consiliul Aliat Consultativ pentru Italia și la Comisia Aliată de Control.

După cum s-a arătat în scrisorile precedente pe această temă, Comitetul mixt al șefilor de Stat Major consideră că desprinderea României și altor sateliți balcanici din Axă este, din punct de vedere militar, de cea mai mare importanță și este deosebit de oportun ca această desprindere să ia forma unui efort maxim din partea lor în sprijinul intereselor aliate. Îndeosebi, având în vedere actuala situație militară în evoluție, rezultate imediate sunt de cea mai mare importanță și urgență. Tinind seama de aceasta, Comitetul mixt al șefilor de Stat Major este de părere că nu trebuie susținute nici un fel de criterii politice restrictive care ar combate capitularea neîntirziată a forțelor române.

Comitetul mixt al șefilor de Stat Major recomandă ca domnului MacVeagh să i se dea instrucțiuni să se alăture comunicării propuse din partea reprezentanților celor trei guverne adresate prințului Șirbei.

Al dv. sincer,

Pentru Comitetul mixt al șefilor de Stat Major,
William D. Leahy

Amiral, Marina S.U.A.

Şeful Statului Major de pe lîngă Comandantul
Suprem al armatei și marinei

512

1944 martie 29, Moscova. Telegramă a ambasadorului britanic la Moscova, A. Clark Kerr, adresată Foreign Office-ului, în care se precizează acordul de sprijin al guvernului sovietic în cazul răsturnării guvernului Antonescu.

From Moscow to Foreign Office

Sir A. Clark Kerr
No. 849
29th March, 1944

Dated 3.05 p.m. GMT 29th March 1944
Received 4.25 p.m. BST 29th March 1944

Immediate

Molotov replies that the Soviet Government has no objection and has instructed the Soviet Minister in Cairo to tell General Wilson for M. Maniu's information that if M. Maniu stages a coup against the Germans

170

and overthrows Antonescu's Government the Soviet Government are ready to go to his help.

2. Please pass to those concerned.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 704; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43996.

De la Moscova către Foreign Office

Sir A. Clark Kerr
Nr. 849
29 martie 1944

Datată 3,05 p.m. GMT, 29 martie 1944
Primită 4,25 p.m. BST, 29 martie 1944

Urgent

Molotov răspunde că guvernul sovietic nu are nici o obiecție și a instruit ministrul sovietic de la Cairo să-i spună generalului Wilson, pentru informarea lui Maniu, că dacă domnul Maniu plănuiește o lovitură împotriva germanilor și răstoarnă guvernul Antonescu, guvernul sovietic este gata să-i vină în ajutor.

2. Rugăm transmiteți celor interesați.

513

1944 martie 29, Cairo. Telegrama ministrului rezident britanic la Cairo, lord Moyne, adresată Foreign Office-ului, prin care transmite cererile marelui Antonescu și dacă România poate conta pe sprijinul Aliaților în cazul unei schimbări.

From Cairo (Minister Resident) to Foreign Office

Lord Moyne
No. 750
28 th March 1944

Dated 12.25 a.m. 29th March 1944
Received 2.45 a.m. 29 th March 1944

Immediate
Most Secret
Ruomania

Chief of the General Staff, Cairo, has just received a personal telegram from Military Attaché, Angora, who reports that he has received urgent approach from Roumanian Military Attaché¹ avowedly in amplification of Marshal Antonescu's message transmitted through Force 133.

2. Marshal Antonescu now asks 1) if Germany makes written demands, what assistance either from the air or air-borne can Roumania expect from the Allies if she decides to resist?

2. can the Allied Governments assist the Marshal to work up Roumanian will to fight by making some helpful declaration of policy either in regard to Transylvania or at least that the Atlantic Charter will apply to Roumania?

3. The message continues with the following information. The Roumanian Army now has seven divisions in the Crimea, three on the Dnister Front and three near Odessa. The remaining fifteen divisions are secretly mobilising and concentrated in the southwest, west of the line Brasow—Ploesti—Bucharest. These fifteen divisions are fairly well armed by pre-war Balkan standards but short of tanks and anti-tank artillery.

4. The Marshal intends to tell the Germans that he will not engage any further Roumanian divisions beyond the thirteen now fighting until they are properly armed and equipped. He intends to stick to this attitude and hopes the Germans will put up with it and give him a breathing space.

5. If he decides to resist and is hard pressed by the Germans, he intends to withdraw into Yugoslavia and co-operate with the Allies and Tito. Airfields and high octane will be made available if the Allies send air support. The German hold on Ploesti is so strong that he does not consider effective destruction possible.

6. The leakage with regard to Stirbey have caused disappointment and made much trouble with the Germans.

7. The above is a fairly close paraphrase. For comments, see my immediately following telegram ².

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 631—632; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43995.

De la Cairo (Ministru rezident), către Foreign Office

Lordul Moyne
No. 750
28 martie 1944

Datată 12,25 a.m., 29 martie 1944
Primită 2,45 a.m., 29 martie 1944

Urgent
Foarte secret
România

1. Șeful Statului Major General, Cairo, a primit recent o telegramă personală de la atașatul militar, Ankara, care raportează că a primit de urgență o consultare din partea atașatului militar român¹ care amplifică în mod față mesajul înareșalului Antonescu transmis prin *⟨grupul⟩* de armată 133.

2. Mareșalul Antonescu întreabă acum: 1) Dacă Germania face cereri serioase, pe ce sprijin de forțe aeriene sau aeropurtate poate conta România din partea Aliaților dacă se decide să reziste?

¹ Colonel Traian Teodorescu.

2. Pot guvernele aliate să acorde sprijin mareșalului în stimularea voinței românilor de a lupta *împotriva germanilor* făcind anumite declarații politice utile, cu privire la Transilvania sau cel puțin la aplicarea Cartei Atlanticului la România?

3. Mesajul continuă cu următoarea informație. Armata română are acum săpte divizii în Crimeea, trei pe frontul de la Nistru și trei lîngă Odessa. Celelalte cincisprezece divizii sunt mobilizate și concentrate în mod secret în sud-vest, la vest de linia Brașov – Ploiești – București. Aceste cincisprezece divizii sunt îndeajuns de bine înarmate la standardul balcanic antebelic, dar în deficit de tancuri și artilerie antitanc.

4. Mareșalul intenționează să spună germanilor că nu va mai angaja nici o divizie peste cele treisprezece care luptă, pînă ce nu sunt înarmate și echipate cum trebuie. Intenționează să se mențină în această atitudine și speră că germanii vor accepta și-i vor da timp să respire.

5. Dacă decide să reziste și va fi puternic presat de germani, intenționează să se retragă în Iugoslavia și să coopereze cu Aliatii și cu Tito. Aeroporturile și petrolul vor fi accesibile dacă Aliatii trimit ajutor aerian. Stăpînirea germană este atît de puternică la Ploiești, încît nu consideră că este posibilă o distrugere eficientă.

6. Seurgerea *de informații* privitor la Șîrbei a creat dezamăgire și a determinat mult necaz germanilor.

7. Cele de mai sus sunt o parafrasare destul de exactă. Pentru comentarii vezi telegrama ce urmează².

514

1944 martie 29, Cairo. Telegramă trimisă de ministrul rezident britanic la Cairo, lordul Moyne, adresată la Foreign Office, prin care roagă să se transmită dacă guvernul britanic acceptă bombardarea unor obiective indicate de români; și exprimă ezitarea că Antonescu va acționa în timp util.

From Cairo (Minister Resident) to Foreign Office

Lord Moyne
No. 751
28 March, 1944

Dated 12.28 a.m., 29th March 1944
Received 5.35 p.m., 29th March 1944

Immediate
Most Secret

General headquarters are at once instructing Military Attaché Angora to convey to Romanian Military Attaché the Soviet Government's

² Comentariile se referă la faptul că: 1) atașatul militar britanic de la Ankara a fost instruit să transmită imediat atașatului militar român cercile sovietice. „Guvernul sovietic este doritor să încheie un pact cu dv. (Maniu) și colaboratorii militari, presupunind că veți găsi util să preluăți conducerea guvernului și să organizați chiar dv. rezistență” (tel. nr. 115 din 28.III.1944, Arhivele Statului București, r. 405, c. 624); 2) „timpul de a respiră” este un cerc vicios, care arată că germanii au motive să-l suspecteze pe Antonescu și că este un semn care trădează slăbiciunea lor din moment ce Antonescu este în situația de a face orice (tel. nr. 473 din 1 apr. 1944, Arhivele Statului București, r. 405, c. 636 – 637).

message contained in Moscow telegram N. 829 of March 26th. If agreed they suggest further reply should be sent as soon as possible.

1. offering to bomb targets indicated by Roumanians (see Algiers telegram to Cairo No. 58) and

2. saying that the question of a declaration will be considered by the Allied Governments.

2. I hesitate to be optimistic with the Roumanians particularly Antonescu's gang. Mention of a breathing space ("gaining time" in original telegram) has a dubious ring but we must recognise that if he is going to act the Marshal will need a little time. There is at any rate a gleam of hope and considering what good reason the Germans have to suspect him, it is a great sign of their weakness that he is still in a position to do anything at all.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 640; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43995.

De la Cairo (Ministrul rezident), către Foreign Office

Lordul Moyne
Nr. 751
28 martie 1944

Datată 12,28 a.m., 29 martie 1944
Primită 5,35 p.m., 29 martie 1944

Urgent
Strict secret

Marele Cartier General trimite instrucțiuni imediate atașatului militar de la Ankara să transmită atașatului militar român mesajul guvernului sovietic cuprins în telegrama nr. 829 cu data de 26 martie de la Moscova. Dacă sint de acord sugerează să se răspundă cît mai repede posibil.

1. se oferă să bombardeze obiectivele indicate de români (vezi telegrama de la Alger către Cairo nr. 58) și

2. afirmă că va fi luată în considerare problema declarației de către guvernele aliate.

3. Ezit să fiu optimist în privința românilor, în special în privința grupului lui Antonescu. Mențiunea timp de respirație („timp de cîștigat” în telegrama originală) îmi sună dubios, dar trebuie să recunoaștem că dacă este pe punctul să acționeze, mareșalul va avea nevoie de puțin timp. Există în orice caz o rază de speranță și luind în considerare motivele intemeiate pe care germanii le au să-l suspecteze, este o dovadă evidentă a slăbiciunii lor, *(faptul)* că el este încă în situația să mai acționeze.

515

1944 martie 30. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri, cuprindând instrucțiuni ale C.C. al P.C.R. cu privire la organizarea acelor de sabotaj ale gărzilor tineretului patriotic și ale gărzilor de apărare.

174

Buletin de informații
din 30 martie 1944, ora 12

Conducerea comunistă a dat organizațiilor în subordine următoarele instrucțiuni :

— *în vederea constituirii de echipe speciale pentru săvîrșiri de acte de sabotaj în fabrici, uzine etc. să se indice conducerii partidului membrii capabili din întreprinderile industriale, care pot fi folosiți în această acțiune;*

— *să se caute a se încadra tineretul în „grupe antifasciste”, care se vor numi „gărzile tineretului patriotic”. Aceste gărzi vor acționa sub conducerea directă a Comitetului Central al partidului. Vor primi instrucțiuni la timp, iar pînă atunci au misiunea să facă propagandă antigermană în rîndurile populației, în scopul de a pregăti teren favorabil unor importante acțiuni de mase;*

— „față de panica populației evreiești în urma acțiunii singeroase din Ungaria cu ocazia ocupării acesteia de către trupele germane”, *să se formeze „gărzile de apărare” din elementele evreiești, care vor colabora și la acțiunea de propagandă antigermană.*

Instrucțiunile arată totodată că formarea „gărzilor tineretului patriotic” și a „gărzilor de apărare” trebuie să contracareze acțiunea analoagă a actualului regim, care a luat măsuri pentru constituirea de gărzi cetățenești „cu caracter fascist”.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.

(Serviciul Special de Informații)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 32–33.

516

1944 martie 30, Londra. Telegramă a ambasadorului american la Londra, John Winant, cuprindând declarația unei oficialități din Foreign Office în legătură cu hotărîrea guvernului sovietic de a trata cu România.

London, March 30, 1944, 9 p.m.
Received 11 : 55 p.m.

Secretary of State
Washington

2591. We discussed with a Foreign Office official today recent Rumanian developments. He showed us the various telegrams on the

subject, copies of which have gone to Halifax¹ for communication to the Department. The official characterized the Soviet willingness "to collaborate" with Maniu or Antonescu as distinctly surprising and encouraging for the Foreign Office had never believed that Moscow would go so far; the opinion in fact had been that the Soviets might not think it worthwhile to treat in any way with the Rumanians as Rumania would probably be overrun by the Soviets further advances.

The Foreign Office has no news on the latest developments with Rumania but they do not believe that the Germans have yet moved in as they did in Hungary. The Foreign Office has heard nothing about what went on when Antonescu was at Berchtesgaden²; the Marshal is apparently back in Bucharest now.

Winant

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 883; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/2404.

Londra, 30 martie 1944, 9 p.m.
Primită: 11,55 p.m.

Secretarului de Stat
Washington

2591. Noi am discutat astăzi cu o persoană oficială de la Foreign Office recentele evenimente din România. El ne-a arătat diferite telegrame pe această temă, copiile cărora au fost trimise lui Halifax¹ pentru a fi comunicate la Departament. Această persoană oficială a caracterizat dorința sovietică „de a colabora” cu Maniu sau Antonescu ca deosebit de surprinzătoare și incurajatoare căci Foreign Office-ul nu a crezut niciodată că Moscova va merge atât de departe; părerea era, de fapt, că sovieticii ar fi putut să nu considere că merită osteneala să trateze în vreun fel cu români, pentru că România ar fi probabil invadată prin continua înaintare sovietică.

Foreign Office-ul nu dispune de știri privind ultimele evenimente din România, dar ei nu cred că germanii au intrat în România aşa cum au făcut-o în Ungaria. Foreign Office-ul nu aflase nimic despre ce s-a întîmplat cînd Antonescu a fost la Berchtesgaden²; mareșalul, după cit se pare, s-a întors acum la Bucureşti.

Winant

¹ Edward Frederick Lindley Wood, lord Halifax, ambasadorul Marii Britanii în Statele Unite.

² Referire la întîlnirea dintre Hitler și Ion Antonescu la castelul Klessheim (23–24 martie 1944).

1944 martie 30, Cairo. Telegramă a ambasadorului american, Lincoln MacVeagh, pe lîngă guvernele grec și iugoslav în exil, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, prin care-l informează despre cererea lui Antonescu de a repeta pe un anumit canal propunerile guvernului sovietic în vederea încheierii unui armistitău între România și Aliați.

Cairo, March 30, 1944, 5 p.m.
Received March 30, 5 p.m.

Yugos 76. This morning Prince Stirbey forwarded the Soviet Government's proposals (see last paragraph of my Yugos 75, March 29, 8⁹p.m.¹ to Maniu for Antonescu via British channels but at the same hour the British received a message from Maniu relaying a complaint from Antonescu that the message containing the Soviet proposals have not come through Cretzeanu and adding that in view of their vital importance Antonescu desires them repeated through Cretzeanu and through DC² (British parashutist with radio set who was captured and is still held by Antonescu) in which case he will reply direct.

Accordingly the British are replying to Maniu that they are repeating the Soviet proposals through Cretzeanu and will repeat them to Maniu himself by the same channel if he so wishes. Their message adds that they urge Antonescu to establish contact with the Allies by means of the above mentioned DC set as soon as possible ; and that they also urge him to establish contact with the Soviet High Command as advised in the Soviet Government's message.

Our British friends are encouraged by the evident desire of Antonescu to make sure the Soviet offer is authentic. They comment that Antonescu needs time to prepare a change of front and that the daily advance of the Soviet forces must make the advantages of a change constantly more obvious to him.

MacVeagh

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., 3. 662, c. 882—823 : The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/12398. Publicat in *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944*, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 162—163.

Cairo, 30 martie 1944, 5 p.m.
Primită : 30 martie, 5 p.m.

Yugos 76. Astăzi de dimineață prințul Stirbei a transmis propunerile guvernului sovietic (vezi ultimul paragraf din telegrama mea Yugos 75,

martie 29,8<9> p.m.)¹ lui Maniu pentru Antonescu prin canalele britanice, dar la aceeași oră britanicii au primit un mesaj de la Maniu retransmitind neînțumirea lui Antonescu că mesajele, conținând propunerile sovietice, nu au venit prin Crețeanu și adăugind că, având în vedere importanța lor vitală, Antonescu dorește că ele să fie repete prin Crețeanu și prin DC² (un parașutist britanic dotat cu aparat de radio-recepție care a fost capturat și este încă deținut de Antonescu), caz în care el va răspunde direct.

În consecință britanicii ii răspund lui Maniu că ei repetă propunerile sovietice prin Crețeanu și le vor repeta și lui Maniu prin același canal dacă el își dorește. Mesajul lor adaugă că ei i-au cerut insistență lui Antonescu să stabilească un contact cu Aliații prin mijloacele mai sus amintitului aparat al lui DC cît mai curind posibil; și că i-au cerut, de asemenea, să stabilească o legătură cu Înaltul Comandament sovietic și cum este sfătuit în mesajul guvernului sovietic.

Prietenii noștri britanici privesc cu ochi buni dorința evidentă a lui Antonescu de a se asigura că propunerea sovietică este autentică. Ei comentă că Antonescu are nevoie de timp pentru a pregăti o schimbare a frontului și că înaintarea zilnică a forțelor sovietice trebuie să facă tot mai evidente în ochii lui avantajele unei schimbări.

MacVeagh

518

1944 martie 30, Washington. Instrucțiuni ale secretarului de stat american, Cordell Hull, către ambasadorul S.U.A. pe lîngă guvernele iugoslav și grec în exil la Cairo, Lincoln MacVeagh, referitoare la importanța politică și militară a unor rezultate imediate ale con vorbirilor dintre Aliați și reprezentanții români.

¹ „Atașatul militar britanic la Ankara a telegrafiat ieri la cartirul general de la Cairo că atașatul militar român l-a abordat în numele mareșalului Antonescu. Acesta din urmă cere (1) dacă România se hotărăște să opună rezistență germanilor, pe ce sprijin aerian poate ca conta și (2) pentru a da concurs în stimularea dorinței României de a opune rezistență, pot Aliații să facă o declarație politică utilă, potrivit căreia, de exemplu, Carta Atlanticului se va aplica României sau privind Transilvania. Înțreg mesajul, care conține, totodată, informații militare detaliate, a fost trimis Ambasadei britanice de la Washington de lordul Moyne prin *(telegrama)* sa nr. 114 din 28 martie.

În scara aceasta ambasadorul sovietic a înmînat prințului Știrbei un mesaj identic cu subcapitolele (a) și (b) ale mesajului citat în *(telegrama)* mea Yugo nr. 70, din 27 martie, 7 p.m.” MacVeagh. Vezi doc. nr. 509, 1944 martie, 27, 7 p.m. Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 813—814. Telegramă nepublicată în seria „Foreign Relations of the United States”.

² Este vorba probabil de Gardyne Alfred De Chastelain, fost rezident al serviciilor speciale britanice în România, care a condus apoi un grup parașutat în România spre sfîrșitul anului 1943. Parașutarea acestui grup a făcut parte dintr-o serie de operațiuni ale S.O.E.-ului britanic (Direcția operațiunilor speciale) între care parașutarea în iunie 1943 în Iugoslavia a locotenentului Nicola Antonio Vella (Nicolae Turcanu) care după o lună și jumătate a trecut în România, precum și a majorului britanic David Russell. Dr. Eugen Preda emite ipoteza că deoarece data sosirii lui Nicola Antonio Vella coincide cu cea a lui Russell, primul ar putea fi identificat cu „Reginald”, prin intermediul căruia S.O.E.-ul a pregătit operațiunea „Autonomus”, parașutarea grupului De Chastelain, care a fost imediat arestat. Nicolae Turcanu (alias N. A. Vella), folosind casa lui Barbu Știrbei, a asigurat legătura radiotelegrafică între grupul Maniu și reprezentanții români la negocierile de la Cairo și cei ai Aliaților.

Yugos 18. The course of the conversations on the matter of the Rumanian surrender has demonstrated that the rapid march of events requires certain decisions of primary military importance which cannot be delayed for detailed consultations between the three Allied Governments. You have handled these Rumanian conversations in full accord with the Department's ideas, and the following observations are intended for your guidance as confidential background information :

The American military authorities expect that in working on political arrangements for detaching the satellites from the Axis we shall keep in mind the following military considerations :

1. Prompt results are of the greatest importance because of the rapid evolution of events ; political consideration should therefore be examined with particular attention to the degree to which they might be restrictive of military effectiveness ;

2. In making political arrangements, which obviously should be acceptable to the Russians, particular care should be taken to ensure that such arrangements will not in any way prejudice the present full scale Russian military effort ;

3. The United States will not in the near future be in a position to furnish military assistance in that area, except by limited support of guerilla operations by air or possibly limited bombing.

The cogency of these considerations is apparent. In the field of political arrangements there may therefore be a recurrent difficulty in adjusting, within the framework of joint arrangements, the necessity of primary action by one or two of the three Allies Governments.

It may be that a solution could be found in arrangements analogous to the situation in Italy, where the Russians were consulted in advance as to the armistice, and, while not participating in the operations, are represented on the Advisory Council and the Control Commission. No specific plans applicable to the satellite states have as yet been agreed to by the three Governments. We have tried, however, to get action on this matter, and a series of documents setting forth the American views on terms of surrender of Hungary, Rumania and Bulgaria have been for some time in the hands of the American representative on the European Advisory Commission at London¹. These documents provide for the general interests of the United Nations, even through the surrender may be effected and the occupation administered by military forces of only one or more of the countries interested. It is also our view that proper consideration should be given to the particular interests of those of the smaller United Nations adjacent to or otherwise concerned with the respective enemy state.

The European Advisory Commission was established in order to provide effective and regular means of consultation and joint agreement in the settlement of general questions. The proposals which we submit to the Commission demonstrate moreover that we desire, as regards each enemy state, to give practical effect to this principle before important political decision of a unilateral nature foreclose the opportunity.

The Department hopes that with these observations in mind you will report such developments in the present conversations or other intercourse with Allied representatives as may be helpful in finding means for the practical implementation of this policy.

Hull

■ *Foreign Relations of the United States. Diplomatic Papers 1944. Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966*, p. 163—164. The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119, EW 1939/2398a.

Washington, 30 martie 1944, 8 p.m.

Yugos 18. Desfășurarea con vorbirilor în problema capitulării României a demonstrat că rapida evoluție a evenimentelor impune anumite hotăriri de primă importanță militară care nu pot fi aminate pentru consultări detaliate ale celor trei guverne aliate. Dv. ați tratat în aceste con vorbiri cu români în deplin acord cu opiniile Departamentului, iar următoarele observații sunt destinate orientării dv., ca informații confidențiale de fond :

Autoritățile militare americane cer ca lucrind în continuare la reglementările politice în vederea desprinderii sateliștilor din Axă noi să ținem seama de următoarele considerente militare :

1. Rezultate imediate sunt de cea mai mare importanță, datorită evoluției rapide a evenimentelor ; considerentele politice trebuie, de aceea, examinate cu o atenție specială în măsura în care ele pot fi limitate ca eficacitate militară ;

2. Realizind înțelegeri politice, care în mod evident să fie acceptabile pentru ruși, o grijă deosebită trebuie manifestată pentru a ne asigura că aceste înțelegeri nu vor prejudicia în nici un fel actualul efort militar pe scară mare al rușilor ;

3. Statele Unite nu vor fi, în viitorul apropiat, în situația să pună la dispoziție asistență militară în acea zonă, cu excepția unui sprijin limitat în operațiuni de gherilă din aer și, poate, cu bombardamente limitate.

Soliditatea acestor considerente este aparentă. În domeniul aranjamentelor politice poate exista, aşadar, o dificultate permanentă în a armoniza, în cadrul înțelegерilor comune, unul sau două din cele trei guverne în ce privește necesitatea unei prime acțiuni.

Se poate întimpla să fie găsită o soluție în unele aranjamente analoage cu situația din Italia, unde rușii au fost consultați înainte în ce privește armistițiul și, deși neparticipind la operațiuni, ei sunt reprezentați în Consiliul consultativ și în Comisia de control. Cele trei guverne nu au căzut de acord asupra nici unui plan concret aplicabil la statele satelite. Noi am încercat, cu toate acestea, să întreprindem o acțiune în această problemă și o serie de documente stabilind opiniile americane asupra condițiilor capitulării Ungariei, României și Bulgariei se află de cîtva timp în posesia reprezentanților americanii în Comisia Consultativă Euro-

peană de la Londra¹. Aceste documente stipulează interesele generale ale Națiunilor Unite, chiar dacă această capitulare poate fi realizată și ocuparea condusă de forțele militare numai ale uneia sau mai multora dintre țările interesate. Opinia noastră este, de asemenea, că o importanță deosebită trebuie acordată intereselor speciale ale acelora dintre Națiunile Unite mai mici, vecine sau implicate în alt mod cu statele inamice respective.

Comisia Consultativă Europeană a fost creată cu scopul de a elabora mijloacele efective și exacte de consultare și acorduri comune în reglementarea problemelor generale. Propunerile pe care noi le-am prezentat Comisiei demonstrează, o dată în plus, că noi dorim, în ce privește fiecare stat inamic în parte, să ducem la o indeplinire bazată pe fapte acest principiu, înainte ca o decizie politică importantă de natură unilaterală să înlăture ocazia favorabilă.

Departamentul speră că, ținând seama de aceste observații, veți informa despre acele desfășurări din cadrul actualelor con vorbiri sau schimburi de idei cu reprezentanții aliați care ar putea fi utile în găsirea mijloacelor pentru punerea în aplicare a acestei politici.

Hull

519

1944 martie 31. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la instrucțiunile CC al P.C.R. privind intensificarea propagandei și organizarea acțiunilor demonstrative de stradă.

Președinția Consiliului de Miniștri
Secretariatul General
Serviciul Centralizării Informațiilor

**Buletin de informații
din 31 martie 1944, ora 12**

Conducerea comunistă a trimis organizațiilor în subordine următoarele instrucțiuni :

— să se caute și să se lăe de urgență contact cu refugiații, deoarece privațiunile ce le au de întîmpinat îi vor transforma în elemente potrivite pentru a fi atrase pe linia Partidului Comunist ; să se dea situația lor ca exemplu maselor populare, făcindu-se pe această temă propagandă în rîndurile populației împotriva evacuărilor și împotriva actualului regim ;

— să se raporteze de urgență conducerii partidului situația nucleelor și organizațiilor din fabrici și cartiere și să se arate numărul membrilor care ar putea fi folosiți pentru acțiuni demonstrative de stradă, pentru că momentul actual reclamă imediata trecere la acțiune a Partidului Comunist ;

— să se intensifice acțiunea de colectare de fonduri din rîndurile simpatizanților evrei și să se speculeze starea de spirit creată între ei de „așteptarea ocupării României de către armatele germane” ;

¹ Pentru condițiile de capitulare ce urmau să fie impuse României, vezi doc. nr. 477, 1944 februarie 2, Washington.

— să se strângă medicamente de către membrii partidului și elementele organizației Uniunea Patriotica, pentru ca, repartizate în „pachete sanitare”, să fie distribuite populației după primul bombardament, arătin-
du-se că sunt din partea „echipelor de salvare ale poporului”;

— să se formeze echipe de tineret care să răspindească manifeste după primul bombardament;

— să se facă propagandă în rindurile muncitorilor C.F.R. pentru a-i determina să saboteze transporturile militare și să povoace deteriorarea liniilor C.F.R.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.
(Serviciul Special de Informații)

Începînd din seara de 26 martie, Chestura de Poliție Ploiești, în colaborare cu organele Inspectoratului de Poliție respectiv și ale Jandarmeriei, avînd și concursul Regiunii a IV-a Contra sabotaj Ploiești, a efectuat 106 perchezitii domiciliare, operînd 36 arestări din rindurile membrilor organizației comuniste din Ploiești și regiune. S-a găsit material compromițător.

Printre cei arestați sunt toți membrii Comitetului Regional și ai Comitetului Localei Ploiești. Aceste comitete erau conduse de elemente necunoscute pînă în prezent.

Unul dintre membrii Comitetului Regional își recunoaște întreaga sa activitate subversivă.

Cercetările sunt în curs.

(Ministerul Afacerilor Interne).

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 34—35.

520

1944 martie 31, Cairo. Telegramă a ministrului rezident britanic la Cairo, lordul Moyne, adresată la Foreign Office, prin care transmite con vorbirea dintre ambasadorul sovietic la Cairo, Nikolai Vasilevici Novikov, și prințul Barbu Știrbei privind sprijinul militar sovietic în cazul în care guvernul Maniu realizează răsturnarea guvernului Antonescu.

From Cairo (Minister Resident) to Foreign Office

Lord Moyne
No. 786
March 31st, 1944

Dated 5.45 p.m., March 31st, 1944
Received 9.00 p.m., March 31st 1944

Immediate
Most Secret
Roumania

Soviet Ambassador telephoned at 8.30 p.m. last night to ask if he could see Stirbey urgently. I of course agreed and the Ambassador sent his car for Stirbey.

182

2. The Soviet Ambassador informed Stirbey verbally as follows:

"The British Government had requested Moscow to authorize General Wilson to inform Maniu what military assistance could be given Maniu if the latter decided to organize a coup d'état against Antonescu. The Soviet Government authorised the following reply. If Maniu organizes a coup d'état against the Germans and overthrows the Antonescu Government the Soviet Government is ready to conclude with Maniu an agreement concerning Soviet military assistance."

3. It would appear from the fact that M. Novikov enquired as to whether General Wilson was in Cairo that the above is intended as a supplement to his message to Maniu.

4. In subsequent conversation Stirbey asked the Soviet Ambassador whether Russia favoured the return of Transylvania to Roumania. The Soviet Ambassador replied that he had received no official instruction on this matter but he showed Stirbey an official map in which although it showed Bessarabia and Bukovina as being part of the Soviet Republic it also showed all Transylvania as belonging to Roumania. The Soviet Ambassador again repeated that he had received no instructions on this point but that Stirbey could draw his own conclusions from the map.

5. The Soviet Ambassador seemed to think that Stirbey was leaving soon but did not enlarge upon this point. Stirbey assumed that there was probably a telegram concerning this which had not yet been communicate to the British.

6. The Soviet Ambassador also stated that if at any time Stirbey had anything of importance to communicate to him he could get in touch with him direct so as to avoid delay as in any case the Three Powers were keeping one another fully informed on this matter.

7. Stirbey is reporting the Soviet communication to Maniu and it is certain that no further details regarding military co-operation will be given untill it has been decided to carry out volte face and who will do so."

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 748 750; Public Record Office, London, Foreign Office, Political, (F.O. 371) vol. 43996.

De la Cairo (Ministrul rezident), către Foreign Office

Lord Moyne
Nr. 786
Martie 31, 1944

Datată 5,45 p.m., martie 31, 1944
Primită 9,00 p.m., martie 31, 1944

Urgent
Strict secret
România

1. Ambasadorul sovietic a telefonat la 8,30 p.m. seara trecută să întrebe dacă l-ar putea vedea urgent pe Știrbei. Desigur că am fost de acord și ambasadorul a trimis mașina după Știrbei.

2. Ambasadorul sovietic l-a informat pe Știrbei verbal după cum urmează :

„Guvernul britanic a cerut Moscovei să aprobe ca generalul Wilson să-l informeze pe Maniu despre sprijinul militar ce i se poate da, dacă acesta se decide să organizeze o lovitură de stat împotriva lui Antonescu. Guvernul sovietic a aprobat următorul răspuns. Dacă Maniu organizează o lovitură de stat împotriva germanilor și răstoarnă guvernul Antonescu, guvernul sovietic este gata să încheie un acord cu Maniu privind ajutorul militar sovietic”.

3. Domnul Novikov s-a interesat dacă generalul Wilson se află la Cairo, întrebare din care s-ar deduce că cele de mai sus erau intenționate ca un supliment la mesajul lui Wilson către Maniu.

4. În discuția ulterioară, Știrbei l-a întrebat pe ambasatorul sovietic dacă Rusia favoriza redarea Transilvaniei României. Ambasadorul sovietic a răspuns că nu primise nici o instrucțiune oficială în această problemă, dar i-a arătat lui Știrbei o hartă oficială în care cu toate că se prezenta Basarabia și Bucovina ca făcind parte din Republica Sovietică se prezenta de asemenea întreaga Transilvanie ca aparținând României. Ambasadorul sovietic a repetat din nou că el nu primise nici o instrucțiune în această problemă, dar Știrbei putea să-și tragă propriile concluzii din această hartă.

5. Ambasadorul sovietic părea a se gindi că Știrbei pleacă în curând și totuși nu a intrat în detaliu pe tema aceasta. Știrbei a presupus că există probabil o telegramă privind această chestiune care nu fusese comunicată încă britanicilor.

6. Ambasadorul sovietic a declarat, de asemenea, că dacă Știrbei are oricind ceva important să-i comunice poate să intre direct în contact cu el, pentru a evita orice întîrziere, deoarece în orice caz cele trei Puteri se informau reciproc în intregime în această chestiune.

7. Știrbei raportează comunicarea sovietică lui Maniu și ea va pleca chiar în această după-masă, 31 martie. Adaugă după cum urmează : „după părerea mea, este sigur că nu se va mai da nici un detaliu privind cooperarea militară dacă nu s-a decis realizarea întoarcerii și cine o va face”.

521

1944 martie 31, Londra. Minută personală a prim-ministrului Winston S. Churchill pentru informarea secretarului de stat pentru afaceri externe, Anthony Eden, în care definește obiectivul principal al Aliaților în ce privește România.

Prime Minister's
Personal Minute
Serial No. M/323/4

Foreign Secretary

10, Downing Street
Whitehall

The substance of this telegram (No. 750 from Cairo (MR) 28.3.44) ought to be repeated to Stalin through Molotov, and I should be glad if it could be done by my direction. Our objective is to make Romanians fight Germans and help Russians in their advance.

184

It seems from other telegrams in the series that Stalin and Molotov are taking sensible, realistic views of the position. We should make them feel that we appreciate this.

1.30 a.m.

As I read the later Foreign Office telegrams it seems to me that we are all swimming together.

But please let me see any <differences>.

<indescifrabil>

31.3.44

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 633; Public Record Office London, Foreign Office, Political, (F.O. 371) vol. 43995.

Minută personală
a prim-ministrului
Seria nr. M/323/4

10 Downing Street
Whitehall

Secretarul de stat pentru afaceri externe,

Esența acestei telegerame (nr. 750 de la Cairo (MR) 28.3.44) trebuie să fie repetată lui Stalin prin Molotov și să fi incintat dacă s-ar face sub conducerea mea. Obiectivul nostru este de a-i face pe români să lupte contra germanilor și să-i ajute pe ruși să avanseze.

Se pare din alte telegerame, în succesiune, că Stalin și Molotov au vederi realiste și logice asupra situației. Îi vom face să înțeleagă că apreciem aceasta.

1.30 a.m.

Citind telegeramele mai recente de la Foreign Office, mi se pare că ne indreptăm cu toții în același sens.

Fă-mi cunoscut, te rog, orice <deosebire>.

<indescifrabil>

31.3.44

522

1944 martie. Extras din darea de seamă a Chesturii poliției Constanța cu privire la activitatea comuniștilor.

Dare de seamă

Asupra stării de spirit a populației din orașul și județul Constanța din punct de vedere politic, economic și social

Curentele politico-sociale

Comuniștii

Din supravegherea elementului comunist s-a constatat că, conducătorii organizației locale au dat dispoziții membrilor respectivi că să asculte

185

emisiunile de radio clandestine [...] prin care primesc instrucțiuni în legătură cu organizarea actelor de sabotaj și distrugere.

Printre membrii de conducere s-au discutat posibilitățile unor pregătiri și execuțări ale actelor de sabotaj din localitate în întreprinderi industriale și de transport precum și a instalațiilor cu caracter militar și de utilitate publică.

În ceea ce privește stringerea de fonduri pentru mișcarea comunistă, conducerea organizației locale a dat dispoziții ca elementele din organizația M.O.P.R. (Ajutorul Rosu) să fie reorganizate în cadrul directivelor primite pentru a se trece de îndată la acțiunea de colectare a fondurilor respective.

S-au dat de asemenea dispoziții pentru ca toți membrii încadrati în mișcare în sfera lor de activitate să desfășoare o acțiune de propagandă cu scopul de a forma un curent nefavorabil continuării războiului sau pentru o pace imediată și separată cu Rusia.

Toate aceste chestiuni se urmăresc de către organele noastre cu discreție și tact, pentru a se putea trece la fapte materiale, eventuale arestări.

Chestorul Poliției,
T. Saghiu

Seful Siguranței,
Ionescu V. Nica

■ Arhivele Statului județul Constanța, fond Parchetul tribunalului Constanța, dosar nr. 29/1943, f. 36, 38-39.

523

1944 aprilie 1, București. Telegramă a plenipotențiului german la București, Manfred von Killinger, despre starea de spirit din România.

Telegramm

Bukarest, den 1.April. 1944, 18.15 Uhr
Ankunft : den 1.April. 1944, 22.15 Uhr
Nr. 1249 vom 1.4

Geheime Reichssache

Verschiedene Besprechungen mit rumänischen Politikern (unter andere Valer Pop, Gheorghe Bratianu), die die Meinung, wie sie augenblicklich in Rumänien herrscht, darlegen, ergab folgende Auffassung :

Wenn es nicht gelingt, die Russen in der Hauptverteidigungslinie, die jetzt bezogen wird, aufzuhalten, vor allen Dingen mit Panzer brechenden Waffen, und die Russen in das Ölgebiet und nach Bukarest vorstossen, ist Rumänien zur Kapitulation gezwungen, was wahrscheinlich den Umfall Bulgariens und den Eintritt der Türkei zur Folge haben würde. Der Verlust des Ölgebietes würde auch für weitere Kriegsführung für Deutschland Katastrophe bedeuten.

Killinger

■ Arhivele Statului București, colectia Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 265, f. 120—252, c. 187386 : Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien, Bd. 15.

186

Telegaramă

Bucureşti, 1 aprilie 1944, ora 18,15

Sosire: 1 aprilie 1944, ora 22,15

Nr. 1249 din 1.IV

Chestiune secretă

Din diferite discuții purtate cu politicienii români (printre alții Valer Pop, Gheorghe Brătianu) care reprezintă opinia ce predomină acum în România, au rezultat următoarele:

Dacă nu se reușește oprirea rușilor pe linia principală de apărare care s-a stabilit acum, în primul rînd cu arme care să distrugă blindatele, și rușii înaintează spre regiunea petroliferă și spre București, România este obligată să capituzeze, ceea ce ar avea ca urmare, probabil, căderea Bulgariei și intrarea (în război) a Turciei.

Pierderea regiunii petrolifere ar însemna o catastrofă pentru Germania în ducerea mai departe a războiului.

Killinger

524

1944 aprilie 1, Londra. Serisoare a lui P. Howard, de la Foreign Office, adresată lui P. N. Loxley privind întoarcerea armelor de către România împotriva germanilor și modalitatea de a duce mai ușor tratative cu guvernele aliate.

1 aprilie 1944

I agree that the present procedure for dealing with the Romanian question is extremely cumbersome and complicated and that it is absolutely impossible to get any quick decisions. The situation develops rapidly and before we have succeeded in getting agreement between the three Governments on any one point, we are overtaken by further messages and requests.

Stirbey is in Cairo and receives messages from Maniu. At the same time Cairo is getting messages from Antonescu, as well as from other Roumanians. Lord Moyne reports to the Foreign Office and Algiers, and we have to consult Washington and Moscow on every point. The confusion caused by the streams of outgoing and in-coming telegrams from all these sources is inevitable and most distracting.

I had already come to the conclusion that we should only make very slow progress in this way and that we might well miss a good chance of achieving something worth while. But in the circumstances it is difficult to suggest an alternative system.

The obvious solution would be for the discussions to take place in Moscow — somewhat on the lines of the Russo-Finnish negotiations except

that in this case the British and American Ambassadors would take part. This, however, is impossible, as Maniu would not have allowed Stirbey to proceed to Moscow for this purpose, his main idea being to contact ourselves and the Americans.

The only alternative is that the three Allied representatives in Cairo (Lord Moyne, the American Ambassador and Mr. Novikov) should be given much greater authority to take decisions on their own. Here again the Soviet Government would be most unlikely to give Novikov such latitude. There is something therefore to be said for Mr. Sporborg's suggestion that the Soviet Government should send a high political delegate to Cairo. But I am sure the Soviet Government would not agree to this, as in point of fact they attach very little importance to the present discussions and it is we who all the time have taken the initiative and urged the Soviet Government to take an interest.

I doubt, therefore, whether there is anything we can do to improve the system as far as these present Roumanian discussions are concerned. But our experience this time should be a warning of what we may expect if similar circumstances arise in the future.

It is fairly clear that the only way in which the Roumanians will succeed in getting out of the war is either for Antonescu to send a delegate to surrender to the Soviet Government or for a prominent Roumanian General at the front to surrender the Roumanian Army to the Russians forces. Nothing will be achieved by these tiresome conversations in Cairo and by our strenuous effort to get all three Governments to agree on any one point.

P. Howard
1st April, 1944

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 875—877; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43997.

1 aprilie 1944

Sint de acord că sistemul actual de tratare a problemei românești este extrem de greoi și complicat și că este aproape imposibil să se ia o decizie rapidă. Situația evoluează rapid și înainte de a se ajunge la un acord între cele trei guverne asupra vreunei probleme sintem copleșiți de noi mesaje și cereri.

Şirbei este la Cairo și primește mesaje de la Maniu. În același timp, Cairo primește mesaje de la Antonescu și de la alții români. Lordul Moyne raportează la Foreign Office și Alger și trebuie să consultăm Washingtonul și Moscova asupra fiecărei probleme. Este inevitabilă și supărătoare confuzia creată de fluxul de ieșiri și intrări de telegrame de la toate aceste surse.

Am ajuns deja la concluzia că vom avansa foarte incet în acest fel și că s-ar putea foarte bine să pierdem buna ocazie de a realiza un lucru valoros. Dar în aceste împrejurări este greu să sugerezi o altă cale.

Soluția potrivită ar fi ca discuțiile să aibă loc la Moscova — ceva pe linia negocierilor rusu-finlandeze, atât doar că în acest caz ar lua parte ambasadorii britanic și american. Acest lucru este totuși imposibil, deoarece Maniu nu i-ar permite lui Știrbei să plece la Moscova în acest scop, principala lui intenție fiind să ia contact cu noi și cu americanii.

Singura alternativă este ca celor trei reprezentanți aliați la Cairo (lordul Moyne, ambasadorul american și domnul Novikov) să li se acorde mult mai multă autoritate pentru a lua hotăriri pe cont propriu. În această situație, guvernul sovietic nu i-ar da probabil imputernicirea necesară lui Novikov. De aceea trebuie susținută sugestia domnului Sporborg că guvernul sovietic să trimită un înalt comisar politic la Cairo. Dar sunt sigur că guvernul sovietic nu va fi de acord cu aceasta, deoarece ei dau prea puțină importanță discuțiilor actuale iar noi suntem aceia care am luat tot timpul inițiativa și am îndemnat guvernul sovietic să manifeste interes.

Mă îndoiesc, de aceea, că ar exista ceva care să poată îmbunătăți sistemul, cind este vorba de discuțiile cu români. Dar experiența noastră de data asta ar trebui să ne pună în gardă la ce ne putem aștepta dacă se ivesc împrejurări similare în viitor.

Este destul de clar că singura cale prin care români vor reuși să iasă din război este fie ca Antonescu să trimită un delegat la guvernul sovietic în problema capitulării, fie ca un general român proeminent să capiteleze cu armata română în fața armatei ruse. Nu se va realiza nimic prin aceste discuții zadarnice de la Cairo și prin eforturile noastre stăruitoare de a face ca toate cele trei guverne să cadă de acord asupra fiecărei probleme.

P. Howard
1 aprilie 1944

525

1944 aprilie 1, Londra. Telegramă a Foreign Office-ului către ministrul britanic de la Moscova, A. Clark Kerr, referitoare la comunicatul german care apreciază că armata română joacă un rol important în menținerea liniei de sud a frontului german.

Diplomatic (Secret)

From Foreign Office to Moscow

No. 955

1st April, 1944

Dated 8.30 p.m. 1st April, 1944

Most Immediate
Most Secret

We would like Antonescu and Maniu to be informed forthwith that yesterday's German communiqué confirmed our impression that Roumanian forces are now playing an important role in maintaining

German line on South Russian front, especially in the middle Pruth sector. This is an opportunity for a Roumanian volte face that may well not occur again after Germans have been able to intersperse Roumanian units with their own. Consequently it is most urgent that the Generals commanding Roumanian armies on the Pruth and other front line sectors should go over to the Russians forthwith. A surrender at some time later date, when Russians have advanced into Roumania, will not be of the same value to the Allies.

If Soviet Government see no objection to such a communication we would instruct Lord Moyne to make it forthwith.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 794; Public Record Office, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43996.

Diplomatic (Secret)

De la Foreign Office, către Moscova

Nr. 955
1 aprilie 1944

Datată 8,30 p.m., 1 aprilie 1944

Foarte urgent
Strict secret

Am dori ca Antonescu și Maniu să fie imediat informați despre comunicatul german de ieri care ne-a confirmat impresia că armata română joacă acum un rol important în menținerea liniei germane pe frontul ruseșc de sud, în special în sectorul mijlociu al Prutului. Este momentul propice pentru întoarcerea românilor, care însă să ar putea să nu mai aibă loc după ce germanii și-au răspindit propriile unități printre unitățile române. Ca urmare, este foarte urgent ca generalii de la comanda armatelor române de pe Prut și din alte sectoare ale frontului să se predea imediat rușilor. O capitulare la o dată ulterioară, cind rușii vor fi pătrunsi în România, nu va mai avea aceeași valoare pentru Aliați.

Dacă guvernul sovietic nu are nici o obiecție la o asemenea comunicare, vom transmite instrucțiuni lordului Moyne să o facă imediat.

526

1944 aprilie 1, (Alger). Mesajul transmis de Comandantul Suprem al forțelor aliate din Mediterana, generalul Henry Maitland Wilson, lui Iuliu Maniu privind posibilitatea de capitulare a armatei române și ulterior întoarcerea armelor împotriva germanilor; sugerează întreruperea comunicațiilor din spatele frontului german; promite sprijin prin bombardarea unor obiective importante.

190

From General Wilson for Maniu :

I have seen the communication addressed by you to the emissary declaring that if the Marshal does not break with the Germans you have decided to overthrow the regime in power. The immediate overthrow of the Collaborationist regime offers the best prospects for Roumania's future.

You must realise that Roumania will be directly affected by the part she plays at the present juncture as already stated in our message of March 27th, sent to Antonescu by H.M.G. The primary necessity is for those Roumanian troops in contact with the Soviet Forces to surrender to the Soviet Forces and for direct contact to be established between the Soviet and the Roumanian High Commands, in order that military measures may be concerted against the Germans.

If you overthrow the Marshal's regime because it has decided not to break with Germany, the Soviet Government has now signified its willingness to treat with you on the lines mentioned above. In those regions where it is impossible for Romanian forces to fight in co-operation with the Russians it is for you to judge how you may best succeed in your intentions of resisting the Germans. In my view, your best chance of military success will lie in avoiding direct conflict with German forces and concentrating upon the immediate disruption of German communications in Roumania. There are roads, railways, bridges, rolling stock and locomotives, so as to embarrass the Germans in every possible way. As an immediate measure of assistance to you in this task, I am prepared to bring powerful air attack to bear on such targets as you suggest.

• Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 791 : Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43996.

Mesajul nr. 72 din 31 martie, transmis la 1 aprilie lui Maniu

De la generalul Wilson, pentru Maniu

Am văzut comunicarea adresată de dv. emisarului, în care declarăți că dacă mareșalul nu rupe *(relațiile)* cu germanii v-ați decis să răsurnați regimul de la putere. Răsurnarea imediată a regimului colaboraționist oferă cele mai bune perspective pentru viitorul României.

Trebuie să vă dați seama că România va fi direct influențată de rolul pe care îl joacă în actuala conjunctură, după cum s-a declarat deja în mesajul nostru din 27 martie trimis lui Antonescu de guvernul Maiestății Sale. Prima necesitate este ca acele trupe române care vin în contact cu armata sovietică să capituleze în fața armatei sovietice și să se stabilească o legătură directă între Înaltul Comandament sovietic și cel român în scopul coordonării măsurilor militare împotriva germanilor.

Dacă dv. răsturnați regimul mareșalului, în cazul în care el nu să a decis să rupă cu Germania, guvernul sovietic își va arăta bunăvoiința de a trata cu dv. în sensul celor menționate mai sus. În acele regiuni unde este imposibil pentru armata română să lupte în colaborare cu rușii, vă revine dv. să apreciați cum puteți reuși mai bine în intențiile dv. de a rezista germanilor. După părerea mea, șansa dv. cea mai bună pentru un succes militar va consta în evitarea unei ciocniri directe cu armata germană și în concentrarea asupra unei intreruperi imediate a comunicațiilor germane din România, respectiv șoselele, căile ferate, podurile, materialul rulant, locomotivele, de așa manieră încit să se creeze greutăți germanilor pe orice cale posibilă. Ca o măsură imediată de sprijin pentru dv. în această sarcină, sănătatea și pregătirea să intreprind un puternic atac aerian asupra obiectivelor sugerate de dv.

527

1944 (aprilie 2), Moscova. **Declarația dată de guvernul sovietic după treptea de către trupele sovietice a granițelor României.**

Statement of the Soviet Government¹

[...]

The Soviet Government informs that the advancing units of the Red Army, pursuing the German armies and allied with them Rumanian troops has crossed at several points the Prut river and entered Rumanian territory. The Supreme Command of the Red Army ordered the advancing Soviet units to pursue the enemy until its final defeat and capitulation.

At the same time the Soviet Government states that it is not pursuing the aims of acquirement of any part of Rumanian territory or change of the existing social regime of Rumania and that the entrance of Soviet troops into Rumania is exclusively dictated by the military necessity and the continuing resistance of the enemy troops.

● *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Romania* Washington, 1966, p. 165–166. The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) 861.014/286.

Declarația guvernului sovietic¹

Guvernul sovietic informează că unitățile de înaintare ale Armatei Roșii, urmărind armatele germane și trupele române aliate cu acestea, au trecut în cîteva puncte rîul Prut și au pătruns pe teritoriul românesc. Comandamentul Suprem al Armatei Roșii a ordonat unităților sovietice de înaintare să urmărească înamicul pînă la înfringerea totală și capitulare.

¹ Declarația guvernului sovietic a fost publicată în ziarele din Moscova la 2 aprilie 1944. Vezi și *Relațiile sovieto-române*, Editura Militară a comisariatului poporului pentru apărare al U.R.S.S., p. 3–4.

În același timp, guvernul sovietic declară că nu urmărește scopuri de cucerire a nici unei părți din teritoriul românesc sau de schimbare a regimului social existent în România și că intrarea trupelor sovietice în România este în exclusivitate dictată de necesitatea militară și de continuă rezistență opusă de trupelor dușmane.

528

1944 aprilie 3. Buletin informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri privind mijloacele și materialele de propagandă și de sabotaj folosite de membrii organizației comuniste din Ploiești.

Președinția Consiliului de Miniștri
Secretariatul General
Serviciul centralizării Informațiilor

Buletin de informații
din 3 aprilie 1944, ora 12

Continuindu-se cercetările și investigațiunile în legătură cu arestările operate în rindurile membrilor organizației comuniste din Ploiești, pînă în prezent s-a ajuns la următoarele rezultate :

1. *Material găsit cu ocazia perchezițiilor :*

- mașina de seris care a servit la scrierea și multiplicarea manifestelor ;
- două sticle (găsite îngropate) cu literele de tipar care serveau, de asemenea, la tipărirea manifestelor ;
- 180 manifeste șapirografiante — ascunsă în pămînt — cuprinzînd lozinci comuniste ;
- 25 manifeste din cele răspîndite în noaptea de 24 martie ;
- cîfrul care însoțea mașina de seris ;
- „Buletinul Tineretului Patriotice” nr. 1, din 28 septembrie 1942, oficiosul clandestin al Uniunii Tineretului Comunist din Ploiești — multiplicat la șapirograf ;
- un șapirograf.

Urmează să se găsească un stoc de 400 manifeste șapirografiante, din aceleia care nu au fost încă răspîndite.

— Doi saboți găsiți îngropați în casa conspirativă din strada Banu Manta nr. 76 și care urmău să fie întrebuițați de membrii a două echipe de sabotaj; pentru deraierea unor trenuri militare.

Această acțiune de sabotare urma să se desfășoare imediat ce se primea ordin de la Comitetul Central. Cele două echipe de sabotaj sunt deja constituite și membrii compoziției se găseau în faza aprovizionării cu materialul necesar efectuării unor acte teroriste.

2. *Au fost arestați pînă în prezent :*

- membrii Comitetului Regional care conduceau și locala Ploiești ;
- Conducătorii celulelor de la întreprinderile : Concordia-Armănenț, Orion, Unirea, Astra Română, Dacia Română, în număr de 22.

- Doi dintre conducătorii tineretului comunist.
 - Aparatura tehnică : 3 persoane.
- La șeful M.O.P.R. (Ajutorul Roșu) s-a găsit suma de 274 000 lei, ascunsă în diverse locuri din casă.
- Parte dintre colportorii manifestelor comuniste din seara de 24 martie c.

Operațiunile sunt în curs.

3. Cercetările au stabilit că :

— Organizația este subordonată Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu sediul clandestin la București, iar legăturile se țineau prin curierii din Ploiești, care foloseau diverse parole.

Conducătorii principali foloseau exact numele conspirative notate în scrierile găsite la sediul clandestin al Comitetului Central al Partidului Comunist din București, cu ocazia descoperirii Centralei Uniunii Patriotice de către Direcțiunea Generală a Poliției, în luna decembrie 1943.

Cercetările continuă.

(Ministerul Afacerilor Interne).

- Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 36—37.

529

1944 aprilie 3, Londra. Minută a Foreign Office-ului, semnată de (P.C. Rose) prin care se specifică intervenția făcută pe lingă guvernul sovietic în sensul cererii formulate de mareșalul Antonescu de a se elabora o declarație cuprinzând garanții politice pentru România.

Southern
3 April 1944

We have already sent a reminder to Moscow pressing for an answer with regard to Antonescu's message which came through the Roumanian Military Attaché in Cairo. This message asked if the Allied Governments could assist the Marshal to work up the Roumanian will to fight by making some helpful declaration of policy either in regard to Transylvania or at least that the Atlantic Charter would apply to Roumania. In connexion with this suggestion we told the Soviet Government that it would obviously help if they could agree to add to their previous message some sort of political assurance. We added that for our part we could offer to bomb targets as indicated.

The Soviet Government have now come out with their declaration on the entry of Soviet troops into Roumania. This declaration, which renounces any intention to interfere in Roumania internal affairs or to take more Roumanian territory than was seized in 1940, is likely to have the effect in Roumania which Antonescu desires. It is, however, possible that the Soviet Government will be prepared to go even further in a pri-

194

vate message to Antonescu and to offer to restore Transylvania. Until we have their answer we can however, hardly consider this.

〈P. C. Rose〉
3rd April 1944

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme, r. 405, c. 795; Public Record Office London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43996.

〈Europa de〉 Sud
3 aprilie 1944

Am trimis deja un *aide-mémoire* la Moscova, insistind pentru un răspuns cu privire la mesajul trimis de Antonescu prin atașatul militar român la Cairo. În acest mesaj se formulează întrebarea dacă guvernele aliate pot să acorde sprijin mareașalului, determinindu-i astfel pe români să lupte, elabordind o declarație politică privitoare fie la Transilvania, fie cel puțin la aplicarea Cartei Atlanticului la România. În legătură cu această sugestie, am spus guvernului sovietic că ar fi, în mod evident, de ajutor dacă ar fi de acord să adauge la mesajul anterior anumite garanții politice. Am adăugat că în ce ne privește ne-am oferit să bombardăm obiectivele indicate.

Guvernul sovietic a emis declarația privind intrarea trupelor sovietice în România. Această declarație, prin care se infirmă orice intenție de a interveni în afacerile interne ale României sau de a lăua din teritoriul românesc mai mult decât s-a luat în 1940, probabil că va avea în România acel efect pe care îl dorește Antonescu. Este totuși posibil ca guvernul sovietic să fie pregătit să meargă mai departe, să se inteleagă în particular cu Antonescu și să-i ofere restituirea Transilvaniei. Până cînd nu avem răspunsul lor nu putem totuși să ne gîndim la aceasta.

〈P. C. Rose〉
3 aprilie 1944

530

1944 aprilie 3, Londra. Proiect de minută pentru prim-ministrul britanic, Winston S. Churchill, din partea secretarului de stat pentru afaceri externe, Anthony Eden, referitoare la dorința englezilor de a acționa ca intermediari între ruși și români și de a-i reconcilia în vederea armistițiului.

Prime Ministre

April 3, 1944

Draft Minute
to the
Prime Minister
for the
Secretary of State

Your Minute M 323/4 of March 31st regarding a message from Antonescu.

The telegram to which you refer contains but one of many messages we have been receiving from Rumanian sources.

We have passed the message in question on to the Soviet Government and asked for their views. We have in fact all along acted as intermediaries in these Rumanian discussions.

Our main purpose in the first instance was to bring the Roumanians and Russians together. Having done this, we feel that the initiative should be left to the Russians.

We have therefore taken no action without consulting Moscow and Washington; and we all seem to be in line. I do not think any special message from you to Stalin is required for the moment.

(Approved by Secretary of State)

P.D.

3/4

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 634; Public Record Office London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43995.

Prim-ministru

Aprilie 3 1944

Proiect de minută
pentru
Prim-ministru
de la
Secretarul de stat

Minuta dv. M 323/4 din 31 martie se referă la un mesaj de la Antonescu.

Telegrama la care vă referiți conține doar unul din mesajele pe care le-am primit din surse românești.

Am trimis mesajul despre care este vorba guvernului sovietic și am cerut părerea lor. De fapt tot timpul am acționat ca intermediari în aceste discuții cu români.

Scopul nostru principal a fost în primul rînd de a-i reconcilia pe români cu rușii. Făcind aceasta, considerăm că inițiativa trebuie lăsată rușilor.

De aceea nu am luat nici o măsură fără să consultăm Moscova și Washingtonul; și toti se pare că suntem de acord. Nu cred că este nevoie pentru moment un mesaj special de la dv. pentru Stalin.

(Aprobat de secretarul de stat)

P.D.

3/4

1944 aprilie 3, Cairo. Telegramă a ministrului rezident britanic la Cairo, lordul Moyne, adresată ministrului rezident britanic la Alger, Harold Macmillan, privind propaganda germană referitoare la ocuparea României.

From Cairo (Resident Minister)
To Algiers (Resident Minister)

Lord Moyne
No. 116
28th March 1944
Immediate
Most Secret

Dated 2.10. p.m., 3rd April 1944
Received 5.30 p.m., 3rd April P944

My immediately preceding telegram. Following is text of message to Maniu.

We notice the Germans are putting out much propaganda that they are occupying Roumania with large forces etc. and you should not believe rumours are mere demonstrations. We do not think the Germans have any reserves to spare for this purpose. All their available forces are occupied either in Hungary or facing the Russians on the Dniester. Even the forces in Hungary are not strong. If boldly used, Roumanian Army should be well able to meet any threat of force by the Germans and to disrupt communications in the German rear.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 626; Public Record Office, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43995.

De la Cairo (ministrul rezident)
la Alger (ministrul rezident)

Lord Moyne
Nr. 116
28 martie 1944

Datată 2.10 p.m., 3 aprilie 1944
Primită 5.30 p.m., 3 aprilie 1944

Urgent
Strict secret

Urmare la telegrama mea urgentă anterioară. Textul mesajului către Maniu este următorul.

Notăm că germanii fac intensă propagandă că ar ocupa România cu forțe numeroase etc., dar nu trebuie să se dea crezare zvonurilor, sunt doar simple acte demonstrative. Nu credem că germanii au rezerve de risipit în acest scop. Toate forțele lor disponibile sunt ocupate fie în Ungaria, fie să reziste în fața rușilor pe Nistru. Niciodată armata din Ungaria nu este puternică. Dacă este utilizată cu dibăcie, armata română va putea să facă față oricărei amenințări armate din partea germanilor și să intrerupă comunicațiile din spatele frontului german.

1944 aprilie 3, Ankara. Telegramă a ambasadorului britanic la Ankara, Hugh M. Knatchbull-Hugessen, adresată Foreign Office-ului, privind știrea despre starea creată în România în urma retragerii trupelor germane.

Diplomatic Secret
From Angora to Foreign Office

Sir H. Knatchbull-Hugessen
No. 495
Confidențial

3 April 1944

Deputy Secretary General of Turkish Ministry of Foreign Affairs told Yugoslav Ambassador on April 1st that situation in Roumania was one of chaos, panic and disorder. Turkish information, was that Germans did not intend to put further troops into Roumania. German troops retreating before Russian advance were weak and probably pass through Roumania. Germans intended to leave Roumania to deal with the situation herself but were giving no more arms. Hence the panic.

I pass on the above for what it is worth.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 828 ; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43997.

Secret diplomatic

De la Ankara, către Foreign Office

Sir H. Knatchbull-Hugessen
Nr. 495
Confidențial

3 aprilie 1944

Secretarul general adjunct al Ministerului pentru Afaceri Externe turc a spus ambasadorului iugoslav la data de 1 aprilie că situația din România este dominată de haos, panică și dezordine. Informația turcă era că germanii nu intenționează să mai trimită trupe în România. Trupele germane care se retrag în fața înaintării rusești sunt slabe și se află probabil doar în trecere pe teritoriul României. Germanii intenționează să lase România să se descurce singură, nemăindu-i arme. De aici panica.

Transmit știrea de mai sus avind în vedere importanța ei.

Buletin rezumativ

asupra situației interne alcătuit de Ministerul Justiției după rapoartele
parchetelor generale și parchetelor tribunalelor
3—9 aprilie 1944

În această săptămînă, situația internă prezintă aspectele notate mai jos :

În ce privește *ordinea publică*, sunt de arătat următoarele :

Răspindirea de manifeste comuniste. Parchetul General Timișoara semnalează că în noaptea de 31 martie spre 1 aprilie 1944 au fost impreăștiate de către autori rămași necunoscuți manifeste comuniste în sectorul Circumscripției III Poliție, la Școala Politehnică, la Fabrica de tutun și la Corpul de Gardă al Comandamentului Militar din Gara Domnița Elena.

Din manifestele impreăștiate, organele polițienești au găsit 28 bucăți scrise la mașină și litografiate, în care nu numai că populația este îndemnată la acțiuni de răzvrătire, dar califică de crimă atitudinea pasivă de așteptare. S-au mai găsit un număr de 39 lozinci, scrise cu tuș roșu, din care 24 bucăți lipite pe burlanele imobilelor din străzile Memorandului, Adămașche și Telegrafului, iar 14 bucăți împachetate într-o hirtie.

S-au mai găsit două exemplare dintr-un manifest scris cu litere de tipar neregulate și șapirografiate, în care elogiind luptele comunismului zise „de eliberare”, infierează lupta inamică. Cercetările sunt în curs.

Ministrul Justiției,
Ioan C. Marinescu

■ Arhivele Statului județul Cluj, fond Parchetul general al Curții de apel Cluj, dosar nr. 31/1944, f. 115.

534

1944 aprilie 4, Cairo. Telegramă a ambasadorului american pe lîngă guvernele iugoslav și grec în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, prin care îi transmite lui Barbu Știrbei un mesaj adresat lui Iuliu Maniu.

Cairo, April 4, 1944, 6 p.m.
Received April 5, 11:30 a.m.

Yugos 81. My Yugos 80, April 3, 8 p.m. Yesterday Prince Stirbey sent a message to Maniu in the following sense :

The time for halfhearted measure has passed. If after the British message today and the Molotow declaration¹ you are still unable to take the action you asked me to affirm that you would take under even less exigent circumstances, I am forced to assume that you have grave reasons

for not doing so and to conclude that there is no further point in my mission here.

MacVeagh

■ *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania Washington, 1966, p. 168, The National Archives of the United States, Washington D.C. General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00117 EW 1939/2432.*

Cairo, 4 aprilie 1944, 6 p.m.
Primită la 5 aprilie, 11,30 a.m.

Yugos 81. Referitor la *〈telegrama〉* mea Yugos 80, din 3 aprilie, 8 p.m. Ieri prințul Știrbei a trimis un mesaj lui Maniu în următorul sens : A trecut vremea jumătăților de măsură. Dacă după mesajul britanic de astăzi și declarația¹ lui Molotov, dv. sinteți încă incapabil să întreprindeți acțiunea pe care mi-ati cerut să confirm că o veți face în imprejurări chiar mai puțin urgente, sănt forțat să presupun că aveți motive serioase pentru a nu face așa și să trag concluzia că misiunea mea aici nu-și mai are rostul.

MacVeagh

535

1944 aprilie 4, Londra. Telegramă de informare pentru guvernele Commonwealth-ului din partea Foreign Office-ului referitoare la mesajul trimis de Aliați lui Ion Antonescu, privind condițiile sovietice de armistițiu.

From D.O.

To : Canada (Government)

Australia

New Zealand "

South Africa "

Sent 11.55 p.m. 4th April, 1944

No. 505 Top Secret & Personal

Following for Prime Minister. Begins.
My telegram No. 479 of 1st April.

Message has been sent to Antonescu informing him that we are willing to bring powerful air attacks to bear on such targets as he may suggest and drawing his attention to M. Molotow's declaration regarding

¹ Vezi doc. nr. 527, 1944 *〈aprilie 2〉*, Moscova.

Roumania which appeared in Press on April 3rd¹. Message concludes by asking Antonescu to reply at once whether he accepts requirements of the Soviet Government with which other Allies are fully associated. Ends.

Copy to :

W.C.O. Sir E. Bridges
Mr. S. M. Bruce
F.O. Sir B. Newton
Mr. J. D. Greenway
Mr. G. W. Harrison

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 821; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43997.

De la Oficiul documentar (al Foreign Office-ului)

Către : (Guvernul din) Canada

” Australia
” Noua Zeelandă
” Africa de Sud

Trimisă la 11.55 p.m., 4 aprilie 1944

Nr. 505, Strict Secret și Personal

Următorul <text> pentru primul-ministru. Începe.
Telegrama nr. 479 din 1 aprilie.

Mesajul a fost trimis lui Antonescu, informîndu-l că vrem să întreprindem puternice raiduri aeriene asupra obiectivelor pe care le va propune și atrăgîndu-i atenția asupra declarației făcute de domnul Molotov privind România, care a apărut în presa din 3 aprilie¹. Mesajul se încheie cerîndu-i lui Antonescu să răspundă imediat dacă acceptă condițiile guvernului sovietic, cu care Aliații sănătățile să intre în acord.

Copia către :

Cabinetul Ministerului de Război : Sir. E. Bridges
Dl S. M. Bruce

Ministerul de Externe : Sir B. Newton
Dl J. D. Greenway
Dl C. W. Harrison

536

1944 aprilie 5. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri referitor la intensificarea acțiunilor pentru ieșirea din războiul antisovietic.

**Președinția Consiliului de Miniștri
Secretariatul General
Serviciul Centralizării Informațiilor**

¹ Eronat, e vorba de 2 aprilie.

Informații interne

Chestiuni politice

— Față de actualele evenimente militare, Partidul Comunist a început să ducă prin agenții săi o intensă acțiune de agitație și propagandă în rândurile populației, pe tema „ieșirii României din război și a încheierii unei păci separate cu U.R.S.S.”.

Se caută să se arate în masele populare că „actualul război a transformat România în teatru de operațiuni militare, iar armatele germane în retragerea lor distrug orașele țării”.

Totodată, conducerea comunistă a dat instrucțiuni organizatiilor în subordine să se utilizeze în acțiunea de agitație și propagandă următoarele evenimente politice, militare și economice:

— retragerea armatelor germane;

— contactul armatelor lui Tito cu dezertorii proveniți din armatele Ungariei și Bulgariei și deci amenințarea României și din Vest;

— bombardarea Bulgariei, care a dus la accentuarea acțiunilor de mase cu caracter antigerman;

— acțiuni antifasciste de stradă în Grecia;

— „scăderile accentuate ale valorilor din Germania și România”.

Se cere, de asemenea, să se utilizeze în propagandă și hărțile publicate de presa română, care în ultimul timp cuprind o parte din țară; aceste hărți să fie decupate din ziare și răspândite în special în rândurile muncitorilor din fabrici, uzine etc., pentru susținerea propagandei.

— În rândurile populației comunelor din jurul orașului Ploiești se observă în ultimul timp oarecare acțiuni cu caracter comunist.

Agenți comuniști fac propagandă îndemnînd populația să nu muncescă la rafinăriile petroliifere pentru nemți.

În regiune au fost răspândite manifeste în acest sens.

— Agenți comuniști introduc în cutiile de poștă din Capitală cărți poștale adresate Președinției Consiliului de Miniștri și semnate „Studențimea Română Liberă”. Manifestele au următorul conținut:

„Cerem:

1. Încheierea păcii.

2. Imediata dezarmare a armatei germane.

3. Alianță cu U.R.S.S. împotriva fascismului.”

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.

(Serviciul Special de Informații).

■ Archivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 38 - 39.

1944 aprilie 5, Cairo. Telegramă a ministrului rezident britanic la Cairo, lord Moyne, către Foreign Office, privind mesajul primit de la mareșalul Ion Antonescu care solicită informații despre condițiile minime de armistițiu din partea Uniunii Sovietice, cu comentarii la acest mesaj.

Diplomatic (Secret)

From Cairo (Resident Minister) to Foreign Office

Lord Moyne
No. 826
4 April

Dated 1.20 a.m., 5th April 1944
Received 5.20 a.m., 5th April 1944

Immediate
Roumania

Following message was received from Stefanescu to-day, dated April 3-rd.
(Begins)

1. Mihai Antonescu asks us to inform Marshal Antonescu urgently in general lines of minimum Soviet Armistice conditions. In order to put into application the Roumanian plan of action, certain changes are in process of being made amongst the Chiefs of General Staff and certain military commands: Maniu is in agreement with this.

In order to ensure national solidarity and conservation of capacity for action against the Germans, Russia should not insist upon military occupation of Roumania during the armistice. Soviet military operations directed towards Hungary with passage through Roumania could be undertaken in conjunction with Roumanian army for re-occupation of Transylvania. Please advise emissary also. Please reply direct to this message and through me for continuity. Mihai Antonescu advises us that de Chastelain's W. T. is in working order. (Ends).

2. This message is more than usually unsatisfactory being evidently from the Marshal although communicated through two intermediaries. Moreover it smells more than ever of procrastination. I consider only a very firm line now will be of any use would accordingly propose to address Marshal Antonescu reply as from the three Allied Governments in terms of my immediately following telegrams. I have just heard that Bucharest has been bombed. This should accelerate matters and I have worded the communication accordingly.

I should be glad if Foreign Office would collate amendments which I hope will be few. My Soviet colleague is definitely unwilling to agree to any text without reference and present procedure seems to be the only method of obtaining an agreed three-power communication.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 833; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43997.

Lord Moyne
Nr. 826
4 aprilie

Datată 1,20 a.m., 5 aprilie 1944
Primită 5,20 a.m., 5 aprilie 1944

Urgent
România

Următorul mesaj, datat 3 aprilie, a fost primit astăzi de la Ștefanescu.

Începe>

1. Mihai Antonescu ne cere să informăm de urgență pe mareșalul Antonescu în linii generale despre condițiile minime sovietice de armistițiu. Pentru a pune în aplicare planul românesc de acțiune, se pregătesc anumite schimbări în rindul șefilor Statului Major și în ce privește orientarea operațiunilor militare : Maniu este de acord cu ele.

Pentru a se asigura solidaritatea națională și pentru a se menține capacitatea de acțiune împotriva germanilor, Rusia nu ar trebui să însiste asupra ocupării României în timpul armistițiului. Operațiile militare sovietice îndreptate împotriva Ungariei cu trecerea prin România pot fi întreprinse împreună cu armata română, pentru reocuparea Transilvaniei. Vă rugăm să informați și emisarul. Vă rog să răspundetă la acest mesaj prin mine, pentru a avea continuitate. Mihai Antonescu ne informează că transmisiunea radio a lui de Chastelain funcționează normal.
<Se încheie>

2. Acest mesaj este mai nemulțumitor decât de obicei, provenind evident de la mareșal, deși a fost comunicat prin doi intermediari. În plus, miroase mai mult ca oricând a amînare. Consider că numai o linie foarte fermă va fi de folos, aceasta putind fi, prin urmare, propusă și fi adresată ca răspuns mareșalului din partea guvernelor aliate în termenii telegramelor mele urgente. Chiar acum am auzit că Bucureștiul a fost bombardat. Aceasta va accelera lucrurile și prin urmare am transmis comunicarea.

Aș fi încințat dacă Foreign Office-ul va confrunta amendamentele care sper că vor fi puține. Colegul meu sovietic, în mod categoric, nu pare dispus să fie de acord cu nici un text fără să obțină referințe și procedeul actual pare să fie singura metodă de a se obține comunicarea din partea celor trei puteri, care au căzut de acord.

538

1944 aprilie 5, Londra. Minută a Foreign Office-ului, semnată M. Rose, referitoare la mesajul transmis de Aliatii mareșalului Ion Antonescu prin care își cere acordul asupra propunerilor sovietice de armistițiu.

204

Usual distribution

The text of this proposed reply has already been sent to Washington and Moscow and I think we can rely on the Embassies to put it at once to the United States and Soviet Governments for their consent.

As far as we are concerned I do not think there is any need to amend the text.

Only yesterday Lord Moyne sent Antonescu a message saying „you must therefore reply at once whether you accept the proposals of the Soviet Government with which the other Allies are fully associated”. This second message now proposed may help to overcome the natural Roumanian dilatoriness.

M. Rose
5th April 1944

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția 'Microfilm Anglia, r. 405, c. 836; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43997.

Distribuirea obișnuită

Textul răspunsului propus a fost deja trimis la Washington și Moscova și cred că putem avea încredere în ambasade că îl vor prezenta imediat guvernelor Statelor Unite și sovietic pentru a avea consimțământul lor.

În ceea ce ne privește nu cred că este nevoie să se aducă vreun amendament textului.

Doar ieri lordul Moyne a trimis lui Antonescu un mesaj spunind: „trebuie deci să răspundeți imediat dacă acceptați propunerile guvernului sovietic cu care Alianții să intre totul de acord”. Acest al doilea mesaj propus acum poate să ne ajute să învingem tendința înăscută a românilor de a tergiversa lucrurile.

M. Rose
5 aprilie 1944

539

1944 aprilie 5, Cairo. Telegramă trimisă de ministrul rezident britanic la Cairo, lordul Moyne, la Foreign Office referitoare la răspunsul dat mareașului Ion Antonescu de cele trei guverne aliate privind posibilitatea de a aciona împotriva germanilor și încheierea armistițiului cu U.R.S.S.

Diplomatic (Secret)
From Cairo (Resident Minister) to Foreign Office

Lord Moyne
No. 827
4th April, 1944
Immediate

Dated 12.06 a.m., 5th April, 1944
Received 5.20 am., 5th April, 1944

Following is text referred to in my immediately preceding telegram.

〈Begins〉

Following is a message from the three Allied Governments to Marshal Antonescu.

We have now further room for delay. You will never again have so favourable an opportunity for action after the Germans have been able to intersperse Roumanian troops with their own in the line. We cannot discuss armistice terms or questions such as the occupation of Roumania during the present crisis. The Soviet declaration made public by M. Molotov on April 2nd must suffice until it is possible to consider details at a more suitable time. Your conduct now will largely affect the terms to be given you then. Meanwhile we intend to attack the Germans wherever we find them and, as we have shown you, so long as your communications are serving the German war effort we shall continue to bomb them ruthlessly.

〈Ends〉

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilmă Anglia, r. 405, c. 837; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43997.

De la Cairo (ministrul rezident), pentru Foreign Office

Lord Moyne
Nr. 827
4 aprilie 1944

Datată 12,06 a.m., 5 aprilie 1944
Primită 5,20 p.m., 5 aprilie 1944

Urgent

Textul la care s-a referit precedenta mea telegramă urgentă este următorul :

〈Începe〉

Mesajul din partea celor trei guverne aliate către mareşalul Antonescu este următorul :

Nu mai există acum loc pentru amînare. Nu veți mai avea niciodată o ocazie atât de favorabilă de a acționa, după ce germanii vor putea să-și răspindească propriile trupe printre trupele române. Nu putem discuta condițiile de armistițiu sau alte probleme, ca de exemplu ocuparea României în perioada actualei crize. Declarația sovietică făcută publică de către domnul Molotov pe 2 aprilie trebuie să vă satisfacă pînă cînd, într-un moment mult mai potrivit, va fi posibil să se ia în considerare detaliile. Conduita dv. de acum va afecta în mare măsură condițiile ce vi se vor pune atunci. Între timp avem intenția să-i atacăm pe germani oriunde îi găsim și deoarece v-am arătat că, în măsura în care liniile dv. de comunicație servesc efortul de război german, vom continua să le bombardăm fără milă.

〈Se încheie〉

1944 aprilie 5, Washington. Telegramă a secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, către ambasadorul american la Moscova, Averell Harriman, referitoare la atitudinea pe care urmău să o adopte, în mod diferențiat, cele trei Puteri Aliate față de România în cazul ieșirii acesteia din război.

Washington, April 5, 1944, 9 p.m.

812. The Department has been informed that Clark Kerr was instructed some days ago to inform the Soviet Government that the British presume that in dealing with the Rumanians for surrender of the Rumanian Army the Russians will regard themselves as acting on behalf of the three principal Allies. He was directed also to say that the British expect that they and the Americans will be consulted in advance in case the armistice terms which the Russians may propose carry any stipulations or implications extending beyond the accomplishment of the military capitulation. The British Embassy has inquired whether similar instructions could be sent to you.

The Department is in general agreement with the British point of view, and we have no reason to believe that it is at variance with the Soviet views. You may, therefore, talk to Mr. Molotoff along these lines, having in mind the instructions to MacVeagh which were summarized in the last two paragraphs of the Department's 762 of March 31 to you.

Mr. Molotoff's statement has already provided the Rumanians certain assurances regarding the essentially military character of the penetration of Russian forces into Romanian territory. We believe it would also be useful in stimulating favorable action by the Rumanians to have it made clear to them that the three principal Allies are acting after mutual consultation and in common agreement, and that the future of the Rumanian nation is not to be left exclusively in the hands of the one power with which Rumania has been directly engaged in combat.

Hull

■ *Foreign Relations of the United-States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington, 1966, p. 168, The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of States (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/2468a.*

Washington, 5 aprilie 1944, 9 p.m.

812. Departamentul a fost informat că lui Clark Kerr i s-au dat, cu cîteva zile în urmă, instrucțiuni să informeze guvernul sovietic că britanicii presupun că tratînd cu româniîn în legătură cu capitularea armatei române, rușii vor săcoti că acționează în numele principalilor trei Aliați. Lui i s-a dat, de asemenea, instrucțiuni să declare că britanicii se așteaptă că ei și americanii să fie consultați înainte, în cazul în care condițiile de

armistiți pe care ruși le-ar putea propune cuprind stipulații sau implicații care se întind dincolo de realizarea capitulării militare. Ambasada britanică s-a informat dacă dv. vi s-ar putea transmite instrucțiuni similare.

Departamentul este în general de acord cu punctul de vedere britanic și nu avem motive să credem că acesta este în contradicție cu opinile sovietice. De aceea, dv. puteți vorbi domnului Molotov în acest sens, având în vedere instrucțiunile către MacVeagh care au fost rezumate în ultimele două paragrafe ale *(telegramei)* nr. 762 a Departamentului din 31 martie, adresate dv.

Declarația domnului Molotov a oferit deja românilor anumite asigurări privind în esență caracterul militar al pătrunderii forțelor rusești în teritoriul românesc. Noi credem că ar fi, de asemenea, util ca, în vederea stimulării unor acțiuni propice ale românilor, să-i facem să înțeleagă clar că cei trei principali Aliați acționează după o consultare reciprocă și de comun acord și că viitorul națiunii române nu urmează să fie lăsat exclusiv în mânile singurei puteri cu care români au fost direct angajați în luptă.

Hull

541

1944 aprilie 6. Fragment din buletinul informativ înaintat Președinției Consiliului de Miniștri privind comentarea conținutului numărului 2 din 22 martie 1944 al ziarului comunist „România liberă“.

Președinția Consiliului de Miniștri
Secretariatul General
Serviciul Centralizării Informațiilor

Buletin de informații
din 6 aprilie 1944, ora 12

În Capitală circulă într-un număr restrâns de exemplare *buletinul* comunist „România liberă“, anul II, nr. 2, din 22 martie 1944.

Buletinul cuprinde următoarele articole de instigație în contra germanilor și a actualului regim :

Salvarea sau catastrofă, în care se arată că armata sovietică a trecut Nistrul și se îndeamnă populația să asculte „chemarea Frontului Patriotic”. Articolul îndeamnă pe șefii de partide, în frunte cu Iuliu Maniu, „să se alăture Frontului Patriotic și să pornească cu toate organizațiile anti-hitleriste din fruntea poporului la lupta hotăritoare”;

*Ultimul avertismen*t, în care se comentează misiunea prințului Șirbea la Cairo și se afirmă printre altele că „e necesară înțelegerea imediată între Frontul Patriotic Antihitlerist și domnii Maniu și Brătianu pentru constituirea Frontului Național”. Articolul se termină astfel : „È ceasul al 12-lea și pentru țară și pentru domnii Maniu și Brătianu”;

- *Mesajul unui prieten al României adresat românilor ;*
 - *Stăpini și slugi ;*
 - *Către comandanții de mari unități, către generalii, ofițerii și soldații armatei noastre, în care se afirmă că „generalii Iacobici, Constantinescu Claps și Vasilescu Petre au cerut retragerea armatei la Prut” ;*
 - *La noi în sat ;*
 - *Procesul trădării lui Antonescu, în care se amintește de procesul conducătorilor Uniunii Patriotice în frunte cu prof. Vlădescu-Răcoasa și de condamnările pronunțate ;*
 - *Aviz slugilor lui Hitler ;*
 - *Definuții antihilleriști trebuie să salvezi ;*
 - *Nu îi vom uita, în care se dă numele unor magistrați care au fost în completul de judecată al procesului prof. Vlădescu-Răcoasa ;*
 - *E ora 12 fără cinci minute pentru România ;*
 - *Jaful nemțesc ;*
 - *Telegrama domnului Churchill către Stalin cu ocazia aniversării Armatei Roșii ;*
 - *Ceferiștii, în care se îndeamnă slujbașii de cale ferată să producă deraierea trenurilor, întreruperea comunicațiilor etc.*
- S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne și Marelui Stat Major.

(Serviciul Special de Informații)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 40—41.

542

1944 aprilie 6, Londra. Minută a Foreign Office-ului privind interesul creșcănd al sovieticilor în negocierile de armistițiu cu România și poziția Angliei.

F. O. Southern
No. 848

Given usual Roumania distribution

The Roumanians are certainly being very trying. The intense Soviet interest in them, however, comes as a surprise. Hitherto we have always had to drag them along behind us in our Roumanian negotiations. Now they are taking the lead and even trying to leave us behind. This, however, is quite in keeping with our general Roumanian policy which has always been to insist by the Soviet Union and that we are merely intermediaries and spectators.

*< M. Rose >
April 6th, 1944*

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilm Anglia, r. 405, c. 855 ; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43997.

Distribuirea obișnuită pentru <problemele> românești

Românii sunt, cu siguranță, puși foarte serios la încercare. Interesul sovietic față de ei constituie, totuși, o surpriză. Înă acum a trebuit intotdeauna să-i atragem alături de noi în negocierile noastre cu români. Acum ei preiau conducerea și chiar încearcă să ne lase în urmă. Negocierile sunt, totuși, în consens cu politica noastră generală față de români, care a constat intotdeauna în a insista pe lîngă Uniunea Sovietică, noi fiind simpli intermediari și spectatori.

< M. Rose>
6 aprilie 1944

543

1944 aprilie 6, Cairo. Informare telegrafică a ministrului rezident britanic la Cairo, lordul Moyne, trimisă la Foreign Office, privind oferta de colaborare militară în Răsărit, prin încheierea armistițiului, făcută de sovietici românilor.

Diplomatic (secret)

From Cairo (Resident Minister) to Foreign Office

Lord Moyne
No. 848
5th April 1944

Dated : 1.25 a.m., 6th April 1944
Received : 5.50 a.m., 6th April 1944

Immediate

Interview last night between Stirbey and Soviet Ambassador apparently went something as follows.

Ambassador who was markedly less cordial than on previous occasions began by reproaching Stirbey for not coming to see him of his own accord as he had invited him to do. Stirbey replied that he was sorry but having no reply from his principals to the Soviet proposals he felt that there was no object in doing so. Ambassador then said that Stirbey must realize that it was between their two countries that final settlement would be made and it was on this account that he wished to be informed personally by Stirbey or the course of events.

Stirbey replied that this had always been his intention but at the moment since despatching this telegram (reported in my telegram No. 828) indicating his desire to resign he was not sure how far he still represented Maniu.

Ambassador then inquired why Antonescu and Maniu aimed at concentrating in Western Roumania whereas their true policy should

be to affect a junction with Russians who alone could help them in the East. Stirbey answered that this was a pointed question.

Impression conveyed to Stirbey by the conversation was that Soviet Ambassador would have liked to have had more direct negotiations with Stirbey. Considering Novikov evaded Stirbey's original request to see him for three days, this represents a considerable change of attitude no doubt on express instructions and is synonymous of urgent Russian desire to secure results in Roumania by political means. I feel however that the matters are now beyond further verbal exchanges and that Roumanians who have received a most generous offer must choose one way or the other in next day or two irrespective of what we can now say to them.

(Clandestine?) wireless did not keep its schedule this afternoon and this may indicate that Antonescu who must know about it may have taken yesterday's bombing as a sign that the time for prevarication is past may be coming down openly on the wrong side.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 856 – 857 ; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43 997.

Diplomatic (Secret)

De la Cairo (ministrul rezident), pentru Foreign Office

Lord Moyne
Nr. 848
5 aprilie 1944
Urgent

Datată: 1,25 a.m., 6 aprilie 1944
Primită: 5,50 a.m., 6 aprilie 1944

Întrevederea din seara trecută dintre Stirbei și ambasadorul sovietic s-a desfășurat, după cît se pare, după cum urmează:

Ambasadorul a fost în mod pronunțat mai puțin cordial decit la primele întîlniri și a început prin a-i reproșa lui Stirbei că n-a venit să-l vadă din proprie inițiativă, după cum l-a invitat s-o facă. Stirbei a răspuns că și pare foarte rău, dar nu a avut nici un răspuns la propunerile sovietice de la conducătorii săi și a considerat că nu avea motiv să o facă.

Ambasadorul a spus apoi că între țările lor trebuia să se încheie acordul final și pe acest considerent dorea să fie personal informat de către Stirbei despre cursul evenimentelor.

Stirbei a replicat că aceasta a fost întotdeauna și intenția sa, dar că, în acel moment, deoarece își expediase telegrama (raportată în telegrama mea nr. 828) în care își arăta dorința să demisioneze, nu era sigur în ce măsură îl mai reprezenta pe Maniu.

Ambasadorul a întrebat apoi de ce Antonescu și Maniu urmăreau concentrarea forțelor în vestul României, în timp ce adevărata lor politică trebuia să vizeze joncțiunea cu rușii, care singuri îi puteau ajuta în răsărit. Stirbei a răspuns că aceasta era o problemă critică.

Impresia creată lui Stirbei de această conversație a fost că ambasadorul sovietic ar fi dorit să poarte negocieri directe cu Stirbei. Luind în

considerare faptul că Novikov a evitat timp de trei zile cererea inițială a lui Știrbei de a-l vedea, aceasta reprezintă fără îndoială o schimbare considerabilă de atitudine față de instrucțiunile exprese și este sinonimă cu dorința urgentă a rușilor de a-și asigura succesul în România prin mijloace politice. Totuși, am impresia că lucrurile au depășit faza schimburilor pur verbale și că românii, care au primit cea mai generoasă ofertă, trebuie să aleagă zilele următoare o cale sau alta, indiferent de ceea ce le vom spune noi.

Transmisiunea (clandestină?) de radio nu și-a putut respecta programul din după-amiază aceasta, ceea ce dovedește că Antonescu, care trebuie să știe despre asta, putind să interpreteze bombardamentul de ieri ca un semn că timpul de tergiversare a trecut, poate porni în mod clar pe o cale greșită.

544

1944 aprilie 7, București. Telegramă a reprezentantului special al Reichului în România pentru probleme economice, Hermann Neubacher, contrasemnată de ambasadorul Manfred von Killinger, despre starea de spirit a muncitorilor din regiunea petroliferă și activitatea organizatorică desfășurată de comuniști.

Telegramm

Bukarest, den 7 April. 1944

Ankunft: den 7 April. 1944 — 23,20 Uhr

Nr. 1347 vom 6.4.
Sonderbeauftragter

Nach Informationen durch die Leitung der grossen Mineralölgesellschaften ist als Folge Vordringens der Russen eine starke kommunistische Einstellung der Arbeiterschaft im Ölgebiet festzustellen. Auf Weisung der kommunistischen Funktionäre werden jedoch die Arbeiter angehalten, nach aussen nicht mit ihrer kommunistischen Einstellung hervorzutreten und vor allem keine verfrühten Sabotageakte zu begehen, weil sonst Gefahr scharfen Durchgreifens seitens rumänischer und deutscher Stellen bestünde. Es liege vielmehr im Interesse kommunistischer Sache, möglichst unbemerkt schlagkräftige Organisation aufzubauen, die zu gegebenem Anlass und nach besonderem Befehl schlagartig eingesetzt werden kann. Bei einigen Gesellschaften ist eine gewisse Arbeitsverminderung festzustellen, die sich auf Rohölförderung jedoch nur unwesentlich auswirkt. Kommunistische Organisationsversuche in Ölindustrie werden auf geeignete Weise laufend überwacht.

Neubacher

Killinger

■ Archivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., — Documente microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 265, T 120—252 c. 187.443; Auswärtiges Amt, Staatssekretär, Sammlung Rumänien, Bd. 15, 1943—1944.

212

Telegramă

Bucuresti, 7 aprilie 1944

Primită: 7 aprilie 1944, ora 23,20

Nr. 1347, din 6 aprilie

Reprezentant special

După informații obținute de la conducerea marilor societăți petroliere, se constată, ca urmare a înaintării rușilor, o pronunțată atitudine comunistă a muncitorilor din regiunea petroliferă. La indicația funcționarilor comuniști, muncitorii sunt totuși îndemnați să nu-și manifeste vizibil atitudinea lor comunistă și, mai ales, să nu comită acte de sabotaj pripite, căci altfel ar exista pericolul unei intervenții aspre din partea forurilor române și germane. <Li se spune că> diușotrivă, în interesul cauzei comuniște este să se dezvolte că mai pe ascuns o organizație eficientă, care să poată fi introdusă în luptă la momentul oportun și după un ordin special. La unele societăți <petroliere> se constată o oarecare diminuare a lucrului, însă cu urmări neesențiale asupra livrărilor de petrol. Încercările comuniște de organizare în industria petrolului sunt supravegheate continuu și în mod corespunzător.

Neubacher

Killinger

545

1944 aprilie 7, Londra. Telegramă de informare a Foreign Office-ului adresată guvernelor Canadei, Australiei, Noii Zeelande și Africii de Sud, în care se arată necesitatea urgentă a capitulării armatei române și punerea de acord a înaltelor comandamente sovietice și române pentru un ajutor militar reciproc împotriva germanilor.

From : D.O.
To : Canada (Government)
Australia "
New Zealand "
South Africa "

(Sent 9.35 p.m.. 7th April, 1944)

No. 532 Top Secret & Personal

Following for Prime Minister <Begins>

On April 5th, Soviet Ambassador Cairo made strong representations to Stirbey about Antonescu's prolonged silence. Stirbey thereupon sent personal telegram to Antonescu stating that, according to Monsieur Novikov, an armistice was impracticable so long as German armies were fighting in Roumania. Immediate solution was, as had already been indi-

cated by the Allies, surrender of Roumanian troops to Russians who would then put them at the disposal of Antonescu; and delegation by Roumanians of a competent person or one of the generals now prisoner in Russia to establish direct contact between the two High Commands for mutual military aid against the Germans.

2. Stirbey's message continued that seven days had passed and not even an acknowledgement had been given to this offer which established if not *de jure* at least *de facto*, the relationship of co-belligerents. Situation now that Russian armies were fighting in Roumania demanded firm and urgent reply and only after that was received could negotiations be resumed. Germans could spare no troops from Western Front and were thus in an impossible position on South Russian front owing to lack of reserves.

If Roumania came out of war, then situation would be far worse. An immediate decision was therefore imperative as delay made the position graver and exposed Roumanian towns to further bombardments. (Ends).

Copy to : W.C.O. Sir E. Bridges
Mr. S. M. Bruce
F.O. Sir B. Newton
Mr. J. D. Greenway
Mr. G. W. Harrison

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 405, c. 853—854; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 43997.

De la : Oficiul Documentar (al Foreign Office-ului)

Către : guvernul Canadei
Australiei
Noii Zeelande
Africii de Sud

(Trimisă la 9,35 p.m., 7 aprilie 1944)

Nr. 532, Strict secret și personal

Următoarele pentru Primul ministru (Începe)

1. Pe 5 aprilie, ambasadorul sovietic la Cairo l-a admonestat sever pe Stirbei în legătură cu tăcerea prelungită a lui Antonescu. Stirbei i-a trimis o telegramă personală lui Antonescu, arătind că, potrivit celor spuse de domnul Novikov, nu se putea încheia un armistițiu atât timp cit armatele germane luptau în România. Soluția imediată era cea care fusese indicată de Aliați — capitularea trupelor române în fața rușilor, urmând ca apoi să fie puse la dispoziția lui Antonescu; și delegarea de către români a unei persoane competente sau a unuia dintre generalii acum prizonieri în Rusia, spre a stabili un contact direct între cele două inalte comandamente pentru un ajutor militar reciproc împotriva germanilor.

2. Mesajul lui Știrbei arăta în continuare că au trecut șapte zile și nu s-a confirmat primirea acestei oferte care stabilea relațiile cobeligeranților dacă nu *de jure*, cel puțin *de facto*. Situația prezentă, cind armatele sovietice luptă în România, cere un răspuns ferm și urgent și numai după ce s-a primit acesta s-ar putea relua negocierile. Germanii nu-și pot permite să risipească trupe pe frontul de vest și astfel se aflau într-o situație dificilă pe frontul rusec din sud datorită lipsei de rezerve.

Dacă România ieșe din război, atunci situația poate fi mult mai rea. De aceea se impunea o hotărire urgentă și întirzirea putea agrava și mai mult situația și putea expune orașele românești în continuare la bombardamente.

«Se încheie»

Copii pentru : Cabinetul Ministerului de Război :

...
...
...

Foreign Office :

...

Sir E. Bridges

Dl S. M. Bruce

Sir B. Newton

Dl J. D. Greenway

Dl G. W. Harrison

546

1944 aprilie 8, Cairo. Telegramă a ambasadorului american pe lingă guvernele grec și iugoslav în exil, Lincoln MacVeagh, prin care comunică secretarului de stat, Cordell Hull, condițiile armistițiului dintre Aliați și România, înmînate de omologul său sovietic, Nikolai Vasilievici Novikov.

Secretary of State
Washington

Cairo, April 8, 1944, 2 p.m.
Received : 12: 58 p.m.

Yugos 84. The Russian Ambassador called this morning and gave me the Rumanian armistice terms which the Soviet Government proposes, as below set forth in translation from the French. Mr. Novikov said that immediately on receipt of British and American assent he is authorized to transmit these terms to Antonescu and Maniu through Stirbey. Otherwise he will replay to his Government any objections or suggestions as we may express.

(MOST SECRET) I believe the military clauses are unexceptional under the instructions sent me by the Department but that the latter may wish to consider clause four regarding Transylvania. Lord Moyne is also telegraphing his Government with particular regard to this clause : "One. The Rumanian troops who are fighting with the Germans against the Red Army comprise seven divisions in Crimea, three or more divisions in the region of Odessa, three or more divisions in the region of Kichinev. These Rumanian divisions must surrender to the Red Army or they must attack in the rear of the German and commence operations against the Germans together with the Red Army.

If this is done the Soviet Government agrees to complete the arming of all these divisions and to place them immediately at the disposition of Marshal Antonescu and Mr. Maniu.

Two. The Soviet minimum conditions of armistice are the following :
(A) rupture with the Germans and common operations of the Rumanian and Allied troops including the Red Army against the Germans for the purpose of restoring the independence and sovereignty of Rumania.

(B) Reestablishment of the Rumanian-Soviet frontier in accordance with the agreement of 1940¹.

(C) Indemnity for the losses caused the Soviet Union by the hostilities and occupation by Rumania of its territory.

(D) Repatriation of all the Soviet and Allied prisoners of war as well as the internees.

These minimum conditions can be changed for the worse if Rumania does not accept them soon.

Three. The Soviet Government does not ask that Rumanian territory be occupied for the duration of the armistice by the Soviet troops but the Soviet troops as well as those of the Allies must have unrestricted freedom of movement throughout Rumanian territory if the military situation makes it necessary. The Rumanian Government must contribute to this to the best of its ability with all its means of communication on land, water and the air.

Four. The Soviet Government considers unjust the decision of the Vienna award and it is ready to conduct operations in common with Rumania against the Hungarians and the Germans with the object of restoring to Rumania all of Transylvania or the major part thereof.

Five. If Rumania wishes to have for contact with the Soviet Union besides the general-representatives for military questions also a political representative for political questions, the Soviet Government has no objections".

MacVeagh

■ Arhivă Statului Bucureşti, colectia Microfilme S.U.A., r. 662, c. 391—393; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/2459.

Secretarului de stat
Washington

Cairo, 8 aprilie 1944, 2 p.m.
Primită: 12,58 p.m.

Yugos 84. Ambasadorul sovietic m-a vizitat azi de dimineață și mi-a înținut condițiile armistițiului cu România propuse de guvernul sovietic, așa cum sunt prezentate mai jos în traducere din limba franceză. Domnul Novikov mi-a spus că imediat după primirea consimțământului american și britanic el este autorizat să transmită aceste condiții lui Antonescu și Maniu prin Șirbei. De altfel el va transmite guvernului său orice obiectiune sau propunere pe care noi am putea o formula.

(Strict secret). Cred că clauzele militare sunt ireproșabile, po trivit instrucțiunilor trimise mie de Departament, dar acesta din urmă ar putea dori să examineze clauza patru privind Transilvania. Lordul Moyne, telegrafiază, de asemenea, guvernului său, făcind mențiune specială la această clauză: „Unu. Trupele române care luptă alături de germani împotriva Armatei Roșii sunt formate din șapte divizii în Crimeea, trei divizii să mai

multe în regiunea Odessei, trei divizii sau încă multe în regiunea Chișinăului. Aceste divizii românești trebuie să capiteze în fața Armatei Roșii sau ele trebuie să atace din spatele frontului pe germani și să înceapă operațiunile împotriva germanilor împreună cu Armata Roșie.

Dacă aceasta se realizează, guvernul sovietic este de acord să completeze armamentul tuturor acestor divizii și să le pună imediat la dispoziția maresalului Antonescu și a lui Maniu.

Doi. Condițiile sovietice minime ale armistițiului sunt următoarele: (A) ruperea cu germanii și operațiuni comune ale trupelor românești și aliaților, inclusiv Armata Roșie, împotriva germanilor, cu scopul reinstaurării independenței și suveranității României.

(B) Restabilirea frontierei româno-sovietice în concordanță cu acordul din 1940.¹

(C) Plata de daune pentru pagubele provocate Uniunii Sovietice ca urmare a ostilităților și ocupării de către România a teritoriului ei.

(D) Repatrierea tuturor prizonierilor de război sovietici și Aliați, precum și a detinuților.

Acstea condiții minime pot fi înrăutățite dacă România nu le acceptă repede.

Trei. Guvernul sovietic nu cere că teritoriul românesc să fie ocupat pe durată armistițiului de trupele sovietice, dar atât trupele sovietice cit și cele ale Aliaților trebuie să aibă o libertate nelimitată de mișcare pe întreg teritoriul românesc, dacă situația militară face necesară aceasta. Guvernul român trebuie să facă tot ce-i va sta în putință pentru a sprijini această acțiune prin toate mijloacele de comunicare pe sol, apă și în aer.

Patru. Guvernul sovietic consideră nedreaptă hotărîrea Dictatului de la Viena și este gata să desfășoare operațiuni, împreună cu România, împotriva ungurilor și germanilor, cu scopul de a reda României întreaga Transilvania sau marea parte a acesteia.

Cinie. Dacă România dorește să aibă pentru contactele cu Uniunea Sovietică pe lingă generalul-reprezentant pentru problemele militare și un reprezentant politic pentru chestiunile politice guvernul sovietic nu are nici o „obiectiune”.

MacVeagh

547...

1944 aprilie 11, Washington. Instrucțiuni ale Departamentului de Stat către Ambasada americană pe lingă guvernele grec și iugoslav în exil la Cairo, privind unele modificări sugerate de partea americană la propunerile sovietice de armistițiu între România și Aliați.

¹ Ca urmare a notelor ultimative din 26 și 28 iunie 1940 primite din partea guvernului sovietic, Basarabia și partea de nord a Bucovinei au fost incorporate la U.R.S.S.

Department of state

Secret

Urgent

Amlegation

Cairo

Washington, April 11, 1944

Secret for the Ambassador

The Joint Chiefs of Staff have expressed the opinion that this Government should give its full assent to the military provisions of the proposed terms as contained in your 84 April 8. The Department has meanwhile been apprised of Mr. Churchill's request that article IV of the text to be amended by the addition of the words, "subject to confirmation at the peace settlement" and of his observation concerning article V as regards British and American representatives for political questions. Your 85 April 11 reports that the Soviet Government has agreed to these changes.

You are now authorized to give the assent of this Government to the presentation to the Rumanians of the proposed terms as modified in consideration of Mr. Churchill's views.

In conveying this assent you should inform Mr. Novikov that the Department would have preferred an amendment to article IV regarding "deferring the definite disposition of this territory to the general settlement" but since the British suggestion reflects the same general thought and has already been cleared by Moscow we do not wish to delay proceedings by prolonging discussion of the language employed. The British views with respect to article V happen to be identical with our own.

For your background information, our objection to article IV was on grounds of principle rather than an evaluation of the relative merits of the claims to Transylvania. While there would be no difficulty in disregarding the partition of this territory as imposed by Vienna Award, we question whether any line that might be drawn while the war is in progress would afford a basis for the eventual stability of the region. It is our view that the particular problems of Transylvania could receive more thorough consideration as a part of the general European settlement.

The same considerations would apply in a measure to paragraph B of article II, and we should have preferred that a definite settlement of the status of Bessarabia and Northern Bucovine be held over for later discussion. In view, however, of the frequent public reiteration of the Russian claims to these regions, which have some substantial foundation, the fact that the Russians are already in the territories, the supposition that the Rumanians themselves are largely reconciled to their loss, and the statement of the case as amounting in effect to a confirmation of "the agreement of 1940", we must assume that the Russians would be unwilling to give any consideration whatever to a modification of this article.

This telegram is being repeated to Moscow for Mr. Harriman's guidance in informing Mr. Molotoff of the instructions sent to you.

Hull

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 682, c 845—847; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/2471D.

Departamentul de Stat

Washington, 11 aprilie 1944

Secret

Urgent

Legația americană

Cairo

Secret, pentru ambasador

Comitetul mixt al șefilor de Stat Major a exprimat opinia că guvernul american trebuie să-și dea asentimentul total la prevederile militare ale condițiilor propuse conținute în telegrama dv. nr. 84 din 8 aprilie. Departamentul a fost totodată incunostințat de cererea domnului Churchill că articolul IV al textului să fie modificat prin adăugarea cuvintelor „sub rezerva confirmării la reglementarea de pace” și de observația lui privind articolul V referitor la reprezentanții britanic și american pentru problemele politice. Telegrama dv. nr. 85 din 11 aprilie informează că guvernul sovietic a fost de acord cu aceste modificări.

Sinteți acum autorizat să dați consimțământul guvernului american pentru ca românilor să le fie prezentate condițiile propuse aşa cum au fost modificate, luindu-se în considerare opinile domnului Churchill.

Dindu-vă acest consimțământ, va trebui să-l informați pe domnul Novikov că Departamentul ar fi preferat un amendament la articolul IV referitor la „amînarea stabilirii apartenenței definitive asupra acestui teritoriu pînă la reglementarea generală”, dar intrucît propunerea britanică reflectă aceeași idee generală și a fost deja acceptată de Moscova, noi nu vrem să amînăm dezbatările prelungind discuțiile asupra limbajului folosit. Opiniile britanice privind articolul V s-a întîmplat să fie identice cu ale noastre.

Pentru informarea dv. de bază obiecția noastră la articolul IV era mai curind de principiu decît o evaluare a temeiurilor relative ale pretențiilor la Transilvania. Întrucît nu ar fi nici o dificultate în a ignora împărțirea acestui teritoriu, aşa cum a fost impusă de Dictatul de la Viena, ne întrebăm dacă orice linie ce ar putea fi trasată cit războiul este încă în curs va oferi o bază pentru o eventuală stabilitate în regiune. Opinia noastră este că problemele specifice ale Transilvaniei ar putea face obiectul unei analize mai aprofundate, ca o parte a reglementării general europene.

Aceleași considerente ar fi valabile într-o măsură și pentru paragraful B al articolului II și noi am fi preferat ca reglementarea definitivă a statu-

tului Basarabiei și Bucovinei de nord să fie lăsată pentru a fi examinată mai tîrziu. Dar avînd în vedere repetarea frecventă în public a pretențiilor ruse asupra acestor regiuni, pretenții ce au o oarecare bază reală, faptul că rușii sint deja în aceste teritorii, presupunerea că români însîși sint în mare măsură împăcați cu pierderea lor și formularea cazului, care se ridică de fapt la o confirmare a „acordului din 1940”, trebuie să presupunem că rușii nu ar fi dornici să acorde nici o atenție vreuniei modificării a acestui articol.

Această telegramă a fost repetată la Moscova pentru orientarea domnului Harriman în a-l informa pe domnul Molotov asupra instrucțiunilor trimise dumneavoastră.

Hull

548

1944 aprilie 12. Serisoare a lui Mihai Antonescu către șeful Marelui Stat Major, generalul Ilie Șteflea, prin care îi face cunoșteană necesitatea de a se acționa împotriva abuzurilor și violentelor germane.

12 aprilie 1944

Domnule general,

Ieri, 11 aprilie a.c., dl ministrul von Killinger venind să mă vadă pentru alte chestiuni, i-am exprimat profundul regret al guvernului român și indignarea pentru actele de abuzuri ale coloanelor de ucraineni în uniformă germană, săvîrșite pe teritoriul nostru, precum și unele nereguli ale germanilor etnici veniți din Transnistria.

I-am arătat dlui ministrul von Killinger o seamă de abuzuri și l-am informat că dacă aceste situații vor continua vom fi siliți să luăm măsuri din cele mai grave împotriva vinovaților, împiedicind scurgerea acestor coloane sau venirea și plecarea germanilor etnici care ar săvîrși nereguli.

Am vestejît, de asemenea, procedeul de a se adresa organelor militare pentru treceri pe teritoriul român care privesc Ministerul Afacerilor Străine și numai acesta: și mai ales procedeul ca, după ce eu am refuzat și condiționat sau limitat unele din aceste cereri, ele să fie adresate organelor militare, trecindu-se peste o competență legală în stat.

I-am arătat că actele de vandalism, violurile și prădările produc cele mai dezastruoase efecte asupra stării de spirit a populației, creînd o gravă nemulțumire împotriva germanilor și nu numai a acestora, dar chiar împotriva guvernului.

Nu cred că Reichul german așteaptă ca noi să tragem pentru a face ordine și pentru a ni se respecta drepturile, dar nici nu putem admite că aceste situații să continue.

De asemenea, am arătat că a rămas convenit ca dl general Hoffmayer să mi aducă un program al transporturilor, de care am subordonat apro-

220

barea trecerii mai departe a coloanelor de germani etnici din Rusia prin porturile românești pe vase exclusiv germane spre Germania.

Că dl general Hoffmayer n-a mai venit după aceea la mine și s-a dus la Marele Stat Major, ceea ce este inadmisibil.

‘I-am arătat după aceea dlui ministrului von Killinger că tendința de a seurge în Germania sau în comunitatele Grupului etnic german asemenea coloane o resping cu hotărîre pentru că ne-ar bate lumea cu pietre dacă în timp ce noi lăsăm milioane de români pe care nu i-am putut evacua, am coloniza țara cu germani din Rusia.

Dl ministrul von Killinger a fost cu totul de acord că continuarea acestor stări se întoarce legitim nu numai împotriva guvernului român dar și împotriva germanilor, făgăduindu-mi să chem la D-sa pe generalul Hoffmayer și pe toți generalii care se ocupă de această problemă, pentru a le atrage atenția asupra consecințelor grave pe care le creează continuarea acestor stări de lucruri, pentru a se crea găzzi de control și represiune a oricărui abateri și pentru a se evita orice nemulțumiri, limitindu-se circulația coloanelor numai la ordinele și măsurile luate de guvernul român.

Dl ministrul von Killinger mi-a făgăduit ca să adresez și dlui ministrul von Ribbentrop cereri de intervenție pe lingă O.K.W., ca și O.K.W. să dea dispoziții în același sens organelor sale, evitindu-se situații mai grave în care guvernul român ar fi silit să dea dispoziții să se tragă împotriva vinovaților.

Vă rog, prin urmare, ca în această chestiune să nu se mai ia nici o măsură fără a se aduce la cunoștința Ministerului Afacerilor Străine și treindu-se peste angajamentele luate sau peste punctul de vedere al guvernului, cu care dl ministrul von Killinger s-a declarat de acord.

Primiți vă rog, dl general, încredințarea considerației mele.

Vicepreședintele Consiliului de Miniștri,
M. Antonescu

D-sale

Dlui general Ilie Șteflea
Şeful Marelui Stat Major

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948 ISS3, dosar nr. 2876, f. 1-2.

549

1944 aprilie 13. Notă informativă a Inspectoratului de jandarmi Galați asupra stării de spirit a populației civile și a cauzelor care o determină,

Armata 3
Serviciul Pretorul
Oficiul Poștal Militar nr. 21

Nr. 120 147, din 13 aprilie 1944

Către
Comandamentul Armatei 3
Sectia 2

Am onoarea a vă înainta mai jos, în copie, nota informativă nr. 3199/944 a Inspectoratului de Jandarmi Galați, pentru știință.

Pretorul Armatei 3
General
Sanda Constantin

Copie de pe nota informativă nr. 3199/944 a Inspect. Jand. Galați

Problema : Starea de spirit a populației :

Inspectoratul deține următoarele informații referitoare la starea de spirit a populației, rezultat al ultimelor evenimente în legătură cu războiul, la purtarea și concepția ostașilor germani în rândurile căror se găsesc foarte mulți ucraineni din cei înrolați în armata germană, informații de natură a îngrijora profund siguranța și existența statului, precum și siguranța publică.

Populația :

a) Intelectualii și instăriții satelor sint în mare panică și-și părăsesc avutul plecind cu ceea ce pot lua și cu mijloacele de care dispun.

b) Locuitorii lipsiți de mijloace materiale privesc și așteaptă liniștiți desfășurarea evenimentelor, lăsind chiar impresia că nu se tem de ruși și-i privesc ca prieteni. Nu părăsesc decit în rare cazuri satele, iar unii se dedau la acte de violență, împiedicind transporturile de vite ale marilor proprietari, căror le spun să le lase pe loc, căci vitele acolo le-au făcut.

c) Evreii din Galați, cei mai săraci, își manifestă în mod eroic satisfacția, văzind familiile funcționarilor și ale celor instăriți evacuindu-se cu bagajele ce pot. Evreii bogăți, din contră, sint foarte îngrijorați și doresc să se evacueze.

Ostașii germani :

Se dedau deseori la violență față de ostașii români și populație, acte pe care <in> majoritatea cazurilor le săvîrșesc soldații de origine etnică ucraineană sau de alte origini etnice înglobați în armata germană și care prin felul cum se poartă lasă să se intrevadă că vor fi <un> pericol pentru locuitorii țării și avereia lor pe care nu <le> vor crăța nici un moment.

De asemenea, aceștia sint un pericol permanent pentru siguranța statului, prin propaganda comunistă desfășurată de ei și de femeile ucrainene ce-i însoțesc, în rândurile populației de la sate și orașe, toți spunind că la noi nu este o dreptate socială, cei bogăți avind totul la dispoziție, în timp ce cei săraci suportă toate greutățile.

Astfel : 1) În noaptea de 30/31 martie a.c. a sosit în comuna Zorleni, județul Tutova, formațiunea nr. 8/326 compusă din germani și ucraineni, aproximativ 300 oameni, fără să anunțe autoritățile s-au cartiruit singuri în localul școlii primare „Regele Ferdinand”, spărgeind ușile și băgind caii în bucătăria școlii.

Au evacuat mai multe femei văduve de război din casele lor, carti-ruindu-se ei.

Au furat porumb din coșarele oamenilor și au dat la cai.

2) În ziua de 31 martie 1944, ostași dintr-o unitate germană cartuiți în comuna Grivița, județul Tutova, au luat cu forță furaje și porumb de la un număr de 21 de gospodării.

3) În ziua de 31 martie a.c. trei ostași dintr-o coloană germană au luat cu forță căruță văduvei de război Elena Sterbușcă din comuna Dragomirești.

4) Alții ostași din această coloană au luat forțat tot finul din curtea locuitorului Vasile Gârboiu din comuna Plopana, județul Tutova, iar alții și-au vindut caii la mai mulți locuitori din comună.

5) Tot în comuna Dragomirești, ostași germani, stabiliți în această comună, au furat 50 găini de la diferiți locuitori și au spart două coșare, furind porumb, după care au plecat spre Bacău.

6) Pe șoseaua Rădeni–Avrămești, județul Tutova, șeful secției Rădeni, întâlnind niște ostași germani ce trăgeau focuri de armă, întrebându-i de ce trag, l-au amenințat cu împuscarea.

7) În cîrciumile și localurile unde iau masa, ostașii germani vor să plătească în mărci și dacă proprietarii se opun sint amenințați cu revolverele sau pleacă fără să mai plătească.

Asemenea cazuri se întimplă și în localurile de la periferia orașului Galați.

Acstei fapte fac ca populația să privească cu indignare armata germană de care spun că dă semne de descompunere și să înlesnească în același timp propaganda făcută de ostașii ucraineni în armata germană, femeile care 〈ii〉 însoțesc și chiar de prizonieri.

Informații sigure.

**Inspector jandarmi Galați,
Colonel
C. Sîrbulescu**

**Pentru conformitate,
Adjunctul pretoratu lui,
Locotenent
Poterașu Răducan**

■ **Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 3, dosar nr. 92, f. 64–64.**

550

1944 aprilie 13. Ordin de informare al Legiunii de jandarmi București către sectiile și posturile de jandarmi în legătură cu urmărirea și prevenirea acțiunilor comuniste ce vizează înființarea unor „grupe de acțiune”.

**Comunicat : Sectii și Posturi
Nr. 7, din 16.IV.1944
Am luat la cunoștință
Plutonier
〈indescifrabil〉**

Secret

Ordin de informații nr. 38
din 13 aprilie 1944

Inspectoratul General al Jandarmeriei cu ordinul de informații nr. 15/1944 ne informează că, recent, Comitetul Central al Partidului Comunist din România a dat instrucțiuni organizațiilor regionale și locale să crezeze în cadrul fiecărei formațiuni „Grupe de acțiune”.

Acste grupe, alcătuite din elemente verificate, vor primi misiuni importante de sabotaj, acte de teroare etc.

Față de cele de mai sus, luați măsuri de verificare și supravegherea elementelor comuniste din întreprinderile industriale din raza posturilor dumneavoastră, pentru a împiedica cu desăvârșire asemenea tendințe comuniste.

Cazurile concrete descoperite de dumneavoastră se vor raporta imediat legiunii pentru a se lua măsurile impuse de împrejurări.

Comandantul Legiunii de Jandarmi București, Major,

Aurel Mușatescu

■ Arhivele Statului municipiul București, fond Legiuna de jandarmi București, dosar nr. 153/1944, f. 19.

551

1944 aprilie 13. Buletin radio informativ special, cuprindând relatările postului de radio „Atlantie” privind situația de pe frontul din Crimeea.

Postul Atlantic : ora 20,40

În Crimeea, trupele române nu vor să mai lupte, predindu-se rușilor. Din această cauză, pozițiile germane sunt atacate din flanc de trupele rușești și se crede că întreaga situație din Crimeea este acum pierdută.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale; Buletine; dosar nr. 235/1944, f. 216.

552

1944 aprilie 14. Buletin informativ al Centrului de radio-ascultare, cuprindând stirea transmisă de postul de radio Ankara privind iminenta ieșire a României din război în condițiile înaintării armatei sovietice și a dorinței de pace a poporului.

Postul Ankara : ora 18

Din Londra se anunță că datorită rapidei înaintări a Armatei Roșii pe teritoriul României pericolul ce amenință această țară crește din zi în zi.

224

Cu toate efortările pe care germanii le depun pentru a împiedica ieșirea din război a României, dorința de pace a locuitorilor acestei țări este atât de puternică încât ieșirea din război a României pare că a devenit inevitabilă.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 235, f. 237.

553

1944 aprilie 14, Cairo. Telegramă a ambasadorului Statelor Unite pe lingă guvernele iugoslav și grec în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat american, Cordell Hull, privind emisiunile unui post de radio-recepție clandestin care transmitea în România.

Cairo, April 14, 1944, 6 p.m.
Received April 14, 3:30 p.m.

Yugos 90. My Yugos 76, March 30. Yesterday the clandestine radio set of DC¹ in Rumania operated for the first time since April 4 and transmitted an undated message² from Marshal Antonescu to General Wilson apparently written 5 or 6 days ago. It was a sentimental and verbose appeal for British-American help containing neither facts nor proposals.

This morning the agreed armistice terms were transmitted to DC for Antonescu and Maniu and DC acknowledged receipt. The message sent via Ankara ((my Yugos 87, April 12) was not sent on to Rumania since previous messages by that route were not acknowledged and may have been intercepted.

MacVeagh

■ *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966*, p. 174–175. The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/2472.

Cairo, 14 aprilie 1944, 6 p.m.
Primită la 14 aprilie, 3,30 p. m.

Yugos 90. <Referitor la telegrama> mea Yugos 76, din 30 martie. Ieri postul de radio clandestin al lui DC¹ din România a emis pentru prima dată din 4 aprilie și a transmis un mesaj nedatat² de la mareșalul

¹ Fuijialele numelui lui De Chastelain.

² Mesajul amintit (Arhivele Statului București, colecția Microfilm S.U.A., f. 662 c. 848–849) reprezintă răspunsul lui Antonescu la ultimatumul dat la 24 martie 1944 de generalul Wilson ca România să capituzeze imediat. Vezi doc. nr. 505

Antonescu către generalul Wilson scris, după cît se pare, în urmă cu 5 — 6 zile. Acesta era un apel sentimental și prolix la un ajutor anglo-american care nu conținea nici fapte și nici propuneri.

Astăzi de dimineață condițiile de armistițiu puse de acord au fost transmise lui DC pentru Antonescu și Maniu, iar DC a confirmat primirea. Mesajul trimis prin Ankara (vezi *telegrama* mea Yugos 87, din 12 aprilie) nu a fost trimis în România, deoarece mesajele anterioare trimise pe această cale nu au fost confirmate și s-ar fi putut să fi fost interceptate.

MacVeagh

554

1944 aprilie 16, Cairo. **Telegramă a ambasadorului S.U.A. pe lîngă guvernele iugoslav și grec în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat american, Cordell Hull, referitoare la o propunere a lui Barbu Știrbei privind crearea, în Moldova, a unui guvern condus de Maniu.**

Cairo, Aprilie 16, 1944, 7 p.m.
Received April 17, 5: 30 a. m.

Yugos 92. See me Yugos 90 of April 14, 6 p.m. Lord Moyne advises me that Russian Ambassador asked to see him urgently this afternoon and informed him that 2 or 3 days ago he had transmitted to Moscow a suggestion of Stirbey that if Antonescu does not take action and if Maniu cannot overthrow him Maniu should transfer himself to Russian territory in Moldavia and establish a government in opposition to Antonescu, the same conditions being granted to Maniu in this event as those set forth in my Yugos 84 of April 8, 2 p.m.¹ Novikov added that Moscow has now approved that this proposal be made to Maniu on condition that London and Washington also agree.

MacVeagh

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 850; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State, (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/2476. Publicat și în *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington*, 1966, p. 175.

Cairo, 16 aprilie 1944, 7 p.m.
Primită la 17 aprilie, 5,30 a.m.

Yugos 92. Vezi *telegrama* mea Yugos 90 din 14 aprilie, 6 p.m. Lordul Moyne mă anunță că ambasadorul rus i-a cerut să se întâlnescă de urgență astăzi după-amiază și l-a informat că în urmă cu 2 — 3 zile el transmisesese la Moscova o propunere a lui Știrbei că dacă Antonescu nu întreprinde vreo acțiune și dacă Maniu nu-l poate răsturna, Maniu să

226

treacă în teritoriul rus în Moldova și să înființeze un guvern în opoziție față de Antonescu, aceleasi condiții fiindu-i acordate lui Maniu în acest caz ca acelea prezentate în *(telegrama) mea* Yugo 84 din 8 aprilie, 2 p.m.¹ Novikov a adăugat că Moscova a aprobat acum ca această propunere să-i fie făcută lui Maniu cu condiția ca Londra și Washingtonul să fie, de asemenea, de acord.

MacVeagh

555

1944 aprilie 22, Moscova. Serisoare a ambasadorului britanic la Moseova, Archibald Clark Kerr, către comisarul poporului pentru afaceri externe al U.R.S.S., Veaceslav Mihailovici Molotov, în legătură cu o întrevedere particulară a ministrului britanic la Berna, Clifford John Norton, cu Grigore Gafencu, fost ministru de externe al României, referitoare la condițiile politice pe care România ar trebui să le accepte pentru a încrea ostilitățile.

Most Secret

British Embassy
Moscow
April 22nd, 1944

Dear Mr. Molotov,

On the instructions of my government, I write to inform you that the British Minister in Berne, Mr. Norton, recently received an intimation from Mr. Gafencu that the latter wished to see him. Mr. Norton agreed and met Mr. Gafencu for luncheon on the 18th of April. Mr. Gafencu, who as you probably know is at present living privately in Switzerland, had previously lunched with the United States Minister, to whom it is understood that he made a communication similar to that which he made to Mr. Norton. He began by telling Mr. Norton that he had on the 15th April been summoned by the Roumanian Minister in Berne in whose presence he had been given the following oral message by a member of the Roumanian Ministry for Foreign Affairs who had left Bucharest on the 12th of April.

The Vice-President of the Council, Mihai Antonescu, with the approval of King Michael and of Mr. Maniu appealed for his (Mr. Gafencu's) help in obtaining from the United Nations an urgent indication of the political conditions in which Roumania would have to agree and of the practical methods which she must follow in order to get out of the war and put an immediate stop to hostilities between Roumania and the Allies. Antonescu added that the king and he had succeeded in keeping near Bucharest eight light divisions which had not yet been sent to the front and on which the peace party hoped to rely if necessary.

2. Mr. Gafencu stated that Prince Stirbey's mission had not given the results hoped for, because of certain indiscretions in the press which

¹ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 391—393, *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966*, p. 169—170.

had aroused the suspicions of Marshal Antonescu and the Germans. The peace party in Roumania had recognised the validity of his (Mr. Gafencu's) arguments that any demands for peace must be addressed to all three Allies, especially the Soviet Union. Mr. Gafencu went on to say that he had on the 16th April asked President Benes, with whom he had been in regular telegraphic correspondence, to transmit the above message to the Soviet Government. He had also asked Mr. Sokolin (whom I presume to be the Czechoslovak Minister in Berne) to transmit it to Moscow. Mr. Gafencu concluded by saying that the Roumanian Minister was ready to see the British Minister and to confirm the authenticity of the message which he had just read out. A trusted courier was available to take any reply, written or oral, back to Bucharest. Mr. Norton replied that since he had met Mr. Gafencu unofficially it must be left to him how the message was passed on; Mr. Gafencu should therefore not inform the Roumanian Minister that they had met.

3. On receiving this information my Government informed Mr. Norton that they were already in touch with Maniu and Antonescu through sources in Cairo and that the Roumanians had been informed of the Soviet armistice terms which had been agreed with the British and American Governments. These terms would however have reached Roumania after the member of the Roumanian Foreign Office, to whom Mr. Gafencu had referred, had left Buharest. My Government's instructions to Mr. Norton went on to say that they did not wish to open up another channel of communication with the Roumanians. After consulting with his American Colleague the Minister should therefore inform Mr. Gafencu that contact had already been established with Maniu and Antonescu and that it was not desired to start using another channel.

4. In instructing me to bring this information to your attention my government have directed me to say that they would be very grateful for any information about the behaviour of the Roumanian troops on the Moldavian front since this would be of great assistance to them in assessing the present state of morale not only in the Roumanian army but in the country as a whole. Any sign of disintegration in the forces of the Roumanian army at the front would be useful for propaganda purposes in Roumania.

Yours sincerely,
(signed) Archibald Clark Kerr

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 406, c. 150—153 : Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 44000.

Strict secret

Ambasada Britanică
Moscova
22 aprilie 1944

Stimate domnule Molotov,

Din însărcinarea guvernului meu, vă scriu să vă îștiințez că ministrul britanic la Berna, domnul Norton, a primit de curind o comunicare

din partea domnului Gafencu prin care acesta își exprimă dorința de a-l vedea. Domnul Norton a acceptat și s-a întâlnit cu domnul Gafencu la 15 aprilie la masa de prinț. Domnul Gafencu care, după cum știți, locuiește în prezent în Elveția, fără să dețină o funcție oficială, dejunase cu ministrul Statelor Unite căruia, se înțelege, i-a făcut o comunicare similară cu aceea făcută domnului Norton. El a inceput să-i povestească domnului Norton că la 15 aprilie fusese invitat de ministrul României la Berna în prezența căruia și a transmis verbal următorul mesaj de către un membru al Ministerului român al Afacerilor Externe, care plecase de la București la data de 12 aprilie :

Vicepreședintele Consiliului, Mihai Antonescu, cu aprobația regelui Mihai și a domnului Maniu, a apelat la ajutorul lui (al domnului Gafencu) în vederea obținerii din partea Națiunilor Unite a unei indicații urgente cu privire la condițiile politice pe care România ar trebui să le accepte și la cările practice pe care ea trebui să le urmeze pentru a ieși din război și a pună imediat capăt ostilităților dintre România și Aliați. Antonescu a adăugat că regele și el reușiseră să păstreze lîngă București opt divizii de infanterie care n-au fost încă trimise pe front și pe care adeptii păcii speră să se bîzuie în caz de necesitate.

2. Domnul Gafencu a afirmat că misiunea prințului Știrbei nu a dat rezultatele scontate din cauza unor indiscreții ale presei care au trezit bănuielile mareșalului Antonescu și ale germanilor. Adeptii păcii din România au recunoscut validitatea argumentelor (domnului Gafencu) că orice cerere de pace trebuie să fie adresată tuturor celor trei Aliați, mai ales Uniunii Sovietice. Domnul Gafencu a continuat să spună că la 16 Aprilie i-a cerut președintelui Benes, cu care se afla în corespondență telegrafică regulată, să transmită mesajul de mai sus guvernului sovietic. El a cerut, de asemenea, domnului Sokolin (care bănuiește că este ministrul cehoslovac la Berna) să-l transmită la Moscova. Domnul Gafencu a încheiat spunând că ministrul român era gata să se întâlnească cu ministrul britanic și să-i confirme autenticitatea acestui mesaj pe care-l citise cu voce tare. Un curier de incredere era la dispoziție să ducă orice răspuns, scris sau verbal, la București. Domnul Norton a răspuns că, întrucât se întâlnește cu domnul Gafencu neoficial, trimitera mesajului ar trebui să fie lăsată în grija sa; domnul Gafencu ar trebui, de aceea, să nu-l informeze pe ministrul român că s-a întâlnit.

3. La primirea acestei știri, guvernul meu l-a informat pe domnul Norton că se afla deja în legătură cu Maniu și Antonescu prin sursele aflate la Cairo și că românii fuseseră informați asupra condițiilor armistițiului sovietic care fuseseră stabilite împreună cu guvernul american și cel britanic. Aceste condiții au fost totuși transmise în România după ce funcționarul Ministerului Afacerilor Externe al României, la care domnul Gafencu s-a referit, a părăsit Bucureștiul. Instrucțiunile guvernului meu către domnul Norton specificau în continuare că nu dorea să se deschidă un nou canal de comunicare cu românii. După consultări cu colegul său american, ministrul va trebui deci să-l informeze pe domnul Gafencu despre faptul că a fost stabilit un contact cu Maniu și Antonescu și că deschiderea unui alt canal nu era dorită.

4. Însărcinându-mă să vă aduc la cunoștință această informație, guvernul meu m-a instruit să vă spun că ar fi foarte recunosător pentru

orice informație în legătură cu comportarea trupelor române pe frontul din Moldova, întrucât aceasta le-ar fi de mult ajutor în aprecierea moralului actual nu numai în cadrul armatei române, ci și în întreaga țară. Orice semn de dezintegrare în rândurile forțelor armate române aflate pe front ar fi folosite în scopuri de propagandă în România.

Cu respect,
(semnat) Archibald Clark Kerr

556

1944 aprilie 24, Moscova. Scrisoare a ambasadorului britanic la Moscova, **Archibald Clark Kerr**, către comisarul poporului pentru afaceri externe al U.R.S.S., **Veaceslav Mihailovici Molotov**, în care îi prezintă un proiect de mesaj ce cuprinde condițiile armistițiului cu România, urmând să fie trimis mareșalului **Ion Antonescu**.

Most Secret and Urgent

British Embassy
Moscow, April 24th, 1944

Dear Mr. Molotov,

As you are now doubt aware, Lord Moyne communicated some days ago to Mr. Novikov and Mr. MacVeagh the following draft message which, in view of the absence of any satisfactory reply to the messages already sent to Mr. Maniu should be telegraphed to him as soon as possible if the three Allied governments approved its terms :

„You have now received the Soviet Government's terms for an armistice with Roumania as confirmed by the Governments of Great Britain and the United States. We desire you to understand that in the event of Marshal Antonescu's failing to accept these terms, which have also been conveyed to him and in the event of your overthrowing his government, the same terms will be accorded to a government headed by yourself provided you take the desired action. It is necessary that you should also understand that we cannot entertain the elaborate proposals made by yourself with a view to securing easier treatment for your country such as are contained in your message received here via Mr. Crezianu on April 16th". (This message stated that Mr. Maniu did not approve that matters relating to a peace conference should be discussed at the same time as the armistice conditions and contained a request that the Allies should cease bombing Bucharest). "The presentation of conditions in this form is inconsistent with the position of a defeated nation and although many of your conditions are not incompatible with the terms put forward by the Soviet Government, it must be clearly understood that you are faced only with the acceptance or rejection of the latter. It is essential that we should receive from you immediately a final and definite statement of your attitude to the Soviet terms and of your intentions for implementing them."

2. Since this text was communicated to Mr. Novikov and Mr. MacVeagh, Prince Stirbey has received through the Roumanian Embassy at Angora a message in the following terms from Mr. Maniu :

"I have received the Soviet armistice conditions which are endorsed by the British and United States Governments.

I agree to begin negotiations on the basis of the conditions presented by the Allied Powers and on my suggestions contained in various communications and precise explanations which you received through Angora.

I shall do my utmost to send as soon as possible to Cairo an emissary with the latest proposals so as to second you in these negotiations.

It is well to report however that you can begin to exchange views before the arrival of this emissary.

I have to underline, though, that among the Allied proposal are also included some, which by their nature, belong more to a Peace treaty than to an Armistice Convention. This fact would render more complicated the question of an armistice Convention.

It would therefore be preferable to avoid discussion on those questions".

3. A wireless confirmation of this message, to which Mr. Maniu had added the following paragraph, was subsequently received in Cairo :

"To this end I shall send as soon as possible to Cairo one or two people agreeable to you with final instructions. Until then do everything possible to eliminate those questions which refer directly to peace. I must underline that for the overthrow of the regime and for eventual military operations against the Germans it is absolutely necessary to have military aid from the Allies".

4. These two messages seem to my government wholly unsatisfactory. They consider that a message to Mr. Maniu on the lines proposed by Lord Moyne should be despatched as soon as possible. They think that it should furthermore be made clear to Mr. Maniu that the Allies do not want any more emissaries in Cairo, that they are not prepared to negotiate with him on the basis of his own or anyone else's terms, and that the terms put forward by the Soviet Government must be accepted or rejected. My government trust that the Soviet Government will share this point of view, and will send instructions on these lines to Mr. Novikov.

5. My government are furthermore of the opinion that a warning should be sent to Marshal Antonescu also reminding him that time is running short and that he is expected by the Allies to signify either his acceptance or refusal of the armistice terms. You will no doubt already have received the draft of a message on these lines which Lord Moyne communicated to Mr. Novikov and Mr. MacVeagh with his draft message to Mr. Maniu. The terms of this draft read as follows :

"You have now received the Soviet Government's terms for an armistice with Roumania as confirmed by the Governments of Great Britain and the United States. You must understand that these terms are not open indefinitely and that we require not only definite acceptance or rejection of them within seventy-two hours of the receipt of this message by wireless in Roumania but also clear evidence of some positive action on your part within the same period. The bombing of Bucharest and Roumanian

targets will continue as frequently as opportunity offers until you have taken positive action as above and we shall accept no excuses. On the contrary unless you do take action not only will the Allied offer lapse but you will lose your last chance of redeeming yourself from the character of a common war criminal and the Allies will pursue you relentlessly as such".

The United States Government, to whom Mr. MacVeagh telegraphed this text, have indicated their wish that the last six words of the penultimate sentence and the whole of the last sentence of this message shall be omitted, and that the message shall end with the words „until you have taken positive action as indicated above". My government are prepared to accept this modifications, since they think that the personal threat directed at Marshal Antonescu might have an effect contrary to the one desired.

6. In order that Marshal Antonescu may be made aware as soon as possible of the views of the Allies, my government have instructed me to express the hope that the Soviet Government may in this case also agree to send urgent instructions to Mr. Novikov authorizing the despatch, with the amendment proposed by the American Government, of Lord Moyne's message to Marshal Antonescu.

Yours sincerely
(signed) Archibald Clark Kerr

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 406, c. 155—160; Public Record Office, London, Foreign Office Political (F.O. 371), vol. 44000.

Strict secret și urgent

Ambasada britanică
Moscova
24 aprilie 1944

Stimate domnule Molotov,

După cum, desigur, știți, lordul Moyne a comunicat acum cîteva zile domnului Novikov și domnului MacVeagh următorul proiect de mesaj căre, din cauza lipsei unui răspuns satisfăcător la mesajele trimise deja domnului Maniu, ar trebui să-i fie telegraflat cît mai repede cu putință, dacă cele trei guverne aliate aprobă termenii lui :

„Veți fi primit condițiile guvernului sovietic pentru un armistițiu cu România, aprobate de guvernele Marii Britanii și Statelor Unite. Am dorî să înțelegeți că în eventualitatea neacceptării de către mareșalul Antonescu a acestor condiții ce i-au fost deja transmise și în eventualitatea răsturnării guvernului său aceleasi condiții vor fi prezentate unui guvern condus de dv., cu condiția să acționați în sensul dorit. Este neapărat necesar să înțelegeți că nu putem primi propunerile formulate de dv. în vederea asigurării unui mod de tratare mai ușor față de țara dv., așa cum reiese din mesajul dv. primit la 16 aprilie prin intermediul domnului Crețeanu. (Acest mesaj afirma că domnul Maniu nu este de acord că problemele legate de Conferința de pace să fie discutate concomitent

cu condițiile armistițiului și conținea cererea ca Aliații să înceze bombardarea Bucureștiului.) Prezentarea condițiilor în această formă vine în contradicție cu situația unei națiuni învinse și, deși multe dintre condițiile dv. nu sint incompatibile cu cele prezentate de guvernul sovietic, trebuie să fie bine înțeles că sinteți confruntați numai cu acceptarea sau refuzul acestor condiții. Este foarte important ca noi să primim din partea dv. imediat o declarație definitivă și hotărâtă a poziției dv. față de condițiile sovietice, precum și asupra intențiilor dv. de a le pune în aplicare".

2. Întrucât acest text a fost comunicat domnului Novikov și domnului MacVeagh, prințul Știrbei a primit, prin Ambasada română din Ankara, un mesaj din partea domnului Maniu, ce conținea următoarele :

„Am primit condițiile armistițiului sovietic care sunt aprobată de guvernul britanic și cel al Statelor Unite. Sint de acord să incep negocieri pe baza condițiilor prezentate de Puterile Aliate și a sugestiilor mele conținute în diferite comunicări și explicații precise pe care le-ați primit prin Ankara.

Voi face tot ce-mi stă în putință pentru a trimite cît mai curind posibil la Cairo un emisar cu cele mai recente propuneri care să vă ajute în susținerea acestor negocieri.

Totuși, e bine să știi că puteți începe un schimb de păreri înainte de sosirea acestui emisar.

Trebuie să subliniez, totuși, că printre propunerile Aliaților se află și cîteva care, prin natura lor, își mai mult de un tratat de pace decit de o convenție de armistițiu. Acest fapt va îngreuna și mai mult problema unei convenții de armistițiu.

Ar fi, de aceea, de preferat să evitați discutarea acestor probleme".

3. O confirmare telegrafică a acestui mesaj, la care domnul Maniu a mai adăugat următorul paragraf, a fost primită, ulterior, la Cairo :

„În acest scop voi trimite cît mai curind posibil la Cairo unul sau doi oameni agreeați de dv. cu instrucțiuni finale. Înăuntrul faceți tot posibilul pentru a evita acele aspecte care se referă direct la pace. Trebuie să subliniez că pentru răsturnarea guvernului și pentru eventualele operațiuni militare împotriva nemților este absolut necesar să avem ajutorul militar al aliaților".

4.. Aceste două mesaje par guvernului meu total nesatisfăcătoare. Se consideră că un mesaj către domnul Maniu, în termenii propuși de lordul Moyne, ar trebui să fie trimis cît mai repede cu putință. Se crede că ar trebui să fie arătat clar domnului Maniu că Aliații nu mai doresc alți emisari la Cairo, că nu sint pregătiți să negocieze cu el pe baza condițiilor lui sau ale altcuiva și că, condițiile prezentate de guvernul sovietic trebuie să fie acceptate sau respinse. Guvernul meu are convingerea că guvernul sovietic îi va împărtăși acest punct de vedere și va trimite instrucțiuni în acest sens domnului Novikov.

5: Guvernul meu este în continuare de părere că ar trebui trimis maresalului Antonescu un avertisment pentru a-i reaminti că timpul trece repede și că Aliații așteaptă din partea sa să-și facă cunoșcută fie acceptarea, fie respingerea condițiilor de armistițiu. Fără îndoială că veți fi primit deja proiectul unui mesaj în același spirit pe care domnul Moyne l-a comunicat domnului Novikov și domnului MacVeagh în mesajul său către domnul Maniu. Termenii acestui proiect de mesaj

sînt următorii : „Ați primit acum condițiile guvernului sovietic pentru un armistițiu cu România, așa cum au fost confirmate de guvernul Marii Britanii și al Statelor Unite. Trebuie să înțelegeți că aceste condiții nu rămîn valabile pe termen nelimitat și că vă cerem nu numai o acceptare fermă sau un refuz categoric în termen de 72 de ore de la primirea acestui mesaj telegrafic în România, dar și o dovedă concretă a unei acțiuni pozitive din partea dv. în aceeași perioadă de timp. Bombardarea Bucureștiului și a obiectivelor românești va continua ori de câte ori se va ivi ocazia pînă cînd veți lua măsurile ferme despre care s-a vorbit mai sus și nu vom accepta nici un fel de scuză. Dimpotrivă, dacă nu luați atitudine, nu numai că Aliatii nu vă vor oferi un răgaz, dar veți pierde și ultima șansă de a scăpa de reputația de criminal de război, iar Aliatii vă vor urmări implacabil ca atare”.

Guvernul Statelor Unite, căruia domnul McVeagh i-a telegraflat acest text, și-a exprimat dorința ca ultimele sase cuvinte ale penultimei propoziții și toată propoziția de încheiere a acestui mesaj să fie omise și ca mesajul să se termine cu cuvintele : „pînă cînd veți lua măsuri ferme așa cum s-a indicat mai sus”. Guvernul meu este gata să accepte această modificare, întrucît consider că amenințarea personală adresată maresalului Antonescu ar putea avea un efect contrar celui dorit.

6. În vederea înștiințării maresalului Antonescu cît mai curînd cu putință asupra punctelor de vedere ale Aliatilor, guvernul meu m-a însărcinat să exprim speranța că guvernul sovietic va putea în acest caz să fie de acord cu trimiterea unor instrucțiuni urgente domnului Novikov, autorizînd trimiterea mesajului lordului Moyne, cu amendamentul propus de guvernul american, către maresalul Antonescu.

Al dumneavoastră sincer,
(semnat) Archibald Clark Kerr

557

1944 aprilie 27. Apel transmis de postul de radio „România liberă”, adresat luerătorilor și funcționarilor, intelectualilor și marinariilor de a ieși din războiul antisovietic.

Centrele de radio-ascultare

Comunicare specială
27 aprilie 1944, ora 18

Strict confidențial

Postul România liberă : ora 18,35

În timp ce populația țării noastre trăiește ceasuri de groază de pe urma bombardamentului și viața se dezorganizează din cauza evacuărilor, elica lui Antonescu nu găsește alte mijloace pentru a ameliora situația,

234

decit să dea ordine din ce în ce mai drastice. Se știe că întreprinderile și instituțiile de stat sint cele mai expuse bombardamentelor și instinctul de conservare însuși dictează să te adăpostești. Antonescu, în ciuda tuturor legilor naturii, a ordonat ca lucrătorii și funcționarii să rămînă la posturile lor, chiar și în timpul alarmei. Mult încercatul popor român trebuie să cunoască și această cruzime.

Lucrători și funcționari, părăsiți întreprinderile. Prin aceasta veți ajuta ca țara să iasă cît mai curînd din războiul hitlerist. Comandanțele aliate — american și britanic — ne-au avertizat că bombardamente masive și mai groaznice vor urma.

Poporul nostru nu mai vrea război și el știe că liniștea și pacea le va putea reciștița atunci cind va merge alături de forțele aliate. Români, să răsturnăm guvernul de trădători și hitleriști. Muncitori și intelectuali, asociați-vă la cauza generală. Marinari români, refuzați să conduceți vase cu trupe germane, altfel veți plăti cu viața voastră, căci vasele ce vin din Crimeea sint scufundate de armata sovietică. Nu conduceți vasele cu germani în porturile românești, îndreptați-vă spre porturile rusești, unde veți fi primiți ca prieteni.

Frați români, în timp ce nemții se ospătează cu toate bunătățile și se lăfăiesc în cele mai bune case pe pămîntul țării voastre, voi cărăbuși un adăpost, fiindcă v-ați pierdut căminul de pe urma bombardamentului sau a refugiuului, survenit tot din cauza lor.

Sinistrați și refugiați, cereți lui Antonescu să vă dea adăpost și mîncare. Atacați în grupuri magazinele și depozitele statului.

Români din Moldova, nu plecați și nu părăsiți casele voastre. Rușii nu vin să vă nimicească, ei vin ca prieteni, ca să vă salveze de adevărații voștri dușmani, nemții. Dacă vreți să păstrați existența națiunii și demnitatea națională, trebuie să treceți neîntîrziat alături de cele trei puteri aliate : Rusia, Marea Britanie și Statele Unite.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletin, dosar nr. 235, f. 397—398.

558

1944 aprilie 27, Moscova. Serisoare a prim-locuitorului comisarului poporului pentru afaceri externe, Andrei Ianuarievici Vișinski, către ambasadorul Marii Britanii la Moscova, Archibald Clark Kerr, în legătură cu discuțiile pe marginea textului armistițiului româno-sovietic.

Secret

Moseova, 27th April 1944

Dear Mr. Ambassador,

With reference to your letter of 24th April 1944 I have to state that the Soviet Ambassador in Cairo duly informed the Soviet Government of the correspondence with Maniu, mentioned in your letter, and

of the draft messages to Marshal Antonescu and Maniu proposed by Lord Moyne.

The Soviet Ambassador in Cairo was given instructions on April 22nd to inform Lord Moyne that the Soviet Government had no objection to the text of the above-mentioned messages and also that they agreed to the proposal to exclude the last phrase from the message to Marshal Antonescu. Two days later the Soviet Government, through their Ambassador in Cairo, gave their consent to the omission from the penultimate phrase of the last six words : „and we will not accept any excuses”.

As regards Prince Stirbey's inquiry as to the Soviet Government's attitude to Maniu's proposal to send to Cairo a new emissary, the Soviet Government on April 24th informed their Ambassador in Cairo, that the despatch of a new Emissary was Maniu's own business.

Please accept, Mr. Ambassador, the assurance of my very high esteem.

(signed) A. Vyshinski

(0/271/44)

British Embassy
Moscow
April 29th, 1944

Secret

Dear Monsieur Vyshinski,

I write to thank you for your letter of the 27th April in which you were so good as to inform me of the instructions which had been sent to the Soviet Ambassador in Cairo regarding the message to be sent to Marshal Antonescu and Mr. Maniu.

Yours sincerely,
(Signed) Archibald Clark Kerr

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 406, c. 162—163; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 44000.

Secret

Moscova, 27 aprilie 1944

Dragă domnule ambasador,

În legătură cu scrisoarea dv. din 24 aprilie, trebuie să menționez că ambasadorul sovietic la Cairo a informat la timp guvernul sovietic de corespondență cu Maniu, menționată în scrisoarea dv. și de proiectele de mesaje către mareșalul Antonescu și Maniu propuse de lordul Moyne.

Ambasadorului sovietic la Cairo i-au fost transmise instrucțiuni la 22 aprilie pentru a-l informa pe lordul Moyne că guvernul sovietic nu are

nici o obiecție la textul mesajelor mai sus menționate și că este de acord și cu propunerea de a exclude ultima propoziție din mesajul către mareșalul Antonescu. Două zile mai tîrziu, guvernul sovietic, prin ambasadorul său la Cairo, și-a dat consumămintul pentru omiterea ultimelor sase cuvinte din penultima propoziție: „și nu vom accepta nici un fel de scuze”.

În ceea ce privește informațiile cerute de prințul Stirbei în legătură cu atitudinea guvernului sovietic față de propunerea lui Maniu de a trimite la Cairo un nou emisar, guvernul sovietic l-a informat pe ambasadorul său la Cairo că trimiterea unui nou emisar este problema personală a lui Maniu.

Vă rog să primiți, domnule ambasador, asigurarea înaltei stime ce v-o port.

(0/271/44)

Secret

(semnat) Vișinski

Ambasada britanică

Moscova

29 aprilie 1944

Stimate domnule Vișinski,

Vă scriu pentru a vă mulțumi pentru scrisoarea dumneavoastră din 27 aprilie, în care ați fost atât de amabil să mă informați în legătură cu instrucțiunile care au fost trimise ambasadorului sovietic la Cairo în legătură cu mesajele ce urmează a fi trimise mareșalului Antonescu și domnului Maniu.

Al dumneavoastră sincer,
(semnat) Archibald Clark Kerr

559

1944 aprilie. Memoriul oamenilor de știință și cultură, membri ai Academiei Române și profesori ai Universităților din București, Iași și Cluj adresat lui Ion Antonescu, prin care cer ieșirea României din războiul hitlerist.

Domnule mareșal,

În clipa în care un cumplit dezastru amenință ființa neamului nostru, noi, membri ai Academiei Române și profesori ai Universităților din București, Iași și Cluj, martori ai exodului populației și ai devastării sateelor și orașelor românești transformate în cîmpuri de bătălie, după îndelungată chibzuință, am hotărît să vă adresăm apelul de față.

În actualele imprejurări, tăcerea noastră ar însemna o crimă. Avem datoria să rostim răspicat gîndul nostru cînstit, în fața conducerii statului: războiului nostru cu Rusia, Marea Britanie și Statele Unite trebuie să-i punem de îndată sfîrșit.

Activitatea și trecutul nostru sint martore că nu facem acest demers din lașitate sau interese personale.

Iată, domnule mareșal, temeiurile apelului nostru :

După patru ani de luptă, armata germană se află într-o defensivă fără speranță. A pierdut cele mai bune trupe și alianța Italiei, a fost nevoită să ocupe militarește Ungaria, a pierdut spațiul cucerit în răsărit, o mare parte a uzinelor de armament din Europa, războiul submarin și supremăția aerului. Împotriva Germaniei și aliaților ei luptă trei sferturi din populația globului și patru cincimi din industria lumii. Raportul de forțe este atât de categoric în favoarea Puterilor Aliate încit nimic nu poate schimba deznodământul.

Guvernul german speră că, printr-o defensivă prelungită, va sparge alianța anglo-ruso-americană. Pentru această defensivă îi lipsesc însă resursele materiale și morale. Un război de cîțiva ani, dus în acest scop, nu poate fi deci de conceput în situația actuală a celui de al treilea Reich.

Dacă interesele Germaniei cer poate aceste sacrificii, noi nu ne putem resemna ca statul român să fie desființat, fapt inevitabil, Germania nemaiputind apăra România. După ce a pierdut liniile Niprului, Bugului, Nistrului, Prutului, nu se vede unde s-ar putea stabili o linie de rezistență înainte de Carpați.

Continuarea războiului ar însemna, în mod necesar, evacuarea întregii populații valide pe fișă de pămînt ce ne-a rămas în Ardeal și distrugerea totală a țării.

Pentru ce aceste jertfe care nu schimbă cu nimic realitatea situației ?

În aceste momente, hotărîtoare pentru existența poporului român, guvernul sovietic, de comun acord cu guvernele Marii Britanii și Statelor Unite, afirmă, în fața lumii, că nu înțelege să distrugă statul român, să anexeze teritorii dincoace de frontierele din 1941 și nici să modifice regimul social existent al țării. De altă parte, prin marele nostru prieten, dl Edouard Beneš, am aflat că guvernul rus este hotărît să ajute la refacerea unității noastre naționale, sprijinind reluarea Ardealului, dezlipit de țară prin Dictatul de la Viena.

Examinind imprejurările politice care au determinat luarea acestor angajamente, am ajuns la concluzia că ele nu pot fi considerate expresie a unei politici de duplicitate. Într-adevăr, interesele Rusiei cer ca alianța cu Anglia și Statele Unite să nu fie compromisă prin anexiuni teritoriale sau schimbări forțate de regimuri sociale și politice. Prin urmare, nu avem nici un motiv să nu ne incredem în cuvîntul guvernelor aliate. Continuarea războiului în aceste condiții rămîne lipsită de obiectiv politic.

Domnule mareșal,

Bombardarea Capitalei, distrugerea altor orașe, avertismentele de la Londra, Washington și Moscova, transformarea Moldovei în teatru de război sint semne prevestitoare ale dezastrului.

Poporul român, sleit de un război prea lung pentru puterile lui, nu se mai poate bate. Coborîți în stradă și întrebați trecătorii, mergeți în sate și orașe, ascultați glasul poporului. Pretutindeni veți vedea deznădejdea în ochi și auzi același răspuns : NU.

Pentru ce să mai luptăm ? Interesele vitale ale statului și poporului nostru cer imediata încetare a războiului, oricare ar fi greutățile acestui

pas. Sacrificiile pe care România ar trebui să le facă vor fi incomparabil mai mici și mai puțin dureroase decit continuarea războiului.

Aprilie 1944
(Urmează semnăturile)

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 43 – 45.

560

1944 mai 1. Manifestul Frontului Unic Muncitorese publicat în „România liberă” din 26 mai 1944.

**CĂTRE ÎNTREAGA CLASĂ MUNCITOARE !
CĂTRE POPORUL ROMÂN !**

1 Mai 1944 găsește muncitorimea din România, precum și masele largi ale poporului român la marginea prăpastiei. Războiul provocat de către clica hitleristă din România împotriva Uniunii Sovietice, Marii Britanii și Statelor Unite seamănă moartea, jalea și distrugerea pretutindeni pe cuprinsul țării.

Muncitorimea, țărânamea, meșteșugărima, intelectualitatea, laolaltă cu întreaga națiune română suferă urmările pustiitoare ale acestui război hitlerist.

Trădătorii de țară, Antoneștii, care au trimis la moarte sute de mii de români, pentru interesele imperialiștilor hitleriști, au expus orașele, satele și populația civilă unor necruțătoare bombardamente aeriene, prin continuarea războiului alături de Hitler.

Muncitorimea din întreprinderile militarizate care lucrează pentru războiul hitlerist este condamnată la moarte. La C.F.R. Grivița peste 1 500 de muncitori au fost uciși și alte sute grav răniți. La Ploiești, Turnu Severin, Brașov etc. au fost de asemenea uciși mii de muncitori. Populația civilă, lăsată fără solide adăposturi antiaeriene, e expusă pieirii. Sinistrații și evacuații forțat sint lăsați în mizerie și amenințați cu infometarea și decimarea de boli.

Părăsiți fabricile și birourile în caz de bombardament ! Salvați-vă viața !

Împotriva intereselor vitale și a voinței poporului român, guvernul trădător Antonescu continuă războiul alături de Hitler, ca să-și servească stăpini de la Berlin și interesele sale de clică.

MUNCITORI ! ROMÂNI ! Din clipa cind armatele sovietice au trecut hotarele Moldovei, urmărind armata germano-română în retragere, guvernul marii republici muncitorești și țărânești de la răsărit, prin glasul comisarului la externe Molotov, a afirmat prietenia față de poporul român, asigurind integritatea teritorială și independența politică a României, precum și neamestecul în ce privește structura socială și politică a țării. Aceste declarații au fost întărite de guvernele englez și american.

Armata Roșie a trecut pe teritoriul nostru ca armată eliberatoare. Trebuie deci sprijinită de întregul popor !

Războiul împotriva Uniunii Sovietice și a Aliatilor trebuie să inceteze!

Pacea cu Uniunea Sovietică și Alianții trebuie imediat încheiată !
MUNCITORI ȘI MUNCITOARE ! TINERI MUNCITORI, SALARIATI DE TOATE CATEGORIILE ! Frații, fiii, soții voștri au fost omorâți pe front și prin bombardamente. Alții sunt trimiși la robie în Germania. Viața voastră este în pericol din cauza bombardării uzinelor și birourilor în care lucrați.

Toate drepturile pe care voi le-ați dobândit printr-o îndelungată luptă și pentru care voi ați manifestat în toate sărbătorile de 1 Mai v-au fost răpite de regimul hitlerist al lui Antonescu. Organizațiile voastre profesionale au fost desființate, orele de lucru mărite pînă la epuizarea forțelor voastre, demnitatea omenească înjosită. Scumpețea și neînfrînata speculă micșorează neîncetat puterea de cumpărare a salariilor voastre de mizerie. Lipsa de alimente, din ce în ce mai resimțită, voi o suportați în primul rînd. Puși sub regimul militarizării fabricilor, glasul vostru este înăbușit prin teroare, sănătatea voastră și bătuți. **MUNCITOARE ȘI FUNCTIONARE ! Lipsite de sprijinul bărbătilor, fraților și copiilor voștri, trimiși să fie carne de tun pentru interesele lui Hitler, sănătatea voastră și bătuți expuse bombardamentelor aeriene. Voi munciți pînă la iștovire cu salarii de batjocură ! FRAȚI MUNCITORI ȘI TINERI MUNCITORI !**

Puneți-vă în fruntea luptei de eliberare și pentru pacea poporului român !

În plin război, clasa muncitoare din România își afirmă de acest 1 Mai cerințele ei de viață pe care numai unită și prin luptă poate să le impună.

Aceste cerinte imediate sunt:

Ziua de lucru de 8 ore ; sporirea imediată a salariilor pe măsura scumpetei ; imediata demilitarizare a întreprinderilor ; asigurarea dreptului la liberă organizare sindicală și politică ; libertatea de gîndire, a scrierii și a cuvîntului ; eliberarea tuturor celor închiși sau internați pentru convingerile lor și pentru lupta patriotică antihitleristă ; autonomia și reorganizarea Asigurărilor Sociale sub control muncitoresc ; școală gratuită, spitale gratuite, locuințe ieftine și higienice pentru toți cei ce muncesc.

ROMÂNI ! Pacea pe care întreaga națiune o dorește trebuie cucerită prin lupta poporului, care trebuie să ia în propriile sale mîini soarta sa. Muncitorimea în Front Unic își strînge astăzi rîndurile, la noi că prețuindeni. În ziua de 1 Mai, ziua ei de luptă și de speranță, muncitorimea organizată, unită, de la comuniști la social-democrați, cheamă întreaga clasă muncitoare, pe toți muncitorii organizați și neorganizați, întreg poporul român, toate clasele și păturile sociale, toate partidele și organizațiile indiferent de culoarea politică, credință religioasă și apartenență socială la lupta hotărîtă pentru :

Pace imediată. Răsturnarea guvernului Antonescu, formarea unui guvern național, din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste. Izgonirea armatelor hitleriste din țară, sabotarea și distrugerea mașinii de război germane! Sprijinirea Armatei Roșii eliberatoare. Alianță cu Uniunea

Sovietică, Anglia și Statele Unite. Pentru o Românie liberă, democratică și independentă ! Trăiașă 1 Mai, ziua de înfrățire în semnul păcii și de unire a clasei muncitoare !

1 Mai 1944

Frontul Unic Muncitoresc

■ „România liberă” an II, nr. 4, din 26 mai 1944.

561

1944 mai . Manifest editat de Comitetul patriotic de la C.F.R. al Frontului Unic Muncitoresc.

CĂTRE TOATĂ LUMEA C.F.R.-ISTĂ

C.F.R.-IŞTI !

Războiul de jaf și de cotropire al lui Hitler și Antonescu a împins țara la dezastru.

Sute de mii de români au căzut și continuă să cadă jertfă războiului tîlhăresc al lui Hitler și Antonescu.

Datorită continuării fără rost a acestui război pierdut, orașele și satele noastre sint supuse celor mai crîncene bombardamente aeriene.

Mii de C.F.R.-iști — frați de ai noștri — au căzut jertfă acestor bombardamente.

Pentru ce aceasta, frați C.F.R.-iști ?

Pentru că Hitler și Antonescu, prin prelungirea războiului, vor să amîne ziua judecății.

Antonescu, din pórunga lui Hitler, a pus noi biruri pe capul poporului român.

Noi C.F.R.-iștii sănsem cei mai greu loviți : casele noastre distruse, hainele arse, salariul de foame, viața veșnic în pericol, trăind în nesiguranță zilei de mîine, și peste toate acestea guvernul ne ia salariul pe o lună, pentru susținerea mai departe a războiului tîlhăresc al lui Hitler și Antonescu.

Ajunge ! Frați C.F.R.-iști !

TREBUIE să ieșim imediat în fața administrației și să cerem : Mărarea salariului, în raport cu scumpețea și introducerea indexului lunar !

Ajutorarea imediată a sinistraților !

Aprovizionarea C.F.R.-iștilor cu alimente și lemne !

Nici o oră suplimentară pentru timpul pierdut cu alarmă !

Nici un ban din salariul nostru pentru susținerea mai departe a războiului tîlhăresc al lui Hitler și Antonescu !

Frați C.F.R.-iști !

Salvarea noastră din această nenorocire stă în organizarea grupurilor de patrioți antihitleriști pentru :

Ieșirea imediată din război și incheierea păcii cu Națiunile Unite !

Răsturnarea guvernului Antonescu și formarea unui guvern din reprezentanții tuturor grupărilor antihitleriste !

Frați C.F.R.-iști !

Nici un tren spre front cu muniții, armată și alimente !

Trăiască Uniunea Patriotă !

Trăiască Frontul Unic al întregii clase muncitoare !

Jos războiul hitlerist !

Afară cu nemții din țară !

**Comitetul Patriotice
C.F.R.-ist**

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 47/1944, f.1.

562

1944 mai. Manifest editat de Comitetul patriotic de la S.E.T. al Frontului Unic Muncitorese.

CĂTRE TOȚI PATRIOTII DE LA S.E.T.

**Frați muncitori și muncitoare,
funcționari și funcționare
ai Întreprinderii S.E.T. !**

Războiul de jaf și de cotropire al lui Hitler și Antonescu a împins țara la dezastru. Sute de mii de români au căzut și continuă să cadă jertfă războiului tilhăresc al hitleriștilor. Datorită continuării fără rost de acestui război pierdut, țara noastră este prefăcută în cîmp de bătălie. Nemții — retrăgîndu-se sub loviturile zdrobitoare ale Armatei Roșii eliberatoare — jefuiesc și ard orașele și satele noastre, batjocoresc femeile și fetele noastre.

Din cauza prezenței hoardelor nemțești pe pămîntul nostru, țara noastră este supusă celor mai crîncene bombardamente aeriene.

Antonescu — din ordinul lui Hitler — a pus noi biruri pe spatele nostru. Salariile noastre de mizerie nu ne ajung decît pentru frunze de ceapă. Peste toate acestea, guvernul vrea să ne ia salariul pe o lună, pentru susținerea mai departe a războiului banditesc al lui Hitler și Antonescu.

Ajunge, frați muncitori și muncitoare, funcționari și funcționare !

Patrioți de la S.E.T. !

Să ne ridicăm la luptă pentru :

1. Ziua de lucru de 8 ore ;

242

2. Sporirea salariilor, în raport cu scumpetea ;
3. Demilitarizarea întreprinderii ;
4. Un protest împotriva pedepselor și amenzilor ;
5. Acordarea unui împrumut egal cu leafa pe 3 luni, așa cum au primit și funcționarii de la stat ;
6. Asigurarea dreptului de liberă organizare sindicală și politică ;
7. Libertatea de gîndire a scrisului și a cuvintului ;
8. Autonomia și reorganizarea Asigurărilor Sociale, sub control muncitoresc ;
9. Eliberarea tuturor celor închiși și internați pentru lupta patriotică antihitleristă.

**Frați muncitori și muncitoare,
Funcționari și funcționare
ai Întreprinderii S.E.T. !**

Uniți-vă și cereți imediata ieșire din acest război !

Pace cu Uniunea Sovietică, Anglia și America !

Treceți – în mod organizat, fără deosebire de idei politice, naționalitate și religie – în Frontul Unic Național pentru :

Izgonirea jefuitorilor nemți din țară !

Doborârea guvernului trădător de țară, al lui Antonescu.

Instaurarea unui guvern al Frontului Unic Național al poporului, format din reprezentanții tuturor grupurilor democratice patriotice antihitleriste !

Numai astfel putem scăpa de suferință și de groaza bombardamentului Națiunilor Unite împotriva nemților care ne-au prefăcut țara într-un cîmp de război.

Trăiască unitatea de luptă a muncitorilor din întreprinderea S.E.T.

**Comitetul Patriotice al
Întreprinderii S.E.T.**

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 47/1944, f. 13—14.

563

**1944 mai . Manifest editat de Comitetul patriotic de la Întreprinderea
Mociorița al Frontului Unie Muncitoare.**

CĂTRE TOȚI PATRIOTII DE LA MOCIORNIȚA

**Frați muncitori și muncitoare,
funcționari și funcționare
ai Întreprinderii Mociorița !**

Războiul de jaf și de cotropire al lui Hitler și Antonescu a împins țara la dezastru. Sute de mii de români au căzut și continuă să cadă jertfă războiului tilhăresc al hitleriștilor. Datorită continuării fără rost a acestui război pierdut, țara noastră este prefăcută în cîmp de bătălie. Nemții — retrăgindu-se sub loviturile zdrobitoare ale Armatei Roșii

eliberatoare — jefuiesc și ard orașele și satele noastre, batjocoresc femeile și fetele noastre.

Din cauza prezentei hoardei nemțești pe pămîntul nostru, țara noastră este supusă celor mai crincene bombardamente aeriene.

Antonescu — din ordinul lui Hitler — a pus noi biruri pe spatele nostru. Salariile noastre de mizerie nu ne ajung decit pentru frunze de ceapă. Peste toate acestea, guvernul vrea să ne ia salariul pe o lună pentru susținerea mai departe a războiului banditesc al lui Hitler și Antonescu.

Ajunge, frați muncitori și muncitoare, funcționari și funcționare ! Patrioți de la Mociornița !

Să ne ridicăm la luptă pentru :

1. Ziua de lucru de 8 ore ;

2. Sporirea salariilor, în raport cu scumpetea ;

3. Desființarea acordului ca instrument de exploatare ;

4. Demilitarizarea întreprinderii ;

5. Plătirea orelor de lucru pe timpul alarmei, deoarece nu noi am provocat acest război ;

6. Desființarea pazei de noapte, făcută în cadrul apărării pasive, de către muncitorii care a doua zi sănt obligați să muncească ;

7. Asigurarea dreptului de liberă organizare sindicală și politică ;

8. Libertatea de gîndire a scrișului și a cuvintului ;

9. Autonomia și reorganizarea Asigurărilor Sociale, sub control muncitoresc ;

10. Eliberarea tuturor celor închiși și internați pentru luptă patriotică antihitleristă.

Acștăea sunt cerințele noastre imediate, care le putem obține numai prin lupta noastră solidară — indiferent de idei politice și naționalitate — unindu-ne în Frontul Unic Național pentru :

Izgonirea jefuitorilor nemți din țară !

Răsturnarea guvernului trădător de țară și lui Antonescu !

Pace, imediat, cu națiunile iubitoare de pace și libertate : Uniunea Sovietică, Anglia și America !

Instaurarea unui guvern al Frontului Național al poporului, format din reprezentanții grupurilor democratice patriotice antihilleriste !

Frați muncitori și muncitoare, funcționari și funcționare !

Datoria noastră sfîntă este să ne uni la luptă într-un singur gînd, pentru a salva țara de la catastrofă. Să aceasta o putem face prin lupta noastră hotărîtă în Frontul Unic Național de Eliberare.

Trăiască unitatea de luptă a muncitorilor din întreprinderea Mociornița.

Comitetul Patriotice al Întreprinderii Mociornița¹

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorilor, dosar nr. 47/1944, f. 11 – 12.

¹ Pe în conținutul său se deosebesc foarte puțin de documentele 560 și 561. Astfel de manifeste au fost concepute și difuzate și în rîndurile muncitorilor din diferite alte întreprinderi.

1944 mai 1, Washington. Declarația guvernelor Marii Britanii, Uniunii Sovietice și Statelor Unite adresată guvernelor Ungariei, Bulgariei, României și Finlandei, conținind apelul că acestea să iasă din Axă și să se alăture Aliaților.

Memorandum for Admiral Leahy

Mr. Dunn's letter of March 16, 1944 transmitted to you for the consideration of the Joint Chiefs of Staff the text of a statement which the Department of State had prepared with a view to seeking its adoption by the three principal Allies, the United Kingdom, the Soviet Union and the United States, for use in facilitating the withdrawal from the war of the three Axis Satellites, Hungary, Rumania and Bulgaria. Your reply of March 23 stated that the Joint Chiefs had examined the military implications of the proposed statement and were in agreement to its being presented by expeditious means for the attention of the British and Soviet Governments.

Certain modifications of the original text have resulted from an exchange of views with the British and Soviet Governments, particularly as a consequence of the Soviet suggestion that the declaration be addressed to Finland as well as to the three satellites already named. In addition, it was agreed on British suggestion that the statement not be addressed directly to the Governments of the satellite countries but be given public release simultaneously by the three Allied Governments.

Although the date of release was tentatively agreed upon by the three Governments for April 27, it has now been postponed by British request and the matter now pends further agreement in this regard.

The text of the statement as finally agreed upon by the three Governments is given on the attached sheet.

(s) James Clement Dunn

Enclosure :

Copy of statement

Text of Declaration by the British, Soviet and American Governments regarding the Four Axis Satellites (Hungary, Rumania, Bulgaria and Finland)

Through the fateful policy of their leaders, the people of Hungary are suffering the humiliation of German occupation. Rumania is still bound to the Nazis in a war now bringing devastation to its own people. The Governments of Bulgaria and Finland have placed their countries in the service of Germany, and remain in the war at Germany's side.

In order to point out the road to freedom for these unhappy victims of Hitler's evil devices and again to give them warning at this late hour

the United Kingdom, the Soviet Union and the United States have agreed that :

1. The axis satellites, Hungary, Rumania, Bulgaria and Finland, despite their realization of the inevitability of a crushing Nazi defeat and their desire to get out of the war, are by their present policies and attitudes contributing materially to the strength of the German war machine.

2. These nations still have it within their power, by withdrawing from the war and ceasing their collaboration with Germany and by resisting the forces of Nazism by every possible means, to shorten the European struggle, diminish their own ultimate sacrifices and contribute to the Allied victory.

3. The prospects of these countries for future existence as independent states, the right freely to choose their own governments, and the avoidance, of military devastation cannot be enhanced, but only diminished, by their continued collaboration with Nazi Germany.

4. There is no question but that the longer these nations continue their participation in the war and their collaboration with Germany the more disastrous will be consequences to them and the more rigorous will be the terms which will be imposed upon them.

5. The responsibility of Hungary, Rumania, Bulgaria and Finland for their participation in the war at the side of Nazi Germany places upon them the necessity of deciding now, while yet there is time for them to contribute to the inevitable Allied victory, whether they wish to persist in their present misguided and calamitous course.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 653, c. 47-48; The National Archives of the United States, Washington D.C., Records of the United States Joint Chiefs of Staff (R.G. 18), Combined Chiefs of Staff, CCS 387 (5-1-44).

Notă pentru amiralul Leahy

Scrisoarea domnului Dunn din 16 martie 1944 vă transmitea, în vederea examinării de către Comitetul mixt al șefilor de Stat Major, textul unei declarații pe care Departamentul de Stat o pregătise cu scopul de a obține adoptarea ei de cei trei aliați principali, Regatul Unit, Uniunea Sovietică și Statele Unite, pentru a o folosi în usurarea ieșirii din război a celor trei sateliți ai Axei, Ungaria, România și Bulgaria. Răspunsul dv. din 23 martie afirma că, Comitetul mixt a examinat implicațiile militare ale declarației propuse și era de acord ca aceasta să fie prezentată, prin mijloace rapide, spre luarea în considerare de către guvernele britanic și sovietic.

Din schimbul de vederi cu guvernele britanic și sovietic au reieșit anumite modificări ale textului original, în special ca urmare a propunerii sovietice ca declarația să fie adresată totodată și Finlandei pe lîngă cei trei sateliți numiți deja. În plus, s-a căzut de acord asupra propunerii

britanice ca declarația să nu fie adresată direct guvernelor țărilor satelite, ci să fie dată publicității simultan de cele trei guverne aliate.

Deși cele trei guverne au căzut de acord, în mod provizoriu, asupra datei de 27 aprilie ca dată de publicare, aceasta a fost acum amintă la cererea britanică, iar în prezent problema așteaptă un nou acord în acest sens.

Textul declarației, aşa cum s-a căzut în cele din urmă de acord asupra ei de către cele trei guverne, este prezentat pe pagina anexată.

(s) James Clement Dunn

Anexa

Copie a declarației

Textul declaratiei guvernelor britanic, sovietic și american referitoare la cei patru sateliți ai Axei (Ungaria, România, Bulgaria și Finlanda)

Prin politica fatală a liderilor lui, poporul Ungariei suferă umilința ocupăției germane. România mai este încă legată de naziști într-un război care aduce acum cu sine devastarea poporului ei. Guvernele Bulgariei și Finlandei și-au pus țara în slujba Germaniei și au rămas în război de partea Germaniei.

Cu scopul de a arăta drumul spre libertate acestor victime nefericite ale intențiilor nefaste ale lui Hitler și de a le avertiza încă o dată la această oră tirzie, Regatul Unit, Uniunea Sovietică și Statele Unite au stabilit că :

1. Sateliții Axei, Ungaria, România, Bulgaria și Finlanda, în ciuda faptului că își dău seama de inevitabilitatea unei infringeri zdrobitoare a nazismului și în ciuda dorinței lor de a ieși din război, contribuie, material, prin actuala lor politică și atitudine, la forța mașinii de război germane.

2. Stă încă în puterea acestor națiuni, prin retragerea din război și înecetarea colaborării cu Germania, opunind rezistență forțelor nazismului prin orice mijloc posibil, să scurteze încleștarea europeană, să reducă mariile lor sacrificii și să contribuie la victoria Aliaților.

3. Perspectivele acestor țări de a exista în viitor ca state independente, dreptul de a alege liber propriile lor guverne și evitarea unor devastări militare nu pot fi lărgite, ci doar reduse prin continuarea colaborării cu Germania nazistă.

4. Nu este vorba decât de faptul că, cu cât aceste națiuni vor continua participarea la război și colaborarea lor cu Germania, cu atât mai dezastruoase vor fi consecințele pentru ele și cu atât mai severe vor fi condițiile pe care le vor fi impuse.

5. Responsabilitatea Ungariei, României, Bulgariei și Finlandei pentru participarea la război de partea Germaniei naziste le impune necesitatea de a hotărî acum, cât mai în timp, sau să contribuie la inevitabilă victorie a Aliaților, sau să persiste în actualul curs greșit și catastrofal.

1944 mai 2. Notă a lui Rode, provenită pe cale orală de la Ministerul de Externe, privind poziția lui Iuliu Maniu, a mareșalului Ion Antonescu și a lui Mihai Antonescu în urma declarației lui Veaceslav M. Molotov din 2 aprilie 1944.

WFSt/Ag Ausland

Nr. 1063/44 gKdos Ausl. II A 1

O.H. den 2.5.1955¹

An
WFSt/VO Ag Ausl
Amt/Abw
Fr H Ost
Fr H West
3. Skl
Lw FSt Ic

Betr. : Rumänien
(mündlich aus Ausw. Amt 1.5.).

Die Molotow — Erklärung vom 12.4. über die Integrität Rumäniens habe natürlich die Tendenzen Manius usw. verstärkt. Gegenüber dem Marschall's seien jedoch alle Bekehrungsversuche gescheitert. Er habe jeden Kompromiss rundweg abgelehnt. Allerdings habe er in einem Fall erklärt, wenn die Sowjets nach Galatz kämen, werde es fraglich, ob ihm das Volk weiterhin folge.

Mihai Antonescu scheine sich zurückzuhalten, wenn Ausbruchstendenzen, dann kämen bei ihm wohl nur solche in Richtung der Angelsachsen in Frage.

Zusammenfassend : Geheim-Fäden nach der SU seien nicht festzustellen...

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 59, T77—883, c. 5631507; OKW, Wehrmachtführungslab, Amtsgruppe Ausland, OKW/988.2.

I.A.
Rode

Stătul Major al conducerii
Wehrmachtului, Grupul de
Armate Străinătate
Nr. 1063/1944, secret de comandament
Ausl. II A1

2 mai 1944¹

¹ În document, data este dactilografiată greșit; data corectă s-a stabilit după anul de la numărul de înregistrare.

Către

Statul Major al conducerii Wehrmachtului

VO Grupul de Armate Străinătate

Amt Abwehr

Armate Străine Est

Armate Străine Vest

3 Skl.

Luftwaffe, Statul Major al conducerii, Ic

Referitor la : România

(pe cale orală de la Ministerul de Externe, 1 mai)

Declarația lui Molotov de la 1² aprilie asupra integrității României a întărit, firește, curențul lui Maniu și al altora. Față de *persoana* mareșalului însă au eşuat toate încercările de convertire. El a refuzat în mod categoric orice încercare de compromis. Firește, a declarat el, în cazul că sovieticii ar ajunge la Galați, este problematic dacă poporul îl va mai urma.

Mihai Antonescu pare să se abțină ; în cazul unor tendințe de răbufnire politică, nu ar intra în vederile sale decit cele de orientare anglo-saxonă.

În concluzie : nu se pot constata tratative secrete cu Uniunea Sovietică.

Secția Operații
Rode

566

1944 mai 3. Apel al postului de radio „România liberă” prin care se îndeamnă populația să nu răspundă la ordinele de mobilizare.

Centrul de radio-ascultare

Comunicare specială

3 mai 1944 — ora 18

Postul România liberă : ora 7,35 — 3. V. 1944

Se apropie sfîrșitul celui de-al doilea război mondial și totodată se apropie și prăbușirea Germaniei naziste. La această prăbușire, pentru binele popoarelor iubitoare de pace, trebuie să contribuie și poporul nostru. Locul nostru este alături de Rusia Sovietică ale cărei armate ne-au arătat numeroase acte de eroism împotriva cotropitorilor germani. În afară de aceasta poporul român nu poate trăi decit în relații amicale cu un vecin atât de puternic, mai ales că de cîte ori s-a ivit ocazia România a

³ Data corectă este 2 aprilie 1944.

fost ajutată chiar și militaricește de acesta. Noi nu trebuie să mai stăm deci alături de hoardele germane care au devenit adevărați barbari, pustiuind totul în urma lor atât în Rusia cît și în România.

Germanii au retrăs pe teritoriul nostru restul de armată ce l-au mai putut salva din Rusia Sovietică. Aceste armate nu mai au un comandament demn de a duce un război mai departe. Față de această stare de lucruri noi ar trebui să reacționăm împotriva lor izgonindu-i din țară și încheind pace cu foștii noștri aliați. Pe noi nu trebuie să ne preocupe alt gînd decit lupta împotriva tiranilor germani. Dacă aceștia ar izbuti în planurile lor, independența și libertatea poporului nostru ar fi nimicite.

Urmind ordinul primit de la Berlin, Antonescu a început o nouă mobilizare pentru folosul Germaniei. Români sunt mobilizați pentru a lucha în folosul cotropitorilor. Români ! Nu vă lăsați, nu dați ascultare ordinelor de mobilizare ! și acum cîteva sfaturi pentru păstrarea aparatelor de radio în caz că încep ordinele de confiscare sau rechiziție. Mai întii faceți rost de un aparat de radio vechi pentru a-l preda în locul celui bun pe care-l veți păstra la loc sigur. În loc de difuzor veți întrebuința căștile, pentru a evita zgomotul prea mare. Pentru a nu fi vizibilă, antena o veți instala în casă sau în podul casei. Ascundeți cu grijă legătura cu pămîntul. Dragi ascultători !

Ascultați și răspindiți știrile noastre. Să luptăm cu hotărîre pentru eliberarea patriei.

Jos hitlerismul !

Trăiască România liberă !

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletin, dosar nr. 237, f. 15-16.

567

1944 mai 4, Moscova. Serisoarea lui A.I. Vișinski, adjunet de comisar al poporului pentru afaceri externe al Uniunii Sovietice, adresată lui A. Clark Kerr, ambasadorul extraordinar și plenipotențiar al Marii Britanii la Moscova, privind comportamentul trupelor române pe frontul sovietic.

Moscow, 4th May 1944

Secret

Dear Mr. Ambassador,

I acknowledge receipt of Your letter of April 22nd 1944 on the Roumanian question and have to state that on the 20th April 1944 the Soviet Ambassador to the Allied Governments in London, V. Z. Lebedev, received Gafencu's communication from President Benes, analogous to the communication which was received from Gafencu by the British Minister in Berne, Mr. Norton.

As regards the British Government's request to furnish them with information about the behaviour of Roumanian troops on the Moldavian

250

front, the following conclusions may be drawn from statements of Roumanian prisoners of war :

1. The offensive of the Red Army in the South, the routs of German and Roumanian forces in the Crimea, and, especially, the entry of Soviet forces into Roumanian territory have noticeably lowered the politico-moral condition of Roumanian troops.

2. Among a considerable part of the officers and men of the Roumanian army the war is unpopular and they await its earliest conclusion.

3. The presence in the country of a large grouping of German forces and complete economic and political dependence on Germany hamper. Many Roumanian officer prisoners state that Marshal Antonescu will keep his promise to Hitler and will continue the war on Germany's side to the end.

Please accept, Mr. Ambassador, the assurance of my very high esteem.

(signed) A. Vyshinski

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 406, c. 239 ; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F. O. 371), vol. 44001, f. 11.

Moscova, 4 mai 1944

Secret

Stimate domnule ambasador,

Confirm primirea scrisorii dv. din 22 aprilie 1944 asupra chestiunii românești și trebuie să afirm că pe 20 aprilie 1944 ambasadorul sovietic pe lîngă guvernele aliate din Londra, V. Z. Lebedev, a primit comunicarea lui Gafencu din partea președintelui Beneș, analoagă comunicării care a fost primită de Gafencu de la ministrul britanic la Berna, domnul Norton.

În ceea ce privește cererea guvernului britanic de a le furniza informații despre comportamentul trupelor române pe frontul din Moldova, se pot trage următoarele concluzii din declarațiile prizonierilor de război români :

1. Ofensiva Armatei Roșii din sud, deruata trupelor germane și românești din Crimea și, în special, intrarea forțelor sovietice pe teritoriul românesc a scăzut în mod vizibil starea politico-morală a trupelor române.

2. În rîndul unei mari părți a ofițerilor și soldaților din armata română războiul este nepopular și se așteaptă încheierea lui cit mai grabnică.

3. Prezența în țară a unui mare grup de forțe germane și completa dependență politică și economică de Germania impiedică retragerea României din război. Mulți ofițeri români prizonieri declară că mareșalul Antonescu își va menține promisiunea față de Hitler și va continua războiul alături de Germania pînă la capăt.

Vă rog să acceptați, domnule ambasador, asigurarea celei mai înalte stime.

(semnat) A. Vișinski

1944 mai 5, Londra. Scrisoare a secretarului de stat pentru afaceri externe, Anthony Eden, adresată ambasadorului britanic la Moscova, A. Clark Kerr, privind clarificarea poziției guvernelor britanic și sovietic în privința sprijinului ce urmau să și-l acorde reciproc în zonele de operațuni militare.

Top Secret

No. 259

Mr. Eden to Sir A. Clark Kerr (Moscow)

Foreign Office, 5 mai, 1944

Sir,

I asked to Soviet Ambassador to come to see me this morning, when I said I wished to speak to him about the position in two countries, Roumania and Greece.

2. As regards Roumania, I supposed that the Prime Minister's answer and the explanation that we had given about our men in Roumania had cleared up the position between us. As we had often emphasised, we considered that the Soviet Government should take the lead in our joint efforts to get Roumania out of the war and we should give them all the support in our power. I then referred briefly to our project to drop a further party of eighteen men in Roumania, to which the Soviet Government had agreed, though I thought without much enthusiasm. In view of the necessity for avoiding any further misunderstanding, we had decided to postpone the despatch of these men, and if we should decide later to send them we would not do so without prior consultation with the Soviet Government.

3. — 6 [...] ¹

7. Mr. Gousov ² said he was sure that this was not the intention of the articles. He would report what I had said to his Government and would let me know their view. I once again emphasised to him that Greece was in our theatre of command and we felt we were therefore entitled to ask for Soviet help for our policies there, as we gave it to them in Roumania, which was in their sphere of military command.

8. His Excellency then asked me whether any reply had been returned to Mr. Molotov's message about Roumania. I said that the Prime Minister had sent a reply and that I had also sent a covering explanation. I did not conceal from the Ambassador that Mr. Molotov's telegram had made a most unfavourable impression. We did not understand why these suspicions should be entertained. We had done everything in our power to act with loyalty to the Soviet Union. We had signed a 20-years' Treaty with them, and we were carrying it out in the letter and in the spirit. The Ambassador said that surely there was no question of suspicion. He did not believe it was the intention of the Soviet Government to create that impression at all, but it was natural that they should ask questions. I said that there was certainly no objection to questions at any time on any

subject so far as we were concerned, but it seemed hardly possible so to interpret Mr. Molotov's message. I then read to the Ambassador extracts from the covering explanation which I had sent to you. His Excellency seemed reassured by them.

I am,
Anthony Eden

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilmică Anglia, r. 405, c. 924—926; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F. O. 371), vol. 44000.

Strict secret

Nr. 259

Domnul Eden către Sir A. Clark Kerr (Moscova)
Foreign Office, 5 mai 1944

Sir,

1. Am cerut ambasadorului sovietic să mă viziteze dimineața aceasta spunându-i că doresc să vorbesc cu el despre pozitia *noastră* din cele două țări, România și Grecia.

2. În ceea ce privește România, am presupus că răspunsul primului ministru și explicația pe care o dădusem despre *existența* oamenilor noștri în România au clarificat raporturile dintre noi. După cum adeseori am accentuat, am considerat că guvernul sovietic trebuie să ia conducerea, în eforturile noastre comune, pentru a scoate România din război și le vom da tot sprijinul ce ne stă în putere. M-am referit apoi pe scurt la proiectul nostru de a parașuta încă un grup de opt/sprezece oameni în România, la care guvernul sovietic a fost de acord, deși cred că fără prea mult entuziasm. Având în vedere necesitatea de a evita orice neînțelegeri pe viitor, am decis să amintesc trimiterea acestor oameni și dacă vom decide mai tîrziu să-i trimitem nu o vom face fără o consultare prealabilă cu guvernul sovietic.

3 — 6 [...] ¹

7. Domnul Gusev ² a spus că nu acasta aveau în vedere articolele *(referitoare la Grecia)*. El va raporta ceea ce am spus guvernului său și mi va face cunoscut punctul lui de vedere. I-am accentuat încă o dată că Grecia era inclusă în zona noastră de operații și ne-am simțit, de aceea, îndreptățiti să cerem ajutorul sovietic pentru politica noastră de acolo, după cum noi îl acordăm sovieticilor în România, care era inclusă în zona lor de operații militare.

8. Excelența Sa m-a întrebat apoi dacă fusese dat un răspuns la mesajul domnului Molotov privind România. Am spus că prim-ministrul a dat un răspuns și că și eu am trimis o explicație lămuritoare. Nu am ascuns ambasadorului că telegrama domnului Molotov a produs impresia cea mai nefavorabilă. Nu înțeleg de ce trebuie întreținute aceste suspiciuni. Am

¹ Se referă la Grecia.

² Feodor Tarasovici Gusev, ambasadorul sovietic în Marea Britanie și reprezentantul sovietic în Comisia Consultativă Europeană.

făcut tot ce ne stă în putință să acționăm cu lealitate față de Uniunea Sovietică. Am semnat un Tratat pe timp de 20 ani cu ei și il realizăm în sensul literei și al spiritului lui. Ambasadorul a spus că desigur nu este vorba de suspiciune. Nu crede că guvernul sovietic a avut intenția să creeze această impresie, dar era firesc că trebuia să pună întrebări. Am spus că nu aveam desigur nici o obiecție la întrebări,oricind este nevoie, asupra oricărei probleme în ceea ce ne privește, dar nu poate fi posibil să se interpreteze astfel mesajul domnului Molotov. Am citit apoi ambasadorului extrase din explicația lămuritoare pe care v-am trimis-o. Acestea par să fi liniștit pe Excelența Sa.

Rămin al dv
Anthony Eden

569

1944 mai 6. Raport al Serviciului Abwehr în România referitor la producția de petrol și la metodele folosite de autoritățile române — printre care și tactica aminării — pentru a extrage și livra Germaniei cît mai puțin petrol.

Anlage zu VO/OKW/FWi Amt
b. Chef OKW/WFSt u. Gen. St. d.H/
Gen Qu, Nr. 4335/44 geh. Gen. Qu.II

Abschrift von Abschrift

Abwehrstelle Rumänien
Nr. 2723/44 g. III Wi
Betr.: Lagebericht über den Stand der rum. Erdölproduktion

den 6 Mai 1944

An
Amt Abwehr
Abw. Abt. III Wi—5
Berlin

Nachfolgend wird, gestützt auf die Meldungen der Abwehrbeauftragten, die lt. rumänischem Industrieschutzgesetz für die wirtschaftliche Kontinuität der Betriebe verantwortlich sind, Lagebericht über den Stand der rumänischen Erdölproduktion (per 30.4.44) vorgelegt:

- 1) Die rumänische Gesamtförderung fiel vom Monatsmittel März 1944 von 14 000 t/Tag auf 11 400 t/Tag im Mittel April. Augenblicklicher Stand rund 8 000 t/Tag. (Tagesmittel im Jahr 1934—1936 22 000 t/Tag).
- 2) Der Förderabfall bis März 1944 wurde verursacht durch die Verzögerungstaktik staatlicher Behörden bei der Vergabe von staatlichem Aufschlussland an die Erdölgesellschaften.
- 3) Erschöpfungserscheinungen der vorhandenen Ölfelder infolge überzogener Produktion und mangelndem Aufschluss neuer Felder machen sich in wachsendem Ausmass bemerkbar.

254

4) H aupttr ger der Verzögerungstaktik ist Generalbergdirektor Andonie. Beispiel: Verzögerung der Vergabe von unerschlossenen Strukturen, willkürliche Auslegung des Berggesetzes zum Zwecke der Behinderung der Bohr- und Fördertätigkeit (Schliessen der Förderbohrung 57 AR Filipesti mit 60 t/Tag Kapazität vom November 1943 bis März 1944; Verzögerung der Lizitation von Staatsperimetern z. B. Valea Humei, Urla i und Mahalaua, Rasvad).

[. . .]¹

■ Arhivele Statului Bucuresti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 44, T 77—607, c. 1792885; Oberkommando der Wehrmacht, Wehrwirtschafts — und R stungsamt, Wi/le 4.73.

Anexă pentru Ofițerul de legătură (la Comandamentul Suprem al armatei germane) Serviciul economic de campanie la  eful  naltului Comandament al Wehrmachtului (Statul Major al conducerii Wehrmachtului  i Statul Major al Armatei de uscat) Cartier General, nr. 4335/1944, secret, Cartierul general II

Copie după copie

Serviciul Abwehr România
Nr. 2723/1944, secret III W
Referitor la: Raport asupra producției rom n esti de petrol

6 mai 1944

Către
Serviciul Abwehr
Secția Abw. III Wi—5
Berlin

În cele ce urmează a fost prezentat raportul asupra situației producției rom n esti de petrol (la 30 aprilie 1944), care se bazează pe rapoartele delega ilor din Abwehr, care potrivit legii rom n esti de protecție a industriei s int r aspu n z tori pentru continuitatea (activități) economice a intreprinderilor.

1) Extrac ia totală de petrol rom n esc a scăzut din mijlocul lunii martie 1944 de la 14 000 tone pe zi la 11 400 tone pe zi in mijlocul lunii aprilie. Situația momentan  este de aprox. 8 000 tone pe zi. (Media zilnică in anii 1934—1936 a fost de 22 000 tone pe zi.)

2) Scăderea extrac iei p n  in martie 1944 a fost pricinuită de tactica amin rii dusă de autoritățile de stat la acordarea de terenuri ale statului către societ  ile petroliere.

3) Se observă tot mai mult fenomene de epuizare a cimpurilor petroliere in urma măririi producției  i a nedeschiderii de noi c mpuri (de exploatare).

4) Purtătorul principal al tacticii de amin re este directorul general al minelor, Andonie: amin rea acordării de structuri nedeschise, interpretarea arbitrară a legii minelor in scopul impiedic rii activității de foraj

și exploatare (deschiderea forajului 57 AR Filipești cu 60 tone/zi capacitatea din noiembrie 1943 pînă în martie 1944; amînarea licitației perimetrelor, de stat, de exemplu : Valea Humei, Urlați și Mahalaia, Răsvad).

.....].¹

570

1944 mai 9. Chemare publicată în „România liberă” și adresată femeilor prin care sunt îndemnate să intre în Frontul Patriotice Antihitlerist.

CHEMARE CĂTRE FEMEI !

Femei, războiul criminal v-a adus cele mai mari suferințe, mizerie și umilință. Tați și fii, bărbați, frați și logodnici au fost smulși de lingă voi și trimiși să moară departe de voi și țară pentru nemți și slugile lor trădătoare de patrie de la cîrma țării. Majoritatea din voi trebuie să-i înlocuiți pe ogoare și în uzine, la munci grele de roabe cu salarii de foame, din zorii zilei și pînă în noapte tirziu, despărțite de copiii și părinții voștri bătrâni.

Vă sculați cu noaptea în cap și stați la „cozi”, ghiontite și batjocorate, pentru mălai, pînă, petrol, pentru hrana mizeră a copiilor și bătrânilor voștri pentru că lăcustele nemțești au răpit tot avutul poporului. Multă din bărbații, tații și fiii voștri au fost evacuați cu uzinele în provincie pentru că stăpînirea nemțită are nevoie de munca lor pentru mașina de război nemțească, iar pe voi cu copiii și părinții voștri bătrâni v-au lăsat pradă foamei și bombardamentelor ucigătoare.

Sînteti sfîrtecate de bombe fiindcă orașul este împănat peste tot cu obiective militare pentru mașina de război nemțească.

Ați rămas fără apă, lumină și mîncare. Cu dezasperare cîtreierăți tot orașul pentru o bucată de pînă și o cană de apă. Numai cei îmbogătiți de război pot părăsi orașul, voi munciți tintuite de oraș, puse să serviți războiul nemților. Bombardamentele devin din ce în ce mai nimicitoare.

Nemții au adus toate nenorocirile, războiul pustiitor și bombardamentele groaznice în țară.

În numele guvernului sovietic, comisarul poporului la externe, Molotov, a declarat că singura cauză a înăntării Armatei Roșii pe pămîntul nostru este retragerea din țara noastră a hoardelor nemțești, dușmanii de moarte și ai poporului român, care trebuie alungate și nimicite. Englezii și americanii ne-au prevenit și ne avertizează zilnic că :

„Vor bombardă orașele noastre, centre de comunicații și uzine de război — atît timp cît ele vor servi războiul nemțesc și pînă cînd nemții nu vor fi alungați din țara noastră.

Trădătorul Antonescu n-a ascultat glasul rușilor, englezilor și al americanilor, el vrea să continue războiul criminal alături de nemți pînă la distrugerea completă a țării și a poporului.

.....¹ Referiri la limitarea producției în urma bombardamentelor din 5 și 24 aprilie, prețul petroliului etc.

Numai prin ieșirea imediată din războiul nemțesc și prin alungarea nemților din țară putem să ne salvăm de pieirea sigură și să salvăm viața copiilor și a familiilor noastre.

FEMEI, voi care formați o parte însemnată a poporului, trebuie să alegeti între pieire sau salvare ! Numai prin luptă hotărîtă puteți salva viața voastră, a copiilor, bărbăților și părintilor voștri, impunind ieșirea din războiul nemțesc și pacea.

FEMEI, cereți bărbăților, fiilor și fraților voștri să nu mai plece pe front să moară pentru nemți, pentru prelungirea războiului nemțesc.

FEMEI, cereți bărbăților, fiilor și fraților voștri să nu mai plece pe front să moară pentru nemți, pentru prelungirea războiului lor criminal. Orice rezistență opusă Armatei Roșii care luptă și pentru libertatea țării noastre înseamnă prelungirea războiului nemțesc cu prețul vieții celor de pe front și al celor din spatele frontului. Cereți-le să se predea Armatei Roșii sau să dezerteze cu armament și echipament și înrolindu-se în grupe și deașamente de partizani să lupte împotriva nemților, pentru alungarea lor din țară ; iar voi femeile să adăpostiți și să ajutați prin toate mijloacele pe „dezertori” și pe partizanii patrioți. Cereți bărbăților, fiilor și fraților voștri să saboteze prin toate mijloacele mașina de război nemțescă, împreună cu toți patriotii din spatele frontului, pentru grăbirea infringerii nemților.

FEMEI, ridicați-vă la luptă. Organizați-vă în grupuri patriotice pe întreprinderi, străzi și cartiere. Intrați în FRONTUL PATRIOTIC al poporului. Alegeti-vă comitete de acțiune care să vă conduceă la luptă : la „cozi”, primării, spitale, gări, autorități și peste tot unde vă adunați pentru cerințele voastre arzătoare.

FEMEI DIN UZINE, împreună cu bărbății sabotați prin toate mijloacele mașina de război, faceți greve și demonstrații pentru revendicările voastre vitale și pentru ieșirea imediată din războiul nemțesc.

Sub conducerea comitetelor voastre de acțiune femeiești să demonstrați la „cozi”, pe străzi și peste tot unde vă adunați :

pentru aprovizionarea voastră imediată și suficientă cu pâine, apă, gaz și cu toate cele necesare traiului : luati cu asalt toate cele necesare vieții voastre și copiilor voștri din depozitele și magazinele nemțești și ale statului ;

pentru ajutor suficient văduvelor, orfanilor, invalidilor și sinistraților în urma bombardamentelor, luptați pentru pace, căci numai astfel vă puteți salva de bombardamente.

Cită vreme sintem alături de nemți, oriunde v-ați evacua sănăteți amenințate cu distrugerea căminului, mizerie și moarte. Luptați pentru salvarea și întoarcerea bărbăților, fiilor și fraților voștri de pe front ; pentru ieșirea imediată din războiul nemțesc, cauza tuturor nenorocirilor și suferințelor voastre și pentru izgonirea nemților din țară ; pentru pace.

1944 mai 9. Apel lansat de postul de radio „România liberă” pentru unirea tuturor forțelor patriotice în vederea salvării patriei și alungării trupelor hitleriste.

Centrele de radio-ascultare

Comunicare specială
9 mai 1944

Strict confidențial

Postul România Liberă : ora 12,35

Dacă nu vom lua o hotărîre rapidă, țara va fi distrusă de nemți și poporul va muri de foame. Scăparea noastră este ieșirea din război, izgonirea nemților din țară și formarea unui guvern cu adevărat românesc, care să încheie pace cu vecinii noștri de la răsărit. Întreg poporul nostru vrea pace. În ceasul acesta se cere unirea tuturor forțelor pentru salvarea patriei, indiferent de deosebirile de clasă socială. Clipa aceasta cere tuturor oamenilor politici, indiferent de părerile politice de ieri sau de azi, să facă zid în jurul patriei spre a se salva țara. La luptă pentru izgonirea nemților din țară.

Funcționari români și românce, văduve și orfani, tineri și bătrâni, mîine este 10 Mai, ziua independenței românești, cînd la 1877, sub zidurile Plevnei, am luptat alături de ruși. Cereți încheierea păcii cu Rusia. Mîine, 10 Mai, vom lupta pretutindeni contra nemților, pentru pace, pentru îndepărțarea naziștilor de pe pămîntul nostru, exprimînd simpatia față de ruși, alături de care ne-am cîștigat în 1877 independența, iar în 1916 am luptat contra nemților. La luptă frați români ! 10 Mai vine pentru pace, pentru recucerirea independenței noastre. La luptă cu hotărîre pentru eliberarea Patriei. Jos hitlerismul, trăiască România liberă !

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 237, f. 49.

1944 mai 9, Londra. Serisoare a colonelului Talbot Rice, adresată lui D. Howard la Foreign Office, privind misiunea colonelului de Chastelaine în România.

DTR/RO/2586

9 mai 1944

Reference our conversation yesterday as to what was the original object of de Chastelaine's mission in Roumania. I have been looking up

the various papers and the following, I think, gives a clear idea of what the aims were.

At the beginning of November discussions took place between my predecessor and Philips Nicholls with regard to sending in the Mission and it was agreed that its efforts would be directed primarily towards organising the disruption of enemy communications. At the same time it was suggested that it might be possible to organise some sort of coup d'etat to bring into power a Government which would be prepared to sign unconditional surrender, and on November 6th Nicholls informed us that there would be no objection to the Mission also working towards the overthrow of the Antonescu Government provided that it was clearly understood that we made no promises of any kind and that all we were setting out to do was to upset the Antonescu Government and replace it by a regime ready to offer unconditional surrender.

Preparations were then set in hand for the infiltration of the Mission for that object, but in the meantime it was learned that Maniu wished to send out a special delegate to come to an understanding regarding the change over of Roumania's political status. In view of this and of the fact that his departure was delayed through technical details, weather etc., Col. de Chastelaine was instructed that should he arrive in the country before Maniu's emissary came out, he should endeavour to contact Maniu in order to explain to him the details as to the points on which his emissary should be fully briefed before he came out. It was agreed between us and you early in December that this briefing of Maniu could be done better on the spot by de Chastelaine than by means of laborious, telegrams over an insecure W/T link. But as de Chastelaine had not succeeded in getting into Roumania by December 6th, it was decided by you that the briefing of Maniu and his emissary should be done over our B.B.C. link instead. The draft of the instructions was submitted to you on December 8th and the instructions sent out between then and the 11th; de Chastelaine was parachuted into Roumania on the 21st.

I think this makes it clear how the confusion as to the aims of the de Chastelaine Mission arose. Though originally primarily intended for sabotage, it took in as a result of development of events, the task of conveying advice to Maniu.

As regards informing the Russians, the whole question was discussed with you at the time and we suggested that it would be as well for our representative to inform his opposite numbers. Your attitude with regard to the de Chastelaine Mission was that it was better to inform the Russians only when it actually arrived as there had been so many disappointments with regard to its dispatch that we had come to feel that it might never reach Roumania at all. When they were finally informed, the Russians were told, as you know, that the objects of the Mission had been to contact Maniu with regard to briefing the emissary he was proposing to send out to discuss with representatives of the three Allied Governments the possibility of a coup in Roumania.

Yours sincerely,
D. Talbot Rice

Dragă Howard,

Mă refer la conversația noastră de ieri în ceea ce privește obiectivul inițial al misiunii lui de Chastelaine în România. M-am uitat printre hirtii și următoarea, cred, oferă o idee clară asupra scopurilor urmărite.

La inceputul lui noiembrie discuțiile au avut loc între predecesorul meu și Philip Nicholls cu privire la trimiterea în misiune și s-a căzut de acord ca eforturile să se îndrepte în primul rînd spre organizarea intreruperii mijloacelor de comunicare ale inamicului. În același timp, s-a sugerat că ar fi posibil să se organizeze o anumită lovitură de stat care ar pregăti semnarea unei capitulări necondiționate și pe 6 noiembrie Nicholls ne-a informat că nu va exista nici o obiecție față de Misiune care și ea acționează în vederea răsturnării guvernului Antonescu numai că trebuie să fie bineînțeles, că nu s-a făcut nici o promisiune de nici un fel și că tot ce a stabilit a fost de a răsturna guvernul Antonescu și de a-l înlocui printr-un regim care este gata de a oferi o capitulare necondițională.

Au fost atunci întreprinse pregătiri pentru infiltrarea misiunii în acest scop, dar între timp s-a aflat că Maniu dorea să trimită o delegație specială pentru a ajunge la o înțelegere privind schimbarea situației politice a României. În vederea acesteia și a faptului că plecarea ei a fost amintată datorită detaliilor tehnice, vremea etc., col. de Chastelaine a fost instruit că trebuie să ajungă în țară înainte de sosirea emisarului lui Maniu, el trebuind să se străduiască să ia contact cu Maniu pentru a-i explica detaliile în ceea ce privește problemele care trebuie să fie expuse complet, pe scurt, emisarului lui Maniu înainte de plecarea lui. S-a căzut de acord între noi și voi la inceputul lui decembrie că această informare succintă a lui Maniu trebuie să se facă mai bine la fața locului de către de Chastelaine decât prin mijloace laborioase de telegramme, printr-o legătură nesigură de radio. Dar întrucât de Chastelaine nu a reușit să ajungă în România în 6 decembrie, s-a decis de către voi ca informarea succintă a lui Maniu și a emisarului lui să se facă în schimb prin legătura noastră B.B.C. Proiectul de instrucțiuni v-a fost supus pe 8 decembrie și instrucțiunile trimise între această dată și 11 luna în curs; de Chastelaine a fost parașutat în România pe 21.

Cred că este clar acum de unde s-a născut confuzia în ceea ce privește scopul misiunii lui de Chastelaine. Desi inițial intenționată ca sabotaj, a devenit, ca rezultat al desfășurării evenimentelor, o sarcină de a transmite recomandări lui Maniu.

În ceea ce privește informarea rușilor, întreaga chestiune a fost la timp discutată cu voi și am sugerat ca și reprezentantul nostru să-și informeze ceilalți parteneri. Atitudinea noastră în ceea ce privește misiunea lui de Chastelaine a fost de a-i informa pe ruși mai bine numai cînd s-a petrecut în realitate, deoarece au fost atîtea dezamăgiri în ceea ce privește trimiterea lui, că am avut impresia că s-ar fi putut să nu ajungă niciodată în România. Cînd rușii au fost în cele din urmă informați, li s-a spus, după cum știți, că obiectivul misiunii fusese de a se lua contact cu Maniu cu privire la

informarea succintă a emisarului ce fusese propus să fie trimis să discute posibilitatea unei lovitură în România cu reprezentanții celor trei guverne aliate.

Cu stimă,
D. Talbot Rice

573

1944 mai 17. Notă informativă înaintată Direcției Generale a Navigației Fluviale Române referitoare la vasele și șlepurile distruse între 9 aprilie – 17 mai 1944 în sectorul „Dunărea de Sus”.

Conducerea remorajului comun

Sectorul Cataractelor

Katarakten Sektor

Orșova

Nr. 515/17 mai 1944

Onor
Direcțiunea Generală a Navigației
Fluviale Române București
„Zona D”

Am onoarea a vă înainta alăturat pentru a dumneavoastră informare, lista vaselor și șlepurilor sărite pe mine de la data de 9.IV.1944 pînă la 17.V.1944 în „Dunărea de Sus”.

Directoratul regional „Dunărea de Sus”
Inspector principal N.F.R.,
L.S.Spt. N. Andreeșu

D.D.S.G. 6514	înecat	la	9.IV.1944	km 1130
D.D.S.G. 65 174	„	„	18.IV.1944	Tr. Severin
D.D.S.G. 65 100	„	„	20.IV.1944	km 1550
D.D.S.G. 6548	„	„	1.V.1944	km 1550
B.L. Augsburg	„	„	1.V.1944	km 1550
Trzsebet Kiralnye	„	„	15.IV.1944	Baraszpusta
Graf Szapary Gyula	„	„	13.IV.1944	km 1466
802	„	„	1.V.1944	km 1125
9.7210	„	„	21.IV.1944	km 1122
27 304	„	„	13.IV.1944	km 1210
26 704	„	„	21.IV.1944	km 1122
vasul Cetinge	„	„	16.IV.1944	la insula Cigalnia
Bulg. Russe	„	„	30.IV.1944	km 1552

D.D.S.G. 65 159 „ „ 16.V.1944 km 1069
I.R.P. 26 565 „ „ 16.V.1944 km 1069

■ Arhivele Statului județul Mehedinți, fond Serviciul remorcajului comun Orșova, dosar nr. 2/1944, f. 137 – 138.

574

1944 mai 24. **Ordin al Chesturii poliției Ploiești către comisariatele de poliție din județul Prahova prin care se semnalează instrucțiunile comuniste privind intensificarea acțiunii de propagandă și constituirea de comitete ale Frontului Patriotice în cartiere, fabrii, ateliere.**

Chestura Poliției Ploiești
Biroul Siguranței
Nr. 1116 S.

24 mai 1944

Către
Comisariatul de Poliție — din județ

Vi se transmite mai jos în copie ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Ploiești nr. 2698/1944, de cuprinsul căruia veți lua cunoștință, și măsuri de verificare, raportând la timp orice constatări.

Chestorul Poliției Ploiești,
Lt. colonel
(indescifrabil)

Şeful Biroului Poliției Siguranței
(indescifrabil)

Copie

Direcțiunea Generală a Poliției cu ordinul nr. 5035 S. din 18 mai a.c. ne face cunoscut că conducerea organizației locale a Partidului Comunist din București a dat instrucțiuni regionalelor respective să intensifice acțiunea de agitație și propagandă printre muncitorii din fabrici și populația din cartiere.

Celulele de cartiere și din fabrici au misiunea de a confectiona litere din piele și din cauciuc pentru șabloane de lozinci antermane, pentru pace și alianță cu Uniunea Sovietică, spre a le aplica pe gardurile și pe zidurile caselor și ale întreprinderilor.

Materialul de propagandă lansat în ultimul timp de partid, „România liberă” și manifestul de 1 Mai a.c. să fie prelucrate în ședințele membrilor de celule pentru instruirea și difuzarea în acțiunea de organizare a comitetelor de Front Patriotice în cartiere, fabrii, ateliere etc.

Vă rugăm să binevoiți a dispune să se verifice dacă asemenea instrucțiuni au fost difuzate și în circumscriptia dumneavoastră și în caz

262

afirmativ să se urmărească chestiunea cu toată atențunea, raportind la timp orice constatări.

Inspector regional,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Prahova, fond 265, dosar nr. 103/1944, f. 385.

575

1944 mai 25, Cairo. Telegramă a ambasadorului american pe lingă guvernele iugoslav și grec în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, privind noile propuneri ale opoziției românești în vederea desprinderii României de Axă.

Cairo, May 25, 1944, 6 p.m.
Received May 24, 9, 05 a.m.

Yugos 105. My Yugos 104, May 1, 1 p.m. Maniu's second emissary has now arrived and a conference has held at Prince Stirbey's apartment today, attended by all the delegates. Stirbey read a prepared memorandum and Visoianu¹ supplied comment. According to their statements, Antonescu is, whether willingly or not, completely under German control, and there are now too many German troops in the country for a *coup d'état* by Maniu to be possible. However, Maniu, in concert with democratic parties, is still decided to disassociate Rumania from the Axis, and being assured of the help of General Nicolescu and "several other generals" disposing of "one or two army corps", and having obtained the consent of the King, he is willing to make the attempt by staging a movement on the front itself, though not in the interior of the country. This would be difficult, as the Rumanian units are sandwiched between German formations in the line, but Maniu thinks that if the Allies should give directives as to what exactly to do, and where and when, it might be feasible and prove effective. The emissaries added that Maniu desired also to make some observations in regard to the armistice terms, but there were not listened to at this conference, the Soviet Ambassador saying, with the concurrence of the other delegates, that it is now for the Rumanians to act. He also drew the attention of the emissaries to the fact that failure to act during the time which has elapsed since the presentation of the terms has resulted in the help which Rumania can give being a great deal less than was envisaged.

After discussion, it was decided that Maniu should be advised through Cretzeanu to send an emissary through the lines to the Russians to arrange with them the time and place of Rumanian military action to be taken in accord with the Russian forces, and that this message should be drawn up by Stirbey in collaboration with Novikov, Lord Moyne telling the latter that the initiative in these negotiations is now in his hands.

In this connection, Lord Moyne informed me yesterday that he had been instructed to advise Novikov in this sense, because of the annoyance caused his Government continued Russian suspicion of British secret operations in Rumania (See my 18, May 4, 10 a.m.). He was also instructed not to press the matter of Maniu's transferring himself to Russian-held Rumanian territory, since the Foreign Office has never liked this plan though it was willing to accept it because the Russians were interested. This question, however, did not come up at today's conference. In passing "the initiative" to Novikov, Lord Moyne promised him willing assistance in such matters as communications, should he desire them.

Repeated to Algiers.

MacVeagh

■ *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe/Rumania, Washington 1966, p. 178–179, The National Archives of the United States, Washington D.C. General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/2631.*

Cairo, 25 mai 1944, 6 p.m.
Primită la 26 mai, 9,05 a.m.

Yugos 105. (Referitor la telegrama) mea Yugos 104, din 1 mai, 1 p.m. Cel de al doilea emisar al lui Maniu a sosit acum, și astăzi a avut loc în apartamentul prințului Stirbei o reuniune, la care au participat toți delegații. Stirbei a citit o notă pregătită, iar Vișoianu¹ a suplimentat cu comentarii. Potrivit declarațiilor lor, Antonescu este, fie că vrea sau nu, complet sub control german, iar acum în țară se află prea multe trupe germane pentru ca o lovitură de stat realizată de Maniu să fie posibilă. Totuși, Maniu, de comun acord cu partidele democratice, este în continuare hotărît să desprindă România de Axă și, fiind asigurat de ajutorul generalului Nicolescu și „al altor cîțiva generali”, disponind de „unul sau două corpuri de armată” și obținind consimțămîntul regelui, el dorește să facă încrecere prin crearea unei mișcări chiar pe front, deși nu în interiorul țării. Aceasta va fi greu, întrucât unitățile române sunt cuprinse între formațiunile de linie germane, dar Maniu crede că dacă Alianții vor indica exact ce trebuie să se facă, și unde și cînd, aceasta poate fi realizabilă și să se dovedească a fi eficace. Emisarii au adăugat că Maniu dorește, de asemenea, să facă unele observații în ceea ce privește condițiile armistițiului, dar acestea nu au fost ascultate la această reuniune, ambasadorul sovietic spunind, cu incuviințarea celorlalți delegați, că acum este rindul românilor să acționeze. El a atras, de asemenea, atenția emisarilor asupra faptului că incapacitatea de a acționa în timpul care s-a scurs de la prezentarea condițiilor a avut drept consecință faptul că ajutorul pe care România îl poate da este cu mult mai redus decât era prevăzut.

¹ Constantin Vișoianu, om politic român, diplomat de carieră, fost colaborator al lui Nicolae Titulescu. A participat în calitate de negociator la con vorbirile de la Cairo în vederea realizării unui armistițiu între România și Alianții. De asemenea, a fost unul din membrii delegației române la semnarea armistițiului dintre România și Națiunile Unite la 12 septembrie 1944 la Moscova.

După discuție, s-a hotărît ca Maniu să fie sfătuit prin Crețeanu să trimită un emisar pe frontul rus pentru a conveni cu aceștia că momentul și locul acțiunii militare române să fie fixate de comun acord cu forțele ruse și că acest mesaj să fie elaborat de Știrbei în colaborare cu Novikov, lordul Moyne spunându-i acestuia din urmă că inițiativa în aceste negocieri este acum în mîinile lui. În acest sens, lordul Moyne m-a informat ieri că el primise instrucțiuni să-l sfătuiască pe Novikov în acest sens, datorită iritării pe care a produs-o guvernului său continua suspiciune a rușilor privind activitățile secrete britanice în România. (Vezi *telegrama* mea din 18 mai '4, 10 a.m.). Lui i s-au dat, de asemenea, instrucțiuni să nu insiste asupra problemei trecerii lui Maniu în teritoriul românesc ocupat de ruși, întrucât la Foreign Office acest plan nu a plăcut niciodată, deși el era dornic să-l accepte deoarece rușii erau interesați. Problema, totuși, nu a fost pusă la întrunirea de azi. Trecind „inițiativa” lui Novikov, lordul Moyne i-a promis sprijin binevoitor în probleme cum ar fi comunicațiile, dacă îl va dori.

Repetată la Alger.

MacVeagh

576

1944 mai 25, Cairo. Serisoare a ministrului rezident britanic în Orientalul Mijlociu, la Cairo, lordul Moyne, către Departamentul pentru probleme sud-est europene al Foreign Office-ului, prin care trimitea declarația prințului Știrbei la întrunirea de la Cairo a delegațiilor Aliate din 25 mai.

Cairo, 25 May, 1944

Top Secret

Dear Department,

Enclosed is copy of the statement which Prince Stirbey read at the meeting with the Allied Delegations in Cairo on May 25th, as reported in our telegram No. 1333.

Yours sincerely,
(signed) P.S.S. Lord Moyne

Southern Department
Foreign Office
London

Enclosure :

Le 25 Mai, 1944

Les grandes difficultés de communication, dues en majeure partie aux derniers bombardements, ont mis M. Maniu dans l'impossibilité de me communiquer par les voies habituelles les informations essentielles et

éminemments confidentielles sur la situation de fait actuelle en Roumanie. C'est pourquoi M. Viesoianu, ancien ministre plénipotentiaire, a été chargé de porter verbalement à votre connaissance comment M. Maniu entend remplir les obligations que les circonstances lui imposent.

Avant tout, M. Maniu tient à affirmer une fois de plus et de la manière la plus solennelle qu'un et d'accord avec les autres partis démocratiques, il est décidé à détacher la Roumanie de sa politique actuelle et à adopter une politique de collaboration effective avec les Alliés. En agissant ainsi il ne fait que se sounetter aux aspirations de la grande majorité de la nation, qui a été entraînée par la violence en une direction l'opposée à ses sentiments. M. Maniu poursuit d'avantage encore, il voit dans cette politique la base solide et durable d'une collaboration future permanente avec les Alliés et une preuve de sa volonté de créer et de développer des rapports de loyale et confiante amitié entre la Roumanie et sa grande voisine, la République Soviétique.

C'est pourquoi M. Maniu désire faire quelques observations et demander certaines explications sur les termes de l'Armistice et sur la collaboration militaire qui en résultera afin que par cet examen cet acte serve de base à notre politique future.

Toutefois pour que cet examen puisse avoir lieu avec efficacité, il est utile que les Alliés prennent connaissance et approuvent auparavant le plan d'action imposé par le changement des circonstances que M. Maniu me demande par M. Viesoianu de présenter aux représentants des nations unies. M. Maniu voulant que cette action soit entreprise de façon à présenter un maximum d'utilité pour les Alliés il tient à se concerter sans délai avec eux pour la faire entrer dans le cadre général de l'action alliée, lui donnant par là toute sa valeur.

Ainsi il importe de tenir compte avant tout des changements profonds intervenus en Roumanie ces dernières semaines dans la situation militaire, changements qui ont bouleversé toutes les dispositions très avancées prises d'accord avec le Général Nicolescu qui lui-même s'appuyait sur d'autres commandants et surtout sur le corps d'armée, placé sous ses ordres. Ce corps d'armée se trouvait aux environs de Bucarest et le long de la vallée de la Prahova quand brusquement il fut déplacé vers le Nord.

Le point de vue accepté par les Alliés qu'il y aurait avantage à faire exécuter par le Maréchal Antonescu la volte-face projetée, avait déterminé l'Opposition à accorder au Gouvernement un répit qui devait permettre à celui-ci de prendre les mesures nécessaires en vue de l'application des conditions de l'Armistice. Cela d'autant plus que le Maréchal s'était engagé non seulement vis-à-vis de Maniu, mais aussi, sur les instances de ce dernier, personnellement vis-à-vis de Roi même, à demander et à exécuter lui-même l'Armistice.

Malheureusement, le Maréchal n'eut pas la force de résister à la pression allemande et céda une fois de plus sous poids — la conséquence de cette faiblesse fut d'une part l'envoi des troupes roumaines sur le front et d'autre part l'arrivée de nouvelles troupes allemandes dans l'intérieur du pays. En effet les troupes de la 6-ème et 8-ème armée allemande se sont retirées pour se refaire en Roumanie et à elles se sont ajoutées de nombreuses troupes spéciales et d'aviation, ce qui fait qu'à part les 40.000 Allemands déjà établis dans le pays et sans compter la Gestapo il s'y trouve

maintenant, plus de 100.000 soldats allemands. Cette situation interdit tout succès à un coup d'Etat entrepris à l'intérieur du pays.

C'est pourquoi la volonté ferme de sortir de l'Axe a conduit les Chefs de l'Opposition à envisager une autre formule que je suis chargé de vous soumettre, celle d'opérer le coup d'Etat et la volte-face sur le front même.

Le Roi est gagné à cette solution qu'il approuve. Toutefois cette action ne peut réussir que si elle est effectuée après une entente préalable avec les Alliés et d'après un plan minutieusement établi par leurs conseillers militaires qui auront à tenir compte des difficultés que présente le fait que les troupes roumaines, à part quelques secteurs, sont entercées entre les troupes allemandes.

Un autre problème qui réclame une solution urgente à cause de son influence sur la réussite de l'opération est celle de nos moyens de communication.

M. Maniu attend de la part des Alliés l'approbation de ce plan et les conseils techniques nécessaires à son exécution afin de les transmettre au général qui est déjà désigné pour mener cette opération.

Conscient des changements immédiats que produira un changement de front effectif de la politique roumaine sur la situation militaire du Sud-Est, ouvrant ainsi aux troupes soviétiques et alliés le chemin de la Roumanie et des Balkans, entraînant à sa suite la collaboration bulgare et sans doute celle de la Turquie, ce qui aura pour conséquence la liquidation rapide des troupes allemandes des Balkans, M. Maniu estime qu'ainsi un pas décisif pour hâter la fin de la guerre serait accompli.

Aussi M. Maniu ne doute-t-il pas que cela influencera favorablement les Alliés dans l'examen auquel ils soumettront les observations présentées et les explications demandées sur les conditions de l'Armistice.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 406, c. 245—248 : Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 44001.

Ministrul rezident în Oriental Mijlociu
Cairo, 25 mai 1944

Strict secret

Către Departament

Anexez copia declarației pe care prințul Știrbei a citit-o la întâlnirea de la Cairo a delegațiilor aliate din 25 mai, după cum a fost adus la cunoștință prin telegrama noastră nr. 1333.

Al dumneavoașă,
P.S.S. Lord Moyne

Departamental pentru
probleme sud-est europene
Foreign Office
Londra

25 mai 1944

· Marile dificultăți de comunicare, datorate în mare parte ultimelor bombardamente, l-au pus pe domnul Maniu în imposibilitatea de a-mi comunica prin mijloacele obișnuite informațiile esențiale, și strict confidențiale în privința situației actuale de fapt din România. Din această cauză, domnul Vișoianu, fost ministru plenipotențiar, a fost însărcinat să vă aducă verbal la cunoștință modul în care domnul Maniu înțelege să se achite de obligațiile pe care situația îi le impune.

Înainte de toate, domnul Maniu dorește să afirme încă o dată și în modul cel mai solemn că alături și de comun acord cu celelalte partide democratice este hotărît să schimbe politica actuală a României și să adopte o politică de reală colaborare cu Alianții. Procedind astfel, el nu face decit să se supună aspirațiilor marii majorități a națiunii, care a fost condusă de violentă într-o direcție contrară sentimentelor sale. Domnul Maniu merge și mai departe, el vede în această politică baza solidă și durabilă a unei colaborări viitoare permanente cu Alianții și o dovedă a puternicei sale dorințe de a crea și dezvolta raporturi de prietenie bazate pe sinceritate și incredere între România și marea ei vecină, Republica Sovietică.

Din această cauză, domnul Maniu dorește să facă cîteva observații și să ceară unele explicații cu privire la condițiile armistițiului și la colaborarea militară care va constitui rezultatul acestora, pentru că, prin această analiză, actul respectiv să servească drept bază politicii noastre viitoare.

În același timp, pentru că această examinare să poată fi eficientă, este util că Alianții să ia cunoștință și să fie de acord mai înainte cu planul de acțiune impus de schimbarea circumstanțelor pe care domnul Maniu îmi cere să îl prezint reprezentanților Națiunilor Unite prin intermediul domnului Vișoianu. Domnul Maniu, dorind că această acțiune să fie întreprinsă în așa fel încît să aibă un maximum de utilitate pentru Alianții, dorește să se pună de acord fără întîrziere împreună cu ei pentru că această acțiune să intre în cadrul general al acțiunii aliate, punind-o astfel în adevărată sa valoare.

Astfel, înainte de toate trebuie să se țină cont de schimbările profunde intervenite în România în ultimele săptămâni în situația militară, schimbări ce au răsturnat toate pregătirile ce erau într-un stadiu avansat, făcute împreună cu generalul Nicolescu, el însuși sprijinindu-se pe alți comandanți și mai ales pe corpul de armate ce se afla sub ordinele sale. Acest corp de armate se găsea în împrejurimile Bucureștiului și de-a lungul Văii Prahovei cînd, brusc, a fost deplasat către nord.

Punctul de vedere acceptat de Alianții că ar fi avantajos ca mareșalul Antonescu să execute întoarcerea armelor proiectată și a determinat opoziția să acorde guvernului un răgaz care trebuia să-i permită luarea măsurilor necesare în vederea aplicării condițiilor armistițiului. Aceasta cu atit mai mult că mareșalul se angajase nu numai față de Maniu, dar, în urma insistențelor acestuia și față de rege chiar, că va cere și va încheia el însuși Armistițiul.

Din nefericire, mareșalul n-a avut tăria de a rezista presiunii germane și a cedat încă o dată sub greutatea acesteia, consecința acestei slăbiciuni fiind, pe de o parte, trimiterea trupelor românești pe front și,

pe de altă parte, sosirea unor noi trupe germane în țară. Într-adevăr, trupele celei de a 6-a și a 8-a armate germane s-au retras în România pentru a se reface și acestora li s-au adăugat numeroase trupe speciale și de aviație, ceea ce face ca în afara celor 40 000 de germani deja stabiliți în țară, fără să includem Gestapoul, se găsească aici, în momentul de față, mai mult de 100 000 de soldați germani. Această situație face ca o lovitură de stat întreprinsă în interiorul țării să nu aibă nici un succes.

Din această cauză ferma dorință de a ieși din Axă i-a determinat pe conducătorii opoziției să ia în considerare o altă formulă, pe care sunt însărcinat să v-o propun, aceea de a opera lovitura de stat și intoarcerea armelor chiar pe front.

Regele este cucerit de această soluție pe care o aprobă. Totuși, această acțiune nu poate reuși decit dacă este efectuată după o înțelegere prealabilă cu Alianții și după un plan minuțios stabilit de consilierii lor militari care vor trebui să țină seama de dificultățile datorate faptului că trupele românești, cu excepția unor sectoare limitate, sunt intercalate printre trupele germane.

O altă problemă care cere o soluționare urgentă din cauza influenței ei asupra reușitei operațiunii este aceea a mijloacelor noastre de comunicație.

Domnul Maniu așteaptă din partea Alianților aprobarea acestui plan și avizurile tehnice necesare aplicării lui, pentru a le transmite generalului care este deja desemnat să conducă această operațiune.

Conștient de modificările imediate pe care le va produce schimbarea efectivă de direcție a politiciei românești în situația militară din sud-est, deschizind astfel trupelor sovietice și Alianților drumul prin România și Balcani, atrăgind după sine colaborarea bulgară și, fără îndoială, și cea a Turciei, ceea ce va avea drept consecință lichidarea rapidă a trupelor germane din Balcani, domnul Maniu consideră că astfel va fi făcut un pas decisiv pentru a grăbi sfîrșitul războiului.

De asemenea, domnul Maniu nu se îndoiește că aceasta va influența favorabil Alianții în examinarea la care vor supune observațiile prezentate și explicațiile cerute asupra condițiilor armistițiului.

577

1944 mai 26. Informare a Ministerului de Externe al Germaniei despre situația politică internă din România, tatonări de pace cu Uniunea Sovietică; poziția regelui și a lui Ion Antonescu.

WFSI/Ag Ausland
Nr. 1293/44 gKdos Ausl. II A.1

O.U. den 26.5.1944

Ausw. Amt mitteilt aus Unterrichtung:

Beir: Rumänien

Politische Lagebeurteilung Gesandten vom 17. und 19.5.

269

1) *Opposition*. Rumänische Parteivertreter (Gafencu, Stirbey, Bibescu, Solacolu, I. Cristescu, Bratescu, Giurescu, Hulubei, etc.) seien mit Friedenssondierungen bei Feindpolitikern alle an Molotow verwiesen, mit dem kein Rumäne in Verbindung zu treten wage.

König habe Antrag einer Politikerkonferenz auf Einberufung Kronrats zwecks Regierungsänderung und Friedensprüfung abgelehnt und an Marschall verwiesen.

Liberaler Parteiführer Tatarescu habe neuerdings Gründung Nationalkomitees vorgeschlagen zwecks Beaufragung früheren Moskau-Gesandten Gafencu zu Friedensverhandlungen nur mit Russen und Bündnisverhandlungen mit Balkanstaaten ohne Ungarn. Durch Hinzuziehung ehemaliger Ministerpräsidenten solle dem König Einheitsfront angediehn werden. Maniu und Georg Bratianu hätten dazu erklärt, nur mit echter Partei zu verhandeln. Auch diese Aktion erscheine Gesandtem nicht bedeutend.

Insgesamt sei Oppositioküngel? froh, ausser Verantwortung zu sein.

2) *Marschall* werde gegen SU bis zum letzten kämpfen, nicht gegen Angloamerikaner, denen gegenüber er sich für Zukunft absichere.

Bei unvorhergesehenem Ausscheiden Marschalls, das Sturz Mihais nach sich ziehe, komme nur Regierung von Frontgeneralen und 100% verlässlichen Politikern (Legionären) in Frage, wenn möglich mit König, wenn nötig ohne ihm. König spiele Rolle als Symbol bei Bauern und Soldaten und teile wohl Einstellung Marschalls zu Alliierten.

Marschall müsse, auch seitens Wehrmacht, deutlich gemacht werden, dass Reichspolitik nur auf ihn setze, dann bleibe er sicher.

I.A.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 59, T77—883, c. 5631484; OKW, Wehrmachtführungsstab, Amtsgruppe Ausland, OKW/988.2.

Statul Major al conducerii Wehrmachtului,
Grupul Străinătate
Nr. 1293/1944, secret de comandament

26 mai 1944

Ministerul de Externe face cunoscut din informare
Referitor la : România

Aprecierea situației politice de către plenipotențiarul german, la 17 și 19 mai

1) *Opoziția*. Reprezentanți români ai partidelor politice (Gafencu, Stirbei, Bibescu, Solacolu, I. Cristescu, Brătescu, Giurescu, Hulubei etc.) care făceau tatonări de pace la politicienii inamicului, au fost îndrumați cu toții să se adreseze lui Molotov, cu care nici un român nu îndrăznește să intre în legătură.

Regele a respins propunerea efectuată de o conferință a politicienilor de convocare a Consiliului de coroană în scopul schimbării guvernului și a examinării problemei păcii, îndrumindu-i să se adreseze mareașalului.

Şeful Partidului Liberal, Tătărăscu, a propus recent constituirea de comitete naționale, cu scopul de a însărcina pe fostul plenipotențiar la Moscova, Gafencu, de a duce tratative de pace numai cu sovieticii, iar cu țările balcanice, fără Ungaria, să se ducă numai tratative de alianță. Prin atragerea foștilor președinți ai Consiliului de Miniștri s-ar oferi regelui un front unic. Maniu și Gheorghe Brătianu ar fi declarat, referitor la aceasta, că nu tratează decit cu partide autentice. Nici această acțiune nu i se pare ministrului plenipotențiar prea importantă.

În totalitatea ei, opoziția este bucuroasă, să fie în afara de orice răspundere.

2) Mareașalul va lupta împotriva Uniunii Sovietice pînă la capăt, nu însă și împotriva anglo-americanilor, față de care ar dori să se asigure pentru viitor.

La o înlăturare neprevăzută a mareașalului, care ar atrage după sine căderea regelui, intră în discuție numai un guvern compus din generali de front și politicieni demni de încredere sută la sută (legionari), dacă este posibil cu regele, dacă este necesar, fără el. Regele reprezintă un simbol pentru țărani și soldați și împărtășește punctul de vedere al mareașalului cu privire la Aliați.

Mareașalului ar trebui să i se facă cunoscut și din partea Wehrmachtului că numai ducind activitate politică alături de Reich poziția lui este sigură.

Secția Operații

578

1944 mai 28. Apel transmis de postul de radio „România liberă” referitor la necesitatea colaborării tuturor forțelor democratice naționale în lupta antifascistă și antihitleristă.

Centrele de radio-ascultare

Comunicare specială
28 mai 1944, ora 18

Postul România liberă : ora 7,35

Frații români, din cauza prelungirii războiului pe teritoriul țării noastre, situația continuă să se agraveze din ce în ce mai mult. Stăm în fața unor bătălii crincene. Situația noastră este într-adevăr gravă, dar și posibilitățile noastre de salvare sunt acum mai mari ca oricind. Germania este în pragul prăbușirii, fiindcă Marile Puteri aliate sunt pe punctul de a începe cea mai mare ofensivă militară din cîte a cunoscut pînă acum ome-

nirea. Milioane de oameni vor fi aruncați în luptă, pentru a nimici o dată pentru totdeauna fiara nemțească.

Eliberarea noastră și a tuturor popoarelor asuprute de nemți este o chestiune de puțin timp. În aceste condiții, ar fi fost logic și natural ca șefii partidelor noastre democratice să-și fi schimbat atitudinea și să treacă la o politică activă. Inactivitatea lor este greu de înțeles. Țara așteaptă o atitudine clară și energetică. Trebuie să spunem cu toată severitatea că politica actualului guvern român a fost catastrofală și se agravează cu atit mai mult cu cât ea continuă să se mențină în luptă pentru interesele nemților. Declarația comună a celor trei mari puteri democratice ne arată însă că noi ne mai putem salva, că putem reduce răspunderea noastră cu ajutorul vechilor noștri aliați.

Dar pentru aceasta este nevoie de o politică activă prin colaborarea tuturor forțelor democratice naționale din țară într-un singur front.

Populația românească așteaptă de la șefii partidelor democratice să fie condusă spre libertate și spre izgonirea nemților de pe pământul nostru.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 237, f. 141 – 142.

579

1944, mai 30. Apel transmis de postul de radio „România liberă” pentru ca marinarii și ofițerii români să se alăture forțelor patriotice antihitleriste și pentru organizarea detașamentelor de eliberare a deținuților politici.

Centrele de radio-ascultare

Strict confidențial

Comunicare specială
30 mai 1944, ora 18

Postul România liberă : ora 7,35

Marinari și ofițeri români ! Apele Dunării sunt minate. Flota noastră, pe care Antonescu a pus-o la dispoziția lui Hitler, a suferit pierderi mari. Gândiți-vă la răspunderea pe care o aveți și părăsiți posturile.

Luăți exemplu de la glorioșii marinari din Turnu Severin, care au refuzat să conducă vasele și s-au alăturat armatelor lui Tito.

Nu uitați că apele Dunării sunt minate și de aceea să refuzați să navigați. Faceți vapoarele inutilizabile. Apărați patria și ea vă va fi recunoscătoare !

De câtva timp, închisorile din România încep să fie din ce în ce mai pline de patrioti români. Cei mai buni dintre ei, care au înțeles că războiul României alături de Hitler este un dezastru, înfundă pușcăriile. Aceștia au știut că urmând politica lui Antonescu contribuie la nimicirea completă a țării. Antonescu, împreună cu agenții fasciști care lucrează foarte metodic, continuă să înăbușe toate reacțiile conștiente ale tinerilor

272

patrioți români. Văzind primejdia înaintării trupelor sovietice pe teritoriul nostru, guvernul a luat hotărîrea de a trimite pe acești patrioți în Germania.

Patria are nevoie de ei.

Frați români ! Organizați-vă în deașamente de eliberare și ajutați pe toți patrioții să scape din închisori. Ei nu vor deciț binele țării. La luptă pentru eliberarea patriei !

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 237, f. 147.

580

1944 mai 31, Cairo. Serisoare a ministrului rezident britanic la Cairo, lordul Moyne, către Foreign Office, referitoare la discuțiile pe care urmează să le poarte cu ambasadorul sovietic la Cairo, Nikolai Vasilevici Novikov, în vederea adoptării unei atitudini comune față de negocierile privind armistițiul cu România.

Diplomatic Secret
From Cairo to Foreign Office

Lord Moyne
30 May 1944
Immediate
Top Secret

Dated 12.30 a.m., 31st May 1944
Received 2.55 a.m., 31st May 1944

This message and that in my telegram No. 1361 are neither of them actual replies to message to Maniu in my telegram No. 102 to Angora which was sent as a result of delegates meetings with Visoianu. Nevertheless, they do show that Maniu has thought better (? of the) scheme with which he sent Visoianu out and that his state of mind is hardly such as will permit him to take any action calculated to assist the Allies either by timing or otherwise.

2. I am proposing to discuss these messages with the United States and Soviet Ambassadors within the next two days and shall take the following line. We are all agreed that Roumania falls into the Russian sphere of operations. The negotiations have reached a point where we have indicated the only means where-by Maniu can make the contribution expected of him, namely, despatch of a military officer to make contact with the Red Army on the Roumanian front with a view to (?demanding) the surrender of some or all of the Roumanian troops at the front. While Maniu's proposal brought out by Visoianu appeared to be consistent with action on these lines he has now abandoned it and has reverted to talk of Anglo-American intervention. We have already told him what we are prepared to do in this direction (see General Wilson's message as in my telegram No. 787) and his re-opening of this question is merely prevarication. There remains therefore nothing for delegate to do in Cairo and the nego-

tiations had best be brought to a close. Assuming however that the Soviet Government wish to leave their terms open to Maniu, the establishment of direct contact between the Roumanian army and the Red Army should remain the first condition for re-opening the matter and Maniu should be told that if and when he is ready to take this step he may communicate with the Soviet Government through the Roumanian Minister in Angora whom His Majesty's Ambassador there will put in touch with his Soviet colleague.

3. I will of course make no attempt to impose this line on my Soviet colleague but if as I anticipate, he has nothing very constructive to say. I will put it forward and suggest that we refer the proposal to our respective Governments.

4. Supposing this line is ultimately adopted, it will be necessary to dispose of Stirbey and Visoianu. For security reasons we cannot, I think, allow them to return to Turkey (neither wishes to go to Roumania) until after the second front has been launched. I should however like to get them out of Cairo partly because the heat is telling on Stirbey who has shown himself a decent and honourable old man during the discussions. If you agree, I would propose sending them to live under surveillance in the Lebanon until we can let them return to Turkey.

5. It would be useful if your comments on this telegram could reach me in time for our discussion probably on June 1st.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 406, c. 216 – 218 ; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 44000.

Secret diplomatic

De la Cairo, către Foreign Office

Lordul Moyne
30 mai 1944

Datată 12,30 a.m., 31 mai 1944
Primită 2,55a.m., 31 mai 1944

Urgent
Strict secret

Acest mesaj și cel conținut în telegrama nr. 1361 nu sint de fapt răspunsuri la mesajul către Maniu din telegrama nr. 102 trimisă la Ankara ca o consecință a întîlnirilor delegaților cu Vișoianu. Totuși, ele demonstrează că Maniu preferă planul cu care l-a trimis pe Vișoianu și că starea sa de spirit cu greu îi va permite să ia vreo măsură menită să-i sprijine pe Aliați, prin sincronizare, sau pe altă cale.

2. Propun discutarea acestor mesaje cu ambasadorii Statelor Unite și Uniunii Sovietice în următoarele două zile și vom adopta următoarea poziție. Sintem cu toții de acord că România cade în zona rusă de operațiuni. Negocierile au atins un punct în care noi am indicat singurele modalități prin care Maniu își poate aduce contribuția așteptată de la el, și anume trimiterea unui reprezentant militar pentru a stabili un contact cu Armata

Roșie aflată pe frontul românesc în vederea (? cererii) capitulării cîtorva sau a tuturor trupelor române de pe front. În timp ce propunerea lui Maniu prezentată de Vișoianu părea a fi conformă cu acțiunea în acest sens, acum el a abandonat-o și a revenit la discuția despre intervenția anglo-americană. I-am spus deja ce intenționăm să facem în această direcție (vezi mesajul generalului Wilson aşa cum apare în telegrama mea nr. 787), iar redeschiderea acestei discuții este mai mult o tergiversare. De aceea, delegatului nu-i mai rămîne nimic de făcut la Cairo și ar fi mai bine ca negocierile să se încheie. Presupunind totuși că guvernul sovietic dorește să lase tratativele cu Maniu deschise, stabilirea de contacte directe între Armata Română și Armata Roșie trebuie să rămînă prima condiție pentru redeschiderea discuțiilor, iar lui Maniu trebuie să i se spună că, atunci cînd și dacă va fi pregătit să facă acest pas, el poate lăsa legătura cu guvernul sovietic prin ministrul român la Ankara, pe care ambasadorul Maiestății Sale la Ankara îl va pune în contact cu colegul său sovietic.

3. Nu voi face, bineînțeles, nici o încercare de a impune această linie colegului meu sovietic, dar dacă, după cum anticipez, el nu are nimic constructiv de spus, îi voi expune problema și-i voi sugera să raportăm despre această propunere respectivelor noastre guverne.

4. Presupunind că această direcție va fi, în cele din urmă, adoptată, va fi necesar să ne dispună de Știrbei și de Vișoianu. Din motive de securitate, nu le putem permite, cred, să se întoarcă în Turcia (nici unul nu dorește să se întoarcă în România) pînă la deschiderea celui de-al doilea front. Aș vrea totuși să-i scoatem parțial din Cairo, datorită faptului că temperatura ridicată își spune cuvîntul asupra stării lui Știrbei, care s-a dovedit, în timpul discuțiilor, a fi un bătrîn cumsescade și distins. Dacă sunteți de acord, aș propune să-i trimitem în Liban unde să locuiască sub supraveghere pînă cînd vom putea să le permitem să se întoarcă în Turcia.

Ar fi de mare folos dacă părerile dumneavoastră în legătură cu această telegramă ar putea să-mi parvină la timp în vederea con vorbirii noastre ce va avea, probabil, loc la 1 iunie.

581

1944 iunie 1. Notă informativă în legătură cu semnalarea de partizani în regiunea Sărata, județul Rădăuți.

Nr. 384
din 1 iunie 1944

Bandă de partizani

Legiunea Jandarmi C. Lung — Bucovina informează că în regiunea Sărata, județul Rădăuți, a fost semnalată o bandă de aproximativ 300 — 400 partizani.

**Contra partizanilor acționează ostașii germani și români.
Informație sigură.**

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 46.

1944 iunie 1, Cairo. Telegramă a ambasadorului american pe lângă guvernul iugoslav și grec în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat S.U.A., Cordell Hull, privind asigurările pe care le-au formulat reprezentanții români pentru a fi date de Aliați.

Cairo, June 1, 1944, 11 a.m.
Received June 1, 10:55 a.m.

Yugos 109. Regarding the Rumanian views which were not listened to at the conference reported in my Yugos 105, May 25¹, the Rumanian emissaries have informed my Russian colleague that Maniu desired the Allies to give the following assurances :

1. All occupied territory to be under solely Rumanian administration.
2. Parts of Rumania, not in zone of operations, e.g. Bucharest, not be occupied by Allied forces.
3. Funds of the National Bank of Romania seized by the Germans to be returned to the new Government.
4. Rumanian Government funds sequestered in Great Britain and United States to be released.
5. All of Transylvania to be returned to Rumania.

Since sending the messages reported in my Yugos 107, May 29², the emissaries have heard from Maniu through Cretzeanu as follows :

(a) A message apparently sent May 21, in which he says that as a result of further interspersion of German units there is no longer a purely Rumanian sector and the Rumanian commanders can no longer guarantee operations. Therefore "Anglo-American help in the interior again becomes an essential factor" of Rumanian action ; and

(b) a subsequent message received by Cretzeanu, May 29. This explains that "the whole of the national opposition" has accepted the Allied conditions "as a basis of discussion" and that Visoianu was sent to Cairo to clarify certain points (presumably those given in paragraph 1 above), and "include them in a text to be sent to us". It adds that "in order to assure the utmost support of public opinion to propose change, a common policy is being formed of all the anti-Fascist parties, National Liberal, Social Democrat and Communist".

My Soviet colleague informed his Government of Maniu's views listed in paragraph 1 above and yesterday informed the emissaries that he had received the following reply :

"Soviet Government refuses to enter upon any discussions concerning these questions so long as Maniu has not stated definitely whether he accepts the armistice conditions themselves".

Repeated to Algiers for Murphy³.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme, S.U.A., r. 662, c. 887-889; The National Archives of the United States, Washington D. C., General Records of the Department of State (R. 6. 59), European War 740.00119 EW 1939/2639. Publicat și în *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Washington 1966*, p. 179-180.

Cairo, 1 iunie 1944, 11 a.m.
Primită la 1 iunie, 10 : 55 a.m.

Yugos 109. Referitor la opiniiile românești care nu au fost ascultate la reuniunea despre care v-am raportat în telegraama mea Yugos 105 din 25 mai ¹, emisarii români l-au informat pe colegul meu rus că Maniu dorește că aliații să dea următoarele asigurări.

1. Întregul teritoriu ocupat să fie exclusiv sub administrație românească.

2. Regiunile din România aflate în afara zonei de operațiuni, cum ar fi Bucureștiul, să nu fie ocupate de forțele aliate.

3. Fondurile Băncii Naționale a României captureate de germani să fie returnate noului guvern.

4. Fondurile guvernului român blocate în Marea Britanie și Statele Unite să fie eliberate.

5. Întreaga Transilvania să fie retrocedată României.

De cînd au trimis mesajele despre care v-am informat în telegraama mea Yugos 107, 28 mai ², emisarii au primit de la Maniu, prin intermediul lui Crețeanu, următoarele : (a) un mesaj trimis, după cît se pare, pe 21 mai în care el spunea că drept urmare a continuării dispersării a unităților germane, nu mai există o zonă cu desăvîrșire românească, iar comandanții români nu mai pot garanta operațiunile. De aceea „ajutorul anglo-american în interior devine din nou un factor esențial” al acțiunii române; și (b) un mesaj ulterior primit de Crețeanu la 29 mai. Aceasta lămurește că „întreaga opoziție națională” a acceptat condițiile Aliatilor „că bază de discuții” și că Vișoianu fusese trimis la Cairo pentru a clarifica anumite aspecte (probabil aceleia date la paragraful 1 de mai sus) și „să le includă într-un text ce urma să ne fie trimis nouă”. El adaugă că „pentru a asigura sprijinul total al opiniei publice față de schimbarea propusă, s-a elaborat o politică comună a tuturor partidelor antifasciste, Național-Liberal, Social-Democrat și Comunist”. Colegul meu sovietic și-a informat guvernul în legătură cu opiniiile lui Maniu așa cum sint prezentate la paragraful 1 de mai sus și i-a informat ieri pe emisari că a primit următorul răspuns :

„Guvernul sovietic refuză să intre în orice fel de con vorbiri privind aceste probleme atîta timp cît Maniu nu a declarat categoric dacă acceptă condițiile de armistițiu”.

Repetată la Alger pentru Murphy ³.

MacVeagh

583

1944 iunie 1, Cairo. Telegramă a ambasadorului american pe lingă guvernele iugoslav și grec în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, privind un mesaj al reprezentanților Aliat la

¹ Doç. nr. 576, 1944 mai 25, Cairo.

² Telegramă nu se află pe microfilm și nu este publicată.

³ Robert D. Murphy, consilier politic al S.U.A. în Comandamentul Suprem Aliat pe teatrul mediteranean de operațiuni.

Cairo adresat lui Iuliu Maniu, prin care îl anunță că negocierile au luat sfîrșit, sugerîndu-i totodată să ia contact direct cu Armata Roșie.

Cairo, June 1, 1944, 9 p.m.
Received June 2, 8:43 a.m.

Yugos 111. My Yugos 109, June 1. Lord Moyne, Novikov and I held a conference this evening and agreed to hand the Rumanian emissaries¹ a final statement in the following sense, provided our three Governments approved :

"In view of the situation created by the latest telegrams of Mr. Maniu, the delegates of the three powers deem it necessary to declare to the Rumanian delegates that further negotiations would serve no purpose and the negotiations are considered ended.

"If Mr. Maniu wishes to take advantage of the armistice terms offered by the three powers he should follow the advice already given him by sending an officer to make direct contact with the Red Army on the front".

Please instruct.

Repeated to Algiers for Murphy.

MacVeagh

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme, S.U.A., r. 662, c. 890—891; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 50) European War 740.00119 EW 1939/2640. Publicat și în *Foreign Relations of the United States*, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 180—181.

Cairo, 1 iunie 1944, 9 p.m.
Primită la 2 iunie, 8:43 a.m.

Yugos 111. Referitor la (telegrama) mea Yugos 109, 1 iunie. Lordul Moyne, Novikov și cu mine am ținut o reuniune și am căzut de acord să înmînăm emisarilor români¹ o ultimă declarație în următorul sens, cu condiția ca cele trei guverne ale noastre să o aprobe :

„Avind în vedere situația creată de ultimele telegrame ale domnului Maniu, delegații celor trei puteri consideră necesar să declare delegaților români că prelungirea negocierilor nu mai servește nici unui scop și că negocierile sunt considerate încheiate.

Dacă domnul Maniu dorește să profite de condițiile de armistițiu oferite de cele trei puteri, el trebuie să urmeze sfatul ce i s-a dat deja, trimițînd un ofițer pentru a lua legătură directă cu Armata Roșie pe front".

Vă rugăm dați instrucțiuni.

Repetat la Alger pentru Murphy.

MacVeagh

¹ Barbu Șirbei și Constantin Vișoianu.

1944 iunie 2, Brașov. **Raport al șefului Grupului etnic german din România, Andreas Schmidt, către Reichsführerul SS Heinrich Himmller, privind situația politică din România, încercări de a ieși cît mai curind posibil din război; sugestii privind atitudinea Germaniei față de România, spre a o putea exploata în scopul aprovizionării pentru război și a o lăsa extenuată după terminarea războiului.**

Die politische Lage hat sich in diesem Monat nicht geändert. Es besteht nach wie vor im gesamten Staatsapparat und im Leben des Landes das organisierte Durcheinander. Die Auswirkung dieses Durcheinanders sowohl im politischen als auch im wirtschaftlichen Leben des rumänischen Staates wird erst in dem Augenblick schwere Folgen nach sich ziehen, wo die Frontlage im Süden der Ostfront wieder ernster wird.

Marschall Antonescu wird bestimmt nach wie vor bestrebt sein, den Krieg mitzumachen, während die Bestrebungen von Mihai Antonescu nach wie vor darauf hinzielen werden, Rumäniens Austritt aus dem Krieg so bald wie möglich zu bewerkstelligen. Man darf nicht vergessen, dass die Arbeit des Marschalls Antonescu allein in Inspektionen des Landes und der Front besteht und der gesamte Staatsapparat von Mihai Antonescu desorganisiert wird. Wie dem auch sei, eines ist klar: dass Deutschland die absolute Möglichkeit besitzt, Rumänien bis zum Kriegsende als wertvollen Partner auszunützen, sowohl in der Gestellung von Soldaten, als auch im wirtschaftlichen Beitrag für die Fortführung des Krieges (Petroleum), wie auch für die Ernährung der Menschen (durch Erhöhung der landwirtschaftlichen Produktion), bei einer Voraussetzung; dass Deutschland in die Führung Rumäniens taktvoll eingreift und Rumänien hilft, aus dieser Desorganisation wieder einen lebens- und kampffähigen Organismus zu gestalten.

Das Durcheinander in Rumänien gibt vielen ein- und ausreisenden Reichsdeutschen Anlass, von dem Zusammenbruch Rumäniens zu berichten, Gerüchte zu verbreiten und davon zu reden. Wir glauben, dass es nicht Aufgabe ist, mit dazubezutragen, einen Partner selbst aus dem Krieg herauszuziehen, oder ihn in seiner Kraft zu schwächen, indem man feindliche Gerüchte selbst verbreitet, sondern wir glauben, dass beste Möglichkeiten bestehen, bei vollkommener Wahrung der rumänischen Souveränität durch eine Umänderung der Regierung und durch Hinzuziehung deutscher Fachkräfte (auf jeden Gebieten) diesen Staat als wertvollen Kriegspartner bis zum Ende des Krieges heranzuziehen und ihn dadurch auch biologisch so zu schwächen, dass er den Karpatenraum nach dem Krieg nicht mehr überflutet und erobern kann.

Die neue Regierung kann nach wie vor nur Marschall Antonescu führen, sie müsste aus deutschfreundlichen Militärs und konservativ-nationalen Persönlichkeiten zusammengestellt werden, die immer treu zu Deutschland gestanden haben und auch heute stehen. Später könnten in diese Regierung auch legionäre Kräfte einbezogen werden. Es ist jedoch weder an einen Ersatz Marschall Antonescus zu denken, noch kann man daran denken, das königliche Haus wieder in den Vordergrund der Führung

dieses Staates zu rücken. Weder ist das königliche Haus im Volk gefestigt, noch ist es populär, noch besitzt der König die leisesten Fähigkeiten, um im Land eine Rolle spielen zu können.

Eine Besetzung Rumäniens könnte eine starke Schwächung der rumänischen Wehrmacht (die im Grossen nicht deutschfreudlich ist) hervorrufen, ebenfalls die Partisanengefahr nach sich ziehen. Solange der Feind im Osten steht, wird die rumänische Wehrmacht, wenn sie in kleinen Einheiten in die Deutsche Wehrmacht eingeschoben wird, mitkämpfen. Sie werden in dem Augenblick in Massen überlaufen, wo Rumänien besetzt wird. Alle diese Fragen sind jedoch erst mit der Beseitigung Mihai Antonescu zu klären.

A. Schmidt

Kronstadt, am 2. 6. 1944

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme R.F.G., r. 45, c. 642—643; Bundesarchiv-Koblenz, Persönlicher Stab Peuchsführer SS, NS 19/2146.

Situatia politică nu s-a schimbat în luna aceasta. Ca și pînă acum, haosul organizat persistă în întregul aparat de stat și în viața țării. Acest haos existent atât în viața politică, cît și în cea economică a statului român, își va face resimțite consecințele grave abia în momentul în care situația în sectorul sudic al Frontului de Est se va agrava din nou.

Mareșalul Antonescu se va strădui, desigur, ca și pînă acum, să ducă războiul alături *(de Germania)*, în timp ce eforturile lui Mihai Antonescu vor fi îndreptate în continuare spre ieșirea cît mai curind posibil a României din război. Să nu uităm că activitatea mareșalului Antonescu constă numai în inspecții în țară și pe front și că întregul aparat de stat este dezorganizat de către Mihai Antonescu. Oricare ar fi situația, un lucru este clar: că Germania are posibilitatea absolută de a exploata România pînă la sfîrșitul războiului ca partener prețios, atât în ceea ce privește recrutarea de soldați, cît și contribuția economică pentru continuarea războiului (petrolul) și pentru aprovizionarea cu alimente a oamenilor (prin sporirea producției agricole), cu o condiție: Germania să intervină cu tact în conducerea României și să-o ajute să iasă din această dezorganizare, spre a deveni din nou un organism viabil și capabil de luptă.

Haosul din România dă multor cetățeni ai Reichului în trecere pe aici ocazia să raporteze despre prăbușirea României, să răspindească zvonuri și să discute despre acestea. Noi credem că misiunea *(noastră)* nu constă în a contribui noi însine la pierderea unui partener de război sau în a-i slăbi forțele, răspindind noi însine zvonuri dușmanoase, ci, dimpotrivă, noi credem că există cele mai bune posibilități ca, cu păstrarea deplină suveranității românești, modificind guvernul și atrăgind specialiști germani (în toate domeniile) să ținem acest stat ca partener de luptă prețios pînă la sfîrșitul războiului și în felul acesta să-l slăbim și biologic, astfel încît după război să nu mai poată să se reextindă în spațiul carpatic și să-l cucerească.

Noul guvern va putea fi condus, ca și pînă acum, numai de mareșalul Antonescu ; el ar trebui format din militari filogermani și personalități național-conservatoare care au manifestat întotdeauna devotamente față de Germania și manifestă și astăzi. Mai tîrziu ar putea fi introduse în acest guvern și forțe legionare. Însă nu ne putem gîndi nici la o înlocuire a mareșalului Antonescu, nici la împingerea Casei regale în primul plan al conducerii acestui stat. Casa regală nu este consolidată în popor, nici nu este populară, iar regele nu posedă nici cele mai vagi aptitudini pentru a putea juca un rol în țară.

O ocupare a României ar putea provoca o puternică slăbire a forțelor armate române (care, în general, nu au o atitudine amicală față de germani) și ar putea atrage după sine pericolul partizanilor. Atît timp cît dușmanul se află în răsărit, armata română — dacă este intercalată în unități mici în cadrul armatei germane — va lupta alături de noi. Acestea vor dezerta în masă în momentul în care România va fi ocupată. Toate aceste probleme trebuie clarificate totuși abia după înlăturarea lui Mihai Antonescu.

Brășov, 2 iunie 1944

A. Schmidt

585

1944 iunie 3. Notă a Inspectoratului General al Jandarmeriei referitoare la răspîndirea unor manifeste comuniste printre muncitorii de la Uzinele Malaxa.

Inspectoratul General al Jandarmeriei
Nr. 390/3 iunie 1944

Manifeste comuniste

În seara zilei de 30/31 mai 1944, au fost găsite răspîndite în atelierele de montaj și tanceuri din Uzinele Malaxa manifeste comuniste cu caracter instigator.

Prin unele din aceste manifeste, purtînd data de 1 mai curent, comuniștii se adresează tuturor claselor muncitoare și intelectuale din România, îndemnîndu-i la sabotaj și pasivitate.

Militarii sunt îndemnați să nu mai lupte și să se predea Armatei Roșii sau să se constituie în bande de partizani.

Prin alte manifeste, care poartă data de 25 mai 1944, comuniștii se adresează lucrătorilor malaxiști, pe care îi sfătuiesc să nu dea nici un ban pentru imprumutul de război, să nu mai plece nici unul în Germania la lucru și să ia atitudine împotriva teroarei hitleriste.

Din acestea din urmă se anexează o fotocopie.

Informație sigură

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 47.

1944 iunie 4—12. Buletin rezumativ alcătuit de Ministerul Justiției după rapoartele parchetelor generale și parchetelor tribunalelor. Informații referitoare la manifestul răspândit la 1 iunie 1944 la Timișoara, redactat în limbile română și maghiară și semnat de „Comitetul bănățean de luptă”.

Buletin rezumativ

asupra situației interne, alcătuit de Ministerul Justiției după rapoartele parchetelor generale și parchetelor tribunalelor. 4—12 iunie 1944.

În această săptămînă situația internă prezintă aspectele arătate mai jos :

În ce privește *ordinea publică* Parchetul General Timișoara raportează că în dimineața zilei de 1 iunie 1944 s-au răspândit în cuprinsul orașului Timișoara manifeste cu caracter incendiар, redactate în limbile română și maghiară și semnate „Comitetul bănățean de luptă” cu următorul cuprins :

„ROMÂNI ! Alianța cu nemții a prefăcut țara noastră în teatru de război. Centrele noastre industriale și feroviare sint bombardate zi și noapte, pentru că servesc războiul hitlerist. Trupele zdrobite nemțești în retragere ard orașele și satele noastre, iar populația o alungă în pribegie sau o duc în robia germană. Nemții cu ajutorul bandelor șăvăbești și săsești înarmate au început ocuparea militară a României, pentru o mai usoară jefuire și masacrare a populației.

Nu mai putem răbda. Să trecem la acțiune. Sabotajul este o armă la îndemîna tuturor. Distrugînd tot ce servește războiul hitlerist, scăpăm de bombardamente. Să părăsim fabricile, uzinele, cazările și împrejurimile lor expuse bombardamentelor. Să ne alăturăm partizanilor din munții noștri. Dezorganizarea spatiului frontului nemțesc grăbește sfîrșitul războiului. Să rupem lanțul cu care ne-a legat Antonescu de Hitler ! Numai astfel putem dovedi că merităm să trăim ca națiune liberă.

„Ofițeri și soldați, muncitori, țărani, intelectuali ! Tineri și femei ! Semnalul s-a dat. La luptă cu toții ! Poporul român n-are să vă uite”.

Mai 1944

Comitetul bănățean de luptă

Se fac cercetări pentru identificarea autorilor și colportorilor.

Ministrul Justiției,
Ioan C. Marinescu

■ Arhivele Statului județul Cluj, fond Parchetul general al Curții de apel Cluj, dosar nr. 31/1944, f. 61.

1944, iunie 6. Notă informativă cu privire la arestarea a doi muncitori care au răspândit manifeste comuniste.

Acțiunea comunistă

Urmare „Buletinului informativ” nr. 390, din 3 iunie 1944, referitor la manifestele comuniste răspândite în atelierele de montaj și tancuri din Uzinele Malaxa, informăm :

În urma investigațiilor făcute s-a stabilit că autorii răspândirii manifestelor sunt numiți :

- Damian Dumitru de la Secția mecanică și
- Blearță Ioan de la Secția tancuri din Uzinele Rogifer.

Cercetările sunt în curs.

Informație sigură

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 59.

588

1944 iunie 7. Notă informativă a Serviciului special de informații către Ion Antonescu referitoare la poziția liderilor partidelor politice burgheze după debarcarea din Normandia și atitudinea acestora față de perfectarea acordului cu comuniștii.

S.S.I.

7 iunie 1944

Notă cu privire la discuțiile și proiectele din tabără opoziției democratice după începerea invaziei

Invazia anglo-americană pe coasta occidentală a Europei a produs o mare fierbere în tabără opoziției democratice.

Încă în cursul zilei de marți 6 iunie a.c. Maniu a convocat pe apropiatii săi politici, pentru a le arăta :

- Că invazia trebuie socotită ca fază finală a războiului în Europa ;
- Că în cel mult o săptămână — după ce întreg efortul german va fi concentrat în vest — Soviile vor începe o mare ofensivă, care va duce, între altele, la ocuparea treptată a teritoriului român ;
- Că România se găsește în cea mai grea situație, deoarece va fi ocupată ca o țară inamică și tratată în consecință ;
- Că toate eforturile ce s-au făcut ca România să nu se găsească în această situație — în momentul în care trupele sovietice vor pătrunde în inima țării — n-au dat nici un rezultat și nici azi dl mareșal Antonescu nu înțelege să încerce o schimbare fundamentală sau să înlesnească opoziției să facă această schimbare, pentru a salva țara ;

.

283

— Că față de intransigența dlui mareșal Antonescu în politica sa, e nevoie să se apeleze la mijloace extraordinare, cu atât mai mult cu cît stările primite de la Stirbei și Vișoianu arată că nu ne putem aștepta la bună-voința străinătății, atâtă vreme cît nu se întreprinde nici o acțiune efectivă în contra germanilor;

— Că România nu poate să iasă din sistemul german decât în donă feluri :

Ori cu sprijinul dlui mareșal Antonescu — care deține puterea de fapt —, și acesta nu vrea;

Ori cu concursul unei părți din armată, și aceasta nu se poate, fiindcă armata în stare să lupte este încadrată între trupele germane;

— Că dacă nu se va întreprinde o acțiune în cel mai scurt timp, atunci soarta României este pecetluită.

Discuții pentru găsirea modalităților de acțiune

În cursul zilei de marți 6 iunie și miercuri 7 iunie a.c. au avut loc discuții între fruntașii național-țărăniști, fruntașii liberali și diferite personalități care colaborează cu Maniu, pentru a se cerceta modalitățile de acțiune ce ar fi rezervate opoziției democratice.

Între alții, Maniu a primit și pe dr.-ul C. Angelescu și Mircea Cancicov, cu care a avut un schimb de vederi și de informații.

Cancicov a susținut că situația nu trebuie socotită atât de gravă, deoarece ar exista informații că rusii nu vor începe imediat ofensiva, dorind să vadă mai întâi cum decurg operațiile militare de invazie — și că deci mai e timp pentru a se găsi o soluție problemei românești.

Maniu a arătat că nu crede în aceste informații și că trebuie să ne așteptăm în cîteva zile la o mare ofensivă sovietică.

Dr.-ul Angelescu a declarat că din informațiuni din sursă diplomatică rezultă că anglo-americanii vor pătrunde prin Dardanele, cu consimțămîntul Turciei, pentru a încerca o debarcare pe litoralul român și bulgar și că în acel moment situația României în general și a opoziției în special va fi enorm ușurată.

Deși i s-au dat aceste vesti, Maniu arată o mare enervare și declară intimilor săi că poziția României e foarte gravă și că din nenorocire are mîinile legate.

Perfectarea cartelului cu comuniștii

Față de noile aspecte militare, cartelul cu comuniștii este infățișat ca un succes pentru opoziția democratică, care se găsește unită și solidară în fața răspunderilor ce le are.

Maniu — care area intenția să tărgăneze executarea acordului — a comunicat amicilor săi că trebuie să luate măsuri, pentru a perfecta nouul organism, așa-zisul Comitet Național, prerezut la încheierea cartelului.

Urmează că fiecare grupare să-și desemneze delegații în Comitetul Național. Numărul delegaților a fost redus de la 4 la 2. Delegații comuniști vor fi :

Lucrețiu Pătrășcanu și
P. Constantinescu — Iași.

Delegații național-țărăniști și liberali vor fi fixați în ziua de joi 8 iunie a.c., cind Maniu va vedea pe Dimu Brătianu și va stabili cu acesta un acord în această privință.

Cercurile maniste declară că acordul trebuie să fie perfectat, pentru a se crea un organ central de conducere, care să poată acționa la momentul potrivit.

În discuțiile care au avut loc în ultimele două zile, comuniștii au insistat din nou asupra necesității unei acțiuni efective impusă de ultimele evenimente.

În cursul zilelor următoare, vor avea loc noi conciliabule pentru a se cerceta mijloacele de acțiune.

Frițiuni între grupările cartelate

Deși în mod oficios cartelul este înfățișat ca un succes pentru opoziție, totuși au început să se ivească frițiuni între grupările cartelate.

Astfel :

Comuniștii acuză pe Maniu că nici în momentul în care are la dispoziția să toate forțele politice ale țării nu e capabil să ia o hotărire și să treacă la o acțiune serioasă ;

Maniștii acuză pe comuniști că, deși au încheiat cartelul cu național-țărăniștii și liberalii cu condițiunea excluderii lui Tătărușeu și Ralea, continuă să ducă tratativele cu aceste două grupări și să le lase impresia că ar putea să încheie un acord separat cu ele.

Acste două chestiuni vor fi dezbatute în zilele ce urmează și cind delegații grupărilor cartelate se vor întâlni pentru a lua în discuție situația generală.

Rezoluție :

„Dacă informația corespunde adevărului este făcută încă o dată dovedă ușurinței foștilor oameni politici. Dar refuz să cred că informația este riguros exactă. În tot cazul să se pună la dosarul opoziției și să aștepțăm. La agitații de cameră răspundem întrelept cu teamă, la acțiune reală vom vedea cum se răspunde.

Tara în aceste momente are nevoie de unire, ordine, muncă, acțiune coordonată.

Orice altă atitudine poate transforma un dezastru presupus într-unul real, sau și acesta poate fi cazul, va putea transforma — prin acțiunea necugetată a cîtorva — într-o catastrofă, o situație foarte grea și periculoasă.

I_(on) Antonescu

■ Arhivele Statului București. Colecția de documente privind mișcarea muncitoraseă. dosar nr. 46/1944. f. 51 – 54.

589

1944 iunie 9. Notă a Serviciului special de informații în legătură cu atitudinea liderilor P.N.T. și P.N.L. în cadrul acțiunii de făurire a Blocului Național Democrat.

285

Constantinescu-Iași spune că alcătuirea blocului opoziției merge greu. Aceasta din cauza atitudinii lor Dinu Brătianu și Maniu privind însăși structura blocului. Astfel, în timp ce comuniștii sunt pentru largirea blocului prin cuprinderea tuturor grupărilor politice, liberalii și național-țărăniștii sunt categoric potrivnici.

Constantinescu-Iași spune că are instrucțiuni precise de a stăru pentru crearea unui bloc al *tuturor* partidelor și grupărilor. Din punctul de vedere comunist, spune el, e indiferent ce atitudine a avut cutare sau cutare om politic în trecut sau ce atitudine va avea în viitor. Ceea ce interesează, subliniază Constantinescu-Iași, este crearea unui organism politic capabil la un moment politic dat să conducă destinele țării.

Acestui punct de vedere pe care comuniștii l-au expus lor Maniu și Dinu Brătianu cu tot luxul de argumente necesar, ei răspund că nu pot accepta prezența înăuntrul unui bloc democrat a unor oameni care au fost suporturile dictaturii în România. E vorba de dnii Tătărăscu și Ralea.

Discuțiunile asupra acestei chestiuni vitale pentru blocul opoziției, au rămas în continuare. Dl Constantinescu-Iași speră că pînă la urmă va putea convinge pe dl Maniu și pe dl Brătianu să accepte un compromis pe această chestiune.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 58 – 59.

590

1944 iunie 9. Notă a Serviciului special de informații cu privire la discuțiile purtate în vederea creării Blocului Național Democrat.

9 iunie 1944

Pentru punerea la punct a modalităților practice de acționare în comun, dl Maniu de acord cu dl Brătianu a propus celorlalte grupări care fac parte din „bloc”, alcătuirea unei comisiuni speciale. Partidele și-au desemnat delegații, după cum urmează :

a. *Partidul Național-Țărănesc* : dnii Hudiță, Leucuția¹ și dr. Virgil Solomon.

b. *Partidul Liberal* : dnii Slama și Zamfirescu.

c. *Partidul Socialist* : dl Titel Petrescu.

Comuniștii nu și-au desemnat încă delegații în această comisiune².

Scopul alcătuirii acestei comisiuni este să studieze și să propună cele mai potrivite mijloace pentru o trecere căt mai grabnică la activitatea pe teren.

¹ Prin adnotare ulterioră, A. Leucuția este înlocuit prin Mihai Popovici.

² Text completat : „Da – au desemnat pe Pătrășcanu și Constantinescu-Iași”.

Dl Ghiță Pop, de la care dețin această informație, crede însă că dl Maniu propunind alcătuirea unei comisiuni s-a gîndit la mijlocul cel mai potrivit pentru tergiversarea lucrurilor. După ce s-a pronunțat *în principiu* pentru alcătuirea blocului opoziției, dl Maniu prin comisiunea pe care a propus-o și care s-a constituit urmărește să întîrzie momentul unui angajament definitiv.

Oricum, comisia va începe să lucreze peste cîteva zile. Lucrările comisiei vor fi conduse de dl Hudiță, în calitatea sa de secretar general al Partidului Național-Tărănesc.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 56-57.

591

1944 iunie 10, Londra. **Telegramă a Foreign Office-ului trimisă la Moscova (probabil ambasadorului britanic, Sir Archibald Clark Kerr) prin care se comunică planul de acțiune pentru răsturnarea guvernului Antonescu.**

Draft Telegram to Moscow
repeated to Cairo

June 10, 1944

A. From Cairo telegram to Ankara No. 102 of May 25th repeated to Y. P. Moscow you know of plan that Roumanians should send General through Russian lines to reach agreement with Soviet High Command upon technical details of Romanian change over.

B. As we are afraid that Roumanians may be not able under certain future contingencies to withstand German pressure for transfer to them of Colonel de Chastelaine and his two companions, we are anxious to arrange means of their exfiltration.

C. It has been suggested that Roumanians be told Roumanian General should be accompanied by Colonel de Chastelaine's party, but before so doing wish to make sure Russians have no objection.

D. Although for time being it does not seem likely that Roumanians will act on proposal in para. A, suggest you submit scheme to N.K.V.D. and obtain their approval in principle, so that we can act promptly if and when Roumanians should agree to send general.

E. F.O. have approved idea. Keep Ambassador informed.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Anglia, r. 406, c. 289 ; Public Record Office London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 44001.

Proiect de telegramă pentru Moscova
Repetată la Cairo

10 iunie 1944

A. Telegrama de la Cairo la Ankara nr. 102, mai 25, repetată la Y. P. Moscova. Cunoașteți planul ca români să trimită un general prin

liniile rusești să ajungă la un acord cu Înaltul comandament sovietic asupra detaliilor tehnice pentru răsturnarea *de guvern* română.

B. Deoarece ne temem că românii nu pot în anumite condiții în viitor să reziste presiunii germane de a-l transfera pe colonelul de Chastelaine și pe cei doi tovarăși ai lui, suntem nerăbdători să aranjăm posibilitățile de a-i scoate.

C. S-a sugerat românilor să li se spună că generalul român trebuie să fie însoțit de grupul colonelului de Chastelaine, dar făcind astă trebuie să ne asigurăm că rușii nu au obiecții.

D. Deși pentru moment nu pare posibil că români vor acționa conform propunerii din paragraful A, vă sugerăm să înaintați planul N.K.V.D.-ului și să se obțină propunerea de principiu, pentru a putea acționa prompt, dacă și cind vor fi de acord români să-l trimită pe general.

B. Foreign Office-ul a aprobat ideea. Ambasadorul să fie ținut la curent.

592

1944 iunie 12, Washington. Serisoare a lui P. H. Gore Booth de la Ambasada britanică la Washington adresată Departamentului cu problemele de Sud din Foreign Office privind situația politică din România.

Top Secret

British Embassy
Washington D.C.
June 12, 1944

Dear Department,

We have received the following interesting report on Roumania from a source other than the State Department. It should of course be treated as confidential on account of its origin.

"Istanbul, May 20

The following are the views of the Bucharest professional class as made available by a Rumanian businessman, temporarily in Istanbul:

1. Political and commercial circles in Rumania are confused over current developments, are uninformed as to whether or not Prince Stirbey's conversations had contributed in any way to the safety of Rumania, are apprehensive of the nature and form of the Rumanian Government which might follow the Russian advance into Rumania and are concerned principally, with reaching an understanding with the United Nations to assure the future independence of the Rumanian State.

2. The position of Marshal Antonescu was strengthened by the U.S.—British bombings of cities in Rumania and by the Russian drive into Rumanian territory, but the present lull in military activities has again weakened the Marshal's position with the better educated people not (?now) staying Rumania will suffer an experience more disastrous than

Italy, unless Marshal Antonescu's Government is overthrown. The more intelligent Rumanians picture the Russians establishing their own Rumanian Government in the occupied territory with the Russians preparing a plebiscite to secure a confirmation of the power of their Government.

3. A large group of Rumanian Democrats, who for a long time have been hopeful Maniu would be able to get through German lines, join the Russians, and establish a Free Rumanian Government, still hope this is possible but the conviction is growing that Moscow, less than ever, is interested in collaborating with Maniu, with these Rumanian Democrats being of the opinion Maniu's usefulness depends upon a prior understanding with the two Government collapsing, upon the announcement of the formation of a new Government by Maniu and that this entire arrangement depends upon a prior agreement on the part of the United Nations to absolve the two Antonescu of any war criminal guilt. Hope in Gafencu, former Rumanian Foreign Minister, increases as the hope in Maniu subsides, with the Rumanians being of the opinion Gafencu will be able to intervene on behalf of Rumania in establishing a government at Jama, with assistance of the U.S., the U.S.S.R. and Great Britain.

4. The Rumanians now are greatly concerned with what will take place in the future, since the last days of the profiteers and the black market dealers, generally have passed and prices are soaring, with supplies diminishing, and with the possibility of political unrest becoming increasingly apparent.

Your ever,
P. H. Gore Booth

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Anglia, r. 406, c. 425 – 426 : Public Record Office, London, Foreign Office, Political. (F.O. 371), f. 53 – 54.

Foarte secret

Ambasada britanică
Washington D.C.
Iunie 12, 1944

Stimate,

Am primit următorul raport interesant relativ la România, dintr-o sursă diferită de cea de la Departamentul de Stat. Trebuie desigur tratată ca confidențială pe considerentul originii ei.

Istanbul, mai 20

Punctele de vedere ale cercurilor de experți de la București, accesibile prin intermediul unui om de afaceri român, care stă temporar la Istanbul, sint următoarele :

1. Cercurile politice și comerciale din România sint confuze privitor la evenimentele curente, sint neinformate în privința con vorbirilor duse de prințul Știrbei, dacă ele au contribuit sau nu, într-un anumit fel, la asigurarea României, se tem de natura și forma guvernului român care ar putea să urmeze după înaintarea (trupelor) ruse în România și sint interesate

în special de ajungerea la o înțelegere cu Națiunile Unite pentru a se asigura independența viitoare a statului român.

2. Poziția maresalului Antonescu a fost întărită prin bombardamentele americane și britanice ale orașelor din România și de către înaintarea rusă pe teritoriul românesc, dar actuala acalmie a activităților militare a slăbit din nou poziția maresalului în cadrul populației mai bine educate afirmind acum că România va suferi o experiență mult mai dezastruoasă decit a Italiei, dacă guvernul maresalului Antonescu nu este răsturnat. Români mai inteligenți își imaginează că rușii vor instaura un guvern român propriu care să pregătească un plebiscit pentru a asigura confirmarea puterii acestui guvern.

3. Un grup mare de români democrați, care de mult timp au sperat că Maniu va putea să pătrundă prin liniile germane, să se alăture rușilor și să stabilească un guvern român liber, încă speră că aceasta este posibil, dar există convingerea că Moscova, mai puțin ca oricând, se arată interesată să colaboreze cu Maniu, acești români democrați fiind de părere că utilitatea lui Maniu depinde de înțelegerea anterioară cu cele două guverne care se prăbușesc, de amanțarea formării de către Maniu a unui nou guvern și că acest întreg aranjament depinde de un acord anterior din partea Națiunilor Unite de a absolvii pe cei doi Antonescu de culpabilitatea unui război criminal. Crește speranța în Gafencu, fostul ministru de externe român, în timp ce speranța în Maniu slăbește, români fiind de părere că Gafencu va putea să intervină în numele României pentru stabilirea unui guvern la Jema cu sprijinul Statelor Unite, U.R.S.S. și Marii Britanii.

4. Români sint foarte interesați acum de ceea ce va avea loc în viitor, deoarece zilele bogate ale profitorilor și ale comercianților de la bursa neagră în general au trecut și prețurile cresc, aprovizionarea se dim întărează și posibilitatea unei neliniști politice este vizibil în creștere.

Al dumneavoastră,
P. H. Gore Booth

593

1944 iunie 13, Cairo. Telegramă a ambasadorului american pe lîngă guvernele iugoslav și grec în exil, Lincoln MaeVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, prin care anunță acordul lui Iuliu Maniu de a încheia un armistițiu în condițiile prezentate de Aliați.

Cairo, June 13, 1944, 10 a.m.
Received June 13, 8:50 a.m.

Yugos 120. Yesterday the Rumanian emissaries received from Maniu through Cretzeanu a message in the following sense :

"Maniu agrees to conclude an armistice upon the conditions presented by the Allies. The means of putting the armistice into application are in process of being established in agreement with those responsible and will be communicated to you in a few days.

290

The patriotic democratic bloc has been formed.

In view of the fact that the conditions of the armistice have been accepted, we are convinced that we shall obtain an amelioration of these conditions when they are applied, as repeatedly declared by the Allies".

The Allied representatives are at a loss to understand the last sentence above, since they have promised no amelioration of the armistice terms but on the contrary have emphasized repeatedly the statement in the terms themselves that these "can be changed for the worse if Rumania does not accept them soon".

Today the British received a radio message from Rumania asking for safelanding at Aleppo of a plane bearing three more Rumanians who wish to contact Prince Stirbey. The Allied representatives have decided to permit this, as Novikov has not yet received Moscow's approval of the proposed statement in my Yugos 111, June 1,¹ that conversations are at the end.

Repeated to Algiers for Murphy as number 8.

MacVeagh

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 957—958 : The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/2665. Publicat și în *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944*, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 181.

Cairo, 13 iunie 1944, 10 a.m.
Primită la 13 iunie, 8,50 a.m.

Yugos 120. Ieri, emisarii români au primit de la Maniu, prin Crețeanu, un mesaj în următorul sens :

„Maniu este de acord să încheie un armistițiu în condițiile prezentate de Aliați. Mijloacele de punere în aplicare a armistițiului sunt în curs de a fi stabilite în acord cu factorii responsabili și vă vor fi comunicate în cîteva zile.

Blocul democrat patriotic a fost creat.

Avind în vedere faptul că au fost acceptate condițiile armistițiului, suntem convinși că vom obține o ușurare a acestor condiții atunci cînd se va trece la aplicarea lor, așa cum au declarat-o Aliații în repetate rînduri".

Reprezentanții aliați nu știu ce să înțeleagă prin ultima propoziție de mai sus, căci ei nu au promis nici o ușurare a condițiilor armistițiului, ci din contră au subliniat în repetate rînduri formularea chiar îninseși condițiile că acestea „pot fi schimbate în mai rău dacă România nu le va accepta curînd".

Astăzi britanicii au primit din România un mesaj prin radio cerînd permisiunea de aterizare la Alep a unui avion care transportă alți trei români care doresc să ia legătura cu prințul Stirbei. Reprezentanții aliați au hotărît să permită aceasta, încrucișat Novikov nu a primit încă aprobația Moscovei pentru declarația propusă în telegrama mea Yugos 111, din 1 iunie¹, privind încheierea negocierilor.

Repetată la Alger pentru Murphy sub numărul 8.

MacVeagh

¹ Doc. nr. 583, 1944, iunie 1, Cairo.

1944 iunie 13. Ordin de informare al Legiunii de jandarmi București în legătură cu acțiunile organizației Ajutorul Roșu desfășurate în sprijinul comuniștilor întemeiați.

Secret

Nr. 79/13.VI.1944

**Ordin de informațiuni nr. 47
din 13 iunie 1944**

Inspectoratul General al Jandarmeriei cu ordinul de informațiuni nr. 19/1944 ne informează următoarele :

Comitetul Central al Apărării (Ajutorul Roșu) a hotărît să organizeze acțiuni speciale pentru stringerea de fonduri necesare susținerii proceselor elementelor comuniste aflate în curs de judecată.

În acest mod se vor realiza fonduri aparte, în afară de cele afectate ajutorării comuniștilor din închisori și lagăre, cu familiile acestora lipsite de mijloace.

Față de cele de mai sus, luați măsuri de verificarea informațiunii precum și pentru identificarea și arestarea celor desemnați cu adunarea fondurilor indicate mai sus.

Cazurile concrete se vor raporta Legiunii.

**Comandantul Legiunii București,
Maior
Ion Gh. Fetecău**

■ Arhivele Statului municipiul București, fond Legiunea de jandarmi București, dosar nr. 110/1943, f. 45.

1944 iunie 13. Notă a Serviciului special de informații referitoare la opiniiile lui Gheorghe Brătianu, reprezentant al P.N.L.

13 iunie 1944

Dl. George Brătianu, vorbind despre efectele invaziei asupra situației politice, spune că primul rezultat care începe să fie conturat este o vădită scădere a prestigiului german. Aceasta în toate statele satelite.

Informațiunile dlui Brătianu arătau că în ce privește România momentul invaziei trebuia să coincidă cu o serie de măsuri de mină tare luate de germani. Aceste măsuri ar fi putut fi luate, evident, numai cu forța pe care avea să o imprime plusul de autoritate german din momentul respingerii invaziei. Respingerea invaziei din primele ceasuri ale debar-

cării trebuie să fie un semnal pentru o redresare diplomatică a Germaniei pe întreg continentul european, din Suedia pînă în Turcia.

La noi, spune dl Brătianu, trebuie să se producă o schimbare de regim fortuită. D-sa crede a ști că toate amănuințele tehnice ale unui putsch erau puse la punct cu săptămîni în urmă. O primă lovitură trebuie să se producă sămbătă 4 iunie prin ocuparea Ministerului de Interne și Prefecturii Poliției.

Astăzi, spune tot dl Brătianu, sănt din ce în ce mai puține semne că germanii se gîndesc să întreprindă ceva la noi. Dacă România a pierdut acum două luni momentul de a acționa împotriva germanilor aflați atunci în țară, în schimb și Germania a pierdut momentul aici. Acel moment nu putea fi decît unul ales înaintea invaziei și nu după debarcare.

Ca atare, dl Brătianu privește lucrurile cu multă liniște.

D-sa recunoaște dlui mareșal Antonescu meritul de a nu fi inventat raporturile dintre noi și germani fără a face concesiuni esențiale. Dacă mareșalul crede sincer în victoria germană asupra aliaților, aceasta e o chestiune pe care dl Brătianu nu voiește să o discute. D-sa e însă convins că cea mai bună politică pe care o are de dus guvernul în aceste momente este de a continua pe același drum și de a evita ciocniri cu germanii.

În ce privește desfășurarea evenimentelor la noi dl Brătianu spune că în cel mult patru săptămîni sovietele vor relua ofensiva în Moldova. În acel moment se va produce debarcarea Aliaților undeva în Balcani. E mai mult decît probabil că debarcarea se va produce în nordul Iugoslaviei într-un punct apropiat de granița noastră. Din Iugoslavia trupele anglo-americane vor trece în România pe la Turnu Severin. În această privință dl Brătianu consideră mai mult decît o simplă diversiune bombardarea sistematică a portului Turnu Severin. Supusă unei presiuni din est și vest armata germană care se găsește în Muntenia va trebui să se retragă în grabă pentru a nu fi expusă unei încercuiri în Ardeal.

În acel moment situația politică se va limpezi de la sine. Frontul opoziției va lua locul regimului de azi și țara se va întoarce pe încetul la o viață politică normală.

În sfîrșit dl Brătianu afirmă că nici intr-un caz nu vom avea aci o ocupație sovietică. România va fi administrată de AMGOT, după cum s-a întîmplat cu toate teritoriile cucerite de anglo-americani.

■ Arhivele Statului București. Colectia de documente privind mișcarea muncitorescă, dosar nr. 46/1944, gl. 60-62.

596

1944 iunie 14. Ordin secret al Ministerului Afacerilor Interne în care se semnalează tratativele purtate de comuniști cu liderii social-demoilați, național-țărăniști și liberali în vederea constituirii blocului democratic.

Către Direcțiunea Generală a Poliției

Din mai multe surse, controlate riguros, deținem următoarele informații :

Paralel cu ofensiva militară, aliații anglo-americanii și în special sovietici au aplicat și planul unei ofensive politice.

Tinind seama de faptul că participarea noastră la război a fost justificată de necesitatea rectificărilor teritoriale, anglo-americanii prin discursuri parlamentare sau diferite emisiuni radiofonice au anunțat că nu vor recunoaște arbitrajul de la Viena, fără însă a ne face promisiuni asupra frontierelor noastre viitoare din est, deoarece aceasta ar fi venit în contradicție cu tendințele imperialiste ale aliaților lor sovietici.

Pe de altă parte guvernul din Moscova, dispunind în România, ca și președinteni, de o organizație, recte Partidul Comunist¹ respectiv, a dat dispoziții celor din țara noastră pentru a stabili un acord politic cu grupările democratice de centru, cea național-țărănistă și — pe urmă — cea liberală.

Ca urmare, în octombrie 1943, emisari comuniști au luat contact cu conducerea național-țărănistă, proponind o colaborare pe baza a 10 puncte minime.

Maniu a făcut atunci dificultăți, cerind garanții în ce privește refacerea integrală a teritoriilor României în granițele dinainte de iunie 1940.

Tratativele au fost întrerupte, pînă acum cîteva săptămâni, cind comuniștii, în urma dispozițiilor primite de la Moscova, iar Maniu în urma insistențelor făcute din străinătate, îndeosebi prin Benes, au reluat discuțiunile.

Între timp comuniștii angajașeră discuțiuni cu Ralea și Tătărăscu, fără a stabili nimic definitiv.

Reluarea discuțiilor dintre Maniu și comuniști a fost de data aceasta într-un cadru nou, al formării unui bloc democratic, cu participarea în plus a liberalilor din partea democraților de centru și a social-democraților, din partea celor de stînga.

Ca reprezentant al grupării național-țărănistă a fost însuși Maniu, al grupării liberale a fost Dinu Brătianu, ai comuniștilor au fost Laurențiu

¹ Este cunoscut faptul că, pentru a motiva ilegalizarea partidului, măsurile de teroare și represiune, arestările, condamnările și executarea unor persoane, organele de siguranță întotdeauna au considerat Partidul Comunist Român ca o organizație politică „subordonată Moscovei”, iar pe comuniști ca fiind „în slujba Moscovei”. Realitatea istorică, faptele, acțiunile conuștiștilor, devotamentul lor pentru cauza poporului român au demonstrat din plin că P.C.R. a fost organismul politic care a slujit cu credință intereselor poporului și ale țării, a apărât cu consecvență și a luptat pentru independența națională, integritatea teritorială, pentru drepturi și libertăți democratice, că în condițiile cele mai grele ale războiului a fost singura forță politică care a chemat la luptă, a organizat măsările, fiind în fruntea acțiunilor pentru ieșirea din război și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, pentru răsturnarea regimului antonescian și alungarea din țară a trupelor hitleriste, pentru o Românie liberă și independentă.

Pătrășcanu² și Constantinescu-Iași, iar ai social-democraților Titel Petrescu și Fluerăș, discuțiile purtindu-se și prin diferiți emisari.

Prin aceste tratative Maniu a urmărit a se ajunge la o acțiune politică, avind ca scopuri minimale :

— Evitarea posibilităților de a se alcătui un guvern comunist sau simpatizant la Iași de către sovietici, după eventuala ocupare a orașului.

Temporizarea și îndepărțarea unei reacțiuni germane pînă la sosirea momentului politic care poate fi debarcarea masivă a aliaților sau invadarea Armatei Roșii pe cîmpia Munteniei.

— Încheierea armistițiului.

— Instaurarea unui regim democratic.

— Canalizarea elementelor extremiste prin alcătuirea unui guvern de coalitie, în care intrînd cei de extrema stîngă aceștia să nu se mai agite independent dindu-li-se satisfacția unor reforme sociale și politice.

— Înlăturarea suspiciunilor Moscovei și reducerea la minim a pierderilor teritoriale.

Prin aceleasi tratative comuniștii au urmărit însă ca să realizeze :

— O formulă politică de tranziție spre un regim comunist.

— Angajamente cu democrații de centru prin persoane ca Pătrășcanu și Constantinescu-Iași, care nu au competență și pot fi dezavuati la momentul oportun de conducerea Partidului Comunist.

— Dirijarea atenției organelor de siguranță spre presupuși șefi comuniști, în timp ce adevărații conducători ai mișcării comuniste subterane să-și poată dezvolta acțiunea lor în umbără.

Intensificarea, astfel mai liberă, a acțiunii de spionaj.

— Declanșarea unor serii de acte de sabotaj la momentul socotit ca propice.

— Provocarea de tulburări, în vederea instaurării unui regim comunist.

Tratativele duse de democrații de centru cu cei de stînga au comporat unele dificultăți, datorită dezideratului comunist de a se desfășura o acțiune intensă care să nu excludă nici metodele violente, însă în cele din urmă s-a ajuns la un acord principal în baza căruia se va urmări de elementele coalizate realizarea unui program minimal de natură politică, avind ca scop încheierea armistițiului și ieșirea din alianța cu Germania, revenirea la o viață politică democratică, formarea unui guvern de coalitie cu reprezentanții comuniști și stabilirea de legături amicale cu Alianții și U.R.S.S.

Cu toate că s-a încheiat acest acord, totuși discuțiunile duse de comuniști cu Ralea și Tătărăscu continuă, comuniștii dorind ca cei doi să fie primiți în acordul de principiu încheiat cu toată opunerea lui Maniu : sănătatea că intrasiguranța acestuia s-a mai moderat în ultimul timp și că, cel puțin în ce privește pe Ralea, acesta va fi acceptat în blocul democratic, la insistențele comuniștilor.

În ce privește acordul democraților de centru cu cei de stînga consecințele sale vor putea fi numeroase și în primul rînd va fi aceea că va scoate din izolare pe comuniști, care pînă acum se bîzuiau pe propriile lor

² Lucrețiu Pătrășcanu.

posibilități, dar de acum încolo vor exploata în scopurile lor revoluționare legăturile ce se vor stabili atât în Capitală, cit și provincie, pe baza acestui recent.

Mai este de adăugat că elementele naționaliste-gogiști, ale lui Gi-gurtu, cuziști, legionari sau personalități independente, sesizindu-se de tratativele privind constituirea blocului democratic și exagerând cu bună sau rea credință discuțiunile ce au avut loc, în sensul că s-ar fi constituit un „front popular românesc”, au inițiat o acțiune urmărind crearea unui „bloc naționalist”, care să se opună acestui front.

Discuțiunile asupra blocului naționalist sunt încă în faza preliminară, însă elementele avide de putere și care au legături cu cercuri germane, s-au grăbit să informeze exagerat aceste cercuri, socotind că o reacțiune germană ar putea provoca schimbări interne, care să le promoveze la ocuparea de înalte demnități.

Pentru autoritățile care au misiunea de a urmări activitatea contrarie intereselor de siguranță ale statului se impune o intensificare a vigilenței în privința modului cum se organizează pe teren conlucrarea și pînă la ce punct sau consecințe merge colaborarea democraților de centru cu cei de extrema stîngă.

De asemenei, este necesar a se urmări agitația pentru crearea frontului naționalist, în special în ce privește elementele lipsite de scrupule, care ar încerca să facă intrigi folosindu-se de legăturile lor în cercurile germane, ale legației sau ale Grupului etnic.

Totodată, ținind seama că cei ce urmăresc o schimbare internă se pot folosi de prestigiul și legăturile diferitelor elemente din cadrele armatei, în special dintre ofițerii generali sau superiori de rezervă, este necesar ca și activitatea acestora, îndeosebi a celor ce socotesc că au fost nedreptățiti în cariera lor, să fie atent urmărită.

Pentru urmărirea mai sistematică a acțiunilor desfășurate contrariu intereselor statului trebuie :

— Să se intocmească tabele cu date certe de comuniștii cunoscuți ca atare și de cei care desfășoară o acțiune subterană.

— Să se procedeze la o operație de riguroasă epurăție între suspecți, avizindu-se la internări sau stabiliri de domiciliu forțate.

— Să se supravegheze elementele venite din teritoriile ocupate momentan de Armata Roșie, pentru a se stabili dacă între aceștia nu se strecoară unii cu misiuni speciale.

— Să se urmărească cu atenție con vorbirile telefonice particulare, cit și telegramele, din zona frontului cu interiorul țării, precum și corespondența provenind din aceeași zonă.

— Să se identifice provocatorii de panică și alarmiștii, luindu-se împotriva lor măsuri exemplare și drastice.

— Să se urmărească activitatea din jurul consulatelor neutre din spatele armatei (Constanța, Brăila, Galați etc.) pentru identificarea celor ce se ocupă cu traficul de informații.

— Autoritățile dinspre frontiera sîrbă trebuie să fie atente la faptul că panslavismul a fost utilizat totdeauna de ruși, iar că și azi comunismul îl utilizează.

— Este de ținut seamă că o debarcare pe coasta dalmată va pune în actualitate această regiune și că o acțiune a lui Tito înspre România este facilitată de sîrbii din Banat, prin informații, arme, medicamente, alimente sau alte contrabande.

— Autoritățile dinspre litoralul Mării Negre și dinspre Dunărea maritimă trebuie să fie atente la eventualitatea unei debarcări și dacă se fac în acest sens pregătiri de către elementele subversive, după cum activitatea marinariilor badogliști și a prizonierilor francezi trebuiese de asemenea îndeaproape urmărite.

— Autoritățile dinspre frontiera bulgară trebuie să țină seamă că la Sofia se fac mari presiuni de guvernul sovietic, care a numit acolo un atașat militar cu misiuni speciale, și că o acțiune de partizani sau un război civil în Bulgaria nu sunt eventualități absolut exclusive; de aceea supravegherea frontierei trebuie făcută cu vigilență mărită.

— Autoritățile dinspre frontiera de est trebuie să urmărească îndeaproape și cu eforturi neslăbite propaganda Partidului Comunist care spre deosebire de cea a demoeraților de centru nu este sterilă, ci activă, urmărind prin instrucțori specialiști să influențeze starea de spirit a populației și chiar a armatei spre a provoca defecțiuni.

Materialul informativ procurat pe baza acestor instrucții speciale, cit și acela obținut din proprie inițiativă, trebuie să fie verificat, deoarece o informație falsă constituie o dezinformare, inducind în eroare autoritățile centrale.

Este necesar ca materialul să fie bine judecat, triat, de cantitate mai puțină, dar bun, pentru că pe baza lui să se poată trage concluzii și să se ia măsuri de ordine.

În culegerea materialului informativ este absolut necesar că cei având această misiune să aibă avint, să nu se teamă că se expun, să fie că mai discreți și că toți să-și facă cu prisosință — și chiar mai mult — datoria, având permanent în conștiință că slujesc țara și neamul.

Comunicindu-vă cele de mai sus, vă rugăm ca verbal în conferință să se dea instrucții organelor în subordine pentru urmărirea îndeaproape a mișcărilor politice din țară.

Prezentul ordin va putea fi difuzat în scris numai următoarelor eșaloane :

— De către Direcția Generală a Poliției numai Inspectoratelor Regionale de Poliție;

— De către Inspectoratul General al Jandarmeriei numai Inspectoratelor de Jandarmi;

— Prefectura Poliției Capitalei numai Direcției Poliției de Siguranță din centrală.

Acestor formațiuni superioare li se vor atrage atenția prin același ordin că le este interzis să-l difuzeze în scris unităților în subordine.

Şefii acestor unităţi vor fi iniţiaţi numai verbal în conferinţe. Rugăm, confirmaţi primirea.

Ministrul Subsecretar de Stat,
General de corp de armată
C. Z. Vasiliu

Pt. conf.,
D. Marinescu

■ Arhivele Statului Bucureşti, Colecţia de documente privind mişcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 63—67.

597

1944 iunie 16. **Articol publicat în „România liberă” prin care armata română este îndemnată să lupte împotriva Germaniei hitleriste pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei.**

Antonescu îndeamnă soldații români să mai lupte și să moară pentru Hitler

Vizita pe front a trădătorului Antonescu a umplut cîteva zile în sir paginile presei vîndute.

Criminalul Antonescu, din ordinul căruia au murit aproape un milion de români, în timp ce el și clica lui trădătoare stau la adăpost, a primit acum ordin, de la stăpinul său Hitler, să-i dea carne proaspătă de tun și să „ridice moralul” soldaților de pe front.

Înfringerile suferite de hitleriști pe Frontul de Răsărit, retragerea lor jâlnică pînă la Carpați, intrarea Armatei Roșii pe teritoriul românesc, purtarea civilizată a acestei armate cu prizonierii și soldații români care trec de partea lor și cu populația civilă din Moldova, de unde au fost izgoniți hitleriștii, înfringerile suferite de nemți în Italia, bombardarea continuă a transporturilor și a mașinii de război hitleriste de către Aliata și în sfîrșit debarcarea vitezelor trupe Aliate pe coasta Normandiei, iată atîtea fapte care dezmint propaganda mincinoasă cu care trădătorii de țară amăgesc și otrăvesc pe soldații români.

Față de graiul faptelor, ofițerii și soldații români încep să-și dea seama că datoria lor este să-și salveze viața și să lupte contra nemților.

Soldații și ofițerii români văd, pe zi ce trece, tot mai limpede, că ei au singurat zadarnic pentru interesele trădătorilor de patrie. Ei nu mai vor să lupte, refuză să execute ordinele nemților și se predau din ce în ce mai mulți Armatei Roșii.

Nemții au luat măsuri împotriva românilor. Au încadrat Armata Română în unități nemțești care trag, de la spate în soldații și ofițerii români care refuză să pornească la atac sau vor să se predea. Conflictele dintre soldații români și nemți sănătă din ce în ce mai dese.

298

Pe lingă teroare, Hitler mai folosește și pe slugoiul său Antonescu, ca să însele pe soldații și ofițerii români. Cum se vede, Hitler cunoaște bine fabula cozii de topor și știe s-o folosească.

Acum trădătorul Antonescu a chemat și contingentul 1945, ca să-i trimiță la moarte pentru Hitler și slugile sale. Înconjurat de o clică de ofițeri și slugarnici, trădătorul Antonescu a vizitat frontul încercind să „ridice moralul” soldaților români.

Jalea sutelor de mii de văduve, orfani și părinți, care și-au pierdut ce-au avut mai scump, doliul și pustiul țării întregi — ai cărei fii au fost uciși pentru interesele banditești ale trădătorilor, aceasta nu înseamnă nimic pentru criminalul Antonescu, care se pleacă fără discuție ordinelor lui Hitler și a jefuitorilor bunurilor țării noastre. Pentru ei viața poporului român nu înseamnă nimic.

Vouă însă, ofițeri și soldați români, cu simțire românească, doliul orfanilor, al văduvelor și al mamelor, țara pustiită, pentru care viața fiilor ei este o comoară de preț, vă poruncesc să vă păstrați viața, să pu-neți în slujba eliberării patriei de cotropitorii hitleriști, să eliberați pe frații noștri din Ardealul de nord, ca să vă puteți reîntoarce la căminele voastre, la ogoarele voastre, să refaceti țara, iar înfloritoare și roditoare pentru poporul român și nu pentru lăcusele hitleriste.

OFIȚERI ȘI SOLDAȚI ROMÂNI !

Nu mai muriți pentru Hitler !

Luptați alături de armatele rusești și aliate, pentru :

Zdrobirea definitivă a hitleriștilor ;

Eliberarea țării de nemți și slugile lor ;

Eliberarea Ardealului de nord și pentru pace ;

Formați detașamente de partizani !

Loviți în mașina de război nemțească !

Apărați poporul de urgia nemțească !

■ „România liberă”, an II, nr. 5, din 16 iunie 1944.

598

1944 iunie 17, Washington. Instrucțiuni ale secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, adresate ambasadorului american pe lîngă guvernele iugoslav și grec în exil la Cairo, Lincoln MaeVeagh, în legătură cu continuarea negocierilor dintre Aliați și România.

Washington, June 17, 1944, 8 p.m.

Yugos 28. Your Yugos 120, June 13. In view of Maniu's agreement to conclude an armistice on basis of terms presented by the Allies, the Department favors continuance of conversations with his representative as being of possible aid in establishing agreement on means of putting armistice into effect. The Department therefore approves decision of Allied representatives to permit safelanding of additional Rumanian emissaries at Aleppo.

299

The Department knows of no basis in fact for statement in Maniu's message that Allied had repeatedly declared that Rumania could obtain amelioration of armistice conditions. Since Maniu accepts Allied terms as presented, however, his observation regarding their possible modification in Rumania's favor when applied would seem to be irrelevant.

Hull

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 959 : The National Archives of the United States, Washington D. C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/2663. Publicat și în *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944*, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 182.

Washington, 17 iunie 1944, 8 p.m.

Yugos 28. (Referitor la telegrama) dv. 120, din 13 iunie. Avind în vedere acordul lui Maniu de a încheia un armistițiu pe baza condițiilor prezentate de Aliați, Departamentul se pronunță pentru continuarea de convorbiri cu reprezentantul său ca fiind un ajutor posibil în stabilirea unui acord asupra căilor de punere în aplicare a armistițiului. Departamentul aprobă, în consecință, hotărirea reprezentanților Aliați de a permite aterizarea unor emisari români suplimentari la Alep.

Departamentul nu cunoaște nici un motiv real pentru afirmația conținută în mesajul lui Maniu că Aliații au declarat în repetate rânduri că România ar putea obține o usurare a condițiilor de armistițiu. Întrucât Maniu acceptă condițiile Aliaților aşa cum au fost prezentate, totuși, observația sa privitoare la eventuala lor modificare în favoarea României atunci cind vor fi puse în aplicare, pare a fi nerevelatoare.

Hull

599

1944 iunie 19—25. Buletin rezumativ alcătuit de Ministerul Justiției, referitor la manifestele răspândite în Arad și cuprinsul acestora.

Buletin rezumativ

asupra situației interne, alcătuit de Ministerul Justiției după rapoartele parchetelor generale și parchetelor tribunalelor 19—25 iunie 1944

[...]

În această săptămînă situația internă prezintă aspectele notate mai jos :

În ce privește *ordinea publică*, Parchetul Tribunalului Arad semnalază că în noaptea de 15/16 iunie a.c. autori rămași nedescoperiți au răspândit un număr redus de manifeste cu caracter comunist, în circumserip-

300

ția I și II Poliție ; autorii răspindirii acestor manifeste n-au putut fi prinși pînă în prezent.

Manifestele au următorul cuprins :

„TRĂIASCĂ ROMÂNIA LIBERĂ !

„Români și Românee, prima lovitură de moarte dintre cele combinate s-a dezlînțuit în apus sub loviturile căroro *faimoasele fortificații ale Atlanticului s-au sfârîmat*. În Italia armatele lui Hitler se retrag în debandadă lovite și urmărite de armatele aliate. La răsărit atacul rusesc se așteaptă din oră în oră. *Prin urmare armata lui Hitler se retrage din fața acestor formidabile armate aliate care s-au înșirat pentru a distruge definitiv hile-rismul și mașina lui de război*. Români, fiecare clipă pierdută în așteptare poate fi fatală pentru insăși existența națională. Fiecare cetățean, tineri și bătrâni, trebuie să înțeleagă că Germania a pierdut războiul. Lupta noastră alături de germani este o sinucidere. *Români, este o datorie națională a fiecărui să organizeze comitete de sabotaj în fabrici, ateliere și pe cîmp pentru a grăbi prăbușirea hoardelor hitleriste. Numai ruperea alianței militare și lupta de partizani contra nemîilor alături de ruși poate salva țara de nemîi. TRĂIASCĂ ROMÂNIA LIBERĂ*”. [...]

Ministerul Justiției,
Ion C. Marinescu

■ Arhivele Statului județul Cluj. fond Parchetul general al Curții de apel Cluj, dosar nr. 31/1944, f. 45-46.

600

1944 iunie 19. Serisoare a ministrului economiei Reichului, Walther Funk, către ministrul de externe Joachim von Ribbentrop, privind mijloacele prin care guvernul român ar putea fi determinat să-și îndeplinească obligațiile pe plan economic față de Germania ; îndemnul de a se recurge la folosirea unor mijloace de constringere.

Der Reichswirtschaftsminister

den 19. Juni 1944

An den Reichsaussenminister
Herr Joachim von Ribbentrop

Feldquartier über
Auswärtiges Amt
Berlin W8, Wilhelmstrasse 76

Sehr verehrter Herr v. Ribbentrop !

Durch Herrn Staatssekretär Dr. Freiherr v. Steengracht erfuhr ich Ihren Wunsch, den Generaldirektor der Continentalen Oel A.G., Herrn *Karl Blessing*, früheres Mitglied des Reichsbankdirektoriums, als Wirtschaftsbeauftragten des Reiches nach Rumänien zu entsenden und ihm

die Wirtschaftsabteilung der deutschen Gesandtschaft in Bukarest zu unterstellen. In einer Unterredung, die ich mit Herrn Staatssekretär v. Steengracht und Herrn Gesandten Schnurre über diese Frage hätte, habe ich meine starken Bedenken gegen die Beauftragung des Herrn Blessing im gegenwärtigen Zeitpunkt und in der vorgeschlagenen Form zum Ausdruck gebracht, insbesondere gegen einen Einbau in die Gesandtschaft als Leiter der Wirtschaftsabteilung. Ich habe mich jedoch bereit erklärt, Herrn Blessing in der Aufgabe eines Wirtschaftsberaters des Gesandten oder noch besser als deutschen Wirtschaftsexperten bei der rumänischen Regierung zur Verfügung zu stellen, allerdings unter der Bedingung, dass für eine solche Mission auch die politischen Voraussetzungen geschaffen werden, die ihren Erfolg sichern. Unverantwortlich erscheint es mir, Herrn Karl Blessing mit einer Aufgabe zu betrauen, die angesichts der bis zuletzt eingenommenen Haltung der rumänischen Regierung zu den entscheidenden deutschen Forderungen von vornherein als aussichtslos erscheinen muss, denn Herr Blessing gehört zu den wenigen noch vorhandenen deutschen Wirtschaftsführern, die ein hohes internationales Ansehen geniesen. Andererseits gibt es kaum einen Wirtschaftsexperten, der die rumänischen Verhältnisse in ihrer Gesamtheit so gut kennt wie Herr Blessing, und der insbesondere auf dem Gebiete des Oels und der Währung über hervorragende Sachkenntnisse und Erfahrungen verfügt.

Wenn durch die Entsendung eines Wirtschaftsbeauftragten nach Rumänien eine verstärkte Nutzbarmachung der reichen rumänischen Wirtschaftskräfte und Hilfsquellen für die deutsche Kriegswirtschaft erreicht werden kann und auch hier die *gesamten deutschen kriegswirtschaftlichen Interessen* führend in einer Hand zusammengefasst werden sollen, was ich lebhaft begrüsse und durchaus für notwendig halte, so wäre Generaldirektor Blessing unbedingt der beste Mann, den ich für diese Aufgabe stellen könnte. Auch grundsätzlich bedeutet eine solche Lösung einen bedeutenden Fortschritt gegenüber dem jetzigen Zustande. *Aber* — und das ist das Entscheidende — er kann eine solche Aufgabe überhaupt nur dann lösen, wenn die rumänische Regierung, und zwar insbesondere auch Marschall Antonescu, ihre bisherige ablehnende und verständnislose Haltung gegenüber den unerlässlichen kriegswirtschaftlichen Forderungen des Reiches aufgeben oder unter politischem Druck aufzugeben *gezwungen* werden.

Sie werden, sehr verehrter Herr v. Ribbentrop, über die jede Vernunft und jeder Rücksicht auf die deutschen Notwendigkeiten gerade zu Hohn sprechende Haltung der rumänischen Regierung in der Frage der Wehrmachtsfinanzierung unterrichtet sein und Sie wissen sicherlich auch, dass die Rumänen den nach fünf Monate langen höchst unerfreulichen Verhandlungen zustande gekommenen Vertrag vom 9. Februar nicht erfüllen, während sie ohne Rücksicht hierauf die uns abgesperrten Goldzahlungen verlangen und auch *erhalten*! Obwohl ich selbst immer wieder dieses Verfahren als unverantwortlich bezeichnet und gegen diese Goldzahlungen protestiert habe. Jetzt liefern *wir* — wie ich höre — Getreide nach Rumänien für unsere deutsche Truppenverpflegung und die Gelder für die Lohnzahlungen an die Arbeiter unserer Oelunternehmungen müssen den Rumänen von Tag zu Tag geradezu abgebettelt werden! Auf dem Clearinggebiete macht die rumänische Regierung keinerlei Anstre-

gungen, um für die bisher gezahlten Devisen im Werte von 50 Millionen Schweizer. Franken entsprechende Gegenwerte zu stellen (bisher ca. 6 Millionen sfrs!). Die rumänischen staatlichen Stellen denken gar nicht daran, die fälligen Verpflichtungen aus dem Kauf deutscher Waren zu erfüllen! ...

Was Herr Clodius und Herr Neubacher nicht erreicht haben, kann auch Herr Blessing nicht erreichen, wenn nicht die rumänische Regierung gezwungen werden kann, ihre sich aus dem Bündnis mit dem Reiche ergebenden Pflichten ebenso wie auf militärischem, so auch auf kriegswirtschaftlichem Gebiete zu erfüllen. Auch Herr Blessing hat ja im anderen Falle nichts hinter sich als eine Argumente, auf die jedoch die Rumänen ebensowenig eingehen werden, wie auf meine eigenen und auf die Argumente des Herrn Clodius, obwohl sicherlich Blessing wie kaum ein anderer in der Lage wäre, den Rumänen das zu begründen, was sie notwendigerweise tun müssen und ihnen ein wirklich sachkundiger und loyaler Berater sein könnte. Es muss dann aber auch dort als Berater erscheinen, der über eine entsprechende politische Macht und entsprechende Einwirkungsmöglichkeiten verfügt. Im anderen Falle verspreche ich mir von einer Entsendung Blessings garnichts!

Ich fasse meine Ansicht wie folgt zusammen:

Die Entsendung eines erstrangigen wirtschaftsbeauftragten der Reichsregierung nach Rumänien, der für eine den deutschen, aber auch den gemeinsamen kriegswirtschaftlichen Belangen Rechnung tragende Währungs- und Wirtschaftspolitik sorgt und die gesamten deutschen kriegswirtschaftlichen Interessen in seiner Hand vereinigt und gegenüber der rumänischen Regierung, wie auch gegenüber den deutschen Regierungsstellen einheitlich vertritt, halte ich für dringend notwendig. Generaldirektor Blessing ist hierfür die m.E. am besten geeignet Persönlichkeit. Die gegenwärtigen wirtschaftlichen Schwierigkeiten mit Rumänien sind jedoch nicht wirtschaftlich, sondern in erster Linie *politisch* begründet. Solange die rumänische Regierung nicht guten Willens ist, das zu tun, was notwendig ist- und das ist zur Zeit in *allen* wirtschaftlichen und finanziellen Fragen der Fall — oder solange nicht die Möglichkeit besteht, mit politischen Machtmitteln dies zu erreichen, muss *jeder* wirtschaftliche Experte scheitern. Dann sollte man den um seine Position wahrlich nicht zu beneidenden Herr Clodius weiter lavieren und die rumänische Regierung die volle Verantwortung für ihre Ablehnung gegenüber den berechtigten und notwendigen kriegswirtschaftlichen deutschen Forderungen tragen lassen, deren Folgen sich schliesslich auch gegen die Rumänen selbst auswirken müssen. Jedenfalls wäre es nicht zu verantworten, einen Mann wie Blessing mit einer Mission zu betrauen, die von vornherein zu Scheitern verurteilt ist. Ich kann mir nur zwei Lösungen vorstellen die Erfolg versprechen, nämlich entweder die Entsendung eines politischen Beauftragten mit bestimmten unabdinglichen finanz- und wirtschaftspolitischen Forderungen des Reiches an die rumänische Regierung, dem ein Wirtschaftsbeauftragter zur Seite gestellt wird oder die Entsendung eines deutschen Wirtschaftsberaters zur rumänischen Regierung, der unter Einsatz der ganzen Autorität der Reichsregierung die rumänische Regierung zur Aufgabe ihres bisherigen verständnislosen Standpunkte, insbe-

sondere in den Geld-, Währungs- und Finanzfragen und zur Durchführung der für die Nutzbarmachung des rumänischen Wirtschaftspotentials notwendigen Massnahmen zu veranlassen hätte.

Ich habe keine Zweifel, dass Sie, sehr verehrter Herr v. Ribbentrop, meine Ansichten zu diesen Fragen verstehen und teilen werden.

Ihr
gez. Walther Funk

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. -- Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 281, T. 120—780, c. 371491—371494; Reichskanzlei, Akten betreffend Russland, Bd. 1487, Rumänien 1939—1944.

Ministrul economiei Reichului

19 iunie 1944

Către

Ministrul de externe al Reichului,
Domnului Joachim von Ribbentrop

Cartierul de campanie, prin
Ministerul de externe,
Berlin W 8, Wilhelmstrasse 76

Prea stimate domnule von Ribbentrop !

Prin domnul secretar de stat, dr. baron von Steengracht, am aflat despre dorința dumneavoastră de a trimite în România ca însărcinat cu probleme economice ale Reichului pe domnul *Karl Blessing*, director general al Societății pe acțiuni Continental-Oel AG, fost membru al Directoratului Băncii Reichului, și de a-i subordona secția economică din cadrul Legației germane din București. Într-o convorbire pe care am avut-o cu domnul secretar de stat von Steengracht și domnul ministru plenipotențiar Schnurre despre această problemă mi-am exprimat rezervele puternice împotriva însărcinării domnului Blessing în momentul de față și în forma propusă, în special împotriva încadrării lui la Legație în calitate de conducător al secției economice. Totuși, m-am declarat dispus să-l pun la dispoziție pe domnul Blessing cu sarcina de consilier economic al ministrului plenipotențiar sau, încă și mai bine, ca expert economic german pe lingă guvernul român, negreșit însă cu condiția ca pentru o asemenea misiune să fie create și condițiile politice care să ii asigure succesul. Îmi pare lipsit de răspundere să incredințez domnului *Karl Blessing* o sarcină care apare din capul locului lipsită de perspectivă, ținând seamă de atitudinea luată pînă în ultimul moment de guvernul român față de cererile germane decisive, căci domnul Blessing este unul din cei cățiva puțini conducători germani care mai există în domeniul economic și care se bucură de un înalt prestigiu internațional. Pe de altă parte, abia dacă mai există un expert în economie care să cu-

noasă atât de bine situația română în totalitatea ei ca domnul Blessing și care dispune de cunoștințe de specialitate și experiență, cu totul neobișnuite în special în domeniul petrolului și al valutelor.

Dacă prin trimiterea unui insărcinat cu probleme economice în România poate fi realizată o folosire sporită pentru economia de război germană a bogatelor forțe economice române și a resurselor auxiliare și dacă și aici trebuie concentrată într-o singură mină *totalitatea intereselor economiei de război germane* — ceea ce eu salut cu căldură și consider ca absolut necesar — atunci directorul general Blessing ar fi neapărat cel mai indicat om pe care-l pot pune la dispoziție pentru această sarcină. O asemenea soluție înseamnă chiar și principal un progres important față de situația de acum. Însă — și acest lucru este decisiv — el nu poate rezolva o asemenea sarcină decât dacă guvernul român, și în mod special și mareșalul Antonescu, încetează cu atitudinea lor de pînă acum de refuz și lipsă de înțelegere față de cerințele indispensabile ale economiei de război a Reichului sau săt *constrîngi* sub presiune politică să înceteze.

Dumneavoastră, prea stimate domnule von Ribbentrop, sinteți informat de atitudinea guvernului român în problema finanțării Wehrmachtului, *〈atitudine〉 de-a dreptul batjocoroitoare față de orice rațiune și orice considerare a necesităților germane*, și dumneavoastră știți, desigur, de asemenea, că români nu îndeplinesc acordul din 9 februarie, realizat după cinci luni de lungi și atât de neplăcute tratative, în timp ce ei, fără a ține seamă de aceasta, cer — ba chiar și *primesc*! — plățile în aur stoarse de la noi. Aceasta, deși eu însuși am caracterizat întotdeauna un astfel de procedeu ca fiind lipsit de răspundere și am protestat contra acestor plăți în aur. Acum *noi* livrăm — după cum aud — griu spre România pentru aprovizionarea trupelor noastre germane, iar banii pentru plata salariilor muncitorilor din întreprinderile noastre petroliere trebuie zi de zi de-a dreptul cerșiți de la români! În domeniul clearingului, guvernul român nu face nici un efort pentru a pune la dispoziție contravalarea corespunzătoare pentru devizele plătite pînă acum în valoare de 50 milioane franci elvețieni (pînă acum *〈au pus la dispoziție〉* cca 6 milioane franci elvețieni!). Autoritățile de stat române nici nu se gindesc să îndeplinesc obligațiile de plată *〈provenite〉* din cumpărarea mărfurilor germane.

Ceea ce domnul Clodius și domnul Neubacher n-au realizat nu poate realiza nici domnul Blessing, dacă guvernul român nu poate fi constrins să-și îndeplinească datoriile care rezultă din alianța cu Reichul în domeniul militar, ca și în cel al economiei de război. În caz contrar, nici domnul Blessing nu are la dispoziție decât argumente, de care români țin tot atât de puțin seamă cît și de ale mele proprii sau de argumentele domnului Clodius, deși Blessing, ca nimeni altul, ar fi, desigur, în stare să argumenteze temeinic românilor ce trebuie să facă ei în mod necesar și el ar putea fi pentru ei un consilier cu adevărat expert și loial. El trebuie deci să apără și acolo în calitate de consilier care dispune de o putere politică corespunzătoare și de posibilități de influențare corespunzătoare. În caz contrar nu-mi pun nici un fel de speranțe în trimiterea lui Blessing.

Rezum mai jos opinia mea :

Consider că este imperios necesară trimiterea în România a unui insărcinat cu probleme economice de prim rang al guvernului Reichului,

cu misiunea de a se îngriji de o politică economică și valutară care să țină seama de interesele germane — dar și de interesele comune — ale economiei de război și care să întrunească în mîna sa *totalitatea* intereselor germane ale economiei de război, să reprezinte unitar *(aceste interese)* atât față de guvernul român, cit și față de autoritățile guvernamentale germane. Directorul general Blessing este, după părerea mea, personalitatea cea mai indicată. Dificultățile economice prezente cu România nu sunt totuși de natură economică, ci în primul rînd de natură *politică*. Atâtă timp cit guvernul român nu are bunăvoiință să facă ceea ce este necesar — și acesta este cazul în prezent în *toate* problemele economice și financiare — sau atâtă timp cit nu există posibilitatea să realizăm acest lucru cu mijloacele puterii politice, *oricare expert* în probleme economice va eșua în mod sigur. În cazul acesta, trebuie lăsat mai departe să se descurce domnul Clodius — a cărui poziție nu este în adevăr deloc de invidiat — și trebuie lăsat guvernul român să poarte deplina răspundere pentru refuzul său față de cererile germane îndreptățite și necesare în legătură cu economia de război, *(refuz)* ale cărei consecințe se vor intoarce în cele din urmă cu siguranță chiar împotriva românilor însăși. În orice caz, nimici nu-și poate lăsa răspunderea de a încredința unui om ca Blessing o misiune care este din capul locului condamnată la eșec. Nu-mi pot imagina decit două soluții promițătoare de succes, și anume: sau să se trimită la guvernul român un însărcinat politic cu cererile de politică financiară și economică ale Reichului precis determinate și stringente, iar însărcinatului politic să i se alăture un însărcinat economic; sau să se trimită guvernului român un consilier economic german care, folosind întreaga autoritate a guvernului Reichului, să determine guvernul român să renunțe la poziția lipsită de înțelegere de pînă acum — în special în probleme de aur, valută, finanțe — și să ia măsurile necesare pentru valorificarea potențialului economic român.

Nu am nici o îndoială că dumneavoastră, mult stimate domnule von Ribbentrop, veți înțelege și veți împărtăși vederile mele în aceste probleme.

Al dumneavoastră,
Semnat: Walther Funk

601

1944 iunie 20. Declarația de constituire a Blocului Național Democrat.

DECLARAȚIE

Partidul NACIONAL-LIBERAL, Partidul NACIONAL-ȚĂRĂNESC, Partidul COMUNIST și Partidul SOCIAL-DEMOCRAT, prin delegații lor, împuerniciți pentru Partidele Național-Liberal și Național-Țărănești de prezidenții partidelor respective, iar pentru partidele Comunist și Social-Democrat de organele lor de conducere, avind în vedere situația

306

gravă în care se găsește România astăzi, în urma înlăturării regimului politic constituțional-democratic și a guvernărilor cu caracter fascist. au hotărît să constituie un BLOC NATIONAL-DEMOCRATIC, care să activeze pentru salvarea țării, avind următoarele țeluri;

1. Încheierea, fără întâzire, în baza ofertei făcute de Aliați a unui armistițiu cu Națiunile Unite (Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii), căutind a obține condițiunile posibile, cele mai bune pentru interesele țării.

2. Ieșirea României din Axă, eliberarea țării de ocupație germană, alăturarea ei de Națiunile Unite și restabilirea independenței și suveranității naționale.

3. În acest scop: înlăturarea actualului regim de dictatură și înlocuirea lui cu un regim constituțional democratic, pe baza acordării drepturilor și libertăților civice tuturor cetățenilor țării.

4. Menținerea unei ordini democratice și realizarea păcii, conform cu interesele statului și poporului român.

5. Prezentul acord intră imediat în vigoare și obligă partidele contracstante la organizarea și ducerea în comun, fără nici o întâzire, a acțiunii, pentru realizarea punctelor mai sus stabilite.

P.S. Se face mențiunea că, în timpul discuțiunilor pentru constituirea acestui bloc, delegații partidelor Comunist și Social-Democrat au propus și participarea grupărilor: FRONTUL PLUGARILOR, UNIUNEA PATRIOTICĂ și PARTIDUL MUNCITOARESC ȘI ȚĂRĂNESC. În urma discuțiunilor avute asupra acestei propuneri delegații partidelor Național-Țărănesc și Național-Liberal declară că intrucit cele patru partide democratice din acest bloc, reprezintă aproape unanimitatea de opinii a țării și a forțelor politice care au combătut în permanență, atât orientarea alături de Axă, cât și regimurile de dictatură, în interior, toți delegații au căzut de acord ca „blocul” să fie constituit numai din aceste 4 partide.

Formațiunile politice care alcătuiesc BLOCUL NAȚIONAL-DEMOCRATIC își păstrează întreaga independență ideologică și politică, acordul intervenit neprivind decit punctele mai sus fixate.

20 iunie 1944

■ „România liberă”, an 11, nr. 9, din 10 august 1944.

602

1944 iunie 21. Notă informativă a Chesturii poliției Ploiești referitoare la legăturile organizației regionale P.C.R. Prahova cu unii oameni politici democrați din județ.

Problema comunistă

**Chestura Poliției Ploiești
Biroul Siguranței
Nr. 1893**

**Sursă sigură
C. 207
21 iunie 1944**

Notă informativă

În legătură cu coeziunea dintre elementele comuniste din regiune și parte din conducătorii fostului Partid Național-Țărănesc, observațiunile și informațiunile de pînă în prezent ale organelor noastre au stabilit :

Încă din vara anului 1943, conducerea Regionalei comuniste de Prahova, printr-o serie de interpuși ai săi, menținea permanent contact cu dr. Filuță Popescu, actualmente evacuat în comuna Homoriciu-Prahova și av. Paul Grigorescu, actualmente evacuat la Sinaia.

Pe timpul cercetărilor ce s-au făcut la această chestură în legătură cu activitatea Regionalei comuniste de Prahova, cei doi prin relațiile de care dispun, au căutat să creeze situații favorabile celor arestați, căutînd a lansa zvonuri că la mijloc nu este vorba de o acțiune ocultă de subminare a statului, ci de o mișcare muncitorească care cauță să-și revendice în mod legal anumite drepturi.

După ce organele noastre au deferit Parchetului Curții Marțiale Ploiești pe reprezentanții conducători ai organizației, cei doi au continuat să angajeze apărarea unora în fața Curții Marțiale Ploiești—Văleni, prin diversi avocați prieteni. Nu este mai puțin adevărat că aceștia n-au putut găsi avocați locali care să-i apere, dar se pare că au izbutit totuși să nască impresia că justiabilitii nu sunt atit de periculoși după cum îi indică organele de siguranță în dosarul de anchetă.

După condamnările date în această cauză de Curtea Marțială Ploiești, în special dr. Filuță Popescu a continuat să arate cercurilor sale intime că în Prahova n-a existat organizație comunistă, ci una de patrioți, iar pe de altă parte consolează familiile celor condamnați.

Raportat Inspectoratului Regional de Poliție Ploiești.

Chestorul Poliției Ploiești,

Lt. colonel

⟨indescifrabil⟩

Şeful Biroului Poliției Siuranței,

⟨indescifrabil⟩

■ Arhivele Statului județul Prahova, fond 265, dosar nr. 103/1944, f. 141.

603

1944 iunie 22. Notă a Serviciului special se informării în legătură cu demersurile reprezentanților P.C.R. de a se consolida și lărgi Blocul Național Democrat.

22 iunie 1944

Dl Bejan știe de la dl Tătărăscu că fruntașii comuniști au făcut cunoscut dlui Maniu următoarele :

— discuțiunile în jurul creării blocului opoziției durează de prea multă vreme și amenință ființa însăși a blocului. Timpul acesta ar fi putut fi folosit cu succes pentru trecerea la acțiunea de teren.

308

Dl Pătrășcanu a comunicat dlui Maniu că în cazul cind discuțiunile vor mai intirzia, Partidul Comunist este hotărît să treacă la o *acțiune pe cont propriu*. Aceasta fără a abandona blocul. În momentul cind blocul va fi perfectat, Partidul Comunist va pune la dispoziția organismului politic creat toate rezultatele acțiunii sale pe teren. Înă atunci însă trebuie să mai treacă un oarecare timp, Partidul Comunist socoate că nu mai poate aștepta.

Discuțiunile cu dl Maniu pe această chestiune nu par să fi dus la rezultatul dorit de comuniști, astfel incit este de așteptat ca cele comunicate de dl Pătrășcanu să fie traduse în practică. În acest caz dl Pătrășcanu va fi ajutat pe teren de dl Tătărășeu și de dl Ralea, cu care a semnat cunoșterul acord politic. Dl Tătărășeu ar urma să plece în acest scop în țară și să ia contact cu o serie de amici care dețin roluri în administrațiile locale, precum și cu prieteni politici care i-au promis să-l secondeze în acțiunea sa.

■ Arhivele Statului București. Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 68–69.

604

1944 iunie 23. Notă informativă în legătură cu arestarea unui grup de comuniști în județul Caraș.

Inspectoratul General al Jandarmeriei
Nr. 433 din 23 iunie, 1944, ora 12

Buletin informativ special

Urmare la „Buletinul informativ” nr. 428, din 20 iunie cr., referitor la identificarea unui grup de comuniști în județul Caraș, informăm :

În urma cercetărilor făcute, conducătorul grupului, avocatul Popa Pavel, a fost arestat.

Au mai fost arestate alte 26 persoane din Boeșa Română, identificate că fac parte din grup.

Numeroase arme transportate de un autocamion cu număr și acte militare plecat din Timișoara s-ar fi adus de la Cugir și încărcat în autocamioane la Lugoj.

Cercetările sunt în curs și se fac personal de comandantul Legiunii Jandarmi Caraș.

Informație sigură

Comunicat :

- Ministerul Afacerilor Interne — Cabinet.
- Subsecretar de Stat Poliție M.A.I.

- Marele Stat Major — Secția 2
- Serviciul Special de Informații
- Direcția Generală a Poliției.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 70.

605

1944 iunie 23. Notă informativă a Serviciului special de informații către Ion Antonescu cu privire la preocupările forțelor politice burgheze că România să încheie armistițiul cu Națiunile Unite.

S.S.I.

23 iunie 1944

Notă cu privire la chipul în care
apreciază Maniu posibilitățile de armistițiu
ale României

În comunicările noastre precedente am arătat că Maniu și Dinu Brătianu socotesc că vor putea interveni, în mod eficace, *într-un moment determinat de desfășurarea situației militare*, pentru a provoca cererea de armistițiu a României.

Maniu și Dinu Brătianu se intemeiază :

— Pe convingerea că frontul germano-român nu va putea rezista noii ofensive rusești ce se așteaptă ;

— Pe încredințarea că *în momentul prăbușirii frontului, dl mareșal Antonescu se va retrage și va da posibilitatea opoziției democratice să-și îndeplinească rolul ei* ;

— Pe posibilitatea ca, *în aceste condiții, să se poată alcătui un guvern, care să încheie armistițiul, să evite ocuparea militară a rușilor pe tot teritoriul țării, să păstreze administrația românească și să continue negocierile pentru ameliorarea termenilor de capitulare* ;

— Pe convingerea că acordul cu comuniștii va înlesni o formăriune de guvern largă și față de care Moscova să aibă mai multă bunăvoie.

Acestea fiind convenite, Maniu e preocupat de două probleme : desfășurarea situației militare, pentru a-și da seama cînd se va apropia momentul propice armistițiului și de negocierile duse de Știrbei și Vișoianu în străinătate, pentru a vedea în ce măsură se pot obține ameliorări și concesii.

Maniu ia deci contact foarte des cu informatorii și „experții” săi militari, care îi pun la îndemînă un material de documentare în mod permanent.

Întrevederea dintre Mihai Popovici și
Ministrul Finlandei

Maniu socotește că problema finlandeză, privită atât din punct de vedere militar cit și politic, e edificatoare pentru situațunea noastră.

Pentru a avea o oglindă mai exactă a situației, Maniu a însărcinat pe Mihai Popovici să ia contact cu Palin, ministrul Finlandei, și să obțină informații cu privire la intențiunea cercurilor superioare din Helsinki.

310

Mihai Popovici a văzut pe Palin, întimplător, indată ce s-a aflat de căderea Viborgului.

Palin a declarat :

— Că este uluit de căderea Viborgului, care trebuia să se producă mai tîrziu, întrucît avea fortificații puternice ;

— Că de aici înainte Finlanda intră într-o fază dintre cele mai grele ;

— *Că situația Finlandei depinde de chipul în care rușii înțeleg să apară ca mare putere.*

Mihai Popovici a comunicat lui Maniu că a rămas cu impresiunea că finlandezii nu speră decît în bunăvoița Moscovei și în necesitățile tactice ale lui Stalin de a oferi țărilor mici condiții mai bune, chiar după ce ele să intîrâneze militarește.

La rîndul său, Maniu crede că Stalin va socoti util un gest care să impresioneze lumea anglo-saxonă, arătînd atitudinea largă a Moscovei față de țările mici.

„Înainte de 15 august — România va termina războiul”
spune Maniu

În același timp Maniu a însărcinat pe generalul Constantinescu-Claps, unul din „expertii” săi militari, să-i infățișeze posibilitățile militare ale României, în momentul de față, și sprijinul pe care s-ar putea conta din partea armatei germane.

Bazat pe această documentare, Maniu — în cadrul unei expuneri făcute amicilor săi în ziua de joi 22 iunie a.c. la Snagov — a declarat :

1) *Că menține afirmația că România va putea să facă armistițiul —, înainte de a păti ce a pătit Finlanda” ;*

2) *Că România va fi terminat războiul înainte de 15 august.*

Acstea declarații — și tonul de siguranță folosit de Maniu — au făcut o mare impresie în cercurile național-țărănești.

Polemica privitoare la cartelul cu comuniștii

Polemica în legătură cu condițiile în care diferite grupări democratice au încheiat înțelegeri cu comuniștii s-a extins.

Grupul Ralea — Ghelmegeanu s-a grăbit la rîndul său să facă unele precizări. El afirmă :

— Că nu există un acord scris și semnat între comuniști și Maniu — Dinu Brătianu ;

— În schimb, există un acord scris între comuniști și reprezentanții grupărilor de stînga (prin grupări de stînga, Ralea înțelege grupările radicale democratice, între care prenumeră și grupul Tătărăscu —, în opoziție cu grupările Maniu — Dinu Brătianu, înfățișate ca „grupări de dreapta democratică”.

— Comuniștii au semnat un cartel cu grupul Ralea — Ghelmegeanu și grupul dr. Topa (fost iorghist)¹ ;

La 26 mai 1944, s-a constituit Coaliția Național-Democratică formată din Partidul Comunist Român și organizațiile democratice aflate sub influență sa (Frontul Plugărilor, Uniunea Patrioților, Madosz-ul Partidul Social-Democrat, Partidul Socialist — Țărănesc, gruparea liberală tătărăsciană și Partidul Național-Democrat al dr. Petre Topa), cu care ocazie s-au formulat propuneri pentru ieșirea României din război, restabilirea raporturilor cu Puterile Aliate, eliberarea teritoriului național de sub jugul trupelor de ocupație și reincorporarea Transilvaniei de nord.

— După semnare, Tătărăscu a fost invitat să adere, ceea ce a făcut. Tătărăscu și Ralea au informat Palatul și legațiile neutre despre acordul cu comuniștii și despre intenția ce o au de a lupta în contra incercării lui Maniu și Dinu Brătianu „de a proclama moartea civilă pentru cei care au părăsit grupările național-țărănești și liberală și care ar putea să mai aibă vreun rol în viața publică”.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 71.

606

1944 iunie 24. Notă informativă prin care se semnalează răspândirea, în comuna Foeni, județul Timiș-Torontal, a unor manifeste comuniste, semnate „Comitetul bănățean de luptă”.

**Nr. 434
din 24 iunie 1944**

În comuna Foeni, județul Timiș-Torontal, s-a găsit un număr de 5 manifeste cu caracter comunist, intitulate „Români” și semnate jos de „Comitetul bănățean de luptă”¹, prin care populația, armata și muncitorii sunt îndemnați să treacă la acțiuni de sabotaj în spatele frontului, distrugându-se tot ceea ce servește războiului „hitlerist”.

S-au luat măsuri pentru identificarea colportorilor.

Informație sigură.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 72.

607

1944 iunie 24. Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam referitor la crearea unui resort medical cu scopul de a asigura asistență medicală membrilor P.C.R., în primul rînd celor aflați în elanșătinitate.

Poliția de Reședință Oravița
Biroul Siguranței
Nr. 2789 S., din 21.VI.1944

Secret
Intrare nr. 567
1944 luna iunie, ziua 24

¹ Reprodus în buletinul rezumativ al Ministerului Justiției, alcătuit pentru perioada 4 – 12 iunie 1944.

Către
Detașamentul de Poliție Jam

În conformitate cu ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara nr. 5998 S. din 16.VI.1944, vă facem cunoscut că suntem informați că Comitetul Central al Apărării (Ajutorul Roșu) a luat hotărîrea să creze un resort medical din care să facă parte medicii membri sau simpatizanți ai mișcării. Rostul acestui resort este de a da ajutorul medical membrilor organizației în scopul de a ridica moralul și de a stringe contactul între elementele partidului.

De asemenea din punct de vedere conspirativ înființarea acestui resort este oportuna în special pentru elementele ce activează în completă clandestinitate, care vor primi asistența medicală necesară numai prin legăturile mișcării.

În conformitate cu ordinul Direcției Generale a Poliției 8582 S. din 9.VI.1944, dispuneți verificarea informației și urmărirea chestiunii în sectorul dv. raportind constatările făcute pînă la 24.VI.1944.

Şeful Poliției,
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Caraș-Severin, fond Detașamentul de poliție Jam, dosar nr.14, f. 100.

608

1944 iunie 24, Madrid. Telegramă a ambasadorului american în Spania, Carlton J. H. Hayes, privind unele contacte pe care un funcționar al Legației americane le-a avut cu diplomați români din Madrid în legătură cu situația în care se află România și cu perspectivele acesteia de a ieși din război. Instrucțiuni date lui Hayes de către Departamentul de Stat. Notă a Ministerului de Externe al României.

Madrid, June 24, 1944, midnight
Received : 11 :20 p.m.

Secretary of State
Washington
Secret

2218. I have transmitted under cover of despatch No. 2633 of June 21, which has already gone forward by pouch, a memorandum regarding certain information requested on behalf of the Rumanian Government.

Today at the behest of Grigoriu¹, First Secretary of the Rumanian Legation, to whom reference was made in my 996, March 22,5 p.m., Butterworth² met with him, Coste, Counsellor of the Rumanian Legation in Lisbon and formerly Chargé d'Affaires in Washington, and Barbul³,

said to be Chef de Cabinet of the Prime Minister and Minister for Foreign Affairs. It was made clear that such a meeting was agreed to merely to provide the Rumanian officials in question with an opportunity to explain their purpose in sending to the Embassy through an intermediary the document in question. At the outset of the meeting it was also made clear to them that no commitments or authoritative statements were being made on behalf of the Embassy or the United States Government.

Barbul stated that when he left Rumania almost two months ago he did so under orders of the Prime Minister for the purpose of making contact with this Embassy at the appropriate moment⁴. Subsequently communications had been received from Bucharest, the latest of which was only six days old. The Rumanians indicated that the memorandum was an elaboration of the instructions received from Bucharest and was not to be regarded as a formal document.

In brief they represented that Rumania now found itself in an untenable position and that with the initiation of the invasion of France they had given up hope of Anglo-American invasion of the Balkans. Accordingly the Rumanian Government „if only as a matter of conscience” had to obtain authoritative information as to the extent of Anglo-American participation in practice in arrangements in connection with the surrender of Rumania and that such information was necessary in „preparing the ground” for surrender. In this connection they elaborated at great length on their fears of being placed solely at the mercy of Russia. They indicated that their Government recognized that the American and British Governments would take no action without consultation with Russia; what it desired to know was the extent to which the United States and Great Britain would participate with Russia in the disposition and operations in the event of Rumanian surrender.

Incidentally, the Rumanians stated that in the latter part of February the Russians made an approach to the Rumanian Government through their Minister in Bern and again as recently as 20 May through an intermediary in Stockholm. Mention was also made of an approach in March by the American Military Attaché⁵ at Ankara to the Rumanian Military Attaché⁶ on the former’s initiative.

Hayes

Department of State

Washington, June, 30, 1944

Amembassy
Madrid (Spain)

1858. The despatch mentioned in your 2218, June 24, has not yet been received. The Department does not wish, however, to delay apprising you of its attitude toward such approaches by representatives of the enemy satellites, particularly since a document requesting information on behalf of the Rumanian Government would not of itself require a reply.

This Government, together with the British and Soviet Governments has taken pains to give the Rumanians clear and repeated warnings of the folly of their course, yet they have continued to participate in the war against the Soviet Union and otherwise to collaborate with Nazi Germany. The Rumanian leaders have failed to heed these warnings or to profit by the opportunity they have had to come to terms. They can now scarcely expect this or any Allied government to answer questions or to fill questionnaires providing them with political assurances for the future, however, important such assurances may seem to them or however useful they might be in „preparing the ground” for surrender.

The Rumanians have long known that the way was open to them to reach the representatives in Cairo of the three principal Allies, the Soviet Union, the United Kingdom and the United States. They should now realize that the hour is late and that action is required. Above all, they should know that no aspect of the problem of Rumanian surrender can be dealt with by any one or two of the principal Allies, which act in such matters on a basis of full mutual consultation and understanding.

The sense of the foregoing may be conveyed to any Rumanian representatives with whom members of your staff may have occasion to be in informal contact.

Hull

Memorandum purportedly emanating from the Rumanian ministry of foreign affairs concerning the possible surrender of Rumania

In order to get, at the earliest possible moment, to formal negotiations between Rumania, on the one hand, and the United States, the United Kingdom and the Soviet Union, on the other hand, His Excellency the American Ambassador is kindly requested to obtain the following elucidations :

1) Are the armistice conditions going to be jointly formulated by all the three Allied Governments ?

2) Are the negotiations for an armistice going to be conducted by the plenipotentiary representatives of the three powers ?

3) Is the convention of armistice to be signed apart from Rumania, by all the three principal Allied powers ?

His Excellency the American Ambassador is further more kindly requested to obtain — if possible — information of the following points.

1) What would be the position of the Rumanian Army as created by the convention of armistice ?

2) From information received from Bucharest (See note hereto attached), it appears that the Government of the Soviet Union intend to reserve themselves, in the convention of armistice, the right of „free passage” for their troops through the Rumanian territory. Therefore, it would be important to known the opinion of the U.S. Government as to the legal and *de facto* position of such Russian troops. Especially, points like the following need clarification :

a) Should the "free passage" turn, in practice, into military occupation, to what extent is the U.S. Government prepared to take part thereto and to what extend consider the same Government possible a British participation?

b) Would such participation take the form of more Allied commissions of control, or would it amount to the effective presence of Anglo-American military units on Rumanian soil?

c) In the first case, do the U.S. Government (or the Allied Governments) simply contemplate the establishment of a central commission of control — to be attached to the Supreme Commander of the Russian Army of Rumanian territory (for instance, an Allied body on the model of the Consultative Council for Italy) — or, do they consider the establishment of a central commission maintaining delegates in every region, district or administrative center in the occupied territory?

3) It appears — from some of the public statements made by the Allied leaders — that the Rumanian people will enjoy the generally recognized freedom to choose their own Government. It is clear that the undisturbed exercise of this freedom would be impossible as long as a Russian Army would be present on Rumanian soil?

Considering, on the other hand, this impossibility of a free consultation of popular will in the presence of the army of a nation whose spiritual, political, social and economic beliefs and methods differ fundamentally from those prevailing in Rumania, — considering, on the other hand, that the Allied Powers often expressed their resolve to establish, in the territories to be occupied by their armies, democratic governments, — the question arises whether the following solution could not meet with general acceptance :

The supreme constitutional authority (The King) should appoint a government composed of proven democratic personalities, to be chosen among the political parties that constantly enjoyed the people's confidence at the parliamentary elections held during the most recent period when such elections were free (1919 — 1937).

4) The Italian precedent is an indication as to the grave consequences and the heavy sacrifices that would ensue for Rumania from her signing a convention of armistice. In order to facilitate the taking of such a weighty decision and particularly with a view to overcome the internal difficulties inherent to a step that appears to many as an act of national suicide, it is essential that Rumania should be enlightened in advance on points like the following :

a) Considering the tremendous destructions that Rumania shall have to suffer as a result of the fierce resistance that (because of her essential interest to preserve the Romanian oilfields) Germany is expected to oppose to Rumania's withdrawal from the war, — could the hope be entertained that the United States and Great Britain would assist in the reparations of destructions caused as a consequence of Rumania's decision to quit the war — or at least that the Allied Governments would abstain from claiming any indemnities or reparations?

b) Are the Allied Governments prepared to stand by the principle, often proclaimed by the United States' and the United Kingdom's Go-

vernments, that the territorial issues should be left in abeyance until the peace conference?

However, in order to extend to Rumania at least some guarantee, wouldn't it be possible to agree in principle that — in regard to Rumania's boundaries — the legal position existing at the beginning of August 1940 will be recognized? (Such agreement seems consistent with the position taken by the Government of the Soviet Union).

c) In view of the harmful indiscretions (press reports, etc.) which occurred in connection with Prince Stirbey's mission, would it not be possible for the Allied Governments to give a definite assurance that the armistice negotiations will be surrounded by the utmost secrecy?

It is hoped that the U.S. Government would appreciate the importance of these elucidations and that they would interpret the wish of obtaining them, as an expression of the deep concern felt by the Rumanian nation for their own future. Such elucidations could be given to an important Rumanian personality who would be entrusted with the mission of establishing, at the earliest possible moment, contact with His Excellency the American Ambassador. Steps will be taken to facilitate the departure from Rumania of this personality. However, should His Excellency the American Ambassador be in position to give some enlightenment in connection with the above mentioned questions, such information could be conveyed through the existing channels: care will be taken to have them urgently transmitted to Rumania. In this last case, the nature and the purport of the Rumanian emissary's mission could be modified and further clarified.

(“Note” attached)
(See pag. 1)⁷

According to information available in Bucharest, the Government of the Soviet Union would have the intention of offering to Rumania the following armistice conditions:

- 1) Surrender of the Rumanian armed forces in the hands of the Soviet Army — or military cooperation therewith. In the last case, the Soviet Government would rearm the Rumanian divisions.
- 2) Freedom of movement and passage for the Soviet Army through Rumanian territory — as required by the military situation.
- 3) Repatriation of Soviet and Allied prisoners of war and internees.
- 4) Restoration of the Russian-Rumanian boundary in accordance with a so-called “Soviet-Rumanian agreement of 1940”.
- 5) Assistance and even military support to Rumania with a view to her recovering the territory she lost (in 1940) by the Vienna award (Northern Transylvania).
- 6) War indemnities (amount unspecified).

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 977—990; The National Archives of the United States, Washington D. C., General Records of the Department of State (R. G. 59), European War 740.00119 EW 1939/2740.

Madrid, 24 iunie 1944, miezul
nopții
Primită : 11:20 p.m.

Secretarul de stat
Washington
Secret

2218. Am transmis sub forma unei telegrame cu nr. 2633 din 21 iunie, care plecase înainte prin curier, o notă referitoare la anunțate informații solicitate în numele guvernului român.

Astăzi, la cererea expresă a lui Grigoriu,¹ primul secretar al Legației române, la care s-au făcut referiri în telegrama mea 996, martie 22,5 p.m., Butterworth² s-a întîlnit cu el, cu Coste, consilierul Legației române la Lisabona și fost însărcinat cu afaceri la Washington, și cu Barbul³ despre care se spune că ar fi șeful de cabinet al primului ministru și ministrului de externe. S-a afirmat clar că o astfel de întrevedere a fost acceptată doar pentru a oferi oficialităților române respective prilejul de a explica scopul pentru care s-ar trimite la ambasadă, printr-un intermediar, documentul în chestiune. La începutul întrevederii li s-a spus, de asemenea, în mod clar că nici un angajament sau vreo declarație autorizată nu urmează a fi făcută în numele ambasadei sau al guvernului Statelor Unite.

Barbul a declarat că atunci cînd a plecat din România, în urmă cu aproape două luni, a făcut aceasta din ordinele primului ministru cu scopul de a lăsa contact cu Ambasada americană la momentul oportun⁴. Ulterior s-au primit unele comunicări de la București, dintre care ultima a fost acum șase zile. Români au menționat că nota reprezenta prelucrarea unor instrucțiuni primite de la București și nu urmează a fi privită ca un document oficial.

Pe scurt ei au declarat că România se află acum într-o situație care nu mai poate dăinui și că o dată cu inițierea debarcării în Franță ei au renunțat la speranța într-o debarcare anglo-americană în Balcani. În consecință, guvernul român, „chiar și numai că o problemă de conștiință”, trebuie să obțină informații autorizate în ceea ce privește dimensiunile participării concrete anglo-americane la aranjamentele legate de capitularea României și că astfel de informații sunt necesare în vederea „pregătirii terenului” pentru capitulare. În acest sens ei au insistat înde-

¹ Scarlat Grigoriu.

² W. Walton Butterworth, secretar II al Legației americane în Portugalia.

³ Gheorghe Barbul, anterior fusese secretar de legație la Stockholm.

⁴ Astfel de contacte mai avuseseră loc în octombrie 1943 între Scarlat Grigoriu și ambasadorul Hayes, în urma cărora se comunica la București că angajarea unor discuții ar determina obținerea unei „garanții americane secrete”. Departamentul de Stat a comunicat ambasadelor sovietică și britanică la Washington despre con vorbirile de la Madrid. În acest sens, Cordell Hull, secretarul de stat american, în seria președintelui Roosevelt, aflat în drum la acea dată spre Conferințele de la Cairo și Teheran: „Departamentul a remis ambasadelor britanică și rusă un *aide-mémoire* privind contactul României cu ambasadorul de la Madrid în vederea stabilirii unor condiții de pace. Ambasadele au fost informate că ambasadorul a subliniat că singura condiție este capitularea neconditionată și a sugerat că România ar fi dornică să inițieze pașii în legătură cu aceasta. Remarcile ambasadorului american la Madrid au fost trimise lui Mihai Antonescu, de la care a emanat inițiativa”. (*Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers, Cairo and Teheran*, p. 245.) Raportul ambasadorului Hayes din 15 noiembrie 1943, în care relata despre întrevederea cu Scarlat Grigoriu, nu a fost inclus în seria *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers*.

lung pe echipa lor de a fi lăsați singuri la bunul plac al Rusiei. Ei au arătat că guvernul lor și-a dat seama că guvernele american și britanic nu vor întreprinde nici o acțiune fără o consultare cu Rusia; ceea ce se dorește să se știe este măsura în care Statele Unite și Marea Britanie vor participa, alături de Rusia, la aranjamente și operațiuni în cazul capitulării României.

Printre altele, românii au declarat că în ultima parte a lunii februarie, rușii au făcut o propunere guvernului român prin intermediul ministrului lor la Berna și încă una cu puțin înainte de 20 mai printr-un mijlocitor la Stockholm. S-a menționat, de asemenea, un demers din martie al atașatului militar american⁵ la Ankara către atașatul militar român⁶ la inițiativa acestuia din urmă.

Hayes

Departamentul de Stat

Ambasada americană
Madrid (Spania)

Washington, 30 iunie 1944

1858. Telegrama menționată în raportul dv. 2218 din 24 iunie nu a fost încă primită. Departamentul nu dorește, cu toate acestea, să amine informarea dv. privind atitudinea sa față de astfel de demersuri ale reprezentanților (țărilor) inamice satelite, mai ales că un document cerind informații în numele guvernului român nu ar presupune prin sine un răspuns.

Guvernul american împreună cu guvernele britanic și sovietice s-au străduit să-i facă pe români să înțeleagă clar și le-au adresat repetitive avertismente asupra cursului lor nebunesc, însă ei au continuat să participe la război împotriva Uniunii Sovietice și să colaboreze astfel cu Germania nazistă. Conducătorii români nu au dat atenție acestor avertismente și nu au profitat de prilejul pe care l-au avut de a ajunge la o înțelegere. Acum ei nu se mai pot aștepta cătuși de puțin ca guvernul american sau oricare din guvernele aliate să răspundă la întrebări sau să completeze chestionare care să le ofere asigurări politice pentru viitor, oricără de importante ar părea pentru ei aceste asigurări sau oricără de utile pot fi ele în „pregătirea terenului” în vederea capitulării.

Români știau de mult că drumul le era deschis pentru a ajunge la reprezentanții de la Cairo ai celor trei aliați principali, Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite. Ei trebuie să-și dea seama acum că e înțeles și că se cere o acțiune. Pe lîngă toate acestea ei trebuie să știe că nici un aspect al problemei capitulării României nu poate fi tratat cu unul sau doi dintre principali aliați, care acționează în astfel de probleme pe bază de consultări și înțelegere reciprocă.

⁵ W. Trammell.

⁶ Tr. Teodorescu.

Sensul celor de mai sus poate fi declarat oricărui reprezentant român cu care membrei personalului dv. ar putea avea ocazia să se afle în legături de informare.

Hull

Notă emanată, după cum se susține, de la Ministerul de Externe român privind posibila capitulare a României.

Cu scopul de a intra, în timpul cel mai scurt posibil, în tratative oficiale, între România, pe de o parte, și Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite, pe de altă parte, Excelența Sa domnul ambasador american este rugat respectuos să obțină următoarele lămuriri :

1. Condițiile de armistițiu urmează să fie formulate împreună de toate cele trei guverne aliate?

2. Negocierile în vederea unui armistițiu urmează să fie purtate de plenipotențiarii respectivi ai celor trei mari puteri?

3. Convenția de armistițiu urmează să fie semnată, în afara de România, de toate cele trei puteri aliate principale?

Excelența Sa, domnul ambasador american, mai este rugat în mod respectuos să obțină — dacă este posibil — informații asupra următoarelor aspecte :

1. Care va fi situația armatei române așa cum va fi stabilită de convenția de armistițiu?

2. Din informațiile primite de la București (vezi nota anexată) se pare că guvernul sovietic intenționează să-și rezerve în convenția de armistițiu dreptul de „liberă trecere” pentru trupele sale prin teritoriul românesc. De aceea, ar fi important de cunoscut opinia guvernului S.U.A. privind situația legală și *de facto* a unor astfel de trupe rusești. În special aspecte cum ar fi următoarele, necesită o clarificare :

a) Dacă „libera trecere” se va transforma, în practică, într-o ocupație militară, în ce măsură este guvernul S.U.A. pregătit să ia parte la aceasta și în ce măsură același guvern consideră posibilă o participare britanică?

b) Această participare va căpăta mai mult forma unor Comisii aliate de control sau va ajunge pînă la prezența efectivă a unor unități militare anglo-americane pe pămîntul românesc?

c) În primul caz, guvernul S.U.A. (sau guvernele Aliate) preconizează pur și simplu instituirea unei Comisii centrale de control — care să fie atașată pe lîngă Comandantul Suprem al armatei ruse pe teritoriul românesc (de exemplu un organism aliat după modelul Consiliului consultativ pentru Italia) sau ia în considerare stabilirea unei Comisii centrale care să aibă delegați în fiecare regiune, județ sau centru administrativ din teritoriul ocupat?

3. Se pare — după unele din declarațiile publice făcute de conducătorii Aliați — că poporul român se va bucura de libertatea general recunoscută de a-și alege propriul său guvern. Este clar că exercitarea nestinjenită a acestei libertăți ar fi imposibilă atîta vreme cît o armată rusă s-ar afla pe pămîntul românesc.

Luind în considerare, pe de o parte, această imposibilitate de a consulta în mod liber voînța populară în prezența armatei unei națiuni ale cărei metode și convingeri spirituale, politice, sociale și economice

diferă fundamental de acelea existente în România ; — luind în considerare, pe de altă parte, că puterile aliate și-au exprimat adesea hotărirea de a stabili în teritoriile ce urmează a fi ocupate de armatele lor, guverne democratice — problema se pune dacă soluția următoare nu ar putea obține acceptarea generală :

Autoritatea constituțională supremă (regele) să numească un guvern compus din personalități democratice dovedite, ce urmează a fi alese din rîndul partidelor politice care s-au bucurat permanent de încrederea poporului la alegerile parlamentare ținute în cea mai recentă perioadă cînd aceste alegeri erau libere (1919—1937).

4. Precedentul italian este un indiciu al gravelor consecințe și marilor sacrificii ce ar fi impuse României ca urmare a semnării de către aceasta a unei convenții de armistițiu. Cu scopul de a ușura luarea unei astfel de hotărîri importante și, mai ales, în vederea surmontării dificultăților inerente unui pas care pare multora un act de sinucidere națională, este important ca România să fie lămurită dinainte asupra unor aspecte cum ar fi următoarele :

a) Luind în considerare imensele distrugeri pe care România le va suferi ca urmare a rezistenței tenace pe care Germania este de așteptat să o opună ieșirii României din război (datorită interesului ei major de a păstra terenurile petrolifere românești) se poate spera că Statele Unite și Marea Britanie ar oferi asistență în repararea distrugerilor provocate ca urmare a hotărîrii României de a ieși din război sau cel puțin ca guvernele aliate să se abțină de la a pretinde plata oricărora daune sau despăgubiri ;

b) Sunt guvernele aliate pregătite să respecte principiul, adesea proclamat de guvernele Statelor Unite și Marii Britanii, că problemele teritoriale vor fi lăsate în suspensie pînă la Conferința de pace ?

Dar pentru a extinde asupra României cel puțin unele garanții nu ar fi posibil să se cadă de acord în principiu ca, — în ceea ce privește frontierele românești — situația juridică existentă la începutul lunii august 1940 să fie recunoscută ? (Un astfel de acord ar fi în conformitate cu poziția adoptată de guvernul Uniunii Sovietice).

c) Avind în vedere indiscrețiile dăunătoare (știri de presă etc.) care s-au comis în legătură cu misiunea prințului Șirbei nu ar fi posibil ca guvernele aliate să dea o asigurare categorică că negocierile de armistițiu vor fi înconjurate de cea mai adineă taină ?

Se speră că guvernul S.U.A. va aprecia importanța acestor lămuriri și că dorința de a le obține se va interpreta ca o expresie a profundei preocupări resimțite de națiunea română pentru propriul ei viitor. Aceste lămuriri pot fi date unei importante personalități românești căreia î se va încredința misiunea de a stabili, cît mai curînd posibil, un contact cu Excelența Sa, ambasadorul american. Vor fi luate măsuri pentru a facilita plecarea din România a acestei personalități. Totuși dacă Excelența Sa, ambasadorul american, ar fi în situația să dea oarecare lămuriri în legătură cu problemele menționate mai sus, aceste informații vor putea fi transmise prin canalele existente ; se va avea grija ca ele să fie transmise de urgență în România. În acest din urmă caz, natura și scopul misiunii emisarului pot fi modificate și clarificate ulterior.

(„Notă” anexată)

(vezi pag. 1)⁷

Potrivit informațiilor care circulă la București, guvernul Uniunii Sovietice ar avea intenția să propună României următoarele condiții de armistițiu :

1. Capitularea forțelor armate române față de armata sovietică sau cooperarea militară concomitent cu aceasta. În ultimul caz, guvernul sovietic va reînarma diviziile românești.
2. Libertatea de mișcare și de trecere pentru armatele sovietice pe teritoriul românesc, după cum o impune situația militară.
3. Repatrierea prizonierilor de război sovietici și aliați și a celor închiși.
4. Restabilirea frontierei româno-ruse în concordanță cu așa-numitul „acord sovieto-român din 1940”.
5. Acordarea de asistență și chiar a unui sprijin militar României în vederea recuceririi de către aceasta a teritoriului pierdut (în 1940) prin Dictatul de la Viena (Transilvania de nord).
6. Despăgubiri de război (sumă nespecificată).

609

1944 iunie 25. Notă informativă a Legiunii de jandarmi București în legătură cu prinderea a doi muncitori care răspindevă manifeste comuniste.

Inspectoratul General al Jandarmeriei
Nr. 437, din 25 iunie 1944

Manifeste comuniste

În ziua de 19 iunie 1944, indivizii : Răzvan Aurel, din str. Arțăru lui nr. 5, de meserie muncitor în gara Mogoșoaia, și Vasile N. Proca, din str. Prelungirea Giulești nr. 193, șofer, ambii din suburbana Marele Voievod Mihai, au fost prinși în timp ce răspindevă manifeste cu caracter comunist.

În textul manifestelor muncitorii ceferiști sunt indemnăți la acte de sabotaj să inceteze lucrul etc.

Indivizii în cauză au fost înaintați Curții Marțiale, împreună cu actele dresate.

Informație sigură

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișarea muncitorască, dosar nr. 46/1944, f. 75.

⁷ Se referă la pagina 1 a notei emanate de la diplomații români.

1944 iunie 26. Notă informativă prin care se semnalează că în stația Recaș, județul Tîrnava Mare, a sărit în aer un tren cu benzină, datorită unei mine cu întîrziere montată pe șină.

Inspectoratul General al Jandarmeriei
26 iunie 1944, ora 19

Buletin informativ special nr. 441
Acțiune teroristă

În noaptea de 25 – 26 iunie crt., orele 22, la intrarea în stația Recaș, județul Tîrnava Mare, a unui tren cisternă, după un minut de la oprire s-a produs o explozie la un vagon cu benzină și de la care s-au mai aprins alte cinci vagoane cisternă încărcate cu benzină și trei vagoane goale garate în același loc.

Din cercetările făcute rezultă că explozia se datorează unui dispozitiv special montat din stația de imbarcare sau triaj, la placa de fier de lingă robinetul de securitate, loc în care s-a produs explozia.

Această explozie a fost astfel calculată cu efectul de întîrziere și a provocat în cisternă o gaură perfect rotundă cu diametru 15 – 20 cm.

Circulația a fost restabilită după circa 2 ore.

Cercetările sunt în continuare.

Informație sigură

Comunicat :

Ministerul Afacerilor Interne – Cabinet
M.A.I. – Cabinet Subsecretariat Stat Poliție
Marele Stat Major – Secția 2
Serviciul Special de Informații

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorască, dosar nr. 46/1944, f. 76.

1944 iunie 26. Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam referitor la înființarea unui birou juridic al P.C.R. cu scopul de a intensifica activitatea de propagandă a partidului și de a asigura apărarea în procesele în care sunt implicați comuniștii.

Poliția de Reședință Oravița
Biroul Siguranței
Nr. 2895, din 23.VI.1944

Secret
Intrare nr. 589
1944, luna iunie, ziua 26

Către
Detașamentul de Poliție Jam

În conformitate cu ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara nr. 6136 S. din 20.VI.1944, vă facem cunoscut că conducerea centrală a Partidului Comunist a hotărît ca biroul juridic al partidului să fie condus de Comitetul Central al Apărării (Ajutorul Roșu). Ca urmare acestei hotărâri membrii din biroul juridic se vor adresa partidului în toate problemele de partid prin legăturile pe care le au.

Tot prin legăturile lor vor primi și material de propagandă al partidului pentru a fi prelucrat.

Această măsură este menită să ajute la intensificarea activității organizației Apărării și pentru dirijarea cu rapiditate a elementelor din Biroul juridic la diferite procese din Capitală sau provincie privind descoperiri de organizații comuniste.

În conformitate cu ordinul Direcției Generale a Poliției nr. 8489 S. din 10.VI.1944, luați măsuri pentru verificarea informației și urmărirea chestiunii, raportând rezultatul pînă la 29.VI.1944.

Şeful Poliției,
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Caraș-Severin, fond Detașamentul de poliție Jam, dosar nr. 14, f. 122.

612

1944 iunie 26. Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam cu privire la atribuțiile biroului juridic creat de P.C.R. care să asigure asistență juridică comuniștilor, patrioților anti-hitleriști și unor categorii de dezertori.

Poliția de Reședință Oravița
Biroul Siguranței
Nr. 2897 S., din 23.VI.1944

Secret
Intrare nr. 590
1944, luna iunie, ziua 26

Către
Detașamentul de Poliție Jam

În conformitate cu ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara nr. 6138 S. din 20.VI.1944, vă facem cunoscut că Comitetul Central al Apărării (Ajutorul Roșu) a dat instrucțiuni Biroului juridic să se ocupe de orice proces în care sunt implicați dezertori sau patrioți antigermani neîncadrați în organizațiile comuniste.

În același scop secretarul organizației Apărării din București a primit o listă de avocați membri sau simpatizanți ai mișcării comuniste, la care urmează să fie îndrumate familiile dezertorilor și ale celorlalți inculpați comuniști spre a putea lua legătura cu ei în vederea organizării Apărării.

Prin asistență judiciară acordată dezertorilor, nesupușilor la concretrare și elementelor trimise în judecată pentru propagandă antigermană, mișcarea comunistă a Ajutorului Roșu scontează în mișcarea comunistă.

Comunicindu-vă cele de mai sus și în conformitate cu ordinul Direcției Generale a Poliției nr. 8948 S. din 12.VI.1944 dispuneți măsurile necesare în sectorul dv. pentru verificarea informației raportind constatărilor făcute pînă la 29.VI.1944.

Şeful Poliției,
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului Județul Caraș-Severin, fond Detașamentul de poliție Jam, dosar nr. 14, f. 123.

613

1944 iunie 26 — iulie 2. Extras din buletinul rezumativ alcătuit de Ministerul Justiției referitor la detașamentul de partizani comuniști organizat la poalele Muntelui Semenie.

Buletin rezumativ

asupra situației interne, alcătuit de Ministerul Justiției după rapoartele parchetelor generale și parchetelor tribunalelor 26 iunie — 2 iulie 1944

În această săptămînă, situația internă prezintă aspectele notate mai jos :

În ce privește *ordinea publică*, sînt de arătat următoarele :

a. *Descoperirea unui nucleu comunist*. Parchetul General Timișoara semnalează că în județul Caraș, pe drumul particular U.D.R. Reșița — Aninoasa s-a găsit în pădure un depozit de alimente și muniții acoperit și ascuns în frunze.

Armele erau îngrijite și unse, putîndu-se deduce că au fost de curind sustrase. S-au aflat : o pușcă mitralieră Z.B. cu toate piesele ambalate în cutia originală, 21 breăți arme Z.B., în bună stare, 6 lăzi de muniții Z.B., lăzi grenade Kisell, mai multe pături și rufărie uzată, o cantitate mare de alimente, de exemplu : conserve, făină, fasole, cartofi, ulei, slănină, cîrnați, zahăr etc. Cercetările Legiunii de Jandarmi Caraș în legătură cu acest depozit de armament, muniții și alimente, găsit la locul „Jervan” din apropierea Reșiței, au continuat cu toată energia și au avut drept rezultat descoperirea și anihilarea unei intregi organizații comuniște și a acțiunii ei, descoperindu-se și reținîndu-se o mare parte a membrilor acestei organizații, urmînd ca în continuare să se lămurească toate amânuințele, punîndu-se în urmărire toți complicii, încă nearestați.

Organizația aceasta are un caracter curat comunist, avînd următoarele scopuri și construcție :

Organizația comunistă din Timișoara a hotărît înființarea unui detașament de partizani în regiunea muntoasă a județului cu sediul la poalele

în muntelui Semenic, nu departe de Reșița. Detașamentul acesta urma să aibă un efectiv de 60 oameni, bine înarmați și prevăzuți cu cele necesare. Scopul detașamentului a fost de a executa atentate, acte de sabotaj importante, care ar fi avut drept urmări împiedicarea și oprirea producției de război etc.

În acest scop s-au numit cadrele acestui detașament, deocamdată compus din 5 persoane, sub conducerea avocatului Popa Pavel, ofițer de rezervă din fortificații, dezertor, care avea drept nume conpirativ „Codru”. Ceilalți 4 erau următorii :

1. Antalog Petru, capul nucleului comunist din Bocșa Română, care purta numele conpirativ de „Poiană”.

2. Bonțilă Axente, un membru al nucleului comunist din Bocșa Română, tot muncitor la fabrica U.D.R. de acolo, cu numele conpirativ de „Fulger”; 3) un soldat dezertor din Regimentul Vinători Timișoara, cu numele de Van Francisc, care nu pare a fi fost pînă acum înregimentat în mișcarea comunistă și care poartă numele conpirativ de „Mugur” și în fine 4) Mieu Nicolae, care avea misiunea de agent de legătură cu numele conpirativ de „Munte”.

Aceștia cinci și-au fixat sediul în pădurile de la poalele muntelui Semenic într-un bordei, avînd asupra lor arme și alimente. Misiunea lor momentană a fost de a organiza detașamentul de partizani cu cei ce urmău să fie trimiși de către centrul comunist Timișoara, precum și cu cei care vor fi reeruatați de ei. În acest scop au cumpărat o mare cantitate de alimente, iar centrul comunist din Timișoara le-a trimis ca prim lot de arme și muniții pe cele găsite în depozitul de la „Jervan”. Armele și munițiile au fost transportate cu un camion al Manutanței din Timișoara, însă pînă în prezent nu s-a putut afla de unde au luat armele. Cert este că aceste arme, grenade și muniții provin dintr-o magazie a unei unități militare, ceea ce se deduce logic din starea lor de întreținere și îngrijire perfectă cît și din alte amănunte. Se bănuiește că armele au fost încărate în camion la Lugoj. Camionul a trecut prin Lugoj la Bocșa Română, unde a luat conducerea lui, pe lingă șofer Antalog Petru, șeful nucleului comunist din Bocșa Română, cu numele conpirativ de „Poiana” care l-a condus pînă la „Jervan” unde a fost debărcat conținutul camionului, iar Antalog zis „Poiana” a scris biletul prin care da indicațiuni șefului lor, avocatul Popa zis „Codru”, unde sînt arinile, care apoi urmău a fi transportate la bordeiul lor de la poalele muntelui Semenic. Șoferul camionului nu a fost încă prins.

Pe baza mărturisirilor date de dezertorul Van Francisc zis „Mugur”, pe care Legiunea de Jandarmi Caraș a reușit să-l identifice și să-l prindă, s-a procedat la surprinderea celor cinci în bordeiul lor, însă aceștia printr-o întîmplare primind de veste despre acțiunea jandarmilor, au reușit să fugă cu cîteva minute înainte de sosirea jandarmilor. Fiind urmăriți de aproape, unul din ei a fost impușcat, murind pe loc¹. Ceilalți au reușit să fugă, însă în curs de cîteva zile au fost toți prinși.

În afară de cinci supraviețuitori : avocat Popa zis „Codru”, Antalog zis „Poiană”, Bonțilă zis „Fulger”, Van zis „Mugur” și Mieu zis „Munte”,

¹ Este vorba despre Ștefan Plavăț, cu numele conpirativ „Piatră”, de la Atelierele C. F. R. Timișoara.

Legiunea de Jandarmi Caraș a reținut mai multe persoane implicate în această mișcare, în interesul cercetărilor, care se fac personal de dl lt. colonel Dinescu, Comandantul Legiunii de Jandarmi Caraș, ajutat de dl lt. de jandarmi Cristescu.

În prezent nu s-a putut identifica unitatea de unde s-au luat armele, deși Legiunea de Jandarmi a sesizat Corpul 7 Armată din Timișoara și Inspectoratul General al Jandarmeriei în acest sens. Ar fi de dorit ca în interesul cercetărilor să se stabilească cît mai curind acest lucru.

Cercetările pentru lămurirea completă a cauzei sunt în continuare, sub directivele Parchetului Militar al Curții Marijale a Corpului Armată Timișoara, în a cărui competență se găsește afacerea.

Ministerul Justiției,
Ioan C. Marinescu

■ Arhivele Statului județul Cluj, fond Parchetul general al Curții de apel Cluj, dosar nr. 31/1944, f. 38 – 40.

614

1944 iunie 28. Fragment din Chemarea Uniunii Patriotice publicată, ca articol redacțional, în ziarul „România liberă”.

22 IUNIE CHEMAREA UNIUNII PATRIOTICE

La 22 iunie s-au implinit trei ani de cînd poporul român varsă riuri de sânge pentru o cauză străină și pierdută, a imperialismului german.

La 22 iunie 1941, țara noastră s-a trezit, cu un „Ordin de zi” și un apel al generalului trădător Antonescu, împinsă în cea mai mare aventură alături de criminalul Hitler, tîrîtă în războiul nemțesc.

Cuvintele pompoase, lozincile mincinoase, „lupta pentru dezrobire, pentru cruce și civilizație”, n-au putut să ascundă caracterul de jaf și cotropire împotriva popoarelor pașnice ale Uniunii Republicilor Sovietice. Lupta „pentru cruce și civilizație” s-a dovedit a fi cel mai banditesc război de jaf și cotropire din partea hoardelor nemțești și hitleriștilor români.

Acțiunea criminală a lui Antonescu s-a completat curind cu declararea războiului Angliei și Statelor Unite, după ordinul lui Hitler, țara noastră fiind definitiv virîtă în cel mai grozav măcel, în lupta contra celor mai mari puteri democratice din lume.

Pentru români conștienți și iubitori de țară planurile criminale ale lui Hitler și ale slugoiului său Antonescu n-au fost o surpriză.

Trădătorul Ardealului de nord, care și-a inaugurat guvernarea prin aruncarea în ghiarele bandelor fasciste ale lui Horthy și grofilor unguri a peste un milion și jumătate de români, trădătorul alianței Balcanice, care a pus țara la dispoziția hitlerismului german, prefăcînd-o în bază de atac împotriva micului dar eroicului popor iugoslav, fost aliatul nostru.

Omul cămășilor verzi și al teroarei legionare era în continuarea operei sale de vînzător de țară în folosul lui Hitler.

Antonescu n-a ținut seamă de interesele, avutul și viața poporului român, ci numai de angajamentul luat față de stăpînul său de la Berlin, Hitler.

Hitler și slugoii săi, Antoneștii, prezintă la 22 iunie 1944 poporului român tragicul bilanț: peste un milion de tineri morți, schilozi și prizonieri, mormane de ruine, economia țării distrusă, războiul adus de nemți pe pămîntul țării noastre și mai cu seamă perspectiva catastrofală a împărtășirii soartei Germaniei hitleriste.

Uniunea Patriotică, constituită în cele mai grele momente ale istoriei țării, a izbutit prin lupte grele și nenumărate jertfe, să trezească multe conștiințe și să adune mulți patrioți în jurul ei.

O parte dintre ei au căzut la datorie, schingiuți sau asasinați după o înscenare de „judecată”. Mulți alți eroi ai luptei pentru salvarea patriei, în frunte cu profesorul Vlădescu-Răcoasa, avocatul Magheru, mecanicul Petre Ion, inspectorul Simion, profesorul Ana Magheru etc., zac în lagăre de concentrare sau închisorile hitleristului Antonescu.

Uniunea Patriotică, prin ziarul ei „România liberă”, a prevăzut și prevenit toate nenorocirile abătute asupra poporului român – de la masacrarea criminală a tineretului nostru pe pămîntul străin al Uniunii Sovietice, pînă la înfricoșătoarele bombardamente și transformarea țării în teatru de război, arătînd mereu că singura posibilitate de salvare a țării este: lupta deschisă și hotărîtă împotriva adevăraților dușmani – nemții cotropitori și slugile lor de la guvern.

Astăzi, cînd victorioasa Armată Roșie se află pe teritoriul României și dă lovitură zdrobitoare hoardelor hitleriste, cînd în apusul Europei a luat ființă frontul al doilea, cînd ofensiva coordonată a Aliaților va duce la distrugerea completă a armatelor hitleriste, cotropitoare și jefuitoare:

Uniunea Patriotică cheamă din nou la luptă, pentru salvarea patriei, pe toți patrioții, întregul popor român.

Uniunea Patriotică declară categoric că ea nu este un partid politic, cu program de guvernămînt, și nici nu depinde de vreunul. Ea este o organizație deasupra tuturor partidelor politice și a organizațiilor patriotice, grupînd elementele iubitoare de țară, fără deosebire de clasă socială, crez politic sau religios.

Ea cheamă în acest ceas hotărîtor pentru soarta poporului român, la luptă unită în marele Front Patriotice Național toate păturile sociale din România.

Uniunea Patriotică cere poporului român să considere ziua de 22 iunie ca zi de doliu și rușine și să o transforme într-o zi de luptă patriotică, de eliberare și reabilitare.

Poporul român să lupte pentru ca cei mai buni fii ai lui, patrioții încihișă, să fie salvați și eliberați din lagăre și închisori.

Să luăm exemplu de la eroicii patrioții sovietici, iugoslavi, polonezi, francezi, norvegieni etc. Să lovim cu toate forțele și prin toate mijloacele în mașina de război nemțească, în cotropitorii nemți și slugoii lor din țară.

Să sprijinim cu toate puterile și prin toate mijloacele eroica Armată Roșie și Armatele Aliate, care vin să ne scape de pacostea nemțească și să ne elibereze.

Realizind prin luptă răsturnarea guvernului trădător Antonescu și înlocuirea lui cu un guvern format din reprezentanții organizațiilor democratice antihitleriste, noul guvern să scoată România din războiul și din cîrdășia cu nemții, încheind pace imediată cu Uniunea Sovietică, Anglia și America.

Dobîndind încrederea și prietenia puterilor Aliate, România, începînd lupta contra nemților, poate să se sprijine pe ajutorul real al Armatei Roșii și al Armatei Aliate, pentru alungarea nemților din țară și din Ardealul de nord.

Tara noastră, participînd la luptă alături de Aliați, poate să devină iarăși o țară liberă, democratică și independentă.

Aceasta este ultima șansă pentru salvarea țării de la catastrofă și reabilitare a poporului român.

Uniunea Patriotă sprijină activ lupta de eliberare a țării și cere categoric factorilor responsabili ca Frontul Patriotă Național să devină o realitate pe care să o simtă neîntîrziat nemții cotropitori și slugile lor din țară.

Nu prin vorbărie, aminări și diferite combinații, ci prin luptă crîncenă se ciștigă bătăliile.

În luptă, popor român, pentru salvarea patriei !

■ „România liberă”, an II, nr. 6, din 28 iunie 1944.

615

1944 iunie 29, București. Copie a scrisorii directorului ministerial Carl Clodius către comandantul Grupului de armate „Ucraina de Sud”, general-colonelul Schörner, despre con vorbirea pe care a avut-o cu președintele Consiliului de Miniștri din România în problema plășilor pentru armata germană.

Abschrift

Gesandter Dr. Carl Clodius
Ministerialdirektor in
Auswärtigen Amt

Bukarest, den 29. Iuni 1944

Sehr verehrter Herr Generaloberst,

Auf Grund der fernenmündlichen Besprechung, die ich am 27. Juni nachmittags mit Ihnen hatte, habe ich gestern in einer eingehenden Unterredung mit dem Ministerpräsidenten versucht, den Sachverhalt klarzustellen. Der Ministerpräsident blieb jedoch bei folgender Erklärung :

Marschall Antonescu habe nach Rückkehr von seinem Besuch bei Ihnen mitgeteilt, er habe sich mit Ihnen dahin geeinigt, dass für die

Deutsche Heeresgruppe ein Betrag von 1 Milliarde Lei monatlich ausreichend sei. Dabei sei von Ihnen ausdrücklich bestätigt worden, dass mit dieser Milliarde auch die Bedürfnisse der Deutschen Heeresmission gedeckt werden können. Der Marschall habe daraufhin ihm, dem Ministerpräsidenten, gesagt, die schwierigen Verhandlungen, die er in der letzten Zeit mit mir geführt hätte, seien ja nun damit erledigt. Der Marschall habe daraufhin sofort jeder rumänischen Stelle verboten, überhaupt noch mit irgend einer deutschen Stelle über irgend welche Zahlungen für die Deutsche Wehrmacht zu verhandeln, die höher seien als insgesamt 1 Milliarde Lei monatlich. Er habe bezeichnender Weise nicht ihm, dem Ministerpräsidenten, sondern dem Wirtschaftsminister, General Dobre, den Auftrag gegeben zu veranlassen, dass diese 1 Milliarde Lei monatlich zur Verfügung gestellt würde. Als ich dem Ministerpräsidenten wiederholte, dass ich von Ihnen eine ganz andere Schilderung Ihres Gesprächs mit dem Marschall erhalten hätte und dass Sie im Gegenteil sich äußerst befriedigt darüber geäussert hätten, dass der Marschall zugesagt hätte, alle Bedürfnisse der Heeresgruppe zu befriedigen und darüber hinaus für die Heeresgruppe die erforderlichen Beträge zum freihändigen Ankauf von verderblichen Waren, wie Gemüse und sperrigen Gütern (als Ersatz für die bisherige Beschaffung gegen bon cu plată) zur Verfügung zu stellen, blieb der Ministerpräsident dabei, er könne nur die völlig eindeutigen Erklärungen wiederholen, die der Marschall nach seiner Rückkehr abgegeben habe. Im übrigen sei ihm, dem Ministerpräsidenten, nicht verständlich, wieso ein Missverständnis habe entstehen können, weil der Oberst Davidescu die einzelnen Summen mit einem Bleistift in der Hand zusammen mit einigen Heeren aus dem Stabe des Generalobersten Schörner nachgerechnet habe. Ich habe dem Ministerpräsidenten erklärt, ich müsse darauf bestehen, dass die unbedingt erforderliche Summe von insgesamt 3 Milliarden Lei als Mindestbedarf der Deutschen Wehrmacht in 5-tägigen Raten von 500 Millionen Lei weiter gezahlt würde und dass darüber hinaus gemäss der Zusage des Marschalls an Sie der erforderliche Betrag für den Ankauf von verderblichen und sperrigen Gütern im Gesamtbetrag von etwa 1 Milliarde Lei als Ersatz für die bisherige Beschaffung durch bon cu plata überwiesen werden müsste. (Dazu kommen dann ferner noch mindestens 600 Millionen Lei, die von der Rumänischen Regierung unmittelbar an rumänische Staatsstellen, wie Eisenbahn, Post usw. für deren Leistungen an die Deutsche Wehrmacht gezahlt werden müssten).

Als der Ministerpräsident trotz meiner dringenden Vorstellungen dabei blieb, er könne nach dem Befehl des Marschalls keine weiteren Zahlungen mehr leisten lassen, habe ich den Ministerpräsidenten darauf hingewiesen, dass ich der einzige Bevollmächtigte der Deutschen Regierung für die Verhandlungen über diese Fragen sei und dass auch der Marschall selbst sich mir gegenüber nicht auf angebliche Vereinbarungen mit anderen deutschen Stellen berufen könnte. Ich müsse also nach wie vor darauf bestehen, dass den mir gegebenen Zusagen gemäss die Zahlung der 3 Milliarden Lei sofort wieder aufgenommen würde und dass darüber hinaus die Fragen der Versorgung nunmehr ebenfalls beschleunigt aus dem Stadium der Besprechungen herausgebracht und einer praktischen Lösung zugeführt würden.

Heute oder morgen werde ich eine weitere Unterhaltung mit dem Ministerpräsidenten haben, nachdem dieser inzwischen die Angelegenheit erneut mit dem Marschall besprochen hat. Ich habe es zunächst vermieden, selbst mit dem Marschall zu sprechen, weil dies nach meinen Erfahrungen bei einer derartigen Situation voraussichtlich zunächst nur zu einer weiteren Verschärfung ohne praktisches Ergebnis führt.

Ich werde Sie über den weiteren Gang meiner Besprechungen auf dem Laufenden halten. Leider sehe ich aber nach dem Eingreifen des Marschalls im Augenblick keine Möglichkeit sicherzustellen, dass die Zahlung der Raten von 500 Millionen Lei (wovon 2 Raten von insgesamt 1 Milliarde Lei bereits im Rückstand sind) so rechtzeitig wieder aufgenommen wird, dass die Zahlung des Wehrsoldes am 1. Juli pünktlich erfolgen kann. Selbstverständlich werde ich aber bei der nächsten Unterhaltung mit dem Ministerpräsidenten erneut mit allem Nachdruck versuchen, diese Zahlungen trotzdem durchzusetzen.

Mit verbindlichen Grüßen und herzlichem Dank für die liebenswürdige Gastfreundschaft in Ihrem Hauptquartier bleibe ich mit
gez. Clodius

An den Oberbefehlshaber
der Heeresgruppe Südkraine
Herrn Generaloberst Schörner

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 280, T 120—776, c. 370568—370571; Auswärtiges Amt, Botschafter Ritter, Rumänien, 103, 2.

Plenipotențiarul dr. Carl Clodius,
director ministerial în
Ministerul de Externe

Bucureşti, 29 iunie 1944

Mult stimate domnule general-colonel,

În baza con vorbirii telefonice pe care am avut-o cu dumneavoastră la 27 iunie după-amiază, am încercat, într-o con vorbire detaliată cu președintele Consiliului de Miniștri, să clarific chestiunea. Președintele Consiliului de Miniștri a rămas totuși la următoarea declarație :

Mareșalul Antonescu, după întoarcerea sa din vizita pe care a făcut-o, a comunicat că s-a înțeles cu dumneavoastră în sensul că suma de un miliard de lei lunar este suficientă pentru Grupul de armată german. În plus, că s-ar fi confirmat în mod expres de către dumneavoastră că acest miliard poate acoperi și nevoile Misiunii germane. Mareșalul ar fi spus apoi președintelui Consiliului de Miniștri că tratativele dificile, pe care le-a purtat în ultimul timp cu mine, le-ar fi încheiat deja. Apoi că mareșalul ar fi interzis imediat tuturor forurilor române să mai trateze cu vreo autoritate germană asupra oricăror plăți pentru armata germană care ar depăși în total suma de un miliard lei lunar. În mod semnificativ, el ar fi dat ordin nu lui, președintelui Consiliului de Miniștri, ci ministrului economiei, generalul Dobre, ca această sumă de un miliard lei să stea la

dispoziție. Când i-am repetat președintelui Consiliului de Miniștri că eu să fi primit de la dumneavoastră o cu totul altă prezentare a convorbirii dumneavoastră cu maresalul și că dumneavoastră din contra văți fi exprimat extrem de satisfăcut că maresalul a promis să satisfacă toate cerințele Grupului de armată și totodată să pună la dispoziție pentru Grupul de armate sumele necesare pentru cumpărare, la liber, a mărfurilor perisabile, ca legume și mărfuri confiscate (compensație pentru procurarea de pînă acum contra bon cu plată), președintele Consiliului de Miniștri a insistat că el ar putea repeta numai declarațiile fără echivoc pe care maresalul le-a exprimat după întoarcerea sa. De altfel, președintelui Consiliului de Miniștri nu-i este clar cum s-ar putea crea o neînțelegere pentru că colonelul Davidescu a calculat diferențele sume cu creionul în mînă, împreună cu cîțiva domni din Statul Major al general-colonelului Schörner. I-am explicat președintelui Consiliului de Miniștri și a trebuit să cer cu insistență să se plătească mai departe, neapărat, suma necesară de trei miliarde lei în total, ca minim necesar pentru armata germană, în rate de 500 milioane lei la fiecare 5 zile și că, în afara de aceasta, conform promisiunii maresalului față de dumneavoastră, suma necesară pentru cumpărarea de mărfuri, perisabile și confiscate, în total de circa un miliard lei, drept compensație pentru procurarea de pînă acum prin bon cu plată. (La aceasta se adaugă încă cel puțin 600 milioane lei care trebuie plătiți de guvernul român direct instituțiilor române de stat, precum C.F.R., poșta și altele, pentru prestații către armata germană.)

Dacă președintele Consiliului de Miniștri, în ciuda reclamațiilor mele presante, nu ar mai putea dispune de alte plăți, conform ordinului maresalului, i-am dat să înțeleagă președintelui Consiliului de Miniștri că eu sunt unicul împuternicit al guvernului german pentru tratative în această problemă și că maresalul însuși nu poate duce tratative împotriva mea cu alte autorități germane. A trebuit deci să insist, ca și mai înainte, că promisiunile făcute mie să fie respectate, să fie imediat reluată plata celor trei miliarde lei, în plus, în problema aprovisionării să se urgenteze, în viitor, trecerea lor din stadiul tratativelor spre o rezolvare practică.

Astăzi, sau miine, voi avea o altă discuție cu președintele Consiliului de Miniștri, după ce acesta, între timp, va fi discutat din nou problema cu maresalul. În primul rînd, eu am evitat să discut aceasta, personal, cu maresalul, pentru că, după experiența mea, într-o astfel de situație, aceasta probabil că ar duce numai la o înrăutățire mai mare a situației și ar fi fără un rezultat practic.

Vă voi ține la curent asupra cursului mai departe al convorbirilor mele. Din păcate însă, după măsurile luate de maresal, momentan nu văd nici o posibilitate de a asigura că plata ratelor de 500 milioane lei (dintre care două rate, în total un miliard lei, deja se află în restanță) să fie reluate atât de punctual, încit plata soldiei de la 1 iulie să se poată face la timp. Bineînțeles că voi încerca însă din nou, cu toată energia, la următoarea convorbire cu președintele Consiliului de Miniștri, că aceste plăți totuși să se efectueze.

Cu salutări recunoscătoare și mulțumiri pentru ospitalitatea dumneavoastră deosebită, de la Cartierul General, rămin al dumneavoastră.

Clodius

1944 iunie 29, Cairo. Telegramă a ambasadorului american pe lîngă guvernele iugoslav și grec în exil, Lincoln MacVeagh, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, în care este prezentat planul lui Iuliu Maniu de a seoate România din război.

Cairo, June 29, 1944, 11 a.m.
Received 2 p.m.

Yugos 130. My Yugos 123, June 16¹. Being apparently still unwilling to contact the Russians directly, Maniu has sent Stirbey and Visoianu a long telegram outlining his plan "to get Rumania out of the war". This arrived from Ankara yesterday and a copy was immediately given to Mr. Novikov for transmittal to the Soviet Government, whose reactions are awaited. For the Department's information, the plan provides the conclusion of the armistice and the change of government shall take place simultaneously with a "massive soviet offensive". It also calls for Allied air bombardment of communications in Hungary, Bulgaria and Rumania, and Allied provision of three airborne brigades and 2000 parachute troops inside Rumania. Whether these Allied contingents are to be Anglo-American or Russian is left to the decision of the "Supreme Allied Command". Finally it proposes that the armistice be signed in Cairo by Maniu's delegates and the Allied representatives prior to the change of government, and that it come into force at the time of the change, with a proclamation of Rumanian withdrawal from the German alliance.

In a concluding paragraph Maniu states that having accepted the armistice terms and submitted "this precise plan of action", he would like to know what "immediate improvements" the Allies are prepared to accept in the armistice conditions. He says that "definite information exists that so far as Antonescu is concerned modifications were agreed to" and that the groups favorable to the Allies cannot undertake the grave responsibility of action on any terms less favorable than those accorded to him. Needless to say there is no knowledge here of any "modifications" promised to Antonescu.

Repeated to Algiers for Murphy as number 24.

The full text of the above message is being forwarded by airgram.

MacVeagh

■ Archivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 425-426; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/6-6-2944. Publicat și în *Foreign Relations of the United States*, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 182-183.

Cairo, 29 iunie 1944, 11 a.m.
Primită la 2 p.m.

Yugos 130. (Referitor la telegrama) mea Yugos 123, din 16 iunie¹. Fiind, după cît se pare, încă lipsit de dorință de a lua legătura discret cu

¹ Telegrama nu se află pe microfilm și este nepublicată.

rușii, Maniu i-a trimis lui Știrbei și Vișoianu o lungă telegramă expunind planul său „de a scoate România din război”. Aceasta a sosit ieri de la Ankara și o copie a fost imediat făminată dominului Novikov pentru a o transmite guvernului sovietic, ale cărui reacții sunt așteptate. Pentru informarea Departamentului, planul prevede ca încheierea armistițiului și schimbarea guvernului să aibă loc simultan cu „o ofensivă sovietică masivă”. El propune, de asemenea, bombardarea de către Aliați a căilor de aces din Ungaria, Bulgaria și România și ca Alianții să pună la dispoziție trei brigăzi aeropurtate și un efectiv de 2 000 de parașutisti în interiorul României. Dacă aceste contingente vor fi anglo-americane sau rusești este lăsat la latitudinea „Comandamentului Aliat Suprem”. În sfîrșit, el propune ca armistițiul să fie semnat la Cairo de delegații lui Maniu și de reprezentanții Aliați înainte de schimbarea guvernului și acesta să intre în vigoare în momentul schimbării, o dată cu declararea ieșirii României din alianța cu Germania.

Intr-un paragraf de încheiere, Maniu afiră că acceptînd condițiile armistițiului și supunîndu-se „acestui plan de acțiune precis” el ar dori să știe care sunt „îmbunătățirile imediate” pe care Aliații sănătătă să le accepte în cadrul condițiilor de armistițiu. El spune că „există informații exacte că în ceea ce-l privește pe Antonescu, modificările au fost acceptate” și că grupările favorabile Aliaților nu-și pot asuma grava responsabilitate de a acționa în orice condiții, mai puțin favorabile decât cele acordate lui. Este superfluo să mai spun că aici nu se știe nimic despre nici o „modificare” promisă lui Antonescu.

Repetată la Alger pentru Murphy sub nr. 24.

Textul integral al mesajului de mai sus se înaintează prin aerogramă.

MacVeagh

617

1944 iunie. Manifest al comitetului de acțiune al fabricii Astra prin care muncitorii sănătătă să lupte pentru alungarea hitleriștilor din țară, pentru doborârea dictaturii antonesciene și instaurarea unui guvern național democratice.

Frați muncitori ai uzinelor Astra !
Camarade muncitoare și frați mai mici, ucenici !
Prietenii maștri, ingineri și funcționari !

Către sfîrșitul celui de-al doilea an de război, impus nouă cu forța de cotropitorii hitleriști și slugile lor trădătoare de țară de la cîrma țării situația noastră din uzine a trecut marginile oricărei răbdări. Multă dintră noi am putut fi înșelați, în tot acest timp, cu minciuni mereu înnoite, că guvernele țării și conducerea uzinei se interesează de-aproape de buna stare a noastră, dar nu poate să nu fie lămurit acum, pentru oricine, că s-au folosit de asemenea mijloace tocmai pentru a face din noi sclavi supuși într-un război care să a dus împotriva noastre interese.

334

Acum cînd ziua socotelilor se apropie, cînd marginile răbdării și miopiei noastre au fost trecute și guvernul și conducerea uzinei și-au dat arama pe față :

1. Orelle suplimentare ni se impun acum prin teroare deschisă.
2. Numai în ultima vreme 173 dintre noi au fost pedepsiți cu zile de închisoare și de carceră.

3. Mustrările repetate ne dijmuiesc salariul și aşa prea neîndestulător.
4. O parte dintre ingineri și maîstri ne bruschează și amenință în tot felul.

5. Peste toate acestea colonelul Strat și directorul Viniș, ca niște asasini de profesie, pun la cale — cu singe rece — nimicirea noastră prin anunțarea tirzie a alarmelor aeriene (cazul de vineri 2 iunie), cînd la 5 minute după darea alarmei, avioane aliate zburau de acum deasupra teritoriului Brașovului; cazul cu moartea atitor muncitorii și muncitoare în cursul ultimului bombardament; cazul cu cei care au fost folosiți la stingerea incendiilor fără să se țină seamă că pot fi bombe neexplodate.

Dar înșirarea șicanelor și suferințelor pe care le suportăm în uzină e fără sfîrșit.

De unde oare atîta nesocotință față de nevoile noastre și atîta curaj în a ne lovi. E limpede că nesocotință față de nevoile noastre și curajul banditesc cu care ne lovesc este din pricina slăbiciunii și miopiei noastre, din *pricina lipsei de organizare a noastră*.

E tot atît de limpede că trebuie să ne organizăm. Altfel rămînem dezarmați, la bunul lor plac.

Să ne organizăm!

Greutățile prin care trecem și nevoia de acțiune imediată au apropiat sufletește pe toți salariații în suferință ai uzinei. Chiar dacă există unele deosebiri de credință, nimic nu *ne* poate desuni în fața nevoii de a porni la luptă.

Trebuie să trecem imediat la formarea de „comitete de acțiune” pe secții și ateliere, alegind în aceste comitete pe muncitorii cei mai cinstiți, devotați luptei noastre și curajoși.

Acțiunea noastră din decembrie 1942 ne-a dovedit că muncitorimea noastră e capabilă să lupte. O dată organizate aceste *comitete de acțiune*, vom putea trece la luptă mai hotărîtă pentru :

1. Desființarea amenzilor și mustărărilor.
 2. Desființarea orelor suplimentare.
 3. Desființarea închisorii, carcerei și a oricărei alte pedepse.
 4. Desființarea pedepsei cu bătaia la ucenici.
 5. Desființarea muncii de noapte la femei.
 6. Darea alarmei la timp.
 7. Punerea la dispoziție întregului personal *de mijloace rapide de transport*, aşa cum are direcțiunea uzinei.
 8. Plata orelor pierdute cu alarmă, indiferent câte ore a prestat muncitorul pînă la sfîrșitul săptămînii.
 9. Încetarea reținerilor din salariul de bază la oră, pe motivul că nu s-a realizat timpul cerut în acord.
 10. Mărirea salariailor pe măsura scumpetei.
 11. Demilitarizarea uzinei.
- Lupta pentru aceste cerințe minimale trebuie să înceapă imediat.

Toată muncitorimea în Frontul Unic Muncitoresc — și toți salariații uzinei trebuie să participe la ea.

Să creăm deci imediat comitete de acțiune în Frontul Unic Muncitoresc. Cind de la nimeni nu mai avem de așteptat nimic, totul depinde de noi.

Și nu e numai atât.

Soarta uzinei noastre o au toate uzinele din România și întregul nostru popor. Cotropit de barbarii hitleriști, înșelați de trădătorii Antonescu și clica lor de la guvern, poporul nostru întreg a fost tirit într-un război al hitleriștilor nemți, împotriva propriului nostru popor și a tuturor popoarelor libere. O victorie a cotropitorilor hitleriști ar însemna selavia cumpătită și nimicitoare a poporului nostru. Dar astă nici nu s-a întimplat și nici nu se va întimpla niciodată. Se apropie cu pași mari înfringerea definitivă a hitleriștilor și a cozilor lor de topor. Numai că bandiții cotropitori hitleriști în prăbușirea lor *(vor)* cu orice preț să ne tîrască și pe noi.

Războiul a ajuns pe teritoriul patriei noastre.

Cu cit el va fi mai lung, cu atât mai mulți dintre noi vor merge în slujba intereselor dușmane, cu atât mai total va fi distrusă țara noastră, familiile noastre, orașele și satele noastre.

Uzina noastră a fost lovită serios de bombardamentul aliat. Astfel producția ei s-a micșorat. Dar conducerea hitleristă a uzinei ne obligă să punem din nou în funcție ceea ce a rămas și va încerca — mutind uzina în altă parte — să-i refacă cel puțin în parte capacitatea de producție.

Care este datoria noastră în lupta întregii umanități pentru doborârea tiraniei hitleriste. Care este datoria noastră în lupta pentru scurtarea războiului de pe teritoriul nostru, pentru salvarea vieții noastre și a familiilor noastre, pentru salvarea onoarei și independenței de mîine a patriei noastre.

1. Să nu dăm nici un sprijin la refacerea uzinei. Să sabotăm această refacere. 2. În cazul în care uzina se mută, să refuzăm în masă de a o urma.

Lupta pentru cerințele noastre minimale trebuie deci să o legăm cu lupta întregului proletariat român și a întregului nostru popor pentru ieșirea imediată din războiul hitlerist.

- Sabotarea producției de armament pentru războiul hitlerist.
- Alungarea cotropitorilor germani din țară.
- Răsturnarea guvernului trădător și aducerea la cîrma țării a unui adevărat guvern național al libertății.
- Participarea activă la luptele patrioților români împotriva asupitorilor hitleriști, ajutarea și înarmarea lor.

Pentru pace imediată.

Comitetul de acțiune al Uzinei Astra

Iunie 1944

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorescă, dosar nr. 46/1944, f. 84—85.

1944 iulie 1. Notă a Serviciului special de informații referitoare la realizarea unității de vederi în frontul opoziției.

1 iulie 1944

Constantinescu-Iași spune că abia acum, după atîtea săptămîni de frămîntări, se poate vorbi despre o unitate de vederi în frontul opoziției. E adevărat că dl Maniu nu a admis introducerea grupurilor Tătărăscu și Ralea în frontul opoziției, dar aceasta nu schimbă cu nimic situațunea. Blocul opoziției e acum ceva stabil și cel dintii moment favorabil va fi utilizat pentru a se trece la acțiunea de teren.

Conlucrarea comuniștilor cu dnii Tătărăscu și Ralea rămîne pe linia acordului semnat. Dl Maniu cunoaște conținutul acestui acord, el fiindu-i comunicat la timp de către Pătrășcanu. Dl Maniu nu se opune, dar rămîne la punctul de vedere cunoscut, anume că blocul democrat al opoziției nu poate îngloba elemente care au constituit suporturile regimului autoritar în România.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 78.

1944 iulie 1. Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam referitor la lansarea unui manifest de către C.C. al U.T.C. prin care se îndeamnă la organizarea acțiunilor antirăzboinice și de propagandă.

Poliția de Reședință Oravița
Biroul Siguranței
Nr. 3267, din 1.VII.1944

Secret
Intrarea nr. 686
1944, luna iulie, ziua 3

Către
Detașamentul de Poliție Jam

În conformitate cu ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara nr. 7015 din 28.VI.1944 vă facem cunoscut că Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist a lansat și răspîndit manifestul intitulat *Către întreg tineretul din România*, cu prilejul împlinirii a trei ani de război, semnat „Uniunea Tineretului Comunist”. În acest manifest, după ce în prima parte se arată ce a însemnat pentru tineretul din România cei trei ani de război, se fac indemnurî pentru :

- acte de sabotaj la fabrici,
- distrugerea căilor ferate și a șoselelor pe care se transportă armată și muniții pe front;

- distrugerea mașinilor nemțești, firelor telefonice și telegrafice;
- organizarea grupelor de partizani;
- organizarea de manifestațiuni de stradă, greve la instituții și fabrici împotriva războiului și pentru încheierea imediată a păcii;
- răspândirea materialului de propagandă al organizației Uniunii Tineretului Comunist patriotic și lozinelor antihitleriste.

De asemenea se cere ca tineretul să lupte alături de partizanii din Delta Dunării și Moldova de Jos pentru distrugerea hitlerismului.

În conformitate cu ordinul Direcției Generale a Poliției nr. 10 272 S. din 22.VI.1944 vă rugăm a dispune măsurile necesare în sectorul dvs. pentru prevenirea răspândirii manifestelor semnalate precum și pentru identificarea și arestarea colportorilor, raportind rezultatul pînă la data de 10.VII.1944.

Şeful Poliției,
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Caraș-Severin, fond Detașamentul de poliție Jam, dosar nr. 14/1944, f. 231.

620

1944 iulie 4. Notă a Serviciului special de informații referitoare la opiniile fruntașilor național-țărăniști în legătură cu perspectiva schimbării regimului politic în România.

4 iulie 1944

Dl prof. Zane, care în momentul de față este reprezentantul cel mai autorizat al organizațiilor moldovene ale Partidului Național-Țărănesc a stat de vorbă cu dl Maniu simbătă asupra ansamblului situațiunii politice. Cu acest prilej dl Maniu i-a spus între altele că :

Are cunoștință despre o acțiune politică pe care o desfășoară în momentul de față generalul Sănătescu, mareșalul Palatului. Această a spus mai multor oameni politici pe care i-a văzut în ultima lună că el va fi succesorul mareșalului Antonescu, ca șef al guvernului de tranziție ce va urma. Generalul Sănătescu lăsa să se înțeleagă că ar avea consensul M.S. Regelui și al Reginei Mame pentru o atare acțiune politică.

Se poate întimpla, spune dl Maniu, că cele afirmate de generalul Sănătescu să fie traduse la un moment dat în practică. Dar, adăugă D-sa, un atare guvern nu are șanse de a conduce țara mai mult de 24 ore. Generalul Sănătescu ca și cei care-l susțin săvîrșește o eroare psihologică. El nu-și dă seama că ostilitatea opiniei publice față de tot ce e militar se va revîrsa și asupra generalului Sănătescu, deși e de așteptat că acesta să se prezinte dintru început opiniei publice cu memoriu pe care l-a înaintat Palatului acum trei ani, memoriu în care susținea că trupele române nu trebuie să treacă Nistrul.

338

Dl Marin spune că a fost sondat și personal asupra părerii sale despre un atare guvern și că a transmis celor în drept opinia sa.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 79-80.

621

1944 iulie 4. Notă a Serviciului special de informații în eare se redă opinia lui Iuliu Maniu asupra evoluției evenimentelor politice din România.

Dl Iuliu Maniu a fost simbătă după amiază în București. D-sa a văzut mai mulți amici politici și a avut o consfătuire cu cîțiva ardeleni, între care și doctorul Virgil Solomon. Iată ce spune dr. Solomon despre modul cum vede dl. Maniu situaționea politică :

Este probabil că în foarte scurt timp sovietele vor declanșa ofensiva pe frontul nostru. Aceasta, după dl Maniu, se va întimpla de îndată ce sovietele vor atinge Minskul, întregind astfel granițele naționale ale U.R.S.S. Judecind după exemplul oferit de răsturnarea frontului la Vitebsc în mai puțin de trei zile, e de așteptat că nici Frontul de Sud care ne interesează nu va rezista mai mult timp. Răsturnarea Frontului în Sud va fi semnalul acțiunii politice a frontului opoziției.

În acel moment forțele unite ale opoziției vor intra în acțiune. Guvernul, care din chiar acest moment se găsește incapabil de orice reacțiune, va fi foarte ușor de „imobilizat”.

Acțiunea opoziției unite în acel moment va trebui să aibă ca prim efect capitularea trupelor românești.

Capitularea va trebui să se producă înainte ca trupele sovietice să fi ajuns la București. Aceasta pentru că să se poată trage beneficii politice din faptul depunerii armelor înainte de a se fi atins de către sovietă capitala țării.

În ce privește atitudinea germanilor, dl Maniu are informațiuni că trupele de sub comanda generalilor germani au primit instrucțiuni să nu caute a rezista în cîmpiiile Munteniei, ci să se retragă în Ardeal, căutind, evident, să intîrzie pe cît posibil înaintarea sovietelor. Astfel fiind, e mai mult deosebit probabil că armatele germane nu vor jena prea mult acțiunea politică pe care o imaginează dl Maniu.

Dar dl Maniu merge mai departe. D-sa spune că România va trebui să ia imediat armele în miini pentru a participa alături de ruși la dezrobirea Ardealului. Prin aceasta România va putea schimba situaționea de stat învins cu aceea pe care în momentul de față o are Italia.

În ce privește momentul declanșării acțiunii, dl Maniu crede că acesta va fi în cel mai mult zece zile. E de așteptat deci, a spus dl Maniu

în încheiere amicilor săi, ca pînă la sfîrșitul acestei luni România să aibă o nouă așezare politică, așezare conformă cu dorința opiniei publice.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 81 – 82.

622

1944 iulie 4. Notă a Serviciului special de informații în legătură cu poziția adoptată de Iuliu Maniu în cadrul frontului opoziției.

4 iulie 1944

În cursul discuțiunilor cu amicii săi politici, dl Maniu a vorbit și despre perfectarea frontului opoziției. D-sa a spus că are la dispoziția acțiunilor viitoare, pe care le întrevede, un organism politic care cuprinde toate curentele democratice, de la Partidul Liberal pînă la comuniști.

D-sa a adăugat că are cunoștință despre acordul încheiat de comuniști cu dnii Tătărăscu și Ralea. Acest acord nu va putea însă juca nici un rol activ. După dl Maniu acest acord reprezintă o concesiune amicală a lui Constantinescu-Iași care e legat de o veche prietenie față de dl Ralea. În momentul H dnii Tătărăscu și Ralea nu vor avea de jucat nici un rol, fiindcă nu reprezintă partide, ci doar mici dizidențe.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 83.

623

1944 iulie 5. Serisoare a șefului Comandantului Suprem al Wehrmachtului, feldmareșalul Wilhelm Keitel, către ministrul de externe al Reichului, Joachim von Ribbentrop, solicitînd sprijin spre a determina România să accepte cerințele germane privind aprovizionarea Wehrmachtului cu produse agricole.

Der Chef des
Oberkommandos der Wehrmacht

Geheime Kommandosache
Führerhauptquartier,
den 5. Juli 1944

An den
Reichsminister des Auswärtigen,
Herrn von Ribbentrop

Sehr geehrter Herr Reichsausßenminister !

Der Oberbefehlshaber der Heeresgruppe Südukraine kommt auf Grund einer abschriftlich beigefügten Notiz¹ über die Versorgungslage seiner Heeresgruppe und der Versorgungsmöglichkeiten aus Rumänien

340

zu nachstehenden Mindestforderungen für die zukünftige Gestaltung der deutsch-rumänischen Zusammenarbeit in der Frage der Versorgung der Truppe:

1. Sofortige Überleitung der wegen der Versorgung der Heeresgruppe bisher auf dem handelsvertraglichen Weg geführten Verhandlungen in Besprechungen der beiden Generalstäbe unter Voranstellung der Notwendigkeiten der Truppenversorgung.

2. Gemeinsame deutsch-rumänische Erkundung und Erfassung der Vorräte aus alter Ernte.

3. Gemeinsame deutsch-rumänische Schätzung der zu erwartenden Ernte. Aufstellung eines gemeinsamen Verteilungsplanes, in dem die Bedürfnisse der deutschen und rumänischen Truppen den Vorrang haben.

4. Sofortige Bereitstellung der Leimittel für den Ankauf mindestens einer Monatsbevorratung der Heeresgruppe an Nahrungs- und Futtermitteln aus dem Lande, sowie rechtzeitige Bereitstellung der anteiligen Leibesoldung vor Beginn der jeweiligen Dekade.

Der Generalquartiermeister des Heeres unterstreicht die Notwendigkeit der Durchsetzung dieser Forderungen auf das nachdrücklichste.

Das Oberkommando der Wehrmacht sieht in den durch den Generaloberst Schörner dargelegten Verhältnissen in Rumänien eine ständig wachsende Gefahr für den Süden der Ostfront, der durch Teillösungen oder Durchsetzung von Einzelforderungen nicht vorzubeugen ist und der nur wirksam begegnet werden kann, wenn es gelingt, die Wirtschaftsbeziehungen Deutschlands zu Rumänien und die bisherige Verhandlungsweise der beiden Länder auf wirtschaftlichem Gebiet auf eine grundsätzlich neue Basis zu stellen.

Dass dieses Ziel nur im Wege schwierigster politischer Verhandlungen erreicht werden kann, verkenne ich keineswegs. Ich sehe aber auch keine Möglichkeit mehr, auf andere Weise zu einer befriedigenden Lösung zu gelangen, so sehr ich die fortlaufenden Bemühungen des Gesandten Clodius dankbar anerkenne.

Ergänzend darf ich darauf hinweisen, dass die verstärkte Heranziehung des landwirtschaftlichen Aufkommens in Rumänien für die Versorgung der Truppe auch deshalb im besonderen Interesse des Reiches liegt, weil sie eine Einschränkung des Nachschubs nach Rumänien gestatten und dadurch eine Entlastung der von Wehrmacht und Wehrwirtschaft weit über die Grenzen ihrer Leistungsfähigkeit hinaus beanspruchten Transportwege- und Mittel darstellen würden.

Ich halte mich für verpflichtet, die von der Heeresgruppe Südukraine gemachten Vorschläge mit Nachdruck zu unterstützen. Ich bitte Sie, sehr geehrter Herr Reichsausßenminister, sich der Angelegenheit wegen ihrer Dringlichkeit und ihrer ausschlaggebenden Bedeutung besonders annehmen zu wollen.

Ihr ergebener,
gez. Keitel

■ Arhivele Statului Bucuresti, colectia Microfilme S.U.A.—Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r 280, T 120—776, [c. 370 572—370 574: Auswärtiges Amt, Botschafter Ritter, Rumänien.

Către

Ministrul de externe al Reichului,
Domnul von Ribbentrop

Mult stimate domnule ministru de externe al Reichului !

Comandantul suprem al Grupului de armate „Ucraina de Sud,” pe baza unei notițe¹ — anexată în copie — referitoare la situația aprovizionării Grupului său de armate și pe baza posibilităților de aprovizionare din România, spune atenției necesitatea următoarelor cerințe minime pentru desfășurarea pe viitor a colaborării germano-române în ceea ce privește aprovizionării trupelor :

1. Trecerea imediată de la tratativele purtate pînă acum pe cale de acord comercial în ceea ce privește aprovizionării Grupului de armate la convorbiri între cele două state majore, punînd pe primul plan necesitatea aprovizionării trupelor ;
2. Informarea și luarea în evidență comună germano-română a stocurilor din vechea recoltă ;
3. Evaluarea comună germano-română a recoltei viitoare. Aleăturarea unui plan comun de împărțire, în care nevoile trupelor germane și române să aibă întîrietate ;
4. Pregătirea imediată a mijloacelor în lei în scopul cumpărării din țară a unei provizii pentru cel puțin o lună pentru Grupul de armate, în alimente și furaje, precum și pregătirea la timp, înainte de începerea fiecarei decade, a soldelor în lei.

Cartierul general al armatei de uscat subliniază în modul cel mai categoric necesitatea indeplinirii acestor cerințe.

Comandamentul suprem al Wehrmachtului vede în situația din România — așa cum o prezintă generalul colonel Schörner — un pericol crescînd permanent pentru sudul Frontului de Răsărit, care nu poate fi evitat prin soluții parțiale sau prin realizarea numai a unor dintre cerințe și care nu poate fi înălăturat eficient decit dacă se reușește să se pună pe o bază cu totul nouă relațiile economice dintre Germania și România și modul de tratare de pînă acum dintre cele două țări în domeniul economic.

Că acest scop nu poate fi atins decit pe calea unor tratative politice foarte grele, eu nu ignorez deloc. Dar nu mai văd nici o posibilitate de a ajunge în alt mod la o soluție satisfăcătoare deși sunt recunoscător pentru ostenelile continue ale plenipotențiarului Clodius.

¹ Anexa se află pe rolă între cadrele 370575—370582 ; cuprinde reclamațiile Grupului de armate „Ucraina de Sud” în legătură cu dificultățile aprovizionării Wehrmachtului cu produse agricole din România, precum și propunerile de remediere, înșușite și reluate de feldmareșalul Keitel.

În plus *«față de cele de mai sus»*, mai menționez că atragerea puternică a produselor agricole din România pentru aprovizionarea trupelor *«germane»* este în interesul special al Reichului și pentru faptul că aceasta ar permite o reducere a transporturilor *«germane»* de aprovizionare spre România și ar reprezenta astfel o degrevare a căilor și mijloacelor de transport solicitate cu mult peste limitele capacitaților lor de către Wehrmacht și de către *«Ministerul»* Economiei de Război.

Consider că este de datoria mea să susțin cu tărie propunerile făcute de Grupul de armate „Ucraina de Sud”. Vă rog, mult stimate domnule ministrul de externe al Reichului, să binevoiți a acorda atenție deosebită acestei chestiuni, datorită urgenței ei și importanței ei decisive.

Al dumneavoastră devotat,
semnat : Keitel

624

1944 iulie 5. Ordin de informații al Legiunii de jandarmi București în legătură cu propaganda desfășurată de P.C.R. în rindurile țărănimii.

Comunicat : Secții și Posturi

Secret

Nr. 129/10.VII.1944

Ordin de informații nr. 64
din 5 iulie 1944

Inspectoratul General al Jandarmeriei cu ordinul de informații nr. 29/1944 ne informează următoarele :

Resortul de agitație și de propagandă al Partidului Comunist sesizează că țărani, membrii ai Partidului Național - Țărănesc, în propaganda ce o desfășoară susțin exproprierea pământurilor, a dat instrucțiuni elementelor sale din mediul rural să intensifice agitații pe această temă, arătându-se că Partidul Comunist a cerut întotdeauna realizarea acestei reforme agrare.

Prin această acțiune de propagandă, se urmărește atragerea țărănimii în mișcarea comună.

În acest scop vor mai fi popularizate de elementele comuniste în rindurile populației rurale și alte deziderate de actualitate ale țărănimii ca : scutire de impozite, acordare de mașini și unelte agricole de către stat.

Față de cele de mai sus, luați măsuri de verificarea celor semnalate mai sus și raportați legiunii cazurile concrete semnalate.

Comandantul Legiunii de Jandarmi București,
Major
Ion Gh. Fetecău

■ Arhivele Statului municipiul București, fond Legiunea de jandarmi București, dosar nr. 110/1943, f. 53.

1944 iulie 6. Extras din raportul Parchetului tribunalului Caraș înaintat Ministerului Justiției privitor la componența grupului de partizani comuniști din Munții Semenieului și descoperirea unor organizații comuniste și uteeiste în localitățile Boeșa Română, Boeșa Vasiovei, Oena de Fier și Reșița.

Parchetul Tribunalului Caraș

Nr. 4270

1944, iulie, ziua 6

dosar 1/1944

Confidențial

Domniei sale
Domnului ministrul al Justiției
Direcția Cabinetului

București

Ordinea publică

În săptămîna aceasta am avut dese alarme antiaeriene atît ziua cît și noaptea. [...]

Cercetările în legătură cu acțiunea comunistă pentru înființarea unui detașament de partizani în regiunea muntoasă în județul Caraș, despre care am făcut o dare de seamă amănunțită în raportul nostru anterior, sunt încă în curs.

În completare mai raportăm următoarele :

Compunerea bandei era :

1. Avocatul Popa Pavel din Timișoara cu nume conspirativ dat de Centrala Timișoara „Codru”, comandant al bandei, dezertor din Regimentul 16 Artilerie avind gradul de locotenent în rezervă, azi prins.

2. Von Francisc din Timișoara, conspirativ „Mugur” dezertor din Regimentul 5 Vinători, azi prins.

3. Plavăț Ștefan, conspirativ „Piatră” de la atelierele C.F.R. Timișoara, rănit mortal.

4. Jiva Ion, conspirativ „Drumeș” din Vermeș, județul Caraș, dispărut.

5. Un altul conspirativ „Salcie”, adevăratul nume nu se cunoaște, lucrător la atelierele C.F.R. din Timișoara, dispărut.

Armătura ei s-a adus cu autoduba manutanței din Timișoara, condusă de șoferul evreu Weicherz Eric Maximilian, dat pentru munca de folos obștesc la această unitate, care face parte din organizația comunistă din Timișoara.

În această organizație mai era femeia Ungar Ella, conspirativ „Illona”, evreică, un anume Nicu și Mircea după nume conspirativ, ambii lucrători C.F.R. Timișoara, unul din ei fiind din cei care compun fanfara atelierelor ; Mircea se crede că ar avea adevăratul nume Drăgan Ilie.

Avocatul evreu dr. Silard Pavel din Timișoara.

Toți aceștia sunt dispăruti și cu toate urmăririle nu s-a dat de urmă lor.

S-a mai identificat o întreagă organizație comunistă în Boeșa Română, compusă din 8 membri și o altă a U.T.C.-ului din patru membri.

În Boeșa-Vasiovei o organizație a U.T.C.-ului cu patru membri. Ocaea de Fier organizație comunistă în față cu doi membri.

În Reșița 4 membri comuniști, dintre care doi dispăruti, cercetările sunt în curs pentru identificarea întregii organizații de aici.

În prezent sunt reținuți la Legiunea de Jandarmi Caraș 28 indivizi implicați în această afacere, cercetările sunt în curs pentru identificarea restului din organizații și prinderea celor dispăruti.

Procuror șef,
A. C. Renoiu

Secretar,
Ion V. Zaberca

■ Arhivele Statului județul Caraș-Severin, fond Parchetul tribunalului Caraș, dosar nr. 727/1944, f. 222-223.

626

1944 iulie 6, Londra. Informare a Foreign Office-ului pentru ministrul rezident britanic la Cairo, lordul Moyne, referitoare la asigurarea dată de vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Mihai Antonescu, că de Chastelaine este în siguranță și nu va fi predat germanilor.

6 July, 1944

De Chastelaine holds the rank of Colonel and his two companions that of Major and Captain respectively.

It was at first proposed that de Chastelaine should accompany any Roumanian General who might be sent to the Soviet lines to negotiate a surrender, but the present proposal for an exchange was adopted as being surer and less likely to lead to complications.

S.O.E. are particularly anxious to get de Chastelaine out since the Germans have repeatedly asked for his surrender and it is feared that they might put pressure on him to divulge secret information. There would seem to be a good chance that the Roumanians would not object to his exchange since he is in a position to divulge to the Germans information which would be compromising for them e.g. Marshal Antonescu's earlier correspondence with General Wilson — not to speak of the messages have been sent by M. Maniu.

Mihai Antonescu has sent us an assurance through the Roumanian Ambassador in Ankara that de Chastelaine is in safety and that he has hitherto resisted German demands for de Chastelaine to be handed over to them.

I. L. Reed
6th July, 1944

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilmne Anglia, r. 406, c. 492; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371). vol. 44002.

De Chastelaine deține gradul de colonel și cei doi tovarăși ai săi respectiv gradul de maior și de căpitan.

S-a propus la început ca de Chastelaine să întovărașească un general român care ar putea fi trimis prin liniile sovietice să negocieze o capitulare, dar prezența propunere de schimb a fost adoptată ca mai sigură și probabil ar duce la mai puține complicații.

Cei din S.O.S. sunt îndeosebi nerăbdători să-l scoată pe de Chastelaine doarece germanii au cerut în repetate rânduri predarea lui și există teama că ar putea face presiuni asupra lui pentru a divulga informații secrete. S-ar putea să existe șansa ca românii să nu obiecțeze la schimbul lui, deși el este în situația să divulge germanilor informații care i-ar putea compromite, de exemplu corespondența anterioară a mareșalului Antonescu cu generalul Wilson și să nu mai vorbim de mesajele care au fost trimise de domnul Maniu.

Mihai Antonescu ne-a trimis asigurarea prin ambasadorul român de la Ankara că de Chastelaine se află în siguranță și că el pînă acum a rezistat cererilor germane ca de Chastelaine să le fie predat.

I. L. Reed
6 iulie 1944

627

1944 iulie 8. Notă a Serviciului special de informații în legătură cu intensificarea activității P.C.R. în cadrul organizațiilor muncitorești din Capitală și Transilvania.

8 iulie 1944

Dl. Pătrășcanu spune că Partidul Comunist nu va face greșeala de a lăsa să i se smulgă inițiativa de către partidele politice. Partidul Comunist, deși membru al blocului opoziției, acționează pe cont propriu în rîndurile muncitorilor și, spune el, o face cu succes.

Temele de agitație pe care le aruncă Partidul Comunist în momentul de față sint următoarele :

- a. salariile
- b. concedierile
- c. închiderea lucrului
- d. adăposturile.

Pătrășcanu spune că acțiunea pe care o duce cu stăruință nemieșorată dă rezultate frumoase. Deși încadrați în disciplina militară, muncitorii au căpătat curaj și incredere în dinșii. Ca urmare, la o serie întreagă de fabrici din București muncitorii se organizează folosind nemulțumirile collective.

346

Deosebit de activi sunt muncitorii fabricilor Zimmer (care se agita pe chestiunea salariilor), Soc. Distribuția (agitații pe tema concedierii a 180 funcționari), Schmidt (nemulțumiri pe chestiunea salariilor și concedierilor), Cartea Românească, Istria și altele.

Pătrășcanu a spus că o deosebită atenție se dă în momentul de față nemulțumirilor personalului atelierelor. În urma suspendării lucrului ca urmare a bombardamentului de la 28 iunie s-a creat acolo o situație specială pe care mișcarea comunistă caută să o folosească la maximum.

Și în Ardeal se manifestă o activitate vie a partidului comunist.

Informatorul meu D. a putut obține un tablou al activității partidului comunist în principalele uzine.

Alătur acest tablou.

TABLOU

cuprinzind activitatea organizațiilor
muncitorești în Capitală și Ardeal

Nr. crt.	Denumirea întreprinderii	Tema de lucru
1.	Min. Aur Băița	Nemulțumiri salarii
2.	Fabr. Zimmer	Nemulțumiri majorarea reținerilor din salarii în contul datorilor
3.	Distribuția	Se cere reprimarea celor 180 funcționari concediați
4.	Fabr. Istria	Salariile
5.	Fabr. Schmidt	Idem
6.	Creditul Minier	Casa de pensiuni
7.	Petroșani	Reținerile împrumutului
8.	Cartea Românească	Conflict de muncă
9.	Fabr. Aug. Zwoelfer	Concedieri serviciu
10.	Cugir	Nemulțumiri și solidarizare cu muncitorii italieni
11.	C.F.R. ateliere	Suspendarea lucrului

■ Arhivele Statului București. Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 88-90.

628

1944 iulie 10. Articol redacțional publicat în „România liberă” referitor la marea ofensivă a Aliaților pe toate fronturile.

Marea ofensivă a Aliaților progresează pe toate fronturile

Pe toate fronturile de luptă, la răsărit, apus, sud, în aer și pe mare, armatele hitleriste sunt bătute și înfrințate.

După victorioasa ofensivă sovietică din Carelia, a început la 23 iunie a.c. marea ofensivă sovietică de vară pe frontul central din Bielorusia. Din primele zile, ofensiva aceasta s-a transformat într-un dezastru pentru hoardele hitleriste. Nemții au fost scoși în cîteva zile din fortificațiile construite timp de 3 ani la Vitebsc, Orsa, Poloț, Moghiliev, Bobruisk, Borisov, Minsk etc.

Din prima săptămînă de ofensivă, 2 armate germane cu un total de 10 divizii au fost încercuite și nimicite. Alt număr de divizii germane au fost încercuite și nimicite la Minsk și Poloț, capturîndu-se peste 100 000 prizonieri, între care 18 generali și un bogat material de război.

Acum vitezele armate sovietice de pe frontul central au parcurse prin lupte între 300—350 km de la punctul de pornire al ofensivei, zdrujind rezistența hoardelor hitleriste și peste 25 de divizii, dezorganizînd întregul front hitlerist din Bielorusia și amenințînd cu încercuirea hoardele germane din țările baltice.

Armata Roșie a eliberat sute de orașe și mii de localități, acum se bat în apropierea orașului Dunaburg, în Letonia, în Vilna, pe teritoriul Lituaniei, se dau lupte de strădă, Armata Roșie a depășit orașul, înaintînd spre Prusia orientală. Orașele Baranovici, Lida și Covel — cucerite — deschid drumul spre Polonia.

În Franță de nord, trupele anglo-americane, după ce au lichidat hoardele hitleriste și au eliberat peninsula Cotentin și portul Cherbourg, înaintează acum la sud, spre inima Franței. Englezii și canadienii au eliberat orașul Caen. Trupele eliberatoare sunt susținute activ de patriotii francezi înarmați, care dau loviturî puternice nemților în spatele frontului. Lupta victorioasă a armatelor aliate va grăbi intrarea în luptă activă a popoarelor subjugate și iubitoare de libertate, după exemplul eroicului popor iugoslav.

Aceum armatele anglo-americane și-au creat o bază solidă pentru desfășurarea unei mari ofensive, cît și pentru alte debarcări masive pe continent.

În Italia, armatele aliate se bat pentru marele port Livorno, care deschide drum Aliatilor spre regiunea industrială din nord a Italiei și spre Franță.

În centru, Aliatii înaintează spre Florența, iar pe coastele Mării Adriatice spre portul Ancona.

Patriotii italieni înarmați dau un sprijin prețios armatelor eliberatoare, operînd în spatele liniilor germane, distrugîndu-le căile de comunicație, podurile și atacînd transporturile de trupe și muniții.

În Iugoslavia, Armata populară de eliberare, de sub conducerea mareșalului Tito, dă loviturî puternice hoardelor nemîștei cotropitoare și eliberează orașele și satele Iugoslaviei.

Regele Petru al Iugoslaviei, după ce a ajuns la o înțelegere principală cu mareșalul Tito, a dat mandat domnului Subaci să formeze un guvern din reprezentanții tuturor forțelor democratice antifasciste care luptă activ pentru eliberarea țării de sub ocupația nemîștească.

Micul popor danez a dat dovedă de o voință și hotărîre de fier în lupta pentru apărarea libertății și independenței țării. Greva generală de la Copenhaga a arătat hitleriștilor de pretutindeni că :

Un popor, care își iubește țara și libertatea, nu poate fi transformat în sclav al nemților.

Numai lașii și vinduții nemților de la noi sperie poporul român și caută să-l împiedice să ducă luptă hotărîtă împotriva nemților și trădătorilor în slujba lor, pentru salvarea patriei de la catastrofa care o amenință.

Însă toată lumea e de acord că războiul provocat de Hitler se apropie de sfîrșit, prin biruința armatelor aliate asupra Germaniei hitleriste.

Națiunile aliate și armatele lor victorioase, cu sprijinul activ al tuturor popoarelor iubitoare de libertate și pace, își incorează toate forțele pentru grăbirea înfrangerii bestiei hitleriste, căt mai repede.

Datoria poporului român este să se alăture hotărît luptei comune a Aliaților, ca să contribuie el însuși la eliberarea sa prin :

alungarea de la cîrma țării a guvernului din slujba nemților al lui Antonescu ;

încetarea imediată a războiului contra Aliaților ;

ruperea cîrășiei cu nemții ;

începerea luptei pentru izgonirea lor din țară și

încheierea imediată a păcii cu națiunile aliate — Uniunea Sovietică, Anglia și America ;

Pentru România liberă, democratică și independentă !

■ „România liberă”, an II, nr. 7, din 10 iulie 1944.

629

1944 iulie 10. Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam referitor la intensificarea acțiunilor de propagandă ale P.C.R. pentru ieșirea României din război, constituirea Frontului Unie Muncitorească, organizarea unor acțiuni de sabotaj în spatele frontului.

Poliția de Reședință Oravița
Biroul Siguranței
Nr. 3673 S. din 10.VII.1944

Secret
Intrare nr. 768
1944, luna iulie, ziua 11

Către
Detașamentul de Poliție Jam

În conformitate cu ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara nr. 7888 S. din 8.VII.1944 vă comunicăm că în ultimul timp se constată că mișcarea comunistă a pornit la o acțiune de propagandă mult mai susținută ca înainte, utilizând toate mijloacele posibile pentru realizarea scopului urmărit :

349

— ruperea legăturilor României cu Germania și capitularea armelor noastre în fața U.R.S.S., deci închiderea războiului;

— organizarea muncitorilor în fabrici și uzine și constituirea Frontului Unic Muncitoresc în vederea combaterii măsurilor luate de comandanțele militare din întreprinderi;

— organizarea acțiunii de sabotaj în spatele frontului etc.

Pe lîngă cunoșutele lor metode comuniștii aruncă plieuri cu manifeste la porțile fabricilor sau chiar ale imobilelor particulare prin care se adresează poporului român în general și în special clasei muncitorești.

În conformitate cu ordinul Direcției Generale a Poliției nr. 10 756 S. din 30.VI.1944 vă rugăm să binevoiți a dispune măsuri pentru a se urmări cu toată atenția propaganda comunistă, care recurge la sisteme diferite pentru a se infiltra în masele populare și a destrăma astfel unitatea națională, raportindu-ne un prim rezultat al constatărilor pozitive pînă la data de 22.VII.1944.

Şeful Poliției,
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Caraș-Severin, fond Detașamentul de poliție Jam, dosar nr. 14/1944, f. 315.

630

1944 iulie 11. Notă a Serviciului special de informații în legătură cu evoluția opțiunii politice a lui Iuliu Maniu.

11 iulie 1944

Amicii lui Maniu spun că acesta s-ar fi pronunțat în cele din urmă pentru acceptarea propunerilor Molotov. D-sa ar fi luat această hotărîre după consultarea cu dl Mihalache și cu alți fruntași ai partidului.

Dl Maniu susține acuza că în situația actuală a țării și în stadiul în care se găsește războiul o atitudine negativă a României ar fi fără folos și primejdioasă. Fără folos, căci o dată dezlănțuită ofensiva în sud Sovietele vor trece repede peste teritoriul României, indiferent de punctul de vedere al oamenilor politici. Primejdioasă, căci o dată aflați în țară, rușii nu vor mai respecta oferta lui Molotov. În această ordine de idei dl Maniu spune că declarația lui Molotov și-a găsit aplicația unilaterală în ținuturile ocupate de Soviete în Moldova. În adevăr în aceste ținuturi administrația continuă a fi girată de români, fără imixtiunea Sovietelor.

Dl Șerbănescu care a stat de vorbă de curind cu dl Maniu spune că acesta este înținut la curenț cu mersul tratativelor de la Cairo și că, deși nu destăinuie nimănui nimic în această privință, se pare că a transmis dlui Vișoianu instrucțiuni pentru acceptarea declarației lui Molotov.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 91—92.

350

1944 iulie 12, Fuschl. Notă a lui **Carl Clodius**, director în Ministerul de Externe al Reichului cu rang de ministru plenipotențiar și reprezentant al Germaniei la București pentru problemele economice, către ministrul de externe al Reichului, Joachim von Ribbentrop, privind concepția mareșalului Ion Antonescu despre situația militară; considerente asupra politiei externe a României, asupra situației interne; aspecte legate de aprovizionarea trupelor germane din România, de relațiile economice și financiare germano-române; alternative privind viitoarea atitudine a Germaniei față de România.

Fuschl, den 12 Juli 1944

Ministerialdirektor Clodius

Aufzeichnung über die Lage in Rumänien

- I. Auffassung des Marschalls über die militärische Lage.
- II. Aussenpolitische Stellung Rumäniens.
- III. Innerpolitische Lage.
- IV. Versorgung der Deutschen Truppen in Rumänien.
- V. Wirtschaftliche und finanzielle Beziehungen zwischen Deutschland und Rumänien.
- VI. Das weitere Vorgehen Rumänien gegenüber.

Die nachstehende Aufzeichnung beruht, soweit sie Ansichten des Marschalls betrifft, auf zahlreichen vielstündigen Unterhaltungen, die zum grossen Teil unter vier Augen stattgefunden haben und im übrigen auf Unterredungen mit den massgebenden politischen Persönlichkeiten oder auf Nachrichten zuverlässiger Gewährsmänner.

I. Auffassung des Marschalls über die militärische Lage

Der Marschall ist in starkem Masse je nach dem Gang der Ereignisse Stimmungen unterworfen, denen er bei Unterhaltungen unter vier Augen offen Ausdruck gibt. Erfreulicher Weise zeigt er jedoch nach aussen hin den Rumänen gegenüber, abgesehen von gelegentlichen zweifelnden Bemerkungen seinen engsten Mitarbeitern gegenüber, stets eine ruhige und sehr zuversichtliche Haltung.

Die Zurücknahme der Front auf rumän. Gebiet im Frühjahr dieses Jahres hat den Marschall naturgemäß stark beeindruckt. Mit der Konsolidierung dieser Front tritt in der zweiten Hälfte des Monats April und Anfang Mai eine gewisse Beruhigung ein. In den Tagen um den 10. Mai herum war der Marschall dann stark erschüttert durch die Räumung der Krim und die grossen Verluste an Menschen und vor allem an Material, die die rumänische Armee dabei erlitten hat. Er hat diesen Schlag jedoch verhältnismässig schnell verwunden und seine Zuversicht hob sich zusehends mit der Verstärkung der Front der Heeresgruppe Südukraine. Die Persönlichkeit des Generaloberst Schörner flösst ihm grosses Vertrauen ein. Ausserdem wirkt die pünktliche Lieferung des von Deutschland zugesagten Materials für die rumänische Armee und zwar insbesondere

von Panzern und Sturmgeschützen sowie die ständige Verbesserung der Ausrüstung der an der rumänischen Grenze stehenden deutschen Truppen sehr beruhigend. Der Beginn der Invasion am 6. Juni hat den Marschall insofern günstig beeindruckt, als sie die Richtigkeit der militärischen Dispositionen des Führers im Westen bestätigt hat. Den bisherigen Verlauf der Kämpfe an der Invasionsfront hält der Marschall für durchaus befriedigend. Der Einsatz der „V 1“ am 16. Juni hat den Optimismus des Marschalls weiter verstärkt. Am 18. Juni hat er einem zuverlässigen rumänischen Gewährsmann gegenüber geäussert, der Krieg sei jetzt in eine ganz neue Phase zugunsten Deutschlands eingetreten.

Das besondere Augenmerk des Marschalls gilt natürlich weiterhin in erster Linie der Lage an der Ostfront. Der Verlauf der russischen Offensive an der mittleren Ostfront hat seine Stimmung daher in den letzten Tagen erheblich niedergedrückt. In der letzten Unterredung, die ich vorgestern mit ihm hatte, äusserte er sich sehr besorgt über die Annäherung der russischen Truppen an die deutsche Grenze und über die Gefahr dass die deutschen Armeen im baltischen Raum abgeschnitten werden könnten. Auch die Tatsache, dass zwei deutsche Divisionen von der Front der Heeresgruppe Südkraine abgezogen worden sind, hat zu dieser Beunruhigung beigetragen.

Trotzdem ist der Marschall aber immer zuversichtlich geblieben und hat in keinem Augenblick die Nerven verloren. Bezeichnend dafür sind die beiden folgenden Aeußerungen, die er zu mir in der letzten Zeit getan hat: „Die Russen können genau so gut an den Karpathen wie an der Wolga oder am Kaukasus militärisch entscheidend geschlagen werden“ und ferner eine Aeußerung aus den allerletzten Tagen: „Friedrich der Grosse hat gesagt, wenn es bei uns regnet, regnet es auch bei den anderen“.

Ernste Sorgen bereiten dem Marschall die anglo-amerikanischen Bombenangriffe. In der Unterhaltung am 10. Juli hat er mir erneut erklärt, die deutsche Führung möge nicht ausser Acht lassen, dass diese ständigen Angriffe schliesslich zu einer völligen Desorganisation der wichtigsten Wirtschafts und Verwaltungszentren, des Mineraloelgebiets und vor allem auch der Verkehrswege führen müssten. Er wiederhole daher seine dringende Bitte um Verstärkung des völlig unzureichenden Jagdschutzes und auch um Verstärkung der Flak und zwar in erster Linie der weittragenden Flak.

II. Aussenpolitische Stellung Rumäniens

Ich habe den Eindruck, dass sich beim Marschall in der letzten Zeit die Erkenntnis verstärkt hat, dass das Schicksal Rumäniens in Kampf gegen Russland untrennbar mit dem Schicksal Deutschlands verknüpft ist. Er hat dies nicht nur mir immer wieder versichert, sondern auch einer Reihe von rumänischen Persönlichkeiten gegenüber sehr bestimmte Aeußerungen in dem gleichen Sinne getan. Die tiefe Verachtung die er bei jeder Gelegenheit für die Haltung Italiens bekundet, bestätigt diesen Eindruck. Kürzlich hat er mir gesagt, er habe dem Führer der Opposition, Herrn Maniu, als dieser ihm zu einem Sonderfrieden drängen wollte, erklärt, Rumänien dürfte niemals dasselbe Schicksal erleiden wie Italien und er werde nicht zulassen, dass Herr Maniu versuche, die Rolle Badoglios zu spielen.

Auf zuverlässigem Wege habe ich die anliegende Aufzeichnung¹ erhalten, die Herr Maniu bei dem Führern seiner Partei und sonstigen politischen Gesinnungsgenossen vor einigen Tagen verbreitet hat. In dieser Aufzeichnung, die wegen der ausführlichen Darlegung der angeblichen geheimen Verhandlungen mit den Gegnern sehr interessant ist, bestätigt Herr Maniu, dass der Marschall sich gegenüber allen Versuchen, ihn zu einem Sonderfrieden zu veranlassen, ablehnend verhalten hat.

Trotzdem sind dem Marschall auf aussenpolitischen Gebiet zwei ernste Vorwürfe zu machen, nämlich erstens, dass er überhaupt zugelassen hat, dass inoffizielle Emissäre in Namen von Führern der innerpolitischen Opposition und in einigen Fällen auch mindestens mit Duldung des stellv. Ministerpräsidenten und Aussenministers mit dem feindlichen Ausland in Verbindung getreten sind sowie zweitens, dass er nicht genügend für die Stärkung der psychologischen inneren Abwehrfront Sorge getragen hat.

Der Grund für diese beiden Fehler ist darin zu suchen, dass der Marschall überzeugt ist, der Krieg könne letzten Endes nicht militärisch gewonnen werden, sondern müsse durch einen politischen Ausgleich beendet werden. Er hat zwar gesagt, er freue sich darüber, dass die Terrorangriffe nun endlich die meisten Anglophilien in seinem Lande eines Besseren belehrt hätten; das hindert ihn aber nicht, peinlich jeden politischen Akt und jede Äusserung der öffentlichen Meinung zu unterbinden, die den Gegensatz Rumäniens zu den angelsächsischen Mächten verstärken könnte. Hierauf ist auch zurückzuführen, dass er Herrn Mihai Antonescu trotz der Kritik, die er gelegentlich an dessen diplomatischem Uebereifer übt, doch nicht daran hindert, auch seinerseits in neutralen Ländern immer noch gewisse zweifelhafte Verbindungen zu den angelsächsischen Mächten aufrecht zu erhalten.

Auch gestern wieder hat der Marschall mir gesagt, er bleibe bei seiner alten Auffassung, dass es unerlässlich sei, dass Deutschland noch während des Krieges diplomatisch den Frieden vorbereite. Hierbei denkt der Marschall vor allem an offizielle deutsche Erklärungen über die zukünftige politische und wirtschaftliche Organisation Europas.

Es ist sicher dass Herr Mihai Antonescu den Marschall in seiner Ueberzeugung von der Notwendigkeit eines Ausgleichs mit den angelsächsischen Mächten bestärkt. Erst vor einigen Tage hat Herr Antonescu, der in seinem Mitteilungsbedürfnis häufig so weit geht, auch Dinge zu verraten, die für ihn ungünstig sind, mir einen Brief zu lesssen gegeben, den er kürzlich an den früheren Aussenminister Gafencu in d. Schweiz geschrieben hat. In diesem Brief hat Herr Antonescu Herrn Gafencu gesagt, es sei zwar kein Zweifel, dass die Deutschen mit ihrer politischen Konzeption vom „Herrenvolk“ eine Gefahr für die kleinen Staaten Europas darstellten, während England der natürliche Freund und Beschützer dieser kleinen Staaten sei. Trotzdem bleibe aber im Augenblick für Rumänien wegen der russischen Gefahr kein anderer Ausweg, als an der Seite Deutschlands weiter zu kämpfen. Ungeachtet dieser letzten Erkenntnis versucht der stellv. Ministerpräsident mit Duldung des Marschalls aber weiterhin, auf verschiedenen Wegen, wie z.B. über Salazar und der Amerikanischen Botschafter in Madrid gewisse Fäden zur Feindseite aufrecht zu erhalten. Seine Versuche, dies auch über die Türkei zu

tun, scheinen durch den Rücktritt des Türkischen Aussenministers Numan Menemendschiglu unterbrochen worden zu sein.

III. Innerpolitische Lage

Die innerpolitische Lage ist durch die beiden folgenden gegensätzlichen Tatsachen charakterisiert: Einerseits hält der Marschall Ruhe und Ordnung im Land und militärische Disziplin in der Armee eisern aufrecht und ist nach aussen hin der völlig unumschränkte Herr und Diktator. Andererseits ist es ihm nicht gelungen, sich im Lande eine wirklich starke, auf politischem Fundament beruhende Stellung zu schaffen. Der Verwaltungsapparat entgleitet seinen Händen immer mehr, weil seine Befehle zum Teil nicht ausgeführt sondern planmäßig sabotiert werden und weil er sich nicht entschliesst in entscheidenden Fragen energisch durchzugreifen. Die öffentliche Meinung des Landes ist teils aus innerpolitischen, teils aus aussenpolitischen Gründen zum grössten Teil gegen ihn. Die Führer der politischen Opposition, d.h. also vor allem die Führer der beiden alten grossen Parteien (Liberale und Nationalzaranisten) können nicht nur auf aussenpolitischem Gebiet, wie oben unter Absatz II geschildert, sondern auch auf innerpolitischem Gebiet ziemlich offen gegen den Marschall arbeiten.

Ich habe dem Marschall seit dem Herbst v.J. wiederholt in ernsten u. eingehenden Unterredungen auf den vorstehend geschilderten Tatbestand hingewiesen, demgegenüber Deutschland wegen seiner aussenpolitischen Seite und wegen der damit verbundenen Schwächung der Widerstandskraft und der wirtschaftlichen Leistungsfähigkeit Rumäniens nicht gleichgültig bleiben könne.

Der Marschall hat stets nachdrücklich bestritten, dass aus dieser innerpolitischen Lage irgendeine Gefahr drohe. Jeder Mensch im Lande wisse, dass er bei der geringsten offenen Widersetlichkeit rücksichtslos schiessen lassen würde. Seine innerpolitischen Gegner seien alte Herren, die im Lande keinerlei Rückhalt hätten. Ob sie sich irgendwo versammelten und ihm Denkschriften ueberreichten, sei völlig belanglos.

Bezeichnend für die Auffassung des Marschalls ist folgende Ausserung die er mir gegenüber kürzlich getan hat: „Es ist mein Glück und mein Unglück, dass Rumänien über keinen einzigen politischen Kopf verfügt. Mein Glück, weil ich wegen der Unfähigkeit der Opposition bequem regieren kann, mein Unglück weil ich auch im eigenen Lager keine wirklich fähigen Mitarbeiter habe und weil mich die Sorge bedrückt; was mit Rumänien geschieht wenn mir einmal etwas zustösst.“

Durch das Festhalten des Marschalls an seinem einzigen engeren Mitarbeiter wird die innerpolitische Lage weiter kompliziert. Niemand traut dem derzeitigen stellv. Minister präsidenten und kein Rümäne mit Verantwortungsgefühl und Selbstbewusstsein ist bereit, in eine vom diesem de facto geleitete Regierung einzutreten.

Meine verschiedenen Sondierungen haben jedoch immer wieder bestätigt, dass der Marschall nicht bereit ist, sich von Mihai Antonescu zu trennen, weil er der einzige seiner Mitarbeiter ist, mit dem er menschlich eng verbunden ist und weil er glaubt, die grosse Arbeitsleistung des in der Tat sehr fleissigen stellv. Ministerpräsidenten nicht entbehren zu können.

Die Führer der deutschfreundlichen Gruppen in Rumänien betrachten mit ständiger Erbitterung die innerpolitische Entwicklung und die Lässigkeit des Marschalls hinsichtlich der Schaffung einer festen Widerstandsfest im Innern mit klarer aussenpolitischer Zielsetzung. Sie fühlen sich völlig beiseite gedrängt, obgleich Rumänien jetzt die Aussenpolitik verfolgt, die gerade sie verlangt haben. Verschiedene Versuche, auf den Marschall einzuwirken, sind ohne Erfolg geblieben. Die Führer dieser deutschfreundlichen Gruppen (Vaida, Cuza, Gigurtu, Manoilescu, Valer Pop, Savu und einige andere) arbeiten zur Zeit an einer Denkschrift, die sie dem Marschall übergeben wollen. Ob es zur gemeinsamen Unterzeichnung dieser Denkschrift kommt, ist allerdings angesichts gewisser persönlicher Differenzen, die zwischen den genannten Persönlichkeiten bestehen, noch zweifelhaft.

Aus dem Lager der nationalen² Opposition wird der Deutschen Regierung auch vielfach vorgeworfen, dass sie nicht ihrerseits mit energischen Mitteln für eine grundlegende innerpolitische und damit auch wirtschaftliche und finanzielle Kursänderung sorgt.

IV. Versorgung der deutschen Truppen in Rumänien

Obgleich in letzter Zeit eine gewisse Wendung zum Besseren eingetreten ist, leistet der Marschall immer noch hartnäckigen Widerstand gegen irgendwelche zusätzlichen und finanziellen Opfer Rumäniens und zwar selbst dann, wenn diese für die Deutsche Wehrmacht bestimmt sind. Immerhin hat die Rumänische Regierung durch Vermittlung des stellv. Ministerpräsidenten, der es seiner Natur entsprechend mit Deutschland nicht endgültig verderben will und der ausserdem gewisse praktische Notwendigkeiten häufiger klaren erkennt als der Marschall im Juni, den von der Deutschen Wehrmacht verlangten Mindestgeldbedarf von 3 Milliarden Lei zur Verfügung gestellt. Der stellv. Ministerpräsident hat zugesagt, dass dieser gleiche Betrag auch in den kommenden Monaten bezahlt werden wird. Die darüber hinausgehende Versorgung der Truppen mit Lebensmitteln und Material erfolgt trotz aller Vorstellungen immer noch nur schleppend. Eine Ausnahme bilden allerdings die wichtigsten Lieferungen, nämlich die Getreidelieferungen, die in annähernd ausreichendem Masse erfolgen.

V. Wirtschaftliche und finanzielle Beziehungen zwischen Deutschland und Rumänien

Der Marschall steht auf dem Standpunkt, dass zusätzliche Leistungen über das Abkommen vom 9. Februar 1944 hinaus von Rumänien nicht gefordert werden dürfen und vom Land auch im Hinblick auf die eigenen finanziellen Schwierigkeiten nicht mehr aufgebracht werden können. Er ist also nicht bereit, die durch den auf die Entwicklung der Verhältnisse zurückzuführenden Rückgang des Ertrages der deutschen Ausfuhr nach Rumänien (von 55 Millionen im Februar auf 18 Millionen RM im Juni) eingetretene Lücke im gegenseitigen Zahlungsverkehr durch weitere zusätzliche Kredite auszugleichen. Er folgt hierbei dem Rat seiner wirtschaftlichen Fachminister und insbesondere dem Rat des Direktoriums der Notenbank. Der Marschall hat sich bisher trotz aller deutschen Vorstellungen nicht bereit gefunden, aus diesem Direktorium die klar

gegen Deutschland eingestellten Anhänger der alten liberalistischen Schule zu beseitigen.

Der Marshall hält eigensinnig an dem Standpunkt fest, dass auch im Kriege die wirtschaftlichen Leistungen zwischen zwei Verbündeten ausgeglichen sein müssten, wobei er nicht einmal bereit ist, den Teil der deutschen Waffenlieferungen, die den Ersatz für das in Russland verlorene rumänische Kriegsgerät darstellen, in diesen Ausgleich einzubeziehen. Er hat mir noch vorgestern wieder gesagt, er habe vor dem Rumänischen Volk und vor der Geschichte die Verantwortung, Wirtschaft, Finanzen und Währung Rumäniens in Ordnung zu halten. Dies sei aber nur dann möglich, wenn er bei seiner Weigerung bleibe, „rumänisches Volksvermögen und insbesondere den Ertrag der Arbeit der rumänischen Bauern zu verschenken“.

Bei dieser Haltung des Marschall ist es nur möglich, unter ständiger beinahe täglichem deutschen Druck gerade das kriegswirtschaftlich nötige Minimum, nämlich Versorgung der Wehrmacht, Durchführung der Mineraloellieferungen und Aufrechterhaltung der Getreidelieferungen im Rahmen des im Abkommen vom 9. Februar 1944 vereinbarten Kredits von 25 Milliarden Lei durchzusetzen. Die darüber hinausgehende 100 %-ige plausimässige wirtschaftliche Ausnutzung des Landes scheitert an dem Widerstand des Marschalls und an der Untätigkeit und Sabotage der Rumänischen Regierung und Verwaltung, die sich in dieser Beziehungen nach ihren bisherigen Erfahrungen vom Marschall stillschweigend gedeckt fühlen.

VI. Das weitere Vorgehen Rumäniens gegenüber

Nach dem vorstehend Gesagten hat der Marschall auf militärischem und politischem Gebiet von einer gewissen Laschheit in der Duldung ausserpolitischer Seitensprünge abgesehen im grossen und ganzen doch treu zur deutschen Linie gehalten, was sich insbesondere auch aus der Denkschrift seines grössten Gegners Maniu ergibt. Die ernste deutsche Kritik am Marschall richtet sich also in erster Linie gegen seine Haltung in finanziellen und wirtschaftlichen Fragen. Die Erfahrungen der letzten beiden Monate haben wiederum bestätigt, dass keine Aussicht besteht, dass der Marschall seine Auffassung in diesen beiden Fragen grundlegend ändert. Ebenso wenig würde er bereit sein, unter Verabschiedung Mihai Antonescus eine aus entschiedenen Anhängern Deutschlands bestehende Regierung mit einem völlig neuen Kurs in wirtschaftlichen und finanziellen Fragen zu bilden.

Bei dieser Sachlage bleibt also nur die Möglichkeit, entweder wie bisher von Fall zu Fall unter ständigem Druck wenigstens die wichtigsten kriegswirtschaftlich notwendigen Forderungen durchzusetzen oder aber zu einem völligen Wechsel des Regierungssystems in Rumänien mit dem Risiko der damit gerade im gegenwärtigen Augenblick verbundenen militärischen und politischen Erschütterungen zu kommen.

Fuschl, den 12. Juli 1944
gez: Clodius

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 280 T 120—776, c. 370.532—370.543; Auswärtiges Amt, Botschafter Ritter, Rumänien, 103, 2.

Director ministerial Clodius

Notă despre situația din România

- I. Concepția mareșalului despre situația militară.
- II. Poziția României în politica externă.
- III. Situația politică internă.
- IV. Aprovizionarea trupelor germane din România.
- V. Relațiile economice și financiare între Germania și România.
- VI. Modul de a proceda față de România în continuare.

În măsura în care privește concepția mareșalului Antonescu, nota care urmează se bazează pe lungi și numeroase întrevederi, care în mare parte au avut loc între patru ochi și, în afară de aceasta, pe discuții cu personalități politice competente sau pe știri furnizate de oameni de încredere.

I. Concepția mareșalului despre situația militară

În funcție de mersul evenimentelor, mareșalul este în mare măsură supus unor schimbări de dispoziție, cărora le dă expresie în con vorbile între patru ochi. Din fericire, exteriorizează totuși față de români o atitudine permanent calmă care inspiră încredere, cu excepția unor observații săceptice pe care le face ocazional față de colaboratorii săi cei mai intini.

Retragerea, în primăvara acestui an, a frontului pe teritoriul românesc firește că a impresionat puternic pe mareșal. S-a mai linistit oarecum odată cu consolidarea acestui front, în a doua jumătate a lunii aprilie și începutul lunii mai. Apoi, în zilele din jurul lui 10 mai, mareșalul a fost puternic zguduit de evacuarea Crimeii și de marile pierderi în oameni și mai ales în materiale, pe care le-a suferit armata română. El a invins totuși relativ repede această lovitură și încrederea sa a crescut vizibil după întărirea frontului Grupului de armate „Ucraina de Sud”. Personalitatea generalului colonel Schörner i-a insuflat multă încredere. În afară de aceasta, livrarea punctuală a materialului promis de către Germania pentru armata română și în special a tancurilor și tunurilor de asalt, precum și continua îmbunătățire a echipamentului militar al trupelor germane de la granița română, a avut un efect linistitor. Începutul invaziei la 6 iunie l-a impresionat favorabil pe mareșal, în măsura în care ea a confirmat justețea dispozițiilor militare ale Führerului în vest. Modul în care s-au desfășurat pînă acum luptele pe frontul de invazie este considerat de mareșal a fi pe deplin satisfăcător. Introducerea la 16 iunie a armei „V 1” a întărit mai departe optimismul mareșalului. La 18 iunie a afirmat față de un om de încredere român că războiul a intrat acum într-o fază absolut nouă, favorabilă Germaniei.

Atenția specială a mareșalului este, natural, îndreptată în continuare, în primul rînd, spre situația de pe Frontul de Răsărit. Mersul ofensivei ruse din centrul Frontului de Răsărit a făcut să scădă considerabil dispoziția sa în ultimele zile. În ultima con vorbire, pe care am avut-o cu el alătăieri, s-a arătat foarte ingrijorat de apropierea trupelor ruse de gra-

niță germană și de pericolul ca armatele germane din spațiul baltic să fie izolate. Și faptul că două divizii germane au fost retrase de pe frontul Grupului de armate „Ucraina de Sud” a contribuit la neliniștea sa.

Totuși, mareșalul a rămas întotdeauna încrezător și nu și-a pierdut nici un moment nervii. Semnificative pentru aceasta sunt următoarele două afirmații pe care le-a făcut față de mine în ultimul timp : „Rusii pot fi la fel de bine învinși decisiv din punct de vedere militar în Carpați, ca și pe Volga sau în Caucaz” — și mai departe o afirmație din ultimele zile : „Friederich cel Mare a spus că atunci cînd plouă la noi, plouă și la ceilalți”.

Griji serioase îi fac mareșalului bombardamentele anglo-americane. În convorbirea avută la 10 iulie mi-a declarat din nou : conducerea germană să nu scape din vedere că atacurile continue duc în final la dezorganizarea totală a principalelor centre economice și administrative, a zonelor petrolifere și în primul rînd a căilor de comunicații. El a repetat rugămintea lui stăruitoare privind o întărire a absolut insuficientei acoperirii cu avioane de vinătoare și o întărire a artilleriei antiaeriene — în primul rînd a artilleriei antiaeriene cu bătaie mare.

II. *Pozitia României în politica externă*

Am impresia că în ultimul timp s-a întărit la mareșal recunoașterea faptului că soarta României în lupta contra Rusiei este inseparabil legată de soarta Germaniei. Nu numai că a confirmat aceasta de nenumărate ori față de mine, dar s-a exprimat foarte categoric în același sens și față de o serie de personalități române. Adîncul dispreț pe care îl manifestă cu orice ocazie pentru atitudinea Italiei confirmă această impresie. De curînd mi-a spus că atunci cînd șeful opoziției, domnul Maniu, a vrut să-l determine la o pace separată, el i-a declarat că România nu trebuie să suferă niciodată aceeași soartă cu Italia și că el nu va îngădui ca domnul Maniu să încearcă să joace rolul lui Badoglio.

Din surse de incredere am primit nota¹ anexată, pe care domnul Maniu a răspîndit-o de cîteva zile printre șefii partidului său și alți tovarăși de idei politice. În această notă, care este foarte interesantă prin expunerea amănunțită a tratativelor cu adversarii, tratative chipurile secrete, domnul Maniu confirmă că mareșalul a respins toate încercările de a se lăsa determinat la o pace separată. Totuși, trebuie făcute mareșalului două reproșuri serioase în domeniul politicii externe, și anume : în primul rînd că a îngăduit, în general, ca emisari neoficiali, în numele șefilor opoziției politice interne și în unele cazuri și cu — cel puțin — toleranța vicepreședintelui Consiliului de Miniștri și ministrului de externe, să intre în legături cu străinătatea inamică ; iar în al doilea rînd, că nu a purtat suficientă grijă pentru consolidarea frontului intern psihologic de apărare.

Cauza celor două greșeli trebuie căutată în aceea că mareșalul este convins că războiul nu poate fi cîștigat, în ultimă instanță, pe plan militar, ci trebuie sfîrșit printr-un compromis politic. El a spus că, într-adăvăr, se bucură că atacurile teroriste au dat, în fine, o lecție celor mai mulți anglofili din țara sa ; acest lucru însă nu-l impiedică să paralizeze cu scru-

¹ Anexa menționată se află pe rolă întră cadrele 370544 — 370560 (în limba germană).

pulozitate orice act politic și orice exprimare a opiniei publice care ar putea întări opoziția României față de puterile anglo-saxone. Aceasta explică și faptul că mareșalul, cu toată critica pe care o face ocazional excesului de zel diplomatic al domnului Mihai Antonescu, nu-l împiedică pe acesta să mențină anumite legături dubioase, în țările neutre, cu puterile anglo-saxone.

Și ieri mi-a spus mareșalul că el rămîne la vechea lui părere, că este indispensabil ca Germania să pregătească diplomatic pacea încă din timpul războiului. Mareșalul are în vedere în special declarații germane oficiale despre organizarea politică și economică a Europei.

Este sigur că domnul Mihai Antonescu întărește pe mareșal în convingerea sa despre necesitatea unui compromis cu puterile anglo-saxone. Chiar cu cîteva zile în urmă domnul Antonescu, care din nevoie să de comunicare merge adesea atît de departe încît trădează lueruri care sunt nefavorabile pentru el, mi-a dat să citeșc o scrisoare pe care a scris-o de curînd către fostul ministru de externe Gafencu, în Elveția. În această scrisoare, domnul Antonescu a spus domnului Gafencu că, întradevăr, nu există nici o îndoială că germanii, cu concepția lor politică despre „poporul de stăpini” reprezintă un pericol pentru statele mici ale Europei, în timp ce Anglia este prietenul firesc și apărătorul acestor state mici; cu toate acestea însă, în momentul de față, din cauza pericolului rus, nu rămîne nici o altă ieșire pentru România decit de a lupta mai departe alături de Germania. În ciuda acestei ultime recunoașteri, vicepreședintele Consiliului de Miniștri, cu toleranța mareșalului, încearcă mai de departe, pe cîi diferite, ca de exemplu prin Salazar și prin ambasadorul american la Madrid, să mențină anumite fire spre partea inamică. Încercările lui de a face acest lucru și prin intermediul Turciei par să fi fost întrerupte prin demisia ministrului de externe ture Numan Menemençoglu.

III. Situația politică internă

Situația politică internă se caracterizează prin următoarele două fapte opuse: pe de o parte, mareșalul menține ferm liniștea și ordinea în țară și disciplina militară în armată și este văzut ca stăpin și dictator absolut. Pe de altă parte, el nu a reușit să-și creeze în țară o poziție cu adevărat puternică, bazată pe fundament politic. Aparatul administrativ îi scapă tot mai mult din mîini, pentru că ordinele sale în parte nu sunt executate, ci sabotate sistematic și pentru că el nu se hotărăște să intervină energetic în problemele decisive. Opinia publică a țării este în cea mai mare parte împotriva lui, din motive de politică internă, sau din motive de politică externă. Șefii opoziției politice, adică în primul rînd șefii celor două vechi și mari partide (Liberal și Național-Țărănesc) pot lucra destul de deschis împotriva mareșalului, nu numai în domeniul politicii externe — așa cum s-a arătat mai sus la paragraful II — ci și în domeniul politicii interne.

Eu am arătat mareșalului încă din toamna anului trecut, de mai multe ori, în discuții serioase și amănunțite faptele descrise mai sus, față de care Germania — datorită aspectului lor de politică externă și, legat de aceasta, datorită slăbirii puterii de rezistență și capacitatei economice a României — nu poate rămîne indiferentă.

Mareșalul a contestat totdeauna categoric că din cauza acestei situații politice interne ar amenința vreun pericol ; orice om din țară știe că, la cea mai mică rebeliune deschisă, el va pune să se tragă cu arma, fără cruce ; rivalii săi politici interni sunt domni bătrâni, care nu au nici un fel de reazem în țară ; dacă se intrunesc undeva și îi înaintează memorii este un fapt complet lipsit de importanță.

Caracteristică pentru concepția mareșalului este următoarea afirmație pe care mi-a făcut-o de curind : „Este norocul și nenorocul meu că România nu dispune de nici un singur cap politic. Norocul meu, fiindcă pot guverna comod, din cauza incapacității opoziției ; nenorocul meu, fiindcă în propriul meu lagăr nu am nici un colaborator cu adevărat capabil și fiindcă mă apasă grija ce se va întimpla cu România dacă mi se întimplă mie ceva”.

Prin atașarea mareșalului de singurul său colaborator mai apropiat, situația internă se complică și mai mult. Nimeni nu are incredere în actualul vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și nici un român cu sămăt de răspundere și conștiință de sine nu este dispus să intre într-un guvern condus de facto de acesta.

Diversele mele sondaje au confirmat însă totdeauna că mareșalul nu este dispus să se despartă de Mihai Antonescu, fiindcă el este singurul lui colaborator de care este omenește strins legat și fiindcă el crede că nu se poate lipsi de marea putere de muncă a vicepreședintelui, care întradevăr este foarte harnic.

Şefii grupurilor filo germane din România privesc cu continuă amărcăjune evoluția politicii interne și moliciunea mareșalului în privința creării în interior a unui front solid de rezistență cu scop clar de politică externă. Ei se simt complet dați la o parte, deși România urmează acum politică externă pe care tocmai ei au cerut-o. Șefii acestor grupuri filo germane (Vaida, Cuza, Gigurtu, Manoilescu, Valer Pop, Savu și alții cîțiva) lucrează în prezent la un memoriu pe care vor să-l înmîneze mareșalului. Dacă se ajunge la semnarea comună a acestui memoriu este încă îndoelnic, având în vedere anumite divergențe personale care există între amintitele personalități.

Din tabăra opoziției naționale² se reproșează adesea guvernului german că nu intervine la rîndul lui cu mijloace energetice să facă o schimbare radicală în politica internă și prin aceasta și în cea economică și financiară.

IV. Aprovisionarea trupelor germane în România

Deși în ultima vreme a intervenit o schimbare în bine, mareșalul opune mereu rezistență încăpăținată împotriva oricărora sacrificii suplimentare și finanțare din partea României, și anume chiar și atunci cind acestea sunt destinate Wehrmachtului german. Oricum, guvernul român, prin mijlocirea vicepreședintelui Consiliului de Miniștri — care, corespunzător naturii sale, nu vrea să strice definitiv relațiile cu Germania și care, în afară de aceasta, vede adesea anumite necesități practice mai clare decât mareșalul — în iunie a pus la dispoziție necesarul minim de

² Desigur, în sensul dat de naziști acestui cuvînt.

3 miliarde lei cerut de Wehrmachtul german. Vicepreședintele Consiliului de Miniștri a promis că aceeași cotă va fi plătită și în lunile viitoare. Aprovizionarea trupelor cu alimente și materiale peste această sumă se efectuează mereu cu întârziere, în ciuda tuturor intervențiilor. O excepție o constituie, totuși, livrările cele mai importante, anume cele de grine, care se fac în cantități aproximativ suficiente.

V. Relațiile economice și financiare între Germania și România

Mareșalul stă pe poziția că prestații suplimentare, peste Acordul din 9 februarie 1944, nu pot fi cerute României și nici nu mai pot fi efectuate de țară ținând cont de propriile dificultăți financiare. El deci nu este dispus să compenseze prin credite suplimentare golurile apărute în balanță de plăți reciproce datorită diminuării exportului german către România, care din cauza evoluției situației a scăzut (de la 55 milioane mărci în februarie la 18 milioane în iunie). El urmează aici sfatul ministrului economiei și în special sfatul Direcției Băncii. Mareșalul, în ciuda tuturor intervențiilor germane, nu s-a arătat dispus pînă acum să înlăture din această Direcție pe adeptii vechii școli liberale, care în mod clar au o atitudine potrivnică Germaniei.

Mareșalul se menține cu încăpăținare pe poziția că și în război prestațiile economice dintre doi aliați trebuie compensate; în plus, el nu este dispus să includă în această compensație partea de livrări de armament german care reprezintă substitutul pentru materialul de război român pierdut în Rusia. El mi-a spus din nou, încă de alătări, că el are răspunderea, în fața poporului român și a istoriei, de a păstra în ordine economia, finanțele și moneda României. Acest lucru nu este însă posibil decit dacă rămîne la refuzul său „de a risipi avutul poporului român și în special produsul muncii țăranului român”.

Cu această atitudine a mareșalului nu este posibil de realizat, sub presiune germană permanentă, aproape zilnică, decit minimul necesar din punct de vedere al economiei de război, anume aprovizionarea Wehrmachtului, executarea livrărilor de petrol și menținerea livrărilor de cereale în cadrul creditului de 25 miliarde lei, convenit prin Acordul din 9 februarie 1944. Exploatarea economică sistematică, 100% a țării, deci peste cele menționate, eşuează din cauza rezistenței mareșalului și a inactivității și sabotajului guvernului român și al administrației, care, în această privință, după experiențele lor de pînă acum, se simt acoperite pe tăcute de mareșal.

VI. Modul de a proceda față de România în continuare

După cele spuse mai sus, mareșalul — făcînd abstracție de o anumită moliciune în tolerarea unor abateri de politică externă — a menținut totuși în general cu fidelitate linia germană în domeniul militar și politic, ceea ce rezultă îndeosebi și din memoriul celui mai mare adversar al său, Maniu. Critica germană serioasă față de mareșal vizează în primul rînd atitudinea sa în probleme financiare și economice. Experiențele

ultimelor două luni au confirmat din nou că nu există nici o perspectivă ca mareșalul să-și schimbe fundamental concepția sa în aceste două probleme. Tot atât de puțin ar fi el dispus să demită pe Mihai Antonescu și să formeze un guvern din adepti hotărîți ai Germaniei, cu un curs complet nou în probleme economice și financiare.

Aceasta fiind situația, nu rămîne decit posibilitatea ca ori să impunem, ca pînă acum, de la caz la caz, prin presiune permanentă, cel puțin cerințele cele mai importante din punctul de vedere al economiei de război, ori să trecem la schimbarea completă a sistemului de guvernare în România, cu riscul de a se ajunge tocmai în momentul de față la zguduiri militare și politice legate de aceasta.

Fuschl, 12 iulie 1944

Semnat : Clodius

632

1944 iulie 14. Notă a Serviciului special de informații referitoare la discuțiile legate de fuzionarea grupării din jurul lui Mihail Ralea cu P.S.D.

14 iulie 1944

Dl Ralea depune vîi stăruințe în momentul de față spre a realiza o fuziune cu social-democrații. Dorința dlui Ralea este împărtășită de către social-democrați care îl anturează. Între aceștia se află Voitec.

Acesta a venit miercuri la București spre a avea o întrevedere cu fruntașii social-democrați. La restaurantul „Păun” de pe Splai, s-a întîlnit Voitec cu Rădăceanu care acum e concentrat cu gradul de plutonier la o unitate sedentară din București. Propunerea a fost făcută ca venind din partea lui Voitec. Ar fi vorba de intrarea lui Ralea și a prietenilor săi politici în Partidul Social-Democrat, Ralea urmînd să ia ceva mai tîrziu conducerea acestui partid. Aportul lui Ralea ar fi legăturile acestuia cu factorii politici care sunt inaccesibili social-democraților și poate chiar o combinație de guvern în timpul cel mai scurt. (În cursul discuției, Voitec a pomenit despre generalul Sănătescu și combinațiile de guvern ale acestuia.)

Rădăceanu s-a declarat în principiu de acord cu ideia unei fuziuni. A rămas ca Rădăceanu să supui chestiunea conducerii partidului, după care se va putea trece la o discuție amănunțită a modalităților practice de fuzionare.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 93-94.

1944 iulie 15. **Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam referitor la intensificarea activității comuniștilor din Capitală.**

Poliția de Reședință Oravița
Biroul Siguranței
Nr. 3817 S., din 15.VII.1944

Secret
Intrare nr. 809
1944, luna iulie, ziua 19

Către
Detașamentul de Poliție Jam

În conformitate cu ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara nr. 8516 S. din 12.VII.1944 vă trimitem mai jos în copie două note informative cu privire, prima la instrucțiunile date de către delegatul Comitetului Central de pe lingă resortul muncitoresc al Partidului Comunist din București, iar a doua la raportul instructorului Partidului Comunist de pe lingă celula de la S.T.B. referitor la refacerea acelei celule de partid. În conformitate cu ordinul Direcției Generale a Poliției nr. 12 128 S. din 6.VII.1944 vă rugăm să luați cunoștință de cuprinsul notelor și a dispune măsurile necesare pentru verificarea și supravegherea în scopul de a stabili dacă s-au primit la organizațiile comuniste instrucțiunile semnalate în prima notă precum și dacă s-a procedat la refacerea celulelor de partid, după cum se indică în a doua notă, din întreprinderile din sectorul dvs. Rezultatul ne va fi raportat pînă la 25.VII.1944.

Şeful Poliției,
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței,
(indescifrabil)

Copie. Notă. Delegatul Comitetului Central de pe lingă resortul muncitoresc al organizației Partidului Comunist din București, luînd în discuție situația mișcării în rîndurile muncitorimii a dat următoarele instrucțiuni :

- cunoașterea temeinică de către comitetele raionale a situației concrete din fiecare întreprindere și sector ;
- legarea acțiunii muncitorilor pentru revendicările din întreprinderi în luptă împotriva regimului actual și a hitlerismului ;
- ridicarea spiritului de muncă a elementelor comuniste ;
- pregătirea cadrelor și menținerea contactului cu delegații de întreprindere pentru ca la momentul oportun orice acțiune pusă la cale de partid să se poată declanșa simultan.

Se urmărește de aproape acțiunea comunistă și la timp se va raporta orice constatare.

Copie. Notă. Instructorul Partidului Comunist pe lingă celula de la S.T.B. a raportat că celula de partid a fost refăcută din șase elemente verificate dintre lucrătorii din întreprinderi, făcîndu-se legătura și cu 20 muncitori ce urmează a fi încadrați în mișcare și care au fost organizați în

grupe de patrioți. Aceste grupe sunt puse sub conducerea membrilor de partid care se ocupă cu educarea lor în spirit marxist, predindu-le material de propagandă. S-a propus de către instructor să țină cu ei un curs de partid atât pentru pregătirea lor cit și pentru ridicarea spiritului de luptă. Ca plan de activitate, instrucțiunile date celulei prevăd să se întărească legătura cu depourile S.T.B. și să se continue să se facă agitație pe tema măririi salarilor, a lipsei de asistență medicală, cerindu-se ca administrația cantinei să fie dată pe mină muncitorilor, iar reducerea mărfurilor de la cooperativă să se facă pentru toți lucrătorii nu numai pentru cei cu familii împovărate. De asemenea, s-au mai dat directive pentru organizarea femeilor și tinerilor, făcindu-se propagandă pe cit posibil printre soldații urmând a fi predăți resorturilor speciale pentru a se constituи din ei grupe de partizani.

Se urmărește identificarea membrilor celulei comuniste de la S.T.B.

■ Arhivele Statului județul Caraș-Severin, fond Detașamentul de poliție Jam, dosar nr. 14/1944, f. 370.

634

1944 iulie 17, Istanbul. Telegramă a consulului general american în Turcia, Burton Y. Berry, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, în legătură cu o declarație a consilierului de presă al Legației române de la Istanbul Teodor Solacolu, privind perspectiva creării unui guvern de coaliție în România.

440 R 94, July 27, 1 p.m.

Secret

Istanbul

Dated July 27, 1944

Received 8 : 24 p.m.

Theodor Solacolu, Press Councillor of local Rumanian Legation stated privately that he believes the danger of a Horia Sima government for Rumania has passed, as such a government would only add to German difficulties in Rumania. If the Germans are forced to take extreme measures, informant believes now that they will place a Gauleiter¹ in control.

Solacolu states that Rumanians believe when Marshal Antonescu's government fell, Maniu collaborating with the Liberal Bratianu's, the Democrat Constantine Petrescu and the Communist Patrășcanu will form the new government. Within this government, he expects the Communists soon to crowd out the other elements.

Repeated to Amconsul, Naples, as my No. 41 and true reading sent MacVeagh.

Berry

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 630, c. 596; The National Archives of the United States, Washington D. C., General Records of the Department of State (R.G. 59), Division of European Affairs, Roll 5, no. 871.017-2744.

364

Teodor Solacolu, consilierul de presă al Legației române din acest oraș, a declarat în mod confidențial că el crede că pericolul unui guvern Horia Sima în România a trecut, întrucât un astfel de guvern doar ar fi sporit dificultățile germane din România. Dacă nemții sunt obligați să ia măsuri extreme, cel care ne-a informat consideră că ei vor instala un Gauleiter¹ pentru a administra țara.

Solacolu declară că românii cred că dacă guvernul Antonescu va cădea, Maniu, în colaborare cu liberalii lui Brătianu, cu democratul Constantin Petrescu și cu comunistul Pătrășcanu, va forma noul guvern. El pretinde că în curind comuniștii vor exclude celelalte elemente din sănul guvernului.

Repetată pentru consulul american la Neapole, telegrama mea nr. 41, iar decifrarea a fost trimisă lui MacVeagh.

Berry

635

1944 iulie 18. Apel transmis de postul de radio „România liberă”, adresat patrioților ploieșteni și țărănilor din Moldova, Bărăgan și Banat de a sabota producția și războiul hitlerist.

Centrele de radio-ascultare

Strict confidențial

Comunicare specială

România liberă : ora 7,35

Ne adresăm ploieștenilor : „Asupra Ploieștilor cade foc din cauza nemților. Alianții vor intensifica bombardamentele, care pînă acum au fost prea blînde față de vina nemților și Antoneștilor de a fi inceput războiul.

Ploieșteni, nu trebuie să mai lăsați ca singele vostru săurgă pentru nemți. Nu trebuie să muriți pentru că nemții vă fură petrolul. Nu reparați nimic. Salvați-vă viața părăsind rafinăriile și puțurile de petrol. Fugiti în munții ce sunt în apropiere. Alungind din țară pe nemți și pe Antonești vom scăpa de bombardamente și vom căpăta liniște”.

Frații țărăni din Moldova, Bărăgan și Banat, recolta trebuie să vă asigure hrana. Nemții voiesc să vă ia recolta și să o ducă în Germania. Împiedicați-i însă să o facă, iar prin aceasta veți contribui ca războiul

¹ Gauleiter – cea mai importantă funcție regională în ierarhia partidului nazist.

să nu mai fie prelungit. Nu treierați acum. Lăsați totul pentru la toamnă, căci pînă atunci nemții vor fi izgoniți din țară. Păstrați grînele pentru voi și pentru sătenii care se vor întoarce de pe front. Nu lăsați pe agenții agricoli să vă rechiziționeze recolta. Atacați vagoanele încărcate. Nu lăsați să plece în Germania nici un bob de griu. Tot ce nu veți da nemților, vă va rămîne vouă. Luptați pentru viață și libertatea țării.

Frați români în curînd va începe ofensiva și în România. Ea va fi tot atît de fulgerătoare ca și aceea din sectorul central. Pentru a scăpa de catastrofă, trebuie să ne ridicăm cu toții împotriva nemților și Antoneștilor.

Să bage bine de seamă conducătorii care duc țara la dezastru că vor fi trași la răspundere. Salvarea țării depinde de populația din interior și va veni numai de la ea.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 242, f. 71 – 82.

636

1944 iulie 19. Notă a Serviciului special de informații referitoare la punetele de vedere adoptate față de părere susținută de comuniști de a se organiza gărzii civice ca nucleu al acțiunilor de rezistență.

19 iulie 1944

Chestiunea gărzilor civice ce s-a pus la un moment dat în discuția conducerii blocului opoziției a fost abandonată. Dl Măcărescu spune că ideea, care vine din rîndurile comuniștilor, este tentantă, dar realizarea ei în regimul actual e o imposibilitate. Organizarea pătușilor urbane pentru o rezistență armată este ceva foarte greu de realizat în regimul excepțional de astăzi care pedepsește cu moartea simpla detinere de arme și muniționi. Apoi, chiar dacă s-ar purcede la o atare organizare, numărul aderenților ar fi destul de redus, acțiunea clandestină necoinvenind mijdiului orașenesc. În ce privește satele, indivizii capabili să constituie gărzile civice sint pe front.

În aceste condiții, s-a renunțat de la început la ideea constituuirii gărzilor civice. Partidul Comunist însă a declarat că va face organizarea cadrelor sale pe bazele propuse, pentru a putea constitui la momentul oportun nucleul acțiunii cetățenești de rezistență pentru cazul cind autoritatea românească s-ar dovedi în deficiență față de germani și eventual de legionari.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorască, dosar nr. 46/1944, f. 95.

366

1944 iulie 20. Scrisoare a ministrului afacerilor externe al Reichului, Joachim von Ribbentrop, către șeful Comandamentului Suprem al Wehrmachtului, Wilhelm Keitel, privind presiunile exercitate asupra României în vederea satisfacerii cererilor germane pentru aprovizionarea Wehrmachtului.

Abschrift

Feldquartier, den 20. Juli 1944

Der Reichsminister des Auswärtigen

An den Chef des Oberkommandos der Wehrmacht,
Herrn Generalfeldmarschall Keitel

Sehr geehrter Herr Generalfeldmarschall !

Ich teile die in Ihrem Schreiben vom 5. Juli¹ dargelegte Auffassung, dass der Beitrag Rumäniens für die gemeinsamen kriegswirtschaftlichen Bedürfnisse mit allen Mitteln gesteigert und dass dabei in erster Linie die Versorgung der deutschen Truppen in Rumänien sichergestellt werden muss. Wie Ihnen bekannt ist, habe ich dieser Frage seit langem mein besonderes Augenmerk zugewandt und der Rumänischen Regierung gegenüber jeden diplomatischen Druck angewandt, der nach Lage der Verhältnisse einem verbündeten Staat gegenüber gerade noch angängig ist. Selbstverständlich muss ich dabei dafür Sorge tragen, dass die Stellung Rumäniens als verbündeter kriegsführender Staat berücksichtigt und auch auf die Person des Marschalls Antonescu Rücksicht genommen wird. Rumänien wie ein besetztes Gebiet zu behandeln, wie dies gelegentlich von verschiedenen deutschen Stellen angestrebt wird, ist natürlich nicht möglich.

Zu den einzelnen Punkten Ihres Schreibens bemerke ich folgendes :

1. Ich begrüsse es sehr, wenn die beiden Generalstäbe bei der Sicherstellung der Truppenversorgung stärker eingeschaltet werden als bisher. Allerdings sind die Verhandlungen hierüber bekanntlich auch bisher schon in erster Linie zwischen dem Beauftragten des Oberkommandos der Wehrmacht, General Hansen, und dem rumänischen Generalstab geführt worden. Ministerialdirektor Clodius hat als Bevollmächtigter der Deutschen Regierung für diese Fragen mit der Rumänischen Regierung nur die Grundlagen erörtert und *auf Wunsch der deutschen militärischen Stellen dann eingegriffen, wenn die Besprechungen zwischen den beiderseitigen militärischen Beauftragten nicht zu dem gewünschten Ergebnis führten.* Ich erinnere daran, dass ich Herrn Clodius Ende April d.J. gerade mit auf Ihren Wunsch hin zu diesem Zwecke nach Rumänien entsandt habe. Generaloberst Schörner hat übrigens selbst auch bereits wiederholt im Einvernehmen mit Herrn Clodius die unbedingte Notwendigkeit der Befriedigung der Bedürfnisse seiner Heeresgruppe beim Marschall Antonescu zur Sprache gebracht.

Soweit Herr Clodius die Forderungen der deutschen Wehrmacht beim Marschall und bei der Rumänischen Regierung vertreten hat, hat er dies nicht in Form von Handelsvertragsverhandlungen getan, sondern stets mit politischer und militärischer Begründung die Erfüllung dieser

Forderungen unabhängig vom Stande des Verrechnungsverkehrs zwischen den beiden Ländern verlangt. Nur insoweit die Lieferungen für die deutschen Truppen in Rumänien dadurch erleichtert werden können, dass diese Lieferungen auf die bereits versicherten Einfuhrkontingente ange-rechnet werden, besteht ein Zusammenhang mit dem Handelsvertrage vom 9. Februar 1944. Dieser Anrechnung hat Herr Clodius aber gerade im Interesse der Wehrmacht zugestimmt, *um die bevorzugte Versorgung der Wehrmacht sicherzustellen*. Dies war umso eher möglich, als ein Nachteil daraus für Deutschland nicht entsteht, weil die im Vertrage vom 9. Februar vereinbarten hohen Kontingente nach dem Verlust eines Teils des rumänischen Gebietes leider ohnehin in keinem Falle erfüllt werden können.

2. Über die Höhe der Vorräte aus alter Ernte haben zwischen den Vertretern des Reichsernährungsministeriums und der zuständigen rumänischen Stellen bereits eingehende Besprechungen stattgefunden. Eine deutsche Mitwirkung bei der Erfassung der Vorräte wird nur im Operations-gebiet in Frage kommen, für das übrige Rumänien wird der Marschlie nach den bisherigen Erfahrungen eine Mitwirkung deutscher Stellen bei der Erfassung ablehnen. Soweit irgend möglich habe ich jedoch veranlasst dass die deutsch-rumänischen Getreidefirmen bei der Erfassung eingeschaltet werden.

3. Die Schätzung des Ertrages der neuen Ernte kann gemeinsam von deutschen und rumänischen Sachverständigen vorgenommen werden. Die Aufstellung eines Verteilungsplanes bildet einen Teil des noch zu vereinbarenden Programms für den Warenaustausch zwischen Deutschland und Rumänien im nächsten Vertragsjahr vom 1. Oktober 1944 bis zum 30. September 1945. Es ist selbstverständlich, dass dabei, ebenso wie bisher, auch in Zukunft die Befriedigung der Bedürfnisse der deutschen Truppen mit Vorrang behandelt werden wird. Für die Befriedigung der Bedürfnisse der rumänischen Truppen wird die Rumänische Regierung ihrerseits Sorge tragen.

4. Die Sicherstellung einer *Monatsbevorrätung* an Nahrungs- und Futtermitteln aus dem Lande halte ich nach den mir vorliegenden Berichten für Brotgetreide, Hülsenfrüchten und Futtermitteln für möglich. Ich habe Herrn Clodius Weisung gegeben, die zuständigen militärischen deutschen Stellen in Rumänien bei der Realisierung dieser Forderungen nachdrücklich zu unterstützen. Langfristige Sicherstellungen haben keinen Wert, als man doch täglich auf Einhaltung der von Rumänien übernommenen Verpflichtungen durch laufende persönliche Einflussnahme drücken muss und wir uns vorbehalten müssen, bei einer Änderung der Versorgungsbedürfnisse unter Umständen noch höhere Forderungen zu stellen. Ebenso wird sich Herr Clodius bemühen, die bessere Versorgung der Truppe mit Obst und Gemüse zu erreichen. Er hat hierüber vor der Abreise bereits eine Unterredung mit dem Marschall gehabt, der sein grundsätzliches Einverständnis erklärt hat.

Die Bereitstellung der erforderlichen Lei-Beträge für die Bedürfnisse der deutschen Truppen und insbesonder für die Besoldung der Truppen hat in den letzten Monaten eine erhebliche Besserung erfahren. Herr Clodius hat von der Rumänischen Regierung die Zusage erwirkt, statt 810 Millionen Lei monatlich für laufende Truppenbedürfnisse und Wehrsold 3 Milliarden Lei monatlich zur Verfügung zu stellen. Diese Zusage ist von

der Rumänischen Regierung seit der letzten Dekade Mai auch eingehalten worden; die Rumänische Regierung hat ferner die Zusage gegeben, dass die bisher eingetretene Verzögerung der einzelnen Ratenzahlungen von 500 Millionen Lei um einige Tage in Zukunft vermieden werden soll.

Auf Grund der Besprechung, die gestern zwischen Ihnen, dem Botschafter Ritter und Herrn Clodius stattgefunden hat, habe ich den Letzteren angewiesen, sich alsbald nach seiner Rückkehr nach Bukarest erneut mit dem Generaloberst Schörner, dem General Hansen und dem Generalleutnant Gerstenberg in Verbindung zu setzen, um gemeinsam die weiteren Schritte zu vereinbaren, die eine wirksame Durchsetzung der deutschen Forderungen bei der Rumänischen Regierung am besten gewährleisten. Ich betone dabei nochmals, dass ich nach wie vor völlig damit einverstanden bin, dass diese Dinge auch unmittelbar von Generaloberst Schörner, General Hansen oder deren Beauftragten mit den entsprechenden militärischen Stellen erörtert werden, soweit dies der Sache dienen kann. Die Aufgabe von Herrn Clodius ist es, den deutschen Militärs in diesen Fragen nach jeder Richtung hin zu helfen und die deutschen militärischen Forderungen — besonders dann, wenn auf dem rein militärischen Wege nicht mehr weiterzukommen ist — mit allen ihm zu Gebote stehenden diplomatischen Mitteln beim Marschall durchzusetzen, eine Aufgabe, die Herr Clodius meines Erachtens zur vollen Zufriedenheit erfüllt und damit den Belangen der Wehrmacht in einer Weise gedient hat, wie es auf einem anderen Wege in diesem Unfange wohl kaum hätte geschehen können. Dies geht u.a. aus der anliegenden ² Übersicht der rumänischen Leizahlungen vor und nach dem Eintreffen des M.D. Clodius hervor.

Ihr ergebener,
gez. Ribbentrop

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 280, T 120—776, c. 370520—370525; Auswärtiges Amt, Botschafter Ritter, Rumänien.

Cartierul de campanie,
20 iulie 1944

Copie
Ministrul de externe al Reichului

Către șeful Comandamentului Suprem al Wehrmachtului,
domnul general-feldmareșal Keitel

Mult stimate domnule general-feldmareșal,

Împărtășesc concepția expusă în scrisoarea dumneavoastră din 5 iulie ¹, că trebuie folosite toate mijloacele pentru creșterea contribuției României la (asigurarea) nevoilor comune ale economiei de război și că,

¹ Vezi doc. nr. 623.

în primul rînd, trebuie asigurată aprovizionarea trupelor germane din România. După cum vă este cunoscut, de mult timp am acordat acestei probleme atenția mea specială și am exercitat față de guvernul român orice presiune diplomatică admisibilă — în funcție de situația raporturilor — față de un stat aliat. E de la sine înțeles că, în această privință, trebuie să am grija ca poziția României de stat aliat în purtarea războiului să fie luată în considerație și, de asemenea, să se țină seama de persoana mareșalului Antonescu. A trata România ca un teritoriu ocupat, aşa cum tind uneori diferite foruri germane, nu este, firește, posibil.

Față de unele puncte ale scrisorii dumneavoastră am următoarele observații :

1. Aș saluta foarte mult situația în care cele două state majore s-ar angaja mai puternic decât pînă acum pentru asigurarea aprovizionării trupelor. Desigur, tratativele în această chestiune, aşa cum știm, și pînă acum au fost purtate în primul rînd între imputernicitorul Comandamentului suprem al Wehrmachtului, generalul Hansen, și Marele Stat Major român. Directorul ministerial Clodius, ca plenipotențiar al guvernului german pentru aceste chestiuni, a dezbatut cu guvernul român numai elementele de bază și, la *dorința forurilor militare germane, a intervenit atunci cînd con vorbirile între imputerniciții militari ai celor două părți nu duceau la rezultatul dorit*. Amintesc faptul că, la sfîrșitul lunii aprilie a.c., conform dorinței dumneavoastră, l-am trimis pe domnul Clodius în România exact cu acest scop. De altfel, insuși generalul colonel Schörner, în înțelegere cu domnul Clodius, deja în mod repetat a adus în discuțiile cu mareșalul Antonescu (chestiunea) absolutei necesități a satisfacerii nevoilor Grupului său de armate.

În măsura în care domnul Clodius a reprezentat cerințele Wehrmachtului german față de mareșal și față de guvernul român, el nu a făcut acest lucru sub formă de negocieri legate de acordul economic, ci, argumentînd permanent din punct de vedere politic și militar, a cerut îndeplinirea acestor cerințe indiferent de stadiul balanței conturilor dintre cele două țări. Numai în măsura în care livrările pentru trupele germane din România pot fi facilitate prin includerea lor în contingentele de import deja asigurate apare o legătură cu acordul economic din 9 februarie 1944. Însă domnul Clodius a acceptat această includere tocmai în interesul Wehrmachtului, pentru a asigura aprovizionarea preferențială a Wehrmachtului. Aceasta a fost cu atit mai mult posibil, cu cît pentru Germania nu a apărut pe această cale un dezavantaj, deoarece contingentele ridicate înscrise în acordul din 9 februarie, din păcate, oricum nu pot fi îndeplinite după pierderea unei părți a teritoriului român.

2. Cu privire la cantitatea rezervelor din vechea recoltă au avut loc deja discuții amănunțite între reprezentanții Ministerului Aprovizionării Reichului și forurile române competente. O participare germană la evaluarea rezervelor poate fi luată în considerare numai în teritoriul de operații; pentru restul (teritoriului) României, mareșalul — (dacă judecăm) după experiențele de pînă acum — va refuza o participare a forurilor germane la evaluare. Pentru orice eventualitate, am dispus totuși ca la evaluare să participe și societățile germano-române pentru (comerțul cu) cereale.

3. Evaluarea producției noii recolte poate fi făcută în comun de experți germani și români. Stabilirea unui plan de repartizare (a producției noii recolte) constituie o parte a programului, ce urmează încă a fi convenit, pentru schimbul de mărfuri între Germania și România în următorul an de valabilitate a acordului — de la 1 octombrie 1944 la 30 septembrie 1945. Este de la sine înțeles că — de altfel ca și pînă acum — și în viitor satisfacerea necesităților trupelor germane va fi tratată cu pre-cădere. Pentru satisfacerea necesităților trupelor române va purta grija, la rîndul lui, guvernul român.

4. Conform rapoartelor pe care le am în legătură cu cerealele pentru piine, leguminoasele și furajele, consider posibilă asigurarea unei *aprovisionări lunare* din țară. I-am dat domnului Clodius indicația să sprijine expres forurile militare germane competente din România în realizarea acestor cerințe. Asigurările de lungă durată nu au nici o valoare, o dată ce trebuie totuși să se exercite zilnic presiuni, prin intervenții personale curente, pentru respectarea obligațiilor luate de România și o dată ce trebuie să ne reținem de a formula cerințe eventual și mai mari, atunci cînd se produce o schimbare în privința necesităților de aprovisionare. De asemenea, domnul Clodius se va strădui să realizeze mai bună aprovisionare a trupei cu fructe și legume. Înainte de plecare el a avut deja o con vorbire în această privință cu mareșalul, care și-a exprimat acordul de principiu.

Punerea la dispoziție a sumelor în lei cerute pentru necesitățile trupelor germane și îndeosebi pentru plata soldelor trupelor a cunoscut în ultimele luni o îmbunătățire considerabilă. Domnul Clodius a obținut de la guvernul român promisiunea ca, în loc de 810 milioane lei lunar pentru necesitățile curente ale trupelor și (pentru) plata soldiei, să pună la dispoziție lunar 3 miliarde lei. Această promisiune a și fost respectată de guvernul român începînd cu ultima decadă a lunii mai. Guvernul român a mai făcut promisiunea că întîrzierile de cîteva zile intervenite pînă acum în plata ratelor separate de 500 milioane lei vor fi evitate în viitor.

În baza con vorbirii care a avut loc ieri între dumneavoastră, ambasadorul Ritter și domnul Clodius, am indicat ultimului ca imediat după întoarcerea lui la București să ia din nou legătura cu generalul colonel Schörner, cu generalul Hansen și cu generalul locotenent Gerstenberg, spre a conveni împreună următorii pași care să garanteze cel mai bine o impunere, eficientă a cererilor germane pe lingă guvernul român. Subliniez încă o dată că eu — ca și pînă acum — sunt pe deplin de acord ca aceste lucruri să fie discutate și direct de generalul colonel Schörner, generalul Hansen sau împuternicii lor cu forurile militare corespunzătoare, în măsura în care aceasta poate servi cauzei. Sarcina domnului Clodius este de a-i ajuta pe militarii germani în aceste probleme sub toate aspectele și de a impune față de mareșalul Antonescu, cu toate mijloacele diplomatice ce-i stau la dispoziție, cererile militare germane — îndeosebi atunci cînd pe căi pur militare nu se mai poate progrăsa: o sarcină pe care domnul Clodius, după părerea mea, o îndeplinește foarte bine servind astfel interesele Wehrmachtului într-un mod în care pe o altă cale abia dacă s-ar fi putut atinge o asemenea proporție. Aceasta reiese, între

altele, din situația de ansamblu, anexată² aici, a plășilor române în lei, înainte și după sosirea *la București* a directorului ministerial Clodius.

Al dumneavoastră devotat,
semnat : Ribbentrop

638

1944, iulie 22. Raportul Postului de jandarmi Lacu Sărat către Legiunea de jandarmi Brăila prin care se anunță sustragerea unei cantități de muniții de la un depozit al armatei germane amplasat în pădurea Lacu Sărat.

Nr. 367

1944, lună iulie, ziua 22
Compania Jandarmi Brăila
Postul Lacu Sărat

Către
Legiunea de Jandarmi Brăila

Am onoare să raporte următoarele : în ziua de 27. VII. 1944 s-a prezentat la oficiul postului plutonierul Forstulag de la Jandarmeria germană 1/794 din Brăila, care ne reclamă că în ziua de 14. VII. 1944 s-a furat din pădurea Lacu Sărat, de la depozitul de muniții german, șaisprezece lăzi de cartușe care conțineau un număr de 72 mii cartușe de revolver calibrul 0,8.

Cazul se cercetează de jandarmeria germană în unire cu noi, de rezultatul cercetărilor vom raporta imediat după terminarea cercetărilor.

Şeful postului
Jandarm plutonier
(indescifrabil)

Rezoluție : 23 iulie 1944, Biroul II — evidență.

Lt. colonel
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Brăila, fond Legiunea de jandarmi Brăila, dosar nr. 153/1944, f. 378.

639

1944 iulie 26. Nota maiorului de la Statul Major al Armatei de uscat germane referitoare la trimiterea unei delegații române în Elveția pentru ca pe cale diplomatică, prin intermediere engleză, să se ajungă la tratative de pace cu Uniunea Sovietică.

Oberkommando des Heeres
Gen Std H/Attachéabt. Ia
Nr. 895/44 g. Kdos

den. 26. Juli 1944

An
OKW WFSt/Ag.-Ausland

² Anexa se află pe rolă la c. 370526 – 370527.

372

Fremde Heere West
Fremde Heere Ost
Mil. Att. Bukarest
Bev. Dt. General in Italien
Verb. Stab d. Dtsch. Wehrmacht beim Duce

Bezug : Att. Abt. Ia Nr. 895/44. g. Kdos 3 Ang. v. 7. 6.44

Betr. : Rumänische Friedensverhandlungen mit Russland

Mil. Att. Bern meldet zu o.a. Bezugsfernschreiben am 22.7. folgenden des ;

„Der in Anlage 1 zu Bericht Nr. 31/44 geh. erwähnte V-Mann, den ich gebeten hatte, sich bei massgeblichen schweizer Stellen zu erkundigen, ob die in der Bezugsverfügung mitgeteilte Nachricht zutreffend ist, hat mir berichten lassen, dass tatsächlich eine rumänische Delegation vor einiger Zeit nach der Schweiz gekommen ist, um durch schweizer Vermittlung mit den Engländern und über diese mit den Russen in Friedensgespräche zu kommen. Die Engländer sollen jedoch erklärt haben, dass sie eine solche Vermittlung ablehnen und anheimstellen müssen, sich unmittelbar an die Sowjets zu wenden. Ob diese — nach Ansicht meines Gewährsmannes — als offiziell anzusehene Delegation einen Auftrag von Marschall Antonescu selbst hatte oder von einer anderen rumänischen Regierungsstelle entsandt war, konnte mein Gewährsmann nicht in Erfahrung bringen“.

I.A.
Major i. G.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 59, T 77-883, c. 5631451; OKW, Wehrmachtführungsstab, Amtsgruppe Ausland, OKW/988.2.

Înaltul Comandament al
Wehrmachtului
Gen. Std H/Attachéabt. IA
Nr. 895/44 Secret de comandament

26 iulie 1944

Către
Înaltul Comandament al Wehrmachtului
Statul Major al Conducerii Wehrmachtului
Grupul de Armate Străinătate,
Armate Străine Vest
Armate Străine Est
Atașatul militar de la București
Generalul german imputernicit în Italia
Statul Major de legătură al Wehrmachtului
german pe lingă Duce

Cu privire la : Secția I Atașați, nr. 895/1944, strict secret

Referitor la : Tratativele de pace ale României cu Uniunea Sovietică

Cu privire la telegrama de referință menționată mai sus, atașatul militar de la Berna informează la 22 iulie următoarele :

„În anexa 1 la raportul secret nr. 31/1944 al omului de încredere amintit, pe care îl rugasem să se informeze la serviciile elvețiene competente dacă știrea comunicată corespunde dispozițiilor ordonate, mi s-a raportat că într-adevăr o delegație română a sosit de cîtva timp în Elveția, pentru ca prin intermediere elvețiană să ajungă la englezii și prin aceștia să poarte discuții cu sovieticii privind pacea, Englezii ar fi declarat însă că ei refuză o astfel de intermediere și că trebuie să lase să se aprecieze dacă să se adreseze nemijlocit sovietilor. Dacă această < delegație > fusese trimisă ca delegație oficială, din însărcinarea însuși a mareșalului Antonescu sau a unui alt for guvernamental român, n-a putut afla omul meu de încredere”.

Ofițer 1 în Statul Major
major în Statul Major

640

1944 iulie 26. Ordin circular înaintat de Legiunea de jandarmi Alba unităților în subordine cu privire la înmulțirea actelor de sabotaj a războiului hitlerist.

Secrt.

Ordin circular
nr. 915, din 26 iulie 1944

Inspectoratul General al Jandarmeriei ne face cunoscut că în repetate rînduri s-a semnalat distrugerea conductelor electrice și liniilor de telefoane și comunicații între bateriile de reflectoare antiaeriene româno-germane situate în apropierea comunelor rurale.

Contra tuturor infractorilor veți aplica prevederile legii nr. 509/940 publicată în „Monitorul oficial” nr. 179, din 3 august 1943, cu actele dresate prin Legiune.

Comandantul Legiunii Jandarmi Alba,
Lt. colonel I. Pănișoară

■ Filiala Arhivelor Statului județul Alba, fond Postul jandarmi Geoagiul de Sus, dosar nr. 1/1944-1945, f. 79.

641

1944 iulie 28. Apel al P.C.R. către armată prin care aceasta este îndemnată la întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste, pentru salvarea țării de la dezastru.

SOLDAȚI, SUBOFIȚERI ȘI OFIȚERI ROMÂNI,
NU MAI LUPTAȚI PENTRU NEMȚI !
LUPTAȚI PENTRU SALVAREA ȚĂRII DE LA DEZASTRU !

Săptămîna trecută un grup de generali și ofițeri superiori germani — care de la începutul războiului au luptat în fruntea unităților și coman-

damentelor pe toate fronturile unde i-a trimis aventurierul Hitler — s-au revoltat contra Führerului, căutind să-l înăture.

Acest grup de ofițeri superiori au ajuns la convingerea, pe baza faptelor consumate, că strategul neisprăvit, Hitler și generalii săi hitleriști au împins poporul și armata germană într-o mare aventură, care a costat pînă acum milioane de soldați nevinovați și ruinarea Germaniei. Au ajuns la convingerea că Germania a pierdut războiul, că resturile armatei și poporului german se găsesc la marginea prăpastiei.

Acești ofițeri superiori, avind sprijinul elementelor conștiente din cadrele armatei și sprijinul moral al poporului german, sătui de 5 ani de război și de enormele jertfe inutile pe care le-a făcut, au încercat înălăturarea lui Hitler și răsturnarea sîngerosului regim hitlerist, pentru că să poată scoate Germania din război și să încheie o pace onorabilă cu Națiunile Aliate.

Hitler și clica lui criminală se laudă că ar fi reușit să înăbușe în singe mișcarea și să mai domine situația. Dar chiar el — Hitler — nu mai este sigur de viața lui, nu mai poate spune că se bucură de toată increderea armatei și a poporului german și nici nu mai e sigur de victoria armelor germane, cind ofițerii încercați în lupte, soldații și poporul german văd că totul se prăbușește.

Pe Frontul de Răsărit pierderile suferite de nemți în timp de o lună (de la 22 iunie pînă la 22 iulie 1944) sunt de 381 000 morți și 158 480 prizonieri, printre care 24 generali.

(După datele Biroului Sovietic de Informații).

În Franță și Italia, germanii au pierdut peste 100 000 de prizonieri și peste 150 000 de morți. Aceasta este (în cifre necomplete) dezastrul militar german, numai în timp de o lună.

Acum nemții sunt siliți să lupte pe trei fronturi. Ei retrag divizii de pe frontul din România, ca să umple golurile pe Frontul central din Răsărit.

Soldați, subofițeri și ofițeri români !

Trădătorul Ion Antonescu a legat soarta României de a Germaniei hitleriste. Germania hitleristă a pierdut războiul, acum se zvîrcolește și ispășește propriile ei crime, îndreptîndu-se cu pași repezi spre catastrofă.

Voi ați luptat zădarnic pentru nemți pe pămîntul Rusiei Sovietice. Armata germană și română au plătit foarte scump nebunia lui Hitler și a lui Antonescu.

A sunat ceasul cind trebuie să alegeti :

Mergind mai departe alături de nemți — veți fi nimiciți pînă la unul ; ieșind imediat din războiul nemților — mai puteți salva țara, statul și viața voastră, a părinților, fraților și surorilor voastre, a copiilor voștri.

Refuzați să mai executați ordinele nemților și ale unelțelor din slujba lor.

Refuzați să mai luptați și să moriți pentru nemți care au pîngărit pămîntul țării noastre și ne-au asasinat părinții în războiul trecut.

DESTUL ! Întoarceți armele contra nemților și a trădătorilor de patrie din slujba lor. Alungați-i de pe pămîntul patriei noastre.

Plătiți-le pentru toate nenorocirile aduse nouă și pentru vinderea Ardealului de nord fasciștilor unguri.

Alăturați-vă vitezei Armate Sovietice și Aliate și luptați împreună cu ele pentru nimicirea completă a hitleriștilor.

Pentru redobindirea independenței și reabilitarea poporului român, alături de națiunile aliate : Uniunea Sovietică, Anglia și America.

■ „România liberă”, an II, nr. 8, din 28 iulie 1944.

642

1944 iulie 28. Articol redațional publicat în ziarul „România liberă” prin care poporul român este chemat să lupte pentru doborârea guvernului antonescian și alungarea trupelor hitleriste din țară, pentru o Românie liberă, democratică și independentă.

Lupta contra războiului hitlerist și pentru pace

Poporul român a fost angajat, fără voia lui, de către slugoiul vîndut nemților — Ion Antonescu — în cel mai nedrept și banditesc război al imperialismului german.

Au trecut trei ani de cînd armata română varsă rîuri de singe și este nimicită, luptînd pentru cauza străină, nedreaptă și pierdută a nemților.

De trei ani poporul român e silit de clica de trădători vînduți nemților să lupte, să robească și să moară, servind ca un instrument docil planurilor bandiștești ale lui Hitler, care vrea să subjuge, să stăpînească și să jefuiască popoarele libere din Europa și pe cele mai libere și muncitoare popoare — popoarele sovietice.

Nici după înfrângerile dezastruoase suferite de armatele germane și române în campania din Uniunea Sovietică și retragerea lor rușinoasă, nici acum cînd războiul a fost adus pe pămîntul nostru, trădătorii Antonești nu au învățat minte. Ei mai continuă să sprijine războiul pierdut al lui Hitler — cînd generali și ofițeri superiori germani îl consideră definitiv pierdut și vor să scoată Germania din acest război, chiar cu prețul „curățirii” lui Hitler și a regimului hitlerist, ca să facă posibilă o înțelegere cu Națiunile Aliate și Germania să poată încheia pace, salvindu-se astfel de la căstropă.

După evenimentele petrecute în Germania (revolta organizată de generalii germani și încercarea de asasinare a lui Hitler, ca rezultat direct al înfrângerilor militare suferite de armata germană pe toate fronturile de luptă), astăzi nu mai poate să existe nici un singur român care să mai susțină politica criminală a Antoneștilor, politică care a dat complet faliment.

A merge mai departe alături și în cîrdașie cu Hitler înseamnă să mergem direcție spre prăbușire, să mergem la înfrângerea sigură și totală, pe care astăzi o văd și o semnalează generalii germani, o simte poporul german.

Însă nici resturile armatei și nici poporul german nu vor să se sinucidă și să moară de dragul dementului Hitler. Ei vor să moară Hitler și

clică *trădătoare criminală*, care a abătut toate nenorocirile și ura de moarte a lumii contra Germaniei hitleriste.

Poporul german și ce a mai rămas din armata germană vor să trăiască, vor să salveze statul german de la prăbușirea totală.

Nici pentru poporul român nu există alt drum de salvare, decit :

doborarea clicii trădătoare a Antoneștilor de la cîrma țării;

înlocuirea ei cu un guvern patriotic național de salvare a țării;

ruperea oricărei legături cu Germania hitleristă, atât militară cît și politică și economică;

încheierea păcii cu Națiunile Aliate, alungarea hoardelor hitleriste din țară.

De aceea se impune ca toate categoriile de cetățeni, — de la vădică pînă la opincă — țărani și muncitori, mici meseriași, comercianți, funcționari și intelectuali, soldați și ofițeri, toți cei ce simt și gindesc românește să se unească — căci unirea face puterea — și să se încadreze în lupta activă patriotică națională de salvare a patriei.

Războiul nu încețează singur, el trebuie oprit !

Pacea trebuie cucerită prin luptă activă a întregului popor.

ROMÂNI ! Intrați și sprijiniți prin toate mijloacele mișcarea patriotică națională pentru salvarea țării.

Pentru România liberă, democratică și independentă !

■ „România liberă”, an II, nr. 8, din 28 iulie 1944.

643

1944 iulie 28. Apel publicat în ziarul „România liberă” prin care țăraniii sunt chemați să ascundă recolta și să refuze să lucreze pentru hitleriști.

Țărani ! Ascundeți recolta și păstrați-o pentru voi !

Nu lăsați să vă fie jefuită de lăcustele nemțești !

Prin ziare, radio și diferite ordonanțe, guvernul hitlerist al trădătorului Antonescu îndeamnă pe țărani să grăbească lucrările agricole.

Acum prin comunicatul mincinos și înșelător asupra „liberei” circulații a cerealelor guvernul vrea să dea iluzia că cerealele vor rămîne pentru nevoie poporului român, știind că aceasta ar fi un îndemn la muncă pentru țăraniul nostru, iar pe de altă parte prin această dispoziție, minciună să vrea să afle precis cantitatea de cereale pe care vrea să o jefuiască. Țăraniii români știu din anii trecuți ce înseamnă această „grijă” a guvernului vîndut nemților.

Patru ani au văzut ei cum roada muncii românului, hrana poporului român, le-a fost jefuită pentru lăcustele nemțești.

Acum, cînd nemții au pierdut grînarul Ucrainei și din Italia, ei au mai mare nevoie decit oricînd de grîul nostru românesc. Și ce le pasă trădătorilor de la cîrma țării dacă poporul nostru, care a vîrsat atîta sânge la

războiul tilhăresc al lui Hitler și Antonescu, istovit de foame și lipsări nu mai poate răbda jaful. Agenții guvernului hitlerist au împinzt satele pentru ca să împiedice pe țărani să opreasă rodul muncii lor pentru ei și copiii lor.

TĂRANI ROMÂNI ! Refuzați să munciți pentru nemți ! Luerăți numai cît aveți nevoie pentru voi și familiile voastre ! Faceți aşa cum au făcut părinții voștri în războiul trecut, ascundeți grinele, îngropați-le ca să nu le găsească nemții.

Treierați pe ascuns ! Înțelegeți-vă cu acei care au batoze, ca să puteți păstra grinele pentru voi !

Bateți și alungați agenții guvernului și pe nemți din satele voastre ! Prezența nemților aduce bombardamente !

Apărați avutul vostru, grinele și vitele de jaful nemțesc ! Nici un bob de gruș să nu plece din țară !

Înțelegeți-vă cu muncitorii, care încarcă grinele și cu cei din transporturi !

Împreună cu ei atacați magaziile în care se găsește grușul jefuit de la voi ! Luați-vă înapoi grinele voastre !

În felul acesta nu numai că apărați hrana poporului român, dar salvați viața copiilor și fraților voștri de pe front. Cu cît nemții vor avea mai mare lipsă de hrana, cu atât se scurtează războiul !

Fiara hitleristă, rănită mortal, este încolțită din toate părțile de loviturile nimicitoare ale armelor ruso-anglo-americane și ale popoarelor iubitoare de libertate.

Să ne salvăm pe noi și țara noastră, luând parte la lupta pentru zdobirea definitivă a hitlerismului !

■ „România liberă”, an II, nr. 8, din 28 iulie 1944.

644

1944 iulie 28. Apel antirăzboinic publicat în ziarul „România liberă” prin care femeile sunt îndemnate să-și împiedice soții, frații, fișii să plece pe front.

Femei ! Românce !

La Ministerul Sănătății au sosit rapoarte asupra stării sănătății și mortalității mamelor și a copiilor. Aceste rapoarte vorbesc toate despre creșterea mortalității copiilor, a noilor născuți și despre starea îngrijorătoare a sănătății mamelor care trebuie să nască.

Un raport din județul Ilfov se încheie arătind că situația este alarmantă și trebuie luate măsuri față de creșterea îngrozitoare a mortalității la copii.

Acstea rapoarte au fost făcute la încheierea anului 1943. De atunci nu s-a luat nici o măsură. Cauza ? — Războiul !

MAME ! De ce să susțineți voi acest război cu viața voastră ?

De ce să plătiți pentru acest război cu fericirea cea mai mare a vieții voastre, cu viața copiilor voștri?

Hitler și slugoiul lui, Antonescu, au vrut acest război în care au fost uciși cei mai dragi vrouă. Pentru Hitler și Antonescu sănăti și voi sortite morții, pentru Hitler și Antonescu sănăti sacrificiați copiii voștri.

În loc de măsuri și ajutor pentru salvarea viitorului țării, pentru salvarea copiilor, ni se spune că acum nu se poate face nimic, că trebuie să luptăm contra „barbarilor ruși”.

Dar știi voi, femei românce, cine sănăti „barbarii ruși”? Cum se poartă ei cu mamele și copiii?

După legile rusești, femeia are concediu plătit o lună înainte de naștere și o lună și jumătate după naștere, ca să se poată ocupa cu micuțul ei. Ea este internată pentru naștere în maternități, unde și ea și noul nașut primesc îngrijirile necesare.

Înțelegă sănătatea mamei și copilului sănăti asigurate prin grijă statului.

Acum, după noua lege sovietică, mamele sănăti lăsate să se ocupe de micuții lor să li se asigure întreținerea. Mamelor cu mai mulți copii li se dă ajutoare sporite, în raport cu numărul copiilor. În sfîrșit, femeile cu mai mulți copii sănăti decorate.

Un medic elvețian scriind despre ultimele legiuiri sovietice pentru încurajarea natalității spune:

Nu se poate contesta că țara noastră (Elveția) a luat măsuri de protecție a natalității și a vieții mamei și a copilului. Totuși noile măsuri luate de guvernul sovietic dovedesc că de mult se poate face cind este într-adevăr grijă de copii. Și nu trebuie uitat că Uniunea Sovietică se găsește după trei ani de război. Avem mult de învățat, în această privință de la ei.

Iată care este „barbaria rusească” împotriva căreia sănăti trimiși să moară cei dragi nouă, soții noștri, părintii copiilor noștri, iar noi și copiii noștri sănătem expuse să murim din cauza bombardamentelor nimicitoare, sănătem silite să murim de foame și mizerie, din cauza că intreg avutul țării noastre, toată hrana noastră este jefuită pentru nemți.

ROMÂNCE ! SOTII ȘI MAME !

La toate suferințele noastre ni se dă un singur răspuns : „Războiul !”

Nu există decit o singură salvare : PACEA ! Viața celor scumpi nouă e în măini noastre.

Numai luptând hotărît pentru PACE, pentru alungarea nemților jefuitori și a guvernului trădător din slujba lor, putem să ne salvăm de la moarte sigură.

ROMÂNCE ! Sfătuți pe soții voștri să nu-și dea viața pentru dusmanii țării noastre, pentru nemți. Sfătuți-i să fugă cu armele, să ucidă pe nemțul care-i împiedică să-și salveze viața. Salvindu-și viața, ei nu-și fac datoria numai față de voi și de copiii lor, ci și față de poporul român, căci în felul acesta contribuie la scurtarea acestui război nenorocit.

„Împiedicați pe soții, frații, fiili voștri să plece pe front.”

• Oprîți trenurile militare !

Prin luptă hotărîță VOI puteți salva viața celor dragi **vouă și a voastră !**

■ „România liberă”, an II, nr. 8, din 28 iulie 1944.

645

1944 iulie 29. Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam referitor la organizarea unor ample acțiuni antirăzboinice și antihitleriste de către P.C.R. cu ocazia sărbătoririi zilei de 1 august.

Poliția de Reședință Oravița

Biroul Siguranței

Nr. 4411 S., din 29.VII.1944

Către
Detașamentul de Poliție Jam

În conformitate cu ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara nr. 9564 S. din 26.VII.1944 vi se face cunoscut că elementele care acționează în mișcarea clandestină comună au primit instrucțiuni ca în vederea zilei de 1.VIII.1944, cînd organizațiile comuniste mondiale sărbătoresc înființarea tineretului comună și începerea campaniei de luptă împotriva fascismului și războiului, să săblineze lozine antirăzboinice și antihitleriste pe zidurile fabricilor și ale locuințelor din cartierele muncitorăști și să confectioneze etichete cu lozinci antigermane și pentru pace și alianță cu Uniunea Sovietică pe care să le răspindească pentru muncitorii.

Conducătorii de celule comuniste din întreprinderi au primit instrucțiuni să țină ședințe comemorative cu membrii respectivi în cadrul căror să le vorbească despre însemnatatea acestei zile și necesitatea mișcării revoluționare de mase din partea muncitorimii pentru ieșirea României din război, pace și alianță cu U.R.S.S., pentru o mai bună stare a proletariatului. Membrii comitetelor de patronaje populare au instrucțiuni să antreneze populația din piețele publice de alimente la proteste împotriva scumpelei, pentru ajutorarea sinistraților de pe urma bombardamentelor, pentru refacerea gospodăriilor distruse etc.

Memorii și pretențiuni colectiv semnate în numele grupurilor de cetățeni nevoiași și sinistrați să fie înaintate primăriilor respective, Ministerului Afacerilor Interne și la Președinția Consiliului de Miniștri comunicindu-vă cele ce preced și în conformitate cu ordinul Direcției Generale a Poliției nr. 13324 S. din 20.VII 1944 binevoiți a dispune urgente măsuri în sectorul dvs. pentru urmărirea îndeaproape a acțiunii comuniste, prevînirea acțiunilor și manifestațiunilor de orice fel proiectate în vederea zilei de 1.VIII.1944 precum și pentru identificarea și arestarea agitatori-

380

lor, propagandiștilor și colportorilor comuniști; constatările făcute ne vor fi raportate pînă la 2.VIII.1944, orele 8 dimineață telefonic.

Şeful Poliției,
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Caraș-Severin, fond Detașamentul de poliție Jam, dosar nr. 14/1944, f. 491.

646

1944 iulie 29. **Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam referitor la răspîndirea în Capitală a unor manifeste seminăte de „Uniunea Tineretului Patriotice” prin care se îndeamnă la ruperea alianței cu Germania, izgonirea germanilor din țară, instaurarea unui guvern democratic și încheierea păcii cu Puterile Aliate.**

Poliția de Reședință Oravița
Biroul Siguranței
Nr. 4447 S., din 29. VII. 1944

Către Detașamentul de Poliție Jam

În conformitate cu ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara nr. 9600 S. din 27.VI..1944, vă facem cunoscut că în noaptea de 12 iulie a.c. elemente comuniste au răspîndit în Capitală în cartierul șoseaua Iancului, Vatra Luminoasă, prin curțile locatarilor, manifeste cu caracter revoluționar multiplificate la șapirograf și introduse în plicuri. Manifestele sunt intitulate: „Către toți tinerii din Capitală și semnate „Uniunea Tinerilor Patrioți”. Prin aceste manifeste se fac îndemnuri către tinerii de toate categoriile să se încadreze în organizația Uniunea Tinerilor Patrioți și să lupte pentru ruperea alianței cu Germania hitleristă, izgonirea nemților din țară, răsturnarea guvernului Antonescu, instaurarea unui guvern din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste și încheierea imediată a păcii cu U.R.S.S., Anglia și America. Făcîndu-vă cunoscut cele ce preced și în conformitate cu ordinul Direcției Generale a Poliției nr. 13 333 din 18. VII. 1944, luati cuvenitele măsuri pentru verificare spre a stabili dacă asemenea manifeste au fost răspîndite și în sectorul dvs., în care caz se vor lua măsuri pentru identificarea și arestarea colportorilor.

Constatările făcute vor fi raportate acestei poliții pînă la data de 6. VIII. 1944.

Şeful Poliției,
(indescifrabil)

Şeful Biroului Siguranței,
(indescifrabil)

Nr. 909, din 7.VIII. 1944
Poliția Oravița, Biroul Siguranței

La ordinul dv. nr. 4447 S. avem onoare a raporta că în sectorul nostru nu au fost răspândite manifeste cu caracter comunist aşa cum au fost răspândite în Capitală.

Şeful detaşamentului,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului judeţul Caraş-Severin, fond Detaşamentul de poliţie Jam, dosar nr. 14/1944, f. 497.

647

1944 iulie 29. Apel transmis de postul de radio „România liberă”, adresat funcţionarilor de stat, de a sabota războiul antisovietic şi regimul antonescian.

Centrele de radio-ascultare

Strict confidenţial

Comunicare specială

Postul România liberă : ora 7,35

Români şi românce ! Numărul sinistraţilor din cauza bombardamentelor creşte mereu. Calvarul refugiaţilor şi al sinistraţilor este de nedescris. Cu toate promisiunile demagogice ale Antonescilor, populaţia trăieşte în mare mizerie.

Împiedicaţi ca soarta voastră, cei care aţi putut scăpa pînă acum cu viaţă, să fie aceeaşi cu a fraţilor voştri nenorociţi. Opriţi mîna criminală a Antonescilor. Contribuiţi la terminarea războiului. Demonstraţi pentru încetarea ostilităţilor şi pentru pace.

Numai în măsura în care veţi contribui mai repede la încetarea războiului veţi mai putea avea speranţa de a scăpa şi avea linişte şi pace.

Ne adresăm funcţionarilor de stat :

Fiecare român îşi pune astăzi întrebarea următoare : Ce avem de pierdut dacă continuăm războiul alături de nemţi şi ce avem de salvat dacă ieşim din război şi incheiem pace cu Uniunea Sovietică, Anglia şi Statele Unite ?

Fără indoială că această problemă preocupa şi pe funcţionarii de stat. Situaţia militară le arată pe zi ce trece că războiul nemţilor este pierdut, iar Germania merge spre prăbuşire.

Funcţionari de stat, astăzi nimeni nu mai poate aduce argumentul că neamţul mai este puternic. Forţele ruseşti sunt la porţile Germaniei. Ruşii victoriosi ne oferă sprijin şi pace şi ne dau puţină de a scăpa de catastrofă.

Funcţionari de stat, voi care reprezentaţi aparatul administrativ al Antonescilor, agravaţi prin toate mijloacele pe care le aveţi la îndemnă situaţia Antonescilor, care mai prelungesc zadarnic acest război. Desconsideraţi ordinele care vi le dau şi nu-i sprijiniţi în nici un mod.

382

Dacă continuați să le mai dați ajutorul vostru și dacă vă supuneți ordinelor lor, veți pierde locul pe care îl ocupați în aparatul administrativ al țării, lovind în propriile voastre interese și în acele ale țării.

Răsturnarea lui Antonescu și alungarea nemților măcar în această ultimă clipă ne-ar aduce salvarea.

Funcționari de stat, voi care vă aflați în această dilemă, luați repede o hotărire. Alăturați-vă frontului național de luptă. Sabotați directivele pe care vi le dău Antoneștii și nu mai transmiteți nici un ordin care vi se dă. Nu urmăriți pe români cu plata impozitelor și dezorganizați contabilitatea. Cu cît aparatul de stat al lui Antonescu va luera mai prost, cu atit veți putea obține liniștea și pacea și veți cîștiga locul vostru în România de miine.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 242, f. 139 - 140.

648

1944 iulie. Manifest al Frontului Unic Muncitoresc care îndeamnă elasă muncitoare, toate forțele nefasciste din țară la lupta pentru eliberarea țării și închiderea războiului împotriva Națiunilor Unite.

Lupta de descătușare a poporului român

S-a primit spre publicare :

**CĂTRE ÎNTREAGA CLASĂ MUNCITOARE !
CĂTRE MASELE LARGI POPULARE !**

Împotriva dorinței maselor populare și intereselor naționale, trădătorul de țară Antonescu continuă războiul său banditesc alături de Hitler contra Uniunii Sovietice și a Națiunilor Aliate, continuă trimiterea la moarte a sute de mii de români.

Orașele și satele noastre din zona de război sunt distruse prin bombardamente aeriene și de către hoardele hitleriste în retragere.

Seumpetea, specula, devalorizarea banilor, lipsa hranei și îmbrăcămintei, salarii de foame și jefuirea muncitorilor cu diferite rețineri, taxe și impozite, istovirea muncitorilor prin 10—11 ore de lucru zilnic și ore suplimentare forțate, obligarea salariaților să lucreze în condiții ucigătoare, uciderea în masă a muncitorilor și familiilor lor de către bombardamente, măsuri polițiste de terorizare și brutalizare în fabrici, ateliere, birouri — acestea sunt numai crîmpeie din sirul lung de suferințe pe care clica de trădători în frunte cu Antonescu le impun clasei muncitoare și întregului popor muncitor.

Pentru ce ne impun, trădătorii, aceste jerfe și suferințe ?

Pentru ca să întîrzie nimicirea totală a celor mai mari dușmani ai poporului român — Hitler și banda sa de criminali.

Clica Antoneștilor preferă să ruineze țara, să nimicească resturile armatei, să transforme populația în sclavi și se încăpăținează să tîrască țara orbește alături de nemți spre prăbușire, cind masele întregului popor cer:

PACE ! PINE ! LIBERTATE !

Clasa muncitoare unită azi într-un singur front de acțiune stă în fruntea luptei de eliberare a țării de grozăvile ocupației hitleriste.

FRONTUL UNIC MUNCITORESC s-a încheiat. Toate organizațiile muncitorești, de la comuniști la social-democrați, și-au unit forțele într-un singur front de luptă.

FRONTUL UNIC MUNCITORESC cheamă pe toți muncitorii, salariații, micii meseriași, **ÎNTREG POPORUL MUNCITOR**, indiferent de organizația din care face parte, și pe cei neorganizați la luptă hotărâtă pentru :

Ziua de 8 ore de lucru. Sporirea imediată a salariilor pe măsura scumpetei. Un ajutor imediat muncitorilor sinistrați, egal cu salariul pe 3 luni. Immediata demilitarizare a întreprinderilor. Nici o oră suplimentară pentru timpul pierdut cu alarmă. Nici un ban pentru susținerea războiului tilhăresc al lui Hitler și Antonescu. Asigurarea dreptului de liberă organizare sindicală și politică. Autonomia și reorganizarea Asigurărilor Sociale sub control muncitoreșc. Eliberarea tuturor celor închiși sau internați pentru convingerile lor și luptă patriotică antihitleristă.

POPOR ROMÂN ! Marea ofensivă comună a Aliaților a început ! Bestia hitleristă primește lovitură zdrobitoare în Răsărit, Apus, Sud, de pe mare și în aer.

Ceasul nimicirii complete a fiarei hitleriste se apropie.

Muncitorimea, unită în **FRONTUL UNIC MUNCITORESC**, cheamă în ceasul acesta de grea cumpăna întregul popor român, toate partidele și organizațiile — acele strinse în **BLOCUL DEMOCRAT NAȚIONAL** și acele care se găsesc încă în afara acestui bloc — să formeze un singur și puternic **FRONT PATRIOTIC NAȚIONAL** care să pornească imediat la luptă hotărâtă pentru :

Încheierea imediată a armistițiului pe baza condițiilor comunicate de guvernul Uniunii Sovietice, de acord cu Marea Britanie și Statele Unite. Ruperea alianței criminale cu Hitler — alianța cu moartea. Prietenie și alipirea României, cu arma în mină, la luptă blocului țărilor democratice — Uniunea Sovietică, Marea Britanie, Statele Unite și celelalte țări iubitoare de libertate.

Numai astfel vom putea alunga hoardele hitleriste de pe pămîntul țării și elibera frații din Ardealul vîndut de nemți și Antonescu hitleriștilor unguri.

ROMÂNI ! Pace, pe care întreaga națiune o dorește, trebuie cucerită prin luptă poporului, care trebuie să ia în propriile sale mîini soarta sa și să lupte pentru :

Pace imediată. Răsturnarea guvernului Antonescu. Formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste. Cucerirea libertății, independenței naționale și drepturilor cetățenești. Pentru România liberă, democratică și independentă !

MU NCITORI, ȚĂRANI, SOLDATI, OFITERI, INTELECTUALI !

Luptați pentru izgonirea hitleriștilor din țară !

ARMATA SOVIETICĂ nu vine să ne cotropească și asuprească, ea vine ca eliberatoare a poporului român și să zdrobească pe dușmanii noștri de moarte — nemții.

Ajutați-o prin toate mijloacele și alăturați-vă ei cu toată hotărîrea, în luptă pentru distrugerea definitivă a fascismului german, cel mai feroce dușman al omenirii. Organizați-vă în grupe de patrioți. Sabotați și distrugăți oriunde vă aflați mașina de război hitleristă. Formați grupe înarmate de partizani, loviți și alungați pe cotropitorii nemți din țară !

TRĂIASCĂ FRONTUL UNIC MUNCITORESC !

TRĂIASCĂ LUPTA DE ELIBERARE A POPORULUI ROMÂN !

MOARTE COTROPITORILOR NEMȚI ȘI TRĂDĂTORILOR DE ȚARĂ DIN SLUJBA LOR !

Iulie 1944

Frontul Unic Muncitorese

■ „România liberă”, an II, nr. 8, din 28 iulie 1944.

649

1944, august 1–10 . Manifest al Uniunii Patrioților Români către membrii Wehrmachtului din România prin care săint îndemnați să nu mai dea ascultare ordinelor lui Hitler și să se alăture poporului român în luptă împotriva hitlerismului.

An alle angehoerigen der Wehrmacht in Rumanien !

**DEUTSCHE SOLDATEN,
DEUTSCHE UNTEROFFIZIERE,
DEUTSCHE OFFIZIERE !**

Das National-sozialistische Deutschland hat den Krieg verloren. Die deutsche Ostfront ist zusammengebrachen.

Die Grossoffensive der Roten Armee an der Zentral-Front ist bis an die Ost-Preussische Grenze vorgedrungen. Die Weichsellinie ist durchbrochen. Warschau, Riga stehen vor dem Fall. 25 Divisionen der Heeresgruppe Nord sind abgeschnitten und haben nur die Wahl :

Kapitulation oder restlose Vernichtung !

Weitere 10 Divisionen der Wehrmacht stehen in Finnland vor demselben los.

600 000 Soldaten und Offiziere der Wehrmacht in einem Monat an der Ost-Front gefallen oder Kriegsgefangen !

22 Generale in Kriegsgefangenschaft geraten !

Das ist die zerschmetternde Bilanz blos der ersten 30 Tage der russischen Grossoffensive. Und der siegreiche Vormarsch der Roten Armee dauert an, mit unerbittlicher Harte und stets wachsender Wucht.

In Westen, nach Durchbruch des Atlantik-Walles, wurde die deutsche Abwehr in der Normandie und der Bretagne von den Alliierten über den

Haufen geworfen. Die Legende des Westwalles liegt nun in Staub und Asche!

Ein Millionenheer der Aliierten dringt in das Innere Frankreichs vor, ausholend zum letzten, entscheidenden Schlag gegen Nazi-Deutschland. Andere Millionen stehen einsatzbereit in Gross-Britannien.

Im Süden werden die geschlagenen Divisionen Kesselrings über die Appenninen in die offene lombardische Ebene der Vernichtung entgegengesetzt.

Tag und Nacht erzittern die deutschen Städte unter dem Bombenhagel der alliierten Luftflotten.

In den von Hitler zeitweilig geknechteten Ländern wächst von Stunde zu Stunde der Sturm der rächenden und befreien Volkserhebung.

Finnland schüttelt das Joch der Nazi-Freundschaft ab und kehrt ihr entschlossen den Ruecken.

Die Türkei hat die diplomatischen und wirtschaftlichen Beziehungen¹ zu Hitler-Deutschland abgebrochen. 1500 Reichsdeutsche weigerten sich aus der Türkei nach Nazi-Deutschland zurueckzukehren.

Das ist die Lage!

Hitler und seine Verbrecherklique haben durch die Unterdrückung der freien Völker Europas den Todeshass von Hunderten von Millionen Menschen hervorgerufen. Hitler hat durch seinen Raubkrieg die tiefste Schmach über das deutsche Volk gebracht. Für seine verbrecherischen Zwecke opfert Hitler seit 5 Jahren sinn- und aussichtslos das Blut von Millionen deutscher Männer.

Durch die neue Totalmobilmachung will er auch die letzten Millionen deutscher Männer hinmorden.

D E U T S C H E S O L D A T E N !

U N T E R O F F I Z I E R E U N D O F F I Z I E R E !

FUEHRENDE GENERALE DER WEHRMACHT, überzeugt dass Deutschland diesen Krieg unwiderruflich verloren hat, dass die Fortsetzung des Krieges ein unnützes Hinschlachten der Wehrmacht und des deutschen Volkes bedeutet und den totalen Zusammenbruch Deutschlands mit sich bringt, haben sich zur Beseitigung Hitlers und der Naziherrschaft entschlossen, *dem einzigen Wege der Deutschland den Frieden geben kann.*

Diese Friedensbewegung, trotz der Henkersmassnahmen Hitlers, greift immer tiefer um sich und umfasst heute Zehntausende deutscher Männer, sowohl der Front als auch der Heimat.

17 Deutsche Generale, die in russische Kriegsgefangenschaft gerieten, haben sich mit einem FRIEDENSAUFRUF an die WEHRMACHT und das deutsche Volk gewendet.

F O R T M I T H I T L E R ! F O R T M I T D E R N A Z I H E R R S C H A F T !

F O R T M I T D E M N A Z I R A U B K R I E G !

Das ist die Forderung des deutschen VOLKES, der WEHRMACHT und besten GENERALE.

D E U T S C H E S O L D A T E N !

U N T E R O F F I Z I E R E U N D O F F I Z I E R E !

Das rumänische Volk, das gegen seinen Willen in den Raubkrieg Hitlers hineingerissen wurde,

ist entschlossen diesen Krieg nicht weiter fortzusetzen !

Es will den FRIEDEN, will seine FREIHEIT und UNABHÄNGIGKEIT !

Stellt euch dem rumänischen Volke nicht entgegen !

Verlassst den rumänischen Boden und kehrt in euere Heimat zurueck, oder schliesst euch dem rumänischen Volke an im gemeinsamen Kampf gegen Hitler und seine Knechte ?

Hört unseren Ruf ! Entschliesst euch ehe es zu spät ist, ehe euch der gluehende Hass unseres Volkes trifft.

Wer sich unserem Volke und seinem Willen entgegenstellt, wird unbarmherzig vernichtet ! Macht Schluss mit dem Krieg ! Verweigert Hitler den Gehorchem !

Rettet Deutschland vor dem Untergang ! Rettet durch entschlossenem Kampf für den Frieden, euer Leben und das Leben euerer Familien !

Nieder mit Hitler und seinen Knechten !

Nieder mit dem Naziraubkrieg !

ES LEBE DER F R I E D E !

**VERBAND DER RUMAENISCHEN
PATRIOTEN (UNIUNEA
PATRIOTILOR ROMÂNI)**

Către toți membrii
Wehrmachtului din România !

**SOLDATI GERMANI,
SUBOFITERI GERMANI,
OFITERI GERMANI !**

Germania nazistă a pierdut războiul.

Frontul german din Est s-a prăbușit.

Marea ofensivă a Armatei Roșii pe frontul central a ajuns pînă la granița Prusiei orientale. Linia Vistulei a fost pătrunsă. Varșovia, Riga se află în preajma căderii. 25 de divizii ale Grupului de armate nord au fost izolate și nu au decit următoarea alegere :

Capitularea sau distrugerea completă !

Alte 10 divizii ale Wehrmachtului se află în Finlanda în fața aceleiași sorți.

600 000 soldați și ofițeri ai Wehrmachtului căzuți în luptă sau prizonieri de război în timp de o lună pe Frontul din Est ! 22 generali căzuți în prizonierat !

Acesta este bilanțul nemicitor, numai în primele 30 de zile ale marii ofensive ruse. Iar înaintarea victorioasă a Armatei Roșii continuă cu o duritate neinduplecătă și cu o forță tot mai mare.

În VEST, după pătrunderea prin linia de fortificații a Atlanticului, către Aliați. Din legenda fortificațiilor vestice s-a ales praful și pulberea !

O armată de un milion de oameni a Aliaților înaintează spre interiorul Franței, avîndu-se spre ultima bătălie — cea decisivă — împotriva Germaniei naziste. Alte milioane stau gata de luptă în Marea Britanie.

În SUD, diviziile zdrobite ale lui Kesselring sunt împinse spre nimicire peste Apenini, în cîmpia lombardă deschisă.

Zi și noapte se cutremură orașele germane sub PLOAIA DE BOMBE a flotei aeriene aliate.

În țările subjugate temporar de către Hitler crește cu fiecare ceas avîntul revoltei populare răzbunătoare și eliberatoare.

FINLANDA își scutură jugul clicii de adepti ai nazismului și îl întoarce cu hotărîre spatele.

TURCIA a rupt relațiile¹ diplomatice și economice cu Germania lui Hitler. 1500 cetăteni ai Reichului au refuzat să se întoarcă din Turcia în Germania nazistă.

Aceasta este situația!

Prin asuprirea popoarelor libere ale Europei, Hitler și clica lui de criminali au suscitat ura de moarte a sute de milioane de oameni. Prin războiul lui de cotropire, Hitler a adus cea mai mare rușine asupra poporului german. Pentru scopurile lui criminale, Hitler sacrifică de 5 ani, fără sens și fără nici o speranță, singele a milioane de bărbați germani.

Prin noua mobilizare totală, el vrea să trimită la moarte și ultimele milioane de bărbați germani.

SOLDATI,

SUBOFITERI ȘI OFITERI GERMANI !

Generalii conducători ai Wehrmachtului, convinși că Germania a pierdut în mod irevocabil acest război, că continuarea războiului înseamnă o masacrare zadarnică a Wehrmachtului și a poporului german și atrage prăbușirea totală a Germaniei, s-au hotărît să înlăture pe Hitler și dominația nazismului — aceasta fiind *singura cale ce poate da Germaniei pacea*.

În ciuda măsurilor de călău luate de Hitler, această mișcare pentru pace se extinde tot mai mult și cuprinde astăzi zeci de mii de bărbați germani, atât de pe front, cât și din patrie.

17 GENERALI GERMANI, care au căzut prizonieri de război la ruși, s-au adresat cu un APEL PENTRU PACE Wehrmachtului și poporului german.

SĂ SE TERMINE CU HITLER ! SĂ SE TERMINE CU DOMINAȚIA NAZISTĂ ! SĂ SE TERMINE CU RĂZBOIUL DE COTROPIRE NAZIST !

Aceasta este cerința POPORULUI german, a WEHRMACHTULUI și a celor mai buni GENERALI ai acestuia.

SOLDATI,

SUBOFITERI și OFITERI GERMANI !

Poporul român, care a fost tîrit, împotriva voinței lui, în războiul de cotropire al lui Hitler, este hotărît să nu mai continue acest război !

El vrea PACEA, vrea LIBERTATEA și INDEPENDENȚA LUI !

Nu vă împotriviți poporului român !

¹ Turcia a rupt relațiile cu Germania la 2 august 1944; acest ultim element ne ajută la datarea manifestului, difuzat probabil în zilele imediat următoare după 2 august.

Părăsiți pămîntul românesc și înțoarceți-vă în patria voastră sau alăturați-vă poporului român în lupta comună împotriva lui Hitler și a slugilor lui!

Ascultați chemarea noastră! Hotărîți-vă înainte de a fi prea tîrziu, înainte de a vă ajunge ura aprinsă a poporului nostru.

Cine se opune poporului nostru și voinței lui este nimicit fără cruce!

Puneți capăt războiului! Nu mai dați ascultare lui Hitler! Salvați Germania de la pieire! Salvați viața voastră și viața familiilor voastre prin lupta hotărîță pentru pace!

Jos cu Hitler și cu slugile lui!

Jos cu războiul de cotropire nazist!

TRĂIASCĂ PACEA!

Uniunea Patrioților Români

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorască, dosar nr. 47/1944, f. 47--48.

650

1944 august 2. Notă informativă referitoare la starea de spirit a muncitorilor de la Uzinele Ferdinand Otelul Roșu — Caraș.

Inspectoratul General al Jandarmeriei

Nr. 514, din 2 august 1944

Starea de spirit a muncitorilor

Urmare la buletinul informativ nr. 488 din 21 iulie 1944, referitor la starea de spirit a muncitorilor de la Uzinele Ferdinand-Caraș, informăm :

Starea de nemulțumire în rîndul muncitorilor este în continuă creștere pentru că majoritatea lor nu pot ciștiga nici atît cit să-și poată întreține familia și aceasta se datorește următoarelor cauze :

- Scumpetea crescindă și
- reducerea în mod simțitor a lucrului.

Pe ultimele luni, majoritatea muncitorilor au primit în mînă între 1 000—5 000 lei, iar o bună parte nu au primit nimic, răminînd chiar datorii.

Pentru edificare se citează cazul lucrătorului Sabo Augustin care are o vechime de 15 ani în uzină și o familie compusă din soție și 9 copii în etate de la 1—16 ani; pe ultimele 4 luni nu a primit nici un leu.

Acet lucru în cursul lunii iunie a.c. a lipsit 3 zile de la uzină pentru a lucra la particulari spre a putea cumpăra mîncare familiei, fapt pentru care a fost sancționat disciplinar de Comandamentul militar al întreprinderii.

Majoritatea lucrătorilor cer anularea ordinelor de mobilizare spre a putea să lucreze în altă parte unde se poate ciștiga mai bine.

Informație sigură

Comunicat și dlui ministru al muncii.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorască, dosar nr. 46/1944, f. 96.

1944 august 3. Comunicare a Grupului de cörpuri de armată Kirchner către Grupul de armate Wöhler, privind atitudinea ostilă a militarilor români față de cei germani ; indicii despre existența unor planuri de întoarcere a armatelor împotriva Germaniei.

Korpsgruppe Kirchner
Abt. Ia Nr. 7/44 geh. Kdos./Chefs

Korpsgef(echts)Stand, den 3.8.44

Geheime Kommandosac he

An Armeegruppe Wöhler
(Führungsabteilung)

Heute, den 3.8.44, um 11,00 Uhr meldet der Ausbildungsleiter beim Panzerregt der Panzerdivision „Gross-Rumänien“, Hauptmann Bergmann, folgende Vorfälle :

1) General Korne, Kommandeur der Panzer Division „Gross-Rumänien“, hat gestern Abend befohlen, dass die bei der Panzer Division befindlichen Kampfwagen im Einsatzfall durch die rumänischen Bedienungen zu besetzen sind. Seit gestern Abend werden die Kampfwagen durch die Rumänen besonders scharf bewacht. Teilweise schlafen die Besatzungen in den Wagen, teilweise sind sie durch Doppelposten je Fahrzeug gesichert. Ein zur Fahrzeugkontrolle von dem deutschen Ausbildungspersonal in der vergangenen Nacht zu den Kampfwagen entsandter Kontrollposten wurde schon von weitem durch einen rumänischen Posten angerufen und ihm bedeutet, dass dieses rumänische und keinen deutschen Panzer seien.

2) Heute früh wurde den Ausbildern einer Kompanie mitgeteilt, dass sie zum Dienst nicht benötigt würden ; es sei nur technischer Dienst. An diesem haben die Ausbilder bisher aber stets teilgenommen.

3) Ein Dolmetscher, der dem Oberleutnant Hossfeld unterstehenden Ausbilder meldete, dass die Rumänen Befehl hätten, nicht mehr auf feindliche Flieger und gegebenenfalls Luftlandetruppen zu schießen. Im allgemeinen ist der rumänischen Truppe die Munition abgenommen worden ; nur die Posten verfügen noch über 5 Schuss.

4) In der kommenden Nacht beabsichtigt die Panzer Division „Gross-Rumänien“ eine grosse Übung, anscheinend gegen luftgeklandeten Feind. Einzelheiten stehen noch aus.

5) Die Haltung der rumänischen Offiziere ist auffallend zurückhaltend. Die deutschen Offiziere werden anscheinend seit gestern schärfer überwacht.

6) Seit vorgestern tragen die rumänischen Soldaten das Hemd nicht mehr in der Hose, sondern ähnlich den Russen ausserhalb derselben mit darüber geschnallten Koppel. (Kann als Erkennungszeichen gelten).

Der rumänische Kampfkommandant von Roman hat heute, auf wenige Stunden befristet, von dem deutschen Ortskommandanten die genaue Stärke der deutschen Belegung eingefordert.

Die letztgenannte Tatsache und die von Hauptmann Bergmann gemeldeten Dinge können in Verbindung mit bereits erwähnten Anzeichen dahingehend beurteilt werden, dass von Seiten der Rumänen Planungen

bestehen, die sich gegen den deutschen Bundesgenossen richten und möglicherweise in Übereinstimmung mit dem Feinde stehen. Hierbei kann der entscheidende Zeitpunkt unmittelbar bevorstehen.

Für das Korpskommando,
Der Chef des Generalstabes
<indescifrabili>

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 131, T 312-65, c. 7583759-7583760; AOK 8, 58298, 15, Anlage zum K.T.B., Nr. 3, AOK 8, Ia.

**Grupul de corpuri de armată Kirchner
Secția Operații, nr. 7/1944
Secret de comandament, pentru șefi**

**Punctul de comandă al
Corpului de armată,
3 august 1944**

Către
Grupul de armate Wöhler
(Secția Operații)

Astăzi, 3 august 1944, la ora 11, comandantul de instrucție de pe lîngă Regimentul de tancuri al Diviziei de blindate „România Mare”, căpitanul Bergmann, relatează următoarele :

1. Generalul Cornea, comandantul Diviziei de blindate „România Mare”, a ordonat aseară ca blindatele care se află la Divizie să fie ocupate, <ca> în condiții de luptă de către servanții români. Începînd de aseară blindatele sunt deosebit de atent supravegheate de către români. În parte, trupele române dorm în blindate, în parte sunt asigurate prin pază dublă la fiecare din ele. Unui post de control, aparținînd personalului de instrucție german, trimis noaptea trecută pentru verificarea blindatelor, i s-a cerut încă de departe parola de către un post <de pază> român și i s-a spus că acolo se află tancuri românești că nu este nici un tanc german <acolo>.

2. Azi dimineață li s-a adus la cunoștință instructorilor <germani> ai unei companii <române> că nu este nevoie de ei, că ar fi vorba numai de un serviciu tehnic. La acesta însă pînă acum au participat întotdeauna instructorii.

3. Un translator al instructorului subordonat locotenentului major Hossfeld a comunicat că românii ar avea ordin să nu mai tragă în avioane inamice și, respectiv, în desantul aerian. În general, trupelor române li s-a luat muniția ; numai posturile <de pază> mai au asupra lor <cite> 5 cartușe.

4. La noapte, Divizia de blindate „România Mare” intenționează să facă o mare aplicație, aparent împotriva inamicului parașutat. Amânuntele sunt încă necunoscute.

5. Atitudinea ofișerilor români este ciudat de rezervată. Se pare că începînd de ieri ofișerii germani sint supravegheati mai atent.

6. Începînd de alătăieri soldații români nu mai poartă cămașa în pantaloni, ci aşa cum o poartă rușii, pe deasupra <pantalonilor> și încinși cu centura. (Acesta ar putea fi un semn de recunoaștere).

Comandamentul de luptă român din Roman a cerut astăzi Comandamentului local german ca în cîteva ore să-i comunice efectivul exact al trupelor combatante germane.

Acest ultim fapt și cele comunicate de căpitanul Bergmann pot fi puse în legătură cu indicile deja menționate *(anterior)*, reiesind că din partea românilor ar exista planuri îndreptate împotriva aliatului german, posibil *(chiar)* puse de acord cu inamicul. Astfel, s-ar putea ca momentul hotărîtor să fie foarte apropiat.

Pentru comandantul Corpului de armată,
seful Statului Major,
(indescifrabil)

652

1944 august 3. Notă informativă a Inspectoratului General al Jandarmeriei în legătură cu starea de spirit a muncitorilor de la Fabrica de hirtie din Bușteni.

Inspectoratul General al Jandarmeriei
Nr. 515, din 3 august 1944

Starea de spirit a muncitorilor

Muncitorii de la Fabrica de hirtie Bușteni—Prahova sunt nemulțumiți pentru faptul că de cîte ori se face cîte o anchetă de către organele Ministerului Muncii acestea nu iau contact cu muncitorii, ci numai cu conducătorii întreprinderilor, ceea ce face ca în majoritatea cazurilor să se dea ciștig de cauză întreprinderilor.

Situatia muncitorilor de la Fabrica de hirtie Bușteni în ceea ce privește salarizarea, după cum a constatat însuși dl Inspector C. Enescu, este următoarea :

- Muncitori necalificați 14—42 lei pe oră ;
- Muncitori industriali 21—38 lei pe oră ;
- Muncitori calificați 30—67 lei pe oră.

De asemenea, s-a mai constatat că toate posturile principale din această fabrică sunt ocupate de sași, iar lucrătorilor români li se dău servicii de mică importanță, chiar dacă ar avea orice pregătire.

Avantaje se dău tot sașilor în ce privește locuințele ; cele mai bune sunt ocupate de acestia.

Indemnizația de scumpete regulamentară nu s-a dat din anul 1943.

Pe data de 1 iunie crt., s-a acordat un spor de 30 %, însă, pe aceeași dată, Direcția fabricii a ridicat prețurile la alimente cu peste 100 %, așa că sporul nu a adus nici o ameliorare a situației.

Muncitorii cer ca atunci cînd se fac anchete de către organele Ministerului Muncii delegații respectivi să ia contact și cu ei.

Informație sigură

Comunicat și dlui ministru al muncii.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorască, dosar nr. 46/1944, f. 97—98.

1944 august 3. Notă informativă din care rezultă că organizația comunistă din județul Prahova, în baza hotărîrii C.C. al P.C.R., a luat măsuri de organizare a mișcării de partizani.

*Chestura Poliției Ploiești
Biroul Siguranței
Nr. 3012*

Sursă serioasă
B. 137
3 august 1944

Problema comunistă

Notă informativă

Rezumat

Organizația comunistă de Prahova intenționează să-și creeze cadre de partizani

Cercurile intime ale organizației clandestine comuniste de Prahova, din localitate și regiune, afirmă că s-au primit dispozițiuni de la Comitetul Central din București pentru organizarea cadrelor de partizani în rîndurile muncitorilor.

Dispersarea populației, evacuarea întreprinderilor din localitate, precum și vigilența organelor polițieniști, îngreuiază acțiunea de organizare, precum și aceea de legături. Arestarea conducătorilor comuniști de Prahova, de la finele lunii martie a.c., a pus mișcarea din regiune în situația de a nu-și putea consolida un comitet de conducere.

În legătură cu cele de mai sus, parte din membrii considerați ca devoțați, au fost sfătuți să-și anunțe domiciliile iar aceștia la rîndul lor să cunoască domiciliile actuale ale colaboratorilor subalterni „deoarece va sosi în scurtă vreme timpul cînd tovarășii vor fi chemați la luptă”.

Se pretinde că organizația respectivă nu a putut să stringă pînă în prezent arme și muniții dar se speră ca imediat după organizarea grupelor de partizani, să se treacă la dezarmarea militarilor izolați sau grupuri mici, atentate de cale ferată etc.

Chestiunea se urmărește și orice constatări se vor raporta la timp. Raportat : Inspectoratul Regional de Poliție Ploiești.

Comunicat : Legiunii de Jandarmi Prahova și Serviciului Special de Informații Ploiești.

Chestorul Poliției Ploiești,
Lt. colonel
C. Cichindel

Şeful Biroului Poliției Siguranței,
N. Smărăndoiu

■ Arhivele Statului județul Prahova, fond Inspectoratul județului Prahova al M.I., dosar nr. 103/1944, f. 8.

1944 august 4. Notă încheiată în urma consfătuirii dintre șefii detașamentelor germane de legătură pe lingă comandamentele armatelor române privind pericolul unei răsturnări a situației în România; stabilirea codului de comunicare între forurile germane în cazul observării unor indicii semnificative în activitatea trupelor române.

D.V.K.-Führer-Besprechung (Korps-DVK-Führer und DVK-Führer bei selbst. Div.) am 4.8.1944, 17,00 Uhr in Roman

Anwesend Korps-DVK-Führer von :

rum. I.A.K.
rum. V.A.K.
rum. VI.A.K.
rum. VII.A.K.

nicht anwesend : DVK-Führer von
rum. IV.A.K.
rum. 18. Geb.Div.

Vortrag über Lage im rumänischen Raum

Putschgefahr im Inneren möglich. Auswirkungen in einzelnen Verbänden des Feldheeres nicht angeschlossen. Den DVK-Führern wird befehlen, alle Verdachtsgeschehnisse genau zu beobachten und DV Stab umgehend zu unterrichten.

1) Alle Massnahmen, die bei den Rumänen Misstrauen erregen können, sind zu unterlassen. Das Verhalten der DVK-Führer und der Offiziere der DVK muss so bleiben wie bisher. Vor allem keine Äusserungen des Misstrauens gegen Rumänen !

2) Folgende Anzeichen sind bei Verdacht umgehend zu melden :
a) Befehle, die wesentliche Änderungen enthalten und von rumänischen Befehlsstelle, ohne Kenntnis deutscher Dienststellen gegeben werden.
b) Belehrungen und Unterricht an rumänischen Truppen, die durch Ausbildung nicht gerechtfertigt sind, dabei ist darauf zu achten, ob Volksdeutsche (Dolmetscher) von der Teilnahme ausgeschlossen sind.
c) Kommen mehr Kuriere und Kurierflugzeuge sowie Kuriere anderer Stellen als früher ?
d) Veränderte Wachaufstellung, verändertes Verhalten der Wachen.
e) Anzeichen, die auf Ueberwachung des DVK durch Rumänen schliessen lassen.

f) Finden Verschiebungen von Truppen statt, die der tatsächlichen taktischen Lage nicht entsprechen ?

g) Werden Waffen und Munition gehortet ?
h) Ändert sich das Verhalten der rumänischen Offiziere zu den Offizieren des DVKs und anderen dort weilenden deutschen Offizieren (Zurückhaltung, Befangenheit) ? Sind Auseinandersetzungen zwischen rumänischen Offizieren untereinander erkennbar ?

Mit den volksdeutschen Dolmetschern bei rumänischen Stäben ist enge Verbindung zu halten ohne dass Änderung des bisherigen Vorhaltens auffällt.

3) Mit den DVKs wurden folgende Vorwarnungen vereinbart :

a) Fernspruch des DVK ;

„DVK-Führer-Besprechung für morgen geplant“ bzw. „Komme morgen zur DVK-Führer-Besprechung“
bedeutet :

„Bestimmte Anzeichen für Putsch-Gefahr liegen vor“.

b) Fernspruch des DVK-Führers :

„Melde mich ab sofort krank“

bedeutet

„Ausbruch des Putsches unmittelbar bevorstehend oder schon im Gange“.

In beiden Fällen wird des DVK einen Kurier mit näheren Nachrichten entsenden.

Im Fall b) wird ausserdem bewaffnete Aufklärung durch deutsche Truppe veranlasst werden.

4) Eigenen Kurierweg zu dem DVK regelt D.V. Stab 2.

5) Allen DVK-Führer ist befehlen, enge Verbindung zu sämtlichen im Abschnitt liegenden deutschen Truppen zu halten.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 131, T 312—65, c. 7583757—7583758; Arme-Oberkommando 8, Anlage zum K.T.B. nr. 3, 58298/15.

Consfătuirea din 4 august 1944, ora 17,00, la Roman a șefilor detașamentelor germane de legătură (șefii detașamentelor germane de legătură de la corpurile de armată și șefii detașamentelor germane de legătură de la diviziile independente).

Prezenți — șefii detașamentelor germane de legătură de la corpurile de armată :

Corpus I de armată român

Corpus V de armată român

Corpus VI de armată român

Corpus VII de armată român

Absenți — șefii detașamentelor germane de legătură de la :

Corpus IV de armată român

Divizia 18 de munte română.

Exponere asupra situației din spațiul românesc.

Există pericolul unui puci în interior. Nu sunt excluse efectele asupra unor unități ale armatei de operații. Șefilor detașamentelor germane de legătură li se ordonă să observe atent toate momentele suspecte și să informeze imediat Statul Major german de legătură.

1) Să se evite orice măsură care ar putea stîrni neîncrederea românilor. Attitudinea șefilor detașamentelor germane de legătură și a ofițerilor

detașamentelor germane de legătură trebuie să rămină ca și pînă acum. În primul rînd, nici o manifestare a neîncrederii față de români !

2) Următoarele indicii trebuie comunicate imediat ce sunt observate :

a) Ordine ce cuprind schimbări esențiale și care sunt date de forurile de comandă românești fără cunoștința forurilor germane.

b) Instructaje și ședințe de pregătire ale trupelor române care nu sunt justificate în procesul de instrucție ; în același sens, să se observe dacă cei din Grupul etnic german (translatori) sunt excluși de la participarea <la astfel de instructaje>.

c) Sosesc mai des decît înainte curieri sau avioane-curier, precum și curieri ai altor eșaloane ?

b) Schimbări în dispunerea gărzilor, schimbări în atitudinea gărzilor.

e) Indicii care pot duce la concluzia că românii supraveghează detașamentele germane de legătură.

f) Au loc deplasări de trupe care nu corespund situației tactice existente ?

g) Sunt adunate arme și muniții ;

h) Sunt schimbări în atitudinea ofițerilor români față de ofițerii detașamentului german de legătură și față de alți ofițeri <germani> care se află acolo (reținere, sfială). Se observă controverse între ofițerii români.

Să se mențină legătura strinsă cu translatorii din Grupul etnic german <care sunt atașați> pe lîngă Statele Majore române, fără ca schimbarea atitudinii de pînă acum să bată la ochi.

3) Cu detașamentele germane de legătură s-au convenit următoarele formule de avertizare :

a) Comunicare telefonică a detașamentului german de legătură :

„Consfătuire a șefilor detașamentelor germane de legătură planificată pentru miine”, respectiv „Vino miine la confătuirea șefilor detașamentelor germane de legătură”.

înseamnă :

„Există indicii sigure privind pericolul unui puci”.

b) Comunicare telefonică a șefului detașamentului german de legătură :

„Anunță că sunt bolnav”

înseamnă :

„Izbucnirea iminentă a puciului sau <puciul> deja în curs de desfășurare”.

În ambele cazuri detașamentul german de legătură va trimite un curier cu informațiile cele mai recente.

În cazul b) se va organiza și o <acțiune> de cercetare înarmată executată de trupele germane.

4) Calea specială de legătură a curierului spre detașamentul german de legătură este stabilită de Statul Major german de legătură nr. 2.

5) Se ordonă tuturor șefilor detașamentelor germane de legătură să mențină legătura strinsă cu toate trupele germane aflate în sectorul militar <respectiv>.

1944 august 5. Extras dintr-o notă informativă a Oficiului central pentru siguranța Reichului către Sectorul de cercetare militar pentru Vest din Comandamentul Suprem al Wehrmachtului privind situația din România; preluarea de către Partidul Comunist din România a conducerii luptei opoziției interne împotriva regimului militaro-fascist; activitatea partizanilor în Banat; posibilitatea formării de grupuri de partizani care să lupte împotriva Wehrmachtului.

Der Reichsführer SS
 Reichssicherheitshauptamt
 Militärisches Amt
 Br. B. Nr. 290/44 g Kdos C H/SO

O.U., den 5.8.1944
 App. Belinde 203

An
 Fremde Heer West¹
 WFStb Ag. Ausland
 Amt VI E
 Amt IV/VI B

Betr. : Innerpolitische Lage in Rumänien

Die innerpolitische Entwicklung der letzten 4 Wochen zeigt deutlich ein Abrücken sämtlicher Oppositionen nach links damit die Übernahme der Führung dieser Opposition durch die kommunistische Partei. Die illegale kommunistische Partei-Führung in Rumänien betrachtet, die Führung im Kampfe gegen die Regierung des Marschalls an sich zu reissen. Verschiedene Besprechungen, die zwischen der illegalen kommunistischen Führung und der bürgerlichen Oppositionellen Kreisen in letzterer Zeit stattgefunden haben, dürften zu einem Abschluss geführt haben.

Anscheinend wird unter kommunistischer Führung versucht, in Rumänien eine Art Volksfront-Regierung zu errichten, die bis in die Kreise der National-Taranisten reichen soll. Der Hauptzweck dieser sogenannten Volksfront-Regierung soll darin bestehen, mit der SU in ein politisches Gespräch zu kommen, um auf diesen Wege günstige Waffenstillstandsbedingungen von der SU zu erhalten und gleichzeitig im rumänischen Volk selbst Stimmung und Meinung dahingehend zu beeinflussen, dass die SU der Garant der Unabhängigkeit Rumäniens sei.

Die Verhandlungen wurden von dem alten kommunistischen Kämpfer Prof. Constantinescu-Iasy und von den Führern der linken Opposition Ralea und Tarărescu *(sic!)* geführt. Iuliu Maniu als Führer der National-Taranisten und gewiefter Politiker dürfte in diese Verhandlungen eingeschaltet sein, nicht so sehr um sich daran aktiv zu beteiligen, als über alle diese Vorgänge laufend orientiert zu sein. Iuliu Maniu's Anhänger ergänzen sich in allererster Linie aus Siebenbürgen, fussen auf der gross-rumänischen Idee und sind daher im nationalen Sinne eingestellt. Diese Anhängerschaft für einen Kampf gegen das Regime des Marschalls zu gewinnen und noch dazu auf Seite der Sowjet-Union ist nur schwer durchführbar. Dazu kommt, dass gerade die männliche Jugend Sieben-

bürgens und des Banats zum Grossteil eingezogen ist, an der Front steht und dort ihre Pflicht erfüllt.

Nach wie vor liegen die machtpolitischen Verhältnisse ausschliesslich in der Hand des Marschalls und der rumänischen Wehrmacht. Die Oppositionen haben keine Bewegung hinter sich, die wirklich gewillt ist, zu kämpfen und die Möglichkeit besässen, dem Marschall die Macht zu entwinden.

Die Möglichkeit der Bildung von Partisanen-Gruppen oder von Gruppen die gegen uns kämpfen würden, besteht. Wie bereits gemeldet, wurde vor 6 Wochen im rumänischen Banat eine rumänische Partisanengruppe unter Führung eines fahnenflüchtigen rumänischen Oberleutnants im Kampfe niedergemacht, die rein kommunistisch orientiert war und die Aufgabe hatte, im rumänischen Banat ihre Partisanentätigkeit aufzunehmen.

Die Frage, ob diese rumän. Kommunisten-Gruppe als Teil einer rumän. Aktien anzusehen ist, oder ob sie mit den serbischen Kommunisten in Verbindung stand und zusammengearbeitet hat, ist noch nicht geklärt. Vermutlich stand sie jedoch mit den Anhängern Titos im serb. Banat in enger Verbindung. Die Mitglieder dieser kommunistischen Gruppe waren durchweg Arbeiter aus der Temeschburger Gegend. Ein Neuaufreten kommunistischer Gruppen ist bisher nicht festgestellt worden.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 59, T 77-883, c. 5631433-5631434; Oberkommando der Wehrmacht, Wehrmachtführungsstab, Amtsgruppe Ausland, OKW/988.2.

Reichsführerul SS

Oficial central pentru siguranța Reichului

Directia militară

Br. B. Nr. 290/44, Secret de comandament

O.U., 5 august 1944

App. Belinde 203

Către Sectorul <de cercetare> militar pentru Vest¹

Statul Major al conducerii Wehrmachtului, Grupul pentru Străinătate

Oficiul VI E

Oficiul IV/IV B

Referitor: Situația politică internă din România

Evoluția politică internă din ultimele patru săptămâni arată clar o deplasare spre stînga a ansamblului opoziției <și> o dată cu aceasta preluarea conducerii acestei opoziții de către Partidul Comunist. Conducerea Partidului Comunist ilegal din România se străduiește să acapareze con-

¹ Centrul și vestul României se aflau, din punctul de vedere al naziștilor, sub controlul Comandamentului Suprem al Wehrmachtului, care avea în acel moment în subordine directă teatrele de război din vestul Europei. Astfel se explică adresarea Notei către Sectorul de cercetare militar pentru Vest. (Cf. E. Bantea, *Insurecția română în jurnalul de război al grupului de armate „Ucraina de Sud”*, p. 37.)

ducerea în lupta împotriva guvernării mareșalului. Diversele dezbateri care au avut loc în ultimul timp între conducerea comunistă ilegală și cercurile opoziționiste burgheze au dus, se pare, la un acord.

După cit se pare, se încearcă, sub conducere comunistă, să se creeze în România un fel de guvern de front popular, care să se întindă pînă la cercurile național-țărănești. Scopul principal al acestui aşa-numit guvern de front popular trebuie să fie acela de a se ajunge la discuții cu Uniunea Sovietică, spre a se obține pe această cale condiții de armistițiu favorabile din partea Uniunii Sovietice și, totodată, să creeze chiar în rîndul poporului român atmosferă și opinia că Uniunea Sovietică este garantul independenței României.

Tratativele au fost duse de către vechiul militant comunist, profesorul Constantinescu-Iași și de către conducătorii opoziției de stînga, Ralea și Tătărăscu (sic!). Iuliu Maniu, ca șef al național-țărăniștilor și încercat politician, se pare că este intercalat în aceste tratative, (dar) nu atât de mult încit să participe activ la ele, ci atât încit să fie permanent la curent asupra tuturor acestor evenimente. (Rindurile) aderenților lui Iuliu Maniu se intregesc în primul rînd (cu cei) din Transilvania; (ei) se sprijină pe ideea României Mari și, ca atare, sunt angajați în sens național. Să cîștigă această aderență la o luptă împotriva regimului mareșalului, și încă de partea Uniunii Sovietice, este un fapt numai cu greu realizabil. În plus, tineretul bărbătesc din Transilvania și Banat este în cea mai mare parte concentrat, se află pe front și își îndeplinește acolo datoria.

Ca și pînă acum, mijloacele politice de forță se află exclusiv în mîinile mareșalului și ale armatei române. Opoziția nu are în spate nici o mișcare care să fie într-adevăr decisă să lupte și care să aibă posibilitatea de a smulge mareșalului puterea.

Posibilitatea formării de grupuri de partizani sau de grupuri care să lupte împotriva noastră există. Cum s-a anunțat deja, în urmă cu șase săptămîni în Banatul românesc a fost nimicit prin luptă un grup de partizani români, sub conducerea unui locotenent major român dezertor; acest grup era de orientare pur comunistă și a avut sarcina de a-și desfășura activitatea de partizani în Banatul românesc.

Încă nu este clar dacă acest grup comunist român trebuie privit ca parte a unei acțiuni românești sau dacă s-a aflat în legătură cu comuniștii sîrbi și a colaborat cu ei. Este de presupus că grupul s-a aflat totuși în strînsă legătură cu aderenții lui Tito din Banatul sîrbesc. Membrii acestui grup comunist au fost în general muncitori din regiunea Timișoarei. O reapariție a grupurilor comuniste nu a fost constată pînă acum.

656

1944 august 9. Fragment din nota Direcției Generale a Poliției referitoare la activitatea Partidului Comunist Român și a altor forțe politice împotriva regimului antonescian.

Direcția Generală a Poliției — Direcția Poliției de Siguranță

Notă săptămînală de evenimente, 2 — 9 august 1944

Organizațiile comuniste au primit, de asemenea, instrucțiuni de a procura arme pe orice cale și cu orice sacrificiu bănesc, pentru a se înarma grupurile de rezistență și de partizani.

Pentru ridicarea nivelului teoretic și politic al cadrelor de conducere se intenționează a se ține cursuri permanente de partid, pe lîngă pregătirea individuală.

Materialul documentar va fi pus la dispoziția membrilor, prin resortul de agitație și propagandă al fiecărei organizații locale.

În propaganda verbală se exploatează evenimentele politice produse în ultimul timp în favoarea aliaților.

Comentindu-se evenimentele politice internaționale la ordinea zilei, elementele conducătoare ale Partidului Comunist susțin că demisia președintelui Finlandei s-a produs în urma dorinței poporului de a relua tratativele de pace cu U.R.S.S., iar ruperea relațiilor turco-germane va prilejuji cît de curind deschiderea unui nou front împotriva Germaniei prin Balcani.

Conducerea Centrală a Partidului Comunist a dat membrilor și simpatizanților următoarele dispoziții :

1. Întrucât arestările operate de către autoritățile polițienești, în rîndurile membrilor organizațiilor patriotice și antifasciste, au slăbit simțitor elanul activanților muncitorii și intelectuali ai acestor organizații, s-a dispus ca membrii de partid care au responsabilitatea activității formațiunilor patriotice și antifasciste să reînnoiască tuturor membrilor dispozițiunile privitoare la respectarea tuturor regulilor conspirative.

Totodată, membrii formațiunilor patriotice și antifasciste vor trebui îndemnați să continue cu și mai multă hotărîre acțiunea începută, arătin- du-li-se că peste puțin timp actuala conducere nu va mai fi în măsură să domine nemulțumirile maselor.

2. Membrii formațiunilor patriotice antifasciste vor trebui convingiți că au sarcina să contribuie cu toată hotărîrea la difuzarea „din mină în mină” a tuturor manifestelor aruncate de aviația aliată.

În aceste instrucțiuni se mai arată obligațiunea tuturor membrilor de partid și ai organizațiunilor patriotice și antifasciste de a intensifica activitatea de șablonare.

3. Membrii partidului, simpatizanții și formațiunile Frontului Patriotice vor intensifica la maximum propaganda orală și scrisă pentru înlăturarea neîncrederii cu care clasa burgheză română privește toate acțiunile mișcării comuniste.

Pe această linie se va pune accentul pe ralierea la un bloc comun a tuturor partidelor democratice din țară, în stare să preia conducerea fără zguduri, în momentul cînd situația politico-militară va evolua de aşa manieră, încît o schimbare se va impune urgent.

Pentru a se risipi orice fel de suspiciune, Partidul Comunist pretinde și se încredință în eventualul bloc politic de guvernare un loc cît se poate de neînsemnat.

În ziua de 1 august a.c., elemente ale mișcării comuniste au răspîndit în atelierele Întreprinderii Mociornița mai multe exemplare dintr-un manifest comunist intitulat *Către toți patriotii de la Mociornița*, în care

se face propagandă contra războiului și a măsurilor luate de conducerea noastră în legătură cu războiul.

În cursul zilei de 3 august a.c. au fost răspândite manifeste comuniste în interiorul depozitului S.T.B. din șoseaua Ștefan cel Mare.

Manifestele sunt intitulate *Către toți muncitorii, funcționarii și inginerii de la S.T.B.*, sunt semnate „Comitetul Patriotice de la S.T.B.” și în text, făcind o critică a situației în care a ajuns țara din pricina războiului și a măsurilor luate de guvern, care lovesc mai mult în muncitori, cer schimbarea guvernului și încheierea unei păci imediate cu Rusia, Anglia și America.

Partidele politice

Unanimitatea grupărilor politice, și mai cu seamă Partidul Național-Țărănesc, a desfășurat o activitate mult mai intensă decât în cursul săptămînilor precedente.

Pe plan intern s-a continuat activitatea în vederea completării cadrelor, atât în Capitală, cît și în provincie.

Ca de obicei însă Partidul Național-Țărănesc a desfășurat, în raport cu celelalte grupări, cea mai via activitate. În cadrul acestei activități, conducătorii partidului au avut numeroase consfătuiri, atât cu fruntașii național-țărăniști, cît și cu fruntașii celorlalte grupări politice, în special cu național-liberalii. A avut loc o întrevedere și între dnii Iuliu Maniu și Dinu Brătianu.

Partidul Național-Țărănesc a renunțat la hotărîrea de a difuza un nou memoriu-manifest, la care a lucrat în ultimul timp secretariatul Partidului și cu care se declarase *(de acord)* chiar și dl. Dinu Brătianu.

În general însă activitatea Partidului Național-Țărănesc a privit mai mult chestiunile de politică externă și în special situația și atitudinea adoptată de Turcia. În legătură cu aceasta, pentru obținerea unor cît mai bune și precise informații, fruntașii național-țărăniști au avut întrevederi cu aproape majoritatea membrilor legaților din Capitală ale țărilor neutre.

S-au urmărit cu cea mai via atenție consecințele schimbării atitudinii Turciei în politica externă, atât în ceea ce privește puterile aliate, cît și Germania și țările din Axă. În special, evenimentele din Bulgaria au format obiectul unei vii preocupări, cu atit mai mult cît au fost informații că guvernul de la Sofia înclină din ce în ce spre o ieșire din Axă.

În ultimele zile, în cercurile național-țărăniște a domnit temerea că germanii profitind de lipsa domnului mareșal conducător din țară vor încerca să ocupe cu forța armată România. Această eventualitate comentată de șeful Partidului Național-Țărănesc l-a făcut pe acesta să-și exprime regretul că domnul mareșal a acceptat să facă această vizită.

Partidul Național-Liberal al dlui Dinu Brătianu a desfășurat o activitate aproape în aceeași cadență cu Partidul Național-Țărănesc.

Dl Dinu Brătianu a avut atit în Capitală, unde a stat 2 zile, cît și la Florica, unde se află evacuat, consfătuiri nu numai cu fruntașii liberali, dar și cu conducătorii Partidului Național-Țărănesc (dl Iuliu Maniu și Ion Mihalache).

Organizațiile Partidului Național-Liberal ca și cele ale Partidului Național-Tărănesc, se găsesc, în marea lor majoritate, aproape în faza finală a acțiunii de reorganizare.

Dl Gh. Tătărăscu a desfășurat o serie de activități, având întrevederi și consfătuiri, nu numai cu prietenii săi politici, în vederea reorganizării cadrelor grupării sale, dar și cu unii membri ai Corpului diplomatic, în vederea obținerii unor căi mai precise de informații privitoare la evoluția situației politice externe (A avut o consfătuire la domiciliul său din strada Polonă și cu dl S. Istinyelli).

Grupările politice de dreapta, față de evoluția situației politice interne și externe, au reluat activitatea și lucrează în vederea stabilirii unui plan pentru reorganizare și reîncadrare.

Printre aceștia din urmă o activitate mai viață desfășoară dnii : Gigurtu, dr. Dănușescu, dr. Simionescu, N. Crețu, Stan Ghițescu etc.

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 56/1944, f. 8, 17-20, 27-29.

657

1944 august 9. Notă informativă a Inspectoratului General al Jandarmeriei asupra stării de spirit a muncitorilor din regiunea petroliferă Moinești-Solonți, județul Bacău.

Inspectoratul General al Jandarmeriei
Nr. 524, din 9 august 1944

Starea de spirit a muncitorilor

Muncitorii din regiunea petroliferă Moinești-Solonți, județul Bacău, sunt nemulțumiți pentru următoarele motive :

— Soc. „Moldonafă”, în urma distrugerilor provocate de aviația inamică asupra rafinăriilor centrale „Moldonafă” și „Concordia” din Ploiești, a hotărât concedierea unui număr de 100 muncitori angajați la schela petroliferă „Zemeș”, „Lucăcești” și „Stănești”, din comuna Solonți.

— Muncitorii rămași în serviciu sunt nemulțumiți, deoarece Direcția Societății nu-i mai aprovizează cu cele necesare traiului, aceștia fiind nevoiți să-și procure alimentele cu prețuri de speculă de pe piață.

— Se afirmă că în ziua de 7 iulie 1944 lucrătorii au observat pe apa Tazlăului scurgerea unei mari cantități de țăței nerafinat.

— Se afirmă că conducerea întreprinderii intenționat face aceasta, deoarece nu are rezervoare unde să depoziteze țățeiul extras.

Informație sigură

Comunicat și d-lui ministru al muncii.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 99.

402

1944 august 10. Articol editorial publicat în ziarul „România liberă” intitulat Blocul Partidelor și datoria României în ceasul de față.

Blocul Partidelor și datoria României în ceasul de față

Declarația *⟨lui⟩ Molotov* se cunoaște. Ea garantează României teritoriul, independența politică și ordinea socială. Statele Unite și Marea Britanie alături de Rusia Sovietică *recunosc* poporului român dreptul de a-și păstra — cu Ardealul reîntregit — un stat național liber în noua alcătuire a Europei.

Singura condiție pusă României este să inceteze ostilitățile și să rupă orice legătură cu Germania hitleristă.

Declarația *⟨lui⟩ Molotov*, întărîtă de declarațiile *⟨lui⟩ Roosevelt* și *Churchill* oferă României în plin dezastru ultima soluție de salvare.

Guvernul Antonescu tace. Guvernul Antonescu nu aude, nu vede, nu înțelege. Marile Puteri ne întind mîna și guvernul Antonescu nu răspunde. El împinge mai departe țara într-un război pierdut, care nu mai poate fi decît un război de sinucidere.

Români îștiu că nu au nimic de așteptat de la un asemenea guvern. Ei îștiu că dacă vor să trăiască mai departe ca națiune trebuie să-și ia propria lor soartă din miinile trădătoare ale Antoneștilor.

Toate grupările politice de opoziție — toate forțele vii de rezistență națională — au înțeles că momentul acțiunii, dacă trece acum nu va mai fi regăsit niciodată.

Partide de opoziție — reprezentînd poporul românesc în întregul lui — au căzut de acord asupra politicii externe, pe care țara trebuie să o urmeze.

Partidele politice arată în acest chip că au înțeles care este în ceasul de față datoria poporului român. Dar atîta nu e de ajuns. Marile Puteri nu așteaptă din partea noastră declarații de simpatie prudent șoptite.

Un program politic nu este nimic dacă nu este un program de luptă și dacă nu se traduce imediat în fapt.

Blocul Partidelor nu-și poate pierde vremea așteptînd ca guvernul Antonescu să fie ciștigat cauzei naționale. Guvernul Antonescu merge cu nemții pînă în fundul dezastrului.

Blocul Partidelor trebuie deci să lupte peste capul guvernului, împotriva guvernului, adresîndu-se direct nației și chemînd-o la rezistență și la luptă.

BOMÂNII care poartă haina militară și au o armă în mînă trebuie să-o îndrepte împotriva adevărului lor dușman : Germania hitleristă.

MUNCITORII DIN FABRICI trebuie să împiedice orice producție — atîta timp cît industria română este toată robîță războiului german.

MUNCITORII C.F.R.-ișii trebuie să închidă calea ferată pentru trenurile lui Hitler, care aduc în țară batalioane asasine de SS și pleacă încărcate cu avuții jefuite.

FUNCTIONARII PUBLICI trebuie să oprească în loc mașina administrativă pusă în slujba nemților.

Orice român — oriunde s-ar afla — în armată, în administrație, în agricultură, în industrie, în negoț — orice român trebuie să ia parte direct și personal la marea sfârșire a neamului de a se scăpa de urgia nemțească.

Hitler și Germania lui au pierdut războiul. Ziua judecății e aproape. Hitler și Germania lui vor trebui să răspundă pentru crima de a fi început acest război și de a-l fi purtat cu sălbăticia dementă, care a însingerat și prefăcut în serum atitea țări pașnice, atitea popoare iubitoare de libertate.

Neamul românesc nu trebuie să împărtășească această grozavă vină.

În ultima secundă în care mai e cu putință ei trebuie să rupă complicitatea cu hitlerismul și să răscumpere printr-un act de curaj național rușinea de a fi primit pînă acum ordinele nemțești.

Să se termine odată cu prostia funestă care pretinde că „România are noroc” și orice am face o să fie bine.

Să privim lucrurile bărbătește în față și să înțelegem că România pierde, dacă nu trece chiar azi de partea Alianților învingători. O cheamă acolo Ardealul îmbucătățit. O cheamă tot trecutul ei politic. O cheamă cel mai elementar simț de conservare națională.

Nu e timp de pierdut ! Cind trupele aliate pășesc pe pămîntul Franței, cind Italia trezită din nebunia fascistă renaște la viață, într-o Româ liberă, cind Armata Roșie, de la Petsamo pînă la poalele Carpaților înaintează victorioasă, redind popoarelor libertatea.

E ultimul moment cînd România mai poate să iasă din cîrdășia hitleristă și, întorcînd armele contra bandelor hitleriste, să păsească cu hotărîre în luptă pentru propria-i libertate !

■ „România liberă”, an II, nr. 9, din 10 august 1941.

659

1944 august 10. Platforma lansată de Comitetul Central al Apărării Patriotice pentru salvarea patrioților aflați în închisori și lagăre.

SĂ LUPTĂM PENTRU SALVAREA DEȚINUȚILOR PATRIOTI !

Publicăm mai jos „Platforma” lansată de **COMITETUL CENTRAL AL APĂRĂRII PATRIOTICE** pentru salvarea patrioților aflați în închisori și lagăre.

„Aderăți la FRONTUL PATRIOTIC NAȚIONAL împotriva teroarei bestiale hitleriste. Să pornim imediat la acțiune pe baza următoarei platforme sau chiar a unui singur punct :

1. Organizarea solidarității poporului cu victimele teroarei hitleriste (patrioți arestați, închiși și internați, rudele acestora, dezertori, prizonieri, evrei, muncitori, țărani, sekte religioase, negustori și funcționari, victime ale legiuirilor hitleriste de militarizare a întreprinderilor, de rechiziții și de sabotaj economic).

2. Ajutorarea materială și morală a tuturor victimelor teroarei hitleriste. Îmbunătățirea regimului de infometare și exterminare lentă din lagăre și închisori.

404

3. Apărarea vieții și salvarea patrioților antihitleriști, arestați, închiși și internați.

4. Împotriva arestării și schinguiirii patrioților. Acordarea asistenței juridice tuturor celor implicați în procese, care cad în prevederile legilor hitleriste de teroare.

5. Împotriva execuțiilor și condamnărilor la moarte a patrioților.

6. Desființarea tuturor lagărelor de internare de pe întreg cuprinsul țării. Aplicarea Decretului-lege din 8 februarie 1944 pentru patrioții anti-hitleriști.

7. Pentru amnistie generală, politică, militară și agrară.

8. Pedepsirea tuturor criminalilor de război, inspiratorii și executorii actelor de bestialitate și teroare.

Partidele democratice din România, organizațiile și asociațiile patrioțice, militarii și personalitățile, tot ce este cinsut și iubitor de țară, să înțeleagă — acum cît nu este prea tîrziu — că închisorile și lagărelle politice reprezintă una din cotele bătăliei, unde se hotărăște soarta țării, însăși viața lor.

Viața celor închiși e viața noastră !

Asasinarea patrioților închiși va fi semnalul masacrării noastre, al tuturora !

Luptând pentru salvarea celor închiși, acționăm direct și nemijlocit pentru salvarea țării, contra regimului trădării al lui Antonescu, pentru însăși salvarea noastră !”.

■ „România liberă”, an II, nr. 9, 10 august 1944.

660

1944 august 10. Ordin informativ al Poliției de reședință Oravița către Detașamentul de poliție Jam referitor la masarea unor importante trupe românești în interiorul țării care să contracareze unele acțiuni samavolnice ale trupelor hitleriste, precizîndu-se că ar exista intenția întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste.

Poliția de Reședință Oravița
Biroul Siguranței
Nr. 4881 S., din 10.VIII.1944

Secret
Intrare nr. 994
1944, luna august, ziua 12.

Către
Detașamentul de Poliție Jam

În conformitate cu ordinul Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara nr. 8905 S. din 7 august 1944 vă facem cunoscut că suntem informații că în cercurile militare circulă versiunea că marele număr de trupe germane ce se transportă înspre interiorul țării noastre ar avea un rol dublu : întii de a întări frontul din răsărit în vederea unei eventuale ofensive uriașe sovietice ce s-ar dezlăngui, și în al doilea rînd pentru a se găsi în interiorul țării noastre, preventiv, în cazul desfășurării unor posibile evenimente inter-

ne. Se comentează că efectivul total al armatei noastre în momentul de față ar mai fi de 8 divizii, aceste forțe intăcite găsindu-se cantonate în regiunea cuprinsă între București și rîul Milcov și avind misiunea secretă ca în momentul declanșării ofensivei armatelor rusești să fie puse pe poziții în regiunea sudului Moldovei și Basarabiei, iar la primul contact cu forțele rusești să facă front comun cu rușii, pornind împreună înapoia împotriva trupelor germane. Unitățile de geniu germane care se găsesc în mare număr în regiunile Văii Prahovei, în general a regiunilor petroliifere, și care au avut și misiunea de a mina întregul teren, au fost recent împinziți în urma unor dispoziții secrete ale Marelui Stat Major cu numeroase unități de geniu române, care au misiunea de a contrabalanșa minarea regiunilor de către trupele germane și de a înlocui minele adevărate cu mine false. Despre aceste stări de lucruri ar fi fost informat comandamentul german, neincrederea în sinceritatea alianței poporului român a crescut și în felul acesta, cercurile militare române întreținând posibilitatea unei eventuale ocupări a României de către forțele germane în genul ocupării Ungariei.

Vă rugăm luați măsuri să se urmărească starea de spirit a militarilor români și totodată să se verifice dacă asemenea versiuni circulă și în sectorul dv. Rezultatul pînă la 18.VIII.1944.

Şeful Poliției
(indescifrabil)

Nr. 994, din 16.VIII.1944

Şeful Biroului Siguranței,
(indescifrabil)

Poliția Oravița

La ordinul dvs. nr. 4881 S. din 10 august 1944 avem onoare să raportăm că în acest sector nu circulă versiuni ca cele despre care tratează ordinul dvs. de mai sus.

Şeful detașamentului,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului județul Caraș-Severin, fond Departamentul de poliție Jam, dosar nr. 14/1944, f. 585.

661

1944 august 10, Washington. Instrucțiuni ale subsecretarului de stat a S.U.A., Edward R. Stettinius, către ambasadorul american la Moscova Averell Harriman, în legătură cu o propunere a lui Ion Antonescu de a trimite noi reprezentanți pentru negocieri de pace cu Aliații.

Washington, August 10, 1944, 10 p.m.

1907. The American Consul General at Istanbul¹ has reported that Professor Giurescu² and Colonel Teodorescu³, who arrived in Turkey

406

from Rumania about a week ago, have informed representatives of American agencies in that city that they are authorized by Marshal Antonescu and Mihai Antonescu to indicate the desire of the Rumanian Government to send another envoy to Cairo. It was stated that: Rumanian public opinion now favors Rumanian surrender more than ever before; there is a strong suspicion in Bucharest that Stirbey and Visoianu have failed in their mission; if a new emissary would be accepted he would be sent out with authorization to make whatever concessions the American and British Governments might wish in the oil, mining, forestry and other industries in Rumania in exchange for the taking-over by the Anglo-American authorities of the war indemnity demanded by the Soviet Union; and, if Allied aid in the form of planes and paratroops or naval and marine forces were forthcoming via the Black Sea, Rumania was prepared to oppose the German forces established in the country. It was added that the Rumanian Government has concentrated in and near Bucharest important forces which can be placed at the immediate disposition of the British and American forces.

Colonel Teodorescu left Istanbul for Bucharest on August 6. Another Rumanian source stated Marshal Antonescu had left Rumania for Germany on August 3⁴ in order to persuade Hitler to withdraw German troops from Rumania and that Teodorescu had been recalled to participate in staff discussions of plans for active resistance to the Germans should the Marshal fail in his mission. Teodorescu stated before his departure that Rumania desired American and British participation in any negotiations and hoped that British and American forces would share in the occupation of the country.

Please inform the Commissariat of Foreign Affairs of the foregoing and say that we would be glad to know the Soviet view of this approach. You may say that it is tentatively our feeling that it probably should be considered as just one more of the many probings by which the Rumanians have endeavored to ingratiate themselves with and gain the sympathies of the Allies and at the same time to learn our thinking as to their future, whereas they have disclosed no real determination to do anything for themselves⁵. You should add, however, that we believe the Istanbul contacts might well be told that, although we are not convinced that the Rumanians are really finally determined to take definite action to extricate Rumania from the war and terminate its association with Nazi Germany, if the Rumanian Government is genuinely desirous of making peace with the Allies on a realistic basis and desires to send a fully qualified envoy to Cairo for that purpose, the Soviet, British and American representative would be willing to receive him and hear what he has to say.

Sent also to London.

Stettinius

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 1055-1057; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/8-1044. Publicat și în *Foreign Relations of the United States*, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 187-188.

1907. Consulul general american la Istanbul¹ a raportat că profesorul Giurescu² și colonelul Teodorescu³, care au sosit în Turcia, venind din România în urmă cu o săptămână, i-au informat pe reprezentanții agenților americani din acel oraș că sunt autorizați de mareșalul Antonescu și de Mihai Antonescu să comunice dorința guvernului român de a trimite un alt emisar la Cairo. S-a afirmat că: opinia publică românească se pronunță acum pentru capitularea României mai mult decât oricând înainte; în București este o suspiciune foarte puternică precum că Șirbei și Visoianu au eşuat în misiunea lor; dacă va fi acceptat un nou emisar, el va fi trimis cu autorizația de a face orice concesie guvernelor britanic și american în ce domeniu vor dori acestea — petrol, minereuri, cherestea și alte industrii din România — în schimbul preluării de către autoritățile anglo-americană a despăgubirilor de război cerute de Uniunea Sovietică; și dacă ajutorul aliat sub formă de avioane și trupe aeropurtate sau forțe navale și maritime va veni prin Marea Neagră, România este gata să opună rezistență forțelor germane existente în țară.

S-a adăugat că guvernul român a concentrat în și în jurul Bucureștiului importante forțe ce pot fi puse imediat la dispoziția forțelor britanice și americane.

Colonelul Teodorescu a părăsit Istanbulul plecind spre București la 6 august. O altă sursă românească a afirmat că mareșalul Antonescu plecase în Germania la 3 august⁴ pentru a-l convinge pe Hitler să-și retragă trupele din România și că Teodorescu fusese rechemat pentru a participa la discuțiile Statului Major asupra planurilor unei rezistențe active față de germani, dacă mareșalul eșuează în misiunea sa. Teodorescu a declarat înainte de plecare că România dorește participarea americană și britanică la orice negocieri și speră ca forțele americane și britanice să ia parte la ocuparea țării.

Vă rog informați Comisariatul pentru afaceri externe de cele de mai sus și spuneți că am fi mulțumiți dacă am cunoaște punctul de vedere sovietic asupra acestei propuneri. Puteți spune că suntem tentați să credem că ea trebuie considerată ca încă una din numeroasele tentative prin care români au încercat să intre în țările și să cîștige simpatia Aliaților și în același timp să afle ce gîndim noi despre viitorul lor, în vreme ce ei nu au manifestat nici o hotărîre reală de a face ceva pentru ei însiși⁵. Veți adăuga totuși că noi credem că despre contactele de la Istanbul se poate spune că, deși noi nu suntem convinși că români sunt într-adevăr hotărîți definitiv să intreprindă o acțiune categorică pentru a scoate România din război și să o desprinde din alianța cu Germania nazistă, dacă guvernul român este cu adevărat dornic să facă pace cu Aliații pe baze reale și dorește să trimită un emisar investit cu puteri depline la Cairo în acest scop, repre-

¹ Burton Y. Berry.

² Constantin C. Giurescu, director al Institutului de istorie națională (numit în această funcție la 30 aprilie 1942).

³ Tr. Teodorescu — atașat militar, naval și al aerului al României în Turcia.

⁴ Referire la ultima întîlnire din 5 august dintre Antonescu și Hitler la Cartierul General de la Wolfsschanze.

⁵ Evident autorul se referă la reprezentanții atât ai guvernului, cât și ai opozitiei, la oamenii politici care au întreținut relații cu Aliații, și nu la poporul român în general.

zentanții britanic, sovietic și american ar dori să-l primească și să asculte ce are de spus.

Trimisă și la Londra.

Stettinius

662

1944 august 14. Notă informativă referitoare la starea de spirit a muncitorilor de la Întreprinderea forestieră Vasilatul din comuna Brezoi, județul Vilcea.

Inspectoratul General al Jandarmeriei

Nr. 533, din 14 august 1944

Starea de spirit a muncitorilor

Lucrătorii de la Întreprinderea forestieră Vasilatul, ing. Ion Davișescu din comuna Brezoi, județul Vilcea, sunt nemulțumiți deoarece nu sunt plătiți la timp, ceea ce le produce mari greutăți.

Parte din lucrători au de primit sume între 30 000 – 60 000 lei, și pentru a li se face plata se duc în localitatea menționată mai sus, unde așteaptă cîte 2 – 3 zile și apoi se reîntorc acasă tot fără bani.

Informație sigură

Comunicat și dlui ministru al muncii.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46, 1944, f. 100.

663

1944 august 14. Notă informativă asupra stării de spirit a muncitorilor de la Atelierele C.F.R. Palas, Constanța.

Inspectoratul General al Jandarmeriei

Nr. 533, din 14 august 1944

Starea de spirit a muncitorilor

În rîndurile muncitorilor din Atelierele Palas C.F.R., Constanța s-a constatat o serie de nemulțumiri, datorită următoarelor cauze :

1. Sunt obligați să muncească 10 ore pe zi, iar în caz de alarmă timpul din adăpost li se seade din orele de muncă, fiind obligați ca timpul pierdut să-l completeze pînă la împlinirea celor 10 ore, fără să li se plătească un plus de salariu.

2. Femeile angajate ca lucrătoare contează în acord ca și lucrătorii plătiți prin aceleasi state, fără însă a fi meseriașe calificate.

3. Alimentele ce li se distribuie de către serviciul de aprovizionare al Întreprinderii sint mai scumpe față de prețurile de pe piață.

Recent, procurindu-se o cantitate importantă de pinză pentru a fi distribuită meseriașilor, numai o mică parte dintre aceștia au primit stofa, restul fiind comercializată de conducețorii respectivi.

Muncitorii solicită o anchetă la fața locului.

Informație sigură

Comunicat și dlui ministru al muncii.

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 46/1944, f. 101.

664

1944 august 14. Notă informativă referitoare la scrisoarea adresată de avocații baroului Tribunalului Prahova lui Ion Antonescu, prin care se cere ieșirea României din război ; în anexă, textul scrisorii.

Direcția Generală a Poliției

15 august 1944

Acțiune pentru ieșirea din război printre avocați

Se depune anexat, în copie, o scrisoare, adresată dlui maresal Ion Antonescu, conducătorul statului, care circulă în rândurile avocaților din baroul Tribunalului Prahova și se pretinde a fi semnată de avocatul Istrate Micescu, din Ploiești.

În text se arată convingerea generală că Germania nu mai poate cîștiga războiul, cerîndu-se conducătorului statului să scoată țara din război, pentru a nu-i periclită situația la Conferința păcii.

⟨Informație⟩ sigură
Sursă : Inspectoratul Poliției Ploiești

Domnule maresal,

Cind interesele unei țări sint în joc, cei mai luminați dintre cetățenii ei, avind nu numai dreptul, dar și datoria de a-și pune gîndul în slujba lor și a-și spune cuvîntul pentru apărarea lor, socotim că o atare datorie încumbă cu atît mai virtos oamenilor de drept, ca unii ce par mai pregătiți a despica, pentru a le înțelege, tot soiul de întimplări cu urmări rele.

Desigur expunerea convingerilor referitoare la treburile publice poate să fie stîngherită în vremuri de război, spre deosebire de timpurile normale, pentru că așa cere păstrarea ordinii fără respectarea căreia nu se poate nădăjdui îndreptare. Dar această stîngherire nu poate însemna suprimarea dreptului și înăbușirea datoriei de a spune conducerii țării gîndurile socotite utile intereselor ei, cind acele gînduri izvorăsc din convingeri și credințe ale căror temeuri sint patriotismul, sinceritatea și curajul.

410

Înțelegind deci pentru ce anume lucuri nu pot fi expuse publicului, dar nevăzind de ce ele nu ar fi spuse celor care s-au pus în măsură a le cintări și hotărî asupra lor, vă rugăm să ne îngăduiți a vă aduce la cunoștință credințele și convingerile noastre asupra situației, din ce în ce 〈mai〉 tragică, către care neamul nostru pășește... *, dacă nu se oprește.

Domnule mareșal, soarta războaielor poate fi îndoelnică în primele faze ale desfășurării lor, dar vine un moment cînd deznodămîntul lor nu mai poate fi ascuns dreptei judecăți de mreaja speranțelor și socotind că acel moment a venit, noi vă rugăm să ne ascultați :

Armata română și-a făcut, în acest război, datoria cu atita vitezie, încît nu e inimă de român care să nu se inchine cu smerită admirătie și sfîsietoare durere pentru sacrificiile eroilor ei. Din nefericire însă soarta acestui război nu depinde nici de numărul, nici de strălucirea morală a sacrificiilor.

Credința noastră adincă și convingerea noastră nestrămutată e că Germania nu mai poate cîștiga războiul în care ne-a înlăntuit.

Întemeiem aceste credințe pe convingeri izvorite din fapte a căror înțelegere nu mai poate lăsa nici un loc îndoelilor, pentru a înfiripa speranțe. Prin situațiile ce am ocupat și ocupăm în primul barou al țării, care a devenit prin trecutul și menirea lui cea mai precisă cutie de rezonanță a năzuințelor și durerilor fiilor ei, ne simțim datorii a vă răspunde că, credința ce vă destăinuim e însăși credința întregii suflări românești, amuțită în ascultare și durere.

Iată adevărul pe care trebuie să-l cunoașteți. La ce bun, în atare situație, să mai continuăm o luptă al cărui deznodămînt nu mai poate fi schimbat... *, cînd prelungirea ei poate pune în pericol însăși ființa statului nostru.

Din aceste temeiuri, domnule mareșal, purcede convingerea noastră că trebuie să găsim mijlocul de a ieși din acest război cît mai devreme și cît mai e vreme. Această ieșire urmează desigur să fie făcută : față de cei lingă care armata noastră a luptat cu toată loialitatea și față de cei contra căroră s-a luptat cu toată deînnitatea... *. Dar acum, în această privință, baroul, în numele căruia ne luăm curajul a vă grăbi, suferă, peste suferința generală, și de durere. Cu cît momentul ieșirii din luptă va veni mai curînd, cu atit mai bine va fi, căci cu atit mai ușoară va fi situația României la pacea generală.

Împărtășindu-vă aceste convingeri, ecou al conștiinței tuturor, vă rugăm să credeți că hotărîrea de a vă le comunica e rezultatul unor pe cit de îndelungate și atente priviri asupra evenimentelor, pe atit de lucide și adinci meditații asupra primejdiilor ce ne așteaptă. Aceste convingeri — străine oricărui calcul și interes politic, fie al nostru, fie al altora — izvorăsc, în același timp, din cea mai curată și netărmurită iubire de țară și din cea mai adincă simțită durere pentru fiili ei, căroră nu le rămîne, mergînd să moară pentru apărarea hotarelor ei, nici măcar mîngiurea de a le mai putea salva.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul de Externe, inventar nr. 1264.9, dosar nr. 1/1944, f. 1-3.

* Așa în original.

1944 august 22. Informare provenind de la Ministerul de Externe al Germaniei, trimisă Statului Major al conducerii Wehrmachtului, privind pericolul pierderii zonei de rafinării din România.

WFSt/Ag Ausland
Nr. 2074/44 g Kdos Ausl. II Al

O.U. den 22.8.1944

Unterrichtung aus dem Ausw. Amt 22.8.

[...]¹
3) *Rumänien*

Gesandter habe dringendst um sofortige Lufthilfe gebeten. 19.8. hätten gegen 1 100 Feindbomber nur 50 Jäger gestanden. Ohne Hilfe könne Raffineriegebiet nicht mehr gehalten werden.

I.A.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 65, T 77-906, c. 5660605; Oberkommando der Wehrmacht, OKW/1137.

**Statul Major al
conducerii Wehrmachtului
Agenția 〈pentru〉 Străinătate
Nr. 2074/1944, Secret de comandament— Străinătate II A 1**

Informare de la Ministerul de Externe, 22 august

[...]¹
3) *România*

Ministrul plenipotențiar² a solicitat ajutor aerian foarte urgent. La 19 august, împotriva celor 1 100 bombardiere inamice s-ar fi opus numai 50 avioane devinătoare. 〈În consecință〉 zona rafinăriilor nu mai poate fi menținută dacă nu se trimite ajutor.

Secția Operațiilor

¹ Informații privind situația în Finlanda și Franța.

² Killinger.

1944 august 23, Ankara. Telegramă a însărcinatului cu afaceri al S.U.A. în Turcia, R. F. Kelley, către secretarul de stat american, Cordell Hull, referitoare la propunerea lui Mihai Antonescu că Turcia să acționeze ca intermediar între România și Aliați în vederea realizării unui armistițiu.

Ankara, August 23, 1944, 7 p.m.
Received August 24, 3:34 a.m.

1549. The Prime Minister¹ informed me today that he had received a telegram from the Turk Chargé² in Bucharest to the following effect :

I have just been with the Prime Minister. He told me that the situation was very serious. In 2 days all Bessarabia will be occupied by the Russians. We desire you to act as our intermediary in obtaining an armistice. I am speaking in full agreement with the King, the Marshal and all the leaders of the opposition. Please obtain within 24 hours the reply of the British and American Governments to the following :

The Prime Minister of Rumania would like to know which of the three following alternatives are preferred by the British and American Governments : (1) despatch of a Rumanian representative to Moscow to conclude an armistice ; (2) to enter into contact simultaneously with the Americans, British and Russians to fix the conditions of an armistice ; or (3) to discuss the armistice conditions in Cairo with the Allies.

The Prime Minister said he would appreciate it if I would let him know as soon as possible the views of the American Government.

Kelley

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 430-431: The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/8-2314. Publicat și în *Foreign Relations of the United States*, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 190.

Ankara, 23 august 1944, 7 p.m.
Primită în 24 august, 3,34 a.m.

1549. Primul ministru¹ m-a informat astăzi că a primit o telegramă de la însărcinatul cu afaceri turce² la București în sensul următor :

M-am intilnit chiar acum cu primul ministru. El mi-a spus că situația este foarte serioasă. În două zile întreaga Basarabie va fi ocupată de ruși. Noi dorim ca dv. să acționați ca intermediarii noștri pentru a obține un armistițiu. Vorbesc în deplin acord cu regele, cu mareșalul și cu toți

¹ Sükrü Saracoglu.

² S. Islinyeli.

liderii opoziției. Vă rog să obțineți în interval de 24 de ore răspunsul guvernelor britanic și american la următoarele :

Primul ministru al României ar dori să știe care dintre cele trei alternative este preferată de guvernele britanic și american : (1) trimiterea unui reprezentant român la Moscova pentru a încheia un armistițiu ; (2) intrarea simultană în legătură cu americanii, britanicii și rușii pentru a stabili condițiile unui armistițiu ; sau (3) discutarea condițiilor armistițiului la Cairo cu Aliații.

Primul ministru a spus că ar fi recunoscător dacă l-aș informa că mai curind posibil despre opiniile guvernului american.

Kelley

667

1944 August 23. Declarația Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la actul istoric de la 23 August 1944, publicată în primul număr legal al ziarului „România liberă”.

DECLARAȚIA COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA

Consecvent cu punctul său de vedere că aruncarea României în războiul antisovietic a însemnat o adevărată catastrofă națională și primejduieste grav interesele vitale ale poporului român, Partidul Comunist din România a participat activ, din prima zi, la pregătirea și răsturnarea dictaturii Antonescu, instrumentul sălbatic al hitlerismului.

Încheierea imediată a armistițiului, scoaterea României din Axă și curățirea teritoriului românesc de ocupația hitleristă, instaurarea unui regim de drepturi și libertăți publice, acestea sunt unele din obiectivele pe care Comitetul Central al Partidului Comunist din România le-a fixat încă din septembrie 1941.

Acste obiective, care formează programul actualului guvern, constituie temeiul participării Partidului Comunist din România în cadrul politiciei de Bloc Național, în actuala formațiune guvernamentală.

Partidul Comunist din România, partid al clasei muncitoare, reprezintă însă interesele întregii colectivități românești, deopotrivă ale muncitorilor și țărănimii, ale intelectualității și ale tuturor pădurilor orășenești, ale întregului popor român în lupta sa de eliberare națională, în lupta sa pentru ciștigarea drepturilor cetățenești și democratice.

Partidul Comunist din România, împreună cu partidele Național-Tărănesc, Național-Liberal și Social-Democrat au constituit un Bloc Democratic, bazat pe Frontul Unic Muncitoresc, încheiat între Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat.

Partidul Comunist din România, consecvent politicii sale de realizare a Frontului Național Patriotice al tuturor forțelor antihitleriste, a strins pe aceeași linie de acțiune în grupa patriotică antibitleristă Uniunea Patriotice, Frontul Plugarilor și Partidul Socialist Tărănesc.

414

Politica sa de Bloc Național, ca și aceea de Front Național Patriotice, nu a răpit și nu răpește independența sa organizatorică, ideologică și politică, el păstrându-și deplina libertate în rezolvarea problemelor de bază ale României de azi și de miine.

În ciocnirea inevitabilă cu forțele hitleriste, Partidul Comunist din România cheamă muncitorimea, țărăniminea, intelectualii și pe toți cetățenii României la luptă fără cruce, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său.

Încetarea ostilităților cu Uniunea Sovietică deschide drum larg pentru o strinsă alianță cu marea republică muncitorească țărănească de la răsărit. Partidul Comunist înțelege să lupte pentru această alianță pe care o dictează interesul cel mai vital și permanent al poporului român.

Salutăm Armata Roșie eliberatoare.

Salutăm Armatate Aliate, ca armate prietene.

Salutăm lupta poporului român pentru cucerirea independenței naționale, păcii și libertății.

Comitetul Central al
Partidului Comunist din România

■ „România liberă”, an II, nr. 11, din 24 august 1944; *Pentru eliberarea patriei. Documente extrase din presă, memorii cu privire la lupta poporului român pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist (23 august–25 octombrie 1944)*, Editura Militară, București, 1972, p. 27–28; *Documente privind istoria militară a poporului român 23–31 august 1944*, vol. 1, Editura Militară, București, 1977, p. 3–4.

668

1940 August 23. Proclamația regelui Mihai I către țară, difuzată la radio, care consemnează sfîrșitul dictaturii antonesciene, ieșirea României din războiul hitlerist, alăturarea ei coaliției antifasciste și restabilirea independenței și suveranității naționale.

PROCLAMAȚIA MAIESTĂȚII SALE REGELUI CĂTRE ȚARĂ

Români,

În ceasul cel mai greu al istoriei noastre am socotit, în deplină înțelegere cu poporul meu, că nu este decit o singură cale pentru salvarea țării de la o catastrofă totală; ieșirea noastră din alianța cu puterile Axei și imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite.

Români,

Un nou guvern, de uniune națională a fost însărcinat să aducă la îndeplinire voința hotărâtă a țării de a încheia pacea cu Națiunile Unite. România a acceptat armistițiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii. Din acest moment încetează lupta și orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice, precum și starea de război cu Marea Britanie și Statele Unite. Primiți pe soldații acestor armate

cu încredere. Națiunile Unite ne-au garantat independența țării și neamestecul în treburile noastre interne. Ele au recunoscut nedreptatea Dictatului de la Viena prin care Transilvania ne-a fost răpită.

Români,

Poporul nostru înțelege să fie singur stăpin pe soarta sa. Oricine s-ar impotrivi hotărîrii noastre liber luate și care nu atinge drepturile nimănui este un dușman al neamului nostru. Ordin armatei și chem poporul să lupte prin orice mijloace și cu orice sacrificii împotriva lui. Toți cetățenii să se strângă în jurul tronului și al guvernului pentru salvarea patriei. Cel care nu va da ascultare guvernului se opune voinței poporului și este un trădător de țară.

Români,

Dictatura a luat sfîrșit și cu ea începează toate asupririle. Noul guvern înseamnă inceputul unei ere noi în care drepturile și libertățile tuturor cetățenilor țării sunt garantate și vor fi respectate.

Alături de armatele aliate și cu ajutorul lor, inobilizînd toate forțele națiunii, vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a elibera pămîntul Transilvaniei noastre de sub dominația străină.

Români,

De curajul cu care ne vom apăra cu armele în mîni îndependența împotriva oricărui atentat la dreptul nostru de a ne hotărî singuri soarta depinde viitorul țării noastre.

Cu deplină încredere în viitorul neamului românesc să păsim hotărîți pe drumul infăptuirii României de miine, a unei Românnii libere, puternice și fericite.

Mihai

■ „România liberă”, an II, nr. 11, din 24 august 1944; *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 29–30; *Documente privind istoria militară a poporului român. 23–31 august 1944*, vol. 1, Editura Militară, București, 1977, p. 4–5.

669

1944 August 23. Declarația guvernului instaurat la 23 August 1944 cu privire la obiectivele politice interne și externe a României, publicată în primul număr legal al ziarului „România liberă”.

DECLARAȚIA GUVERNULUI

Guvernul care se infățișează astăzi țării, format din reprezentanții a patru partide politice: Național-Liberal, Național-Țărănesc, Partidul Comunist și Social-Democrat, unite în Blocul Național Democratic, a fost înșăreinat de către maiestatea sa regele Mihai I să preia conducerea statului în cele mai grele și hotărîtoare imprejurări pentru soarta poporului român.

416

„Astăzi dictatura a fost înlăturată. Poporul reîntră în drepturile lui. Regimul politic pe care îl vom înfăptui va fi un regim democratic în care libertățile publice și drepturile cetățenești vor fi garantate și respectate.

În domeniul politicii externe, prima măsură luată de guvern a fost acceptarea armistițiului cu Națiunile Unite. Prin reprezentanții autorizați, guvernul Uniunii Sovietice și guvernele din Marea Britanie și Statele Unite au garantat independența României și, în cadrul suveranității respectate, neamestecul lor în viața noastră de stat. Ieșirea noastră din războiul dus alături de puterile Pactului Tripartit și închiderea ostilităților împotriva Uniunii Sovietice sînt hotărîri menite să împiedice o singură și inevitabilă catastrofă națională. România consideră de azi înainte Națiunile Unite ca națiuni prietene. Recunoașterea de către guvernele din Moscova, Londra și Washington a nedreptății făcute României prin Dictatul de la Viena deschide posibilitatea ca armatele românesti, alături de armatele aliate, să elibereze Transilvania de nord de ocupația străină.

De acum înainte înțelegem să fim stăpini pe destinele noastre. Hotărîrea denunțării tratatelor de alianță cu puterile Axei și închiderea stării de război cu Națiunile Unite sînt expresia voinței întregului popor român. Aceste hotărîri nu nesocotesc drepturile vreunui stat străin, după cum nu ating nici interesele altor neamuri. Țara întreagă voiește să pună capăt războiului distrugător, unui război de la început pierdut. Țara întreagă dorește pacea. Dar voința de pace a României nu însemnează nici dezarmare, nici teamă. Orice piedică pusă în drumul înfăptuirii năzuințelor spre pace și libertate ale poporului român va dezlănțui o luptă fără milă și fără cruce din partea tuturor forțelor armate și populare împotriva celor care ar încearca să mențină țara noastră în război cu Națiunile Unite, prelungindu-i astfel zadarnic suferințele.

Guvernul, adresindu-se vouă, tuturor cetățenilor țării, vă cere să faceți zid în jurul maiestății sale regelui Mihai I și în spiritul unei desăvîrșite uniri și discipline naționale, să-i dați tot sprijinul pentru înfăptuirea comandaamentelor supreme ale ceasului de față: asigurarea păcii și instaurarea unui regim democratic de largi drepturi și libertăți publice pentru toți cetățenii țării.

■ „România liberă”, an II, nr. 11 din 24 august 1944: *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 30–31; *Documente privind istoria militară a poporului român, 23–31 august 1944*, vol. 1, Editura Militară, București, 1977, p. 5–6; Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., nr. 662, c. 487–488; *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944*, volume IV, p. 191–192.

670

1944 August 23. **Directiva operativă a Marelui Stat Major, semnată de generalul de divizie adjutant Gheorghe Mihail, referitoare la misiunile de luptă ale armatei române împotriva trupelor germane.**

Şeful Marelui Stat Major

23 August 1944, București

Directivă operativă

I. **Scopul politic**: Armata română închide lupta alături de trupele germane, în scopul de a obține pacea de la Națiunile Unite și de a reîncepe

lupta alături de forțele armate ale acestora pentru eliberarea Ardealului de nord.

II. Organizarea comandamentului. Începind de astăzi toate forțele române de uscat, aer și marină ies de sub autoritatea germană și ascultă numai ordinele maiestății sale regelui Mihai I, ce se vor transmite prin Marele Stat Major, al cărui șef am fost numit prin înaltă încredere a maiestății sale.

III. Ideea generală operativă :

a) incetarea imediată a focului contra trupelor Națiunilor Unite (sovietice) ;

b) recuperarea forțelor armate române de pe frontul din Basarabia și Moldova în scopul ulterioarei lor întrebuințări în operațiunile vizind recucerirea Ardealului de nord ;

c) eliberarea teritoriului național de trupele germane ;

d) acțiune ofensivă pentru recucerirea Ardealului de nord.

Acțiunile decurgind din aliniatele a, b și c încep imediat.

Pentru acțiunea ofensivă contra trupelor germano-maghiare din Transilvania de nord se vor da ordine ulterioare.

IV. Situația inamicului. Forța și dispozitivul trupelor inamice (germane) de pe front și din interiorul țării sunt arătate în harta anexă nr. 1¹.

V. Dispozitiv și misiuni

A

Armatele de operațiuni

Armatele 3 și 4 (din Moldova și Basarabia) :

a) într-o primă fază se concentrează, cit mai repede, în regiunea Focșani-Galați, în scopul de a impiedica trupele germane ce au luptat în Moldova și Basarabia de a invada Muntenia ;

b) ulterior se vor concentra în regiunea Ploiești-București, în scopul de a concura la eliberarea teritoriului muntean de trupele germane și a fi în măsură să treacă la acțiuni ofensive în Transilvania.

B

Forțele de interior

Pentru operațiunile vizind eliberarea teritoriului național de trupele germane se hotărăște următoarea organizare de comandament :

1. Banat și Ardealul de sud :

comandant : general de corp de armată Macici Nicolae, comandanțul Armatei 1 ;

mijloace : totalitatea trupelor aflate în Banat și Ardeal ;

misiune : eliberarea acestui teritoriu de trupele germane ; împiedicarea sosirii de noi trupe germane și maghiare de peste frontieră.

2. Oltenia :

comandant : general de divizie Manafu Marin, comandanțul teritorial al Corpului 1 Armată ;

¹ Lipsă în dosar.

mijloace : totalitatea trupelor aflate pe teritoriu ;

misiune : eliberarea teritoriului Olteniei și Munteniei pînă la linia Pitești-Roșiori de Vede de trupele germane ; împiedicarea sosirii de noi trupe germane și bulgare de peste Dunăre în Oltenia și Muntenia de vest ; împiedicarea retragerii trupelor germane la vest de Olt ; inchiderea defileurilor munților ; în măsură a interveni în sprijinul trupelor din Banat.

3. *Muntenia* :

Se imparte în două subzone despărțite prin linia : Făurei-Urziceni-Tîrgoviște-Curtea de Argeș.

Subzona nord :

comandant : general de divizie Vasiliu-Rășcanu Constantin, comandanțul teritorial al Corpului 5 armată ;

mijloace : totalitatea trupelor aflate pe acest teritoriu ;

misiune : eliberarea subzonei nord de trupele germane ; împiedicarea sosirii de noi trupe germane și maghiare de peste munți ; inchiderea defileurilor munților Carpați ; împiedicarea retragerii trupelor germane din subzonă la nord de munți.

Subzona sud :

comandant : general de divizie Pălăngeanu Nicolae, comandanțul teritorial al Corpului 2 armată ;

mijloace : totalitatea trupelor aflate pe teritoriu, cu excepția celor din Capitală și suburbane ;

misiune : eliberarea acestei subzone de trupele germane ; împiedicarea sosirii de noi trupe germane și bulgare de peste Dunăre ; în măsură a interveni în sprijinul Comandamentului militar al Capitalei.

1. *Capitala București* :

comandant : general corp de armată Teodorescu Iosif, comandanțul militar al Capitalei ;

mijloace : totalitatea trupelor aflate în Capitală și în suburbane ;

misiune : eliberarea Capitalei de trupele germane.

5. *Dobrogea* :

comandant : general de corp de armată Dăscălescu Nicolae, comandanțul Corpului 2 armată ;

mijloace : totalitatea trupelor aflate pe teritoriu ;

misiune : eliberarea teritoriului dobrogean de trupele germane ; împiedicarea sosirii de noi trupe germane și bulgare de peste frontieră ; împiedicarea retragerii trupelor germane din Dobrogea la vest de Dunăre.

6. *Aeronautica* :

aviația, pe front, la dispoziția comandamentelor operative ;

artilleria antiaeriană, în misiune antiaeriană și terestră dirijată contra trupelor germane.

7. *Marina* :

comandant : viceamiral Georgescu Ioan ;

misiune : forțele de mare vor împiedica infiltrăriile germane și bulgare în Delta, împiedicarea de debarcări, siguranța Dunării maritime ; forțele fluviale vor face siguranța Dunării între Brăila și Silistra, în special la trecerile de la Brăila, Hirșova, Cernavodă, Călărași.

VI. Consenm general pentru toate trupele :

menținerea ordinii, împiedicarea oricărei acțiuni de sabotaj vizînd căile ferate, transmisiunile permanente, rafinăriile de petrol, fabricile și uzinele etc. ;

tăierea transmisiunilor germane de orice fel, în scopul de a le paraliza exercitarea comandamentului ;

acțiunea militară trebuie să fie fulgerătoare, în scopul de a exploata surpriza inițială.

VII. Atitudinea față de trupele Națiunilor Unite (sovietice) prietenoasă, fără a cădea în servilism.

VIII. Post de comandă : Marele Stat Major, București.

Din înalt ordin :

Şeful Marelui Stat Major,
General de Divizie adjutant
Gh. Mihail

Comunicat verbal și telefonic tuturor comandanților ce au primit misiuni operative prin prezenta directivă.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 838, f. 31-39; *Documente privind istoria militară a poporului român, 23-31 august 1944*, vol. I, Editura Militară, București, 1977, p. 14-16.

671

1944 August 23. Ordin transmis Armatei 3 de generalul de divizie adjutant Gheorghe Mihail, șeful Marelui Stat Major, prin care se ordonă închetarea luptelor împotriva trupelor sovietice și retragerea armatelor 3 și 4 de pe frontul din Moldova.

Strajă¹ către Armata 3

1. De la primirea prezentului ordin închetează orice subordonare a comandanților și unităților române față de comandanțele germane.

2. Cu începere de la primirea prezentului ordin, forțele terestre, aeriene și navale române închetează lupta și orice act de agresiune contra forțelor sovietice.

3. Armatele 3 și 4 se retrag pe linia F.N.B. și în Dobrogea, la sud de Dunărea maritimă și brațul Chilia.

4. Limita de despărțire între Armatele 3 și 4 rîul Buzău (Armata 3 la est și Armata 4 la nord-vest).

5. Trupele se vor retrage cu tot armamentul de care dispun în acest moment asupra lor, opunîndu-se oricărora încercări de dezarmare.

6. Ordine de detaliu urmează.

¹ Denumirea codificată a Marelui Stat Major român.

7. Confirmați imediat primirea prezentului ordin și trecerea la execuție.

Din înalt ordin :
Şeful Marelui Stat Major,
General adjutant
Gh. Mihail

Nr. 678 563/23 august 1944

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale fond 3, dosar nr. 103, f. 1.

672

1944 August 23. Ordin al comandantului Armatei 3, generalul de arme Petre Dumitrescu, referitor la ieșirea comandamentelor și unităților acestui armate din subordinea comandamentelor germane, înceatarea luptei contra forțelor sovietice și retragerea în partea de nord a Dobrogei.

*Dragoș*¹ către *Jarul*²

1. De la primirea prezentului ordin înceatează orice subordonare a comandamentelor și unităților române față de comandamentele germane.
2. Cu începere de la primirea prezentului ordin forțele terestre, aeriene și navale române înceatează lupta și orice act de agresiune contra forțelor sovietice.
3. Corpul 3 armată, cu toate forțele din subordine, se retrage în Dobrogea pe Dunărea maritimă și brațul Chilia.
4. Trupele se vor retrage cu tot armamentul de care dispun în acest moment asupra lor, opunîndu-se oricărora încercări de dezarmare.
5. Ordine de detaliu urmează.
6. Treceți imediat la execuție și confirmați primirea ordinului.
7. Postul de comandă Jarul : Chilia Veche.

Comandantul Armatei 3,
General de armată
P. Dumitrescu

Nr. 35 336, din 23 august 1944

Transmis radio circular la toate marile unități

Locotenent-colonel
Tugui

24 august, ora 1,30

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 3, dosar nr. 103, f. 3; *Documente privind istoria militară a poporului român, 23-31 august 1944*, vol. III, Editura Militară, București, 1977.

¹ Denumirea codificată a Armatei 3 pînă la 24 august 1944, ora 24.

² Denumirea codificată a Corpului 3 armată pînă la 24 august 1944, ora 24.

1944 August 23. **Ordin semnat de colonelul Nistor Teodorescu, locuitorul comandantului Detașamentului colonel Constantinescu privind înșetarea ostilităților cu trupele sovietice și declanșarea acțiunii de dezarmare prin forță a trupelor germane.**

Detașamentul colonel Constantinescu
23 august 1944, ora 23,30

Către Regimentul 3 grăniceri, batalionul 1 din Regimentul 6 grăniceri, compania 11 din Regimentul 6 grăniceri și Compania Fărcașa

Ostilitățile cu armata sovietică au înșetat și România a trecut alături de armatele Națiunilor Unite.

Luați măsuri pentru a dezarma elementele germane aflate în sectorul dumneavoastră. În cazul că nu se vor supune se va face uz de arme.

Armamentul capturat se va depozita și pune sub pază, iar trupa dezarmată se va grupa în comuna Valea Seacă, Capu Cimpului și Drăceni.

Treceți imediat la executare.

Pentru comandantul detașamentului
Colonel
N. Teodorescu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 650, dosar nr. 58, f. 12; *Documente privind istoria militară a poporului român, 23-31 august 1944*, vol. I, Editura Militară, București, 1977, p. 38-39.

1944 August 23. **Decret-lege privind amnistierea deținuților politici antifasciști.**

MIHAI I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, rege al României, la toți de față și viitor, sănătate.

Asupra raportului ministrului nostru secretar de stat la Departamentul Justiției cu nr. 356 250 din 23 august 1944, am decretat și decretăm :

Art. 1. Se amnistiază toate infracțiunile prevăzute de Codul penal, Codul justiției militare și legile speciale, încercate sau săvîrșite după 1 ianuarie 1918, care prin scopurile urmărite și mijloacele intrebuințate sunt politice, fie că au rămas nedescoperite, fie că se găsesc în curs de cercetare, de instrucție, de judecată sau sunt definitiv judecate și indiferent dacă au fost și sunt de competența instanțelor civile sau militare.

Art. 2. Sint exceptati de la beneficiile amnistiei toti acei care după 1 ianuarie 1934 s-au făcut vinovați în încercarea sau săvîrșirea unei infracțiuni politice, ca autori materiali și morali, ca tăinuiitori sau complici de asasinate în masă sau individuale, de omor, caznă, schilodiri, furt, jaf, prădăciuni și dare de foc sau care sub pretextul unei activități politice au urmărit asemenea scopuri.

Art. 3. Se amnistiază toate infracțiunile încercate sau săvîrșite de militari sau civili după 1 ianuarie 1918, prevăzute de Codul justiției militare și de alte legi speciale, fie că au rămas nedescoperite, fie că se găsesc în curs de cercetare, de instrucție, de judecată sau sunt definitiv judecate, după cum urmează : dezertarea (articolele 545—557 Codul justiției militare), nesupunerea la incorporare (articolele 542—544), distrugerea de efecte militare (articolele 558—568 Codul justiției militare), precum și cele prevăzute și pedepsite de articolele 569, 570—600, 611—612, 615 — 617, 619, 498 — 503 Codul justiției militare ; apoi infracțiunile încercate sau săvîrșite după 1 ianuarie 1930 și cuprinse în legile speciale : Decretul-lege din 27 februarie 1940 cu modificările ulterioare privind rechizițiile, Legea spionajului din 26 iunie 1930, Legea pentru apărarea antiaeriană, legile și decretele-lege în directă legătură cu mobilizarea și războiul din 1941/1944, precum și cele prevăzute în ordonanțele militare, indiferent dacă dispozițiile lor se aplică militarilor sau civililor.

Art. 4. Se amnistiază toate infracțiunile, fie că au rămas nedescoperite, fie că se găsesc în stare de cercetare, de instrucție, de judecată sau asupra căror a intervenit o sentință de condamnare definitivă, încercate sau săvîrșite după 1 ianuarie 1918 de :

a. săteni, cu prilejul aplicării legilor și ordonanțelor de reglementare a prestațiunilor și obligațiilor prevăzute de legea mobilizării agricole și realizarea planurilor agricole de război, precum și acele născute din încălcarea dispozițiilor legilor silvice ;

b. muncitorii industriali sau de salariații de orice fel ca urmare a susținerii revendicărilor profesionale, precum și din aplicarea legilor de reglementare a muncii în timp de război ;

c. toate infracțiunile prevăzute de legea cultelor în legătură cu combaterea sectelor religioase, precum și cele prevăzute de legile cu caracter rasist.

Art. 5. Dispozițiile actualului decret de amnistie se aplică deopotrivă autorilor principali, complicilor, favorizatorilor și tăinuiitorilor, stîngind deopotrivă și toate pedepsele complementare și accesori, măsurile de siguranță și efectele disciplinare, cei condamnați definitiv fiind repuși în toate drepturile lor politice și civile.

Ministrul nostru secretar de stat la Departamentul Justiției este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a prezentului decret.

Dat în București, la 23 August 1934.

Mihai

**Ministrul justiției adinterim,
Lucrețiu Pătrășcanu**

■ „Monitorul oficial”, partea I, nr. 107 bis, din 24 august 1944, p. 6 200; *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 32—33; *Documente privind istoria militară a poporului român. 23—31 august 1944*, vol. 1, Editura Militară, București, 1977, p. 8—9.

1944 August 23, **Decret-lege pentru desființarea lagărelor de internare.**

Mihai I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, rege al României, la toți de față și viitori, sănătate.

Asupra raportului ministrului nostru secretar de stat la Departamentul Justiției, am decretat și decretăm :

DECRET-LEGE
pentru desființarea lagărelor de internare

Articol unic. Pe data prezentului decret-lege se desființează pe întregul teritoriu al țării toate lagărele de internare, create prin orice dispoziție legală sau administrativă. Toți internații vor fi puși în libertate, imediat, fără nici o altă formalitate prealabilă. Totodată se suspendă, cu efect imediat, toate dispozițiile administrative privitoare la fixarea obligativității domiciliului.

Dispozițiile articolului 26 din decretul-lege nr. 236 din 5 februarie 1941, decretul-lege nr. 552 din 2 martie 1943 și orice alte dispoziții contrare prezentului decret se abrogă.

Toate măsurile de siguranță, îngăditoare ale libertății individuale, sunt și rămân desființate.

**Președintele Consiliului de Miniștri,
General de corp de armată adjutant
C. Sănătescu**

**Ministrul justiției adinterim,
Lucrețiu Pătrășcanu**

■ „Monitorul oficial”, partea I, nr. 107 bis, din 24 august 1944, p. 6 200; *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1977, p. 35–36; *Documente privind istoria militară a poporului român. 23–31 august 1944*, vol. 1, Editura Militară, București, 1977, p. 10–11.

1944 August 23. **Manifestul Comandamentului formațiunilor de luptă patriotică, semnat de Emil Bodnaraș, prin care întregul popor al României libere este chemat să lupte împotriva armelor hitleriste cotropitoare.**

CETĂȚENI PATRIOTI

Lupta cu arma în mână împotriva cotropitorilor nemți a început. Din această clipă, fiecare român e un soldat al României libere.

Generalii hitleriști Hansen și Gerstenberg și-au dat cuvîntul de onoare Suveranului că acceptă hotărîrea poporului român ca o situație de fapt. Bestiile hitleriste și-au călcăt cuvîntul. După două ore, populația Capitalei

a fost atacată în mod laș de rămășițele aviației nemțești. Bandele de soldați hitleriști încearcă să izoleze Capitala de restul țării. Eroica Armată Română face zid în jurul guvernului țării. Înălță în clipa de față nici unul dintre planurile armatei banditești a lui Hansen n-a reușit. Ei sunt prețuindeni atacați și înfrințăți.

Cetăteni ai Capitalei ! Muncitori, intelectuali, patrioți !

Pentru respingerea și exterminarea cotropitorilor sunt necesare toate forțele și toate resursele noastre.

Urmați fără sovăire ordinele și dispozițiile comandamentului formațiunilor de luptă patriotică, înrolați-vă în detașamentele patriotice. Prezențați-vă la locurile indicate în comunicatele noastre, cu arme sau fără arme.

Capitala țării, inima mișcării de eliberare națională, trebuie ținută cu orice preț !

Puneți-vă brațele, mijloacele și tot sufletul pentru exterminarea dușmanilor noștri de moarte !

Urmați exemplul fraților noștri francezi, eroicii eliberatori ai Parisului !

Urmați exemplul luptătorilor patrioți de pretutindeni, iugoslavi, cehi, polonezi, greci !

Denunțați fiecare cuib de rezistență nemțească, pe fiecare agent hitlerist neamț sau român trădător de neam.

Atacați cu toate mijloacele, pînă la exterminare, rămășițele teroriste hitleriste.

În curînd vom avea ajutorul măreței Armate Sovietice și al Marilor Națiuni Unite !

Pînă atunci e datoria fiecărui român să reziste și să atace pe cotropitori !

Cetăteni patrioți !

De luptă noastră depinde soarta țării !

Numai acțiunea organizată, sub ordinele și dispozițiile noastre, poate să asigure rezistență și victoria cu cele mai mici pierderi !

Ajuțați și colaborați cu Armata Română, dați tot concursul iubiților și eroicilor noștri ofițeri și soldați.

Locuitorii din suburbii, țărani din jurul Capitalei

Asigurați legături largi cu țărăniminea.

Formați detașamente țărănești pentru apărarea Capitalei.

Aprovizionați Capitala cu produse alimentare de tot felul, împiedicați cu arma în mînă aprovizionarea dușmanului hitlerist.

Nici o bucată de pîine, nici un șahar cu ajă asasinilor noștri !

Urmind dispozițiile noastre, grăbim izbînda și scurtăm suferința populației.

La luptă hotărîtă, cu arma în mînî !

Moarte cotropitorilor germani !

■ Arhivele Statului județul Iași, Colecția Foi volante, nr. 289.

677

1944 August 23. Extras din jurnalul de operații al Diviziei 2 munte din care rezultă entuziasmul cu care a primit populația orașului Deva vestea declanșării insurecției.

Divizia 2 munte

23 August 1944

La ora 22,30, posturile românești de radiodifuziune retransmît proclamația majestății sale regelui Mihai I prin care se aduce la cunoștința întregului popor român că începînd de la această dată lupta contra Rusiei sovietice a luat sfîrșit. De acum înainte armata română, alături de marile puteri aliate, va lupta pentru cucerirea Ardealului a cărui stăpînire ne-a fost recunoscută de Aliata.

Știrea a fost de-a dreptul uluitoare ! Întreaga suflare românească a fost profund impresionată de veste transmîsă țării pe calea undelor de tînărul și iubitul nostru rege. Mesajul regal a luat sfîrșit la ora 22,45.

În garnizoana Deva, desigur ca și în celealte orașe și sate ale țării, lumea erupe în stradă, părăsind sălile de spectacol. O mare animație se observă în oraș. Lumea circulă pe străzi cu înfrîngere, fiecare căutînd un prieten sau cunoscut căruia să-i transmită marea veste.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 543, dosar nr. 53, f. 1.

678

1944 August 23, ora 22,30. Secția Atașării a Armatei de uscat comunică răspunsul generalului Spalcke în legătură cu situația de la București, în urma arestării mareșalului și a lui Mihai Antonescu ; acceptarea de către România a condițiilor armistițiului de pace.

Fernmündlich von Att. Abt. H 24. 8.

? Uhr

General Spalcke teilt fernmündlich 23.8., 22,30 Uhr auf meine Anfrage mit :

„Rumänischer König hat Marschall und Mihai Antonescu heute nachmittag zu sich befohlen und beide festgesetzt.¹

Hierauf erhielt unser Gesandter Audienz beim König. Vom Gesandten befragt, erklärte Rumänischer König, dass Marschall seine Demission eingereicht und feste Absicht hätte, abzutreten, auch wenn der König seine Demission ablehnen sollte. Vom Gesandten nach Absicht befragt, äusserste König, dass Waffenstillstand mit Russland wahrscheinlich sei. Frage Gesandten, ob Waffenstillstandsbedingungen Rumänien zum Kampf gegen Deutschland verpflichteten, wurde mit glattem Nein beantwortet, mit Versicherung, dass Rumänien nie gegen Deutschland kämpfen würde.

In Bukarest Alarmzustand, die Stadt ist von rumänischen Truppen umzingelt. Alle Ortseingänge besetzt. Entwicklung der Lage unübersichtlich: Verschärfung wahrscheinlich. Alle Angehörigen der Gesandtschaft im Deutschen Gesandtschafts-Gebäude versammelt".

Zusatz VO Ag Ausl: Nach unbestätigter Meldung hat rumänische Regierung sowjetische Friedensbedingungen angenommen.

VO WFSt/Ag Ausl/Att. Abt. H
—H. Qu. 1230 gK v. 23.8 <1944>

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 59, T 77—883, c. 5631408; OKW, Wehrmachtführungsstab, Amtsgruppe Ausland, OKW/988.2.

Telefonic de la Secția Atașatî a Armatei de uscat, 24.8. ? ora

Generalul Spalcke răspunde telefonic la 23 August, ora 22,30, la întrebarea mea:

„Regele României a chemat la el, azi după amiază, pe mareșal și pe Mihai Antonescu și i-a reținut¹ pe amindoi.

Apoi, ministrul nostru plenipotențiar a obținut audiență la rege. Întrebat de căte ministrul plenipotențiar, regele român a declarat că mareșalul și-a prezentat demisia și are intenția fermă să se retragă, chiar dacă regele ar respinge demisia sa. Întrebat de ministrul plenipotențiar asupra intențiilor, regele s-a exprimat că ar fi posibilă *(încheierea)* armistițiului cu Uniunea Sovietică. La întrebarea ministrului plenipotențiar dacă condițiile de armistițiu ar obliga România să lupte împotriva Germaniei i s-a răspuns cu un nu categoric, dindu-se asigurări că România nu va lupta niciodată împotriva Germaniei.

La București este stare de alarmă, orașul este incercuit de trupe române. Toate intrările în oraș sunt ocupate. Evoluția situației imprevedibilă: o înăsprire probabilă. Toți membrii Legației *(sunt)* adunați în clădirea Legației germane.

¹ Regele a dispus arestarea marșalului Ion Antonescu și a lui Mihai Antonescu, care au fost arestați de un grup de militari conform planului detaliat al insurecției, alcătuit și adoptat pe baza propunerilor P.C.R., la consfătuirea inițiată de P.C.R. la 13—14 iunie 1944, dintre reprezentanții P.C.R., ai palatului regal și ai armatei.

Nota ofițerului de legătură al Grupei Străinătate : după o știre neconfirmată, guvernul român a acceptat condițiile sovietice de pace.

Ofițerul de legătură, Statul major al conducerii Wehrmarchtului, Grupa Străinătate, Secția Atașați H, Cartierul General 1230, secret de comandament, din 23 August 1944

679

1944 August 23. Fragment din Jurnalul de război al Comandamentului războiului maritim, consemnând ieșirea României din război și consecințele acestui act asupra Germaniei.

23.08.44

[...]¹. 22.30 wurde über Bukarester Rundfunk Manifest² rumänischen Königs verlesen mit folgenden Inhalt : [...]³.

Nach engl. Rundfunkmeldung ist eine neue Regierung der nationalen Union unter General Sanatescu gebildet. Der Bauernführer Maniu soll Mitglied des neuen Kabinetts sein.

Mar. Verb. Stab Bukarest teilt auf Befragen fermündlich mit, dass rumän. Truppen Befehl haben sollen, die in Rumänien stehenden deutschen Einheiten nicht anzugreifen.

Dieser Verrat des rumänischen Bundesgenossen ist die offensichtliche Auswirkung des Zusammenbruchs der nordrumänischen Front. Unsere Gesamtkriegslage erfährt dadurch eine neue schwere Belastung. Der Schritt Rumäniens wird voraussichtlich auch die Haltung Bulgariens beeinflussen. Was der Verlust der Ölzufluss aus Rumänien bedeutet, liegt auf der Hand. Nach dem letzten Stand der Dinge wurden etwa 22% des deutschen Gesamtverbrauchs aus diesem Lande aufgebracht.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme R.F.G., r. 91, c. 643 – 644; Bundesarchiv Militärarchiv, Freiburg RM 7/63, PG 32.080.

23 August 1944

[...]¹. La ora 22,30 la radioul București s-a dat citire manifestului² regelui român, cu următorul cuprins : [...]³.

Conform unei știri difuzate prin radio de englezi, s-a format un nou guvern de uniune națională, sub (conducerea) generalului Sănătescu. Conducătorul tăranist Maniu pare să fie membru al noului cabinet.

Statul Major de legătură al marinei din București a comunicat prin telefon, răspunzind la întrebare, că se pare că trupele române au ordini să nu atace unitățile germane staționate în România.

¹ Relatarea diverselor evenimente pe plan militar.

² Termenul corect: proclamație.

³ Urmăză textul proclamației, tradus în limba germană.

Această trădare a aliatului român este efectul vădit al prăbușirii frontului nord-românesc. Situația noastră generală în război primește prin aceasta o nouă și grea povară. Pasul României va influența probabil și poziția Bulgariei. Ce înseamnă pierderea aprovizionării cu petrol din România este un fapt evident. După ultima statistică, ea 22% din consumul general german s-a procurat din această țară.

680

1944 August 23. Extras din Jurnalul de război (seris de locotenent-major Brehme) referitor la punerea în stare de alarmă a tuturor trupelor de rezervă de pe teritoriul românesc, ca urmare a insurecției de la 23 August 1944.

Oberkommando d. Heeresgruppe Süd
O. Qu

Kriegstagebuch — Nr. 7
Für die Zeit vom 1.7. — 30.9.1944
1. Ausfertigung

Tag, Uhrzeit
Ort und Art der
Unterkunft

Darstellung der Ereignisse
(Dabei wichtig: Beurteilung der Lage
Feind- und eigene Eingangs- und
Abgangszeiten von Meldungen und Befehlen)

18) Die durch den rumänischen Rundfunk verbreitete Nachricht der Regierungsumbildung in Rumänien und der angeblich durch die Rumänen mit den Alliierten geschlossene Waffenstillstand machen erhöhte Alarmbereitschaft sämtlicher Versorgungstruppen im rumänischen Gebiet erforderlich, die zunächst vorbereitend mündlich in den Telefongesprächen, soweit diese herstellbar sind, angeordnet wird. Außerdem werden die Versorgungstruppen beauftragt, laufend politische Zustandsberichte von ihren Standorten zu geben.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 511, T 311—147, c. 7193217; Oberkommando d. Heeresgruppe Süd, O. Qu., Kriegstagebuch Nr. 7, H. Gr. A. 64801/1.

Comandamentul Superior al Grupului de armată Sud,
Seful Serviciilor
Jurnal de război — nr. 7
pentru perioada 1 iulie — 30 septembrie 1944
Redactarea I

Ziua, ora
Localitatea și
felul postului

Descrierea evenimentului
(Este important: aprecierea situației
adversarului și cea proprie.
Timpul sosirii și plecării informațiilor
și ordinelor)

429

18) Știrea difuzată prin posturile române de radio privind remanierea guvernului în România, și presupusul armistițiului încheiat de România cu Alianții, face necesară punerea în stare de alarmă a tuturor trupelor de rezervă de pe teritoriul românesc, care a fost ordonată prin telefon, în măsura în care telefoanele au funcționat. În afară de aceasta, trupele de rezervă au primit ordinul să prezinte în continuu, din locul lor de amplasare, rapoarte asupra situației politice.

681

1944 August 23, Berna. Articol al corespondentului ziarului „The New York Times” la Berna, Daniel T. Brigham, în care se comentează ieșirea României din Axă; formarea unui nou guvern la București; influența asupra țărilor balcanice; importanța militară a acțiunii României.

**Break in Balkans
King Proclaims Nation's Surrender
and wish to help Allies
New Bucharest Regime Asks United Nations
Aid Against Hungary**

by Daniel T. Brigham

Berne, Switzerland, Aug. 23 — In a brief proclamation to the Rumanian people broadcast from Bucharest at 9:25 o'clock this evening, King Michael of Rumania ordered his armed forces to cease fire against the forces of the Allies, saying he had accepted their terms of unconditional surrender in the name of the nation.

The youthful king called on the nation to take up the fight immediately by the side of the Soviet forces on Rumanian soil against their common enemy, Germany.

Dramatic and apparently sudden as was the entire announcement the Germans were obviously forewarned, for when the home broadcast service at Bucharest interrupted its regular transmission at 9:24 p.m., within thirty seconds the two powerful Bucharest transmitters were shrouded by interference from a battery of German jammers of all varieties.

(Moscow, which broadcast the Rumanian surrender — beaming it especially to Germany — soon after the Bucharest announcement, reported later in the night that German troops were fighting Rumanian forces that were withdrawing from the Red Army front.)

(Bulgaria's withdrawal from the war was believed to be imminent, according to reports from Cairo, which said the Allies were insisting on the return of territory seized in the war.)

King Michael, who had until recently been virtually a prisoner of the Gestapo, has overthrown the pro-Nazi dictatorship, ousting the Premier and Commander in Chief, Marshal Ion Antonescu. (The Berne radio, heard by Columbia Broadcasting System, said early Thursday that Antonescu had fled to Germany).

He named as chief of Government and Marshal of Rumania the master of his military household, Gen. Constantin Sănătescu. He announced a new Cabinet that constituted a Government of national unity.

The new Cabinet includes Peasant party leader **Juliu Maniu**, as Minister of State without Portofolio, and the leader of the Liberal party, **Dinu Bratianu**, in a similar post.

(**Lucretiu Patrascănu**, a Rumanian Communist party leader and **Constantin Petrescu**, a Socialist leader, were also named Ministers of State, said a Bucharest broadcast recorded by the Federal Communications Commission).

The new Rumanian Government is made up of a wide grouping of forces from the liberal, independent center to the extreme left.

King Michael's proclamation announced the denunciation by Rumania of the Treaty of Vienna of Aug. 30, 1940, by which the Nazis gave Transylvania to Hungary. It made it plain that Rumania is now at war with Hungary to recover Transylvania and seeks Allied backing in the effort.

A new Rumanian General Staff, as well as the country's political leaders, met at the King's palace, all approaches to which were being heavily guarded lest some of the numerous Gestapo agents still in Bucharest attempt to intervene.

A German garrison in Bucharest, which earlier attempted to surround the King's palace has been disarmed and interned, pending further disposition, by the Rumanian Army.

The first announcement of Rumania's surrender, barely audible over the racket caused by the German attempts to join the Bucharest broadcast, came as the voice of a person, identified by Rumanians here as the King himself, read the proclamation firmly.

The King's speech and proclamation were rebroadcast at least four times in the course of the night, but receivers here have not been able to get the full text.

The King was heard to repeat at one point in his address that the nation's new leaders after careful consideration had deemed the time now arrived for Rumania to take her fate into her own hands.

Still further was a passage seemingly announcing that Rumanian forces were deployed along the Hungarian frontier of ceded Transylvania and had begun their entry into that territory to recapture it, supported on their right flank by the advancing Russians.

First Balkan Satellite to Quit

London, Thursday, Aug. 24 — Rumania deserted the Axis and joined the United Nations last night.

King Michael told his people that they had changed sides and not very long afterward the Moscow radio announced that the retreating Rumanian forces were being attacked by their former German comrades in arms.

The news from Bucharest of the formation of a government friendly to the Allies and hostile to the Nazis will take quite some explaining by Reich Propaganda Minister Joseph Goebbels. Rumania is the first Axis satellite to desert Germany. The Bulgarian situation is in a state of flux.

These are the first fruits of Turkey's severance of diplomatic relations with the Reich.

The Balkan countries that cast their lot with Germany in the first flush of Nazi success are beginning to second-guess themselves. Rumania's action confirms reports that the one thought of the Balkan countries is to finish the war on the winning side and salvage what they can from the wreckage of Hitler's promises to them.

With the Peasant party leader, **Juliu Maniu**, and the Liberal leader, **Dinu Brătianu**, in King Michael's new Cabinet, a national-unity regime has been formed for the transition period between Axis satellite and member of the United Nations.

Molotov stated Russia's Policy

The armistice terms accepted by Rumania are based on the statement by Soviet Foreign Commissar Vyacheslav M. Molotov at the time the Red Army crossed into Rumanian territory last spring, reaffirming Russian claims to Bessarabia and northern Bukovina, but assuring Rumania that the Soviet Union had no further territorial claims and would not interfere in the social or economic affairs of Rumania.

Rumania hopes that by being the first satellite to desert the Axis she will be allowed to recover Transylvania, which was given to Hungary under Hitler's Vienna award of August, 1940. In that award Hitler as arbiter gave half of Transylvania and border provinces inhabited mostly by Magyars to Hungary. Rumania lost more than 2 500 000 citizens, including more than 1 000 000 Rumanians¹.

Politically and militarily Rumania's desertion of the Axis is a major triumph for the Allies.

What military force Rumania's surrender will release to the Allies is not known. Military observers here say it means that Allied forces can be brought to the borders of eastern Yugoslavia and the Bulgarian frontier and that it will deprive the German war machine of the output of the Ploesti oilfields, which the Germans have needed badly since 1941.

But, more important, Rumania's new political orientation and her new military direction endanger the German Army group fighting to hold the Galati Gap between the Carpathians and Black Sea.

Two main strategic consequences of Rumania's surrender can be expected logically. They are that something approaching thirty Red Army divisions are freed, with the road to Bulgaria, eastern Yugoslavia and Hungary open to them, and that the war of the German group between the Carpathians and Black Sea is threatened.

New Rumanian Cabinet Bucharest Declares Amnesty and End of Concentration Camps

The Bucharest radio, in a late broadcast yesterday, reported by the Federal Communications Commission, said that General Constantin Sanatescu had been named to head the new Rumanian Cabinet and that a new Army Chief of Staff and mayor of Bucharest had also been appointed.

General Gheorghe Mihail was named Chief of Staff and Brig. General Victor Dongorschi as mayor and prefect of the Rumanian capital.

Besides Premier Sanatescu, the broadcast listed the members of the new Rumanian Cabinet as follows :

[...]²

Premier Sanatescu late in the night broadcast a declaration of the New Government³, also reported by the FCC, saying it included National Liberal, National Peasant, Communist and Social Democrat representatives and would constitute "a democratic regime in which public freedom and the rights of citizens will be guaranteed and respected."

Of the Allies' armistice terms, the declaration said :

"With the intermediary of authorized representatives, the governments of the Union of Soviet Socialist Republics, Great Britain and the United States have guaranteed the independence of the Rumania and, while respecting her national sovereignty, they will refrain from any interference with the internal affairs of our State.

[...]⁴ As from today onward Rumania considers the United Nations as friendly nations."

Concentration Camps Ended

The new Government of Rumania "has already broadcast its first two decrees : there are an amnesty for political crimes since 1918, except certain cases such as assassinations ; the closure of all concentration camps and the restoration of full liberty of the internees", the London radio reported last night in a broadcast recorded by Columbia Broadcasting System.

In another broadcast recorded by the FCC the British radio said there was no official comment in London on the Bucharest announcement of Rumania's surrender, but it recalled that Prime Minister Churchill had declared in the House of Commons on Aug. 2⁵ that "Russia has offered generous terms to Rumania."

The British broadcast also recalled that later in the Commons debate Foreign Secretary Anthony Eden had told the House that Russia's terms for Rumania had been approved by British before they were submitted to Bucharest.

Three and a half hours before the Bucharest broadcast of the proclamation by King Michael the German Foreign Office's NPD agency transmitted a wireless dispatch to Nazi diplomats and agents abroad declaring that all was "calm" in Rumania.

[...]⁶

Rumania has had enough

On the same day that Hitler lost Paris he seems also to have lost an ally in the east. Last night the Bucharest radio was broadcasting a royal proclamation that the Cabinet of Ion Antonescu, friend and apeman of the Fuhrer, has been dismissed ; that a new Cabinet including the Peasant party leader, Juliu Maniu, had been formed, and that the new regime had accepted Allied peace terms, put an end to the war and made Rumania "an ally of the United Nations." If this news lacked immediate confirmation from the Allied side it at least reflected a situation which has been developing inexorably for some time. It has been increasingly apparent that, in the matter of dying for Hitler in a losing battle on the Russian front, Rumania has had enough. The country is thoroughly war-sick.

Two weeks ago there were reports by way of Istanbul that a peace movement was solidifying under the leadership of the Peasant Party, while Hitler's friend, Antonescu, stood by helplessly. Hitler himself, apparently, was too busy with other things to strengthen the German garrison that has been occupying Bucharest.

That Rumania will make an early exit from the war seems certain. That she will become "an ally of the United Nations" there is no good reason to believe. Even with due allowance for the geographical position that has helped to make her a pawn of Hitler, and admitting that the actions of a puppet government may not have reflected the real wishes of the people, Rumania's record in this war is not one to warrant confidence. The real significance of the news is that another ally of Nazi Germany has read the handwriting on the wall. Yesterday must have been a bad day for Hitler.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Xerografii S.U.A., ziarul „The New York Times”, Thursday, August 24, 1944, p. 1, col. 1-2, p. 11, col. 1-4, p. 18, col. 3.

Schimbare în Balcani
Regele proclamă capitularea țării și dorința
de a-i ajuta pe Aliați
Noul regim de la București cere Națiunilor Unite
ajutor impotriva Ungariei
de Daniel T. Brigham

Berna — Elveția, august 23 — Într-o scurtă proclamație adresată poporului român, radiodifuzată din București la ora 9,25 astă seară, regele Mihai al României a ordonat forțelor sale armate să înceteze focul impotriva forțelor Aliaților, declarind totodată că a acceptat condițiile de capitulare necondiționată în numele națiunii.

Tinăruul rege a chemat națiunea să pornească imediat lupta de partea forțelor sovietice aflate pe pămîntul românesc impotriva dușmanului lor comun, Germania.

După cum a fost întregul anunț, dramatic și în aparență surprinzător, germanii fuseseră evident preveniți, întrucât atunci cind postul de radio intern de la București și-a întrerupt emisiunea obișnuită, la 9,24 p.m., timp de 30 de secunde, cele două puternice stații de emisie de la București au fost acoperite de o baterie germană de bruiaj de toate felurile.

(Moscova care a transmis la posturile de radio capitularea României — știrea fiind mai ales destinată Germaniei — la scurt timp după anunțul Bucureștiului, a comunicat mai tîrziu că trupe germane luptau cu forțe românești care se retrăgeau de pe frontul Armatei Roșii.)

(Ieșirea Bulgariei din război părea să fie iminentă, potrivit știrilor de la Cairo, unde se vorbea despre faptul că Aliații insistau asupra necesității înapoierii teritoriului luat în timpul războiului.)

Regele Mihai, care pînă nu de mult fusese un adevărat prizonier al Gestapoului, a răsturnat dictatura pronazistă, înlăturînd pe primul ministru și comandantul suprem, mareșalul Ion Antonescu. (Radio Berna

captat de Columbia Broadcasting System, a anunțat joi dimineață că Antonescu fugise în Germania.)

El a numit ca șef al guvernului și mareșal al României pe comandanțul militar al Casei regale, generalul Constantin Sănătescu. El a anunțat formarea unui nou cabinet, care reprezintă un guvern de uniune națională.

Din noul cabinet fac parte liderul Partidului Țărănesc, Iuliu Maniu, ministru fără portofoliu, și liderul Partidului Liberal, Dinu Brătianu, având aceeași funcție.

(Lucrețiu Pătrășcanu, lider al Partidului Comunist Român, și Constantin Petrescu, lider socialist, au fost, de asemenea, numiți miniștri de stat, a anunțat postul de radio București captat de Comisia Federală de Comunicații.)

Noul guvern român este constituit dintr-o largă grupare de forțe de la liberali, independenți de centru, pînă la extrema stîngă.

Proclamația regelui Mihai a anunțat denunțarea de către România a Tratatului de la Viena din 30 august 1940, prin care nazistii au dat Transilvania Ungariei. S-a afirmat clar că România se află acum în război cu Ungaria pentru redobîndirea Transilvaniei și solicită în acest efort ajutorul Aliatilor.

Un nou Stat Major General român, precum și liderii politici ai țării s-au întinut la Palatul regal ale cărui căi de acces erau strășnic păzite, ca nu cumva unii din numeroșii agenți ai Gestapoului, care se mai află încă la București, să încearcă să pătrundă.

O garnizoană germană din București, care încercase anterior să înconjoare palatul regal, a fost dezarmată și arestată, pînă la noi dispoziții, de armata română.

Primul anunț despre capitularea României, abia auzit din cauza zgromotului produs de încercările nemților de a bruia postul de radio București, părea să fie rostit de vocea unei persoane pe care românii de aici au identificat-o ca fiind chiar a regelui, care cîtea proclamația cu fermitate.

Cuvintarea regelui și proclamația au fost retransmise de cel puțin patru ori în timpul nopții, dar auditorii de aici nu au putut înțelege textul în întregime.

Regele a fost auzit repetind o idee din mesajul său că noii conducători ai națiunii, după o analiză atentă, au ajuns la concluzia că a venit vremea ca România să-și ia soarta în propriile ei mîini.

Mai departe era un pasaj care anunța, după cît se pare, că forțe românești au fost desfășurate de-a lungul frontierei ungare a Transilvaniei cedate și au început să pătrundă în acest teritoriu pentru a-l redobîndi, sprijinite fiind dinspre flancul lor drept de rușii care înaintau.

Primul satelit balcanic a abandonat

Londra — joi, 24 august. România a părăsit Axa și s-a alăturat noaptea trecută Națiunilor Unite.

Regele Mihai a declarat poporului său că și-au schimbat poziția, și nu mult timp după aceea radio Moscova a anunțat că forțele române în retragere au fost atacate de foștii lor camarazi de arme germani.

Știrea din București privind formarea noului guvern favorabil Aliaților și ostil naziștilor va trebui serios explicată de Ministrul Propagandei Reichului, Joseph Goebbels. România este primul satelit al Axei care părăsește Germania. Situația din Bulgaria este într-o stare de instabilitate.

Acestea sunt primele roade ale ruperii de către Turcia a relațiilor diplomatice cu Reichul.

Tările balcanice, care și-au încercat norocul împreună cu Germania în primul val de succese ale naziștilor, au început apoi să-și pună și cea de a doua ipoteză. Acțiunea României confirmă știrile că singura intenție a țărilor balcanice este să termine războiul de partea invingătorului și să sălveze ce mai pot din ruina promisiunilor făcute lor de Hitler.

Prin includerea în noul cabinet al regelui Mihai, a liderului Partidului Tărănesc, Iuliu Maniu, și liderului Partidului Liberal, Dinu Brătianu, a fost format un regim de unitate națională pentru perioada de la statutul de satelit al Axei la cel de membru al Națiunilor Unite.

Molotov a expus politica Rusiei

Condițiile armistițiului acceptate de România sunt bazate pe declarația comisarului sovietic pentru afaceri externe, Veaceslav M. Molotov, în momentul în care Armata Roșie intră pe teritoriul românesc în primăvara trecută, reafirmind cererile ruse privind Basarabia și Bucovina de nord, dar dinăsigrări României că Uniunea Sovietică nu are alte pretenții teritoriale și nu se va amesteca în afacerile sociale și economice ale României.

România speră că, fiind primul satelit care părăsește Axa, i se va permite să redobindească Transilvania care potrivit Dictatului de la Viena din 1940 al lui Hitler, fusese dată Ungariei. Prin acest Dictat, Hitler — ca arbitru — a dat jumătate din Transilvania și provinciile de graniță, în majoritate locuite de maghiari, Ungariei. România a pierdut peste 2 500 000 cetățeni, dintre care peste 1 milion români¹.

Din punct de vedere politic și militar, ieșirea României din Axa este un triumf important pentru Aliați.

Ce forțe militare va pune la dispoziție capitularea României nu se știe. Observatorii militari de aici consideră că aceasta înseamnă că forțe aliate pot fi aduse la granițele Iugoslaviei de est și la frontieră bulgară și că totodată mașina germană de război rămine fără producția terenurilor petrolifere de la Ploiești, de care Germania a avut atită nevoie încă din 1941.

Dar și mai important este faptul că noua orientare politică a României și noua direcție militară amenință grupul de armată german care luptă să mențină culoarul Galați situat între Carpați și Marea Neagră.

Două consecințe strategice importante ale capitulării României pot fi, în mod logic, anticipate, și anume că aproximativ 30 de divizii ale Armatei Roșii sunt eliberate, odată cu deschiderea drumului spre Bul-

¹ Prin sentința dictată de Germania hitleristă și Italia fascistă, România a fost obligată să cedeze Ungariei horthyste o parte a Transilvaniei cu o suprafață de 42 243 kilometri pătrați și o populație de aproximativ 2 600 000 de locuitori, dintre care majoritatea erau români („Comunicări statistice” nr. 1, 15 ianuarie 1945, Imprimăria Institutului Statistic, 1945, p. 11–15. Vezi și A. Simion, *Dictatul de la Viena*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972, p. 200).

garia, Iugoslavia de est și Ungaria și că grupul german de război dintre Cârpați și Marea Neagră este amenințat.

Noul guvern român
Bucureștiul declară amnistie și desființarea lagărelor
de concentrare

Postul de radio București, într-o emisiune transmisă ieri noapte, tîrziu, captată de Comisia Federală de Comunicații, a declarat că generalul Constantin Sănătescu a fost numit să conducă noul guvern și că au fost, de asemenea, numiți noul șef al Statului Major al armatei și noul primar al Bucureștiului.

Generalul George Mihail a fost numit șef al statului Major al Armatei, generalul Victor Dongarschi, primar și prefect al capitalei române.

Emisiunea a enumerat, în afara premierului Sănătescu, pe membrii noului guvern român, după cum urmează :

[...]²

Premierul Sănătescu a prezentat, noaptea tîrziu, la postul de radio o declarație a noului guvern³, preluată, de asemenea, de Comisia Federală pentru Comunicații, în care afirma că guvernul cuprinde reprezentanți ai partidelor liberal, național țărănesc, comunist și social-democrat și va constitui un regim democratic în care libertățile publice și drepturile cetățenilor vor fi garantate și respectate".

În legătură cu condițiile armistițiului Aliaților, declarația arată :

„Prin intermediul unor reprezentanți autorizați, guvernele Uniunii Sovietice, Marii Britanii și Statelor Unite au garantat independența României și, respectîndu-i suveranitatea națională, ele se vor abține de la orice amestec în treburile interne ale statului nostru.

[...]⁴ De azi înainte România consideră Națiunile Unite națiuni prietene".

Desființarea lagărelor de concentrare

Noul guvern al României „a difuzat primele două decrete ale sale : este vorba despre o amnistie acordată condamnaților politici începînd cu anul 1918, cu excepția unor cazuri de asasinat ; desființarea tuturor lagărelor de concentrare și restabilirea libertăților depline ale deținuților”, a transmis postul de radio Londra noaptea trecută emisiunea captată de Columbia Broadcasting System.

Într-o altă emisiune captată de F.C.C., postul de radio britanic arată că la Londra nu s-a făcut nici un comentariu oficial în legătură cu anunțarea Bucureștiului privind capitularea României, dar reamintește că primul ministru Churchill declarase la 2 august⁵ în Camera Comunelor că „Rusia a oferit României condiții generoase”.

² Lista membrilor guvernului Sănătescu. Vezi și A. Simion, *Preliminariile politico-diplomatice ale insurecției române din august 1944*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 480-481.

³ Vezi doc. nr. 669, 1944 August 23, București.

⁴ Așa în original.

⁵ 1944.

Emisiunea britanică reamintește, de asemenea, că mai tîrziu, în dezbatările din Camera Comunelor, ministrul de externe, Anthony Eden a arătat Camerei că stipulațiile armistițiului oferit de Rusia României, fuseseră aprobate de Anglia înainte de a fi prezentate la București.

Cu trei ore și jumătate înainte de difuzarea proclamației regelui Mihai, agenția N.P.D. a Ministerului de Externe german a transmis o radiogramă diplomaților și reprezentanților naziști din străinătate, declarînd că totul este „calm” în România.

[...]⁶

România este sătulă pînă peste cap

În ziua în care Hitler pierdea Parisul, el părea să fi pierdut totodată și un aliat în est. Noaptea trecută radio București difuza o proclamație regală prin care guvernul Ion Antonescu, prietenul și marioneta Führerului, fusese înălțat; că un nou cabinet, incluzind pe liderul partidului țărănesc Iuliu Maniu, fusese format și că noul regim acceptase condițiile de pace ale Aliaților punind astfel capăt războiului și făcînd din România „un aliat al Națiunilor Unite”. Dacă acestei știri îi lipsește o confirmare imediată din partea Aliaților, ea reflectă cel puțin o situație care a evoluat împlacabil de câtva timp. Era din ce în ce mai evident că România era sătulă pînă peste cap să mai moară pentru Hitler într-o bătălie pierdută pe frontul rusec. Țara este total dezgustată de război. Acum două săptămâni, la Istanbul, se vorbea despre o mișcare pentru pace care se conturează sub conducerea partidului țărănesc, în timp ce prietenul lui Hitler, Antonescu, stătea neputincios. Hitler însuși era, după cit se pare, prea ocupat cu alte treburi pentru a întări garnizoana germană care ocupa Bucureștiul.

Că România va ieși neîntîrziat din război pare sigur. Că ea va deveni „un aliat al Națiunilor Unite” nu există motive suficiente să o credem. Chiar admitînd poziția geografică, care a ajutat-o să devină un pion al lui Hitler, și acceptînd că acțiunile unui guvern-marionetă ar fi putut să nu reflecte dorințele reale ale poporului, reputația României în acest război nu este de natură să justifice increderea. Reală semnificație a știrii este că un alt aliat al Germaniei naziste a simțit prevestirea rea. Ziua de ieri trebuie să fi fost o zi proastă pentru Hitler.

682

1944 August 23–24. Extras din Jurnalul de război al Grupului de armate „Ucraina de Sud”, consemnind principalele evenimente legate de ieșirea României din războiul hitlerist și întoarcerea armelor împotriva Germaniei, derută creată în rîndul naziștilor de evenimentele din România, eșuarea încercărilor germane de a răsturna noul guvern român.

⁶ Despre o emisiune a postului de radio Berlin care prelîndea că fusese format un „guvern național român” ce continua lupta împotriva Aliaților, informație falsă lansată cu scopul derutării opiniei publice.

[...]². Eine ganz besondere Verschärfung erfährt die Lage am späten Nachmittag durch den *Sturz Marschall Antonescu und das Auscheiden Rumäniens aus dem Kriege*.

Die erste Nachricht darüber geht bei dr H. Gr. gegen 20.30 Uhr ein. Der 1. Gen. St. Offz. der DHM teilt um diese Zeit fernmündlich dem 1. Gen. St. Offz.³ mit, dass mit Marschall Antonescu und dem stellvertretenden Ministerpräsidenten etwas nicht in Ordnung sein solle. Darauf ruft um 20.50 Uhr der Chef d. Gen. St. bei dem Befh. der Deutschen Luftwaffe in Rumänien an. Dieser erklärt, die Nachricht treffe zu. Beide seien heute Nachmittag zum König gefahren und bisher nicht zurückgekehrt. In einer halben Stunde hoffe er, näheren Bescheid geben zu können.

Um 22.15 Uhr ruft der Chef d. Gen. St. der Luftflotte 4 im Auftrage des Befh. der Dt. Luftwaffe in Rumänien den Chef d. Gen. St. an und erklärt ihm, Marschall Antonescu sei beim König gewesen und zurückgetreten. Dann sei der deutsche Gesandte vom König empfangen worden. Der König habe ihm erklärt, er wolle sobald als möglich zum Frieden kommen. Gegen Deutsche kämpfen wollte er nicht.

Um 22.25 Uhr spricht der Chef d. Gen. St. fernmündlich mit dem deutschen Gesandten selbst. Dieser teilt ihm mit, er habe im Laufe des Nachmittags die Nachricht bekommen, dass Marschall Antonescu verhaftet sei. Er sei daraufhin zum König gefahren. Dieser habe ihm erklärt, der Marschall habe demissioniert und er habe alsdann eine neue Regierung gebildet. Diese wolle versuchen, einen Waffenstillstand herbeizuführen. Ein Kampf gegen die deutsche Armee komme nicht in Frage. Eine etwaige dahingehende Bedingung des Russen werde nicht angenommen werden. Der König habe dann am heutigen Abend eine Ansprache im Rundfunk gehalten und in dieser erklärt, dass Rumänien die Waffenstillstandsbedingungen der Alliierten angenommen habe und die Waffen niederlege. Gesandter von Killinger teilt weiter mit, dass die deutschen Dienststellen in Bukarest von rum. Truppen umgeben seien und dass Maniu Ministerpräsident⁴ und der frühere Oberbefehlshaber der 4. rum. Armee Kriegsminister geworden sei.

Der Chef d. Gen. St. spricht dann noch mit dem deutschen General⁵ beim Obkdo. d. rum. Wehrmacht, der sich ebenfalls auf der deutschen Gesandtschaft in Bukarest aufhält, und gibt ihm davon Kenntnis, dass der Oberbefehlshaber² hiermit den Oberbefehl über sämtliche Wehrmachtteile und sämtliche deutschen Dienststellen in Rumänien übernehme und um laufende Unterrichtung über die Ereignisse bitte.

Über die Änderung der Haltung Rumäniens unterrichtet der 5. Gen. St. Offz. in einem Ferngespräch um 23.000 Uhr den Kdt. des Festen Platzes Braila und in einem Ferngespräch um 23.05 Uhr den Chef d. Gen. St. des Befh. rückw. Op. Gebiet und betont, dass die volle Abwehrbereitschaft aller deutschen Dienststellen sofort hergestellt werden müsse, dass vorläufig aber keine aktiven Massnahmen ergriffen werden sollten, Der Chef d. Gen. St. verständigt fernmündlich von den Ereignissen in Rumänien um 23.20 Uhr den Chef d. Gen. St. des Ob. Südost und um 23.50 Uhr den Oberbefehlshaber der Armeegruppe Wöhler und erklärt letzterem, der Oberbefehlshaber werde dem Gen. Oberst. Dumitrescu

sagen, er glaube nicht, dass der Marschall freiwillig abgedankt habe und er könne nicht annehmen, dass das gesamte rum. Offz.-Korps das Treuverhältnis zu Deutschland breche. Auch er sollte feststellen, ob die rum. Komm. Generale und ihre Soldaten in unseren Reihen weiter kämpfen würden. Der Oberbefehlshaber der Armeegruppe Wöhler erwidert, er habe in dieser Hinsicht keine grosse Hoffnung. Einige Offz. machten vielleicht mit. Dass die Truppe mitmache, sei aber ausgeschlossen. Im übrigen bleibe jetzt nichts weiter übrig, als mit den wenigen deutschen Truppen auf die Karpaten zurückzugehen und die Karpatenpässe zu sperren.

In einem Ferngespräch um 23.25. Uhr (siehe Anlage ⁸) meldet der Oberbefehlshaber die eingetretene Änderung in der Haltung Rumäniens dem Führer und die Übernahme des Oberbefehls über sämtliche deutschen militärischen Dienststellen in Rumänien sowie die Notwendigkeit nunmehr mit den deutschen Truppen auf schnellstem Wege auf die Karpatenrandstellung zurückzugehen. Der Führer erklärt sich mit beidem einverstanden und kündigt eine Weisung darüber an.

24.8.1944

Verlauf: [...] ².

An der Karpatenfront kam es zu Kämpfen mit dem rum. Grenz-Wach Rgt. 3, das bisher als einziger rum. Verband die Feindseligkeiten eröffnete. Die übrigen rum. Verbände setzten ihren Marsch teils in geregelter Ordnung, teils stark aufgelöst in südlicher und südwestlicher Richtung fort.

Der vom Führer befohlene *Angriff auf Bukarest* hatte keinen Erfolg. Er stiess auf starken organisierten Widerstand und kam nur bis zu den nordl. und westl. Stadteingängen. Im rum. Hintergelände wurden deutsche Dienststellen und Versorgungs-Einrichtungen in ultimativer Form von den rum. Truppen zum Verlassen der Städte aufgefordert.

Einsatz der eigenen Luftwaffe am Vormittag hauptsächlich gegen Feindkolonnen und Panzerspitzen in den Räumen Comart, Husi, Vaslui, Barlad und Bacau und am Nachmittag auf die Ministerien und das Königsschloss in Bukarest. [...] ¹¹.

Erwägungen, Entschlüsse, Anordnungen

Die Kämpfe an der Front werden heute ¹¹ überschattet durch die *Ereignisse in Rumänien*.

Um 00,00 Uhr übermittelt der Chef der Op. Abt. fernmündlich dem 1. Gen. St. Offz. den Befehl des Führers, später bestätigt durch Fernschreiben (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3245/44 g. Kdos.): den Putsch niederzuschlagen, den König und die Hofkamarilla festzunehmen und unter einem deutschfreundlichen General eine neue Regierung zu bilden, falls Marschall Antonescu nicht mehr verfügbar sein sollte. Der Oberbefehlshaber beauftragt mit der Durchführung des Führerbefehls den Befehlshaber der deutschen Luftwaffe in Rumänien, General der Flieger Gerstenberg. Der Chef d. Gen. St. teilt die Beauftragung um 1.05. Uhr fernmündlich dem Chef d. Gen. St. des Befh. der deutschen Luftwaffe in Rumänien mit und erfährt dabei, dass General der Flieger Gerstenberg sich zusammen mit dem deutschen Gesandten und dem Gen. d. Kav. Hansen unter rum. Panzerschutz in der deutschen Gesandtschaft befindet. Ausserdem geht um 1,55 Uhr ein Fernschreiben darüber heraus (siehe

Anlage H. Gr. Südkraine, Ia Nr. 3241/44 g. Kdos.) Falls General der Flieger Gerstenberg seine Handlungsfreiheit nicht wieder erlangt, soll daher der SS-Brig. Fhr. Hofmeier für ihn die Aktion leiten. Um 3.00 Uhr meldet dieser aus dem Waldlager bei Bukarest fernmündlich dem Chef d. Gen. St., dass er bereit sei, dass in etwa 1 1/2 Stunden die Spitze der aus dem Raum Ploesti kommenden Kampfgruppe eintreffen werde und dass es dann losgehen könne.

Um 3.05 Uhr ruft der Chef d. Gen. St. der DHM an und teilt mit, dass Gen. d. Kav. Hansen z. Zt. bei dem neuen rum. Kriegsminister Racovita sei. Die Rumänen hätten erklärt, wenn die deutschen Massnahmen nicht aufgehoben würden, würden sie die Feindseligkeiten eröffnen. Der Chef des Gen. St. erwidert, die Massnahmen beruhten auf dem Befehl des Führers. Sie würden durch SS-Brig. Fhr. Hofmeier durchgeführt. Alles weitere werde sich finden. Um 4.05 Uhr ruft dann Gen. d. Kav. Hansen selbst an und spricht zunächst mit dem Chef d. Gen. St. und dann mit dem Oberbefehlshaber. Er erklärt, er sei bei der neuen rum. Regierung gewesen. Diese habe über zahlreiche Zwischenfälle und insbesondere über die deutschen Massnahmen gegen Bukarest Klage geführt und ihm gesagt, dass, wenn die deutschen Massnahmen nicht binnen einer Stunde zurückgenommen würden, die rum. Armee die Waffen gegen die deutsche Armee erheben werde. Die neue rum. Regierung sei ernst zu nehmen. Man solle sich nicht der Täuschung hingeben, dass es sich um eine kleine Verräter-Clique handele. Hinter ihr stehe das ganze rumänische Volk und insbesondere die gesamte Generalität — Gen. d. Kav. Hansen erklärt dann weiter, er sowohl wie Gesandter v. Killinger, General der Flieger Gerstenberg und Minister Clodius¹² seien überinstimmend der Auffassung, dass die eigenen Kräfte zur Inbesitznahme von Bukarest und Beseitigung der neuen Regierung völlig unzureichend seien und dass das Misslingen der Aktion mit Sicherheit zu erwarten sei. Er rate daher dringend, von den befohlenen Massnahmen Abstand zu nehmen. Der Oberbefehlshaber fragt, ob er freizügig sei, und äussert, als Gen. d. Kav. Hansen diese Frage verneint — er befindet sich nach wie vor in der deutschen Gesandschaft — er werde noch einmal mit Berlin sprechen.

Um 4.45 Uhr spricht daraufhin im Auftrage des Oberbefehlshabers der Chef d. Gen. St., nachdem er um 4.35 Uhr den Chef d. Gen. St. der Luftflotte 4 gebeten hat, zunächst alle Massnahmen anzuhalten und den SS-Brig. Fhr. Hofmeier zu verständigen, mit Obstlt. von Amsberg beim OKW, macht ihm Mitteilung von dem Gespräch mit Gen. d. Kav. Hansen und von der angeblichen Bestimmung des Waffenstillstandes, nach der die deutschen Truppen unter Vermeidung jedweder Zusammenstosses frei abziehen und die rum. Truppen unter Beibehalt ihrer Waffen über die Linie Braila — Focșani zurückgehen sollen, und bittet um Entscheidung des Führers, ob es bei dem gegebenen Befehl bleiben soll. Die Antwort erfolgt um 5.00 Uhr durch den Chef des WFSt. Dieser erklärt dem Chef d. Gen. St., es bleibe bei dem gegebenen Befehl. Gen. d. Kav. Hansen und die anderen Leute in Bukarest seien nicht frei in ihren Entschliessungen. Wenn man tagelang warte, werde es so oder so schief gehen! Helfen könne daher nur sofortiges Handeln. Der Chef d. Gen. St. erwidert, der Handstreich werde dann versucht werden.

Um 5.10 Uhr verständigt der Chef d. Gen. St. davon General der Flieger Gerstenberg, und gibt ihm den Befehl zum sofortigen Antreten. General der Flieger Gerstenberg, der von den Rumänen freigelassen¹³ worden war, um die deutschen Massnahmen gegen Bukarest abzustoppen, befindet sich im Waldlager bei Bukarest und ist nach einer fernmündlichen Mitteilung des Chef d. Gen. St. der Luftflotte 4 an den Chef d. Gen. St. um 4.55 Uhr der Auffassung, dass es sich bei den rum. neuen Regierung nur um eine kleine Clique handele, die „die Hosen voll Angst habe“, und dass um Bukarest nur ein ganz dünner rum. Truppenschleier liege. Der 1. Gen. St. Offz. Unterrichtet um 5.15 Uhr fernmündlich auch den Chef d. Gen. St. der Luftflotte 4, die nach einem Ferngespräch zwischen diesem und dem Chef d. Gen. St. um 1.50 Uhr Befehl hat, General der Flieger Gerstenberg zu unterstützen und ausserdem die Flugzeuge der rum. Luftwaffe sicherzustellen.

Das Unternehmen gegen Bukarest, das gegen 7.30 Uhr mit etwa 6 000 Mann anläuft (Ferngespräch zwischen dem Chef d. Gen. St. und dem Chef d. Gen. St. der Luftflotte 4 um 7.40 Uhr) misslingt. General der Flieger Gerstenberg stösst, wie der Chef d. Gen. St. der Luftflotte 4 in einem Ferngespräch um 8.00 dem 1. Gen. St. Offz. mitteilt, bereits beim Antreten auf Widerstand und nach einer weiteren Mitteilung des Chefs d. Gen. St. der Luftflotte 4 um 8.40 Uhr an den kl. Gen. St. Offz. sitzt er bald darauf fest. General der Flieger Gerstenberg selbst meldet um 11.30 Uhr fernmündlich dem Chef d. Gen. St., dass der Widerstand sehr hart und in die Stadt selbst nicht hineinzukommen ist und dass er bisher lediglich den Rundfunksender¹⁴ besetzt hat. Es soll daher nunmehr die Luftwaffe in verstärktem Masse helfen. Das O.K.W. und die Op. Abt. werden von der Lage in Bukarest um 11.05 Uhr durch Fernschreiben (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3250/44 g. Kdos.) verständigt, und die Op. Abt. ausserdem fernmündlich bei der Vormittagsorientierung um 12.40 Uhr durch den 5. Gen. St. Offz. Auch bittet der Chef d. Gen. St. in einem Ferngespräch um 10.35 Uhr den Chef der Op. Abt. des O.K.W. um sofortige Zurückführung von Inf.-Kräften im Lufttransport insbesondere aus dem Bereich des O.B. Südost nach Bukarest. Ferner werden General der Flieger Gerstenberg aus dem eigenen Bereich Kräfte zugeflogen, so 2 Lds. Sctz. Kpn. aus Focșani (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3246/44 g. Kdos) und eine Kp. aus Konstanza. Seine Lage bessert sich dadurch aber nicht.

Ein Handstreich auf den Rundfunksender Kronstadt, der um 16.45 Uhr fernmündlich dem Kdr. der in Kronstadt liegenden Führer-Reserve vom 1. Gen. St. Offz. befohlen wird, misslingt ebenfalls, wie der Kdr. der Führer-Reserve, Oberst Stollwerk, um 17.50 Uhr dem Chef d. Gen. St. fernmdl. meldet.

Das Vorgehen gegen den rum. König und die neue rum. Regierung soll nichts zu tun haben mit den *Verhalten gegenüber der Rum. Wehrmacht*. Dieser gegenüber sollen, so lange sie sich selbst loyal verhält, alle Gewaltmassnahmen unterbleiben. Dies wird vom Oberfehlhaber in einem Fernschreiben, das um 1.00 Uhr an die 6. Armee und die 8. Armee, den Dt. Gen. b. Obkdo. d. Rum. Wehrmacht, den Admiral Schwarzes Meer, die Luftflotte 4 u.a. deutsche Dienststellen herausgeht (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 324 /44 g. Kdos), ausdrücklich befohlen. In dem Fern-

schreiben wird gleichzeitig die auf Befehl des Führers erfolgte Übernahme des Oberbefehls durch den Oberbefehlshaber der H. Gr. über sämtliche Wehrmachtteile, SS und Polizei sowie alle sonstigen deutschen Dienststellen in Rumänien mitgeteilt. Der mündlich gegebene Befehl des Führers geht um 5.00 Uhr noch einmal durch Fernschreiben des O.K.W. (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 122/44 g. Kdos. Chefs.) und später auch noch einmal durch Fernspruch und Fernschreiben der Op. Abt. (siehe Anlagen H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3249/44 g. Kdos) ein. Der Wortlauf des Führerbefehls wird der 6. Armee und der 8. Armee und der anderen oben genannten Kommandobehörden um 7.00 Uhr durch Fernschreiben¹⁵ (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3243/44 g. Kdos). übermittelt. Außerdem geht um 9.55 Uhr durch Fernschreiben, später bestätigt durch Fernschreiben (siehe Anlagen H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3248/44 g. Kdos.), ein weiterer Befehl des O.K.W. ein, der noch einmal die Unterstellung aller in Rumänien befindlichen Kräfte der Deutschen Wehrmacht unter den Oberbefehlshaber der H. Gr. festlegt, den deutschen General beim Obkdo. d. Rum. Wehrmacht beauftragt, den Putsch in Bukarest unter Heranziehung der 5. Flack-Division niederzuschlagen, es als Aufgabe des ASM bezeichnet, sich in den Besitz von Konstanza zu setzen, und die Bereitstellung einer Kräftegruppe bestehend aus 1. Rgt. Brandenburg, Pz. Späh-Kp. 468 und 2./Sturmgeschütz-Brigade 201 durch den O.B. Südost im Raum Nish-Belgrad vorsieht. Um 6.30 Uhr weist die H. Gr. in einem Fernschreiben an die 6. und 8. Armee und die anderen oben genannten Kommandobehörden (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia. Nr. 3242/44 g. Kdos.) darauf hin dass teilweise auch mit feindlichem Verhalten der Rumänen zu rechnen sei und in diesem Falle schärfstens durchgegriffen werden müsse.

Zur Fortsetzung des Kampfes auf deutscher Seite ist kein rumänischer General bereit, auch nicht der Kdr. der Pz. Div. Grossrumänien, General Cornea, auf den man gehofft hatte. Um 0.05¹¹ Uhr spricht der Oberbefehlshaber fernmündlich mit dem Oberbefehlshaber der 3. rum. Armee, Gen. Oberst Dumitrescu. Dieser erklärt, er habe von den Vorgängen in Bukarest bisher nur durch Radio gehört und habe von Bukarest noch keine Weisung. Bis diese eingetroffen sei, werde er seinen alten Auftrag erfüllen. Er bedauere persönlich die Vorgänge sehr und werde den Oberbefehl über die 3. rum. Armee niederlegen. Er könne sich aber nicht gegen seinen König stellen. Der Oberbefehlshaber der 4. rum. Armee. Korps. Gen. Steflea den der Oberbefehlshaber um 0.45 Uhr anruft, äussert, er könne noch nach keiner Richtung Stellung nehmen, da er noch keine Befehle von oben habe. Er werde aber jede Massnahme vorher mitteilen, so dass die H. Gr. keine Überraschungen erleben werde.

Die Frage der Entwaffnung der rum. Truppen wird erwogen. In einem Ferngespräch um 1.15 Uhr spricht darüber der Chef d. Gen. St. mit dem Chef d. Op. Abt. und erklärt, im Augenblick gehe es nicht, da die Kräfte dazu fehlten, und fragt, ob nicht Kräfte aus Ungarn zugeführt werden könnten. Der Chef der Op. Abteilung verneint dies mit der Begründung, dass auch von dort eigenartige Nachrichten kämen. In einem Ferngespräch um 2.50 Uhr befiehlt der Chef d. Gen. St. dem Gen. z.b.V. in Galatz, zwischen Galatz und Focșani eine Sperrlinie aufzubauen und dort die Rumänen zur Abgabe ihrer Waffen zu veranlassen. Um 8.45 Uhr

meldet der Gen. z.b.V. fernmündlich dem Chef d. Gen.St. aus Galatz, dass die rum. Truppen freiwillig ihre Waffen nicht hergeben, und dass er zu ihrer zwangswiseen Entwaffnung aus Mangel an Kräften nicht in der Lage sei, und ein um 13,20 Uhr eingehender Fernspruch des D.V.St. 3 besagt (siehe Anlage), dass der Gr. Rum. Gen. St. Befehl gegeben habe, eine Entwaffnung von deutscher Seite mit Waffengewalt zu verhindern. Ein Fernschreiben, das um 13,40 Uhr an die 6. und 8. Armee u.a. Kommandobehörden herausgeht (siehe Anlage H. Gr. Südkraine, Ia Nr. 3251/44 g. Kdos.) trägt der Tatsache, dass zur Entwaffnung der rum. Verbände keine ausreichenden Kräfte zur Verfügung stehen, Rechnung, und bestimmt dass Waffen, Kfz. und Gerät der rum. Verbänden, die sich loyal verhalten, nur abzunehmen sind, soweit das ohne Waffengewalt möglich, dass dagegen rum. Truppenteile, die feindselige Handlungen begehen oder Sabotage treiben, unter rücksichtsloser Anwendung von Gewalt zu entwaffnen oder zu vernichten sind. In dem Befehl ist ferner noch einmal betont, dass die Deutsche Wehrmacht nicht gegen das rum. Volk und die rum. Waffengefährten kämpft, sondern nur gegen die Verräter-Clique, die sich nach Festsetzung des Marschalls Antonescu der Regierung bemächtigt hat.

Das rum. Verb. Kdo, legt einen Befehl des Gr. Rum. Gen. St. vor (siehe Anlage H. Gr. Südkraine, Ia Nr. 3244/44 g. Kdos.), den dieser in der Frage des Waffenstillstandes an die 3. und 4. rum. Armee gegeben hat. Nach diesem Befehl hört sofort jede Unterstellung rum. Verbände unter deutsche Befehls-Stellen auf und stellen die rum. Land- Luft- und Seestreitkräfte den Kampf und jede feindselige Tätigkeit gegen die russischen Truppen ein. Die 3. und 4. rum. Armee ziehen sich auf die Linie Focșani—Braila und in der Dobrutscha in das Gebiet südl. der Donau-Mündung zurück. Der Rückzug erfolgt mit Waffen. Jedem Entwaffnungsversuch ist sich zu widersetzen.

Die *Lage an der Front* wird immer katastrophaler. [...] ¹⁷

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilmne S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 130, T 311—298, c. 000215—000228; Kriegstagebuch des Oberkommandos der Heeresgruppe Südkraine, Band 4, Teil 1, 20. 08—5.09.1944.

23 August 1944 ¹

[...] ². Situația devine deosebit de gravă spre seară, prin răsturnarea mareșalului Antonescu și desprinderea României din război.

Prima știre despre acest eveniment parvîne la Grupul de armate spre ora 20,30. Ofițerul 1 din Statul Major al Misiunii militare germane pentru armata de uscat comunică telefonic, în jurul acestei ore, ofițerului 1 din Statul Major ³ că, după cît se pare, ceva nu este în regulă cu mareșalul

¹ Pentru analiza informațiilor din Jurnal referitoare la desfășurarea evenimentelor din ziua de 23 August 1944 și din perioada următoare, vezi E. Bânta, *Insurecția română în jurnalul de război al Grupului de armate german „Ucraina de Sud”*, Editura Militară, București, 1974.

² Se relatează evoluția evenimentelor pe frontul din Moldova.

³ În textul Jurnalului, cind nu se face precizarea completă a funcției se subînțelege că aceasta era exercitată în Comandamentul Grupului de armate „Ucraina de Sud”.

Antonescu și cu vicepremierul. Drept urmare, la ora 20,50 șeful Statului Major telefonează comandanțului Luftwaffe germane din România. Acesta declară că stirea se confirmă. Amândoi s-au dus astăzi după amiază la rege și nu s-au întors pînă acum. El speră ca într-o jumătate de oră să poată da o informație mai precisă.

La ora 22,15, din dispoziția comandanțului Luftwaffe germane din România, șeful Statului Major al Flotei 4 aeriană îl cheamă la telefon pe șeful Statului Major și îi spune că mareșalul a fost la rege și a demisionat. Apoi ministrul plenipotențiar german a fost primit de rege. Regele i-a declarat că dorește să ajungă la pace cît mai curind posibil. El nu ar dori să lupte împotriva germanilor.

La ora 22,25, șeful Statului Major vorbește la telefon cu însuși ministrul plenipotențiar german. Acesta îi comunică faptul că a primit în cursul după-amiezii stirea că mareșalul a fost arestat. El s-a dus apoi la rege. Aceasta i-a declarat că mareșalul Antonescu a demisionat și că el a format apoi un nou guvern. Acest *(nou guvern)* vrea să încearcă să instituie un armistițiu. Nu se pune problema unei lupte contra armatei germane. O eventuală condiție în acest sens pusă de ruși nu va fi acceptată. Apoi regele a ținut în această seară o cuvîntare la radio, în care a declarat că România a acceptat condițiile de armistițiu ale Aliatilor și depune armele. Ministrul plenipotențiar von Killinger comunică în continuare că forurile germane din București sunt inconjurate de trupe române, că Maniu este prim-ministrul⁴ și că fostul comandanț suprem al Armatei 4 română a devenit ministrul de război.

Şeful Statului Major vorbește apoi cu generalul⁵ german *(imputernicit)* pe lingă Comandamentul Suprem al armatei române — care se află și el la Legația germană din București — și îi face cunoscut că Comandanțul suprem⁶ preia comanda generală asupra tuturor trupelor și tuturor serviciilor militare germane din România și roagă să fie informat curent asupra evenimentelor.

La ora 23,00 ofițerul⁵ în Statul Major informează telefonic pe comandanțul punctului fortificat Brăila, iar la ora 23,05 tot telefonic pe șeful Statului Major al Comandamentului zonei operaționale din spate, despre schimbarea poziției României și subliniază că toate unitățile germane trebuie puse imediat în stare totală de pregătire pentru apărare, dar că deocamdată nu ar trebui întreprinse nici un fel de măsuri active. Șeful Statului Major îl informează la ora 23,20 telefonic pe șeful Statului Major al Comandamentului Suprem Sud-Est asupra evenimentelor din România, iar la ora 23,50 pe Comandantul suprem al *(Sub)grupului de armate Wöhler* și îi explică acestuia din urmă că comandanțul suprem va spune general-colonelului Dumitrescu⁷ că el nu crede că mareșalul a demisionat de bunăvoie și că el nu poate accepta gîndul că întregul corp de ofițeri români ar rupe legăturile de fidelitate cu Germania. Va trebui

⁴ Informație cronată.

⁵ Generalul Hansen, șeful Misiunii militare germane pentru armata de uscat, era în același timp reprezentant al Comandamentului Suprem al Wehrmachtului pe lingă Înaltul Comandament român, deci oarecum coordonator al tuturor celor trei misiuni militare naziste (pentru armata de uscat, pentru aeronație și pentru marină).

⁶ General-colonel Hans Friesner, comandanțul superior al Grupului de armate „Ucraina de Sud”.

⁷ Comandanț al Armatei 3 română, încadrată în Subgrupul de armate Wöhler.

să constate și el dacă generalii români comandanți și soldații lor vor lupta mai departe în rîndurile noastre. Comandantul suprem al (Sub)-grupului de armate Wöhler obiectează că el nu-și face mari speranțe în această privință. Poate că unii ofițeri vor fi alături de noi. Este exclus însă ca trupa să colaboreze. Așa că nu mai rămine de făcut nimic altceva decit să ne retragem cu puținele trupe germane în Carpați și să barăm trecătorile Carpaților.

Intr-o con vorbire telefonică de la ora 23,25 (vezi anexa ⁸), comandantul superior raportează führerului schimbarea intervenită în atitudinea României și preluarea comenzi generale asupra tuturor unităților militare germane din România, precum și necesitatea replierii trupelor germane, pe drumul cel mai scurt, pe poziția bordurii Carpaților. Führerul se declară de acord cu ambele chestiuni și înștiințează (că va da) o directivă în acest sens.

24 august 1944

Desfășurarea (evenimentelor) : [...] ⁹.

Pe frontul din Carpați s-a ajuns la lupte cu Regimentul 3 grăniceri român, care pînă acum este singura unitate românească ce a deschis ostilitățile. Celelalte unități române și-au continuat marșul spre sud și sud-vest, parte în ordine reglementară, parte foarte dispersate.

Atacul asupra Bucureștiului ordonat de Führer nu a avut succes. El s-a lovit de o puternică rezistență organizată și nu a ajuns decit pînă la intrările din partea de nord și de vest ale orașului. În teritoriile românești din spatele frontului, unitățile și serviciile de rezervă germane au fost somate de către trupele române, în formă ultimativă, să părăsească orașele.

În cursul dimineții propria Luftwaffe a fost angajată în principal împotriva coloanelor inamice și a pîchetelor mobile de cap pe bază de tancuri în sectoarele Comrat, Huși, Vaslui, Bîrlad și Bacău, iar după amiază, împotriva ministerelor și a palatului regal din București. [...] ¹⁰.

Aprecieri, hotărîri, ordine :

Luptele de pe front sunt astăzi¹¹ puse în umbră de evenimentele din România.

La ora 00,00 șeful Direcției Operațiilor ii comunică telefonic ofițerului 1 din Statul Major ordinul Führerului, confirmat ulterior prin telegramă (vezi anexa Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Direcția Operațiilor, nr. 3245/44, secret de comandament), de a suprima puciul, a-l captura pe rege și camarila de palat și a constitui un nou guvern condus de un general filo german, în cazul că mareșalul Antonescu nu ar mai fi disponibil. Comandantul suprem îl însarcinează cu îndeplinirea ordinului Führerului pe comandantul Luftwaffe germane din România, generalul de aviație Gerstenberg. La ora 1,05 șeful Statului Major comunică telefonic această însărcinare șefului Statului Major al Comandamentului Luftwaffe germane din România și, cu acest prilej, află că generalul de aviație Gerstenberg se

⁸ Nu se află pe rolă. (Nici una dintre anexele la Jurnal nu se află pe rolă).

⁹ Îtelatarea în continuare a ofensivei sovietice pe frontul din Moldova.

¹⁰ Dispozitivele diverselor unități militare germane pe frontul din Moldova.

¹¹ Se referă tot la data de 24 August; după ce în alinătele anterioare s-a făcut o treceere în revistă a principalelor evenimente ale zilei, acum se reiau, pe ore, toate evenimentele.

află împreună cu ministrul plenipotențiar german și cu generalul de corp de armată Hansen la Legația germană, sub controlul tancurilor românești. În afara de aceasta, la ora 1,55 se emite o telegramă (vezi anexa Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Direcția Operațiii, nr. 3241/44, secret de comandament). În cazul în care generalul de aviație Gerstenberg nu își va redobîndi libertatea de mișcare, acțiunea să fie condusă, în locul său, de brigadeführerul SS Hofmeier. La ora 3,00 acesta raportează telefonic, de la tabăra din pădurea de lingă București, șefului Statului Major că el este gata, că în circa o oră și jumătate vor ajunge *«acolo»* capetele de coloană ale grupului de luptă care vine din zona Ploiești și astfel va putea începe acțiunea.

La ora 3,05 telefonează șeful Statului Major al Misiunii militare germane pentru armata de uscat și face cunoscut că generalul de corp de armată Hansen se află la nouă ministrul de război român Racoviță. Români ar fi declarat că, dacă măsurile germane nu vor fi sistate, ei vor deschide ostilitățile. Șeful Statului Major răspunde că măsurile se bazează pe ordinul Führerului. Ele sunt aduse la indeplinire de brigadeführerul SS Hofmeier. Toate celelalte se vor mai vedea ulterior. Apoi, la ora 4,05 telefonează chiar generalul de corp de armată Hansen și vorbește mai întii cu șeful Statului Major, iar după aceea cu Comandantul suprem. Arată că a fost la nouă guvern român; acesta s-a plins de numeroasele incidente și în special de măsurile întreprinse de germani împotriva Bucureștiului, spunindu-i-se că, dacă aceste măsuri nu vor fi sistate în interval de o oră, armata română va îndrepta armele împotriva armatei germane. Nouă guvern român trebuie luat în serios. Nu trebuie să ne lăsăm pradă iluziei că ar fi vorba de o clică restrinsă de trădători. În spatele lui se află întregul popor român și înăi ales întregul corp al generalilor. Generalul de corp de armată Hansen arată în continuare că el, cit și ministrul plenipotențiar von Killinger, generalul de aviație Gerstenberg și ministrul *«plenipotențiar»* Clodius¹² sunt unaniți în părere că forțele proprii sunt cu totul insuficiente pentru luarea în stăpînire a orașului București și înlăturarea nouării guvern și că este de așteptat, în mod sigur, că acțiunea va eşua. De aceea, el sfătuiește stăruitor să se renunțe la măsurile ordonate. Comandantul suprem îl întreabă dacă are libertate de mișcare și la răspunsul negativ al generalului de corp de armată Hansen — acesta aflindu-se, că și mai înainte, în clădirea Legației germane — arată că va vorbi din nou cu Berlinul.

La ora 4,45, din însărcinarea Comandantului suprem, șeful Statului Major — după ce la ora 4,35 solicitase șefului Statului Major al Flotei 4 aeriană că mai întii să sistese toate măsurile și să-l înștiințeze *«despre aceasta»* pe brigadeführerul SS Hofmeier — vorbește cu locotenent-colonelul von Amsberg de la Comandamentul Suprem al Wehrmachtului căruia îl aduce la cunoștință discuția avută cu generalul de corp de armată Hansen și așa-zisa hotărire de încetare a focului, conform căreia trupele germane, evitînd orice ciocniri, să fie libere să se retragă, iar trupele române, păstrîndu-și armele, să se replieze peste linia Brăila—Focșani; de asemenea, roagă ca Führerul să decidă dacă *«este cazul»* să se mai

¹² Carl Clodius, reprezentant special al Reichului, cu probleme economice, la Legația germană din București.

aplice ordinul dat. Răspunsul este dat la ora 5,00 prin șeful Statului Major al conducerii Wehrmachtului. Acesta îi spune șefului Statului Major că se menține ordinul dat. Generalul de corp de armată Hansen și celelalte persoane de la București nu au libertate de decizie. Dacă se așteaptă zile întregi, va ieși, oricum rău. Prin urmare, numai o acțiune imediată poate ajuta. Șeful Statului Major răspunde că, în această situație, se va încerca un atac prin surprindere.

La ora 5,10 șeful Statului Major aduce această *«hotărire»* la cunoștința generalului de aviație Gerstenberg și îi dă ordinul de a porni imediat *«acțiunea»*. Generalul de aviație Gerstenberg, care fusese lăsat liber¹³ de români pentru a opri măsurile germane împotriva Bucureștiului, se află în tabăra din pădurea de lingă București și — potrivit unei comunicări telefonice de la ora 4,55 a șefului Statului Major al Flotei 4 aeriană către șeful Statului Major — este de părere că în ceea ce privește noul guvern român este vorba doar de o clică restrinsă care „tremură de frică” și că în imprejurimile Bucureștiului se află numai o perdea foarte subțire de trupe românești. La ora 5,15, ofițerul 1 din Statul Major îl pune telefonic la curent, în legătură cu situația creată, și pe șeful Statului Major al Flotei 4 aeriană, care — conform unei con vorbiri telefonice de la ora 1,50 dintre acesta și șeful Statului Major — are ordin de a-l sprijini pe generalul de aviație Gerstenberg și, totodată, de a lăua sub pază avioanele românești.

Acțiunea împotriva Bucureștiului, care este declanșată în jurul orei 7,30 cu cca 6 000 soldați (con vorbire telefonică între șeful Statului Major și șeful Statului Major al Flotei 4 aeriană la ora 7,40) eșuează. După cum comunică Statul Major al Flotei 4 aeriană într-o con vorbire telefonică avută la ora 8,00 cu ofițerul 1 din Statul Major, generalul de aviație Gerstenberg, se izbește încă de la pornire de o rezistență și — potrivit unei alte comunicări de la ora 8,40 a șefului Statului Major al Flotei 4 aeriană către ofițerul 1 din Statul Major — se impotmolește puțin timp după aceea. Generalul de aviație Gerstenberg personal raportează, telefonic șefului Statului Major, la ora 11,30, că rezistența este foarte dură, că nu se poate pătrunde în orașul propriu-zis și că pînă acum el a ocupat doar postul de radiodifuziune¹⁴. Urmează deci ca aviația să dea de acum înainte un ajutor mai intensiv. Comandamentul Suprem al Wehrmachtului și Direcția Operațiilor sint înștiințate despre situația de la București printr-o telegramă la ora 11,05 (vezi anexa Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Direcția Operațiilor, nr. 3250/44, secret de comandament), iar Direcția Operațiilor și separat, telefonic, cu prilejul ședinței de discutare a situației de la ora 12,40 a ofițerului 5 din Statul Major. De asemenea, șeful Statului Major solicită șefului Direcției Operațiilor, într-o con vorbire telefonică de la ora 10,35, șefului Direcției Operațiilor a Comandamentului Suprem al Wehrmachtului, să se aducă imediat la București forțe de infanterie, pe calea aerului, îndeosebi din spațiul Comandamentului Suprem Sud-Est. Generalului de aviație Gerstenberg îl se mai aduce pe calea aerului forțe din propria zonă, anume două companii de pușcași de

¹³ Mai precis, guvernul român permise generalului Gerstenberg să părăsească orașul și să ia contact cu trupele germane din zona Băneasa, în scopul opririi măsurilor germane.

¹⁴ Este vorba de instalația de la Băneasa a postului de radio românesc.

desant de la Focșani (vezi anexa Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Direcția Operațiilor nr. 3246/44, secret de comandament) și o companie de la Constanța. Dar situația lui nu se ameliorează prin aceasta.

Un atac prin surprindere asupra postului de radioemisie de la Brașov, ordonat telefonic de către ofițerul 1 din Statul Major, la ora 16,45, comandanțului rezervei Führerului staționată la Brașov, eșuează de asemenea – așa cum raportează comandanțul rezervei Führerului, colonelul Stollwerk, șefului Statului Major, la ora 17,50.

Acețiunile împotriva regelui român și a noului guvern român nu trebuie să aibă nimic de-a face cu *atitudinea față de armata română*. Atât timp cit se comportă loial, față de ea trebuie opriate orice măsuri de violență. Acest ordin expres este dat la ora 1,00 de către comandanțul suprem printr-o telegramă către Armata 6 și Armata 8 către generalul german (împoternicit) pe lingă Înaltul Comandanțat al armatei române, către amiralul (flotei germane din) Marea Neagră, către Flota 4 aeriană și către alte eșaloane militare germane (vezi anexa Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Direcția Operațiilor, nr. 3240/44, secret de comandament). În telegramă se comunică totodată preluarea, în baza ordinului Führerului, de către Comandanțul suprem al Grupului de armate a comenzi generale asupra tuturor componentelor armatei, a SS-ului și a poliției, ca și asupra tuturor celorlalte servicii militare germane din România. Ordinul verbal al Führerului este reconfirmat la ora 5,00 printr-o telegramă a Comandanțatului Suprem al Wehrmachtului (vezi anexa Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Direcția Operațiilor, nr. 122/44, secret de comandament) și încă o dată, mai târziu, telefonic și telegrafic, de către Direcția Operațiilor (vezi anexa Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Direcția Operațiilor nr. 3249/44, secret de comandament). Textul ordinului dat de Führer este transmis telegrafic la ora 7,00 Armatei 6 și Armatei 8 și celorlalte eșaloane de comandă menționate mai sus (vezi anexa Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Direcția Operațiilor, nr. 3243/44, secret de comandament). În afara de aceasta, la ora 9,55, prin telegramă¹⁵, reconfirmată apoi prin telegramă (vezi anexa Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Direcția Operațiilor, nr. 3248/44, secret de comandament) se mai primește un ordin de la Comandanțul Suprem al Wehrmachtului, prin care se stabilește încă o dată subordonarea tuturor forțelor Wehrmachtului german din România față de Comandanțul superior al Grupului de armate și-l însărcinează pe generalul german (împoternicit) pe lingă Înaltul Comandanțat al armatei române să suprime pucigel de la București, antrenind în acest scop Divizia 5 de artilerie antiaeriană, iar pentru Comandanțatul (flotei germane din) Marea Neagră se prescrie ca misiune să pună stăpinire pe orașul Constanța; (ordinul) mai prevede punerea în stare de luptă, în spațiul Niș–Belgrad, de către Comandanțatul superior (al Teatrului de război) Sud–Est, a unei grupări de forțe compusă din: 1) Regimentul Brandenburg, Compania 468 blindate de cercetare și 2) Brigada 201 tunuri de asalt. Într-o telegramă de la ora 6,30 a Grupului de armate către Armatele 6 și 8 și către celelalte eșaloane militare menționate mai sus (vezi anexa Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Direcția Operațiilor, nr. 3242/44, secret de comandament) se arată că trebuie să se sconteze și pe faptul că, în

¹⁵ Evidență greșeală dactilo; corect: Fernspruch (con vorbire telefonică).

parte, români vor adopta o atitudine dușmănoasă și că în acest caz va trebui să se procedeze într-o manieră că mai forte.

Nici un general român nu este gata să continue lupta de partea germanilor, nici chiar comandantul Diviziei de tancuri „România Mare”, generalul Cornea, în care se puseseră speranțe. La ora 0,05¹⁶ Comandantul suprem vorbește telefonic cu Comandantul Armatei 3 română, general-colonel Dumitrescu. Aceasta declară că pînă acum nu a aflat decît prin radio despre evenimentele de la București și că încă nu a primit nici o dispoziție de la București. Pînă la primirea acestei *«noi dispoziții»* își va îndeplini vechea misiune. El personal regretă mult evenimentele și va preda comanda Armatei 3. Nu se poate împotrivi însă regelui său. Comandantul Armatei 4 română, generalul de corp de armată Șteflea, căruia Comandantul suprem îi telefonează la ora 0,45, spune că încă nu poate lua poziție în vreun sens, deoarece nu a primit nici un ordin de sus. El va comunica însă în prealabil orice măsură, astfel că Grupul de armate nu va avea nici o surpriză.

Este analizată problema dezarmării trupelor române. Într-o convorbire telefonică de la ora 1,15, șeful Statului Major vorbește despre aceasta cu șeful Direcției Operațiilor și-i spune că în momentul de față nu este posibilă *«dezarmarea trupelor române»* întrucît lipsesc forțele necesare și întreabă dacă nu ar putea fi detașate forțe din Ungaria. Șeful Direcției Operațiilor răspunde negativ, motivind că și de acolo ar sosi știri ciudate. Într-o convorbire telefonică — la ora 2,50 — șeful Statului Major îi ordonă generalului cu însărcinări speciale, aflat la Galați, să creeze o linie de baraj între Galați și Focșani și să-i determine acolo pe români să predea armamentul. La ora 8,45 generalul cu însărcinări speciale raportează telefonic din Galați șefului Statului Major că trupele române nu predau de bunăvoie armele și că, din lipsă de forțe la dispoziție, el nu este în măsură să le dezarmeze forțat, iar la ora 13,20 se comunică telefonic de la Detașamentul german de legătură nr. 3 (vezi anexa) că Marele Stat Major român a dat ordin de a se împiedica prin forța armelor orice încercare de dezarmare venită din partea germană. Într-o telegramă transmisă la ora 13,40 către Armatele 6 și 8 și către celelalte esaloane de comandă (vezi anexa Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Direcția Operațiilor, nr. 3251/44, secret de comandament), se ia în considerare faptul că nu se află la dispoziție suficiente forțe pentru a dezarma unitățile române și se stabilește ca armamentul, autovehiculele și materialul unităților române care se comportă loial să fie doar preluat, pe cit posibil fără a se folosi forța armelor; dimpotrivă, acele unități militare române care săvîrșesc acțiuni ostile sau se dedau la acte de sabotaj să fie dezarmate sau nimicite, recurgîndu-se fără menajamente la forță. În ordin se subliniază încă o dată că Wehrmachtul german nu luptă împotriva poporului român și a camarazilor de arme români, ci numai împotriva cîlicii de trădători care, după arestarea mareșalului Antonescu, s-a înscăunat la guvern.

Comandamentul român de legătură prezintă un ordin al Marelui Stat Major român (vezi anexa Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Direcția Operațiilor, nr. 3244/44, secret de comandament) către Armatele 3 și a 4 române, în cîștiunea armistițiului. Potrivit acestui ordin, încetează

¹⁶ Se reiau, pe alt plan, evenimentele din ziua de 24 august.

imediat orice subordonare a unităților militare române, iar forțele române terestre, de aviație și de marină încețează lupta și orice acțiune dușmănoasă împotriva trupelor rusești. Armatatele 3 și 4 române se retrag pe linia Focșani – Brăila și în Dobrogea, în zona de la sudul gurilor Dunării. Retragerea se va face păstrind armamentul. Se va opune rezistență oricărei încercări de dezarmare.

Situația pe front devine tot mai catastrofală. [. . .]¹⁷.

683

1944 august 24. Apel adresat cetățenilor Capitalei de către Comandamentul formațiunilor de luptă patriotice, tipărit ca ediție specială a ziarului „România liberă”.

Către toți cetățenii Capitalei !
Români patrioți !

Noul guvern al reprezentanților BLOCULUI NAȚIONAL ANTI-HITLERIST a realizat cea mai arzătoare dorință a întregului popor Român : *Pacea cu Alianții !*

La invitația făcută nemților să părăsească țara, drept răspuns ei au deschis focul împotriva noastră.

După ce, timp de 3 ani cu ajutorul trădătorului Antonescu, *au jefuit ţara noastră* cum le-a plăcut, după ce timp de 3 ani floarea tineretului nostru și-a vărsat singele pentru planurile lor nebunești de a stăpini lumea, *acum ne bombardează în mod sălbatic* aşa cum numai ei sint în stare ! *lupta e pe viață și pe moarte !*

Scopul nemților e clar !

ei vor să înnece în singe populația Capitalei, aşa cum au făcut și cu populația altor orașe.

Prin sălbăticia și ura cu care ne bombardează, prin faptul că *au otrăvit apa Capitalei*, ei și-au dat arama pe față.

Stim ce s-ar întimpla în cazul cînd ar reuși chiar vremelnic să pună mină pe Capitală : *Măcelul ce l-ar dezlănțui ar întrece tot ce au comis ei pînă acum – ca grozăvii !*

Armata Sovietică eliberatoare se apropie !

Înfrîngerea nemților este sigură !

însă pînă atunci apărarea Capitalei cade în sarcina noastră !

Să luăm exemplu de la eroicii cetățeni ai Parisului, care ei singuri au curățit Parisul de cotropitorii nemți !

Noi trebuie să facem la fel !

Pentru aceasta e nevoie ca toți acei care sunt în stare să poarte arme să se prezinte imediat la Comandamentul formațiunilor de luptă patriotice din Parcul Filipescu (Șoseaua Jianu – Aleea Alexandru), spre a fi înarmati.

¹⁷ Jurnalul continuă cu evenimentele pe plan militar.

**Viața noastră și a copiilor noștri este în pericol !
Nu avem timp de piedut !
Trăiască România liberă și independentă !
Trăiască lupta poporului român !
Trăiască pacea !
Trăiască armata aliată eliberatoare !
MOARTE COTROPITORILOR GERMANI !!**

**Comandamentul formațiunilor
de luptă patriotice**

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 47/1944, f. 49.

684

1944 august 24. Apel al Comitetului Regional Dobrogea al P.C.R. prin care cheamă populația să sprijine armata română în luptele împotriva trupelor germane.

Patrioți !

Războiul pentru România s-a sfîrșit, după toate sacrificiile inutile.

Guvernul trădător al lui Antonescu a fost dărimat de forțele unite ale celor 4 partide democratice : Național-Tărănesc, Național-Liberal, Social-Democrat și Comunist, constituite în Blocul Național Democratic.

Poporul a izgonit pe Antonescu, poporul să grăbească terminarea războiului hitlerist din Europa.

Pentru aceasta :

Împiedicați prin orice cale pe nemți de a ridica vreo armă, muniție alimente etc. (care sunt ale voastre), pentru a nu le lua cu ei.

Constituiți-vă pe cartiere în comitete și ocupați depozitele de muniții, alimente, arme etc.

Dezarmați pe soldații și ofițerii fasciști germani.

Ajutați armata națională română pentru a dezarma pe soldații și ofițerii germani.

Înarmați-vă de la cele mai apropiate unități române și luptați-contra fasciștilor germani, împreună cu prizonierii sovietici.

Ceferiști, opriți trenurile cu nemți.

Patrioți,

Partidul Comunist (Comitetul) regional Dobrogea, vă cheamă ca acum, în ora hotăritoare, să contribuiți la distrugerea mașinii de război germane.

La luptă hotărâtă !

452

Constanța, 24 august 1944

■ Arhiva Institutului de Studii Iсторice și Social-Politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., cota A. XXVIII-36; *Pentru eliberarea patriei (23 august – 25 octombrie 1944)*, Editura Militară, București, 1972, p. 37 – 38.

685

1944 august 24. Notă informativă a Inspectoratului general administrativ Constanța cu privire la evenimentele politice din România din 23 – 24 August 1944.

Note pentru istoric

În noaptea de 23/24 august la ora 10 radio București a anunțat schimbarea regimului domnului mareșal Antonescu. S-a citit de maiestatea sa „Proclamația către țară”.

La ora 12 în aceeași noapte un post clandestin a anunțat criticile contra actului României de a trece alături de aliați.

În dimineața zilei de 24 august la ora 9 s-au repetat comunicatele date pentru schimbarea guvernului, iar domnul ministru ad interim la Justiție Pătrășcanu (comunist) a citit o proclamație a Partidului Comunist din România.

În ziua de 24 august au fost la București lupte mari de stradă între români și nemți.

În seara de 24 august radio Londra a anunțat că domnii Churchill și Eden ai Angliei au declarat în tot timpul că ei nu recunosc anexarea Ardealului răpit de unguri prin Dictatul de la Viena.

Aceste declarații le-au făcut și în timpul cînd noi eram în război cu anglo-americanii.

Tot radio Londra a mai anunțat că o știre din Elveția comunică că mareșalul Antonescu este fugit în Germania.

■ Arhivele Statului județul Constanța, fond Inspectoratul general administrativ Constanța, dosar nr. 16/1944, f. 231.

686

1944 august 24. Text al ordinului semnat de Adolf Hitler privind mobiliarea tuturor forțelor germane din România pentru luptă, transmis Ministerului de Externe sub semnatura lui Ritter.

Telegramm
Sonderzug, den 24. August 1944, 11.02 Uhr
Ankunft : den 24. August 1944, 12.45 Uhr
Nr. 1867 vom 24.8.

Geheime Reichssache !

**An das Auswärtige Amt
z. Hd. des Herrn Staatssekretärs Berlin
Nachstehend der Wortlaut eines Befehls über Rumänien : Betr. :
Befehlsregelung in Rumänien**

Der Oberbefehlshaber der Heeresgruppe Süd-Ukraine erhält die Befugnis, alle Kampfkräfte und Kampfmittel der Wehrmachtsteile und der Waffen-SS sowie die verfügbaren Kräfte der deutschen Gliederungen und Verbände ausserhalb der Wehrmacht, der deutschen Partei- und Zivildienststellen und der übrigen Reichs- und Volksdeutschen zur Aufrechterhaltung der Ruhe, Sicherheit und Ordnung in Rumänien und zur Abwehr des sowjetrussischen Grossangriffes einzusetzen.

**Der Führer, gez. Adolf Hitler
OKW/WFSt/Qu 2 (Ost) Verw. 1 Nr. 0010259/44 gKdos.
Schluss des Befehls.**

Ritter

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 280, T 120 — 776, c. 370.517; Auswärtiges Amt, Ritter, Rumänien 103,2.

Telegramă

**Expediere specială, 24 august 1944, ora 11,02
Sosire : 24 august 1944, ora 12,45
Nr. 1867 din 24 august**

Chestiune secretă a Reichului

**Către Ministerul de Externe,
la dispoziția domnului secretar de stat, Berlin
Urmează textul unui ordin privind România :**

Referitor : Organizarea conducerii <luptei> în România

Comandantul Grupului de armate „Ucraina de Sud” primește împunericarea de a introduce în luptă toate forțele și mijloacele de luptă ale Wehrmachtului și ale Waffen SS, precum și forțele disponibile ale formațiunilor și unităților germane din afara Wehrmachtului, ale forurilor germane civile și ale restului germanilor din Grupul etnic și din

Reich, pentru menținerea liniștii, siguranței și ordinii în România și pentru respingerea marii ofensive a sovieticilor.

Führerul,
Semnat : Adolf Hitler

Comandamentul suprem al Wehrmachtului/Statul Major al conducerii Wehrmachtului/Qu 2 (Est) Verw. 1 Nr. 0010259/44, secret de comandament

Terminarea ordinului.

Ritter

687

1944 august 24. Informare a Ministerului de Externe al Germaniei despre evenimentele de la 23 August 1944 din România.

WFS/Ag Ausland

O.U. den 24.8.1944

Nr. 2112/44 gKdos Ausl II A 1

Unterrichtung aus Auswärtigen Amt 24.8.

[...] ¹

5) Rumänien

a) Der Putsch-Regierung des Generals Sanatescu gehören National-Zaranisten, Liberale, Sozialdemokraten und Kommunisten an.

b) Gesandtschaft sei 24.8. früh fernmündlich angewiesen, Putsch durch Sofortbildung nationaler rumänischer Gegenregierung abzufangen.

c) Gesandter Clodius und General Hansen seien mit Personal in Gesandtschaft vereinigt, die von Ausweichlager abgeschnitten.

d) Marschall und Mihai Antonescu seien von König in Predeal ² festgesetzt. Haltung Mihai's und auch Marschall's sei nicht ganz durchsichtig.

22.8. abends hätte Marschall in Gegenwart Mihai's und Kriegsminister Gesandtem Clodius erklärt : Trotz Unhaltbarkeit Lage nach Abzug deutscher Divisionen werde er letzte Reserven in Kampf werfen, um Sowjets südl. Jassy und am Bug aufzuhalten. Aus Lage ergebe sich jedoch auch politisches Problem. Nachdem er aus Loyalität Bedingungen Wilsons aus Kairo abgelehnt habe, sei entgegen der von ihm gemachten Voraussetzung die Südfront weiter erheblich geschwächt worden. Daher müsse er politische Handlungsfreiheit zurückverlangen.

Eindruck Gesandten Clodius sei gewesen, dass Marschall nur für Fall Zusammenbruchs Front Hände zu verzweifeltem Versuch Ausscheidens aus Krieg freihaben wollte.

[...] ³.

I. A.
Burian

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 65, T 77-906, c. 5660601—5660602; Oberkommando der Wehrmacht, OKW/1137.

Informare de la Ministerul de Externe, 24 august

[...] ¹

5) România

a) Guvernul insurecției, condus de generalul Sănătescu este format din național-țăraniști, liberali, social-democrați și comuniști.

b) În dimineața zilei de 24 august, Legația a primit ordin telefonic să pună capăt insurecției prin formarea imediată a unui contraguvern național român.

c) Ministrul plenipotențiar Clodius și generalul Hansen, împreună cu personalul, s-au adunat la legație, care este lipsită de comunicații cu tabăra din afara orașului.

d) Mareșalul și Mihai Antonescu au fost arestați de rege la Predeal ². Situația lui Mihai și cea a mareșalului nu este întru totul clară.

În seara zilei de 22 august, mareșalul, în prezența lui Mihai și a ministrului de război, ar fi declarat ministrului plenipotențiar Clodius: în ciuda faptului că frontul nu poate fi menținut, după retragerea diviziilor germane, el va arunca în luptă ultimele rezerve, pentru a opri pe sovietici la sud de Iași, și pe Bug. Din situația dată, rezultă însă și o problemă politică. După ce el a respins, din loialitate, condițiile lui Wilson de la Cairo, frontul de sud — contrar supozițiilor lui — a fost în continuare în mod considerabil slăbit. De aceea, el ar trebui să-și recapete libertatea de acțiune politică.

Impresia ministrului plenipotențiar Clodius a fost că mareșalul, numai în caz de prăbușire a frontului, vrea să aibă mînă liberă pentru încercarea desperată de a ieși din război.

[...] ³

688

1944 august 24. Extras din Jurnalul de război nr. 7 referitor la relatăriile fostului comandant al regiunii petroliere Ploiești, generalul Brandt, privind imposibilitatea de a dispune de stocurile de combustibil de la Ploiești și puternica rezistență întărită de generalul Gerstenberg în partea de nord a orașului București.

[...] ¹

15.00 Uhr

12) Ferngespräch General Brandt, Kommandant Ölgebiet Ploesti, mit Oberstlt. i.G. Selle : Ploesti stillgelegt ; Arbeiter kommen nicht mehr

¹⁻³ Referiri la situația din Finlanda, Franța, Slovacia, Bulgaria și Ungaria.

² Informație greșită, aceștia au fost arestați la București.

zur Arbeit. Betriebe leisten passiven Widerstand. In Ploesti befinden sich 2 500 cbm Betr. Stoff, als Vorrat, über die aber nicht General Brandt verfügt, sondern das rumänische Wirtschaftsministerium. Augenblicklich schweben noch Verhandlungen mit dem rum. Wirtschaftsministerium über Herausgabe. General Gutzeit, Höh. Kdr. d. Nach. Tr. 7, hofft für Heeresgruppe auf 400 cbm.

Es trifft nicht zu, dass General Brandt Ploesti so beherrscht, dass er freie Verfügung über Betriebe und Bestände hat. Auf Befragen orientiert General Brandt über Bukarest dahingehend, dass General Gerstenberg im Nordteil der Stadt gegen harten Widerstand nur schwer Boden gewinne.

[...] ².

■ Archivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 511, T 311—147, c. 7193223—224; Oberkommando d. Heeresgruppe Süd, O Qu, H. Gr. A 64801/1.

[...] ¹

Ora 15,00

12) Con vorbire telefonică între generalul Brandt, comandantul regiunii petroliifere Ploiești, și locotenent-colonelul din Statul Major, Selle : La Ploiești a stagnat orice activitate ; muncitorii nu mai vin la lucru. Întreprinderile opun rezistență pasivă. La Ploiești se găsesc 2 500 metri cubi combustibil în stoc, de care însă nu dispune generalul Brandt, ci Ministerul român al Economiei. Pentru moment sunt încă în curs tratativele de livrare cu Ministerul Economiei. Generalul Gutzeit, comandantul superior al Trupei de transmisiuni speră *(să obțină)* 400 metri cubi de combustibil pentru Grupul de armată de uscat.

Nu este așa că generalul Brandt ar fi atit de stăpîn pe situație la Ploiești, ca să dispună de întreprinderi și stocuri de combustibil. La întrebarea despre București, generalul Brandt a explicat că generalul Gerstenberg eștișă, cu greu, teren în partea de nord a orașului, în fața unei puternice rezistențe.

[...] ².

689

1944 august 24. Telegramă a comandantului superior al Grupului de armate „Ucraina de Sud”, Friessner, către eșaloanele în subordine, anunțând preluarea, din ordinul Führerului, a comenzi supreme asupra tuturor forurilor germane din România; ordonă ca eșaloanele de comandă sau trupele române care s-ar împotrivi măsurilor militare germane să fie nimicite.

¹ Se referă la situația frontului din Moldova.

² Este vorba despre aprovizionarea cu combustibil a trupelor germane în urma noii situații create.

Fernschreiben

Geheime Kommandosache

24.8.44, 01,15

An H. Gr. Südukr./0 Qu

Auf Befehl des Führers übernehme ich ab sofort den Oberbefehl über sämtliche Wehrmacht-Kdo-Behörden und -Truppen, sowie SS und Polizei, einschl. aller deutschen Organisationen in Rumänien.

Ich befehle, dass gegen unsere Waffenbrüder der rum. Wehrmacht alle Gewaltmassnahmen unterbleiben, solange die rum. Wehrmacht loyal zu uns steht. Rum. Kdo-Behörden, Dienststellen und Truppen, die sich einer Sabotage gegen die deutschen militärischen Massnahmen schuldig machen, oder gar die Waffen gegen uns erheben, sind unter rücksichtslosen Waffeneinsatz zu vernichten.

Weitere Befehle folgen.

gez. Friessner,
Generaloberst und Oberbefehlshaber
der H. Gr. Südukraine

Ia, Nr. 3240/44, g. Kdos.

F. d. R. gez. Usch, Oberstltn. i.G.
Abschrift an Gruppenleiter ²

■ Archivele Statului Bucureşti, Colecția xerografii, R.D.G., pach. III, doc. nr. 1 (Militärarchiv der D.D.R., WF-03/4964 Bl 666).

Telegramă

Chestiune secretă de comandament

24 august 1944, ora 1,15

Către Grupul de armate „Ucraina de Sud”/Şeful serviciilor

Din ordinul Führerului, preiau imediat comanda generală asupra tuturor eșaloanelor de comandă și a trupelor Wehrmachtului, precum și a SS-ului și a poliției, inclusiv a tuturor organizațiilor germane din România.

Ordon incetarea tuturor măsurilor de forță împotriva fraților noștri de arme din armata română, atât timp cât armata română ne rămine loială. Eșaloanele de comandă, serviciile și trupele române care se fac vinovate de vreun sabotaj împotriva măsurilor militare germane sau chiar ridică armele împotriva noastră trebuie nimicite prin folosirea armelor, neținind seama de nimic.

Alte ordine vor urma.

semnat : Friessner,
general-colonel și comandant superior
al Grupului de armate „Ucraina de Sud”

Secția Operații, nr. 3240/44, Strict secret.

Pentru conformitate, semnează Usch, locotenent-colonel în Statul Major
Copia se va trimite la Gruppenleiter ².

690

1944 august 24. Telegramă a comandanțului superior al Grupului de armate „Ucraina de Sud”, Hans Friessner, către comandanțul Luftwaffe din România, Alfred Gerstenberg, comunicind ordinul Führerului Adolf Hitler pentru arestarea guvernului român format la 23 August și înlocuirea lui cu un guvern condus de un general filo german.

Fernschreiben

K.R.
Führung

An General der Flieger Gerstenberg,
Befehlshaber der Deutschen Luftwaffe in Rumänien

nachrichtlich : Deutscher General beim Oberkommando der Rumänischen Wehrmacht,

Befehlshaber Rückwärtigen Operationsgebietes Südukraine, Luftflotte 4,

Admiral Schwarzes Meer,

Deutscher Gesandte über General Gerstenberg.

Führerbefehl :

Verräter Kamarilla sofort verhaften, etwaigen Aufstand niederschlagen. Neue Regierung unter deutschfreundlichem General bilden.

Ich beauftrage General Gerstenberg mit der Durchführung im Einvernehmen mit deutschem Gesandten. Alle erreichbaren deutschen Kräfte stehen zur Verfügung. Sofortige Meldung, ob ausreichende Kräfte vorhanden.

Mit allen verfügbaren deutschen Kräften General Gerstenberg.

gezeichnet Friessner
Generaloberst und Oberbefehlshaber
der Heeresgruppe Südukraine

24,8, 1944, 01,55 Uhr.

Erster Stabsoffizier, Nr. 3 241/44, geheime Kommandosache

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 1559, f. 19.

² Adnotare cu scris de mână; Gruppenleiter – funcție pe linia NSDAP.

Telegramă

Eșalon de comandament

Către generalul de aviație Gerstenberg,
comandantul Lutwaffei germane din România

Luare la cunoștiință : Generalului german de pe lîngă Comandamentul Suprem al armatei române,

Comandamentului zonei operaționale de spate a Grupului de armate „Ucraina de Sud”, închinată într-o
Flotă/4 avioane și într-o
Admiralului Mareș Năigus, în cîrcoafă

Ministrului plenipotențiar al Germaniei, prin generalul Gerstenberg.

Ordinul Führerului :

Arestați imediat camarila trădătorilor ; înăbușiți o eventuală răscoală. Formați un nou guvern prezidat de un general filogerman.

Împuernicesc pe generalul Gerstenberg de a asigura executarea, în consens cu ministrul plenipotențiar german. Toate forțele germane accesibile stau la dispoziție. *Comunicați imediat dacă aveți forțe suficiente.*

Generale Gerstenberg, *acționați* cu toate forțele germane disponibile.

semnat Friessner

General-colonel și comandant superior
al Grupului de armate „Ucraina de Sud”

Ofițer I din Statul Major, Secret de comandament, nr. 3 241/44

24 august 1944, ora 1,55.

691. *Amintiri* privind o întâlnire cu A. I. Vișinski în Moscova, 24 august 1944

691. *Amintiri* privind o întâlnire cu A. I. Vișinski în Moscova, 24 august 1944

1944 august 24, Moscova. Telegramă a ambasadorului american în Uniunea Sovietică, Averell Harriman, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, privind o convorbire avută cu A. I. Vișinski în legătură cu evenimentele din România.

Moscow, August 24, 1944, 5 p.m.

Received August 24, 1:17 p.m.

3135. I called on Vyshinski¹ this afternoon at 3:30 to inquire what information the Soviet Government had on the developments in Rumania. He stated that the Soviet authorities had no information whatsoever except what had been heard over the radio and that he had no instruction from his government to make any statements on this matter at the present time. In reply to my question he said he did not know whether the Rumania

nian military command had been in touch with the Red Army or whether the Rumanians had laid down their arms. Vyshinski stated that he had no reason to feel that the surrender terms as discussed in April would not still hold but that the matter would have to be studied in view of the changed conditions. He also had no present suggestions to make as to procedure to be followed in dealing with this matter between the three Governments. I explained how anxious I knew you would be to get information and he agreed to keep me informed promptly of any developments.

Sent to the Department. Repeated to London as 153, to Ankara, to AmPolAd² for Murphy and to Cairo for MacVeagh. For the Ambassadors.

Harriman

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 1088; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/8-2444. Publicat și în *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966*, p. 192.

Moscova, 24 august 1944, 5. p.m.
Primită la 24 august, 1,17 p.m.

3135. I-am făcut în după-amiaza aceasta, la 3,30, o vizită lui Vișinski¹ pentru a întreba ce informații are guvernul sovietic în legătură cu evenimentele din România. El a afirmat că nu are absolut nici o informație, cu excepția a ceea ce auzise la radio, și că în prezent nu are instrucțiuni din partea guvernului său să facă vreo declarație în această problemă. Ca răspuns la întrebarea mea el a spus că nu știe dacă Comandamentul militar român a intrat în legătură cu Armata Roșie sau dacă români au depus armele. Vișinski a afirmat că nu are motive să credă că termenii capitulării, așa cum au fost discutați în aprilie, nu s-ar menține și acum, dar că problema ar trebui studiată, avindu-se în vedere condițiile schimbate. El nu a avut nici o propunere nouă de făcut în ce privește modul de a proceda în abordarea acestei probleme între cele trei guverne. I-am explicat că de dornic știu că ați fi să obțineți informații și el a fost de acord să mă informeze cu promptitudine în legătură cu orice eveniment.

Trimisă la Departament. Repetată la Londra sub numărul 153, la Ankara, la Consiliul politic american² pentru Murphy și la Cairo pentru MacVeagh. Pentru ambasadori.

Harriman

¹ Andrei Ianuarevici Vișinski, adjunct al comisarului poporului pentru afaceri externe al Uniunii Sovietice.

² Consilierul politic american (American Political Adviser) care funcționa pe lingă Statul Major al Comandamentului Suprem al Forțelor aliate din Măditerrană.

1944 august 24. Telegramă a maiorului Linke adresată Comandamentului Suprem al Wehrmachtului despre reacția guvernului horthyst la evenimentele din România ; interesul Finlandei față de evoluția situației din România, ea imbold spre o evoluție asemănătoare.

O.U., den 24.8.44

Fernschreiben, gKdos.

An OKW/WFSt/Ag Ausland
fernmündlich voraus.

Gleichlautend an :

Adj. des GenSt.

Op. Abt.

Fr. Heere West¹

Ung. Mil. Att. Berlin, Genlt. Homlok, unterrichtete 24.8.44 — 13 Uhr — Stellv. Chef Att. Abt. über Verlauf Besuch Gen. Oberst Vörös beim Führer und Chef GenSt und sprach sich in jeder Weise sehr befriedigt über das Ergebnis aus.

Nach den ihm aus Ungarn vorliegenden Meldungen über die Ereignisse in Rumänien rechnet man ungarischerseits mit der Nichtachtung des Wiener Schiedsspruches durch Rumänien und infolgedessen mit der Möglichkeit einer milit. Auseinandersetzung zwischen Ungarn und Rumänien um den Besitz von Siebenbürgen. Ung. Ministerrat habe daher sofort die Entsendung aller verfügbaren Truppen des Ersatzheeres an die ung.-rum. Grenze befohlen. Genlt. Homlok bat im Auftrage des Stellv. Ung. Chefs des Ge.St., Genlt. Laszlo, um Beantwortung folgender Fragen :

1) Welche deutschen Absichten bestehen zur Wiederherstellung der milit. und polit. Lage in Rumänien ?

2) Ist mit Einsatz deutscher Kräfte aus dem Balkanraum zum Schutz Ungarns gegen Rumänien bezw. zum Einsatz gegen Rumänien zu rechnen ?

Ausserdem bat Genlt. Homlok im Auftrage von Gen. Oberst Vörös um Bekanntgabe der südl. Anschlusspunkte der neuen deutschen Befestigungslinien im Generalgouvernement², damit ungarischerseits der Anschluss sichergestellt werden könne. Gen. Oberst Vörös hat bei Chef Gen. St. Karte mit eingezeichneten Befestigungslinien eingesehen.

Att. Abt. Heer/Okw/WFSt/Ag Ausland Nr. Annabu Ia v.24.8

Linke, Maj. i.G.

WFSt/VO Ag Ausland

Beantwortung der Anfragen bis 25.8., 11,00 Uhr erbeten. General Homlok besucht Admiral Burkner 25.8.³

Vorstehend(es) an WFSt Major von Graevenitz vorgelesen. Eilbedürftigkeit betont. Anschliessend diktiert an Vorz. Graevenitz (Gefr. Hadamček) mit Zusatz :

Ausserdem bittet Chef Ag Ausland um eine allgemeine Sprachredegung über die Lage in Rumänien, die in 1. Linie für General Talvela

zur Unterrichtung von Gfm. Mannerheim⁴ bestimmt ist. Die Entwicklung der Lage in Rumänien und die deutsche Reaktion auf dessen Verhalten werden von Finnland mit ausserordentlichem Interesse verfolgt, da hierin möglicherweise ein Anreiz für ähnliches Verhalten unter anderen für Finnland liegen könne.

An WFSt Vo/Ag Ausland durchgeben. Nr. 2110/44 gKdos II J
24.8.44

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilmne S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 59, T 77—883, c. 5631424—5631425; OKW, Wehrmacht-führungsstab, Amtsgruppe Ausland, OKW/988.2.

24 august 1944

Telegramă, Secret de comandament

Către Comandamentul Suprem al Wehrmachtului/Statul Major al conducerii Wehrmachtului/Agenția 〈pentru〉 Străinătate. 〈Transmis〉 anticipat prin telefon.

Același text, către :

- Adjunctul 〈șefului〉 Statului Major General
- Direcția Operațiilor
- Armată străină Vest

Atașatul militar al Ungariei la Berlin, generalul locotenent Homlok, a informat la 24 august 1944, ora 13, pe locuitorul șefului Secției Atașați despre modul în care a decurs vizita generalului colonel Vörös la Führer și la șeful Statului major general și, în orice caz, s-a arătat foarte mulțumit asupra rezultatului vizitei.

Conform știrilor primite de el din Ungaria cu privire la evenimentele din România, partea ungară prevede desconsiderarea de către România a sentinței de arbitraj de la Viena și, drept urmare, posibilitatea unui conflict militar între Ungaria și România pentru posesiunea Transilvaniei. De aceea, Consiliul de Miniștri ungar a ordonat imediat trimiterea tuturor trupelor disponibile ale unităților de rezervă la granița ungaro-română. Generalul locotenent Homlok a rugat, din însărcinarea locuitorului șefului Statului major general ungar, generalul locotenent László, să se dea răspuns următoarelor întrebări :

1) Ce planuri germane există pentru restabilirea situației militare și politice în România ?

2) Se poate conta pe o intervenție a forțelor germane din spațiul balcanic pentru apărarea Ungariei împotriva României, respectiv pentru intervenția împotriva României ?

În afară de aceasta, generalul locotenent Homlok a rugat, din însărcinarea generalului colonel Vörös, să i se facă cunoscute punctele de jocuri sudice ale noului aliniament fortificat german din Guvernă-

mîntul General¹, pentru ca din partea ungară să poată fi asigurată juncțiunea. Generalul colonel Vörös a examinat la șeful Statului Major General harta pe care se află trecut aliniamentul fortificat.

Secția Atașați militari/Comandamentul Suprem al Wehrmachtului/Statul Major al conducerii Wehrmachtului/Agenția *(pentru) Străinătate, Secția Operații*, din 24 august.

Linke, major în Statul Major

Statul Major al conducerii Wehrmachtului/Ofițerul de legătură al Agenției *(pentru) Străinătate*

Rog răspuns la întrebări pînă la 25 august, ora 11. Generalul Homlok vizitează pe amiralul Burkner la 25 august².

Cele de mai sus au fost citite maiorului von Graevenitz de la Statul Major al conducerii Wehrmachtului. S-a subliniat urgența. Apoi *(textul)* a fost dictat soldatului fruntaș Graevenitz (caporal Hadamček), cu *(următorul)* adăos :

Pe lîngă aceasta, șeful Agenției *(pentru) Străinătate* roagă *(să se realizeze)* o reglementare generală a limbajului privind situația din România, destinat generalului Talvela, pentru informarea general-feldmareșalului Mannerheim³. Evoluția situației din România și reacția germană la atitudinea acesteia este urmărită de Finlanda cu un interes extraordinar, deoarece este posibil ca situația de aici *(din România)* să constituie un imbold spre atitudini asemănătoare, între altele, *(și)* pentru Finlanda.

Transmisă ofițerului de legătură de la Statul Major al conducerii Wehrmachtului/Agenția *(pentru) Străinătate*. Nr. 2110/44, Secret de comandament, II J.

24 august 1944

693

1944 august 24. Extras din jurnalul de operații al Regimentului 1 grăniceri privind sprijinul acordat grănicerilor de la pîchetul Chiselet de către premilieri și alți cetăteni din comună.

2) *La compania 7 grăniceri Oltenița*

În ziua de 24 august 1944, comandantul companiei, căpitan Chirea Nicolae, găsindu-se în portul Călărași, a început dezarmarea militarilor germani din port, cit și a personalului de pe vasele de origină germană sau ungară.

¹ La 28 septembrie 1939, regiunile Varșovia și Cracovia au fost transformate în „Guvernămînt General” sub administrație germană.

² Acest paragraf reprezintă o rezoluție scrisă de mînă.

³ Comandantul armatei finlandeze.

Fără violențe, s-au capturat în portul Călărași 18 militari germani și 2 femei de origine rusă.

Materialul capturat, 2 autocamioane mari, muniții și armament de tot felul, au fost înaintate garnizoanei Oltenița.

Concomitent, locotenentul Macovei Nicolae, făcea în portul Oltenița aceleiași operațiuni de dezarmare, capturînd 18 prizonieri și material de război, predate toate garnizoanei Oltenița.

În aceeași zi, pîchetul de grăniceri Chiselet era atacat de o formație germană, venită din pădurea Cernuleasa, unde avea un post de ascultare.

S-a născut o luptă de scurtă durată între pîchetul de grăniceri Chiselet și germani.

Pîchetul, fiind compleșit, a cerut ajutorare. Plutonierul-adjutant Ciovînă Constantin a format imediat o grupă de premilitari și cetățeni civili, pe care i-a înarmat și a plecat în ajutorul pîchetului.

Executînd o învăluire pe la vestul pîchetului, germanii au început să se predea. Au fost capturați 66 germani, dintre care 15 femei în uniformă. S-au mai capturat mult material de război și muniție.

În total, în ziua de 24 august 1944 s-au capturat :
plutonul 3//compania/ 7 grăniceri Călărași = 20 prizonieri ;
plutonul 2//compania/ 7 grăniceri Chiselet = 66 germani ;
plutonul 1//compania/ 7 grăniceri Oltenița = 18 germani ;

Total = 104 prizonieri germani.

Pierderi proprii : nici una

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1165, dosar nr. 6, f. 14.

694

1944 august 24. Știre transmisă de postul de radio „România liberă” cu privire la răsturnarea dictaturii antonesciene și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

Centrele de radio-ascultare

Strict confidențial

Indice al știrilor principale
Postul România liberă : ora 12,35

Dictatura antinațională a lui Antonescu a luat sfîrșit.

Poporul român, care niciodată n-a voit să lupte alături de germani, salută cu bucurie începutul ostilităților cu sovieticii și aliații.

Români și românce, pornim acum pe calea salvării țării.

Nemții au pierdut trenul. Poporul și armata, strîns unite, trebuie să lupte pentru izgonirea nemților.

Poporul român nu este singur. Armatatele vechilor aliați ne ajută și noi trebuie să fim prezenți la salvarea țării.

465

Români și românce, hitlerismul ne-a adus prea multe nenorociri și nu trebuie să avem milă de acei criminali care ne-au dus țara în starea în care se află astăzi.

Muncitori, cu pumnul vostru oțelit loviți pe cei care ne-au adus nenorocirile. Stringeți rîndurile. Întăriți unitatea democrației naționale. Asigurați infăptuirea reală a năzuințelor voastre.

Târani, preoți, invățători, luați toate măsurile pentru salvarea patriei.

Numai politica de prietenie sinceră față de Rusia ne poate salva, numai faptele noastre pot îndrepta greșelile noastre de pînă acum. Realizați o politică fără echivocuri față de Rusia.

Trăiască România liberă, democratică și independentă.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 222.

695

1944 august 24. Relatare a postului de radio Moscova prin care transmite declarăția Comisariatului Afacerilor Străine, conform căreia Uniunea Sovietică nu are pretenții teritoriale și nu intenționează să intervină în situația internă a României, considerind totodată că sprijinul dat de armata română pentru lichidarea trupelor germane va grăbi începutarea operațiunilor militare și încheierea armistițiului.

Postul Moscova : ora 2

Comunicat special :

Declarăția Comisariatului Afacerilor Străine

În legătură cu evenimentele din România, guvernul sovietic socotește că nu este de prînos să întărească declarăția dată în aprilie a.c. că Uniunea Sovietică nu are nici un fel de pretenție teritorială și nici nu intenționează să schimbe starea socială existentă sau să-i șirbească prin orice mijloc independența. Dimpotrivă, guvernul sovietic socotește necesar să refacă împreună cu români îndependența României pe calea eliberării ei de sub jugul fascist.

Comandamentul suprem sovietic declară că dacă trupele române vor începe operațiunile militare împotriva Armatei Roșii și dacă ele se obligă să ducă războiul de eliberare mină în mină cu Armata Roșie împotriva germanilor sau împotriva ungurilor pentru eliberarea Transilvaniei, atunci Armata Roșie nu o va dezarma, și va îngădui să păstreze tot armamentul și o va ajuta prin toate mijloacele să ducă la bun sfîrșit această înaltă misiune. Armata Roșie nu poate începe operațiunile militare de pe teritoriul românesc decit după ce va fi lichidat trupele germane care asupresc poporul român. Sprijinul trupelor românești acordat forțelor Armatei Roșii în vederea lichidării trupelor germane este singurul mijloc pentru grăbirea începerii operațiunilor militare pe teritoriul României și încheierii armistițiului României cu coaliția aliată.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245,, f. 237-238.

466

1944 august 24, Washington. Telegramă a ministrului britanic la Washington, conte de Halifax, Edward Frederik Lindley Wood, adresată la Foreign Office, relatind declarația făcută presei de Cordell Hull, secretar de stat pentru afaceri externe, privind ieșirea României din Axă.

Political Distribution
From Washington to Foreign Office

Earl of Halifax
No. 4554

24th August, 1944

Following is text of statement on Roumania made by Mr. Hull do-day at his press conference.

Reports indicate that the Roumanians in the face of overwhelming force of Allied arms are abandoning their inglorious war at Hitler's side. They can now turn to the repentant task of helping to drive the Nazi invader from their country. Germany thus loses the first of her satellites. The Nazis must know that their hold on the Balkans is breaking.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Anglia, r. 407, c. 13; Public Record Office London, Foreign Office, Political (F.O. 371) vol. 44005, f. 114.

Difuzare politică
De la Washington către Foreign Office

Contele de Halifax
Nr. 4554

24 august 1944

Textul declarației privind România, făcută de domnul Hull astăzi la conferința de presă este următorul :

Știrile arată că români, în fața forței copleșitoare a armelor Aliate, abandonează războiul lipsit de glorie dus alături de Hitler. Acum se pot întoarce plini de regrete la obligația de a ajuta la izgonirea din țara lor a invadatorului nazist. Germania pierde astfel pe primul din sateliții săi. Naziștii trebuie să știe că stăpînirea lor în Balcani se prăbușește.

1944 august 24. Aprecieri făcute de postul de radio Londra în legătură cu importanța, pentru desfășurarea viitoare a războiului contra Germaniei hitleriste, a trecerii României de partea Națiunilor Unite.

Postul Londra : ora 5,15

România a trecut acum în rîndul Națiunilor Unite care luptă azi pentru civilizație și împotriva stăpînirii Europei de către germani.

Fapta României constituie un act de mare curaj și acest act va grăbi sfîrșitul războiului.

Situată Germaniei în Balcani se apropie de o catastrofă îngrozitoare care-i va depăși proporțiile aceleia provocate germanilor în pună de la Falaise.

Nu este o coincidență faptul că România a capitulat în ziua eliberării Parisului! România se bazează pe cultura franceză.

Armatele române și sovietice își vor crea acum drum spre Budapesta și vor face legătura cu forțele maresalului Tito.

Nebunia lui Hitler și a bandei lui va duce Germania la o distrugere națională, dacă germanii nu vor pune capăt unui război de pe acum pierdut.

România își va arăta acum voința ei pentru o viață nouă, liberă și fericită.

Prăbușirea hitleriștilor se apropie cu pași repezi, iar zilele nemților din Balcani pot fi numărate pe degete.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 206.

698

1944 august 24. Relatare a postului de radio Londra (în limba germană) referitoare la consecințele, dezastruoase pentru Germania, ce decurg din ieșirea României din război.

Postul Londra : ora 7 — în limba germană

Acceptarea condițiilor de armistițiu de către România este o consecință a ofensivei rusești din Moldova.

Prin ieșirea din război a României, flancurile celor două armate germane din Moldova sunt complet descoperite. Astfel, Armata 8 germană, aflată între Siret și Prut, care pînă acum acționa împreună cu Armata 4 română, este de aseară complet descoperită. La fel Armata 6 germană, ceva mai la sud, lingă care se află Armata 7 română.

Cele două armate germane din Moldova au acum un efectiv de 20 divizii de infanterie și 2 de tancuri.

Prin ieșirea României din alianța cu Germania, nemții pierd toate resursele lor petrolifere din regiunea Ploiești. Gestul României va fi un exemplu de urmat pentru Bulgaria, Finlanda și Ungaria.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 216.

699

1944 august 24. Relatare a postului de radio Londra prin care se fac aperecieri asupra semnificației ieșirii României din război.

468

Postul Londra : ora 7,15 — în limba turcă

România, părăsind pe naziști, a trecut de partea aliaților. Având garanția marilor puteri aliate, România va recăpăta Transilvania de nord, răpăită de unguri.

Soldații români vor lupta alături de soldații aliați.

Retragerea României din tabăra naziștilor constituie o mare victorie politică și economică.

România va fi apărătoarea marilor puțuri petrolifere de la Ploiești, de care s-au folosit pînă acum naziștii.

O bună parte din armata română va fi ținută în rezervă pentru a fi întrebuințată în altă parte.

Trupele române vor da lovitură unităților germane care opun rezistență la Galați, deschizînd astfel calea armatelor sovietice în înaintarea spre cîmpurile Ungariei.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 216.

700

1944 august 24. Relatare a postului de radio Londra, în care se precizează că încercările Germaniei de a crea un guvern marionetă spre a-și păstra alianța României nu au nici o adeziune în rîndul poporului român.

Postul Londra : ora 8

În ultimul moment ne vine știrea că germanii au format un guvern de marionete în România. Acest guvern a adresat un apel, prin posturile de radio germane, poporului român, îndemnîndu-i să continue lupta împotriva bolșevismului. Eforturile nemților de a se menține în România nu mai găsesc nici un ecou în rîndurile populației românești care, pînă la urmă, și-a găsit salvarea, alăturîndu-se Națiunilor Unite.

Un expert militar britanic, în urma ultimelor evenimente petrecute în România, a declarat că dușmanul de moarte al acestei țări nu se găsește la răsărit, ci la granițele de nord-vest.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 217.

701

1944 august 24. Relatare a postului de radio Londra referitoare la importanța pentru țările balcanice a ieșirii României din război.

Postul Londra : ora 9 — în limba greacă.

Şeful serviciului de informaţii pentru Europa al postului de radio britanic comentind gestul României, spune printre altele :

„Hotărirea României de a accepta termenii armistiţiului și de a începe lupta alături de aliați împotriva inamicului comun dovedește că această țară s-a trezit în cele din urmă, tirziu, dar nu în ultimul minut din ceasul al 12-lea.

Germania a pierdut acum și singura sa sursă de aprovizionare cu petrol, fapt ce va fi mult resimțit.

Români vor ataca acum alături de ruși pe germani, trecind în Ungaria. În cazul cînd aceasta va permite trecerea, ea se va alătura rușilor. În caz contrar, români și rușii vor lupta împotriva lor, alături de forțele iugoslave și cehoslovace.

Să ne aruncăm privirile pe hartă. Vom putea deduce astfel că în curind și Bulgaria se va alătura la lupta împotriva Germaniei.

Zilele lui Hitler sunt numărate. Prin actul României, soarta tuturor țărilor balcanice a fost pecetluită”.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 217.

702

1944 august 24. Radio Londra redă comentariul lui Edward Montgomery în care se precizează că actul României a deschis drumul armatei sovietice spre Berlin.

Postul Londra : ora 16, din 24 august 1944

Din comentariul lui Edward Montgomery :

„România, Bulgaria și Ungaria constituau pentru Hitler un zid de apărare împotriva rușilor. România căzind, Bulgaria a rămas izolată. Probabil că ea se va grăbi să facă același lucru ca vecina ei, căci nu mai are de ales. Dar Ungaria? Dacă germanii o vor sili să continue lupta alături de ei, va avea de suportat atacul rușilor și românilor. Ajutați în mod activ de români, rușii vor putea fi în curind la Viena. Prin poarta Carpaților deschisă de români, rușii vor putea ajunge la München și înainta spre Berlin”.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 233.

703

1944 august 24. Relatare a postului de radio Londra cu privire la contribuția României la lupta, alături de Aliați, pentru înfringerea Germaniei hitleriste și consecințele pentru țările balcanice.

470

Postul Londra : ora 19 — în limba germană

România n-a capitulat, ci luptă acum mai departe alături de Aliați. Noul guvern român a hotărît mobilizarea tuturor forțelor naționale pentru noua luptă împotriva germanilor și alături de Aliați. Prin hotărirea ei, cele două orașe importante, Ploiești și Constanța, nu vor mai sluji intereselor Germaniei.

După gestul României, retragerea Bulgariei din război este numai o chestiune de timp. Dar România înseamnă mai mult, căci armatele române care activau pe Frontul de Răsărit împreună cu nemții vor lupta acum împotriva lor.

Prin intrarea României în lupta alături de Aliați, calea Dunării este deschisă. Ruperea alianței cu Germania înseamnă apoi amenințarea diviziilor germane din Grecia. Cele din Iugoslavia sunt de mult crîncen lovite de Tito. Astfel întreg Balcanul se va prăbuși.

România s-a decis în ceasul al 11-lea pentru a evita catastrofa spre care mergea. Ea avea de ales între distrugerea lui Hitler sau propria ei distrugere și a ales aşa cum trebuia.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletin, dosar nr. 245, f. 231.

704

1944 august 24. Relatare a postului de radio Londra referitoare la garantarea de către Națiunile Unite a integrității teritoriale și a independenței României.

Postul Londra : ora 20,45 — în limba română

Națiunile Unite au garantat României integritatea teritorială și independența¹, fapt care a determinat pe regele Mihai să iasă din alianță cu Germania.

Sunt deosebit de importante cuvintele din proclamația suveranului în care se declară că independența poporului depinde de curajul cu care acesta va să lupte. Sunt de asemenea demne de amintit cuvintele prin care se ordonă tuturor românilor să lupte prin orice mijloc. Români au primit astfel îndrumări asupra conduitei pe care trebuie să o aibă față de cei care au ciunit în 1940 granițele țării împotriva voinței poporului.

Este cazul să se ramintească cele spuse de domnul Churchill la 3 septembrie 1940. Vorbind de Transilvania, domnia sa a declarat că România a suferit mutilări teritoriale pe care Anglia nu le va recunoaște

¹ La 2 aprilie 1944, comisarul poporului pentru afacerile străine al U.R.S.S., V. M. Molotov, a convocat o conferință de presă cu ziaristi sovietici și străini, cu care ocazie a făcut, în numele guvernului sovietic, o declarație prin care afirma că prin intrarea trupelor sovietice aflate în ofensivă pe teritoriul României nu se urmărește „scopul de a dobândi vreo parte din teritoriul României sau de a schimba orînduirea socială existentă” (Relațiile sovieto-române, Editura Militară a Comisariatului poporului pentru apărare al U.R.S.S., p. 3-4).

decit dacă ele au fost făcute cu încuviințarea poporului român. Într-o altă împrejurare, domnul Eden a declarat: „Recompensa României pentru prietenia sa cu Germania a fost tristă și amară, dar guvernul britanic nu recunoaște anexiunile teritoriale impuse printr-un dictat”.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 235.

705

1944 august 24. Comunicare a postului de radio american din Europa, care subliniază semnificația ieșirii României din războiul dus împotriva Națiunilor Unite și alăturarea ei forțelor antihitleriste.

Postul de radio american din Europa : ora 0,20

Într-o emisiune specială, incepută la ora 0,20 și terminată la ora 0,35, postul a emis următoarele :

„Ziua de astăzi este marcată prin două mari evenimente, dintre care unul s-a desfășurat la vest și altul la est. În primul rînd este vorba de eliberarea Parisului și în al doilea rînd este ieșirea României din războiul dus împotriva Națiunilor Unite.

De acum înainte România este un nou aliat în tabăra Națiunilor Unite, ea manifestându-și voința de a se alătura la lupta ce se duce împotriva inamicului comun”.

După aceste cuvinte, postul a citit proclamația regelui Mihai I al României, după care speakerul a anunțat numele noului prim-ministru român, menționind că la noul cabinet participă și vechiul luptător Iuliu Maniu, precum și domnul Dinu Brătianu.

Cu această ocazie s-a reamintit faptul că domnul Churchill s-a referit la situația României, vorbind în ziua de 2 august în Camera Comunelor. Domnia sa a spus atunci următoarele : „Rusia a oferit termeni generoși de armistițiu României și nu mă îndoiesc că ei vor fi acceptați cu gratitudine de către poporul român — bineînțeles numai în cazul cînd conducătorii români n-au pistoalele prusace apăsate asupra piepturilor lor”.

În aceeași sedință, domnul Eden a spus că termenii rusești au fost redactați în deplin acord cu Marea Britanie, înainte de a fi fost remisi României.

Speakerul a adăugat apoi că emisiunea specială va fi repetată în limbile : engleză, germană, franceză și italiană, la orele 3,30 a.m.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245 f. 203.

706

1944 august 24. Fragment din aprecierile comentatorului postului de radio Londra, Wickam Steed, asupra importanței pentru Balcani a întoarcerii armelor de către România.

În cadrul emisiunii în limba română, domnul Wickam Steed a făcut următorul comentariu în limba franceză :

[...]

„În sfîrșit, iată că România a rupt legăturile cu Germania și a intrat în tabăra Aliaților. Unei țări care ieșe din conflict cu un minut mai devreme, grăbind astfel sfîrșitul inamicului și aducînd un aport cauză drepte a Aliaților, i se pot ierta greșelile anterioare. Ieșirea României din război constituie o lovitură grea pentru Germania care își vede iremediabil periclitat frontul în Balcani”.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 236.

707

1944 august 24, Basel. **Știre apărută în ziarul elvețian „La Suisse” referitoare la situația din București în urma anunțării oficiale a întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste.**

Etat de siège à Bucarest
(De notre correspondant particulier)
(Par téléphone)

BALE 23 — On apprend que l'état de siège a été proclamé à Bucarest, où les forces militaires roumaines restent mobilisées. Des combats auraient eu lieu entre elles et les Allemands. L'annonce de la conclusion d'un armistice avec l'U.R.S.S. a provoqué des manifestations populaires. Le bâtiment de la légation du Reich est surveillé par des cordons de troupes. Il semble que le maréchal Antonesco et les membres de son gouvernement ainsi que plusieurs personnalités roumaines aient été arrêtés.

La radio de Bucarest est aux mains du nouveau gouvernement. Le poste allemand de brouillage artificiel a commencé à troubler l'onde de Bucarest, immédiatement après la lecture d'une proclamation du roi Michel.

Les speakers qui se sont succédé pendant la soirée ont invité le pays au calme et à l'ordre, rendant hommage à la compréhension dont a fait preuve le maréchal Staline. La libération de Paris, également annoncée par radio, fut suivie de la Marseillaise et de l'Hymne national roumain.

On assure de bonne source que les forces armées roumaines ont reçu l'ordre de cesser le feu contre les Soviets. Des négociations avec les Alliés se dérouleraient encore à Rome; mais on les considère comme ayant abouti, car la Roumanie a offert tout son appui aux Nations Unies.

De Bessarabie, des colonnes russes avanceraient sans rencontrer de résistance. Des combats entre Allemands et Roumains seraient en cours

dans le port de Constantza et des échauffourées auraient eu lieu à la frontière hongroise également.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Elveția, r. 4, c. 66.

Stare de asediul la București
De la corespondentul nostru special
(prin telefon)

Basel 23 — Se anunță că starea de asediul a fost decretată la București, unde forțele militare rămân în continuare mobilizate. Ar fi avut loc lupte între acestea și germani. Anunțarea încheierii unui armistițiu cu U.R.S.S. a provocat manifestații populare. Sediul Legației Reichului este supravegheat de cordoane de trupe. Se pare că mareșalul Antonescu și membrii guvernului său, precum și mai multe personalități române, ar fi fost arestați.

Radio București se află în miinile noului guvern. Postul german de bruiaj a început să perturbe emisiunile Bucureștiului imediat după citirea unei proclamații a regelui Mihai.

Crainicii care s-au succedat în timpul serii au chemat țara la calm și ordine, elogiind bunăvoiința de care a dat doavadă mareșalul Stalin. Știrea eliberării Parisului, anunțată la rîndul ei de postul de radio, a fost urmată de Marseieza și de imnul național român.

Se dau asigurări din surse demne de încredere că forțele armate române au primit ordinul de a începe ostilitățile cu sovieticii. La România s-ar desfășura în continuare negocieri cu Aliații; se consideră însă că s-ar fi ajuns la punctul final, căci România și-a oferit sprijinul Națiunilor Unite.

Din Basarabia, coloane rusești ar avansa fără să întîmpine rezistență. Lupte între germani și români ar fi în curs în portul Constanța, iar la frontiera ungărești ar avea loc unele ciocniri.

708

1944 august 24, Lisabona. Comentariul ziarului „O Século” în legătură cu noua poziție a României, după 23 August 1944.

A nova posição da Roménia

Fazem parte do Ministério os chefes liberais Bratiano e Maniu. A proclamação do rei Miguel diz que foram aceitas as condições de paz russas; será constituído novo governo nacional; a Roménia será aliada das Nações Unidas; a Roménia tomará conta da sua própria sorte e combaterá contra o inimigo. Os cidadãos devem reunir-se à volta do trono; é rejeitada a decisão de Viena.

474

As Nações Unidas garantiram a independência da Roménia

„Numa hora difícil para o nosso país—acrescenta—decidi, para salvação da Pátria, a cessação imediata das hostilidades com as Nações Unidas e convocó un governo de união nacional, para executar a vontade decidida da nação de concluir a paz com as Nações Unidas. A Roménia aceitou a armistício oferecido pela União Soviética, Grã-Bretanha e Estados Unidos da América. A partir dêste momento cessarão tôdas as hostilidades contra os exércitos soviéticos e o estado de guerra com a Grã-Bretanha e os Estados Unidos da América. As Nações Unidas garantiram a independência da Roménia. Quem quer que seja que se oponha à decisão que tomámos e que faço justiça pelas suas próprias mãos e inimigo da nossa nação. Ordem ao Exército e a toda a nação que combata por tôdas as formas a com todos os sacrifícios contra êle. Todos os romenos devem unir-se à volta do trono e do governo. Quem não apoia o governo e resistir à vontade da nação é traidor à Pátria. As Nações Unidas reconheceram a injustiça da imposição de Viena, nos termos da qual nos foi arrancada a Transilvânia. Ao lado dos Exércitos aliados e com o seu auxílio atravessaremos as fronteiras que nos foram impostas à força, em Viena”.

A última parte da transmissão era pouco clara, mas parece que o locutor disse que o futuro da Roménia dependia da coragem com que os romenos defendessem os seus direitos. „Conservemos a Roménia” — disse — sendo depois tocado o hino nacional romeno — (R).

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme, Portugalia, r. 20, c. 21; Biblioteca Națională din Lisabona, Departamentul presă națională, colecția ziarului „O Século”, anul 1944, luna august.

Noua poziție a României

Din guvern fac parte șefii liberali Brătianu și Maniu. Proclamația regelui Mihai anunță că au fost acceptate condițiile de pace rusești; va fi constituit un nou guvern național; România se va alia Națiunilor Unite; România își va lăsa soarta în propriile măini și va lupta împotriva inamicului. Cetățenii trebuie să se unească în jurul tronului; este respins Dictatul de la Viena.

Națiunile Unite au garantat independența României

Într-un ceas de cumpănă pentru țara noastră — se adaugă — am hotărît pentru salvarea Patriei încrearea imediată a ostilităților cu Națiunile Unite și convoc un guvern de uniune națională care să execute voința fermă a națiunii de a încheia pace cu Națiunile Unite.

România a acceptat armistițiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii. Din acest moment, încețează orice ostilitate împotriva armatelor sovietice, precum și starea de război cu Marea Britanie și Statele Unite ale Americii. Națiunile Unite au garantat independența României. Oricine s-ar împotrivi hotărârii pe care am luat-o și și-ar face singur dreptate este un dușman al neamului nostru. Ordin armatei și întregii națiuni să lupte prin orice mijloace și cu orice sacrificii împotriva lui. Toți români trebuie să se strângă în jurul tronului și al guvernului. Cel care nu va sprijini guvernul și se opune voinței poporului

este trădător al patriei. Națiunile Unite au recunoscut nedreptatea Dictatului de la Viena, prin care Transilvania ne-a fost răpită. Alături de armatele aliate și cu ajutorul lor, vom trece hotarele ce ne-au fost impuse prin forță la Viena¹.

Ultima parte a transmisiunii nu a fost suficient de clară, dar se pare că crainicul a spus că viitorul României depinde de curajul cu care români și vor apăra drepturile. „România va dăinui” — a supus el — după care a fost transmis imnul național român.

709

1944 august 24, Lisabona. **Știre din ziarul „O Século” privind proclamația adresată către țară de regele Mihai.**

O rei Miguel dirigu ao pais e ao
Exército uma proclamação a notificar ter sido
aceito o armistício

Londres 23 — A rádio de Bucareste transmitiu, esta noite, uma proclamação real, a aceitar as condições de paz russas, pouco depois das notícias de Nova York terem acrescentado que o novo Primeiro ministro é o general Konstantin Sanatesco.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Portugalia, r. 20, c. 20, Biblioteca Națională din Lisabona, Departamentul presă națională, colecția ziarului „O Século”, anul 1944, luna august.

Regele Mihai a adresat o proclamație către țară
și armată, anunțând acceptarea armistițiului

Londra, 23 — Radio București a transmis, în cursul nopții, o proclamație regală anunțând acceptarea condițiilor de pace rusești, puțin după ce știrile de la New York subliniau că noul prim-ministru este generalul Constantin Sănătescu.

710

1944 august 24, Washington. **Articol din ziarul american „The Evening Star”, apărut la Washington, privind ieșirea României din Axă și efectele acestui act asupra Germaniei.**

¹ Vezi textul original al Proclamației în documentul nr. 668.

Surrender of Romania

Not all the details are clear at the moment, but it is as definite as an exploding blockbuster that Romania — in a last minute act of contrition — has ousted the Antonescu regime, created a new government, deserted Hitler and set in motion events of decisive importance in Eastern Europe. The Russian offensive, driving directly upon Bucharest and the Ploesti oil fields, apparently has thus precipitated the inevitable.

According to a proclamation by young King Michael, Romania has not only surrendered to Russian and Allied terms but proposes, like post-Fascist Italy, to join the war against Germany as a co-belligerent on the side of the United Nations. And quite like Mussolini, Antonescu appears to be going with the stupefied Nazis in a futile effort to carry on as a shadow government to salvage some of Romanian wreckage for Hitler. But such Berlin-inspired measures are practically meaningless, being little more than the wild gestures of frightened and desperate improvisation. The big fact, the towering fact, is that Bucharest is no longer an Axis capital and that the troops who once did so much to help the Führer during his ill-fated adventure in Russia are now turning against him, a development about which he can do virtually nothing.

Romania's surrender does more than deprive the Nazis of their largest natural source of oil and of troops who have heretofore been of great help to them. It shatters the whole Balkan front and imperils whatever German forces are in Greece, Yugoslavia, Bulgaria, Hungary, Czechoslovakia and Southern Poland. Wholly apart from its effect on the fast-wavering Finns, this event must surely hasten the decision of the Bulgars and Hungarians to end their unhappy partnership with Berlin and thus speed up the day when Hitler will be obliged to fall back all the way into Germany, there to be pinned down until he is beaten to his knees or until some one does away with him to permit the capitulation of the Reich.

Taken together with the liberation of Paris and Marseille, with the relentless hammer blows being struck by the Red Army in the Baltic area, at the borders of old East Prussia and at the gates of Warsaw, the surrender of the Romanians thunderously illustrates the constantly accelerating disintegration of one of the blackest tyrannies ever to afflict mankind. We are at a moment in history freighted with immense and sensational potentialities. The war has reached a point where men are no longer optimistic or wishful, but merely reasonable, when they attune their ears expectantly for the final death rattle of Nazidom.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Xerografii S.U.A., ziarul „The Evening Star” din 24 august 1944, p. 7, col. 2.

Capitularea României

Nu sînt clare toate amânuntele clipei de față, dar tot atît de sigur ca explodarea unei bombe este că România — într-un act de penitență de ultimă oră — a înlăturat regimul Antonescu, a format un nou guvern, l-a părăsit pe Hitler și a pus în mișcare evenimente de importanță hotărî-

toare în estul Europei. Ofensiva rusă îndreptată în direcția Bucureștiului și a terenurilor petroliifere de la Ploiești se pare că a grăbit inevitabilul.

Conform proclamației dată de tinărul rege Mihai, România nu numai că a capitulat în fața condițiilor ruse și aliate, dar propune că și Italia post-fascistă să intre în război contra Germaniei, de partea Națiunilor Unite în calitate de cobeligerant. Și exact ca Mussolini, Antonescu pare să meargă împreună cu nazisti năuciți, într-un efort zadarnic, să continue ca un guvern fantomă, de a salva pentru Hitler ceea din ruinele României. Dar asemenea măsuri inspirate de Berlin sunt practic fără sens, aproape că niște gesturi sălbaticice dintr-o improvizație de groază și desperare. Faptul important, predominant, este că Bucureștiul a inceput să mai fie o capitală din cadrul Axei și trupele care odinioară au făcut atât de mult ca să-l ajute pe Führer în timpul nenorocoasei aventuri din Rusia s-au întors împotriva lui, o stare de fapt împotriva căreia el nu poate face practic nimic.

Capitularea României face mai mult decât să lipsească pe naziști de sursa lor cea mai mare de petrol și de trupele care odinioară le fuseseră de mare ajutor. Ea năruie întregul front balcanic și pune în pericol trupele germane din Grecia, Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia și Polonia de sud. În afară de efectul asupra finlandezilor ezitanții acest eveniment în mod sigur va grăbi hotărirea bulgarilor și ungurilor de a pune capăt asocierii lor nenorocite cu Berlinul și așa se va grăbi ziua cind Hitler va fi obligat să facă drumul înapoi spre Germania, unde să fie întuit pînă cind va fi ingenunchiat sau pînă cind cineva îl va lichida pentru a permite capitularea Reichului.

Luată împreună cu eliberarea Parisului și a Marsiliei, cu loviturile de ciocan date de Armata Roșie, fără milă, în zona Baltică, la granițele vechii Prusii de est și la porțile Varșoviei, capitularea românilor ilustrează dezintegrarea tot mai rapidă care se accelerează constant, a uneia dintre cele mai negre tiranii care a făcut să sufere vreodată omenirea. Sintem într-un moment din istorie încărcat de posibilități imense și senzaționale. Războiul a atins punctul unde oamenii nu mai sunt optimiști sau doritori, ci doar raționali, cind își încordează auzul care așteaptă ultimul strigăt de moarte al nazismului.

711

1944 august 25. Manifestul adresat țării de Partidul Social-Democrat prin care cheamă la luptă unită pentru înfăptuirea socialismului.

Partidul Social-Democrat a adresat țării
următorul manifest

Războiul pustitor pe care împotriva voinței unanime a poporului l-a dezlănțuit un guvern pus în slujba intereselor străine a luat sfîrșit.

După jertfe fără seamă, după ce au fost pierdute pe cîmpurile de bătălie sute de mii de vieți românești, după ce națiunea muncitoare a fost săracită și încătușată ani de zile în favoarea unei cliici de profitori și speculații, după ce orașele noastre au fost greu lovite prin bombardamentele

478

aeriene, după ce a fost secătuită avuția națională prin cheltuieli de război zadarnice, hotărirea de luptă a poporului muncitor de la orașe și sate a pus în sfîrșit capăt unei aventuri care împinsese țara pe marginea prăpastiei.

Încă de la inceputul războiului, Partidul Social-Democrat a înțeles să-și strîngă rîndurile pentru ca, împreună cu toate forțele muncitoarești, democratice și antihitleriste, să poată păsi la acțiunea hotărîtoare pentru pace, democrație și libertate.

Frontul unic pe care Partidul Social-Democrat l-a încheiat în spirit de frătească conlucrare proletară cu Partidul Comunist a fost primul pas. ...¹ care era chemată să impună prin luptă neînfricată voința adevărată a poporului român, Frontul Unic Muncitoresc, punindu-se astfel în fruntea luptei de salvare națională. Dar în acest front unic partidul nostru n-a văzut un vremelnic mijloc de acțiune, oricât de important ar fi el, ci primul pas hotărîtor spre unitatea organică a clasei muncitoare din România, pe care o dorește și o revendică cu ardoare întreaga suflare proletară, după aproape un sfert de veac de zadarnică și păgubitoare învrăjire.

După ce acțiunea de luptă a Frontului Unic Muncitoresc a fost întărită prin conlucrarea cu celelalte organizații de stînga, în frunte cu Uniunea Patriotică, s-a infăptuit în cele din urmă Blocul Național Democratic, alcătuit din Partidul Național-Liberal, Partidul Național-Tărănesc, Partidul Comunist și Partidul ...² și chemat să înlăture regimul de dictatură, să rupă relațiile cu Axa, să încheie armistițiul și să conducă țara spre pace, democrație și libertate.

Lupta acestui bloc a fost încununată de izbîndă și astăzi un guvern de lichidare a războiului și restabilirea libertăților publice a luat în mîinile sale puterea de stat. El trebuie să fie susținut de întreaga țară în această acțiune a sa.

Intrind în acest guvern, partidul nostru a înțeles să contribuie la salvarea țării pe care continuarea războiului ar fi dus-o la pieire sigură. Dar pacea care va veni și libertățile pe care datori sănsem să le cucerim și să le păstrăm nu însemnează decît cadrul în care se va desfășura adevărată acțiune a poporului nostru, care constituie însăși rațiunea lui de a fi: lupta poporului muncitor de la orașe și sate pentru completa desființare a exploatarii capitaliste, pentru infăptuirea socialismului.

MUNCITORI ȘI CETĂȚENI !

Tot ce a suferit și va suferi încă țara, este opera treeutului.

Nouă ne revine sarcina să salvăm ce se mai poate salva.

Războiul a lăsat răni adinei. Pacea ne va impune probleme și sarcini grele, pe care deși nu le-am provocat vom fi chemați să le tămăduim.

Salutăm cu însuflare amnistia generală care a deschis porțile închisorilor și lagărelor celor care au pătimit pentru ideile și idealul lor și cerem ca toate legiuirile și măsurile de încătușare ale trecutului regim să fie desființate cu aceeași repezicione. Regimul de teroare care a fost instaurat în fabrici prin militarizare și alte măsuri de excepție trebuie să înceteze imediat.

¹ Text ilizibil.

² Așa în text. Este vorba de P.S.D.

Dreptul de organizare sindicală al tuturor salariaților trebuie să fie deindeată asigurat, pentru ca muncitorimea de toate categoriile să poată duce în toată libertatea lupta pentru îmbunătățirea situației sale.

Sinistraților, victime ale războiului criminal, va trebui să li se asigure hrană, adăpost și muncă.

Egalitatea tuturor cetățenilor în fața legilor trebuie restabilită de îndată.

O dată cu anularea întregii legislații fasciste și hitleriste din ultimii ani, va trebui să se procedeze la tragerea la răspundere a tuturor criminalilor de război, a tuturor acelora care au oprimat și jefuit această țară, a tuturor acelora care s-au îmbogățit pe spinarea poporului prin speculă și corupție.

După atitia ani de incătușare a libertăților și de siluire a voinței populare, trebuie să se păsăt la instaurarea deplină a regimului democratic în România.

Hitlerismului, care se apără cu ultimele-i forțe, trebuie să i se dea lovitura de grație. Poporul român, luptând de acum înainte alături de națiunile libere ale lumii, în frunte cu Uniunea Sovietică, Anglia și Statele Unite ale Americii, luptă prin aceasta pentru însăși libertatea și independența sa în Europa viitoare.

Eliberarea Ardealului de nord, răpit prin dictatul fascist de la Viena, trebuie să fie răsplata imediată a acestei lupte românești. Jertfele și greutățile care ne mai așteaptă nu vor fi astfel zadarnice.

Alăturarea armatei de acțiunea forțelor politice antihitleriste a adus un ajutor prețios pentru izbînda cauzei. Salutăm armata română și dorim ca miine ea să fie o adevărată armată a poporului.

MUNCITORI, ȚĂRANI, CĂRTURARI !

O eră nouă a inceput. O Românie nouă, A VOASTRĂ, trebuie să fie făurită. Ea nu poate fi decât o Românie a socialismului, strins legată de celelalte națiuni care pășesc pe același drum și mai ales de marea Uniune Sovietică.

La luptă pentru acest ideal vă cheamă azi Partidul Social-Democrat. Muncitorilor care constituie vechile și credințioasele lui cadre să se alăture acum toate conștiințele muncitorești, toate conștiințele libere din această țară, toți cei ce trăiesc din truda lor cinstită.

Cărturarii care în vremurile trecute s-au ținut departe de socialism au datoria să ni se rălieze acum. Muncitori sunt și ei și împreună să luptăm pentru înfăptuirea idealului socialist.

Pentru prima dată în istoria socialismului român s-a înfăptuit în cursul acestui război înfrățirea pe terenul luptei comune a țăranilor cu muncitorii. Partidul Radical-Țăranist, înțelegind că salvarea țărănimii muncitoare stă în socialism, s-a alipit partidului nostru, formind un tot cu el, pentru a clădi împreună un mare partid al muncitorilor, țăranilor și cărturarilor care să aducă un aport temeinic partidului unic al clasei muncitoare, care va trebui să făurit.

Trăiaseă unitatea de acțiune muncitorească !

Trăiască pacea !

Trăiască victoria Națiunilor Unite !

Trăiește victoria democrației și socialismului din lumea întreagă !

Comitetul Executiv al Partidului
Social-Democrat

■ „Libertatea”, nr. 1, din 25 august 1944; *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 39 – 43.

712

1944 august 25, Moscova. **Telegramă a ambasadorului american la Moscova, Averell Harriman, către secretarul de stat, Cordell Hull, prin care transmite textul declarației Comisariatului poporului pentru Afaceri Externe al U.R.S.S. în legătură cu evenimentele din România.**

Moscow, August 25, 1944
Received August 25, 7 : 05 a.m.

3148. Statement of the People's Commissariat of Foreign Affairs.

In connection with the events in Rumania the Soviet Government deems it necessary to confirm its statement made in April 1944¹ that the Soviet Government has no intention to acquire any part of Rumanian territory or to change the existing social structure in Rumania or to infringe in any way upon the independence of Rumania. On the contrary the Soviet Government considers it necessary to establish, together with the Rumanian people, the independence of Rumania by freeing Rumania from the Fascist yoke.

The Soviet High Command believes if the Rumanian armies cease military action against the Red Army and if they join arm in arm with the Red Army in carrying on the war of liberation against the Germans for the freedom of Rumania or against the Hungarians for the liberation of Transylvania the Red Army will not disarm them will let them keep all their arms and will fully aid them in fulfilling this honorable task.

However the Red Army will be able to terminate hostilities on Rumanian territory only after the German armies in Rumania are liquidated. These have been the leaders in the enslavement and oppression of the Rumanian people.

Aid of the Rumanian armies to the Red Army troops in the liquidation of the German armies is the only means of quickly ceasing hostilities on Rumanian territory and for concluding an armistice with the Allied coalition by Rumania.

Harriman

■ *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966*, p. 193. The National Archives of the United States, Washington D.C. General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW/1939/8 – 2541.

3148. Declarația Comisariatului poporului pentru Afaceri Externe.

În legătură cu evenimentele din România, guvernul sovietic consideră necesar să întărească declarația sa din aprilie 1944¹ că guvernul sovietic nu are intenția să-și însușească vreo parte a teritoriului românesc sau să schimbe structura socială existentă în România sau să incalce în vreun fel independenta României. Din contră, guvernul sovietic consideră necesar să restabilească, împreună cu poporul român, independenta României, eliberind România de jugul fascist.

Înaltul Comandament sovietic consideră că dacă armatele române încețează acțiunea militară împotriva Armatei Roșii și dacă ele se alătură umăr la umăr Armatei Roșii în ducerea războiului de eliberare împotriva ungurilor pentru eliberarea Transilvaniei, Armata Roșie nu le va dezarma, ci le va lăsa să-și păstreze tot armamentul și le va ajuta întrutotul în îndeplinirea acestei nobile sarcini.

Totuși, Armata Roșie va putea să încezeze ostilitățile pe teritoriul românesc numai după lichidarea armatelor germane din România. Acestea au dus la înrobirea și oprimarea poporului român.

Ajutorul acordat de Armatele române Armatei Roșii în lichidarea armatelor germane este singurul mijloc pentru încetarea grabnică a ostilităților pe teritoriul românesc și pentru încheierea unui armistițiu între coaliția aliată și România.

Harriman

713

1944 august 25, Moscova. Declarație a comisarului pentru afaceri externe al U.R.S.S., Veaceslav Mihailovici Molotov, cu privire la poziția guvernului sovietic față de România în situația în care armata română întoarce armele împotriva cotoritorilor germani.

Une déclaration de Molotov

Moscou, 25 Août. — Molotov a fait la déclaration suivante à propos de la Roumanie :

En raison de l'évolution de la situation en Roumanie, le gouvernement de l'Union Soviétique estime de son devoir de réitérer la déclaration qu'il fit au mois d'Avril dernier et selon laquelle l'armée et le gouvernement soviétiques n'ont pas l'intention d'annexer quelque parcelle que ce soit du territoire roumain ou de changer le régime politique ou social de la

¹ Textul declarației guvernului sovietic a apărut în presa sovietică la 2 aprilie 1944; vezi și *Foreign Relations 1944*, volumul IV, p. 165—166. În volumul de față, doc. nr. 527, 1944, 2 aprilie, Moscova.

Roumanie ou de toucher à l'indépendance de la Roumanie ; au contraire, le gouvernement soviétique estime nécessaire de rétablir l'indépendance de la Roumanie en chassant les Allemands de son territoire ; le gouvernement soviétique désire que, coude à coude, l'armée roumaine et l'armée rouge libèrent la Roumanie. Le point de vue du haut commandement soviétique est le suivant : si l'armée roumaine prend les armes contre les envahisseurs allemands et, épaulé contre épaulé auprès de l'armée rouge, chasse l'Allemand de la Roumanie et les Hongrois de la Transylvanie, elle aura l'appui total de l'Union Soviétique ; c'est le vrai moyen pour la Roumanie d'obtenir la paix de la part des Alliés.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Franța, r. 142, c. 89; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, „L'Humanité”, samedi 26 Août 1944; *Foreign Relations of the United States*, Diplomatic Papers 1944, volumul IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 193

O declarație a lui Molotov

Moscova, 25 august : Molotov a făcut următoarea declarație în legătură cu România :

„Avind în vedere evoluția situației în România, guvernul Uniunii Sovietice socotește de datoria să să reînnoiască declarația pe care a făcut-o în luna aprilie potrivit căreia armata și guvernul sovietic nu au intenția de a anexa nici o parte din teritoriul român, oricare ar fi ea, sau de a schimba regimul politic sau social al României, sau să aducă vreo atingere independenței României ; dimpotrivă, guvernul sovietic consideră necesar să restabilească independența României, izgonindu-i pe germani de pe teritoriul acesteia ; guvernul sovietic dorește ca Armata Română și Armata Roșie, cota la cota, să elibereze România. Punetul de vedere al Înaltului Comandament sovietic este următorul : dacă armata română întoarce armele împotriva cotropitorilor germani și, umăr la umăr cu Armata Roșie, izgonește pe germani din România și pe unguri din Transilvania, ea va avea sprijinul total al Uniunii Sovietice ; acesta este cel mai bun mijloc pentru România de a obține pacea din partea Aliaților.”

714

1944 august 25, București. Radiogramă a general-locotenentului Alfred Gerstenberg, comandantul Luftwaffe din România, către Statul Major al conducerii Wehrmachtului, despre imposibilitatea recuceririi orașului București de către trupele germane și a execuției ordinului Führerului de a aresta guvernul format la 23 August.

483

Durchgabe VO Ag. Ausland bei Gen. Stb. 25.8., 12 Uhr

Att. Abt. Heer 25.8., 12,30 (Uhr), geh. Kds.

Funkspruch Genlt. Gerstenberg 25.8., 2.30 Uhr, an OKW/WFSt:

Lage in Bukarest sehr ernst. Stehen nur mit unzureichenden Kräften am Nordrand von Bukarest in Höhe von Flugplatz Baneasa (3 Km. SO Mogoshoia) und bis Nordrand Flugplatz Otopeni.

Nach zuverlässiger Meldung 26 Pz., 20 Pz. gemischten Typs, 10 Pzspähwagen, mehrere 8,8 cm Pak Sfl., dazu 4 000 Mann gut ausgerüstete Infanterie am 24.8.1944 abends unter Führung Panzergenerals Joneșcu auf Strasse von Cargoviste (sic !) in Bukarest eingetroffen. Angriff zur Wiedereinnahme der Stadt und Durchführung Führerbefehls ohne Zuführung schwerer Waffen und kampfkäftiger, kampferfahrener Truppen nach Flugplatz Otopeni zur Zeit nicht durchführbar. Ölgebiet ebenfalls umstellt. Noch keine Feindseligkeiten eröffnet, jedoch Abtransport der Produktion unterbunden.

Stadt Bukarest mit Schwerpunkt auf Königspalast und Ministerien sowie Ziele vor eigenen Stellungen mit 150 Einsätzen bei Tag und etwa 40 Einsätzen bei Nacht mit Kampf-, Schlacht- und Stukafliegereinsätzen mit guten Wirkung angegriffen.

Politischer Erfolg aus den o.a. Gründen nicht ausnutzbar.

Angesagte Verstärkung Generals Fuetterer noch nicht eingetroffen.

Bfh. d. Dt. Luftw. Rumänien Genlt. Gerstenberg

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilmie S.U.A., r. 59, T 77-883, c. 563402; Oberkommando der Wehrmacht, Wehrmachtführungstab, Amtsgruppe Ausland, dos. 988.

Transmisă de ofițerul de legătură al Grupului (pentru)

Străinătate pe lingă Statul Major, la 25 august, ora 12

Serviciul Atașați militari, 25 august, ora 12,30, Secret de comandament.

Radiogramă a general-locotenentului Gerstenberg, (din) 25 august, ora 2.30, către Comandamentul Suprem al Wehrmachtului/Statul Major al conducerii Wehrmachtului

Situația în București foarte gravă. Ne aflăm, doar eu forțe insuficiente, la marginea de nord a Bucureștiului, în linie cu aeroportul Băneasa (3 km. sud-est de Mogosoaia) și pînă la marginea de nord a aeroportului Otopeni.

Conform unei informări denumite de încredere, 26 tanuri, 20 blindate de diferite tipuri, 10 autoblindate de cercetare, mai multe autotunuri antitanc de 8,8 cm, precum și 4 000 oameni bine înarmăți din infanterie au sosit la București la 24 august 1944 seara, pe șoseaua dinspre Tîrgoviște, sub conducerea generalului de artilerie Joneșcu. Un atac pentru recucerirea orașului și executarea ordinului Führerului nu este realizabil în momentul de față, fără a se trimite la aeroportul Otopeni armament greu și trupe apte și cu experiență de luptă. Regiunea petroliferă (este), de ase-

menea, încercuită. N-au fost deschise încă ostilități, însă s-a strangulat transportarea producției.

Orașul București, cu centrul de greutate asupra palatului regal și ministerelor, precum și obiective din fața proprietelor poziții au fost atacate cu succes de 150 raiduri ziua și cca 40 raiduri noaptea, de către aviația de luptă, de asalt și Stuka.

Succes politic nu este de scontat, din motivele amintite mai sus.

Întăririle anunțate, ale generalului Fuettner, nu au sosit încă.

**Comandantul Luftwaffe germane din România,
general-locotenent Gerstenberg**

715

1944 august 25. Telegramă nesemnată către Statul Major al conducerii Wehrmachtului despre starea de alarmă ordonată la Budapesta în urma evenimentelor de la 23 August 1944 din România.

**Fernschreiber 1110 Eins NISSEN HOEI
Teigramm**

010352 25.8.44 1050

An OKW/WFSt/Ag. Ausland

**Mil. Att. Budapest meldet mit Nr. 498/44
GKDOS v. 24.8.44**

Der am 23.8.44 für Budapest vom Kommandeur Wehrmacht Kommandantur Gross-Budapest befohlene Alarmzustand (verstärkte Bereitschaft) war auf Grund vertraulicher Berichte vom Befehlshaber Sicherheitspolizei veranlasst. Gesandtschaft, Mil. Att. und Bev. General erhielten davon erst nachträglich Kenntnis und waren der Ansicht dass die Voraussetzungen dafür nicht unbedingt vorhanden waren. Alarmzustand blieb trotzdem aus Übungsgründen bestehen. Laut gemeinsamer Vereinbarung auch mit Befehlshaber Sicherheits-Pol. sollte darüber vorläufig nicht an vorgesetzte Dienststellen gemeldet werden. In den Abendstunden 23.8.44 kamen die ersten Nachrichten über veränderte Lage in Rumänien. In Befreiung heute Abend zwischen Gesandten, Chef Gen. St. D. Bv. Gen., Befehlshaber Sicherh. Pol., Luftattaché und Mil. Att. wurde der auf Grund des vorliegenden Eindeutigen Befehls OKW/WFSt an Bv. General den Alarmzustand auf ganz Ungarn auszudehnen, ohne dass die Voraussetzungen dafür als stärker erkannt werden können. In Budapest und im ganzen Lande völlige Ruhe.

485

Fr. H. West hat:

Att. Abt. Heer-OKW/WFSt/Ag Ausland
Roem. 1 A Nr. 1864/44, G. Kdos v. 25.8.44

WFSt/Ag Ausland

25.8.44

Nr. 2123/44 gKdos Ausland II 8A3

1) Abschriftlich an

RSHA/Mil. Amt

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 59, T 77—883, c. 5631656—657; OKW, Wehrmachtführungsstab, Amtsgruppe Ausland, OKW/988.2.

Telegraf

Telegramă 1110

1 NISSEN HOEI

010352, 25 august 1944, 10,50

Către

Comandamentul Suprem al Wehrmachtului

Statul Major al conducerii Wehrmachtului

Grupul de Armate Străinătate

Atașatul militar de la Budapesta transmite

cu nr. 498/1944 din 24 august 1944

Secret de comandament

Alarma ordonată la 23 August 1944 la Budapesta de către șeful Comandaturii Wehrmachtului din Budapesta (intensă stare de pregătire de luptă) a fost determinată de rapoartele confidențiale ale șefului Siguranței. Legația, atașatul militar și generalul imputernicit au luat cunoștință despre aceasta numai ulterior și au fost de părere că nu au existat neapărat condiții presante pentru aceasta. Starea de alarmă a rămas totuși în picioare din motive de adaptare. Potrivit înțelegerii comune inclusiv cu șeful Siguranței deocamdată n-ar trebui să fie informate serviciile superioare despre aceasta. În orele serii lui 23 August 1944 au sosit primele stiri despre situația schimbată din România. La discuția de astă seară dintre ministrul plenipotențiar, șeful Statului Major al generalului german imputernicit, șeful Siguranței, atașatul aero și atașatul militar s-a convenit, în baza prezentului ordin clar al Comandamentului Suprem al Wehrmachtului/Statul Major al conducerii Wehrmachtului către generalul imputernicit, că starea de alarmă să se extindă asupra întregii Ungariei, fără ca condițiile pentru aceasta să fi fost recunoscute ca fiind mai presante. Liniște deplină la Budapesta și în întreaga țară.

Armate Străine Vest

Secția Atașați/Armata de uscat — Comandamentul Suprem al Wehrmachtului/Statul Major al conducerii Wehrmachtului/Grupul de Armate Străinătate, Roem. 1A nr. 1864/44, secret de comandament din 23 August 1944.

25 august 1944

716

1944 august 25. Informare a Ministerului de Externe al Germaniei despre influența evenimentelor de la București asupra Finlandei.

WFSt/Ag Ausland
Nr. 2120/44 g Kdos Ausl. II A 1

O.U. den 25.8.1944

Unterrichtung aus Ausw. Amt
25.8. mittags

[...]¹
Nachtrag 16,00 Uhr
Finnland

a) Vorgänge in Rumänien hätten in Finnland tiefen Eindruck gemacht. Ob und wie weit Friedensneigungen hierdurch gefördert würden, sei noch nicht zu übersehen. Politische Kreise seien sich grundsätzlich Unterschieds sowj. Stellung zu Finnland und Rumänien bewusst (vergleiche seinerzeitige Unabhängigkeitserklärung Molotows an Rumänien)².

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilme la Alexandria/Virginia, r. 65, T 77-906, c. 5660595-596; Oberkommando der Wehrmacht, OKW/1137.

Statul Major al conducerii
Wehrmachtului, Grup de
Armată Străinătate
Nr. 2120/44 secret de comandament
Străinătate. II A1

25 august 1944

Informare de la
Ministerul de Externe
25 august, la amiază

[...]¹
Completare la ora 16,00
Finlanda

a) Evenimentele din România au produs o impresie profundă în Finlanda. Dacă și cit de mult au fost încurajate, prin aceasta, năzuințele de pace, încă nu ne putem da seama. Cercurile politice sunt conștiente de deosebirea de principiu a poziției sovietice față de Finlanda și România (vezi declarația de independență a lui Molotov către România)²

¹ Informații privind situația la București, Cluj, Brașov; situația în Ungaria, Bulgaria.

² Este vorba de declarația din 2 aprilie 1944.

1944 august 25, Ankara. Notă a ministrului român în Turcia, Alexandru Crețeanu, către Ambasada americană la Ankara prin care anunță îndepărarea guvernului Antonescu și crearea unui guvern de unitate națională.

1564, August 25, 6 p.m.

Ankara

Dated August 25, 1944
Received 1:27 a.m. 26th

The Embassy has received the following note from the Romanian Minister in Ankara :

„Under instructions from my Government I have the honor to request you to inform the Government of the United States that the King of Rumania has divested of his functions on August 23, 1944 the Government of Marshal Antonescu and has appointed as President of the Council of Ministers General Constantin Sanatescu.

The new Government has a character of national union through the participation of the chiefs of the four political parties which constituted the Democratic National Bloc : Iuliu Maniu, Constantin Brătianu, Lucrețiu Pătrășcanu and Titel Petrescu.

The new Government has decided to sign immediately an armistice and to proceed with the aid of all forces of the country to completely eliminate all the Germans who are on Romanian territory”.

Steinhardt

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 630, c. 604; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) no. 871.01/8-2511.

1564, 25 august, 6 p.m.

Ankara

Datată 25 august 1944
Primită 1:27 a.m. pe 26

Ambasada a primit următoarea notă de la ministrul român la Ankara :

„Potrivit instrucțiunilor guvernului meu, am onoarea să vă rog să informați guvernul Statelor Unite că regele României a dezin din funcție, la 23 August 1944, guvernul mareșalului Antonescu și a numit ca președinte al Consiliului de Miniștri pe generalul Sănătescu.

Noul guvern are un caracter de Uniune națională prin participareașefilor celor patru partide politice care constituie Blocul Național Democrat : Iuliu Maniu, Constantin Brătianu, Lucrețiu Pătrășcanu și Titel Petrescu.

Noul guvern a hotărât să semneze imediat un armistițiu și să treacă cu toate forțele țării la izgonirea completă a tuturor germanilor afiați pe teritoriul românesc”.

Steinhardt

1944 august 25, Cairo. Telegramă a șefului de afaceri al S.U.A. pe lîngă guvernele iugoslav și grec în exil, Harold Shantz, către secretarul de stat, Cordell Hull, privind cererea conținută într-un mesaj al regelui Mihai, adresat prin Șirbei Aliatilor, ca forțele acestora să bombardeze în ziua de 26 august cîteva centre importante din România și Ungaria.

Cairo, August 25, 1944, 10 a.m.
Received August 25, 10 a.m.

Yugos 136. Message from King Michael for Stirbey received by Cretzeanu 8:30 p.m. Wednesday, 23rd, shortly before proclamation of break with Axis, states that in view of decisive action which will take place in Romania on Saturday August 26 he requests, in conformity with promise of General Wilson a massive bombardment of numerous specified places in Romania and Hungary.

This message, which was received here and sent to AFHQ¹ Caserta yesterday, makes it appear that Rumanian break was planned for tomorrow and that events forced prior action.

De Chastelain and two Rumanian staff officers reached Ankara yesterday.

Repeated to Murphy as number 15 and to Moscow.

Shantz

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 1069: The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/8-2544. Publicat și în *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966*, p. 194-195.

Cairo, 25 august 1944, 10 a.m.
Primită la 25 August, 10 a.m.

Yugos 136. Un mesaj al regelui Mihai pentru Șirbei primit de Crețeanu miercuri 23, la 8,30 p.m., cu puțin înainte de anunțarea publică a desprinderii de Axă, afirmă că avind în vedere acțiunea decisivă care va avea loc în România sâmbătă 26 august el cere, în conformitate cu promisiunea Generalului Wilson, un bombardament masiv asupra a numeroase puncte specificate din România și Ungaria.

Acest mesaj, care a fost primit aici și trimis la Statul Major al forțelor aliate¹ la Caserta ieri, dovedește că desprinderea României era planificată pentru mîine și că evenimentele au anticipat acțiunea.

De Chastelain și încă doi ofițeri români de Stat Major au sosit ieri la Ankara.

Repetată pentru Murphy sub numărul 15 și la Moscova.

Shantz

¹ AFHQ – Allied Forces Headquarters.

1944 august 25, Cairo. Telegramă a șefului de afaceri al S.U.A. pe lîngă guvernele iugoslav și grec în exil la Cairo, Harold Shantz, către secretarul de stat, Cordell Hull, privind un mesaj venit din partea regelui Mihai în care anunță demiterea guvernului Antonescu.

Cairo, August 25, 1944, 5 p.m.
Received August 25, 1:36 p.m.

Yugos 139. Crețeanu yesterday gave British a message he received from Niculescu-Buzesti instructing him in name of King to inform British, American and Soviet Governments that on August 23 the King dismissed the Government of Marshal Antonescu and named General Sanatescu Premier of a Government of National Union including the leaders of four parties comprising the National Democratic bloc and Grigore Niculescu-Buzesti as Foreign Minister.

Message adds that the new Government intends to sign armistice at once and asks that, since events planned for 26th took place on the 23rd, the bombing requested for tomorrow (see my Yugos 136¹) be done immediately.

Repeated to Murphy as No. 18, to London as No. 7, to Moscow and to Ankara.

Shantz

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 1072; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/8-2544. Publicat și în *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Romania, Washington, 1966*, p. 195.

Cairo, 25 august 1944, 5 p.m.
Primită la 25 august 1944, 1,36 p.m.

Yugos 139. Crețeanu a înmînat britanicilor un mesaj pe care-l promise de la Niculescu-Buzău, dindu-i, în numele regelui, instrucțiuni să informeze guvernele britanic, american și sovietic că la 23 august regele a demis guvernul maresalului Antonescu și l-a numit pe generalul Sănătescu în funcția de premier al guvernului de unitate națională, cuprindând lideri a patru partide formînd Blocul Național Democratic și cu Grigore Niculescu-Buzău în funcția de ministru de externe.

Mesajul adaugă că noul guvern intenționează să semneze imediat armistițiul și cere ca, întrucât evenimentele proiectate pentru data de 26 au avut loc pe 23, bombardamentul solicitat pentru miine (vezi *telegrama* mea Yugos 136¹) să fie efectuat imediat.

Repetat pentru Murphy sub nr. 18, la Londra sub nr. 7, la Moscova și la Ankara.

Shantz

¹ Doc. nr. 718, 1944, august 25, Cairo.

1944 august 25 (Cairo). Telegramă trimisă de Ambasada britanică de la Cairo la Foreign Office privind mesajul lt. colonelului de Chastelain privind evenimentele imediat următoare zilei de 23 August.

From Cairo (Resident Minister's Office) to Foreign Office

No. 1965

25th August 1944

Most immediate

My telegram No. 1959

Top Secret

Following message has been received from Lieutenant Colonel de Chastelain :

"a) Credit of Roumania's complete change of (leaders) goes to the King, who planned this coup d'état for August 26th but took advantage of unexpected opportunity to arrest Marshal Antonescu and the entire Government in the Palace.

b) Maniu did not come to the Palace so I did not see him. The King expressed dissatisfaction at the persistent delays in tactics of all political leaders claiming to have laid the basis of this scheme on February 1st.

c) Marshal Antonescu yesterday called in Fielderman ¹ and asked him (to use) his influence with Anglo-American view (their) sending missions to (?Roumania) in the event of Red occupation.

d) The King begs us to bomb German targets near kilometre 13 just beyond Jilava village on the right road towards Giurgiu and those mentioned in (grp. undec) 891/92.

e) The position when I left Bucharest 0500 hours today : Germans had occupied Giurgiu, Galatzi and Turda post and telephone (offices) and Bucharest—Ploiesti Road at Otopeni. At 2 a.m. the Prime Minister called Hansen to the Palace and requested him to withdraw troops from these places immediately as (otherwise) he would be obliged to take armed action. Hansen agreed.

f) A little sporadic shooting in Bucharest but complete quiet when I left.

g) Entire ex-Government under guard in the Palace and complete orders received by all military commanders to resist all actual German aggression Roumanian units being concentrated in Bucharest area.

h) Popular feeling strongly in favour of immediate action against the Germans.

i) The King again asks if it would be possible to land free (sic) airborne brigades near Bucharest and in any event requests urgent supplies of automatic arms and antitank guns. If acceptable I shall furnish details of dropping area.

j) The King has made effort contact me in prison but failed —"

Foreign Office please pass to Caserta as my telegram No. 73 most immediate.

(Repeated to Caserta telegram No. 462).

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Anglia, r. 407, c. 15-16; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371) vol. 44005, f. 116-117.

De la Cairo (Biroul Ministrului rezident), către Foreign Office

Nr. 1965

25 august 1944

Foarte urgent

Telegrama nr. 1959

Strict secret

A fost primit următorul mesaj de la lt. colonel de Chastelain :

„a) Responsabilitatea pentru schimbarea completă a conducerii românești ii revine regelui, care a planificat această lovitură de stat pentru 26 august, dar a profitat de ocazia neașteptată de a aresta pe mareșalul Antonescu și întregul guvern la palat.

b) Maniu nu a venit la Palat, incit nu l-am văzut. Regele și-a exprimat nemulțumirea față de intărzierile constante de tactică ale tuturor conducătorilor politici care pretind că au pus bazele acestui plan pe data de 1 februarie.

c) Mareșalul Antonescu l-a invitat ieri pe Fielderman¹ și i-a cerut (să-și folosească) influența pe lingă anglo-americani în vederea trimiterii de misiuni în (România) în eventualitatea ocupației Roșii.

d) Regele ne roagă să bombardăm obiectivele germane de lingă kilometrul 13, chiar dincolo de satul Jilava pe drumul spre Giurgiu și acelea menționate în (grup neidentificat) 891/92.

e) Cind am plecat din București la ora 5 astăzi poziția era : Germanii ocupaseră oficiile de poștă și telefonice de la Giurgiu, Galați și Turda și drumul București-Ploiești la Otopeni. La 2 a.m. prim-ministrul l-a chemat pe Hansen la palat și i-a cerut să-și retragă imediat trupele din acele locuri deoarece altfel va fi obligat să treacă la acțiune armată. Hansen a fost de acord.

f) Împușcături sporadice în București, dar era complet liniște cind am plecat.

g) Fostul guvern este în intregime sub pază la palat și s-au primit ordine complete de către toți comandanții militari de a rezista la agresiunea germană efectivă, unitățile românești fiind concentrate în zona Bucureștiului.

h) Sentimentul popular inclină puternic în favoarea unei acțiuni imediate împotriva germanilor.

i) Regele cere din nou, dacă ar fi posibil, să se parașuteze liber (sic !) brigăzi aeropuțate lingă București și în orice caz cere urgent livrări

¹ Dr. W. Fielderman, președintele Asociației evreilor din România.

de arme automate și tunuri antitanc. Dacă se acceptă voi furniza detalii despre zona de parașutare.

j) Regele a făcut eforturi să ia contact cu mine în inchisoare dar nu a reușit".

Foreign Office vă rog trimiteți telegrama mea nr. 73 la Caserta cît mai urgent.

(Repetat la Caserta telegrama nr. 462).

721

1944 august 25, New York. Articol din ziarul american „The New York Times” referitor la hotărîrea României de a ieși din Axă, reacția lui Hitler și însemnătatea retragerii României pentru soarta întregului război.

Battleground in Rumania

For the second time in this war proof is being given that it is much easier to make an alliance with Hitler than to break one. The Italians have had that experience in rich measure. It was no trouble at all for them to enter the German friendship. They were received with open arms and large acclaim. But when, just about a year ago, they found that they had had enough of this partnership, and decided to break it off, Hitler had other ideas. He refused to recognize the dissolution of the alliance, created a puppet government of his own in Italy and reinforced his troops on Italian soil.

Something of the same sort is now happening in Rumania, second member of the Axis to decide that war does not pay. Rumanian troops have been squandered lavishly by Hitler in his disastrous Russian campaigns. For a long time war weariness has been increasing. On Wednesday the peace parties succeeded in overthrowing the pro-Nazi dictatorship of Hitler's friend, Antonescu. Young King Michael, until recently virtually a prisoner of the German Gestapo, broadcast to his people the sudden announcement that terms of an armistice offered by the Allies has been accepted.

Hitler's reaction to this news has followed the pattern of his activities in Italy. The Bucharest Government which dared to make peace is bitterly denounced as "criminal" and "traitorous". A new puppet government with Hitler's blessing has suddenly appeared, and the German radio is beseeching all Rumanians to obey it. German troops, hitherto in Rumania as "friends" and "allies" now threaten to make war upon Rumanian troops who obey the King.

Unless Hitler was prepared to throw up the sponge entirely — an act which is apparently still a long way off — something of this kind was surely to have been expected. For the control of Rumanian soil is of utmost importance to him. It supplies him with oil, the most indispensable of all war materials. No precise estimate, of course, is available, but it is believed that between one-fourth and one-third of all Germany's

oil, natural and synthetic, comes from the great Rumanian fields at Ploesti. Loss of this supply would be a serious and perhaps even a crippling blow.

In these circumstances Rumania seems certain to become a battlefield between the Germans, fighting to hold at least enough of the country to protect Ploesti, and the Russians, advancing in two columns from the east. Whatever the immediate course of this battle, the prospects of Allied success has obviously been improved greatly by the events of the last few days. For the break between Hitler and Bucharest means, at the very least, that there will be no "regular" Rumanian troops to offer resistance to the Russians in the east, and that new demands will be made upon the dwindling reserves of the German Army. History may well note the defection of Rumania as one of the decisive events of the whole war.

■ Arhivele Statului București, colecția Xerografii S.U.A.; ziarul „The New York Times”, Friday, August 25, 1944, p. 12, col. 3.

Cimp de luptă în România

Pentru a doua oară în acest război s-a dovedit că este mult mai ușor de a face o alianță cu Hitler decât de a o rupe. În mare măsură italienii au avut această experiență. Nu a fost o problemă pentru ei să devină partenerii Germaniei. Ei au fost primiți cu brațele deschise și vîi aclamații. Dar cînd, chiar acum aproape un an, au constatat că avuseseră destule neajunsuri datorită acestei alianțe și au decis să o rupă, Hitler a avut alte opinii. El a refuzat să recunoască dizolvarea alianței, a creat un guvern marionetă în Italia și și-a întărit trupele aflate pe pămîntul Italiei.

Ceva de genul acesta se întimplă acum în România, cel de-al doilea membru al Axei care decide că acest război nu merită să fie purtat. Trupe române au fost risipite cu largheițe de Hitler în dezastruoasele campanii rusești. Oboseala unui război îndelungat se accentua din ce în ce mai mult. Miercuri, partidele pacifiste au reușit să înlăture dictatura pronazistă a prietenului lui Hitler, Antonescu. Tânărul rege Mihai, pînă nu demult un adevărat prizonier al Gestapoului german, a transmis prin radio poporului său știrea neașteptată că termenii unui armistițiu propus de Aliați au fost acceptați.

Reacția lui Hitler la această știre s-a călăuzit după modelul acțiunilor sale din Italia. Guvernul din București care a îndrăznit să facă pace este crunt condamnat ca fiind „trădător” și „criminal”. Un nou guvern marionetă, cu binecuvîntarea lui Hitler, a apărut dintr-o dată, iar postul de radio german solicită tuturor românilor să i se supună. Trupele germane aflate în România, pînă în prezent ca „prietene” și „aliate”, amenință acum să lupte împotriva trupelor române care se supun regelui.

Dacă Hitler nu este gata să se declare total învins — un act pînă la care mai este, după cît se pare, cale lungă — ceva de genul acesta sigur era de așteptat. Căci controlul asupra teritoriului românesc este de cea mai mare importanță pentru el. Din el se aprovizionează cu petrol, cel mai indispensabil material de război. Desigur, nu există estimări precise, dar se crede că ceva între o pătrime și o treime din petrolul

german, natural și sintetic, provine din importantele terenuri petrolifere românești de la Ploiești. Pierderea acestei surse va fi o lovitură serioasă și, probabil, chiar paralizantă.

În aceste împrejurări, pare cert că România va deveni un cimp de bătălie între germani, care luptă să mențină cel puțin o parte suficientă a țării, încit să apere Ploieștiul, și ruși, care avansează pe două coloane din est. Oricare ar fi rezultatul imediat al luptei, perspectivele de succes ale Aliaților au crescut considerabil ca urmare a evenimentelor din ultimele cîteva zile, căci ruptura dintre Hitler și București înseamnă, cel mai puțin, că nu vor exista trupe românești „regulate” care să opună rezistență rușilor în est și că noile cereri vor fi satisfăcute pe seama rezervelor micșorate ale armatei germane. Istoria poate consemna, pe bună dreptate, retragerea României ca unul dintre evenimentele decisive ale întregului război.

722

1944. august 25, Londra. Articol al corespondentului la Londra al Agenției Associated Press, preluat de ziarul american „The New York Times”, referitor la propunerile Uniunii Sovietice de a acorda ajutor României în acțiunea de eliberare a țării.

Russia offers way to help Romania

London, Friday, Aug. 25 ((AP)¹ — Russia called upon Rumania today to send her armies against the Germans “hand in hand with the Red Army for the liberation of Rumania” and fixed this as the price of an armistice with the Allies.

In the first official reply from an Allied Government to Rumania's announced decision to accept Allied peace terms, the Soviet Government said that if the Rumanian troops stopped fighting the Russians and turned on the Germans “or against the Hungarians for the liberation of Transylvania”, then the Red Army “will not disarm them, will keep completely intact for them their equipment and help them in this honorable duty”.

Disavows Territorial Arms

Russia disavowed entirely any desire to acquire Rumanian territory in the statement, issued by the People's Commissariat for Foreign Affairs and broadcast by the Moscow radio. The statement, recorded by the Soviet monitor, contained no direct reference to the proclamation by King Michael of Rumania on Wednesday, but it answered the youthful monarch plainly by declaring :

“The assistance of the Rumanian troops to the Red Army troops in the task of liquidating the German troops is the only means of speedy

discontinuation of military operations on Rumanian territory and of the conclusion of an armistice between Rumania and the coalition of the Allies".

In effect this meant that, despite King Michael's proclamation, a state of war continues to exist between Rumania and Russia, Great Britain and United States.

No statement has yet been made by the British and American Governments, and in London diplomatic sources disclosed that Rumania's sudden capitulation came as a bolt from the blue to Britain. Since there had been no recent consultation, it was believed Rumania was moving now to accept what Prime Minister Churchill described as the "generous terms" offered six month ago.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Xerografii S.U.A., ziarul „The New York Times”, Friday, August 25, 1955, p. 6, col. 6.

Rusia propune o cale de a ajuta România

Londra, vineri — 25 august (AP)¹

Rusia a făcut astăzi apel la România să-și trimită armatele împotriva germanilor „umăr la umăr cu Armata Roșie pentru eliberarea României” și a stabilit ca acesta să fie prețul armistițiului cu Aliații.

În primul răspuns oficial al unui guvern aliat, la decizia anunțată de România de a primi condițiile de pace ale Aliaților, guvernul sovietic a spus că dacă trupele române încetează lupta împotriva rușilor și intore armele împotriva germanilor „sau împotriva ungurilor pentru eliberarea Transilvaniei”, atunci Armata Roșie „nu le va dezarma, va menține intact echipamentul lor și le va ajuta în această misiune nobilă”.

„Rusia” nu nutrește pretenții teritoriale.

Rusia a dezavuat total orice dorință de a dobîndi vreun teritoriu românesc, în declarația dată publicității de Comisariatul poporului pentru afaceri externe și transmisă de radio Moscova. Declarația transmisă de postul sovietic nu conținea nici o referire directă la proclamația de miercuri a regelui Mihai al României, dar ea îi răspunde întru totul tînărului monarh afirmînd :

„Ajutorul dat de trupele române trupelor Armatei Roșii în misiunea de lichidare a trupelor germane este singurul mijloc de a grăbi încetarea operațiunilor militare pe teritoriul României și de a încheia un armistițiu între România și coaliția Aliaților”.

De fapt, aceasta însemna că, în ciuda proclamației regelui Mihai, o stare de război continuă să existe între România și Rusia, Marea Britanie și Statele Unite.

Guvernele britanic și american nu au făcut încă nici o declarație, iar la Londra surse diplomatice au dezvăluit că neașteptata capitulare a României a venit pentru Marea Britanie ca un fulger din senin. Întrucît în ultima vreme nu au mai avut loc consultări, se credea că România era pe cale de a accepta ceea ce primul ministru Churchill afirmase a fi „condiții generoase”, oferite acum șase luni.

¹ AP — Agenția americană de știri Associated Press.

1944 august 25, Basel. **Articol din ziarul elvețian „National Zeitung” despre implicațiile actului de la 23 August asupra Finlandei.**

Rückwirkungen auf Finnland

Stockholm, 25 August .Der Abfall Rumäniens hat in Helsinki tiefen Eindruck hervorgerufen. Die finnischen Zeitungen veröffentlichen die Nachricht unter Riesentiteln. Sie unterstreichen, dass der Entscheid Rumäniens für Finnland von grosser Bedeutung sei.

Die offiziellen finnischen Kreise in Stockholm erklären, dass der Schritt Rumäniens auf Helsinki starken Einfluss haben könne. Beim Vergleich der Lage Rumäniens mit derjenigen Finnlands wird gesagt, dass der Zusammenbruch der Front in Bukarest zu einer schnellen Entwicklung geführt habe. Marschall Mannerheim habe im Hinblick auf die festgefügten finnischen Verteidigungsanlagen mehr Zeit zur Verfügung. Das gebe der Bevölkerung blindes Vertrauen.

Der finnische Gesandte Gripenberg hat Stockholm am Donnerstagvormittag verlassen, um in Helsinki wichtige Besprechungen zu führen.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Elveția, r. 4, c. 221.

Repercusiuni asupra Finlandei

Stockholm, 25 august. Căderea României a suscitat o adincă impresie la Helsinki. Ziarele finlandeze publică știrea sub titluri uriașe. Ele subliniază că hotărîrea României este de mare importanță pentru Finlanda.

Cercurile oficiale finlandeze din Stockholm declară că pasul României poate avea o puternică influență asupra Helsinki-ului. Comparindu-se situația României cu cea a Finlandei, se afirmă că prăbușirea frontului la București a dus la o evoluție rapidă. Mareșalul Mannerheim dispune în acest moment de mai mult timp ținindu-se cont de lucrările de apărare finlandeze bine îmbinate. Aceasta dă populației o incredere de nestrămutat.

Ministrul plenipotențiar finlandez Gripenberg a părăsit joi dimineață Stockholmul, pentru a purta discuții importante la Helsinki.

1944 august 25, Paris. **Articol din ziarul „Le Figaro” referitor la semnificația actului de la 23 August.**

Vendredi, 25 Août 1944

La Roumanie se range aux côtés des Alliés

La Roumanie a pris la seule décision qui fût susceptible de limiter, dans la mesure du possible, l'étendue des dégâts que lui vaut la politique d'inféodation à l'Allemagne du maréchal Antonesco. Ce dernier a fui en

Allemagne¹, laissant son pays dans une situation dramatique. Avec énergie, les hommes d'Etat roumains restés conscients des intérêts permanents de leur patrie ont renversé la vapeur. Ils ont accepté les conditions d'armistice imposées par la Russie — et on assure que celles-ci sont généreuses. Ils se sont même rangés aux côtés des Alliés. On pense que la Roumanie va tourner ses efforts contre son vieil ennemi et voisin hongrois. Le sort de la Transylvanie est en jeu.

Le chef actuel du gouvernement roumain est le général Tanacesco². C'est un chef militaire brillant, sans aucune nuance politique, qui fut un moment ministre de la Guerre sous le règne du roi Carol et qui, pendant la campagne de Russie, s'est particulièrement distingué à la tête de l'armée roumaine qui opérait devant Stalingrad.

A côté de lui, nous retrouvons les noms bien connus et familiers de M. Maniu et de M. Bratiano, c'est-à-dire les chefs des grands partis libéral et national-paysan qui pendant si longtemps ont dominé la politique roumaine et assuré la grandeur du pays. Les sociaux démocrates et les communistes font également partie de la nouvelle coalition gouvernementale, mais ces deux derniers partis représentent en Roumanie des forces actuellement peu nombreuses.

La Roumanie s'était politiquement associée à l'Axe au moment où il semblait que l'Allemagne et l'Italie fasciste avaient gagné la guerre. Cependant, dès cet instant, il lui fallait payer d'un lourd tribut territorial cette entrée dans le camp des puissances de l'Axe. Elle sortait profondément mutilée de l'arbitrage Ribbentrop-Ciano d'août 1940 et, pour comble d'humiliation, il lui fallait témoigner sa gratitude et son contentement aux alliés qui venaient de la dépouiller au bénéfice de la Hongrie ! Un an plus tard elle s'associait à l'Allemagne pour déclarer la guerre à l'U.R.S.S.

Il est trop tôt pour mesurer toutes les conséquences du renversement que vient d'effectuer la Roumanie. C'est en tout cas un événement d'une portée considérable et qui assène au IIIe Reich un coup des plus sensibles. D'abord parce qu'il prive définitivement celui-ci des dernières ressources en pétrole qu'il pouvait encore en tirer ; ensuite parce qu'il n'est pas possible que les autres Etats satellites, Hongrie, Bulgarie, ne se sentent pas à leur tour entraînés dans la catastrophe qui d'ores et déjà a commencé pour le IIIe Reich et ne cherchent par conséquent à s'en retirer le plus vite possible.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Franța, r. 142, c. 73–74; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, „Le Figaro”, Août 25 1944.

Vineri, 25 august 1944

România se alătură Alianților

România a luat unica hotărire susceptibilă să limiteze, în măsura posibilului, dimensiunile pagubelor pe care le pricinuiește politica de înfeudare față de Germania (promovată) de mareșalul Antonescu. Acesta din urmă a fugit în Germania¹, lăsându-și țara într-o situație dramatică. Cu energie, oamenii de stat români care au rămas conștienți de interesele

¹ Evident informație eronată. Antonescu și principaliii săi colaboratori au fost arestați.

fundamentale ale patriei lor au schimbat tactica. Ei au acceptat condițiile armistițiului impus de Rusia și se afirmă că acestea sunt generoase. S-au alăturat chiar Aliaților. Se crede că România își va îndrepta eforturile împotriva vechilor săi dușmani și vecini unguri. Soarta Transilvaniei este în joc.

Actualul șef al guvernului român este generalul Tănărescu ². Este un strălucit conducător militar, neapărținând nici unei orientări politice, care a fost un timp ministru de război sub domnia regelui Carol și care, în timpul campaniei din Rusia, s-a remarcat în mod deosebit în fruntea armatei române care a operat în fața Stalingradului.

Alături de el, întâlnim numele cunoscute și familiare ale domnilor Maniu și Brătianu, respectiv șefii marilor partide Liberal și Național-Tărănesc, care timp îndelungat au dominat politica română și au asigurat prestigiul țării. Social-democrații și comuniștii fac, de asemenea, parte din noua coaliție guvernamentală, dar aceste două partide reprezintă în România forțe, în acest moment, puțin numeroase.

România s-a alăturat, din punct de vedere politic, Axei în momentul în care se părea că Germania și Italia fascistă aveau să cîștige războiul. Dar, din acest moment, a trebuit să plătească un greu tribut teritorial pentru această intrare în tabăra puterilor Axei. A ieșit profund mutilată de arbitrajul Ribbentrop-Ciano din august 1940 și, culmea umilinței, a trebuit să-și exprime gratitudinea și mulțumirile față de Aliați, care au jefuit-o în folosul Ungariei ! Un an mai tîrziu, ea s-a alăturat Germaniei pentru a declara război Uniunii Sovietice.

Este prematur să evaluăm toate consecințele pe care le poate avea răsturnarea de situație produsă de România. În orice caz este un eveniment de mare importanță care a dat una din cele mai sensibile lovitură celui de-al III-lea Reich. În primul rînd, pentru că îl lipsește definitiv de ultimele resurse de petrol de care ar mai fi putut profita. În al doilea rînd, pentru că ar fi imposibil ca celelalte state satelite, Ungaria și Bulgaria, să nu fie și ele antrenate în catastrofa care a și început pentru cel de-al III-lea Reich și din care, în consecință, să nu caute să se retragă cit mai repede posibil.

725

1944 august 25, Basel. Articol din ziarul elvețian „National Zeitung”, redînd comentariile presei engleze despre efectele acțiului de la 23 August asupra situației generale pe frontul antihitlerist; totala prăbușire a poziției Germaniei în Balcani; drumul deschis spre Viena pentru armata sovietică, întărită prin alăturarea armatei române; rolul regelui Mihai ca purtător de cuvînt al forțelor care au condus efectiv acțiunea în România; nulitatea Dictatului de la Viena; posibilitatea apariției unei puternice crize în alianța germano-ungară.

Englische Kommentare zum Abfall Rumäniens

London, 25 August (Privattel). Die naheliegende Parallele der Kapitulation Rumäniens mit derjenigen Bulgariens im Jahre 1918 wird in

² Generalul C. Sănătescu.

London als nicht so wichtig betrachtet, wie der Gegensatz zur Kapitulation Italiens 1943. Diesmal seien ungeheure Umwälzungen der ganzen Kriegslage unaufhaltsam. Das seit dem Fall Mussolinis wesentlich geschwächte Deutschland wurde jetzt inmitten der tödlichen Krise an den vielen Fronten völlig überrascht, obwohl sich das deutsche Hauptquartier in Bukarest befindet. Trotz der am Berliner Radio angekündigten Kampfansage an Verräter¹ sei eine Gegenaktion in Rumänien nach dem Muster der nationalsozialistischen Republik unter Inanspruchnahme der Eisernen Garde ausgeschlossen. Der Abfall Rumäniens wird als vollkommen angesehen, wobei man offen gesagt auch ein rascheres Durchgreifen Russlands erwartet als dies von Seiten der Alliierten im Juli 1943² der Fall war. Da eine erfolgreiche russische Offensive im Gange sei, müsse die offenbar sofort in Kraft tretende Militärrallianz unmittelbare Folgen haben. Man spricht in London von einem vollständigen Zusammenbruch der deutschen Position im Balkan; die Rote Armee werde in kurzer Zeit vor den Toren Wiens stehen, auf ihrem Vormarsch nach Berlin. Die Deutschen verloren die grösste Vasallenarmee, die Südflanke ihrer Ostfront und die für den Feldzug im Osten lebenswichtigen rumänischen Oelfelder. Durch diese Entwicklung werden mindestens dreissig russische Divisionen frei und werden verstärkt durch den Anschluss der rumänischen Divisionen.

Die Folgen dieses Umschwungs sind unabsehbar. Nach Bekanntwerden der Kapitulation Rumäniens wendet sich die Aufmerksamkeit der englischen Öffentlichkeit erneut dem Besuch Churchills in Italien zu. Es wird als sicher angenommen, dass Bulgarien demnächst kapituliert. Sowohl in Italien als auch im Falle Bulgariens führt Russland Behandlungen, obwohl es selbst mit Bulgarien nicht im Kriege steht. Man nimmt an, dass das grosszügige Angebot Molotows vom April aufrechterhalten bleibt, was Rückschlüsse auf Finnland gestattet. Wenn Rumänien, wie aus der Proklamation hervorgeht, ein gemeinsames Angebot der Alliierten akzeptierte, so sollte die Berufung auf England und Amerika vielleicht gewisse Besorgnisse wegen Russland besänftigen. Welche Kräfte tatsächlich den Coup in Rumänien durchführten und den König zum Sprachrohr machten, ist nicht bekannt. Aber der Abschluss eines Vertrages mit einer vom König geführten Regierung verbürgt eine gewisse Kontinuität, die nicht nur von Anfang, an die Respektierung der inneren Einrichtungen Rumäniens von Seiten Russlands widerspiegle, sondern auch eine reibungslose Ueberführung ins Lager der Alliierten als im Falle Italiens erkennen lasse. Das auch diesmal als besonders erfreulich bezeichnete Zusammengehen mit Moskau bewirkt, dass Könige bleiben und nur die Diktatoren³ gehen. Die Kapitulation beendet faktisch den Wiener Schiedsspruch, der ebenso ausgelöscht wird wie der Münchener Pakt. Trotz der unzweifelhaft versprochenen Rückgabe Siebenbürgens erwartet man hier jedoch eine sofortige schwere Krise in der ungarischdeutschen Allianz, im Hinblick auf eine militärische Lage, die Ungarn nur die Wahl zwischen einem Transitland für das russische Heer oder einem Schlachtfeld in einem aussichtslosen Kampf, der sicher ihnre Erschütterungen nach sich ziehen würde lässt. In England ist, wie auch die letzte Rede Churchills zeigte, die Stimmung gegen Ungarn viel schärfer als gegen Rumänien und Bulgarien, obwohl

letzteres keinesfalls erwarten kann, irgend eines der besetzten griechischen oder jugoslawischen Gebiete behalten zu können.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Elveția, r. 4, c. 221.

Comentarii engleze privind căderea României

Londra, 25 august (Telegramă particulară). Evidenta paralelă dintre capitularea României și cea a Bulgariei în anul 1918 nu este considerată la Londra ca fiind atât de importantă cum este contrastul cu capitularea Italiei din 1943. De data aceasta, colosalele răsturnări ale întregii situații de pe front sunt de nestăvilit. După căderea lui Mussolini Germania, substanțial slăbită, a fost acum total surprinsă, în mijlocul ucigătoarei crize de pe multe fronturi, cu toate că la București se află Cartierul General german. În ciuda luptei împotriva trădătorilor¹, anunțată la radio Berlin, o contraacțiune după modelul republicii național-socialiste, cu participarea Gărzii de fier, este exclusă. Căderea României este privită ca fiind totală, în legătură cu aceasta, s-a spus deschis că se așteaptă și o pătrundere mai rapidă a Rusiei, în comparație cu cea a Aliatilor în 1943². Întrucât este în curs de pregătire o ofensivă eficace rusească, este de așteptat ca alianța militară, care, evident, intră imediat în vigoare, să aibă urmări rapide. La Londra se vorbește despre o totală prăbușire a poziției germane din Balcani; Armata Roșie se va afla în scurt timp în fața portilor Vienei, în înaintarea ei spre Berlin. Nemții au pierdut cea mai mare armată vasală, flancul sudic al frontului lor de est și cîmpurile petrolifere vitale pentru campania din răsărit. Prin această evoluție, cel puțin 30 de divizii rusești devin libere și sunt întărite prin alăturarea diviziilor române. Urmările acestei răsturnări sunt neprevăzute. După luarea la cunoștință a capitulării României, atenția mediilor de informare engleze se îndreaptă din nou asupra vizitei lui Churchill în Italia. Se ia drept sigur că Bulgaria va capitula în curind. Rusia duce tratative atât în *(cazul)* Italiei, cit și în cazul Bulgariei, cu toate că ea însăși nu este în război cu Bulgaria. Se consideră că generoasa ofertă a lui Molotov din aprilie se menține valabilă, ceea ce permite concluzii în privința Finlandei. Dacă România, aşa cum reiese din proclamație, ar accepta o ofertă comună a Aliatilor, atunci poate că apelul la Anglia și America ar trebui să atenuze unele îngrijorări pentru Rusia. Ce forțe au condus efectiv lovitura din România și l-au făcut pe rege purtător de cuvint, nu se cunoaște. Dar încheierea unui tratat cu un guvern condus de rege garantează o anumită continuitate, care nu numai că reflectă de la început respectarea de către Rusia a organizării interne a României, ci lasă să se recunoască și o trezere mai puțin dificilă în tabăra Aliatilor, decât în cazul Italiei. Mersul alături de Moscova, calificat și de această dată ca fiind extrem de îmbu-

¹ Desigur, terenul este reprobus după anunțul de la Radio Berlin, dar, evident, fără preluarea sensului.

² Referire la debarcarea armatelor engleză (Montgomery) și americană (Patton) în Sicilia, în iulie 1943.

curător, face ca regii să rămînă și numai dictatorii ³ să treacă. Capitularea pune capăt de facto arbitrajului de la Viena, care se șterge la fel ca și Acordul de la München. În ciuda înapoierii, promisă neîndoioelnică, a Transilvaniei, totuși aici este așteptată în alianța germano-ungară o criză puternică imediată, având în vedere situația militară care ii lasă Ungariei alegerea numai între *«a deveni»* o țară de tranzit pentru armata rusă sau un cîmp de bătălie într-o luptă fără nici o perspectivă, ce va duce cu siguranță la zdruncinări interne. În Anglia, așa cum a arătat și ultima cuvintare a lui Churchill — atmosfera este mult mai cauștică în privința Ungariei decit în privința României și Bulgariei, cu toate că ultima nu se poate aștepta în nici un caz să obțină vreunul din teritoriile grecești sau iugoslave ocupate.

726

1944 august 25, Lisabona. **Comentariul ziarului „Diario de Notícias” asupra evenimentelor din România prin care se semnalează ieșirea României din coaliția Axei, alăturarea ei Națiunilor Unite și recunoașterea de către guvernele Aliaților a nedreptăților făcute României prin Dictatul de la Viena.**

A decisão de Roménia foi tomada para evitar uma catástrofe nacional declara o novo Governo de Bucareste

Londres, 24 — A emissora de Bucareste radiodifundiu a seguinte declaração de novo Governo da Roménia :

„A primeira decisão, quanto à política externa, foi aceitar os termos do armistício com as Nações Unidas. Por intermédio de representantes autorizados dos Governos da Russia, da Grã-Bretanha e dos Estados Unidos recebemos a garantia da independência do país, do respeito da sua soberania e de que não haveria qualquer intervenção nas questões internas do nosso Estado.

O afastamento da guerra ao lado das potências do „Eixo” e o termo das hostilidades contra a Russia são decisões tomadas para evitar uma verdadeira catástrofe nacional.

A partir de hoje, a Roménia considera a Russia, a Grã-Bretanha e os Estados unidos como nações amigas. O reconhecimento da parte dos Governos de Moscovo, de Londres e de Washington das injustiças cometidas para com a Roménia no Tratado de Viena abre aos exércitos romenos a possibilidade de libertar, ao lado dos exercitos das Nações Unidas, o norte da Transilvânia da ocupação estrangeira.

Todo e pais deseja a paz

A partir de agora somos senhores do nosso destino.

A decisão de romper a aliança com as potências do „Eixo” e a cessação do estado de guerra entre a Roménia e as Nações Unidas con-

³ Refere-se evidentă la Ion Antonescu.

stituem a expressão da vontade de todo o povo romeno. Estas decisões não ferem os direitos de qualquer Estado nem afectam os interesses das outras nações. Todo o país deseja o fim de uma guerra destrutiva, uma guerra que estava perdida desde o inicio.

Todo o país deseja a paz mas o desejo de paz não significa nem desarmamento nem temor. O Governo, dirigindo-se a todos os cidadãos do país, pede que se reunam em volta do Rei Miguel num espírito de completa disciplina para que o Governo possa, nesse momento dramático, cumprir o seu dever".

A declaração é firmada pelo Primeiro Ministro, general Senatesco — (R.).

■ Arhivile Statului Bucureşti, colecția Microfilmic Portugalia, r. 20, c. 10. Biblioteca Națională din Lisabona, Departamentul presă națională, colecția ziarului „Diário de Notícias”, anul 1944, luna august.

Hotărirea României a fost luată pentru a evita o catastrofă națională, declară noul guvern de la Bucureşti

Londra, 24 — Postul de radio Bucureşti a transmis următoarea declarație a noului guvern al României :

„În domeniul politicii externe, prima măsură luată de guvern a fost acceptarea armistițiului cu Națiunile Unite. Prin reprezentanți autorizați, guvernul Rusiei și guvernele din Marea Britanie și Statele Unite au garantat independența României și în cadrul suveranității respectate neamestecul lor în viața noastră de stat.

Ieșirea noastră din războiul dus alături de puterile Axei și încetarea ostilităților împotriva Rusiei sint hotăriri menite să împiedice o sigură și inevitabilă catastrofă națională.

Începând de azi, România consideră Rusia, Marea Britanie și Statele Unite drept națiuni prietene. Recunoașterea de către guvernele din Moscova, Londra și Washington a nedreptăților făcute României prin Dictatul de la Viena deschide posibilitatea ca armatele românești, alături de armatele aliate, să elibereze Transilvania de nord de ocupația străină.

Întreaga țară dorește pacea

De acum înainte înțelegem să fim stăpini pe destinele noastre. Hotărirea denunțării tratatelor de alianță cu puterile Axei și încetarea stării de război cu Națiunile Unite este expresia voinței întregului popor român. Aceste hotăriri nu nesocotesc drepturile vreunui stat străin, după cum nu ating nici interesele altor neamuri. Țara întreagă voiește să pună capăt războiului distrugător, unui război de la început pierdut.

Țara întreagă dorește pacea. Dar voința de pace a României nu însemnează nici dezarmare, nici teamă. Guvernul adresindu-se tuturor cetățenilor țării, le cere să facă zid în jurul regelui Mihai și în spiritul unei desăvirsșite uniri și discipline naționale, să-i dea tot sprijinul pentru infăptuirea comandamentelor supreme ale ceasului de fată".

Declarația este semnată de primul ministru, generalul Sănătescu — (R.).

1944 august 25, Cetatea Vaticanului. Comentariu din ziarul „L'Osservatore romano” asupra consecințelor pe care le implică insurecția română.

La Romania accetta la pace
Un nuovo Governo

Londra, 24

La radio di Bucarest ha trasmesso iersera un proclama del Re Michele il quale ha annunciato al Paese la formazione di un nuovo Governo nazionale e l'accettazione delle condizioni di pace proposte dalla Russia. Il proclama emanato immediatamente dopo il ritorno di Antonescu da una visita ad Hitler aggiunge che „la Romania, sta per allearsi alle Nazioni Unite” e che essa, divenuta arbitra del proprio destino, „combatterà il nemico”. Inoltre esso afferma che gli accordi di Vienna sono stati denunciati e invita tutto il popolo a stringersi attorno al Trono.

In una successiva dichiarazione Re Michele ha annunciato che la dittatura di Antonescu è terminata. Ha inizio una nuova era in cui saranno rispettati i diritti di tutti i cittadini.

Il Re ha anche annunciato la mobilitazione di tutte le forze della nazione per combattere a fianco e con l'aiuto delle armate alleate.

In conseguenza di tali dichiarazioni lo stato di guerra è cessato con la Russia, la Gran Bretagna e gli Stati Uniti.

A Bucarest è stato costituito un Governo di unione nazionale nel quale sono rappresentati tutti i partiti e che è presieduto dal Generale Konstantin Sanatescu. Juliul Maniu, ex-capo dell'opposizione e capo del partito cristiano dei contadini¹, fa parte del nuovo Governo, insieme con l'ex-ministro Bratianu².

Il nuovo Governo ha radiotrasmesso nelle prime ore di stamane il suo programma, annunciando anche che i campi di concentramento sono stati aboliti e i prigionieri politici sono stati amnestati.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Vatican, r. 110, c. 2;

România acceptă pacea
Un nou guvern

Londra, 24

Postul de radio București a transmis aseară o proclamație a regelui Mihai, prin care acesta a anunțat întreaga țară despre formarea unui nou guvern național și acceptarea condițiilor de pace propuse de Rusia. Proclamația emanată imediat după întoarcerea lui Antonescu dintr-o vizită (în Germania) la Hitler mai adaugă: „România este gata să se alăture Națiunilor Unite” și că, stăpînă pe propriul destin „va lupta împotriva înamicului”. El afirmă de asemenea că acordurile de la Viena au fost denunțate și cheamă întregul popor să se strângă în jurul tronului.

Într-o declarație ulterioară, regele Mihai a anunțat că dictatura lui Antonescu a luat sfîrșit. Începe o nouă eră în care vor fi respectate dreptu-

rile taturor cetățenilor. Regele a mai anunțat mobilizarea tuturor forțelor națiunii pentru a lupta împreună cu forțele armate aliate.

Ca urmare a acestor declarații, starea de război cu Rusia, Marea Britanie și Statele Unite a incetat. La București s-a constituit un guvern de uniune națională în care sînt reprezentate toate partidele, sub președinția generalului Constantin Sănătescu. Iuliu Maniu, fostul șef al opoziției și șeful partidului creștin țărănesc¹, face parte din noul guvern, împreună cu fostul ministru Brătianu². Noul guvern a transmis la radio în primele ore ale acestei dimineți programul său, anunțînd totodată că lagările de concentrare au fost abolite și prizonierii politici au fost amnistiați.

728

1944 august 25, Cetatea Vaticanului. **Extras dintr-un comentariu din ziarul „L’Osservatore romano” asupra evenimentelor de la 23 August 1944, în lumina evoluției politice a României după primul război mondial.**

Che la Romania desiderasse uscire dalla guerra l'avevano affermato molte voci e molte supposizioni in questi ultimi tempi. La presenza di un Principe Gricorțea in una capitale neutrale, incaricato di condurre trattative a tale riguardo, era stata ufficialmente smentita e si era presa l'occasione per riconfermare l'alleanza con la Germania.

Dopo la rottura dei rapporti diplomatici fra la Turchia e la Germania, la Romania, insieme alla Bulgaria, aveva formato le spese delle induzioni giornalistiche più svariate. Un'agenzia aveva persino parlato di una specie di federazione di Stati sotto Re Michele.

Tali voci avevano un substrato di verità che è confermato dalla notizia diramata oggi. La Romania ha dunque accettato le condizioni di pace degli alleati. E qui sorge una prima questione a cui non è per il momento dato di rispondere. Come e quando si sono svolte queste trattative? Da chi sono state condotte e chi ha trattato da parte romena? Certo non un rappresentante del Governo; forse allora un rappresentante del Re?

Solo quando si avrà la conferma ufficiale da parte alleata di queste notizie (finora diramate soltanto dalla radio di Bucarest) sarà possibile stabilire in quali condizioni e per iniziativa e sotto la responsabilità di chi si è svolta la storica decisione della Romania.

Come era logico attendersi, il Maresciallo Antonescu ha rassegnato le proprie dimissioni ed è stato costituito un Governo nazionale dal generale Constantino Sanatescu.

Nel messaggio che Re Michele ha rivolto al suo popolo, è interessante il punto in cui dice che la Romania non riconosce l'arbitrato di Vienna e che, appoggiata dalle nazioni alleate, varcherà le frontiere che le erano state imposte.

¹ Este vorba despre Partidul Național-Țărănesc.

² Constantin I.C. Brătianu.

Infatti una delle caratteristiche dell'accordo di armistizio è non solo che la Romania ha immediatamente sospeso ogni ostilità con la Russia, l'Inghilterra e gli Stati Uniti, ma ha pure deciso di diventare alleata delle nazioni unite, ed ha denunciato.

La guerra quindi non è terminata in Romania, ma ha assunto un nuovo obiettivo che la presenza di truppe tedesche rende immediato nello stesso territorio nazionale.

L'invito rivolto dal Sovrano a tutti i cittadini di unirsi attorno al trono mira a trovare nelle concorde adesione di tutta la popolazione, e nell'unità degli spiriti e degli intenti la via per uscire dalla lotta con le minori sofferenze possibili.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Vatican, r. 110, c. 1.

Dorința României de a ieși din război a fost afirmată de multe zvonuri și supozitii din ultima perioadă. Prezența unui prinț Grigorcea într-o capitală neutră, însărcinat să ducă tratative în acest sens, a fost dezmințită oficial, reconfirmindu-se alianța cu Germania.

După ruperea relațiilor diplomatice dintre Turcia și Germania, România, împreună cu Bulgaria, au constituit terenul pentru cele mai variate speculații jurnalistiche. O agenție vorbea chiar despre un fel de federație de state sub conducerea regelui Mihai.

Acste zvonuri aveau un substrat de adevăr, care este confirmat de stirea publicată azi. România a acceptat deci condițiile de pace ale Aliaților. Și aici se ridică o primă întrebare căreia nu i se poate da răspuns pe moment. Cum și cînd s-au desfășurat aceste tratative? De cine au fost conduse și cine a dus tratativele din partea română? Desigur că nu a fost un reprezentant al guvernului; atunci poate un reprezentant al regelui?

Numai cind va veni confirmarea oficială din partea Aliaților a acestor stiri (transmise pînă acum numai de postul de radio București) va fi posibil să se stabilească în ce condiții și din inițiativa și sub a cui responsabilitate s-a desfășurat istorica decizie a României.

Cum era logic de așteptat, mareșalul Antonescu și-a dat demisia și a fost constituit un guvern național de către generalul Constantin Sănătescu.

În mesajul pe care regele Mihai l-a adresat poporului său este interesant punctul în care spune că România nu recunoaște arbitrajul de la Viena și că, sprijinită de națiunile aliate, va trece peste frontierele care i-au fost impuse.

În realitate, una dintre caracteristicile acordului de armistițiu este că România nu numai că a suspendat imediat orice ostilitate față de Rusia, Anglia și Statele Unite, dar a hotărît chiar să devină aliată a Națiunilor Unite, declarînd oficial acest lucru.

În România, războiul însă nu s-a terminat, ci a căpătat un nou obiectiv de a înlătura prezența trupelor germane de pe teritoriul național.

Apelul Suveranului către toți cetățenii de a se uni în jurul tronului țintește să aibă adeziunea întregii populații și unitatea spiritelor și a intențiilor pentru a ieși din luptă cu cele mai mici suferințe posibile.

1944 august 25, Geneva. Articol din ziarul „Journal de Genève”, semnat de René Payot, referitor la semnificatia trecerii României de partea Aliatilor

La Roumanie revient à ses traditions]

Tandis que le Parlement bulgare poursuit ses débats sur la nouvelle politique définie par M. Bagrianof et que les pourparlers entre le gouvernement soviétique et celui du maréchal Mannerheim avancent lentement, la Roumanie, elle, vient non seulement de capituler, mais de passer dans le camp allié. C'est un événement d'une portée considérable et qui démolit tout le dispositif diplomatique et stratégique institué par les Allemands dans le sud-est de l'Europe. Un pays d'une grandeur moyenne, durement éprouvé par la guerre, a eu, le premier, le courage de rompre avec le troisième Reich. A Berlin, on qualifiera sans doute cet acte de traîtrise. Mais un tel jugement n'est pas équitable. Il ne tient compte ni des conditions dans lesquelles la Roumanie a été entraînée dans le conflit, ni des sentiments qui ont toujours animé la majorité de sa population et de ses chefs politiques, ni des réalités actuelles.

Il est possible que le déclenchement de l'offensive soviétique dans le secteur méridional ait hâté l'application de la décision capitale qu'ont prise le jeune souverain et ses conseillers. Toutefois, cette décision a longuement mûri. [...] ^{1.}

Aussi n'est-il pas étonnant que le renversement de la politique roumaine se soit opéré sans violente secousse intérieure. Une nouvelle équipe était prête à recueillir la succession du maréchal Antonesco. Le nouveau cabinet est présidé par le général Sanatesco, un homme pondéré qui, après avoir été attaché militaire à Londres, discuta avec Moscou le tracé de la ligne de démarcation lorsque les provinces furent cédées à la Russie. A côté de techniciens, pour la plupart militaires, les représentants des quatre partis, paysan, libéral, socialiste et communiste, soit MM. Maniu, Bratiano, Patriacano et Petresco, donnent au gouvernement un caractère d'union nationale.

Ce gouvernement n'aura pas une tâche aisée, car la Roumanie ne passera point de l'état de guerre à une neutralité passive. Selon la convention signée, l'armistice n'arrête pas la poussée des armées soviétiques et, de plus, le gouvernement roumain apportera son concours militaire aux Alliés. „Nous franchirons à leurs côtés, a déclaré le roi Michel dans sa proclamation, les frontières qui nous furent injustement imposées à Vienne. Cette aide militaire, M. Molotov l'avait réclamée dans les propositions de paix qui furent transmises par M. Bénès. Le gouvernement soviétique en effet, s'était déclaré prêt à reconnaître les droits de la Roumanie sur la Transylvanie à condition qu'elle coopérât à sa libération. Mais, d'après une interprétation autorisée, il s'agit moins de faire la guerre aux Hongrois que de chasser les Allemands qui se trouvent dans cette province et de briser ainsi les défenses avancées qui protègent le flanc méridional du Reich. Quant au problème transylvain, les Roumains désirent le résoudre dans un esprit conciliant, afin d'établir de bonnes relations avec la Hongrie,

car ils veulent, pour leur part, contribuer au rétablissement d'une paix durable dans le bassin danubien.

Il est évident que la décision prise par le roi Michel rend intenable la situation de la Wehrmacht dans les Balkans. Les Bulgares ne tarderont point à fraterniser avec les armées russes, et les troupes du Reich, isolées, devront évacuer la Grèce. Il en résultera pour l'Allemagne un affaiblissement militaire et économique qui hâtera la fin des hostilités générales. Ce qui a déterminé l'effondrement des Allemands, dans cette partie du continent, c'est peut-être moins leurs insuccès militaires qu'une politique générale fondée sur un principe d'hégémonie et qui s'appuyait uniquement sur la force militaire. Cette politique découlant de la doctrine naziste n'a jamais trouvé l'adhésion des peuples qui durent la subir. Favorisant des groupements aux tendances autoritaires, imposant leurs conceptions raciales, méprisant les règles de mesure et de tolérance qui assurent la continuité de la civilisation occidentale, les dirigeants nationaux-socialistes ont suscité partout l'opposition dont leur patrie est aujourd'hui victime. En Roumanie comme en France, ce n'est pas seulement l'armée allemande qui est défaite, c'est la révolution naziste qui est vaincue par la résurrection du véritable esprit européen.

René Fayot

4

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Elveția, c. 127.

România revine la tradițiile sale

În timp ce Parlamentul bulgar își continuă dezbatările asupra noii politici definită de domnul Bagrianov și în timp ce con vorbirile între guvernul sovietic și cel al marelui Mannerheim progresează încet, România nu numai că a capitulat dar chiar a trecut în tabăra Aliatilor. Acesta este un eveniment de o importanță deosebită și care distrugă întreaga rețea diplomatică și strategică instituită de germani în sud-estul Europei. O țară de o mare mărimi mijlocie, crunt încercată de război, a avut, prima, curajul să rupă cu cel de-al treilea Reich. La Berliin, acest act va fi calificat, fără îndoială, drept trădare. Dar o asemenea judecățu nu este echitabilă. Nu se ține seama nici de condițiile în care România a fost antrenată în acest conflict, nici de sentimentele care au animat întotdeauna majoritatea populației sale și a șefilor săi politici, nici de realitățile actuale.

Este posibil ca declanșarea ofensivei sovietice în sectorul meridional să fi grăbit punerea în aplicare a hotărîrii capitale pe care au luat-o tînărul suveran și consilierii săi. Totuși, această hotărîre s-a plănit de mult. [...]¹.

De asemenea, nu este de mirare că răsturnarea politicii românești s-a infăptuit fără tulburări interne violente. O nouă echipă era pregătită să preia succesiunea marelui Antonescu. Noul cabinet este prezidat de generalul Sănătescu, un om ponderat care, după ce fusese atașat militar

¹ Istoricul tratativelor duse de opoziție cu Alianții pentru a obține îcșirca României din război.

la Londra, a tratat cu Moscova linia de demarcare în cazul în care provinciile ar fi cedate Rusiei. Alături de tehnicieni, în mare parte militari, reprezentanții celor patru partide, țărănesc, liberal, socialist și comunist, adică domnii Maniu, Brătianu, Pătrășcanu și Petrescu, conferă guvernului un caracter de uniune națională.

Acest guvern nu va avea o sarcină ușoară, căci România, fără doar și poate, nu va trece de la starea de război la o neutralitate pasivă. Potrivit convenției semnate, armistițiul nu va opri înaintarea armatei sovietice și, în plus, guvernul român își va da concursul militar Aliaților. „Vom trece, alături de Aliați, a declarat regele Mihai în proclamația sa, frontierele care ne-au fost impuse injust la Viena”. Acest sprijin militar, domnul Molotov îl ceruse în propunerile de pace transmise de domnul Beneș. Într-adevăr guvernul sovietic declarase că este gata să recunoască drepturile României asupra Transilvaniei cu condiția ca ea să coopereze la propria-i eliberare. Dar, potrivit unei opinii autorizate, este vorba mai puțin de a purta războiul cu ungurii, cît de a-i alunga pe germanii care se află în această provincie și de a distruga astfel întăririle avansate care protejează flancul meridional al Reichului. În ceea ce privește problema transilvăneană, români doresc să o rezolve într-un spirit conciliant spre a putea stabili relații bune cu Ungaria, căci ei doresc, în ce-i privește, să contribuie la restabilirea unei păci trainice în bazinul dunărean.

Este evident că hotărîrea luată de regele Mihai face imposibilă situația Wehrmachtului în Balcani. Bulgarii nu vor întirzia deloc să fraternizeze cu armatele ruse iar trupele Reichului, izolate, vor trebui să evacueze Grecia. De aici va rezulta pentru Germania o slăbire militară și economică, ce va grăbi sfîrșitul ostilităților generale. Ceea ce a determinat prăbușirea germanilor în această parte a continentului e poate mai puțin insuccesul militar cît o politică generală intemeiată pe principiile hegemoniei și care se sprijinea numai pe forța militară. Această politică, izvorită din doctrina nazistă, n-a intrunit niciodată adeziunea popoarelor ce au fost nevoie să o suporte. Favorizind grupările cu tendințe autoritare, impunindu-și concepțiile lor rasiale, disprețuind principiile măsurii și toleranței, care asigură continuitatea civilizației occidentale, conducătorii national-socialiști au stîrnit pretutindeni o opozitie a cărei victimă este astăzi patria lor. În România, ca și în Franță, nu doar armata germană este înfrîntă, ei chiar mișcarea nazistă este zdrobită prin redeșteptarea conștiinței europene în adevăratul ei sens.

René Payot

730

1944 august 25, Zurich. Articol din ziarul elvețian „*Neue Zürcher Zeitung* despre repereausiunile actului de la 23 August asupra Finlandei.

*Die Wendung Rumäniens zu den Aliierten
Tiefernster Eindruck in Finnland*

Helsingfors, 24. Aug. (Tel. unseres Korr.) Die finnischen Morgenblätter vom Donnerstag veröffentlichten die Nachrichten über den

509

Umschwung in Rumänien unter grossen Schlagzeilen. Die Ueberschriften lauten : „Rumänien geht zu den Aliierten über — Frieden mit Russland, Kampf gegen Deutschland“. In den amtlichen Kreisen hat die Nachricht einen tieferen Eindruck hervorgerufen, doch liegt in Helsingfors, wie man im Aussenministerium erklärte, noch keine amtliche Bestätigung der Proklamation König Michaels vor. Die Ereignisse in Rumänien werden, sofern sie sich in vollem Umfang bestätigen, ohne Zweifel Rückwirkungen auf die Stellung Finnlands ausüben.

Der Oeffentlichkeit haben die Nachrichten aus Bukarest ausserordentlich tiefen Eindruck gemacht. Der Kommentar der „Hufvudstadsbladet“ wirft ein scharfes Licht auf die Stimmung. Das Blatt schreibt :

„Der Dreimächtepakt ist in Sinaia¹ zerborsten. Antonescu ist aus dem Spiel. Der Mann des Tages ist Sanatescu. Bratianu und Maniu sind dabei, und mit ihnen die antideutsche Linie. König Michael verständigt sich mit Russland und wechselt die Partei im Krieg. Für die russische Armee ist ein Weg nach dem Donaubecken gebahnt“. Der Kommentar schliesst mit den Worten : „Die Ereignisse sind im Rollen. Schnell und schneller fahren die grossen Schnellzüge. « Niemand darf abspringen ! », ruft einer der Kondukteure. « Wird man noch mitkommen ? », wundert sich ein aus dem Schlaf gewecktes Volk auf dem Bahnsteig eines anderen Geleises. Der einfache Mann in Finnland ist sich plötzlich des forcierten Tempos auf den Kriegsschauplätzen Europas voll bewusst geworden. Er versteht auch, dass der zähe finnische Fatalismus auf die Dauer vielleicht nicht haltbar ist. Die Blicke des Volkes sind mehr denn je fragend auf die Regierung und den Präsidenten gerichtet“.

Auch die Befreiung von Paris wird in der Presse kommentiert. „Hufvudstadsbladet“ schreibt : „Paris hat Freunde in der ganzen Welt, die die Freude der Pariser teilen, wieder Herren ihrer Stadt zu sein“,

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Elveția, nr. 4, c. 47: „Neue Zürcher Zeitung“, 25 August 1911.

„Cotitura României spre Aliați „Puternică impresie in Finlanda“

Helsinki, 24 august (Prin telefon, de la corespondentul nostru). Ziarele finlandeze de joi dimineață au publicat sub titluri cu litere mari stirile despre răsturnarea din România. Titlurile sună astfel : „România trece de partea Aliaților — pace cu Rusia, luptă împotriva Germaniei“. În cercurile oficiale știrea a produs o puternică impresie ; totuși la Helsinki — după cum se declară la Ministerul de Externe — nu există încă o confirmare oficială a proclamației regelui Mihai. În măsura în care se confirmă în întregime, evenimentele din România vor avea, fără îndoială, repercușiuni asupra poziției Finlandei.

Asupra opiniei publice știrile din București au produs o impresie foarte profundă. Comentariul din „Hufvudstadsbladet“ aruncă o puternică lumină asupra stării de spirit. Ziarul scrie :

„Pactul Tripartit a plesnit la Sinaia¹. Antonescu a ieșit din joc. Omul zilei este Sănătescu. Maniu și Brătianu sunt alături de el și, cu ei,

¹ Uncle informații eronate care circulau în străinătate în zilele respective menționau Sinaia ca loc al arestării mareșalului Antonescu.

orientarea antigermană. Regele Mihai se înțelege cu Rusia și trece de partea celeilalte părți în război. Pentru armata rusă, drumul spre bazinul Dunării este deschis". Comentariul se încheie cu cuvintele : „Roata evenimentelor a pornit rostogolindu-se. Marile trenuri accelerate merg din ce în ce mai repede. « Să nu sără nimeni ! » — strigă unul dintre conductori. « Oare putem ține pasul ? » — se întrebă pe peronul altelui linii un popor trezit din somn. Omul simplu din Finlanda a devenit dintr-o dată pe deplin conștient de ritmul rapid *«al evenimentelor»* pe teatrele de război ale Europei. El înțelege, de asemenea, că fatalismul tenace finlandez poate nu va mai rezista mult timp. Privirile poporului sănătății și sunt mai mult decât oricând îndreptate întrebător spre guvern și spre președinte”.

Și eliberarea Parisului este comentată în presă. „Hufvudstadsbladet” scrie : „Parisul are în întreaga lume prieteni care împărtășesc bucuria pari-zienilor de a fi din nou stăpini pe orașul lor”.

731

1944 august 25, St. Gallen. **Fragment dintr-un articol din ziarul elvețian "St. Gallen Tagblatt", privind implicațiile strategice și politice ale acțiunii de la 23 August asupra situației din Peninsula Balcanică și din Finlanda.**

Der Frontwechsel Rumäniens

London, 24. Aug. (Privattel.)

Strategisch wie politisch sieht man in dem rumänischen Kurswechsel den Beginn eines allgemeinen Abfalles der sogenannten Satelliten. Bulgarien soll im Laufe der letzten vierundzwanzig Stunden seine Friedensbemühungen erheblich verstärkt und neue detaillierte Vorschläge an die Alliierten geleitet haben. Finnland soll verhandeln. Die südliche Flanke der deutschen Ostfront gilt als erschüttert, der Weg durch das Donautal als aufgesprengt. Man erwartet bald die Vereinigung der Titoarmee mit den russischen Armeen. Zehn bis fünfzehn deutsche Divisionen in Rumänien und mindestens die gleiche Zahl in Griechenland sind bedroht.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Elveția.

Schimbarea frontului de către România

[Londra, 24 august (Telegramă particulară)]

Din punct de vedere strategic, cît și politic, în schimbarea cursului României se vede începutul unei prăbușiri generale a așa-numiților sateliți. În ultimele 24 de ore, Bulgaria ar fi înțețit simțitor strădaniile sale pentru pace și ar fi trimis propuneri detaliate Aliaților. Finlanda ar negocia. Flancul sudic al Frontului de Răsărit german este considerat ca zdruncinat, calea prin valea Dunării ca fiind deschisă cu forță. Se așteaptă în curind joncțiunea armatei lui Tito cu armatele rusești. Zece pînă la cînsprezece divizii germane în România și pe puțin același număr în Grecia sănătății și amenințate.

1944 august 25, Berna. Articol din ziarul elvețian „Der Bund” despre prezentarea de către presa din țările scandinave a evenimentelor din România și din Franța ea seara al începerii etapei finale a luptei împotriva hitlerismului.

PARIS — RUMÄNIEN
Starker Eindruck im Norden
 Tel. unseres Korrespondenten

NK. Stockholm, 24. August. Die Befreiung von Paris und die Kapitulation¹ Rumäniens haben in den nordischen Ländern einen starken Eindruck hinterlassen. Nach den vorliegenden Informationen dürften diese beiden Ereignisse der patriotischen Widerstandsbewegung in Dänemark und Norwegen neuen Auftrieb geben. Bereits in letzter Zeit sind in diesen beiden Ländern Zeichen einer stärkeren Gärung unter der Bevölkerung festzustellen. Es ist ein offenes Geheimnis, dass zum Beispiel die jungen Norweger, die sich der deutschen Zwangsmobilisierung zum Arbeitsdienst durch die Flucht entzogen haben und sich in den Wäldern verborgen halten, reichlich mit Waffen versehen sind. Sie warten auf die Stunde der Erhebung, da sie dem Beispiel der französischen Patrioten folgen können. [...] ².

Deutlicher als alle andern bisherigen Kriegsgeschehnisse müssten der Abzug der deutschen Truppen aus Paris und der *Uebergang Rumäniens auf die Seite der Alliierten* dem deutschen Volk die Augen dafür öffnen, dass die endgültige Niederlage Deutschlands nicht mehr aufgehalten werden könne.

„Dagens Nyheter“ schreibt, die Befreiung von Paris und die Kapitulation Rumäniens bedeuten das *Schlussignal im Kampf gegen das Dritte Reich*. Die Kommentare weisen besonders darauf hin, dass es die Franzosen selbst gewesen seien, die ihre Hauptstadt von den Deutschen befreit hätten. Das französische Volk könne auf diese Tatsache mit berechtigtem Stolz hinweisen, schreibt „Morgen-Tidningen“. Frankreich habe mit der Befreiung von Paris den Weg der Ehre wieder beschritten. „Dagens Nyheter“ erklärt, dass die Kapitulation Rumäniens die bisher grösste Bresche in den Mauern der Festung Deutschlands darstelle und das nunmehr mit einer raschen Niederlage der Deutschen zu rechnen sei.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Elveția, r. 4, c. 26; ziarul „Der Bund“, 25 August 1944.

PARIS — ROMÂNIA
Puternică impresie în Nord
 Telefonie, de la corespondentul nostru

NK. Stockholm, 24 august. Eliberarea Parisului și capitularea¹ României au produs o puternică impresie în țările nordice. Conform informațiilor pe care le avem, aceste două evenimente ar putea să dea un nou

¹ Evident, cuvântul „capitulare“ este folosit aici impropriu.

impuls mișcării de rezistență patriotică din Danemarca și Norvegia. În ultimul timp în aceste două țări se constată deja semne ale unei agitații mai puternice în rândul populației. Este un secret dar cunoscut de toți că, de exemplu, tinerii norvegieni care s-au sustras prin fugă de la mobilizarea forțată germană pentru muncă și sint așeunși în păduri sănătății aprovisionați din belșug cu arme. Ei așteaptă ceasul ridicării la luptă, putind urma exemplul patrioților francezi. [...] ²

Mai clar decât toate celelalte evenimente de pînă acum ale războiului, retragerea trupelor germane din Paris și *trecerea României de partea Aliaților* trebuie să deschidă poporului german ochii, în sensul că definitiva cădere a Germaniei nu mai poate fi împiedicată.

„Dagens Nyheter” scrie că eliberarea Parisului și capitularea României constituie *semnalul pentru lovitura de grație dată celui de-al III-lea Reich*. Comentariile menționează îndeosebi faptul că francezii însăși au fost cei care și-au eliberat Capitala de germani. Poporul francez se poate referi cu indreptățită mindrie la acest fapt — serie „Morgen-Tidningen”. Cu eliberarea Parisului, Franța a pornit din nou pe calea onoarei. „Dagens Nyheter” declară că cea mai mare bresă de pînă acum în zidurile fortăreței germane o constituie capitularea României și că de acum trebuie să contăm pe o rapidă cădere a Germaniei.

733

1944 august 25, Istanbul. *Articol de fond apărut în ziarul „Cumhuriyet” sub semnatura lui Nadir Nadi, cu privire la semnificațiile politico-militare ale eliberării Parisului de sub ocupația nazistă și ale ieșirii României din războiul antisovietic.*

Iki Zafer

Son yirmi dört saat içinde Müttefikler arka arkaya birbirinden parlak iki büyük zafer kazandılar: Parisin kurtuluşu ve Rumanyanın harb dışı edilmesi.

Rumanyada meydana gelen son vaziyete, yalnız şark cephesinde değil, harbin bünyesinde hazırlanan ve yavaş yavaş pişen inkılâbin açık bir ifadesidir. Bulgar devlet adamları kâh tövbeci, kâh ülkücü nutuklar söyleyerek ne yapacaklarını düşünürken, bu harbin ne hazırlanmasında, ne de parlak versmesinde suçu olan Rumanya, daha realist davranışarak Müttefiklerle bir mütareke imzalamış bulunuyor.

Son beş yıl içinde Rumen hükümetlerinin, milli sınırlarını olduğu kadar Balkan ve orta Avrupa sulhunu korumak hususunda da çok defa iyi niyetli gayretler harcadığı kolayca inkâr edilemez. Her şeye rağmen bu millet sonunda harbe girmek zorunda kaldıysa, bunda en az suçu olanlardan biri bizce Rumanyadır. Şu halde harb yüzünden Rumanyanın — bundan sonra olsun — az ceza görmesini beklemek doğru olur. Gerek Sovyet Rusyanın, gerek İngiltere ve Amerikanın bu millete karşı anlayışlı bir zihniyetle hareket ettiklerine ve edeceklerine dair ortada işaretler de vardır. Yarınki Avrupa barışının sağlamlığını ve sürekliliğini de

² Aprecieri ale presei suedeze asupra importanței eliberării Parisului.

müjdeliyecek olan bu işaretlerin artmasını ve gözle görünür, ele tutulur bir realite haline gelmesini bekliyelim.

Nadir Nadi

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilm Turcia, r. 83, c. 92-93; ziarul „Cumhuriyet” din 25 august 1944, p. 1, 3.

Două victorii

În ultimele douăzeci și patru de ore, Aliații au obținut succesiv două mari victorii, una mai strălucită decât cealaltă: eliberarea Parisului și ieșirea României din război.

[...]¹

Situația survenită recent în România este o explicație clară a transformării ce se pregătește și se amplifică treptat nu numai pe frontul de est, ci la nivelul *«intregului»* război. În timp ce oamenii de stat bulgari, rostind discursuri fie pline de căință, fie idealiste, se gindesc la ceea ce vor avea de făcut, România — care nu are vreo vină nici în pregătirea și nici în declanșarea acestui război —, comportându-se mai realist, a semnat un armistițiu cu Aliații.

Nu se poate nega ușor faptul că, în decursul ultimilor cinci ani, guvernele române, în măsura în care *«au fost preocupate de apărarea»* granitelor lor naționale, au făcut de multe ori eforturi bine intenționate și în ceea ce privește salvagardarea păcii în Balcani și în Europa centrală. Dacă, în pofida oricărui lucru, această națiune a fost obligată în cele din urmă să intre în război, totuși după părerea noastră România se numără printre cei ce au cea mai mică vină în această privință. În această situație este just să așteptă ca, din pricina războiului, România să suporte — fie și după aceasta — o pedeapsă mică. De altfel, există și semne că atât Rusia Sovietică, precum și Anglia și America au acționat și vor acționa cu o rațiune plină de înțelegere față de această națiune. Să așteptăm ca aceste semne — care vor veni trăinică precum și menținerea păcii Europei de miine — să se amplifice și ca ele să devină o realitate evidentă și palpabilă.

Nadir Nadi

734

1944 august 25, Istanbul. Articol apărut în ziarul „Cumhuriyet”, sub semnatura lui Omer Rıza Doğrul, cu privire la urmările politice, economice și militare ale hotărârii României de a ieși din războiul antisovietic și de a trece de partea Aliaților.

Siyasi İcmal :
İkinci çözümü

Rumen milletinin Almanya ile ilgisi keserek Müttefiklere katılınağa ve onların cephesinde yer almağa karar vermesi, anızın ilâm edilmiş

¹ Consecințele ocupării Parisului și Franței de către trupele naziste; armistițiul franco-german; politica guvernului Pétain-Laval.

olduğu için bir sürpriz teşkil etmişse de büyük bir milli felâketi önlemek ve Rumanyanın istikbalını aslan ağızından kurtarmak için vuku bulmuş olduğundan hayretten fazla geniş sempati ile karşılanmıştır.

Rumanyanın bu kararı vermesi, onun da artık Almanyanın harbi kaybedeceğine inanmış olduğunu ve başının çaresine bakmak lüzumunu hissettiğini açığa vuruyor. Acaba Rumanyanın komşuları da, yani Bulgaristanla Macaristan da aynı şekilde hareket edecek ve Almanya ile her ilişiği keserek Müttefiklerle birleşecek ve Müttefiklerin zaferini kola-ylaştıracak ve çabuklaştıracaklar mı?

Bu yolda bütün bildiğimiz, bu devletlerin de, kendilerini kurtarmak için bir takım teşebbüslerle girişmiş olduklarından ibarettir. Onun için bunların da anyı yolu tutmaları beklenebilir. Rumanyanın iki ay önceden Müttefiklerle anlaşmış olduğuna ve anlaşmayı açığa vurmak için münasib fırsatı beklediğine dair verilen haberlere bakılırsa diğer devletlerin de münasib fırsatı bekeledikleri tahmin edilebilir. Fakat şimdilik bu bahsi bırakarak Rumanya üzerinde durmak daha doğru olur.

Acaba Rumanyada bulunan ve harbe devam ettikleri anlaşılan Alman askerleri, Rumanyanın verdiği karar üzerine çekilecekler mi, teslim olacaklar mı, yoksa Rumanyayı Italyaya çevirecekler mi?

Bu cihet henüz anlaşılmamıştır. Fakat Rumanyanın Almanya ile her ilişiği keserek, İtalya gibi Mihver manzumesini ikinci defa çözüntüye uğratmasından sonra Almanyanın fazla inad ve ısrar göstermesi pek de beklenmez.

Bu yüzden Almanyanın Rumanyayı da kaybettiğine hükmedilebilir ve Almanyanın bu kaybı çok derinden hissedeceği şüphe götürmez.

Hâdisenin siyasi tesiri aşikârdır. Çünkü Rumanyanın komşular henüz karar vermemişlerse süratle karar vermek surûnda kalacaklar, bu karar Müttefikler lehinde olacak ve Almanyanın sıkı fiki bir çember içine alınmasına, Almanyanın çığnemiş olduğu Balkan milletlerinin süratle kalkınmasına yardım edecektir.

Hâdisenin iktisadi tesiri de çok mühimdir. Çünkü Almanya, her yıl Rumanyadan 3 milyon ton petrol istihsal ediyordu ve bu miktar, Almanyanın bütün petrol ihtiyacının beşte biri idi. Müttefiklerin Mihverde aid bütün petrol kaynaklarını istihdad ettikleri bu sirada Rumanyanın petrolünden mahrum olmak, Almanya için mühim bir kayb teşkil eder.

Hâdisenin askeri önemi daha büyüktür. Çünkü Rumanya ile Bulgaristanın Mihverden çekilmeleri ve Müttefiklere katılmaları üzerine Almanlar bütün Balkanlardan çekilmek surûnda kalacaklar, böylece Müttefikler için merkezi Avrupa yolu açılacak, Macaristanın Almanya'ya tutunmasına imkân kalımıyacak, Macaristanın harbden çıkışması ile Çekoslovakayı yeniden kurmak için mânî kalımıyacaktır.

Görülüyör ki Rumanyanın harbden çıkışması çok büyük neticeler verecek ve harbin sona doğru gitmesini hem kolaylaştıracak, hem çabuklaştıracaktır.

Bu münasebetle hatırlanacak bir şey varsa o da geçen harbin sonu-
dur. 1914 – 1918 harbi Bulgaristanın Müttefiklere teslim olmasile son adı-

mlarını atmış, Balkanlarda başgösteren çözümü üzerine Almanyada da anyı hal başgöstermiş, o da sonunda mütarekeyi imzalamıştı.

Acaba bu defa da harbin sonu Balkanlardan mı doğacak?

Omer Rıza Doğrul

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Xerografii Turcia; ziarul „Cumhuriyet” din 25 august 1941.

Rezumat politic : Cea de-a doua dezintegrare

Chiar dacă hotărirea națiunii române de a se alătura Aliaților și de a intra în rîndul lor, rupind relațiile cu Germania — întrucât a fost anunțată pe neașteptate — a constituit o surpriză, totuși ea a fost întimpinată mai mult cu simpatie generală decit cu stupefație, deoarece a fost luată pentru a se preîntimpina o mare nenorocire națională și pentru a salva din gura leului viitorul României.

Luarea acestei hotăriri de către România scoate la iveală faptul că și ea a fost convinsă că Germania va pierde deja războiul, precum și faptul că a simțit nevoia aflării unei soluții pentru ea. Oare și vecinii României, adică Bulgaria și Ungaria, vor proceda la fel și, rupind orice relație cu Germania, se vor uni cu Alianții și vor ușura și grăbi victoria Aliaților?

Ceea ce știm în această privință e că și aceste state au întreprins o serie de inițiative în vederea eliberării lor. Din această cauză, se poate aștepta ca și ele să urmeze aceeași cale. Dacă se iau în considerație stirile referitoare la faptul că România a ajuns la înțelegerea cu Alianții încă de acum două luni și că ea a așteptat o ocazie favorabilă ca să dezvăluie această înțelegere — atunci se poate presupune că și celelalte state au așteptat o asemenea ocazie. Dar acum, lăsind la o parte acest subiect, e mai nimerit să ne oprim asupra situației României.

Oare în urma hotăririi luate de România trupele germane — care se află în România și care, se înțelege, continuă războiul — se vor retrage, se vor preda sau vor aduce România în situația Italiei?

Acest aspect încă nu s-a putut înțelege. Nu se așteaptă însă ca Germania să se încăpățineze și să insiste, după ce România, rupind orice relație cu ea, precum Italia, a provocat cea de-a doua dezintegrare a sistemului Axei.

Din această cauză, se poate aprecia că Germania a pierdut și România și nu se mai pune la îndoială faptul că Germania va simți din plin această pierdere.

Consecința politică a evenimentului este evidentă. Căci vecinii României, dacă nu au luat încă o hotărire, vor fi nevoiți să ia grănicirea una, favorabilă Aliaților, și care va ajuta la încercuirea fără ieșire a Germaniei și la redresarea națiunilor din Balcani, măcelările de Germania.

Și consecința economică a evenimentului este foarte importantă. Căci Germania obținea anual 3 milioane tone de petrol din România, iar această cantitate reprezinta o cincime din necesarul de petrol al Germaniei.

În acest moment, cînd Aliații vizează toate sursele de petrol ce aparțin Axei, privarea de petrolul României constituie, pentru Germania, o pierdere însemnată.

Importanța militară a evenimentului este și mai mare. Căci germanii, prin ieșirea României și Bulgariei din Axă și prin trecerea acestora de partea Aliaților, vor fi obligați să se retragă din toată regiunea Balcanilor și, astfel, se va deschide calea Aliaților spre centrul Europei, nu va mai fi posibil ca Ungaria să rămînă alături de Germania, iar prin ieșirea Ungariei din război nimic nu va mai putea împiedica reconstituirea Cehoslovaciei.

Se observă că ieșirea României din război va avea consecințe foarte mari și va facilita și, totodată, va accelera sfîrșitul războiului.

Dacă e să amintim un lucru cu acest prilej, acesta e modul în care s-a sfîrșit războiul trecut. Atunci, Bulgaria predîndu-se Aliaților, războiul din 1914 – 1918 a făcut ultimii săi pași, iar ca urmare a dezintegrării survenite în Balcani, aceeași situație a survenit și în Germania, care, în cele din urmă, a semnat armistițiul.

Oare și de data aceasta sfîrșitul războiului se va trage din Balcani ?

Omer Rıza Doğrul

735

1944 august 25, İstanbul. Articol apărut în ziarul „Aksam”, sub semnătura lui Neemeddin Sadak, prezintănd implicațiile politice și militare ale hotărîrii României de a încheia armistițiul cu Puterile Aliate și de a întoarce armele împotriva Germaniei hitleriste.

Romanya mütarekesi Balkanlar sulhu için en hayırlı neticeler doğuracaktır

〈Yazan〉 : Neemeddin Sadak

Amerika radyosunun dediği gibi 23 ağustos, bu harbin son safha tarihinde belli başlı yer tutacak bir gündür : Paris, Büyük Fransız İhtilâlinin cesaret ve kahramanhığını andıran bir hareketle kendi halkın tarafından o gün kurtarıldı. Paris'in kurtarılması biraz da Fransanın kurtuluşu demektir. Çünkü Paris, Fransanın yalnız hükümet merkezi değil ruhî varlığı ve timsalidir. 1940 da Parisi yâkmamak için Fransız milleti düşmana teslim olmayı tercih etti. 1944 de Fransa uğuruna Paris, kendini kurban vermeğe hazırıldı.

23 ağustosta, harbin sona yaklaşması bakımından daha ehemmiyetli bir hadise oldu : Romanya mütareke imzaladı. Sadece mütareke imzalamakla da kalmadı, Sovyet Rusya cephesinde yer alarak silâhlarını eski müttefikleri Almanya ve Macaristan aleyhine çevirdi. Şimdi Romanya kırıla, ordularına hedef diye Transilvanyayı gösteriyor.

Romanya'nın bu şekilde cephe değiştirmesi hiç şüphe yok ki birdenbire oluvermiş, hiç beklenmedik bir kararın neticesi değildir. Birkaç aydanberi süregelen konuşma ve hazırlıkların sonucu olmak gerektir. Hattâ Sovyet taarruzunun bu ilkbahar başında birdenbire Romanya hudsonda duruşu kadar bu sefer başlayışı da ihtimal ki bu hazırlıklarla ilgilidir.

Mütareke şartlarının esasını bundan beş ay önce, Sovyet orduları Romanya sınırlarına vardıkları zaman Molotof Yoldaşın ilân ettiği prensiplerin teşkil ettiği anlaşılıyor.

Sovyet Rusya, Besarabya ile Bukovina parçaları dışında Rumen topraklarının bütünlüğüne dokunmuyor, Romanya'nın iç idaresine ve sosyal durumuna asla karışmamağı teahhüt ediyor. Aynı zamanda Müttefikler Romanya'nın istiklalini de güven altına alıyorlar. Büsbütün yeni bir şart da Romanya'nın Viyana kararına dayanarak elinden alınmış olan Transilvanyayı Macaristan'dan geri almakta serbest olmasıdır. Bu suretle Romanya'ya bir yandan kaybettiğini öbür taraftan kazanmak imkânı verilmiştir.

Genç kralın iş başına getirdiği yeni hükümet, Romanyayı demokrasiye ve hürriyete kavuşturmak emelinde olduğunu da ilân ediyor. Saraya mensup bir asker tarafından kurulan bu hükümet, her halde sadece bir intikal hükümeti vazifesini görecek ve yavaş yerini daha temelli hükümetlere bırakacaktır. Fakat diktatörlük devri Romanya'da da biran yaşamış ve tarihe karışmıştır.

Romanya, hardben siyirlmek ve Müttefikler safına geçmek için kışanberi dört gözle beklediği fırsatı kaçırmamış ve tam zamanında emelini gerçekleştirmek yolunu bulmuştur. Bu hareketi sonuna kadar başarı ile götürmek için yeni Rumen hükümetinin ve kralın karşılaşacağı engeller, güçlükler çoktur. Almanya bu karara birdenbire boyun eğmeyecektir. Fakat Romanya toprakları içinde nasıl olsa kolaylıkla ilerlemekte olan Sovyet ordularına bizzat Rumen ordusu ve milleti katılınca Almanyanın uzun mukavemet göstermesi imkânsızdır. Romanya'da Almanlarla hâlâ birlik olarak harbe devam etmeye tarafdar herhangi bir zümre kalmadığı için yer yer çıkarılacak zoraki karşı koyma ve ayaklanmalar ancak geçici ve tesirsiz gösteriler mahiyetinde kalacaktır.

Romanya'nın hardben çekilmesi ve üstelik silâhını arkaya çevirmesi bu zayıf ve perişan devrinde Almanya için hiç şüphesiz en acı dardelerden biridir. Romanya'nın kaybı Balkanların kaybına başlangıç olacak, Bulgaristanla Macaristanın daha çabuk çözümlerine meydan verecektir.

Almanya için Romanya petrolerinin elden gitmesi yahut Tuna bölgesinde tutunmanın zorlaşması, Fransadaki büyük orduların dağılıp bozulduğu ve şarktan garptan harbin Alman vatanı sınırlarına dayadığı bu felâket günlerinde artık o derece tesirli olmuyabilir. Can kayısına düşen Almanyayı her halde Romanya'nın bağlılığı kurtaracak değil. Yahut korkunç çöküntüyü Tuna müdafası geciktirmeyecekti. Fakat bütün hızlar ile Almanyaya doğru yürüyen Müttefiklerin harbi kısaltacak hiç bir âmili küçümsemedikleri gözönüne getirilirse Romanya mütarekesinin değeri anlaşılır. Bu mütareke, bilhassa Sovyet Rusyanın cenupta kullanınmak zorunda olduğu kuvvetleri pek az zaman sonra yukarı cephele gönderebilmesi bakımından da chemmîyetli olacaktır.

Bu münasebetle şu noktayı belirtmek gerektir. Romanya'nın bu hareketinde Sovyet ordularının ve Müttefiklerin zaferli ilerleyişleri kadar Sovyet Rusyanın Rumen milletine güven veren açık, realist siyasetinin rolü olmuşdur. Romanya mütarekesi denebilir ki Sovyet Rusyanın eseridir. Müttefiklerin Bükreş'i bombardımanlarının ve kayıtsız şartsız teslim olma tekliflerinin neye yaradığını sonradan tarih gösterecektir.

Şimdi sıra Bulgaristana gelmiştir. Müttefiklerin bilhassa Sovyet Rusyanın Romanya'ya verdikleri toprak bütünlüğü ve istiklal garantisini Bulgaristandan esirgemeleri mümkün olmadığı için Bulgaristanın da hemen bu safa geçmesi Balkanlara sulh, Avrupalıların diğer kısımlarından önce getirecek, Balkanlar nizamının çok geçmeden kurulmasına hizmet edecektir. Böyle bir hareket Bulgaristanı da harbden az zararlı çıkaracak tır. Bulgaristanın yapacağı iş harb sonrası adaletine ve komşularının iyi duygularına sağlanacaktır.

Her halde Romanya'nın hardben çekilişini yalnız Balkanlarda harbi daha fazla kısaltmağa sebep olması bakımından değil, Balkanlar sulhündede ve siyasetinde delâlet ettiği derin mâna bakımından çok mesut bir hâdise saymak yanlış olmaz kanaatindeyiz. Bundan dolayı Türkiye efkârı ancak hoşnutluk duyar.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Xerografii Turcia; ziarul „Akşam” din 25 august 1944, p. 1-2.

Armistițiul cu România va avea consecințe dintre cele mai promițătoare pentru pacea în Balcani
(de) Necmeddin Sadak

23 August este, aşa cum a afirmat radio America, o zi care va ocupa un loc bine definit în istoria ultimei faze a acestui război : la această dată, Parisul a fost eliberat de proprietății săi locuitori, printr-o acțiune care a amintit de curajul și eroismul din timpul Marii Revoluții Franceze. Eliberarea Parisului înseamnă cumva și eliberarea Franței. Pentru că Parisul nu este numai capitala Franței, ci și simbolul și existența ei spirituală. În 1940, națiunea franceză, pentru a nu distrugă Parisul, a preferat să-l predea dușmanului. În 1944, Parisul era pregătit să se sacrifice în folosul Franței.

La 23 August s-a petrecut un eveniment și mai important în ceea ce privește apropierea sfîrșitului războiului : România a semnat armistițiul. Dar ea nu s-a limitat numai la a semna armistițiul ; alăturîndu-se Rusiei Sovietice, a intors armele împotriva foștilor săi aliați, Germania și Ungaria. Acum regele României indică Transilvania drept țintă armatelor sale.

Nu există nici un dubiu că schimbarea, în această manieră, a poziției României nu este rezultatul unei hotărîri subite, de neprevăzut. Ea trebuie să fie consecința pregătirilor și con vorbirilor care durează de cîteva luni. Neașteptata oprire, la începutul acestei primăveri, a ofensivei sovietice la granițele României și chiar și modul în care s-a declansat această campanie au, este posibil, o legătură cu aceste preparative.

Se înțelege că baza clauzelor armistițiului au format-o principiile anunțate de tovarășul Molotov, acum cinci luni de zile, cînd trupele sovietice au ajuns la granițele României.

Rusia Sovietică nu se atinge de integritatea pământurilor românești, exceptind Bucovina și Basarabia, și se angajează să nu se amestece vreodată în conducerea și situația socială a României. În același timp, Aliații asigură și independența României. Iar o clauză întru totul nouă constă în faptul că România este liberă să ia înăpoi de la Ungaria Transilvania, care i-a fost luată din mînă în baza Dictatului de la Viena. Astfel, României i s-a dat posibilitatea de a cîști, într-o parte, ceea ce a pierdut în alta.

Guvernul, adus la conducere de Tânărul rege, anunță că aspirația sa este să prilejuiască României o reîntîlnire cu democrația și libertatea. Acest guvern, format de un militar aparținând Palatului, va îndeplini, în orice caz, numai funcția de guvern de tranziție și, treptat, va ceda locul guvernelor mai stabile. Dar și în România perioada de dictatură și-a trăit traiul de o clipă, a rămas numai cu numele în istorie.

România nu a lăsat să îi scape ocazia — pe care a așteptat-o cu nerăbdare, începînd de iarna trecută — de a ieși din război și de a intra în rîndul Aliatilor și a găsit, exact cînd trebuia, calea realizării aspirațiilor sale. Multe sint însă obstacolele și greutățile pe care le vor întîmpina regele și noul guvern român în ducerea la bun sfîrșit a acestei acțiuni. Germania nu se va supune deodată acestei hotărîri. Dar națiunea și însăși armata română alăturîndu-se trupelor sovietice care, orice ar fi, vor înainta cu ușurință pe teritorul României, este imposibil ca Germania să opună o rezistență indelungată. Deoarece în România partizanii continuării războiului alături de Germania nu constituie o pătură socială distinctă, împotrivirile și opozițiile fără voie, ce se vor ivi din loc în loc, vor avea numai calitatea de etalări fără ecou, efemere.

Pentru Germania, în această jalnică și nefericită perioadă a ei, ieșirea României din război și, pe deasupra, întoarcerea de către ea a armelor constituie, neîndoieșnic, una din cele mai durerioase loviturî. Pierderea României va fi începutul pierderii Balcanilor, va prilejui desprinderea mai rapidă a Bulgariei și Ungariei.

Pentru Germania, în aceste zile de nenorocire, cînd puternicele ei trupe din Franța au fost spulberate, zdrobite, și cînd războiul înaintează cu repeziciune din est și vest spre granițele patriei germane, scăparea de sub controlul său a petrolului României sau îngreunarea menajeriei în zona Dunării nu mai pot avea un efect deosebit. În orice caz, nu dependența României avea să salveze Germania, ajunsă acum în situația de a-și apăra propria ființă. Altfel spus, apărarea Dunării nu avea să întîrzie teribila prăbușire. Dar valoarea armistițiului cu România se înțelege, dacă se ține cont de faptul că Aliații, care înaintează impetuos spre Germania, nu au neglijat nici un factor ce va scurta războiul. Acest armistițiu va fi important și în ce privește putința îndeosebi a Rusiei Sovietice de a-și trimite peste foarte puțin timp, spre fronturile de sus, forțele pe care a fost nevoită să le folosească în sud.

Cu această ocazie este necesar să evidențiem următoarea chestiune. În această acțiune a României, politica deschisă, realistă a Rusiei Sovietice, care a dat incredere națiunii române, a avut un rol egal cu cel al înăntărilor victorioase ale trupelor sovietice și ale Aliatilor. Armistițiul cu România este, se poate afirma, opera Rusiei Sovietice. Istoria de mîne va

arăta la ce anume au folosit propunerile de predare necondiționată ale Aliaților și bombardamentele lor asupra Bucureștiului.

Acum i-a venit rîndul Bulgariei. Și trecerea Bulgariei de partea lor — întrucât nu a fost posibil ca Aliații și, îndeosebi, Rusia Sovietică să refuze Bulgariei garanțiile de independență și integritate teritorială pe care le-au dat României — va aduce, cu mult înaintea celorlalte regiuni ale Europei, pacea în Balcani, va servi instituirii grabnice a ordinii în Balcani. O asemenea acțiune va seoate și Bulgaria cu mai puține pierderi din război. Ceea ce va face Bulgaria înseamnă a se pune la adăpostul dreptății de după război și al bunelor sentimente ale vecinilor săi.

În orice caz, suntem convinși că nu este gresit a se considera ieșirea din război a României drept un eveniment foarte fericit, nu atât prin faptul că a dus, numai în Balcani, și mai mult la scurtarea războiului, cit prin profunda semnificație mijlocită în politica și pacea Balcanilor. Din această cauză, opinia publică din Turcia nu simte decât satisfacție.

736

1944 august 25, İstanbul. **Articol apărut în ziarul „Vakit”, sub semnătura lui Asım Us, cu privire la relațiile României cu Germania; cauzele și electele participării României la războiul antisovietic; consecințele militare ale trecerii României de partea Aliaților; importanța acestui eveniment pentru clarificarea situației din Balcani și, implicit, pentru accelerarea inceării celui de-al doilea război mondial.**

Romanya'nın mihverden müttefikler tarafına geçişi
Yazan : Asım Us

Türkiye Almanya ile siyasi ve iktisadi münasebetlerini kestikten sonra Balkanlardaki mihver nizamı tamamıyla muvazenesini kaybetmiştir. Fakat ilk çöküntünün Bulgaristandan gelmesi ümit edilirken Romanya'nın daha evvel davranışarak Almanyadan ayrılması ve orduları ile müttefikler safına katılması beklenmiyen bir hâdise olmuştur.

İkinci dünya harbi içinde her memleket kendi bakımdan birçok tecrübeler geçirmiştir. Fakat hiçbir memleketin tecrübeleri Romanya'ndaki kadar acı olmamıştır: Romanya Rus tehdidi karşısında iptidî Almanyanın kendisine vaadettiği yardımları memnuniyet ile karşıladı. Böylece yardım adı altında Alman orduları Macaristandan geçerek Roman yaya girdi ve Romanya petrollerini işgal etti. Fazla olarak Macaristanı memnun etmek için Romanya'dan Transilvanyanın bir kısmını alarak bu memlekete verdi. Bulgaristam tatmin için de Dobrucayı hediye etti¹. Bundan sonra Almanlar Romanya ordularını kendi emelleri için Rusya cephesinde kullanmak çaresini düşündüler; bunun için de vesile bulmakta zorluk çekmediler: Rusya seferinde Romanya orduları kendileri ile birlikte müttefik olarak harbederlerse Transilvanyadan ve Dobrucadan gördükleri zararları buradan telâfi edeceklerini söylediler. Bu yoldan Romanyayı Rus macerası içeresine sürüklediler.

Romanya orduları bu korkunç macera içerisinde atıldıktan sonra Alman baş komutanlığının plânları ile takatinin üstünde kan ve can vermiştir; fakat bunların Romanya için felâketi artırmaktan başka bir netice vermediğini ve vermiyeceğini de görmüştür. Romanyalılar bu facilar sırasında sabırsızlık gösterdikçe daima Berlinden nihai zafer teranesi ile aldatılmıştır.

İşte böyle ümitsiz bir vaziyet içinde bırakç senedenberi çırپınır durmaka olan Romanya nihayet müttefikler ile gizli bir müzakereye girişmiş ve kendisinin istiklalı Ingiltere, Amerika ve Rusya tarafından garanti edilmesi ve Transilvanyanın da iade olunması şartıyla Almanyadan ayrılarak müttefikler safina iltihak etmiştir.

Hiç şüphesiz Romanyanın bu şekilde müttefikler tarafına geçmesi Almanyayı can eviden vuran bir darbe olacaktır. Zira Ploësti Almanyanın elinde kalan yağâne petrol kaynağı idi. Bu petrol kaynakları kendisinde iken motörize kitalarını, tanklarını, hava ordularını besliyecek kâfi derecede petrol ve benzin bulamazken bunları kaybettikten sonra harbe devam edemeyecek açık bir hakikattir.

Fakat Almanyanın felâketi bununla da kalmıyor. Düne kadar kendi müttefiki olan Romanya orduları da bu defa kendi aleyhine vaziyet alıyor; diğer taraftan Rus orduları da Romanya topraklarından geçerek Avusturya tarafından Alman ordularının arkasına düşmek imkânını buluyor. Daha sonra Romanyanın müttefikler tarafına geçmesi neticesi olarak Bulgaristan Balkanlarda tecrit edilmiş hale geliyor; yani düne kadar müttefikler ile sulu yapmak için bir çare arayan bu memleket de böyle tecrit edilmiş bir vaziyete düştükten sonra kendisine yapılacak tekliflere boyun eğeceği anlaşılıyor.

Her halde Romanyanın aldığı yeni durumdan sonra Bulgaristanda hüküm süren tereddütlerin de artık sona ermesi zoruridir; Ingiliz radyosunun Bulgaristana yaptığı ihtarlar bu tereddütlerin devamı halinde bu memlekete gelecek tehlikeleri hatırlatmaktadır. Bu itibar ile hâdiselerin yakın inkişafları Balkanlar ile beraber Almanyanın umumi harp durumunda büyük değişiklikler getirebilir. Bu değişikliklerin umumi istikameti harbin Avrupadaki sonu pek yakın olduğunu gösteren bir mahiyettedir.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Xerografii Turcia; ziarul „Vakit” din 25 august 1944, p. 1-2.

Trecerea României din Axă de partea Alianților de Asum Us

După ce Turcia a rupt relațiile politice și economice cu Germania, sistemul Axei din Balcani și-a pierdut total echilibrul. Dar, cind se speră că prima prăbușire va veni din partea Bulgariei, România, acționind mult mai devreme, s-a despărțit de Germania și a intrat cu armatele sale în rîndul Alianților, prilejuind astfel un eveniment neașteptat.

În cursul celui de-al doilea război mondial, fiecare țară a încercat, din punctul său de vedere, o sumedenie de experiențe. Dar experiențele nici unei țări nu au fost atât de amare precum cele ale României: în fața

pericolului rusec, România a întîmpinat, la început, cu satisfacție, ajutoarele pe care Germania i le-a promis. Astfel, în chip de ajutor, trupele germane, trecînd prin Ungaria, au intrat în România și au luat în stăpînire petrolul României. Ba mai mult, Germania, luînd României o parte din Transilvania – pentru a mulțumi Ungaria – a dat-o acestei țări. Și, pentru a mulțumi Bulgaria, i-a făcut cadrul Dobrogea¹. După aceea, germanii, ca să-și atingă țelurile lor, s-au gîndit la soluția folosirii trupelor României pe frontul din Rusia; pentru aceasta, nu le-a fost greu să găsească pretextul: au spus că vor recompensa pagubele suferite *de români* în Transilvania și Dobrogea, dacă trupele României vor lupta alături de ei în campania împotriva Rusiei. Pe această cale, au tîrît România în aventura rusească.

După ce trupele i-au fost aruncate în această însăjîmîntătoare aventură, România a dat, datorită planurilor comandamentului suprem german, singe și vieți cu mult peste puterile ei; s-a văzut însă că, pentru România, toate acestea, în afară de agravarea dezastrului, nu au dus și nu aveau să ducă la nici un rezultat. Ori de câte ori au dovedit nerăbdare în fața acestor tragedii, români au fost în permanență păcăliți de Berlin cu refrenul victoriei fulgerătoare.

Iată că România, care de vreo cîțiva ani se zbate într-o asemenea situație desperată, a intrat, în sfîrșit, în tratative secrete cu Aliatii și, despărțindu-se de Germania, s-a alăturat Aliatilor, cu condiția retrocedării Transilvaniei și garantării independenței sale de către Anglia, America și Rusia.

Fără indoială că trecerea, în acest fel, a României de partea Aliatilor va fi o grea lovitură pentru Germania. Căci Ploieștiul era unicul bazin petrolifer ce mai rămăsese în mîinile Germaniei. Este clar că Germania nu va mai putea continua războiul, după ce a pierdut aceste surse de petrol – pe cînd ele îi aparțineau și nu era în stare să procure suficient petrol și benzină pentru alimentarea aviației, tancurilor și diviziilor sale motorizate.

Dar dezastrul Germaniei nu se rezumă numai la aceasta. Și trupele României, care pînă ieri era aliata sa, de data aceasta iau poziție împotriva ei; pe de altă parte, și trupele ruse, trecînd pe teritoriul României, au posibilitatea să cadă, dinspre Austria, în spatele trupelor germane. Mai apoi, ca o consecință a trecerii României de partea Aliatilor, Bulgaria rămîne izolată în Balcani; altfel spus, se înțelege că și această țară, care pînă ieri căuta o soluție pentru a încheia pace cu Aliatii, rămînînd izolată, se va supune propunerilor ce i se vor face.

În orice caz, după noua poziție adoptată de România, și încetarea ezitărilor ce domină în Bulgaria este imperioasă; avertismențele pe care radioul englez le-a dat Bulgariei amintesc pericolele ce vor plana asupra acestei țări, în situația în care ezitările continuă. Cu această apreciere, evoluția imediată a evenimentelor poate să aducă mari schimbări în situația de război generală a Germaniei și Balcanilor. Sensul general al acestor schimbări este de natură să indice faptul că sfîrșitul din Europa al războiului este foarte aproape.

¹ Partea de sud a Dobrogei.

1944 august 25, Istanbul. Articol apărut în ziarul „Ulus”, sub semnătura lui Falih Rıfkı Atay, cu privire la hotărîrea României de-a ieși din războiul antisovietic; atitudinea democratică a liderilor nouului guvern condus de generalul Constantin Sănătescu; politică Germaniei față de România; perspectiva reglementării favorabile a situației din Balcani în urma hotărîrii adoptate de România.

Romanya karar verdi
Falih Rıfkı Atay

Romanya Bulgaristan'dan daha önce kararını vermiştir. Yakınlarda Führer'in umumi karargâhına giden Mareşal Antonesco, kendisini ve arkadaşlarını iktidarda, milletini ve ordusunu savaşta tutabilmek için iyi ve ümitli haberlerle geri dönecek değildi. Bununla beraber facialarla dolu bir harbin ağır mesuliyetini taşıyan dikta rejimlerinin, suykast veya inhilâl gibi zorlamalar olmadıkça, iş başından çekilmeye kolay kolay razi olmadıklarını öteki misallerden biliyoruz. Romanya'daki değişime sade bir ümitsizliğin değil, Rusya ve Müttefiklerle bir konuşma ve anlaşmanın eseridir. B. Molotof, Rusya'nın ne milli Rumen topraklarına, ne de Rumen halkın seçeceği rejime dair hiçbir iddiası olmadığı, Kızılordu Besarabya sınırlarını aştığı sırada temin etmiştir.

Yeni hükümet, Rumen demokrasisinin tanınmış liderleri tarafından kurulmuştur. Başvekil General Sanatesku, Mareşal Antonesku'nun siyasetine karşı eskiden beri muhalif davranışın komutanlardan id. Bu defa da harbe devam etmek için asker toplama fikrini reddeden generallerin başında o bulunmuştur. Almanların zaman zaman israr etmiş olmalarına rağmen, Maniu ile Bratianu'yu tevkif etmiyen ve taraftarlarını ezmiyen Mareşal Antonesku, bu hareketin yeni liderler tarafından takdir edileceğine de itimat etmiş olabilir.

Yeni hükümet, eğer Almanya memleketi bırakıp gitmeyece razı olamazsa silâhlarını dünkü müttefiklerine karşı kullanacaktır. Beslenme ve petrol bakımından Romanya kaynakları ne kadar feda edilmez bir değerde olmuş olsa da, cennupta Bulgaristan'ın durumu da artık belli olduğuna göre, Alman israrı, ancak, bir öcalma hissinden doğabilir. Rumenler Alman zaferleri uğruna cüsselerinden asırı o kadar fedakârlıklar yapmışlardır ki Führer, öfkelenmekte asla haklı olamaz. Stalingrad'la anavatan arasındaki buz steplerinde Romanyalıların mezarlıkları sıralanmıştır. Transilvanya'yı ve Dobruca'yı Romanya'dan koparıp Macaristan ve Bulgaristan'a hedye eden Almanya, onun bütün ordularını da üç yıldan beri kendi safları içinde dövüştüre dövüştüre tüketmiştir.

Romanya harap ve bitkin bir halde harpten çıkmak. Küçük Mihver ortakları arasında ondan daha yaralısı yoktur.

Şurası var ki bugün iktidara geçen liderler, daha ilk günden beri harbin aleyhinde idiler. Bu liderlerle diktatörlük arasında, bazlarında misalini gördüğümüz, muvazaalı bir anlaşma olmamıştır. Demokrasi taraftarlığı eden hüriyetçilere birçoğu, Demir Muhafiz çeteçileri tarafından, sokaklarda ve evlerinde parçalanmıştır. Millî hakimiyet

rejimi altındaki Romanya'nın demokrasiler ve Balkanlar barışı için samimi bir dayanışma unsuru olacağına şüphe edilemez.

Rusya ile Müttefikler arasında böyle bir Romanya'ya hürriyet ve hayat hakkı vermek için anlaşılmış olması tek mil Balkanlar için en hayırlı başlangıçlardan biridir. Bu başlangıç, Mihver propagandası tarafından durmaksızın kullanılan bir silahı, Balkanların Rusya ile Müttefikler arasında devamlı bir anlaşmazlıklar mevzuu olduğu ve olacağı silâhını katı bir tesirsizliğe mahkûm edecektir. İstirap çeken Balkan milletleri, adaletli bir barış nizamı içinde, talihsiz halk yiğinlarını kalkındırmaktan ve harap yurtların bayındırmakten başka bir emel peşinde değildirler. Hür Balkanlar, yeni barış dünyasının en sadık ve en samimi yardımeci olacaktır. Romanya'nın kararı, Bulgaristan durumuna da katı bir istikamet vererek, ikinci dünya harbinin en önce, bu yangınlar, ölümlüler, açlıklar ve facialar bölgesinde tasfiye edilmesini diliyelim.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilm Turcia, r. 83, 159 – 160: ziarul „Uluș” din 25 august 1944, p. 1, 2.

România a luat hotărîrea (de) Falih Rıfkı Atay

România a luat hotărîrea mai înainte decît Bulgaria. Mareșalul Antonescu, care a mers de curind la cartierul general al Führerului, nu avea să se întoarcă cu vesti bune și încurajatoare astfel încit el și camarazii săi să se poată menține la putere, și să-și mențină în război națiunea și armata. Totuși, din alte exemple cunoaștem faptul că regimurile dictoriale, care poartă greaua răspundere a unui război plin de tragedii, nu acceptă lesne să se dea la o parte atât timp cât nu există constringeri precum complotul și revolta. Schimbarea din România nu este rezultatul unei simple disperări, ci al unei con vorbiri și înțelegeri cu Rusia și Aliații. Dl Molotov, în momentul cînd Armata Roșie a depășit granițele Basarabiei, dăduse asigurări că Rusia nu are nici o pretenție atât în privința teritoriilor naționale românești, cât și în cea a regimului pentru care va opta poporul român.

Noul guvern a fost format de către liderii cunoscuți ai democrației românești. Primul-ministru, generalul Sănătescu, era dintre comandanții care manifestau de mult opoziție față de politica mareșalului Antonescu. Și de această dată el s-a aflat în fruntea generalilor care au respins ideea de a concentra trupe pentru a continua războiul. Este posibil ca mareșalul Antonescu — care, în posida insistențelor periodice ale germanilor, nu i-a arestat pe Maniu și Brătianu, și nu i-a strivit pe adeptii lor — să fi avut incredere că această atitudine (a sa) va fi apreciată de către noii lideri.

Noul guvern va folosi armele împotriva aliaților de ieri, dacă germanii nu vor accepta să părăsească țara și să plece. Și, oricât ar fi de neabandonat resursele României în ceea ce privește aprovisionarea și petrolul, totuși avînd în vedere că, în sud, și situația Bulgariei este deja clară, insistența Germaniei nu poate izvori dintr-un sentiment de răzbunare. Români au

făcut pentru victoriile germane atitea sacrificii, cu mult peste puterile lor, încit Führerul nu are nicidecum dreptul de a se infuria. Mormintele românilor au fost risipite pe stepele înghețate dintre Stalingrad și patria natală. De asemenea, Germania, care a smuls României Transilvania și Dobrogea, făcindu-le cadou Ungariei și Bulgariei, i-a epuizat trupele, silindu-le să se bată de trei ani încotro alături de ale sale.

România ieșe din război ruinată și epuizată. Printre aliații din Axa mică, ea este cea mai rănită.

Este locul să arătăm că liderii care au venit azi la putere au fost împotriva războiului încă din prima zi. Între acești lideri și dictatura, aşa cum am constatat în unele cazuri asemănătoare, nu a existat o înțelegere simulată. Mulți dintre liberalii adepti ai democrației au fost nimiciți pe străzi și în casele lor de către legionarii din Garda de fier. Nu se poate pune la îndoială faptul că România, aflată sub regimul suveranității naționale, va fi un element de solidaritate sinceră pentru democrații și pacea Balcanilor.

Înțelegerea realizată între Rusia și Aliați de a oferi unei asemenea României dreptul la libertate și la existență reprezentă pentru întreaga zonă balcanică unul dintre începuturile de bun augur. Acest început va face total ineficientă o armă folosită neincetat de către propaganda Axei, anume aceea că Balcanii au fost și vor fi un veșnic subiect de neînțelegere între Rusia și Aliați. Națiunile din Balcani, care au pătimit atitea, nu urmăresc un alt ideal decit acela ca, în cadrul unei ordini bazate pe o pace echitabilă, să se amelioreze situația maselor populare năpăstuite și să se asigure prosperitatea patriilor lor ruinate. Balcanii liberi vor fi cel mai fidel și sincer ajutor al lumii noii păci.

Hotărirea României oferind o soluție fermă și pentru situația Bulgariei, să nu ne dorim decit ca acest al doilea război mondial să inceteze mai întâi în această zonă încercată de nedreptăți, asasinate, foamete și tragedii.

738

1944 august 25, İstanbul. *Ştiri apărute în ziarul „Ulus” cu privire la ecurile în Turcia și în străinătate ale actului de la 23 August și la dificultățile de ordin militar ale Germaniei, ca urmare a evenimentelor din România.*

Yeni Romen Kabinesi dün kuruldu [...]¹

Romanya'nın Sovyetler Birliği tarafından ileri sürülen sular şartlarını kabul etmesi ve birleşmiş milletler safında yer alması haberi, dün sabah, Ankara'da büyük bir ilgi uyandırmış ve Türk siyasi mahfillerde olduğu kadar, yabancı mahfillerde de derin yankılara vesile teşkil ederek günün başlıca mevzuu olmuştur. Bu önemli olayı büyük bir heyecanla karşılayan salâhiyetli Romen mahfillerinin kanaatı ise, şu birkaç cümle içinde hulâsa edilebilir: "Romanya'daki siyasi partilerden müteşekkil milli blok tarafından temsil edilen Romen milletinin tek arzusuna dayanarak, Kral Mihai, Romenlerce hiç tasvîbedilmemiş olan bu lüzumsuz harb

âfetine bir son vermek için, Mareşal Antonesko'nun diktatörcü rejimini bertaraf ederek milli bir hükümet kurmayı kararlaştırmıştır...

Radyo Gazetesi de, Romanya hadiselerinin askerlik bakımından doğurabileceği yankıları şu şekilde tahlil etmiştir :

Değişikliğin neticeleri

“Romanya'nın Almanya'dan ayrılarak Müttefikler safina geçmesi Almanya için büyük askeri zorluklar doğuracaktır. 3 Eylül 1943 de Italya Müttefiklerle mütareke yaparak harpten çıktıgı vakit Almanya'nın o zaman bunu karşılaşacak askeri kuvvetleri vardı. Fakat bu sefer o askeri kudrete sahip değildir. Bu hal Almanya için büyük güçlükler doğuracaktır. Gelecek her gün askeri, siyasi yeni durumlara yol açacak haldedir. Balkanlar doğu cephesinin temel taşıdır. Balkanlar kaybeden Almanya'nın neler çekteğini önemizdeki hadiseler gösterecektir...”.

[...]²

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Turcia, r. 83, c. 155—156; ziarul „Ulus” din 25 august 1944, p. 1, 2.

Ieri s-a constituit noul cabinet român [...]¹

Ştirea privind acceptarea de către România a condițiilor de pace anunțate de Uniunea Sovietică și trecerea ei în rîndul Națiunilor Unite a stîrnit, ieri dimineață, la Ankara, un mare interes și, prilejuind ecouri puternice atât în cercurile politice turcești, cît și în cercurile străine, a fost principalul subiect al zilei. Cît privește convingerea cercurilor românești autorizate, care au întîmpinat cu o mare emoție acest eveniment important, ea poate fi rezumată în cîteva propoziții de genul : „Bazindu-se pe voință unică a națiunii române, care este reprezentată de Blocul Național constituit din partidele politice din România, regele Mihai a hotărît formarea unui guvern național, înălțurind regimul dictatorial al mareșalului Antonescu, pentru a pune astfel capăt catastrofei provocate de acest război nefolositor, care nu a fost aprobat deloc de către români...”.

Iar Gazeta Radio a analizat în felul următor ecourile ce le vor putea produce, din punctul de vedere al situației militare, evenimentele din România :

Consecințele schimbării

„Trecerea României în rîndul Aliaților prin separarea ei de Germania va provoca mari dificultăți militare pentru Germania. La 3 septembrie 1943, cînd Italia, încheind armistițiul cu Alianții, a ieșit din război, atunci Germania avea forțe militare de natură să preîntîmpine acest *(fapt)*. De această dată însă nu mai dispune de acea forță militară. Această situație va provoca mari greutăți pentru Germania. Fiecare dintre zilele

^{1,2} Titluri și știri referitoare la guvernul condus de generalul Constantin Sănătescu; componența acestui guvern; ciocniri între trupele române și germane.

următoare este de natură să dea loc la noi situații militare, politice. Balcanii reprezintă piatra de temelie a frontului de est. Evenimentele din zilele următoare vor arăta cine va avea de pătit Germania, care a pierdut Balcanii...”.

[...] ²

739

1944 august 25, New York. Articol din ziarul american „The New York Times” referitor la desfășurarea evenimentelor din România și consecințele ieșirii României din războiul dus alături de Germania hitleristă.

Present Status of War in Europe
by Hanson W. Baldwin

Washington, Aug. 24 — For Germany, defeat has followed so closely upon the heels of defeat this week that the jubilation in Washington today was almost unrestrained.

The great blows rained upon the Nazis, particularly the gaping crack that is commencing to imperil their house of cards in the Balkans, have been so severe and unrelenting that many observers do not believe Germany can long withstand the mounting pressure. Yet there were wise notes of caution. The job is not yet finished, and another great crisis in the Battle of Europe is at hand.

Probably the most important news has been the attempt of Rumania to cast off the Nazi shackles and to jump upon the Allied band wagon. The attempt, though as yet preliminary and incomplete, opens the first great fissure in Germany's Balkan structure, and may well encourage Bulgaria to follow Rumania's example. The more of King Michael was not unexpected; negotiations with Rumanian agents have been conducted for some time. Obviously, any terms of surrender to Romania would to envisage transfer of Bukovina and Bessarabia to Russia, but "compensation", at Hungary's expense, in the form of Transylvania, may have been arranged.

“Palace Coup” Seen

Politically and psychologically the effects of King Michael's proclamation must be widespread; militarily they will probably be delayed. Rumania probably has under arms some twenty or thirty divisions — some of them below strength, perhaps fifteen to eighteen of them facing the Russians. Some of these may, and possibly already have, cast down their arms, or turned in their tracks to fight the Germans instead of the Russians.

Others, however, are still fighting with the Germans, and so far — though the news is sparse and conditions probably confused and somewhat chaotic — it seems likely that King Michael has arranged a "palace coup"¹ and that for the moment he can count surely upon those parts of the army in or around Bucharest or not directly under German tactical control.

528

Eventually, other units may abandon the fight against the Russians and either surrender or turn against the Germans, or the army may dissolve into warring factions and the country into virtual civil war. Either eventually aids the Allies but, of course, nothing would aid them so much as the complete elimination from the Axis order of battle of twenty to thirty Rumanian divisions, divisions that Germany, in view of her great losses in other theatres, would find it virtually impossible to replace. Such an event would, of course, free Russian troops for actions elsewhere, and might lead to a Russian break through the Galati gap to Bucharest and the Ploesti oil fields.

Galati Gap Easy to Defend

So far, however, the Russian offensive in Bessarabia, though it has made great gains, is not near the main German defensive line — the line running from the Carpathians to the Danube across the easily defensible Galati Gap. And Ploesti, often bombed, now has very much less strategic importance to the Allies than it had a year ago.

The Rumanian coup is matched importance by the military victories in France. The battles of Normandy and the Paris plains now emerge as one of the greatest Allied victories of the war a victory that makes the German situation in the West almost as serious as that in the East.

[...] ²

■ Arhivele Statului București, colecția Xerografii S.U.A., ziarul „The New York Times”, Friday, August 25, 1944, p. 6, col. 3—5.

Situatia războiului în Europa de Hanson W. Baldwin

Washington, 24 august — Pentru Germania, înfringerile au mers săptămâna aceasta una după alta, astfel încit la Washington veselia s-a manifestat aproape fără rezerve.

Marea furtună care s-a abătut asupra naziștilor, în special prăpastia ce se cască și începe să pericliteze castelul lor de nisip din Balcani, a fost atât de puternică și implacabilă încit numeroși observatori consideră că Germania nu va mai putea rezista mult timp presiunii în continuă creștere. Cu toate acestea, au existat semne vizibile de revenire. Lucrurile nu au luat încă sfîrșit și o altă criză puternică în bătălia din Europa se apropie.

Probabil cele mai importante știri au fost acelea despre încercarea României de a sfârîma cătușele naziste și de a trece în tabăra aliată. Încercarea, deși pînă acum pregătită și incompletă, a produs prima mare fisură în structura balcanică a Germaniei și ar putea încuraja Bulgaria să urmeze exemplul României.

Semnificația „loviturii de palat”

Din punct de vedere politic și psihologic, efectele proclamației regelui Mihai trebuie să fie foarte extinse: din punct de vedere militar vor fi probabil întîrziate. România are probabil mobilizate aproximativ 20—30 divizii — unele dintre ele descompletate — dintre care aproximativ 15—18 luptînd cu rușii. E posibil ca unele dintre acestea fie să fi depus

armele, dacă nu cumva au și făcut-o, fie să lupte împotriva germanilor în loc a rușilor.

Alții, totuși, luptă alături de nemți și pînă în prezent – deși stîrile sunt disparsate, iar situația probabil confuză și oarecum haotică – se pare că regele Mihai a aranjat „o lovitură de palat”¹ și că pentru moment el poate conta sigur numai pe acele unități ale armatei din sau dimprejurul Bucureștiului sau care nu se află sub controlul tactic direct al germanilor.

Pînă la urmă s-ar putea ca și alte unități să abandoneze lupta împotriva rușilor și chiar să se predea sau să întoarcă armele împotriva nemților sau armata să ar putea fractiona în tabere adverse, iar țara să intre într-un adevărat război civil. Orice posibilitate îi ajută pe Aliați, dar, desigur, nimic nu i-ar ajuta atât de mult ca scoaterea de sub ordinele de luptă ale Axei a 20–30 divizii românești, divizii pe care Germaniei, avînd în vedere pierderile mari înregistrate pe alte teatre de război, i-ar fi, de fapt, imposibil să le înlocuiască. O astfel de eventualitate ar da posibilitatea trupelor ruse să acționeze peste tot și ar putea duce la o spargere a frontului de către ruși prin defileul Galați spre București și terenurile petroliifere de la Ploiești.

Breșa Galați este ușor de apărat

Pînă în prezent, totuși, ofensiva rușilor în Basarabia, deși a avut mari succese, nu se desfășoară în apropierea principalei linii defensive germane – linia care merge de la Carpați spre Dunăre de-a lungul breșei Galați, ușor de apărat. Ploieștiul bombardat adesea, are acum o importanță strategică mult mai mică pentru Aliați, decât avea cu un an în urmă.

Lovitura României este strîns legată, ca importanță, de victorile militare din Franța. Bătăliile din Normandia și de pe cîmpii din jurul Parisului apar acum ca unele dintre cele mai mari victorii ale Aliaților în război – victorii care fac situația Germaniei în vest aproape la fel de dificilă ca aceea din est.

[...]²

740

1944 august 25, Paris. Stire publicată în ziarul „L'Humanité” referitoare la încheierea armistițiului între România și U.R.S.S. și trecerea ei de partea Aliaților.

Vendredi, 25 August 1944

La capitulation de la Roumanie c'est l'effondrement du front sud allemand

¹ Așa după cum se vede și din terminologia folosită, autorul articolului, nedispuind de informații suficiente și exacte, a făcut aprecieri ce nu sunt în concordanță cu realitatea. Unitățile armatei române, indiferent de locul unde s-au aflat, au intors armele împotriva armatei germane. Nu a fost o „lovitură de palat”, ci o acțiune gîndită, organizată și condusă la care a participat întregul popor.

² Ziarul se ocupă în continuare de luptele din Normandia, recenta eliberare a Parisului, situația dificilă în care se află trupele germane în restul teritoriului Franței.

530

Londres, 24 Août. C'est par une proclamation adressée au peuple roumain que le roi de Roumanie a annoncé la décision qu'il venait de prendre d'accepter les conditions d'armistice présentées par le gouvernement soviétique et de mettre immédiatement fin aux hostilités avec les Etats-Unis et la Grande-Bretagne, d'une part, et avec l'U.R.S.S., d'autre part.

Le roi a d'autre part annoncé que l'armée roumaine était entrée en territoire hongrois et avait libéré la Transylvanie.

Un gouvernement d'Union nationale a été constitué et il a immédiatement manifesté son intention de prendre part à la lutte menée par les Nations Unies contre l'Allemagne hitlérienne.

Parmi les hommes d'Etat appelés au gouvernement se trouvent Bratianu et Maniu. Le général Sanatescu en serait président.

Les membres du nouveau gouvernement roumain appartiennent respectivement aux partis communiste, national-libéral, paysan, social-démocrate.

A l'occasion de sa prise de pouvoir, le nouveau gouvernement a publié une déclaration par laquelle il s'engage à établir un régime démocratique garantissant la liberté à tous. Les camps de concentration ont été abolis et une amnistie a été accordée à tous les détenus politiques.

De nombreuses unités roumaines se sont rendues.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Franța, r. 142, c. 87; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, „L'Humanité”, vendredi, 25 Août 1944.

Vineri, 25 august 1944

Capitularea României înseamnă prăbușirea frontului german de sud

Londra, 24 august : Într-o proclamație adresată poporului român, regele României a anunțat hotărîrea pe care a luat-o de a accepta condițiile de armistițiu prezентate de guvernul sovietic și de a pune imediat capăt ostilităților cu Statele Unite și Marea Britanie, pe de o parte, și Uniunea Sovietică, pe de altă parte.

Totodată, regele a anunțat că armata română a intrat pe teritoriul ungar și a eliberat Transilvania.

Un guvern de unitate națională a fost constituit și el și-a manifestat imediat intenția de a lua parte la lupta dusă de Națiunile Unite împotriva Germaniei hitleriste. Printre oamenii de stat chemați în guvern se află Brătianu și Maniu; generalul Sănătescu va fi președintele acestuia.

Membrii noului guvern român aparțin, respectiv, partidelor comunist, național-liberal, (național) țărănesc, social-democrat.

Cu ocazia luării puterii, noul guvern a publicat o declarație prin care se angajează să stabilească un regim democratic, garantând libertatea tuturor. Lagărele de concentrare au fost desființate și a fost acordată amnistie tuturor deținuților politici.

Numeroase unități române s-au predat.

1944 august 25. Știre apărută în ziarul „L'Impartial” despre situația militară din Balcani în urma trecerii României de partea Aliaților.

La situation militaire après la capitulation de la Roumanie

Tous les Balkans, l'Autriche et la Hongrie sont menacés

Londres, 25. — Août — Le collaborateur militaire de l'agence Reuter écrit sur la situation militaire dans les Balkans, après la capitulation de la Roumanie, ce qui suit :

Il n'existe maintenant aucun ou presque pas d'obstacles essentiels pour une avance de l'armée russe à travers la vallée du Danube jusqu'aux portes de Belgrade. Les garnisons allemandes en Bulgarie, en Grèce et dans le sud de la Yougoslavie doivent maintenant commencer rapidement leur repli, si elles veulent encore se rendre en sécurité en Autriche.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Elveția, r. 4, c. 206.

Situația militară după capitularea României

Întreaga zonă balcanică, Austria și Ungaria sunt amenințate.

Londra, 25. — August — Colaboratorul militar al Agenției Reuter scrie despre situația militară din Balcani, după capitularea României, cele ce urmează :

Nu mai există acum nici un sau aproape nici un obstacol esențial în calea înaintării armatei ruse de-a lungul văii Dunării pînă la porțile Belgradului. Garnizoanele germane din Bulgaria, Grecia și din sudul Iugoslaviei trebuie acum să inceapă să se replieze rapid, dacă mai vor să ajungă în siguranță în Austria.

1944 august 26. Apelul C.C. al P.C.R. adresat tuturor categoriilor sociale pentru înfăptuirea unor reforme democratice și alungarea trupelor hitleriste din țară.

**CĂTRE TOATĂ MUNCITORIMEA DE LA ORAȘE ȘI SATE !
CĂTRE ÎNTREGUL POPOR ROMÂN**

Cetățeni ! Români !

Lupta hotărîtă și fără răgaz dusă de Partidul Comunist din România împotriva războiului banditesc hitlerist a dus la o primă și mare izbîndă.

Partidul Comunist din România a reușit înfringind toate greutățile să unească toate forțele patriotice antihitleriste din țară într-un singur front de luptă, în Frontul Național Patriotic.

România a fost seoasă din războiul hitlerist. Astăzi, poporul român unit a inceput lupta pentru deschiderea țării de sub jugul și teroarea bestială hitleristă.

În fruntea acestei lupte stă Partidul Comunist din România, avant-garda muncitorimii de la orașe și sate.

Guvernul trădătorilor de țară și neam ai Antoneștilor a fost doborit !

Prin aceasta, România a rupt definitiv cîrdășia criminală cu Hitler.

Aceum, sarcina imediată care stă în fața noastră, a poporului și guvernului actual, este încheierea păcii cu Uniunea Sovietelor, Anglia și Statele Unite ale Americii.

Alături de Mariile Națiuni Unite, aliații noștri firești, să ducem lupta pentru alungarea armelor nemțești din țară și din Ardealul de nord, să dezarmăm și să internăm hoardele hitleriste și agenții lor care se găsesc încă în țară.

Să pedepsim fără cruțare pe trădătorii de țară din cîica lui Antonescu și să lichidăm regimul întronat de ea.

Să răzbunăm pe fiu țării sacrificiați în zadar pentru interese nemțești, să spălăm rușinea crimelor comise de banda hitleristă a lui Antonescu împotriva popoarelor sovietice și aliate.

La luptă activă alături de aliați, pentru grăbirea victoriei și dobândirea unei păci durabile.

Muncitori și muncitoare ! Soldați ! Tânărî ! Meseriași ! Funcționari ! Intelectuali ! Tineri și femei ! Patrioți români !

Partidul Comunist din România este partidul muncitorimii și reprezentantul intregului popor muncitor, inițiatorul și elementul cel mai activ al Frontului Național Patriotic.

Pe baza platformei comune a celor 4 partide din Blocul Democratic de luptă pentru încheierea păcii, redarea drepturilor și libertăților cetățenești pentru România liberă, democratică și independentă, Partidul Comunist susține și participă la el.

Însă P.C. își menține independența ideologică, politică și organizatorică și deplina libertate de acțiune în soluționarea tuturor problemelor de bază sociale, economice și politice din România.

Muncitori !

Uniți în Frontul Unic Muncitoresc, puneti-vă în fruntea luptei de eliberare a poporului român !

Refaceți imediat organizațiile voastre sindicale ;

Organizați comitete patriotice de fabrică, alese de toți muncitorii, pentru recrutarea de luptători, conducerea luptei patriotice și menținerea orășenilor în fabrici, uzine și în cartiere !

Demascați și înălăturăți din mijlocul vostru agenții hitleriști care încearcă să vă dezbină sau atîțe la acte nepatriotice.

Cetățeni patrioți !

Formați comitete patriotice pentru asigurarea luptei și ordinii patriotice în străzi, cartiere și suburi.

Înăbușiți în fașă orice încercare de jaf, răzbunări personale sau de turburare a ordinei de către agenți hitleriști.

Colaborați cu armata și cu unitățile patriotice la zdrobirea rezistenței nemților.

ÎNROLAȚI-VĂ ÎN DETAȘAMENTELE PATRIOTICE !

Tărani ! Aderați și sprijiniți lupta contra nemților și a trădătorilor din slujba lor ! Organizați comitete patriotice în sate, comune și plăși.

Soldați, subofițeri, ofițeri, generali de pe front ! Întoarceți armele contra nemților ! Luptați alături de armatele sovietice pentru alungarea nemților din țară !

Cetăteni patrioți ! Sprijiniți guvernul patriotic național și lupta poporului român contra nemților.

În lupta noastră de eliberare ne bazăm pe sprijinul activ al puterilor aliate și în primul rînd pe ajutorul Uniunii Republicilor Sovietice Socialești și a vitezei ei Armată Roșii care urmărește și zdobește pe pămîntul țării noastre hoardele nemțești cotropitoare.

Primiți cu toată increderea Armata Roșie, ca pe o armată aliată și eliberatoare !

Popor Român ! Armată Română ! La luptă hotărîtă pentru salvarea și eliberarea patriei.

Trăiască România liberă, democratică și independentă.

Moarte cotropitorilor germani și trădătorilor de patrie din slujba lor !

Comitetul Central
al Partidului Comunist din
România

■ „România liberă”, an. II, nr. 12, din 26 august 1944.

743

1944 august 26. Apel al Comitetului Central al Apărării Patriotice prin care cheamă toate categoriile sociale la luptă pentru o Românie liberă, independentă și democrată.

Români,

Apărarea Patriotică, organizație de luptă împotriva teroarei și de apărare și sprijin a luptătorilor patrioți, vi se adresează pentru intila oară astăzi, liber, la lumina zilei.

Pînă acum, pentru fiecare chemare, cu vorba șoptită sau cu serisul tăinuit, pentru fiecare piine ce o trimiteam patriotului zvîrlit în temnițe, pentru orice ajutor dat familiei sale, pentru faptul de a ne fi îngrijit să aibă apărare în proces, ori pentru că am luptat împotriva schinguiirilor și crimelor săvîrșite de agenții dictaturilor, am fost ținta prigoanei polițienești, arestați cu sutele, schinguiuți, condamnați și uciși.

534

Am ridicat cei dintii și am ținut sus toată vremea steagul luptei pentru amnistia generală, politică, militară, agrară, chemind la această luptă toate partidele politice și oamenii cinstiți.

Campaniile noastre pentru stringerea de alimente și îmbrăcămințe pentru cei închiși în lagăre și pușcării, pentru asigurarea vieții celor închiși, pentru readucerea deportaților din Transnistria, împotriva atrocităților rasiste au răspuns nevoii vremurilor de dictatură și au fost duse pînă la capăt cu toate jertfele.

Cei uciși în lagăre și închisori nu mai pot fi înviați. Amintirea jertfei lor va stărui luminoasă în inima poporului român, iar ucigașii lor își vor primi pedeapsa.

Lupta noastră a izbutit: regimul teroarei e la pămînt și primele două decrete ale guvernului Blocului Național, au adus amnistia și desființarea lagărelor de concentrare.

Apărarea patriotică salută eliberarea tuturor patriotilor din închisori și lagăre și adreseză tuturor victimelor teroarei care se bucură azi de libertate un cald și frâțesc: „Bine ati venit” !

Români,

Astăzi Apărarea Patriotică, continuind lupta ei de sprijinire a luptătorilor patrioti, vă chiamă la acțiune ! Spre a cucerî pacea, trebuie nimicită fiara hitleristă pînă la ultimul soldat, pînă la ultima unealtă a hitlerismului !

Ostașii bravi ai armatei noastre și ai formațiunilor de luptă patriotice nu-și crău viața în luptă contra dușmanului. Singele nevinovat al victimelor bombardamentelor criminale hitleriste curge din bîsug.

Alăturîndu-se luptei nobile și mărețe a eliberării patriei, Apărarea Patriotică cheamă întreg poporul să fie sprijin luptătorilor din cadrele armatei și ale formațiunilor de luptă patriotice; să ajute martirii luptelor pentru libertate și familiile lor; să ajute victimele teroarei aeriene hitleriste.

E datoria tuturor bunilor patrioti să treacă la fapte.

Muncitori, țărani și intelectuali ! Funcționari și comercianți !

Bărbați și femei !

Faceți ca soldații și luptătorii să simtă pînă în primele rînduri sprijinul și căldura întregului popor !

Intrați în rîndurile Apărării Patriotice, care ca o Cruce Roșie a formațiunilor de luptă patriotice va ajuta răniții, familiile lor și ale celor căzuți, luptătorii din primele rînduri și victimele bombardamentelor !

Contribuiți cu bani, alimente, haine, medicamente, țigări, cărți, reviste;

Înrolați-vă ca medici, sanitari, surori de caritate în echipele sanitare ale „Apărării Patriotice”.

Astfel veți păși la lupta grandioasă pentru o Românie liberă, independentă și democrată !

26 august 1944

Comitetul Central al Apărării Patriotice

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 47/1944, f. 28.

1944 august 26. Manifest al Comandanțamentului gărzilor patriotice adresat cetățenilor Olteniei pentru alungarea armatelor hitleriste din țară.

Cetățeni patrioți

Poporul român a început lupta cu arma în mână împotriva cotropitorilor nemți.

Comandanții nemți de la noi din țară și-au dat cuvîntul de onoare guvernului nostru că-și vor retrage în liniște trupele din România. Ei și-au căleat cuvîntul. Au atacat mîselește Capitala cu rămășițele aviației lor și cu bandele de soldați hitleriști. Au încercat să izoleze București de restul țării, să încece în singe poporul Capitalei, în frunte cu suveranul și guvernul țării.

Dar criminalii hitleriști au fost înfrînti. Brava noastră armată, zid în jurul guvernului, s-a luptat cu eroism și a învins pe nemți.

Cetățenii Capitalei s-au grupat imediat în formațiuni de lupte patriotice și, cu arma în mână, au dat sprijin armatei să zdrobească atacul german.

Pretutindeni în țară, resturile bandelor hitleriști sunt dezarmate. Acolo unde se opun sau unde ele atacă armata sau populația românească, trupele române zdrobesc rezistențele germane. Urmașii celor ce au învins la Mărăști, Mărășești și Oituz, înalță iarăși steagul gloriei românești.

Marii noștri aliați, puternicele forțe ale Armatei Roșii, ale Angliei și Americii, ne vin în ajutor.

**Cetățeni ai Olteniei
Muncitori, funcționari, intelectuali, țărani**

Cotropitorii hitleriști, după ce ne-au tirit în război pentru interesele Germaniei, după ce ne-au jefuit țara de toate bogățiile, nu vor să renunțe la transformarea țării noastre în cîmp de război. Prin agenții lor, români trădători de țară, uneltesc împotriva voinței de pace și libertate a poporului român, împotriva guvernului democrat. Prin apeluri desperate și perfide la radiourile nemțești, prin mineuni grosolane, zvonuri și știri false, încearcă să provoace luptă între frați.

Dar planurile lor criminale nu se mai pot realiza. Ele se izbesc de loviturile armatei române, de hotărîrea patriotică a tuturor cetățenilor.

Voi, olteni, care sinteți depozitarii unei tradiții de mari lupte pentru libertatea și independența națională, dovediți și de astă dată sprijinul vostru de luptă și de jertfă pentru cauza națională a poporului român.

Pentru alungarea cotropitorilor nemți este necesar să se unească în luptă toate forțele naționale.

Sprijiniți armata română și autoritățile, pe toate căile și cu toate forțele, pentru dezarmarea și înfrîngerea oricărora rezistențe germane, pentru nimicirea oricărora încercări ale agenților hitleriști de a provoca turburări.

Constituiți gărzi de luptă patriotică, înrolați-vă în detașamente patriotice.

Dezarmați bandele hitleriste, luate-le armele din mână, pentru a nu le mai putea folosi împotriva poporului român și a marilor săi aliați.

Denunțați fiecare cuib de rezistență nemțească, pe fiecare agent neamț sau român trădător de țară.

Prezențați-vă imediat, cu sau fără arme, la dispoziția Comandamentului Gărzilor de luptă patriotică.

Sprijiniți lupta Blocului Național Democrat, în care s-au unit, românește, pentru salvarea țării, Partidul Național-Tărănesc, Partidul Național-Liberal, Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat.

De luptă noastră depinde soarta țării. Moarte cotropitorilor germani!

Comandantul gărzilor patriotice,
Gheorghe Jianu

Chestorul Poliției,
I. Vlașie

Şeful Biroului Siguranței,
Comisar
Ion Olteanu

■ Arhivele Statului județul Dolj, fond Prefectura județului Dolj, Serviciul Administrativ, dosar nr. 40/1914, f. 99.

745

1944 august 26. **Ordin al feldmareșalului Wilhelm Keitel, șeful Comandamentului Suprem al Wehrmachtului, către Comandamentul Grupului de armate „Ucraina de Sud”, stabilind că întreaga Românie constituie zonă de operațuni militare, precum și atitudinea ce va fi adoptată față de milițarii armatei române după ce guvernul român s-a considerat ca fiind în stare de război cu Germania.**

Ia 9599/44, geh.

Abschrift

Fernschreiben

26.8. 07.00 Uhr

An
Obkdo. d. H. Gr. Südukraine,
gleichzeitig für Dt. 73, Rumänien, u. Dr. Kdt. rum. Öl.
OKL/Lw. Fu. Stab.
OKL/Gen. Qu.
OKM/1 SKL
OKM SKL Adm. Qu.
Reichsführer SS und Chef der deutschen Polizei, Kdo. Stab
Chef H Rüst und BdE/Stab
OKW/AWA gleichzeitig f. Wv. u. Chef Kriegsgef.

Geheim

Nachdem die rumänische Königsregierung sich als mit Deutschland im Kriegszustand betrachtet, wird bis zur endgültigen Klärung der poli-

tischen Lage in Ergänzung des Führerbefehls OKW/W.F.St./Qu. 2 (Ost)/Verw. 1 Nr. 0010259/44 g. Kdos. vom 24. 8. 44 befohlen :

I. Gesamtrumänien ist Operationsgebiet des Heeres.

II. Deutscher General beim Obkdo. d. rum. Wehrmacht (Chef der Deutschen Heeresmission in Rumänien) wird Obkdo. H. Gr. Südkraine in jeder Beziehung unterstellt.

III. Sondervollmacht Deutscher Kdt. rum. Öl bleibt aufrecht erhalten. H. Gr. Südkraine ist anzuweisen, ihn in Wahrnehmung seiner entscheidend wichtigen Aufgaben weitestgehend zu unterstützen.

IV. Für Behandlung der rum. Soldaten in und ausserhalb Rumäniens gilt :

1. Rum. Soldaten müssen sich eindeutig erklären, ob sie weiter an unserer Seite kämpfen bzw. den gemeinsamen Kampf als Arbeitssoldaten unterstützen wollen oder den Treuebruch der Regierung mitmachen.

2. Mitkämpfer oder arbeitswillige Soldaten stehen zur Verfügung :

a) Angehörige rum. Heeres dem Reichsführer SS zur Aufstellung von Verbänden, überzählige dem OKH als Hilfswillige.

b) Angehörige rum. Kriegsmarine der deutschen Kriegsmarine.

c) Angehörige rum. Luftwaffe und Flakartillerie der deutschen Luftwaffe.

3. Alle nicht in Ziffer 2. erfassten rum. Soldaten werden Kriegsgefangene. Unterbringung und Einsatz getrennt von Kriegsgefangenen der Sowjetunion. Regelung in Rumänien durch GenStdH, im übrigen durch OKW/Chef, Kriegsgef.

gez. Keitel,
OKW/WFSt/Qu. 2 (Ost)
Nr. 06601,44 geh.

Für die Richtigkeit der Abschrift :

26.8.1944

⟨ semnătură indescifrabilă ⟩
Oberleutnant

■ Arhivele Statului București, Colecția Xerografii R.D.G., pach. III, doc. nr. 1. (Militär archiv der D.D.R., WF-03/4964 Bl. 696).

Direcția Operațiilor, 9599/44, secret

Copie

Telegramă

26 august, ora 7,00

Către

Comandamentul superior al Grupului de armate „Ucraina de Sud” și totodată pentru Dt. 73, România, și pentru comandantul german al regiunii petrolifere române

Comandamentul Suprem al Luftwaffe/Statul Major al conducerii Luftwaffe

Comandamentul Suprem al Luftwaffei/Cartierul General
Comandamentul Suprem al marinei/Conducerea războiului maritim, 1
Comandamentul Suprem al marinei/Conducerea războiului maritim,
Cartierul amiralității
Reichsführerul SS și șef al poliției germane, Statul Major al Coman-
damentului
Şeful inarmării armatei și BdE/Statul Major
Comandamentul Suprem al Wehrmachtului/AWA și totodată pentru
Wv. și șeful < compartimentului > Prizonieri de război

Secret

Deoarece guvernul regal român se consideră ca fiind în stare de război cu Germania, pînă la clarificarea definitivă a situației politice, în completarea ordinului Führerului transmis prin Comandamentul Suprem al Wehrmachtului/Statul Major al conducerii Wehrmachtului/Qu 2 (Est)/Verw. 1, nr. 0010259/44 Secret de comandament din 24 august 1944, se ordona :

I. Întreaga Românie constituie zonă de acțiuni militare.

II. Generalul german pe lîngă Comandamentul Suprem al armatei române (șeful Misiunii militare germane în România) se subordonează în toate privințele Comandamentului superior al Grupului de armate „Ucraina de Sud”.

III. Împăternicirea specială a comandanțului german pentru zona petroliferă română rămine în vigoare. Grupului de armate „Ucraina de Sud” î se indică să-l sprijine întru totul în îndeplinirea sarcinilor lui de importanță decisivă.

IV. În ceea ce privește tratarea militarilor români din interiorul și din afara României, este valabil :

1) Militarii români trebuie să declare fără echivoc dacă vor să lupte în continuare de partea noastră, respectiv dacă vor să sprijine lupta comună ca militari < folosiți > pentru muncă sau dacă sunt părtași la încălcarea loialității de către guvern.

2) Cei care vor să lupte alături de noi sau militarii pentru muncă stau la dispoziție astfel :

a) Militarii armatei române de uscat — < la dispoziția > Reichsführerul SS < Himmler >, pentru înființarea de unități; surplusul — < la dispoziția > Comandamentului Suprem al armatei de uscat, ca personal auxiliar.

b) Militarii marinei de război române — < la dispoziția > marinei de război germane.

c) Militarii aviației române și ai artileriei antiaeriene — < la dispoziția > Luftwaffei germane.

3) Toți militarii români necuprinși la punctul 2 devin prizonieri de război. Cazarea și folosirea lor se face separat de prizonierii de război din Uniunea Sovietică. Reglementarea < acestei probleme > în România se face prin Statul major general al armatei de uscat, de altfel prin șeful

⟨ compartmentului ⟩ Prizonieri de război din Comandamentul suprem al Wehrmachtului.

semnat : Keitel
Comandamentul Suprem al Wehrmachtului/Statal Major al conducerii Wehrmachtului/Qu 2 (Est), nr. 006601/1944,
Secret

Pentru corectitudinea copiei :
24 august 1944
⟨ semnătură indescifrabilă
locotenent major

746

1944 august 26. Telegramă a comandantului Grupului de armate „Ucraina de Sud”, generalul colonel Hans Friessner, către Armata 8 germană, privind ordinul de luptă dat de Hitler pentru trupele germane aflate pe teritoriul României ; modul de a se aționa în cazul unor încercări ale trupelor române de a dezarma pe cele germane.

Tag : 26.8

Zeit : 14,30

An Nachr. : 8 Armee

1) Führerbefehl, unter Verteidigung der Linie Galatz — Focșani — Karpaten — Ostrand nach Zuführung weiterer Kräfte den Rumänischen Raum bis zur Donau-Linie wieder freizukämpfen. Trennungslinie zwischen 6. und 8. Armee wie bisher.

2) 6. Armee verhindert unter Einsatz aller verfügbaren Kräfte feindlichen Durchbruch über Linie Galatz-Focșani unter Abschirmen rechter Flanke an Donau.

3) Im rückwärtigen Gebiet deutsche Truppen, soweit sie nicht in Front eingesetzt werden können, zu Widerstandsgruppen zusammenfassen : Schwerpunkt in Gebieten Bujau (soll wahrscheinlich Buzau heißen), Ploesti, Bukarest. Aufgabe, Rücken der am Sereth stehenden deutschen Verbände freizuhalten und Versorgung aus diesen Räumen sicher zu stellen.

4) Heeresgruppe wird durch neue Kräfte Kronstadt besetzen und Predeal—Pass Richtung Ploesti sowie Strasse Buzau, Kronstadt frei zu kämpfen.

5) Überschreiten Linie Braila—Focșani durch rumänischen Truppen nach Südwesten mit Waffengehalt verhindern. Gegen jeden Versuch der Entwaffnung durch rumänischen Truppen wie gegen jeden Angriff mit Waffen entgegentreten.

6) Die bei Bukarest und Ploesti stehenden Kräfte unter General Stael ⟨ sic ! ⟩ treten unter unmittelbaren Befehl Heeresgruppe. Alle Kommandobehörden und Truppen osts. Bukarest—Ploesti unterstehen A.O.K.6.

540

7) Nach Ausscheiden der rumänischen Verbände entfällt bisherige Bezeichnung Armeegruppe.

gezeichnet Friessner
General Oberst und Befehlshaber der
Heeresgruppe Südukraine
Ia Nr. 125/44 gKdos. Chefsache

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 131, T 312-65, c. 7583749 — 7583750, Anlage zum K.T.B. Nr. 3, AOK 8, I a, 58298/15.

Ziua : 26 august 1944

Ora : 14.30

Către Armata 8 (informativ)

1) Ordinul Führerului : Apărind linia Galați—Focșani—bordura estică a Carpaților, să se recucerească, după aducerea de noi forțe, spațiul românesc pînă la linia Dunării. Linia de despărțire dintre Armatelor 6 și 8 rămîne ca pînă acum.

2) Armata 6 va împiedica, prin angajarea tuturor forțelor disponibile, străpungerea de către inamic a liniei Galați—Focșani prin bararea flancului drept la Dunăre.

3) Pe teritoriul din spate, trupele germane, în măsura în care nu pot fi angajate pe front, vor fi concentrate în grupuri de rezistență : Centrul de greutate în zonele Bujau < probabil Buzău >, Ploiești, București. Au misiunea să asigure spatele unităților germane dispuse pe Siret și efectuarea aprovizionării în aceste zone.

4) Grupul de armate va ocupa, cu forțe noi, Brașovul și va recucerii pasul Predeal în direcția Ploiești, precum și șoseaua Buzău — Brașov.

5) Va fi împiedicată, prin forța armelor, trecerea de către trupele române a liniei Brăila—Focșani, spre sud-vest. Împotriva oricărei încercări de dezarmare de către trupele române, ca împotriva oricărui atac, se va riposta cu armele.

6) Forțele dislocate la București și Ploiești, de sub comanda generalului Stahel, trec sub conducerea directă a Grupului de armate. Toate eșaloanele de comandă și trupele de la est de < linia > București — Ploiești sunt subordonate Comandamentului Superior al Armatei 6.

7) După ieșirea din luptă a unităților române, cade denumirea de pînă acum de Grup de armate.

semnat : Friessner
- General-colonel și comandant al
Grupului de armate „Ucraina de Sud”
Secția Operații, nr. 125/1944,
secret de comandament pentru șefi

1944 august 26. Raport al Parchetului tribunalului Sibiu către ministrul justiției referitor la starea de spirit entuziaștă a populației din orașul și județul Sibiu după actul istoric de la 23 August 1944.

România
 Parchetul Tribunalului Sibiu
 Nr. 8611 de ieșire
 1944 august 26

Domnule ministru,

La ordinul d-voastră nr. 132 955/1941.

Avem onoarea a vă raporta că în cursul săptămînii curente 20—27 august 1944 starea de spirit în circumscriptia acestui Parchet a fost liniștită.

Întreaga populațiune românească atât a orașului cît și aceea din județ a primit cu un entuziasm nemărginit noua stare de lucruri intervenită în ziua de 23 August a.c., menită să asigure țării noastre liniștea de care are atita nevoie după zbuclumul în care a fost tîrîtă în acești ani din urmă și totodată eliberarea fraților noștri din Ardeaul cotropit.

Datorită bravelor noastre trupe aflate în garnizoană și tactului conducătorilor lor, dezarmarea și îndepărțarea în același timp a elementelor armatei germane aflată pe teritoriul acestui județ, s-a făcut fără a se fi produs nici cel mai mic incident.

În prezent se continuă din partea organelor competente cu luarea măsurilor necesare de siguranță spre a se menține ordinea de care este nevoie, mai cu seamă aici, unde populațiunea săsească de origine etnică germană este în atât de mare număr.

Serviciile și toate instituțiunile publice își continuă în mod normal activitatea, funcționarii statului pătrunși de spiritul de disciplină aflindu-se la posturile lor.

Prim-procuror,
 Petre P. Vasiliu

Prim-secretar,
 V. Marcu

Domniei sale
 Domnului ministru al Justiției

Direcțiunea Cabinetului
 București

Pentru conformitate,
 Prim-secretar,
 <indescifrabil>

■ Arhivele Statului județul Cluj, fond Parchetul general al Curții de apel Cluj, dosar nr. 32/1944, f. 185.

1944 august 26. **Raport al Prefecturii județului Ialomița către Comandamentul Etapelor și Ministerul Afacerilor Interne privind trecerea pe Dunăre a convoaielor de vase germane care se îndreaptă spre Cernavodă.**

Copie de pe raportul nr. 2305, din 26 august 1944, al Prefecturii județului Ialomița către Comandamentul Etapelor și Ministerul Afacerilor Interne.

Avem onoare a raporta că astăzi, de la orele 8 pînă în prezent, trec pe Dunăre, în dreptul comunei Piua Petrii, convoaie de vase germane pline cu muniție și trupe.

Fiind somate să se opreasă nu s-au supus.

Au fost oprite numai 2 șalupe și un vas comercial care au fost dezarmate.

Restul convoaielor continuă drumul pe direcția Hîrșova-Cernavodă.

În cursul trecerii au avut loc schimburi de focuri de tun și mitralieră.

Numărul total al vaselor de mai sus este de 30, foarte bine înarmate.

Vă rugăm să binevoiți a dispune luarea măsurilor de rigoare.

Prefect,
Colonel
Nica Vasile

■ Arhivele Statului județul Constanța, fond Inspectoratul general administrativ Constanța, dosar nr. 25/1944, f. 71.

1944 august 26. **Notă informativă a Prefecturii Ialomița trimisă Ministerului Afacerilor Interne cu privire la dezarmarea ostașilor germani.**

Copie de pe nota informativă din 26 august 1944 a Prefecturii județului Ialomița, transmisă Ministerului Afacerilor Interne.

În județul Ialomița, liniște.

Cîteva incidente produse de armata germană la somațiunile armatei noastre de a se preda au fost soluționate.

În prezent pe întregul teritoriu al județului avem :

800 prizonieri și 20 mașini camioane captureate.

Astăzi germanii continuă să se predea.

Prefectul județului Ialomița,
Colonel
Nica Vasile

Pentru conformitate,
dactilografă,
< indescifrabil >

■ Arhivele Statului județul Constanța, fond Inspectoratul general administrativ Constanța, dosar nr. 25/1944, f. 72.

1944 august 26. Ordin de zi al comandantului Garnizoanei Turnu Severin, colonelul Ioan Gașpar, prin care aduce mulțumiri ostașilor și cetătenilor din oraș pentru contribuția lor la dezarmarea și capturarea trupelor germane.

**Garnizoana Turnu Severin
Comandantul**

**Ordin de zi nr. 11
din 26 august 1944**

În conformitate cu ordinul telegrafic nr. 41 619 din 25 august 1944 al Armatei 1, prin care se prevedea oprirea, dezarmarea și capturarea oricărei trupe germane în trecere prin orașul Turnu Severin, această însărcinare a revenit Garnizoanei Turnu Severin, cu efectivele de recruți ale contingentului 1945 ce-i avea la dispoziție.

În seara de 25 august 1944, două coloane germane de mașini – 50 ofițeri, 280 subofițeri, 1 300 trupă, 140 femei, 50 mașini diferite, 10 tunuri ușoare antiaeriene – s-au apropiat de oraș pe lângă liziera de est venind din spate Craiova și Cetate. În urma conversațiilor ce s-au ținut între comandanții acestor coloane și subsemnatul, aceștia nevoind să înțeleagă și să se supună somățiunilor de a se preda, au atacat slabele efective ale garnizoanei pe care le aveau în față. Cu această ocazie s-a remarcat în mod deosebit, după o luptă de cinci ore, detașamentul maiorului Marinescu Victor din Regimentul 3 roșiori, singura trupă la dispoziția garnizoanei în noaptea de 25/26 august 1944, care, luptând singur în primele ore ale dimineții de 26 august 1944 cu un inamic superior, a reușit să-l opreasă de a intra și să pune stăpiniere pe oraș.

În compunerea detașamentului se afla, inițial, un escadron din Regimentul 3 roșiori comandat de căpitanul Atanasescu C. și o baterie pe jos din Regimentul 37 artilerie sub comanda căpitanului Cristea Gheorghe, întărită ulterior cu escadronul căpitan Ghica I. din Regimentul 3 roșiori, un pluton branduri 81,4 mm și 60 mm, un pluton mitralieră și un pluton din compania de garnizoană a Regimentului 95 infanterie, garda Companiei 7 sanitară a depozitului de muniții a Regimentului 95 infanterie, la care s-au adăugat copii și populația orașului, iar către orele 10, Batalionul 1 din Regimentul 95 infanterie locotenent-colonel Popescu Gheorghe și în special Compania căpitan Cristescu din acest batalion care, fiind adus în cursul noptii din tabăra Balota și acționând energic în spatele inamicului, a contribuit la ușurarea acțiunii detașamentului maior Marinescu și a contribuit în mod hotăritor la încheierea inamicului și capturarea lui.

De același elan și patriotism a dat dovadă și Batalionul 2 din Regimentul 95 infanterie maior Băițău Grigore, care s-a deplasat în dimineață aceleasi zile, în grabă, în zona Șimian, pentru a întări acțiunea Batalionului 1 din Regimentul 95 infanterie.

Pe lîngă acțiunea de întărire a detașamentului german de a pune stăpiniere pe oraș, s-a capturat întreg detașamentul german și s-a făcut o imensă pradă de război.

Pentru spiritul de largă înțelegere a comandanților și trupei detașamentului, pentru elanul și înaltul spirit de sacrificiu de care au dat doavă ofițerii, subofițerii, trupa și cetățenii orașului, le aduc tuturor mulțumirile mele deosebite și le strig: „Să trăiți ostași viteji ai Garnizoanei Turnu Severin! Să trăiască viteji cetățeni ai orașului nostru!

Comandantul Garnizoanei Turnu Severin,
Colonel,
Gașpar Ioan

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1239, dosar nr. 8, f. 8–9; *Documente privind istoria militară a poporului român, 23–31 august 1944*, vol. II, Editura Militară, București, 1977, p. 153–154.

751

1944 august 26. Știre preluată de Statul Major al conducerii Wehrmachtului de la Ministerul de Externe al Reichului și difuzată diverselor șaloane militare germane, privind gradul implicării regelui Mihai în evenimentele de la 23 August.

WFSt/Ag Ausland
Nr. 5728/44 geh.

26.8.1944

Unterrichtung aus Ausw. Amt

[...]¹.

3. Rumänien

Rumän. Wirtschaftler, der Gesandtem Clodius nahesteh, habe berichtet, dass König keinesfalls treibende Kraft gewesen. König habe Angelegenheit erst im letzten Augenblick erfahren und sei überrumpelt worden.

[...]².

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 63, T 77–906, c. 660593; Oberkommando der Wehrmacht, Unterrichtungen aus dem Auswärtigen Amt, OKW 1137.

Statul Major a conducerii Wehrmachtului
Agenția pentru Străinătate
Nr. 5728/44, Secret

26 august 1944

Informații de la Ministerul de Externe

[...]¹.

3. România

¹ Despre situația din Bulgaria și Ungaria.

Un economist român apropiat plenipotențiarului Clodius a relatat că regele nu a fost în nici un caz forță motrice. Regele a aflat chestiunea abia în ultima clipă și a fost luat prin surprindere.
[...] ².

752

1944 august 26, Moscova. Telegramă a ambasadorului american la Moscova, Averell Harriman, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, prin care informează despre o declarație a comisarului poporului pentru afaceri externe al U.R.S.S., Veaceslav Mihailovici Molotov, referitoare la introducerea, la cererea reprezentanților români de la Cairo, a încă trei clauze în condițiile de armistițiu propuse de Uniunea Sovietică.

Moscow, August 26, 1944, 3 a.m.
Received August 26, 1:30 a.m.

3159. For the President and the Secretary. Molotov called the British Ambassador¹ and myself over at 1:30 a.m. and made the following oral statement.

"In order to support the prestige of the New Rumanian Government and in view of present developments the Soviet Government does not deem it advisable to introduce new armistice conditions. An agreement should be reached with the Rumanian Government on the signing of an armistice based upon the conditions that were proposed in April with the three additions requested by the Rumanian representatives in Cairo :

(1) The allocating to the Rumanians of a free zone for their seat of government,

(2) the granting of a period of 15 days for the German troops to evacuate from Rumania,

(3) regarding the reduction in the size of the indemnity.

The new armistice conditions proposed by the British Government may be discussed in Moscow with the representatives of the three Allied Governments.

"These negotiations according to the view of the Soviet Government should take place in Moscow".

Molotov agreed to the British proposal that the British Ambassador and myself participate in all negotiations with the Rumanian delegates. He explained that he had been informed that two Rumanian officers² had been sent to Istanbul to contact representatives of the Allies and Molotov proposed that these men should come on to Moscow at once. He had informed the Soviet Ambassadors in Ankara and Cairo to this effect.

Molotov explained that the Red Army had trapped 12 German divisions in the region of Kishenev. These divisions would not be permitted to be evacuated. He was confident they would be made prisoners of war by the Red Army.

². Despre situația din Franța.

Molotov asked for the most urgent reply and Clark Kerr said he felt sure it would be forthcoming from the British Government in the morning.

Sent to Department as number 3159 (repeated for the Ambassadors to Cairo and to Ankara as secret).

Harriman

■ *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 196-197. The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/8 - 2644.*

Moscova, 26 august 1944, 3 a.m.
Primită 26 august, 1,30 a.m.

3159. Pentru președinte și secretar. Molotov l-a chemat pe ambasadorul britanic¹ și pe mine în jurul orei 1,30 a.m. și ne-a făcut următoarea declarație orală.

„Pentru a susține prestigiul noului guvern român și avind în vedere actualele evenimente, guvernul sovietic nu consideră oportun să introducă noi condiții de armistițiu. Trebuie să se ajungă la un acord cu guvernul român asupra semnării unui armistițiu bazat pe condițiile propuse în apriile, cu trei adăugiri cerute de reprezentanții români la Cairo :

(1) Rezervarea unei zone libere românilor pentru reședința guvernului lor.

(2) Acordarea unei perioade de 15 zile pentru ca trupele germane să părăsească România.

(3) Referitor la reducerea mărimii despăgubirii.

Noile condiții de armistițiu propuse de guvernul britanic pot fi discutate la Moscova cu reprezentanții celor trei guverne aliate.

Potrivit opiniei guvernului sovietic, aceste negocieri trebuie să aibă loc la Moscova".

Moscova a fost de acord cu propunerea britanicilor ca ambasadorul britanic și cu mine să participăm la toate negocierile cu delegații români. El a explicat că fusese informat că doi demnitari români² au fost trimiși la Istanbul pentru a lua legătura cu reprezentanții Aliaților și Molotov a propus ca aceste persoane să vină imediat la Moscova. El ii informase pe ambasadorii sovietici de la Ankara și Cairo în legătură cu aceasta.

Molotov a informat că Armata Roșie încercuise 12 divizii germane în regiunea Chișinăului. Aceste divizii nu li se va permite să se retragă. El era convins că vor fi luati prizonieri de război de către Armata Roșie.

Molotov a cerut un răspuns că se poate de urgent, iar Clark Kerr a spus că era sigur că acesta va sosi de la guvernul britanic, dimineață.

Trimisă la Departament cu nr. 3159 (repetat pentru ambasadorii de la Cairo și Ankara cu mențiunea secret).

Harriman

¹ Sir Archibald Clark Kerr.

² Este vorba, probabil, de prof. C. C. Giurescu și colonel Tr. Teodorescu, atașatul militar român în Turcia, care în jurul datei de 15 august sosise la Istanbul cu propuneri de pace din partea lui Ion Antonescu și Mihai Antonescu.

1944 august 26. Comunicare radiofonică a postului „Londra” referitoare la importanța actului de la 23 August 1944.

Centrele de radio-ascultare

Comunicări radiofonice

Postul Londra : ora 20,45 — în limba română

Transmitem următorul mesaj al Comunității române din Marea Britanie :

„Acțiunea în care s-a angajat intregul popor român în ziua de 23 August a fost dictată de toată tradiția veche românească.

Azi, cînd intregul popor român se ridică și în vîzul tuturor națiunilor își scutură lanțurile cu care era legat, începe adevărata luptă împotriva dușmanului comun.

Noi cei de aici, suntem mai mult ca oricînd alături de destinele neamului românesc. Lupta împotriva Germaniei, alături de popoarele democratice este dreaptă, națională și de folos tuturor popoarelor.

Germanii au adus în fața microfonului postului de radio „Dunărea” pe Horia Sima, care a adresat legionarilor o proclamație. Trecutul acestui om este destul de bine cunoscut poporului român. El este cel care a făcut parte în trecut din guvernul lui Antonescu. El este cel care a jucat un rol murdar în revolta din ianuarie 1941. El este un om complet disreditat, care nu poate face nimic pentru a zdruncina unirea existentă între rege, guvern și popor”.

Postul Glasul Americii : ora 23 — în limba română

Cu prilejul unei conferințe de presă, dl Carol Davila a făcut următoarea declarație :

„România este prima țară din Europa răsăriteană care a întreprins tot ce i-a stat în puțină pentru a rupe legăturile cu Axa. Pornind această acțiune, România și-a asumat mari riscuri, știind ce poate aștepta de la răzbunarea trupelor germane.

Evenimentele ce se petrec acum în România dau dreptate deci președintelui Roosevelt care, încă din 1942, afirma că între poporul român și conducătorii săi există mari divergențe de păreri.

Personal, suntem fericiti de schimbarea ce s-a produs în viața politică a României. Viitoarea activitate atât pe tărîmul extern cit și pe cel intern va da României posibilitatea de a-și dovedi sinceritatea !

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagăndei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 286 – 287.

1944 august 26. Comunicat al postului de radio Londra despre eforturile armatei române de a nimici și îzgoni din țară trupele hitleriste aflate la nord de Galați.

Postul Londra : ora 21,15 — în limba bulgară

Trupele române aflate la nord de Galați au încercuit însemnate forțe germane care încercau să se retragă spre Calafat. Nimicirea acestor unități germane este în curs.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 287

1944 august 26. Relatare a postului de radio Londra referitoare la rolul României în înfrângerea Germaniei hitleriste.

Postul Londra : ora 22,45 — în limba portugheză

În România și în întreg Balcanul peste 250 000 de germani sunt în retragere. Dintre aceștia, un număr considerabil de mare sunt izolați sau încercuți.

Prin ruperea relațiilor sale cu Germania și prin declararea războiului împotriva acestei țări, România a zdrobit zidul Balcanilor ce fusese ridicat acum cinci ani de Hitler.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 287.

1944 august 26, Paris. Articol din ziarul „L'Humanité”, semnat de M. Magnien, referitor la ieșirea României din războiul hitlerist, treerea sa alături de Aliati și importanța acestui act în prăbușirea Germaniei hitleriste ; rolul pe care ar fi trebuit să-l aibă poporul german în impiedicarea războiului.

Après la capitulation roumaine l'Allemagne hitlérienne court à la catastrophe finale

L'Allemagne hitlérienne s'effondre. Elle est affectée de façon mortelle par la libération de Paris, par le seul peuple de la capitale de la France, comme par la capitulation de la Roumanie, qui découlent directement des victoires de l'armée rouge de l'U.R.S.S.

L'effondrement de la défense allemande sur tous les fronts, la décomposition interne qu'a révélée le complot des généraux, la défection des satellites commencée par celle de l'Italie, que suit la Roumanie et que va suivre forcément la Finlande, poussent l'Allemagne vers une terrible catastrophe.

L'Allemagne, attaquée de toutes parts, ne peut résister longtemps. La clique hitlérienne poursuit criminellement une lutte sans issue autre que la défaite totale et la capitulation sans condition. Le peuple allemand doit commencer à comprendre quelle fut son erreur tragique de croire Hitler et de le suivre pour l'accomplissement de tous ses forfaits en Europe.

Le peuple allemand pourrait encore éviter la prolongation de l'inutile effusion de sang. Il pourrait encore éviter les destructions de la guerre menée sur le sol allemand et l'écroulement total.

C'est en renversant Hitler et la clique des bandits qui ont déclenché l'épouvantable cataclysme qu'est cette guerre inhumaine.

C'est le conseil que donne aux Allemands ayant gardé une certaine liberté de penser le peuple de l'U.R.S.S. par la voie de la radio.

Les Allemands doivent se joindre aux ouvriers étrangers qui sont 12 millions voulant se venger de leurs souffrances en déportation, aux prisonniers qui attendent de pouvoir faire payer aux Boches quatre ans de captivité. La grève générale est le moyen de réaliser l'insurrection anti-hitlérienne qui débarrassera l'Allemagne des Hitler, des Goering, des Himmler et de leurs assassins des S.S.

Mais pour que l'action soit efficace, il faut faire vite avant que les coups des forces alliées, portés de l'Est et de l'Ouest ; ne fassent comprendre le seul langage que l'Allemand puisse réellement comprendre : celui de la force.

Mais de toute façon, l'Allemagne aura à payer la terrible note pour tous les crimes commis et devra renoncer à jamais à ses rêves barbares de domination mondiale.

Le peuple roumain, lui, a compris que ses dirigeants le menaient à la catastrophe. Les soldats roumains n'ont plus voulu combattre pour Hitler, dont Antonesco n'était que le valet. Les ouvriers n'ont plus voulu subir les effets des bombardements alliés, ni l'affamement par les réquisitions allemandes.

Antonesco a dû fuir devant le grandement de la révolte populaire, et le roi Michel, ayant remplacé la clique des Antonesco par un gouvernement d'union nationale où entrent des communistes à côté des paysans de Maniu, a accepté de cesser de combattre aux côtés de Hitler, aux conditions posées par le gouvernement de l'U.R.S.S. Plus, le nouveau gouvernement déclare *entrer tout de suite dans la lutte contre l'Allemagne aux côtés des Alliés*. Les soldats roumains ont commencé de chasser les Allemands de chez eux. Désormais, rien ne peut plus empêcher les armées soviétiques de foncer à travers la vallée du Danube pour opérer la jonction avec les forces de l'armée nationale de libération yougoslave du maréchal Tito.

Les forces allemandes qui sont en Bulgarie et en Grèce vont être coupées de l'Allemagne, cependant que tout le front allemand sera tourné par le sud.

Politiquement, la capitulation de la Roumanie va avoir une influence rapide et directe en Bulgarie. Déjà, on dit à Londres que le gouver-

nement bulgare aurait demandé les conditions des Anglais et Américains avec lesquels la Bulgarie est en guerre. Mais il est clair que la Bulgarie devra abandonner les territoires volés à la Grèce et à la Yougoslavie, la Macédonie, dont elle s'est emparée en 1941.

La déclaration du commissaire du peuple aux Affaires étrangères de l'U.R.S.S., Molotov, publiée le 24 Août¹, est une nouvelle affirmation pertinente des principes qui guident l'U.R.S.S. : l'U.R.S.S. n'en veut ni aux territoires ni au régime social de la Roumanie. L'U.R.S.S. aidera au rétablissement de l'indépendance de la Roumanie en chassant les Allemands du pays, Transylvanie septentrionale comprise. Ainsi est une nouvelle fois précisée la fidélité de l'U.R.S.S. au principe de la liberté des peuples à disposer d'eux-mêmes, son attachement au respect du droit et de la justice — ce qui dément tous les mensonges que déversent les ennemis du peuple pour «effrayer» certaines couches de la population.

M. Magnien

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Franța, r. 142, c. 89; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques; „L'Humanité”, samedi 26 Août 1944.

După capitularea română, Germania hitleristă merge spre catastrofa finală

Germania hitleristă se prăbușește. Ea este lovită mortal prin eliberarea Parisului, infăptuită doar de populația capitalei Franței, ca și prin capitularea României care decurg direct din victoriile Armatei Roșii a U.R.S.S.

Prăbușirea sistemului de apărare german pe toate fronturile, descompunerea internă pe care a relevat-o complotul generalilor, refuzul sateliștilor de a continua lupta începând cu cel al Italiei, urmată de România și pe care îl va urma, în mod obligatoriu, Finlanda, împing Germania către o catastrofă teribilă.

Atacată din toate părțile, Germania nu poate rezista mult timp. Clica hitleristă continuă, în mod criminal o luptă fără alt sfîrșit decât înfrângerea totală și capitularea fără condiții. Este momentul ca poporul german să înțeleagă care a fost greșeala sa tragică, aceea de a-l fi crezut pe Hitler și de a-l fi urmat în îndeplinirea tuturor nelegiurilor sale în Europa.

Poporul german ar mai putea încă să evite prelungirea inutilei vărsări de singe. Ar mai putea încă să evite distrugerile războiului dus pe pămîntul german, precum și prăbușirea completă.

Aceașa constă în a-l înlătura pe Hitler și clica bandiților care au declanșat cumplițul cataclism — acest război inuman.

Aceasta este sfatul pe care îl dă germanilor care și-au păstrat o anume libertate de gindire poporul Uniunii Sovietice prin intermediul emisiunilor radio.

Germanii trebuie să se alăture muncitorilor străini, în număr de 12 milioane, care doresc să-și răzbune suferințele din deportare, prizonierilor care așteaptă să le poată plăti nemților pentru cei patru ani de captivitate. Greva generală este mijlocul de infăptuire a insurecției antihitleriste care va debarasa Germania de adeptii lui Hitler, Goering, Himmler și de asasinii lor SS-isti.

Dar, pentru ca acțiunea să fie eficace, trebuie acționat rapid, înainte ca loviturile Aliaților, venite din Est și din Vest, să-l facă să înțeleagă singurul limbaj pe care germanul îl poate cu adevărat înțelege : cel al forței.

Dar, oricum, Germania va avea de plătit o poliță grea pentru toate crimele comise și va trebui să renunțe pentru totdeauna la visele sale barbare de dominație mondială.

Poporul român a înțeles că conducătorii săi îl duc spre catastrofă. Soldații români n-au mai vrut să lupte pentru Hitler, al cărui lacheu era Antonescu. Muncitorii n-au mai vrut să suporte efectele bombardamentelor aliate, nici infometarea prin rechiziționările germane.

Antonescu a trebuit să fugă din fața vuietului revoluției populare și regele Mihai, înlocuind clica lui Antonescu cu un guvern de unitate națională, în care au intrat comuniștii, alături de țărăniștii lui Maniu, și acceptat să înțeleze lupta alături de Hitler, în condițiile puse de guvernul U.R.S.S. Mai mult, noul guvern declară că va intra imediat în luptă împotriva Germaniei alături de Aliați. Soldații români au început să-i alunge pe germani din țară. De acum înainte, nimic nu mai poate impiedica armatele sovietice să înțeleze de-a lungul râului Dunării, pentru a realiza juncțiunea cu forțele armatei iugoslave de eliberare națională ale mașevăsalului Tito.

Forțele germane care se află în Bulgaria și în Grecia vor fi izolate de Germania, în timp ce întregul front german va fi îndreptat spre sud.

Din punct de vedere politic, capitularea României va avea o influență rapidă și directă asupra Bulgariei. Se și spune la Londra că guvernul bulgar ar fi cerut englezilor și americanilor, cu care Bulgaria se află în război, să prezinte condițiile armistițiului. Dar este clar că Bulgaria va trebui să părăsească teritoriile răpite Greciei și Iugoslaviei, respectiv Macedonia, pe care a pus stăpinire în 1941.

Declarația comisarului poporului pentru afacerile externe a U.R.S.S. Molotov, publicată la 24 august, este o nouă afirmare sigură a principiilor care conduc U.R.S.S.-ul : U.R.S.S. nu are pretenții nici asupra teritoriilor și nici în legătură cu regimul social din România. U.R.S.S. va contribui la restabilirea independenței României, izgonindu-i pe germani din țară, inclusiv din Transilvania de nord. Astfel se confirmă încă o dată fidelitatea U.R.S.S. față de principiul libertății popoarelor de a dispune de soarta lor, atașamentul său față de respectarea dreptului și a dreptății — fapt ce dezmine toate miniciunile pe care le răspindesc dușmanii poporului pentru „a însărcină” unele categorii ale populației.

M. Magnien

1944, august 26. **Relatare a postului de radio Moscova referitoare la evenimentele petrecute în România, în urma cărora nouă guvern a hotărît să semneze armistițiul, iar germanii încearcă să formeze un guvern de marionete.**

Postul Moscova : ora 19,30

Biroul de informații al Comisariatului Afacerilor Externe al U.R.S.S. transmite următoarele, cu privire la evenimentele din România :

„Potrivit informațiilor deținute de Comisariatul Afacerilor Externe al U.R.S.S., nouă guvern Sănătescu stăpînește în mod ferm orașul București. Întreaga misiune germană, în frunte cu generalul Hansen, a fost internată. Mareșalul Antonescu a fost arestat și se află sub pază, în palatul regal.

După publicarea proclamației regelui Mihai, la București au avut loc entuziaste demonstrații, populația aclamând nouă guvern.

Declarația guvernului român, publicată în noaptea de 24 spre 25 august, a fost primită, de asemenea, cu entuziasm.

Germanii bombardează Bucureștiul atât cu tunurile antiaeriene — neavind altă artillerie — precum și cu avioanele, atacând cazările și instalațiile militare.

În Transilvania, germanii și ungurii construiesc cu febrilitate fortificații.

Trupele române au ocupat trecătorile Carpaților și dau lupte cu trupele germane care se retrag din sectorul vestic al frontului sovietic.

Potrivit unor informații, germanii încearcă să alcătuiască un guvern român de marionete, având în fruntea sa pe fruntașul legionar Horia Sima.

În ziua de 25 august, ambasadorul român la Ankara, domnul Crețeanu, potrivit imputernicirilor primite din partea regelui Mihai I și a primului ministru, generalul Sănătescu, a vizitat pe ambasadorul U.R.S.S. la Ankara, tov. Vinogradov, înmînîndu-i o notă prin care guvernul român aduce la cunoștință guvernului Uniunii Sovietice că regele Mihai I a desărcinat pe mareșalul Antonescu din funcțiile sale și a numit în postul de președinte al Consiliului de Miniștri pe generalul Sănătescu.

Această notă subliniază faptul că nouă guvern ionan formează o uniune națională, alcătuită de blocul democratic reprezentat de conducătorii celor patru partide democratice, domnii Maniu, Brătianu, Pătrășcanu și Petrescu.

Nouă guvern a hotărît semnarea imediată a armistițiului și îndepărarea forțelor germane aflate pe teritoriul României.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletin, dosar nr. 245, f. 284.

1944 august 26. Comunicare a postului de radio Moscova prin căre se arată că Agenția TASS a transmis nota cu condițiile armistițiului propus României de guvernul sovietic în aprilie 1944.

Postul Moscova : ora 19,50

Agenția „TASS” transmite următoarea notă privitoare la condițiile armistițiului propus României de guvernul sovietic în aprilie 1944 :

„În ziua de 12 aprilie 1944, guvernul sovietic a propus guvernului român al mareșalului Antonescu următorul armistițiu cuprinzind 6 puncte :

1. Ruperea raporturilor cu Germania și participarea la lupta comună a armatei române alături de Aliați și Armata Roșie împotriva germanilor, în vederea restabilirii independenței și suveranității României.

2. Restabilirea graniței sovieto-române, în conformitate cu tratatul din 1940.

3. Achitarea despăgubirilor aferente prejudiciilor provocate de români prin ocuparea teritoriului sovietic.

4. Predarea tuturor prizonierilor sovietici și aliați, precum și a tuturor cetățenilor sovietici internați în România.

5. Garantarea liberei treceri a trupelor sovietice și aliate pe teritoriul României în cazul în care situația militară ar necesita aceasta. Guvernul român va contribui, în acest scop, în limita posibilităților sale, printr-o colaborare terestră, navală și aeriană.

6. Guvernul sovietic consimte (la) anularea clauzei cuprinse în arbitrajul de la Viena privitoare la Transilvania și asigură României ajutorul său în vederea eliberării Transilvaniei.

Aceste condiții au fost respinse de guvernul Antonescu.

Regele României și generalul Sănătescu, președintele Consiliului de Miniștri, au făcut cunoscut că acceptă aceste condiții.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 285.

1944 august 26, Lisabona. Stire din ziarul „Diário de Notícias” privind declarăția secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, în legătură cu ieșirea României din alianța cu Germania și trecerea la eliberarea țării de invadatorii fasciști.

Estão interrompidas
as comunicações entre a Romênia e a Hungaria

Budapest, 25. — Foram interrompidas as comunicações telegráficas e telefónicas com a Romênia, segundo anúncio a Direcção Geral dos Correios húngaros — (D.N.B.)

Uma declaração de Cordell Hull.

Washington, 25. — Cordell Hull declarou na conferência à Imprensa que as notícias mostravam que a Romênia, posta em frente da esmagadora força das armas aliadas, abandonara a sua guerra ingloria ao lado de Hitler. Os romenos podem agora voltar para a tarefa de auxiliar a expulsão do invasor do seu país. „A Alemanha perde desta forma o primeiro dos seus satélites. Os nazis devem saber que o seu domínio nos Balcãs se vai abatendo” — acrescentou Cordell Hull — (R).

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Portugalia, r. 20, c. 8. Biblioteca Națională din Lisabona, Departamentul presă națională, colecția ziarului „Diário de Notícias”, anul 1941, luna august.

Comunicațiile între România și Ungaria sunt întrerupte

Budapest, 25. — Au fost întrerupte comunicațiile telegrafice și telefonice cu România, anunță Direcția Generală a Poștelor din Ungaria (D.N.B.).

O declarație a lui Cordell Hull, Washington, 25. — Cordell Hull (secretarul de stat al S.U.A.) a declarat la o conferință de presă că, potrivit știrilor, România, pusă în fața forței zdrobitoare a armelor aliate, a abandonat războiul său fără glorie alături de Hitler. Acum români pot să-și asume sarcina de a ajuta la izgonirea invadatorilor din țara lor. „Germania pierde în acest fel primul dintre sateliții săi. Naziștii trebuie să știe că dominația lor în Balcani se năruie” — a subliniat Cordell Hull — (R).

760

1944 august 26, 27, Geneva. Comentariu apărut în „Jurnal de Genève” asupra importanței militare și economice a întoarcerii armelor de către România împotriva Germaniei.

L'effondrement du front roumain

Notre correspondant de Londres nous télégraphie :

Les Allemands voient leur front sud-oriental se désagréger tout comme en 1918 dans l'Europe du Sud-Est ; la décision de la Roumanie de conclure un armistice et de lui déclarer la guerre, les met certainement dans une position très précaire.

Dans tous les Balkans, la rapide avance des groupes d'armées russes du sud sur Jassy et Kitchinef et, à l'ouest, sur Ackerman en direction de la trouée de Galatz et par conséquent sur Ploiești et Bucarest, signifie incontestablement une désorganisation du système défensif que les Allemands avaient établi. Avant l'armistice roumain, ils avaient cru pouvoir

retirer au moins une division blindée de Roumanie pour l'envoyer en Pologne. Ils compatent sur les quelque 24 divisions roumaines, sur leur propre 8-me armée, entre le Sereth et le Prouth et sur leur 6-me, entre le Prouth et le Dniestr. Maintenant, ils ont à affronter non seulement les groupes d'armées rouges et une majeure partie, sans doute, des forces armées roumaines contre qui ils se battent déjà, mais aussi une nation hostile qui entravera vraisemblablement toutes leurs communications avec le front et avec la Grèce et qui, en tout cas, fera tout son possible pour les empêcher d'enlever le pétrole et les produits agricoles et autres. Les inquiétudes des Allemands peuvent se mesurer.

■ Arhivele Statului București, Microfilme Elveția, r. 4, c. 133.

Prăbușirea frontului român

Corespondentul nostru de la Londra ne telegrafiază :

Germanii văd frontul lor de sud-est prăbușindu-se ca și în 1918 în Europa de sud-est. Decizia României de a încheia un armistițiu și de a le declara război îi pune într-o poziție foarte precară.

În toată regiunea Balcanilor, înaintarea rapidă a grupurilor de armate rusești din sud, în direcția Iașului și a Chișinăului, și din est, spre Cetatea Albă, în direcția breșei de la Galați și prin urmare spre Ploiești și București, înseamnă incontestabil o dezorganizare a sistemului defensiv pe care l-au stabilit germanii. Înaintea armistițiului român ei credeau că pot retrage cel puțin o divizie blindată din România pentru a o trimite în Polonia. Ei contau pe cele 24 divizii românești, pe propria lor Armată 8 între Siret și Prut și pe Armata 6 germană între Prut și Nistru. Acum, ei au de înfruntat nu numai unitățile Armatei Roșii și, fără îndoială, o parte majoră a forțelor armate române, împotriva cărora ei luptă deja, dar și o națiune ostilă care probabil va împiedica toate comunicațiile lor cu frontul și cu Grecia și care, în orice caz, va face tot posibilul pentru a-i împiedica să ridice petrolul, produsele agricole și altele. Îngrijorarea germanilor este evidentă.

761

1944 august 26, Cetatea Vaticanului. Articol din ziarul „L'Osservatore romano” referitor la declarația Comisariatului poporului pentru Afaceri Externe al U.R.S.S. privitoare la România și la colaborarea militară româno-sovietică.

Dichiarazione sovietica

Il Commissariato sovietico per gli affari esteri ha radiotrasmesso una dichiarazione nella quale ha riaffermato che il Governo sovietico non ha alcuna mira territoriale sulla Romania e che non intende inter-

556

venire nell'ordinamento sociale del paese. La restituzione dell'indipendenza alla Romania è ritenuta cosa essenziale per il Governo sovietico.

Se la Romania combatterà a fianco dell'esercito sovietico contro i Tedeschi per salvare l'indipendenza e contro l'Ungheria per rioccupare la Transilvania la Russia non disarmerà l'esercito romeno e lo aiuterà. Il contributo delle forze romene costituisce l'ultimo mezzo per porre termine alle ostilità e concludere l'armistizio.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Vatican, r. 110, c. 3.

Declarația sovietică

Comisariatul sovietic pentru Afaceri Externe a transmis prin radio o declarație în care reafirmă că guvernul sovietic nu are nici o pretenție teritorială asupra României și că nu intenționează să intervină în ordinduirea socială a țării. Restabilirea independenței României rămîne un fapt esențial pentru guvernul sovietic.

Dacă România va lupta alături de armata sovietică împotriva nemților pentru salvarea independenței și împotriva Ungariei pentru reocuparea Transilvaniei, Rusia nu va dezarma armata română și ii va acorda ajutor. Contribuția forțelor române constituie ultimul mijloc de a pune capăt ostilităților și de a încheia armistițiul.

762

1944 august 26, Cetatea Vaticanului. **Știri din ziarul „L'Osservatore romano” privind declaratiile puterilor Aliate în legătură cu evenimentele din România.**

Soddisfazione nelle capitali alleate

Parlando ad una conferenza stampa, il Segretario di Stato, Cordell Hull, ha dichiarato che la Romania può ora cominciare a dare il suo contributo alla causa alleata.

A Londra si ricordando le recenti dichiarazioni fatte il 2 agosto da Churchill ai Comuni. Il Primo Ministro inglese aveva allora detto: „La Russia ha offerto condizioni generose alla Romania e non dubito che esse sarebbero accettate con riconoscenza dal popolo romeno se non fosse sotto la pressione tedesca”.

Successivamente Eden annunciava ai Comuni che „le condizioni della Russia hanno avuto l'accordo dell'Inghilterra prima di essere proposte”.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Vatican, r. 110, c. 3.

Vorbind la o conferință de presă, secretarul de stat Cordell Hull a declarat că România poate începe acum să-și aducă contribuția la cauza aliaților.

La Londra, se amintesc recentele declarații făcute de Churchill, la 2 august, în Camera Comunelor. Primul ministru englez spusese atunci: „Rusia a oferit condiții generoase României și nu mă îndoiesc că acestea ar fi fost acceptate cu recunoaștere de poporul român, dacă nu ar fi existat presiunea germană”.

În continuare, Eden anunță în Camera Comunelor: „Condițiile Rusiei au avut acordul Angliei înainte de a fi propuse”.

763

1944 august 26, Istanbul. Extrase dintr-un articol apărut în ziarul „Cumhuriyet”, sub semnătura lui Ömer Riza Doğrul, cuprinzind considerații referitoare la natura și urmările politicii dictatoriale în România.

Zorlama siyasetinin neticeleri

[...] ¹

En nihayet Rumanya da Almanyadan ayrılmaga |tasarlar tasaramaz, her şeyden evvel Rumanyanın kendi irade ve ihtiyarile değil, fakat zorlanarak hareket ettiğini ² bildirmekle ve diktatörlüğü yıkmakla işe başlamış ve bu yolu tutmuştur.

[...] ³

Rumynanın zorlanmasıının da kendine mahsus bir rengi vardır. Geçen Büyük Harb sonunda Rumanya büyütülmüş ve şimdiki harbe girmeden önce büyük fedakârlıklara katlanarak Besarabyayı, Bikovinayı Rusya, Transylvanyayı Macaristana ve cenubi Dobrueayı Bulgaristana vermek zorunda kalmıştı. Rumanyanın zorlanması bu noktadan başlar. Çünkü Rumanya bu yüzden, Sovyetler Birliğinin tazyikinden korkmuş ve Almanyanın kucağına atılmış. Alman himayesi sayesinde kendini kurtmayı ummuştu.

Bu türlü türlü zorlama ve zorlanmaların şekilleri ve renkleri ne olursa olsun, muhakkak olan nokta hepsinin kökünde diktatörce bir takım otoritelerin göze çarpmasıdır.

Bu yüzden bu diktatörce otoritelere karşı umumi bir isyan başlamış olduğu kat'iyetle söylenebilir. Belki beşeriyetin bu hardben ilk kazancı da bu olacaktır.

Ömer Rıza Doğrul

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Turcia, r. 83, c. 90; ziarul „Cumhuriyet” din 26 august 1944.

[...]¹

În sfîrșit și România, imediat ce a plănit să se desprindă de Germania, a început prin a răsturna dictatura și a anunța că, înainte de orice, România a trecut la acțiune² nu cu voia și opțiunea sa, ci fiind constrinsă; astfel, a apucat-o pe această cale.

[...]³

Și constringerea României are o caracteristică proprie. La sfîrșitul marelui război trecut, România se mărise și, înainte de-a intra în actualul război, îndurînd mari sacrificii, fusese nevoită să cedeze Basarabia, Bucovina – Rusiei, Transilvania – Ungariei și sudul Dobrogei – Bulgariei. Constringerea României începe din acest punct. Căci, din această cauză, România se temuse de presiunea Uniunii Sovietice, se aruncase în brațele Germaniei și sperase că se va salva datorită protecției germane.

Indiferent de formele și caracteristicile acestor felurite dictate și constringeri, ceea ce frapează în mod cert este faptul că toate au la bază anumite autorități dictatoriale.

Din această cauză, se poate afirma cu certitudine că a pornit o revoltă generală împotriva acestor autorități dictatoriale. Si poate că acesta va fi primul cîștig al omenirii din acest război.

Ömer Riza Doğrul

764

1944 august 26, Paris. Știre publicată în ziarul „L'Humanité” referitoare la trecerea României de partea Aliaților și întoarcerea armelor împotriva Germaniei.

Samedi, 26 Août 1944

Après la capitulation de la Roumanie l'Allemagne hitlérienne court à la catastrophe finale

Molotov définit la politique de l'U.R.S.S. vis-à-vis du peuple roumain.

Les Allemands doivent comprendre l'ultime avertissement lancé de Moscou par Radio.

Genève, 25 Août. — A 23 h 30, un message de Budapest annonce que la Roumanie a déclaré la guerre à l'Allemagne et que Bucarest a été violemment bombardée par l'aviation allemande ainsi que Ploesti.

¹ Declarația noului guvern al Italiei în privința „constringerii națiunii italiene” de a intra în război contra Aliaților; declarații ale „celor mai autorizați oameni politici” din Bulgaria în legătură cu motivele implicării acesteia în război.

² Participarea României la războiul antisovietic.

³ Caracterul intern („regimul fascist”) al „constringerii Italiei”; caracterul extern al „constringerii Bulgariei”, ralierea acesteia — spre folosul său — la politica Axei.

Bucarest est entièrement libérée. Les troupes roumaines en ont chassé les Allemands qui avaient tenté de s'emparer des points stratégiques.

Dans le pays, les Allemands se rendent aux Roumains.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Franța, r. 142, c. 88; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, „L'Humanité”, samedi, 26 août 1944.

Simbătă, 26 august 1944

După capitularea României, Germania hitleristă merge spre catastrofa finală.

Molotov definește politica U.R.S.S. față de poporul român.

Germanii trebuie să înțeleagă ultimul avertisment lansat la Moscova prin radio.

Geneva, 25 august : La ora 23,30 un mesaj din Budapesta anunță că România a declarat război Germaniei și că Bucureștiul a fost bombardat cu violență de aviația germană, ca și Ploieștiul.

Bucureștiul a fost eliberat în întregime. Trupele române i-au urmărit pe germanii care încercaseră să ocupe punctele strategice.

În țară germanii se predau românilor.

765

1944 august 26, New York. Articol apărut în ziarul american „The New York Times”, sub semnătura lui Sidney Gruson, privind începerea luptelor pentru apărarea Bucureștiului și a altor localități și atitudinea noului guvern român față de trupele hitleriste în retragere.

Nazis' Bombers Attack

Bucharest-City Held Cleared of Germans.

Bulgaria Called Willing to Surrender to Allies

Unconditionally

by Sidney Gruson

London, Aug. 25 — The New Rumanian Government, after having denounced German perfidy tonight, openly declared war on the Reich, thereby fulfilling a Russian prerequisite for acceptance of the Rumanian offer to change to the Allied side.

The United States and Great Britain, moreover, have received word from Bulgaria that she is ready to accept unconditional surrender terms. The western allies, it was learned tonight, are now filling in details of the terms. The Rumanian declaration of the war came after the Nazis, according to a proclamation broadcast by the Bucharest radio, had bombed the capital heavily and German units had attacked Rumanian forces and machinegunned civilians of Bucharest and of other places.

560

Nazis' Plight Called Hopeless

„By these acts of aggression, which occurred simultaneously in various parts of the country, Germany has placed herself in a state of war with Rumania,” the proclamation declared. „The Government therefore orders the Rumanian Army to begin the struggle against all German military forces on Rumanian territory for the liberation of the country from German usurpation.”

The Germans themselves have acknowledged their position in Rumania as being hopeless. The Nazi-controlled Scandinavian News Service said that encircled German units were trying to break through the Russian lines toward the Carpathians and Transylvania to fight their way to Hungary.

The German “Danube” radio station appealed to the Rumanian Army tonight to „refuse to fight against your former allies”. But the appeal was falling on deaf ears, for the Bucharest radio shortly before had declared that the capital had been completely liberated after heavy fighting, particularly for the airfield at Baneasa Village, near Bucharest, German guns and vehicles „are littering the roads leading from Baneasa to Bucharest,” the radio said.

The war proclamation broadcast from Bucharest revealed that the new Rumanian Government first informed the German legation and the German Army Command that the country was getting out of the war, that the Rumanian Army would not initiate any fighting against the Germans and that the withdrawal of German troops from Rumania would be permitted.

The German commanders, the proclamation said, gave assurances “as solemn as they were perfidious” that they would undertake no action against Rumanian troops.

The proclamation added that German planes, in the raid on Bucharest, had aimed “particularly” at the Royal Palace, and the statement by Juliu Maniu, Peasant party leader, broadcast afterward, said the German knew that the King was in the palace.

Clashes between Hungarian and Rumanian troops were reported from Cairo and Zurich, but there was no confirmation of news from Cairo that the Rumanians had begun to march against the Hungarians in Transylvania.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Xerografi S.U.A., ziare „The New York Times”, Saturday, August 26, 1944, p. 1, col. 4, p. 3, col. 3.

Bombardierele naziste atacă Bucureştiul.

Oraşul este curățit de germani.

Bulgaria se declară dornică să capituzeze în fața
Aliaților necondiționat

de Sidney Gruson

Londra, august 25 — Noul guvern român, după ce a denunțat aseară perfidia germană, a declarat în mod deschis război Reich-ului, îndepli-

nind prin aceasta condiția pusă de Rusia pentru a accepta propunerea României de a trece de partea Aliaților.

Statele Unite și Marea Britanie, de altfel, au primit o știre din partea Bulgariei că aceasta este gata să accepte condițiile unei capitulări necondiționate. Aliații occidentali, s-a aflat aceară, studiază acum detaliile acestor condiții. Declarația de război a României a venit după ce naziștii, conform declarațiilor difuzate de postul de radio București, au bombardat intens capitala, iar unitățile germane au atacat forțele române au mitraliat populația civilă din București și din alte localități.

Situația naziștilor este fără ieșire. „Prin aceste acte de agresiune care au avut loc simultan în diferite zone ale țării, Germania s-a plasat în stare de război cu România” — se afirmă în declarație. „Guvernul ordonă deci armatei române să înceapă lupta împotriva tuturor forțelor militare germane de pe teritoriul român pentru eliberarea țării de sub usurpatorii germani”.

Germanii însăși au recunoscut că situația în care se află este desperată. Agenția de știri scandinavă controlată de naziști a afirmat că unități germane încercuite au încercat să treacă prin liniile de front rusești spre Carpați și Transilvania, croindu-și drum spre Ungaria.

Postul de radio german, „Danube”, a făcut apel aceară la armata română să „refuze să lupte împotriva fostului ei aliat” Dar apelul arămas fără răspuns deoarece cu puțin timp înainte radio București comunicase că capitala fusese complet eliberată după lupte grele date în special pentru aeroportul de la Băneasa, un sat situat în apropiere de București. Mitraliere și tancuri germane „sunt împrăștiate pe șoselele care duc de la Băneasa spre București”, a afirmat postul de radio.

Declarația de război transmisă din București a arătat că noul guvern român a informat mai întii legația germană și Comandamentul armatei germane că țara iese din război și că armata română nu va declanșa nici o luptă împotriva germanilor și că se va permite retragerea trupelor germane din România.

Comandanții germani, se spune în proclamație, au dat asigurări „pe cît de soleme pe atit de perfide” că ei nu vor întreprinde nici o acțiune împotriva trupelor române.

Proclamația a adăugat că avioanele germane în raidul asupra Bucureștiului, au vizat „în special” palatul regal, iar declarația lui Iuliu Maniu, conducătorul partidului țărănesc, radiodifuzată ulterior, menționa că germanii știau că regele era în palat.

De la Cairo și Zürich s-a transmis că au existat ciocniri între trupe române și ungurești, dar de la Cairo nu s-a primit confirmarea știrii că români au pornit împotriva ungurilor în Transilvania.

1944 august 26/27, Basel. **Articol din ziarul elvețian „National Zeitung” despre comentariile presei suedeze referitoare la acțiul de la 23 August și importanța lui pentru evoluția ulterioară a războiului; dificultățile imense cauzate Germaniei prin pierderea principalelor surse de aprovizionare cu alimente din România, Franța, Bulgaria.**

Die Wendung in Rumänien
Die unmittelbaren Auswirkungen

Stockholm, 25. August (Privattel.) „Rumäniens Kapitulations hat den Krieg endgültig entschieden.“ „Hitler mit seinen eigenen Waffen geschlagen“. „Deutschland Kartenhaus auf dem Balkan bricht zusammen.“ „Der Weg für den Wettkauf zwischen den Angelsachsen und den Russen nach Berlin geöffnet.“ Mit diesen Worten kennzeichnen die schwedischen Auslandskorrespondenten in Washington und London die Situation, die durch die Kapitulation Rumäniens für Deutschland entstanden ist. In alierten Miltärcrüssen berechnet man die Zahl der deutschen Divisionen, die den rumänischen Sektor bis zum Schwarzen Meere verteidigen, wozu noch die rumänischen Streitkräfte kommen, die nunmehr fortgefalen sind, auf neun. Der schwedische Militärikritiker Oberst Bratt beziffert die Stärke der deutschen Verbände zur Verteidigung der Balkanpositionen auf insgesamt rund 30 Divisionen. Die Russen verfügen dagegen über eine enorme Uebermacht, da sie nach der Kapitulation Rumäniens für eine Generaloffensive gegen den Balkan nicht weniger als hundert Divisionen einsetzen könnten. Eine russische Flutwoge, so schreibt Bratt, werde sich wahrscheinlich in nächster Zeit über Rumänien gegen den Balkan und gegen die Karpaten wälzen. Allgemein weisen die schwedischen Militärexpererten auf die bedrohliche Verschlechterung der Versorgungslage Deutschlands hin, die durch die Kapitulation Rumäniens eine empfindliche Verschärfung erfahren dürfte. Kommandeur Oeberg schreibt heute in „Stockholms Tidningen“, dass die Lebensmittelsituation Deutschlands sich sehr ungünstig gestalten werde. Die Deutschen könnten weder mit der Getreideernte in Frankreich und Rumänien noch in Bulgarien rechnen. Deutschland müsse für das Jahr 1944 bis 1945 seine Bevölkerungsmassen aus eigener Kraft ernähren. Diese Aufgabe werde noch dadurch erschwert, dass die Bevölkerung in Ostpreussen, Oberschlesien und Polen noch vor der Einbringung der neuen Ernte zum Ausheben von Schützengräben abkommandiert worden sei. Die Totalmobilisierung trage ebenfalls dazu bei, der deutschen Landwirtschaft weitere Arbeitskräfte zu entziehen. Oeberg meint, dass schon die Verschlechterung der Lebensmittelversorgung es zweifelhaft machen müsse, dass Deutschland den Krieg über dem Winter hinaus führen könne. Der Londoner Korrespondent von „Stockholm Tidningen“ telegraphiert, dass nach Auffassung der alierten Militärexpereten nunmehr der Weg nach dem Herzen Deutschlands infolge der rumänischen Kapitulation offenliege. In einem Punkt habe jedenfalls die Wendung in Rumänien hundertprozentige Zufriedenheit auf offizieller Seite in Washington und London

erweckt, dass nämlich die so vielfach kritisierte Forderung auf bedingungslose Kapitulation diesmal vollen Erfolg gehabt habe.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Elveția, r. 4, c. 224

Cotitura din România Efectele imediate

Stockholm, 25 august (Telegr. particulară) „Capitularea României a decis definitiv soarta războiului”. „Hitler a fost bătut cu propriile sale arme”. „Castelul din cărți de joc al Germaniei în Balcani se prăbușește”. „Drumul pentru întrecerea între anglo-saxoni și ruși spre Berlin este deschis”. Cu aceste cuvinte corespondenții suedezi pentru străinătate din Washington și Londra caracterizează situația care a rezultat pentru Germania prin capitularea României. În cercurile militare aliate numărul diviziilor germane care apără sectorul românesc pînă la Marea Neagră, la care se adaugă forțele armate române și care acum pot fi omise, este evaluat la nouă. Comentatorul militar suedez, colonelul Bratt, apreciază efectivul unităților germane pentru apărarea pozițiilor în Balcani la un total de cca 30 divizii. Rușii, dimpotrivă, dispun de o superioritate enormă; după capitularea României ei ar putea dispune, pentru o ofensivă generală împotriva Balcanilor, de nu mai puțin de 100 divizii. Un flux torrential rus — așa scrie Bratt — se va rostogoli probabil în curind prin România, spre Balcani și Carpați. Expertii militari suedezi se referă în general la amenințarea înrăutățire a situației aprovizionării Germaniei, care prin capitularea României ar suferi o simțitoare agravare. Comandanțul Oeberg scrie astăzi în „Stockholm Tidningen” că situația alimentelor Germaniei se va prezenta foarte prost. Germanii nu se mai pot baza pe recolta de cereale din Franța și România, nici pe cea din Bulgaria. Germania va trebui să-și hrânească populația din propriile-i resurse, în anul 1944 și pînă în 1945. Sarcina va fi îngreunată și prin aceea că populația din Prusia Răsăriteană, Silezia Superioară și Polonia a fost detașată pentru săparea tranșelor deja înainte de stringerea noii recolte. Mobilizarea totală contribuie de asemenea la lipsirea agriculturii germane de alte forțe de muncă. Oeberg este de părere că deja agravarea aprovizionării cu alimente ar trebui să facă îndoieful faptul că Germania să mai poată purta războiul peste iarnă. Corespondentul din Londra al ziarului „Stockholm Tidningen” telegrafiază că, după aprecierea expertilor militari aliați, acum, ca urmare a capitulării României, drumul spre inima Germaniei este deschis. Într-un punct cotitura din România a provocat de asemenea sută la sută satisfacție în cercurile oficiale din Washington și Londra și anume atât de mult criticata pretenție de capitulare necondiționată de data aceasta a avut un succes deplin.

1944 august 26/27, Basel. Articol din ziarul elvețian „Basler Nachrichten” despre ecoul în Suedia și Finlanda al actului de la 23 August; consecințele catastrofale pentru armata germană.

Sehwendische Kommentäre. Die finnischen Friedensbemühungen

Dr. B. Stockholm, 25. August. (Privattel.) Dass durch die Schwenkung Rumäniens der deutschen Kriegsführung bereits eine unheilbare Wunde zugefügt wurde, wird in schwedischen Kommentaren offen ausgesprochen und begründet, aber selbst vorsichtiger, durch die Zensur gehemmte Stimmen der finnischen liberalen Blätter sprechen von einem bevorstehenden deutschen Rückzug auf den Karpathenbogen und verweisen darauf, dass die Oelversorgung nicht nur mengenmassig, sondern auch qualitativ durch die Begrenzung auf synthetisches Benzin für die Flugwaffe katastrophal verschlechtert werden müsse.

Das Gerücht wonach Bulgarien bereits dem Beispiel Rumäniens gefolgt sei, bleibt bisher unbestätigt. Alle Blicke wenden sich hier nach Finnland, das in seinen Friedensbemühungen durch Rumänien überholt und in eine verschlechterte diplomatische Situation geriet. Der Stockholmer Gesandte Finnlands, Gripenberg, flog gestern zum drittenmal innerhalb zwei Wochen nach Helsinki, so dass angenommen werden kann, dass er zweifellos weiterhin die treibende Kraft und der Vermittler der angesponnenen Verbindungen ist. Die Friedensaktivisten der nichtamtlichen Kreise klagen hier öffentlich darüber, dass Mannerheim nicht mehr genügend entschlusskräftig sei.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Elveția, r. 4, c. 89.

Comentarii suedeze. Eforturile de pace ale finlandezilor

Stockholm, 25 august (Tel. particulară). Că prin cotitura României s-a cauzat conducerii de război germane deja o leziune iremediabilă, este declarat deschis și argumentat în comentariile suedeze, dar chiar opiniile mai prudente, temperate de cenzură, ale ziarelor liberale finlandeze vorbesc de o iminentă retragere germană pe Arcul Carpatic și se referă la faptul că aprovisionarea cu petrol nu numai cantitativ, ci și calitativ, prin limitarea la benzina sintetică, pentru flota aeriană, se va agrava în mod catastrofal.

Zvonul că Bulgaria a urmat deja exemplul României rămine pînă acum neconfirmat. Toate privirile se îndreaptă aici spre Finlanda, care în eforturile sale de pace a fost depășită de România și care a ajuns într-o situație diplomatică mai rea. Plenipotențiarul de la Stockholm al Finlandei, Gripenberg, a zburat ieri pentru a treia oară în ultimele două săptămâni la Helsinki, astfel încit se poate presupune, fără îndoială, că el este în continuare forța motrice și mijlocitorul relațiilor angajate. Activiștii păcii ai cercurilor neoficiale acuză public aici că Mannerheim nu ar mai fi destul de energetic.

1944 august 27. **Manifestul Blocului Național Democratic publicat în ziarul „România liberă”**

MANIFESTUL BLOCULUI NAȚIONAL DEMOCRATIC

Români,

Neamul nostru trece prin cel mai greu ceas al istoriei sale. Tot ce s-a înfăptuit prin străduința generațiilor trecute, tot ce am nădăjduit pentru generațiile viitoare se află în primejdie.

Războiul se apropie de sfîrșit. Germania se prăbușește. În Franța, în Italia, în Rusia, în Finlanda, pretutindeni, armatele lui Hitler sint bătute. Victoria Aliată e limpede. După cinci ani de măcel vine ziua cumplită a socotelilor.

Români,

Tara noastră nu trebuie să plătească crima acestui război în care a fost tîrîtă fără voie. Cu țara sfîsiată, cu orașele distruse, cu pămîntul patriei jefuit de oștile hitleriste, cu libertățile publice desființate, poporul românesc a singurat de trei ani în cel mai nebunesc și cel mai zadarnic război.

Români,

În fața acestei situații catastrofale cele patru partide naționale democratice, Partidul Național-Tărănesc, Partidul Național-Liberal, Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat, care au combătut în permanență atât orientarea externă alături de Axă, cât și regimurile de dictatură în interior, reunite în Blocul Național Democratic, constituie încă în ziua de 20 iunie 1944, vă cheamă azi la luptă pentru recuștingarea libertății și pentru salvarea țării.

Patria era în primejdie. Existența noastră națională era în joc. Statul român era amenințat cu pieirea.

În ceasul în care Europa se ridică la glasul vestitor al unui trai pașnic și desătușat, cind neamurile cotropite se trezesc apărindu-și cu hotărîre drepturile nesocotite, România, legată de Axă, printr-o alianță singeroasă și înjosoitoare, își sleia ultimele puteri într-un război de sinucidere.

Blocul Național Democratic a cerut în numele țării ca acest război să înceteze neintîrziat.

Blocul Național Democratic a cerut în numele țării ruperea alianței cu Axă.

Blocul Național Democratic a cerut în numele țării îndepărțarea regimului de dictatură.

Blocul Național Democratic a cerut în numele țării ca poporul nostru să fie repus în drepturile sale politice, într-un regim de libertate și democrație.

Continuarea războiului alături de Axă ar fi dus România la jertfe inutile și la catastrofă de neînlăturat. Față de aceasta, declarația lui Molotov, întărîtă de declarațiile lui președintele Roosevelt și ale lui prim-ministru Churchill, garantîndu-ne independența și suveranitatea statului, au oferit țării noastre puțină de a nu figura la Conferința păcii printre statele învinse, cu perspectiva dezastrului total.

Români,

Istoria nu face daruri nimănui. Am luptat împotriva aliaților noștri de ieri, care ne-au ajutat să întregim țara. Plătim azi greșeala noastră prin jertfe grele. Prin hotărîrea ce am luat, prin atitudinea nouă ce am adoptat îndreptăm astăzi această greșeală.

Era ultima clipă în care ne puteam smulge din nebărbăteasca noastră supunere impusă de guvernul de dictatură. Era ultima clipă în care puteam striga în fața lumii că noi nu am vrut acest război și că n-a fost niciodată nici al nostru nici al țării.

Era ultima clipă în care puteam arăta prin fapte că sub teroarea ce ne apăsa noi nu am pierdut voința de a trăi ca neam liber.

De aceea, noi am socotit de a noastră datorie de a da sprijinul nostru M. S. regelui și guvernului instituit de M. S. pentru încheierea armistițiului cu Națiunile Unite.

Români,

Pacea nu trebuie să ne găsească de partea acelor care ne-au vindut hotarele, ne-au încălcă și ne-au secătuit țara. Trebuie să ștergem de pe fruntea noastră orice urmă de cîrdăsie cu hitlerismul și să ne întoarcem spre adevărul nostru destin.

Pe pămîntul Franței răsună pașii armelor liberatoare, Italia deștepătată se leaptă de dictatura fascistă. În Iugoslavia, în Cehoslovacia, în Polonia și Grecia, popoare prietene suferă și luptă cu armele în mînă împotriva ocupațiunii străine și pentru triumful unei vieții pașnice și neobidite. Toată istoria noastră ne cheamă îngă aceste neamuri martire. Cu ele am împărțit cîndva victoria de la 1918 împotriva imperialismului german, cu ele vrem să împărțim mîine bucuria eliberării.

Români,

Hotărîrea noastră nu înseamnă nimic, dacă nu este o hotărîre de luptă imediată. Oriunde vă aflați, strigătul vostru trebuie să ajungă pînă la noi.

Cetățeni și ostași,

Blocul Național Democratic sprijină guvernul constituit de M.S. cu scopul de a realiza armistițiul, de a scoate pe germani din țară și pentru a desființa regimul dictatorial.

Uniți-vă și luptați împreună contra trădătorilor germani care, după ce și-au călcăt cuvîntul tabăra asupra țării ca dușmani.

Scoateți din țară orice soldat german, dezarmați și împiedicați pe germani în orice împrejurare și orice loc ca să nu mai poată lucra nici ca formațiune militară nici ca particular la nimicirea avutului țării. Luați-le din mînă orice mijloc de luptă și faceți-i să iasă cît mai curind de pe pămîntul sfînt al țării.

p. Partidul Național-Tărănesc,

Iuliu Maniu

p. Partidul Național-Liberal,

Const. I. C. Brătianu

p. Partidul Comunist

Lucrețiu Pătrășcanu

p. Partidul Social-Democrat ,

Const. Titel Petrescu

■ „România liberă”, an II, nr. 13, din 27 august 1944.

1944 august 27. Extrase din stenograma Consiliului de Miniștri referitoare la situația militară din România.

Se trece apoi la al treilea punct de pe ordinea de zi anunțată de domnul prim-președinte, general Sănătescu : situaționea militară.

Domnul general Mihail :

Orice primejdie asupra Capitalei este definitiv înlăturată. Efectul bombardamentului de ieri¹ a fost pentru nemți ca să fugă, însă faptul nu a fost exploatat imediat de trupele noastre fiindcă nu știau de acest bombardament. Tot ce se mai întimplă este ca să ne înșele pe noi², ca să ne ținem cu forțele concentrate asupra Capitalei, pentru că ei vor să iasă din țară pe la Întorsura Buzăului și pe Valea Prahovei și să nu ducem trupe acolo.

Azi situația este mai grea pe Valea Prahovei, fiindcă vor să iasă din țară și eu nu vreau să-i las, astfel că acum sint lupte în regiunea Ploiești.

Pentru că asupra Capitalei nu mai este primejdie, am luat hotărîrea să organizăm din trupele disponibile – infanterie, artillerie – transportate cu camioanele, să le trimit în regiunea Buzău, pentru că voința mea este de a le bară ieșirea nemților, ca să-i dezarmezi și să-i iau prizonieri.

În ceea ce privește trupele noastre de pe front – aceleia care erau pe linia Siret, Valea Dunării, aceste trupe se retrag către liniile de concentrare Ploiești, Buzău. Se fac etape destul de mari, ca să nu fie depășite de trupele rusești, și sunt în curs de dezvoltare foarte favorabilă, așa incit pot spune că în maximum o săptămână trupele care au luptat în Moldova să le găsească concentrate în zona Ploiești-București.

Germanii instalaseră în Valea Călugărească un baraj ca să dezarmeze trupele noastre, însă generalul Șteflea a dejucat acest plan al lor.

Am reușit să aduc din Dobrogea Divizia 9, fiindcă de aseară comunicațiile în *trei* Dobrogea și (cealaltă parte de) țară au început, deoarece monitoarele nemțești au deschis foc asupra orașului Cernavodă ; a fost panică și la paza podului, care este românească. În cursul dimineții situația s-a restabilit, însă azi dimineață un nou bombardament nemțesc a stricat firele telefonice și din această cauză nu circulă trenurile.

Tot în legătură cu vasele de pe Dunăre, pot să vă afirム că mai multe convoie nemțești de remorcheră au fost date la fund, incendiate, ceea ce înseamnă o captură enormă. Pe aerodromul Ianca 30 avioane și alte materiale au fost capturate. Prada este enormă de mare, iar numărul prizonierilor este de 15 000 [...].

Domnul ministru Pătrășcanu :

În momentul de față trupele noastre luptă cu succes cu trupele germane. Interesează că suntem în stare să eliberăm țara și că rușii vor fi mai bucuroși să-și scutească o parte din trupe ca să lupte la noi [...].

¹ Se referă la bombardamentul efectuat, la cererea Comandamentului român în dimineața zilei de 26 august 1944, de formații de aviație anglo-americană. Bombardamentul a lovit pozițiile trupelor germane din zona pădurilor Bâneasa și Tunari în imprejurimile nordice ale Capitalei.

² Este vorba de unele acțiuni de rezistență izolate ale trupelor hitleriste care se aflau în zona Bâneasa-Otopeni.

Domnul general Aldea :

Ce misiune urmează să se dea armatei române : o parte în Moldova, o parte aici. Trebuie stabilit care ar fi obiectivul final care se ridică armatei române, fiindcă vrem să știm la ce se așteaptă rușii de la armata noastră. Este mai bine pentru ei ca în loc să ocolească toți Carpații, să treacă prin Moldova în Ardeal.

Tot ce avem de prisos în Oltenia și Muntenia să treacă în Ardeal și cu ce avem acolo cred că putem să oprim orice trecere a nemților fie pe Valea Buzăului, fie prin alte puncte.

Domnul general Mihail :

Nu este bine să discutăm aci aceste lucruri. Mie îmi spuneți numai ce vreți și cind vreți să începeți operațiunea și planul îl fac eu.

Problema unei încercări de atac germano-maghiar din Ardeal, după informațiunile noastre pînă în momentul de față, este exclusă. Ei concentreză forțe ca să facă față unui eventual atac al nostru.

■ Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român, fond 103, dosar nr. 521, f. 11-15; *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 51-53.

770

1944 august 27. Raport al colonelului Nicolae Ivănescu, șeful Detașamentului de legătură român al Armatei 3 română pe lingă Grupul de armate german „Ucraina de Sud” din care rezultă refuzul comandanților armatelor 3 și 4 române de a continua lupta alături de germani.

Colonelul Ivănescu către Armata 3
domnului general Dumitrescu

Am onoare a raporta :

1. Am plecat cu Detașamentul de legătură din Slănicul Moldovei în două eșaloane [...] ¹
2. Deplasarea s-a făcut în bune condițiuni pentru ambele eșaloane pînă la Sfîntu Gheorghe, unde am găsit starea de război între România și Germania.
3. În urma acestei stări mi s-a pus alternativa de a continua lupta mai departe alături de armata germană sau a suporta situația de prizonier și eu și detașamentul.
4. Am refuzat prima alternativă [...] ².

¹ Se referă la itinerarele de deplasare prin Sfîntu Gheorghe-Brașov spre București; eșalonul care s-a deplasat pe calea ferată a plecat la 24 august 1944, iar eșalonul moto la 25 august 1944.

² Ofițerul a reușit să ajungă la București; în continuare documentul prezintă detalii asupra deplasării.

13. În seara zilei de 24 și dimineața de 25 august am vorbit cu Grupul de armată, în Slănic, cu domnul general Wenck venit special pentru cîteva ore de la O.K.H. Prietenos (datorită relațiilor domniei sale cu mine) mi-a mărturisit că Germania va ataca România, evident împreună cu forțele maghiare. Același lucru mi l-au mărturisit și ceilalți ofițeri germani cu situații înalte de la Grupul de armate.

14. Ordinul de a se ataca Bucureștiul și de a se înăbuși ceea ce se consideră ca revoluție s-a dat de Führer către Grupul de armată pe care acesta a înțeles să-l execute inițial cu forțele din Divizia 5 infanterie, A.C.A. a celorlalte trupe aflate în România, ca și a amiralului Mării Negre și a Comandamentului forțelor aeriene din România.

15. După con vorbirea pe care am avut-o telefonic cu domnul general Sănătescu, în orele tirzii ale nopții de 23/24 august 1944, nu am avut nici o legătură cu restul țării.

16. În noaptea de 23 August, către orele 23, am fost rugat să mă prezint la domnul general Friessner, comandantul grupului de armată, care m-a rugat să fac succesiv legătura cu domnul general Dumitrescu și cu domnul general Șteflea, comandantul Armatelor 3 și 4 române și care au fost întrebați prin mine în prezența personală a domnului general Friessner, care îmi formula în limba germană întrebările pe care le transmiteam în limba română celor doi domni generali și prin care succesiv i-au întrebat în esență dacă vor da ascultare nouului regim din România. Ambii au răspuns categoric și net că vor da tot concursul regelui, țării și guvernului său, ceea ce a fost un fapt cu totul neplăcut pentru comandantul Grupului de armate.

17. Inițial, domnul general Friessner a intenționat să dispună dezarmarea trupelor române care treceau prin zonele unde exista armata germană. A renunțat ulterior la această intenție, între altele și datorită sfaturilor în sens contrar pe care le-a dat șeful său de stat major, generalul Grolman.

18. Înainte de a realiza legătura telefonică cu cei doi comandanți de armată români, în prezența mea, domnul general Friessner a avut o con vorbire telefonică cu Führerul căruia i-a făcut o scurtă dare de seamă asupra situației din România cunoscută la acea oră (ora 23).

[...] ³ 20. Amănunte voi raporta la sosirea mea la București, cind mă voi prezenta la statul major și la Armata 3 română.

Colonel
Ivănescu Nicolae

27 august 1944

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 3, dosar nr. 103, f. 252–254.

³ Se referă la atitudinea diferiților ofițeri germani din comandamentul Grupului de armată.

1944 august 27. Raport al Prefecturii Constanța către Inspectoratul general administrativ Constanța referitor la lupta dintre armata română și trupele germane în localitățile din județ.

Prefectura Constanța

Nr. 17 570

1944 august 27

Domnule inspector

Am onoare a raporta următoarele :

1. În ziua de 26 august a.c. la Cernavodă între trupele germane după vapoarele refugiate acolo și armata română de pe uscat a inceput tragerea.

Lupta a inceput la orele 19 și a durat pînă la orele 23, iar în dimineața zilei de 27, orele 7, lupta a inceput din nou și trag din ambele părți.

2. În ziua de 27 august a.c., orele 8, au sosit avioane și artillerie de coastă română în ajutorul trupelor din Garnizoana Cernavodă.

Au ars 3 vase germane în fața portului, iar o vedetă germană a fost pusă pe mal, forțată de trupele noastre.

Pînă în prezent numărul morților nu se știe.

Sunt peste 100 ostași și 10 civili răniți.

De pe vase se trage în oraș.

Sunt mai multe vase avariate.

La Hirsova nu mai sunt vase germane.

În 26 august a.c. orele 18 au trecut dinspre Topalu 6 vase germane dintre care 3 au fost incendiate de ei.

La orele 7,45 convoiul de vase a trecut pe la Ostrov spre Bulgaria.

La orele 10,40 au sosit aproape de Silistra, iar 13 vase sunt puțin mai jos de Ostrov, care de asemenea, merg spre Bulgaria.

Tot convoiul a trecut în liniește fără să tragă.

Grănicerii români au tras 3 focuri de brand, germanii nu au răspuns.

Prin comuna Dumbrăveni în noaptea de 26—27 august a.c., la orele 24, au trecut 2 mașini cu 15 ostași germani, majoritatea ofițeri și 4 femei. Patrula somindu-i nu s-au oprit.

Patrula a tras în mașină rănind 2, iar restul făcindu-i prizonieri.

Răniții au fost internați în spitalul din Plopeni, iar dintre prizonieri au fugit peste noapte 2.

Prin comuna Crucea, satul Stupina, sunt în trecere spre Cernavodă 5 mașini și 50 căruțe încărcate cu trupe germane care refuză să se preda.

Prin satul Stupina au trecut pe la orele 17,45 fără să aibă incidente cu populația civilă.

Trupele ¹ din Garnizoana Cernavodă au plecat în întâmpinarea zecilor convoaie. La Cernavodă astăzi 27 august a.c. lupta între germanii de pe vase și armata română a durat pînă la orele 9,30. La orele 12 a început și a durat pînă la orele 4. Începînd la orele 17,35 durînd pînă la orele 17,55.

Prefect,
Ignătescu

■ Arhivele Statului județul Constanța, fond Inspectoratul general administrativ Constanța, dosar nr. 25/1944, f. 57.

772

1944 august 27. Telegramă expediată de Inspectoratul general administrativ Constanța către Ministerul Afacerilor Interne referitor la incidentele petrecute între convoaiele trupelor germane ce se îndreptau spre Bulgaria și trupele române.

Inspectoratul General Administrativ
Circa V

Telegramă fulger

Către
Ministerul Afacerilor Interne
București

Vasele germane, trecind pe Dunăre înspre Bulgaria, au atacat localitățile Cuza Vodă și Cernavodă în zilele de 26 și 27 august. Intervenind aviația română și artleria de coastă, convoaiele germane au trecut în Bulgaria.

La Cernavodă mai multe vase germane au fost incendiate. Sînt peste 100 de ostași răniți și mai mulți civili.

În prezent linia de coastă a restabilit.

Inspector general administrativ,
General rezervă
Stefanescu

Nr. 31 667/4
1944 august 27

■ Arhivele Statului județul Constanța, fond Inspectoratul general administrativ Constanța, dosar nr. 25/1944, f. 58.

¹ În document: grupele.

1944 august 27. Raportul prefectului județului Mehedinți către Inspectoratul general administrativ Craiova despre luptele din 26 august 1944 de la Turnu Severin, cu trupele germane fasciste.

Domnului
Inspector general administrativ al Circumscripției VI
Craiova

La ordinul domniei voastre nr. 3449, din 26 august 1944, pînă ieri dimineață 26 august trupele germane au fost lăsate să se seurgă nestin-gherite spre frontieră.

Ieri 26 august convoaie germane ce veneau de la Craiova și Segarcea nu au acceptat să depună armele și au atacat trupele noastre la est de Turnu Severin.

Lupta pentru dezarmare a durat de la orele 7,30 pînă la 12,30.

Noi am avut 1 ofițer și 10 soldați morți și 15 răniți, iar germanii 2 ofițeri, 15 trupă morți și 47 trupă răniți.

S-au făcut prizonieri de noi 20 ofițeri, 28 subofițeri, 3 medici, 31 funcționari de spital și 140 femei funcționare, 737 trupă.

S-au făcut capturi în arme și vehicule după cum urmează :

350 arme, 20 puști mitraliere, 25 revolvere, 30 pistoale, 2 aparate radio, 2 telefoane, 10 tunuri apărare antiaeriană, 3 căruțe, 16 autoturisme, 2 camioane radio-emisiune și recepție, 25 camioane, 1 camionetă sanitară cu 3 remorci, 3 motociclete.

Azi 27 august trupele germane continuă să ocupe porțiuni de șosea și cale ferată de pe malul stîng al Dunării de la exclusiv Gura Văii și inclusiv Vîrciorova.

Lichidarea lor este în curs de către trupele române de pe teritoriul județului Severin.

Prefect,
Colonel
Papadopol

Nr. 3138/27 august 1944

■ Arhivele Statului județul Dolj, fond Inspectoratul general administrativ Craiova, dosar nr. 65/1944, f. 29.

1944 august 27. Știre transmisă de postul de radio Londra prin care se subliniază că frontul german în România s-a prăbusit, Bucureștiul a fost eliberat, iar în regiunea Ploiești se dau lupte grele.

Postul Londra : ora 10

În România, frontul german s-a prăbusit.

Trupele române luptă împotriva forțelor germane pretutindeni. Capitala a fost curățită. O puternică armată germană, aflată în pădurea

Tunari, care se pregătea să atace Bucureștiul, a fost respinsă și închecuită.

În regiunea Ploiești, lupte grele sunt în curs.

Trupele române au respins un puternic atac german întreprins împotriva orașului Giurgiu.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 299.

775

1944 august 27. Emisiune transmisă de postul de radio Moscova prin care, conținându-se ziarele sovietice, se arată că ieșirea României din Axă are o importanță covîrșitoare pentru întreaga zonă balcanică.

Postul Moscova : ora 11,15

Ziarele de astăzi publică comunicatul Biroului de informații al Comisariatului external cu privire la evenimentele din România și situația din Bulgaria, precum și nota agenției „Tass” despre condițiunile de armistițiu oferite României de guvernul sovietic în aprilie 1944.

Ziarul „Pravda”, în cronică evenimentelor internaționale, serie că noile lovitură zdrobitoare ale Armatei Roșii au făcut să se prăbușească brusc edificiul putred pe care se mai menținea guvernul fascist al lui Antonescu.

Hotărirea regelui Mihai și a noului guvern român a creat condițiile necesare pentru soluționarea crizei care a început să se simtă chiar din momentul cind poporul român și-a dat seama că orice continuare a acțiunii de cooperare cu Germania duce țara spre catastrofă.

Populația de mult își manifesta nemulțumirea, iar partidele politice democratice, deși desființate, și-au manifestat în repetate rânduri dorința de a termina cu regimul fascisto-hitlerist.

Fără indoială că România ar fi vrut să iasă din război, în urma condițiunilor de armistițiu oferite de Rusia Sovietică, încă din primăvara acestui an. Atunci însă agenții hitleriști au zădărnicit ruperea alianței cu Germania.

Clica aventurieră a lui Antonescu mai spera încă într-o victorie germană. Noile lovitură ale Armatei Roșii au spulberat și aceste ultime speranțe.

Răgele Mihai și noul guvern au declarat că începează ostilitățile împotriva aliaților și Uniunii Sovietice, urmând să procedeze la alungarea nemților din România.

Ieșirea României din Axă are o importanță covîrșitoare nu numai pentru această țară, ci pentru întreg Balcanul, deoarece prin această lovitură se prăbușește intregul sistem de dominație german din sud-estul Europei. Însemnatatea acestui din urmă fapt nu poate să fie subestimată.

574

Ziarul „Trud” serie că ieșirea României — care era cea mai sigură și folositoare alianță a Germaniei, constituind și o poziție cheie a naziștilor în Balcani — din alianța cu Reichul nazist însemnează crahul sistemului politico-militar al Germaniei din sud-estul Europei”.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 299—300.

776

1944 august 27, Lisabona. **Știre din ziarul „Diário de Notícias” asupra luptelor de stradă dintre trupe germane și unități ale armatei române desfășurate în București.**

Nas ruas de Bucareste continuam a travar-se grandes combates

Estocolmo, 26 — Os correspondentes dos jornais suecos em Berlim informam que continuam a travar-se combates nas ruas de Bucareste entre alemães e romenos — (U.P.).

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Portugalia, r. 20, c. 3; Biblioteca Națională din Lisabona, Departamentul presă națională, colecția ziarului „Diário de Notícias”, anul 1944, luna august.

Pe străzile Bucureștiului continuă să se dea mari lupte

Stockholm, 26 — Corespondenții ziarelor suedeze la Berlin informează că pe străzile Bucureștiului continuă luptele între germani și români — (U.P.).

777

1944 august 27, Cetatea Vaticanului. **Comentariu din ziarul „L’Osservatore romano” asupra declarării de război a României împotriva Germaniei naziste.**

La Romania dichiara guerra alla Germania

Ankara, 26

La situazione della Romania va delineandosi più chiaramente a mano a mano che a permesso ricostruire a poco a poco gli avvenimenti.

Anzitutto è da tener presente, come risulta dalle dichiarazioni del Commissario agli esteri sovietico, che nessun armistizio è stato ancora concluso con gli alleati. La decisione di Re Michele permetterà certo di giungere più facilmente a questa conclusione.

Intanto, come risulta dalla stessa dichiarazione di Molotov, le truppe sovietiche continueranno a combattere in territorio romeno, e che „la guerra in suolo romeno terminerà solo quando i tedeschi avranno sgomberato il paese”.

La radio inglese ha raccolso ieri dalla radio di Bucarest la notizia che il Governo romeno ha dichiarato la guerra alla Germania.

Dalla stessa fonte si apprende che truppe romene avrebbero „liberato” la capitale da tutte le forze straniere. Non risulta che le truppe tedesche abbiano organizzato accanita resistenza nella zona di Bucarest per mantenere il controllo della città.

Al contrario, l'annuncio che formazioni dell'aviazione tedesca hanno bombardato la capitale, viene ritenuto un indizio che le forze tedesche si sarebbero ritirate dal corso inferiore del Danubio.

Dimostrazioni della popolazione plaudente alla decisione del Governo hanno avuto luogo nelle principali città.

Intanto giungono notizie che truppe romene sono entrate in Transilvania per combattere contro le truppe ungheresi.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Vatican, r. 110, c. 4.

România declară război Germaniei

Ankara, 26

Situatia României este și mai clară, permitindu-ne să reconstituim succesiiv evenimentele.

Mai presus de orice trebuie să reținem, cum rezultă din declarația comisarului pentru afaceri străine sovietic, că nu a fost încheiat încă nici un armistițiu cu Aliații. Hotărîrea regelui Mihai va permite cu siguranță să se ajungă și mai ușor la această soluție.

Astfel, după cum rezultă din însăși declarația lui Molotov, trupele sovietice vor continua să lupte pe teritoriul românesc și că „războiul pe pămîntul românesc se va încheia numai atunci cînd germanii vor părăsi țara”.

Postul de radio englez a preluat ieri știrea transmisă de radio București că guvernul român a declarat război Germaniei.

Din aceeași sursă se află că trupele românești au „eliberat” capitala de toate forțele străine. Nu rezultă că trupele germane au organizat o rezistență îndirijită în zona Bucureștiului, pentru a menține controlul asupra orașului.

Dimpotrivă, anunțul că formații ale aviației germane au bombardat Capitala constituie un indiciu că forțele germane s-au retras pe cursul inferior al Dunării.

Demonstrații ale populației salutînd hotărîrea guvernului au avut loc în principalele orașe.

În același timp ne-a parvenit știrea că trupe române au intrat în Transilvania pentru a lupta cu trupele ungare.

1944 august 27. **Telegrama brigadeführerului SS Schellenberg despre situația internă din România după 23 August 1944; situația armatei germane în România.**

Telegramm

RSHA Amt Ml. Nr. 19767 v. 27.8.44

Betr. Rumänien

1) Marinckdo. — Stelle Schwarzes Meer meldet: Lage Galatz bis 24.8 mittags ruhig. In Braila seit 23.8. abends viele Sabotagehandlungen gegen deutsche Fernsprechleitungen.

In O'manu 23.8. abends rumänische LMG. Kompanie und eine Sanitätskompanie eingetroffen. Erstere offen mit feindlicher Absicht MG-Stellungen an Dorfzugängen, im Dorf Quartiere rings um Tatarquartiere gelegt. Tag und Nacht berittene und andere Streifen in und um Dorf. Bisher keine Behinderungen unseres Wagenverkehrs.

Betrunkener rumänischer Soldat erzählte: Ultimatum neuer Rumänischer Regierung verlangt Räumung Rumäniens von deutschen Truppen innerhalb 3 Tagen, andernfalls Auslieferung deutscher Soldaten an Engländer und russischer Freiwilliger an Sowjets. Daraufhin Einsatzgruppen Maikäfer und SN 3 geflohen. In umliegenden Dörfern ebenfalls überlegen rumänische Besatzung seit 23.8. abends offensichtlich zur Kontrolle deutscher Einheiten. Innerrumänische Lage völlig unklar. Verhaltungsmaßregeln seitens örtlicher deutscher Truppenführung fehlen.

2) MK Bulgarien meldet unter dem 26.8.: 25.8. 17.00 Uhr angreift aus Norden kommende russische Kolonne Constanza. Südrand Bukarest in deutscher Hand, im Nordteil heftige Kämpfe. Deutscher Fährverkehr Giurgiu — Russe funktioniere ungestört 24.8.

3) VM des Kdo Meldegebietes Wien meldet am 25.8. aus Sibiu: Deutsche Truppen aus der Stadt abgezogen. Rumänen haben deutsche Stellen kampflos besetzt. Noch keine Unruhen.

4) VM des Kdo Meldegebietes Wien meldet aus Timisara über Versetz: Seit 16.30 Uhr Kampfzustand. Die deutsche Wehrmacht in Timisara entwaffnet und interniert. 6 000 gefangene Russen freigelassen. Randalieren im betrunkenen Zustand. Rumänen bauen leichte Feldstellungen gegen Arad und Jimbolia.

Stadt Timisara und Lugoj eingeschlossen.

5) Leitstelle 250. für Frontaufklärung meldet 26.8.44. In Bistritza 10 Km Unterstrom Turnu-Severin liegende 2 Flakzüge von Rumänen bis 25.8. abends zur Übergabe aufgefordert. Abgelehnt. Streckenleitung Turnu-Severin rumänischerseits aufgefordert, Hafengebiet zu räumen. Deutscherseits Befehl zur Abziehung schwimmender Objekte erteilt.

25.8 meldet Orsova Lage Katarakte äusserst zugespitzt. Flakstellung Svinica 41 km Oberstrom Orsova rumänische Aufforderung zur Übergabe abgelehnt.

6) VM meldet aus Temeschburg: Freigelassene Russen marodieren. Auswärtige Hilfe noch immer nicht eingegangen.

VM meldet aus Hermannstadt: Rumänische Truppen werden um die Stadt zusammengezogen.

Deutsche Luftlandung wird befürchtet. Heute Kampfhandlungen am Bahnhof Teius.

Schellenberg
SS-Brigadeführer

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 407, T 120—2822, c. 449071—449073; German Foreign Ministry, Botschafter Ritter, 6/7.

Telegramă

Oficiul Central al Siguranței Reichului, Serviciul militar nr. 19767 din 27 august 1944.

Referitor la România.

1. Comandamentul Marinei — Serviciul Marea Neagră transmite: Situație liniștită la Galați pînă la 24 august la amiază. La Brăila, de la 23 August seara, multe acțiuni de sabotaj la liniile telefonice germane.

La Osmanu, la 23 August seara, au sosit o companie teritorială română dotată cu mitraliere și o companie sanitată. Prima, cu intenții evident dușmanoase, a ocupat poziția la intrarea în sat și și-a stabilit tabere în sat, în apropierea cartierelor tătăraști. Zi și noapte, în sat și în jur, se patrulează călare și pe jos. Pînă acum circulația vehiculelor noastre nu a fost stinșă în nici un fel.

Un soldat român, în stare de ebrietate, povestea: Ultimatumul noului guvern român cere ca trupele germane să fie evacuate din România în timp de 3 zile, în caz contrar, soldații germani urmează să fie extrădați englezilor, iar voluntarii ruși autorităților sovietice. În urma acestei știri grupurile dețașabile Maikäfer și SN3 au evadat. De asemenea, în satele din prejura, începînd cu seara zilei de 23 August, în mod vizibil, garnizoana română este numeric superioară cu scopul controlului asupra unităților germane. Situația internă în România este complet neclară. Lipsesc ordinele din partea conducerii trupelor germane locale.

2. Corespondentul militar din Bulgaria transmite la 26 august: la 25 august ora 17 o coloană rusă care venea din nord atacă Constanța. Partea de sud a orașului București se află în mîinile germanilor, în partea de nord au loc lupte puternice. Circulația germană cu bacul între Giurgiu și Ruse se desfășoară nestingherit, — 24.8.

3. Omul de încredere al comandamentului de transmisii Viena raportează la 25 august din Sibiu: Trupele germane s-au retras din oraș. Români au ocupat pozițiile germane fără a lupta. Încă (nu sunt semnalate) neliniști.

4. Omul de încredere al comandamentului de transmisii Viena raportează din Timișoara, prin Virșet: de la ora 16,30 stare de luptă. Armata germană din Timișoara a fost dezarmată și internată. Șase mii de prizo-

nieri ruși au fost lăsați liberi. Vacarm din cauza stării de ebrietate. Românii construiesc dispozitive de luptă spre Arad și Jimbolia.

Orasele Timișoara și Lugoj sint incercuite.

5. Punctul 250 – de recunoaștere pe front transmite la 26 august 1944. La Bistrița, 10 km distanță în aval de Turnu Severin, două baterii antiaeriene care se găseau acolo, au fost somate de români să se predea pînă la 25 august seara. Refuzat. Conducerea căilor ferate române de la Turnu Severin a somat evacuarea zonei portuare. Din partea germană s-a dat ordin de retragere a obiectelor plutitoare.

La 25 august, Orșova raportează <despre> agravarea situației la cataracte. Punctul de instalare a artilleriei antiaeriene Svinia, la 41 km în amonte de Orșova, a respins somația adresată de partea română de a se preda.

6. Omul de incredere din Timișoara transmite : rușii eliberați vagabondează. Ajutorul străin încă nu a sosit.

Omul de incredere din Sibiu transmite : Trupe române s-au concentrat în jurul orașului.

Există temeri pentru aterizarea de trupe germane. Astăzi au avut loc lupte în gara Teiuș.

Brigadeführerul SS
Schellenberg

779

1944 august 27, Cetatea Vaticanului. *Știre din ziarul „L'Osservatore romano” asupra situației pe frontul răsăritean.*

La situazione sui vari fronti

In Romania i sovietici hanno avanzato rapidamente fino a 50 chilometri dal passo di Galatz. Dodici divisioni tedesche sono rimaste accerchiata a sud di Chisinau. La „Reuter” informava ieri sera che in talune zone della Romania era cessata ogni resistenza organizzata. Bucharest sarebbe stata bombardata da aerei tedeschi.

Una comunicazione ufficiale sovietica ha annunciato che le perdite tedesche sul fronte rumeno sono assommate fra morti e prigionieri, in cinque giorni di battaglie a 205 400 uomini.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Vatican, r. 110, c. 4.

Situația pe diferite fronturi

În România, sovieticii au înaintat rapid pînă la 50 km de Galați. Douăsprezece divizii germane au rămas incercuite la sud de Chișinău. Agenția Reuter informa ieri seară că în unele zone din România incetase

orice rezistență organizată. Bucureștiul ar fi fost bombardat de forțe aeriene germane.

Un comunicat oficial sovietic a anunțat că pierderile germane pe frontul românesc se ridică, în cinci zile de lupte, la 205 400 oameni, morți și prizonieri.

780

1944 august 28. Apel al C.C. al P.C.R. prin care cetățenii patriei sănătoși să lupte împotriva dușmanilor interni și externi, pentru apărarea și dezvoltarea drepturilor democratice.

APELUL COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA

Cetățeni români, muncitori, țărani, intelectuali !

Actul istoric din 23 August 1944, prin care regimul hitlerist al trădătorului Antonescu a fost răsturnat, a însemnat prima mare victorie a poporului român.

Numai după 4 zile de la acest prim pas al poporului român pe drumul eliberării naționale și al libertăților democratice, năpârcile legionare, slujile călăilor hitleriști ai poporului român, încep să ridice capul.

Încă o dată asasinii din Garda de Fier vor să lovească poporul român pe la spate, în clipa în care soldații noștri își varsă singele pentru alungarea cotropitorilor nemți din țară.

Poporul român n-a uitat și nu va uita niciodată crimele Gărzii de Fier. N-a uitat că ei împreună cu trădătorul de țară Antonescu au adus hoardele nemțești în țară. Poporul român n-a uitat de asemenea că ei au vindut Ardealul grofilor și magnaților unguri. Poporul român n-a uitat că guvernul trădătorului Antonescu, împreună cu Garda de Fier, au înarmat șvabii și sașii din Transilvania împotriva populației românești.

Poporul român n-a uitat că lăcustele hitleriste ajutate de slugile lor Antoneștii și legionarii au răpit pîinea de la gura copiilor noștri, aruncîndu-ne în mizeria cea mai neagră.

Poporul român n-a uitat că ei sunt principalii vinovați pentru dezastrul național, ucigașii sutelor de mii de ostași români trimiși la moarte sigură pentru interesele imperialismului german; principalii vinovați de zecile de mii de victime ale bombardamentelor, de ruina și jalea pustiitoare adusă de războiul hitlerist.

Garda de Fier a instaurat și susținut guvernarea criminalului de război Antonescu, a provocat haosul economic al României, jefuind ca în codru, răpind avutul cetățenilor pașnici, asasinind și terorizind populația.

Astăzi, cînd ofițerii și ostașii noștri luptă cu eroism pentru alungarea hoardelor cotropitoare din țară, Horia Sima, instrumentul lui Hitler, s-a adresat prin posturile de radio nemțești complicitelor săi din țară, îndemnîndu-i să treacă la asasinate și să sprijine resturile armatei germane înfrînte.

580

Din umbră, ei amenință și se pregătesc să ucidă pe cei mai devotați patrioți; odată cu aceștia sunt amenințați regele, membrii guvernului și generalii care luptă în fruntea armatei române împotriva cotropitorilor.

Comitetul Central al Partidului Comunist din România subliniază pericolul ce-l reprezintă încă resturile Gărzii de Fier.

Din umbră ei complotează și pregătesc acte de sabotaj în aparatul de stat, în fabrici și serviciile de aprovizionare, pentru a infometă populația. Ei sunt ajutătorii mîrșavii ai armatei tilhărești a lui Hitler.

În bombardamentele teroriste asupra Capitalei, un bandit legionar, imbrăcat în haine de maior al armatei române, a participat alături de aviației nemții la asasinarea populației.

Astfel, resturile Gărzii de Fier, în frunte cu Horia Sima, apar în fața poporului român ca o bandă de crimiștii mîrșavii, puși în slujba dușmanului de moarte al poporului român.

Acești ciinii turbăți caută să îngreueze lupta noastră de eliberare și să provoace noi jertfe de singe și noi ruine.

Rămășiile teroriste ale Gărzii de Fier sunt astăzi principalul dușman intern, amenințând din spate armata țării, guvernul, forțele patriotice și însăși existența poporului român.

Ei vor să introneze din nou robia hitleristă.

Patrioți, români, românce, ofițeri și soldați

Nici o milă pentru acești trădători !

În fața complotului tilhăresc al bandelor de asasini, guvernul este obligat să treacă imediat la suprimarea presei hitleriste, curățarea aparatului de stat, instituțiilor publice și întreprinderilor de toate instrumentele nemților.

În vederea acestui scop, Comitetul Central al Partidului Comunist din România înțelege să întărească acțiunea guvernului prin mobilizarea tuturor organizațiilor sale și a întregului popor român împotriva pericolului intern, Garda de Fier.

Tovarăși, muncitori, țărani, intelectuali, tineri de la orașe și sate

Treceți la luptă fără cruce împotriva asasinilor legionari.

Muncitori !

Organizați-vă în comitete de fabrică, în sindicale voastre de breaslă, înrolați-vă în gărzile patriotice.

Alungați din fabrici pe legionari și sprijinitorii lor, pentru împiedicarea oricărui act de sabotaj.

Împiedicați-i să se adune, să complotizeze, să prelungească lupta poporului român pentru pace și dobândirea libertăților democratice.

Frați țărani !

Comitetul Central al Partidului Comunist din România vă cheamă să treceți imediat la acțiune împotriva elementelor legionare.

Organizați-vă în comitete ale Blocului Național Democratic și organizați formațiuni de luptă patriotice, pentru a nimici fără cruce pe cei care v-au asasinat copiii și frații și vor să prelungească războiul lui Hitler și suferințele poporului român.

Cetăteni patrioți !

Comitetul Central al Partidului Comunist din România vă cheamă să vă uniți toate forțele în Blocul Național Democratic pentru asigurarea păcii cu Marile Națiuni Unite, în frunte cu Uniunea Sovietică.

Sprijiniți Armata Română care luptă eroic alături de Armata Roșie eliberatoare, împotriva cotropitorilor germani, pentru apărarea libertății naționale.

ÎNTĂRITI FORMAȚIUNILE DE LUPTĂ PATRIOTICĂ !

Semnalăți, dezarmați și predați elementele legionare autoritaților militare, civile și formațiunilor patriotice.

Împiedicați jafurile și crimele puse la cale de dușmanii poporului român, Garda de Fier.

Români,

Comitetul Central al Partidului Comunist din România vă cere să loviți fără crucește dușmanul intern — legionarii — oriunde îi întâlniți, oriunde provoacă și atacă.

Alăturați-vă în mod activ luptei glorioasei Armate Roșii, luptei ofițerilor și soldaților români, care umăr la umăr cu soldații sovietici dău bătălia pentru nimicirea hitlerismului și eliberarea completă a țării și a fraților noștri din Ardeal.

MOARTE COTROPIORILOR GERMANI !

MOARTE TRĂDĂTORILOR DE ȚARĂ DIN SLUJBA LOR !

TRĂIASCĂ LUPTA DE ELIBERARE A POPORULUI ROMÂN !

TRĂIASCĂ ARMATA NOASTRĂ !

TRĂIASCĂ ARMATA ROȘIE ELIBERATOARE !

TRĂIASCĂ ARMATELE ELIBERATOARE ALE NAȚIUNILOR UNITE !

TRĂIASCĂ ROMÂNIA LIBERĂ, DEMOCRATICĂ ȘI INDEPENDENTĂ !

Comitetul Central al Partidului Comunist
din România

București, 28 august 1944

■ „România liberă”, an II, nr. 15, din 30 august 1944; *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 66 – 70.

781

1944 august 28. Manifest al Comitetului regional din Banat al P.C.R. în care cheamă poporul la luptă pentru alungarea trupelor inamice din țară.

**TOVARĂȘI ! MUNCITORI, ȚĂRANI, OSTAȘI,
INTELECTUALI, FEMEI ȘI TINERI ! CETĂȚENI !**

Războiul antipopular în care a fost tirit poporul român a încetat. Războiul de eliberare națională a țării de sub jugul hoardelor lui Hitler a început.

582

Fiara hitleristă primește ultimele lovitură din partea armatelor glorioase ale Aliaților. Rănită mortal, în retragerea sa desperată, încearcă să întîrzie eliberarea poporului român, dedinându-se la acte criminale contra populației țării.

Prin formarea Blocului Național Democratic, alcătuit din colaborarea Partidelor Național-Liberal, Național-Tărănesc, Comunist și Socialist-Democrat, s-a realizat unitatea de luptă a poporului român. Această unire izvorăște din voința hotărâtă a maselor populare care pînă ieri au fost silite să-și verse singele în folosul bestiei hitleriste. Poporul a vrut ieșirea din războiul hitlerist, eliberarea țării de sub jugul fascist și realizarea unui regim de largă democrație.

Voința populară a dus la actul de la 23 August 1944. Regele țării, prin numirea noului guvern cuprinzind toate partidele politice ale Blocului Național Democratic, a exprimat voința poporului. Regimul de dictatură fascistă a fost înălțat.

Noul guvern a încetat războiul contra Națiunilor Unite. Armata Română a inceput lupta alături de forțele anglo-sovieto-americane. Armata Roșie înaintează pe pămîntul țării noastre ca prietenă și eliberatoare, zdrujind forțele nemțești în calea ei, ca să se unească cu armata română, pentru a duce lupta de eliberare a Ardealului de nord. Cu aceasta s-a încheiat o pagină neagră și s-a deschis o pagină nouă, glorioasă în istoria poporului român.

Partidul Comunist din România duce de 20 de ani lupta dîrzhă pentru cauza dreaptă a poporului, pentru România liberă și fericită. Partidul Comunist a dat încă de acum 3 ani semnalul unirii tuturor forțelor patriotice antihitleriste contra războiului cotropitor al lui Hitler, pentru libertatea și independența României. Comuniștii, călăuziți de dragostea lor nemărginită față de popor și țară și de ura neimpăcată față de dușmanul hitlerist, au dus tot timpul luptă dîrzhă, sub cea mai cumplită teroare, pentru eliberarea patriei. În această luptă sute și sute de membri ai partidului, alături de ceilalți luptători patrioți, au fost schinguiți, aruncați în închisori și lagăre și asasinați de către călăii Gestapoului și ai Siguranței din slujba lui Hitler.

Acum Partidul Comunist, unit cu celelalte partide democratice în Blocul Național Democratic, duce împreună cu ele lupta pentru totală naostră eliberare națională.

Muncitori, Muncitoare ! Pericolul n-a trecut însă. Partidul vostru vă cheamă la luptă ! În aceste momente hotărîtoare aveți de indeplinit o mare sarcină istorică. Cu solidaritatea voastră proletară, călită în luptele de toate zilele împotriva exploatarii barbare și a teroarei singeroase a fascismului, să sprijiniți armata, să îngroațați rîndurile gărzilor cetățenești înarmate, ca să zdrobim definitiv hoardele hitleriste și pe sprijinitorii lor ! Nu lăsați ca trupele nemțești să se mai poată aproviziona din țară. Aprovizionați însă cu tot ce e nevoie armata și poporul care luptă pentru independență și salvarea României. Sprijiniți Armata Roșie și armatele anglo-americane în lupta lor eroică pentru izgonirea nemților din țară. Lupta de azi a poporului român pentru distrugerea hitlerismului și lichidarea fascismului este lupta pentru realizarea libertăților democratice, lupta care ne va asigura un viitor pașnic și fericit.

Țărani ! Hitleriștii v-au trimis la măcel și v-au jefuit avutul. Întăriți rîndurile armatei și ale gărzilor cetățenești, care luptă cu dușmanul vostru de moarte ! Aprovizați cu produsele voastre mindra noastră armată ! Primiți cu incredere glorioasele armate aliate și sprijiniți-le, căci ele vin să ne ajute în lupta noastră de eliberare.

Ostași ! Apărați-ne hotarele ! Nimicîți resturile hitleriștilor din țară, care în svîrcolirea lor de moarte distrug și omoară ! Treceți la atac pentru eliberarea fraților noștri din Ardealul de nord cotropit ! Armata Roșie și trupele anglo-americană cu imensele lor forțe luptă alături de noi.

Funcționari ! Susțineți activ, cu toate forțele, acțiunea guvernului de curățire a țării. Complicii fasciștilor din administrație caută să saboteze măsurile luate pentru eliberarea țării. Alungați din rîndurile voastre astfel de trădători ai cauzei naționale !

Femei ! Răzbunați pe fiii și soții voștri tîrîti la abator de fiarele nemțești ! Dați o mînă de ajutor armatei și gărzilor cetățenești. Însuflareți pe ai voștri la lupta măreață de dezrobire a țării, pentru a dobîndi pacea mult dorită !

Tineri ! Voi sănăteți speranța țării, voi viitorul neamului ! Poporul întreg privește cu incredere la voi. Luptați în primele rînduri ale armate și ale gărzilor cetățenești, dați avintul vostru tineresc luptei de apărare a țării și de eliberare a fraților voștri din Ardealul de nord ! Mergeți cu dirzenie înainte !

Sirbi, evrei, maghiari ! Să întăriți unitatea de luptă cu poporul român împotriva dușmanului comun, pentru dezrobirea voastră a tuturora. Sprijiniți guvernul Blocului Național Democratic. El va realiza egalitatea voastră de drepturi !

[...] La luptă pentru eliberarea noastră totală de sub nemții cotropitori și trădătorii fasciști !

Trăiască mindra noastră armată, luptătorul neînfricoșat pentru independență și libertatea României ! Trăiască Partidul Comunist ! Trăiască guvernul Blocului Național Democratic ! Trăiască alianța României cu Uniunea Sovietică, marea noastră vecină și prietenă ! Trăiască Anglia și America, aliatele noastre ! Trăiască glorioasa Armată Roșie, prietenă și eliberatoare ! Trăiască România liberă, democratică și independentă !

Comitetul regional din Banat al
Partidului Comunist din România

28 august 1944

■ Arhiva Institutului de Studii Istorice și Social Politice de pe lingă C.C. al P.C.R., fotoecă ; Pentru eliberarea patrii, Editura Militară, București, 1972, p. 70–73.

1944 august 28. Notă a comandamentului militar al Capitalei către Marele Stat Major referitoare la proiectul de comunicat asupra încheierii cu succes a luptei forțelor insurecționale pentru lichidarea trupelor germane din interiorul Capitalei și zona înconjurătoare.

**Comandamentul Militar al Capitalei
Stat Major**

Nr. 30 952, din 28 august 1944

Către

Marele Stat Major, secția 3

Am onoarea a vă înainta alăturatul proiect de comunicat asupra operațiilor desfășurate în București cu începere din ziua de 24 august 1944.

Din ordin :

Şeful de Stat Major,

Colonel

N. Cristea

**Pentru Șeful Biroului 3 Operații,
Locotenent rezervă
Al. Gh. Dinescu**

Comandamentul Militar al Capitalei

Comunicat

După 5 zile și 5 nopți de lupte îndirjite, trupele române din Capitală, sub comanda generalului de corp de armătă Iosif Teodorescu, au reușit nu numai să împiedice trupele germane să intre în Capitala țării, ci să le și nimicească sau să le captureze.

Mii de prizonieri, între care 4 generali și sute de ofițeri, precum și o pradă de război importantă au fost capturate.

Azi Capitala este complet deblocată și viața normală restabilită.

Luptele au fost extrem de violente, căci inamicul, în furia și desnădejdea sa, a utilizat toate mijloacele, chiar și acelea nepermise, pentru a pune mină pe București și a înăbuși mișcarea de redeșteptare a țării.

Remarcăm în mod special bombardamentele violente ale inamicului asupra Capitalei noastre făcute asupra obiectivelor fără nici o legătură cu armata.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 321, dosar nr. 3, f. 142-143; *Documente privind istoria militară a poporului român, 23-31 august 1944*, vol. III, Editura Militară, București, 1978, p. 98-99.

1944 august 28. Comunicat radiofonic referitor la desfășurarea luptelor insurecționale din 27 august 1944.

**Agenția Rador și centrele de radio-ascultare
Secția Tincăbești**

Avind în vedere situația specială în care se găsește satul Tincăbești, care nu mai primește informații din Capitală, dăm următoarele știri oficiale, transmise de posturile de radio românești.

În felul acesta se va pune capăt zvonurilor alarmante care circulă în populație.

I. Marele Stat Major al armatei transmite următorul comunicat asupra operațiunilor din ziua de 27 August 1944 :

Trupele noastre au continuat mișcarea către zonele fixate.

În Capitală, unde orice rezistență generală a încetat, domnește liniște deplină.

La nord de București continuă luptele grele cu un inamic care, deși se apără cu îndirjire, a fost strins pe un spațiu foarte restrins. El este în curs de lichidare.

Satul Otopenii de Jos cu aeroportul a fost cucerit în cursul dimineții.

Pe șoseaua Ploiești—Buzău și în jur de Ploiești, inamicul masează forțe pentru a încerca să treacă munții pe valea Buzăului și pe valea Prăhovei.

În tot restul Dobrogei, Munteniei și Olteniei, unde trupele noastre sunt stăpîne pe situație, se continuă cu dezarmarea și internarea inamicului.

În Ardeal, unde germanii întăriți cu slabe elemente maghiare au încercat să treacă frontieră, au fost respinși cu pierderi singeroase.

La Brașov și Teliu, inamicul a fost dezarmat lăudându-se peste 800 de prizonieri și mult material de război printre care și un mare depozit de materiale sanitare.

Pe Dunăre, un convoi de 40 vase germane a încercat să fugă spre Vest, fiind urmărit și atacat de flota noastră fluvială și de bateriile de porturi. În prezent au fost scufundate două vedete și 4 remorchiere. Alte 10 vase au fost avariate și două au fost capturate.

Aviația noastră a doborât în cursul zilei de ieri 10 avioane inamice, între care și două „giganturi”.

În prezent, au fost luați 12 000 prizonieri și a fost capturat mult material de război, numeroase depozite de muniții și echipament, parcuri de vagoane și sute de autovehicule”.

II. Președinția Consiliului de Miniștri comunică :

Autoritățile administrative, polițienești și jandarmii, precum și populația civilă din regiunile pe unde trece armata rusă, trebuie să rămână pe loc, deoarece unitățile armatei sovietice vin în țara noastră ca prietene pentru eliberarea țării de armatele germane.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 252—253.

1944 august 28, Lisabona. Comentariu din ziarul „O Século” privind închiderea rezistenței germane din București; se evidențiază că trupele române sunt stăpîne pe situație pe întreg teritoriul Munteniei, Olteniei și Dobrogei; se semnalează, de asemenea, luptele pe Dunăre și respingerea încercărilor forțelor germano-ungare din Transilvania de a trece frontieră.

Cessou
toda a resistência dos alemães em Bucareste onde reina a calma

Londres, 27. — A rádio de Bucareste transmitiu um comunicado do Alto Comando romeno, que anúncia o aprisionamento de 12 000 alemães. O comunicado diz também: „As nossas tropas continuaram as operações para a conquista dos objectivos designados. Reina completa calma na capital, onde cessou toda a resistência alemã. Ao Norte de Bucareste, trava-se violenta luta contra o inimigo, que está a defender tenazmente as suas posições. As posições fortificadas inimigas estão a ser liquidadas uma a uma. Esta manhã foram tomadas a cidade de Targoviste e o seu aeródromo. Ao longo da estrada Buzau-Ploëști e à volta de Ploëști, o adversário está a empregar forças ponderosas, com o objectivo de atravessar as montanhas, na região de Prahova”.

As tropas romenas dominam a situação em todo o território da Valáquia, Oltenia e Dobrudja

„Em todo o território da Valáquia, Oltenga e Dubroudja, onde as nossas tropas dominam a situação, continua o internamento e o desarmamento das forças alemãs. Na Transilvânia, tropas germânicas, apoiadas por algumas formações húngaras, tentaram atravessar a fronteira. Foram repelidas com pesadas perdas. Em duas outras localidades o inimigo foi desarmado e fizemos mais de 8 000 prisioneiros, apoderando-nos de enormes quantidades de material de guerra, incluindo um grande depósito sanitário. No Danúbio um comboio alemão tentou escapar-se para Oeste. Foi perseguido e atacado pelas nossas flotilhas fluviais e por baterias terrestres. Até aqui, foram afundados dois torpedeiros a motor e quatro batelões. Ficaram avariados mais dez navios e apreendidos dois. A nossa aviação abateu dez aviões inimigos, incluindo dois grandes aparelhos de transporte. Até agora têm sido feitos 12 000 prisioneiros, tendo-nos apoderado de parques ferroviários, cheios de carruagens e centenas de vagões e camiões alemães”. — (R).

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Portugalia, r. 20, c. 6; Biblioteca Națională din Lisabona, Departamentul presă națională, colecția ziarului „O Século”, anul 1944, luna august.

A început întreaga rezistență germană în București, unde domnește calmul

Londra, 27 — Radio București a transmis un comunicat al Înaltul Comandament român, care anunță luarea a 12 000 de prizonieri germani.

Comunicatul arată, de asemenea : „Trupele noastre au continuat operațiunile pentru cucerirea obiectivelor desemnate. În Capitală, unde a încetat orice rezistență germană, domnește calmul. La nord de București se dău lupte violente împotriva inamicului, care își apără pozițiile cu îndirjire. Pozițiile inamice fortificate sunt ocupate una cîte una. În cursul dimineții a fost ocupat orașul Tîrgoviște cu aerodromul său. De-a lungul șoselei Buzău—Ploiești și în jurul orașului Ploiești, adversarul folosește puternice forțe, cu scopul de a traversa munții, în regiunea Prahovei”.

Trupele române sunt stăpîne pe situație pe întreg teritoriul Munteniei, Olteniei și Dobrogei

„Pe întreg teritoriul Munteniei, Olteniei și Dobrogei, unde trupele noastre sunt stăpîne pe situație, forțele germane sunt dezarmate și interne. În Transilvania, trupe germane, sprijinite de unele formațiuni maghiare, au încercat să treacă frontieră. Ele au fost respinse cu pierderi grele. În alte două localități inamicul a fost dezarmat și am luat peste 8 000 prizonieri, capturînd enorme cantități de material de război, inclusiv un mare depozit sanitar. Pe Dunăre, un convoi german a încercat să scape spre vest. A fost urmărit și atacat de flotile noastre fluviale și de bateriile de coastă. În prezent, au fost scufundate două torpiloare cu motor și patru vase de linie. Au fost avariate alte 10 nave, iar 2 au fost capturate. Aviația noastră a doborât 10 avioane inamice, între care două aparate mari de transport. În prezent au fost luati 12 000 prizonieri și am capturat parcuri feroviare, pline de mașini și sute de vagoane și camioane germane”. —(R).

785

1944 august 28, İstanbul, Articol apărut în ziarul „Cumhuriyet”, sub semnătura lui H. Emir Erkilet, despre declanșarea luptelor între trupele române și germane, începînd din noaptea de 23/24 August; situația trupelor germane din România și de pe Frontul de Est; ofensiva trupelor sovietice în Moldova; reperele situației din România asupra Bulgariei.

Rumanya ve Bulgaristan'daki hâdiseler karşısında Almanya
Yazan : Emekli General H. Emir Erkilet

Bundan evvelki yazda¹ Rumanyada değişikliğin kolay olmayacağıını tahmin etmiştik. Çünkü orta Karpatlardan yani Bukovinadan ceneb Besarabya ve Karadenize kadar olan, doğu cephesinin ceneb kanadında Rumenlerle beraber Alman tümenleri bulunduğu gibi Rumanya içinde yedekte ve meselâ Ploesti'nin muhafizliğinde Alman kît'aları mevcuddur. Onun için Rumen ordusunun Rumanyada vaziyete tamamile hâkim olmadan bu Alman tümenlerine karşı Ruslarla birlikte muharebeler vererek bunları alt etmesi iktiza eder. Bu yüzden — Italyada olduğu gibi — halkın ve memleketin az çok zarar görmesi de tabiidir.

Nitekim Rumanyada Alman ve Rumen kît'aları arasında musademe, Bükreş hukûmet darbesinin ardından kral beyannamesinin Bükreş radyosunda okunduğu 23/24 ağustos gececi başlamıştır. Ancak odan sonra

588

neler olduğunu ve durumun şimdi neyevardığını tamamile bilmek henüz kabil olamamıştır.

Bizzat Rumen hükümetinin bildirdiğine göre 24 ağustosta Alman-Rumen musademetleri surada ve burada şiddetlenmiş ve Almanlar Bükreş ve daha bir çok şehirleri havadan bombalamışlardır. Rumanya Almanyaya resmen harb ilân etmiştir.

Gene Bükreş radyosuna atfen Londradan bildirildiğine göre 24-25 gecesi Bükreşte Alman ve Rumen askerleri arasında şiddetli çarpışmalar devam etmiş ve ancak ertesi gün akşam silâh sesi kesilerek Bükreş Almanlardan temizlenmiştir. Ploestide Almanlarla Rumenler arasında şiddetli çarpışmalar devam etmekte imiş. Almanlar buraya Macaristan'dan Brasov üzerinden yardımcı kuvvetler getirebileceklerinden bu şehri kolayca elden çıkarmayıacakları tahmin olunur. Çünkü Ploesti, Rumen petrol kaynak ve fabrikalarının merkezi olduktan başka cennet doğu Rumanyada bulunan Alman kuvvetlerinin ricat edecekleri Prahova-Predeal boğazının kapısındadır.

Rumen krallarının meşhur Sinaia yazlık saraylarının bulunduğu bu yeşil, serin ve çok mamur uzun dağ boğazı, Macaristanın cennetinden başlıca istilâ yolu olduğu için Almanlar burasını arzularile ve kolayca bırakamazlar. Onun için Ploesti'de Alman mukavemetinin sonderecelere kadar devam etmesi muhtemeldir. Zaten Almanlar, Rumanyaya hâkim olamayınca, cennet Besarabya ve aşağı Tuna cephe kesimlerindeki kuvvetlerini yani sağ kanadlarını cennet Karpat eteklerine, Foksani-Ploesti-Targoviste ve ilâh ... hattına çekmek zorundadırlar. Onlar bu suretle ve süratle davranış mak şart ile doğu cephesini cennetden müthiş bir bozgun ve söküntüye uğratmaktan koruyabilirler.

Rumen kît'alarının muhasamayı bırakıp Almanlar aleyhine dönemlerinden faydalanan Sovyet kuvvetlerinin nerelelere kadar ilerlediği iyice anlaşılmasıyor. Onlar daha evvel Yaş şehrini zaptederek 24'te Kişinev'e girmiştirlerdir. Aşağı Dinyester cephesini yararak Bender'le Akkermanı alan Sovyet kuvvetleri de Kalas şehrine doğru hareketlerinde devam etmişlerdi. Yaşın cennet batısında Romeno, bunun cennetbunda Bacau ve Foksani'nin şimal doğusunda Barlan ve ilâh şehirleri de son günlerde Rusların eline geçmiş imiş. Bu suretle Seret ile Prut arası düşmandan tamamile temizlenmiş gibidir.

25 ağustos tarihli Moskova tebliğine göre üstelik 2 nci ve 3 üncü Ukrayna Rus cephelerindeki orduların müstererek hareketleri neticesi Kişinef cennet batısında 12 nci Alman tümeni kuşatılarak şimdiye kadar 13 000 Alman subayı ve eri teslim olmuş. Ancak vaziyete göre Kişinef'in cennet batısında birkaç gün evvel 12 Alman tümeninin değil, belki ancak, birkaç tanesinin mevcud olmasına imkân düşünülebileceğinden, zaten bütün Rumanyadaki Alman kuvvetleri 12 tümen kadar ya var, veya yok olduğundan 12 Alman tümeninin sarılmış olmasılarındaki haberin mübâlâğalı olması ihtimali ziyadeder.

Fakat ne olursa olsun Almanlar için Rumanyada durum güçleşmiştir. Onlar Rumenlerin yardım ile Ruslara karşı harbederken şimdi Rumenler Ruslarla birleşiklerinden hem cephedeki Ruslara, hem de yan ve gerilerdeki Rumenlere karşı uğraşmaları icabetmektedir. Rumanyadaki mücadelelerin ne kadar sürecekini ve ne şekilde alacağını kestirmek kabil değildir.

Rumanyanın Müttefiklerle muharebeye son vererek Almanyanın aleyhine dömnnesinin, beklendiği üzere, Bulgaristana tesir etmemesi kabıl degildi [...] ².

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Turcia, r. 83, c. 27, 29 – 30; ziarul „Cumhuriyet” din 28 august 1944, p. 1, 3.

Germania în fața evenimentelor din România și Bulgaria de general în rezervă H. Emir Erkilet

În articolul anterior¹, consideraserăm că schimbarea din România nu se va produce lesne. Căci, aşa cum în aripa de sud a frontului răsăritean, care se întinde de la Carpații centrali, adică din Bucovina pînă la sudul Basarabiei și Marea Neagră, se găsesc divizii germane împreună cu *(militari)* români, în România săt în rezervă și, de pildă, la apărarea Ploieștiului se află unități germane. De aceea, armata română, nestăpînind întru totul situația din România, va trebui să dea lupte împreună cu rușii împotriva acestor divizii germane și astfel să le învingă. Din această cauză, este și normal ca — aşa cum s-a întîmplat în Italia — poporul și țara să suferă pagube mai mici sau mai mari.

De altfel, ciocnirile dintre unitățile române și germane din România au început în noaptea de 23/24 august, cînd la Radio Bucureşti s-a dat citire declarației regelui după lovitura de guvern de la Bucureşti. Numai că nu a fost încă posibil să se afle ce s-a întîmplat ulterior și cum evoluează acum situația.

După cum a comunicat însuși guvernul român, la 24 august, ciocnirile germano-române s-au întîțit ici și colo, iar germanii au bombardat Bucureștiul și încă vreo cîteva orașe. România a declarat în mod oficial război Germaniei.

Așa cum s-a comunicat de la Londra, potrivit iarăși radioului București, în noaptea de 24 – 25 august, în București, au continuat ciocnirile puternice între soldații germani și români și, schimburile de focuri încetînd abia în seara zilei următoare, Bucureștiul a fost curățat de germani. La Ploiești ar fi continuat ciocnirile puternice între germani și români. Se presupune că germanii nu vor abandona ușor acest oraș, dat fiind că ei vor putea aduce aici forțe ajutătoare din Ungaria pe la Brașov. Căci Ploieștiul, pe lîngă faptul că este centrul de extracție și prelucrare a petrolului românesc, se află la intrarea în Valea Prahovei pe unde se vor retrage forțele germane aflate în sud-estul României.

Deoarece acest lung defileu, plin de verdeajă, răcoros și extrem de prosper, unde se află vestitele palate de vară de la Sinaia ale regilor României, este principala cale de atacare dinspre sud a Ungariei, germanii, chiar de-ar vrea, n-au cum să-l părăsească lesne. De aceea, este posibil ca rezistența germană la Ploiești să se prelungească pînă la ultimul grad. De fapt, germanii, neputind să-și impună dominația asupra României,

¹ Articol publicat, probabil, într-un număr anterior al aceluiasi ziar.

sint obligati să-și retragă la poalele Carpaților Meridionali, pe linia Focșani – Buzău – Ploiești – Tîrgoviște etc. . . ., forțele din sectoarele frontului din sudul Basarabiei și de la vîrsarea Dunării, adică aripa lor dreaptă. Ei pot să-și salveze frontul de est de la o degringoladă și prăbușire groaznică dinspre sud, cu condiția de a acționa în acest fel și cu promptitudine.

Nu se poate înțelege prea bine pînă unde au înaintat forțele sovietice care au profitat de abandonarea ostilității de către unitățile române și de întoarcerea lor împotriva germanilor. Cucerind mai înainte orașul Iași, ele au intrat în Chișinău, la 24 (august). Și forțele sovietice – care, rupînd frontul de la vîrsarea Nistrului, au luat Tighina și Cetatea Albă – și-au continuat ofensiva spre orașul Galați. În ultimele zile, Romanul, de la sud-vest de Iași, Bacău, aflat la sud de acesta (Roman), Bîrladul, aflat la nord-est de Focșani, precum și alte orașe ar fi fost ocupate de ruși. În felul acesta, spațiul dintre Siret și Prut pare a fi fost curățat întru totul de inamic.

Potrivit comunicatului de la Moscova, cu data de 25 august, ca urmare a ofensivei comune a armatelor îndeosebi de pe fronturile al 2-lea și al 3-lea rus-ucrainian, Divizia 12 germană fiind încercuită la sud-vest de Chișinău, s-au predat pînă acum 13 000 de ofițeri și soldați germani. Numai că, potrivit situației, avînd în vedere posibilitatea ca la sud-vest de Chișinău să se fi aflat nu 12 divizii germane, ci poate doar cîteva, și dat fiind că, de fapt, forțele germane din România sint sau nu cu totul pînă la 12 divizii, este foarte probabil ca știrea despre încercuirea a 12 divizii germane să fie exagerată.

În orice caz însă, pentru germani, situația din România a devenit critică. Pînă acum ei au luptat cu ajutorul românilor contra rușilor. Acum, dat fiind că români s-au aliat cu rușii, ei (germanii) trebuie să lupte atât împotriva rușilor de pe front, cât și împotriva românilor aflați alături de ei și în spatele lor. Nu se poate aprecia cît timp vor dura și ce forme vor lua luptele din România.

Încetarea de către România a războiului cu Aliații și întoarcerea ei împotriva Germaniei, după cum se aștepta, nu se putea să nu influențeze Bulgaria [. . .]².

786

1944 august 28, İstanbul. Știre apărută în ziarul „Cumhuriyet”, cu privire la comentariile făcute la radio Tokio despre privarea Germaniei de petrolul și grîul din România, ca urmare a capitulării acesteia.

Romanya'nın petrol ve buğdayı kayıbedilince . . .

Tokyo 27 (a.a.) — Rumanya'nın teslim oluşu hakkında tefsirlerde bulunan Tokyo radyosu dün akşam, bunun en felâketli neticelerden biri-

² Situația Bulgariei după întreruperea relațiilor politice și economice ale Turciei cu Germania, precum și în urma victoriilor Aliaților în Franță: soluția ieșirii Bulgariei din impasul în care se afla; lipsa unor informații certe despre situația din Bulgaria și în privința intențiilor acestaia de a începe tratative cu Aliații, prin intermediu ambasadorului sovietic de la Ankara; oportunitatea retragerii trupelor germane din Balcani, pentru a se evita conflictul armat cu bulgarii și, implicit, crearea unei situații similare celei din România.

nin Almanyanın petrol ve buğdaylarından mahrumiyeti olduğunu söylemiştir.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Turcia, r. 83, c. 28; ziarul „Cumhuriyet” din 28 august 1944.

Pierzîndu-se petrolul și grîul României . . .

Tokio 27 (a.a.) — Radio Tokio, făcînd comentarii despre capitularea României, a afirmat, ieri seara, că una dintre consecințele cele mai destruoase ale acestui *(eveniment)* o reprezintă privarea Germaniei de petrolul și grîul românesc.

787

1944 august 28, Paris. Știri publicate în ziarul „L'Humanité” referitoare la Apelul către Națiune difuzat de posturile de radio Bucureşti în noaptea din 26/27 august și la comunicatul privind operațiunile militare din zona Capitalei.

Lundi, 28 Août 1944

L'appel à la Nation radiodiffusé par les partis roumains.

Bucarest, 27 Août. — La radio de Bucarest a diffusé cette nuit un appel à la nation, lui demandant de s'unir et de combattre contre les traitres allemands.

Le manifeste, signé par quatre partis, parmi lesquels le parti national démocrate qui soutient le roi et le nouveau gouvernement d'unité nationale, déclarait notamment :

„La nation traverse maintenant les heures les plus difficiles de son histoire. Tout ce qui a été accompli par les générations passées et tous les espoirs que nous mettons dans les générations futures sont en danger. La guerre approche de la fin.

L'Allemagne s'écroule. Partout, les armées d'Hitler subissent des défaites. La victoire des Alliés est nette. Après cinq années de massacres, le jour des règlements de compte approche. La Paix ne doit pas nous trouver aux côtés de ceux qui ont vendu nos frontières. Nous devons effacer toute trace d'association avec l'hitlérisme, afin de retrouver notre véritable destinée.”

Le communiqué roumain

L'anéantissement des nids de résistance allemands

592

Bucarest, 27 Août. — La radio roumaine a diffusé, ce matin, un communiqué concernant les opérations antiallemandes :

„Dans la capitale, l'anéantissement des plus importants nids de résistance ennemis s'est poursuivi. De puissantes forces ennemis se sont avancées dans le but d'attaquer la capitale. Au cours d'une contre-attaque, nos troupes ont réussi à encercler une zone tenue par l'ennemi et à resserrer leur étreinte autour des forces allemandes dont l'anéantissement est imminent.

De puissantes formations anglo-américaines ont soutenu les attaques roumaines avec 400 bombardiers et chasseurs.”

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Franța, r. 112, c. 91; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, „L'Humanité”, Lundi, 28 Août 1944.

Luni, 28 august 1944

Apel către Națiune radiodifuzat de partidele politice române

Bucureşti, 27 august : Radio Bucureşti a difuzat în noaptea aceasta un apel către națiune, cerîndu-i să se unească și să lupte împotriva trădătorilor germani.

Manifestul, semnat de patru partide, printre care Partidul Național Democrat (sic !) care susține pe rege și nouă guvern de unitate națională, declară printre altele :

„Națiunea trece acum prin clipele cele mai grele ale istoriei sale. Tot ceea ce s-a înfăptuit de generațiile trecute și toate speranțele pe care le punem în generațiile viitoare sint în pericol. Războiul se apropie de sfîrșit.

Germania se prăbușește. Peste tot armatele lui Hitler suferă înfrângeri. Victoria Aliatilor este clară. După cinci ani de masacre, ziua încheierii socotelilor se apropie. Pacea nu trebuie să ne găsească alături de cei care ne-au vindut hotarele. Trebuie să ștergem orice urmă a legăturii cu hitlerismul pentru a ne regăsi adevărata noastră menire.”

Comunicat român

Nimicirea cuiburilor de rezistență germane

Bucureşti, 27 august : Postul de radio român a difuzat, în dimineața aceasta, un comunicat privind operațiunile antigermane :

„În Capitală nimicirea celor mai importante cuiburi de rezistență inamice continuă. Puternice forțe inamice au înaintat cu scopul de a ataca Capitala. În cursul unui contraatac trupele noastre au reșit să încercuiască o zonă ocupată de inamic și să stringă cercul în jurul forțelor germane a căror nimicire este iminentă.

Puternice formațiuni anglo-americane au susținut atacurile române cu 400 de bombardiere și avioane de vînătoare.”

1944 august 28, Paris. Știre publicată în ziarul „L'Humanité” reluând extrase din „Pravda” privitoare la semnificația ieșirii României din războiul antisogetic.

Lundi, 28 Août 1944

La „Pravda” invite les satellites de l'Allemagne à imiter la Roumanie

Moscou, 27 Août. — Dans un article consacré à la situation dans les Balkans, la „Pravda” écrit aujourd’hui que la déclaration de guerre de la Roumanie à l’Allemagne doit servir d’exemple aux autres satellites de Hitler. „Le peuple roumain exprimait déjà avec une instance croissante son refus de continuer la guerre, déclare-t-il. Bien qu’ils aient été réduits à l’illégalité, les partis de l’opposition réclamaient la rupture immédiate avec l’Allemagne. Dès le printemps dernier, la Roumanie pouvait sortir de la guerre aux conditions formulées par le gouvernement soviétique. Mais la clique d’Antonesco croyait encore à la force allemande. Maintenant, tout le système défensif allemand dans les Balkans s’effondre.

L’échec des Allemands en Roumanie pose pour les autres satellites de l’Allemagne la question de la continuation de cette guerre de brigandage aux côtés des hitlériens. Les événements militaires se développent avec une telle rapidité qu’il n’est plus temps d’hésiter et d’attendre.

Le nouveau gouvernement roumain a commencé à chasser les Allemands de son pays et a déclaré la guerre à l’Allemagne, et ce n’est qu’en s’engageant dans la même voie que les autres alliés de l’Allemagne pourront éviter les conséquences redoutables de la politique criminelle de leurs gouvernements.”

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Franța, r. 142, c. 91; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, „L'Humanité”, Lundi, 28 Août 1944.

Luni, 28 august 1944

„Pravda” cere sateliștilor Germaniei să imite România

Moscova, 27 august : Într-un articol consacrat situației în Balcani, „Pravda” scrie astăzi că declarația de război a României făcută Germaniei trebuie să servească drept exemplu altor sateliți ai lui Hitler.

„Poporul român și-a exprimat deja cu o insistență crescindă refuzul său de a continua războiul, declară ea. Deși au fost scoase în afara legii, partidele din opoziție au cerut ruptura imediată cu Germania. România putea ieși din război încă din primăvara trecută în condițiile formulate de guvernul sovietic. Dar clica lui Antonescu mai credea încă în forța germană. Acum tot sistemul defensiv german în Balcani se prăbușește.”

Eșecul germanilor în România pune pentru ceilalți sateliți ai Germaniei problema continuării acestui război de jaf alături de hitleriști. Evenimentele militare se desfășoară cu o asemenea rapiditate, încit nu mai este timp de a ezita și de a aștepta.

Noul guvern român a inceput să-i izgonească pe germani din țară și a declarat război Germaniei, ceea ce înseamnă că numai angajindu-se pe aceeași cale ceilalți aliați ai Germaniei vor putea evita consecințele de temut ale politiciei criminale a guvernului lor."

789

1944 august 28, Paris. Știre publicată în ziarul „L'Humanité” referitoare la nota Comisariatului Afacerilor Externe al U.R.S.S. cu privire la armistițiul româno-sovietic.

Lundi, 28 Août 1944

L'armistice avec l'Union Soviétique et la lutte contre les Allemands ont été salués en Roumanie par un enthousiasme indescriptible.

Toute la nation fait la guerre aux evahisseurs.

Moscou, 27 Août (Tass). — Le commissariat aux Affaires Etrangères de l'U.R.S.S. a publié hier la note suivante relative à l'armistice soviéto-roumain et à la déclaration de neutralité de la Bulgarie :

1) *Roumanie*

Bucarest est fermement tenu par le nouveau gouvernement Tataresco¹. Le général Ganzen, chef de la mission militaire allemande à Bucarest, est interné. Le maréchal Antonesco se trouve prisonnier dans le palais du roi.

Une démonstration triomphale a eu lieu dans la capitale pour saluer l'avènement du nouveau gouvernement roumain.

La déclaration soviétique de la nuit du 24 au 25 a été accueillie à Bucarest avec un enthousiasme incroyable.

Les Allemands, qui ne disposent pas d'autre artillerie, bombardent Bucarest au moyen de la D.C.A. et de l'aviation.

En Transylvanie, les Allemands et les Hongrois essayent fébrilement de construire des fortifications.

Les Roumains se sont rendus maîtres des passes des Carpathes et mènent des combats contre les troupes allemandes en retraite sur le front roumain. Le 25 Août, le général Grazianu² s'est présenté à l'Ambassade de l'U.R.S.S. à Ankara, de la part du roi Michel et du nouveau gouvernement Tataresco. Il a déclaré que le maréchal Antonesco avait été démis de ses fonctions. Le nouveau gouvernement d'union nationale se compose de quatre partis ayant à leur tête respectivement Messieurs Maniu, Brătianu, Luciano Petrucciano et Petresco. Le gouvernement de Monsieur Tataresco a demandé aussitôt un armistice. Il s'est engagé à expulser de Roumanie tous les ressortissants allemands.

2) [...]³.

3) *Conditions d'armistice présentées par l'U.R.S.S. à la Roumanie le 12 Avril 1944 :*

a) Rupture des relations avec l'Allemagne et coopération militaire avec les Alliés, U.R.S.S. comprise :

b) Reconnaissance des frontières soviéto-roumaines de 1940 ;

595

c) Réparation des dégâts occasionnés par l'armée roumaine en Russie ;
d) Libération des prisonniers et internés soviétiques et alliés ;
e) Le territoire roumain sera ouvert aux troupes soviétiques alliées si les événements l'exigent. Le gouvernement roumain devra aider par tous moyens la circulation des troupes alliées sur terre, sur mer et dans les airs ;

f) Le pacte de Vienne relatif à la Transylvanie est considéré comme nul et non avenu. Le gouvernement soviétique aidera la Roumanie si celle-ci veut prendre les armes contre la Hongrie.

Ces conditions avaient déjà été proposées au gouvernement Antonesco qui les avaient rejetées.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Franța, r. 142, c. 90; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, „L'Humanité”, Lundi, 28 Août 1944.

Luni, 28 august 1944

Armistițiul cu Uniunea Sovietică și luptă împotriva germanilor au fost primeite în România cu un entuziasm de nedescris.

Întreaga națiune luptă împotriva cotropitorilor

Moscova, 27 august (Tass). Comisariatul Afacerilor Externe a U.R.S.S. a dat publicitatea ieri următoarea notă referitoare la armistițiul sovieto-român și la declarația de neutralitate a Bulgariei :

1. România

Bucureștiul este ferm condus de noul guvern Tătărăscu¹. Generalul Hansen, șeful misiunii militare germane la București, este arestat. Generalul Antonescu se află prizonier în palatul regal.

O demonstrație triunfală a avut loc în Capitală pentru a saluta venirea la putere a noului guvern român.

Declarația sovietică din noaptea de 24 spre 25 a fost primită la București cu un entuziasm de necrezut.

Germanii, care nu dispun de alt armament de artilerie, bombardează Bucureștiul cu ajutorul D.C.A. și al aviației.

În Transilvania, germanii și ungurii încearcă febril să construiască fortificații.

Români au devenit stăpini al trecătorilor din Carpați și duc lupte împotriva trupelor germane în retragere de pe frontul român. La 25 august, generalul Grazianu² s-a prezentat la ambasada U.R.S.S. din Ankara, din partea regelui Mihai și a noului guvern Tătărăscu. El a declarat că mareșalul Antonescu a fost demis din funcțiile sale. Noul guvern de unitate națională se compune din patru partide având în frunte respectiv pe domnii Maniu, Brătianu, Lucrețiu Pătrășcanu și Petrescu. Guvernul domnului Tătărăscu a cerut imediat un armistițiu. El s-a obligat să expulzeze din România pe toți cetățenii germani.

¹ Este vorba, de fapt, de guvernul Sănătescu.

² Alexandru Crețeanu, ministru plenipotențiar al României la Ankara.

2. [...] ³.

3. Condițiile armistițiului prezentate de U.R.S.S. României în 12 aprilie 1944 :

a) Ruperea relațiilor cu Germania și cooperarea militară cu Aliații, inclusiv U.R.S.S. ;

b) Recunoașterea granițelor sovieto-române din 1940 ;

c) Repararea deteriorărilor provocate de armata română în Rusia ;

d) Eliberarea prizonierilor și a deținuților sovietici și aliați ;

e) Teritoriul român va fi deschis trupelor sovietice aliate dacă evenimentele o impun. Guvernul român va trebui să sprijine prin toate mijloacele mișcarea trupelor aliate pe uscat, pe mare și în aer ;

f) Pactul de la Viena referitor la Transilvania este considerat nul și neavenuit. Guvernul sovietic va sprijini România dacă aceasta dorește să lupte împotriva Ungariei.

Acste condiții au și fost deja prezentate guvernului Antonescu, care le-a respins.

790

1944 august 28, Paris. Articol din ziarul „L'Humanité”, semnat de M. Magnien, cuprindând comentarii cu privire la armistițiul româno-sovietic și semnificația participării României la războiul antihitlerist alături de Aliați.

Victoires soviétiques et retournements d'alliances

„Les conditions de l'Union Soviétique sont des plus généreuses”, a déclaré Monsieur Churchill parlant à Rome des rapports roumano-soviétiques.

Effectivement, comme pour la Finlande, l'U.R.S.S. ne demande rien de draconien à la Roumanie.

Fidèle à sa politique de toujours et qui fut encore proclamée dans la déclaration de Molotov du 2 avril, le gouvernement de l'Etat socialiste ne revendique aucune partie du territoire roumain, mais seulement la reconnaissance des frontières de 1940, qui retracait la limite historique entre la Moldavie et l'Ukraine soviétiques et la Roumanie.

L'Etat socialiste exige légitimement la réparation des dommages causés en U.R.S.S. par les Roumains aux ordres des Allemands.

Moscou demande à Bucarest que la Roumanie rompe avec l'Allemagne et entre dans la guerre aux côtés des nations alliées contre l'Allemagne hitlérienne.

L'U.R.S.S. reconnaît que la Transylvanie est roumaine et que le traité de Vienne est caduc, imposé qu'il fut par Hitler pour arracher ce territoire à la Roumanie pour le donner à la Hongrie. Si la Hongrie résiste, l'U.R.S.S. aidera la Roumanie contre le persistant satellite du Reich.

Rien ici qui affecte la dignité ni la souveraineté du peuple roumain ; rien qui soit contraire au droit et à la justice, mais lumineuse application

³ Informații privind situația din Bulgaria.

des principes qu'a toujours défendus l'U.R.S.S. et qui sont ceux de tout peuple généreux.

Il a fallu que le peuple roumain renverse la clique hitlérienne d'Antonesco pour que ces conditions généreuses puissent être acceptées. Car Antonesco, comme Laval et Grisling, n'était qu'un vil laquais du bandit Hitler, n'ayant nul souci des intérêts du peuple roumain, mais agissant uniquement dans son intérêt personnel de gangster et de complice des maîtres gangsters de Berlin.

Le peuple roumain a si bien compris où était son intérêt national qu'il a accueilli avec enthousiasme les offres de Moscou et qu'il a tout de suite tourné ses armes contre les Allemands. La guerre fait rage en Roumanie, mais elle n'a plus le même aspect. Les Roumains ont chassé les Allemands de Bucarest ; ils coopèrent avec l'Armée rouge pour en débarrasser le sol de leur pays pillé par le Boche.

[...] ¹.

Tous les retournements d'alliance sont du plus haut enseignement politique. Ils indiquent clairement que quand les peuples peuvent imposer leur volonté, c'est toujours la vérité et la justice qui triomphent. Enseignement historique formidable dont doivent faire leur profit ceux qui croient pouvoir encore aller contre les volontés populaires qui s'expriment dans les combats contre le fascisme, sur les barricades.

Et les antisoviétiques impénitents sont bien empêchés de salir encore la grande Union soviétique de Lénine et Staline, glorifiée partout comme le vainqueur de Hitler, comme le sauveur du monde.

M. Magnien

■ Arh. St. Buc. colecția Microfilme Franța, r. 142, c. 91; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, „L'Humanité”, Lundi 28 Août 1944.

Victorii sovietice și răsturnări de alianțe

„Condițiile Uniunii Sovietice sunt dintre cele mai generoase”, a declarat domnul Churchill vorbind la Roma despre raporturile româno-sovietice.

Efectiv, ca și în cazul Finlandei, U.R.S.S. nu cere României nimic draconic.

Fidel politicii sale dintotdeauna și care a fost din nou proclamată în declarația lui Molotov din 2 aprilie, guvernul statului socialist nu revendică nici o parte a teritoriului român, ci (cere) doar recunoașterea frontierelor din 1940, care a restabilit granița istorică între Moldova, Ucraina sovietică și România.

Statul socialist pretinde în mod legitim compensarea daunelor principale în U.R.S.S. de români la ordinele germanilor.

Moscova cere Bucureștiului ca România să rupă cu Germania și să intre în război alături de națiunile aliate împotriva Germaniei hitleriste.

U.R.S.S. recunoaște că Transilvania este românească, că tratatul de la Viena este neavenit, fiind impus de Hitler pentru a smulge acest teri-

toriu României și pentru a-l da Ungariei. Dacă Ungaria nu cedează, U.R.S.S. va sprijini România împotriva satelitului statoric al Reichului.

Nimic în toate acestea care să afecteze demnitatea sau suveranitatea poporului român; nimic care să contravină dreptului și dreptății, ci o aplicare strălucită a principiilor pe care le-a apărat întotdeauna U.R.S.S și care sunt proprii oricărui popor generos.

A trebuit ca poporul român să răstoarne clica hitleristă a lui Antonescu pentru ca aceste condiții generoase să poată fi acceptate. Căci Antonescu, ca și Laval și Grisling, nu era decit un lacheu josnic al banditului Hitler, căci nu l-au preocupat deloc interesele poporului român și a acționat numai în interesul său personal de gangster și complice al marilor gangsteri de la Berlin.

Poporul român a înțeles cît se poate de bine în ce constă interesul său național, aşa încît a acceptat cu entuziasm ofertele Moscovei și a întors imediat armele împotriva germanilor. Războiul bîntuie în România, dar el nu mai este același. Români i-au izgonit pe germanii din București; ei cooperează cu Armata Roșie pentru a elibera pămîntul patriei lor jefuit de nemți.

[...]¹.

Toate aceste răsturnări de alianțe au profunde semnificații politice. Ele demonstrează clar că atunci cînd popoarele își pot impune voința, întotdeauna triumfă adevărul și dreptatea. Învățătură istorică extraordinară de care trebuie să țină seama cei care cred că încă mai pot acționa împotriva voinței poporului, concretizată în lupta împotriva fascismului, pe baricade.

Nici îndîrjiții dușmani ai Sovietelor nu mai pot întina marea Uniune Sovietică a lui Stalin și Lenin, slăvită pretutindeni ca învingătoare a lui Hitler, ca salvatoare a lumii.

M. Magnien

791

1944 august 28. Știre transmisă de postul de radio Brazzaville care, reluînd un comentariu al Agenției Reuter, apreciază că pierderile germane în România sunt mai mari decît cele suferite la Stalingrad.

Postul Brazzaville : ora 23,15 — în limba română

Un comentator militar al Agenției Reuter declară că stăpînirea militară și politică a Germaniei în Balcani s-a sfîrșit. Fapt important este că germanii nu au putut impiedica pe români să iasă din război. După date primite din România, pierderile germane din această țară sunt mult mai mari ca cele de la Stalingrad.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale. Buletin, dosar nr. 245, f. 313.

¹ Situația din Bulgaria; guvernul Bagrianov s-a declarat neutru.

1944 august 29, Geneva. **Articol apărut în ziarul „Journal de Genève” despre implicațiile evenimentelor de la 23 August din România asupra frontului german din Bâleani și a situației Reichului în general.**

Vers l'effondrement du front balkanique

En acceptant les conditions de l'Union Soviétique et en passant, trois jours plus tard, dans le camp allié, la Roumanie a pris une décision qui influencera considérablement l'évolution de la guerre dans le sud-est européen. Depuis la capitulation de l'Italie, en septembre 1943, l'Allemagne n'avait pas subi de coup aussi dur sur le plan politique et sur le plan militaire. D'une part, le revirement de la Roumanie rend désormais le pacte tripartite sans objet ; d'autre part, en tournant ses armes contre le Reich et en coopérant avec l'armée rouge contre la Wehrmacht, la Roumanie — pièce maîtresse du dispositif allemand couvrant les Balkans — a ouvert une brèche mortelle dans le système défensif de la „Forteresse Europe”.

Rien ne montre mieux l'affaiblissement de la position allemande au sud du Danube que la faible réaction du Reich après l'armistice roumano-soviétique. A part un bref et symbolique bombardement de Bucarest, la riposte de Berlin fut purement verbale. La création d'un Comité national roumain n'a pas eu le moindre écho dans le pays, qui semble approuver pleinement la politique du roi. Si celui-ci n'avait pas connu le sentiment intime de son peuple et n'avait pas été informé exactement de l'incapacité où se trouvait l'Allemagne de réagir, il n'aurait sans doute pas pu opérer aussi vite son passage dans le camp allié après avoir renversé la dictature du maréchal Antonesco.

En effet, les forces allemandes engagées sur le front de Roumanie et stationnées à l'intérieur du pays n'étaient plus considérables, l'O.K.W. ayant prélevé sur ces troupes quelques divisions pour les envoyer au nord des Carpates. Les 8 ou 10 divisions qui combattaient encore, le 23 août, aux côtés de l'armée roumaine, en Moldavie et en Bessarabie, se trouvent dans une situation désespérée, obligées, si elles ne veulent pas se rendre, de résister à la fois aux Soviets et à leurs anciens alliés. Aussi n'est-il pas surprenant que tout le front entre les Carpates et la mer Noire se soit brusquement effondré. Les généraux Malinovsky et Tolboukine peuvent exploiter à fond leurs succès précédents et pénétrer, par la trouée de Galati-Focsani, dans la plaine de Bucarest et de Ploëști. Déjà les troupes soviétiques ont forcé le passage de Galati, de sorte qu'il ne sera plus possible aux divisions allemandes de couvrir la région pétrolifère, ni probablement de se replier en bon ordre vers la Hongrie. Les troupes du Reich, qui avaient tenté de résister dans la capitale, ont été désarmées. Il ne semble pas que l'armée roumaine, forte de vingt à vingt-cinq divisions, — dont un quart se trouve derrière le front — veuille laisser échapper les restes de la Wehrmacht, si celle-ci fait mine de combattre les soldats du roi Michel dans les Alpes de Transylvanie.

Quelle que soit l'attitude qu'adoptera la Wehrmacht en Roumanie, la percée soviétique vers la plaine du Danube provoquera le rapide effondrement de toutes les positions allemandes dans les Balkans. Déjà la Bul-

garie a désarmé et interné les éléments de la Wehrmacht qui occupaient les ports de la mer Noire et renforçaient le dispositif bulgare à la frontière turque. On peut s'attendre à voir le gouvernement de Sofia signer prochainement un armistice avec les Anglo-Saxons sur la base approximative des conditions publiées hier dans la presse. Mais, quel que soit le désir des Russes d'arriver à la mer Egée, c'est vers l'Ouest qu'ils chercheront probablement à pousser leurs principales forces, afin d'opérer leur jonction avec l'armée du maréchal Tito. Bien que 800 kilomètres séparent Zagreb de Galați, la soudure des fronts russe, yougoslave et italien pourrait s'effectuer d'autant plus rapidement que les forces du Reich, déjà fortement dispersées dans les pays balkaniques, seront paralysées par les opérations des partisans.

Il y a quelques mois, le maréchal von Weichs disposait de 20 à 25 divisions dans les Balkans. Il est probable qu'un certain nombre de ces unités ont été envoyées en Italie et sur le front de l'Est — particulièrement dans les Carpates —, de sorte que la Wehrmacht ne sera guère en mesure de s'opposer efficacement à un renversement d'alliance en Bulgarie ni à d'éventuelles opérations alliées dirigées contre les positions allemandes en Grèce et en Yougoslavie. Dans ce cas, l'O.K.W. devra évacuer les Balkans comme elle évacue le sud-ouest de la France et appuyer son front sud sur une ligne jalonnée par les Alpes de Transylvanie, les Alpes de Styrie et de Carinthie. La résistance sur une telle ligne suppose l'évacuation de l'Italie du Nord par l'armée Kesselring — évacuation que rendrait nécessaire un débarquement allié au nord de l'Adriatique — et la participation complète de la Hongrie à la défense de ce réduit allemand. Il semble bien que le gouvernement actuel de Budapest, qui a lié son sort à celui du Reich le 13 mars 1944, soit décidé à continuer la lutte jusqu'au bout. La situation de la Hongrie est tragique. Privé de son indépendance politique par la faiblesse de ses chefs, ce pays est en train d'être encerclé de trois côtés par l'armée rouge. Sans doute n'est-il pas en mesure d'imiter l'exemple de la Bulgarie. Peut-être les Hongrois pensent-ils pouvoir tenir sur les Carpates et dans les monts transylvains avec l'aide des divisions allemandes qui reflueront de Roumanie. Si une résistance de quelques mois est possible sur ces fortes positions, il n'en demeure pas moins que le coup porté à l'Allemagne par la décision du roi Michel de Roumanie est extrêmement dur pour l'économie de guerre allemande. En perdant le contingent d'huile et de pétrole que la Roumanie livrait au Reich, la Wehrmacht sera incontestablement affaiblie dans une mesure très sensible. De même, l'arrêt des importations de denrées alimentaires roumaines affecteront considérablement l'Allemagne qui devra faire face, cet hiver, à des difficultés nouvelles résultant de ses vastes replis militaires dans l'Est et Sud-Est européen.

S. Stelling-Michaud

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Elveția, r. 4, c. 139.

Frontul balcanic pe cale de a se prăbuși

Acceptind condițiile Uniunii Sovietice și trecind, trei zile mai tîrziu, în tabăra Aliatilor, România a luat o hotărîre care va influența considerabil

evoluția războiului în sud-estul Europei. De la capitularea Italiei în septembrie 1943, Germania n-a mai suferit o lovitură atât de grea pe plan politic și militar. Pe de o parte, brusca schimbare de poziție a României face ca de acum înainte Pactul Tripartit să rămână fără obiect; pe de altă parte, întorcind armele împotriva Reichului și cooperind cu Armata Roșie împotriva Wehrmachtului, România — cheie de boltă a dispozitivului german ce acoperă spațiul balcanic — a deschis o bresă mortală în sistemul defensiv al „Fortăreței Europa.”

Nimic nu dovedește mai bine slăbirea poziției germane din sudul Dunării decât slaba reacție a Reichului după armistițiul româno-sovietic. Cu excepția unui scurt și simbolic bombardament al Bucureștiului, riposta Berlinului a fost pur verbală. Crearea unui Comitet național român n-a avut nici cel mai mic ecou în țară, care pare să aprobe în întregime politica regelui. Dacă acesta nu ar fi cunoscut simțămintele cele mai intime ale poporului său și dacă n-ar fi avut informații exacte despre incapacitatea Germaniei de a reacționa, el n-ar fi putut, fără îndoială, să efectueze tre-cerea în tabăra aliată după răsturnarea dictaturii mareșalului Antonescu.

Într-adevăr forțele germane aflate pe frontul din România și staționate pe teritoriul țării nu mai erau foarte numeroase, O.K.W. luând cîteva divizii spre a le transporta la nord de Carpați. Cele 8 sau 10 divizii care mai luptau, la 23 august, alături de armata română, în Moldova și în Basarabia, se află acum într-o situație desperată, obligate cum sunt, dacă nu vor să se predea, să reziste în același timp și Sovietelor și foștilor lor aliați. Astfel că n-ar fi surprinzător ca frontul dintre Carpați și Marea Neagră să se prăbușească dintr-o dată. Generalii Malinovski și Tolbuhin pot exploata la maximum succesele anterioare, pătrunzînd, prin defileul Galați-Focșani, în cîmpia din jurul Bucureștiului și Ploieștiului. Trupele sovietice au forțat deja pasul Galați, astfel că diviziile germane nu le va mai fi posibil să acopere regiunea petroliferă și, probabil, nici să se replieze în ordine spre Ungaria. Trupele Reichului care încercaseră să reziste în capitală au fost dezarmate. Nu s-ar părea că armata română, compusă din douăzeci pînă la douăzeci și cinci de divizii — dintre care o pătrime se află în spatele frontului — vrea să lase să-i scape resturile trupelor Wehrmachtului, dacă acestea ar da semne că vrea să lupte împotriva soldaților regelui Mihai în Munții Transilvaniei.

Oricare ar fi atitudinea pe care o va adopta Wehrmachtul în România, înaintarea sovietică în cîmpia Dunării va provoca rapidă prăbușire a tuturor pozițiilor germane din Balcani. Bulgaria a dezarmat și internat deja unitățile Wehrmachtului care ocupau porturile de la Marea Neagră și întăreau dispozitivul bulgar de la frontiera turcă. Ne putem aștepta să vedem guvernul de la Sofia semnind în curind un armistițiu cu anglo-saxonii, aproximativ în condițiile anunțate ieri în presă. Dar, oricît de mare ar fi dorința rușilor de a ajunge la Marea Egee, probabil că își vor împinge spre Vest principalele forțe, spre a realiza joncțiunea cu armata mareașalului Tito. Deși 800 de km separă Zagrebul de Galați, sudura fronturilor rus, iugoslav și italian s-ar putea să se realizeze cu atit mai repede cu cit forțele Reichului deja extrem de disperate în țările balcanice vor fi paralizate de acțiunile partizanilor.

Acum cîteva luni, mareșalul von Weichs dispunea de 20 pînă la 25 de divizii în Balcani. Probabil că un anumit număr din aceste unități

au fost trimise în Italia și pe frontul de est — cu deosebire în Carpați — astfel că Wehrmacht-ul nu va mai fi în măsură să se opună eficace unei răsturnări de alianță în Bulgaria și nici unor eventuale operațiuni aliate îndreptate împotriva pozițiilor germane din Grecia și Iugoslavia. În acest caz, O.K.W. va trebui să evacueze Balcanii, așa cum evacuează sud-vestul Franței și să-și întărească Frontul de Sud pe o linie jalonată de Carpații transilvăneni și de Alpii din Styria și Carinthia. Rezistența pe o asemenea linie presupune evacuarea Italiei de nord de către armata generalului Kesselring — evacuare ce ar face necesară o debarcare aliată în nordul Adriaticii — și participarea completă a Ungariei la apărarea acestei fortificații germane. Se pare că actualul guvern de la Budapesta, care și-a legat soarta de aceea a Reichului la 13 martie 1944, este decis să continue lupta pînă la capăt. Situația Ungariei este tragică. Privată de independență politică datorită slăbiciunii șefilor săi, această țară este pe cale de a fi încercuită din trei părți de Armata Roșie. Fără îndoială, ea nu este în măsură să imite exemplul Bulgariei. Ungurii se gîndesc poate să reziste în Carpați și pe culmile Transilvaniei, cu ajutorul diviziilor germane care se vor retrage din România. Dacă o rezistență de cîteva luni este posibilă în aceste poziții puternice, nu înseamnă cîtuși de puțin că lovitura dată Germaniei de hotărîrea regelui Mihai al României n-ar fi extrem de dură pentru economia de război germană. Pierzînd rezerva de lubrificanți și de petrol pe care România o livra Reichului, Wehrmachtul va fi, incontestabil, slăbit într-o măsură extem de serioasă. La fel, stoparea importurilor de produse alimentare românești va afecta considerabil Germania, care va trebui să facă față, în această iarnă, unor noi dificultăți rezultate din amplele replieri militare din estul și sud-estul european.

S. Stelling-Michaud

793

1944 august 29, Washington. **Instrucțiuni ale secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, trimise ambasadorului american la Moscova, Averell Harriman, conținînd unele precizări ale guvernului Statelor Unite în legătură cu o serie de modificări de ultimă oră formulate de guvernul britanic la condițiile de armistițiu cu România.**

Washington, August 29, 1944, 9 p.m.

2073. Your 3181 (August 27). Department's 2060 (August 28). The British have proposed the following changes in the armistice terms for Rumania agreed upon by the three principal Allies last April. The text of those terms was sent to you in the Department's telegram no. 878 (April 11)¹.

Begin British proposals : Reference point 2 (a) of April terms, Rumania should be required to break relations with every state with which any of the United Nations is at war ; enemy property should be placed under control ; enemy nationals should be interned.

603

Reference point 2 (c) of April terms, "reparations for war damage and restoration of Allied property" should be substituted for clause in its present form.

Following four additions to April terms proposed :

(a) Allies should have the right to station troops and agencies in Rumanian territory ; Rumania should be required to pay the costs of occupation and also to provide such Rumanian currency as may be required by the Allies from time to time. (However since the Soviet Government, judging from discussions of August 25 in the European Advisory Commission, apparently does not desire to claim more than the right of Allied troops to full freedom of movement across Rumanian territory as the military situation demands, the British Government does not desire to press this provision.)

(b) Rumania should comply with instructions given by the Allies concerning control of transport systems and of Danube River.

(c) The armistice should provide for the appointment of an Allied Control Commission.

(d) Rumania should carry out unconditionally such further requirements as the Allies will present (however, the British Government does not insist that the word "unconditionally" be retained).

End British proposals. The British memorandum mentioned the British desire for political representation in Rumania, to which the Soviet Government agreed in April. It stated also that the British Ambassador in Moscow would remind the Soviet Government that the British consider the amount of Rumanian reparations to be a matter for discussion at the general peace settlement.

The Department's reply to the British memorandum agrees to the proposed changes in the April terms, provided those changes are acceptable to the Soviet Government. Only in regard to point (d) of the additional terms proposed by the British did the Department recommend a different wording, namely that the word "unconditionally" be deleted and that the phrase "may jointly present" be substituted for the phrase "will present".

With respect to article 4 of the April terms which deals with Transylvania (Department's, 878, April 11), the Department's reply to the British recalled to the attention of the British Government the known American desire to postpone final decisions on territorial question until the general peace settlement, and recommended that the phrase "deferring the definitive disposition of this territory to the general settlement" be employed in the article in question in the final terms to be signed by Rumania. During the negotiations at Cairo in April Ambassador MacVeagh mentioned to Novikov this Government's general policy with respect to territorial questions and expressed our preference for the inclusion in article 4 of the phrase quoted above although we were willing, in order not to delay the negotiations, to accept the British phrase "subject to confirmation at the peace settlement" which was accepted by the Russians, and added to article 4 as it appears in Department's 878. When an appropriate occasion arises, you should recall to the attention of the Soviet Government

our general policy as stated above and also make known our specific recommendation respecting Transylvania.

For your own confidential information, the Department would have preferred to see this same principle, namely the deferment of final decision on territorial disputes until after the end of the war in Europe, applied also to Bessarabia and Northern Bukovina. However, the Soviet Government has taken the firm position that these provinces lie within the "Soviet state frontier established in 1940 by a treaty between the Soviet Union and Rumania", and there seems to be a disposition on the part of the Rumanians to regard loss of these provinces as inevitable. Since the three Allies have already agreed to accept point 2 (b) of the April terms, the Department does not desire that you should interject this issue into the present armistice discussions.

The United States Government, like the British Government, expects to have political representation in Rumania in the period following the signature of the armistice, as agreed to by Molotov last April.

Sent to Moscow ; repeated to London.

Hull

■ *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe. Rumania, Washington 1966, p. 199–201. The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 740.00119 EW 1939/8–2744.*

Washington, 29 august 1944, 9 p.m

2073. <Referitor la telegrama> dv. 3181 (din 27 august). <Referitor la telegrama> Departamentului 2060 (din 28 august). Britanicii au propus următoarele modificări în condițiile de armistițiu cu România agreeate de cei trei Aliați principali în aprilie trecut. Textul acestor condiții v-a fost trimis prin telegrama Departamentului nr. 878 (din 11 aprilie)¹.

Inceputul propunerilor britanice. Referitor la punctul 2(a) al condițiilor din aprilie, României să i se ceară să rupă relațiile cu toate statele cu care vreuna din Națiunile Unite se află în război ; proprietățile inamice să fie puse sub control ; cetățenii inamicilor să fie internați în lagăr.

Referitor la punctul 2(c) al condițiilor din aprilie, formularea „despăgubirile pentru daunele de război și restituirea proprietăților aliate” să fie înlocuită cu clauza în actuala ei formă.

Se propun următoarele patru adăugiri la condițiile din aprilie :

(a) Aliații vor avea dreptul să staționeze trupe și reprezentanțe pe teritoriul românesc ; României i se va cere să suporte cheltuielile de ocupație și, de asemenea, să pună la dispoziție acea valută românească ce ii poate fi cerută de Aliați din cînd în cînd. (Dar, întrucît guvernul sovietic,

¹ Vezi Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 391–393, telegrama ambasadorului MacVeagh de la Cairo, 1944 aprilie 8–2 p.m. și c. 855–860, răspunsul Departamentului de Stat la această telegramă, 1944 aprilie 11–10 p.m., ambele referitoare la condițiile de armistițiu propuse de Uniunica Sovietică, precum și modificările susferite de acestea în cadrul negocierilor de la Cairo din primăvara anului 1944.

judecind după discuțiile din 25 august din Comisia Consultativă Europeană, după cît se pare, nu dorește să ceară mai mult decît dreptul trupelor aliate la o totală libertate de mișcare prin teritoriul românesc, aşa cum o cere situația militară, guvernul britanic nu dorește să insiste asupra acestei prevederi.)

(b) România va fi de acord cu instrucțiunile date de Aliați privind controlul asupra sistemelor de transport pe fluviul Dunărea.

(c) Armistițiul va prevedea numirea unei Comisii Aliate de Control.

(d) România va îndeplini necondiționat acele cereri suplimentare pe care Aliații le vor formula (dar guvernul britanic nu insistă să fie reținut cuvîntul „necondiționat”).

Sfîrșitul propunerilor britanice. Nota britanică a menționat dorința britanicilor privind o reprezentanță politică în România, cu care guvernul sovietic fusese de acord în aprilie. S-a afirmat, de asemenea, că ambasadorul britanic va aminti guvernului sovietic că britanicii consideră suma despăgubirilor din partea României ca fiind o problemă de discutat la reglementarea generală de pace.

Răspunsul Departamentului la nota britanică acceptă modificările propuse la condițiile din aprilie, cu condiția ca aceste modificări să fie acceptabile guvernului sovietic. Numai în ce privește punctul (d) al condițiilor suplimentare propuse de britanici, Departamentul recomandă o formulare diferită, și anume să fie scos cuvîntul „necondiționat”, iar propozițiunea „pot formula în comun” să înlocuiască propozițiunea „vor formula”.

Referitor la articolul 4 al condițiilor din aprilie care se ocupă de Transilvania („telegrama” Departamentului 878, din 11 aprilie), răspunsul Departamentului dat britanicilor a readus în atenția guvernului britanic cunoscuta dorință a americanilor de a amîna hotărîrea definitivă asupra problemelor teritoriale pînă la reglementarea generală de pace și a recomandat ca propozițiunea „amînînd atribuirea definitivă a acestui teritoriu pînă la reglementarea generală” să fie folosită în articolul în discuție din condițiile finale ce urmează să fie semnate de România. În timpul negocierilor de la Cairo din aprilie, ambasadorul MacVeagh i-a vorbit lui Novikov despre această tactică generală a guvernului în ceea ce privește problemele teritoriale și i-a exprimat preferința noastră de a include în articolul 4 propozițiunea citată mai sus, deși noi doream, pentru a nu prelungi negocierile, să acceptăm propozițiunea britanică „sub rezerva confirmării la reglementarea de pace”, care a fost acceptată de ruși și adăugată în articolul 4 așa cum apare în „telegrama” Departamentului 878. Cind se va ivi o ocazie favorabilă, dv. veți reduce în atenția guvernului sovietic politica noastră generală, aşa cum s-a afirmat mai sus și veți face, de asemenea, cunoscută recomandarea noastră concretă privind Transilvania.

Pentru informarea dv. confidențială, Departamentul ar fi dorit să vadă același principiu, și anume amînarea hotărîrii definitive asupra disputelor teritoriale pînă după sfîrșitul războiului în Europa, aplicat și la Basarabia și Bucovina de nord. Dar guvernul sovietic a adoptat o poziție fermă că aceste provincii se află în cadrul „frontierei de stat sovietice, stabilite în 1940 printr-un tratat între Uniunea Sovietică și România”, iar din partea românilor se manifestă o dispoziție de a privi pierderea aces-

tor provinciei ca inevitabilă. Întrucât cei trei Aliați au căzut deja de acord să accepte punctul 2(b) al condițiilor din aprilie, Departamentul nu dorește să introduceți acest element în actualele discuții asupra armistițiului.

Guvernul Statelor Unite, ca și guvernul britanic, speră să aibă o reprezentanță politică în România în perioada următoare semnării armistițiului, aşa cum a acceptat Molotov în aprilie trecut.

Trimisă la Moscova; repetată la Londra.

Hull

794

1944 august 29. Raport informativ al Inspectoratului general administrativ Călărași cu privire la desfășurarea luptelor insurecționale în județele Brăila, Constanța, Ialomița și Tulcea.

**Inspectoratul General Administrativ
Circumscripția V. Călărași**

Raport informativ

În noaptea de miercuri 23/24 august la ora 10,30 s-a comunicat la radio București Proclamația maiestății sale regelui către țară, prin care se anunță că România a ieșit din alianța sa cu puterile axei și imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite.

S-a format un nou guvern de Uniune națională, care are de scop de a încheia pacea cu Națiunile Unite.

Ostilitatea dintre România și Rusia încețează, precum și orice stare de război cu Marea Britanie și Statele Unite ale Americii.

Dictatura a luat sfîrșit în România și cu ea toate asupririle.

Ca urmare a acestui act de înaltă autoritate și curaj, țara trece prin momente foarte grele, deoarece pe teritoriul național sunt multe armate germane care nu dezarmează.

În ziua de 24 august se oferă nemților toate posibilitățile de retragere care, nerespectându-și angajamentul luat de retragere în ordine, au început să atace așmatele române și populația civilă, bombardind masiv capitala țării.

Vineri 25 august ora 5 p. m., radio România anunță că, față de urgiile comise de către așmatele germane, România se găsește în stare de război cu nemții.

O grea și mare primejdie apasă asupra țării.

În județele din acest inspectorat situația se prezintă astfel :

A.1. Dezarmarea așmatelor germane.

1. La județul Brăila dominul prefect comunică :

„În ziua de 25 august nemții au ocupat cazematele de la Vădeni, iar la Lacu Sărat și Ianca au organizat întăriri și cazemate.

În ziua de 26 august ei au minat docurile și au instalat tunurile și mitralierele în oraș. S-a tras cu arme în paznici și s-au incendiat unele magazii mici.

La 27 august plecind domnul prefect ce era într-o mașină cu comandanțul legiunii de jandarmi, au fost atacați cu focuri de armă de armata germană. În timpul luptei un jandarm a fost omorât, altul rănit iar șoferul, care conducea mașina cu domnul prefect și cu domnul comandant al legiunii de jandarimi, a fost rănit.

2. În județul Constanța :

În ziua de 26 august la Cuza Vodă între trupele germane refugiate acolo și armata română a început lupta, care a durat o zi întreagă.

În ziua de 27 august vasele germane, care veneau pe Dunăre în jos, au început să bombardă orașul Cernavodă. S-au scufundat mai multe vase și 2 vedete germane. Peste 100 ostași răniți și civili.

De asemenea în ziua de 28 august vasele germane, care au fugit pe la Siliстра în Bulgaria, au provocat incidente grave cu populația civilă pe tot parcursul lor de la Cernavodă la Ostrov.

La 28 august la Topalu a fost dezarmată o coloană germană compusă din circa 1200 ostași și 20 mașini.

3. În județul Tulcea evacuarea și dezarmarea nemților s-a făcut mai ușor, dat fiindcă aici au fost trupe germane puține și au plecat repede.

4. La județul Ialomița dezarmarea nemților s-a făcut greu și cu multe incidente. Astfel, la Fetești-gara și Bărăganu în noaptea de 23 august nemții au ocupat gara și postul T.F.F. Cu greutate cele 11 mașini au fost dezarmate și internați în lagăre ostașii din ele.

La Urziceni la 24 august patrule germane s-au organizat pe străzi, au instalat megafoane în piața orașului Urziceni, făcând propagandă ostilă guvernului și maiestății sale regelui.

În comuna Coșoveni la 24 august s-au organizat în tren 2 companii de germani.

Pe ziua de 26 august au fost dezarmați în județul Ialomița 800 germani și 20 mașini.

Orașul Călărași în seara zilei de 26 august a fost amenințat de un convoi de 400 mașini germane și circa 2 000 – 3 000 ostași, conduși de un general. După lupte grele date în noaptea de 26/27 august ei au fost bătuți, dezarmați și internați la Regimentul 23 în lagăr.

La comuna Radu Negru 30 – 40 camioane germane s-au încolonat cu direcția spre Bulgaria, punct de trecere Călărași.

În cursul zilei de 30 august pe aeroportul Călărași au aterizat 24 avioane germane de transport cu 3 motoare, avioanele au plecat cu direcția nord după o scurtă pauză aici.

La Lehliu nemții au somat jandarmii români să le predea depozitele de carburanți.

■ Arhivele Statului județul Constanța, fond Inspectoratul general administrativ Constanța, dosar nr. 25/1944, f. 21 – 25.

1944 august 29, Paris. Articol din ziarul „Le Figaro”, semnat de Jacques Darcy, referitor la ieșirea României din războiul hitlerist și trecerea sa de partea Aliaților; relatari despre luptele purtate între trupele române și cele germane.

Mardi, 29 Août 1944

Les Armées Soviétiques marchent vers Bucarest et les champs pétrolières de Ploiești

En cessant de combattre les Russes et en retournant les armes contre les forces allemandes, l'armée roumaine a, on le sait, porté le coup de grâce au front allemand du sud-est européen, qui est entré, d'après les dernières nouvelles, «en pleine décomposition». Les troupes roumaines livrent sur tout le territoire de vifs combats aux Allemands et ont déjà fait prisonniers douze mille hommes. Quelques divisions allemandes battent précipitamment en retraite vers les cols des Carpathes où elles pourront être recueillies par la Honved hongroise elle-même aux prises dès maintenant, avec les Roumains.

Cependant, les armées rouges poursuivent leur avance vers le cœur de la Roumanie. L'armée du général Malinovski (2e front d'Ukraine) s'est emparée de Focșani, s'ouvrant ainsi définitivement le passage vers Bucarest, et avançant encore de plusieurs dizaines de kilomètres, s'est emparée de Ramnicu Serat, où elle ne se trouve guère plus qu'à une étape de Ploiești, dont les champs pétrolières fournissent à l'Allemagne un tiers de son carburant.

Plus à l'est, l'armée du général Tolboukhine (3e front d'Ukraine) a complété l'occupation de la région du bas Danube par la prise de Galatz. Au cours de la destruction des divisions allemandes encerclées près de Kichinev, 20 000 prisonniers ont été faits en un jour, ce qui porte à 40 000 le nombre des prisonniers allemands faits en 24 heures sur l'ensemble du territoire roumain.

En Estonie et en Lettonie, les armées rouges ont de nouveau gagné du terrain vers la Baltique, notamment dans la région de Volga.

Jacques Darcy

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Franța, r. 142, c. 78; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, „Le Figaro”, mardi 29 Août 1944.

Armatele sovietice înaintează spre București și regiunea petrolieră de la Ploiești

Încetind să lupte împotriva rușilor și întorcind armele împotriva forțelor germane, armata română a dat, se știe, lovitura de grație frontului german din sud-estul Europei, care a intrat, conform ultimelor știri, „în

destrâmpare totală". Pe întreg teritoriul, trupele române duc lupte crîncene cu germanii, făcind deja prizonieri 12 000 de oameni. Cîteva divizii germane se retrag în mare grabă spre trecătorile Carpaților, unde se vor regrupa alături de honvezii unguri, care se află deja în luptă cu românii.

În acest timp, armatele roșii își continuă înaintarea spre centrul României. Armata generalului Malinovski (cel de-al 2-lea front ucrainean) a pus stăpinire pe *(orașul)* Focșani, deschizîndu-și astfel definitiv calea spre București și, înaintînd cu încă cîteva zeci de kilometri, a pus stăpinire pe Rîmnicu Sărat, afîndu-se doar la cîțiva pași de Ploiești, a cărui zonă petroliferă furnizează Germaniei o treime din carburant.

Mai spre est, armata generalului Tolbuhin (cel de-al 3-lea front ucrainean) a pus stăpinire pe întreaga regiune a Dunării de jos ocupînd *(orașul)* Galați. În cursul atacului nimicitor asupra diviziilor germane încercuite lingă Chișinău, au fost făcuți într-o singură zi 20 000 de prizonieri, ridicînd astfel la 40 000 numărul prizonierilor germani capturați în timp de 24 ore pe întreg teritoriul român.

În Estonia și în Letonia, armatele roșii au înaintat și mai mult spre Baltica, îndeosebi în zona Volgăi.

Jacques Daret

796

1944 august 29, Lisabona. Informație din ziarul „*Diário de Notícias*” privind comunicatul oficial sovietic din 28 august. Se semnalează rapida înaintare pe teritoriul românesc a armelor sovietice, sprijinite de trupele române, precum și numărul de prizonieri germani după declanșarea ofensivei de la Chișinău și cantitățile de material de luptă capturate de la germani.

Communicado russo

Moscovo, 28. — Comunicado oficial : "Os nossos exércitos avançam rapidamente através do território da Roménia auxiliados pelas forças romenas, que combatem com grande vigor as tropas alemãs. A sudoeste de Kichinev fizemos mais 23 000 prisioneiros alemães, dos quais 12 800 depusaram as armas e pertencem às forças alemãs cercadas. Foi encontrado morto no campo de batalha o comandante da 384-a divisão alemã de infantaria, tenente-general Dessaengre Drappe. As nossas forças apreenderam os seguintes comandantes alemães : general de infantaria Postel, comandante do 30 corpo de exército ; major-general Frenking, comandante da 282-a divisão de infantaria ; e major-general Tronje, comandante do grupo de corpos de exército "F".

Desde o início da ofensiva de Verão foram feitos prisioneiros 32 generais alemães. Entre as grandes quantidades de material apreendido ou destruído aos alemães figuram 231 veículos motorizados e 77 tanques.

As tropas da 3-a frentă da Ucrânia, depois da tomada de Galatz, importante emtroncamento ferroviário e pôrto fluvial do Danúbio, pros-

610

seguiram rapidamente no seu avanço e apoderaram-se de mais 63 localidades.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Portugalia, r. 20, c. 4; Biblioteca Națională din Lisabona, Departamentul preselor naționale, colecția ziarului „Diário de Notícias”, anul 1944, luna august.

Comunicat rus

Moscova, 28. — Comunicat oficial. „Trupele noastre înaintează rapid pe teritoriul României, sprijinite de forțele române, care luptă cu multă viteză împotriva trupelor germane. La sud-est de Chișinău am luat peste 23 000 prizonieri germani, dintre care 12 800 au depus armele și aparțin forțelor germane încercuite. A fost găsit mort pe cimpul de luptă comandantul Diviziei 384 de infanterie germane, generalul locotenent Dessalengre Drappe. Forțele noastre au luat prizonieri pe următorii comandanți germani: generalul de infanterie Postel, comandantul Corpului 30 de armată; generalul major Frenking, comandantul Diviziei 282 de infanterie și generalul major Tronje, comandantul Grupului de corpuși de armată « F ».

De la începutul ofensivei de vară au fost făcuți prizonieri 32 de generali germani. Între marile cantități de material capturat de la germani sau distrus se află 231 vehicule motorizate și 77 tancuri.

Trupele Frontului 3 ucrainean, după ocuparea orașului Galați, important nod feroviar și port fluvial la Dunăre, au continuat să înainteze rapid și au ocupat peste 63 localități.

797

1944 august 29. Știre transmisă de postul de radio „Glasul Americii”, care citează dintr-un articol apărut în ziarul „New York Times” referitor la importanța ieșirii României din război.

Postul Glasul Americii: ora 20,45 — în limba română

Într-un articol apărut astăzi în „New York Times” se afirmă că ieșirea României din război provoacă o considerabilă scădere a forței germane din sudul Europei și poate chiar prăbușirea totală a nazismului.

Cu toate pierderile suferite, armata română continuă a fi cea mai puternică dintre acelea care au fost aliate Germaniei. În nici un caz, Reichul lui Hitler nu va fi capabil să înlocuiească cele 30 divizii românești.

Eforturile celor de la Berlin, și în special încercările Gărzii de Fier, sunt zadarnice.

Datoria tuturor românilor este aceea de a arăta lumii întregi că în țara lor nu va mai rămâne urmă de legionar.

611

Este vrednică de amintit proclamația generalului Sănătescu, care spune că populația românească nu trebuie să se teamă de soldații ruși, deoarece aceștia vin ca prieteni.

În mijlocul războiului, România și-a păstrat înțelepciunea care a indemnăt-o să vină acolo unde se află locul ei de onoare.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 326.

798

1944 august 30. Extras din stenograma Consiliului de Miniștri referitoare la situația militară din România.

**Şedința Consiliului de Miniștri
de miercuri 30 august 1944**

General M. Racoviță, ministrul apărării naționale :

Domnilor, pot să vă aduc la cunoștință că s-au capturat în Capitală 4 879 prizonieri germani, dintre care 4 generali, 582 ofițeri superiori, 154 ofițeri inferiori și 52 subofițeri. În Oltenia, trupele noastre au ocupat o regiune pînă la Orșova. Pe Dunăre, cîteva slepuri au fost capturate de trupele noastre, în special la Calafat ; altele care nu s-au supus au fost date la fund — nu contează numele lor.

În Muntenia, o coloană motorizată germană, venită dinspre Buzău, a ajuns la Călărași. O parte *(a ei)* a trecut cu bărci de cauciuc în Dobrogea și de acolo în Bulgaria, iar cealaltă parte a fost capturată.

C. Titel Petrescu, ministru de stat :

Ce capturi avem pînă acum ?

Generalul M. Racoviță, ministrul apărării naționale :

Cam 25 000 oameni¹.

În Dobrogea, trupele ruse au ajuns la Babadag și la Hîrșova. Au cerut să li se arate linia de frontieră între România și Bulgaria și au rugat ca grănicerii noștri să rămînă pe loc.

De la Armata 3 n-am primit nici o comunicare.

Armata 4, care din nenorocire a rămas numai cu două corpuri de armată, este în retragere și în curînd aceste două corpuri de armată se vor găsi în zona București—Ploiești².

În interior am cucerit satul Doboli din zona Brașovului. Ungurii au făcut o incursiune la sud de Kikiș, dar au fost respinși. Grănicerii noștri de la Nădlac au cucerit liziera de nord a acestui sat. Aviația germană a

¹ La 30 august 1914, numărul militarilor germani săcuți prizonieri de trupele române era aproape dublu față de cel mențional. La data respectivă Ministerul de Război nu avea o situație centralizată referitoare la prizonieri.

² Mari unități aparținind Armatei 4 română începuseră să sosescă în zona Ploiești încă din ziua de 27 august 1911.

612

atacat postul <de radio> de la Bod, unde au fost 4 morți și 2 răniți, între care două femei și un copil.

■ Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român, fond 103, dosar nr. 522, f. 12–13; *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 53–54.

799

1944 august 30. Directiva operativă a Marelui Stat Major cu privire la misiunile care revineau armelor 1 și 4 în cadrul ofensivei pentru eliberarea părții de nord-vest a României.

Marele Stat Major
Secția Operațiilor
Biroul 1 Operații
Nr. 679 200/30 august 1944

Directivă operativă nr. 51
pentru
comandantul Armatei 1
comandantul Armatei 4

I. Inamicul

În situația actuală este puțin probabil ca inamicul să intreprindă acțiuni în forță și cu obiective îndepărtate.

Este de așteptat însă ca, în apărare, inamicul să opună o rezistență dărză, în adincime, bazată pe sistemul de lucrări de fortificație pe care-l are de-a lungul frontierei¹ cu România, în special în partea intrîndului secuiesc.

II. Misiunea

1. Misiunea Armelor 1 și 4 este :

a) să asigure frontieră contra atacurilor inamice locale sau de bande și să interzică orice încercare de pătrundere a inamicului spre trecătorile Carpaților Meridionali și Apuseni; interesează, îndeosebi, zonele Brașov, Turda, Beiuș, Arad – Timișoara;

b) să execute recunoașteri ofensive și atacuri locale pentru a culege informații și a cucerii puncte importante, necesare dezvoltării operațiunilor viitoare;

c) ulterior, să treacă la acțiuni ofensive mai importante, pentru cucerirea Ardealului de nord. În consecință, vor lua măsuri spre a fi gata – cit mai curind – ca să poată trece la aceste operațiuni.

2. Armata 4 va acționa la est de linia : Sibiu – Alba Iulia – Cluj – Zalău – Săcueni (toate inclusiv), iar Armata 1 – la vest de această linie.

3. Ambele armate depind direct de Marele Stat Major, din toate punctele de vedere.

¹ Linia de demarcare impusă prin Dictatul de la Viena din 30 august 1940.

III. *Forțe la dispoziție*

Cele arătate în tabelul anexă

IV. *Execuția misiunilor*

În cadrul misiunilor fixate la capitolul II, armatele vor urmări :

1. Pentru asigurarea frontierelor, executarea prescripțiunilor din ordinul Marelui Stat Major nr. 678 573/23 August 1944.

2. Pentru operațiunile ofensive :

a) Armata 4

În afara acțiunilor de recunoaștere ofensive și atacurilor locale (după dispozițiile armatei și eventual ordonate de Marele Stat Major) ;

va continua acțiunea de degajare a căii ferate de pe Valea Oltului, în zona Baraolt, începută de Armata 1 (ordinale Marelui Stat Major nr. 678 938/28 august 1944 și nr. 679 049/30 august 1944, date Armatei 1 și anexate în copie) ;

va asigura flancul și spatele unei acțiuni ofensive spre nord-vest, prin cucerirea liniei jalonată de înălțimile est Atid și nord-vest Sovata — Mătrici — Reghin — Teaca — Sînmihaiu de Cîmpie, garantindu-se spre valea Someșului Mic.

În funcție de situație (înaintarea trupelor rusești și retragerea forțelor germano-ungare), Armata 4 va tinde :

să grupeze și dirijeze grosul forțelor către zona Dej — Băcălat, pentru a tăia întrindul secuiesc, asigurindu-se spre est prin stăpînirea debușurilor spre sud-vest din Munții Harghita și Gurghiu (dacă va fi cazul) ;

eventual să se continue — cu grosul — înaintarea spre vest, pe direcția Dej — Zalău — Debrețin.

b) Armata 1

În afara acțiunilor ofensive de recunoaștere (după dispozițiunile armatei și eventual ordonate de Marele Stat Major) ;

va intercepta comunicațiile (șoseaua și calea ferată) între Cluj și Oradea Mare, în special în zona Huedin și defileul Ciucea ;

eventual, va cucerii zona Oradea Mare.

Trecerea la executarea misiunilor, la ordinul Marelui Stat Major [...] ².

Şeful Marelui Stat Major,

General adjutant

Gh. Mihail

Tabel *Forțele la dispoziția Armatei 1*

1. Corpul 7 teritorial.
2. Divizia 2 munte, la Orăștie.
3. Divizia 3 munte, Beiuș — Sebiș.
4. Divizia 1 infanterie-instrucție, zona Timișoara.
5. Divizia 1 cavalerie-instrucție, zona Arad.
6. Divizia 19 infanterie, Caransebeș — Reșița — Baziaș — Orșova.
7. Divizia 9 cavalerie, zona Lugoj .

² Se referă la realizarea legăturilor și transmisiunilor între marile unități.

8. Batalionul 998 infanterie independent și batalioanele fixe regionale : Arieș, Someș, Bihor, Codru, Criș, Caransebeș, Cerna, Jiu, Mureș, Cluj.

9. Ulterior Regimentul 2 artillerie grea și Regimentul 6 artillerie grea.

Şeful Marelui Stat Major,
General adjutant
Gh. Mihail

Şeful Secției Operațiilor,
Colonel
P. Leonida

Tabel
Forțele la dispoziția Armatei 4

1. Corpul de munte, cu Divizia 1 munte, Divizia 13 infanterie-instrucție, Divizia 3 infanterie-instrucție, Regimentul 6 călărași-instrucție și grănicerii din zonă.

2. Centrul de instrucție al infanteriei (un regiment), întărit cu batalioanele de mars ale Diviziilor 5 și 11 infanterie.

3. Diviziile 6, 11 și 21/infanterie/-instrucție, în curs de transport, cu începere de la 30 august 1944, în zona Mediaș – Dumbrăveni (ordinul Marelui Stat Major nr. 678 937/28 august 1944).

4. Corpul motomecanizat, cu Divizia 8 cavalerie blindată, Divizia 9 infanterie, Divizia 1 cavalerie, Grupul blindat general Nicolescu, Regimetele 1 și 3 artillerie grea, Divizionul 52 artillerie grea independent și Regimentul de gardă conducător, în curs de deplasare spre zona Idicu – Căpilna – Iernut – Șaroș – Tîrnăveni (ordinul Marelui Stat Major nr. 678 863/28 august 1944).

5. Corpul 6 teritorial, cu Divizia 20 infanterie în zona est Turda, Divizia 18 munte în zona Sibiu și grănicerii din sector.

6. Batalioanele fixe regionale Hălmeag, Tîrnava, Luduș, Olt.

Şeful Marelui Stat Major,
General adjutant
Gh. Mihail

Şeful Secției Operațiilor,
Colonel
P. Leonida

Tabel
Forțele la dispoziția Marelui Stat Major pentru operațiile din Transilvania

În afară de forțele puse la dispoziția armatelor 1 și 4, Marele Stat Major va mai disloca în zonele armatelor următoarele mari unități :

1. În sectorul Armatei 4 :

Divizia 8 infanterie -instrucție, în zona Sibiu ;
Divizia 7 infanterie-instrucție, în zona Alba Iulia ;

2. În sectorul Armatei 1 :

Divizia 4 munte, în zona Deva ;

Divizia 12/infanterie/-instrucție, în zona Caransebeș.

3. Cu aceste divizii, Marele Stat Major intenționează :

să bareze, în zonele în care vor fi dislocate, direcțiile de pătrundere ce vin de la nord, în caz că forțele germano-ungare ar ataca spre sud ;

eventual să întărească forțele ofensive, după nevoie, pentru operațiunile ulterioare.

**Şeful Marelui Stat Major,
General adjutant
Gh. Mihail**

**Şeful Secției Operațiilor,
Colonel
P. Leonida**

■ *Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 856, f. 121-130; Documente privind istoria militară a poporului român, 23-31 august 1944, vol. IV, Editura Militară, București, 1979, p. 72-75.*

800

1944 august 30. Ordin de zi al ministrului de război, generalul de corp de armată Mihai Racoviță, prin care se citează trupele române care s-au distins în luptele pentru zdrobirea forțelor germane din Capitală și împrejurimi.

**Ministerul de Război
Cabinetul ministrului**

**Ordin de zi nr. 10
din 30 august 1944**

După cinci zile de grele și neîntrerupte lupte, unitățile însărcinate cu siguranța și apărarea Capitalei au înfrînt definitiv trupele naziste care atacau de pe uscat și din aer orașul București.

Într-un avint impresionant, unitățile române au asaltat pe inamic, capturînd un mare număr de prizonieri și material de război foarte numeros. Datorită acțiunii lor, manevra de încercuire planuită s-a prăbușit, asigurîndu-se astfel ordinea în oraș și liniștea cetățenilor.

Sint mîndru că în Capitala țării se găsesc asemenea brave trupe și comandanți destoinici, care au putut obține una dintre cele mai frumoase victorii, atrăgînd admirăția marilor noștri aliați.

Pentru spiritul de sacrificiu, patriotismul, și disciplina de care au dat dovedă, aduc mulțumiri și recunoștință mea generalului Teodorescu Iosif, comandantul militar al Capitalei, statului său major și tuturor trupelor ce au acționat sub comanda sa.

616

În fața celor căzuți în aceste lupte mă descopăr cu admirăriune, iar jertfa lor să ne fie indemnul de a merge înainte pînă la izbînda finală. Prezentul ordin se va citi trupei sub arme.

Ministrul de Război,
General de corp de armată
M. Racoviță

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 1259, f. 2, *Documente privind istoria militară a poporului român, 23-31 august 1944*, vol. IV, Editura Militară, București, 1979, p. 65.

801

1944 august 30. Telegramă a comandantului Corpului de munte, generalul de divizie Ion Dumitrache, către Marele Stat Major prin care informează că trupele din subordine au trecut linia de demarcărie româno-ungară, impusă la 30 august 1940 și au eliberat primele localități.

Corpul de munte

Telegramă
Către
Marele Stat Major
Secția 3

Astăzi, 30 august 1944, data cînd se împlinesc patru ani de la cedarea primelor orașe din Ardealul de nord, în sectorul Brașov s-a trecut granița și prin lupte s-a ocupat primul obiectiv.

Comandantul Corpului de munte,
General de divizie,
I. Dumitrache

Nr. 236 774, din 30 august 1944
Primit: caporal Titileanu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 355, dosar nr. 53, p. 33; *Documente privind istoria militară a poporului român, 23-31 august 1944*, vol. IV, Editura Militară, București, 1979, p. 90.

802

1944 august 30. Cuvîntare a generalului de divizie Constantin Vissarion, comandantul Diviziei 20 infanterie-instrucție, din care rezultă nerăbdarea cu care militarii români așteptau declanșarea luptelor pentru eliberarea părții de nord-vest a României răpită prin Dictatul de la Viena din 30 august 1940.

Ostași!

Verdictul de la Viena a căzut. Stați astăzi cu față către Ardealul nostru drag ocupat vremelnic de maghiari, care nu au nici un drept să-l stăpînească.

¹ Linia de demarcărie impusă prin Dictatul de la Viena.

Frații voștri martiri vă cheamă să-i desubjugați [...]

Tara noastră se află în momentul cind datoria ne cheamă la luptă, care nu poate să fie fără sacrificii, dar pe care trebuie să le facem cu conștiința împăcată că vom vărsa singele nostru pentru dezrobirea fraților noștri care de 4 ani stau din nou sub cizma maghiară [...]

Ostași !

Momentul solemn pentru a vă răzbuna frații ce au suferit atât de mult după urma stăpinirii maghiare se apropie [...]

Fiți demni de înaintașii voștri !

Un Horia, un Cloșca, un Crișan, un Avram Iancu, toți au pus mină pe arme ca să obțină libertatea fraților lor români, dar n-au avut parte să trăiască și să vadă visul lor împlinit ; ba au trebuit să-și ispășească dorința lor de libertate, murind în chinuri groaznice.

Ostași !

Fiți gata ca, atunci cind va fi dat semnalul, să mergeți la luptă cu tot sufletul, dezarmind toate rezistențele care vi se vor opune în calea voastră. Parte din voi aveți ocazia ca acum să luați botezul focului luptând pentru dezrobirea fraților voștri ; este cea mai mare cinstă pentru voi și pentru părinții voștri și pentru neam. Fiți demni de precursorii voștri și luptați cu tot avintul, căci în vinele voastre curge singele urmașilor lui Traian și Decebal [...]

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond nr. 525, dosar nr. 28, f. 19 – 20.

803

1944 august 30. Raport al Prefecturii județului Ialomița către Ministerul Afacerilor Interne privind incidentele dintre armata română și cea germană.

**Către
Ministerul Afacerilor Interne**

Astăzi, 30 august, la ora 17,10 au sosit în portul Călărași un număr de 1 200 militari germani imbarcați pe 7 slepuri din care 200 sunt răniți iar 400 răniți mai ușor.

Şeful comisariatului de poliție Urziceni raportează că i s-a prezentat un ofițer sovietic care i-a comunicat că, începând de astăzi, vor colabora cu poliția orașului pentru menținerea ordinii.

În cursul zilei de 29 și 30 august a.c., au fost dezarmați și făcuți prizonieri în Călărași un număr de 4 000 ostași germani, din care un general, 180 ofițeri, 300 subofițeri și restul trupă.

Cu ocazia incidentelor ce au avut loc între armata română și germană, sunt 300 morți și 250 răniți din armata germană și 2 morți și 20 răniți din armata română.

**Prefect,
Colonel
Nica**

**Pentru conformitate
(indescifrabil)**

■ Arhivele Statului județul Constanța, fond Inspectoratul general administrativ Constanța, dosar nr. 25/1944, f. 75.

1944 august 30, Bucureşti. Informare redactată de Klugkist, membru al Legației germane din București, transmisă Ministerului de Externe al Reichului de plenipotențiarul german la București, Weesenmayer, relatind evoluția situației din România premergătoare acelui de la 23 August, cererea generală a poporului român de ieșire din război, arestarea lui Ion Antonescu, reacția plenipotențiarului german Killinger, luptele de la Bâneasa, dezarmarea forurilor militare germane din București și luarea lor în captivitate, situația la Legația germană ; situația în Transilvania.

Telegramm

Budapest, den 30. August 1944, 21.50 Uhr

Ankunft : den 31. August 1944, 1.10 Uhr

Vermerk : Unter Nr. 3486 an den Sonderzug Westfalen weitergeleitet
Nr. 2456 vom 30.8

Citissime !

Geheim !

Für Botschafter Ritter

Bericht über die Vorgänge in Bukarest bis zum 25. August 1944

Durch das Vordringen der Alliierten in Frankreich mehrte sich in Rumänien die Neigung, dem Krieg, der an Deutschlands Seite nicht mehr zu gewinnen sei, durch einen Kompromiss ein Ende zu machen. Marschall Antonescu hat hiervon Ministerialdirektor Clodius in einer langen und heftigen Auseinandersetzung Mitteilung gemacht und um Rücksendung der abgezogenen deutschen Truppen sowie Bekanntgabe der definitiven deutschen Verteidigungslinie in Rumänien gebeten. Er hat hinzugefügt, dass er sich volle Handlungsfreiheit vorbehalten müsse, wenn er keine befriedigende Antwort erhielte, denn seine Stellung in Rumänien sei durch die letzten Ereignisse erheblich schwächer geworden. Zur gleichen Zeit wurde bekannt, dass durch Vermittlung des Hofmarschalls Sanatescu die demokratischen Parteiführer dem König vorgeschlagen hatten, das Kabinett Antonescu durch ein liberal-demokratisch-sozialistisches Koalitionskabinett zu ersetzen. Ministerialdirektor Clodius war es gelungen, durch rumänische Mittelpersonen den König zur Ablehnung der Vorschläge und zu der Zusage zu veranlassen, die Politik Rumäniens ohne Fühlungnahme mit uns nicht zu ändern. Wenige Tage danach erfolgte der Einbruch der Russen durch die Sperrstellungen bei Iassy und Tighina, obgleich die Gesandtschaft auf Grund der täglichen Meldungen von militärischer Seite der rumänischen Regierung weiter versicherte, die Russen hätten keinerlei Kräfte versammelt, es könne sich daher nur um geringfügige örtliche Vorstöße handeln. Nun setzte eine fiebrige politische Tätigkeit in Bukarest ein. Die Forderung nach Änderung der rumänischen Politik war allgemein. Die deutschen Hoffnungen gründeten sich auf die Unnachgiebigkeit des Marschalls Antonescu und seine Befehlsgewalt

über die rumänische Armee. Antonescu wurde am 23. 8. nachmittags zum König in das Bukarester Schloss befohlen, wo ihm der König eröffnete, dass er auf Grund der völlig veränderten Lage seinen Rücktritt wünsche. Antonescu widersprach. Der König erwiderte: Ich bin kein Kind mehr, ich erenne den Ministerpräsidenten, die Armee untersteht mir. Ob Marschall Antonescu allein bzw. mitsamt dem Kabinett verhaftet wurde oder ob er nachgegeben hat, konnte in Bukarest nicht festgestellt werden.

Gesandter von Killinger liess sich auf die Meldung, dass Sanatescu zum Ministerpräsidenten ernannt sei, sofort beim König melden, der ihn in Gegenwart des letzteren sowie des neuen Aussenministers Niculescu-Buzesti (bisher Legationsrat im rumänischen Aussenministerium) empfing. Der Gesandte machte dem König heftige Vorwürfe und erklärte ihm, dass Deutschland eine Änderung der rumänischen Aussenpolitik nicht hinnehmen könne. Der König erwiderte, dass die deutschen Truppen das Land nicht mehr schützen und er daher versuchen müsse, das unvermeidliche Unheil durch Fühlungnahme mit dem Gegner zu mildern. Gegen die deutschen Truppen in Rumänien und die Reichsangehörigen in Rumänien werde die rumänische Regierung selbstverständlich nichts unternehmen. Er bate, dass Deutschland für die Zwangslage, in die Rumänien geraten sei, Verständnis habe. Es habe mit grossen Opfern seiner Bündnispflicht genügt, sei jedoch jetzt selbst von Deutschland im Stich gelassen worden.

Inzwischen waren in der Nähe der deutschen militärischen Stellen rumänische Posten aufgestellt worden. Diese wurden auf Beschwerde des deutschen Generals¹ wieder zurückgezogen. Während dieser² auf der Gesandtschaft blieb, begab sich General Gerstenberg nachts nach Ploësti. Von rumänischer Seite wird behauptet, General Gerstenberg habe vor Verlassen der Stadt das Wort gegeben, sofort zurückzukehren und nichts gegen Rumänien zu veranlassen. Nur auf diese Zusicherung hin sei ihm der Passierschein zum Verlassen der bereits abgesperrten Hauptstadt erteilt worden. General Gerstenberg hat am Morgen des 24.8. mit den ihm als deutschen Kommandanten des rumänischen Erdölgebiets unterstellten deutschen Verbänden von Norden her den Kampf gegen Bukarest eröffnet und zur Brechung des rumänischen Widerstandes laufend Angriffe durch Bomberverbände und Stukas auf die Stadt ausführen lassen. Während die Operationen zu Lande nur bis an die nördlichen Vororte von Bukarest heranreichten, richteten die Luftangriffe verheerende Schäden in der Stadt an. Schwer getroffen wurden u. a. das Schloss, sowie die umliegenden Gebäude Atheneum, Athenee-Palace, Gebäude der Gesandtschaft, sowie weiter entfernt liegende Stadtviertel mit dem reichsdeutschen Heim und der Landesgruppe³. Verschiedene Strassenzüge brannten ganz aus. Die Hauptstrasse war wegen Feuer und Gebäudeinstürzen unpassierbar. Die Angriffe von deutscher Seite kamen der rumänischen Bevölkerung so überraschend, dass sie perplex war und bis zum 24.8. keine irgendwie geartete Reaktion gegen uns zeigte. Der Verkehr in der Stadt war frei. Ich selbst war in den Pausen zwischen den Luftangriffen zu Fuss oder mit Auto ständig unterwegs, um nach Reichsdeutschen zu sehen und die Lage festzustellen. Nach dem deutschen Angriff auf Bukarest wurden die deutschen militärischen Dienststellen umstellt, entwaffnet und gefangen-

genommen. Die Luftwaffenmission leistete Widerstand und hatte hohe Verluste durch Minenwerfer und schweren MG-Beschuss. Die weiblichen Gefolgschaftsmitglieder nebst ihrem Gepäck wurden von den Rumänen auf die Gesandtschaft zurückgeschickt. Inzwischen hielten die Kämpfe am Nordrand der Stadt, die im übrigen durch rumänische Truppen hermetisch abgesperrt war, weiter an. Am 25.8. begannen die Verhaftungen von einzelnen Reichsdeutschen, vor allem der Führer der Partei, nur wer die Stadt verliess, wurde festgenommen, des Auto beschlagnahmt. Die Gesandtschaft, in deren Gebäuden die Gefolgschaft Schutz genommen hatte, blieb von Rumänen völlig unbehelligt. Nur die Telephone waren seit dem 23. 8. nachts unterbrochen. Die Rumänen, die ich während dieser Tage sprach⁴, drückten mir ihr Bedauern über das Umfallen der rumänischen Regierung aus, von der sie sich keinen Schutz gegenüber den Russen versprechen. Ich bin in der Stadt nirgends angepöbelt oder angehalten worden.

Da meine Kinder in Siebenbürgen waren, erteilte mir der Gesandte die Erlaubnis, auf eigene Gefahr Bukarest zu verlassen und die Kinder in Sicherheit zu bringen.

Ich bin am 25. 8. über kleine Nebenstrassen aus der Stadt in südlicher Richtung entkommen, da im Augenblick, als ich angehalten wurde, ein starker Bombenangriff einsetzte und die rumänischen Truppen in Deckung gingen. Am 26. 8. wurde ich in Herrmannstadt festgenommen. Es wurde mir von dem General des ersten rumänischen Armeekorps eröffnet, dass ich nebst den Kindern sofort das Land zu verlassen hätte. Er wies die militärischen Dienststellen an, uns bei Klausenburg durchzulassen. Ich wurde auf der Fahrt dauernd aufgehalten, jedoch mit grösser Höflichkeit behandelt. Viele hohe Offiziere sagten⁵ mir, sie ständen mit dem Herz auf unserer Seite.

Die rumänischen Strassen waren vom Roten Turmpass bis Turda durch MG-Nester, Pak und Erdflak stark gesichert. Von Turda nördlich war kein rumänischer Soldat zu sehen. Jedoch wurden die Strassen aufgerissen und mit Baumstämmen sowie Steinen gesperrt.

Klugkist

Weesenmayer

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 280, T 120—776, c. 370.509—370.511; Auswärtiges Amt, Botschafter Ritter, Rumänien.

Telegramă

Budapest, 30 august 1944, ora 21,50

Sosire : 31 august 1944, ora 1,10

Notă : Cu nr. 3486 s-a transmis mai departe, către expedierea specială Westfalia

Nr. 2456, din 30 august

Foarte urgent !

Secret

Prin înaintarea Aliaților în Franța, *⟨la timpul respectiv⟩* a sporit în România tendința de a pune capăt printr-un compromis războiului, care nu mai putea fi cîștigat alături de Germania. Mareșalul Antonescu, într-o lungă și aprinsă discuție, a informat despre această situație pe directorul ministerial Clodius și a rugat să se trimită îndărât trupele germane retrase și să i se aducă la cunoștință linia de apărare germană definitivă din România. El a adăugat că, dacă nu primește un răspuns satisfăcător, trebuie să-și rezerve deplină libertate de acțiune, căci poziția lui în România a devenit mult mai slabă datorită ultimelor evenimente. În același timp devenise cunoscut că, prin mijlocirea mareșalului Curții Sănătescu, șefii de partid democrați propuseseră regelui să înlocuiască cabinetul Antonescu printr-un cabinet de coaliție liberal-democratic-socialist. Directorul ministerial Clodius reușise, prin intermediari români, să-l determine pe rege să respingă propunerile și să promită că nu va schimba politica României fără ca *⟨in prealabil⟩* să ia contact cu noi. Cîteva zile după aceea a urmat pătrunderea rușilor prin sectoarele de baraje de la Iași și Tighina, deși Legația *⟨germană⟩*, pe baza comunicatelor zilnice ale forurilor militare, asigura în continuare guvernul român că rușii n-au concentrat forțe, de aceea nu poate fi vorba decit de mici înaintări locale lipsite de importanță. Atunci a început o activitate politică febrilă în București. Cererea privind schimbarea politiciei românești a devenit generală. Speranțele germane se bazau pe încăpăținarea mareșalului Antonescu și pe puterea lui de comandă asupra armatei române. Antonescu a fost chemat la 23 August după amiază la rege, la palatul din București, unde regele i-a făcut cunoscut că, avînd în vedere situația complet schimbătură, dorește retragerea sa. Antonescu s-a opus. Regele a replicat : Eu nu mai sunt un copil, eu numesc pe președintele Consiliului de Miniștri, armata este sub comanda mea. Dacă mareșalul Antonescu a fost arestat singur sau împreună cu tot cabinetul sau dacă a cedat — acest fapt n-a putut fi stabilit la București.

Plenipotențiarul Killinger, la *⟨aflarea⟩* știrii că Sănătescu a fost numit președinte al Consiliului de Miniștri, s-a anunțat imediat la rege, care l-a primit în prezența acestuia din urmă, precum și a noului ministru de externe Niculescu-Buzău (pînă acum consilier de legație în Ministerul de Externe român). Plenipotențiarul a făcut regelui violente reproșuri și a declarat că Germania nu poate accepta o schimbare a politiciei externe românești. Regele a replicat că trupele germane nu mai apără țara și de acum el trebuie să încece să atenuzeze dezastrul inevitabil prin intrarea în contact cu inamicii. Împotriva trupelor germane din România și împotriva cetățenilor Reichului din România, guvernul român nu va întreprinde, desigur nimic. El roagă ca Germania să aibă înțelegere pentru situația de forță, majoră în care a ajuns România. Ea a împlinit cu mari sacrificii obligația ei de aliat, însă acum ea însăși a fost abandonată de Germania.

Între timp, în apropierea forurilor militare germane au fost instalate santinele române. Acestea au fost retrase, la plingerea generalului¹ german. În timp ce acesta a rămas la Legație, generalul Gerstenberg s-a dus noap-

¹ Erich Hansen, generalul german reprezentant al Comandamentului suprem al Wehrmachtului pe lîngă comandamentul român.

tea la Ploiești. Din partea română se afirmă că generalul Gerstenberg, înainte de a părăsi orașul, și-a dat cuvintul că se va întoarce imediat și că nu va întreprinde nimic contra României. Numai în urma acestei asigurări i s-a eliberat bilet de trecere pentru părăsirea Capitalei, care era deja inchisă. Generalul Gerstenberg, cu trupele germane subordonate lui ca comandant al regiunii petroliere române, a pornit în dimineața zilei de 24 august, dinspre nord, lupta împotriva Bucureștiului și a ordonat atacuri în serie asupra orașului cu formații de bombardiere și Stukas-uri, pentru a fringe rezistența română. În timp ce operațiile pe teren n-au ajuns decit pînă la suburbii de nord ale Bucureștiului, atacurile aeriene au cauzat pagube devastatoare în oraș. Greu lovite au fost, printre altele, Palatul și clădirile vecine — Ateneul, Athénée-Palace — clădirea Legației, precum și cartierul îndepărtat în care se află Căminul germanilor din Reich și Landesgruppe². Unele străzi au ars complet. Pe strada principală nu se putea trece din cauza incendiului și a prăbușirii clădirilor. Atacurile din partea germanilor au fost atât de surprinzătoare pentru populația română, încit ea a rămas perplexă și pînă la 25 august nu a manifestat nici un fel de reacție contra noastră. Circulația în oraș era liberă. Eu însuși, în pauzele dintre atacurile aeriene, am fost mereu pe drum, pe jos sau cu automobilul, pentru a căuta germani din Reich și pentru a constata situația. După atacul german asupra Bucureștiului, forurile militare germane au fost încercuite, dezarmate și luate în captivitate. Misiunea Luftwaffe a opus rezistență și a avut mari pierderi, cauzate de aruncătoarele de mine și de mitralierele pe afet. Femeile care țineau de Legație, cu bagajele lor, au fost trimise de către români în apoi la Legație. Între timp, luptele la marginea de Nord a orașului, care de altfel era inchis ermetic de trupele române, au continuat. La 25 august au inceput arestările diferenților germani cetățeni ai Reichului, în primul rînd a conducătorilor partidului; oricine părăsea orașul era arestat, iar automobilul confiscat. Legația, în clădirile căreia își căutase apărare personalul, nu a fost deloc stinjenită de români. Numai telefoanele au fost întrerupte incepînd de la 23 August noaptea. Românii cu care am vorbit³ în aceste zile și-au exprimat regretul cu privire la schimbarea guvernului român, de la care ei nu așteptau nici o protecție împotriva rușilor. Nicăieri în oraș nu am fost jignit sau oprit în loc.

Deoarece copiii mei erau în Transilvania, ministrul plenipotențiar mi-a dat permisiunea să părăsesc Bucureștiul pe propria răspundere și să pun copiii în siguranță. La 25 august am scăpat din oraș, pe mici străzi laterale, în direcția sudică, deoarece în clipă în care am fost oprit a inceput un puternic atac cu bombe și trupele române s-au dus în adăpost. La 26 august am fost arestat la Sibiu. Mi s-a comunicat de către generalul Corpului 1 de armată român că trebuie să părăsesc imediat țara, împreună cu copiii. El a dat instrucțiuni forurilor militare să ne permită să trecem la Cluj. În timpul călătoriei am fost reținut mereu, totuși tratat cu mare politețe. Mulți ofițeri superiori mi-au spus⁴ că inimile lor sunt de partea noastră.

Șoselele românești de la trecătoarea Turnu Roșu pînă la Turda erau puternic asigurate cu cuiburi de mitralieră, artillerie antitanc și anti-aeriană. De la Turda spre nord nu se vedea nici un soldat român. Totuși,

² Secția din România a NSDAP.

³⁻⁴ Se înțelege că Klugkist înțelegea relația cu acei români care aveau o atitudine filo germană.

șoseelor le fusese desfăcut pavajul și fuseseră barate cu trunchiuri de copaci și pietre.

Klugkist

Weesenmayer

805

1944 august 30, Budapesta. Telegramă redactată de consilierul politic Werkmeister, reprezentant al Ministerului de Externe al Germaniei pe lîngă Grupul de armate „Ucraina de Sud”, transmisă prin intermediul plenipotențiarului german din Budapesta, Edmund Weesenmayer, ministrului afacerilor externe al Reichului, Joachim von Ribbentrop, despre situația pe plan militar din Transilvania.

Telegramm

Budapest, den 30. August 1944, 18,45 Uhr
Ankunft, den. 30. August 1944, 21,00 Uhr
Nr. 2449 vom 30.8.

Citissime !
Geheim

Für Herrn Reichsaussenminister

Da Berichterstattung angesichts der Verlegung Hauptquartiers Heeresgruppe Süd-Ukraine in den letzten Tagen praktisch telephonisch oder telegraphisch nicht möglich war, bin ich heute mit Chef des Stabes Heeresgruppe, der zu Generaloberst Guderian befohlen war, nach Budapest geflogen, um nachstehenden Bericht abzusetzen.

Bei meinem Eintreffen bei Heeresgruppe Süd-Ukraine war diese gerade von rumänischen Gebiet auf ostungarisches Gebiet verlegt worden, befand sich aber schon wieder in Verlegung in den Raum Klausenburg. Mit erneuter Verlegung von dort dürfte in Kürze zu rechnen sein.

I.) Wie mir Oberbefehlshaber Heeresgruppe mitteilte, befinden sich auf gesamtrumänischen Gebiet deutsche Kampftruppen nur noch im Karpathenvorland. Deutsche 8. Armee, zu der vorwiegend rumänische Einheiten gehörten, kämpft mit ihnen durch den Ausfall rumänischer Verbände isoliert stehenden Kampftruppen in den Pässen der Karpathenostfront.

Russen sind mit vorderster Panzerspitze im Vorstoss auf Ploesti und Bukarest. Dort befindliche deutsche Einheiten haben Befehl, sich nach Norden zurückzuziehen. Die für Vorstoss auf Kronstadt bereitgestellten Kräfte mussten wegen des an Ostkarpathenfront drohenden Feind-durchbruchs dorthin zum Gegenangriff abgezogen werden. Damit dürfte auch der Auftrag des Obergruppenführers Phleps, der „wie hier verlautet, dahin ging, die Volksdeutschen in Südsiebenbürgen für eine militärische Aktion in diesem Raum zu aktivieren“, vorläufig kaum durchführbar sein.

II.) Angesichts dieser Lage kann nach Ansicht Chefs Generalstabs Heeresgruppe mit einer Zurückeroberung rumänischen Gebiete durch deutsche Truppen nur gerechnet werden, wenn namhafte Verstärkungen

zugeführt werden, oder Kampfwert der ungarischen Verbände in diesem Raum kurzfristig durch Ausrüstung mit entsprechenden Waffen entscheidend gehoben wird. Zur Zeit können ungarische Verbände wegen ihrer mangelhaften Ausrüstung für Operationen nicht in Rechnung gestellt werden.

Nach Mitteilung Heeresgruppe hat sich keiner der rumänischen Generale, die ihr unterstanden, aktiv und angeschlossen, auch nicht die drei als besonders deutsch-freundlich geltenden Generale Korne, Dragalina und Dumitrescu.

Mirbach gut bekannte, aus Kronstadt geflüchtete Volkdeutsche erklärten, dass ihnen keine rumänische nahmhaft politische Persönlichkeit bekannt sei, die bisher Anschluss an uns gesucht habe.

Gerüchtweise verlautet hier, dass sich früherer Ministerpräsident Gigurtu und früherer Aussenminister Manoilescu auf ungarisches Gebiet geflüchtet hätten. Nachricht hier nicht nachprüfbar.

Da somit zur Zeit territoriale Grundlage für eine nationale¹ rumänische Regierung fehlt und ferner rumänische militärische und politische Persönlichkeiten, die Bildung solcher Regierung übernehmen könnten, bisher in unserem Machtbereich nicht bekannt geworden sind, kann vorerst mit Zustandekommen derartiger Regierung nicht gerechnet werden.

III. Für den Fall aber, dass militärische Notwendigkeiten den Einsatz ungarischer Verbände auf rumänischen Boden, das heisst in Südsiebenbürgen und im Banat erforderlich machen, dürfte Bildung einer rumänischen nationalen² Regierung erst recht auf erhebliche Schwierigkeiten stossen, da die Ungarn ihren Einsatz zweifellos dahin interpretieren werden, dass wir ihnen Südsiebenbürgen und Banat zuerkennen würden. Jedenfalls spielten ungarische Militärs, die ich sprach, mit diesem Gedanken.

IV. Die Frage bleibt offen, ob durch Hereinströmen der Bokchevitzen in rumänischen Raum und damit verbundenen Umbruch aller politischen, wirtschaftlichen und sozialen Verhältnisse in Rumänien sowie durch drohende Zerfall rumänischer Armee in Rumänien eine Stimmung erzeugt wird, die Widerstandskraft wieder aktivieren kann, aus denen heraus dann Bildung einer Widerstandsgruppe gegen Russland entstehen könnte. Es könnte dann von Nutzen sein, Horia Sima nach Altrumänien zu schaffen, damit er dort mit den im geheimen noch vorhandenen Legionären diese Entwicklung fördert, mindestens aber damit er durch Partisanentätigkeit dem Okkupator und der Königsregierung Schwierigkeiten schafft. Heeresgruppe ist der Auffassung, das Horia Sima aber zwecks Organisierung von Partisanen nach Siebenbürgen so lange nicht herein gelassen werden sollte, als noch mit der Möglichkeit deutscher militärischer Operationen in diesem Raum gerechnet werden kann.

Auf Grund geschilderter Lage sehe ich momentan keine Ansatzpunkte zur Ausführung erhaltenen Auftrags. Erbitte daher Drahtweisung, ob ich unter diesen Umständen bei Heeresgruppe verbleiben soll.

Werkmeister

Weesenmayer

Telegramă

Budapesta, 30 august 1944, ora 18,45

Sosire: 30 august 1944, ora 21,00

Nr. 2449 din 30 august

Foarte urgent
Secret

Pentru domnul ministru de externe al Reichului

Întrucit în ultimele zile trimiterea raportului nu a fost practic posibilă nici telefonic și nici telegrafic, datorită mutării Cartierului general al Grupului de armate „Ucraina de Sud”, m-am deplasat astăzi cu avionul la Budapesta — împreună cu șeful Statului major al Grupului de armate, chemat la generalul colonel Guderian — spre a depune acest raport.

La sosirea mea la Grupul de armate „Ucraina de Sud”, acesta tocmai se mutase de pe teritoriul român pe teritoriul răsăritean al Ungariei, dar se afla deja din nou pe punctul de a se muta în zona Cluj. Trebuie avut în vedere că și de acolo va trebui să se mute în scurt timp.

I. După cum mi-a comunicat comandantul superior al Grupului de armate, pe întreg teritoriul român numai la poalele Carpaților se mai găsesc trupe de luptă germane. Armata 8 germană, din care făceau parte în mod predominant unități române, luptă cu trupele ei rămase izolate în urma ieșirii din luptă a trupelor române, la trecătorile frontului din Carpații răsăriteni.

Rușii înaintează cu primele pichete mobile de cap pe bază de tancuri spre Ploiești și București. Unitățile germane care se găsesc acolo au ordin să se retragă spre nord. Forțele pregătite pentru atacul asupra Brașovului au trebuit să fie retrase pe frontul din Carpații răsăriteni, spre a putea contracara o străpungere inamică ce amenință acolo. Din această cauză și sarcina obergruppenführerului Phleps, care, „cum se spune aici, constă în a mobiliza pe membrii Grupului etnic german din Transilvania de sud pentru o acțiune militară în acest spațiu”, deoarecată nu prea apare ca realizabilă.

II. Față de această situație, după părerea șefului Statului Major al Grupului de armate, nu se poate conta pe o recucerire de către trupele germane a teritoriului român decât dacă vor fi aduse întăriri considerabile sau dacă potentialul de luptă al unităților ungare din acest spațiu va fi radical ridicat în termen scurt, prin dotarea cu arme corespunzătoare. În prezent, unitățile ungare, din cauza înarmării lor insuficiente, nu pot fi luate în considerație pentru operațiuni.

Conform comunicării Grupului de armate, nici unul dintre generalii români care ii erau subordonăți nu s-a alăturat nouă în mod activ, nici chiar cei trei generali care treceau ca deosebit de atașați față de germani — Cornea, Dragalina și Dumitrescu.

Membri ai Grupului etnic german bine cunoscuți lui Mirbach¹, fugiți din Brașov, au declarat că nu le este cunoscută nici o personalitate politică română proeminentă care să fi căutat pînă acum să ni se alăture.

Se zvonește că fostul președinte al Consiliului de Miniștri Gigurtu și fostul ministru de externe Manoilescu ar fi fugit pe teritoriul ungar. Știrea nu poate fi controlată aici.

Deoarece în prezent lipsește o bază teritorială pentru un guvern național¹ român și apoi fiindcă personalități militare și politice române care ar putea prelua *«sarcina»* formării unui astfel de guvern nu ne sint cunoscute pînă acum, nu se poate conta deocamdată pe constituirea unui asemenea guvern.

III. În cazul insă că necesități militare ar cere intrarea unităților ungare pe pămînt românesc, adică în Transilvania de sud și în Banat, mai ales atunci formarea unui guvern național² român va întîmpina considerabile dificultăți, deoarece ungurii, fără îndoială, vor interpreta angrenarea lor în luptă în sensul că noi le-am recunoaște lor Transilvania de sud și Banatul. În orice caz, militarii unguri cu care am vorbit făceau speculații în legătură cu această idee.

IV. Rămîne deschisă problema dacă prin pătrunderea bolșevicilor în spațiul român — și, legat de aceasta, răsturnarea intregii situații politice, economice și sociale în România — precum și prin descompunerea care amenință armata, se va produce în România o stare de spirit care să facă posibilă reactivarea forței de rezistență, din care ar putea lua naștere apoi un grup de rezistență împotriva Rusiei. În acest caz ar putea fi util că Horia Sima să fie trimis în Vechiul Regat, pentru că acolo, cu legionarii care mai există în taină, să promoveze această evoluție sau cel puțin să creeze dificultăți ocupantului și guvernului regal, prin activitate de partizani. Grupul de armate este de părere că Horia Sima nu trebuie să intre în Transilvania pentru organizarea de partizani, atît timp cît se mai poate conta pe posibilitatea unor operațiuni militare germane în acest spațiu.

Avind în vedere situația arătată, momentan eu nu văd nici un punct de plecare pentru indeplinirea sarcinii primite. De aceea, vă rog să-mi indicați telegrafic dacă în aceste împrejurări *«mai»* trebuie să rămîn la Grupul de armate”.

Werkmeister

Weesenmayer

806

1944 august 30, Paris. **Articol din ziarul „Le Figaro”, semnat de Vladimir d'Ormesson, referitor la poziția Italiei, Iugoslaviei, Bulgariei și României față de Germania și semnificația europeană a actului de la 23 August.**

Mercredi, 30 Août 1944

Dislocation balkanique

En septembre 1943, l'Italie capitulait et le gouvernement royal rompait avec l'Allemagne et se rangeait dans le camp des Alliés.

¹⁻² Desigur, în sensul atribuit de naziști acestui cuvînt.

Au même moment s'allumait en Yougoslavie, sous l'impulsion du maréchal Tito, une insurrection générale qui recréait un véritable état de guerre entre les Serbes, les Croates, les Slovènes et le IIIe Reich.

Il y a quelques jours, une révolution politique et militaire éclatait en Roumanie. Le roi Michel, après avoir demandé un armistice à l'U.R.S.S. et aux Anglo-Américains, acceptait les conditions de la Russie et de ses alliés, dénonçait l'alliance germano-roumaine et mobilisait toutes les forces de son pays contre l'Allemagne et la Hongrie.

La Bulgarie, enfin — encore plus étroitement contrôlée par l'Allemagne que ne l'était la Roumanie — vient à son tour de secouer le joug hitlérien. Elle a pris à l'égard de l'Allemagne une position de „neutralité active” qui ressemble singulièrement, étant donné l'état antérieur, à une position hostile. On assure que des négociations de paix sont engagées entre elle et les Anglo-Saxons. Il n'y avait jamais eu de rupture russo-bulgare.

Ainsi s'achève la dislocation du vaste système que la diplomatie — et les canons — du Reich s'étaient évertués à construire depuis la mer Tyrrhénienne jusqu'à la mer Noire. Le retournement de la Roumanie est sans doute le coup le plus dur que l'Allemagne ait reçu dans cette région d'Europe. D'abord, parce que cela la prive définitivement des dernières réserves de pétrole que les incessants bombardements avaient laissées intactes. Ensuite parce que, avec le concours de la Roumanie, l'accès de la plaine hongroise devient plus aisément aux armées russes et que de la plaine hongroise on pénètre aisément en Autriche, c'est-à-dire en Allemagne ...¹.

La Hongrie se trouve placée dans une situation à peu près désespérée. Les Roumains n'ont jamais accepté, en effet, l'amputation de la Transylvanie que l'arbitrage Ribbentrop-Ciano leur avait imposée en août 1940. Désormais, tout l'espoir des Roumains, vaincus par leur principal voisin de l'Est et obligés de souscrire définitivement à la frontière orientale de 1940, consiste à reprendre aux Hongrois les territoires que ceux-ci s'étaient appropriés.

[...]².

Wladimir d'Ormesson

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Franța, r. 142, c. 79; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, „Le Figaro”, mercredi 30 Août 1944.

Miercuri, 30 august 1944

Dezmembrarea balcanică

În septembrie 1943, Italia a capitulat și guvernul regal a rupt *(legăturile)* cu Germania, trecind în tabăra Aliaților.

În același timp, în Iugoslavia, sub îndemnul mareșalului Tito, s-a declanșat o insurecție generală care a creat din nou o adevărată stare de război între sârbi, croați, sloveni și cel de-al III-lea Reich.

Acum cîteva zile, o revoluție politică și militară a izbucnit în România. Regele Mihai, după ce a cerut Uniunii Sovietice și anglo-americanilor armistițiu, a acceptat condițiile Rusiei și ale aliaților săi, a declarat nulă alianța germano-română și a mobilizat toate forțele țării sale împotriva Germaniei și Ungariei.

Bulgaria, în fine — *«care se află»* și mai riguros sub controlul Germaniei decit România — va scutura la rîndul său jugul hitlerist. Ea a adoptat față de Germania o poziție de „neutralitate activă” care, dată fiind situația anterioară, este echivalentă intru totul unei poziții ostile. Se afirmă că au inceput negocierile de pace între aceasta și anglo-saxonii. Nu a existat niciodată cu adevărat o ruptură rusu-bulgără.

Astfel se încheie dezmembrarea vastului sistem pe care diplomația — și tunurile — Reichului s-au străduit să-l construiască de la Marea Tireniană pînă la Marea Neagră. Schimbarea intervenită în poziția României este, fără îndoială, lovitura cea mai puternică pe care a primit-o Germania în această zonă a Europei. De altfel, pentru că aceasta o privează definitiv de ultimele rezerve de petrol, pe care neîncetatele bombardamente le-au lăsat intacte. Apoi pentru că, cu concursul României, accesul armatelor ruse în Cîmpia ungără devine mai ușor și că din Cîmpia ungără se pătrude cu ușurință în Austria, adică în Germania . . .¹.

Ungaria se află într-o situație aproape desperată. Români îl acceptă niciodată amputarea în fapt a Transilvaniei pe care arbitrajul Ribbentrop-Ciano le-a impus-o în august 1940. De acum înainte toate speranțele românilor, înfrîntă de principalul lor vecin din est și obligați să accepte definitiv frontiera orientală din 1940, constau în a lua înapoi ungurilor teritoriile pe care aceștia și le-au însușit.

[. . .]²

807

1944 august 30, Cetatea Vaticanului. *Știre din ziarul „L’Osservatore romano” privind declarația secretarului de stat, Cordell Hill, că S.U.A. vor trimite la Moscova un reprezentant militar și diplomatic pentru armistițiul cu România.*

Dichiarazioni di Hull sui Balcani

Washington, 29

Il Segretario di Stato, Cordell Hull, parlando ad una conferenza stampa ha detto che gli Stati Uniti avranno a Mosca una rappresentanza militare e diplomatica per la firma delle condizioni di armistizio con Romania.

Egli ha dichiarato che il Ministero della Guerra è stato continuamente consultato tenuto al canente sui passi che hanno postato alla

¹ Punctele de suspensie aparțin autorului.

² Situația Ungariei, care „plătește scump politica sa de înseudadare celui de-al III-lea Reich”; pierderile suferite de Germania, în urma situației create în Balcani.

attuale situazione romena, per la quale le autorità sovietiche hanno preso per prime l'iniziativa. Egli ha poi aggiunto che spera di poter essere al più presto in grado di fornire particolari, non appena la situazione si sarà ben delineata.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilmne Vatican, r. 110, c. 5;

Declarațiile lui Hull despre Balcani

Washington, 29

Secretarul de stat, Cordell Hull, vorbind la o conferință de presă, a spus că Statele Unite vor trimite o misiune militară și diplomatică la Moscova, pentru semnarea condițiilor de armistițiu cu România.

El a declarat că Ministerul de Război a fost permanent consultat și informat asupra etapelor care au condus la actuala situație a României și în legătură cu care autoritățile sovietice au luat cele dintii inițiativa. El a mai adăugat că speră să fie cît mai curind în măsură să furnizeze detalii, de indată ce situația se va contura clar.

808

1944 august 31. Fragment din reportajul publicat de ziarul „România liberă” cu ocazia primirii trupelor sovietice în România.

A luat cuvîntul muncitorul Ceaușescu în numele Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist :

„În numele Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, în numele tineretului român vă salut și vă urez bun venit. Prin lupta voastră ați ajutat poporul român să dărime guvernul trădătorului Antonescu. Tineretul comunist a stat tot timpul în fruntea luptei tineretului contrarăzboiului tîlhăresc al lui Hitler și Antonescu. [...]. Tineretul român vă primește frățește și va duce lupta alături de voi pînă la nimicirea definitivă a fiarei fasciste. [...].

Trăiască lupta unită a poporului român pentru o Românie liberă și democrată !

Trăiască Comitetul Central al Partidului Comunist !

Trăiască Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist !

[...]

A vorbit apoi muncitoarea Petrescu Elena, în numele femeilor românce :

„Mă adresez femeilor românce din România care au suferit cel mai mult de pe urma războiului tîlhăresc, a războiului lui Hitler și Antonescu.

Astăzi cind armatele fasciste sunt bătute pretutindeni, femeia româncă a scăpat de jugul apăsător.

Femeile românce trebuie să susțină lupta mai departe împotriva lui Hitler și a cozilor sale de topor.

630

Femeile muncitoare trebuie să se organizeze în sindicate pentru cîştigarea drepturilor lor, pentru un trai mai bun, alături de tovarăşii lor.

Trăiască România liberă și democrată !

[...]

Trăiască lupta femeii muncitoare !

■ „România liberă”, an II, nr. 16, din 31 august 1944.

809

1944 august 31. Extrase din stenograma ședinței Consiliului de Miniștri referitoare la situația militară din România.

Domnul general C. Sănătescu, președintele Consiliului :

Ce poate să ne spună domnul general A. Aldea în ce privește situația interioară.

Domnul general A. Aldea, ministrul afacerilor interne :

În toată țara este liniște ...

Domnul general C. Sănătescu, președintele Consiliului¹ :

Domnule prim-ministru, sunt informat că astăzi sosesc în Capitală un mare comandament rus. Trebuie trimis cineva în întimpinare, de exemplu, domnul general Teodorescu.

Domnul general C. Sănătescu, președintele Consiliului :

Și domnul general Dombrovski, care este primarul Capitalei.

Domnul Ion Maurer² :

Domnule președinte al Consiliului, din acest punct de vedere poate că ar fi bine, pentru normalizarea raporturilor dintre trupele sovietice și populație, să se dea acestei intrări, care este prima intrare a unui mare comandament sovietic, aici, un caracter ceva mai festiv. Ar putea fi pavoazate străzile cu drapelul românesc și drapelul sovietic, pentru ca oamenii să vadă și să simtă că intră ca prieteni aici. Și lucrul acesta să fie vizibil nu numai pentru comandament și comandant, ci și pentru soldați.

Domnul general C. Sănătescu, președintele Consiliului :

Să trimitem pe cineva și din partea guvernului.

Domnul general dr. N. Marinescu, ministrul muncii și sănătății publice :

În privința pavoazării, n-ar fi bine să punem și drapelele celorlalte state aliate ?

Domnul Ion Maurer :

Foarte bine.

¹ Probabil că în stenogramă s-a produs o eroare: nu generalul Sănătescu, ci o altă persoană ar fi săcăt intervenția notată în document.

² Reprezentant al Partidului Comunist Român.

Domnul Gr. Niculescu Buzăstî :

Mai ales că avem un comandament american.

Domnul C. Titel Petrescu, ministru de stat :

Să punem drapelele tuturor Aliașilor.

Domnul Gr. Niculescu-Buzăstî, ministrul afacerilor străine :

Propunerea este bună. Să se pună toate patru drapele.

Domnul general Gheorghe Potopeanu, ministrul economiei naționale și finanțelor :

Atunci, să dea ordin domnul ministru de interne.

Domnul Valentin Georgescu, secretar general al Ministerului Economiei Naționale :

Îmi permit să mă asociez și eu la propunerea ca să participe și un membru al guvernului.

Domnul Gr. Niculescu-Buzăstî :

Să meargă domnul ministru Titel Petrescu, care a mai fost.

Domnul general C. Sănătescu, președintele Consiliului :

Atunci merge cineva din partea guvernului, domnul general Teodorescu din partea armatei și primarul Capitalei. Va trebui să vă informați de ora la care sosesc [...].

Domnul general M. Racoviță, ministru de război :

În ceea ce privește prizonierii germani am luat măsura să-i duc la vest de Olt. O parte din ei, specialiștii, pot fi dați la căile ferate sau în alte părți [...].

Domnul general C. Sănătescu, președintele Consiliului :

În atunci, Direcția lagărelor să-i trieze pe categorii.

Domnul general M. Racoviță, ministru de război :

Lucrarea este în curs.

Domnul Gr. Niculescu-Buzăstî, ministrul afacerilor străine :

Pe Gerstemberg să nu-l punete la regim special; n-are imunitate.

Domnul general dr. N. Marinescu, ministrul muncii și al sănătății :

Să-l tratăm mai strîns.

Domnul general M. Racoviță, ministrul apărării naționale :

Se dau cifre. La Regimentul 21 infanterie au fost aduși în zilele de 28, 29 prizonieri germani: 2 generali, 186 ofițeri, 481 subofițeri, 859 trupă, 104 civili și 498³ ucraineni care erau voluntari în armata germană.

Domnul general C. Sănătescu, președintele Consiliului :

Ce facem cu ucrainenii?

Domnul general dr. N. Marinescu, ministrul muncii și al sănătății publice :

Îi dăm rușilor.

³ Este vorba de colaboraționiști ruși, ucraineni etc. înrolați în unități germane sau constituți în formațiuni militare independente.

Domnul general M. Racoviță, ministrul apărării naționale :

În ce privește trupa⁴, cel puțin o parte să fie pusă la dispoziția primăriei Capitalei ca să curețe.

Domnul general C. Sănătescu, președintele Consiliului :

Trebuie făcută o triere și trebuie scoși meseriașii, pentru că ideea care mă preocupa este să refacem comunicațiile. Dacă reușim să normalizăm căile ferate, eu cred că s-a rezolvat a doua etapă, fiindcă avem cărbuni, lemne, cereale, dar totul este cheștiune de transport. Mai este o altă cheștiune. Am dus lipsă de camioane. Prada de la nemți se inventariază?

Domnul general M. Racoviță, ministrul apărării naționale :

Se inventariază tot ce s-a luat de autoritatea militară [...].

Domnul general C. Sănătescu, președintele Consiliului :

Funcționarea fabricilor de cauciuc merge?

Domnul viceamiral Al. Gheorghiu, subsecretar de stat al înzestrării armatei :

Merge! Nu putem lăsa cauciucurile la libera vînzare, deoarece fiecare ar cumpăra cîte zece. Acolo trebuie control [...].

Domnul general D. Eftimiu, ministrul lucrărilor publice și al comunicațiilor :

Am 2 150 de locomotive bune și vagoane suficiente.

Domnul general Gh. Potopeanu, ministrul economiei naționale și al finanțelor :

Calea ferată apasă mult asupra bugetului.

Domnul general C. Sănătescu, președintele Consiliului :

Pină cînd voi da drumul la transporturi [...]. Linii noi în construcție mai sunt?

Domnul general D. Eftimiu, ministrul lucrărilor publice și al comunicațiilor :

Nu se mai fac linii noi. În afara de repararea triajelor de la Chitila, B.M.⁵ și Ploiești, care sunt absolut necesare pentru buna funcționare [...].

Domnul Gheorghe Andonie, directorul general al minelor :

Azi dimineață am plecat la Ploiești ca să văd situația rafinăriilor, potrivit ordinului domnului ministru Georgescu, care mi-a spus să mă duc acolo imediat ce Ploieștiul va fi liber. Am intrat la Astra Română și am constatat că rafinăria este în bună stare. Va fi pusă în funcțiune în 2–3 zile. Deocamdată o punem în funcțiune cu 150 de vagoane, iar după 8 sau 10 zile capacitatea ei va fi sporită pină la 450–480 vagoane produse. Cum consumul nostru intern este în jurul a 300–350 vagoane, însemnează că numai cu producția Astrei Române sintem asigurați.

La Standard m-a oprit un cavalerist român, care venea dinspre Buzău și trecea prin Ploiești. I-am spus cine sunt, a salutat și a plecat. Am intrat la Standard. Rafinăria este în situația rămasă după bombardamentul de la 18 august. Rafinăria Standard va fi pusă în funcțiune cu 120

⁴ Este vorba de prizonierii germani.

⁵ București – mărfuri.

vagoane, iar rafinăria Societatea Unirea va funcționa cu 70 de vagoane zilnic peste 15 zile.

În schimb, ieri după masă Creditul minier a fost distrus. L-au dinamitat germanii. Exploziile au fost foarte puternice⁶, la Columbia n-am putut trece mai departe [...].

Domnul general Gh. Popopeanu, ministrul economiei naționale și al finanțelor :

Trebuie luate măsuri să nu se strice rafinăriile.

Domnul Gheorghe Andonie, directorul general al minelor :

Lucrătorii de la rafinării sunt foarte înțelegători și vor să păstreze rafinăriile cu oricare risc.

În toate cele trei rafinării în care am intrat toți au spus la fel.

Domnul viceamiral Al. Gheorghiu, subsecretar de stat al înzestrării armatei :

Ce facem cu aprovizionarea cu petrol a populației?

Domnul Gheorghe Andonie, director general al minelor :

Petrolul se găsește în rafinării și putem da drumul prin liberă cădere, pe conductă. Am aranjat să aducem și de la Doicești [...].

Domnul general A. Aldea, ministrul afacerilor interne :

Domnule președinte al Consiliului, eu am două chestiuni mici. Mai întii, după informații engleze, nemții lucrează la gaze și la măști. Este posibil ca în bombardamente să întrebuințeze gaze. Nu știu dacă nu este cazul să prevenim populația să aibă măști.

Domnul Ion Maurer : În această privință ar fi bine ca guvernul să procedeze la măsuri largi de protecția populației, pentru că, în general, n-au putut cumpăra măști decit oameni oarecum înstăriți.

Domnul general C. Sănătescu, președintele Consiliului :

În orice caz, Direcția chimică să studieze măsurile preventive și să amintească populației ce trebuie să facă [...].

Domnul general A. Aldea, ministrul afacerilor interne :

A doua chestiune. În provincie sunt unele fricțiuni între autoritățile militare și civile. De exemplu, comandanți de corp de armată care nu dau voie să se facă întruniri publice, care nu dau voie prefectului să aibă armă de apărare. Aceasta o înțeleg, dar pentru întruniri publice vă rog să dați dezlegare, să spuneți dacă se pot sau nu face întruniri publice și în ce măsură.

Domnul Ion Maurer :

Dață fiind organizarea statului pe baze democratice, întrunirile publice nu pot fi decit completamente libere [...].

Domnul Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine :

Înștiințarea comandamentului se face în sensul că șeful partidului local se duce la comandament și-i spune: țin o întrunire în ziua cutare.

⁶ Au fost distruse numai cîteva instalații.

Domnul Ion Maurer :

Sint de acord. În principiu dați libertate întrunirilor publice, afară de cele ale partidelor fasciste [...].

■ Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român, fond 103, dosar nr. 521, f. 11 — 15, cf. P.E.P., p. 51—59.

810

1944 august <31>. Manifest-afiș prin care organizația București a Partidului Social-Democrat salută intrarea în Capitală a trupelor sovietice.

Muncitorimea Socialistă salută Armata Roșie !

Trupele sovietice au intrat în Capitală. Cu emoție crescindă populația acestui oraș încercat atât de grav în ultimile zile, — urmărind cu drag acțiunea eroică a unităților românești care luptă și resping metodic ultimele asalturi ale bandelor hitleriste pîrăușite încă la nordul Bucureștilor — a așteptat venirea Armatelor Roșii ca să desăvîrșească opera de totală nimicire a inamicului.

Sint — trebuie să o spunem — în rîndurile populației numeroase elemente care încă nu s-au pătruns de realitatea prieteniei româno-sovietice, în mintea cărora mai stăruie urmele propagandei odioase făcute de fostul regim : anii întregi de revîrsare a urii și a calomniei au lăsat — ici colo — anumite nedumeriri, unele ezitări. Vorbim, bineînțeles, de acele elemente a căror bună-credință a fost surprinsă, de a cărei ignoranță s-a profitat, elemente care nu s-au alăturat cu toată inima din prima clipă noilor împrejurări și care așteptau oarecum neliniștite intrarea în Capitală a Armatelor Roșii.

Acestor nedumeriți, acestor ezitanți, însuși Consiliul de Miniștri le-a dat răspunsul : Armata Roșie vine ca prietenă, vine să elibereze țara de dușmanul nazist, alături de oștirea noastră.

Deci, toată populația — fără nici o deosebire — să se pregătească pentru clipa în care primele unități ale Armatelor Roșii vor defila pe străzile Capitalei eliberate, cînd soldații invingători la Stalingrad și în altele locuri pe unde a fost înfrîntă bestia hitleristă, vor aduce cu dinșii ecoul marilor bătălii în care s-a decis soarta Europei și a țării noastre.

Să fim mindri că din istorica zi de 23 August România se află alături de Uniunea Sovietică, de Statele Unite și de Anglia. Nici o rezervă nu e îngăduită, nici o teamă nu e justificată. Cu aceeași strălucire în priviri, cu aceeași repede bătaie a inimilor cu care întreg poporul bucureștean a salutat simbătă dimineață apariția pe cerul țării a „liberatorilor” americani, azi el primește oștirea eliberatoare sovietică.

Vine armata aliată sovietică care alături de armatele engleze, americane, franceze, ale Italiei, Iugoslaviei, Greciei și Poloniei libere a pregătit înfrîngerea hitlerismului. Armata aliată sovietică vine, garantind victoria noastră și a tuturor națiunilor care au pătimit sub jugul nazisto-fascist.

Tovarăși de luptă astăzi, pentru desăvîrșirea operei de pacificare a țării, tovarăși de idealuri măne cînd în locul armelor vom fiine toți uneltele muncilor rodnice, îi primim pe ofițerii și soldații Armatei Roșii cu tradiționalul nostru :

Bine ați venit, tovarăși !

Organizația București
a Partidului Social-Democrat

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 47/1944, f. 25.

811

1944 august 31, Sibiu—Timișoara. Apelul noului șef al comunității germane din România, Hans Otto Roth, către populația de origine germană din țara noastră, îndemnînd la liniște, ordine și la loialitate față de nouă guvern român.

*Anruf an die Siebenbürgener Sachsen
und Banater Schwaben*

Deutsche Volksgenossen in Rumänien !

In einem Augenblick schwerster Heimsuchung übernehme ich die Führung des deutschen Volkes¹ in Rumänien. Über Vergangenes zu sprechen ist nicht an der Zeit. Ich überlasse es ruhig der Geschichte, darüber ihr Urteil zu fällen. Es geht in diesen schicksalhaften Tagen um das Heute und das Morgen, um Leben und Sterben. *Und wir wollen leben!* Darum fordere ich Euch auf, den Blick von dem Vergangenen abzuwenden und von heute an nur noch an die Gegenwart und die allernächste Zukunft zu denken.

Was soll geschehen !

Das erste ist Ruhe und Ordnung. Unser Volk befindet sich in diesem Augenblick in tiefster seelischer Verwirrung. Daraus muss es mit jähem Rück und männlichen Entschluss heraus ! Kein Gerücht darf uns verwirren, keine falsche Tragik wankend machen. Wir wollen leben und wir werden leben. Darum rufe ich Euch auf, Hof und Werkstatt nicht zu verlassen und in ruhiger Kraft dort zu verharren, wohin uns Gottes Wille gestellt hat. Wer unnötig türmt, verletzt das Erbe seiner Väter und die heilige Pflicht gegenüber seinen Kindern.

Die Träue zum Staat war vor Jahrhunderten unverrückbare Grundlage unseres völkischen Lebens. Sie ist es auch heute. Darum stellen wir uns loyal auf den Boden der neugeschaffenen Ordnung. Nach Fühlungnahme mit der Regierung General Sanatescu's kann ich euch versichern, dass die in den letzten Tagen getroffenen Massnahmen lediglich der öffentlichen Ordnung dienen und den Gesetzen des Krieges Rechnung tragen. Alle Gerüchte über beabsichtigte Gewaltmassnahmen sind Blüten einer

überreizten Phantasie. Die Behörden erfüllen ihre amtliche Pflicht mit Schonung und Takt.

Über Drängen weitester Kreise unseres Volkes und im Einvernehmen mit der Regierung unseres Landes übernehme ich mit heutigem Tage die Führung des deutschen Volkes in Rumänien.

Deutsche Volksgenossen !

In diesen Tagen tiefster Bedrängnis wollen wir keine unnötigen Worte machen, sondern männlich und stumm unsere Pflicht erfüllen. Wenn Euch Sorge und Not beschleicht, wendet Euch vertrauensvoll an mich und an die von mir bestellten Führer unserer deutschen Volksgemeinschaft. Und nun : seid einsichtig, ruhig und gefasst, seid mutig in der Not und denkt an unsere wundervolle Heimat in den Bergen Siebenbürgens und den gesegneten Ebenen des Banates und vor allem : Denkt an das Wohl und an die Zukunft unserer geliebten Kinder !

Sibiu—Timișoara

am 31. August 1944

Hans Otto Roth

Durchgegeben : Untersturmführer Michnay
i.A. Ic der Gruppe Siebenbürgen

Aufgenommen : Oberlt. Stiewe

4. 9. 1944 21.45 Uhr.

*Apel către sașii transilvăneni
și către șvabii bănățeni*

Conaționali germani din România,

Într-un moment de ceea mai grea încercare preiau conducerea poporului¹ german din România. Nu este timpul să vorbim despre ce a trecut. Las pe seama istoriei să-și dea în liniște sentința în această chestiune. În aceste zile fatale se pune problema zilei de azi și miine, a vieții sau morții. *Iar noi vrem să trăim !* De aceea, vă cer să vă întoarceți privirea de la trecut și începând de astăzi, să vă gîndiți numai la prezent și la viitorul imediat.

Ce urmează să se întîmple !

În primul rînd să fie liniste și ordine. Poporul nostru se află acum în ceea mai adincă tulburare sufletească. Din această *(situație)* trebuie să ieșim imediat și cu hotărîre bărbătească. Nici un zvon nu trebuie să ne tulbure, nici o falsă tragedie nu trebuie să ne facă să șovăim. Vrem să trăim și vom trăi. De aceea, vă chem să nu părăsiți ograda și atelierul, ci să rămîneți liniștiți acolo unde ne-a așezat voința Domnului. Cine o rupe la fugă inutil lezează moștenirea *(lăsată de)* părinții lui și datoria sfintă față de copiii lui.

¹ În limbajul timpului respectiv, cuvintul „Volk” (popor) avea și sensul de „comunitate, grup etnic german în altă țară”; de fapt, acesta este sensul în care este folosit în document.

Loialitatea față de stat a constituit de secole baza de neclintit a vieții noastre ca popor. Ea o constituie și astăzi. De aceea ne prezentăm loiali pe baza ordinii nou create. După luarea legăturii cu guvernul generalului Sănătescu, vă pot asigura că măsurile luate în ultimele zile servesc exclusiv ordinii publice și în cont de legile războiului. Toate zvonurile despre măsuri de forță care se intenționează a fi luate sunt rod al unei fantezii sureșcităte. Autoritățile își îndeplinesc datorile oficiale cu menajamente și cu tact.

La insistența celor mai largi cereuri ale poporului nostru și în înțelegere cu guvernul țării noastre preiau, începând cu ziua de azi, conducerea poporului german din România.

Conaționali germani !

În aceste zile de cea mai profundă încercare nu vrem să rostим nici un cuvînt inutil, ci să ne îndeplinim datoria bărbătește și în tăcere. Dacă vă cuprinde grija și nevoia, adresați-vă cu încredere mie și conducătorilor desemnați de mine ai comunității noastre germane. Iar acum : Fiți înțelegători, liniștiți și hotărîți, fiți curajoși în situația grea și gîndiți-vă la locul nostru natal în munții Transilvaniei și la cîmpurile binecuvîntate ale Banatului ; iar înainte de orice : Gîndiți-vă la binele și la viitorul copiilor noștri iubiți !

Sibiu — Timișoara

31 august 1944

Hans Otto Roth

Predat : Untersturmführer Michnay,
în funcție la Secția știri despre inamic a grupului Transilvania

Primit : Locotenent major Stiewe
4 septembrie 1944, ora 21,45

812

1944 august 31. Extras din raportul informativ al Prefecturii județului Dîmbovița privind starea de spirit a populației și mersul evenimentelor din luna august 1944.

Prefectura județului Dîmbovița
Cabinet
Nr. 6686/148
1944 august 31

Raport informativ
pe luna august 1944

I. Starea de spirit a populației

a) Influența evenimentelor interne și externe.

Din cauza bombardamentelor aeriene, populația a trăit într-o permanentă grijă, peste tot în timpul probabil de alarmă activitatea era simțitor redusă, sau total suspendată.

638

În cuceririle intelectuale, ca și în rindul sătenilor, de altfel, a dominat o atmosferă de neîncredere în victoria germană, lumea fiind impresionată de revărsarea potențialului american în Europa, mai ales că reaționea germană — promisă — nu se vedea în nici o parte a frontului.

Starea generală a războiului, din zi în zi mai dezastruoasă pentru germani, și în special situația Frontului de Răsărit, sectorul de sud, devenit în ultimul timp atât de grav pentru români, a transformat îngrijorările într-o adevărată panică, populația fiind îngrozită de ideia unor lupte duse pas cu pas pe teritoriul țării noastre, fără nici o perspectivă de salvare.

De aceea destinderea produsă de schimbarea regimului și încetarea ostilităților au fost bine primite de întreaga populație.

Rezistența opusă de trupele germane și bombardarea Capitalei au produs o oarecare îngrijorare, dar populația nu a pierdut niciodată încrederea că din această situație va ieși cu bine.

Prefect,
General
C. Bengliu

■ Arhivele Statului județul Dimbovița, fond Prefectura județului Dimbovița, dosar nr. 219/1944, f. 32—33.

813

1944 august 31, Lisabona. **Comunicatul oficial al guvernului român publicat de ziarul „República” prin intermediul Legației române din Lisabona în legătură cu ordinul dat armatei române de a începe lupta împotriva tuturor forțelor germane de pe teritoriul român, pentru eliberarea țării de sub ocupația germană.**

Legação da Roménia

A Legação da Roménia em Lisboa pede-nos a publicação do seguinte comunicado oficial do Governo do seu país :

„Baseando-se na proclamação de sua majestade, o novo Governo romeno informou a Legação alemã em Bucareste e o Comando do Exército alemão na Roménia, que o nosso país desejava liquidar sem incidentes as relações com a Alemanha, e que o Exército romeno, estando decidido a defender-se, não praticaria por iniciativa própria qualquer acto hostil contra a Alemanha.

„O Governo romeno declarou, ao mesmo tempo, que consentiria na retirada ordenada das tropas alemãs que quisessem de motu próprio abandonar o nosso território.

„Depois dos comandantes do Exército alemão teram assegurado, que nenhuma ação hostil seria empreendida contra as nossas tropas, as unidades germânicas atacaram e tentaram desarmar as unidades romenas. Metralharam, mesmo, a pacífica população civil das aldeias e da

capital. Na mesma ocasião, a força aérea alemã bombardeou, fortemente, a capital e outras cidades do país, destruindo objectivos não-militares, principalmente o Palácio Real, causando numerosas vítimas entre a população civil.

„Por êstes actos de agressão, que tiveram lugar simultaneamente em várias partes do país, a Alemanha colocou-se em estado de guerra com a Roménia.

„Por essa razão, o Governo ordena ao Exército romeno, que comece a luta contra todas as forças alemãs em território romeno, para a libertação do país contra a usurpação alemã.

„O Governo tem a certeza de que o Exército romeno combaterá com a firmeza provada pela nossa gloriosa história, e que a população civil colaborará com o Exército romeno”.

Lisboa, 28 de Agosto de 1944.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilm Portugalia, r. 20, c. 12; Biblioteca Națională din Lisabona, Departamentul presă națională, colecția ziarului „República”, anul 1944, luna august.

Legația României

Legația României la Lisabona ne-a transmis spre publicare următorul comunicat oficial al guvernului țării sale :

„În baza proclamației maiestății sale, nouă guvern român a informat Legația germană la București și Comandamentul armatei germane în România că țara noastră dorește să rupă fără incidente relațiile cu Germania și că armata română, fiind hotărâtă să se apere, nu va declanșa din proprie inițiativă nici un act ostil împotriva Germaniei.

Guvernul român a declarat, totodată, că va consimți la retragerea în ordine a trupelor germane care doresc din proprie inițiativă să părăsească teritoriul nostru.

După ce comandanții trupelor germane au asigurat că nu va fi inițiată nici o acțiune ostilă împotriva trupelor noastre, unitățile germane au atacat și au încercat să dezarmeze unitățile românești. Au mitraliat chiar populația civilă pașnică din sate și din Capitală. În același timp, forța aeriană germană a bombardat puternic Capitala și alte orașe din țară, distrugând obiective nemilitare, în principal palatul regal, făcind numeroase victime în rîndul populației civile.

Prin aceste acte de agresiune, care au avut loc simultan în diverse părți ale țării, Germania s-a situat în stare de război cu România.

Din acest motiv, guvernul român ordonă armatei române să înceapă lupta împotriva tuturor forțelor germane pe teritoriul român, pentru eliberarea țării de sub ocupația germană.

Guvernul are convingerea că armata română va lupta cu toată viteză dovedită de glorioasa noastră istorie și că populația civilă va colabora cu armata română”.

Lisabona, 28 august 1944.

1944 august 31, Lisabona. **Știre din ziarul „República”** relatînd luptele purtate de trupele românilor împotriva germanilor în imprejurimile orașului București. Se menționează că inamicul a fost alungat din numeroase puncte de rezistență și că români au luat peste 1 200 prizonieri și mari cantități de material blindat și motorizate.

Os romenos continuam a combater os alemães

Estambul, 31 — Os jornais desta cidade receberam o informaçao de que as tropas romenas continuam a lutar com o maior vigor contra os alemães nas proximidades de Bucareste e que nas ultimas horas desalojaram o inimigo de numerosos pontos de resistência. Os romenos fizeram mais de 1 200 prisioneiros alemães e apreenderam muito material blindado e motorizado.

As fôrças aéreas aliadas continuam a atacar com a maior violência os aeródromos alemães na Roménia, sobre o quais despejam muitos milhares de bombas altamente explosivas, que provocam devastações consideráveis nos mesmos — UU.P.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Portugalia, r. 20, c. 14; Biblioteca Națională din Lisabona, Departamentul presă națională, colecția ziarului „República”, anul 1944, luna august.

Români continuă să lupte împotriva germanilor

Istanbul, 31 — Ziarele din acest oraș au primit știrea potrivit căreia trupele române continuă să lupte cu mare viteză împotriva germanilor în imprejurimile orașului București, în ultimele ore alungind inamicul din numeroase puncte de rezistență. Români au luat peste 1 200 prizonieri germani și au capturat mari cantități de material blindat și motorizat.

Forțele aeriene aliate continuă să atace cu multă violență aerodromurile germane din România, asupra cărora aruncă mii și mii de bombe cu mare putere explozivă, care le provoacă distrugeri considerabile (U.P.).

1944 august 31, Washington. **Instrucțiuni ale secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, către ambasadorul american la Moscova, Averell Harriman, în legătură cu folosirea proiectului de armistițiu cu Bulgaria pentru întocmirea textului armistițiuului cu România.**

Washington, August 31, 1944, 9 p.m.

2095. Reurtel 3203 August 28, reDeptel 2083 August 30. The Department has not yet been informed whether the Soviet Government

is agreeable to the British suggestion that the Bulgarian terms drafted by the EAC be used as a model for the Rumanian armistice. The Department attaches great importance to Soviet views in this matter. In the event that the formulation of the Rumanian terms should take that course, however, the Department has prepared for your convenience the following working draft which may be useful if, as now appears from your 3209¹, further drafting is being conducted at Moscow. This text contains the Department's suggestions regarding suitable form and content of an armistice document designated to incorporate the April terms, those proposed Soviet additions which still seem applicable, the proposed British amendments and additions to which the Department has agreed, and clauses based on the Bulgarian draft armistice which are applicable.

Begin draft terms : The Rumanian Government (hereafter referred to as "Rumania") and the Governments of the USSR, the U.K., and the U.S.A. (hereafter referred to as "the three Allies") agree to the following articles :

1. All hostilities on the part of Rumanian armed forces against the United Nations shall cease.

2. Rumania shall sever all relations with every state at war with any of the United Nations.

3. Rumania shall engage in the common struggle against the Germans, in collaboration with the Red Army, with a view to ejecting German forces from Rumanian territory and restoring Rumania's independence and sovereignty.

4. Rumania shall disarm and intern all enemy nationals and shall place under control all enemy property.

5. A zone shall be allocated to Rumania for its seat of government. This zone will not be occupied by Allied troops, which shall, however, have the right to passage through it. The location and extent of the zone shall be determined by the three Allies.

6. The commanders of Soviet or other Allied military forces in Rumania shall have the right to move their forces and supplies freely across Rumanian territory in all directions as the military situation, in their judgement, requires.

7. Rumania shall carry out such measures of demobilization and disarmament as the three Allies may require.

8. Rumania shall release all United Nations' prisoners of war and internees.

9. Rumania shall restore all United Nations property and shall make reparation for war damage inflicted on any of the United Nations. The amount of reparations will be determined at a later date.

10. Rumania shall not dispose of any of her assets without the consent of the three Allies.

11. Rumania shall comply with Allied requirements for the use and control of transport including Danubian navigation and transport facilities.

12. Rumania shall cooperate in the apprehension and trial of persons accused of war crimes.

13. Rumania shall release, as the three Allies may specify persons detained for political reasons or as a result of discriminatory legislations. Such legislation shall be repealed.

14. Rumania shall make such contribution towards general relief and rehabilitation as may be required of her by the United Nations.

15. Rumania shall furnish such supplies as the three Allies may require for the use of their forces or missions in Rumania or for the prosecution of the war.

16. Rumania shall consent to the appointment of an Allied Control Commission.

17. Rumania may have, if it so desires, for the purpose of contact with the Soviet Union, in addition to a general officer for military questions, a political representative for political questions.

18. Rumania recognizes the Rumanian-Soviet frontier as established in 1940².

19. The three Allies do not consider that they are in any way bound by the provisions of the "Vienna Award" of August 1940, and are prepared to conduct operations jointly with Rumania against Germany and against Hungary so long as Hungary remains an ally of Germany, with a view to restoration to Rumania of Transylvania or the greater part thereof, but the definitive disposition of this territory shall be deferred to the general peace settlement.

20. Rumania shall comply with any further Allied instructions for giving effect to the armistice, shall give all facilities to such missions as the three Allies may send, and shall meet Allied requirements for the re-establishment of peace and security. *End draft terms.*

The April terms are covered by Articles 3, 6, 8, 9, 17, 18 and 19. The proposed Soviet additions listed in your 3159 August 26 are included in Articles 5 and 9, except for the points envisaging a 15-day period for German evacuation of Rumania and a "reduction" of the indemnity, which do not now appear to be applicable. The British proposals repeated to you in Department's 2073, August 29, are covered by Articles 2, 4, 6, 9, 11, 17 and 20.

Articles 1, 7, 10, 12, 13, 14, 15 and 20 are based on similar clauses in the Bulgarian draft armistice terms sent to you in the Department's 2083, August 30. As indicated in that telegram the Department prefers the wording of Article 20 in above draft text to the wording of similar clause proposed by the British. The Department believes that the general requirement that Rumania should comply with future Allied instructions should be specifically connected with the execution of the armistice.

In the event that the Moscow discussions proceed on the basis of a shorter armistice document including merely the April terms plus some or all of the specific additions proposed since August 23 by the Soviet and British Governments (reurtel 3209, August 29) you are authorized to agree to such an armistice provided it meets the Department's position as set forth in its telegrams 2043 (August 26), 2073 (August 29), and the last sentence of 2083 (August 30).

For your own confidential information with regard to article 19, the Department agreed to its provisions as a matter of urgency when the Soviet Government proposed Rumanian armistice terms last April, as

the withdrawal of Rumania from the war was considered of great importance from the military point of view. In view of Rumania's long delay in taking action, the Soviet Government may now be less anxious to make such definite territorial commitments to Rumania. You will wish to have in mind in such an eventuality the Department's preference as set forth in its 2073 of August 29.

Sent to Moscow, repeated to London.

Hull

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 1045-1051; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/8-2944. Publicat in *Foreign Relations of the United States*, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 203-205.

Washington, 31 august 1944, 9 p.m.

2095. Referitor la telegrama urgentă 3203 din 28 august, referitor la telegrama Departamentului 2083 din 30 august. Departamentul de Stat nu a fost încă informat dacă guvernul sovietic a acceptat propunerea britanică de a folosi drept model pentru armistițiul cu România proiectul condițiilor de armistițiu cu Bulgaria, întocmit de Comisia Europeană Consultativă. Departamentul acordă o mare importanță opinioilor sovietice în această problemă. În eventualitatea că formularea condițiilor românești va lua totuși acest sens, Departamentul a pregătit pentru ușurarea dv. următorul proiect de lucru care poate fi util dacă, așa cum reiese acum din telegrama dv. nr. 3209¹, la Moscova s-a întocmit alt proiect. Acest text conține propunerile Departamentului privind forma și conținutul corespunzătoare ale unui document de armistițiu menit să încorporeze condițiile din aprilie, acele adăugiri propuse de sovietici care par încă aplicabile, amendamentele și adăugirile britanice cu care Departamentul a fost de acord, precum și unele clauze bazate pe proiectul de armistițiu cu Bulgaria care sunt aplicabile.

Inceputul proiectului condițiilor : Guvernul român (în cele ce urmează vom folosi „România”) și guvernele U.R.S.S., Regatul Unit și Statele Unite (în cele ce urmează vom folosi „cei trei Aliați”) au căzut de acord asupra următoarelor articole :

1. Toate ostilitățile din partea forțelor armate române împotriva Națiunilor Unite vor inceta.

2. România va rupe toate relațiile cu orice stat aflat în război cu vreuna din țările Națiunilor Unite.

3. România se va angaja în lupta comună împotriva germanilor, în colaborare cu Armata Roșie, cu scopul de a izgăni forțele germane de pe

¹ Este vorba despre telegrama ambasadorului Harriman, datată 29 august 1944 - 4 p.m. prin care acesta informa Departamentul de Stat că ambasadorul britanic la Moscova primise de la guvernul său proiectul de armistițiu cu România. Acesta nu conținea două din cele trei cereri formulate de reprezentanții români la convorbirile de la Cairo și anume stabilirea unor zone libere pentru reședința guvernului și acordarea unei perioade de 15 zile pentru evacuarea trupelor germane din România. O a treia cerere se referea la reducerea sumei statabile pentru plata despăgubirilor de război.

teritoriul românesc și de a reinstaura independența și suveranitatea României.

4. România va dezarma și interne pe toți cetățenii de naționalitatea inamicului și va pune sub control toate proprietățile inamice.

5. O zonă va fi afectată României pentru sediul guvernului ei. Această zonă nu va fi ocupată de trupele aliate, care vor avea totuși dreptul de treiere prin ea. Amplasarea și dimensiunile zonei vor fi stabilite de cei trei Aliați.

6. Comandanții forțelor militare sovietice și ai celorlalți Aliați din România vor avea dreptul să transporte forțele și mijloacele de aprovizionare în mod liber pe teritoriul românesc în toate direcțiile, așa cum o va cere, după aprecierea lor, situația militară.

7. România va adopta acele măsuri de demobilizare și dezarmare pe care Aliații le vor cere.

8. România va elibera toți prizonierii de război și deținuții aparținând Națiunilor Unite.

9. România va restituî toate proprietățile aparținând Națiunilor Unite și va plăti despăgubiri de război pentru daunele provocate fiecăreia din Națiunile Unite. Suma despăgubirilor va fi stabilită la o dată ulterioară.

10. România nu va dispune de nici unul din bunurile sale patrimoniale fără consimțământul celor trei Aliați.

11. România va fi de acord cu cererile Aliaților pentru controlul și folosirea transporturilor, inclusiv navigația pe Dunăre și mijloacele de transport.

12. România va coopera la arestarea și judecarea persoanelor acuzațe de crime de război.

13. România va elibera, așa cum vor stabili Aliații, persoanele deținute pentru motive politice sau ca urmare a aplicării legilor discriminatorii. Astfel de legi vor fi abrogate.

14. România va aduce acea contribuție la ajutorarea și reconstrucția generală care poate fi cerută de la ea de către Națiunile Unite.

15. România va furniza acele provizii pe care le pot cere Aliații în folosul forțelor sau misiunilor lor în România sau pentru desfășurarea războiului.

16. România va consimți la numirea unei Comisii Aliate de Control.

17. România poate avea, dacă dorește, în scopul legăturilor cu Uniunea Sovietică, pe lîngă un general pentru probleme militare și un reprezentant politic pentru probleme politice.

18. România va recunoaște frontieră româno-sovietică stabilită în 1940².

19. Cei trei Aliați consideră că nu sint în nici un fel legați de prevederile Dictatului de la Viena din august 1940 și sint gata să desfășoare operațiuni comune cu România împotriva Germaniei și Ungariei, atîta timp cît Ungaria va rămîne aliat al Germaniei cu scopul retrocedării către România

² Într-o notă datată 15 martie 1943, asistentul special al președintelui Roosevelt, Harry L. Hopkins, spunea: „Both the President and Eden agreed that Russia should have Bessarabia because it has been Russian territory during most of its history” (Președintele și Eden au fost de acord că Rusia trebuia să dețină Basarabia, întrucât că a fost teritoriu rus cca mai mare perioadă din istoria ei”). Franklin D. Roosevelt Library, Hyde Park, N.Y. *Foreign Relations of the United States*, 1943, vol. III, p. 364.

a Transilvaniei sau a celei mai mari părți din ea, dar atribuirea definitivă a acestui teritoriu va fi stabilită la reglementarea generală de pace.

20. România va fi de acord cu orice altă dispoziție a Aliaților pentru a pune în aplicare armistițiul, va pune la dispoziție toate mijloacele unor misiuni pe care cei trei Aliați le pot trimite și va satisface cerințele Aliaților pentru restabilirea păcii și securității. *Sfîrșitul proiectului condițiilor*.

Condițiile din aprilie sunt cuprinse în articolele 3, 6, 8, 9, 17, 18 și 19. Adăugirile propuse de sovietici, enumerate în telegrama dvs. 3159, din 26 august, sunt incluse în articolele 5 și 9, cu excepția punctelor prevăzind o perioadă de 15 zile pentru evacuarea germanilor din România și o „reducere” a despăgubirilor, care acum par să nu fie aplicabile. Propunerile britanice repetitive pentru dv. în *telegrama* Departamentului 2073 din august 29 sunt cuprinse în articolele 2, 4, 6, 9, 11, 17 și 20.

Articolele 1, 7, 10, 12, 13, 14, 15 și 20 sunt bazate pe clauze similare din proiectul de armistițiu cu Bulgaria, trimise dv. prin *telegrama* Departamentului 2083 din 30 august. Așa cum se arată în acea telegramă, Departamentul preferă formularea articoului 20 din proiectul de text de mai sus formulării unei clauze similare propuse de britanici. Departamentul consideră că cerința generală ca România să fie de acord cu viitoarele instrucțiuni aliate trebuie în mod definit legată de aplicarea armistițiului.

În eventualitatea că discuțiile de la Moscova se vor desfășura pe baza unui document de armistițiu mai scurt care să cuprindă pur și simplu condițiile din aprilie, plus unele sau toate adăugirile concrete propuse de la 23 August încoace de guvernele sovietic și britanic (telegramă urgentă 3209, august 29) sănătăți autorizat să fiți de acord cu un astfel de armistițiu cu condiția ca el să coincidă cu poziția Departamentului expusă în telegramele acestuia 2043 (din 26 august), 2073 (din 29 august) și cu ultima frază din 2083 (din 30 august).

Pentru informarea dv. confidențială, în legătură cu articolul 19, Departamentul a fost de acord cu stipularea lui că o chestiune de urgență atunci cînd guvernul sovietic a propus condițiile pentru un armistițiu cu România în aprilie trecut, întrucit retragerea României din război era considerată de mare importanță din punct de vedere militar. Data fiind îndelunga amînare din partea României de a trece la acțiune, guvernul sovietic poate fi acum mai puțin dornic să facă astfel de angajamente teritoriale hotărîte României. Va trebui să aveți în vedere într-o astfel de eventualitate preferința Departamentului, așa cum a fost expusă în *telegrama* sa nr. 2073 din 29 august. Trimisă la Moscova, repetată la Londra.

Hull

816

1944 august. Manifest al C.C. al P.C.R. care cheamă poporul român să sprijine cu toate forțele lupta pentru răsturnarea guvernului antonescian.

La luptă cu hotărîre pentru salvarea Patriei!

ROMÂNI !

Nemții au suferit pe Frontul de Răsărit cel mai mare dezastru militar de la începutul războiului.

646

Numai în 6 săptămâni, de la inceputul ofensivei sovietice, armatele germane și vasale au pierdut peste 600 000 de morți și prizonieri, printre care numai ca prizonieri 27 generali.

Fortificațiile din Finlanda, Bielorusia, Ucraina de vest și Țările Baltice și un enorm material de război au fost de asemenea pierdute.

Armata Roșie se luptă acum pe teritoriul Poloniei pentru Varșovia, Cracovia și Prusia orientală.

Armatele hitleriste din Țările Baltice sunt încercuite și pe cale de nimicire, iar comandantul lor, generalul Lindeman, s-a predat rușilor.

Războiul a ajuns pe teritoriul german

Pe fronturile din Franța și din Italia, armatele anglo-americană, zdrobind rezistența nemților, înaintează și se apropie tot mai mult de granițele Germaniei.

Germania a pierdut războiul naval și aerian, iar arma de teroare, „bomba zburătoare” nu poate să împiedice zdrobirea completă a hoardelor cotropitoare nemțești.

Puternice forțe aeriene aliate bombardează, zi și noapte, obiectivele militare în Germania, în țările cotropite și pe toate fronturile.

Popoarele cotropite de hoardele germane se ridică tot mai hotărît la luptă, cu arma în mână, pentru alungarea nemților și eliberarea țărilor lor, contribuind la propria lor descătușare și la înfringerea Germaniei hitleriste.

În urma infringerilor pe toate fronturile, *blocul hitlerist este cuprins de cea mai mare criză*, se destramă.

Guvernul japonez și președintele Finlandei au demisionat, Turcia se pregătește să intre în război, iar împotriva lui Hitler s-a săvîrșit un atentat.

Încercarea de suprimare a lui Hitler a fost făcută de un grup de ofițeri superiori germani, care și-au dat seama că *strategul neiscusit Hitler a adus armata și poporul german la marginea prăpastiei*. Ei consideră că *singura salvare de la catastrofă este înlăturarea lui Hitler și a regimului său*, ca să poată supraviețui resturile armatei și poporul german prin încheierea păcii.

Hitler a scăpat cu viață și a dezlănțuit o teroare bestială, scăldînd în sine mișcarea de pace.

Însă hitleriștii nu mai pot să schimbe situația. Frontul militar german se prăbușește, iar *frontul intern în Germania hitleristă a fost spart*.

Armata și poporul nu mai vor continuarea războiului, în Germania a izbucnit revolta contra lui Hitler și a regimului său. *În jurul lui Hitler totul se prăbușește*.

Patrioți ! Români !

Salvați țara și resturile armatei de la dezastru !

Salvați recolta, petrolul și alimentele de jefuitorii nemți !

Să împiedicăm, prin toate mijloacele și cu toate forțele, ridicarea grinelor și transportul alimentelor noastre în Germania.

Nu dați nici un ban, rufărie sau alimente pentru nemți și războiul lor.

Uriașe armate sovietice stau gata de a *începe ofensiva* pe frontul din Moldova. Prezența trupelor germane în țară și continuarea război-

iu lui hitlerist, cu sprijinul armatei noastre, va abate asupra noastră războiul nemicitor și atacuri aeriene tot mai masive.

Atacurile aeriene prefac în ruine regiunea petroliferă, centrele industriale, căile de comunicație, orașele și satele noastre și expun populația unui permanent pericol de moarte.

Criminalii hitleriști au împănat țara cu obiective militare. De aceea ni căieri nu sintem apărați. Singurul drum de salvare este alungarea nemților din țară și încheierea păcii.

Muncitori !

Faceți greve și demonstrații pentru PACE !

Refuzați să lucrați sub regimul hitlerist de infometare și teroare, pentru războiul nemțesc.

Sabotați și distrageți prin toate mijloacele materialul de război nemțesc.

Muncind pentru nemți, vă făuriți voi înșivă lanțurile încătușării voastre și a poporului român și prelungiți războiul banditesc al hitleriștilor.

În loc de salarii și drepturi, acum primiți bătaie, carceră, curți martiale și trimiterea pe front !

Luptați în FRONT UNIC MUNCITORESC pentru salvarea poporului român, pentru dreptul de liberă organizare sindicală și politică.

Trădătorii Antonescu au vindut fabricile și pe voi — nemților !

Împiedicați evacuarea fabricilor !

Refuzați să plecați la robie în Germania !

Intrați cu toții în FRONTUL PATRIOTIC NAȚIONAL de salvare a țării !

Înrolați-vă în grupe patriotice de partizani și luptați cu arma în mînă contra nemților !

Țărani !

Apărați recolta și păstrați-o pentru voi și poporul român !

Nici un bob de grâu nu dați nemților !

Ascundeți recolta de lăcustele hitleriste !

Alungați pe nemți din satele voastre, căci ei aduc moartea, sărăcia și rușinea în căminele voastre !

Ascundeți pe fugarii din armate, care nu vor să moară pentru nemți ! Intrați cu toții în FRONTUL PATRIOTIC NAȚIONAL !

Organizați grupe de partizani !

Atacați și luați-vă înăpoi grinele și hrana jefuită de nemți !

Soldați, subofițeri și ofițeri !

Trădătorul de țară Antonescu, legind soarta României de a Germaniei hitleriste, a adus țara și armata la dezastru !

Acum aveți datoria să luptați pentru salvarea poporului și a statului român și pentru eliberarea fraților din Ardealul de nord !

Salvați avutul și hrana poporului de jefuitorii nemți !

Întoarceți armele contra nemților și trădătorilor din slujba lor !

Armata sovietică nu vine să cotopească și să subjuge poporul român !

Ea a intrat pe teritoriul României numai din *necesități militare*, ca să zdrobească rezistența armatelor germane și să le silească să capituzeze (Declarația guvernului sovietic).

Luptând împotriva nemților, Armata Roșie *eliberează* pământul și poporul român de cotropitorii hitleriști. De aceea trebuie să primim *ca armată aliată și salvatoare* !

Alăturați-vă Armatei Roșii eliberatoare și luptați împreună cu ea pentru curățirea României de nemți, pentru pacea și libertatea României !

Popor român !

Sîntem în fața catastrofei !

Singurul drum de salvare este unirea întregului popor *fără nici un fel de deosebire* în FRONTUL PATRIOTIC NAȚIONAL *de luptă pentru salvarea țării* !

PARTIDUL COMUNIST a încheiat FRONTUL UNIC MUNCITORESC cu PARTIDUL SOCIAL-DEMOCRAT. Muncitorimea din România, unită, se află în fruntea luptei de salvare a poporului român !

Toate forțele antihitleriste democratice din România se grupează într-un singur front de luptă, condus de BLOCUL NAȚIONAL DEMOCRATIC, reprezentind azi blocul celor patru partide : PARTIDUL NAȚIONAL-LIBERAL, PARTIDUL NAȚIONAL-TĂRĂNESC, PARTIDUL COMUNIST și cel SOCIAL-DEMOCRAT, care luptă pentru :

Scăderea României din război !

Ruperea cîrdășiei cu Germania hitleristă !

Încheierea unei păci imediate cu Uniunea Sovietică, Anglia și America !

Alungarea nemților din țară !

Aderați și sprijiniți, prin toate mijloacele și cu toate forțele, lupta pentru răsturnarea guvernului trădării naționale al Antoneștilor – pentru înlocuirea lui cu un GUVERN DE SALVARE NAȚIONALĂ, format din reprezentanții tuturor forțelor combative antihitleriste !

MOARTE COTROPITORILOR GERMANI !

MOARTE TRĂDĂTORILOR DIN SLUJBA LOR !

TRĂIASCĂ LUPTA DE SALVARE A POPORULUI ROMÂN !

TRĂIASCĂ ROMÂNIA LIBERĂ, DEMOCRATICĂ ȘI INDEPENDENTĂ !

Comitetul Central al Partidului Comunist din România
August 1944

■ Arhiva Institutului de Studii Iсторice și Social Politice de pe lingă C.C. al P.C.R., cota A XXVIII-1.

1944 august. Apel al Comitetului Central al Uniunii Patrioților prin care toți cetățenii sănăti să emeră la luptă pentru libertăți democratice depline, pentru eliberarea și independența țării.

UNIUNEA PATRIOTICĂ CHEAMĂ LA LUPTĂ

Uniunea Patrioților și-a luat asupră-și, încă de la inceputul războiului lui Hitler, sarcina de a netezi drumul unirii tuturor forțelor antihitleriste și democratice din România. Organizată de muncitori, țărani și inteligențiali, fără a se ține seama de clasă socială, profesie, ideologie, religie și rasă, ea s-a adresat tuturor Românilor cinstiți, le-a infățișat, în cuvinte clare, prin viu grai și presă, trădarea guvernărilor hitleriști și catastrofa națională în care ne va tări cîrdașia murdară cu nazismul.

Uniunea Patrioților nu și-a precupteit sforțările și jertfele; a învins neîncrederea unora, necinstea altora și teroarea uzurpatorului Antonescu. Astăzi, lupta incepută de mai bine de trei ani și-a dat roadele: morții noștri căzuți în luptă patriotică, eroii noștri sekingiuți în chip mîrșav, încarcerații noștri au suferit cu rost.

Lupta noastră pentru pace, independență națională și democrație s-a transformat în luptă patriotică a întregului popor român.

Cei care n-au înțeles pînă acum, în sfîrșit s-au desmeticit.

Români,

Prietenii din Uniunea Patrioților

Hoardele lui Hitler care s-au hrănit cu pîinea noastră atita amar de ani, care ne-au ucis flăcăii noștri în războiul nenorocirii naționale din răsărit, și-au dat, încă o dată, arama pe față. I-am rugat frumos, poate prea frumos, să plece și să ne lase să hotărîm noi singuri asupra soartei noastre. Ne-au promis solemn că așa vor face, pentru că numai după cîteva ore să-și calce cuvintul și să ne convingă cu bombele, mitralierele, jafurile lor că ne-au socotit tot timpul robi și nu aliați și nu popor liber, cum vroia să ne facă să credem trădătorul Antonescu.

Români,

Ne adresăm vouă, fără deosebire de clasă socială, religie sau rasă. Ne adresăm tuturor cetățenilor români, vîrstnici și tineri, bărbați și femei și vă cerem să desăvîrșiți opera atit de curajos incepută. Întrați în Uniunea Patrioților și în formațiunile de luptă patriotică! Numai așa grăbiți distrugerea și dezarmarea nemților. Numai așa grăbiți intrarea armatei române în Ardealul robit de Hitler și Horthy. Ajutați prin toate mijloacele luptă eliberatoare a armatelor române! Dați-le ostașilor noștri, care în sfîrșit luptă azi pentru interesele poporului, tot sprijinul! Duceți-le pîine și alimente! Fiți cu tot sufletul alături de ei! Descoperiți-i pe hitleriștii nemți și români ascunși în țară, împiedicați-i să semene dezordinea prin zvonuri mincinoase și prin alte provocări! Nu-i lăsați să plece nestingeriți pentru a unelti împotriva noastră prin alte părți! Predați-i detașamentelor patrioticice și autorităților militare și civile!

Muncitori, țărani, funcționari,

Continuați în liniște și ordine munca voastră.

Cetățeni, români, luptători militari și civili,

Lupta e în toi. Cu cît vom fi mai dirji, mai curajoși, cu atât mai repede vom scăpa de nemți și de război, cu atât mai mare va fi increderea Aliaților în noi, cu atât mai sigură va fi lichidarea rămășițelor hitleriste din mintea și sufletul Românilor.

Purtați mai departe lupta voastră pentru :

O Românie independentă,

Pentru dezrobirea Ardealului,

Pentru un regim de libertăți democratice depline,

Pentru dreptul sfint al poporului de a-și hotărî liber soarta acum și în viitor.

Cetățeni,

Armatele Roșii sosesc. Datorită lor și armatelor aliate, popoarele întregii lumi sfarmă astăzi cătușele hitlerismului.

Ieșiți în întâmpinarea lor, primiți-le cu incredere, cu dragoste, așa cum se cuvine să fie primiți cei care au luptat și sîngerat și pentru eliberarea noastră.

Comitetul Central al Uniunii Patriotilor

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 47/1944, f. 21.

818

1944 august. Apel prin care studenții sunt îndemnați să întîmpine cu încredere armata sovietică.

APELUL

Studențimii Române Patriotice

Studenți !

Regimul de teroare al Antoneștilor, vînduți lui Hitler, a luat sfîrșit.

Capitala țării a fost eliberată, iar cotorpitorii nemți au fost alungați pretutindeni de către glorioasa noastră armată în colaborare cu formațiunile de luptători patrioți.

Reprezentind voința poporului, guvernul Blocului Național Democratic, din care fac parte reprezentanții partidelor : Național-Țărănesc, Național-Liber, Comunist și Social-Democrat, au făcut alianță sinceră cu Uniunea Sovietică și celelalte Națiuni Unite, pentru dezrobirea Ardealului și a țării întregi de sub tirania hitleristă și a grofilor unguri.

În urma rușinosului act de trădare al generalilor nemți, guvernul poporului român a declarat război Germaniei, tuturor bandelor hitleriste și slugoilor din solda lui Hitler.

651

Avem alături ajutorul măreței Armate Sovietice, care luptă astăzi cot la cot cu Armata Română, precum și al Marilor Națiuni Unite.

Studenti Români ! În curînd vor sosi în Capitală glorioasele Armate Roșii, care luptă pentru eliberarea țării de sub jugul nemțesc.

Studenti Români ! Primiți cu incredere Armata Roșie aliată și eliberatoare.

MOARTE COTROPITOR ILOR GERMANI !

Studentimea Română Patriotică

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 47/1941, f. 26.

819

1944 august. Apel adresat de comandamentul armatei sovietice către populația României prin care cetățenii români sănătem să-și dea cursul la zdrobirea definitivă a armatei fasciste germane.

APEL

Către populația României, eliberată de Armata Roșie de sub jugul fascist german

Români !

Urmărind pe inamicul zdrobit ce fugă în România, trupele Armatei Roșii au pășit pe pămîntul vostru. Armata Roșie îndeplinește ordinul Comandamentului său suprem, de a urmări armatele nemțești și pe cele românești aliate cu ele, **PÎNĂ LA ÎNFRÎNGEREA ȘI CAPITULAREA LOR.**

Cotropitorii hitleriști și cîrmuitorii voștri necugetați vă sperie cu venirea Armatei Roșii în România. **VOUĂ ÎNSĂ N-ARE DE CE SĂ VĂ FIE TEAMĂ.** Intrarea trupelor sovietice pe teritoriul României **ESTE PROVOCATĂ EXCLUSIV DE NECESITĂȚI DE RĂZBOI.** [...]

Armata Roșie nu-și pune ca scop de a anexa la Uniunea Sovietică vreo parte oarecare a pămîntului românesc sau de a schimba orînduirea socială existentă în România. Acest lucru l-a declarat la 2 aprilie a.c., în numele guvernului sovietic și în auzul întregii lumi, Comisarul poporului pentru Afacerile Străine V. M. Molotov. Armata Roșie n-are decit un singur tel: **DE A ÎNFRÎNGE DEFINITIV ARMATELE GERMANE ȘI DE A DISTRUGE DOMINATIA GERMANIEI HITLERISTE ÎN STATELE SUBJUGATE DE EA, PRINTRE ELE ȘI ÎN ȚARA VOASTRĂ.**

NU CA ARMATĂ CUCERITOARE, CI CA ELIBERATOARE A POPORULUI ROMAN DE SUB JUGUL FASCIST GERMAN A INTRAT ARMATA ROȘIE ÎN ROMANIA.

Autoritățile militare sovietice nu intenționează să nimicească orînduirea românească și să introducă orînduirea lor în regiunile ocupate de ele.

652

Proprietatea privată a cetătenilor NU VA FI ATINSĂ, EA SE AFLĂ SUB PAZA AUTORITĂȚILOR MILITARE SOVIETICE.

Toate organele locale ale puterii și administrației civile ce au existat pînă la venirea Armatei Roșii SÎNT MENTINUTE.

Cetăteni !

Comandamentul Armatei Roșii vă cheamă să mențineți liniștea și ordinea și să respectați cu strictețe regimul stării de război instituit de către autoritățile militare sovietice.

RĂMÎNETI LA LOCURILE VOASTRE ȘI CONTINUĂȚI-VĂ MUNCA VOASTRĂ PAȘNICĂ !

ASIGURAȚI FUNCȚIONAREA NEÎNTRERUPTĂ A ÎNTREPRINDERILOR INDUSTRIALE, COMERCIALE, COMUNALE ȘI A ALTOR ÎNTREPRINDERI ȘI INSTITUȚII !

TĂRANI ȘI TĂRANCE ! Mergeți liniștiți la munca cîmpului !

MUNCITORI ȘI MEȘTEȘUGARI ! Mergeți fără teamă la munca voastră din uzine și ateliere !

COMERCIANTI ȘI ÎNTREPRINZĂTORI ! Continuați-vă fără teamă ocupațiile !

FUNCȚIONARI ! Asigurați funcționarea normală a tuturor instituțiilor și organelor administrative !

Clerul și credincioșii pot să-și oficieze în mod nestingherit slujbele lor religioase !

ROMÂNI ! GERMANIA HITLERISTĂ A PIERDUT RĂZBOIUL. Situația armatei fasciste germane e deznădăjduită. Ea se află în ajunul zdrobirii ei complete.

DÎND CONCURS PRIN TOATE MIJLOACELE ARMATEI ROȘII VETI GRĂBI ZDROBIREA DEFINITIVĂ A ARMATEI FASCISTE GERMANE ȘI PRIN ACEASTA VETI APROPIA CEASUL ÎNCE-TĂRII RĂZBOIULUI PE PÂMÎNTUL VOSTRU.

Comandamentul Armatei Roșii

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 47/1944, f. 34.

820

1944 (sfîrșitul lunii august). **Știre transmisă de Agenția Reuter prin care se apreciază semnificația ieșirii României din războiul alături de Germania.**

Agenția Reuter

Din Londra : ora 4,30

Corespondentul agenției Reuter transmite următoarele :

„Capitularea militară a României trebuie să aibă urmări importante asupra războiului din Europa de est.

Două mari grupe de armate sovietice sunt acum libere pentru alte mișcări. Acest fapt înseamnă că 30-40 divizii sovietice sunt disponibile pentru un alt teatru de luptă.

Grupul de armată german care apără regiunea Galați, între Carpați și Marea Neagră, este acum în mijlocul unei țări acum ostilă, iar căile de comunicație cu spatele sănătățile sunt nesigure.

Drumul spre Bulgaria, Iugoslavia de est și Ungaria este deschis. De asemenea, Dunărea este nu mai puțin deschisă Armatei Roșii, iar cimpia ungără și Budapesta sunt acum direct amenințate. Un număr nespecificat de divizii sunt la dispoziția Comandamentului sovietic. Germania este lipsită de cea mai mare sursă de petrol natural".

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 213.

821

1944 (sfîrșitul lunii august). **Știre transmisă de Agenția Reuter care apre- ează că ieșirea României din război are consecințe incalculabile pentru desfășurarea ulterioară a evenimentelor.**

Agenția Reuter

Ora 5

La această oră Agenția Reuter a anunțat formația noului guvern român (N.R.).

Din Londra : ora 5,15

Randal Neale, corespondentul nostru diplomatic, serie următoarele : „Capitularea României și eliberarea Parisului marchează pagina neagră a războiului dus de Germania.

Termenii armistițiului nu sunt încă dezvăluiti, iar aspectul general al situației nu poate fi văzut clar. Depinde, de exemplu, de natura condițiilor sovietice dacă România poate fi acceptată ca aliată.

Prin ieșirea din luptă a României, Germania pierde mult mai mult decât petrolul românesc, și așa atât de redus ca producție în urma bombardamentelor aliate.

Întregul edificiu nazist din Balcani începe să se năruie, iar efectul capitulării României asupra Bulgariei și Ungariei va fi ca acela al unui soc electric de o deosebită violență. De asemenea, chiar Finlanda se va resimți.

Consecințele pentru viitorul mers al războiului sunt incalculabile."

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 245, f. 213.

822

1944 septembrie 1, Ankara. **Telegramă a ambasadorului american în Turcia, Laurence A. Steinhardt, prin care transmite secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, un mesaj al ministrului român la Ankara, Alexandru Crețeanu,**

adresat ambasadorului U.R.S.S. în Turcia, Serghei Alexandrovici Vinogradov, privind statutul trupelor române angajate în lupta împotriva Germaniei.

Ankara, September 1, 1944, 10 p.m.
Received September, 2, 11:28 p.m.

1619. The following message sent to the Department and repeated to London as No. 38 and to Moscow:

Ankara, August 29, 1944. Mr. Ambassador¹: I have the honor to request Your Excellency to be good enough to transmit to the Government of the Union of Socialist Soviet Republics the following communication from the Rumanian Government, which I received yesterday, August 28:

"1. The National Democratic Bloc, which is represented by the new Rumanian Government, had intended to send General Aldea² to Moscow to sign the armistice there. This intention had moreover been communicated in good time to the Soviet Government through the intermediary of Her Excellency Madam Kollontay³.

2. In view of the decision taken by Marshal Antonescu to send to the front all the Rumanian troops still available in the interior of the country, His Majesty the King and the heads of the National Democratic Bloc found themselves obliged to proceed immediately with the action which was not to have taken place until several days later. In consequence of this fact we have been obliged to make use, without delay, of the results obtained by the contact already existing at Cairo and we have given instructions to Messrs. Stirbey and Visoianu to sign the armistice immediately. Messrs. Barbu Stirbey and Constantin Visoianu are plenipotentiaries of the Rumanian Government⁴.

3. Beginning from August 24, 1944 at 4 o'clock in the morning, Rumania has been in a state of war with Germany.

Consequently the Rumanian Army at the front has been ordered to collaborate with the Soviet Army in the struggle against the common enemy, and the Rumanian troops have spontaneously begun action against the German Army in Rumania. To the extent to which the latter has not been disarmed and interned, it will be liquidated by the action of the Rumanian troops.

4. The Rumanian Government has taken cognizance, with satisfaction, of the declaration made by Mr. Molotov on August 25 last⁵.

The condition specified by Mr. Molotov, that the Rumanian troops should not be disarmed after they had ceased their struggle against the Soviet Army, has been realized by the fact of Rumania's entry into war against Germany.

This being the case, the Rumanian Government requests that all the Rumanian troops who have been disarmed, be rearmed and placed at its disposition for action against Germany in accordance with the promise of the Soviet Government. Likewise, the Rumanian Government understands, from the declaration made by Mr. Molotov, that henceforth Rumanian units shall no longer be disarmed but shall be associated in

the struggle against the common enemy. It is clearly understood that this action must be coordinated with the action of the Soviet Army and that it will take place *< in >* the framework of the general operations against Germany.

5. A superior officer delegated by the Rumanian Government shall leave immediately in order to enter into contact with the Soviet Military Command, for the purpose of coordinating the action against the common enemy. The Rumanian Government would like to receive, in its turn, a Soviet Military Mission. The latter may land at any time at the Popesti-Leordeni air field. This mission may, of course, arrive from any points where contact has been established between the Rumanian and the Soviet Army.

6. The Rumanian Government requests the Soviet Government to intervene vigorously at Sofia, in order that the Bulgarians may prevent the passage into Rumania of the German troops south of the Danube. According to information received by the Rumanian Government, the German units in question are concentrated at Nicopoljsistov⁶, Turtucaia and especially at Rusciuk⁷.

7. The Rumanian Government which from now on is in the *de facto* position of cobelligerent desires the *< that >* the United Nations recognize it as an ally.

8. The Rumanian Government desires and is ready to proceed without delay to an exchange of diplomatic representatives with the Soviet Government.

9. The Rumanian Government is ready to commence immediately at Moscow the discussions relative to the conditions of the application of the armistice and to sign a special agreement to this effect. These discussions should be carried on at Moscow either by the diplomatic representative of Rumania or by a special delegation.

Please accept, Mr. Ambassador, the assurances of my very high consideration.

The Rumanian Minister : (Signed) Cretzeanu".

Steinhardt

■ Arhivele Statului Bucuresti, colectia Microfilme S.U.A., r. 662, c. 467-471; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/9-144. Publicat in *Foreign Relations of the United States*, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 206-207.

Ankara, 1 septembrie 1944, 10 p.m.
Primită 2 septembrie, 11,28 p.m.

1619. Următorul mesaj trimis Departamentului și repetat la Londra sub nr. 38 și la Moscova :

Ankara, 29 august 1944.

Dominule ambasador¹ : Am onoarea să cer Excelenței Voastre să aibă amabilitatea să transmită guvernului Uniunii Republicilor Sovietice Sociale-liste următoarea comunicare din partea guvernului român, pe care am primit-o ieri, 28 august :

„1. Blocul Național Democrat, care este reprezentat de noul guvern român, intenționa să-l trimită pe generalul Aldea² la Moscova pentru a semna acolo armistițiul. Această intenție a fost, de altfel, comunicată în timp util guvernului sovietic prin intermediul Excelenței Sale doamna Kollontai³.

2. Având în vedere hotărirea luată de mareșalul Antonescu de a trimite pe front toate trupele române încă disponibile din interiorul țării, Maiestatea Sa regele și conducătorii Blocului Național Democratic s-au văzut obligați să întreprindă imediat acțiunea care nu trebuia să aibă loc decit cîteva zile mai tîrziu. Ca urmare a acestui fapt, am fost obligați să facem uz, fără întîrziere, de rezultatele contactelor, deja existente la Cairo, și-am dat instrucțiuni domnilor Știrbei și Vișoianu să semneze imediat armistițiul. Domnii Barbu Știrbei și Constantin Vișoianu sunt plenipotențiarii guvernului român⁴.

3. Începînd cu 24 august 1944, ora 4 dimineață, România se află în stare de război cu Germania.

Prin urmare, armatei române aflate pe front i s-a ordonat să colaboreze cu armata sovietică în lupta împotriva dușmanului comun și trupele române au inceput în mod spontan acțiunea împotriva armatei germane aflate în România. În măsura în care aceasta din urmă nu a fost dezarmată și internată în lagăre, ea va fi lichidată prin acțiunea trupelor române.

4. Guvernul român a luat cunoștință cu satisfacție de declarația domnului Molotov din 25 august⁵.

Condiția specificată de domnul Molotov, că trupele române nu vor fi dezarmate după ce ele vor fi început lupta împotriva armatei sovietice, a fost îndeplinită de faptul intrării României în război împotriva Germaniei.

Aceasta fiind situația, guvernul român cere ca toate trupele române care au fost dezarmate să fie reînarmate și puse la dispoziția lui pentru a acționa împotriva Germaniei în concordanță cu promisiunea guvernului sovietic. De asemenea, guvernul român înțelege din declarația domnului Molotov că de acum înainte unitățile românești nu vor mai fi dezarmate, ci vor fi alăturate în lupta împotriva dușmanului comun. Este de la sine înțeles că această acțiune trebuie coordonată cu acțiunile armatei sovietice și că ea va avea loc în cadrul operațiunilor generale împotriva Germaniei.

5. Un ofițer superior delegat de guvernul român va pleca imediat pentru a intra în contact cu Comandamentul militar sovietic, cu scopul coordonării acțiunii împotriva dușmanului comun. Guvernul român ar dori să primească, la rîndul său, o misiune militară sovietică. Aceasta din urmă poate ateriza oricînd la aeroportul de la Popești-Leordeni.

¹ Serghei Alexandrovici Vinogradov, ambasadorul Uniunii Sovietice în Turcia.

² Aurel Aldea, general de divizie, ministru de interne în guvernul constituit la 24 august 1944.

³ Alexandra Mihailovna Kollontai — ambasadorul Uniunii Sovietice în Suedia.

⁴ Cei doi negoziatori români au sosit la Moscova, venind direct de la Cairo, la 30 august 1944.

⁵ Doc. nr. 713, 1944 august 25, Moscova.

Această misiune poate, desigur, să sosească în orice punct unde a fost stabilită legătura între armata sovietică și română.

6. Guvernul român cere guvernului sovietic să intervină cu putere la Sofia pentru ca bulgarii să impiedice trecerea în România a trupelor germane de la sud de Dunăre. Potrivit informațiilor primite de guvernul român, unitățile germane în cehiune sunt concentrate la Nicopole⁶, Sistov, Turtucaia și în special la Rusciuk⁷.

7. Guvernul român, care de acum înainte se află în situația de facto de cobeligerant, dorește ca Națiunile Unite să-l recunoască drept aliat.

8. Guvernul român dorește și este gata să treacă fără întirziere la un schimb de reprezentanți diplomatici cu guvernul sovietic.

9. Guvernul român este gata să înceapă imediat la Moscova discuții referitoare la condițiile aplicării armistițiului și să semneze un acord special în acest sens. Aceste discuții vor fi purtate la Moscova fie de reprezentantul diplomatic al României, fie de o delegație specială.

Vă rog să acceptați, domnule ambasador, asigurările înaltei mele considerații.

Ministrul român : (semnat) Crețeanu”.

Steinhardt

823

1944 septembrie 1, Paris. Știre publicată în ziarul „L'Humanité” referitoare la importanța deschiderii noului front românesc în urma întoarcerii armelor împotriva Germaniei naziste și comentariile presei sovietice în legătură cu semnificația acestor evenimente.

Vendredi, 1-er Septembre 1944

Le front germano-soviétique reste le plus important

Moscou, 31 Août. — Dans un article sur la situation internationale, les Izvestia constatent que le front germano-soviétique continue à être le plus important des fronts mondiaux, tant par le nombre des troupes allemandes engagées que par l'importance des succès russes.

Après avoir décrit la genèse de la victoire soviétique dans le secteur sud, les Izvestia poursuivent :

„La situation sur le front roumain aura, cela va sans dire, ses répercussions dans le monde entier, parmi les Alliés comme chez les Etats satellites de l'Allemagne.

„En effet, les Bulgares, qui se prétendaient « symboliquement » en guerre avec les Alliés, ont essayé de se faire « symboliquement » neutres. L'U.R.S.S. n'oublie pas que les troupes « neutres » bulgares combattent

⁶ Transcriere defectuoasă a denumirii localității bulgare, Nikopol.

⁷ Actualmente Ruse.

contre l'armée yougoslave du maréchal Tito. C'est par les armes que la Bulgarie devra acheter son retour à la neutralité en aidant les Alliés et non pas en essayant de retarder la chute de son maître berlinois".

Le grand journal moscovite constate ensuite qu'en Hongrie, également, la situation militaire a exercé de profondes répercussions et qu'on peut tenir pour certain que la formation d'un nouveau gouvernement ne retardera pas d'une seconde la chute de cet Etat vassal du Reich.

Examinant la situation à l'ouest de l'Europe, les Izvestia écrivent :

„Sur le front de l'ouest, l'événement le plus important a été la libération de Paris. Le maréchal Staline a adressé ses félicitations au peuple français à cette occasion, lui souhaitant un prompt retour à son ancienne grandeur.

„Les armées alliées qui convergent de tous côtés vers le Reich se battront bientôt sur le sol allemand".

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Franța, r. 142, c. 93; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, „L'Humanité", Vendredi, 1-er Septembre 1944.

Vineri, 1 septembrie 1944

Frontul germano-sovietic rămîne cel mai important

Moscova, 31 august : Într-un articol despre situația internațională, „Izvestia" constată că frontul germano-sovietic continuă să fie cel mai important dintre fronturile mondiale, atât prin numărul trupelor germane angajate în luptă, cit și prin importanța succeselor rusești.

După ce descrie geneza victoriei sovietice în sectorul sud, „Izvestia" continuă :

„Situația pe frontul român va avea, fără doar și poate, repercușiuni în întreaga lume, atât printre Aliați, cit și la statele sateliți ai Germaniei".

„În adevăr, bulgarii, care se considerau « simbolic » în război cu Aliații, au încercat să devină « simbolic » neutri. U.R.S.S. nu uită că trupele « neutre » bulgare luptă împotriva armatei iugoslave a maréșalului Tito. Pe cale armată Bulgaria va trebui să-și ciștige întoarcerea la neutralitate, sprijinindu-i pe Aliați și nu încercind să întirzie prăbușirea stăpînului său berlinez".

Marele ziar moscovit constată apoi că și în Ungaria situația militară a avut repercușiuni serioase și că se poate afirma cu certitudine că formația unui nou guvern nu va reuși să amine nici măcar cu o clipă căderea acestui stat vasal al Reichului.

Examinind situația din vestul Europei, „Izvestia" scrie :

„Pe Frontul de Vest evenimentul cel mai important l-a constituit eliberarea Parisului. Mareșalul Stalin a adresat cu această ocazie poporului francez felicitările sale, urindu-i redobindirea cit mai grabnică a vechii sale gloriei.

Armatele aliate, care se îndreaptă din toate direcțiile spre Reich, vor lupta în curind pe pămînt german".

1944 septembrie 1, Paris. **Ştire publicată în ziarul „L'Humanité” referitoare la importanța eliberării zonei petrolifere Ploiești de sub ocupația germană și comentariile presei sovietice asupra acestui eveniment.**

Vendredi, 1-er Septembre 1944

Ploesti était la principale source de pétrole pour Hitler

Toute la région pétrolifère de Roumanie est maintenant arrachée aux Allemands. Le journaliste soviétique Nikitine commente dans ces termes l'occupation du bassin de Ploesti :

„Les gisements de pétrole de Ploesti sont les plus importants d'Europe. Leur production était entièrement exportée en Allemagne“.

Un ordre du jour du commandant du front sud-est allemand près de Constantza dit en effet :

„Nous devons à tout prix défendre Ploesti comme nous l'a ordonné le Führer, cette région constituant pour l'Allemagne la principale source de pétrole“.

Les Allemands avaient envoyé dans ce secteur de nombreux renforts : ils avaient puissamment fortifié la région. Mais l'artillerie russe, écrasant les Allemands sous un feu d'enfer, a réussi, en un temps minimum, à frayer un passage à son infanterie.

Partagées en plusieurs groupes, sans liaison entre elles, les unités allemandes ont été anéanties les unes après les autres.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Franța, r. 142, c. 93; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, « L'Humanité », Vendredi, 1-er Septembre 1944.

Vineri, 1 septembrie 1944

Ploieștiul a fost principala sursă de petrol pentru Hitler

Întreaga zonă petroliferă a României este acum smulsă (din mîinile) germanilor. Ziaristul sovietic Nikitin comentează în acești termeni ocuparea bazinului Ploiești :

„Zăcămintele de petrol de la Ploiești sunt cele mai importante din Europa. Producția lor era în întregime exportată în Germania“.

Un ordin de zi al comandantului frontului sud-est german de lîngă Constanța spune într-adevăr :

„Trebuie cu orice preț să apărăm Ploieștiul aşa cum ne-a ordonat Führerul, această zonă constituind pentru Germania principala sursă de petrol“.

Germanii au trimis în acest sector numeroase întăriri; au întărit puternic zona. Dar artleria rusă, nimicindu-i pe germani printr-un foc puternic, a reușit, în cel mai scurt timp, să croiască drum infanteriei sale.

Împărțite în mai multe grupuri, fără legătură între ele, unitățile germane au fost distruse una după alta.

1944 septembrie 1, Ankara. Telegramă a ambasadorului american în Turcia, Laurence A. Steinhardt, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, prin care transmite un mesaj al ministrului român la Ankara, Alexandru Crețeanu, adresat ambasadorului sovietic în Turcia, Serghei Alexandrovici Vinogradov, privind dezarmarea flotei românești.

Ankara, September 1, 1944, 11 p.m.
Received September 3, 6:30 p.m.

1620. The following telegram is sent to Department and repeated to London as No. <39?> and Moscow:

Ankara, August 30, 1944. To His Excellency Mr. S. Vinogradov, ambassador of Union of Soviet Socialist Republics in Turkey:

Mr. Ambassador:

I have the honor to request Your Excellency to be good enough to inform the Government of the Union of Socialist Soviet Republics that I received yesterday a telegram from my Government expressing its regret that the Rumanian fleet at the Danube Delta had been forced to capitulate as the result of an ultimatum received from a Soviet admiral.

My Government hopes that a similar occurrence will not take place in connection with the Rumanian Black Sea fleet which is at Constantza.

The Rumanian Government emphasizes as a matter of fact that it can only be a question of a local misunderstanding in view of the declaration of August 26 <25?>¹ in which His Excellency, Mr. Molotov stated that the Rumanian forces would not be disarmed in the event that they would fight by the side of the Soviet Army in order to liberate Rumania. But Rumania is in a state of war with Germany since August 24, the date on which the Rumanian Government gave the order to commence hostilities against the German troops. Moreover this has been officially proclaimed by a public declaration of the Rumanian Government under date of August 26 last².

It is thus certain that independently of the fact of the formal signature of the armistice between the two states, there exists from the present time an understanding that the Rumanian troops will not be disarmed as long as they are fighting against Germany.

The Rumanian Government has the honor to emphasize at the same time that the Rumanian Army has already by its own efforts liberated almost all Rumanian territory and that there remain only a few points of resistance which are in the process of being liquidated. The majority of the German troops are already disarmed and interned.

On the other hand, the Rumanian emissaries who were at Cairo³ have left by plane for Moscow in order to sign the armistice there.

In informing the Government of the Union of Socialist Soviet Republics of the above, the Rumanian Government has the honor to request:

(1) That the Rumanian troops at the front should no longer be disarmed and that they may unite with the Soviet troops in the struggle against

the common enemy. This request obviously includes also the fleet at Constantza.

The Rumanian Government hopes that the rearmament of the Rumanian troops who have already been disarmed can take place as soon as possible.

(2) That the movements of the Soviet troops in Rumanian territory will be effected only in the spirit of Mr. Molotov's declaration and keeping in mind the fact that the Rumanian Government has shown itself in a position to liquidate by its own forces the German troops inside Rumania.

Please accept, Mr. Ambassador, the assurances of my very high consideration.

The Rumanian Minister : (Signed) Al. Cretzeanu.

Steinhardt

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 462-164; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/9-144. Publicat în *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966*, p. 207-208.

Ankara, 1 septembrie 1944, 11 p.m.
Primită 3 septembrie, 6,30 p.m.

1620. Următoarea telegramă a fost trimisă la Departament și repetată la Londra sub nr. <39?> și la Moscova :

Ankara, 30 august 1944. Excelenței Sale domnul S. Vinogradov, ambasadorul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste în Turcia :

Domnule ambasador :

Am onoarea să cer Excelenței Voastre să aibă amabilitatea de a informa guvernul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste că ieri am primit o telegramă din partea guvernului meu în care și exprimă regretul că flota românească din Delta Dunării a fost obligată să capituzeze că urmăre a unui ultimatum primit din partea unui amiral sovietic.

Guvernul meu speră că un astfel de incident nu va mai avea loc în legătură cu flota română din Marea Neagră care se află la Constanța.

Guvernul român subliniază, în fond, că nu poate fi vorba decât de o neînțelegere de ordin local, avându-se în vedere declarația din 26 <25?> august¹ în care Excelența Sa domnul Molotov afirma că forțele române nu vor fi dezarmate în cazul în care ele vor lupta alături de armata sovietică pentru a elibera România. Dar România se află în stare de război cu Germania, începând cu 24 august, dată la care guvernul român a dat ordin să se înceapă ostilitățile împotriva trupelor germane. De altfel, acest lucru a fost făcut cunoscut în mod oficial printr-o declarație publică a guvernului român la data de 26 august².

¹ Doc. nr. 713, 1944, august 25, Moscova.

² Doc. nr. 669, 1944 August 23, București.

Este astfel sigur că independent de faptul semnării oficiale a armistițiului între cele două state, există de pe acum o înțelegere ca trupele române să nu fie dezarmate atât timp cât ele luptă împotriva Germaniei.

Guvernul român are onoarea să sublinieze, în același timp, că armata română, prin propriile sale eforturi, a eliberat aproape întreg teritoriul românesc și că au mai rămas numai cîteva puncte de rezistență care sunt în curs de a fi lichidate. Majoritatea trupelor germane este deja dezarmată și internată în lagăr.

Pe de altă parte, emisarii români care au fost la Cairo au plecat cu avionul spre Moscova pentru a semna acolo armistițiul ³.

Informind guvernul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste despre cele de mai sus, guvernul român are onoarea să ceară :

(1) Ca trupele române aflate pe front să nu mai fie dezarmate și ca ele să se poată uni cu trupele sovietice în luptă împotriva dușmanului comun. Această cerere se referă, de asemenea, și la flota de la Constanța.

Guvernul român speră ca reinarmarea trupelor române care au fost deja dezarmate să poată avea loc cît mai curind posibil.

(2) Ca mișcările trupelor sovietice pe teritoriul României să fie efectuate numai în spiritul declarației domnului Molotov și avându-se în vedere faptul că guvernul român s-a dovedit capabil să lichideze, prin propriile sale forțe, trupele germane din interiorul României.

Vă rog să acceptați, domnule ambasador, asigurările deosebitei mele considerații.

Ministrul român : (semnat) Al. Crețeanu.

Steinhardt

826

1944 septembrie 2. Chemare — publicată în ziarul „România liberă” adresată de Comitetul Central al Partidului Socialist Tânăresc tuturor categoriilor sociale pentru eliberarea țării și înfăptuirea reformelor democratice.

CHEMAREA CĂTRE ȚĂRĂ A PARTIDULUI SOCIALIST Tânăresc

Partidul Socialist Tânăresc constată cu adincă bucurie triumful desăvîrșit al ideilor și principiilor pentru care fruntașii săi au militat neîntrerupt de mai bine de șase ani începând.

Adversari neinduplaeați ai influenței hitleriste și legionare în România, ei și-au luat mai întii sarcina de a lupta fără preget contra acestei „coloane a cincea” germane în România, încă din anul 1937.

Sintem printre prea puținii care nu au avut nici o legătură cu mișcarea legionară.

³ Barbu Știrbei și Constantin Vișoianu, negoziatorii români la convorbirile de la Cairo, au sosit la Moscova la 30 august 1944.

Am acceptat fără șovăire riscurile mortale ale unor asemenea lupte. Cățiva dintre noi au fost uciși în această misiune, alții au suportat cele mai groaznice persecuții, sub regimul legionar și sub acela al mareașalului Antonescu.

Dar n-am dezarmat.

Am fost prezenți în toate acțiunile diplomatice, militare și conspirative, care s-au țesut în ultimul timp, pentru eliberarea României de sub călcăiul nemțesc.

Am militat cultural și politic în rîndurile tineretului universitar, spre a forma în mijlocul studentimii o altă atmosferă și o altă orientare ideologică.

Astăzi, izbăvirea mult așteptată a sosit.

Misiunea noastră imediată însă ne incumbă alte griji și alte sarcini.

Tara trebuie curățită de molima hitleristă, trebuie încheiate alianțe cu Națiunile Unite, Ardealul trebuie recucerit, libertatea și dreptatea socială realizată. Iată țelul de infăptuire într-un viitor ce-l credem apropiat.

Strînsi uniți în mănușchiul promițător, de generoase nădejdi, al „Grupului Patriotice Antihitlerist”, împreună cu Partidul Comunist, cu Uniunea Patriotice, cu Frontul Plugarilor și Partidul Social-Democrat vom lupta pînă la izbînda finală.

Partidul Socialist Tărănesc salută guvernul țării, emanație a armatei și a partidelor democratice, și-i va da tot sprijinul să-și realizeze opera propusă.

TĂRANI,

MUNCITORI,

CĂRTURARI,

Partidul Socialist Tărănesc vă cheamă la lupta de descătușare a țării.

Zările unui viitor mai bun ne îmbie încă de pe acum.

Armata română, purtată trei ani, fără rost, pe meleagurile străine, este astăzi pusă din nou în slujba năzuințelor firești ale poporului.

Ea luptă pentru pace și pentru dreptate.

Înainte, peste morminte, pentru România liberă, pentru poporul muncitor de la țară și orașe, pentru armata română.

**Comitetul Central
al Partidului Socialist Tărănesc**

■ • România Liberă », an II, nr. 17, din 2 septembrie 1944.

827

1944 septembrie (2). Dare de seamă întoimită de Secția 3 din Marele Stat Major referitoare la luptele duse de armata română împotriva trupelor germane.

Dare de seamă asupra operațiunilor de curățire a trupelor germane de pe teritoriu.

664

I. Situația forțelor germane de pe teritoriul nostru, la data încetării ostilităților de către armata română

La data de 23 August 1944, în afara trupelor de pe front (zona armatelor de operații și zona etapelor), forțele germane aflate în interior totalizau un efectiv de 70 832 oameni (formațiuni de instrucție, aeronautică, pionieri, trupe de pază, ateliere, formațiuni de servicii etc.), din care :

în zona Capitalei	13 414	oameni
în zona petroliferă Ploiești	29 199	"
în zona Brașov	8 968	"
în județul Vlașca	4 509	"

În afara acestor 4 regiuni din apropierea Capitalei, forțe germane mai numeroase se găseau :

în județul Dolj	3 307	oameni
în județul Sibiu	2 035	"
în județul Arad	1 809	"
în județul Teleorman	1 301	"
în județul Mehedinți	1 297	"
în județul Caraș	800	"
în diferite alte puncte din restul teritoriului țării	4 193	oameni
Efectivele germane de pe front reprezentau :		
zona armatelor de operații	381 032	"
zona etapelor	128 682	"
Total		509 714 oameni,

la care se adaugă 70 832 oameni din interior, dind un total general de : 580 546 oameni în România (pe front și în interior).

II. Intențiunile Comandamentului german

În urma hotăririi noului guvern român de a înceta ostilitățile cu U.R.S.S. și a ordinelor Marelui Stat Major date trupelor de pe Frontul de Est și celor din interior de a trece la dezarmarea trupelor germane din țară, după care să se îndrepte spre frontiera Ardealului pentru a ataca forțele germano-ungare din Ardealul de nord, comandamentul german intenționa :

să treacă la ocuparea militară a României ;

să captureze noul guvern român și să instaleze în locul lui un guvern progerman.

Pentru aducerea la îndeplinire a acestor intențiuni a dat ordin trupelor germane din România să atace și dezarmeze trupele române și să ocupe instituțiile publice.

Acțiunea a inceput în dimineața zilei de 24 august (19)44, tinzind inițial să ocupe Capitala țării și centrul regiunii petrolifere Ploiești. Pentru aceasta, în special în regiunea București, germanii au adus forțe și din alte părți, precum și aviație (asalt și bombardament).

Concomitent cu acțiunea asupra Capitalei, germanii au încercat să ocupe și o serie de centre importante din cuprinsul țării ca gări, aerodromuri, centrale telefonice și alte instituții publice.

Față de această situație, Marele Stat Major a trecut la contraacțiune, împiedicind realizarea intențiunilor germane și prin lupte, care au durat

8 zile, s-a ajuns la dezarmarea tuturor formațiunilor germane aflate pe teritoriul nostru și lichidarea tuturor rezistențelor pe care trupele germane au încercat să le opună.

III. Lupte care au avut loc între trupele române și germane în acțiunea de curățire a teritoriului

1. Regiunea Capitalei

În regiunea Capitalei au avut loc lupte, atât în interiorul orașului cit și în exterior.

a) *În interiorul orașului*, rezistențele germane tindeau la stăpinirea punctelor pe care le ocupau și de unde, în legătură cu operațiunile din exteriorul orașului, să treacă la cucerirea instituțiilor importante (ministere, poștă, telefoane etc.).

Dintre acestea, cele mai serioase rezistențe au fost la Școala superioară de război (sediul Misiunii militare germane), zona Șerban Vodă (către cimitirul Belu), cartierul Rahova (și cu ajutor venit din afară), cazările cavaleriei Cotroceni, pe Splaiul Independenței (sediul Misiunii aeronauticiei germane).

ACESTE rezistențe au fost însă lichidate în cursul zilei de 24 august și în noaptea de 24/25 august 1944.

În dimineața de 26 august 1944, Capitala a fost complet curățată de trupele germane (grupuri mici, răzlețe), ce mai rămăseseră.

b) *În exteriorul Capitalei*

Acțiunea germană, pornită din exterior spre interiorul Capitalei, având ca scop cucerirea orașului și capturarea guvernului.

Efortul german a fost făcut în zona de nord (regiunea aerodromuri- o r Pipera, Băneasa, pădurea Băneasa și satul Otopeni). Forțele din zonă au fost întărite și cu forțe aduse din regiunea Ploiești și au fost sprijinite de aviație (bombardament și asalt). Aceste forțe germane dispuneau de numeros armament automat, tunuri anticar și antiaeriene.

Atacul german a fost dezlănțuit la ora 10, în ziua de 28 august 1944, după un bombardament masiv al capitalei și a trupelor noastre.

Atacul a fost însă oprit de forțele române ale Comandamentului militar al Capitalei căruia i-a încredințat conducerea operațiunilor, constituind :

o grupare în interiorul Capitalei (general Constantin), care avea misiunea să atace de la sud la nord forțele germane din zona Băneasa ;

o grupare în afara orașului (general Rozin), cu misiunea de a ataca, dinspre vest, flancul și spatele rezistențelor germane.

Acțiunea a inceput în ziua de 25 august și a fost terminată în noaptea de 27/28 august 1944, cu capturarea a o bună parte din forțele germane și respingerea restului către nord.

În urma operațiunilor de curățire, executate în zona Capitalei s-au capturat 4 698 prizonieri, între care sunt 4 ofițeri generali, 52 ofițeri superiori, 184 ofițeri inferiori și 52 subofițeri.

2. Regiunea petrolieră (Ploiești – Tîrgoviște)

a) *Zona orașului Ploiești*

Chiar în cursul nopții de 23/24 august 1944, germanii au inceput acțiunea pentru stăpinirea regiunii petroliere, căutind să pună mină, în primul rind, pe centrul Ploiești, pe care l-au izolat de restul țării prin

interceptarea șoselelor ce converg spre acest centru și a gărilor din jurul orașului Ploiești.

Ocuparea orașului Ploiești nu a putut fi realizată de germani, datorită reacțiunii trupelor noastre (Detașamentul 18 pază) și a celor la dispoziția Corpului 5 teritorial. Toate atacurile germane, pentru ocuparea orașului, au fost respinse.

În urma lichidării rezistenței germane de la nord de București, un detașament din forțele grupării general Rozin a fost dirijat spre Ploiești, cu misiunea de a degaja comunicațiile și a curăța zona orașului Ploiești, de forțele inamice de acolo.

În seara de 30 august 1944, acest detașament, împreună cu forțele locale, lichidase toate rezistențele germane, reușind să degajeze orașul Ploiești.

Germanii mai rezistau la nord de oraș, la Valea Călugărească și Păulești. Și aceste rezistențe au fost însă înfrințate în ziua de 31 august 1944 prin lupte la care au cooperat și forțe sovietice.

b) *In restul regiunii petroliere*

În județul Prahova au avut loc lupte în zona satelor Ditești, Pleașa și Băicoiu, reușindu-se ca pînă în ziua de 28 august 1944 trupele germane să fie dezarmate.

Au fost capturați 2 000 prizonieri și mult material.

În județul Dâmbovița, prin luptele ce au avut loc în zonele Moreni, Gura Ocniței și Pleașa, precum și în zona Găești, au fost lichidate toate rezistențele germane.

S-au făcut peste 1 600 prizonieri și numeros material.

3. În restul țării

a) *Corpul 1 teritorial*

Pe teritoriul Corpului 1 teritorial, acțiunea de dezarmare a trupelor germane a decurs fără incidente, cu excepția zonei Turnu Severin, Gura Văii, Orșova, unde s-au dat lupte.

La Turnu Severin, după o scurtă luptă, în ziua de 26 august 1944, trupele germane au început rezistență, capturîndu-se de către trupele noastre 40 ofițeri, 1 300 trupă și numeros material de război.

Forțele germane din zona Gura Văii—Orșova au continuat să reziste fiind sprijinite cu foc de către navele germane de pe Dunăre, precum și după malul sărbesc. În urma acțiunii din ziua de 1 septembrie 1944, dinspre T. Severin și Orșova, forțele germane de aci au fost încercuite într-un spațiu restrîns lingă Vîrciorova. Lichidarea acestei rezistențe a fost terminată în cursul dimineții de 2 septembrie 1944.

b) *Muntenia de sud-est și zona Dunării*

În zilele de 28 și 29 august 1944, coloane germane moto în retragere de pe frontul din Moldova au reușit să se strecoare printre trupele sovietice, dirijîndu-se spre Călărași și Oltenița unde au fost dezarmate în ziua de 30 august 1944, capturîndu-se 4 000 prizonieri din care : 1 ofițer general, 45 ofițeri superiori, 85 ofițeri inferiori și 300 subofițeri, precum și mult armament și material de război.

În tot cursul acțiunii de curățire a teritoriului (24—31 august 1944), pe Dunăre s-au scurs convoaie germane de vase și nave de război navigînd în apele bulgare.

Trupele noastre au intervenit, scufundind și avariind parte din ele, iar altele au fost captureate.

Tunurile de pe aceste nave au tras în localitățile Giurgiu, Turnu Măgurele, Corabia, Calafat, Cetate, Turnu Severin etc.

De asemenea pe Dunăre, trupele germane din Bulgaria au încercat să debareze în zonele Giurgiu și Ghidici-Piscu Vechi (județul Dolj), fiind însă respinse de trupele proprii.

c) *Dobrogea*

Aceiunea de dezarmare a trupelor germane din Dobrogea s-a făcut fără incidente.

d) *Muntenia de nord și Ardealul de sud*

În afara acțiunilor de la Ploiești și Tîrgoviște, pe raza Corpului 5 teritorial au mai fost duse acțiuni de dezarmare a trupelor germane, care se retrăgeau spre nord, pe valea Prahovei și valea Buzăului, către Brașov și Teliu.

Au fost făcuți numeroși prizonieri și s-au capturat multe materiale.

În zona Brașov, în ziua de 26 august 1944, forțe germane, întărite cu alte forțe germano-maghiare, venite de pește frontieră, au încercat să ocupe postul de radio Bod. Aceiunea lor a fost zădărnicită de către trupele noastre.

La acțiunea trupelor germane din zona Brașov s-au alăturat și formațiuni armate din grupurile etnice germane și maghiare.

Pînă în seara zilei de 27 august 1944, situația la Brașov a fost complet restabilită, dezarmindu-se și capturîndu-se toate trupele germane din zonă.

e) *Corpul 6 teritorial*

În raza Corpului 6 teritorial, cu excepția unor incidente neînsemnante la Sibiu, pentru degajarea podului peste Olt, precum și în zona Deva-Simeria și încercarea germano-maghiară, zădărnicită de elementele noastre de siguranță, de a pune stăpinire pe tunelul de la Feleac, nu au fost lupte importante.

Formațiunile germane au fost dezarmate cu ușurință.

Au fost făcuți prizonieri: 16 ofițeri, 65 subofițeri și 707 trupă.

f) *Corpul 7 teritorial*

În zona Arad, forțele germane, cu întăriri aduse de pește frontieră, din Ungaria, reușiseră să ocupe în ziua de 24 august 1944 aeroportul. Continuind acțiunea în zilele de 25 și 26 august 1944 au pus stăpinire și pe localitatea Nădlac și suburbia Gai a orașului Arad.

Pînă în seara de 29 august 1944 trupele noastre au respins forțele inamice, reocupînd suburbia Gai, aeroportul și localitatea Nădlac, aruncînd pe inamic pește frontieră.

IV. *Greutăți întîmpinate*

Conducerea și executarea operațiunilor de curățire au întîmpinat greutăți din cauza:

întreruperii transmisiunilor telefonice și telegrafice cu tot teritoriul țării, în urma bombardamentelor aeriene și acțiunii trupelor terestre inamice;

interceptarea comunicațiilor ce converg spre Capitală;

insuficiența mijloacelor rapide de transport și blindate, de care se dispunea în interior, ceea ce a adus întîrzieri în desfășurarea operațiunilor;

imposibilitatea de a întrebuința în aceste acțiuni și trupe din Arma-tele 3 și 4 care, în retragerea lor spre București, au fost dezarmate, în parte, de trupele sovietice, luindu-li-se și mijloacele auto;

nu s-au putut captura sau distrunge toate convoaiele de vase germane, încărcate cu trupă și material de război, ce se retrăgeau pe Dunăre, deoarece navigau în apele bulgărești sub protecția trupelor germane de pe malul bulgăresc.

V. Rezultatul acțiunii contra trupelor germane

Cu toate greutățile intîmpinate, prin acțiunea intreprinsă de forțele române, după înacetarea ostilităților, s-a reușit ca teritoriul țării să fie curățit de trupele germane ce se găseau în interior.

S-au făcut, în total, următorii prizonieri (după datele provizorii raportate de unitățile în subordine, pînă acum): 9 generali, 652 ofițeri, 50 000 (aproximativ) trupă.

În cursul luptelor au mai fost omorîți aproximativ 5 000 germani.

Din aceste cifre rezultă că din totalul de 70 832 oameni aflați la 23 August 1944 în interior majoritatea au putut fi capturați și omorîți în lupte.

Din restul de aproximativ 15 000, numai foarte puțini au reușit să treacă frontieră; foarte mulți din aceștia, rămași răzleți prin culturi, păduri etc., continuă a se predă de bună voie autoritaților române..

Datorită înacetării ostilităților armatei române, forțele germane din România (interior și pe front) aproximativ 580 000 oameni au fost scoase din luptă cu tot armamentul lor.

Rezistența pe creștele puternice ale Carpaților și pe gîțul fortificat Focșani—Nămolăosa—Brăila, care ar fi putut dura mult timp chiar cu forțe puține de apărare, a devenit astfel imposibilă.

Breșa definitivă în frontul estic de sud se datorește astfel despărțirii României de Germania.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 1255, f. 17; *Documente privind istoria militară a poporului român, 1–3 septembrie 1944*, Editura Militară, București, 1980, p. 191–196.

828

1944 septembrie 2. Raport al Prefecturii județului Mehedinți către Inspectorul general administrativ Craiova referitor la lichidarea rezistenței germane din sectorul Gura Văii-Vîrciorova.

Prefectura județului Mehedinți
Nr. 3299
1944, septembrie 2

Telefonic

Inspectoratul General Administrativ
Circumscripția VI Craiova

În urma atacului din 1 septembrie 1944 rezistența germană dintre Vîrciorova și Gura Văii a fost complet lichidată.

689

Germanii au distrus în bună parte calea ferată și liniile telefonice. Circulația pe șosea este periculoasă, din cauza armelor automate și tunurilor inamice de pe malul sărbesc din comuna Sip.

Din cele 30 de vase inamice ce se îndreptau spre Gruia — din cauza focului nostru — 3 au fost incendiate și 2 scufundate. Restul s-au refugiat în portul Prahova.

Prefect,
Papadopol

Transmis,
dl Șitaru

■ Arhivele Statului județul Dolj, fond Inspectoratul general administrativ Craiova, dosar nr. 65/1944, f. 102.

829

1944 septembrie 2, Washington. Notă a Departamentului de Stat către șeful Statului Major al Comandamentului Suprem al armatei și marinei S.U.A., amiralul William D. Leahy, prin care îl aduce la cunoștință textul condițiilor de armistițiu cu România supus de guvernul sovietic aprobării guvernelor american și britanic.

Memorandum for Admiral Leahy

Washington, September 2, 1944

The Department of State transmits herewith for the attention of the Joint Chiefs of Staff a copy of the text, as provided by British Embassy, of the terms of surrender as formulated by the Soviet Government for presentation to the Rumanian representatives now in Moscow. This text, which has been communicated to the American and British Governments for their consideration, is designated to embody in a single document the various provisions on which the three Allied Governments have agreed in principle since the negotiations began with the Rumanians last April.

The Department, which has just now received this text, will provide you with comment as soon as its examination of the proposed terms can be completed.

⟨Annex⟩

The British Embassy to the Department of State

⟨Washington, September 2, 1944⟩

Paraphrase of a telegram sent by Moscow to the Foreign Office

Dated August 31st, 1944

My immediately preceding telegram. Following is text. *Begins.*

Agreement concerning an Armistice between the Governments of USSR, United Kingdom and United States of America and the Government of Roumania.¹

678

The Government and High Command of Roumania, recognizing the fact of Roumania's defeat in the war against USSR, United Kingdom, United States and other United Nations, fully accepted armistice terms presented by the Governments of aforementioned three Allied powers acting in the interests of all United Nations.

On basis of foreign policy the representatives of the Governments of the USSR, United Kingdom and the United States in the one hand, and representatives of Government and High Command of Roumania, on the other provided with the necessary powers, have signed the following terms, the implementation, of which will take place under control of Soviet High Command, hereinafter called „Allied (Soviet) High Command”, acting on behalf of the Allied Powers.

1. As from ...² 1944 Roumania has entirely discontinued military operations against the USSR on all theatres of war, has withdrawn from the war against the United Nations, has broken off relations with Germany and her satellites, has entered the war and will wage war on the side of the Allied Powers against Germany and her satellites, for which purpose she provides not less than twelve Infantry Divisions to be kept up to strength.

Military operations on the part of the Roumanian armed forces against Germany and her satellites will be conducted under the general leadership of Allied (Soviet) High Command.

2. The Government and High Command of Roumania will ensure to Soviet and other Allied forces facilities for free movement on Roumanian territory in any direction if required by military situation, the Roumanian Government and High Command of Roumania giving such movement every possible assistance with their own means of communications (and at their own expense) on land and on water and in the air.

3. The state frontier between the USSR and Roumania, established by Soviet-Roumanian agreement of June 28th 1940³, is restored.

4. The Government and High Command of Roumania will immediately hand over all Soviet and Allied prisoners of war in their hands, as well as interned citizens deported to Roumania, to Allied (Soviet) High Command for return of these persons to their own country.

From the moment of signing of present terms and until repatriation Roumanian Government and High Command undertake to provide at their own expense all Soviet and Allied prisoners of war, as well as deported and interned citizens with adequate food, clothing and medical advice, in accordance with sanitary requirements, as well as with means of transport for return of all these persons to their own country.

5. The Roumanian Government will immediately set free, irrespective of citizenship (grp. undec.) nationality, all persons held in prison on account of their activities in favour of United Nations or because of their sympathies with the cause of the United Nations, and will remove all restrictions imposed by discriminating legislation.

6. The Roumanian Government and High Command undertake to hand over as trophies into the hands of Allied (Soviet) High Command all war material of Germany and her satellites located on Roumanian territory, including the vessels of fleet of Germany and her satellites located in Roumanian waters.

7. The Roumanian Government and High Command undertake to hand over to the Allied (Soviet) High Command all vessels belonging to the United Nations which are located in Roumanian ports, no matter at whose disposal these vessels may be, for use of Allied (Soviet) High Command during period of abeyance in general interests of Allies, these vessels ultimately to be returned to their owners.

The Roumanian Government bears full material responsibility for any damage or destruction of aforementioned property until the moment of transfer of this property to Allied (Soviet) High Command.

8. The Roumanian Government will in case of need ensure the use on Roumanian territory of industrial and transportation enterprises, as well as means of communications, power stations, enterprises and installations of public utility, warehouses, fuel and other materials, in accordance with instructions issued time of armistice by Allied (Soviet) High Command.

9. Losses caused to Soviet Union by military operations and occupation of Roumania of Soviet territory will be indemnified by Roumania to the Soviet Union but, taking into consideration that Roumania has not merely withdrawn from the war but has declared war and in fact wages war against Germany and Hungary, the parties agree that indemnification of losses will not be made in full but only to extent of about one-fifth namely to amount of \$ 300 million payable over six years in commodities (oil products, grain, timber products, sea-going and river craft, sundry machinery, etc.).

10. Roumanian Government undertake within periods indicated by Allied (Soviet) High Command to return to Soviet Union in complete good order all valuables and materials removed from its territory during the war belonging to the state public or co-operative organizations, enterprises, institutions or individual citizens, such as factory and works equipment, locomotives, railway trucks, tractors, motor vehicles, historic monuments, museum valuable and any other property.

11. Roumanian Government undertake to restore pre-war legal rights of the Allies and their citizens to property located on Roumanian territory.

12. Roumania must make regular payments in Roumanian currency and deliver commodities (fuel, food products, etc.) required for maintenance and conduct of operations of the Allied (Soviet) Army operating on or from north Roumania against the Germans and Hungarians.

13. Roumanian Government and High Command undertake to collaborate with Allied (Soviet) High Command in apprehension of persons accused of war crimes and in their trial.

14. Printing importation and distribution in Roumania of periodical *(and)*² pictorial periodical literature, presentation of theatre performances and films, works of wireless stations, post, telegraph and telephone shall be carried out in agreement with Allied (Soviet) High Command.

15. Roumanian civil administration is restored in the whole area of Roumania separated by not less than 50 to 100 kilometers (depending on geographical conditions) from the front line, administrative bodies undertaking to carry out instructions and orders issued by Allied (Soviet)

High Command for the purpose of securing the execution of these armistice terms.

16. A record commission will be established which will undertake regulations of and control over the execution of the present terms under general directions of the Allied (Soviet) High Command.

17. The Allied Governments consider decision of Vienna Award incorrect (sic !)⁵ and agree that Transylvania (whole or greater part) should be returned to Roumania subject to reconsideration at peace settlement.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 476—479; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/9—244. Publicat in *Foreign Relations of the United States. Diplomatic Papers 1941*, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 208—212.

Nota către Amiralul Leahy

Washington, 2 septembrie 1944

Departamentul de Stat transmite anexat, spre atenția Comitetului mixt al șefilor de Stat Major, copia textului, aşa cum ne-a fost prezentată de Ambasada britanică, al condițiilor capitulării formulate de guvernul sovietic pentru a fi prezentate reprezentanților români aflați acum la Moscova. Acest text, care a fost comunicat guvernelor american și britanic pentru analiză, este menit să incorporeze într-un singur document diferențele prevederi asupra cărora au căzut de acord în principiu cele trei guverne aliate de cind au inceput negocierile cu români în aprilie trecut.

Departamentul, care tocmai a primit acest text, vă va pune la dispoziție observațiile îndată ce va putea fi încheiată examinarea condițiilor propuse.

⟨Anexă⟩

Ambasada britanică către Departamentul de Stat

⟨Washington. 2 septembrie 1944⟩

Textul unei telegrame trimise de Moscova

Foreign Office-ului, datată 31 august 1944 Telegrama mea anterioară. Textul în cele de urmăză. Începe.

Acord privind armistițiul între guvernele U.R.S.S., Regatului Unit și Statelor Unite ale Americii și guvernul României¹

Guvernul și Înaltul Comandament al României, recunoscind faptul înfringerii României în războiul împotriva U.R.S.S., Regatului Unit, Statelor Unite ale Americii și altor Națiuni Unite, a acceptat în intregime condițiile armistițiului prezentate de guvernele celor trei aliate principale menționate mai sus care reprezintă toate Națiunile Unite.

¹ Vezi doc. nr. 844 (textul Convenției de armistițiu).

Pe temeiul politicii externe reprezentanții guvernelor U.R.S.S., Regatului Unit și Statelor Unite, pe de o parte, și reprezentanții guvernului și Înaltului Comandament al României, pe de alta, investite cu autoritatea necesară, au semnat următoarele condiții, îndeplinirea cărora va avea loc sub controlul Înaltului Comandament sovietic, numit în cele ce urmează Înaltul Comandament Aliat (sovietic), acționind în numele puterilor Aliate.

1. Începînd din ... ² 1944 România a încetat total operațiunile militare împotriva U.R.S.S., pe toate teatrele de război, s-a retras din războiul împotriva Națiunilor Unite, a rupt relațiile cu Germania și sateliții acesteia, a intrat în război și va duce războiul de partea Puterilor Aliate împotriva Germaniei și a sateliților ei, scop pentru care va furniza nu mai puțin de 12 divizii de infanterie ce urmează să fie menținute în stare de luptă.

Operațiunile militare din partea forțelor armate române împotriva Germaniei și sateliților ei vor fi purtate sub comanda generală a Înaltului Comandament Aliat (sovietic).

2. Guvernul și Înaltul Comandament al României vor asigura forțelor sovietice și altor forțe aliate condiții favorabile pentru mișcare liberă pe teritoriul României în orice direcție, dacă este cerută de situația militară, guvernul român și Înaltul Comandament al României, acordind acestei mișcări orice asistență posibilă prin mijloacele lor proprii de comunicare (și pe cheltuiala lor proprie) pe pămînt, pe apă și în aer.

3. Frontiera de stat între U.R.S.S. și România fixată prin acordul sovieto-român din 28 iunie 1940 ³ se restabilește.

4. Guvernul și Înaltul Comandament al României vor preda imediat toți prizonierii de război sovietici și aliați, precum și cetățenii deținuți deportați în România Înaltului Comandament Aliat (sovietic) pentru ca aceste persoane să se întoarcă în țările lor.

Din momentul semnării prezenterelor condiții și pînă la repatriere, guvernul român și Înaltul Comandament se obligă să întrețină pe propria lor cheltuială pe toți prizonierii de război sovietici și aliați, precum și pe cetățenii deportați și deținuți, cu alimente, îmbrăcăminte și asistență medicală adecvate, în conformitate cu cerințele sanitare, precum și să pună la dispoziție mijloace de transport pentru întoarcerea tuturor acestor persoane în țările lor.

5. Guvernul român va elibera imediat, indiferent de cetățenie (grup nedescrîfat) sau naționalitate, toate persoanele deținute în închisoare pe baza activității lor în favoarea Națiunilor Unite sau pentru simpatia lor față de cauza Națiunilor Unite și va aboli toate restricțiile impuse de legislația discriminatorie.

6. Guvernul român și Înaltul Comandament se obligă să predea Înaltului Comandament Aliat (sovietic) ca trofeu întregul material de război al Germaniei și sateliților acesteia aflat pe teritoriul românesc, inclusiv vasele din flota Germaniei și a sateliților ei aflate în apele românești.

² Punctele de suspensie apar în original.

³ Textul acestui act a apărut la Moscova în ziarul „Izvestia” la 29 iunie 1940.

7. Guvernul român și Înaltul Comandament se obligă să predea Înaltului Comandament Aliat (sovietic) toate vasele aparținând Națiunilor Unite ancoreate în porturile românești, indiferent la dispoziția cui se află ele, pentru folosul Înaltului Comandament Aliat (sovietic) în timpul perioadei de incertitudine, în interesul general al Aliaților, aceste vase în final urmând să fie returnate proprietarilor lor.

Guvernul român poartă întreaga răspundere materială pentru orice pagubă sau distrugere a proprietăților mai sus menționate pînă în momentul transferului acestei proprietăți către Înaltul Comandament Aliat (sovietic).

8. Guvernul român va asigura, în caz de nevoie, folosirea pe teritoriul românesc a unor întreprinderi industriale și de transport, precum și a mijloacelor de comunicație, centralelor electrice, întreprinderilor și instalațiilor de utilitate publică, depozitelor de mărfuri, combustibilului și altor materiale, în concordanță cu instrucțiunile emise de Înaltul Comandament Aliat (sovietic) în timpul armistițiului.

9. Pierderile cauzate Uniunii Sovietice de operațiunile militare și ocuparea de către Romania a teritoriului sovietic vor fi despăgubite de România Uniunii Sovietice, dar, luind în considerare că România nu s-a retras pur și simplu din război, ei a declarat război și duce de fapt război împotriva Germaniei și Ungariei, părțile au căzut de acord ca despăgubirile pentru pagube să nu fie plătite în întregime, ci în proporție de aproximativ o cincime, și anume în sumă de 300 milioane dolari plătibili în săse ani în produse (produse petroliere, grine, cherestea, vase maritime și fluviale, diferite utilaje etc.).

10. Guvernul român se obligă ca în decursul unei perioade indicate de Înaltul Comandament Aliat (sovietic) să inapoiizeze Uniunii Sovietice în perfectă stare toate valorile și bunurile luate de pe teritoriul ei în timpul războiului, care aparțin organizațiilor de stat sau cooperatiste, întreprinderilor, instituțiilor sau cetățenilor, cum ar fi echipament uzinal, locomotive, vagoane de cale ferată, tractoare, automobile, monumente istorice, valori muzeistice și orice alte proprietăți.

11. Guvernul român se obligă să restabilească drepturile legale antebelice ale Aliaților și cetățenilor lor asupra proprietăților aflate pe teritoriul românesc.

12. România trebuie să facă plăti regulate în monedă românească și să pună la dispoziție produse (combustibil, produse alimentare etc.) necesitate de întreținerea și de ducerea operațiunilor de către armata aliată (sovietică) care acționează în sau din nordul României împotriva germanilor și ungurilor.

13. Guvernul român și Înaltul Comandament se obligă să colaboreze cu Înaltul Comandament Aliat (sovietic) în arestarea persoanelor acuzate de crime de război și în judecarea acestora.

14. Importurile de tipărituri și distribuirea în România de perioadice <?și>⁴, literatură periodică ilustrată, prezentarea de spectacole de teatru și filme, funcționarea stațiilor de radio, a poștei, telegrafului și telefonului vor fi realizate în acord cu Înaltul Comandament Aliat (sovietic).

⁴ Parantezele apar în original.

15. Administrația civilă românească este restabilită în întreaga zonă a României despărțită de nu mai puțin de 50 pînă la 100 de kilometri (în funcție de condițiile geografice) de linia frontului, organismele administrative obligindu-se să pună în aplicare instrucțiunile și ordinele emise de Înaltul Comandament Aliat (sovietic) în scopul asigurării îndeplinirii acestor condiții de armistițiu.

16. Va fi stabilită o comisie care își va asuma sarcina reglementării și controlului asupra aplicării prezentelor condiții sub conducerea generală a Înaltului Comandament Aliat (sovietic).

17. Guvernele aliate consideră hotărîrea Dietatului de la Viena incorectă (sic !)⁵ și sunt de acord ca Transilvania (în întregime sau cea mai mare parte) să fie redată României, sub rezerva reconsiderării la reglementările de pace.

830

1944 septembrie 3. Raportul generalului de armată Petre Dumitrescu către ministrul de război referitor la conversația telefonică purtată cu generalul de armată german Friessner despre ieșirea României din război la 23 August 1944.

Am onoare a confirma, în scris, cele ce v-am raportat verbal cu ocazia prezentării mele la Minister în ziua de 30 august 1944.

I. Conversația cu generalul de armată german Friessner

1. În noaptea de 23/24 August, găsindu-mă eu P.C. la Galați, am fost chemat la telefon de generalul de armată Friessner, comandantul Grupului de armate german „Ucraina de Sud”, care mi-a pus prin colonelul Ivănescu, șeful Detașamentului de legătură român pe lingă Grupul de armate, următoarele întrebări :

Prima întrebare. Este adevărată dominule general informația pe care o dețin că România a ieșit din război și s-a alăturat Națiunilor Unite ?

Eu nu cred că Mareșalul Antonescu, care chiar ieri a fost la Grupul de armate și a discutat cu noi măsurile de luat pentru a face față situației, să fi comis acest act de trădare.

Răspuns : Am ascultat la radio proclamația M.S. regelui Mihai și chemarea noului guvern, iar generalul Arhip, Subșeful Marelui Stat Major mi-a confirmat la telefon cele auzite la radio.

A doua întrebare. Dv. domnule general, care sunteți cel mai vechi general român, care ați luerat alături de noi timp de mai bine de trei ani, ce atitudine înțelegeți să luăți față de noul guvern ?

Dați ascultare ordinelor ce veți primi ?

Răspuns : Nu pot să am altă atitudine decit aceea pe care M.S. Regele și noul guvern a luat-o.

Am și luat măsuri ca prin mijloacele ce am la îndemînă să comunic trupelor ordinul pe care l-am primit verbal și care îmi va fi confirmat și în scris.

⁵ Așa în original.

Am exprimat domnului general, ca încheiere, regretul meu că am deresecă situația a luat o astă intorsătruiă încit colaborarea noastră a trebuit să înceteze.

Cu aceasta, conversația la telefon a luat sfîrșit.

(A se vedea și raportul fără număr din 27 august 1944 al colonelului Ivănescu — Șeful Detașamentului de legătură român pe lîngă Grupul de armate.)

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 38/1944—1945, f. 29—30; Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 3, dosar nr. 103, f. 248—249.

831

1944 septembrie 3, Lisabona. Comentariul ziarului „O Século” privind comunicatul Statului Major General român din 2 septembrie în legătură cu eliberarea țării de sub ocupația trupelor germane.

*A Roménia foi libertada das tropas alemãs
por violentas batalhas subindo os prisioneiros
a mais de 50 000
anúncia-se oficialmente*

Bucareste, 2. — Um comunicado especial publicado pelo Estado Maior General romeno diz :

„A Roménia foi libertada das tropas alemãs. A tarefa confiada por S.M. ao Exército romeno foi realizada em oito dias, após violentas batalhas. As forças do Exército russo cooperaram na liquidação da resistência inimiga, na zona de Valea Calugaresca e Pauleshti, nos últimos dois dias.

A rapidez com que a tarefa se levou a efeito deveu-se à profunda dedicação da força armada, para com o seu soberano e ao amor da liberdade do país e da nação. O Exército romeno acha-se pronto para novas tarefas”.

Segundo informações não definitivas o numero dos prisioneiros eleva-se a mais de 50 000, incluindo nove generais e 652 oficiais. Entre os generais alemães aprisionados encontram-se Gerstenberg, Steinel, Busch, von Lilienthal e Buchard. Os despojos são enormes, não tendo sido possível ainda estabelecer a sua lista completa (R).

O Exército romeno iniciou a reconquista do Norte da Transilvânia.

Bucareste, 2 — Na quinta-feira o Exército romeno principiou as operações de libertação do Norte de Transilvânia, tendo tomado as aldeias de Valecelo, Ilianî, Fitish e Ficfalau, e avançando numa profundidade de 10 quilómetros. — (R).

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Portugalia, r. 20, c. 17—18; Biblioteca Națională din Lisabona, Departamentul presă internă, colecția ziarului „O Século”, anul 1944, luna septembrie.

*România a fost eliberată de sub ocupația
trupelor germane, în urma unor violente lupte
numărul prizonierilor ridicându-se la peste 50 000*

București, 2 — Un comunicat special, publicat de Statul Major General român, anunță :

„România a fost eliberată de sub ocupația trupelor germane. Misiunea incredințată de M.S. armatei române a fost realizată în opt zile, în urma unor violente lupte. Forțele armate ruse au colaborat la lichidarea rezistentei inamice în zona Valea Călugărească și Păulești, în ultimele două zile.

Rapiditatea cu care a fost indeplinită misiunea s-a datorat profundului devotament al forțelor armate față de suveran și dragostei pentru libertatea țării și a națiunii. Armata română este gata pentru noi misiuni”.

Potrivit unor informații incomplete, numărul prizonierilor se ridică la peste 50 000, între care 9 generali și 652 ofițeri. Între generalii germani prizonieri se află Gerstenberg, Steinel, Busch, von Lilienthal și Buchard. Capturile sunt enorme, nefiind încă posibil să se stabilească lista lor completă. — (RR).

Armata română a început recucerirea nordului Transilvaniei

București, 2 — joi, armata română a început operațiunile de eliberare a nordului Transilvaniei, ocupînd localitățile Vilecele, Ilieni, Fizia și Mieșfalău și înaintînd pe o adîncime de 10 km. — (R).

832

1944 septembrie 4. Manifest al C.C. al P.C.R. prin care cheamă ofițerii, subofițerii și soldații să continue lupta pentru eliberarea țării de sub domnia fascistă.

MANIFESTUL PARTIDULUI COMUNIST CĂTRE ARMATĂ

Partidul Comunist a adresat armatei următorul manifest :

Ofițeri, Subofițeri și Soldați !

Români !

Lupta voastră eroică a sfârșimat în cîteva zile stăpinirea nemților și a slugilor lor din țara noastră.

Bucureștiul, Capitala noastră dragă, a fost eliberată de năpircile nemțești, de stăpinirea nesuferită a bandei lui Antonescu, datorită luptei voastre vitejești și ajutorului ce v-au dat formațiunile patriotice înarmate, eroica Armată Roșie și aviația aliată. În tot cuprinsul țării, nemții sunt

678

zdrobiți cu miile, săt luati prizonieri, mulți se predau, iar acele unități care refuză să se predea săt incercuite și nimicite.

Armata română a găsit calea adevăratei lupte, lupta patriotică a întregului popor împotriva hitleriștilor cotropitori, împotriva dușmanilor voștri, împotriva tuturor acelora care v-au trimis cu forță să muriți la Stalingrad, pe cîmpii independențe ale Volgăi și Donului și în munții Caucazului, în timp ce țara era jefuită, poporul asuprit și înjosit. Ați fost trimiși să muriți într-un război tilhăresc, război nedrept, războiul imperialismului fascist german.

De la intronarea regimului democratic, luptați într-un război drept, război de eliberare a țării de cotropitorii nemți, război victorios, avînd sprijin mareș din partea eroicei și neînvinsei Armate Roșii.

Întregul popor român încjoară cu dragoste lupta voastră plină de elan și jertfă, căci lupta voastră este lupta întregului popor pentru libertate, independență și o viață mai bună.

Dar fiara fascistă nu este încă complet nimicită. Rămășițele hoardelor nemțești și legionare, slugi ale călăilor hitleriști, uneltesc din umbră asasinate împotriva voastră, a ofițerilor și soldaților în toiu luptei voastre eroice pentru curățirea pămîntului patriei de cotropitorii germani și unguri. Aceste bestii din solda lui Hitler uneltesc crimele lor în cele mai înaltătoare momente ale luptei voastre pentru eliberarea fraților noștri din Ardealul cotropit.

De aceea lupta voastră, dragi ofițeri și soldați, trebuie să fie și mai necruțătoare alături de puternicii noștri Aliați, pînă la totala nimicire a hoardelor germano-fasciste, a cotropitorilor unguri și asasinilor legionari care au adus în țară pe nemți.

Amintiți-vă caznele și jafurile infăptuite de legionari, de aceste lepădături ale țării, asasinările de ofițeri, arderea soldaților de vii, insultele obraznice la adresa armatei noastre. Bestiile legionare sunt și astăzi un pericol mare, în slujba lui Hitler.

Ofițeri și soldați !

Prin războiul contra cotropitorilor germani și maghiari vom dobîndi pacea și fericirea poporului român.

În lupta voastră sănăți sprijiniți cu hotărire și curaj de formațiunile patriotice înarmate și de întregul popor român.

Nici o milă pentru bestiile hitleriste germane.

Nici o milă pentru slugile lor, trădătorii legionari.

Moarte cotropitorilor germani și slugilor lor ungurești care ne-au răpit Ardealul !

Trăiască viteaza Armată Română !

Trăiască Armata Roșie eliberatoare !

Trăiască România liberă, independentă și democratică !

Comitetul Central
al Partidului Comunist din România

1944 septembrie 4, Cluj. Telegramă a consilierului politic pe lîngă Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Werkmeister, adresată ministrului de externe al Reichului, privind imposibilitatea constituirii unui guvern român care să continue colaborarea cu Germania.

Telegramm
(Geh. Ch. V.)

Klausenburg, den 4. September 1944

Ankunft, den 5. September 1944

Ohne Nummer vom 3. 9. 44.

Citissime !

Für Staatssekretär.

[...] ¹. III. So wie sich Lage im rumänischen Raum augenblicklich darstellt, sehe ich keine Möglichkeit, Vorschläge für eine geeignete nationale rumänische Regierung zu machen, insbesondere nachdem wir auf Grund der Entscheidung des Reichsführers SS den Versuch machen wollen, die Volksdeutschen aus siebenbürgischem Raum herauszuführen und damit dokumentieren, dass wir diesen Raum aufgeben, und nachdem wir ferner in unserem Ultimatum den Rumänen ausdrücklich erklärt haben, wir rechneten damit, dass Süd-Siebenbürgen Kriegsgebiet werden würde. Hinzu kommt, dass sich auch diejenigen rumänischen Generäle, mit denen Obergruppenführer Phleps alte persönliche Beziehungen hatte, nicht auf unsere Seite gestellt haben, dass Horia Sima nach Wien zurückgefahren ist (anscheinend, weil auch er im Augenblick keine Chance für irgendeine Aktion sieht) dass Aktion ungarischer Truppen nach Süd-Siebenbürgen vorgesehen und dass vermutlich Heeresgruppe in diesen Tagen ihr Hauptquartier in alt-ungarischen Raum verlegen wird. In diesem letzteren Falle wäre für eine politische Beratung des Oberbefehls-habers m. E. in erster Linie der deutsche Gesandte in Budapest zuständig.

Aus allem ziehen Mirbach und ich den Schluss, dass für eine er-spriessliche und nützliche Tätigkeit unsererseits bei der Heeresgruppe Süd-Ukraine zur Zeit die Voraussetzungen fehlen.

Werkmeister

Schluss Telegramms

Strack

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 280, T 120-776, c. 370507-370508; Auswärtiges Amt, Botschafter Ritter, Rumänien.

Telegramă

(Secret, cu circuit restrins — pentru șefi)

Cluj, 4 septembrie 1944, ora 19,00

Sosire : 5 septembrie 1944, ora 22,45

Fără număr, 3 septembrie 1944

Pentru secretarul de stat

Foarte urgent

[...] III. Așa cum se prezintă situația în momentul de față în spațiul român, nu văd nici o posibilitate de a face propuneri pentru un guvern național român favorabil *(nouă)*, îndeosebi după ce noi — în baza hotăririi reichsführerului SS — încercăm să scoatem din spațiul transilvănean pe membrii Grupului etnic german, dovedind astfel că ne retragem din acest spațiu, și după ce în ultimatumul nostru am declarat expres românilor că avem în vedere că Transilvania de sud va deveni teatru de război. La aceasta se adaugă faptul că nici măcar acei generali români cu care obergruppenführerul Phleps a avut vechi relații personale nu s-au situat de partea noastră, că Horia Sima s-a întors la Viena (după cît se pare, ca urmare a faptului că în prezent nici el nu mai vede vreo sansă pentru vreo acțiune), că este previzibilă o acțiune a trupelor ungare spre Transilvania de sud și că este de presupus că în aceste zile Grupul de armate *„Ucraina de Sud”* să-și mute cartierul principal în spațiul ungar vechi. În acest ultim caz, pentru *„organizarea unei consfătuiri politice a comandanților superiori ai unităților militare ar fi competent plenipotențiarul german din Budapesta.*

Din toate acestea, Mirbach¹ și eu tragem concluzia că în momentul de față lipsesc premisele *„necesare”* pentru o activitate rodnică și utilă a noastră la Grupul de armate *„Ucraina de Sud”*.

Werkmeister

Sfîrșitul telegramei
Strack

834

1944 septembrie 4. Telegrama șefului Grupului etnic german, Andreas Schmidt, către consilierul Wagner din Ministerul de Externe al Reichului, privind situația din Transilvania; acțiuni ale comuniștilor români; refuzul militarii români de a primi parlamentari din partea Wehrmachtului.

Telefonisch durchgegeben vom
VLR Wagner (Frl. Hermsen) 5. 9.
Mj.

Telegramm von Andreas Schmidt, 4. 9.

Nr. 2 vom 4. 9.

Für VLR Wagner

Russen abwerfen Waffen für rumänische Kommunisten, welche Ortschaften Tag und Nacht bewachen, damit Deutsche und deutsch-

¹ Relatează dificultățile de a stabili legătura telefonică de la Cartierul principal al Grupului de armate *„Ucraina de Sud”* cu Ministerul de Externe din Berlin.

² Mirbach și Werkmeister fuseseră trimiși de Ministerul de Externe al Reichului la Grupul de armate *„Ucraina de Sud”* în calitate de consilieri politici, pentru asigurarea legăturii militaro-politice în absența plenipotențiarilor Killinger și Clodius.

freundliche Rumänen nicht flüchten können. Einmarsch ungarischer Truppen nach Süd-Siebenbürgen wird nationale und reaktionäre¹ Rumänen politisch unvorbereitet finden.

Vorschlag : Sofortige Aufstellung rumänischer Kampfgruppe mit Bezeichnung „Pro Zelea Codreanu“ und sofortige Proklamation bei Einmarsch durch Rundfunk und Flugblätter, gezeichnet Horia Sima.

Parlamentär Heeresgruppe Süd-Ukraine (1 General und 2 Offiziere) konnte zwecks Besprechung einer Evakuierung Volksdeutscher nicht nach Süd-Siebenbürgen, da sie bei jedem Versuch durch rumänische Soldaten beschossen wurden. Nächster Versuch heute früh im Gegend Schässburg wiederholt.

Kommunistische und rumänische Presse verbreitet hier Gerücht, wonach sich Deutscher Gesandter von Killinger erschossen haben soll.

Bitte obige Meldung auch Reichsführer vorzulegen.

Andreas Schmidt

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. r. 280, T 120-776, c. 370505; Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia. Auswärtiges Amt, Botschafter Ritter, Rumänien.

Transmis telefonic de consilierul de
legație Wagner (Domnișoara Hermesen), 5 septembrie
Telegramă de la Andreas Schmidt, din 4 septembrie
Nr. 2, din 4 septembrie.

Pentru consilierul de legație Wagner

Bușii aruncă arme pentru comuniștii români, care supraveghează zi și noapte localitățile, pentru ca germanii și români filo germani să nu poată fugi. Marșul trupelor ungare spre Transilvania de sud va găsi pe români naționaliști și reaționari¹ nepregătiți din punct de vedere politic.

Propunere : Imediata punere pe picioare a unui grup de luptă român cu denumirea „Pro Zelea Codreanu“ și o proclamație, imediat după începerea marșului (trupelor ungare), prin radio și prin manifeste, semnată de Horia Sima.

Parlamentari din Grupul de armate „Ucraina de Sud“ (un general și doi ofițeri) n-au putut veni spre Transilvania de sud, pentru a discuta evacuarea germanilor din Grupul etnic, deoarece la fiecare încercare au fost întâmpinați de soldații români cu focuri de armă. Următoarea încercare se va repeta în această dimineață, în regiunea Sighișoara.

Presă comunistă și română răspindește aici zvonul că plenipotențiarul german von Killinger s-ar fi împușcat.

Rog să se prezinte și reichsführerului (Himmler) comunicarea de mai sus.

Andreas Schmidt

¹ După cum reiese și din paragraful următor, se referă, evident, la legionari.

1944 septembrie 4, București. Raportul ministrului Elveției în România, René de Week, către consilierul federal al Elveției, Marcel Pilet-Golaz șeful Departamentului politic federal, privind pregătirea și înfăptuirea actului de la 23 August.

Légation de Suisse en Roumanie
IV-A-2 4010
Rapport politique No 41

Mogoșoaia, le 4 Septembre 1944

Un tournant de l'histoire : la Roumanie en guerre avec
l'Allemagne. — Les Russes à Bucarest

Monsieur le Conseiller fédéral,

Je crois être en mesure de vous faire aujourd'hui un récit fidèle et complet des faits qui, en quelques heures, ont transformé la Roumanie, satellite de l'Allemagne, en alliée des nations unies.

Cet exposé s'appuie sur le témoignage de M. Maniu (28 août), sur divers rapports de mes informateurs ordinaires et sur de nombreuses observations personnelles. Mais j'en emprunte l'essentiel à une conversation que j'eus, le 29, au Palais Royal, avec MM. Ionel Mocsonyi-Styrcea, grand veneur de la Cour, et Gr. Niculesco-Buzești, ministre des Affaires étrangères du nouveau gouvernement : tous deux ont joué, dans le coup de théâtre de Bucarest, un rôle de premier plan. J'utilise les notes prises sur place par mon collaborateur M. Stroehlin, qui m'accompagnait.

I. *Préparatifs*

Les événements qui précédèrent la crise vous sont connus par mes rapports des deux derniers mois, que je puis compléter aujourd'hui par les indications suivantes :

Le 23 juin¹, un « Bloc national-démocratique » s'était constitué sous les auspices du Roi et la présidence de M. Maniu. Il comprenait les partis national-paysan (Maniu), national-libéral (Dinu Bratiano, social-démocrate (Titel Petresco) et communiste (Patrascano).

Le bloc fit connaître aux gouvernements des nations unies que, d'accord avec le Souverain, les groupes qui représentaient l'opinion du pays réel entendaient sortir au plus tôt de la guerre. Un renversement ne lui semblait possible qu'avec l'appui d'une offensive russe, qui ferait voir aux plus aveugles l'imminence de la catastrophe. D'ailleurs, le maréchal Antonescu, sommé par Sa Majesté de prendre toutes mesures utiles pour le maintien de l'ordre à l'intérieur, avait répondu en dirigeant vers le front presque toutes les troupes disponibles. Le bloc demandait donc aux Anglo-Américains de lui envoyer trois divisions aéroportées à l'effet d'assurer ses arrières, faute de quoi les Allemands pourraient s'emparer de la capitale et couper le pays en deux tronçons.

Ce message resta sans réponse, mais l'entourage du Roi considéra le discours de M. Churchill (2 août) comme un encouragement et décida

de dépêcher aux Russes un officier de liaison (cette détermination faisait suite à l'envoi au Caire de M. Vișoianu, envoi qui répondait lui-même à une proposition alliée du 3 juin).

La visite des deux Antonesco à Hitler est des 5 et 6 août. Elle fut précédée, comme vous le savez déjà, par un suprême appel du Souverain, adjurant le «Conducator» de ne rien céder.

A son retour, le maréchal se déclara enchanté : l'Allemagne n'abandonnerait pas la Roumanie, les neuf divisions retirées du front roumain allaient être immédiatement remplacées, il était donc «urgent d'attendre». En fait, dans les deux jours qui suivirent, la «Wehrmacht» réduisit encore de trois nouvelles divisions ses effectifs de Moldavie.

Le Roi et son entourage multiplièrent alors les contacts avec les commandants des grandes unités roumaines. Ceux qu'ils avaient gagnés à leur cause furent remplacés, le 8, par des hommes acquis au maréchal. Ce dernier, pourtant, continuait à prétendre qu'il était résolu, en principe, à sortir de la guerre.

En présence de ses tergiversations, le Roi décide d'agir. On prépare des centres de partisans dans la Bihor, la région de Reșița, le massif des monts Bucegi, la vallée de l'Olt, les montagnes environnant Târgu-Jiu. En même temps, on essaie de réaliser sur le front une entente avec les Russes. On leur fait savoir que, les forces roumaines étant très étroitement mêlées à celles de la «Wehrmacht» et placées en partie sous les ordres de généraux allemands, l'action du monarque et du «Bloc national» ne pourra s'engager que s'ils prennent l'offensive. On leur propose de leur faire connaître les points faibles du front et de leur indiquer l'emplacement des champs de mines. Ils ne répondent pas. On renonce alors à leur envoyer un officier de liaison (qui devait être le général Aldea, lequel avait présidé la délégation militaire roumaine chargée, en 1940, de régler avec le commandement de l'armée rouge certains problèmes relatifs à la cession de la Bessarabie et de la Bucovine du nord).

L'offensive russe débute le 20. On l'interprète à la fois comme un acquiescement et comme une épreuve destinée à vérifier la sincérité des déclarations royales. Le Souverain, prévenu, arrive à Bucarest. Le maréchal, lui, s'est rendu sur le front. Mihai Ier et son entourage fixent au samedi 26 le déclenchement de la révolution royale.

Le lundi 21, on en prévient les Anglo-Américains, en leur demandant de bombarder les baraquements allemands de Baneasa, l'aéroport d'Otopeni, plus cinq camps de la «Wehrmacht» au nord de Bucarest, ainsi que les voies d'accès menant de Bulgarie et de Hongrie en Roumanie : Rouetchouk et Sfântu Gheorghe. Dans la hâte et faute de collaborateurs militaires qualifiés, on omet de mentionner les champs d'aviation de Buzau-Ziliste, où la «Luftwaffe» avait concentré le gros de ses forces (voir mon rapport No 37).

Le samedi 26, Antonesco et ceux de ses fidèles que l'on estime les plus dangereux seront invités et retenus au Palais. En attendant, on cherche à savoir si et dans quelle mesure ils sont eux-mêmes disposés à «faire quelque chose».

Le lundi 21, l'entourage royal apprend que Mihai Antonesco, alerté par sa police, aurait décidé de prévenir (ou de contrecarrer) la réali-

sation du projet royal en partant lui-même le 25, pour entamer avec les Anglo-Saxons les négociations d'un armistice. Le «coup» reste fixé au samedi 26 pour donner aux Alliés le temps de préparer une intervention aérienne et aux conjurés celui d'avertir les neuf officiers généraux, dispersés en divers lieux, sur lesquels ils comptent et qui ne savent encore rien.

II. Journées décisives

Le maréchal rentre du front, le mardi 22, découragé. Il reconnaît que la catastrophe est inévitable. Le Roi fait appeler M. Mihai Antonesco et lui demande quelles sont les intentions du gouvernement. Le premier ministre expose son plan : il a rendu à Saradjoglou de signalés services, il va maintenant lui demander de sauver la Roumanie par un débarquement sur le littoral de la Mer Noire. Le jeune monarque repousse avec mépris ce projet chimérique : «C'est tout ce que vous avez à m'offrir?» Mihai Antonesco avoue qu'il n'a rien d'autre, mais qu'il va reprendre contact avec les Anglo-Américains et, tout en continuant la guerre contre l'URSS, travailler fiévreusement à convaincre les Alliés d'Occident qu'il faut sauver la Roumanie du péril russe.

«Depuis deux ans, réplique Mihai I-er, le Roi Georges VI me répète que nous ne pouvons pas songer à faire avec les Britanniques et les Américains une paix dirigée contre les Russes. Vous savez vous-même que c'est impossible».

Ne voulant pas dévoiler ses plans, il invite son ministre, qu'il soupçonne de jouer double jeu, à poursuivre ses démarches et à l'en tenir informé. Sur ces entrefaites, l'armée rouge, en une seule journée, a fait un bond de 73 kilomètres.

Les Allemands commencent à prendre leurs précautions contre le gouvernement du maréchal, car ce dernier est maintenant convaincu et cherche désespérément une porte de sortie. Killinger et Clodius lui adressent un dernier appel : la «Wehrmacht» peut tenir six mois sur la ligne de Galatz ; le jour où elle devra renoncer à s'y cramponner, elle en avertira loyalement son fidèle allié. Antonesco cède une fois de plus : il se prépare à retirer ses troupes sur la trouée de Galatz et à occuper les Carpathes, «afin de gagner du temps pour négocier un armistice».

Le Roi renonce définitivement à se servir des deux Antonesco. Il se tourne vers l'opposition. Celle-ci — nous sommes toujours au mardi 22 — hésite encore à former le gouvernement qui signera l'armistice : elle voudrait laisser cette pénible besogne à une équipe de généraux. Le Roi propose la formule mixte qui fut adoptée en fin de compte : un militaire à la présidence, flanqué de quatre ministres d'Etat représentant les quatre partis du «Bloc national». M. Maniu offre sa collaboration personnelle. Un message de M. Gafenco, l'avisant que la participation de tous les partis est exigée par les nations unies comme une condition «sine qua non» de l'armistice, lui fournit l'argument décisif pour amener les autres chefs politiques à se rallier autour de lui et à entrer dans l'équipe. On le prie de présenter le jeudi matin 24 au plus tard la liste complète du nouveau ministère.

Les conjurés attendaient pour le mercredi matin 23 les réponses des militaires qui devaient diriger le mouvement en province. Elles sont négatives : rien à faire, car, le veille au soir, les troupes sur lesquelles on comptait ont reçu du général Pantazi, ministre de la guerre, l'ordre de partir pour le front. Le Roi ordonne alors au général Sanatesco de signifier à Pantazi qu'il le tiendra pour responsable de toute atteinte à l'ordre public et de toute menace contre la sécurité du Souverain, qui pourraient être la conséquence des mesures prises par lui. Ayant examiné encore une fois la carte du front et constaté l'étendue de la brèche ouverte par l'armée rouge, il décide d'agir sans plus de retard et quels que soient les risques. Sa conversation de l'après-midi avec le maréchal lui a révélé, en effet, que ce dernier a parlé d'armistice aux Allemands et leur a promis que leurs troupes pourraient se retirer librement.

Il n'y a plus une minute à perdre. Tandis qu'Antonesco est retenu au Palais, le général Sanatesco, porteur du décret royal qui le charge de constituer un nouveau ministère, se rend à l'Etat-Major et fait envoyer aux unités roumaines du front l'ordre de passer aux Russes. Un autre officier général fait prendre à la garnison de la capitale le dispositif de défense prévu. Le général Vasiliu, sous-secrétaire d'Etat à l'Intérieur, le colonel Elefteresco, préfet de police, sont appelés au Palais, où ils vont rejoindre le maréchal, gardé à vue. On essaie d'attirer d'autres hommes que l'on voudrait mettre en lieu sûr, mais ils flairent le piège et ne viennent pas. Déjà le bruit court que le «Conducător» est arrêté. On peut craindre de voir s'organiser une réistance.

Mais les chefs de la mission militaire allemande, présents à Bucarest, sont mis dans l'impossibilité de communiquer avec leurs troupes. Celles-ci, livrées à elles-mêmes, opèrent sans plan d'ensemble. Cela permet à 5 000 Roumains de résister à 11 000 hommes de la «Wehrmacht». Les forces roumaines ne seront renforcées que le lendemain.

Toujours le mercredi 23, vers 21 heures 30, M. von Killinger demande audience. Reçu par le Roi en présence du général Sanatesco et du nouveau ministre des Affaires étrangères, M. Niculesco-Buzești, l'envoyé du «Führer», réclame des explications. Le Souverain répond qu'il vient de former un nouveau gouvernement, lequel a pour première tâche de décider s'il y a lieu de mettre fin aux hostilités ou de poursuivre la guerre ; l'armée roumaine laissera les troupes allemandes évacuer paisiblement le pays, mais elle se défendra contre toute agression.

Killinger affirme que l'URSS ne tiendra pas ses engagements et que la Roumanie se lance dans une voie périlleuse. On lui répond que le gouvernement royal est seul juge de ce que lui commande l'intérêt national. Le ministère n'est encore constitué que sur le papier. Les nouveaux ministres ont adhéré, en principe, au mouvement, mais ne connaissent à cette heure ni les attributions qui seront les leurs ni même le fait qu'ils font partie du ministère.

Peu après le départ de Killinger, les généraux Gerstenberg et Hansen viennent protester contre l'impossibilité où ils se trouvent de communiquer par téléphone avec les formations de la «Wehrmacht». M. Niculesco-Buzești riposte que des manifestations ont eu lieu dans l'après-midi et que l'on craint des actes de sabotage. Les précautions prises étaient

d'autant plus nécessaires, poursuit-il, que les Allemands déplacent leur artillerie de Ploëști vers Bucarest. « Si c'est exact, dit Gerstenberg, je vais donner aux unités dont il s'agit l'ordre de rebrousser chemin ». Il tient à se rendre lui-même sur les lieux : cumulant les fonctions d'attaché de l'air et de chef de l'aviation allemande en Roumanie, il est sûr d'être immédiatement obéi. On évitera ainsi tout incident. La général demande seulement à être accompagné par un officier roumain. On lui en accorde deux. Par deux fois, il engage sa parole d'honneur : non seulement il fera faire demi-tour aux colonnes allemandes, mais il reviendra au Palais rendre compte de sa mission.

La soirée s'achève par une proclamation royale : au micro, le Souverain annonce à son peuple que, décidé à sortir de la guerre, il accepte les conditions d'armistice formulées par les nations unies. La Roumanie se range aux côtés de ces dernières. La dictature a pris fin. Une déclaration du nouveau gouvernement et la lecture de quelques décrets-lois complètent le message du Roi.

III. *La réaction allemande*

Le général Gerstenberg, à peine sorti de Bucarest, prend contact avec les troupes du Reich, se met à leur tête et déclare prisonniers ses compagnons roumains. Il fait braquer sur Bucarest tous les canons dont il dispose, prépare le bombardement aérien de la ville et, surtout, celui du Palais Royal, où il pense que se trouve encore Mihai Ier.

Dès les premières heures du matin, le jeudi 24, les Stukas s'en prennent à la capitale. Presque aussitôt, une puissante formation américaine survole la région. Mais elle ne peut ni atterrir ni prendre une part décisive à la lutte, car, sur tous les aéroports des environs, des combats terrestres mettent aux prises Allemands et Roumains.

Le 23 août au soir, le Roi et ses fidèles ne disposaient, pour défendre Bucarest, que de 5 000 soldats mal équipés et dont la plupart n'avaient que trois mois d'instruction militaire. Ces jeunes recrues, renforcées par un millier d'agents de police, se battirent avec un courage magnifique contre 11 000 Allemands très puissamment armés. Dans la journée du 24, de nouvelles troupes purent être engagées, ce qui rétablit entre les deux parties l'égalité numérique, la supériorité de l'armement restant acquise à la « Wehrmacht ».

Les raids aériens durèrent trois jours et trois nuits. Grâce à la proximité de leurs bases et à leur connaissance parfaite d'objectifs qu'ils avaient maintes fois survolés à titre d'alliés, les pilotes de la « Luftwaffe » infligèrent à la ville plus de dommages que ne l'avaient fait depuis le 4 avril les armadas anglo-saxonnes.

Des 72 bombes jetées sur le Palais Royal, 26 le touchèrent ou tombèrent dans ses cours, 12 atteignirent l'abri, où s'étaient réfugiés les principaux collaborateurs du Souverain, parti dans la nuit pour une destination inconnue. L'abri résista, mais il y eut 17 morts dans le bataillon de la garde et 2 dans le personnel du Palais, plus 43 blessés. Tout le quartier environnant est dévasté. Le centre de la ville présente un aspect lamentable. La présidence du conseil, le ministère des Affaires étrangères, la villa

du maréchal Antonesco sont en ruines. La légation de Suisse, strada Pitar Moș, semble avoir été préservée par le voisinage d'un lazaret allemand où se trouvaient de nombreux blessés.

Si, avec un nombre réduit d'appareils, les aviateurs allemands purent, en si peu de temps, exercer tant de ravages, c'est surtout parce que l'absence de chasseurs roumains leur permit de bombarder en piqué. Au cours des premiers combats terrestres, ils avaient réussi à mettre la main sur les avions roumains parqués dans le voisinage des leurs. Ils n'hésitèrent pas à s'en servir pour mitrailler plus commodément la population de Bucarest et des environs.

Tout autour de la ville, la lutte, sur terre, dura trois jours. Elle atteignit son point culminant dans la matinée de vendredi 26. Gerstenberg avait réuni à Otopeni et dans la forêt de Băneasa une troupe de choc de 5 000 hommes puissamment armés qu'il se proposait de jeter sur Bucarest. Cette force fut littéralement pulvérisée par l'aviation américaine. Quelques centaines de Roumains qui avaient pris contact avec l'ennemi périrent aussi sous cette rafale, mais la ville fut sauvée et ses habitants purent se rendre compte de ce que les pilotes d'Outre-Mer eussent été capables de faire s'ils avaient voulu, comme on les en accusa naguère, détruire la capitale roumaine.

Le général Gerstenberg fut capturé le lundi 28. L'opinion publique réclame sa mise en jugement et souhaite qu'il soit condamné à mort. Sa félonie est indéniable. Peut-être essaiera-t-il de se défendre en affirmant, comme le font déjà d'autres prisonniers allemands, que l'ordre de marcher sur Bucarest fut donné par Hitler lui-même.

Du jeudi 24 au dimanche 27 août, mes collaborateurs et moi-même fûmes bloqués dans notre résidence de Mogoșoaia. Des combats spasmodiques se déroulaient tout autour de nous. A chaque instant, des avions sillonnaient le ciel. Dans le village même de Mogoșoaia, les Roumains perdirent une quinzaine d'hommes et en tuèrent autant à leurs adversaires, dont 200 furent faits prisonniers. Nous devons nous estimer particulièrement heureux de n'avoir subi aucun dommage.

IV. Réflexions sur le drame

Je persiste à croire que, vers la fin de mars ou au début d'avril, la Roumanie aurait pu sortir de la guerre à moins de frais. L'effectif des troupes allemandes était alors très faible sur le territoire du royaume et les événements de Hongrie préoccupaient fort le gouvernement du Reich. Mais, à Bucarest, ni les dirigeants, ni les chefs de l'opposition, ni le Souverain, ni l'opinion dans son ensemble n'avaient subi le choc psychologique nécessaire à un brusque revirement. On craignait à la fois la violence de la réaction allemande et la perspective d'une occupation russe. En retardant l'échéance, les Roumains n'ont échappé ni à l'une ni à l'autre. D'autre part, il est probable que les Russes, au printemps, eussent attaché plus d'importance qu'aujourd'hui au concours militaire de la Roumanie. Cette dernière se fût épargné une longue série de bombardements sérieux, qui n'ont pas peu contribué à l'affaiblir. La collaboration roumano-soviétique eût été plus facile à réaliser et tout porte à croire qu'elle eût triomphé de la « Wehrmacht ».

Mais, encore une fois, la préparation psychologique, en mars, n'était pas encore au point. En avril, les raids de l'aviation alliée en contrarièrent les progrès. Cinq mois furent perdus en discussions byzantines entre le gouvernement et les divers groupes de l'opposition.

Il faut reconnaître au jeune Roi et à son entourage immédiat l'immense mérite d'avoir travaillé sans relâche à cimenter l'union de tous. C'est le Roi qui, à l'instant décisif, assuma tous les risques. Sa fermeté et son courage commandent le respect. Il les faut admirer d'autant plus que le régime du maréchal avait tout fait pour isoler Mihai Ier. Entouré d'espions, surveillé à la fois par la « Siguranta » et par la « Gestapo », le Souverain ne pouvait compter que sur un tout petit groupe de fidèles. Il lui était donc extrêmement difficile de garder le contact avec ceux qui, au dehors, pouvaient l'aider.

Mais, tout en reconnaissant l'importance primordiale de son rôle, il convient d'ajouter, comme l'observe avec raison M. Maniu, que la manœuvre eût échoué si l'armée et la nation ne s'étaient pas instantanément ralliées autour de l'étendard royal.

La brutalité des représailles allemandes a coupé court à toute veléité d'opposition intérieure ou d'« attentisme ».

[...]².

Veuillez agréer, Monsieur le Conseiller fédéral, l'hommage de mon respect.

René de Weck

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Elveția, r. 4, c. 3-19; Archives Fédérales Berne, E 2300, Bukarest/11.

Legatia Elveției în România
IV-A-2/4010
Raport politic nr. 41

Mogoșoaia, 4 septembrie 1944

O cotitură a istoriei: România în război cu Germania.
Rușii la București

Domnule consilier federal,

Cred că sint în măsură să vă fac astăzi o relatare fidelă și completă a faptelor care, în cîteva ore, au transformat România, satelit al Germaniei, în aliată Națiunilor Unite.

Această expunere se bazează pe mărturia domnului Maniu (28 august), pe diverse rapoarte ale informatorilor mei obișnuiți și pe numeroase observații personale. Dar, reproduc ceea ce este esențial din con vorbirea pe care am avut-o în 29, la palatul regal, cu domnii Ionel Mocionyi-Stircea, mare maestru de vinătoare al Curții, și Gr. Niculescu-Buzău, ministrul Afacerilor Externe al noului guvern: amîndoi au jucat în lovitura de teatru de la București un rol de prim ordin. Folosesc notele luate pe loc de colaboratorul meu, domnul Stroehlin, care m-a însoțit.

I. *Pregătirile*

Evenimentele care au precedat criza vă săt cunoscute din rapoartele mele pe ultimele două luni, pe care astăzi pot să le completez cu următoarele informații :

În 23 iunie¹ s-a constituit un „Bloc Național Democrat” sub auspiciile regelui și președinția domnului Maniu. El a cuprins partidele Național-Tărănist (Maniu), Național-Liberal (Dinu Brătianu), Social-Democrat (Titel Petrescu) și Comunist (Pătrășcanu).

Blocul a făcut cunoscut guvernelor Națiunilor Unite că, de acord cu suveranul, grupările care reprezentau opinia adevăratei țări intenționau să iasă cît mai curind din război. O răsturnare nu i se părea posibilă decit cu sprijinul unei ofensive rusești, ceea ce ar arăta și celor mai orbi iminență catastrofei. De altfel, mareșalul Antonescu, somat de Maiestatea Sa să ia toate măsurile utile pentru menținerea ordinii în interior, a răspuns prin trimiterea pe front a aproape tuturor trupelor disponibile. Blocul a cerut, deci, anglo-americanilor să-i trimită trei divizii aeropurtate cu scopul de a-i asigura spatele, în caz contrar germanii ar putea pune mină pe Capitală și tăia țara în două părți.

Acest mesaj a rămas fără răspuns, dar anturajul regelui a considerat discursul domnului Churchill (2 august) ca o încurajare și a decis să trimită la ruși un ofițer de legătură (această hotărîre fiind urmarea trimiterii la Cairo a domnului Vișoianu, trimitere care a răspuns ea însăși unei propunerii aliate din 3 iunie).

Vizita celor doi Antonescu la Hitler a avut loc în 5 și 6 august. Ea a fost precedată, după cum știi, de un apel suprem al suveranului conjurîndu-l pe „Conducător” să nu cedeze nimic.

La întoarcere, mareșalul s-a declarat încințat : „Germania nu va abandona România, cele două divizii retrase de pe frontul românesc vor fi imediat înlocuite, era deci absolut necesar să se aștepte”. În realitate, în cele două zile care au urmat, Wehrmachtul a redus cu încă trei noi divizii efectivele sale din Moldova.

Regele și anturajul său au înmulțit atunci contactele cu comandanții marilor unități române. Cei pe care ii cîștigaseră pentru cauza lor au fost înlocuiți, în 8, cu oameni devotați măreșalului. Acesta din urmă a continuat să pretindă totuși că era decis, în principiu, să iasă din război.

Date fiind tergiversările sale, regele hotărăște să acționeze. Se pregătesc centre de partizani în Bihor, în regiunea Reșiței, în masivul Bucegi, pe valea Oltului, în munții care înconjoară Tîrgul Jiu. În același timp, se încearcă realizarea unei înțelegeri cu rușii pe front. Li se face cunoscut că forțele române fiind amestecate foarte strins cu cele ale Wehrmachtului și aflate în parte sub ordinele generalilor germani, acțiunea monarhului și a „Blocului Național” nu va putea avea loc decit dacă ei iau ofensiva. Li se propune să li se facă cunoscute punctele slabe ale frontului și să li se indice amplasamentul cîmpurilor de mine. Aceștia nu răspund. Se renunță atunci la trimiterea unui ofițer de legătură (care trebuia să fie generalul Aldea care prezidase delegația militară română însărcinată în 1940 să regle-

¹ Eronat. Declarația de constituire a Blocului Național Democratic a fost semnată la 20 iunie.

menteze cu comandamentul Armatei Roșii unele probleme referitoare la cedarea Basarabiei și Bucovinei de nord.

Ofensiva rusă debutează în 20. Ea este interpretată ca o conștiință și în același timp ca o dovedă menită să verifice sinceritatea declarațiilor regale. Suveranul, prevenit, sosește la București. Mareșalul pleacă pe front. Mihai I și anturajul său fixează pentru sămbătă 26, declansarea revoluției de palat.

Luni 21 sunt preveniți anglo-americanii, cărora li se cere să bombardeze baracamentele germane de la Băneasa, aeroportul Otopeni, plus cinci tabere ale Wehrmachtului la nord de București, ca și căile de acces în România, din Bulgaria și Ungaria : Rusciuc și Sfântu-Gheorghe. Datorită grabei și lipsei de colaboratori militari calificați, se omite mențiunea cîmpurilor de aviație Buzău-Ziliștea unde Luftwaffe concentrase grosul forțelor sale (a se vedea raportul meu nr. 37).

Sâmbătă 26, Antonescu și cei doi fideli ai săi care sunt considerați cei mai periculoși, vor fi invitați și reținuți la palat. În așteptarea evenimentului seincearcă să se afle dacă și în ce măsură ei sunt dispuși „să facă ceva”.

Luni 21, camarila regală află că Mihai Antonescu, alertat de poliția sa, ar fi decis să prevină (sau să contracareze) realizarea proiectului regal plecind el însuși în 25 să înceapă negocierea unui armistițiu cu anglo-saxonii. „Lovitura” rămîne fixată sămbătă, 26, pentru a da Aliatilor timp să pregătească o intervenție aeriană și conjurațiilor să prevină pe cei nouă generali, dispersați în diverse locuri, pe care ei contează și care nu știu nimic.

II. Zilele decisive

Mareșalul se reîntoarce de pe front, marți 22, descurajat.

Recunoaște iminența catastrofei. Regele îl cheamă pe domnul Mihai Antonescu și îl întreabă care sunt intențiile guvernului. Primul ministru își expune planul : i-a făcut lui Saragioğlu servicii enorme, acum îi va cere să salveze România printr-o debarcare pe litoralul Mării Negre. Tânărul rege respinge cu dispreț acest proiect himeric : „Este tot ce-mi puteți oferi ?” Mihai Antonescu mărturisește că nu are nimic altceva, dar că va relua contactul cu anglo-americanii și, continuind războiul cu U.R.S.S., va lucra cu înfrigurare pentru a-i convinge pe Aliatii din occident că trebuie să salveze România de pericolul rusesc.

„De doi ani, dă replica Mihai I, regele George VI îmi repetă că nu putem să ne gindim la o pace cu englezii și americanii îndreptată contra rușilor. Dumneavoastră înșivă știți că este imposibil”.

Nevrind să-și dezvăluie planurile, el îl invită pe ministrul, pe care-l bănuiește de joc dublu, să-și continue demersurile și să-l informeze despre acestea. Pe fundalul acestei situații, Armata Roșie, într-o singură zi, a înaintat 73 de km.

Germanii încep să-și ia măsuri de precauție contra guvernului mareșalului, căci acesta din urmă e convins acum și căută cu desesperare o poziță de ieșire. Killinger și Clodius îi adreseză un ultim apel : Wehrmachtul poate să se mențină șase luni pe linia Galați ; în ziua în care va trebui să se

retragă își va anunța în mod loial aliatul său fidel. Antonescu cedează încă o dată : el se pregătește să-și retragă trupele pe linia Galați și să ocupe Carpații „pentru a ciștiga timp să negocieze un armistițiu”.

Regele renunță definitiv să se mai servească de cei doi Antonescu. Se întoarce către opozitie. Aceasta – sintem tot în 22, martie – ezită încă să formeze guvernul care va semna armistițiul : ar vrea să lase această treabă penibilă în sarcina unei echipe de generali. Regele propune formula mixtă care în sfîrșit a fost adoptată : un militar la președinție, flancat de patru miniștri de stat, reprezentând cele patru partide ale „Blocului Național”. Domnul Maniu își oferă colaborarea personală. Un mesaj al lui Gafencu, prin care avertizează că participarea tuturor partidelor este cerută de Națiunile Unite ca o condiție „sine qua non” a armistițiului, îi furnizează argumentul decisiv pentru achema pe ceilalți șefi politici să se rălieze în jurul său și să intre în echipă. Este rugat să prezinte joi dimineață 24, cel mai tîrziu, lista completă a nouului guvern.

Conjurații așteptau miercuri dimineață, 23, răspunsurile militariilor care trebuiau să dirijeze mișcarea în provincie. Ele sunt negative : nimic de făcut căci în ajun trupele pe care se conta au primit de la generalul Pantazi, ministrul de război, ordinul de plecare pe front. Regele ordona atunci generalului Sănătescu să-i trasmîtă lui Pantazi că va fi tras la răspundere pentru orice prejudiciere a ordinii publice și pentru orice amenințare a securității suveranului, acestea putind fi consecința măsurilor luate de el. Examinind încă o dată harta frontului și constatînd mărirea breșei făcute de Armata Roșie, el decide să acționeze fără întîrziere, oricare ar fi riscurile. Discuția sa de după-amiază cu mareșalul i-a arătat, într-adevăr, că acesta din urmă a vorbit cu nemții despre armistițiu și le-a promis că trupele lor ar putea să se retragă în mod liber.

Nu mai e nici un minut de pierdut. În timp ce Antonescu este reținut la palat, generalul Sănătescu, purtător al decretului regal prin care e însărcinat să formeze un nou guvern, se duce la Statul Major și trimite unităților române de pe front ordinul de a trece de partea rușilor. Un alt general ia de la garnizoana capitalei dispozitivul de apărare prevăzut. Generalul Vasiliu, subsecretar de stat la Interne, colonelul Elefterescu, prefectul poliției, sunt chamați la palat, unde se vor alătura măreșalului aflat în stare de arest.

Se încearcă să fie atrase și alte persoane care sunt de dorit a fi la loc sigur, dar ele adulmecă primejdia și nu vin. Deja se zvonește că este arestat „Conducătorul”. Există echipă organizării unei rezistențe.

Dar șefii misiunii germane militare, prezenți la București, sunt puși în imposibilitatea de a comunica cu trupele lor. Acestea, lăsate în voia lor, operează fără un plan de ansamblu. Aceasta permite la 5 000 de români să reziste celor 11 000 de oameni ai Wehrmachtului. Forțele românești nu vor primi întăriri decât a doua zi.

Tot miercuri 23, către orele 21,30, domnul von Killinger cere audiență. Primit de rege în prezența generalului Sănătescu și a nouui ministru al Afacerilor Externe, domnul Niculescu-Buzești, trimisul „Führerului” cere explicații. Suveranul răspunde că a format un nou guvern care are ca primă sarcină să decidă dacă este cazul să pună sfîrșit ostilităților sau să continue războiul ; armata română va lăsa trupele germane să evacueze în liniște țara, dar se va apăra contra oricărei agresiuni.

Killinger afirmă că U.R.S.S. nu-și va ține angajamentele și că România se lansează pe o cale periculoasă. I se răspunde că guvernul regal este singurul judecător a ceea ce îi comandă interesul național. Guvernul nu este constituit decit pe hîrtie. Noii miniștri au aderat în principiu la mișcare, dar nu cunosc la această oră nici atribuțiile lor și nici faptul că fac parte din guvern.

Puțin după plecarea lui Killinger, generalii Gerstenberg și Hansen vin să protesteze contra imposibilității de a comunica cu unitățile Wehrmachtului prin telefon. Domnul Niculescu-Buzesti ripostează că au avut loc manifestații după amiaza și există teama de acte de sabotaj. Precauțiunile luate au fost cu atât mai necesare, a continuat el, cu cît germanii își deplasează artleria de la Ploiești spre București. „Dacă este exact, a spus Gerstenberg, vreau să dau unităților de care e vorba ordinul de a face cale întoarsă”. Tîne să se ducă el însuși la fața locului: cumulind funcțiile de atașat de aviație și de șef al aviației germane în România, este sigur că va fi ascultat imediat. Se va evita astfel orice incident. Generalul cere numai să fie însoțit de un ofițer român. I se dau doi. De două ori își dă cuvîntul de onoare: nu numai că va ordona întoarcerea coloanelor germane din drum, dar va reveni la palat să relateze despre misiunea sa.

Seara se sfîrșește cu o proclamație regală: la radio, suveranul anunță poporului că, hotărît să iasă din război, acceptă condițiile de armistițiu formulate de Națiunile Unite. România se alătură acestora din urmă. Dicțatura a luat sfîrșit. O declarație a noului guvern și cîteva decrete regale completează mesajul regal.

III. *Reacția germană*

Generalul Gerstenberg, abia plecat din București, ia legătura cu trupele Reichului; preia comanda și-i declară prizonieri pe însoțitorii lui români. Îndreaptă asupra Bucureștiului toate tunurile de care dispune, pregătește bombardamentul aerian al orașului și mai ales al palatului regal unde credea că se află încă Mihai I.

Îndată cu primele ore ale dimineții, joi 24, Stukasurile atacă capitala. Aproape imediat o formațiune americană puternică survolează regiunea. Dar nu poate nici să aterizeze, nici să ia parte decisivă la luptă, căci pe toate aeroporturile din împrejurimi au loc lupte terestre între germani și români.

În 23 August seara, regele și credincioșii săi nu dispun pentru a apăra Bucureștiul decit de 5 000 de soldați prost echipați și din care majoritatea nu au decit trei luni de instruire militară. Acești tineri recruți, la care se adaugă 1 000 de agenți de poliție, s-au bătut cu un curaj magnific cu 11 000 de germani înarmați foarte bine. În ziua de 24 au putut fi angajate noi trupe, ceea ce a restabilit egalitatea numerică între cele două părți, superioitatea armamentului răminind de partea Wehrmachtului.

Raidurile aeriene au durat trei zile și trei nopți. Datorită apropierii de bazele lor și cunoașterii perfecte a obiectivelor pe care le survolase de numeroase ori ca aliați, piloții din Luftwaffe au adus orașului mai multe daune decit o făcuseră armatele anglo-americane la 4 aprilie.

Din 72 de bombe aruncate asupra palatului regal, 1-au atinut și au căzut în curtea lui 26; 12 au atins adăpostul unde se refugia era principalii

colaboratori ai suveranului, plecat noaptea cu o destinație necunoscută. Adăpostul a rezistat, dar au fost 17 morți din batalionul de gardă, 2 din personalul palatului și mai mult de 43 de răniți. Tot cartierul din jur a fost devastat. Centrul orașului are un aspect lamentabil, Președinția Consiliului, Ministerul Afacerilor Externe, vila mareșalului Antonescu sunt în ruine. Legația Elveției, str. Pitar Moș, se pare că a scăpat datorită unui spital german din vecinătate unde se află numeroși răniți.

Dacă cu un număr atât de redus de avioane aviatorii germani au putut în așa de puțin timp să facă atîtea ravagii, aceasta se datorește faptului că absența avioanelor de vinătoare românești le-a permis să bombardeze în picaj. În cursul primelor lupte terestre, ei reușiseră să pună mină pe avioanele românești care se aflau în apropierea avioanelor lor. N-au ezitat să se servească de acestea pentru a întralia ușor populația Bucureștiului și a imprejurimilor acestuia.

În jurul orașului, lupta terestră a durat trei zile. A atins punctul culminant în dimineața zilei de vineri 26. Gerstenberg reunise la Otopeni și în pădurea Băneasa o trupă de șoc din 5 000 de oameni puternic înarmați pe care își propunea să o arunce asupra Bucureștiului. Această forță a fost literalmente pulverizată de aviația americană. Cîteva sute de români care luptau cu dușmanul au pierit de asemenea sub această rafală, dar orașul a fost salvat și locuitorii săi au putut să-și dea seama de ce sint capabili piloții de dincolo de ocean, dacă ar fi vrut, așa cum fuseseră acuzați nu de mult, ar fi putut să distrugă Capitala românească.

Generalul Gerstenberg a fost capturat luni 28. Opinia publică cere să fie judecat și dorește ca el să fie condamnat la moarte. Trădarea sa este de netăgăduit. Ar putea să încearcă să se apere afirmând, așa cum o fac deja alții prizonieri germani, că ordinul de a merge asupra Bucureștiului a fost dat chiar de Hitler.

De joi 24 pînă duminică 27 august, colaboratorii mei și eu însumi am fost blocăți în reședința noastră de la Mogoșoaia. Lupte groaznice au avut loc în jurul nostru. În fiecare minut, avioanele brăzdau cerul. Chiar în satul Mogoșoaia, românii au pierdut 15 oameni și au omorit tot atîția adversari, făcind prizonieri 200. Trebuie să ne socotim norocoși că nu am avut nici o pierdere.

IV. Reflecții asupra dramei

Persist a crede că, la sfîrșitul lui martie sau începutul lui aprilie, România ar fi putut ieși din război cu pierderi mai mici. Efectivul trupelor germane era atunci mai mic pe teritoriul regatului, iar guvernul Reichului era preocupat foarte mult de evenimentele din Ungaria. Dar la București, nici conducătorii, nici suveranul, nici opinia în ansamblul său nu suferiseră șocul psihologic necesar unei schimbări brusăte. Există teamă de violență reacției germane pe de o parte, iar pe de alta de perspectiva unei ocupări ruse. Aminind scadența, românii n-au scăpat nici de una, nici de alta. Pe de altă parte, este probabil că rușii, în primăvară, ar fi acordat mai multă importanță concursului militar al României decit au făcut-o astăzi. Aceasta din urmă ar fi fost scutită de o serie lungă de bombardamente aeriene care au contribuit nu în mică măsură la slăbirea ei. Colaborarea

româno-sovietică ar fi fost mai ușor de realizat și totul lasă să se creadă că ar fi triumfat asupra Wehrmachtului.

Dar, încă o dată, pregătirea psihologică, în martie, nu era încă făcută. În aprilie, raidurile aviației aliate au stinjenit progresele acestei colaborări. Cinci luni s-au pierdut în discuții inutile între guvern și diverse grupări ale opoziției.

Trebuie să se recunoască tinărului rege și anturajului său apropiat meritul imens de a fi lucrat fără încetare la cimentarea unirii tuturor grupărilor. Regele a fost cel care, în momentul hotăritor, și-a asumat toate riscurile. Fermitatea și curajul său îndeamnă la respect. Acestea trebuie admirate cu atit mai mult cu cit regimul mareșalului a făcut totul pentru izolarea lui Mihai I. Înconjurat de spioni, supravegheat în același timp de „Siguranță” și de „Gestapou”, suveranul nu putea conta decit pe un grup restrâns de fideli. Îi era deci extrem de greu să păstreze legătura cu cei din afară care l-ar fi putut ajuta.

Dar, recunoscind importanța rolului său, trebuie adăugat, așa cum observă pe bună dreptate domnul Maniu, că manevra ar fi eşuat dacă armata și națiunea nu s-ar fi unit imediat în jurul steagului regal.

Brutalitatea represaliilor germane a pus capăt oricărei veleități de opoziție internă sau de atitudine „de așteptare”.

[...]².

Vă rog să primiți, domnule consilier federal, omagiul respectului meu!

René de Weck

Domnului consilier federal Marcel Pilet-Golaz
Şeful Departamentului politic federal
Berna

836

1944 septembrie 4, Paris. **Articol din ziarul „L'Humanité”, semnat de M. Magnien, în care se subliniază meritele P.C.R. privind întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, sugerindu-se că Finlanda ar trebui să urmeze exemplul României.**

Lundi, 4 Septembre 1944

Pour sauver son honneur la Finlande doit suivre l'exemple de la Roumanie.

Les communistes roumains furent les principaux artisans du passage aux côtés de l'Armée Rouge contre les Allemands

Le cinquième anniversaire de la guerre se déroule dans une atmosphère qui est celle de la catastrophe allemande.

[...]¹.

² Informații referitoare la armata sovietică pe teritoriul României.

Et voilà qu'enfin la Finlande rompt les liens serviles et sanglants par lesquels la clique des aventuriers de toute couleur d'Helsinki l'avait enchainée à l'Allemagne de Hitler.

[...].²

Le peuple roumain lui donne l'exemple. Il a tourné immédiatement ses armes contre les Allemands, après qu'Antonesco eut été débarqué. Et en Roumanie, comme en France ou en Yougoslavie, le parti communiste, dans l'illégalité, fut un des principaux artisans de ce retourlement d'alliance.

Monsieur Patracionu³, chef de la délégation roumaine, qui négocie l'armistice à Moscou, a révélé à la presse qu'au mois d'avril, le parti communiste fit savoir franchement au roi qu'étant foncièrement démocratique, il proposerait, après la guerre, l'institution d'une République roumaine, mais que si le roi était prêt à aider au renversement de l'agent hitlérien Antonesco, il le soutiendrait. Ensuite, le parti communiste roumain proposa de concentrer l'armée et les patriotes actifs à Bucarest, de mobiliser tous les groupements patriotiques en province en vue de l'action contre Antonesco.

Le roi accepta les propositions communistes. Il reçut, le 23 Août, Antonesco partant pour le front et lui intima l'ordre de mettre fin à la guerre ou de démissionner. Le traître ayant refusé, le roi le fit emprisonner. Le 25 Août, l'armistice fut demandé à l'U.R.S.S. Le nouveau gouvernement Tătărescu⁴ proclama la poursuite de la guerre aux côtés de l'Armée Rouge contre les envahisseurs allemands. Aujourd'hui, 4 septembre, la Roumanie est libre.

Point d'histoire des plus importants. Le peuple finlandais peut éviter de trop lourdes conséquences de la guerre où l'entraînèrent ses dirigeants en suivant l'exemple des Roumains : chasser les Allemands, emprisonner les agents de Hitler, se ranger dans le camp des Alliées pour écraser à jamais l'impérialisme germanique.

M. Magnien

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilm Franța, r. 142, c. 94; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, « L'Humanité », 4 Septembre 1944.

Luni, 4 septembrie 1944

Pentru a-și salva onoarea, Finlanda trebuie să urmeze exemplul României.

Comuniștii români au fost principalii făuritori ai trecerii alături de Armata Roșie împotriva germanilor.

A cincea aniversare a declanșării războiului se desfășoară în atmosferă catastrofei germane.

[...].¹

¹ Informații referitoare la trupele aliate.

Și iată că, în sfîrșit, Finlanda rupe legăturile servile și singeroase prin care elica aventurierilor de orice specă din Helsinki au înlănit-o de Germania lui Hitler.

[...] ².

Poporul român ii dă exemplu. El a intors imediat armele împotriva germanilor, după ce Antonescu a fost răsturnat. Si în România, ea și în Franță sau în Iugoslavia, partidul comunist, aflat în ilegalitate, a fost unul din principalii făuritori ai acestei schimbări de alianță.

Domnul Patrăcianu ³, șeful delegației române care negociază armistițiul la Moscova, a declarat presei că în luna aprilie partidul comunist a făcut cunoscut în mod deschis regelui că, fiind un partid esențialmente democratic, va propune, după război, proclamarea Republicii, dar că, dacă regele este gata să sprijine răsturnarea agentului hitlerist Antonescu, va avea tot sprijinul său. Apoi, Partidul Comunist Român a propus concentrarea armatei și a patrioților activi din București, mobilizarea tuturor grupărilor patriotice din provincie, în vederea acțiunii împotriva lui Antonescu.

Regele a acceptat propunerile comuniste. El l-a primit la 23 August pe Antonescu, care pleca pe front, și i-a ordonat să pună capăt războiului sau să demisioneze. Trădătorul refuzind, regele l-a arestat. La 25 august sa cerut armistițiul U.R.S.S.-ului. Noul guvern Tătărăscu ⁴ a declarat că va continua războiul alături de Armata Roșie împotriva cotropitorilor germani. Astăzi 4 septembrie, România este liberă.

Moment istoric de cea mai mare însemnatate.

Poporul finlandez poate evita consecințele foarte grave ale războiului în care l-au antrenat conducătorii săi, urmând exemplul românilor : izgonindu-i pe germani, arestindu-i pe agenții lui Hitler, intrând în rândurile Aliaților pentru a zdrobi pentru totdeauna imperialismul german.

M. Magnien

837

1944 septembrie 4, Istanbul. Extras dintr-un articol publicat în ziarul „Cumhuriyet”, prezentind evenimentele ce au dus la „dezintegrarea Axei”, printre care s-au numărat și ieșirea României din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

Ücüncü gözüntü

Mihverin uğradığı birinci çözümü, İtalyanın teslim olmağa karar vermesi ve teslim olmasıydı. Bu hâdise, Mihverin yarı-yarıya kırılması ve manevi mağlûbiyeti kabul etmesi demekti.

² Informații asupra situației din Finlanda.

³ L. Patrăcianu.

⁴ C. Sănătescu.

Ikinci çözümü Rumanyanın yalnız Mihverden ayrılması değil, silâhlarını Mihvere çevirmesi idi. Bulgaristanın Müttefiklerle sâh yapmağa karar vermesi bu ikinci çözümü tamamlamıştır.

Şimdi de üçüncü ve sonuncu çözümü ile karşılaşıyoruz. Çünkü bir tarafdan Finlandiya Almayadan ayrılmağa ve sâh yapmağa karar vermiş, diğer taraftan Macaristan da, Finlandiyayı örnek tutmak üzere olduğunu belirtmiştir.

Bunun manası, Almanyanın yapalnız kalmasıdır ve onun yapalnız kaldığı sırada Avrupa harbi tam bir tasfiye devri geçirirnektedir [...].

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Turcia, r. 83, c. 75; ziarul „Cumhuriyet” din 4 septembrie 1944.

Cea de-a treia dezintegrare

Prima dezintegrare a Axei fusese prilejuită de hotărîrea Italiei de a capitula și de capitularea ei. Acest eveniment însemna ruperea în două a Axei și acceptarea infringerii ei morale.

Cea de-a doua dezintegrare era nu numai separarea României de Axă, ci și intoarcerea armelor ei împotriva Axei. Hotărîrea Bulgariei de a încheia pacea cu Aliații a desăvîrșit această a doua dezintegrare.

Iar acum ne confruntăm cu cea de-a treia și ultima dezintegrare. Căci, pe de o parte, Finlanda a hotărît să se separe de Germania și să neheie pacea, iar pe de altă parte, și Ungaria a declarat că este pe punctul de a urma exemplul Finlandei.

Aceasta semnifică faptul că Germania a rămas singură și, în perioada cind ea a rămas singură, războiul din Europa parurge exact o perioadă de lichidare a sa [...]¹.

838

1944 septembrie 4, Paris. *Știri publicate în ziarul „L'Humanité” referitoare la operațiunile militare desfășurate pe teritoriul României.*

Lundi, 4 Septembre 1944

Dans les Balkans les peuples se libèrent

La Roumanie a été libérée des troupes allemandes.¹ La tâche confiée à l'armée par Sa Majesté le roi Michel a été accomplie en huit jours de dures batailles. L'Armée Rouge a coopéré à la liquidation de la résistance allemande. L'armée roumaine est maintenant prête pour de nouvelles tâches.

¹ Se referă la eliberarea Franței și Belgiei de către trupele aliate și la situația internă a Germaniei.

698

Le nombre des prisonnies s'élève à plus de 50 000, dont neuf généraux et 652 officiers. Le butin capturé est énorme et n'a pu encore être évalué.

Enfin, l'armée roumaine a commencé les opérations pour la délivrance de la Transylvanie du nord.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Franța r. 142, c. 94; Bibliothèque Nationale, Périodiques « L'Humanité », Lundi, 4 septembre 1944.

Luni, 4 septembrie 1944

În Balcani popoarele se eliberează

Trupele germane au fost izgonite din România¹. Sarcina incredințată armatei de către Maiestatea Sa regele Mihai a fost indeplinită după opt zile de lupte grele. Armata Roșie a cooperat la lichidarea rezistenței germane. Armata română este acum pregătită pentru îndeplirea de noi sarcini.

Numărul prizonierilor se ridică la peste 50 000, din care 9 generali și 652 ofițeri. Prada capturată este enormă și nu a putut fi încă evaluată.

În fine, Armata Română a început operațiunile pentru eliberarea Transilvaniei de nord.

839

1944 septembrie 6. Protocolul de constituire a Grupului Patriotie Anti-hitlerist.

PROTOCOL DE CONSTITUIRE A GRUPULUI PATRIOTIC ANTIHITLERIST

Azi, 6 septembrie 1944, delegații Partidului Comunist, reprezentat prin Constantin Agiu și P. Constantinescu-Iași; ai Partidului Socialist, reprezentat prin Ștefan Voitec și T. Iordăchescu; ai Uniunii Patrioților, reprezentată prin G. Vlădescu-Răcoasa și dr. D. Bagdasar; ai Partidului Socialist Tărănesc reprezentat prin Mihail Ralea și Stanciu Stoian; ai Frontului Plugarilor din Ardeal reprezentat de G. Micle, intrinindu-se la sediul Uniunii Patrioților, după ce am examinat situația politică și problemele ce se pun României în faza actuală am convenit:

1. Avind în vedere existența de fapt a grupului patriotic antihitlerist încă din vremea luptei ilegale, contribuind efectiv la înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944, ne angajăm a trece la acțiune deschisă solidară pentru a desăvîrși opera începută.

¹ Afirmație eronată. Eliberarea completă a teritoriului României s-a realizat la 25 octombrie 1944.

2. Țara nefiind complet liberată de cotropitorii nemți și unguri hitlești trebuie să ducem cu hotărire lupta pînă la capăt, alături de Armata Rosie și guvernul Blocului Democratic pentru eliberarea Ardealului de nord.

3. Viața publică și aparatul de stat fiind încă primejdios împănat de elementele criminale ale Gărzii de fier, ale Gestapoului și celor lalte formații naziste și pronaziste camuflate, curățirea lor completă este datoria noastră principală și urgentă.

4. Asigurarea exercitării depline a drepturilor cetățenesci și în special a tuturor libertăților democratice, politice și profesionale, nu se poate face efectiv decît prin înțelegerea unirea și cooperarea tuturor forțelor naționale antifasciste.

5. Pentru realizarea acestor scopuri cerem lărgirea Blocului Democratic Național într-un Front Patriotice Național Unic, pentru ca toate elementele luptătoare să poată participa.

6. Grupul Patriotice Antihitlerist rămîne deschis tuturor organizațiilor hotărîte să participe la lupta noastră.

7. Coordonarea luptei comune antifasciste se va face de către un comitet central, alcătuit din reprezentanții partidelor și organizațiilor participante, avînd sediul în localul U.P. din str. Povernei 1.

În afara obligațiilor luate prin acest protocol, fiecare din organizațiile componente își păstrează libertatea de convingere și de acțiune.

Constantin Agiu
OP. Constantinescu-Iași
G. Vlădescu-Răcoasa
Dr. D. Bagdasar
Voitec Ștefan
Iordăchescu T.
Mihail Ralea
Stanciu Stoian
Micle Gh.

■ „România liberă”, an II, nr. 25, din 9 septembrie 1944.

840

1944 septembrie 6. Telegramă a consilierului politic pe lîngă Grupul de armate „Ucraina de Sud”, Werkmeister, către ministrul de externe al Reichului, J. Ribbentrop, despre imposibilitatea constituirii unui guvern național român favorabil Germaniei; apelul nouului șef al Grupului etnic german, Otto Roth, ca membrii Grupului să rămînă credincioși statului român.

Telegramm

H. Gr. Südkraine, den 6. September 1944, 17,35 Uhr

Ankunft : 6 September 1944, 20,10 Uhr

Nr. ohne, vom 6.9.

Geheime Kommandosache

700

An den Herrn Reichsaussenminister
Mitgehörter Funkspruch von Funkzentrale Anna
Abgegangen : 6.9. 13.00 Uhr
Aufgenommen : 6.9. 16.45 Uhr
Anschluss Drahtbericht 3.9.44.

1) Hatte Besprechung mit SS-Obergruppenführer Phleps. Dieser hält Bildung rumänischer nationaler Regierung nicht mehr möglich, zumal heute ungarische Truppen nach Süd-Siebenbürgen einmarschierten. Kein namhafter Legionär wird sich nun für uns noch exponieren. Phleps ist erstaunt, dass kein rumänischer General sich uns angeschlossen hat.

2) Rumänische Antwort auf Ultimatum betr. Rückführung Volksdeutscher aus Siebenbürgen heute noch zu erwarten. Phleps rechnet mit negativer Beantwortung, sodass grössere Teile Volksgruppe nicht herausgeführt werden können. Phleps und Volksgruppenführer Schmidt forderten deutsche Volksgruppe in Rumänien auf Ruhe und Disziplin zu bewahren und mit Vertrauen Massnahmen deutscher Führung abzuwarten. Gleichzeitiger Aufruf früheren Vertreters deutscher Volksgruppe im rumänischen Senat, Rechtsanwalt Otto Roth, an Deutsche Siebenbürgens, mit dem er Übernahme Volksgruppenführung mitteilte. Nach diesem Aufruf hat Roth mit Regierung Sanatescu Fühlung genommen und Volksgruppe aufgefordert, in Treue beim rumänischen Staat zu verharren. Aufruf dürfte vor allem auf ältere Generation nicht ohne Wirkung sein.

gez. Werkmeister

H. Gr. Südukraine IA Nr. 3411/44 gKdos.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 280, T 120—776, c. 370506; Auswärtiges Amt, Botschafter Ritter, Rumänien.

Telegramă

Grupul de armate „Ucraina de Sud”, 6 septembrie 1944, ora 17,35

Sosire : 6 septembrie 1944, ora 20,10

Fără număr, 6 septembrie

Secret de comandament

Către domnul ministru de externe al Reichului

Radiogramă interceptată de centrala telegrafică Anna

Expediată : 6 septembrie, ora 13,00

Primită : 6 septembrie, ora 16,45

În continuarea telegramei din 3 septembrie 1944 :

1) Am avut o con vorbire cu obergruppenführerul Phleps. Aceasta consideră că nu mai este posibilă formarea unui guvern național român,

cu atit mai mult cu cit azi trupe maghiare au intrat in Transilvania de sud. Nici un legionar important nu se va mai expune acum pentru noi. Phleps este uimit ca nici un general roman nu s-a alaturat noua.

2) Răspunsul roman la ultimatumul privind transmutarea Grupului etnic german din Transilvania încă este așteptat azi. Phleps consideră că răspunsul va fi negativ, astfel încit părți mari din Grupul etnic nu vor putea fi scoase <din Transilvania>. Phleps și șeful Grupului etnic, Schmidt, au cerut Grupului etnic german din România să păstreze liniștea și disciplina și să aștepte cu incredere măsurile conducerii germane. Concomitent <s-a lansat> apelul fostului reprezentant al Grupului etnic german în Senatul român, avocatul Otto Roth, către germanii din Transilvania, prin care el a comunicat preluarea conducerii Grupului etnic. După acest apel, Roth a intrat în contact cu guvernul Sănătescu și a cerut Grupului etnic să rămînă credincios statului român. Apelul ar putea exercita un efect, în special asupra generației mai în vîrstă.

semnat : Werkmeister

Grupul de Armate „Ucraina de Sud”, Secția Operații, Nr. 3411/44, Strict secret

841

1944 septembrie 8, Ankara. Telegramă a ambasadorului american la Ankara, Laurence A. Steinhardt, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, prin care retransmite o notă a ministrului român în Tureia, Alexandru Crețeanu, referitoare la cauzele amînării semnării armistițiului și la dezarmarea flotei maritime și fluviale a României.

Ankara, September 8, 1944, 11 pm.
Received September 10, 1 p.m.

1691. After calling to see me, the Rumanian Minister sent me a note dated September 7 which reads as follows in translation :

Mr. Ambassador : Since the conversation which I had the honor to have with you this morning I have received from my Government two telegrams as to the contents of which I desire to inform you.

1. My Government informs me on the basis of a communication received from our delegation in Moscow that the delay in the signature of the armistice is not being caused by the Soviet Government but by the British Government which states that it is under the obligation to consult the Dominions.

I have addressed a note on this subject to the British Ambassador¹ to emphasize the serious inconveniences and the numerous dangers which result to Rumania by reason of this delay which is particularly unexpected

702

as Great Britain had declared itself in accord with the armistice conditions formulated by the Soviet Government and previously accepted by Rumania.

2. My Government had advised me that the situation of the Rumanian fleet is very serious. The entire fleet has been disarmed. The same fate has already overtaken or will probably soon overtake the river fleet of Sulina with which the Rumanian military authorities have had no contact since the 2nd of September.

Please accept, et cetera.

Repeated to Moscow.

Steinhardt

■ *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 227—228. The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/9—844.*

Ankara, 8 septembrie 1944, 11 p.m.
Primită 10 septembrie, 1 p.m.

1691. După ce mi-a făcut o scurtă vizită, ministrul român mi-a trimis o notă datată 7 septembrie a cărei traducere este următoarea :

Domnule ambasador : De la convorbirea pe care am avut onoarea să o am cu dv. azi de dimineață, am primit din partea guvernului meu două telegrame despre al căror conținut doresc să vă informez.

1. Guvernul meu mă informează, pe baza unei comunicări primite de la delegația noastră la Moscova, că amintarea în semnarea armistițiului nu se datorează guvernului sovietic, ci guvernului britanic care declară că este obligat să consulte Dominioanele.

Eu am adresat ambasadorului britanic¹ o notă pe această temă, pentru a-i evidenția serioasele inconveniente și numeroasele pericole care rezultă pentru România din faptul acestei amintări, care este cu atit mai neașteptată cu cât Marea Britanie se declarase de acord cu condițiile formulate de guvernul sovietic și anterior acceptate de România.

2. Guvernul meu m-a înștiințat că situația flotei române este foarte îngrijorătoare. Întreaga flotă a fost dezarmată. Aceeași soartă a avut-o sau o va avea probabil în curind flota fluvială de la Sulina cu care autoritățile militare române nu au mai avut nici o legătură de la 2 septembrie.

Vă rog să acceptați etc.

Repetată la Moscova.

Steinhardt

¹ Sir Hugh M. Knatchbull-Hugessen.

1944 septembrie 8, Lisabona. Comentariul ziarului „O Século” asupra evenimentelor petrecute în ultimele 15 zile între Adriatica și Marea Neagră. Se menționează că actul de la 23 August va avea „cele mai vaste și delicate consecințe în mersul războiului și în relațiile interaliiate”.

Cinco continentes em guerra
a politica dos factos
consumados nos Balcãs

No dia 23 de Agosto, o rei Miguel, da Romenia, tomou uma decisão histórica. Decorridos quinze dias sobre ela, é possível fazer uma ideia relativamente clara sobre a sua significação e as suas consequências. Entre o Adriático e o Mar Negro os acontecimentos desenrolaram-se, durante essas duas semanas, com uma rapidez meteórica. Para resumir a sua natureza e a sua evolução é legítimo dizer que, na península balcânica, está a praticar-se uma política de factos consumados, que pode ter as mais vastas e delicadas repercussões na marcha de guerra e nas relações inter-aliadas.

Durante os últimos quinze dias desagregou-se o bloco totalitário na Europa. A Finlândia, a Bulgária e a Roménia iniciaram negociações com os seus adversários e afirmaram unanimemente o propósito de se afastarem do Reich. Mas as reacções destes países, perante a fatalidade da sua derrota militar foram diferentes e cada um deles pôde iniciar, imediatamente, negociações para salvar alguma coisa do desastre que os atingira.

Na atitude dos países designados como satélites do Eixo podem verificar-se duas características comuns: todos reconheram a inutilidade de prosseguir numa guerra que consideravam decidida: nenhum deixou de se guiar por uma apreciação justa do interesse nacional posto acima de quaisquer considerações secundárias de ordem política ou de natureza ideológica.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Portugalia, r. 20, c. 16; Biblioteca Națională din Lisabona, Departamentul presă națională, colecția ziarului „O Século”, anul 1944, luna septembrie.

*Cinci continente în război
politica faptelor
împlinite în Balcani*

În ziua de 23 August, regele Mihai al României a luat o hotărîre istorică. După 15 zile de la această hotărîre, putem să ne facem o idee relativ clară asupra semnificației și consecințelor sale. Între Adriatica și Marea Neagră evenimentele s-au succedat, în aceste două săptămâni, cu o rapiditate meteorică. Pentru a rezuma natura și evoluția lor, se cuvine să subliniem că în Peninsula Balcanică se practică, în prezent, politica faptelor împlinite, care poate avea cele mai vaste și delicate consecințe în mersul războiului și în relațiile interaliiate.

În cursul ultimelor 15 zile s-a destrămat blocul totalitar din Europa. Finlanda, Bulgaria și România au inceput negocieri cu adversarii lor și și-au afirmat în unanimitate hotărîrea de a se îndepărta de Reich. Dar reacțiile acestor țări în fața fatalității infringerii lor militare au fost diferite și fiecare dintre ele poate începe imediat negocieri pentru a mai salva ceva de la dezastrul care le va atinge.

În atitudinea țărilor considerate sateliți ai Axei, se observă două caracteristici comune: toate recunosc inutilitatea continuării unui război a cărui soartă o consideră hotărîtă; toate s-au condus după o evaluare justă a interesului național pus deasupra oricărei considerații secundare de ordin politic sau de natură ideologică.

843

1944 septembrie 10. Cuvîntarea secretarului general al Uniunii Tinerețului Comunist, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la mitingul pentru primirea sărbătoarească a luptătorilor antifasciști eliberați din lagăre și închisori.

Cuvîntarea secretarului general al Uniunii Tinerețului Comunist,
NICOLAE CEAUȘESCU

Am emoție, tovarăși, prieteni!

În numele Comitetului Central al Tinerețului Comunist vă aduc salutul, vrouă, care ați știut să înfrunțați moartea prin această luptă pentru o Românie liberă și democratică.

Tovarăși și patrioți, mulți dintre voi ați fost — mulți din rîndurile organizațiilor de tineret.

Voi ați stat în fruntea luptei tinerețului din România, voi ați stat în fruntea luptei poporului român.

Ați fost aruncăți în lagăre și închisori cu scopul de a fi distruiți, de a lipsi clasa muncitoare, poporul român, tinerețul român, de conducătorii și de organizatorii luptei lor.

Dar bandiții fasciști s-au înșelat. Din rîndurile clasei muncitoare a poporului român, a tinerețului român, s-au ridicat noi luptători, zeci, sute, mii, care au umplut golarile lăsate de voi. Ei au organizat și au condus lupta pentru doborarea regimului Antonescu.

Naziștii s-au înșelat cind au crezut că vă vor distrugă în închisori și lagăre. Voi ați știut și acolo să vă faceți datoria și pentru aceasta organizația noastră a Tinerețului Comunist vă este recunoscătoare.

Organizațiile patriotice sunt recunoscătoare tuturor patrioților care au știut să nu se plece în fața călăilor fasciști.

Dar eliberarea voastră o datorăți în primul rînd glorioasei Armate Roșii eliberatoare. Eliberarea voastră o datorăți luptei duse în comun de armatele anglo-americane, o datorăți luptei consecvente și hotărîte dusă de Partidul Comunist.

Patrioți, tovarăși !

Lupta nu este terminată. Lupta este la început. Agenții lui Hitler, legionarii, mai sunt încă în aparatul de stat, în instituții, în conducerea fabricilor. Ei trebuie să izgoniți și nimiciți de pe tot. Nu trebuie să rămână nici un agent al lui Hitler, nici un legionar la instituțiile de stat. Încă și astăzi mai sunt tineri bătuți și injurați, împiedicați de a se organiza. Încă și astăzi agenții lui Hitler, legionarii, împiedică poporul român, tineretul de a se organiza.

Prin lupta noastră va trebui să-i izgonim, să-i punem la stilul infamiei.

Uniunea Tineretului Comunist a luptat, sub conducerea Partidului Comunist, organizând lupta tineretului român împotriva trădătorului Antonescu, împotriva hitleriștilor germani. Ea a dat tot sprijinul și s-a alăturat luptei hotărîte pentru răsturnarea guvernului trădător al lui Antonescu. Dar ni se cere astăzi întregului tineret de a depune toată energia noastră în slujba luptei pentru distrugerea definitivă a fiarei fascisto-hitleriste, în slujba luptei pentru eliberarea Ardealului de hoardele lui Horthy, de hoardele nemțești, în slujba luptei pentru nimicirea agenților lui Hitler : Antonescu și legionarii lui.

Uniunea Tineretului Comunist luptă și cheamă întreg tineretul la luptă.

Vă cheamă pe voi, aceia care v-ați eliberat din lagăre și închisori, de a vă alătura luptei și de a vă face mai departe datoria în lupta pentru căștigarea drepturilor tineretului. Pentru drepturi politice, pentru vot, pentru dreptul la o viață liberă și independentă.

Noi suntem siguri că așa cum v-ați făcut în trecut datoria, în închisori și lagăre, și acum vă veți alătura hotărîtei lupte pe care o duc forțele patriotice române, veți ști să vă faceți și acum datoria în lupta hotărîtă care stă în fața voastră.

Tovarăși patrioți,

Trebuie să dăm tot sprijinul organizării și întăririi Apărării Patriotice, organizația care a avut grija de voi în închisori și lagăre, care v-a luat apărarea, care v-a apărat viața.

Astăzi, în noua ei misiune pe care o are, trebuie să se bucure — și se va bucura — de tot sprijinul tineretului, de toată energia tineretului, pentru a putea să-și indeplinească rolul ei, misiunea ei.

Tovarăși,

Trebuie ca pornind de aici să fim hotărîți de a ne înrola în formațiunile patriotice, în organizațiunile de luptă patriotică pentru nimicirea definitivă a fiarei fasciste, pentru crearea Frontului Unic Național Patriotic.

Trăjăscă lupta unită a poporului român în Frontul Național Patriotic.

■ Arhivele Statului București, Colecția privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 47/1944, f. 18-19.

1944 septembrie 12. Convenția de armistițiu între guvernul român și guvernele Națiunilor Unite.

Guvernul și Înaltul Comandament al României, recunoscind faptul infringerii României în războiul împotriva Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice, Regatului Unit și Statelor Unite ale Americii și a celorlalte Națiuni Unite, acceptă condițiunile armistițiului, prezentate de către Guvernele sus-menționatelor trei Puteri Aliate, acționind în interesul Națiunilor Unite.

Pe baza celor de mai sus, reprezentanții Guvernului și Înaltului Comandament Român, Ministerul de Stat și Ministerul de Justiție, L. Pătrășcanu, Ministrul Subsecretar de Stat al Afacerilor Interne, Adjutant al Majestății Sale Regelui României, General D. Dămăceanu, Prințipele B. Știrbei și dl G. Popp, avind depline puteri, pe de o parte, și reprezentantul Înaltului Comandament Aliat (sovietic), mareșal al Uniunii Sovietice R. I. Malinovski, autorizat pentru aceasta de către Guvernele Uniunii Sovietice, Regatului Unit și Statelor Unite ale Americii, acționind în interesul tuturor Națiunilor Unite, pe de altă parte, au semnat următoarele condiții:

1. De la 24 august 1944, ora 4 a.m. România a încetat cu totul operațiunile militare împotriva Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice, pe toate teatrele de război, a ieșit din războiul împotriva Națiunilor Unite, a rupt relațiunile cu Germania și satelliții săi, a intrat în război și duce războiul alături de Puterile Aliate împotriva Germaniei și Ungariei, cu scopul de a restaura independența și suveranitatea României, pentru care scop va pune la dispoziție nu mai puțin de 12 divizii de infanterie, cu mijloacele suplimentare.

Operațiunile militare din partea forțelor române, inclusiv forțele navale și aeriene, împotriva Germaniei și Ungariei vor fi puse sub comanda generală a Înaltului Comandament Aliat (sovietic).

2. Guvernul și Înaltul Comandament al României se obligă să ia măsurile pentru dezarmarea și internarea forțelor armate ale Germaniei și Ungariei, aflate pe teritoriul României, ca și pentru internarea cetățenilor celor două state menționate care își au reședința acolo (vezi anexa la art. 2).

3. Guvernul și Înaltul Comandament al României vor asigura forțelor sovietice și ale celorlalți Aliați înlesniri pentru libera lor mișcare pe teritoriul României, în orice direcție, dacă este cerut de către situația militară. Guvernul și Înaltul Comandament al României, acordând orice concurs posibil pentru o astfel de mișcare, prin mijloacele lor de comunicație și pe cheltuiala lor, pe pămînt, pe apă și în aer (vezi anexa de la art. 3).

4. Se restabilește frontieră de stat între Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice și România, stabilită prin convențiunea sovieto-română din 28 iunie 1940.

5. Guvernul Român și Înaltul Comandament al României vor preda Înaltului Comandament Aliat (sovietic), pentru înapoierea în țara lor,

pe toți prizonierii de război sovietici și aliați, precum și pe toți cetățenii internați și pe cei aduși cu sila în România.

Din momentul semnării condițiilor de față și pînă la repatriere, guvernul și Înaltul Comandament Român se obligă să asigure, pe socoteala sa, tuturor prizonierilor de război, sovietici și aliați, precum și cetățenilor internați sau mutați cu sila, cum și celor refugiați, hrana și dezinfectare, îmbrăcăminte și asistență medicală, conform cu cerințele sanitare, cum și mijloace de transport pentru reîntoarcerea acestor persoane în țara lor.

6. Guvernul Român va elibera imediat, fără distincție de cetățenie sau naționalitate, pe orice persoană arestată din cauza activității în favoarea Națiunilor Unite sau din cauza originii lor etnice și va desființa orice legislație discriminatorie și restricțiile ce decurg din ea.

7. Guvernul și Înaltul Comandament Român se obligă să remită ca trofee în mîinile Înaltului Comandament Aliat (sovietic) orice material de război al Germaniei sau al sateliștilor săi aflat pe teritoriul român, inclusiv vasele flotei germane și ale sateliștilor ei aflate în apele românești.

8. Guvernul și Înaltul Comandament Român se obligă să nu permită exportul sau exproprierea, sub orice formă, a proprietății (inclusiv, valorii și monede) aparținând Germaniei și Ungariei și naționalilor lor, sau către persoane cu domiciliul pe teritoriile lor, sau în teritoriile ocupate de către dinșii, fără autorizația Înaltului Comandament Aliat (sovietic). Guvernul și Înaltul Comandament Român vor păstra aceste bunuri în condițiile ce urmează a se stabili de Înaltul Comandament Aliat (sovietic).

9. Guvernul și Înaltul Comandament Român se obligă să remită Înaltului Comandament Aliat (sovietic), pentru folosința acestuia pe întreaga perioadă de război împotriva Germaniei și Ungariei, și în interesul general al Aliatilor, toate vasele care aparțin sau au aparținut Națiunilor Unite aflate în porturile românești, indiferent la dispoziția cui s-ar afla; ulterior aceste vase urmează să fie restituite proprietarilor lor.

Guvernul român va avea întreaga răspundere materială pentru orice stricăciune sau distrugere a bunurilor sus-menționate, pînă în momentul predării lor Înaltului Comandament Aliat (sovietic).

10. Guvernul român trebuie să facă în mod regulat, în monedă românească, plățile cerute de către Înaltul Comandament Aliat (sovietic), pentru îndeplinirea funcțiunilor sale și în caz de necesitate va asigura folosința întreprinderilor industriale și de transport aflate pe teritoriul României, precum și a mijloacelor de comunicație, stațiunilor generatoare de energie, întreprinderilor și instalațiilor de utilitate publică, depozitelor de combustibil, petrol, alimente și alte materiale sau servicii în acord cu instrucțiunile date de către Înaltul Comandament Aliat (sovietic).

Vasele de comerț românești, care se găsesc atât în apele românești, cât și în cele străine, vor fi supuse controlului operativ al Înaltului Comandament Aliat (sovietic), pentru folosirea lor în interesul general al aliaților (vezi anexa la art. 10).

11. Pierderile pricinuite Uniunii Sovietice prin operațiunile militare și prin ocuparea de către România a teritoriului sovietic, vor fi compenate față de Uniunea Sovietică de către România, însă, luind în considerație că România nu numai că s-a retras din război, dar a declarat război și în fapt duce război contra Germaniei și Ungariei, părțile sunt de acord ca compensațiile pentru pierderile menționate să nu fie plătite în întregime

de România, ci numai în parte, și anume în sumă de 300 000 000 dolari ai Statelor Unite, plătibili în curs de șase ani în mărfuri (produse petroliere, cereale, materiale lemnioase, vase maritime și fluviale, diverse mașini etc.).

România va plăti despăgubiri pentru pierderile provocate în România, proprietarilor celorlalte State Aliate și naționalilor lor, pe timpul războiului, despăgubiri a căror sumă va fi fixată ulterior (vezi anexa la art. 11).

12. Guvernul român se obligă ca în termenele indicate de către Înaltul Comandament Aliat (sovietic) să restituie Uniunii Sovietice, în bunăstare, toate valorile și materialele luate de pe teritoriul ei în timpul războiului, aparținind statului, organizațiilor politice și cooperative, întreprinderilor, instituțiilor sau cetățenilor particulari și anume: utilajul fabricilor și uzinelor, locomotive, vagoane de căi ferate, tractoare, autovehicule, monumente istorice, valori de muzeu și orice alte bunuri.

13. Guvernul român se obligă să restabilească toate drepturile legale și interesele Națiunilor Unite și ale naționalilor lor pe teritoriul român, așa cum existau înainte de război, și să le restituie în perfectă stare.

14. Guvernul și Înaltul Comandament Român se obligă să colaboreze cu Înaltul Comandament Aliat (sovietic), la arestarea și judecarea persoanelor acuzate de crime de război.

15. Guvernul român se obligă să dizolve imediat toate organizațiile prohitleriste de tip fascist aflate pe teritoriul românesc, atât cele politice, militare sau paramilitare, cît și orice alte organizații care duc propagandă ostilă Națiunilor Unite și în special Uniunii Sovietice, nepermittînd în viitor existența unor astfel de organizații.

16. Tipărire, importul și răspândirea în România a publicațiilor periodice și neperiodice, prezentarea spectacolelor de teatru și a filmelor, funcționarea stațiunilor de T.F.F. Poștă, Telegraf și Telefon, vor fi executate în acord cu Înaltul Comandament Aliat (sovietic) (vezi anexa nr. 16).

17. Administrația civilă românească este restabilită pe întreg teritoriu ai României afară de un sector de 50–100 km de linia frontului, depinzind de condițiile terenului; organele administrative românești se obligă să aducă la indeplinire, în interesul restabilirii păcii și securității, instrucțiunile și ordinele Înaltului Comandament Aliat (sovietic), date de către el, în scopul de a asigura execuția acestor condiții de armistițiu.

18. Va fi înființată o Comisie de Control Aliată, care va lua asupra sa, pînă la încheierea păcii, reglementarea și controlul executării prezentelor condiții, sub directivele generale și ordinele Înaltului Comandament Aliat (sovietic) acționînd în numele Puterilor Aliate (vezi anexa la art. 18).

19. Guvernele Aliate socotesc hotărîrile Arbitrajului de la Viena, cu privire la Transilvania, ca nule și inexistente și săn de acord ca Transilvania (sau cea mai mare parte a ei) să fie restituită României, sub condiția confirmării prin Tratatul de Pace și guvernul sovietic este de acord ca forțele sovietice să ia parte, în acest scop, în operațiuni militare, comune cu România, contra Germaniei și Ungariei.

20. Prezentele condiții intră în vigoare în momentul semnării lor.

Făcut la Moscova, în patru exemplare, fiecare în limbile rusă, engleză și română, exemplarele rusești și englezesci fiind autentice.

12 septembrie 1944

Din însărcinarea guvernului și Înaltului Comandament al României :
Lucrețiu Pătrășcanu
G-ral Adj. D. Dămăceanu
B. Șirbei
G. Popp

Din însărcinarea guvernelor Statelor Unite ale Americii, Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice și Regatului Unit :

Malinovski

Anexe

la Convențiunea de armistițiu între guvernul român, pe de o parte și guvernele Uniunii Sovietice, Regatului Unit și Statelor Unite ale Americii, pe de altă parte.

A. ANEXA LA ARTICOLUL 2

Măsurile prevăzute la art. 2 al Convenției referitoare la internarea cetățenilor germani și unguri, aflători în teritoriul român, nu se aplică cetățenilor de origine evreiască ai acestor țări.

B. ANEXA LA ARTICOLUL 3

Prin cooperarea guvernului român și a Înaltului Comandament Român, menționată în art. 3 al acestei convențiuni, se înțelege punerea la dispoziția Înaltului Comandament Aliat (sovietic), pentru deplina folosință (cum se va socoti de cuvîntă) pe durata armistițiului, a tuturor construcțiilor și instalațiilor românești, militare, aeriene și navale, porturi, cheiuri, cazărmă, magazii, cîmpuri de aviație, mijloace de comunicație, stațiuni meteorologice, care ar putea fi cerute pentru nevoi militare, în completă bunăstare și cu personalul necesar pentru întreținerea lor.

C. ANEXA LA ARTICOLUL 10

Guvernul român va retrage și răscumpăra în limitele de timp și potrivit condițiunilor pe care Înaltul Comandament Aliat (sovietic) le va specifica, toate monedele deținute pe teritoriul românesc și emise de Înaltul Comandament Aliat (sovietic) și va înmîna moneda astfel retrasă fără plată Înaltului Comandament Aliat (sovietic).

D. ANEXA LA ARTICOLUL 11

Baza pentru regularea plășilor de reparații prevăzute în art. 11 al prezentei Convenții va fi dolarul american la paritatea sa aur din ziua semnării convenției, adică 35 de dolari pentru o uncie de aur.

E. ANEXA LA ARTICOLUL 16

Guvernul român se obligă ca transmiterile fără fir, corespondența telegrafică și poștală, corespondența cifrată și prin curier, precum și comunicațiile telefonice cu țările străine ale Ambasadelor, Legațiilor și Consulatelor aflătoare în România, să fie dirijate potrivit modului stabilit de Înaltul Comandament Aliat (sovietic).

F. ANEXA LA ARTICOLUL 18.

Controlul cu privire la exacta execuție a clauzelor de armistițiu este încredințat Comisiunii Aliate de Control, care va fi stabilită în conformitate cu art. 18 al Convenției de Armistițiu.

Guvernul român și organele sale vor indeplini toate instrucțiunile Comisiunii Aliate de Control, care decurg din Convenția de Armistițiu.

Comisiunea Aliată de Control va instaura organe sau secțiuni speciale, însărcinându-le respectiv cu executarea de diferite funcțiuni.

În plus, Comisiunea Aliată de Control va putea să aibă funcționari în diferite părți ale României.

Comisiunea Aliată de Control va avea sediul său în București.
Moseova, 12 septembrie 1944“

■ „România liberă”, an II, nr. 33, din 17 septembrie 1944: *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 107–108.

845

1944 septembrie 12, Moseova. Telegramă a ambasadorului american Averell Harriman, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, informându-l despre unele propuneri avansate de delegația română prezentă la negocierile armistițiului de la Moseova.

Moscow, September 12, 1944, 6 p.m.
Received September 12, 3:10 p.m.

3443. Under Molotov's chairmanship, we all met for 5 hours during the past night with the Rumanian delegation. The latter asked for explanations or redrafts of almost every article of the armistice agreement, and also proposed certain additions.

Of all their suggestions for redrafts Molotov accepted only two definitely and agreed to give consideration to one other. The first acceptance related to the amendment of the article requiring Rumania to intern Hungarian and German citizens residing in Rumania. The Rumanians asked that an exception be made in favor of Jewish refugees from Hungary. Molotov said that he saw no objection to this. The second related to the addition of language to the effect that the Control Commission would end its activities on the conclusion of peace with Romania.

Molotov agreed to consider a redraft of the article dealing with the Vienna Award and Transylvania. The Rumanians claimed that the present proposed wording of this article (I assume that the final draft of the agreement has been made available to the Department by the British Embassy) is not in accord with that which was promised to them in the past and on the basis of which they ceased hostilities. Their objection to the present wording appeared to be that it did not contain a specific undertaking on the part of the Allies to aid them in the liberation of Transylvania. Molotov requested them to try their hand at redraft of the article, and to show it to us at the next meeting, which is to take place at 10 o'clock this evening. I reserved judgement.

We were not able, in view of the late hour, to give consideration to all of the Rumanian requests for additional provisions. The most important of those which still remain for consideration relate to the placing of a time limit on the military occupation and on the operation of the pertinent articles of the armistice agreement, as well as to the specific recognition of Allied or co-belligerency status for Rumania.

The Rumanians protested strongly about the reparations clause, asking that it be made more flexible to meet an eventual inability to pay.

They also sought for a greater recognition of the part of Rumania administration in carrying out internal police and administrative measured called for by the agreement. Molotov showed no willingness to retract in any way on the reparations question nor to assent to anything which would limit Russian military or police power in Rumania during the military period.

Harriman

■ *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 231–232. The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) European War 740.00119 EW 1939/9–1244.*

Moscova, 12 septembrie 1944, 6 p.m.
Primită 12 septembrie, 3,10 p.m.

3443. Sub președinția lui Molotov, noi toți am avut ieri noapte o întâlnire de 5 ore cu delegația română. Aceasta din urmă a cerut lămuriri sau reformulări aproape pentru fiecare articol al acordului de armistițiu și a propus, de ase nenea, cîteva adăugiri.

Din toate propunerile lor de reformulare, Molotov a acceptat numai două în mod cert și a fost de acord să analizeze o alta. Prima propunere acceptată se referea la amendamentul la articolul care cere României să interneze în lagăr pe cetățenii unguri și germani care locuiesc în România. Români au cerut să se facă o excepție în favoarea evreilor refugiați din Ungaria. Molotov a spus că nu vede nici o obiecție la aceasta. A doua se referea la adăugarea unei formulări în privința Comisiei de Control, care să-și încheie activitatea o dată cu încheierea păcii cu România.

Molotov a acceptat să analizeze reformularea articolului care se referea la Dictatul de la Viena și la Transilvania. Români au cerut ca actuala formulare a acestui articol (presupun că proiectul final de acord a fost pus la dispoziția Departamentului de Ambasada britanică) nu este în concordanță cu ce li se promisese în trecut și pe baza a ceea ce ei au înțețat ostilitățile. Obiectia lor la actuala formulare pare să fie că ea nu conține un angajament concret din partea Aliaților de a-i ajuta în eliberarea Transilvaniei. Molotov le-a cerut să elaboreze ei o reformulare a articolului și să ne-o arate la viitoarea reuniune, care urmează să aibă loc la ora 10 din seara. Eu mi-am rezervat dreptul de opinie.

Noi nu am putut, din cauza orei tîrzii, să analizăm toate cererile românești privind unele prevederi suplimentare. Cea mai importantă din cele care au mai rămas de analizat se referă la impunerea unui timp limită ocupăției militare și valabilității articolelor respective ale acordului de armistițiu, precum și la recunoașterea concretă a statutului de aliat sau cobeligerant pentru România.

Românii au protestat energetic în legătură cu clauza privind daunele de război, cerind ca aceasta să fie mai flexibilă pentru a preîntîmpina o posibilă incapacitate de a plăti.

Ei au cerut, de asemenea, o recunoaștere mai mare a contribuției administrației românești la aplicarea măsurilor de poliție și administrative interne reclamate de acord. Molotov nu a manifestat dorința de a da în nici un fel înapoi în problema despăgubirilor și nu a consimțit la nimic din ceea ce ar fi limitat puterea militară sau polițienească rusă în România în timpul perioadei *(de ocupăție)* militară.

Harriman

846

1944 septembrie 12, Washington. Fragment din capitolul România dintr-un studiu al Biroului pentru servicii strategice, intitulat Rolul comunismului în Balcani

Office of strategic services
Research and Analysis Branch
R A No. 1661
[...]¹

12 September 1944

IV. RUMANIA

The Communist Party has nonetheless persisted as an underground group since 1933. Two official weekly organs continued to appear at least during 1934, and special papers were published for distribution among peasants and oil workers. Among the minority nationalities, the leftist groups have included the Hungarian workers' and Peasants' League (founded 1934) in Transylvania, the Ukrainian *Vyzvolenia* in Bucovina, the Revolutionary Peasants' League in Bessarabia, and the Bulgarian Revolutionary Organization in the Dobrudja.

In 1940 there were in Bucovina and Bessarabia many persons, not necessarily advocates of a revolution, who disliked the corrupt Bucharest regime, and who welcomed the arrival of Russian forces. After the Romanians with German help had reconquered their territories in 1941, the official gazette, over a period of more than two years, continued to publish the names of thousands of persons living in these two provinces who

had been deprived of citizenship for acts hostile to the Rumanian state during the Soviet occupation. Moreover, if one may believe the Hungarian public prosecutor at Cluj, a certain degree of underground activity was also carried on in Transylvania during the '30s. At the beginning of 1943 there were on trial 662 residents (70 percent Jewish), of that province accused of being implicated in communist activities since 1919.

C. *The Revival of 1943-44*

The expansion of the Communist Party's political activity coincides with the turn of the tide on the Eastern Front. In 1943, for the first time in the recent years, the party began to publish a newspaper, called *Romania Libera*. It also attempted a rapprochement with the anti-German-elements led by Maniu. Efforts to undermine the Antonescu regime were vigourously opposed by the secret police and the military authorities with repressive measures, which have received little notice in the domestic press. The failure of renewed communist agitation to strengthen the party's following to any serious extent is attributable largely to the efficiency of the Antonescu regime in locating the centers of this underground activity and to the severity of the penalties meted out.

Under the guise of a Patriotic Front the communists approached Maniu in the fall of 1943 with a proposal for collaboration on the basis of a program which soon became relatively familiar. As publicized by the Moscow press of 20 March 1944, this program consists of the following:

1. Immediate withdrawal from the alliance with Germany and support of the Allies.
2. Expulsion of the German army from Rumania.
3. Overthrow of the Antonescu government and formation of a genuinely national government.
4. Restoration of democratic rights and liberties.
5. Liberation of all political prisoners.
6. Punishment of war criminals.

Although it is readily understandable that the Patriotic Front preferred not to raise the issue of Bessarabia and Bucovina, it is somewhat surprising that the published program does not call for the recovery of northern Transylvania from Hungary. This irredentist demand was later endorsed by Moscow, and was included in the proposal for collaboration submitted to Maniu by two communist delegates. It is noteworthy that the published program of the Patriotic Front is embodied in the secret communist memorandum to Maniu, together with proposals for more drastic actions, such as organized sabotage and guerrilla warfare against the Germans. According to a Hungarian informant, the *Romania Libera* likewise incites its readers to commit sabotage. In this respect it differs from the conservative opposition groups, which have insisted that such activities would give the Germans and their Rumanian supporters a ready excuse for reprisals.

Apart from the party's unsuccessful attempts to activate the forces led by Maniu and Brattianu and to launch a militant underground movement of a popular front type, very little light can be thrown on its official activities. What is known is derived from papers allegedly seized by the police in the course of recent raids. Thus, one informant states that the Bucharest authorities in 1943 obtained possession of the instructions of the Central Committee, recommending that groups of communists conduct meetings while pretending to hold picnics in the woods, and that propaganda groups be organized in factories, among the peasants, and among

soldiers on leave. On one of the rare occasions when the Rumanian press was permitted to carry stories about communists, the regime instructed newspaper to publish the following text of an alleged circular:

"The Central Committee of the Communist Party of Rumania has been informed that the organizations in the Capital and in Ploesti have completed preparations for revolutionary activity in the field. Their cadres are fully supplied with equipment for terrorism, sabotage, street fighting and mobile propaganda machinery.

"The communist leadership is following the development of political and military events with close attention with a view to ousting the present regime in favor of a democratic government, to begin with, composed of various personalities from the former democratic political parties.

"In communist circles it is said that contact has been established with some of the former democratic political personalities, with whom a plan of action toward this end has been initiated".

It would, no doubt, be a mistake to accept the alleged circular at face value. The intimation that the communists are an armed band of terrorists is probably false, and intended to frighten the public. It has not been confirmed by actual events. On the other hand, that part of the circular which indicates a desire for a united front with the non-communist opposition appears accurately to represent the party's views. Of course, this does not preclude the possibility that the circular is a fabrication designed to incriminate men like Maniu and Bratianu. It is, nevertheless, significant that the authorities responsible for law and order realized that pro-Soviet plotters aimed to stage a *coup d'Etat*, rather than a social revolution after the model of the Russian Revolution of October 1917.

Maniu has not joined the communists in a united front. When approached late in 1943, he rejected their proposed collaboration on the ground that they were evading the question of the Soviet claim to Bessarabia and northern Bucovina. Thereafter *Romania Libera* attacked Maniu for refusing to work with the Patriotic Front; and no further progress is known to have been made in the intervening months. Nevertheless, Maniu has on occasion intervened effectively on behalf of communists in danger. During 1943 he provided counsel for several men trial for their lives at Constantza, and wrote a letter to the court, resulting in a less severe penalty for the accused. According to the *Frankfurter Zeitung*, one of Maniu's prominent associates, Mihai Ralea (arrested toward the end of 1942) had also been known to provide legal aid for men accused of communist activities. It is noteworthy that a Rumania emigré, G. Manole, in a lecture delivered at Moscow 19 April 1944, while claiming that the Patriotic Front was growing and that overt opposition to the regime was making itself felt, admitted that the movement had not yet rallied all the antifascist forces under its banner.

It is plausibly reported that the communists have been endeavoring to indoctrinate soldiers returning from service on Soviet territory. There is, nevertheless, no reason to believe that any large number of these men has become pro-Soviet as a result of their experience. Only a small minority is reported to have been favorable impressed by the collectives and by the relatively high standard of living of the peasantry in the Ukraine. Widespread surprise and satisfaction, however, is reported to have been

expressed by some of these Rumanian soldiers over the fact that the churches had not been proscribed by the Soviet regime. One unconfirmed report states that the Soviets in 1943 released several thousand Rumanian prisoners of war without asking for any of their own men in exchange, thus raising the possibility that the released Rumanians had been indoctrinated and were expected to serve as spreaders of propaganda at home.

The present position of the Communist Party as a political force may be judged to some extent by the action taken by the Bucharest police, who periodically raid quarters used by alleged communists. In general, official reports intentionally give the impression that all persons unsympathetic to the Antonescu policy of collaboration with Germany are radicals. The reports also usually stress the presence of Jews among the persons arrested, without troubling to note that the mere possession of a radio receiving set, a standard item in such stories, is illegal only for Jews. The anti-Semitic motif is further stressed in the recurrent references to the wealth possessed by the accused Jews. A sampling of the more sensational reports of repressive measures against „Communists” will serve to supplement the information presented above. On 9 December 1943, the following release was published in the Bucharest press: “Agents of the capital’s police prefecture have uncovered an organization of 66 communists, who have been operating within the limits of the capital as well as in certain provincial centers. Together with others this organization has been meeting in nine conspiratorial houses, some of which were equipped with radio sets which enabled them to intercept broadcasts issued by our enemies, which they then spread for the purpose of defeatist propaganda. Among those arrested 65% are Jews, including some very well situated materially. All other versions circulating in Bucharest are in the realm of fantasy”.

A fortnight after the foregoing release appeared, there occurred the arrest of a group headed by a Jewish lawyer named Wechsler. It is alleged that the police entered Wechsler’s sumptuous villa in Bucharest a few days before Christmas and found the radical plotters holding a meeting. On the premises the police are supposed to have found a printing press and copies of communist manifestoes in a variety of languages, as well as large sums in foreign currency. Among the “many imported documents” was a list of members of a proposed cabinet to replace the Antonescu regime. Nevertheless, the only specific counts against Wechsler referred to foreign currency transactions and aiding illegal entrants into the country. At the beginning of March 1944 it was reported that Wechsler and his wife had received sentences of twenty-five years, while their accomplices, Prof. Vladescu-Racoasa, and two brothers, said to be sons of an important judge named Maghieru, were sentenced from ten to fifteen years’ imprisonment.

During the first month of 1944 the army as well as the police found it necessary to deal with militant communists. An armed “partisan” band was reported to be operating in the marshes of the Danube Delta. Under the leadership of an aristocratic Rumanian beauty, wrote the Budapest correspondent of a Stockholm paper, 100 partisans, well supplied with weapons, a radio transmitter and a sum of 20–30 million lei (over \$ 100 000), held out for four days against an army detachment. The soldiers

are said to have killed 40 of the alleged communists and captured the remaining 60. Another Budapest correspondent in a despatch of the same date, named Prof. Constantinescu of the Jassy Faculty of Theology (now reported to be in Moscow) as a leader of the Rumanian communists.

During the same month the Bucharest police had to shoot their way into a house suspected of serving as communist headquarters. According to one report, a radio transmitter and a printing plant were discovered on the premises. The leader of the group using these headquarters was Sasha Pinkelsohn, described as a former Jewish lawyer from Cernautzi, who had returned from Russia in 1942 as a Soviet agent.

Since last January there has been only one report similar to those cited above, but the political significance of this item is highly questionable. On 24 March the Berlin radio announced that the Bucharest police had caught "a large communist organization formed by Jews", consisting of thirty-two men, of whom seven had come from Poland. Although the indictment is said to contain a charge of organizing Jewish-Communist propaganda groups, the only concrete accusations have to do with smuggling Jews across the Polish-Rumanian border and the illegal transfer of a Jewish-owned property from Rumania to other countries.

Inasmuch as the agrarian reform of the '20s has not succeeded in raising the peasants' standard of living, proposals in favor of additional reforms have often been propounded and these are occasionally ascribed to persons of communist leanings. During recent months there has been some discussion of a reform suggested by ex-Premier Tatarescu which would parcel out individually owned estates exceeding 100 ha. (about 250 acres). This proposal by a conservative politician has been endorsed by Graur of the Peasant Party, who is said to have written Maniu a letter on the subject. This liberal tendency among politically-minded Rumanian who are at the same time definitely anti-Soviet, has given rise to the charge that the anti-German forces are tending toward communist views on private property. This idea has been widely reported and has been made the subject of a recent editorial in German newspaper published at Timișoara. This editorial states in part: "There are forces among his (Maniu's) followers which are organizing the building of a bridge to the communist revolutionary movement, and one cannot acquit Maniu of responsibility".

During the interval between the two World Wars a number of Rumanian communists found refuge in the Soviet Union. One of these refugees, Anna Pauker, was convicted together with Bujor in 1920, but served a shorter prison term. She was rumored in the fall of 1943 to be slated for leadership of a Free Rumania Committee to be formed in Moscow. This rumor linked Anna Pauker with Prince Scarlat Callimachi, who is said until a few years ago to have been a "playboy" member of the wealthy class of Bucharest and who was regarded as a parlor pink. No Free Rumania Committee has yet been formed in Moscow, however and during the sprint of 1944 the Soviet authorities apparently preferred to call on other refugees, such as G. Manole and ex-deputy Constantin Matza, to broadcast to Rumania and to encourage the Patriotic Front to continue its work.

After the Russian army's advance to the Prut River in the sprint of 1944, a new field of activity seems to have been opened to pro-Soviet

elements among the Rumanians. The occupied zone of Moldavia, which is presumably to be restored to Rumania after the war is alleged by the Rumanian authorities to be administrated by Rumanian communists serving as mayors, prefects, and police chiefs. According to another equally improbable report, Rumanian prisoners of war and other pro-Soviet persons from Bessarabia and Bucovina are being organized as an army which will eventually be sent to Jassy, the Moldavian capital, when the Soviet advance reaches that point. The man chosen to head the government to be installed at Jassy is said to be a member of Rumania's Ukrainian minority named Broveo, last reported to be in Stefanesti, a town on the upper Prut. An eyewitness account by Henry Cassidy, an American newspaper correspondent, reports on the contrary, that, in keeping with Molotov's promise that no changes would be made in Rumania's social structure, the Russian authorities have left the Rumanian local administration intact.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 634, c. 1455—1464: The National Archives of the United States, Washington D.C., Records of the Department of the Army, Office of Strategic Services (R.G. 226), Reports and Analysis Branch, R A no. 1661.

Biroul pentru informații strategice

Secția studii și cercetări

R&A Nr. 1661

[...] ¹

12 Septembrie 1944

IV. România

Partidul Comunist și-a continuat totuși activitatea ca o grupare ilegală și după 1933. Două organe de presă săptămânale oficiale au continuat să apară cel puțin în anul 1934, iar manifeste separate erau editate pentru a fi distribuite în rindul țăranilor și muncitorilor petroliști. În rindul minorităților naționale, grupările de stingă cuprindeau Liga maghiară a muncitorilor și țăranilor (creată în 1934) din Transilvania, *Vyzvolenia* ucraineană din Bucovina, Liga revoluționară a țăranilor din Basarabia și Organizația revoluționară bulgară din Dobrogea.

În 1940 existau multe persoane în Bucovina și Basarabia, nu neapărat apărători ai revoluției, care nu simpatizau regimului corrupt de la București și care salutau venirea forțelor rusești. După ce românii, cu ajutor german, și-au redobindit teritoriile lor, în 1941, ziarul oficial a continuat să publice timp de mai bine de 2 ani numele a mii de persoane din aceste două provincii, cărora le fuseseră retrasă cetățenia pentru acte ostile față de statul român în timpul ocupației sovietice. De altfel, dacă se poate da crezare declarațiilor procurorului public din Cluj, o anumită activitate ilegală s-a desfășurat și în Transilvania în anii '30. La începutul anului 1943 a avut loc un proces a 662 de cetăteni (70% evrei) din această

¹ Analiză a rolului jucat în fiecare din țările balcanice de partidul comunist de la crearea sa plină în anul 1944.

provincie, acuzați de a fi implicați în activități comuniste începînd cu 1919.

C. Recrudescența din 1943 – 1944

Extinderea activității politice a Partidului Comunist coincide cu modificările de pe Frontul de Est. În 1943, pentru prima dată în ultimii ani, partidul a început să publice un ziar denumit „România liberă”. El a încercat, de asemenea, o apropiere de elementele antigermane conduse de Maniu. Eforturile de subminare a regimului Antonescu li s-au opus din răspunderi poliția secretă și autoritățile militare prin măsuri represive, care au fost slab ilustrate în presa internă. Eșecul noii agitații comuniste îndrepătate spre întărirea adeziunii la partid într-o măsură importantă este în general atribuit eficacității regimului Antonescu în localizarea sediilor acestei activități ilegale, precum și severității pedepselor pronunțate.

Sub pretextul Frontului Patriotic, comuniștii s-au adresat lui Maniu în toamna anului 1943 cu o propunere de colaborare pe baza unui program care curind a devenit relativ cunoscut. După cum a scris presa din Moscova la 20 martie 1944, acest program constă din următoarele :

1. Retragerea imediată din alianța cu Germania și sprijinirea Aliaților.
2. Izgonirea armatei germane din România.
3. Înlăturarea regimului Antonescu și formarea unui guvern cu adevărat național.
4. Reinstaurarea drepturilor și libertăților democratice.
5. Eliberarea tuturor prizonierilor politici.
6. Pedepsirea criminalilor de război.

Deși este pe deplin de înțeles că Frontul Patriotic a preferat să nu ridice problema Basarabiei și Bucovinei, este surprinzător, într-o oarecare măsură, că programul publicat nu cerea redobândirea Transilvaniei de nord de la Ungaria. Această cerere iridentistă a fost mai tîrziu sprijinită de Moscova și a fost inclusă în propunerea de colaborare supusă lui Maniu de doi delegați comuniști. Este demn de remarcat faptul că programul publicat al Frontului Patriotic este cuprins într-o notă comunistă secretă adresată lui Maniu, împreună cu propuneri de acțiuni mai radicale, cum ar fi sabotajul organizat și lupta de partizani împotriva germanilor. Potrivit unui informator maghiar, „România liberă” își îndeamnă cititorii să întreprindă acțiuni de sabotaj. În acest sens, aceasta diferă de grupările de opoziție conservatoare care susțineau că astfel de activități ar da germanilor și adeptilor lor români un pretext pentru represiuni.

Pe lîngă încercările nereușite ale partidului de a impulsiona forțele conduse de Maniu și Brătianu și de a lansa o mișcare ilegală de tipul unui front popular, o lumină foarte slabă poate fi aruncată asupra activităților sale oficiale. Ceea ce este cunoscut este extras din ziarele confiscate, chipurile, de poliție în timpul recentelor raiduri. Astfel, un informator declară că autoritățile din București au obținut în 1943 instrucțiunile Comitetului Central în care se recomanda ca grupuri de comuniști să organizeze intrările în timpul unor ieșiri de plăcere la pădure, iar grupuri de propagandă să fie organizate în fabrici, printre țărani și în rîndul soldaților aflați în permisiie, să fie organizate grupuri de propagandă. Într-una din rarele ocazii cînd presei românești i s-a permis să relateze despre comuniști, regimul a dat dispoziție ziarelor să publice următorul text al unei pretinse circuieri : „Comitetul Central al Partidului Comunist din România a fost informat că organizațiile din Capitală și din Ploiești au încheiat pre-

gătirile pentru activitatea revoluționară în imprejurimi. Cadrele lor sunt dotate cu echipament pentru acțiuni de terorism și sabotaj, lupte de strădă și tehnică pentru propagandă.

Conducerea comunistă urmărește evoluția evenimentelor politice și militare cu o atenție deosebită, în scopul răsturnării actualului regim și pentru instaurarea unui guvern democratic, pentru început compus din diferite personalități provenind din fostele partide politice democratice.

În cercurile comuniste se spune că a fost stabilit un contact cu unele dintre fostele personalități politice democratice, cu care a fost inițiat un plan de acțiuni în acest scop.

Ar fi, fără îndoială, o greșeală să se ia de bună prețința circulară. Aluzia că, comuniștii sunt o bandă înarmată de teroriști este probabil falsă și menită să amenințe publicul. Ea nu a fost confirmată de evenimentele curente. Pe de altă parte, acel paragraf al circularei care menționează dorința pentru un front unit cu opoziția necomunistă, pare să reprezinte corect opiniile partidului. Desigur, aceasta nu exclude posibilitatea ca circulara să fie o mistificare menită să acuze oameni ca Maniu și Brătianu. Este, cu toate acestea, semnificativ faptul că autoritățile responsabile cu respectarea legii și a ordinii și-au dat seama că complotiștii prosovietici au ca scop să declanșeze o *lovitură de stat* mai curind decit o revoluție socială după modelul revoluției ruse din octombrie 1917.

Maniu nu s-a alăturat comuniștilor în frontul unit. Cind a fost abordat la sfîrșitul anului 1943, el a respins propunerea lor de colaborare pe motiv că ei eludează problema pretenției sovieticilor asupra Basarabiei și Bucovinei de nord. După aceea „România liberă” l-a atacat pe Maniu pentru refuzul de a colabora cu Frontul Patriotic; și nu s-a mai înregistrat nici un alt progres în lunile care au urmat. Cu toate acestea, Maniu a avut o ocazie în care a intervenit efectiv în favoarea unor comuniști aflați în pericol. În 1943 el a fost avocatul citorva persoane condamnate la moarte într-un proces la Constanța și a scris o scrisoare Curții, ceea ce a avut drept rezultat pronunțarea unei pedepse mai puțin severe pentru acuzați. Potrivit ziarului „Frankfurter Zeitung”, unul dintre asociații proeminenți ai lui Maniu, Mihail Ralea (arestat spre sfîrșitul anului 1942) este, de asemenea, cunoscut pentru că ar fi acordat asistență juridică unor persoane acuzate de activitate comunistă. Este deznăvătă faptul că un emigrant român, G. Manole, a recunoscut într-o conferință ținută la Moscova la 19 aprilie 1944 și a susținut că Frontul Patriotic se lărgea și opoziția deschisă față de regim se făcea simțită, că mișcarea nu a strins toate forțele antifasciste sub drapelul ei.

Se informează din surse de incredere că, comuniștii s-au străduit să-i indoctrineze pe soldații care se întorceau din armată din teritoriul sovietic. Nu există, totuși, motive să se credă că un număr mare din aceste persoane a devenit prosovietic ca urmare a experienței lor. Numai o mică minoritate pare să fi fost impresionată favorabil de gospodăriile colective și de nivelul relativ ridicat de viață al țărănimii din Ucraina. O surpriză și satisfacție generale se pare totuși că au fost exprimate de unii dintre acești soldați români față de faptul că bisericile nu fuseseră închise de regimul sovietic. O știre neconfirmată arată că în 1943 sovieticii au eliberat cîteva mii de prizonieri de război români, fără a cere în schimb vreun om de-al lor,

aceasta făcind să crească posibilitatea ca românii eliberați să fi fost îndoc-trinați și posibil să răspindească propaganda la ei acasă.

Actuala poziție a Partidului Comunist ca forță politică poate fi jude-cată într-o măsură după acțiunile întreprinse de poliția din București care, periodic, efectuează raiduri în cartierele folosite de pretenși comuniști. În general, știrile oficiale lasă impresia în mod intenționat că toate persoanele care nu simpatizează politica lui Antonescu de colaborare cu Germania sunt radicali. Știrile subliniază, de asemenea, prezența evreilor printre persoanele arestate, menționând fără jenă că simpla deținere de radio-receptoare, un criteriu de referință în asemenea cazuri, este interzisă numai evreilor. Pretextul antisemit este subliniat în referirile repetate la averile deținute de evreii acuzați. O moștră de știre senzațională privind măsurile represive împotriva „comuniștilor” va servi la completarea informațiilor de mai sus. La 9 decembrie 1943, următoarea știre a fost publicată în presa din București: „Agenți ai Prefecturii poliției Capitalei au descoperit o organizație de 66 comuniști, care acționa în Capitală, ca și în anumite centre din provincie. Împreună cu alții, această organizație se întinea în nouă case conspirative, unele dintre ele fiind dotate cu posturi de recepție care le permitea să intercepteze emisiunile de radio transmise de inamicii noștri, pe care le difuzau apoi în scopul unei propagande defetiste. Dintre cei arestați 65% sunt evrei, inclusiv unii foarte bine situați din punct de vedere material. Orice altă versiune care circulă în București este de domeniul fanteziei”.

La două săptămâni după apariția acestei știri, a avut loc arestarea unui grup condus de un avocat evreu pe nume Wechsler. Se pretinde că poliția ar fi intrat în somptuoasa vilă din București a lui Wechsler cu cîteva zile înainte de Crăciun și a găsit complotiști radicali ținind o întîlnire. Se presupune că poliția ar fi găsit la fața locului o presă de tipar și exemplare ale unor manifeste comuniști în diferite limbi, precum și sume mari de valută străină. Printre „numeroasele documente de import” se afla o listă a membrilor unui comitet propus pentru a înlocui regimul Antonescu. Cu toate acestea, singura acuzație împotriva lui Wechsler se referea la tranzacții cu valută străină și ajutorul acordat pentru intrări ilegale în țară. La începutul lunii martie 1944 s-a aflat că Wechsler și soția sa au fost condamnați la 25 de ani, în timp ce complicitii lor, prof. Vlădescu-Răcoasa și doi frați, despre care se spune că ar fi fiii unui important judecător pe nume Maghieru, au fost condamnați la termene între 10 și 15 ani închisoare.

În prima lună a anului 1944, armata și poliția au găsit necesar să trateze cu militanții comuniști. S-a zvonit că o grupă de „partizani” înarmați ar fi acționat în Delta Dunării. Sub conducerea unei frumuseți din aristocrația românească, scria corespondentul din Budapesta al unui ziar din Stockholm, 100 partizani, dotați cu arme, un transmițător radio și o sumă de 20–30 milioane lei (peste 100 000 dolari) au ținut piept timp de cîteva zile unui detașament al armatei. Se spune că soldații ar fi omorât 40 de pretenși comuniști, capturîndu-i pe restul de 60. Un alt corespondent din Budapesta, într-o telegramă cu aceeași dată, îl numea pe prof. Constantinescu de la Facultatea de teologie din Iași (despre care acum se spune că ar fi la Moscova) drept lider al comuniștilor români.

În aceeași lună, poliția din București a pătruns într-o casă suspectată de a fi sediu comunist. Potrivit unei știri, la fața locului au fost descoperite un transmițător radio și o presă de tipar. Conducătorul grupului care folosea acest sediu era Sasha Pinkelsohn, fost avocat din Cernăuți, care s-a întors din Rusia în 1942 ca agent sovietic.

Din ianuarie trecut nu s-a mai înregistrat deci o știre asemănătoare cu cele de mai sus, dar semnificația politică a acestui aspect este deosebit de echivocă. La 24 martie, radio Berlin anunță că poliția din București a prins „o mare organizație comunistă formată din evrei” compusă din 32 de persoane, dintre care șapte veniseră din Polonia. Deși se spune că rechizitorul conținea acuzația de organizare de grupuri de propagandă evreiască și comunistă, singurele acuzații concrete au fost acelea de a fi trecut ilegal evrei peste frontiera româno-polonă și transfer ilegal de proprietate aparținind evreilor din România în alte țări.

Intrucit reforma agrară din anii 20 nu a reușit să ridice nivelul de viață al țăranilor, s-au făcut adesea propuneri de reforme suplimentare și acestea au fost atribuite unor persoane cu vederi comuniste. În ultimele luni au existat discuții asupra unei reforme sugerate de fostul premier Tătăreșcu care ar dispune de proprietăți ce depășesc 100 hectare (aproximativ 250 acri). Această propunere făcută de un politician conservator a fost sprijinită de Graur din Partidul Tânără, despre care se spune că i-ar fi scris lui Maniu o scrisoare pe această temă. Această tendință liberală la politicienii români care săt, în același timp, categoric antisovietici, a dat naștere acuzației că forțele antermane săt încline spre opiniile comuniste asupra proprietății private. Această idee a fost larg răspândită și a făcut obiectul unui recent editorial într-un ziar german publicat la Timișoara. Acest editorial afirmă printre altele: „Există forțe printre adeptii lui (ai lui Maniu) care se ocupă de crearea unei punți către mișcarea comunistă revoluționară și nimenei nu-l poate absolveri pe Maniu de responsabilitate”.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, un număr de comuniști români și-au găsit adăpost în Uniunea Sovietică. Unul din acești refugiați, Ana Pauker, a fost condamnată împreună cu Bujor în 1920, dar a stat în închisoare puțin timp. În toamna anului 1943 se zvonea că ea ar fi fost desemnată pentru conducerea unui Comitet pentru o Românie liberă ce urma să se creze la Moscova. Acest zvon a legat-o pe Ana Pauker de printul Scarlat Callimachi care, se spune, era pînă acum cățiva ani „playboyul” claselor avute din București și era considerat un dandy de saloane. Totuși nu s-a creat însă nici un Comitet pentru o Românie liberă la Moscova și în primăvara lui 1944 autoritățile sovietice au preforat, după cit se pare, să solicite alți refugiați, cum ar fi G. Manole și pe fostul deputat Constantin Matza pentru a vorbi la posturile de radio pentru România și să încurajeze Frontul Patriotic să-și continue activitatea.

După înaintarea armatei ruse la Prut, în primăvara anului 1944, un nou domeniu de activitate pare să se fi deschis pentru elementele prosovietice din rîndul românilor. Zona ocupată din Moldova, care se presupune că va fi înapoiată României după război, este pretinsă de autoritățile române pentru a fi administrată de comuniști români în posturi de primari, prefecti și șefi de poliție. Potrivit unei știri la fel de neverosimile, prizonierii de război români și alte persoane din Basarabia și Bucovina

ar fi organizați într-un fel de armată care, în cele din urmă, va fi trimisă la Iași, capitala moldovenească, cind înaintarea sovietică va fi atinsă acest punct. Persoana aleasă pentru a conduce guvernul ce va fi instaurat la Iași se spune că ar fi membru al minorității ucrainene din România pe nume Broveco, despre care se zvonește că în ultimul timp ar fi fost la Ștefănești, un oraș pe Prutul superior. O declaratie a unui martor ocular, potrivit lui Henry Cassidy, un corespondent de presă american, afirmă contrariul, și anume că, respectind promisiunea făcută de Molotov că nici o schimbare nu va fi făcută în structura socială a României, autoritățile ruse au lăsat neschimbată administrația locală românească.

847

1944 septembrie 14, Budapesta. Telegrama șefului SS din Ministerul de Externe al Germaniei, Edmund Veesenmayer, despre evenimentele din România ; marea bucurie cu care populația a primit știrea despre actul de la 23 August ; eșecul total al încercării generalului Gerstenberg de a ocupa orașul București ; ura generală a poporului român împotriva hitleriștilor ; sinuciderea lui Manfred von Killinger ; demonstrații organizate de P.C.R. ; restabilirea ordinii la București ; situația în Transilvania. .

Telegramm
(offen)

Budapest, den 14. September 1944 00.20 Uhr
Ankunft : den 14. September 1944 11 Uhr

Nr. 2626 vom 13.9.44

Citissime nachts !

Nachstehend folgt ein Bericht des Mitarbeiters des Bukarester Büros der europäischen Korrespondenzen, des Volksdeutschen rumänischer Staatsangehörigkeit Edwin Konnerth, der heute in Budapest eintraf, nachdem es ihm gelungen war, am 1. September aus Bukarest zu entkommen.

Die Proklamation des Königs erfolgte 22.20 Uhr anschliessend an den rumänischen Nachrichtendienst. Sie wurde von der Bevölkerung mit grosser Freude aufgenommen, da man sich den Frieden davon erhoffte. Es kam auf den Strassen von Bukarest zu Kundgebungen vor dem Königs-palais und auf den Boulevards. Um 23 Uhr waren der grösste Teil der Angehörigen der deutschen Gesandtschaft im Gesandtschaftsgebäude versammelt. Ich hatte den Eindruck, dass die Ereignisse für alle Anwesenden überraschend kamen, obwohl in politischen Kreisen der Hauptstadt schon lange von dem Regierungsumsturz die Rede war. Der Gesandte soll gerüchtweise am Mittwoch nachmittag von dem ehemaligen Unterstaatsse-cretär Brandsch über die unmittelbar bevorstehenden Ereignisse unterrichtet worden sein, soll aber die Befürchtungen als völlig unbegründet bezeichnet haben. Desgleichen ist der Stichtag, nämlich der 23. August, bereits gut unterrichteten Kreisen bekannt gewesen.

723.

Donnerstag gegen 2 Uhr morgens wurden die ersten Schüsse in der Hauptstadt abgegeben. Gegen 6 Uhr morgens begann der Angriff General Gerstenbergs auf die Hauptstadt von Baneasa aus. Der grösste Teil der deutschen Truppen verblieb in Bukarest, da keine Befehle an diese ergangen waren. Die Standortkommandantur hatte um 3 Uhr morgens noch keinen höheren Befehl. Die in Bukarest befindlichen höheren Wehrmachtstellen wurden im Laufe des Donnerstag von rumänischen Truppen entwaffnet durch die Strassen von Bukarest unter schwacher Bewachung geführt. Irgendwelche Feindseligkeitsäusserungen gegenüber den entwaffneten deutschen Soldaten sind mir unbekannt. Gegen 10 Uhr vormittags setzte ein fürchterliches Luftbombardement auf Bukarest ein, das den grössten Teil der Innenstadt völlig zerstörte. Ganze Strassenzüge standen abends in Flammen. Die Bevölkerung der Hauptstadt nahm anfangs an, dass es sich um Anglo-Amerikaner handelte. Als es sich herausstellte, dass es deutsche Bomben waren, erreichte der allgemeine Hass gegen die Deutschen den Höhepunkt. In rumänischen Kreisen wurde das deutsche Luftbombardement als Grund des allgemeinen Stimmungsumschwunges in Rumänien bezeichnet. Die Luftangriffe hielten den ganzen Donnerstag an. Die Truppen General Gerstenbergs hatten sich bis 6 Uhr abends bis zum Triumphbogen vorgekämpft, das ist fast bis zum Rande des Stadtzentrums. In der Gesellschaft, wo sich schliesslich fast die gesamte deutsche Kolonie einfand, ausserdem auch etwa 60 deutsche Soldaten und Nachrichtenhelferinnen, herrschte grösster Optimismus. Deutsche Truppen wurden aber in der Nacht zurückgeschlagen. Schwache Kämpfe am Freitag. Schliesslich Gefangennahme von General Gerstenberg bei Otopeni, 6 Km von Bukarest im „Waldlager“. Auf Strasse nach Ploesti haben sich keine deutschen Truppen zurückgezogen, so dass Annahme von Gefangennahme beziehungsweise Vernichtung des grössten Teiles der Truppen von General Gerstenberg besteht.

Freitag, 25. August führte Gesandter Clodius die ersten Besprechungen mit rumänischer Regierung. Rumänische Regierung zeigte sich zunächst sehr loyal. Versprach Austausch sämtlicher Reichsdeutscher auf diplomatischem Wege. Clodius äusserte sich optimistisch in einer Rede vor den in der Gesellschaft versammelten Deutschen. Gesellschaft wurde von rumänischer Regierung gut verpflegt, ebenso bekam sie militärischen Schutz. Man konnte 8 Tage nach dem Putsch noch ungehindert in die Gesellschaft und Bekannte besuchen. Es wurden keine Übergriffe rumänischerseits gegen Deutsche bekannt. Die Frau von Gesandtschaftsrat Stelzer nach 1-tägiger Haft wieder freigelassen. Die auf den Strassen von Bukarest festgenommenen Deutschen wurden in der Gesellschaft abgeliefert. Rumänische Regierung zog schliesslich Verhandlungen hinaus, so dass Vermutung nahe lag, dass man beabsichtigt, die Deutschen den Russen auszuliefern. Stimmung in der Gesellschaft äusserst pessimistisch. Gesandter Killinger erschoss sich am Sonnabend, den 2. September in seinem Büro, desgleichen Sekretärin Helle Petersen. Selbstmord einwandfrei durch Untersuchung Schweizer und schwedischer Ärzte festgestellt, deren Ergebnis in rumänischer Presse veröffentlicht wurde.

Ich verliess Gesandtschaft in der Nacht vom 31.8. zum 1.9., nachdem es mir gelang, rumänischen Posten zu bestechen. Mittels Kraftwagen kam ich auf Schleichwegen bis Hermannstadt. Sämtliche Posten, die mich aufhielten, wurden bestochen. Einmarsch des russischen Vorkommandos in Bukarest erfolgte am Mittwoch 31.8. Sofort setzten kommunistische Massendemonstrationen ein. Vor allem Arbeiter, Eisenbahner, Bevölkerung äusserst zurückhaltend und in grosser Angst. Bereits Demonstrationen gegen die neue Regierung für eine vollkommen kommunistische. [...] Verordnung des Innenministeriums, dass alle Staatsangestellten auf ihren Posten bleiben müssen beziehungsweise auf diese wieder zurückkehren, wenn Russen betreffende Ortschaften besetzen. Nach zuverlässigen Berichten herrschte 15 Tage nach dem Putsch in Bukarest allgemein Ruhe.

Eintraf Hermannstadt 1.9. abends. Am 6.9. rückten Sowjets in Hermannstadt ein. Sämtliche Verbände motorisiert. Sah ungefähr 30 bis 40 schwere Panzer, darunter einige 52 Tonne. Viele Frauen darunter. Truppen machen gut ausgerüsteten Eindruck. Als ich am Sonntag, 10.9. in Temesburg eintraf noch keine russischen Truppen in der Stadt. Das IV. rumänische Armeekorps traf in Hermannstadt von Buzsau kommend, teils von den Russen entwaffnet, ein. Die in Hermannstadt versammelten Generäle stimmten nach zuverlässiger Information in einer Lagebesprechung überein, sich den Deutschen anzuschliessen, im Falle sie vor den Russen in Hermannstadt seien. Stimmung unter dem rumänischen Militär antikommunistischer denn je. Rumänische Zivilbehörden behandeln Volksdeutsche zuvorkommend wie nie zuvor. Nach deutsch-ungarischem Vorstoss bei Torda hofft die ganze deutsch-rumänische Bevölkerung auf die Befreiung². Grosser Enttäuschung, als die Russen am nächsten Tag bereits in Hermannstadt auftauchen, Flucht der Bevölkerung über Grenze fast ausgeschlossen, da hermetisch abgeschlossen, ausserdem verlassen Flugblätter von General Phlepps und Volksgruppenführer Schmidt die Bevölkerung an Ort und Stelle zu verbleiben, da Befreiung und Massnahmen in Vorbereitung. Senator Hans-Otto Roth übernimmt als Präsident die Führung der deutschen Volksgruppe in Rumänien. Maniu sagte Roth in einer Unterredung zu, dass der deutschen Bevölkerung kein Leid geschehen werde, wenn sie sich loyal verhält. Aufruf von Roth wird von der deutschen Bevölkerung begrüßt. Ich verliess Hermannstadt in der Nacht vom 7–8 September Richtung Temesburg, nach Beginn von Demonstrationen kommunistischer Arbeiter. Fahrt ins Banat auf Kohlenzügen, teils zu Fuss. Grenzübertritt von Marienfeld nach Kikinda Serbien in der Nacht vom 11. zum 12. September.

Konnerth, sowie der ebenfalls heute hier eingetroffene Mitarbeiter des Gesandtschaftsrats Roedel, Erich Haas, dem Flucht aus Ausweichquartier Saftica, Nähe Bukarests am 4.9. gelang, werden von hier aus

baldmöglichst nach Berlin in Marsch gesetzt und werden sich bei Südost-Referenten Presseabteilung melden.

Veesenmayer

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 477, T 120—4204, c. K 209568—K 209570; Auswärtiges Amt, Inland II, Geheim.

Telegramă
(necifrat)

Budapesta, 14 septembrie 1944, ora 00,20

Sosire : 14 septembrie 1944, ora 11

Nr. 2626, din 13 septembrie 1944

Foarte urgent — in această noapte !

Ceea ce urmează este un raport al lui Edwin Konnerth, cetățean român aparținind Grupului etnic german, colaborator al Biroului din București al corespondenților europeni, care a sosit astăzi la Budapesta, după ce la 1 septembrie reușise să scape din București.

Proclamația regelui s-a difuzat la orele 22,20, imediat după știrile transmise de postul român de informații. Ea a fost primită de populație cu mare bucurie, deoarece se spera că prin aceasta se va ajunge la pace. Au avut loc manifestații pe străzile Bucureștiului, în fața palatului regal și pe bulevard. La orele 23 cea mai mare parte a membrilor Legației germane era adunată în clădirea Legației. Eu am avut impresia că evenimentele i-au surprins pe toți cei prezenți, deși în cercurile politice ale Capitalei se vorbea de mult timp de <posibilitatea> răsturnării guvernului. Se pare că ministrul plenipotențiar <Killinger> a fost informat, cu titlu de zvon, în iercuri după-amiază, de către fostul subsecretar de stat Brandsch, asupra evenimentelor ce urmău să aibă loc în perspectiva imediată, dar ar fi considerat aceste temeri ca fiind absolut neintemeiate. Tot astfel, termenul <pentru declanșarea acțiunii>, anume 23 August, era deja cunoscut în cercurile bine informate.

Joi către orele 2 dimineața au fost trase primele focuri de armă în Capitală. Spre orele 6 dimineața a început asupra Capitalei atacul dinspre Bâneasa, condus de generalul Gerstenberg. Cea mai mare parte a trupelor germane a rămas în București, deoarece nu se emisese nici un ordin către acestea. Comanduirea garnizoanei pînă la ora 3 dimineața încă nu primise vreun ordin de sus. Eșaloanele superioare ale Wehrmachtului care se găseau la București au fost dezarmate în cursul zilei de joi de trupele române și conduse pe străzile Bucureștiului sub pază slabă. Nu-mi sunt cunoscute cazuri de atitudine ostilă față de soldații germani dezarmați. Spre orele 10 dimineața a început un bombardament groaznic asupra orașului București, care a distrus complet cea mai mare parte a centrului orașului. Seară, porțiuni întregi de străzi erau în flăcări. Populația orașului a crescut la început că e vorba de anglo-americanii. Cînd s-a constatat că erau bombe germane, ura generală contra germanilor a atins punctul culminant. În

cercurile românești, bombardamentele aeriene germane au fost considerate ca temei pentru schimbarea generală de atmosferă din România. Atacurile aeriene au ținut toată ziua de joi. Înă la orele 6 seara, armata generalului Gerstenberg a ajuns, prin luptă, pînă la Arcul de Triumf, deci pînă aproape de limita centrului orașului. La Legație, unde în cele din urmă se adunase aproape toată colonia germană, în plus și vreo 60 soldați germani și transmisioniste, domnea cel mai mare optimism. Dar în cursul nopții trupele germane au fost respinse. În cursul zilei de vineri au avut loc lupte slabe. În cele din urmă, generalul Gerstenberg a fost luat prizonier la Otopeni, în „tabăra de pădure”, la 6 km distanță de București. Pe șoseaua spre Ploiești nu s-au retras nici un fel de trupe germane, ca atare există ipoteza că ceea mai mare parte din trupele generalului Gerstenberg a fost făcută prizonieră sau nimicită.

Vineri, 25 august, ministrul plenipotențiar Clodius a avut primele con vorbiri cu guvernul român. Guvernul român s-a arătat mai întîi foarte loial. S-a promis schimbul pe cale diplomatică al tuturor cetățenilor Reichului. Clodius s-a arătat optimist într-o cuvintare ținută în fața germanilor care se aflau adunați la Legație. Legația a fost bine îngrijită de guvernul român, ea a primit și pază militară. Încă 8 zile după puci se puteau face, nestingherit, vizite la Legație și la cunoșcuți. Nu ne sint cunoscute atacuri din partea română contra germanilor. Soția consilierului de legație Stelzer a fost eliberată după o zi de arest. Germanii arestați pe străzile Bucureștiului au fost aduși la Legație. În fine, guvernul român a tărgănat tratativele, astfel încit există presupunerea că se intenționa extrădarea germanilor către ruși. Starea de spirit la Legație era extrem de pessimistă. Ministrul plenipotențiar Killinger s-a împușcat simbătă, 2 septembrie, în biroul său; la fel secretara Helle Petersen. Sinuciderea a fost constată, fără putință de tăgadă, prin examinarea de către medicii elvețian și suedezi, al cărei rezultat a fost dat publicității în presa română.

Am părăsit Legația în noaptea de 31 august spre 1 septembrie, după ce am reușit să mituiesc sentinellele românești. Cu ajutorul unui autovehicul am ajuns, pe căi ascunse, pînă la Sibiu. Toate sentinellele care m-au oprit au fost mituite. Intrarea în București a primelor detașamente rusești a avut loc miercuri, 31 august. Îmediat au început demonstrații de masă comuniste. <Ca participanți>, îndeosebi muncitori, ceferiști; populația extrem de rezervată și cu mare teamă. Au și avut loc demonstrații împotriva noului guvern, pentru formarea unui guvern complet comunist. [...] Ordinul Ministerului de Interne <cere> ca toți funcționarii de stat să rămină la posturile lor, respectiv să se întoarcă la posturile lor cînd rușii ocupă localitățile respective. Conform unor rapoarte de încredere, la 15 zile după puci, în București, în general, domnea ordinea.

<Am> ajuns la Sibiu la 1 septembrie seara. La 6 septembrie sovieticii au intrat în Sibiu. Toate unitățile <erau> motorizate. Am văzut aproximativ 30 pînă la 40 tancuri grele, printre care cîteva de 52 tone. Multe femei printre ei. Trupele <fac> impresia a fi bine înzestrăte. Cînd am sosit, duminică, 10 septembrie, la Timișoara, în oraș nu erau încă nici un fel de trupe sovietice. Corpul de armată român a intrat în Sibiu, venind dinspre Buzău, în parte dezarmat de sovietici. Generalii adunați la Sibiu au căzut de acord, într-o consfătuire de analiză a situației — potrivit unei informații sigure — să se alăture germanilor, în cazul că ei vor ajunge

înaintea rușilor la Sibiu. Printre militarii români starea de spirit este mai anticomunistă decât oricând. Autoritățile civile românești îi tratează pe cei din Grupul etnic german atât de amabil, cum nu s-a mai întâmplat. După atacul germano-ungar de la Turda, întreaga populație română și germană speră într-o eliberare¹. Mare dezamăgire cînd, în ziua următoare, sovieticii au intrat deja în Sibiu; fuga populației peste graniță este aproape exclusă, granița fiind închisă; în plus, generalul Phlepps și conducătorul Grupului etnic german, Schmidt, îndeamnă populația, prin foi volante, să rămînă pe loc, întrucît se pregătește eliberarea, ca și alte măsuri. Senatorul Hans Otto Roth preia, ca președinte, conducerea Grupului etnic german. Maniu i-a promis lui Roth, la o întrevedere, că populația germană nu va avea de suferit dacă se va comporta loial. Apelul lui Roth a fost salutat de populația germană. Am părăsit Sibiu în noaptea de 7 spre 8 septembrie cu direcția Timișoara, după începerea demonstrațiilor muncitorilor comuniști. În Banat am călătorit cu trenuri de marfă care transportau cărbuni, parțial pe jos. Trecerea graniței la Teremia Mare spre Kikinda, Serbia, a avut loc în noaptea de 11 spre 12 septembrie.

Konnerth, ca și colaboratorul consilierului de legație Roedel, Erich Haas, sosit și el aici tot azi — căruia i-a reușit, la 4 septembrie, fuga din tabăra de la Săftica, din apropiere de București — vor pleca de aici cît mai curind spre Berlin și se vor prezenta la Secția de presă a referaturii Sud-Est.

Veesenmayer

848

1944 septembrie 14. Comentariu al postului de radio „România liberă”, preluat de agenția germană D.N.B., privind lupta Partidului Comunist Român împotriva războiului hitlerist, pentru eliberarea poporului român de sub dominația fascismului.

Rumänien — Die kommunistische Partei in Rumänien
Freies Rumänien rumänisch, 14.9.44, 7.15 Uhr

„Eine der politischen Parteien des rumänischen demokratischen Nationalblocks ist die kommunistische Partei. Diese Partei hat während der ganzen Zeit der Antonescu-Regierung den Kampf aufrechterhalten und für die Freiheit des rumänischen Volkes gearbeitet. Am 8. Juni 1941, nach der Besetzung Rumäniens durch die Deutschen, hat die kommunistische Partei in ihrer illegalen Zeitschrift folgendes veröffentlicht: Dieser Krieg, den die deutschen Faschisten gegen Sowjetrussland begannen, ist nicht nur der gerechte Kampf des sowjetischen Volkes um seine Freiheit, sondern auch der Kampf um seine nationale Unabhängigkeit und die Lebensrechte aller kleinen, von den Hitleristischen Banditen unterdrückten Völker. In diesem Artikel war auch zu lesen, dass die geschichtliche

¹ Evident, o apreciere subiectivă, ca și altele din acest document, explicabilă pentru un nazist notoriu. Se referă, desigur, la Grupul etnic german (reiese din context).

728

Verantwortung für die nationale Freiheit des rumänischen Volkes allein der kommunistischen Partei in Rumänien zusteht, um den Kampf weiterzuführen an der Seite anderer kleiner Völker, an der Seite des Sowjets, und auch zugleich für die Vernichtung des blutdürstigen Hitlerismus, zugleich auch die Absetzung der Verräterregierung in Rumänien zugunsten des sowjetischen Sieges und der anderen kleinen demokratischen Völker, und für ein freies und unabhängiges Rumänien. Im Monat August 1941 wurde von der kommunistischen Partei ein Dokument herausgegeben, in dem eine neue Form einer vereinigten Front aller freiheitsliebenden Völker gegen die hitleristischen Banditen vorgeschlagen wurde. In diesem Dokument wird folgendes mitgeteilt: Infolge der Vereinbarung der SU mit England, Amerika, der Tschechoslowakei und Polen wie den alliierten Rumäniens hat sich ein neuer Weg eröffnet, um eine nationale Kampffront zu bilden gegen die faschistische Partei. Liberale und Sozialdemokraten müssen sich vereinigen um zur Befreiung des rumänischen Volkes beizutragen."

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme R.F.G., r. 62, c. 37-38; Bundesarchiv, Presesausschuss-Sammlung Antikomintern, Berlin, Zag. 121,306.

România — Partidul Comunist din România

⟨ Radio ⟩ „România liberă”, în românește, 14 septembrie 1944, ora 7, 15

„Unul dintre partidele politice ale Blocului Național Democrat Român este Partidul Comunist. Acest partid a dus lupta în întreaga perioadă a guvernului Antonescu și a lucrat pentru libertatea poporului român. La 8 iunie 1941, după ocuparea României de către germani, Partidul Comunist a publicat în periodicul său ilegal următoarele: Acest război, pe care fasciștii germani l-au început împotriva Uniunii Sovietice, este nu mai luptă legitimă a poporului sovietic pentru libertatea sa, ei, de asemenea, luptă pentru independență națională și pentru dreptul la viață a tuturor popoarelor mici subjugate de bandiții hitleriști. În acest articol se mai putea citi că răspunderea istorică pentru libertatea națională a poporului român revine numai Partidului Comunist din România, pentru a duce mai departe lupta, de partea altor popoare mici, de partea sovieticilor și, totodată, pentru distrugerea singerosului hitlerism, concomitent cu înlocuirea guvernului trădător din România, în favoarea victoriei sovietice și a altor popoare mici democratice și pentru o Românie liberă și independentă. În luna august 1941 a fost publicat de Partidul Comunist un document în care a fost propusă o nouă formă a unui front unit al tuturor popoarelor iubitoare de libertate, împotriva bandiților hitleriști. În acest document se spun următoarele: Ca urmare a înțelegerei Uniunii Sovietice cu Anglia, America, Cehoslovacia și Polonia, precum și cu România aliată, s-a deschis un nou drum, pentru a se forma un front național de luptă împotriva partidului fascist. Liberalii și social-democrații trebuie să se unească pentru a contribui la eliberarea poporului român”.

1944 septembrie 14, Paris. *Stire publicată în ziarul „L'Humanité” referitoare la semnarea la Moscova a armistițiului româno-sovietic.*

Jeudi, 14 Septembre 1944

La convention d'armistice roumano-soviétique a été signée à Moscou

Moscou, 13 Septembre. — On publie le communiqué suivant sur la conclusion de l'armistice roumano-soviétique :

„Du 10 au 12 Septembre, des négociations se sont déroulées à Moscou, entre les représentants de l'U.R.S.S., de la Grande-Bretagne et des Etats-Unis, représentant les intérêts de toutes les nations unies, d'une part, et la délégation du gouvernement roumain, d'autre part. Ces négociations ont eu pour objet la conclusion d'un armistice avec la Roumanie.

Les personnalités qui ont pris part à ces négociations étaient du côté russe : Molotov, Vichinsky, Malinovsky, Novikov, Vinogradov et Gavidenko.

La Grande-Bretagne était représentée par son ambassadeur, Sir Archibald Clark Kerr et les Etats-Unis, également par leur ambassadeur, Monsieur Harriman. Quant à la délégation roumaine, elle était composée de Monsieur Patrascano, du général Damaceano et de MM Stirbey et Popp.

Les négociations se sont terminées, le 12 Septembre, par la signature de l'armistice avec la Roumanie.

La convention d'armistice a été signée par le maréchal de l'Union Soviétique Rodion Malinovsky et par tous les délégués roumains.

Le texte de la convention d'armistice sera publié par chacune des parties contractantes.”

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilmne Franța, r. 142, c. 96–97; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, « L'Humanité », Jeudi, 14 septembre 1944.

Joi, 14 septembrie 1944

Convenția privind armistițiul româno-sovietic a fost semnată la Moscova

Moscova, 13 septembrie : Se publică următorul comunicat în legătură cu încheierea armistițiului româno-sovietic :

„Între 10 și 12 septembrie s-au desfășurat la Moscova negocieri între reprezentanții U.R.S.S., ai Marii Britanii și ai Statelor Unite, reprezentind interesele tuturor națiunilor unite, pe de o parte, și delegația guvernului român, pe de altă parte. Aceste negocieri au avut drept obiect încheierea unui armistitiu cu România.

Personalitățile care au participat la aceste negocieri, din partea rusă, au fost următoarele : Molotov, Vișinski, Malinovski, Novikov, Vinogradov și Gavidenko.

Marea Britanie a fost reprezentată de către ambasadorul său, Sir Archibald Clark Kerr, și Statele Unite, tot prin ambasadorul lor, domnul Harriman. În ce privește delegația română, aceasta a fost compusă din domnul Pătrășcanu, generalul Dămăceanu și domnii Șirbei și Pop.

Negocierile s-au încheiat, în 12 septembrie, prin semnarea armistițiului cu România.

Convenția de armistițiu a fost semnată de mareșalul Uniunii Sovietice Rodion Malinovski și de toți delegații români.

Textul convenției de armistițiu va fi publicat de fiecare parte contrac-tantă”.

350

1944 septembrie 15. Raport al comandantului Detașamentului de voluntari ardeleni către Corpul 6 armată privind participarea unui grup de voluntari la acțiunile de luptă din zona orașului Turda.

[15 septembrie 1944]

Detașamentul voluntari ardeleni
Către
Corpul 6 armată, Biroul 3

La ordinul 31 392/A am onoarea a raporta.

La 14 septembrie 1944 am suferit 6 bombardamente. Cu acest prilej s-au relevat voluntarii și voluntarele ardeleni după cum urmează :

1. Sergentul sanitar Pop Alexandru s-a deplasat pînă la fabrica de ciment Turda bandajind trupele rusești ; acolo s-a luptat cu ungurii, unde grupul de 3 a capturat 1 mitralieră și 2 puști-mitraliere. Grupa era compusă din sergentul sanitar Pop Alexandru, caporal Mureșan, soldat Marian.

2. Voluntarele Nicoleta Popescu și Pop Elpeta [?] și Klem [?] Valentina au stat sub ploaia de gloanțe pînsind 3 ruși foarte grav < răniți > și dindu-le primul ajutor.

3. Răniți ușor : Maior N. Bibanci [?] la mina stîngă și ars, voluntara Pop Susana ; bomba a explodat la 20 m de comandant.

4. Pierderi : un cal.

5. Defecțiuni : Preotul confesor căpitan Dumitriu fapt pentru care am anunțat partea sedentară a Regimentului 91 < infanterie >.

Rog dați o distincție voluntarilor sanitari ce au luptat capturind mitralieră și voluntarelor ce au pansat pe ruși în ploaia de gloanțe.

Maior
N. Bibanci [?]

1944 septembrie 15, Moscova. Telegramă a ambasadorului american la Moscova, Averell Harriman, conținând comentarii asupra desfășurării negocierilor pentru încheierea armistițiului dintre Aliați și România, semnat la 12 septembrie 1944.

Moscow, September 15, 1944, midnight
Received September 15, 11:09 p.m.

3522. I wish to make the following observations concerning the Rumanian armistice negotiations which have just been concluded :

1. It was evident that the Russians entered upon these negotiations with the determination that the field should largely be theirs and that we should give them pretty much of a free hand in arranging the armistice terms and the subsequent treatment of the Rumanians. This attitude doubtless is based on the fact that Rumania is a neighbour and it is justified by them by the fact that they had suffered most from Rumanian hostilities and had done the most to knock Rumania out of the war on the German side.

2. The United States attitude throughout the negotiations tended to bear them out in the feeling described above and was appreciated by them accordingly. They believe, I think, that we lived up to a tacit understanding that Rumania was an area of predominant Soviet interest in which we should not interfere.

3. The tendency of the British to come forward in the course of the preliminary negotiations with a large variety of suggestions, questions and ideas, appeared to cause bewilderment and some annoyance to the Soviet negotiators. The Russians readily accepted the British proposals which strengthened Allied (Soviet) control over Romania as well as drafting changes but in general refused to make any concessions of substance.

The repeated arguments brought forward by the British with respect to the fixed sum of reparations to the Soviet Union, while doubtless well founded in the basic conception of tripartite collaboration, were received by the Russian mind as expressing a reluctance to recognize the extent their country had suffered at the hands of the Rumanians and a desire to deprive them of their just compensation. The British suggestions would undoubtedly have been resonable enough in any negotiations between western Allies. In the case of the Russians, they did not meet with understanding.

4. Although the combined Soviet-English-American Delegations met for a total period of over 7 hours with the Rumanians, there was a little serious discussion with them of any point of the armistice terms. Molotov, who acted as Chairman for the Allied Delegations, did not enter into any detailed considerations of the arguments and propositions advanced by the Rumanians. Although he allowed them to talk at great length he did not fairly face or discuss the points they raised and rode over them brusquely whenever he felt that enough time had been spent on a given

point. He repeatedly reminded them that they had gone as far as Stalingrad with the Germans, and that their action in leaving the German camp had come only at a time when it had been dictated by overwhelming and unanswerable military considerations. This procedure, however justifiable it may have been in the circumstances, left a certain amount of bitterness with the Rumanians, since they did not feel that they had been able to establish any real basis for an exchange of ideas with the Russians. Molotov did, however, agree to make a few changes in the terms as originally presented.

On the other hand, the Rumanian delegates told me after the conclusion of the armistice that its terms were as favourable as they had a right to expect but were greatly concerned about how they would be interpreted and enforced by the Soviet Command. During the negotiations their objections were directed chiefly against the economic provisions and the extent to which the Allied (Soviet) High Command was given control of the economic life and the governmental machinery of Rumania. With respect to the economic measures they were concerned over their capacity to pay, in addition to the fixed indemnity, the cost to Rumania of maintaining Soviet troops and indemnity for damage to the refineries. Several of the delegates stated privately that the cost of rebuilding these refineries would amount to as much as the indemnity to the Soviet Union and that in any event Rumania did not have the facilities for such reconstructions.

In addition the Rumanians endeavored to obtain the insertion in the armistice of a specific undertaking providing for the departure of Allied troops at the cessation of hostilities with Germany. Molotov refused to consider such a proposal on the ground that it was premature; and the Rumanians had to be content with his statement that the departure of Allied troops as soon as military situation permitted was inherent in the agreement.

The Rumanian Delegation appeared to have achieved unity among themselves and expressed the opinion that the Rumanian Government would endeavour loyally to carry out the terms of the armistice. Several members of the delegation expressed the hope that the Allied Control Commission would speedily be set up as they were counting upon the presence of American and British representatives to act as a restraining influence on the Soviet in their application of the armistice terms.

5. The character of the negotiations and the attitude of the Soviet Delegation, as expressed in our numerous conferences among ourselves and with the Rumanians, has given some light on the possible future state of affairs in Rumania.

Although Rumanian armed forces will presumably fight side by side with the Red Army as envisaged in the armistice agreement, they will have to submit to the Red Army domination and probably to the education of their troops in the Soviet methods to no less degree than the Polish and Czech forces operating with the Red Army.

The terms of the armistice give the Soviet Command unlimited control of Rumania's economic life; and the reduction of the Rumanian standard of living more to that of the Soviet Union may be expected gradually to take place.

Politically, the clauses about organizations hostile to the Soviet Union and about control of activities influencing public opinion can be depended upon to assure the Soviet High Command due police power for the period of the armistice. No chief of police or interior authority will be tolerated who does not make himself amenable to Russian policies. In addition to this, Russian authorities will take a direct hand in the administration of police measures considered necessary for the full protection of Soviet interests. There need be no fear that Axis influence will not be eliminated from Rumanian political life. But the extent to which other political groupings are able to make their influence felt will depend, to quote a common Moscow phrase, on the understanding which they show for Russia's position. This morning's Moscow press already tells of the emergence of a new political grouping, the policies of which are apparently acceptable to Moscow in the same way as those of the Polish Committee of Liberation and the new régime in Bulgaria.

It is still difficult to predict the part our own representatives will be able to play in Rumania during the armistice period. The original Russian conception seems to have been that the functions of our representatives on the Control Commission would be limited strictly to those of liaison between our Government and the Soviet command. In this case, information concerning the control activities of the Soviet command would be released to our representatives if and when such release had been considered and approved by competent Soviet authorities, and it is not to be taken for granted that our representatives would be able to deal directly with Rumanian Government officials. The British are now challenging this conception energetically and are demanding that their representatives on the control commission should have direct contact with the Rumanian Government. Otherwise they ask to be further represented by a political mission, as had been agreed with Molotov at the time when the April terms were under discussion.

However this question is decided, much of the efficacy of our officials in Rumania will depend on the extent to which they are permitted by Rumanian and Russian police authorities to associate privately with Rumanian officials and Rumanian citizens, and to participate generally in the life of the community.

Harriman

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 533—541; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War 710.00119 EW 1939/9—1944. Publicat în *Foreign Relations of the United States*, Diplomatic Papers 1944, Volume IV, Europe, Rumania, Washington 1966, p. 234—237.

Moscova, 15 septembrie 1944, la miezul
noptii
Primită 15 septembrie, 11,09 p.m.

3522. Doresc să fac următoarele observații în legătură cu negocierile de armistițiu cu România care tocmai s-au încheiat.

1. A fost evident că rușii veniseră la aceste negocieri hotărîți ca ei să se simtă că mai în largul lor, iar ca noi să le dăm că mai mult mină liberă în stabilirea condițiilor de armistițiu și în tratamentul ulterior al românilor. Această atitudine este indiscutabil bazată pe faptul că România este vecină și ei o justifică prin aceea că au avut cel mai mult de suferit de pe urma ostilităților românești și că au avut contribuția cea mai mare în scoaterea României din războiul dus de partea Germaniei.

2. Prin atitudinea de-a lungul negocierilor, Statele Unite au încercat să se opună stării de spirit descrise mai sus, ceea ce a fost apreciat de ei în consecință. Ei socotesc, cred eu, că noi ne-am conformat unei înțelegeri tacite că România este o zonă de interes predominant sovietic în care noi nu trebuie să ne amestecăm.

3. Străduința britanicilor de a formula, în timpul negocierilor preliminare, o mare varietate de propunerii, întrebări și idei pare să fi provocat tulburare și o oarecare iritare negociatorilor sovietici. Rușii au acceptat bucuroși propunerile britanice care întăreau controlul aliat (sovietic) asupra României, precum și modificările de proiect, dar în general au refuzat să facă orice concesie de fond.

Repetatele argumente formulate de britanici cu privire la suma stabilită pentru despăgubiri față de Uniunea Sovietică, deși erau indiscutabil lesne de regăsit în concepția de bază a unei colaborări tripartite, au fost primite de spiritul rus ca o expresie a refuzului de a recunoaște dimensiunile în care țara lor avusese de suferit de pe urma românilor și a dorinței de a-i priva de dreapta lor despăgubire. Propunerile britanice ar fi fost, fără îndoială, foarte rezonabile în orice fel de negocieri dintre Alianții occidentali. În cazul rușilor, ele nu au fost întâmpinate cu înțelegere.

4. Deși delegațiile mixte sovieto-anglo-americană s-au întinut, în total, timp de peste șapte ore cu români, discuții serioase asupra vreunui punct al condițiilor de armistițiu au fost puține. Molotov, care avea funcția de președinte al delegațiilor Aliate, nu a analizat în detaliu nici un argument și nici o propunere avansată de români. Deși le-a îngăduit să vorbească timp îndelungat el nu a ținut seama de nici un considerent și nici nu a discutat problemele ridicăte de acestia, trecind peste ele cu bruschețe chiar ori de câte ori el considera că fusese afectat suficient timp pentru un anumit punct. El le-a amintit în nenumărate rânduri că ei au mers pînă la Stalingrad alături de germani și că acțiunea lor de a fi părăsit tabăra germană s-a produs în momentul în care ea a fost dictată de considerente militare zdrobitoare și incontestabile. Acest fel de a proceda, oricăr de justificat ar fi fost în acele împrejurări, a lăsat un oarecare sentiment de amărăciune românilor, întrucât ei nu au rămas cu impresia că putuseră stabili o bază reală pentru un schimb de idei cu rușii. Molotov a acceptat, totuși, să facă unele schimbări în condițiile armistițiului față de cum fusese ele prezentate inițial.

Pe de altă parte, delegații români mi-au spus după încheierea armistițiului că stipulațiile acestuia erau atât de favorabile că aveau ei dreptul să se aștepte, dar erau foarte îngrijorați de felul în care vor fi ele interpretate și puse în aplicare de Comandamentul sovietic. În timpul negocierilor, obiectivele lor au fost în principal îndreptate asupra prevederilor economice și asupra dimensiunii în care Comandamentului aliat (sovietic) i-a fost dat controlul asupra vieții economice și aparatului guvernamental

ale României. În ce privește măsurile economice, ei erau îngrijorați în legătură cu capacitatea lor de a plăti, pe lingă despăgubirea stabilită, costul pentru România al menținerii trupelor sovietice și compensațiile pentru distrugerile la rafinării. Unii delegați au declarat în particular că cheltuielile pentru reconstrucția acestor rafinării se vor ridica la o sumă egală cu despăgubirea către Uniunea Sovietică și că, în orice caz, România nu dispune de instalații pentru astfel de reconstrucții.

Pe lingă aceasta, români au încercat să obțină inserarea în armistițiu a unui angajament concret privind plecarea trupelor aliate în momentul încetării ostilităților cu Germania. Molotov a refuzat să ia în discuție o astfel de propunere, pe motiv că ea este prematură și că români trebuie să se mulțumească cu declarația lui, potrivit căreia plecarea trupelor aliate îndată ce situația militară o va permite, a fost inclusă în acord.

Delegația română părea să fi dobîndit o unitate în rîndul membrilor ei și a exprimat opinia că guvernul român se va strădui în mod leal să îndeplinească prevederile armistițiului. Unii membri ai delegației au exprimat speranța că, Comisia Aliată de Control va fi instituită în curind, căci ei contau pe prezența reprezentanților englez și american care să acționeze ca factor de înfrinare a sovieticilor în aplicarea de către ei a condițiilor de armistițiu.

5. Caracterul negocierilor și atitudinea delegației sovietice, aşa cum s-a manifestat ea în numeroasele noastre reuniuni, precum și în cele cu români, a aruncat o oarecare lumină asupra viitoarei stări de lucruri din România.

Deși forțele armate române vor lupta probabil cot la cot cu Armata Roșie, aşa cum este prevăzut în acordul de armistițiu, ele vor trebui să se supună dominației Armatei Roșii și, probabil, instruirii trupelor lor prin metodele sovietice în măsură nu mai mică decât forțele poloneze sau cele cehe care operează împreună cu Armata Roșie.

Condițiile de armistițiu oferă Comandamentului sovietic un control nelimitat asupra vieții economice a României și este de așteptat să se înregistreze o reducere treptată a nivelului de viață din România mai mult decât acela din Uniunea Sovietică.

Din punct de vedere politic, clauzele referitoare la organizațiile ostile Uniunii Sovietice și la controlul activităților care influențează opinia publică pot să se bazeze pe asigurarea forței polițienești a Înaltului Comandament sovietic pe perioada armistițiului. Nici un șef de poliție sau autoritate internă nu va fi tolerată dacă nu se va supune tacticilor rusești. Mai mult, autoritățile rusești vor fi mină forte în adoptarea unor măsuri polițienești considerate necesare pentru protecția absolută a intereselor sovietice. Nu trebuie să ne temem că influența Axei nu va fi eliminată din viața politică românească. Dar măsura în care alte grupări politice sunt în stare să-i facă simțită influența va depinde, ca să cităm o frază obișnuită a Moscovei, de înțelegerea pe care o vor manifesta față de poziția Rusiei. Presa moscovită de azi dimineață vorbește deja de apariția unei noi grupări politice, tacticile căreia sunt, după cit se pare, acceptate de Moscova la fel ca cele ale Comitetului polonez de eliberare și ale nouului regim din Bulgaria.

Este încă greu de prevăzut rolul pe care reprezentanții noștri îl vor juca în România în timpul perioadei de armistițiu. Concepția inițială

rusească pare să fi fost că funcțiile reprezentanților noștri în Comisia de control ar fi strict limitate la acelea de intermediari între guvernul nostru și Comandamentul sovietic. În acest caz, informațiile privind activitatea de control a Comandamentului sovietic ar fi furnizate reprezentanților noștri dacă și cind autoritățile sovietice competente vor considera necesar și vor aproba ca ele să fie furnizate și nu trebuie să se considere ca de la sine înțeles că reprezentanții noștri ar putea să trateze direct cu oficialitățile guvernului român. Britanicii contestă energetic acum această concepție și cer ca reprezentanții lor în Comisia de Control să aibă o legătură directă cu guvernul român. În caz contrar, ei cer să fie reprezentanți în viitor de o misiune politică, așa cum se căzuse de acord cu Molotov atunci cind condițiile din aprilie se mai aflau în discuție.

Cu toate că această problemă este hotărâtă, în mare parte eficiența autorităților noastre din România va depinde de măsura în care autoritățile de poliție românești și rusești le vor permite să ia legătura în particular cu oficialități sau cetățeni români și să participe în general la viața comunității.

Harriman

852

1944 septembrie 16. **Apelul Uniunii Tineretului Comunist prin care tineretul din România este chemat la luptă unită pentru zdrobirea definitivă a fascismului, pentru o patrie liberă, democratică și independentă.**

APELUL UNIUNII TINERETULUI COMUNIST CĂTRE TINERETUL DIN ROMÂNIA

**Tineri muncitori, țărani, elevi și studenți !
Tineri și tinere !**

Dictatura fascistă a călăului Antonescu a fost doborită. Timp de patru ani, tineretul român a trăit sub un regim de jaf și de teroare sălbatică.

La ordinele lui Hitler, banditul Antonescu, sluga sa cea mai credincioasă, călău al tineretului român, a aruncat țara în cel mai groaznic război de jaf și cotropire.

Tineri muncitori, țărani, elevi și studenți !

Antonescu a folosit energia voastră pentru sprijinirea războiului de jaf și cotropire contra popoarelor sovietice. Liberele și fericitele popoare ale Uniunii Sovietice au suferit cea mai cruntă teroare din partea cotropitorilor germano-fasciști.

Sate și orașe înfloritoare au fost rase de pe fața pământului, holdele mănoase ale cîmpurilor sovietice au fost pirjolite, milioane de cetățeni liberi și fericiti ai patriei socialiste au fost asasinați în chinuri groaznice

737

de către bandele hitleriste, bestiile fasciste au batjocorit femeile, au masacrat copiii, au distrus așezămintele de cultură.

Tineri muncitor !

Ați fost forțați să munciți pentru războiul lui Hitler cîte 14—16 ore pe zi, primind în schimb un salarîu de foame, bătăi, carcere, un regîm de cazarmă.

Tineri țărani !

Griul și toate produsele voastre au fost trimise în Germania, în timp ce voi și familiile celor trimiși de Antonescu pe front mureați de foame.

Mii de tineri au fost rupti de la mamele, surorile, logodnicele și soțile lor și trimiși în Germania să muncească pentru mașina de război a lui Hitler.

Uniunea Tineretului Comunist, înfruntînd terorarea sălbatică, s-a ridicat contra politicii de trădare națională și de distrugere a tineretului român.

Sub conducerea Partidului Comunist, Uniunea Tineretului Comunist a organizat și a condus lupta tineretului român contra războiului antinațional și de jaf și cotropire, contra guvernului fascist de trădare națională a lui Antonescu, pentru încetarea războiului contra Uniunii Sovietice, Angliei și Americii, pentru o Românie liberă, democrată și independentă.

Tineri și tinere !

Actul istoric de la 23 August deschide drumul spre realizarea năzuințelor noastre.

**RĂZBOIUL NEDREPT, ANTINATIONAL ȘI DE COTROPIRE
S-A TERMINAT DAR NOI NU DEPUNEM ARMELE !**

Frații noștri din Ardealul de nord, schinguiți și batjocorîți de hitleriștii barbari și de slugile lor, grofii unguri, ne cheamă să-i scăpăm de urgie.

Astfel a început RĂZBOIUL DREPT DE ELIBERARE NAȚIONALĂ.

Acei care pînă la 23 August au făcut din voi carne de tun, acei care au schilodit milioane de vieți tinere, — Hitler și trădătorul Horia Sima, încearcă să vă îndemne la lupta contra Patriei.

Bestiile fasciste de la Berlin cheamă tineretul român, entuziasț și patriot, să lupte contra Armatei Române și Armatei Roșii, împotriva Guvernului Blocului Național Democratic — deci împotriva intereselor voastre.

Tineri și tinere !

Răspunsul vostru să fie :

Toți ca unul să luptăm alături de Armata Română și de Armata Roșie, pentru dezrobirea Ardealului, pentru nimicirea definitivă a bandelor germano-hitleriste și pentru stîrpirea slugilor din țară, antoneștii și legionarii.

Tineri români !

În fabrici, legionarii, aceste ticăloase cozi de topor, sabotează producția și lupta tineretului pentru revendicările sale economice.

Ei caută să împiedice unirea voastră într-un larg front unic de luptă al tineretului muncitoresc.

În unele întreprinderi, tinerii muncitori care iau parte la lupta patriotică de eliberare a poporului român și de stîrpire a agenților hitleriști din fabrici sunt bătuți, băgați în carcere, schinguiți, condeiați de agenții hitleriști.

Tineri muncitori !

Uniunea Tineretului Comunist vă cheamă la LUPTĂ UNITĂ, la organizarea în sindicate și în organizația voastră politică, UNIUNEA TINERETULUI COMUNIST, PENTRU AFIRMAREA ȘI CÎȘTIGAREA DREPTURILOR VOASTRE.

NU MAI RĂBDĂȚI SĂ FIȚI BATJOCORIȚI.

Împiedicați, alături de muncitorii vîrstnici, ca regimul terorii hitleriști să puie din nou stăpinire pe fabrici.

Demascați și nimiciți pe legionari, trădători de țară, din întreprinderi și din aparatul de stat.¶

Împiedicați agenții hitleriști să lovească pe la spate în armata noastră, care împreună cu Armata Roșie eliberatoare își varsă singele pentru dezrobirea Ardealului nostru.

Luptați pentru salariu egal, la muncă egală, pentru tratament onomac în fabrici și cămine pentru ucenici.

Tineri țărani !

Uniunea Tineretului Comunist vă cheamă la luptă alături de tineretul muncitor.

Luptați alături de Armata Română și de Armata Roșie, care v-a scăpat de jefuitorii germano-hitleriști, pentru dezrobirea Ardealului.

Nimiciți pe agenții lui Hitler la sate, izgoniți-i, luptați pentru a fi stăpini pe munca voastră, pentru a vă putea ridica nivelul de trai.

Tineri elevi și studenți !

Uniunea Tineretului Comunist vă cheamă la luptă alături de tineretul muncitoresc și țărănesc pentru a da tot sprijinul vostru luptei de eliberare națională.

Pentru dreptul la învățătură al tuturor tinerilor, indiferent de naționalitate.

Pentru ajutorarea de către stat a elevilor și studenților fără mijloace materiale.

Luptați pentru scoaterea din învățămînt a programului șovinist-nazist, pentru introducerea unui program de educație democratică și progresistă, pentru adevărata cultură.

Uniunea Tineretului Comunist cere drepturi egale pentru fete și băieți, cere drepturi egale cu cei vîrstnici, participarea liberă a tineretului la viața publică și politică a țării.

Uniunea Tineretului Comunist se adresează tuturor organizațiilor democratice și progresiste ale tineretului, pentru crearea FRONTULUI

UNIC PATRIOTIC AL TINERETULUI, la luptă pentru zdrobirea definitivă a fascismului.

TRĂIASCĂ ROMÂNIA LIBERĂ, DEMOCRATICĂ ȘI INDEPENDENTĂ !

TRĂIASCĂ FRONTUL UNIC NAȚIONAL PATRIOTIC AL TINERETULUI !

TRĂIASCĂ PARTIDUL COMUNIST !

TRĂIASCĂ ARMATA ROMÂNĂ !

TRĂIASCĂ ARMATA ROȘIE ELIBERATOARE !

TRĂIASCĂ MAREȘALUL STALIN !

**Comitetul Central al
Uniunii Tineretului Comunist
din România !**

■ «România liberă», an II, nr. 32, din 16 septembrie 1944.

853

1944 septembrie 16, Paris. Știre publicată în ziarul „L'Humanité” despre operațiunile militare desfășurate de trupele române în zona vestieă a României.

Samedi, 16 Septembre 1944

Le communiqué roumain

„En Transylvanie occidentale, la bataille se poursuit dans la région de Cortioi et d'Oravitză, à environ 95 kilomètres au sud de Timișoara (Temesvar) et près de la frontière yougoslave”.

En Transylvanie orientale et centrale, les troupes soviétiques et roumaines, en parfaite collaboration, continuent à attaquer. Elles ont libéré de nombreuses localités et approchent rapidement de Cluj, chef-lieu de la Transylvanie.”.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilmic Franța, r. 142, c. 99; Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, «L'Humanité», Samedi, 16 septembre 1944.

Sîmbătă, 16 septembrie 1944

Comunicatul român

„În Transilvania occidentală, lupta continuă în regiunea Cortioi (sic) și Oravița, la aproximativ 95 km sud de Timișoara și aproape de frontiera iugoslavă.

În Transilvania orientală și centrală, trupele sovietice și române, într-o perfectă colaborare, continuă atacul. Ele au eliberat numeroase localități și se apropie rapid de Cluj, capitala Transilvaniei.”

740

1944 septembrie 17. Chemarea Uniunii Patrioților în vederea luptei unite împotriva dușmanilor interni și externi, pentru o Românie liberă și independentă:

CHEMAREA UNIUNII PATRIOTILORE

Români !

În urma actului istoric de la 23 August 1944, țara a intrat pe un făgăș nou. Uniunea Patrioților, care a avut un rol important în această schimbare, vă cheamă alături de ea pentru desăvîrșirea operei începute la 23 August.

Uniunea Patrioților este o organizație de luptă a maselor populare, deschisă tuturor categoriilor sociale și tuturor celor care vor să contribuie la eliberarea completă a țării de rămășițele hitleriste și la instaurarea drepturilor cetățenești.

Ea nu este partid politic, ci o mișcare largă de concentrare a tuturor forțelor active antihitleriste și de creare a unui front patriotic național. Alianții noștri sunt toate organizațiile și partidele politice care au ca scop lupta contra hitlerismului. Contra acestui dușman s-a creat grupul patriotic antihitlerist din care fac parte, pe lingă Uniunea Patrioților : Frontul Unic Muncitoresc, alcătuit din partidele Comunist și Social-Democrat, Partidul Social Tărănesc și Frontul Plugarilor din Ardeal.

În drumul realizării Frontului Patriotic Național, s-a creat și Blocul Democratic Național, alcătuit din partidele Național-Tărănesc, Național-Liberal, Comunist și Social-Democrat, pe care se sprijină guvernul actual.

Întemeindu-se pe masele largi ale poporului, Uniunea Patriotică nu se găsește decât în slujba acestor interese legitime și vitale, servind mai ales momentul de față, cind trebuie duse pînă la capăt toate acțiunile începute.

În primul rînd : continuarea luptei alături de armata sovietică pentru dezrobirea Ardealului de nord de sub jugul grofilor unguri hitleriști ; nimicirea totală a Gărzii de Fier, împreună cu toate formațiile camuflate ale Gestapoului hitlerist.

Curățirea aparatului de stat și a tuturor instituțiilor publice și particulare de elementele naziste și pronaziste.

Asigurarea libertăților și deplina libertate de organizare profesională.

Lupta pentru realizarea în fapt și apărarea libertății de organizare politică și profesională.

Lărgirea Blocului Democratic Național într-un Front Patriotic Național.

Români !

Uniunea Patrioților vă cheamă la luptă alături de ea pentru neîntîrziata înfăptuire a acestor comandamente naționale. Ostași ai țării, ofițeri și soldați, intelectuali, funcționari publici cinstiți, muncitori și țărani, industriași și meseriași, cetățeni de bine ai acestui pămînt — veniți la

lupta noastră, a poporului să băsică în suferință pe urma atitor anilor de cumplită stăpinire a osindei și barbariei hitleriste.

Cotropitorii caută să scape în grabă, cu groază, spre marginile țării, fugăriți de aproape de Armata Roșie și de Armata Română. Înăuntrul țării însă rămășițele hitleriste înveninează viața cetățenească prin o turbată politică și aștrilor mincinoase, a umflării faptelor ce nu dovedesc nimic, a defăimării aliaților noștri militari și a regimului de azi; pe scurt: printr-o neînfrințată politică de subminare.

Intelectuali !

Voi, care aveți o mai mare putință de a vă lămuri printr-o mai bogată informație și printr-o dreaptă cintărire a faptelor, voi care vă aduceți aminte cu ce grozăvii și orori ne amenințau slujitorii nazismului și fascismului, în caz că ar veni Armata Roșie în țară; voi care azi vedeți cum nici pe departe marii noștri vecini din răsărit și aliați de arme nu înțeleg să ne aplică legea necruțătoare a celor vechi: „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte”; voi al căror cuvânt poate fi ascultat, combatăți, infierați, supuneți judecății publice pe toți iscuditorii și colportorii de zvonuri, pe toți deformatorii adevărului și pe toate aceste cozi de topor, care, în ciuda evidenței ce le-a dovedit zădărnicia luptei lor, caută în mod mirșav să facă servicii stăpinilor lor de ieri.

Funcționari !

Nu vă lăsați abătuți din munca voastră cinstită și mai cu seamă nu pierdeți din vedere, ci dați-i pe măna autorităților pe toți aceia care au slujit și încă slujesc interesele fasciste. Numai astfel veți însănătoși viața viciată a corpului funcționaresc.

Muncitori și țărani !

Voi sănătiți viitorul țării și viitorul e al vostru. Dar tocmai de aceea dușmanii dinăuntru, slugile nemților și guvernelor care au vîndut țara și au tirit-o în război pe voi se vor trudi să vă abată din drumul care trebuie să vă aducă dreptatea, luminarea și starea cea bună. Nu-i ascultați! Smulgeți-le masca de pe fețele lor mincinoase. Dați-i afară din organizațiile voastre; seoateți-i din primării, din serviciile comunei, urmăriți-i pînă în cele mai ascunse birloguri. Dacă umblă cu minciuni și cu hulă, spuneți-i mai marilor voștri. Iar dacă-i prindeți făcind acte de sabotaj, deființați-i!

Industriași și meseriași !

E timpul să dați măna de ajutor pentru descoperirea și înălțarea din toate întreprinderile și din toate atelierele a tuturor elementelor vătămătoare, fasciste, care au otrăvit și otrăvesc viața poporului nostru.

Femei !

Azi contribuția voastră e mai necesară decât oricând. Voi, care alcătuiați mai mult de jumătate din populația țării și care ați fost atât de greu lovite de nenorocirile războiului hitlerist, nu vă este îngăduit să vă sustrageți îndatoririlor cetățenești, ca să nu se mai repete pe viitor calamitățile

și crimele ce au distrus atitea cămine. Pe umerii voștri apasă uneori mai mult decât asupra bărbăților întreținerea familiei și greutățile profesionale.

Înseși drepturile voastre cele mai firești, drepturi cetățenești depline și salarizarea egală pentru munca egală, nu le veți putea cîștiga decât venind la luptă alături de noi în organizațiile patriotice.

Tineri !

Viitorul vostru acum se făurește. În marsul nostru către biruință, voi trebui să vă găsiți în frunte, formind trupele de soc contra năpircilor veninoase ale hitlerismului, care au trimis la măcel o mare parte din floarea tineretului român. Locul vostru este alături de forțele creative și progresiste ale nației. Universitățile și toate așezămintele pentru educarea nației cer sprijinul vostru, pentru a fi purificate de elementele fasciste și profasciste. Viața școlarilor și a studenților are dreptul la imbunătățiri massive de asistență, de ajutor, cămine, burse, toate probleme care vă privesc direct. De la voi așteaptă o energetică intervenție viața tineră munțitoarească.

Acum e timpul ca tot ceea ce n-au vrut să realizeze regimurile trecute să înfăptuiți voi prin lupta voastră de curățire a vieții naționale de toate elementele dăunătoare, creând astfel temeliile pe care să se clădească România de miine.

Pentru realizarea acestor revendicări, încadrați-vă în lupta noastră !

Minoritari !

Alăturați-vă luptei noastre antihitleriste. Numai astfel se vor putea obține drepturi egale pentru toate grupurile etnice și popoarele conlocuitoare ale României.

Cetățeni și cetățene !

A tăinui dușmanii dinăuntru ai țării e o crimă de înaltă trădare față de neam ; a-i denunța e suprema datorie cetățenească. Faceți-vă datoria ! Luptați împotriva acelora care au unelțit în înțelegere cu hitleriștii împotriva intereselor poporului român și care azi infectează cu zvonuri tendențioase atmosfera vieții noastre publice. Dușmanii noștri dinăuntru sunt aceia care nu înțeleg că Armata Roșie a intrat în România ca armată liberatoare, deși putea face și altfel. Dușmanii noștri sunt aceia care nu înțeleg că războiul are necesități peste care nu se poate trece. Si totuși nouă ni se cere abia un minimum. Dușmanii noștri sunt aceia care, îndurerați de pierderea avantajelor din regimul trecut, privesc cu ură viitorul țării și văzindu-se strivîți de vreme încearcă să mai comită ultimele crimi împotriva viitorului țării.

Oriunde i-ati descoperi, în poliție, în orice instituție a statului, în orice categorie socială, în orice funcțiune, fie chiar și în posturile de conducere — urmăriți-i, dați-i pe față, luptați împotriva lor cu toate mijloacele pînă la definitiva lor îngeneunchiere și pînă la înlăturarea fără rest a pri-mejdiei fasciste, care a măcinat șase ani energiile naționale românești.

Cetățeni, înrolați-vă în Uniunea Patrioților pentru a izgoni din țară ultimele rămășiște ale sălbăticiei hitleriste și ale nesașului singeros al grofilor maghiari și pentru a nimici în țară năpîrcile fascismului neastîmpărat.

Trăiască România liberă și independentă !

Trăiască Armata Română în luptă azi pentru marile interese naționale și ale poporului !

Trăiască glorioasa Armată Roșie eliberatoare și aliată în luptă noastră națională !

**Comitetul Central
al Uniunii Patrioților**

■ „România liberă”, an II, nr. 33, din 17 septembrie 1944.

855

1944 septembrie 17. Chemarea Grupului Patriotice Antihitlerist către țară.

Ziua de 23 August 1944, prin hotăririle și faptele ei istorice, este și va rămâne răscruccea de la care poporul român a pornit pe drumul scuturării prin luptă față a jugului fascist, cot la cot cu marile popoare ce apără în acest război libertatea lumii. Nimic nu-l va putea înturna nici opri de acum înainte din acest drum. Lupta ce-l așteaptă este încă grea, dar biruința nu mai e departe.

Grupul organizațiilor antihitleriste din România, care pînă acum au dus o luptă surdă și dîrză împotriva dușmanilor noștri de moarte, astăzi se simte mai mult ca oricind chemat cu puteri unite să continue bătălia pe toate fronturile atât cu dușmanii cotropitori, cât și cu dușmanii dinăuntru, pînă la stîrpirea lor desăvîrșită, pînă la deplina eliberare a țării.

Astăzi lupta se dă pe față și cere tuturor românilor o hotărire neșovăită, o crințeană încordare a forțelor.

Patria nu este încă deplin eliberată. Cotropitorii nemți și slugile lor fascisto-naziste, grofii maghiari, au ghearele înfîpte în inima Transilvaniei noastre. Poporul de acolo ne cheamă. Să pornim fără zăbavă la luptă acum cînd suntem alături de neînvinsa armată liberatoare a Uniunii Sovietice !

Dușmanul cotropitor, pe care, împreună cu marii noștri aliați, îl vom înfrînge și-l vom izgoni de pe pămîntul nostru, mai are încă ajutoare răspîndite printre noi : agenții lui rămași aici și trădătorii țării, cîrdașii regimului trecut. Neeruțator trebuie purtată lupta și împotriva lor.

Pentru că, atîta vreme cît nouă noastră viață de stat va fi roasă la rădăcină de oamenii cu gînduri criminale ai Gărzii de Fier, de agenții tăinuîți ai Gestapoului și de întreaga haită a naziștilor mascați, viitorul țării e în primejdie. Nici un drept cetățenesc, nici o libertate democratică, politică și profesională nu e pe deplin asigurată cît mai stăruie în mijlocul nostru tulburătorii liniștii cetățenești, răspînditorii zvonurilor mincinoase, umflătorii răuvoitori ai întîmplărilor neinsemnate, punătorii de bete în bunul mers al vieții publice și toți provocatorii și făptașii de acțiuni menite să stînjenească dezvoltarea vieții noastre naționale pe drumul completei eliberări.

Guvernul Blocului Democratic Național înfăptuiește doar primul pas, istoricul pas de început pentru luptă redresării noastre ca popor,

744

într-o țară liberă, revenită în măca înțelegerilor ei politice firești. Dar marea bătălie pentru cucerirea tuturor drepturilor de viață ale poporului român, drepturi decurgind din noua noastră incadrare, abia acum se dez-lanțuie.

Să aruncăm deci în luptă toate puterile națiunii, lărgindu-se acțiunea Blocului Democratic într-un front patriotic național unic.

De aceea, Partidul Comunist, Partidul Social-Democrat, Uniunea Patriotică, Partidul Socialist Tânăresc și Frontul Plugarilor din Ardeal s-au constituit în Grupul Patriotic Antifascist și au hotărît să ducă luptă solidară pentru :

1. **Dezrobirea Transilvaniei de nord, alături de Armata Roșie** victorioasă, înfringind stăpinirea spoliatoare a grofilor maghiari și a hoardelor cotropitoare hitleriste.

2. **Curățirea desăvîrșită și grabnică a vieții noastre publice și a aparatului de stat de toate elementele trădătoare, fasciste și profasciste.**

3. **Asigurarea exercitării depline a drepturilor cetățenești și mai ales a tuturor libertăților democratice, politice și profesionale.**

4. **Descătușarea țărănimii truditoare de toate lanțurile care i-au însingerat ființa și i-au oprit dezvoltarea firească pe linia timpurilor noi.**

5. **Transformarea Blocului Național într-un Front Patriotic Național Unic.**

Intelectuali !

Facem apel la curajul, la talentul și onestitatea voastră. Faceți lumină în jurul vostru explicind sensul mareț al evenimentelor și încadrăți-vă în organizațiile patriotice și sprijiniți sistematic cu pregătirea voastră mareea acțiune de eliberare a Frontului Patriotic Antifascist.

Acum ori niciodată puneți-vă energia în serviciul poporului vostru.

Funcționari !

Colaborați la însănătoșirea și purificarea corpului funcționăresc, demascând pe toți aceia care s-au infiltrat în centrele nervoase ale vieții publice, slujind interesele hitleriste.

Tărani și muncitori !

Voi ați dat cele mai mari jertfe de singe în războiul hitlerist. Luptând pentru **zdrobirea completă a organizațiilor fasciste și încadrindu-vă în organizații patriotice**, luptați pentru pace, luptați pentru dezrobirea voastră de lanțurile iobăgiei hitleriste. Urmăriți deci pe agenții hitlerismului pînă în cele mai ascunse bîrloguri, iar dacă-i prindeți făcînd acte de sabotaj, desființați-i pe loc.

Să simtă toți că a inceput vremea purificării.

Cetățeni !

Ardealul marilor tradiții luptătoare își cere eliberarea ! Războiul just pe care-l ducem împreună cu Armata Roșie își are necesități peste care nu se poate trece.

Or, dușmanii poporului, care v-au trimis la moarte pentru Hitler, astăzi mîrmură împotriva alianței noastre salvatoare cu Uniunea Sovietică și infectează atmosfera cu vajete și zvonuri tendențioase.

A-i tăinui pe aceștia e o crimă de înaltă trădare, a-i denunță e o nobilă datorie cetățenească.

Faceți-vă datoria !

Oriunde i-ați descoperi, în armată, în poliție, în orice instituție a statului, de orice categorie socială, fie dinșii și în posturile de conducere, dați alarma și acționați pînă la definitiva distrugere a cancerului fascist care a măcinat atîta vreme energiile comunității românești. Nu șovăți ! Nu așteptați !

Intrați în organizațiile noastre !

Răspundeți cu grabă la apelul nostru unindu-vă sub același steag, într-o singură armată, în Frontul Patriotice Antihitlerist.

Trăiască România liberă și independentă !

Trăiască armata română în luptă pentru interesele permanente ale poporului român !

Trăiască glorioasa Armată Roșie eliberatoare și aliată !

Trăiască Frontul Patriotice Național Unic !

Grupul Patriotice Antihitlerist

■ „România liberă”, an II, nr. 33, din 17 septembrie 1944; *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 116—119.

856

1944 septembrie 18—19, Cetatea Vaticanului. **Știre din ziarul „L'Observatore romano”** reluînd declarația ministrului de externe român, Grigore Niculescu-Buzesti, în legătură cu dorința României de a trăi în bună înțelegere cu Uniunea Sovietică și de a colabora cu Marea Britanie, Statele Unite și alte națiuni unite în opera de reconstrucție a lumii.

Le relazioni della Romania

Bucarest 18.

Il Ministro degli Esteri romeno, Grigore Niculescu-Buzesti, ha fatto ieri alla radio alcune dichiarazioni circa la politica estera della Romania. Egli ha detto che la Romania ha un profondo desiderio di vivere in buoni rapporti con il popolo russo e che non permetterà mai che le sue relazioni con l'Unione Sovietica vengano turbate, aggiungendo che essa è desiderosa altresì di collaborare con la Gran Bretagna, gli Stati Uniti, la Francia, e le altre Nazioni Unite nell'opera di ricostruzione del mondo.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilm. Vatican, r. 110, c. 8;

Relațiile Româniciei

București, 18

Ministrul de externe român, Grigore Niculescu-Buzesti, a făcut ieri la radio unele declarații în legătură cu politica externă a României. El a

746

spus că România are dorință profundă de a trăi în bune relații cu poporul rus și că nu va mai permite ca relațiile sale cu Uniunea Sovietică să fie tulburate, adăugind că ea dorește să colaboreze cu Marea Britanie, Statele Unite, Franța și cu alte națiuni unite în opera de reconstrucție a lumii.

857

1944 septembrie 20. Ordin de zi al comandantului Armatei 1, generalul de corp de armată Nicolae Macici, prin care se elogiază eroismul cu care au luptat militarii români împotriva atacurilor executate de trupele germane și ungare în Banat și Crișana.

Armata 1
Comandantul

Ordin de zi nr. 2
din 20 septembrie 1944

Voi ați păzit pământul străvechi al Banatului și Crișanei și ați izbutit a stăvili încălcarea pe care dușmanul de totdeauna al românilor voia să-o adinească spre inima Transilvaniei noastre.

După ce ați dezarmat prin luptă pe germanii care ocupau multe puncte însemnante din Transilvania, v-ați bătut apoi timp de aproape o lună de zile pe granița de vest și în Munții Apuseni, în cele mai grele condiții, astăzi cu ostile ungurești și cu cele germane, care au sprijinit pe unguri astăzi ca și în 1916, ca și în 1918, ca și în toată lunga istorie de asuprirea a românilor din Transilvania.

Voi ați lăsat piept unui inamic mult mai numeros, sprijinit de multe tancuri, de avioane și tot felul de arme grele germane; voi, de multe ori, v-ați bătut fără tunuri-anticar, fără sprijin de tancuri și uneori chiar fără tunuri.

În Munții Apuseni, batalioanele de moți au deschis din nou cartea viteziei strămoșilor lor.

După cum tribunii lui Avram Iancu au apărat cu coasa și toporul drepturile neamului românesc asupra pământului strămoșesc tot așa cum Batalionul 5 vinători de munte și Batalionul 22 vinători de munte au distrus unitățile inamice care pătrunseseră în văile munților, exact pe aceleași locuri pe care în 1848 popa Groza a sfârșit la Ocolis o oaste maghiară, iar moții cu femeile lor au nimicit la Fintinelele Someșului Rece armata unui general ungr.

În apărarea Ardealului, dar mai ales la Păuliș, Școala de subofițeri Radna, prin vitejia cu care a luptat, a dovedit din plin că este de scump tuturor inimilor românești pământul transilvan.

Artleria noastră, deși redusă numerică, nu și-a dezmințit nici în aceste acțiuni faima ce și-a căpătat-o în războaiele de pînă acum.

Unitățile Corpului 1 aerian, în disprețul numeroaselor mijloace anti-aeriene inamice, au bombardat și mitraliat tancurile și batalioanele care amenințau să se rostogolească peste infanteriștii noștri și le-au ținut năvala.

Școli de ofițeri și subofițeri de toate armele, vînători de munte, infanteriști, grăniceri, călăreți, artilieriști și aviatori, în Munții Apuseni, pe Crișul Negru și Crișul Alb, pe Valea Mureșului și a Timișului, în Munții Banatului și pe valea Dunării, voi ați îndeplinit prin lupta voastră primul pas pentru reîntregirea Transilvaniei sfirtecate în 1940.

Prin viteză și dragostea voastră de țară, voi cu toții ați oprit năvala înamică și ați asigurat forțelor aliate rușești ieșirea din strămtorile munților.

Vă aduc astăzi tuturora, de la general pînă la soldat, mulțumirile mele pentru neprețuita contribuție și jertfa fiecăruia, pentru izbînda de pînă acum.

Prima parte a misiunii noastre — care a fost și cea mai grea fiindcă am fost singuri — am încheiat-o victorios și neamul românesc poate privi cu incredere spre zările luminoase ale împlinirii sfintei noastre dreptăți.

De azi încooler puternicele forțe aliate sunt gata să pornească spre Budapesta.

Împreună cu ele, într-o strinsă camaraderie de luptă, drumul ne stă deschis pentru a recuceri pămîntul îndelung răsluit și a eliberă pe toți românii rămași amarnic sub stăpinirea maghiară. Avind neclintită credință în viteză voastră, vă zic cu Dumnezeu înainte spre izbînda mult așteptată.

Comandantul Armatei 1,
General de corp de
armată
Nicolae Macici

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1377, dosar nr. 118, f. 23–24; *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 592–593.

858

1944 septembrie 21. Apelul Comitetului Central al Partidului Comunist Român publicat în primul număr legal al ziarului „Seîntea”.

APELUL COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA MUNCITORI, ȚĂRANI, INTELECTUALI, PATRIOTI !

Armistițiul între România și Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii a fost încheiat. Prin acest act se pune temelia unei ere de viață nouă în istoria națiunii noastre. Se pune definitiv capăt politicii criminale a guvernului Antonescu și clictii sale și care a costat poporul român viațile a sute de mii de tineri bărbați, săracirea și seocătuirea izvoarelor economiei naționale.

Pentru cine au fost vîrsate valuri de sînge românești ?

Pentru cine a fost jertfită floarea națiunii și ruinată gospodăria țării noastre ? Pentru ale cui interesă a fost pătăță cîinstea poporului român ?

748

Pentru interesele Germaniei hitleriste și ale slugilor ei din România. Pentru o cauză străină și potrivnică intereselor poporului român. Clica lui Antonescu a tîrît România în războiul tilhăresc împotriva marii noastre vecine din răsărit, Uniunea Sovietică. România a dus războiul împotriva acestui stat, care a părăit libertatea și independența națională a micilor popoare. Clica lui Antonescu a tîrît România în război alături de Germania hitleristă alături de acea țară care ne-a călcăt independența și demnitatea națională, ne-a impus samavolnicul Dietat de la Viena.

Români,

Victoriile glorioase ale Armatei Roșii au ajutat poporul român să pună capăt singerosului regim al lui Antonescu, să iasă din războiul hitlerist, să rupă relațiile cu Germania și, trecind de partea coaliției antihitleriste, să intre în război contra Germaniei și Ungariei, pentru restabilirea independenței și suveranității patriei.

Convenția de armistițiu semnată la Moscova sprijină poporul român în marea lui bătălie pentru curățirea țării de hitleriști, pentru restabilirea neaționării ei și eliberarea Transilvaniei de nord.

Prin armistițiu, i se dă poporului român posibilitatea și i se face marea cinstă de a lupta împotriva hitleriștilor nemți și unguri, cot la cot cu fahnicele trupe ale Armatei Roșii.

**Ofițeri, subofițeri,
Soldați,**

Fiți la înălțimea măreței voastre misiuni. Îndreptățiți nădejdea pe care poporul nostru o pune în curajul și devotamentul vostru patriotic.

Pentru ca armata noastră să-și îndeplinească cu succes îndatoririle către țară și neam, se impune: reorganizarea temeinică a armatei, curățind-o de toate elementele fasciste și profasciste. În ostirea noastră trebuie să domnească noul duh de viață democratică, corespunzător năzuințelor și voinței intregului popor.

Toate forțele naționale — Blocul Național-Democratic, Uniunea Patriotilor, Sindicalele Unite, Frontul Plugarilor, Apărarea Patriotica, asociațiile liber-profesioniștilor, meseriașilor, Madoszul, asociații feminine, întregul tineret patriotic, trebuie să dea concursul cel mai larg armatelor sovietice și române, să sprijine prin toate mijloacele sforțările războiului nostru de eliberare și consolidare a independenței țării.

Pentru asigurarea la timp a aprovizionării transportului și echipării luptătorilor de pe front, pentru asigurarea succesului luptei noastre, se impune: curățirea aparatului de stat și administrativ, a instituțiilor și întreprinderilor industriale și comerciale de slugile hitleriste, de legionari și sprijinitorii lor, de uneltele clicii lui Antonescu, de hitleriștii șvabi, sași etc.

Muncitori,

Vouă vă revine sarcina de a sta, ca forță organizată, în fruntea acțiunii patrioticice de susținere a frontului, asigurind bunul mers al producției, împiedicind orice încercare de sabotaj din partea oricui ar veni. Sabotajul, în imprejurările actuale, este un act de trădare națională, este o crimă împotriva patriei. Apărați întreprinderile împotriva răufăcătorilor. Forma-

țiile voastre patriotice de luptă să aresteze și să predea autorităților civile și militare pe criminalii fasciști.

Tărani !

În războiul antinațional al lui Antonescu, sarcina voastră a fost să ascundeți produsele voastre, să lăsați necultivate ogoarele, pentru a pune astfel mai repede capăt războiului nelegit hitlerist.

Azi, poporul nostru ia parte la războiul de zdrobire definitivă a hitlerismului, la războiul care aşază temelia unei Români democratice și independente, în care și țărănimii române îi vor fi asigurate libertățile și drepturile sale. În acest război, sarcina voastră este să munciți cu sîrguină ogoarele, să asigurați cu produsele voastre o bună aprovizionare a trupelor de pe front și a populației orășenești.

Intelectuali !

Puneți cunoștințele și capacitatele voastre în slujba intereselor națiunii. Alăturați-vă luptei patriotice contra hitlerismului și fasciștilor, pentru împlinirea loială a armistițiului încheiat cu aliații. Nu răbdați în rîndurile voastre uneltele hitlerismului.

Ardeleni din Ardealul robit !

Organizați sabotajul în industrie și agricultură, distrungeți toate căile de comunicații pe care se pot retrage bandele hitleriste. Formați grupuri de partizani. Ridicați-vă la înălțimea strămoșilor voștri, marii luptători, Horia, Cloșca și Crișan. Loviți în spate cotropitorii hitleriști și fasciști unguri, dușmanii de moarte ai libertății și dreptății voastre.

Muncitori, țărani, intelectuali unguri, alăturați-vă luptei Armatei Roșii și Armatei Române, împotriva dușmanului comun, hitlerismul, pentru că aceasta este lupta pentru propria voastră eliberare de sub jugul cotropitorilor germani.

Români !

Ajutorul pe care l-am primit prin lupta victorioasă a armatelor Națiunilor Unite și în special a Armatei Roșii, precum și actul de mărinimie și dreptate al armistițiului, trebuie să deschidă ochii tuturor românilor. Poporul român își poate elibera țara, va putea să-și refacă și să-și dezvolte economia națională, va putea să trăiască liber și fericit într-un stat neutirnat, puternic și înfloritor, numai făcind o politică de sinceră și strînsă prietenie cu marea Putere Sovietică. Împlinirea riguroasă a condițiilor armistițiului este piatra de hotărîță despărțire între vechea politică antinațională, politică de vrăjmășie împotriva Uniunii Sovietice, și noua politică patriotică de prietenie cu Uniunea Sovietică. Pentru binele Patriei și al națiunii, datoria fiecărui patriot român este să ducă lupta necruțătoare contra oricui să pună în calea împlinirii conștiințioase a stipulațiilor prevăzute în acordul de armistițiu.

Trăiască lupta unită a poporului român pentru asigurarea libertății și independenței sale naționale !

Trăiască frăția de arme între Armata Roșie și Armata Română !

Trăiască prietenia între România și Uniunea Sovietică !

Trăiască alianța victorioasă antihitleristă, Uniunea Sovietică, Anglia, America !

Trăiască prietenia poporului român cu vecinii și eroicul popor iugoslav, bulgar și cehoslovac !

Moarte cotropitorilor hitleriști și unelțelor din slujba lor !

Comitetul Central al Partidului
Comunist din România

■ „Seîntea”, an I, nr. 1, din 21 septembrie 1941.

359

1944 septembrie 21. Articol semnat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Uniunii Tineretului Comunist, publicat în primul număr legal al ziarului „Seîntea”.

Tineretul este viitorul poporului

Tineretul este viitorul unui popor, spre el își îndreaptă privirea și speranța toții oamenii de știință și politici. Cu energia și entuziasmul său tineretul este o forță creatoare care, pusă în serviciul științei și progresului, poate da un ajutor prețios pentru dezvoltarea economică, socială, politică și științifică a unui popor.

Dar pentru ca tineretul să poată contribui la dezvoltarea patriei sale, are el insuși nevoie la început de o îndrumare justă, progresistă. El trebuie să fie educat și învățat să-și iubească poporul, să învețe din trecutul glorios al strămoșilor săi. Tineretul trebuie educat în spiritul prieteniei și înfrățirii cu tineretul de alte naționalități, numai așa tineretul poate fi un factor de progres și civilizație.

Fasciștii au înțeles forța pe care o reprezintă tineretul și au căutat să facă din el o masă de manevră pentru sprijinirea dictaturii lor. În România Garda de fier a folosit starea economică de mizerie a tineretului, explătind dorința sa de o viață mai omenească, de sport, entuziasmul și energia sa, pentru a-l transforma într-un instrument al politicii sale de trădare națională, al politicii de aservire concretă a României Germaniei hitleriste. Garda de fier a căutat să ascundă adevăratale cauze ale situației grele a tineretului, aruncind vina pe bătrâni și pe tineretul de alte naționalități. Garda de fier, pentru a-și indeplini rolul ei de agent al hitlerismului la noi în țară, a propovăduit luptă între generații, antisemitismul și ura contratăinerilor de altă naționalitate. Garda de fier a înarmat trupe de tineri trimișindu-i să jefuiască ca în codru pe muncitori, țărani, pe toți cetățenii țării; mulți tineri au devenit în felul acesta jefuitori și asasini de rînd, miinile lor sint pline de singele multor patrioți cinstiți și oameni de știință asasinați mișelete.

Dictatura legionarilor și a lui Antonescu a vîndut țara germanilor. Petrolul, grîul, porumbul și toate bogățiile au fost trimise în Germania, în timp ce tineretul român a fost forțat să muncească flămînd, bolnav,

bătut și incarcерat, pentru războiul imperialist al lui Hitler și Antonescu. Alte mii de tineri au fost răpiți de la familiile lor și trimiși în Germania de unde poate nu se vor mai întoarce niciodată. Sute de mii de tineri și au lăsat familiile fără nici un ajutor, ogoarele nearate, ei fiind trimiși să moară pentru o cauză care nu era a lor, pentru Hitler și Antonescu.

Uniunea Tineretului Comunist, deși în adincă ilegalitate, deși a avut de înfruntat teroarea sălbatică a clictii hitleriste a lui Antonescu, n-a dezarmat. Ea a mobilizat și organizat luptele tineretului român contra politicii de trădare a legionarilor și a clictii lui Antonescu. Ea a arătat că adevăratul dușman al tineretului este Garda de fier, este Antonescu și toate slugile lui Hitler din țară, că împotriva lor trebuie dusă o luptă necruțătoare.

Prin actul istoric de la 23 August s-a deschis drumul pentru eliberarea Ardealului de nord, pentru ca poporul român să contribuie alături de Armata Română și Armata Roșie la zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste și distrugerea la noi în țară a trădătorilor legionari și antonescieni.

Tineretul trebuie să depună toată energia sa pentru a contribui la grăbirea victoriei forțelor armatelor române, Armatei Roșii și armatelor aliate.

Dar legionarii, slugile lui Hitler, caută să stea în calea luptei tineretului român. Ei se mai află în căminele de ucenici, în fabrici, în sate, în școli și în universități. Ei trebuie să fie izgoniți și nimiciți. Tineretul trebuie să dea tot ajutorul pentru curățirea aparatului de stat și a tuturor instituțiilor de elementele legionare și prohitleriste.

Dar pentru ca lupta să poată fi dusă cu succes, tineretul trebuie să se organizeze în grupe patriotice peste tot, în fabrici, sate, cartiere, în cămine, școli și universități. Este nevoie de muncă, de educație patriotică democratică a tineretului pentru a șterge urmele lăsate de propaganda legionară hitleristă.

Uniunea Tineretului Comunist va depune toată energia sa pentru a contribui la educarea tineretului în spiritul luptei patriotice antifasciste. Noi nu putem uita pe tânărul comunista Sîrbu Filimon și pe toți tinerii patrioți asasinați mișește. Pentru ca acest lucru să nu se mai repete noi vom lupta alături de clasa muncitoare și de poporul român pînă la completa nimicire a Germaniei hitleriste, a legionarilor și prohitleriștilor români. Noi vrem ca alături de clasa muncitoare și de poporul român tineretul să contribuie la clădirea unei României adevărat libere, democratice și independente. Uniunea Tineretului Comunist prin munca sa de mobilizare și organizare a luptei tineretului român, prin munca sa de educare a tineretului în spirit democratic antifascist va contribui în mod efectiv de a face din tineret un factor activ în producție, în știință și cultură. Educat în spiritul luptei antifasciste consecvente, tineretul va contribui la largirea și apărarea libertăților democratice. Numai așa poporul român va putea primi cu încredere în viitor, fiind sigur că fiii săi vor ști să apere cu viață lor libertățile și drepturile cîștigate.

NICOLAE CEAUȘESCU

■ „Scîntea”, an I, nr. 1, din 21 septembrie 1944; „Revista Arhivelor”, an LVIII (1981), nr. 3, p. 282–283.

1944 septembrie 22. **Articolul intitulat Frontul unic al tineretului, semnat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Uniunii Tineretului Comunist, publicat în ziarul „Scîntea”.**

FRONTUL UNIC AL TINERETULUI

Încheierea Frontului Unic între Uniunea Tineretului Comunist și Uniunea Tineretului Socialist înseamnă un pas hotărîtor spre realizarea unității de acțiune a tineretului muncitoresc.

Mai mult ca oricând este necesar ca tineretul muncitoresc să ducă lupta unit și organizat. Tineretul muncitoresc trebuie să fie forța motrice care să mobilizeze întreg tineretul din România în luptă alături de clasa muncitoare și de poporul român.

Frontul Unic al Tineretului muncitoresc își propune ca o datorie de cea mai mare importanță lupta pentru unirea întregului tineret român în Frontul Unic Patriotice al Tineretului. Tineretul are datoria de a participa cu toată energia și cu tot entuziasmul la lupta alături de Armata noastră și de Armata Roșie eliberatoare, pentru eliberarea Ardealului de nord de asuprirea hitleristă și a grofilor unguri.

Răsturnarea dictaturii clerici lui Antonescu înseamnă un pas hotărît pentru cîștigarea drepturilor și libertăților democratice. Dar lupta este abia la început. Tineretul trebuie să dea tot sprijinul său pentru zdrobirea definitivă a bandelor hitleriste germane. Trebuie lovit fără milă în elementele legionare și prohitleriste, care din umbră se pregătesc să lovească în armata noastră și în cei mai buni luptători patrioți.

Frontul Unic al Tineretului muncitoresc trebuie să devină o realitate concretă, prin organizarea și conducerea luptelor tineretului. În fabrici tineretul muncitoresc trebuie să se organizeze în sindicate și în secțiunile sindicale de tineret, unde pe baza Frontului Unic să lupte pentru izgonirea din întreprinderi a legionarilor și a antonescienilor. În căminele de ucenici, trebuie create comitete de Front Unic care să se îngrijească de nevoile ucenicilor. O atenție deosebită trebuie dată muncii de educare a tineretului muncitoresc în spiritul luptei de clasă.

Dar Frontul Unic al Tineretului muncitoresc trebuie să ducă la organizarea întregului tineret, a tineretului țăran, școlar și universitar, care să fie atras în luptă alături de tineretul muncitoresc.

Pe baza Frontului Unic, tinerii comuniști și socialiști au datoria să muncească cu toată energia pentru aplicarea platformei comune de luptă.

Curățirea aparatului de stat și a tuturor instituțiilor de elemente legionare și prohitleriste va face posibilă crearea unei Românie cu adevărat democratice.

Frontul Unic trebuie să mobilizeze întreg tineretul patriotic pentru îndepărarea din universități, școli și toate asociațiile culturale și sportive a elementelor legionare și prohitleriste. Aceste instituții și asociații să servească educarea tineretului în spirit democratic antifascist.

Asigurarea unei învățături progresiste în școlile de meserii, în licee și universități este o condiție esențială pentru a face din tineret forța care să asigure viitorul poporului.

În vederea ducerii cu succes a luptei comune este necesar să eliminăm tot ce ne-ar putea despărții. O colaborare loială, pe baza platformei Frontului Unic, este o sarcină primordială. Realizând prin munca noastră de zi cu zi sarcinile comune, vom putea face din tineretul muncitorese conducătorul luptei întregului tineret român.

Deasupra tuturor acestor sarcini stă în momentul de față aceea de a aplica în mod conștient, dindu-ne seama de perspectivele care se creează pentru poporul român și pentru tineretul român, cu incredere și entuziasm, clauzele armistițiului dintre România și U.R.S.S. Numai astfel vom cîștiga pe deplin prietenia popoarelor sovietice și a tineretului, prietenie care ne e atît de scumpă.

Realizând unitatea Tineretului muncitoresc, vom ușura încheierea Frontului Unic al Tineretului. Membrii Uniunii Tineretului Comunist au datoria de a păsi neîntîrziat la realizarea Frontului Unic al Tineretului muncitoresc. Numai cînd tineretul se va prezenta unit în toate manifestările sale, putem spune că ne-am îndeplinit sarcina. Numai astfel tineretul român va putea să participe alături de clasa muncitoare și de poporul român la clădirea unei Românie libere, democratice și independente.

NICOLAE CEAUȘESCU

■ „Scînteia”, an I, nr. 2 din 22 septembrie 1944; Constantin Mocanu (coordonator), *Probleme fundamentale ale istoriei patriei și Partidului Comunist Român. Crestomatie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 477 – 478.

861

1944 septembrie 22. Articol din ziarul „La Voix Ouvrière” despre profundele schimbări democratice ce se preconizează a fi înfăptuite în România în urma actului de la 23 August.

Echos de la politique internationale

[...]¹

En Roumanie, bien que la situation n'ait pas encore atteint ce degré de maturité, on constate un fort mouvement populaire en faveur d'un changement profond et radical de la structure économique et sociale du pays. Les capitalistes étrangers qui avaient installé des entreprises en Roumanie pour profiter d'une main-d'œuvre taillable et corvéable à merci, grâce aux Conducteurs tant loués par notre presse bourgeoise, sont maintenant très inquiets. Ils craignent, non sans raisons, que l'établissement d'un régime démocratique en Roumanie ne mette fin aux priviléges essentiels du capitalisme. Ils tentent des diversions en soulevant quelque nouveau „problème de frontière”, en cherchant à réveiller des passions nationalistes, en parlant du „danger de la bolchévisation”. Mais ils n'ont pas de succès. Les ouvriers et les petits paysans se sentent libres; ils peuvent pour la première fois formuler leurs revendications sans courir le risque d'être jetés en prison. Ils entendent aujourd'hui user de cette liberté

754

pour régler certains comptes avec les castes régnantes qui, après les avoir exploités pendant des décades, ont fini par les livrer aux occupants nazis.

[...]².

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Elveția, r. 4, c. 202.

Ecouri ale politicii internaționale

[...]¹

În România, deși situația nu a atins încă acel grad de maturitate, se constată o puternică mișcare populară în favoarea unei schimbări profunde și radicale a structurii economice și sociale a țării. Capitaliștii străini, care își instalaseră antreprize în România pentru a profita de o mină de lucru la cheremul oricui, datorită conducerilor atât de lăudați de presa noastră burgheză, sunt acum extrem de neliniștiți. Ei se tem, nu fără motive, că instaurarea unui regim democrație în România va pune capăt privilegiilor fundamentale ale capitalismului. Ei încearcă să provoace diversiuni ridicind cîte o nouă „problemă de graniță”, căutind să trezească pasiuni naționaliste, vorbind despre „pericolul bolșevizării”. Dar nu au succes. Muncitorii și țărănci săraci se simt liberi; ei își pot formula pentru prima oară revendicările fără să se expună riscului de a fi aruncați în închisoare. Ei înțeleg astăzi să profite de această libertate pentru a-și încheia unele socoleli cu castele domnitoare care, după ce i-au exploatat timp de decenii, au terminat prin a-i lăsa pradă ocupanților naziști.

[...]².

862

1944 septembrie 23, Cetatea Vaticanului. Știre publicată în ziarul „L'Ossevatore romano” în legătură cu o declarație a secretarului de stat al S.U.A. privind armistițiul dintre România și Aliați.

Gli Stati Uniti e la Romania

Washington, 22

Parlando alla stampa, il Segretario di Stato ha dichiarato che gli Stati Uniti sono stati tenuti al corrente dei negoziati sovietici per l'armistizio tra gli Alleati e la Romania.

Circa la questione della Transilvania settentrionale, Hull ha aggiunto che le disposizioni definitive dovranno essere confermate nel dopoguerra dagli accordi generali per la pace, in quanto che la politica degli Stati Uniti sostiene che le questioni territoriali devono essere oggetto di discussione e decisione generale dopo la fine della ostilità.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Vatican, r. 110, c. 9.

^{1, 2} Despre reacții ale maselor populare din țările europene împotriva ocupanților naziști.

Vorbind presei, secretarul de stat a declarat că Statele Unite au fost ținute la curenț cu negocierile sovietice pentru armistițiu între Aliați și România.

Privitor la problema Transilvaniei septentrionale, Hull a adăugat că dispozițiile definitive trebuie să fie confirmate după război de acordurile generale pentru pace, în conformitate cu politica Statelor Unite, care susține că problemele teritoriale trebuie să fie obiect de discuție și decizie generală după încheierea ostilităților.

863

1944 septembrie 26. Proiectul de platformă a Frontului Național Democratic publicat în ziarul „Seînțeia”.

PROIECT DE PLATFORMĂ A FRONTULUI NAȚIONAL DEMOCRATIC DIN ROMÂNIA

**Elaborat de Comitetul Central al Partidului Comunist din România și
propus tuturor forțelor democratice**

După ce dezastrul în fața căruia se găsea poporul român a fost înălțurat prin înălțarea guvernului Antonescu și a politicii sale anti-naționale, o nouă situație politică și militară s-a creat în România. Astfel, s-a pus capăt războiului alături de Hitler în care poporul n-avea ce căuta.

Bilanțul sacrificiilor impuse poporului român de către politica lui Antonescu pentru cauza lui Hitler și războiul său de cotropire este dezastruos. Întreaga viață economică a țării este aproape ruinată. Industria, comerțul, transporturile și celelalte compartimente de activitate sunt dezorganizate și în mod serios amenințate.

Poporul nostru a răbdat prea multă vreme politica criminală și antinațională a guvernelor de dictatură fascistă, acoperindu-se de rușine în ochii întregii lumi înaintate. Loviturile zdrobitoare însă date de către coaliția antihitleristă Germaniei fasciste și complicitelor ei, dar mai cu seamă ofensiva victorioasă a Armatei Roșii pe teritoriul țării noastre, au ușurat sarcina forțelor democratice dinăuntru și a poporului român să rupă alianța cu Germania fascistă și să iasă din războiul hitlerist. Iată factorii care au hotărât noua orientare politică a României pe calea luptei contra Germaniei hitleriste și a Ungariei horthyste.

Armistițiul încheiat cu Uniunea Sovietică și Mariile Puteri Aliate a deschis poporului nostru largi perspective de propășire economică, politică și socială.

Pentru prima dată în istoria sa, poporul român are posibilitatea să-și dobindească independența deplină și un regim de largi libertăți democratice. Pentru aceasta trebuie neapărat :

a) să fie dusă lupta necruțătoare, cot la cot cu Armata Roșie, pentru curățirea întregii țări de hitleriști și pentru înfringerea desăvîrșită a Germaniei hitleriste;

b) să fie realizată o politică de sinceră prietenie și strânsă colaborare cu marea noastră vecină, Uniunea Sovietică, și de relații prietenești cu țările vecine democratice;

c) să fie dusă lupta pentru deplina nimicire a fascismului în România, pentru pedepsirea tuturor trădătorilor și vinovaților de război împotriva Uniunii Sovietice, Angliei și Americii;

d) să fie stabilit în țară un regim de reală democrație parlamentară.

Lupta pentru acest program trebuie să unească toate forțele naționale democratice ale țării noastre.

1. Interesele vitale ale poporului român cer ca el să participe în modul cel mai activ la lupta de eliberare a țării de sub jugul cotropitorilor fasciști, nemți și unguri, la lupta de nimicire a hitlerismului, luptă pe care o duce întreaga omenire înaintată.

Se impune mobilizarea tuturor puterilor poporului și a tuturor resurselor materiale ale țării, pentru a da tot ajutorul trupelor sovietice și celor române în lupta lor comună împotriva Germaniei hitleriste.

2. Politica de vrăjmașie pe care România a dus-o aproape neîntrerupt față de marea putere vecină, Uniunea Sovietică, a fost adînc greșită și pagubitoare pentru națiune. Interesele de viață ale poporului român cer ca această politică de vrăjmașie să fie cu desăvîrșire părăsită. România trebuie să ducă o politică de prietenie față de puternicul stat vecin, care nu numai că nu tinde să ocupe teritoriul românesc sau să șirbească independența țării, ci dimpotrivă a eliberat teritoriul țării de nemți, ne ajută să eliberăm Transilvania de nord și să ne restabilim neașternarea.

Îndeplinirea loială a condițiilor de armistițiu trebuie să fie una dintre principalele pietre de demarcare între vechea și noua politică externă a României.

3. Dreapta ură a poporului contra acelora care au dus la pieire floarea națiunii în războiul nelegiuit hitlerist, precum și necesitatea de a garanta România împotriva încercărilor de revenire la politica anti-națională catastrofală a trădătorilor de neam, cer:

Arestarea trădătorilor, vinovați de războiul pe care l-a dus România împreună cu Germania fascistă.

Confiscarea întregii lor averi, mobile și imobile, precum și a averii imbogățitorilor de război.

Confiscarea tuturor bunurilor nemțești.

Arestarea hitleriștilor sași și șvabi și confiscarea averii lor.

4. România își va putea reface economia națională, distrusă de războiul dus în alianță cu Germania și va putea să-și dezvolte economia numai dacă poporul român se va bucura de toate drepturile și libertățile sale. Pentru ca România să devină o țară cu adevărat democratică, trebuie ca:

toate legile, decretele și dispozițiile reaționare și antipopulare, precum și toate măsurile excepționale ale guvernelor dictoriale și anti-populare, să fie anulate.

Armata și intreg aparatul de stat și administrativ al municipalităților și comunelor să fie curățate de elementele fasciste și profasciste, și democratizate.

Să fie înfăptuită completa egalitate a tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de naționalitate, religie, sex. Să fie stabilit un regim de conviețuire și conlucrare amicală între toate naționalitățile țării. Persecuțiile naționale și religioase să fie urmărite și sancționate de lege.

Să fie asigurat exercițiul libertății cuvîntului, a presei, a întrunirilor și a dreptului de organizare. Libertățile democratice însă nu trebuie să servească dușmanilor democrației. Organizațiile fasciste și profasciste să fie cu desăvîrșire lichidate. Orice activitate a fasciștilor, dușmani ai poporului, trebuie să fie urmărită și pedepsită cu toată rigoarea legii.

5. Pentru o cît mai grabnică refacere și dezvoltare a țării, se impune satisfacerea celei mai arzătoare și îndreptățite cerințe ale țărănimii române și anume: înfăptuirea unei largi reforme agrare prin exproprierea marii proprietăți agrare de la 50 ha în sus și improprietăria cu acest pămînt a țărănilor fără pămînt sau cu pămînt putin. Acei care luptă pe front împotriva fascismului german să fie avantajați la improprietăre.

Procurarea de inventar agricol pentru acești țărani, pe seama marii proprietăți și a statului.

Datoriile țărănilor către bănci și stat, rezultate din vechea împrietărire și din conversiunea datoriilor, să fie anulate.

6. Să fie asigurate condiții omenești de muncă pentru muncitori, funcționari, cărturari.

Stabilirea unui salariu minimal în raport cu scumpetea.

Recunoașterea organizațiilor sindicale, cu obligativitatea contractelor colective de muncă.

Ocrotirea muncii femeilor și a tineretului.

Asigurarea de condiții omenești de muncă și salarizare pentru muncitori agricoli.

Dreptul de liberă organizare sindicală pentru muncitorii agricoli și cuprinderea lor în asigurările sociale.

Autonomia Asigurărilor Sociale pentru toate categoriile de salariați și controlul Asigurărilor, prin alegerea de către asigurați a organelor de conducere.

7. Acordarea de credite ieftine, pe termen lung, sinistraților nevoiași, pentru refacerea gospodăriilor lor.

8. Libertatea comerțului și a meșteșugului, care a fost îngăduință de guvernul Antonescu în interesul nemților, să fie restabilită și dezvoltată, slujind interesele poporului.

9. Reforma învățămîntului, în sensul democratizării lui.

10. Asigurarea existenței invalizilor, văduvelor și orfanilor de război, prin acordarea de pensii, ajutoare etc.

11. Naționalizarea Băncii Naționale și a celor 18 mari bănci.

12. Controlul tuturor cartelurilor și naționalizarea celor din industria de bază.

13. Naționalizarea întreprinderilor nemțești și ale complicitelor lor.

14. O nouă Constituție va trebui să stabilească principiile vieții de stat ale țării, pe baza orinduirii democratice parlamentare, în conformitate cu interesele poporului român.

Adunarea Constituantă va fi aleasă prin vot universal, egal, direct și secret, cu reprezentanță proporțională. Vor avea drept de vot toți cetățenii, civili și militari, de ambele sexe, de la vîrstă de 18 ani.

15. Acest program poate fi înfăptuit numai de un guvern care reprezintă toate forțele naționale și democratice ale țării și care se bucură de sprijinul activ al pădurilor largi ale poporului român.

Comitetul Central al Partidului Comunist din România se adresează forțelor democratice ale țării, conștiente de răspunderea ceasului de față, și tuturor partidelor, grupărilor, organizațiilor democratice, invitîndu-le să adere la această platformă pentru alcătuirea unui FRONT NAȚIONAL DEMOCRATIC din sinul căruia să se formeze un guvern care să realizeze obiectivele stabilite în Platforma Frontului Național Democratic.

■ „Scînteia”, an I, nr. 6, din 26 septembrie 1944.

864

1944 septembrie 27. Comunicate radiofonice ale postului „România liberă” referitoare la necesitatea realizării unității tuturor forțelor democratice ale națiunii și la continuarea războiului și dincolo de hotarele patriei.

Centrele de radio-ascultare

Comunicări radiofonice
27 septembrie 1944

Postul România liberă : ora 7,15

Realizarea unei democrații românești adevărate nu se poate efectua decit prin colaborarea tuturor forțelor națiunii. Partidul Comunist împreună cu Uniunea Patriotă, cu Partidul Social-Democrat și cu Partidul Socialist Tânăresc au în program crearea unui front național antihitlerist fără a periclită prin aceasta acțiunea Frontului Național Democratic dar lucrînd deasupra ingustei politici de partid a unora. Mari probleme așteaptă să fie rezolvate : distrugerea totală a hitleriștilor, protecția muncitorilor, împroprietărirea țărănilor și curățirea aparatului de stat.

Să nu avem în vedere ambițiile de partid ale unora, ci faptele izvorîte din energia unită a tuturor forțelor democratice. Pentru rezolvarea problemelor naționale și sociale este nevoie azi de lărgirea frontului național al democrației, e nevoie de un front antihitlerist al întregii națiuni.

Postul România liberă : ora 12,35

Pentru a împlini dezideratele naționale, este nevoie ca armata noastră să fie cu adevărat o armată a poporului. Aceasta o cere nu un spirit războinic ci interesul suprem al neamului. Nu trebuie să lăsăm însă acest lucru pe seama intimplărilor, ci să lucrăm pozitiv și conștient. Există un model, Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu”, alcătuită din soldați și ofițeri conduși de același spirit antifascist. Întemeierea unei armate a poporului este imperativul ceasului de față. Spre acesta trebuie să se îndrepte grija guvernului nostru democratic.

Lupta noastră de libertate alături de Armata Roșie nu este numai lupta pentru interesele noastre, ci și pentru liberarea popoarelor subjugate de nemți, între care este și poporul maghiar.

Minoritatea maghiară din țara noastră trebuie să simtă nu ura, ci prietenia noastră, să simtă că trăiește într-o țară unde există respectul libertății și unde i se asigură dezvoltarea liberă. Orice politică sovinistă sau de partid trebuie să dispară. Nu dușmania, ci prietenia trebuie să stea la baza relațiilor față de toate minoritățile noastre.

În Transilvania de nord, numeroase trupe de partizani unguri duc luptă împotriva dușmanului comun. Acest exemplu ne arată care trebuie să fie politica noastră față de minorități, acum și în perioada de după război.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 248, f. 295-299.

865

1944 septembrie 27. Raport al lui Melville (expert militar din Comisia Aliată de Control), expediat Foreign Office-ului de către Legația britanică de la București, referitor la reacția partidelor politice din România la semnarea armistițiului.

from D.H. 88
88/24/14

to B.3

Copy for London

I enclose a report by Melville on the reaction of Rumania's political parties to the signing of the Armistice and with it a French translation.
27.9.1944

Après la signature de l'Armistice

La signature de l'armistice n'a pas apporté la détente attendue par toutes les catégories sociales et par les partis démocratiques bourgeois. Les conditions d'ordre économique et financier, spécialement le droit de l'armée soviétique de s'assurer l'approvisionnement — sans aucun plafond et d'user de toutes les entreprises industrielles — a approfondi le sentiment général d'insécurité. Les conséquences ont pu être observées sur le marché commercial : les marchandises et les aliments ont enregistré pendant les derniers jours des hausses importantes, et les valeurs fortes ont proportionnellement beaucoup augmentées. Le napoléon or a atteint de 26 000 lei à 32—33 000 lei, la livre sterling de 4 800 lei à plus 6 000 lei, et le dollar américain de 1 600 lei à 2 200 lei. La hausse des valeurs s'explique aussi par l'obligation prise par le gouvernement roumain de changer en lei les roubles mises en circulation par les soldats soviétiques, fait qui va attirer implicitement une augmentation de la circulation fiduciaire et donc un affaiblissement de la position du lei.

La détente attendue n'est pas survenue pour de multiples causes d'ordre politique. L'opinion publique attendait que l'Angleterre et l'A-

760

mérique participent d'une manière plus active au contrôle de la Roumanie ; elle s'imaginait que l'indépendance et la souveraineté qui seront laissées au gouvernement roumain seraient plus larges. Le contrôle assumé par le Haut Commandement Soviétique non seulement sur toute la vie économique mais aussi sur la presse et la radio, donne lieu à une série de nouveaux problèmes assez graves, que personne ne peut encore se figurer exactement, car on ne sait comment ce contrôle sera exercé, si cela sera seulement un contrôle, ou si ces moyens d'orientation de l'opinion publique seront directement assumés par l'armée soviétique.

Les partis et l'armistice

Bien entendu que l'atmosphère générale se reflète dans l'attitude des partis bourgeois, qui voient que différentes difficultés surgissent qui peuvent mener à des conflits et à des frictions ayant les conséquences les plus inattendues.

Le parti national-paysan

Le parti national-paysan s'attendait que grâce à l'activité entreprise pendant quatre ans par M. Iuliu Maniu qui a représenté sans discontinuation l'idée de résistance et qui a travaillé au début seul, contre la collaboration avec l'Allemagne — il aurait un mot décisif dans la nouvelle vie démocratique du pays.

Les chefs du parti national-paysan sont encore profondément mécontents. Ils considèrent les conditions de l'armistice tellement lourdes, qu'ils se demandent comment elles pourront être satisfaites. Ils voient que les nécessités économiques d'ordre interne ne pourront être comblées si l'armée rouge est décidée de prendre presque tout de ce pays, comme la convention de l'armistice lui donne droit. Ils se rendent compte maintenant que la souveraineté réservée au gouvernement roumain et solennellement promise avant la sortie de la Roumanie de la guerre — est très relative et que dans les questions les plus significantes, l'assentiment soviétique sera nécessaire. En plus, ils ne sont pas satisfaits de prévisions de l'armistice concernant l'Ardeal du Nord. On sait que la question de l'Ardeal constitue l'objectif principal des patriotes d'Ardeal du parti national-paysan. On s'attendait que la clause concernant l'Ardeal serait sans aucune réserve, c'est-à-dire qu'on prévoit la rétrocession à la Roumanie de l'Ardeal entier, et qu'on n'aura pas besoin pour cela du consentement de la conférence de la paix, de même que la-dite conférence n'aura plus à se prononcer au sujet de la Bessarabie et de la Bukovine du Nord. Forcé de se résigner, le parti national-paysan cherche le moyen de gagner la confiance des Soviets par l'exécution des conditions stipulées dans l'armistice. La Commission qui s'est formée n'étant pas considérée suffisante, un ministère sera créé, selon les discussions actuelles, chargé de l'exécution de l'armistice, qui sera conduit par un général et qui aura la collaboration d'un groupe d'experts officiels et privés.

Le parti libéral

Le parti libéral est spécialement préoccupé de l'exécution des clauses de caractère économique et financier. Son chef, M. Dinu Brătianu, qui

conduit de nombreuses entreprises bancaires et industrielles, a exprimé à ses intimes l'opinion que si des améliorations ne pourront être obtenues les clauses économiques ne pourront être exécutées. Les dédommagements proprement dits qui s'élèvent à la somme de 300 millions dollars, payables en six ans, sont considérés les plus légers. Dinu Brătianu ne voit pas comment seront exécutées les clauses concernant l'approvisionnement de l'armée rouge en produits alimentaires et industriels. Si, par exemple, plus de 260 000 wagons de blé seront demandés, il est certain qu'aucune réserve pour l'exportation ne restera, qu'il n'existera pas de possibilités financières pour assurer l'importation de l'étranger. Sans marchandises et matières premières, le marché interne souffrira. La vie renchérira, et les classes à salaires fixes ne pourront plus faire face aux nécessités de la vie. Pour payer les marchandises demandées par les Russes, le gouvernement sera d'abord forcé de faire usage de l'inflation, c'est-à-dire que la puissance d'achat du feu baissera proportionnellement d'avantage. Dinu Brătianu voit surgir une crise économique et sociale des plus graves qui attirera naturellement aussi des conséquences d'ordre politique. La question de la restitution des biens pris en Transnistrie est aussi considérée grave, car en dehors des biens pris par l'Etat et les institutions, il y a des biens pris par des particuliers et les immenses stocks alimentaires soustraits par le Conseil de Patronage et vendus au public au cours des derniers deux ans et demi. Comment ces biens pourront être rétrocédés n'est pas encore à entrevoir.

Le parti libéral — qui représente la grande bourgeoisie du pays — est ensuite soucieux des transformations qui pourraient survenir par la pression du parti communiste et de l'armée rouge. Ces transformations pourront menacer la bourgeoisie toute entière avec toutes ses institutions ; elle ne voit pas le moyen de se défendre, quoi qu'elle pardît disposée à faire d'importantes concessions.

Le parti social-démocrate

Le parti social-démocrate, réduit en importance, est soucieux de son propre destin ; il n'a comme but que de réaliser une heure plus tôt son unification avec le parti communiste pour sauver sa propre existence. Dans ces conditions, le parti social-démocrate adopte dans les questions de l'armistice le point de vue du parti communiste.

Le parti communiste

Le parti communiste soutient l'idée que les conditions auraient été infiniment plus lourdes et M. le Ministre Patrascu n'avait pas participé aux travaux de la Commission, qui avait pu obtenir beaucoup d'améliorations. Le parti communiste est pour le respect le plus large des conditions de l'armistice et il considère que seulement un contrôle sévère de l'armée soviétique pourra mener à l'élimination de tous les éléments contre le régime se trouvant dans l'appareil d'Etat et dans la vie publique. Ceci est d'ailleurs, l'objectif principal du parti communiste exprimé par ses chefs dans la presse et par une intense campagne de réunions publiques. Mais le soi-disant déhitlérisation du pays rencontre des difficultés, car il y a dans le Bloc National Démocratique des conceptions différentes

quant à la méthode à utiliser. Les partis bourgeois accusent le parti communiste d'entretenir la méfiance de l'armée rouge à l'égard des bonnes intentions et de la sincérité du gouvernement en vue de faire ressortir que seuls les éléments nettement communistes peuvent assurer une base réelle de collaboration.

Frictions et divergences

C'est pourquoi, de nombreuses frictions ont surgi entre le parti communiste et le parti national-paysan. Un journaliste national-paysan, M. I. Romanos, a été arrêté par le Commandement Soviétique parcequ'il a écrit un article disant que l'opinion publique est surprise que les communiqués soviétiques parlent de la conquête des villes roumaines, qui de fait, ont accueilli l'armée rouge en amie et en alliée. Avec de grandes difficultés le journaliste Romanos a pu être passé à la juridiction de la Cour Martiale roumaine, mais les bureaux de son journal et son domicile ont été évacués et séquestrés par un officier soviétique.

L'imprimerie de presse „Curentul” loué par le parti national-paysan a reçu l'ordre d'être mise à la disposition de l'armée soviétique en quelques heures ; c'est avec de grandes difficultés que cet incident a pu être aplani.

Plus grave paraît l'opposition des formations paramilitaires communistes (formations patriotiques armées) aux instructions générales du Commandement Soviétique de rendre, ainsi que les autres citoyens du pays, les armes et munitions qu'elles détiennent. Le général Aldea, le ministre de l'Intérieur, a mis le général Malinovsky au courant de cette opposition ; celui-ci a répondu qu'il demandera des instructions spéciales à Moscou. Il faut relever que la direction du parti communiste sollicite d'intervenir, a déclaré n'avoir aucune influence sur les formations patriotiques.

La mésentente entre les communistes d'une part et les partis démocratiques d'autre part, concerne aussi le problème des sanctions. Le parti communiste désire que ces sanctions comprennent des catégories très étendues d'ex-dignitaires, fonctionnaires, officiers et hommes politiques, qui auraient collaboré de n'importe quelle façon avec la politique germanophile et donné le plus vague concours à Antonescu.

Le parti national-paysan trouve que ces sanctions ne peuvent comprendre des dizaines de milliers de gens et qu'en ce cas une perturbation se produirait dans l'armée et l'appareil de l'Etat, qui serait très nuisible. Par contre, le parti national-paysan demande que les sanctions comprennent aussi ceux qui ont collaboré à la dictature de Carol II, surtout l'ancien ministre G. Tătărescu. Le parti communiste s'oppose à cela et demande que les sanctions ne comprennent que ceux qui ont collaboré avec Antonescu. Il faut relever que, quoique le Bloc Démocratique fonctionne, le „Groupe Patriotique Anti-Hitlériste” s'est constitué, formé, du parti communiste, du parti social-démocratique, l'Union des Patriotes, le parti socialiste-paysan (M. Ralea) et le front des Laboureurs d'Ardeal, qui demande la lutte immédiate contre les agents hitlériques et la destruction sur place des éléments contraires au régime. Pendant que Maniu peut rendre responsables les ex-collaborateurs du Roi Carol II, le groupe Anti-Hitlériste demande l'extension du Bloc Démocratique à ces personnalités politiques. Le parti libéral est bien plus réservé dans la question des res-

ponsabilités. Il demande la condamnation seulement des coupables de crimes de guerre et de ceux qui se sont associés à la guerre avec l'Allemagne hitlériste. Le parti libéral se rend compte qu'une extension des responsabilités mènerait les bases du régime bourgeois, changerait en tout la base de l'appareil de l'Etat et mènerait à une accentuation des mouvements de gauche.

A cause de ces divergences, le gouvernement politique qui devait se constituer après la signature de l'armistice n'a pu être formé. Le gouvernement actuel fonctionne dans des conditions difficiles. Tous ont la responsabilité politique mais personne n'a la possibilité d'actionner directement.

Les généraux du gouvernement qui détiennent les départements techniques, dépendent des facteurs politiques, et ceux-ci ne peuvent tomber d'accord. Finalement, les questions sont résolues par les hauts fonctionnaires qui souvent travaillent dans l'esprit de l'ancien régime. D'où nouvelles et graves frictions. La question qui se pose actuellement est la formation d'un programme minimal du Bloc Démocratique, qui pourra assurer la collaboration d'un gouvernement politique et l'exécution rigoureuse de l'armistice dans un esprit qui écarterait les appréhensions soviétiques. Pour cela, on attend aussi les Commissions anglaises et américaines, considérant qu'elles apporteront un équilibre entre ces forces divergentes. Si l'accord entre les partis politiques démocratiques ne pourra être établi plus vite sur toutes les questions de gouvernement, de grandes complications sont à entrevoir.

Melville

■ Arhivele Statului Bucureşti, colectia Microfilme Anglia, r. 408, c. 360 – 366; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F. O. 371) vol. 44011.

Către B.3

de la D.H. 88
88/24/14

Copie pentru Londra

Anexez traducerea franceză a unui raport redactat de Melville cu privire la reacția partidelor politice din România față de semnarea armistițiului.

După semnarea armistițiului

Semnarea armistițiului nu a adus destinderea așteptată de toate categoriile sociale și de partidele burghezo-democratice. Condițiile de ordin economic și finanțiar, în special dreptul armatei sovietice de a-și asigura aprovizionarea, fără nici o limită, și de a se folosi de toate întreprinderile industriale, au adineit sentimentul general de insecuritate. Consecințele

au putut fi remarcate pe piața comercială : mărfurile și alimentele au înregistrat în ultimele zile importante creșteri de prețuri, iar valuta forte a crescut proporțional. Napoleonul aur a crescut în valoare de la 26 000 lei la 32—33 000 lei ; lira sterlină de la 4 800 la peste 6 000 lei, iar dolarul american de la 1 600 lei la 2 200 lei. Creșterea valorilor se explică, de asemenea, și prin obligația pe care și-a asumat-o guvernul român de a schimba în lei rublele puse în circulație de soldații sovietici, fapt care va atrage implicit o creștere a circulației fiduciare și deci o slăbire a poziției leului.

Destinderea așteptată nu a survenit din multiple cauze de ordin politic. Opinia publică aștepta ca Anglia și America să participe de o manieră mult mai activă la controlul asupra României ; ea își închipuia că independența și suveranitatea ce vor fi acordate guvernului român vor fi mai largi. Controlul asumat de Comandamentul suprem sovietic nu numai asupra întregii vieți economice, ci și asupra presei și radioului, creștează o serie de noi probleme destul de grave pe care nimeni nu și le poate imagina cu exactitate, căci nu se știe cum se va exercita acest control sau dacă mijloacele de orientare a opiniei publice vor fi preluate direct de armata sovietică.

Partidele și armistițiul

Bineînțeles, atmosfera generală se reflectă în atitudinea partidelor burghese care văd că diferențele dificultăți apărute pot duce la conflicte și fricțiuni cu consecințele cele mai neașteptate.

Partidul Național-Tărănesc

Partidul Național-Tărănesc se aștepta ca — datorită activității întreprinse timp de patru ani de domnul Iuliu Maniu, care a fost fără întrebere adeptul ideii de rezistență și care la început a militat de unul singur împotriva colaborării cu Germania — să aibă un cuvint hotăritor în noua viață democratică a țării.

Şefii Partidului Național-Tărănesc sunt încă profund nemulțumiți. Ei consideră condițiile armistițiului atât de grele încit se întrebă cum vor putea fi satisfăcute. Ei văd că nevoile economice de ordin intern nu vor putea fi îndeplinite dacă Armata Roșie este hotărâtă să ia aproape totul din această țară, așa cum îi dă dreptul convenția de armistițiu. Ei își dau seama acum că suveranitatea rezervată guvernului român — și solemn promisă înaintea ieșirii României din război — este foarte relativă și că în problemele cele mai semnificative așentimentul sovietic va fi necesar. În plus, ei nu sunt mulțumiți de prevederile armistițiului referitoare la Ardealul de nord. Se știe că problema Ardealului constituie obiectivul principal al patrioților din Ardeal din Partidul Național-Tărănesc. Se așteaptă ca clauza referitoare la Ardeal să fie acceptată fără rezerve, adică să se prevadă retrocedarea către România a întregului Ardeal, fără a mai fi nevoie pentru aceasta de consimțământul Conferinței de pace, în așa fel încit numita conferință nu va mai trebui să se pronunțe în problema Basarabiei și Bucovinei de nord. Obligat să se resemneze, Partidul Național-Tărănesc caută modalitatea de a cîștiga încrederea Sovietelor prin aplicarea condițiilor stipulate în armistițiu. Comisia care s-a format nefiind considerată suficientă, va fi creat un minister, potrivit discuțiilor actuale, însărcinat cu

punerea în aplicare a armistițiului, *«minister»* ce va fi condus de un general și care va beneficia de colaborarea unui grup de experți oficiali și particu-lari.

Partidul Liberal

Partidul Liberal este îndeosebi preocupat de aplicarea clauzelor cu caracter economic și finanțiar. Șeful său, Dinu Brătianu, care conduce numeroase întreprinderi bancare și industriale și-a exprimat față de intui-mi săi opinia că dacă nu se vor putea obține unele ameliorări clauzele economice nu vor putea fi puse în aplicare. Despăgubirile propriu-zise, care se ridică la suma de 300 milioane dolari plătibili în sase ani, sunt con-siderate ca cele mai ușoare. Dinu Brătianu nu vede cum vor putea fi puse în aplicare clauzele referitoare la aprovizionarea Armatei Roșii cu produse alimentare și industriale. Dacă, de exemplu, vor fi cerute mai mult de 260 000 vagoane de gru, este sigur că pentru export nu va mai rămâne nici o rezervă, că nu vor exista posibilități finanțare pentru a asigura importul din străinătate. Fără mărfuri și materii prime, piața internă va avea de suferit, viața se va scumpi și categoriile populației cu salarii fixe nu vor mai putea face față necesităților vieții. Pentru a plăti mărfurile cerute de ruși, guvernul va fi deci obligat să facă uz de inflație, adică puterea de cumpărare a leului va scădea proporțional și mai mult. Dinu Brătianu vede izbucnind o criză economică și socială dintre cele mai grave care va atrage după sine, firesc, și consecințe de ordin politic. Problema restituirii bunurilor luate din Transnistria este, de asemenea, considerată serioasă, căci în afara bunurilor luate de stat sau instituții, există bunuri luate de particulari și stocuri imense alimentare sustrase de Consiliul de Patronaj și vindute publicului în cursul ultimilor doi ani și jumătate. Cum vor putea fi retrocedate aceste bunuri nu se poate intrevedea încă.

Partidul Liberal — care reprezintă marea burghezie a țării — este apoi îngrijorat de transformările care s-ar putea petrece ca urmare a pre-siunii Partidului Comunist și Armatei Roșii. Aceste transformări ar putea amenința întreaga burghezie, cu toate instituțiile sale; ea nu vede mijlocul de a se apăra, cu toate că pare dispușă să facă importante concesii.

Partidul Social-Democrat

Partidul Social-Democrat, redus ca importanță, este preocupat de propriul lui destin; el nu are alt scop decât de a realiza, cu o oră mai de-vreme, unificarea sa cu Partidul Comunist pentru a-și salva propria exis-tență. În aceste condiții, Partidul Social-Democrat adoptă, în problemele armistițiului, punctul de vedere al Partidului Comunist.

Partidul Comunist

Partidul Comunist susține ideea că, condițiile ar fi fost infinit mai grele dacă la lucrările comisiei nu ar fi participat domnul ministru Pătrăș-canu, care a putut să obțină multe ușurări. Partidul Comunist se pronunță pentru respectarea căt mai largă a condițiilor armistițiului și consideră că numai un control sever al armatei sovietice va putea duce la eliminarea tuturor elementelor potrivnice regimului, aflate în aparatul de stat și în viața publică. Acesta este, de altfel, obiectivul principal al Partidului Comunist, exprimat de șefii săi în presă și în cadrul unei intense campanii

de reuniuni publice. Dar aşa-numita dehitlerizare a țării întîmpină dificultăți căci în sinul Blocului Național Democrat există concepții diferențiate despre mijloacele de folosit. Partidele burgheze acuză Partidul Comunist de a întreține neincrederea armatei sovietice față de bunele intenții și sinceritatea guvernului cu scopul de a evidenția faptul că numai elementele pur comuniste pot asigura o bază reală de colaborare.

Fricțiuni și divergențe

Toamna de aceea, între Partidul Comunist și Național-Tărănesc au apărut numeroase fricțiuni. Un ziarist național-țărănist, domnul I. Romanos, a fost arestat de Comandamentul sovietic pentru că a scris un articol în care spunea că opinia publică este surprinsă de faptul că în comunicatele sovietice se vorbește despre cucerirea orașelor românești care, de fapt, au întîmpinat Armata Roșie ca prietenă și aliată. Cu mari dificultăți, ziaristul Romanos a putut fi transferat sub jurisdicția Curții Martiale române, dar birourile ziarului său, precum și domiciliul său au fost evacuate și sechestrare de un ofițer sovietic. Imprimeria de presă „Curentul” închiriată de Partidul Național-Tărănesc a primit ordin de a fi pusă la dispoziția armatei sovietice în cîteva ore; cu mari dificultăți acest incident a putut fi aplănat.

Mai serioasă părea opoziția formațiunilor paramilitare comuniste (formațiunile patriotice înarmate) la instrucțiunile generale ale Comandamentului sovietic de a preda, ca toți ceilalți cetățeni ai țării, armele și munițiile pe care le dețin. Generalul Aldea, ministrul de interne, l-a pus pe generalul Malinovski la curent cu această opoziție; acesta a răspuns că va cere instrucțiuni speciale de la Moscova. Trebuie spus că, solicitată să intervină, conducerea Partidului Comunist a declarat că nu are nici o influență asupra formațiunilor patriotice.

Neînțelegerea dintre Partidul Comunist, pe de o parte și partidele democratice pe de alta, se referă, de asemenea, la problema sancțiunilor. Partidul Comunist dorește ca aceste sancțiuni să se aplice unor categorii foarte largi de foști demnitari, funcționari, ofițeri și oameni politici care ar fi colaborat, în orice fel, cu politica germanofilă și ar fi dat cel mai vag concurs lui Antonescu.

Partidul Național-Tărănesc găsește că aceste sancțiuni nu pot fi aplicate la zeci de mii de oameni și că în acest caz se va produce o perturbație în armată și în aparatul de stat, care va fi foarte dăunătoare. Din contră, Partidul Național-Tărănesc cere ca sancțiunile să-i cuprindă și pe aceia care au colaborat la dictatura lui Carol al II-lea, în special fostul prim-ministru G. Tătărăscu. Partidul Comunist se opune la aceasta și cere ca sancțiunile să se aplice numai celor care au colaborat cu Antonescu. Trebuie spus că, deși Blocul Democratic există, s-a constituit „Grupul Patriotic Antihitlerist” format din Partidul Comunist, din Partidul Social-Democrat, Uniunea Patrioților, Partidul Socialist-Tărănesc (domnul Ralea) și Frontul Plugărilor din Ardeal, care cere lupta imediată contra agentilor hitleriști și distrugerea elementelor opuse regimului. În timp ce Maniu vrea să-i scoată vinovați pe foștii colaboratori ai lui Carol al II-lea, Grupul Antihitlerist cere extinderea Blocului Democratic la aceste personalități politice. Partidul Liberal este mult mai rezervat în problema responsabilităților. El cere condamnarea numai a vinovaților de crime de

război și a acelora care s-au asociat la război împreună cu Germania hitleristă. Partidul Liberal își dă seama că o extindere a responsabilităților ar mina bazele regimului burghez, ar schimba complet baza aparatului de stat și ar duce la o accentuare a mișcărilor de stînga.

Din cauza acestor divergențe, guvernul politic care trebuia să se constituie după semnarea armistițiului nu a putut fi format. Guvernul actual funcționează în condiții dificile. Toți au responsabilitatea politică, dar nimeni nu are posibilitatea de a acționa direct. Generalii din guvern care dețin ministerele tehnice depind de factorii politici și aceștia nu pot cădea de acord. În sfîrșit problemele sunt rezolvate de înalții funcționari care adesea acționează în spiritul vechiului regim. De unde noi și grave fricțiuni. Problema care se pune în prezent este formarea unui program minimal al Blocului Democratic, care va putea asigura colaborarea unui guvern politic și aplicarea riguroasă a armistițiului într-un spirit care ar îndepărta temerile sovieticilor. Pentru aceasta sunt așteptate și comisiile engleză și americană, considerindu-se că ele vor aduce un echilibru între aceste forțe divergente. Dacă acordul între partidele politice democratice nu va putea fi stabilit mai repede asupra tuturor chestiunilor de conducere se pot întrevedea mari complicații.

Melville

866

1944 septembrie 28. Comunicat al Marelui Stat Major referitor la eliberarea orașului Tîrgu Mureș și la alte succese obținute de armata română în luptele pentru zdrobirea trupelor hitleriste și horthyste.

Marele Stat Major al armatei

Comunicat

asupra operațiunilor din ziua de 28 septembrie 1944

După două săptămâni de lupte înverșunate, trupele Armatei 4 română au atins și au trecut Mureșul pe un front larg.

Orașul Tîrgu Mureș, important nod de comunicații, a fost cucerit în cursul zilei de azi de către vinătorii noștri de munte.

Pe valea Crișului Negru trupele rusu-române au sfârmat toate rezistențele inamice și au pătruns în marele centru transilvan Oradea Mare.

Mai la vest, puternice coloane sovietice și divizii române au reluat înaintarea către Tisa, după ce au respins numeroase contraatacuri germane, sprijinite de blindate.

În sud-vestul Banatului trupele noastre au reocupat centrul industrial Anina.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 869, f. 98.

768

1944 septembrie 29. Răspunsul de adeziune al Comitetului Central al Partidului Social-Democrat la proiectul de platformă elaborat de P.C.R.

**PARTIDUL SOCIAL – DEMOCRAT
DESPRE SARCINILE POLITICE ALE CLASEI MUNCITOARE.
„ASPUNS LA PROIECTUL DE PLATFORMĂ
AL PARTIDULUI COMUNIST**

Către
Comitetul Central al Partidului Comunist din România

Stimați tovarăși,

Biruința din 23 August 1944 a Blocului Național Democratic a deschis o nouă eră în evoluția politică a României.

Datorită acțiunii energice și hotărîte duse de clasa muncitoare în front unic, la care s-a raliat întreaga democrație românească, am izbutit să dobârzi dictatura antonesciană, să punem capăt unui război criminal, să ne alăturăm luptei salvatoare pentru omenire pe care o duc Rusia Sovietică și celelalte Națiuni Unite împotriva hitlerismului și să punem bazele unui regim democratic în țara noastră.

Asigurarea și desăvîrșirea regimului democratic, care presupune în primul rînd radicala stîrpire a tuturor rămășițelor fasciste și pedepsirea vinovaților de război, rămin însă o sarcină care stă în fața noastră.

Îndeplinirea integrală a acestei sarcini nu mai poate suferi amînare.

De asemenea noi socotim că în momentul actual politic nu ne mai i putem mărgini la simple parole de democrație politică, ci trebuie să păsim fără șovăire la acele reforme sociale și economice fără de care nu poate fi ușurată și imbunătățită viața chinuită a maselor muncitoare de la orașe și sate.

Asigurarea și desăvîrșirea regimului democratic, ca și reformele sociale și economice, urgent necesare, sunt însă cu neputință fără impulsul dătător de energie și deschizător de drumuri noi al partidelor proletare unite. .

DE ACEEA SÎNTEM BUCUROȘI SĂ CONSTATĂM, DIN PROIECTUL DE PLATFORMĂ PE CARE NI L-ATI TRIMIS, CĂ PUNCTUL NOSTRU DE VEDERE PRINCIPIAL ESTE ACELAȘI.

După cum am subliniat mai sus, B.N.D. a împlinit un rol important în desfășurarea evenimentelor care au dus la salvarea țării de pe marginea prăpastiei. Dar, față de gravele probleme pe care le pun lichidarea treptului și pregătirea unui viitor mai bun socotim că este binevenită întărirea acțiunii democratice românești, prin adeziunea formală a celor organizații populare de masă care o sprijină de fapt, dar care astăzi sunt în afara Blocului Național Democratic.

Problema organizatorică pusă de această adeziune trebuie să găsească în discuțiile pe care le vom avea o soluție justă și corespunzătoare necesităților practice.

Tot astfel suntem siguri că, examinind împreună propunerile voastre, vom putea stabili fără întârziere programul de revendicări imediate, pentru care vomchema la luptă poporul român.

În urma seumpetei, a speculei și dificultăților de aprovizionare, condițiile de viață ale maselor largi devin tot mai grele. În programul nostru nu poate lipsi acțiunea susținută pentru ieftinirea vieții prin măsuri energetice, pentru organizarea transporturilor de aprovizionare, stirpirea intermediarilor acaparatori și asigurarea unei directe legături între producător și consumator. Întreprinderile înseși ar putea să ia asupra lor aprovizionarea salariaților. Cantine și cooperative pot completa această operă.

Orice sporire a salariului ar fi fără efect dacă nu se iau urgente măsuri pe acest tărîm.

În problema agrară, exproprierea nu poate să se opreasă la limita de 50 ha, ci trebuie să se extindă la toate proprietățile care sunt lucrate în arendă, în dijmă sau în general cu exploatarea muncii. Organizarea agriculturii va trebui de pe acum așezată pe baze socialiste.

Deoarece împrejurările politice nu vor permite încă multă vreme convocarea corpului electoral, socotim necesară înființarea unei adunări naționale consultative, în care să fie reprezentate partidele politice și principalele organizații populare și muncitorești, spre a exercita drepturile de comunicare și interpelare, precum și pentru a discuta toate problemele de politică internă și externă.

Acstea sunt numai cîteva din propunerile pe care le facem pentru a completa pe ale voastre. Spre a le discuta și pune de acord, propunem ca neîntîziat să inceapă între delegații noștri discuția pentru stabilirea platformei definitive, mai întii pe linia Frontului Unic și apoi cu celelalte partide și organizații.

Cu salutări tovărășești,

Comitetul Central
al Partidului Social-Democrat
din România

București, 29 septembrie 1944.

■ „Scîntea”, an I, nr. 12, din 2 octombrie 1944.

868

1944 septembrie 29. Comunicare radiofonică a postului „România liberă” referitoare la necesitatea unirii tuturor forțelor democratice și a democratizării armatei.

Centrele de radio-ascultare

Comunicări radiofonice

Postul România liberă : ora 7,15

770

Reclădirea țării noastre și rezolvarea problemelor sociale nu se pot realiza decit doar prin unirea tuturor, subliniem, prin unirea tuturor forțelor democratice. Cu toate aceste forțe împreună trebuie dusă luptă, trebuie condusă țara. Necesitatea unirii într-un front unic democratic în care clasa muncitorească să fie bine reprezentată, rămîne porunca ceasului de față. Iată de ce s-au întrebat unii de ce Iuliu Maniu și Brătianu au întîrziat să ia poziție față de problema legionară și a lărgirii cadrelor blocului democratic.

Se cere democratizarea întregii noastre armate prin înlăturarea spiritului hitlerist și prin instaurarea unei adevărate camaraderii pentru că în rîndurile armatei noastre nu au ce căuta agenții lui Hitler. Un adevărat principiu democratic trebuie pus la baza organizării armatei noastre. Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu” ne dă un exemplu prețios în acest sens. Nu e nevoie să mai vorbim de spiritul ce domnește în această unitate de panduri. Iată doar primul ordin de zi al comandanțului acestei divizii :

„Stăpîniți de grija dureroasă a soartei țării noastre, am obținut aprobarea guvernului sovietic pentru ca prima divizie de voluntari români să lupte alături de Armata Roșie împotriva dușmanului comun. Uniunea Sovietică contribuie la organizarea acestei divizii și îi acordă onoarea de a lupta alături de bravii ei ostași. În fața lui Dumnezeu și a conștiinței mele mă leg să nu precupețesc nici o osteneală spre a organiza divizia de voluntari români și pe cîmpul de luptă — mă leg să lupt pînă la victoria și nimicirea dușmanului care ne-a dus în față unei catastrofe unice în istoria noastră națională. Toți acei care mă urmează, de la soldat la ofițer, trebuie să sprijine acest scop.

Ofițeri de toate gradele : loviturile, injurăturile, insultele de orice fel sunt excluse pentru totdeauna și vor fi reprimate cu severitate. Între voi și ostași trebuie să se creeze acel spirit de adevărată camaraderie. Să luăm exemplu de la Armata Roșie a cărei superioritate consistă nu numai în avântul ostașilor săi, dar și în regimul moral care o conduce.

Ostași români voluntari, luptăm azi și vom învinge, pentru ca bogățiile să fie ale acelora care muncesc. Alături de noi avem sprijinul Rusiei Sovietice, care este cea mai mare și cea mai puternică țară din lume.

Ostași ai diviziei I de voluntari români !

Înainte la luptă pentru victorie și pace împotriva inamicului comun”.

Colonel
Nicolae Canilcea,
Comandanțul Diviziei I de voluntari
români „Tudor Vladimirescu”

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletin, dosar nr. 248, f. 353 – 354.

L'United Press in un suo dispaccio da Bucarest apprende che Re Michele ha dichiarato che il suo paese si preparava fin dallo scorso giugno ad abbandonare L'Asse e che gli Alleati erano a conoscenza di tale piano. Esso aggiunge che la Romania presentò lo scorso giugno alle tre Potenze (Stati Uniti, Gran Bretagna e Russia) il piano completo per il colpo di Stato, ma che questo non era realizzabile fintanto che la Gestapo, le SS e gli agenti di Antonescu non fossero stati allontanati dall'esercito romeno e questo non fosse stato separato dall'esercito tedesco. L'avanzata russa nella Bessarabia ha dato la possibilità ai capi ostili alla Germania di scegliere il momento per liberare la Romania.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Vatican, r. 110, c. 10.

România și Aliații

Washington, 28

United Press, într-o telegramă din București, relatează că regele Mihai a declarat că țara să se pregătească să părăsească Axa și că Aliații erau la curent cu acest plan. El adaugă că România a prezentat în iunie celor trei puteri (Statele Unite, Marea Britanie și Rusia) planul complet al loviturii de stat, dar că acesta nu putea fi realizat pînă cînd Gestapoul, SS-ul și agenții lui Antonescu nu erau îndepărtați din armata română iar aceasta nu era separată de armata germană. Înaintarea rusească în Basarabia a dat posibilitatea conducătorilor ostili Germaniei de a alege momentul pentru eliberarea României.

870

1944 septembrie 30. Comunicare radiofonică a postului „România liberă” referitoare la reforma agrară preconizată de P.C.R.

Centrele de radio-ascultare

Postul România liberă : ora 7,15

Partidul Comunist din România a propus forțelor democratice realizarea unui program care să dea la satisfacerea imediată a nevoilor țărănești.

Astfel, trebuie înfăptuită de urgență reforma agricolă, prin expropriearea moșilor trădătorilor de neam, ale imbogățitilor de război și ale criminalilor de război și distribuirea pămîntului către țărani.

Țăraniul care luptă pe front pentru eliberarea totală a țării noastre, trebuie răsplătit, pe de o parte pentru sacrificiile sale, iar pe de altă parte pentru suferințele și lipsurile indurante pînă acum.

772

Trebuie asigurat țărănilor un inventar agricol. Datorile pe care au să le plătească sau pe care nu le-au putut plăti să fie aminate.

Frați țărani, acest program a fost prezentat partidelor democratice. Stringeți-vă în jurul partidelor democratice în lupta pentru eliberarea patriei. Astăzi, voi luptați pentru pământul vostru. Guvernul vă va asigura în curind o largă improprietărire.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletin, dosar nr. 248 f. 373.

871

1944 septembrie 30. Comunicare radiofonică a postului „România liberă” referitoare la rolul P.C.R. în pregătirea și organizarea evenimentelor din August 1944.

Centrele de radio-ascultare

Postul România liberă : ora 12,35

Partidul Comunist din România a jucat un rol foarte important în lupta pentru eliberarea patriei. Partidul Comunist Român n-a depus niciodată armele, nici chiar sub singeroasa dictatură a lui Antonescu, cind, deși amenințat, a desfășurat totuși ilegal o activitate eficace. Muncitorii români au înscris pagini de vitejie la 23 August, cind au format detasamente patriotice, care au pornit la lupta împotriva bestiei hitleriste. Partidul Comunist din România a luptat pentru distrugerea ideilor hitleriste și înălțarea propagatorilor acestora cu un avînt și o hotărîre fără seamân. Partidul Comunist a luptat, de asemenea, pentru punerea în aplicare a unei platforme-program, ale cărei puncte, ce trebuie realizate fără întîrziere, au fost rînd pe rînd expuse amănușit în emisiunile noastre. Ascultătorii noștri vor judeca desigur însemnatatea programului ce trebuie pus în aplicare. Punctele acestui program aduc rezolvarea cerințelor soldaților, muncitorilor, intelectualilor, comercianților, văduvelor și orfașilor — cu alte cuvinte, rezolvarea năzuințelor întregului popor român.

Ca și în iunie 1941, noi am arătat prin programul nostru că numai crearea unui bloc antihitlerist poate duce la salvarea intereselor națiunii. Programul-platformă propus de Partidul Comunist Blocului Național-Democrat reprezinta năzuințele întregii națiuni. Forțele democratice căzind de acord cu partidul comunist asupra acestui program, se așteaptă acum imediata punere în aplicare a acestui program.

În ceea ce privește politica externă, această platformă cere luarea unei atitudini clare față de vecina noastră Uniunea Sovietică.

Pe tărîm intern, se cere, între altele, improprietărirea țărănilor, asigurarea unor salarii omenești funcționarilor și muncitorilor, curățirea aparatului de stat de elementele hitleriste, asigurările sociale etc. Vreo încercare de amînare a acestor realizări nu vrem să concepem. Noi ducem

lupta pentru eliberarea totală de sub jugul hitlerist, iar poporul nostru trebuie să știe pentru ce luptă. Soldații și ofițerii armatei noastre trebuie să știe că luptă pentru pământul patriei și pentru asigurarea libertății fraților și fiilor lor. Ei vor să știe, de asemenea, că în spatele frontului familiile lor se bucură de toate drepturile la viață. Nici o întârziere, nici o tărăgănare, nici o așteptare ! Aceste revendicări vor fi realizate în baza unei înțelegeri comune cu forțele democratice, iar punerea lor în aplicare se va face în mod concret de către guvernul unui bloc antihitlerist și democrat.

Iată ceea ce vrea România nouă !

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 248, f. 375 – 376.

872

1944 septembrie. Manifest editat de Partidul Comunist Român prin care se mobilizează poporul român la lupta pentru eliberarea deplină a țării de sub ocupația hitleristo-horthystă și pentru înfringerea definitivă a fascismului.

Viteaza Armată Română și eroica Armată Roșie aliată pornesc spre Ardeal !

Ardealul va fi liber !

Ofițeri și soldați !

Răzbunați pe frații din Ardeal, asasinați și jefuiți de hitleriștii unguri și nemți !

Popor român !

Ajută din toate puterile și prin toate mijloacele armata română și sovietică în lupta pentru eliberarea Ardealului !

Popor român !

Războiul nu s-a terminat. Ca să dobindim pacea, trebuie să zdrobim pentru totdeauna hoardele hitleriste din Ardeal și de pretutindeni. Să luptăm alături de Națiunile Unite pentru dobândirea păcii, prin victoria asupra lui Hitler.

Partidul Comunist din România

■ Arhiva Institutului de Studii Iсторice și Social-Politice de pe lingă C.C. al P.C.R., cota A XXVIII-40; *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 94 – 95.

774

1944 septembrie. **Apel al Comitetului Central al Apărării Patriotice prin care cetățenii Capitalei sănăti să ia parte la mitingul organizat la 10 septembrie 1944 pentru primirea luptătorilor antifasciști eliberați din lagăre și închisori.**

ROMÂNI !

Primul semn al pășirii noastre într-o nouă viață politică, după doborarea guvernului Antonescu, a fost eliberarea deținuților politici din temnițele și lagările teroarei.

Luptătorii neînfricați, care au zăcut ani grei și lungi de temniță în lanțurile dușmanilor libertăților și binelui poporului, au ieșit la lumina zilei și vin să continue alături de noi lupta pentru o Românie liberă, independentă și cu adevărat democrată.

Se cuvine să primim cu dragoste și cinste pe acești eroi ai dezrobirii noastre, a căror iubire de popor a știut să înfrunte caznele de nedescris ale întunecatelor practici ale regimului doborit.

Apărarea Patriotică cheamă pe toți iubitorii libertății, din Capitală, bărbați și femei, tineri și bătrâni, să ia parte la marele miting de duminică, 10 septembrie 1944, orele 10,30 dimineață, de la sediul Apărării Patriotice din str. Spătarului nr. 15, în cadrul căruia va avea loc ședința festivă de primire a eliberaților din temnițe și lagăre de concentrare.

Participarea voastră în număr cât mai mare va constitui o primă manifestare cetățenească de raliere populară la actul cel mare de dreptate cu care guvernul Blocului Național a pășit la înnoirea țării, aducînd decretul de amnistie.

Veniți deci să primim sărbătoarește eroii eliberați, să le ascultăm cuvîntul și pe acele al luptătorilor pentru eliberarea lor.

Comitetul Central
al Apărării Patriotice

■ Arhivele Statului București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar nr. 47/1944, f. 20.

1944 septembrie. **Tabel întoemit de șeful Secției 2 a Marelui Stat Major, colonelul A. Runcceanu, în legătură cu numărul prizonierilor luați de forțele române între 23—31 August 1944.**

SITUATIE
cu prizonierii germani și unguri capturați de unitățile române și jandarmi, cu ocazia operațiunilor de curățire a teritoriului și a razilor de pe teritoriu

Nr. crt.	Când au fost capturați și de cine	Prizonieri								TOTAL
		generali	ofițeri	subofițeri	trupă	volun-tari	unguri	func-ționari civili	Femei	
1	Cu ocazia operațiunilor de curățire a teritoriului executate de către unitățile militare și jandarmi	14	1 274	4 088	45 844	1 551	16	56	316	53 159
2	Aflați în spitale și netercuți în situația înaintată cu prizonierii capturați (punctul 1)	—	144	556	2 027	7	—	11	51	2 796
3	Cu ocazia razilor executate de către unități și organele polițienești și care nu intră în cîsă prizonierilor specificați la punctul 1	—	3	10	111	—	—	—	1	125
TOTAL		14	1 421	4 654	47 982	1 558	16	67	368	56 080*

Şeful Secției 2,
Colonel A. Runceanu

Şeful Biroului Central Contrainformații
Locotenent-colonel
Vasiliu Emil

¹ Este vorba de colaboraționiști ruși, ucraineni etc., înrolați în unitățile germane.

² La această cifră se adaugă prizonieri luați de divizia „Tudor Vladimirescu”. În total numărul prizonierilor capturați de forțele române în timpul insurecției au fost de 56 455.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 913, dosar nr. 327, f. 251; *Documente privind istoria militară a poporului român, 23 – 31 august 1944*, vol. IV, Editura Militară, București, 1979, p. 157.

875

1944 octombrie 1, Belgrad. *Știre de presă* preluată de *Biroul de știri german*, privind apelul *Partidului Comunist Român* pentru înființarea *Frontului Național Demoerat*, în a cărui platformă figura și sprijinirea prin toate mijloacele a frontului antihitlerist.

DNB – vertrauliches Rohmaterial
Nr. 275, Eigendienst, 1. Oktober 1944, Blatt 14

Auf dem Wege zur Bolschewisierung Rumäniens

Belgrad, 1. Oktober 44 (DNB-Vertreter). Um die Bolschewisierung Rumäniens zu beschleunigen, hat nun, wie die „Donau-Zeitung“ berichtet

das Zentralkomitee der Kommunistischen Partei einen Aufruf zur Gründung eines „Nationalen Demokratischen Blocks“¹ veröffentlicht. Die Kommunisten schlagen darin vor, alle demokratischen Kräfte des Landes mögen sich auf das von den Kommunisten vorgeschlagene „demokratische Reformprogramm“ einigen. Dieses Programm enthalte u.a. als Hauptpunkte die Verpflichtung, zusammen mit der Sowjetarmee den Kampf „zur Verteidigung des Landes“ zu führen und „alle Hitleragten zu vernichten“. Eine Politik der aufrichtigen und uneingeschränkten Freundschaft mit der Sowjetunion müsse das Ziel jeder demokratischen Aussenpolitik sein, in der auch für freundschaftliche Beziehungen mit den demokratischen Nachbarländer Raum sei.

Wie der Sender Ankara dazu aus Bukarest meldet, fordert das Programm die Enteignung und Aufteilung allen Grundbesitzes. In der Frage der Säuberung der Regierung sei das bisherige Programm des Ministerrates durch ein neues ersetzt worden. Der Ministerrat habe der kommunistischen Parteiführer mit der Ausarbeitung des neuen Programms beauftragt.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme R.F.G., r. 63, c. 123; Bundesarchiv Koblenz, Anti-Komintern, ZSg. 121,310.

Biroul de știri german — material confidențial
Nr. 275, Serviciul propriu, 1 octombrie 1944, Pagina 14

Pe calea bolșevizării României

Belgrad, 1 octombrie 1944 (Reprezentantul Biroului de știri german). Pentru a accelera bolșevizarea României, după cum a comunicat „Donau-Zeitung“, Comitetul Central al Partidului Comunist (din România) a publicat acum un apel pentru înființarea unui „Bloc ¹ Național Democrat“. Prin acesta comuniștii propun ca toate forțele democratice ale țării să se unească pe baza „programului de reforme democratice“ propus de comuniști. Acest program conține, printre altele, ca punct principal, obligația ca împreună cu armata sovietică să se ducă lupta „pentru apărarea țării“ și „să nimicească pe toți agenții hitleriști“. O politică de prietenie sinceră și nemărginită cu Uniunea Sovietică trebuie să fie scopul oricărei politici externe democratice, în care ar fi loc și pentru relații de prietenie cu țările vecine democratice.

După cum informează din București (trimisul) postului de radio Ankara, programul cere exproprierea și împărțirea tuturor proprietăților funciare. În ceea ce privește epurării conducerii, programul de pînă acum al Consiliului de Miniștri a fost înlocuit cu unul nou. Consiliul de Miniștri a însărcinat pe conduceatorul Partidului Comunist cu elaborarea noului program.

¹ Corect: Front.

1944 octombrie 2, Washington. Fragment dintr-un raport al Biroului pentru informații strategice american referitor la relațiile româno-germane.

A. Germano-Rumanian Relations

Present evidence indicates that German-Romanian relations had been very delicate for a long period and the strength German control inside Romania was much less than had been supposed. The Germans seem to have felt themselves obliged to treat Romania as an ally rather than as an occupied country. They accepted a much smaller economic contribution from Romania than that which could have been extracted had the country been integrated into Nazi war machine. The general run of Romanians — including officials and businessmen appear to have followed the policy of yielding as little as possible to German demands. Even those Romanians who definitely collaborated with the Germans gave considerably less than their all. The net result was that Romanian succeeded in withholding from the Germans a considerable portion of the two most important resources of that country — food and oil. The sharp contrast between Romanian and German domestic living standards with respect to these two items measures the German failure to exploit this ally fully. Even when the need for these commodities was greatest, Germany seems to have felt herself in too weak position vis-à-vis Romania to force the issue. For example, even after severe interruption of oil production by Allied bombings, the Romanians continued to retain a very substantial portion of refinery output for their own use, and to maintain domestic consumption of petroleum products at a high level. A secret police report, obtained, by the OSS group, of an investigation of the slow repair rate at one important damaged refinery furnished a striking instance of this. The report concluded that the slow rate of repair was the result of intentional obstructionism by company officials who were condemned as "pro-Allied". A check-up by OSS on certain of these officials suggested that the secret police were quite correct in their conclusions.

Several other specific instances in which private citizens or government officials succeeded in withholding full economic support of the German war effort came to the attention of the group. German authorities kept their Romanian colleagues in the dark about important military and productive matters. When Germans developed a radar device for counteracting the measures employed by Allied bombers to confuse the radar anti-aircraft fire control at Ploesti, they kept its functioning and servicing secret from the Romanian flak forces. Romanian observers were much restricted in visiting German war plants. Romanian officials were refused informations as to where their oil was being shipped and were apparently kept in the dark as to the general oil position of Germany.

Any sympathy which the residents of Bucharest may formerly have had for the Germans was certainly much reduced by the events immediately following Romania's surrender. Vindictive German air attacks on Bucharest continued for three days and nights. The royal palace, prominent public buildings, and residential property were dive-bombed at

minimum altitudes, and hand grenades were even dropped from obsolete biplanes. The attacks severely damaged many cherished non-military objectives and caused numerous casualties. This seems to have done much to wipe out whatever resentment of Allied air attacks the Romanians might have harbored. It is the opinion of the OSS observers that this bombing by the Germans must be characterized as purely vindictive. Even though the German command clearly intended to capture Bucharest, the manner in which German air power was employed could hardly have been calculated to assist appreciably toward this end.

The ground fighting which occurred between German and Romanian forces after 23 August was more intense than has probably been realized on the outside. There was every evidence that in this fighting the Romanian army gave an excellent account of itself and imposed serious losses on the Germans. Both in the Ploesti and Bucharest areas and along the main highway between them much wreckage of German equipment, including artillery, armored troop carriers, and motor transport which had been destroyed in combat, could still be seen. In the Ploesti area numerous unburied German dead were observed. Romanian and German flak forces in the Ploesti area turned their batteries against each other at point-blank ranges. The Germans were unable to evacuate the many flak batteries they had moved into Romania, and a large portion, including heavy railroad flak batteries, were captured intact.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 635, c. 585—588; The National Archives of the United States, Washington D.C., Records of the Department of the Army. Record of the Office of Strategic Services (R.G. 226) R & A No. 2610.

A. Relațiile româno-germane

Faptele actuale dovedesc că relațiile româno-germane au fost timp îndelungat foarte delicate, iar forța controlului german în interiorul României a fost mult mai mică decât s-a presupus. Germanii păreau că se simt obligați să trateze România mai mult ca pe un aliat decât ca pe o țară ocupată. Ei au acceptat o contribuție economică mult mai mică din partea României decât aceea care ar fi putut fi obținută dacă țara ar fi fost incorporată în mașina de război nazistă. Elanul general al românilor — inclusiv al autorităților și oamenilor de afaceri — pare să fi urmat politica de supunere că mai redusă cu puțință față de cererile germane. Chiar și acei români care au colaborat în mod categoric cu germanii au dat mult mai puțin decât aveau. Rezultatul clar a fost că România a reușit să rețină de la germani o parte considerabilă din cele două importante resurse ale țării — alimente și petrol. Contrastul puternic dintre nivelul de viață din România și Germania în ceea ce privește aceste două articole dă măsura eșecului Germaniei în a exploata pe deplin acest aliat. Chiar și atunci cind nevoie de aceste produse era cea mai mare, Germania pare să se fi aflat într-o situație la fel de slabă față de România pentru a o forța la livrarea acestor articole. De exemplu, chiar după întreruperea serioasă a producției de petrol din cauza bombardamentelor aliate, români au continuat să rețină o parte substanțială din producția rafinărilor pentru folosul

lor și să mențină un consum intern de produse petroliere la un nivel ridicat. Un raport secret al poliției, obținut de un grup OSS, asupra unei investigații privind ritmul redus al reparațiilor la o rafinărie importantă avariată, a furnizat un exemplu izbitor al acestui fapt. Raportul conchidea că ritmul redus al reparațiilor era rezultatul unui obstrucționism intenționat al conducerii companiei care a fost acuzată de a fi „proaliată”. O verificare a OSS-ului a cîtorva din membrii conducerii a sugerat că poliția secretă a fost foarte corectă în concluziile sale.

Cîteva alte exemple concrete în care cetățeni particulari sau din rîndul autorităților guvernamentale au reușit să rețină întregul sprijin economic acordat efortului german de război au venit în atenția grupului.

Pare evident că pe întreg parcursul războiului germanilor le-a lipsit totala încredere în români. Autoritățile germane i-au ținut pe colegii lor români în întuneric în ceea ce privește unele probleme importante militare și de producție. Cînd germanii au elaborat un proiect radar pentru a contracara metodele folosite de bombardierele aliate pentru derutarea tirului de control antiaerian radar de la Ploiești, ei au ținut secretă funcționarea și folosirea lui de forțele artileriei antiaeriene române. Observatorilor români li se impuneau numeroase restricții la vizitarea uzinelor germane de armament. Autorităților române le erau refuzate informațiile în ceea ce privește destinația transportului petrolului lor și în general erau ținuți în neștiință în ce privește situația petrolieră a Germaniei.

Orice simpatie pe care cetățenii Bucureștiului ar fi putut formal să o aibă pentru germani s-a redus în mod sigur o dată cu evenimentele imediat următoare capitulării României. Atacuri aeriene germane răzbunătoare asupra Bucureștiului au continuat timp de trei zile și trei nopți. Palatul regal, clădiri publice importante și proprietățile rezidențiale au fost bombardate în picaj de la altitudini minime și au fost aruncate grenade de mină din biplane scoase din uz. Atacurile au avariat grav multe obiective nemilitare, provocind numeroase pierderi. Se pare că aceasta a făcut să se șteargă în mare măsură orice resentiment pe care românii l-ar fi putut nutri față de atacurile aeriene aliate. Opinia unuia dintre observatorii OSS este că aceste bombardamente germane trebuie considerate ca fiind pur și simplu din răzbunare. Deși Comandamentul german intenționa în mod clar că captureze Bucureștiul, felul în care a fost folosită forța aeriană germană cu greu putea fi calculată pentru a atinge în mod serios acest scop.

Luptele terestre care au avut loc între forțele germane și române după 23 August au fost mai înverșunate decit probabil au realizat cei din afară. Există toate dovezile că în această luptă armata română a făcut față în mod excelent și a provocat serioase pierderi germanilor. În regiunile Ploiești și București și de-a lungul șoselei dintre ele se mai pot vedea resturi de echipament german, inclusiv artilerie, care blindate, vehicule motorizate care fuseseră distruse în luptă. În regiunea Ploiești se puteau vedea numeroși morți germani neîngropăți. La Ploiești forțele române și germane de artilerie antiaeriană și-au îndreptat orizontal unele către celelalte tirul bateriilor. Germanii nu au putut să-și evacueze numeroasele baterii de artilerie antiaeriană pe care le aduseseră în România și o mare parte, inclusiv bateriile de artilerie antiaeriană grele de cale ferată, au fost capturate intacte.

1944 octombrie 3. Cuvîntarea rostită de secretarul general al Uniunii Tineretului Comunist, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la întrunirea studenților democrați.

**CUVÎNTAREA TOV~~ARĂSULUI NICOLAE~~ CEAUȘESCU
LA ÎNTRUNIREA STUDENȚILOR DEMOCRATI**

Patrioți, tovarăși ! Vă aduc salutul Uniunii Tineretului Comunist, văd ce înțelegeți să luptați pentru democratizarea vieții universitare și să luați parte la luptă alături de întreg tineretul pentru clădirea unei României cu adevărat democratice.

23 August a deschis drumul studențimii pentru a putea participa, cu energia ei tinerească, la lupta pentru eliberarea națională de sub jugul cotropitorilor germani.

Tineretul român trebuie să participe, cu toată forța sa, în războiul just, pe care îl ducem astăzi, pentru eliberarea Ardealului de nord. Alături de Armata Română și Armata Roșie eliberatoare, să dăm contribuția noastră în lupta pentru zdrobirea armatelor germano-hitleriste. Studențimea din România, alăturîndu-se luptei pe care o duce azi poporul român, trebuie să lupte pentru revendicările imediate ale sale, pentru o democratizare reală a universităților.

Acei care au servit ca unele ale lui Hitler și ne-au aruncat în războiul de jaf și cotropire contra popoarelor libere ale Uniunii Sovietice, încearcă și astăzi să pună piedici în calea luptei noastre, ei stau mai departe în slujba nazismului. În universități, elementele legionare și profasciste unelește și astăzi împotriva intereselor studențești. Ei trebuie să fie demascați, izgoniți și arestați. Studențimea trebuie să fie conștientă de menirea sa în imprejurările actuale. Ea să-și unească toate forțele pentru cîștigarea revendicărilor sale și pentru a sprijini lupta forțelor democratice.

Studenții de la medicină au obținut un succes important prin înlăturarea din fruntea asociației lor a comitetului legionar. Dar ei au dat doavă de o slăbiciune inadmisibilă, lăsind pe legionari să pătrundă din nou în cămin și să pună mină pe cheile localului.

Cu sprijinul gărzilor patriotic, legionarii au fost izgoniți din nou. Aceasta arată însă că de periculoasă este atitudinea unor democrați care pretind că legionarii nu mai prezintă nici un pericol și deci nu trebuie să ne ocupăm de ei.

Aceasta mai arată că nu e suficient să cîștigăm o luptă, trebuie să știm să menținem și să apărăm ce am cîștigat.

Voi ați obținut unele succese, aveți datoria să luptați pentru a cîștiga toate revendicările voastre. Puteți face aceasta numai prin unirea și lupta voastră.

Tineretul muncitoresc vă asigură de tot sprijinul său, în lupta începută pentru revendicările voastre și pentru democratizarea vieții universitare.

Prieteni, tovarăși, proiectul de platformă propus de Comitetul Central al Partidului Comunist tuturor organizațiilor democratice arătă dră-

mul pentru democratizarea reală a României și ridicarea nivelului de trai al tuturor celor ce muncesc.

Luptând pentru democratizarea căminelor și facultăților voi ajutați lupta pentru democratizarea țării.

Proiectul de platformă arată că redresarea României cere măsuri urgente și radicale. Exproprierea pământurilor de la 50 ha în sus este o măsură națională; țărani au dreptul să li se dea pămînt, ei îl muncesc, voi trebui să le dați tot sprijinul pentru ca această măsură dreaptă să devină o realitate. Mulți dintre voi sunteți fii de muncitori, țărani și alte categorii sociale care au fost lovite și săracite de dictatura legionarilor și a cliicii lui Antonescu. Lupta voastră trebuie să fie alături de lupta lor. Luptați alături de toate forțele patriotice cinstite. Trădătorii de neam legionari și Antoneștii v-au trimis să luptați împotriva aliaților noștri de totdeauna, Uniunea Sovietică, Anglia și America, împotriva intereselor țării și a intereselor voastre.

Uniunea Tineretului Comunist e sigură că studențimea română va înțelege marea ei misiune. Studențimea română să facă din universități și facultăți adevărate focare de cultură și știință.

De acum voi trebui să fiți în slujba poporului, trebuie să nu uitați că poporul și tineretul așteaptă de la voi să dați totul pentru ridicarea nivelului cultural și lichidarea analfabetismului în România.

Realizarea năzuințelor voastre o veți face nu așteptind să facă alții pentru voi, ci hotărind voi singuri de soarta voastră. Statul trebuie să dea tot sprijinul la recladirea căminelor și facultăților, să scutească de taxe pe studenții săraci, să creeze condiții ieftine de trai pentru toți studenții. Țara are nevoie de medici și profesori, ingineri și de tot felul de oameni de știință pentru refacere, trebuie să facă eforturi pentru ca din universitățile noastre să iasă astfel de oameni.

Trebuie dusă muncă de educare a întregii studențimi în spirit democratic antifascist.

Pentru a duce cu succes această muncă trebuie să munciți pentru unirea întregii studențimi în Frontul Democratic Național.

Se aud voci ca să ne purtăm blind cu legionarii; noi înțelegem să muncim pentru a face întreg tineretul să înțeleagă cine sunt legionarii; cei ce cer blindețe pentru trădătorii de țară fac un rău serviciu patriei.

Trebuie să lovim fără milă în toți fasciștii, oricine ar fi și oricum ar încerca astăzi să se ascundă.

Este nevoie să treceți la formarea gărzilor patriotice pe cămine și facultăți. Gărzile patriotice studențești trebuie să garanteze menținerea ordinii contra provocatorilor fasciști, să ajute la democratizarea universităților.

■ „Sfântea”, an I, nr. 13, din 3 octombrie 1944.

PROIECT DE PLATFORMĂ

A FRONTULUI NAȚIONAL DEMOCRATIC AL TINERETULUI, ELABORAT DE COMITETUL CENTRAL AL UNIUNII TINERETULUI COMUNIST ȘI PROPUȘ TUTUROR ORGANIZAȚIILOR ȘI FORȚELOR DEMOCRATICE ALE TINERETULUI

S-au scurs 4 ani de zile de cînd cu ajutorul Germaniei hitleriste a fost instaurat regimul de dictatură fascistă al legionarilor și al cîlicii lui Antonescu. Ani grei și plini de sacrificiu pentru tineretul din România. Cu ajutorul Gărzii de fier, Hitler a introdus în rîndurile tineretului dezbinarea, ca apoi să-l folosească mai ușor în războiul său criminal. Sute de mii de tineri și-au vîrsat singele pentru interesele străine cauzei poporului. Zeci și sute de mii de mame, surori, soții și logodnice au fost lipsite de sprijinul celor mai dragi. Cu lacrimi în ochi au privit în urma celor care erau trimiși să moară pe cîmpii îndepărtate ale Uniunii Sovietice, într-un război care nu era al lor. Jalea și mizeria domnescă în zeci de mii de familii, care nu-și vor mai vedea niciodată pe cei care le-au fost dragi și susținătorii lor. Mii de copii vor aștepta pe tăticul lor, dar nu-l vor mai vedea niciodată.

Prin doborîrea lui Antonescu și a cîlicii sale, o nouă eră a început pentru tineret, o eră de reconstrucție, progres și propășire, la care vor participa toate forțele creațoare ale tineretului.

Realizarea platformei elaborate de Comitetul Central al Partidului Comunist deschide posibilități tineretului de a participa cu elanul și forța să în luptă pentru eliberarea națională și democratizarea țării, la lupta de zdrobire a Germaniei hitleriste și a trădătorilor de țară legionari și Antonești.

Pentru prima oară în România, tineretul își poate croi prin luptă o soartă mai bună. Tineretul român datorează pentru aceste largi posibilități de o viață mai bună ce i s-au deschis în cale multă recunoștință Armatei Roșii și armatelor aliate. De asemenea luptei hotărîte și consecvențe dusă de Partidul Comunist pentru unirea forțelor democratice.

Tineretul român trebuie să-și mobilizeze toate forțele în Frontul Național Democratic, neprecupetând nimic în luptă pentru realizarea drepturilor sale și pentru clădirea unei României libere.

1. Viitorul tineretului român cere ca el să participe la luptă alături de Armata Română și Armata Roșie pentru eliberarea Ardealului de nord și nimicirea definitivă a armatelor germano-hitleriste. Tineretul care se află în spatele frontului trebuie să muncească pentru a sprijini efortul de război, asigurînd armatelor care luptă pe front cele necesare, demascînd și izgonind pe sabotorii legionari și profasciști.

2. Tinerii intrați în armată au fost educați în spiritul șovinist reaționar și folosiți împotriva poporului și trimiși într-un război de jaf și cotropire antinațional.

Se impune ca o necesitate națională democratizarea armatei. Tinerii care se întorc din armată să fie educați în spiritul democratic patriotic, servind interesele poporului român.

3. În interesul dezvoltării României este nevoie ca tineretul român să creeze relații de prietenie sinceră cu tineretul sovietic; noi datorăm

multă recunoștință tineretului sovietic, care ne-a ajutat să ne eliberăm de jugul cotropitorilor germani.

4. Asigurarea unei libere dezvoltări a tineretului se poate face numai prin democratizarea întregului aparat de stat și prin arestarea tuturor agentilor hitleriști, fasciști și profasciști.

5. Țara are nevoie de un tineret robust și sănătos. Pentru aceasta se impune ridicarea salariilor tinerilor la nivel cu scumpetea, pentru muncă egală, salariu egal. De asemenea, se impune ca necesitate națională ridicarea salariilor uceniciilor, ținând seama de scumpete și în raport cu vechimea și muncă pe care o depun.

6. Participind în producție, este necesară acordarea dreptului de organizare în sindicat a tuturor tinerilor muncitori și tinerilor argați de la vîrstă la care sunt primiți în producție. Căminele de ucenici să fie sub controlul sindicatelor muncitorești unitare, ucenicii având dreptul prin delegații lor de a lua parte la organizarea vieții lor.

7. Pentru a putea crea buni meseriași, se impune reorganizarea școlilor de meserii pe baze democratice, cu un program adecvat fiecărei meserii, care să asigure însușirea cunoștințelor tehnice, teoretice și practice necesare.

8. Pentru a pune capăt abuzurilor comise de întreprinderi și patroni, se impune legiferarea termenului de ucenicie la 3 ani și obligația pentru întreprinderi și patroni de a nu folosi pe ucenici decit la învățarea meseriilor respective.

9. Tinerii au simțit cel mai mult lipsa pământului, care să le asigure posibilitatea de a avea o gospodărie a lor, ei dău astăzi cel mai mare tribut de singe în lupta contra fascismului. Ei vor trebui să participe cu elanul lor tineresc la refacerea țării. De aceea, este necesară împrietărirea tinerilor țărani căsătoriți. Ajutorarea pentru procurarea de inventar agricol pentru tinerii țărani săraci, cind se căsătoresc.

Stabilirea unui minim de salariu pentru tinerii argați și servitori de la sate, pentru a le asigura o viață omenească.

10. Tuberculoza, pelagra, sifilisul și alte boli sociale bîntuie în rîndurile tineretului român și în special în rîndurile tineretului muncitoresc și țărănesc. Este o datorie națională față de viitorul țării de a se lua măsuri urgente de creare de sanatorii pe lingă fabrici, la sate de dispensare, unde să fie trimiși cei mai buni medici pentru salvarea de la moarte și refacerea sănătății celor bolnavi.

Întreprinderile și statul să suporte toate cheltuielile necesare.

11. Fascismul a căutat să atițe tineretul român contra tinerilor de altă naționalitate și contra bătrinilor, căutind să-i îndepărteze de popor. Se impune o democratizare reală a întregului învățămînt primar, secundar și superior și educația tineretului în spiritul prieteniei cu tot tineretul progresist, indiferent de naționalitate sau stare socială. Tineretul să fie educat și să învețe din luptele pentru democrație duse de cei vîrstnici. Să fie învățați să-și iubească Patria. Pentru aceasta, este necesară îndepărarea tuturor elementelor legionare și profasciste din școli și facultăți.

Anularea legilor și îndepărarea tuturor barierelor care îngădăesc pătrunderea în școli și facultăți a tinerilor dornici de cultură. Acordarea libertății de a intra în școli și facultăți tuturor tinerilor indiferent de naționalitate, sex și stare socială.

12. Pentru a da posibilitatea și tinerilor săraci dar dornici de a învăță să urmeze studiile, se cere scutirea de taxe și acordarea de burse elevilor și studentilor săraci. De asemenea este necesară crearea de cămine pe lîngă școli și facultăți de către stat, care să asigure locuințe ieftine sau gratuite pentru studenții și elevii săraci.

13. Pentru ca tinerii care termină studiile să nu îngroașe rîndurile somerilor intelectuali, să se dea posibilitatea ca tinerii care au terminat studiile să ocupe orice funcție particulară sau de stat corespunzătoare cu capacitatea lor. Aceasta fiind însăși în interesul dezvoltării țării.

14. Toate organizațiile culturale și sportive ale tineretului să fie organizate pe baze democratice, cu participarea reprezentanților Frontului Național Democratic al tineretului. Toate averile mobile și imobile ale tuturor organizațiilor de tineret fascist să fie confiscate și predate organizațiilor Frontului Național Democratic al tineretului.

15. Interesul luptei de eliberare națională cere ca tineretul să fie pregătit militarește și educat în spiritul luptei democratice antifasciste. Pentru aceasta trebuie ca instituția de pregătire premilitară a tineretului să fie democratizată cu participarea reprezentanților Frontului Național Democratic al tineretului.

16. Pentru ca tineretul să poată participa cu toate forțele la refacerea țării trebuie să se acorde dreptul de vot pentru tinerii de la 18 ani, indiferent de sex și naționalitate.

17. Realizarea programului de mai sus poate fi făcută numai prin unirea tuturor forțelor largi democratice ale tineretului.

Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist din România se adresează tuturor organizațiilor democratice ale tineretului, invitîndu-le să adere la această platformă pentru formarea Frontului Național Democratic al tineretului, care să lupte pentru aplicarea platformei și sprijinirea unui guvern al Frontului Național Democratic.

■ „Scîntea”, an I, nr. 13, din 3 octombrie 1944.

879

1944 octombrie 3. Comunicare radiofonică a postului „România liberă” referitoare la platforma Frontului Național Democrat din România.

Centrele de radio-ascultare
Postul România liberă : ora 7

Platforma lansată de Partidul Comunist din România a avut un ecou puternic în toată țara. Tot poporul român vede în acest program realizarea visurilor sale. De aceea platforma a fost primită pretutindeni cu cel mai mare entuziasm. Poporul nostru nu vrea să se oprească la jumătatea drumului. Țărani nostri a luptat secole întregi pentru pămînt, dar cercurile reacționare din trecut nu au dat atenție acestui fapt. Au înăbușit chiar în singe dorința țăranilor noștri. Dar români nu au uitat anul 1907. Ei știu că improprietărirea lor poate fi reală chiar fără să cucerească pă-

785

mînturi străine, cum visa Antonescu și bandiții lui. Poporul nostru știe acum însă că a pornit pe drumul drept. Depinde de unitatea forțelor democratice dacă această platformă va fi programul de acțiune al acestui guvern democratic. Trebuie însă să treacă fără întirzire la realizarea lui imediată, căci acum, în timp de război, aceasta ar fi un stimulent pentru soldații care luptă pentru Transilvania.

Prin platforma publicată de Partidul Comunist, românii care sub dictatura lui Antonescu fuseseră duși pe calea prăpastiei capătă azi putință să-și repare greșelile și să ajungă la o propășire necunoscută pînă acum. Unele legi au și apărut; altele vor veni în curind. Se cere grabnica aplicare a platformei-program. Numai așa poporul român se va convinge că de la 23 August a trecut vremea promisiunilor și a venit timpul realizărilor.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 249, f. 2.

880

1944 octombrie 3. Comunicare radiofonică a postului „România liberă” referitoare la atitudinea armatei și a poporului român față de armatele hitleriste în retragere.

Centrele de radio-ascultare

Strict confidențial

Postul România liberă : ora 7

Armata și poporul nostru luptă împotriva ungurilor lui Horthy și împotriva armatelor hitleriste, alături de bravele armate sovietice.

Luptăm cu toții conduși de o ură justificată împotriva nemților, ură fără de care nu se poate, deoarece noi am cunoscut pe germani în toată sălbăticia lor și deci trebuie să luptăm cu toată dirzenia noastră.

Să nu uităm că populația din Ardeal nu ne este dușmană. Numai grofii de la Budapesta sunt vinovați de cele petrecute.

A învinovăți pe muncitorii ardeleni ar fi o nedreptate, iar, în ochii lor, ar fi o scădere. Dar Garda își desfășoară activitatea printre muncitorii ardeleni. Guvernul român nu poate suporta și nu trebuie să suporte ca acești sabotori supuși Berlinului să facă ceea ce vor.

În „Platforma blocului democratic”¹, pe lîngă alte principii, este inseris principiul egalității de drepturi pentru toate națiunile. De aceea este necesar să apărăm populația Ardealului și să facem inofensivă pentru totdeauna activitatea Gărzii de fier.

Nu de mult, presa a arătat că vreo cîțiva legionari, îmbrăcați în uniforme de ofițeri ai Armatei Roșii, au fost prinși jefuind. Nu de mult, în Ardeal a fost incendiată o biserică și s-a afirmat că ea a fost incen-

¹ Este vorba de Proiectul de platformă a Frontului Național Democrat (F.N.D.) din România dat publicității la 26 septembrie 1944 (vezi documentul nr. 863).

786

diată de soldații sovietici. În urma cerecărilor riguroase care s-au făcut, s-a constatat că focul fusese pus de un țăran plătit de agenții hitleriști.

Cetățeni, fiți vigilienți pentru a putea surprinde pe loc pe toți acești neleguiuți. Scoateți la iveală pe toți legionarii pe care-i știți și nu uitați că Legiunea este coloana 5, care este dușmanul poporului român.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletin, dosar nr. 249, f. 12.

881

1944 octombrie 4. Extras din raportul lui Emil Bodnaraș, Comandantul formațiunilor de luptă patriotice, privind înființarea și misiunile acestora.

F.L.P.
(Formațiunile de luptă patriotice)

F.L.P. își au începutul în „aparatul special” creat de către partid în cursul anului 1942. Destinat a combate mașina de război hitleristă prin mijloace violente pe calea sabotajului, diversiunii și partizanatului, „aparatul special” nu s-a putut dezvolta în întreaga perioadă pînă la începutul anului 1944 dincolo de nivelul de echipă [...].

Totuși, în intervalul de numai două luni, F.L.P. au reușit să-și organizeze un comandament capabil să exercite funcțiunile ce revin unui asemenea organ, să stabilească puncte de sprijin la țară, să creeze organe regionale în Oltenia, Dobrogea, Moldova, Banat și Tara Bîrsei, să asigure o bază de aprovizionare cu armament și muniții și să încadreze un număr de 17 echipe de șoc, dintre care 6 în Capitală [...].

În cursul acestei organizări baza de încadrare a F.L.P. a fost considerabil largită prin activitatea stăruitoare depusă pe linia întreprinderilor din industria grea și *pe* linia U.P. *(Uniunii Patriotilor)*. Capacitatea de încadrare a F.L.P. a crescut în intervalul 20 iunie – 23 august 1944 de la nivelul de 6 echipe în Capitală, la cel de 50 echipe de luptă.

23 August a găsit F.L.P. din prima clipă pe teren, angajate fie în acțiuni de securitate, fie în operațiuni de curățire a cuiburilor de rezistență hitleriste sau dezarmarea și paza unităților germane silite la capitulare [...].

Sprijinile cu entuziasm de către masa patriotică, îndeosebi din întreprinderi, și îndrumate just de către partid, F.L.P. au putut după 23 august să treacă la îndeplinirea sarcinilor ce li s-au trasat de către C.C. în ședința de la 6 septembrie 1944.

Aceste sarcini erau :

1. Lărgirea cadrului organizatoric, în primul rînd pe linia întreprinderilor, apoi la țară și în sfîrșit în cartiere :

2. Cuprinderea în acest cadru organizatoric a întregii țări ;

3. Scopul F.L.P. a fost definit prin :

— paza întreprinderilor, în strînsă legătură cu comitetele de fabrică, de acțiuni de sabotaj ;

- luptă prin toate mijloacele, inclusiv cu arma în mână, împotriva elementelor hitleriste și fasciste;
 - sprijinirea activă a Armatei Roșii.
4. Legătura eșit mai strânsă cu armata țării, organizarea muncii în armată și atragerea elementelor militare active.
 5. Organizarea unei munci politice intense în interiorul F.L.P., eșit și a instrucției militare, care să ridice valoarea combativă a cadrelor.
 6. Desăvîrșirea organizării Comandamentului F.L.P.
 7. Crearea în fruntea Comandamentului a unui organ colectiv de îndrumare și control printr-un consiliu militar a cărui bază să fie constituită de către un colectiv de partid.
 8. Sporirea armamentului și menținerea lui chiar cu prețul rezistenței armate.
 9. Exploatarea la maximum a legăturilor cu elemente apropiate din aparatul de stat pentru consolidarea pozițiilor F.L.P. și îndeplinirea sarcinilor lor [...].

Comandantul F.L.P.,
Emil I. Bodnăraș

4 octombrie 1944

■ Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român, fond 52, dosar nr. 2, f. 19—22; *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 128—129.

882

1944 octombrie 4. Comunicare radiofonică a postului „România liberă” referitoare la măsurile preconizate privind epurarea aparatului de stat și realizarea prevederilor platformei F.N.D.

Centrele de radio-ascultare

Strict confidențial

Postul România liberă : ora 12,35

Epurarea aparatului de stat trebuie să se infăptuiască în mod rapid. Oamenii care au aplicat metoda cărcerei, a furturilor și a bătailor în regimul trecut nu pot deveni democrați peste noapte. Slugoiii lui Antonescu n-au fost scoși încă din funcțiile pe care le ocupă în politică, administrație, justiție și în autoritățile municipale, ei așa-zisii specialiști care în mod obraznic au încercat să ne ducă pe vechea cale a falsificării legilor. Dacă acei care trebuie să aplică și să prelucreze regulamentele după care va trebui să se conducă statul nu sunt democrați, să fie imediat înălțurați. Curățirea aparatului de stat este o necesitate vitală. De indată ce această măsură va fi realizată, se va pune capăt multor suferințe. Cele petrecute la Ministerul de Justiție să ne fie un învățămînt, un învățămînt pentru democratizarea rapidă a țării. Să fie înălțurați toți aceia care, conștient sau inconștient, ajută la menținerea metodelor de conducere din trecut, punând astfel o piedică în noul drum al României.

788

O temă mult discutată astăzi de întreaga opinie publică românească este aceea a platformei Blocului Național Democrat. Soldați și ofițeri, muncitori, țărani și intelectuali așteaptă acum ca această platformă să fie realizată în cel mai scurt timp. Nu există motiv care să justifice amînarea punerii în practică cu energie a celor hotărîte. Cu ajutorul glorioasei Armate Roșii am alungat din țară pe nemți. Am devenit acum suverani în țara noastră.

Rusia Sovietică a declarat că nu se amestecă în afacerile noastre interne și că ne respectă drepturile de suveranitate. În cursul celor cinci săptămâni care au trecut de la armistiți, ne-am putut convinge de aceasta, lucru dovedit de altfel și de măsura luată de mareșalul Uniunii Sovietice, Malinovski, care a ordonat retragerea rublelor din circulație în țara noastră.

Se impune deci respectarea din partea noastră a condițiilor de armistițiu. Faptul că suntem în război nu poate fi un argument valabil pentru amînarea realizării platformei reformatoare.

Un exemplu ne poate servi în acest sens Polonia, unde pe măsură ce țara a fost eliberată de către trupele roșii, comitetul polonez de eliberare a și trecut la punerea în aplicare a unor vaste reforme.

Repetăm: realizarea rapidă a reformelor prevăzute de platforma Blocului Democratic va fi un stimulent pentru fișii noștri care luptă cu arna în mînă pentru eliberarea fraților lor asupriți.

O altă chestiune propusă de platforma Blocului Democratic este rezolvarea imediată și garantarea condițiilor omenești de lucru pentru muncitori. Aceasta cere însă lichidarea fără rămășițe a tuturor urmelor de brutalitate adoptate de regimul trecut. Se cere lichidarea tuturor măsurilor de conducere teroriste și înlăturarea din fabrici și uzine a celor care vor să ne mai țină sub călcii. Se cere o satisfacere imediată a tuturor cerințelor muncitorilor, adică asigurarea unor salarii în raport cu scumpetea, recunoașterea contractelor colective de muncă și a sindicatelor muncitorești, apărarea muncii femeii și a tineretului etc. În regimul democrat nu mai pot fi tolerate în fabrici și uzine elemente hitleriste.

În punctul săse al platformei Blocului Democrat sunt cuprinse toate condițiile care garantează asigurarea unei munci omenești și remunerarea în raport cu scumpetea a tuturor muncitorilor agricoli și intelectuali. Nu se mai poate tolera nerușinata spoliere a celor care muncesc. De infăptuirea acestor măsuri depinde bunul mers al vieții noastre.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 252, f. 60 – 61.

883

1944 octombrie 5. Ordin al Marelui Stat Major, Secția 1, referitor la constituirea subunităților de voluntari ardeleni pe lingă diviziile române care luptă pentru eliberarea părții de nord-vest a României.

789

Marele Stat Major către ...¹

Cu onoare se face cunoscut;

Răspunzind dorințelor multor voluntari de a lupta pentru dezroboirea Ardealului, Marele Stat Major a hotărît să organizeze unități de voluntari, după următoarele norme:

În cadrul marilor unități române din Ardeal se vor organiza pe lîngă fiecare companie poliție, ca unități suplimentare, cîte „4 plutoane poliție voluntari ardeleni”.

1. Organizarea

Plutoanele de poliție de voluntari ardeleni vor fi organizate pe 4 grupe a 10 oameni.

În acest scop, pe măsură ce Marele Stat Major repartizează și trimite voluntari ardeleni la marile unități din Ardeal, aceștia vor fi organizați în unități constituite și încadrate.

Voluntarii care sint în prezent la unitățile din Ardeal și nu sint încadrați în unitățile luptătoare din linia întii vor fi retrăși înapoia frontului prin grija armatelor și repartizați la marile unități din subordine unde se vor reorganiza după aceleasi norme.

În aceleasi condițiuni se va proceda și cu organizațiunile de voluntari deja existente în Ardeal.

2. Încadrarea

a) Ofițerii și subofițerii necesari pentru încadrarea plutoanelor vor fi voluntari apti a suporta greutățile campaniei, devotați și hotărîți a executa misiunile ce vor primi.

Încadrarea nominală a ofițerilor și subofițerilor se va face numai după verificarea situației lor militare de către Marele Stat Major.

b) Trupa va fi formată din: premilitari (18-20 ani); milișieni, contingentul 1924 și mai bătrâni, valizi, apti și hotărîți a duce la bun sfîrșit misiunile ce le revin; invalizi, reformați din orice contingentă a căror situație militară este clară (clasați).

Nu se admîn voluntari cu infirmîtăți fizice, care nu pot suporta greutățile războiului.

Cei ce se vor dovedi complet inapți vor fi trimiși de marile unități la vîtrele lor.

Pentru oamenii din categoriile de mai sus marile unități vor face comunicările necesare organelor de mobilizare cărora le aparține personalul respectiv.

Oamenii vor da o declarație scrisă că doresc să fie înrolați în armată ca voluntari.

Declarațiile vor fi păstrate în arhiva companiilor de poliție respective.

¹ Lipsă din text.

Personalul (ofițeri, subofițeri și trupă) care face parte din elementele armatei și nu intră în categoriile de mai sus nu poate fi înrolat voluntar în plutoanele de poliție de voluntari.

Cei care vor fi dovediți că aparțin diferitelor unități ale armatei vor fi trimiși unităților de origine.

Oamenii din rezervă, care declară că nu-și cunosc situația militară, vor fi raportati prin tabele nominale Marelui Stat Major pentru a fi repartizați unităților armatei.

3. Dotarea

Plutoanele de poliție de voluntari vor fi echipate prin grija marilor unități cu întreg echipamentul, din cel recuperat sau rămas prin plecarea bucovinenilor și basarabenilor.

Puștile vor fi date în aceleasi condițiuni ca și echipamentul.

Companiile de poliție vor gestiona întreg echipamentul și armamentul primit de la unitățile din linia intii.

4. Instrucția

Pentru a putea corespunde misiunilor ce vor primi, plutoanele de poliție de voluntari vor executa în spatele frontului, în cadrul fiecărei mari unități, timp de 20 zile, un program de instrucție și trageri.

Plutoanele de poliție, pe timpul instrucției, vor fi încadrate fiecare cu cîte 1 ofițer și 10 grade inferioare dintre cei recuperati de pe front.

5. Drepturi, obligațiuni și sanctiuni

Ofițerii, subofițerii și trupa plutoanelor de poliție de voluntari, încadrindu-se în art. 35 din „Legea Recrutării armatei”, vor avea aceleasi drepturi pe care le are personalul care face parte din elementele armatei de operațiuni.

Toate operațiunile administrative vor fi executate prin companiile de poliție ale marilor unități.

Voluntarii vor fi supuși legilor și regulamentelor militare, putind fi deferiți Curților Marțiale în aceleasi condițiuni ca și personalul aparținind armatei.

6. Atribuțiunile plutoanelor de poliție de voluntari

Plutoanele de poliție de voluntari vor urma unitățile luptătoare din linia intii, avind îndatorirea să execute întocmai ordinele șefoanelor superioare militare.

Vor respecta viața și bunurile locuitorilor de altă naționalitate și origine etnică, nelăsindu-se conduse de dușmani și interese personale.

Cunoscind regiunea, plutoanele vor indica organelor armatei toti indivizii suspecți, care pot periclită spatele frontului.

Plutoanele de poliție vor putea identifica pe toți acei care au comis sau comit acte de teroare sau jaf împotriva elementului românesc, predindu-i neașteptări organelor militare de resort.

Voluntarii nu se pot institui singuri judecători.

Ofițerii, subofițerii și gradații sunt răspunzători de orice abateri de la îndatoririle militare și cele prezente, dacă n-au preintimpinat-o sau sancționat-o conform regulamentelor militare corespunzătoare comenzi și n-au raportat-o șefoanelor militare superioare.

A fi voluntar fiind o onoare, toți acei ce s-au înrolat de bună voie să sint datori să supravegheze actele camarazilor lor.

7. **Marile unități** vor raporta Marelui Stat Major cum au fost organizate, echipate și instruite plutoanele de poliție de voluntari ardeleni cu personal trimis de Marele Stat Major, precum și cu cel deja existent la unele unități din Ardeal.

Rapoartele se vor primi după executarea ciclului de instrucție.

8. **Diverse**

În viitor toate unitățile de voluntari ardeleni, care se organizează „ad-hoc” în Transilvania, vor comunica telegrafic inițiativa luată ziarului „Ardealul”, str. Dionisie nr. 65, București, pentru a se legalize de Marele Stat Major situația acestor unități.

Voluntarii pe timpul cît vor face parte din plutoanele de poliție, vor purta o brasardă tricoloră cu inscripția „Voluntar pentru Ardeal”.

9. Rugăm dispuneți de urmare.

**Şeful Marelui Stat Major,
General
Gh. Mihail**

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 333, dosar nr. 32, f. 112–113.

884

1944 octombrie 7. Comunicare radiofonică a postului „România liberă” referitoare la continuarea luptelor pentru zdrobirea hitlerismului.

Centrele de radio-ascultare

Postul România liberă : ora 7

Ducem azi un război greu împotriva Germaniei hitleriste și a Ungariei horthyste pentru cîștigarea independenței noastre și pentru zdrobirea hitlerismului. Datoria noastră este de a mobiliza toate forțele disponibile și de a subordona toate interesele pentru organizarea energetică a ajutorului pe care trebuie să-l dăm din toate punctele de vedere Armatei noastre și Armatei Roșii. Este nevoie de o înzestrare completă a armatei, de asigurarea unor transporturi rapide și de întărirea spatei frontului. Trebuie să asigurăm o producție intensă de petrol, tunuri, avioane etc., pentru ca să fim la înălțimea momentului.

Firește însă că rezolvarea acestor probleme este în strinsă legătură cu purificarea armatei și a economiei noastre de toate rămășițele hitleriste care sabotează efortul unanim al țării. Fără să fi curățit țara de dușmanul intern nu vom putea face față necesităților războiului.

Partidele și sindicatele au marea răspundere de a lua măsuri radicale.

Pare însă curios că tocmai cei care vor să fie realiști ignoră realitățile de azi. Așa-numitele partide tradiționale își asiguraseră în trecut guvernarea prin rotație. Cu toate ciocnirile dintre ele, aceste partide au fost

meren de acord mai ales în ceea ce privește ignorarea muncitorimii. Dar iată că acum numărul mare de muncitori încadrați în sindicate scoate în evidență puterea acestui factor care este muncitorimea. Unii vor însă și acum să țină sindicalele departe de blocul democratic pentru că urmăresc mai degrabă propria lor rotație decit unirea tuturor forțelor democratice. Dar problema e clară: țara noastră se află într-o situație grea din care nu poate ieși decit prin unirea tuturor forțelor democratice. Blocul Democratic nu reprezintă încă toate aceste forțe.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletin, dosar nr. 249, f. 27.

885

1944 octombrie 8. Chemarea Frontului Unic al tineretului muncitoresc pentru sprijinirea frontului antihitlerist, constituirea unui guvern al Frontului Național Democrat etc.

Tineri muncitori,
Tineri studenți și elevi !

Frontul Unic al tineretului muncitoresc, înfăptuit între Uniunea Tineretului Comunist și Uniunea Tineretului Socialist, vă cheamă la marea adunare și demonstrație populară care va avea loc duminică, orele 10 dimineața, pe stadionul A.N.E.F.

Veniți pentru a manifesta, alături de toate forțele democratice anti-fasciste, voința și hotărîrea voastră de luptă pentru :

- a. Continuarea luptei, alături de Armata Roșie, pentru eliberarea Ardealului de nord de sub jugul horthyst și nimicirea Germaniei hitleriste.
- b. Democratizarea aparatului de stat prin înlăturarea tuturor elementelor fasciste și profasciste.
- c. Izgonirea trădătorilor legionari și prohitleriști din fabrici, uzine, cămine de ucenici, școli și universități.
- d. Mărirea salariilor tinerilor muncitori și ucenici în raport cu scumpețea : pentru muncă egală, salariu egal.

Tineri și tinere !

Sprijiniți cu toată forța voastră tincrescă luptă forțelor democratice ale poporului pentru un guvern al Frontului Național Democrat.

Numai un guvern al Frontului Național Democrat care va realiza platforma propusă de Frontul Unic Muncitoresc va fi în stare să dea tineretului drepturile și libertățile democratice, va fi în stare să realizeze năzuințele tineretului pentru o viață liberă și fericită.

Trăiască Frontul Unic Muncitoresc !

Trăiască Frontul Unic al Tineretului Muncitoresc !

Trăiască Frontul Național Democratic !

Trăiască Frontul Național Democratic al Tineretului !

■ „Scîntea”, an I, nr. 18, din 8–9 octombrie 1944; *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 130.

886

1944 octombrie 9. **Comunicare radiofonică a postului „România liberă”; „cu privire la aderarea muncitorilor la sindicalele nou create și la nevoieitatea intensificării eforturilor pentru sprijinirea frontului în războiul antihitlerist.**

Centrele de radio-ascultare

Strict confidențial

Postul România liberă : ora 20,35

Prin aderarea a 200 000 muncitori la sindicalele nou formate — fapt care constituie numai un început — s-a concretizat un mare succes al democrației românești, căci participarea sindicatelor la Blocul Democratic corespunde voinei și necesităților naționale. Singur Partidul Comunist este acela care corespunde tuturor cerințelor de față. Trebuie să luăm exemplu de la Uniunea Sovietică în ceea ce privește efortul comun pe care-l realizează pentru o cit mai grabnică prăbușire a nazismului. În concluzie, guvernul român trebuie să corespundă imperativelor din acest moment, făcind astfel ca toată producția noastră să fie destinată efortului pe care-l depun soldații noștri în luptele de pe front. Cu alte cuvinte, petroful atât de necesar tancurilor trebuie să curgă în valuri, iar grinele, în cantități cit mai mari, să fie strinse tot pentru soldații noștri care nu au decât o singură țintă în aceste clipe : piepturile dușmanilor. Numai așa putem avea o Românie liberă și reîntregită.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 249, f. 57.

887

1944 octombrie 10. **Extras din Jurnalul de operații al Regimentului 90 infanterie referitor la bucuria cu care populația transilvăneană a primit pe militarii români eliberatori.**

Regimentul 90 infanterie

10 octombrie 1944. La ora 14 se trece cu avangarda frontiera¹ vremelnică trasă în 1940. Urmărirea continuă. Ungurii fug și părăsesc pămîntul stăpînit prin furt. Ostașul nostru plin de curaj, văzîndu-se pe pămînt

¹ Linia de demarcare.

794

tul la care de 4 ani se gîndeau, își înmulțește forțele și cu toate că de 3 zile luptă continuu, totuși, nu-i dă voie inamicului să se oprească. Îl ține din scurt și astfel intră triumfător în prima comună eliberată de sub jugul unguresc, Desmir. La marginea satului, copii, femei, bătrini, căci pe tineri i-au luat ungurii la oștire, au ieșit înaintea ostașilor. Fluturau drapelele românești scoase astăzi din cine știe ce fund de ladă și în razele de soare totul părea în sărbătoare. Bucuria se citea pe fața lor nu numai prin felul cum se purtau.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1095, dosar nr. 18, f. 30.

888

1944 octombrie 11. Comunicat al Marelui Stat Major privind eliberarea orașului Cluj și a altor localități din centrul Transilvaniei.

Marele Stat Major al armatei

**Comunicat
asupra operațiunilor din 11 octombrie 1944**

În Transilvania de centru, trupele române, în legătură cu cele sovietice, au continuat înaintarea victorioasă cu toate rezistențele inamice și cu toate greutățile intimpinate din cauza terenului desfundat.

Forțe aliate sovietice, împreună cu trupe de vînători de munte române au dezrobuit capitala Ardealului — Clujul — și au pus stăpînire pe înălțimile nord și nord-vest de oraș.

La est de Cluj s-a trecut Someșul Mic, ocupîndu-se înălțimile nord Someșeni și depășindu-se nodul de cale ferată Apahida.

Au fost dezrobite, de asemenea, numeroase localități, printre care : Cămărașu, Mociu, Căianu, Bărăi (10 km sud-est Bonțida) și Ineu de Mijloc (4 km nord-est Apahida, pe Someșul Mic).

La vest de Oradea Mare trupele aliate, în colaborare *(cu)* cele române, continuă bătălia cu inamicul care contraatacă.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 839, f. 110.

889

1944 septembrie. Raport redactat de lt. colonel de Chastelaine, adresat Foreign Office-ului, privind evenimentele din perioada șederii sale în România, decembrie 1943 — 23 August 1944.

ROUMANIA
autonomous operation

Reports
Lt. Col. A.G.G. de Chastelaine

September, 1944

Index 1

- I. Reports of general character and various items of information.
- II. Events of August 22nd/23rd, 1944.
- III. Events of March/April/May, 1944.
- IV. Antonescu's last visit to Hitler.
- V. Cross-examination by German intelligence.
- VI. Technical report on operation.
- VII. Sketch of dropping area.

Most Secret

„Autonomous”

I. Notes of a general character and various items of information

Immediately before our arrest, the Roumanian Gendarmes were under the impression that we must be Russians, as the majority of parachutists captured in Roumania up to that date have been Soviet agents. The surprise of the gendarmes on discovering that we were British and could speak Roumanian was shared by the population of the village of Plosca to which we were taken. As we were marched through the village to the gendarmerie post, the gendarmes called out to the crowd every now and again "They are friends!"

Despite my request to the senior N.C.O. of the gendarmerie platoon that our entry into the village should be as secret as possible, immediately after our arrival at the gendarmerie post, people began to parade through the post to have a look at us, to talk to us and, without exception, to shake hands with us. Among the first arrivals were the major, the major's assistant, the Deputy Prefect, the veterinary doctor, village doctor, mayor's secretary, the chief Tax Collector and his clerks, the local village teachers, whilst towards the end, all the peasants as they returned from their fields came along to see what it was all about! We saw in all, probably between 200 and 300 people, only one of whom was unfriendly — this was probably a Legionary.

We were given food, both in the early afternoon and later in the evening, and nobody asked for or would accept money in payment. We could not have had a friendlier reception had we been Roumanian p.o.w.'s returning home.

In the village of Plosca there was a German R.D.F.-ing station which, of course, had plotted the course of our plane the night before. The three Germans on the staff of this station came along to the gendarmerie post to have a look at us, but were not allowed in by the Roumanian civilians, who told them to clear out as the people inside were "nothing to do with them".

In the evening we were taken to Turnul Măgurele and on the way the truck in which we were being driven was met by a private car in which were the Prefect of the county of Teleorman and Colonel Caracas, the Regional Inspector of the Gendarmerie with headquarters in Turnul Măgurele. I was transferred to their private car and driven the rest of the way in it. On the way Colonel Caracas told me that a further three parachutes had been found in the neighbourhood of Rosiori de Vede and asked me what I knew about them. This, of course, was nonsense. At the same time the Prefect informed me that the R.A.F.² was very obliging in dropping its leaflets in bundles as it greatly facilitated their collection and destruction. He said the leaflets had fallen on Rosiori de Vede, although according to plan they should have been dropped on Pitesti.

At Turnul Măgurele we were given a brief cross-examination by Caracas, to whom none of us disclosed the nature of our mission in Roumania. Here also an inventory was made of all the equipment in the rhomboid and on our persons. Caracas then gave us a meal prepared by his wife and at 2 a.m. we went to bed on the guards' beds to be awakened at 5 o'clock, in order to leave for Bucarest at 6 a.m. We drove through Alexandria, where we stopped for a cup of tea, and it was evident from the interest shown in our presence there that the news of our arrival in Roumania was already widespread.

We reached Bucarest at 11 a.m. and were taken straight to the gendarmerie headquarters in which we were to remain for eight months.

Our first interrogation took place in the afternoon of December 23rd, each of us being examined separately. Porter and I had arranged a cover story which implicated none of our collaborators and we held to this throughout with a considerable degree of success. Late in the evening of the 23rd December I had an interview with General Vasiliu in the presence of General Tobescu and Eugen Cristescu, during which we discussed a suitable cover story to be given to the Germans. This cover story, in the course of the ensuing fortnight, was changed twice, the one adopted having the approval of the Prime Minister, Mihai Antonescu. Cristescu and Vasiliu expressed regret that we had been arrested, as this had resulted in arousing the very serious suspicions of the Germans and would considerably delay the results which might possibly be achieved with our assistance. In the light of our later knowledge I doubt the sincerity of this remark.

For the first ten days we were kept in a small room of the gendarmerie infirmary, were not allowed to approach the window and were guarded day and night by eight fully-armed gendarmes. During these ten days an apartment on the top floor of the building was being prepared as a prison, that is to say, all the windows were being fitted with steel bars all welded at the joints. We moved into this prison when these preparations had been completed.

Throughout our stay we received most sympathy from the lower ranks of the guard who, without exception, were friendly, were anti-German and, in many cases, did not regard the Red Army with the fear common to the higher ranks. Unfortunately the guard was changed every eight or ten days and we were unable to come to any working arrange-

ment with these men. We were inspected once or twice a day by the Duty Officer, one or other of a total of five. These were at times friendly, at other times suspicious and particularly during the bombing spell, very aloof. The friendliest of all, Captain Unga, was sent to the front as punishment for the loss of the three crystals, which as explained in a separate report, had been removed on the instigation of Cristescu. Towards the end we worked considerably on Captain Dobrogeanu, who had almost reached the point of accepting the deliver messages for us in town and to help us to escape, when he too was transferred to the front. Most members of the guard who had been to the front during the previous three years complained of the behaviour of the Germans and were resentful of the preferential treatment given to the Germans in the way of food and transport facilities. Entire Roumanian division had marched from Bessarabia to the Caucasus and back again.

Towards the end of March, when the Russians had broken through the German line from Uman to just North of Iasi, both officers and men in the gendarmerie thought that Roumania was going to change her policy. According to Tobescu, however, Antonescu was responsible for the stoppage of all civilian traffic on railway lines in Moldavia and Bessarabia and the employment of this transport for the shifting of $3\frac{1}{2}$ divisions from all over Roumania to the Russian front.

Tobescu also informed me that the Germans on their withdrawal removed forty thousand horses, forty thousand cattle and thirty thousand sheep. In addition to this, they transferred 138,000 German minorities from the Crimea and Ukraine. These minorities, having no transport, created a serious problem for the Roumanian authorities as they marched in groups of thousands across Roumania, and it was feared they would cause an outbreak of typhus in the Roumanian towns. Every effort, therefore, was made to keep them to second-class and third class roads avoiding all towns and villages on their passage to Hungarian-occupied Transylvania, when they were being entrained for Germany.

Simultaneously, hundreds of German deserters were being rounded up daily in Bucarest. According to Vasiliu and Tobescu demoralisation of the German army on the southern section of the Russian front was complete; they looted the town of Cernauti; many brought Russian women with them into Roumania; they no longer obeyed their officers; many had abandoned their arms and were fit for anything but fighting.

It is a fact that the German High Command had to erect large road signs in German throughout Bessarabia and Moldavia reminding German soldiers that: "The German Soldier does not Steal, and if he does, he is shot!"

The enmity of the Roumanian people at this stage towards Germany probably reached its peak. Had the King, Antonescu or Maniu appealed to the people to turn against Germany at this stage, there is no doubt that complete success would have been achieved. In fact, at any time from this date onwards Roumania was in a fit state for a change of policy.

Although our sources of information inside the gendarmerie were only the troops and the officers, it was quite evident that throughout the war relations between the Roumanian civilian population and the Germans had been very cold. This applied also to the Army, except at the very

top. Germans were not invited to remain in private houses. In cinemas Roumanian women got up and went away if a German officer or soldier sat beside her. German war films were frequently boo-ed. I personally saw the order issued to gendarme officers to attend the "celebration" of the third anniversary of Germany's declaration of war on June 22nd. This order made it clear that the officers to whom it was addressed would not be allowed to offer any excuse for his absence. From reports received the following day, the celebration was a complete wash-out and enjoyed by nobody, almost the entire Roumanian section of the audience being present under orders.

During the first four months of our stay we were reminded about every week or fortnight by Vasiliu or Tobescu that the Germans were making further and more insistent requests that we should be handed over to go to Berlin for cross-examination. This was no invention was made quite clear by the King on the night of August 23rd, when he told me that it had been very difficult to make a stand on this point, although he would never have agreed to my going.

With regard to the bombing of Bucarest, here again our impressions were obtained largely from the troops and officers of the gendarmerie, from the Roumanian Press and from our personal observation of the bomb damage. It was on Antonescu's own instructions that we were taken out to see this. These is no doubt that, like myself, Roumanian's had been harbouring illusions regarding the accuracy of modern bombing. The range of the bombs spread around the main target areas was very wide particularly in the cases of Grivitsa and Mogosoaia.

In several of the raids large numbers of bombs had not exploded, while considerable numbers were dropped in the lakes surrounding Bucarest and in the fields. The Roumanians, however, were quick to forget the civilian casualties and the destruction of private property and early in August General Vasiliu told me that the view of the Roumanian Government and High Command was that the Allied Air Forces had made a sincere endeavour to bomb only military objectives. Public opinion was seriously affected by the machine-gunning of civilians and, while I have no proof of this, nor do I know whether it was intentional or incidental to attacks on military objectives, I have no reason to doubt the numerous reports which I, personally, saw from outlying gendarm posts which were responsible for the collecting of information on each raid immediately after it occurred.

Early in May, Tobescu informed me that the bombing of the railway-stations of Bucarest, Pitesti, Craiova, Turnul Severin and Timisoara had resulted in a delay of ten days in the moving of troops and equipment to the Russian front.

After the Russian occupation of Northern Moldavia, Bucovina and Bessarabia, that is to say, towards the end of April, Cristescu informed me that the Russian troops were behaving atrociously. I told him that his information did not convince me, particularly as the Roumanian Press was very quiet on the subject. I asked him if he had left any agents in the occupied areas, to which he replied in the affirmative and I suggested that he should let me see for myself some of their reports, as if I

felt they would be of interest, I would be willing to forward them to our people. He agreed to this, but as no reports were forthcoming, I conclude that his statement as to Russian behaviour had been exaggerated.

Talking one day with Tobescu about the shipment of labour from Russia to Germany, Tobescu said he could not give me an accurate figure, although it must be in the neighbourhood of several millions. He said that the unfortunate people enlisted for this work were herded into cattle-trucks and any form of truck available and were transported across Roumanian territory to Germany. The railway tracks where these trains had passed were littered with corpses. Whenever a man or woman raised a voice in complaint or became sick, he or she was simply shot and thrown out. On another occasion when I had drawn Vasiliu's attention to Roumania's responsibility for the uncivilised treatment meted out to Jews from Roumania he admitted that there had been a certain amount of „ticasie” or dirty work, but that this had occurred during and immediately after the re-occupation of Bukovina and Bessarabia. He maintained that it was he himself who had put a stop to the massacre of the Jews and concluded by saying that the Jews were now living as well as, if not better than the Roumanians. He suggested also that it was better to be kept in Bucarest sweeping snow off the streets than to be sent to the front, from which the chances of return were very small.

During the period April-June the Germans had brought seventeen divisions to the Roumanian sector of the Russian front. These were concentrated largely in the centre between Iași in the South and the Carpathian Passes in the North — this according to General Vasiliu. In connection with the latter, it is interesting to note that he is the only member of the late Roumanian Government who had not been decorated by Hitler.

In our talks with Roumanians during an eight months' imprisonment we were impressed by the influence which three years of anti-Bolshevik propaganda had had upon the majority of Roumanian public opinion. Some of the officers, however, who had had experience in Russian territory had many words of praise for certain aspects of Soviet life and order, among these being General Tobescu, who himself was in favour of the acceptance of the armistice terms. He had had to flee the country three years previously to avoid assassination by the Iron Guard. His previous chief, General Bengliu, was one of the 67 men assassinated at Jilava in November 1940.

“Autonomous”

II. *The Events of August 22nd/23rd 1944*

At 8 p.m. on August 22nd I was called by General Vasiliu, Inspector General of the Gendarmerie and Under-Secretary of the Ministry of the Interior. He explained the position on the Russian Front in so far as it concerned Roumania. At this stage the Russians were 50 kms. South of Iassy and had attacked at Cetatea Albă. The General explained that the Roumanians had only one armoured division against an estimated six or seven Russian armoured divisions South of Iassy, and that there could, therefore, be no question of further resistance. In face of the attack

in the South the Roumanian High Command had previously planned a withdrawal, and Roumanian troops would, therefore, retreat towards the Danube in the South and the Galatz Gap in the West. The General described the position as very grave and added that fortunately the Prime Minister, Mihai Antonescu, had a "more flexible outlook" than the Marshal. The former had decided that the time had come to make peace with the United Nations. I was asked if I would be willing to proceed at short notice to Cairo with the Prime Minister and replied that, although in principle I was willing to do so I should have to insist upon certain conditions being fulfilled before leaving. The General was satisfied with this reply and left to report to the Prime Minister, it being understood that I should provide him with the conditions the following morning.

At 10 a.m. on August 23rd I drafted a list of the conditions the principal among which were the following :

1. I must have an interview with Mr. Maniu.

2. I must be allowed to establish W/T contact with Cairo and to have an exchange of messages in my own cipher which would not be disclosed to them.

3. We must take with us a military expert capable of giving us the entire German and Roumanian Battle Orders inside Roumania.

In reply to my request to see the General at 10 a.m. I was told that he could not see me until 5.30 in the evening. I therefore sent the conditions down to General Tobescu, Director of Security in the Gendarmerie, expressing my surprise that such a delay was possible in the circumstances then obtaining. I received no reply to my letter and no reference to the conditions, and saw neither General Tobescu nor General Vasiliu again.

At 10.25 p.m. that night the King's Proclamation was read over the Bucharest Radio station and about an hour later I was called along with my two companions, to the Ministry to Foreign Affairs. We were taken straight to the Palace, where we met the King, the Prime Minister, the Foreign Minister and members of the King's immediate entourage. The King was very worried at the failure of their wireless set to establish contact with Istanbul. This set had previously been operating from Snagov and was in working order up to 8.15 that evening. It had been moved over to the Palace as it was feared that the Germans might block the Bucharest/Ploesti road which, in fact, they did at about midnight. Capt. Porter and I stood by the wireless set at midnight, 1 a.m. and 2 a.m. but on each occasion failed to get through. As the King was obviously concerned at this lack of contact with the outside world, and as he was particularly desirous of having our bombing support and, if possible, support of other kinds as well, I suggested leaving Bucharest at once by aeroplane for Istanbul to report to Cairo and London and to make arrangements for other W/T sets known to be in Bucharest to be contacted by Istanbul. Both the King and the Prime Minister considered the proposal very sound and provided me with a Roumanian Staff Officer who would act as courier, carrying instructions to the Roumania Minister in Ankara and to the two envoys in Cairo with regard to the signing of the Armistice.

During the many conversations I had with the King before my departure, the following remarks of his are the most interesting :

I. Antonescu had, that day, shocked him by applying to Dr. Filderman, the Head of the Jewish Community in Roumania, with a view to Filderman using his influence with British and American official circles to persuade them to send British and American missions to Roumania in the event of Russian occupation.

II. The King stated that Antonescu refused to admit that Roumania was a beaten nation, and as such was no longer in a position to make her own conditions of surrender. Antonescu maintained that Roumania could not trust the Soviet, but the King took the view that they had to trust the Soviet and he would take the responsibility for doing so.

III. As Antonescu was pursuing his old policy to the last, the King decided to place him under arrest and to put into action forthwith plans which had been made for August 27th.

The King complained to me of the lethargy of the Opposition leaders, saying that he had been planning the switchover since February of this year, but that whenever plans appeared to be maturing he was prevented from taking action by the objections raised by the Opposition. He was clearly not optimistic regarding the despatch of Anglo-American troops to Roumania, but he certainly was relying upon the provision of small arms, anti-tank guns and bomber support.

At about 1 a.m. shooting began in Bucharest in the neighbourhood of the Palace and the King very calmly gave orders that the Palace should be blacked-out. Throughout our talks he was very calm, although worried as to the outcome of the decision he had taken. He said to me in fact, — „I hope I have done the right thing”.

At about 2.30 a.m. he asked my advice as to whether he should remain in Bucharest or go into hiding outside the town. I recommended the latter procedure and at 2 a.m. he came to me say good-bye.

Meanwhile, at 2 a.m., the Prime Minister had called Hansen, the Head of the German Military Mission in Roumania, to the Palace and informed him that German troops had occupied public buildings in Galatz, Giurgiu and Turda (sic) and had blocked the Bucharest — Ploiesti road at Otopeni. He requested the immediate withdrawal of these troops, giving a time limit, beyond which Roumanian armed forces would take action. This talk lasted about an hour and at 3 a.m. the Prime Minister informed me that Hansen had agreed to take the action he had demanded.

Before leaving the Palace I was asked by the King and the Prime Minister how long I would be away, and as I had not intended to return to Bucharest before I had received answers to the various telegrams I proposed sending to Cairo and London. I replied that I would be away probably three days, but certainly not more than four. They asked me however, to return as quickly as possible and this I promised to do. I left Bucharest at 4 a.m. for the airfield at Boteni where we were delayed for technical reasons, taking off only at 7.30 a.m.

The King gives the impression of having matured considerably during the three years away from his father's influence. His conversation on the subject of Antonescu's policy was the most sensible I had heard from any Roumanian during the eight months I had been in Bucharest.

It is quite clear that he has been virtually a prisoner since Antonescu came to power and has not enjoyed the privilege even of selecting his own advisers. For the last year he has been in indirect touch with Maniu and has had the advantage of the advice of General Sănătescu, the present Prime Minister, recently Marshal of the Palace and previously in command of the 4th Roumanian Army on the Russian Front — a command of which he was relieved following disagreement with Antonescu's war policy. Other influences which have operated for the good have been Queen Helen, Mr. Niculescu-Buzău, the present Foreign Minister, and Ionel Stircea Moczoni.

Younger members of the Court circles were enthusiastic at the thought that Roumania had extricated herself from the Axis before Bulgaria and Hungary.

The King's decision has clearly met with universal approval, and would have done so had it taken place six months earlier. We were mobbed by enthusiastic crowds outside the Palace gates despite police warnings to the Public to keep off the streets.

„Autonomous”

III. Events of March/April/May, 1944

Antonescu Telegrams

Saturday, March 25th :

Antonescu returned from a visit to Hitler.

Sunday, March 26th :

I was called down by General Vasiliu, who, in the presence of General Tobescu, told me that on his return the day before Antonescu had found a message from the C-in-C, General Sir Henry Maitland Wilson, in which the latter urged certain action on the part of Antonescu and suggested he should communicate to Mid. East through the under-signed by means of W/T.

Vasiliu brought with him a short message from Antonescu to the C-in-C, which, in brief, requested frontier guarantees for Roumania before any change of policy could be expected. I pointed out that this message was futile, that both Mid. East and London were tired of hearing and replying to this request for guarantees and suggested that the Marshal should re-draft his message, offering some practical suggestion or other. Vasiliu insisted on the original text and asked that it be transmitted the following day over the Autonomous W/T set which was, at that time, in the Gendarmerie Headquarters.

Monday, March 27th :

Received an unexpected visit from Captain Petermann of the German Intelligence Service and his cross-examination covered the period chequering which the „Autonomous” signal plan allowed for contact with Cairo. I was, therefore, unable to transmit the message.

Tuesday, March 28th :

The time on the „Autonomous” signal plan for Tuesday was not convenient, so decided to transmit the message the following day. I was called down by General Vasiliu who, in the presence of General Tobescu and Eugen Cristescu, told me that the situation on the Russian Front was becoming serious and the Roumanian Government was worried as to the fate of its gold reserve of 350 tons. Vasiliu informed me that Antonescu

was considering distributing the gold to the population to give it as wide as possible a dispersal and reduce the risk of large quantities falling into the hands of the Russians. Alternatively, they were considering shipping the gold to Turkey in a number of Junkers transport planes.

Wednesday, March 29th:

With captain Porter met General Tobescu in his office at 12 noon with a view to contacting Cairo by W/T. The three crystals which would have been suitable for this contact, however, were missing and the only two crystals available were those which had been disclosed to the Germans; was also surprised to find that the aerial consisted of a short length of wire attached to the radiator. General Tobescu was unable to explain the absence of the crystals, merely stating that they must have been put away by Captain Unga, who was responsible for all W/T matters in the Gendarmerie, but, who, for the moment, was away in Dobrudja.

Late in the evening, General Tobescu came to my room on the fourth floor of the Gendarmerie, apparently in a very disturbed state of mind, and informed me that the crystals had been stolen presumably by the Germans, whom he suspected of having bribed Captain Unga. On this occasion he told me that the Marshal had been informed that his message was transmitted two days previously. In view of this, and as the position on the Russian front was rapidly becoming more critical, I informed Tobescu that Maniu was in possession of a W/T set which we had sent into the country in February 1942 and which had never been used. I suggested that Maniu be approached with a view to lending us this set.

Thursday, March 30th: Nothing occurred.

Friday, March 31st: Cernauti was evacuated.

Saturday, April 1st:

I saw General Tobescu in the evening, who told me that the Marshal had approved of my seeing Maniu on the following day in the presence of General Vasiliu, Tobescu handed me another message from the Marshal, considerably longer and equally futile, but which he told me must be sent.

Sunday, April 2nd:

I was driven by General Tobescu in his private car with false number plates to a small wood a short distance out of Bucharest, where I met Maniu, who was driven out by General Vasiliu. I had a private conversation with Maniu lasting about an hour and a half, during which I urged him to delay no further in taking action as the rout of the German Army on the Roumanian Sector of the Russian Front rendered circumstances for a coup d'Etat or a change of policy more favourable than they were ever likely to be again. He confirmed that he had received assurances of help from the Commander-in-Chief and that he was about to put his plan into action. He told me he had disclosed the fact that he possessed, in addition to the unused W/T set, another (Reginald) which was operating.

The short time I spent with Maniu was unfortunately not used to the best advantage as he insisted on talking of matters dating back two years and of others irrelevant to the urgent matter in hand. His parting words to me were „the balloon is about to go up” and that we should be meeting again in the near future.

Monday, April 3rd: Nothing occurred.

Tuesday, April 4th :

Shortly after one o'clock a large force of American bombers attacked Bucharest. As the raid occurred shortly after a full-scale A.R.P. exercise in the town, people were taken by surprise and few had taken refuge in the small number of shelters available. The main target was the Bucharest Northern Railway Station, where a large number of trains were collected, all of them tightly packed with refugees from Bessarabia, Bukovina and Moldavia. These received direct hits and in consequence the number of civilian casualties was very high. The count by the evening reached 3,000, but final figures were in the neighbourhood of 5,000. The bombing in the Cotroceni district was very inaccurate and much civilian property was damaged, while in the Grivitsa (station) area a large number of bombs fell outside the target area. As a result, the raid created a very bad impression, which in no way assisted the work on which we had embarked, apparently more seriously, two days before.

Wednesday, April 5th :

The U.S.A. A.F. bombed Ploesti. Otherwise nothing to report.

Thursday, April 6th :

I saw Tobescu and obtained the one-time cipher pads to encode Antonescu's message.

Friday, April 7th :

I saw Tobescu and Cristescu and Vasiliu and handed over the enciphered message, which was numbered from 2 to 7 inclusive. I became engaged in conversation with Vasiliu on Antonescu's policy, which resulted in very heated words on both sides.

Saturday, April 8th : Saw nobody.

Sunday, April 9th :

I was taken by car around the bombed area of Cotroceni and Grivitsa and through the centre of the town, where odd bombs had fallen, some very accurately placed and others wide of military objectives.

Monday, April 10th : Saw nobody. Odessa was evacuated.

Tuesday, April 11th : Saw nobody.

Wednesday, April 12th :

I saw Colonel Teodorescu, who told me that public feeling was running high against the continuation of Antonescu policy and that he felt the time had come for the Opposition to take action. I told him he was in a very favourable position to help us to communicate with the outside world, but he refused.

Thursday, April 13th :

I had a visit from Tobescu in the morning, who expressed surprise that no reply had been received to Antonescu's message.

At 11 p.m. I was called downstairs by Vasiliu, Cristescu and Tobescu who gave me the ciphered reply, which on decoding proved to be the armistice conditions offered by the United Nations to the Roumanians through their envoy Prince Stirbey. I decoded until well into the morning of Friday.

Friday, April 14th :

I completed the decoding of the armistice terms (which were, however, unfinished, as the entire message had not been transmitted) and passed them to Tobescu for onward delivery to Antonescu and to Maniu.

In the evening, with the help of Captain Porter, I wrote a four-page personal memorandum to Antonescu, pointing out what, in our view, would be the consequences of Roumania on the one hand refusing, and on the other hand accepting the armistice terms.

(N.B. Both Porter and I were amazed at the leniency of the Armistice conditions and fully expected they would be accepted).

Saturday, April 15th :

Bucarest and Ploesti were heavily bombed by the U.S.A. A.F.

I received a visit from colonel Teodorescu, who stated that the bombing was having a serious effect on public feeling. Nobody, he said, objected to the bombing of military objectives, but the inaccuracy of the bombing and the toll of Roumanian civilians had come as a great shock.

Sunday, April 16th :

I saw Tobescu in the morning, but our conversation was cut short by an air raid alarm which lasted for two hours.

Monday, April 17th :

I received Cairo's message Nos. 2 and 3 ; deciphered them and handed to Tobescu, whom I saw in the afternoon in the presence of Vasiliu and Cristescu. They informed me that the Marshal had discussed the armistice terms with Maniu and both had come to the conclusion that they were unacceptable.

Two Russian parachutists were caught near Pitești.

Tuesday, April 18th : Saw nobody.

Wednesday, April 19th :

I was shown the Russian W/T set captured two days earlier. It was of American manufacture and was contained in two portable haversacs. I saw Tobescu and Cristescu and asked them for the text of Antonescu's reply to the armistice terms. They replied that he was giving no answer, but that in their view (which of course was that of the Marshal) the terms were unacceptable, as the placing of Romania's Ls. of C. at the disposal of the Red Army was equivalent to occupation of the country by the Red Army. They made a few other points which I embodied in a reply which I was given permission to encipher.

Thursday, April 20th :

We saw nobody. Our guard was increased by one N.C.O.

Friday, April 21st :

Bucarest and Ploesti were bombed, several bombs falling very close to the Gendarmerie headquarters, two less than 40 yards away. I handed to Tobescu and Cristescu the encoded reply to the armistice terms. This reply was contained in our telegrams 7, 8, 9 and 10.

Saturday, April 22nd : Saw nobody.

Sunday, April 23rd :

I was visited by Tobescu, who gave me Cairo's „In" telegram No.6. He stated that there appeared to be no change in Antonescu's policy.

Monday, April 24th to Friday, April 28th : Saw nobody.

Saturday, April 29th :

I saw Tobescu in the morning, who gave me Cairo's messages 7, 8 and 9 which on deciphering proved to have been despatched on April 23rd. These telegrams contained a personal message from the late Colonel Masterson, giving his views as to Roumania's position, insisting upon the advi-

sability of acceptance of the terms and pointing out the likelihood of the terms being changed for the worse in the event of a delay.

Sunday, April 30th : Saw nobody.

Antonescu had moved to his country house in Predeal.

Monday, May 1st :

I saw Tobescu and Vasiliu in the evening, on which occasion they informed me that the Germans had made a very insistent request that I be handed over for two weeks for cross-examination in Berlin. I took the opportunity of informing Vasiliu that the worst possible impression must by now have been made upon the C - in - C and upon our office in Cairo and London by Antonescu's evasiveness in the matter of the armistice terms and by their refusal to allow me to despatch messages in my own cipher. I insisted upon replying to the late Colonel Masterson's personal telegram, made a draft on the spot and was given the approval to cipher it.

Tuesday, May 2nd :

I saw Tobescu and told him that our position was now perfectly clear. There was nothing to be hoped for from an attempt to make Antonescu see the error of his ways and from now on we preferred to be regarded as simple p.o.w.'s and would insist upon our rights as such. This apart, of course, from the reply mentioned the previous day.

Wednesday, May 3rd :

I gave Tobescu our telegram No. 11, which answered the late Colonel Masterson's personal telegram and which read approximately as follows :

„In reply to your telegram, living conditions are all right but working conditions most unsatisfactory. The non-acceptance of the armistice terms is based on the hope that better terms will be forthcoming and that Anglo-American troops will in the near future approach the Danube”.

Thursday, May 4th : Saw nobody.

Friday, May 5th :

I received a visit from Tobescu, who informed me that two British parachutists (Jews) had been captured near Craiova. They were suspected of having been dropped with a view to giving night signals to Allied aircraft.

Saturday, May 6th :

I saw nobody.

Bucarest bombed by day and night.

Sunday, May 7th :

Heavy daylight raid on Bucarest in which the residential district of Strada Londra, Washington and Roma was very badly damaged ; there were a large number of fires in the centre of the town.

Monday, May 8th :

I saw Tobescu and told him I wished to write to the International Red Cross authorities.

Tuesday, May 9th :

I gave Tobescu a letter for the Red Cross and saw one of the Jewish parachutists for a few minutes ; advised him to disclose nothing.

Wednesday, May 10th : Saw nobody.

Thursday, May 11th :

I saw Tobescu and expressed surprise that no reply had been received to our message No. 11. He confirmed that message had been sent on, but I began to doubt this.

I drove for 21/2 hours around the bombed areas of Bucarest.

Friday, May 12th and Saturday, May 13th : Saw nobody.

Sunday, May 14th :

Tobescu informed me that message No. 11 had reached Cairo corrupt and that the operator wished it to be repeated. It was now perfectly clear that the message had not been sent. I agreed with Tobescu to re-draft and re-cipher the message with a few additional remarks covering the developments in the situation since 11 was first written.

Monday, May 15th and Tuesday, May 16th : Saw nobody.

Wednesday, May 17th :

I gave Tobescu message No. 12 containing the gist of No. 11 together with a few items of more recent news.

Thursday, May 18th : Saw nobody.

Friday, May 19th :

I asked Tobescu if message No. 12 was being sent. He gave me an evasive answer.

Saturday, May 20th to Monday, May 22nd : Saw nobody.

Tuesday, May 23rd :

We were placed under the guard of the Pedestri Regiment, a special force used only for the guarding of public buildings and political prisoners.

(Note : We had previously been guarded by men from the garrison of the Gendarme Headquarters).

Wednesday, May 24th :

Tobescu informed me that Marshal Antonescu did not regard our message No. 12 as opportune.

From this date onwards we devoted our time to communicating with the Opposition through illegal channels and in endeavouring to escape.

„Autonomous”

IV. Antonescu's last visit to Hitler

On August 2nd I was called down to see General Tobescu accompanied by Captain Porter. We were shown a W/T set which had been found by the Gendarmes in a pile of manure in a field near Arad. Inside the set was a complete signal plan and the code name „Anti-Climax”.

Before leaving Tobescu, he informed us that he was not sure, but felt that by the 15th of the month we would be free. We naturally concluded that the Roumanian Government itself had decided to accept the armistice terms.

On the evening of August 4th, I was called down to see General Tobescu and found present both General Vasiliu and Eugen Cristescu, Chief of the Roumanian S.I.S. The scope of our conversation was connected with the interview I was going to have with the operator of the Reginald W/T set, who had been captured by the Germans on July 10th. On the departure of Cristescu and Vasiliu, Tobescu asked me to remain behind and „talk things over” with him. He then told me that Antonescu was leaving at 6 a.m. next morning, accompanied by Mihai Antonescu and by

General Steflea, to see Hitler in Berlin, in answer to an invitation which had been received about a week earlier. He told me that the party was due back in Bucarest at 12 noon on Monday, August 7th.

He then informed me that measures were being taken to prevent the Germans staging a „Budapest” in Roumania, and that an extra 7,000 gendarmes had been brought into Bucarest to strengthen the guards on all public buildings, railway stations, ministries, broadcasting offices and stations, and so forth. In addition, a number of regiments had been moved up from neighbouring provinces to just outside the barriers to Bucarest. In my presence, in fact, Tobescu actually gave out the orders to the various Unit Commanders of these additional guards (an extra 300 men had been allocated for the protection of the Gendarmerie Headquarters in which I was imprisoned along with Porter and Metianu).

It was on this occasion that Tobescu expressed the personal view that had we not been captured on arrival in Roumania, his country's policy would have been changed probably six months earlier and certainly four month earlier — at the time of the rout of the German Army in Bessarabia.

At 6 a.m. on August 5th the two Antonescu with Steflea left for Berlin.

On the morning of August 6th Tobescu informed me that contrary to plan the Antonescu party was returning at 4 p.m. that day. The conclusion he drew from this was an optimistic one, as it meant that the military talks between Steflea and Guderian, the new chief of the German General Staff, planned for Monday morning, were no longer taking place.

That afternoon Porter, Metianu and I were taken out for our fortnightly drive around Bucarest and were in the neighbourhood of the Băneasa airfield when Antonescu's plane with fighter escort arrived at Băneasa airport. Shortly after he landed we drove back into Bucarest along the main road and remarked on the absence of the usual special guard which turned out whenever Antonescu took to a highway, and concluded that from Băneasa he was probably proceeding straight on to his own house in Predeal, or to the Palace in Sinaia, where we knew the King to be.

On Tuesday August 8th I saw Tobescu and asked him what had occurred at the interview with Hitler. He said that, surprisingly enough, nothing was known in Government circles and all that he could tell had been obtained by Cristescu through Maniu's circles. According to this source, Hitler had :

- 1) Demanded an immediate breaking of relations between Roumania and Turkey ;
- 2) Assured Antonescu that the seven or nine armoured divisions which had been removed from the Roumanian sector or of the Russian front and transferred to Lemberg would shortly be replaced ;
- 3) Assured Antonescu that the Eastern Front was now firmly under control. (It is true that at this stage there was almost complete stagnation all along the Russian front) ;
- 4) Told Antonescu that he possessed sufficient reserves in the Reich „to liquidate the entire Anglo-American forces between the Loire and the Seine”.

According to Maniu's circles, which of course had received the information from the King, Guderian gave a very realistic description of the state of the war on all German fronts and with the aid presumably of imagined figures persuaded Steflea that there was little to fear on the Southern Section of the Russian Front.

Hitler asked Antonescu for a loan of Lei in Roumania to finance German troops there. (N. B. according to Tobescu, German soldiers had for some time been begging for money in the streets of Bucarest, while the German occupation Mark, officially quoted at 60 Lei was being sold for half of one Leu). Antonescu agreed to this and it was decided that Clodius should visit Bucarest in the near future to settle the terms of this loan.

About August 11th, Colonel Teodorescu came to see me and informed me that prior to his departure for Berlin, Antonescu had called a meeting of the Cabinet, during which the decision was taken to accept the Armistice terms. To this end documents had been prepared by all the Ministries concerned, proving the various ways in which Germany failed to respect her treaties with Roumania, both military and economic. These documents formed the file which Antonescu took to Hitler and, apparently never opened. Teodorescu also informed me that Hitler was in a pretty bad frame of mind during his talks with the Antonescu's, complained of the activity of the Opposition in Roumania and of Antonescu's failure to stop it. He also told him of the fate which lay in store for Sofia in the event of Bulgaria attempting to withdraw from the Axis. Teodorescu wondered whether Hitler had succeeded in hypnotising Antonescu or whether he had merely put the fear of God into him.

About August 12th or 13th I again saw Tobescu who told me that, on arriving in Bucarest, Antonescu had gone to see the King and informed him of what had occurred in Berlin, and had then proceeded to the small watering-place of Olănești to take the cure. He contacted no member of the Government for five days after his arrival at Olănești.

Concluding our conversation, Tobescu confirmed that there was regrettably no change in Antonescu's policy.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Anglia, r. 408, c. 155 – 171; Public Record Office, London, Foreign Office, Politica (F.O. 371), vol. 44010.

ROMÂNIA Operația „Autonom”

Rapoarte
de lt. col. A.G.G. de Chastelaine

Septembrie 1944

Cuprins ¹

- I. Raport cu caracter general și diferite informații.
- II. Evenimentele din 22/23 August 1944.

¹ Ultimile 3 rapoarte (V – VII) nu se referă la tema lucrării de față.

- III. Evenimentele din martie, aprilie, mai 1944.
- IV. Ultima vizită a lui Antonescu la Hitler.
- V. Interogatoriu făcut de Serviciul de spionaj german.
- VI. Raport tehnic asupra operațiunii.
- VII. Schiță a zonei de parașutare.

Strict secret

„Autonom”

I. Note cu caracter general și diferite informații

Înaintea arestării noastre, jandarmii români aveau impresia că trebuie să fim ruși, deoarece majoritatea parașutistilor capturați în România pînă la acea dată fuseseră agenți sovietici. Surpriza jandarmilor la descooperirea că eram englezi și vorbeam românește a fost împărtășită și de populația din satul Plosca unde fuseserăm duși. În timp ce mergeam prin sat spre postul de jandarmi, jandarmii strigau spre mulțime din cînd în cînd : „Sînt prieteni”.

În ciuda cererii mele către subofițerul plutonului de jandarmi, că intrarea noastră în sat trebuie să fie cît mai secretă cu putință, imediat după sosirea noastră la jandarmerie, oamenii au început să defileze prin fața postului de jandarmi, să se uite la noi, să ne vorbească și, fără excepție, să ne strîngă mîna. Printre primii săsi au fost primarul, ajutorul de primar, subprefectul, doctorul veterinar, doctorul satului, secretarul primarului, perceptorul șef, funcționarii săi, învățătorii din sat și, în cele din urmă, toți țărani care, pe măsură ce se intorceau de la cîmp, veneau să vadă ce s-a întîmplat. Am văzut în total aproape 200—300 oameni, dintre care numai unul a fost neprietenos — acesta era probabil legionar.

Ni s-a dat mincare, atit la începutul după-amiezii, cît și mai tîrziu, seara, și nimeni nu a cerut sau nu ar fi acceptat bani drept răsplătă. Nu am fi putut avea o primire mai prietenoasă nici dacă am fi fost prizonieri de război români întorși acasă.

În satul Plosca se afla o stație germană radar, care înregistrase cu o noapte înainte zborul avionului nostru. Cei trei germani din conducerea stației au venit la jandarmerie să ne vadă dar nu li s-a permis să intre de către civilii români care le-au spus să plece căci oamenii dinăuntru, nu aveau nimic de a face cu ei”.

Seara am fost duși la Turnu Măgurele și pe drum camionul care ne transporta s-a întlnit cu o mașină particulară în care se afla prefectul județului Teleorman și colonelul Caracăș, inspectorul general al jandarmeriei cu sediul la Turnu Măgurele. Eu am fost transferat în mașina lor particulară și am călătorit tot restul drumului cu ea. Pe drum, colonelul Caracăș mi-a spus că au mai fost găsite trei parașute în vecinătatea Roșiorilor de Vede și m-a întrebat ce știu despre ele. Aceasta era, desigur, o prostie. În același timp, prefectul m-a informat că sunt foarte îndatorați R.A.F.² care a lansat manifestele legate, ceea ce a ușurat foarte mult stringerea și distrugerea lor. A spus că manifestele au căzut în apropiere de Roșiorii de Vede, deși conform planului, ar fi trebuit să cadă la Pitești.

² Royal Air Force — forțele aeriene regale britanice.

La Turnu Măgurele ni s-a luat un scurt interogatoriu de către Caracăs, căruia nici unul dintre noi nu i-a dezvăluit caracterul misiunii noastre în România. Aici ni s-a făcut un inventar al întregului echipament aflat asupra noastră. Caracăs ne-a servit o masă pregătită de soția lui și la ora 2 a.m. ne-am culcat în dormitoarele jandarmilor ca să fim treziți la ora 5 pentru a pleca la ora 6 p.m. la București. Am călătorit prin Alexandria, unde ne-am oprit să bem un ceai și se vedea clar, din interesul manifestat față de prezența noastră, că stirea despre sosirea noastră se răspândise deja.

Am ajuns la București la ora 11 a.m. și am fost duși direct la jandarmerie, unde aveam să rămînem 8 luni.

Primul nostru interogatoriu a avut loc în după-amiaza zilei de 23 decembrie, fiecare dintre noi fiind chestionat separat. Porter și cu mine am combinat o legendă care nu implica pe nici unul dintre colaboratorii noștri și am ținut-o aşa cu un succes destul de mare. Seară tîrziu, pe 23 decembrie, am avut o convorbire cu generalul Vasiliu în prezența generalului Tobescu și a lui Eugen Cristescu, în timpul căreia am aranjat o legendă credibilă care să li se spună germanilor. Această legendă în cursul următoarelor două săptămâni a fost schimbată de două ori, ceea adoptată avînd aprobarea primului ministru Mihai Antonescu. Cristescu și Vasiliu și-au exprimat regretul că am fost arestați, deoarece aceasta a avut drept urmare nașterea unor foarte serioase suspiciuni la germani și o întîrziere considerabilă a rezultatelor la care s-ar fi putut ajunge cu sprijinul nostru. Prin prisma informațiilor noastre ulterioare, mă îndoiesc de sinceritatea acestei remarcăi.

În primele 10 zile am fost ținuți într-o cămăruță de la infirmeria jandarmeriei, nu ni s-a permis să ne apropiem de fereastră și am fost păziți, zi și noapte, de opt jandarmi înarmați pînă în dinți. În timpul acestor 10 zile ni s-a pregătit drept închisoare un apartament la ultimul etaj al clădirii, adică s-au pus la toate ferestrele bare de oțel sudate la punctele de înținere. Cind pregătirile au fost gata, ne-am mutat în această închisoare.

Pe toată durata șederii noastre am fost tratați cu multă simpatie din partea gradelor inferioare din gardă care, fără rezerve, erau prietenoși, germanofobi și în multe cazuri nu priveau Armata Roșie cu teama cu care o priveau superiorii. Din nefericire garda se schimba la fiecare opt sau zece zile și nu am putut să ajungem cu acești oameni la vreo înțelegere care să se finalizeze. Eram inspectați o dată sau de două ori pe zi de ofițerul de serviciu, unul sau altul dintr-un total de cinci. Aceștia erau uneori prietenoși, alteleori suspicioși și mai ales în timpul bombardamentului foarte distanță. Cel mai prietenos dintre toți, căpitanul Unga, a fost trimis pe front ca pedeapsă pentru pierderea a trei aparate de transmisie care, după cum s-a explicat într-un raport separat, au fost transferate la indemnul lui Cristescu. Spre sfîrșit reușisem, în măsură considerabilă să-l atragem de partea noastră pe căpitanul Dobrogeanu, care aproape ajunsese să accepte să transmită mesaje pentru noi în oraș și să ne ajute să evadăm, cind a fost trimis și el pe front. Cei mai mulți membri din gardă, care fuseseră pe front în ultimii trei ani, s-au plins de comportamentul germanilor și erau jigniți de tratamentul preferențial acordat germanilor în alimentație și transporturi. Divizii românești întregi s-au deplasat în marș din Basarabia spre Caucaz și înapoi.

Spre sfîrșitul lunii martie, cînd rușii au străpuns linia frontului german de la Uman pînă la nord de Iași, atît ofițerii cît și soldații din jandarmerie gîndeau că România urma să-și schimbe politica. Potrivit lui Tobescu, totuși Antonescu era răspunzător de oprirea întregului transport civil pe liniile ferate din Moldova și Basarabia și folosirea acestui transport pentru deplasarea a trei divizii și jumătate din întreaga Românie spre frontul rusesc.

Tobescu m-a informat, de asemenea, că germanii, în retragerea lor, au luat patruzeci de mii de cai, patruzeci de mii de vite și treizeci de mii de oi. În plus de aceasta, ei au transferat 138 000 germani din grupurile minoritare din Crimeea și Ucraina. Aceste minorități neavînd mijloace de transport au creat serioase probleme autorităților române, deoarece ele se deplasau în mars în grupuri de mii de-a lungul României și era de temut că vor provoca o epidemie de tifos în orașele românești. S-au făcut, de aceea, toate eforturile pentru a-i ține departe de drumurile principale, evitînd toate orașele și satele în drumul lor prin Transilvania ocupată de unguri, unde erau imbarcați pentru Germania.

Totodată, sute de dezertori germani se învîrteau zilnic prin București. Potrivit lui Vasiliu și Tobescu, demoralizarea armatei germane în sectorul sudic al frontului rusesc era totală; au prădat orașul Cernăuți; mulți au adus cu ei rusoaice în România; nu-și mai ascultau superiorii, mulți aruncaseră armele și erau buni pentru orice altceva numai pentru luptă nu. Realitatea este că Înaltul Comandament german a trebuit să monteze panouri mari în limba germană peste tot în Basarabia și Moldova, amintind soldaților germani că: „Soldatul german nu fură și dacă fură este împușcat”.

Dușmănia poporului român, în această fază, față de Germania atinseșe, probabil, apogeul. Dacă în acest moment regele, Antonescu sau Maniu ar fi apelat la popor să întoarcă armele împotriva Germaniei fără indoială că ar fi avut succes deplin.

De fapt, din acest moment România era pregătită pentru o schimbare în politică.

Cu toate că sursele noastre de informație din interiorul jandarmeriei erau numai soldați și ofițeri, era evident că pretutindeni relațiile în timpul războiului între populația civilă română și germani fuseseră foarte reci. Aceasta era valabil și pentru armată, cu excepția conducerilor. Germanii nu erau invitați să locuiască în case particulare. La cinematografe, româncile se sculau și plecau dacă un ofițer sau un soldat german se așeza lîngă ele. Filmele germane de război erau în mod frecvent huiduite. Personal am văzut ordinul dat ofițerilor de jandarmi de a lua parte la „celebrarea” celei de a treia aniversări a declarației de război a Germaniei din 22 iunie. Acest ordin era explicit, că ofițerilor cărora le era adresat nu li s-ar fi permis să facă uz de vreo scuză pentru absența lor. Din rapoartele primite în ziua următoare, celebrarea a fost un total eșec, care nu a făcut nimănui plăcere, aproape întregul grup român al audienței fiind prezent la ordin.

În primele patru luni ale șederii noastre ni se amintea cam la fiecare săptămînă sau două de către Vasiliu ori Tobescu că germanii făceau noi și insisteante cereri să fim transferați pentru a fi trimiși la Berlin în vederea unui interrogatoriu. Că aceasta nu era o născocire a fost foarte clar expus de rege în noaptea de 23 August cînd mi-a spus că îi fusese extrem de greu

să insiste asupra acestei chestiuni, cu toate că nu ar fi fost niciodată de acord cu plecarea mea.

Cu privire la bombardarea Bucureștiului, informațiile le-am obținut din nou, în mare parte, de la soldații și ofițerii jandarmeriei, din presa română și din observațiile personale asupra avariilor provocate de bombardament. Din instrucțiunile personale ale lui Antonescu am fost duși să le vedem. Fără îndoială că români, ca și mine, nutriseră iluzii în privința preciziei bombardamentelor moderne. Sfera de acțiune a bombelor lansate în jurul țintelor principale a fost foarte largă, în special în cazul Griviței și Mogoșoaiei. În cîteva raiduri un mare număr de bombe nu au explodat, în timp ce un număr considerabil au căzut în lacurile din împrejurimile Bucureștiului și pe cîmp. Români totuși au uitat repede pagubele civile și distrugerea proprietăților particulare și la începutul lunii august generalul Vasiliu mi-a spus că părerea guvernului român și a Înaltului Comandament a fost că Forțele Aeriene Aliate au depus eforturi fățișe să bombardeze numai obiectivele militare. Opinia publică a fost serios afectată de mitralierea civililor și, deoarece nu am nici o dovedă și nici nu știu dacă a fost un fapt intenționat, ori s-a produs ca urmare a atacurilor asupra obiectivelor militare, nu aveam motive să mă îndoiesc de numeroasele rapoarte pe care personal le-am văzut la posturile auxiliare de jandarmi care aveau sarcina de a culege informații asupra fiecăruia raid, imediat după ce a avut loc.

La începutul lui mai, Tobescu m-a informat că bombardarea gărilor din București, Pitești, Craiova, Turnu Severin și Timișoara a avut ca rezultat întîrzierea cu zece zile a transportării trupelor și echipamentului spre frontul rusesc.

După ce rușii au ocupat Moldova de nord, Bucovina și Basarabia, adică spre sfîrșitul lui aprilie, Cristescu m-a informat că trupele rusești se comportau în mod atroce. L-am spus că informațiile nu mă conving, mai ales că presa românească era foarte rezervată asupra acestei chestiuni. L-am întrebat dacă lăsase agenți în zonele ocupate, la care mi-a răspuns afirmativ și i-am sugerat că ar trebui să mă lasă să văd și eu unele din rapoartele lor, căci ele ar putea prezenta interes, că aș dori să le inaintez oamenilor noștri. A fost de acord cu aceasta dar, întrucât nici un raport nu se ieva, am tras concluzia că afirmația lui în ceea ce privește comportamentul rusesc fusese exagerată.

Vorbind într-o zi cu Tobescu despre transportul de mină de lucru din Rusia în Germania, Tobescu mi-a spus că nu ar putea să dea o cifră precisă, deși trebuie să fie în jur de cîteva milioane. Mi-a spus că bieții oameni recrutați pentru muncă erau îngrămădiți în vagoane de vite sau în orice alt fel de vagon disponibil și transportați de-a lungul teritoriului românesc spre Germania. Pe calea ferată pe unde trecuseră aceste trenuri erau aruncate la întimplare cadavre. Ori de cîte ori vreun bărbat sau vreo femeie ridică vocea să se plingă sau se îmbolnăvea, el sau ea era pur și simplu impușcat și azvîrlit. Cu o altă ocazie cînd i-am atras atenția lui Vasiliu asupra răspunderii României pentru tratamentul necivilizat la care au fost supuși evreii din România, a admis că exista un anumit grad de „ticăloșie” sau treabă murdară, dar că aceasta se întimplase în timpul și imediat după reocuparea Bucovinei și Basarabiei. A susținut că el fusese cel care a pus capăt masacrului evreilor și a conchis spunînd că acum evreii

trăiau tot atit de bine, dacă nu mai bine, ca români. A sugerat că era mai bine să fii ținut în București și să cureți zăpada de pe străzi decit să fii trimis pe front, de unde șansele să te întorci erau foarte mici.

În perioada aprilie—iunie germanii au adus șaptesprezece divizii în sectorul românesc al frontului rusesc. Acestea au fost în mare parte concentrate în centru, între Iași, în sud, și trecătorile din Carpați, în nord — aceasta potrivit generalului Vasiliu. În legătură cu acesta din urmă, este interesant de reținut că el este singurul membru din fostul guvern român care nu fusese decorat de Hitler.

În con vorbirile noastre cu români din timpul celor opt luni de prizonierat, am fost impresionați de influența pe care cei trei ani de propagandă antibolșevică au avut-o asupra majorității opiniei publice românești. Unii dintre ofițeri, care dispuneau totuși de o experiență pe teritoriul rusesc, aveau multe cuvinte de laudă pentru anumite aspecte ale ordinii și vieții sovietice, printre acesteia fiind și generalul Tobescu care se pronunța pentru acceptarea condițiilor de armistițiu. Cu trei ani în urmă el fusese nevoit să fugă din țară pentru a nu fi asasinat de Garda de fier. Fostul lui șef, generalul Bengliu, a fost unul dintre cei 67 de oameni asasinați la Jilava în noiembrie 1940.

„Autonom”

II. Evenimentele din 22 și 23 August 1944

La ora 8 p.m., pe data de 22 august, am fost chemat de generalul Vasiliu, inspector general al Jandarmeriei și subsecretar al Ministerului de Interne. A prezentat situația de pe frontul rus în măsura în care se refera la România. În această etapă rușii se aflau la 50 km la sud de Iași și atacau Cetatea Albă. Generalul a explicat că români aveau numai o divizie blindată față de aproximativ șase sau șapte divizii blindate ruse la sud de Iași și că, de aceea, nu se mai punea problema de a rezista în continuare.

Avind în vedere atacul din sud, înaltul Comandament român proiectase anterior o retragere, iar trupele române s-ar fi retras, deci, spre Dunăre, în sud, și spre breșa de la Galați, în vest. Generalul a prezentat situația ca foarte gravă și a adăugat că, din fericire, primul ministru Mihai Antonescu avea o concepție mult mai flexibilă decit mareșalul. Primul hotărîse că venise timpul să se încheie pace cu Națiunile Unite. Am fost întrebat dacă aş dori să pornesc, după un scurtrăgaz, spre Cairo împreună cu primul ministru și am răspuns că, deși aş dori să o fac, trebuie să insist asupra unor condiții care să fie îndeplinite înainte de plecare. Generalul a fost satisfăcut de răspunsul meu și a plecat să raporteze primului ministru, răminind înțeleși că îi voi prezenta la două zile dimineață condițiile.

La ora 10 a.m., pe 23 August, am elaborat o listă cu condiții, dintre care principalele au fost următoarele :

1. Trebuie să am o întrevedere cu domnul Maniu.
2. Trebuie să mi se permită un contact cu Cairo prin legături radio și să am un schimb de mesaje în codul meu pe care nu-l voi divulga lor.
3. Trebuie să luăm cu noi un expert militar capabil să ne dea întreaga ordine de bătaie germană și română din România.

Ca răspuns la cererea mea de a-l vedea pe general la ora 10 a.m., mi s-a spus că nu ar putea să mă primească pînă la 5,30 seara. De aceea am înaintat condițiile generalului Tobescu, directorul Securității din Jandar-

merie, manifestindu-mi surprinderea că era posibilă o asemenea întirzire în condițiile de atunci. Nu am primit răspuns nici la scrisoarea mea sau vreo informație cu privire la condiții și nici nu l-am mai văzut pe generalul Tobescu sau pe generalul Vasiliu.

La ora 10,25 p.m., în noaptea aceea, proclamația regelui a fost citită la postul de radio București și, aproximativ după o oră, am fost chemat, împreună cu cei doi însoțitori ai mei, la Ministerul Afacerilor Externe. Am fost duși direct la Palat, unde ne-am întinut cu regele, cu primul ministru, cu ministrul de externe și cu apropiații regelui. Regele era foarte îngrijorat că stația de transmisiune nu reușise să stabilească un contact cu Istanbulul. Această stație era acționată anterior de la Snagov și pînă la ora 8,15 în seara aceea funcționase normal. Ea fusese mutată la Palat întrucît exista temere că germanii ar putea bloca șoseaua București—Ploiești, ceea ce de fapt au și făcut pe la miezul nopții. Căpitanul Porter și cu mine am mers la stația de transmisiuni pe la miezul nopții, la ora 1 a.m. și 2 a.m., dar nu am putut niciodată să stabilim legătura. Întrucît regele era vizibil preocupat de lipsa legăturii cu lumea exterioară și întrucît el dorea în mod deosebit să beneficieze de sprijinul bombardamentelor noastre și, dacă este posibil, de orice fel de ajutor, i-am sugerat să părăsesc imediat Bucureștiul cu avionul spre Istanbul pentru a stabili legătura cu Cairo și Londra, precum și anumite înțelegeri în legătură cu alte stații de transmisie cunoscute la București, care să fie contactate de la Istanbul. Atât regele cit și primul ministru au considerat propunerea foarte judecătoare, mi-au pus la dispoziție un ofițer român de stat major care să îndeplinească funcția de curier, ducind instrucțiuni ministrului român la Ankara și celor doi emisari de la Cairo, referitoare la semnarea armistițiului.

În timpul numeroaselor con vorbiri pe care le-am avut cu regele înainte de plecare, următoarele remarci făcute de el sint cele mai interesante :

I. Antonescu l-a revoltat în ziua aceea adresindu-se dr-ului Filderman, șeful comunității evreiești din România, pentru a folosi influența dr-ului Filderman pe lingă cercurile oficiale britanice și americane spre a le convinge să trimită în România misiuni americane și britanice în eventualitatea unei ocupații rusești.

II. Regele a afirmat că Antonescu a respins ideea că România este o națiune învinsă și, ca atare, nu mai era în situația de a pune ea condiții de capitulare. Antonescu susținea că România nu putea să aibă incredere în Uniunea Sovietică, dar regele împărtășea părerea că ei au fost nevoiți să aibă incredere în Sovițe și că el își asumă responsabilitatea procedind astfel.

III. Întrucît Antonescu și-a continuat vechea sa politică pînă la sfîrșit, regele a hotărît să-l aresteze și să pună imediat în aplicare planurile elaborate pentru data de 27 august. Regele mi s-a plins de starea de inerție a liderilor opoziției, spunind că el proiectase schimbarea încă din februarie anul acesta, dar că ori de câte ori condițiile păreau să se fi copt, el era împiedicat să ia vreo măsură de obiectiile ridicate de opoziție. El era evident pesimist în ceea ce privește trimiterea de trupe anglo-americane în România, dar punea multă bază pe livrările de arme mici, aruncătoare de grenade antitanc și aruncătoare de mine.

Aproximativ la ora 1 a.m. au început bombardamentele în București, chiar în apropierea Palatului, și regele, foarte calm, a dat ordin ca

Palatul să fie camuflat. De-a lungul discuțiilor noastre el a fost foarte calm, deși îngrijorat în ceea ce privește efectele hotărârii pe care o luase. Ba chiar mi-a declarat : „Sper să fi făcut ceea ce trebuie”.

Cam pe la ora 2,30 a.m. mi-a cerut părerea dacă el să rămină la București sau să se adăpostească într-un loc în afara orașului. I-am recomandat ultima variantă și la ora 2 a.m. (sic !) a venit la mine să-și ia rămas bun.

Între timp, la ora 2 a.m., primul ministru l-a chemat pe Hansen, șeful misiunii militare germane în România, la Palat și l-a informat că trupe germane au ocupat unele clădiri publice din Galați, Giurgiu și Turda (sic !) și au blocat șoseaua București-Ploiești la Otopeni. El i-a cerut retragerea imediată a acestor trupe, dindu-i o limită de timp după care forțele armate române vor trece la acțiune. Această convorbire a durat o oră și la ora 3 a.m. primul ministru m-a informat că Hansen a fost de acord să ia măsurile pe care el îl ceruse.

Înainte de a părăsi Palatul, regele și primul ministru m-au întrebat cît timp am să fiu plecat și, întrucît eu nu intenționam să mă întorc la București înainte de a primi răspunsuri la diferitele telegrame pe care îmi propuseseam să le trimit la Cairo și Londra, am răspuns că voi fi plecat, probabil, trei zile, dar cu siguranță că nu mai mult de patru. Mi-au cerut totuși să mă întorc cît mai repede cu puțință, ceea ce am și promis să fac.

Am părăsit Bucureștiul la ora 4 a.m., îndreptîndu-mă spre aerodromul de la Boteni, unde fuseserăm deturăți din motive tehnice, decolind abia la ora 7,30 a.m.

Regele dă impresia că s-a maturizat mult în acești 3 ani în care a stat departe de influența tatălui său. Discuția cu el despre politica lui Antonescu a fost cea mai de bun simț pe care am auzit-o vreodată de la un român în timpul celor opt luni pe care le-am stat în București. Era clar că de la venirea lui Antonescu la putere el fusese un adevărat prizonier și nu se bucurase nici măcar de privilegiul de a-și alege singur consilierii. În ultimul an, el s-a aflat într-un contact indirect cu Maniu și a beneficiat de avantajul sfaturilor generalului Sănătescu, actualul prim-ministru, pînă nu de mult mareșalul Palatului și anterior comandantul Armatei 4 române pe frontul rusesc, funcție din care a fost îndepărtat ca urmare a dezacordului lui față de politica de război a lui Antonescu. Alți factori care au operat cu folos au fost regina Elena, domnul Niculescu-Buzești, actualul ministru de externe, și Ionel Stîrcea-Mocioni.

Membrii mai tineri ai cercurilor de la Curte erau entuziașmați de ideea că România a ieșit din Axă înaintea Bulgariei și Ungariei.

Hotărîrea regelui a fost în mod evident întimpinată cu o aprobare unanimă și ar fi fost la fel dacă ar fi avut loc cu șase luni înainte.

Am fost înconjurați de o mulțime entuziaștă aflată în afara Palatului, în ciuda avertismentelor poliției adresate populației să nu iasă pe stradă.

„Autonom”

III. Evenimentele din martie, aprilie și mai 1944

Telegramele lui Antonescu

Simbăăă, 25 martie :

Antonescu s-a întors dintr-o vizită la Hitler.

Duminică, 26 martie :

Am fost chemat jos de generalul Vasiliu care, în prezența generalului Tobescu, mi-a spus că, la întoarcerea sa, cu o zi înaintea lui Antonescu, a găsit un mesaj de la Comandantul suprem, generalul Sir Henry Maitland-Wilson, în care acesta din urmă cerea anumite acțiuni din partea lui Antonescu și ii sugera ca el să comunice în Orientul Mijlociu cu subsemnatul prin intermediul transmisiunilor radio.

Vasiliu a adus un scurt mesaj din partea lui Antonescu către Comandantul suprem în care, pe scurt, se cereau garanții de frontieră pentru România înainte de a se face vreo schimbare de politică. Am subliniat că acest mesaj era superfluu, că atât Orientul Mijlociu, cât și Londra obosiseră să tot audă și să răspundă la această cerere de garanții și am sugerat ca mareșalul să-și reformuleze mesajul și să ofere diverse propuneri practice. Vasiliu a insistat asupra textului original și a cerut să fie transmis a doua zi printre-o stație de transmisiuni radio autonomă, care se afla — la acea dată — la sediul Jandarmeriei.

Luni, 27 martie :

Am primit vizita neașteptată a căpitanului Petermann de la Serviciul german de spionaj și interrogatoriul său s-a referit la perioada în care proiectul „Autonom” de transmisiuni lăua în considerare legătura cu Cairo. Am fost, de aceea, în imposibilitatea de a transmite mesajul.

Marti, 28 martie :

Momentul pentru transmiterea proiectului „Autonom” stabilit marți nu era convenabil, astfel că am hotărât să transmit mesajul a doua zi. Am fost chemat jos de generalul Vasiliu care, în prezența generalului Tobescu și a lui Eugen Cristescu, mi-a spus că situația pe frontul rusesc devenise serioasă și guvernul român era îngrijorat de soarta rezervelor sale de aur de 350 tone. Vasiliu m-a informat că Antonescu luase în considerare ideea distribuirii aurului către populație pentru a-l răspindi cît mai mult cu puțință, reducind astfel riscul ca o mare cantitate să cadă în măiniile rușilor. Alternativ, ei au luat în discuție problema transportului aurului în Turcia în avioane de transport de tip „Junkers”.

Miercuri, 29 martie :

Generalul Tobescu s-a întinut în biroul lui cu căpitanul Porter la ora 12, cu scopul de a intra în legătură cu Cairo prin radio. Cele trei cristale care ar fi fost necesare pentru această legătură lipseau iar cele două cristale disponibile erau acelea care fuseseră aduse la cunoștința germanilor ; am fost, de asemenea, surprins cind am descoperit că antena constă dintr-un fir scurt legat de radiator. Generalul Tobescu a fost incapabil să explică lipsa cristalelor, afirmind, pur și simplu, că trebuie că le-a pus de o parte căpitanul Unga care răspundea de întreaga activitate de transmisiuni de la Jandarmerie, dar care, pentru un moment, era plecat în Dobrogea.

Seara, tîrziu, generalul Tobescu a venit în camera mea de la etajul IV al Jandarmeriei, într-o dispoziție foarte proastă, chipurile, și m-a informat că cristalele fuseseră furate, probabil, de germani, pe care el îi bănuiește că l-au mituit pe căpitanul Unga. Cu această ocazie el mi-a spus că mareșalul a fost informat că mesajul lui fusese transmis acum două zile. Avînd în vedere aceasta și întrucînt situația de pe frontul rus devină din

ce în ce mai critică, l-am informat pe Tobescu că Maniu se afla în posesia unei stații de transmisiuni radio pe care noi o trimisem în țară în februarie 1942 și care nu fusese folosită niciodată. L-am sugerat să fie contactat Maniu cu scopul de a ne împrumuta această stație.

Joi, 30 martie : Nu s-a întimplat nimic.

Vineri, 31 martie : Cernăuțiul a fost evacuat.

Sâmbătă, 1 aprilie :

Seară m-am întinut cu generalul Tobescu care mi-a spus că mareșalul a aprobat întrevederea mea cu Maniu a doua zi. În prezența generalului Vasiliu, Tobescu mi-a înmînat un alt mesaj de la mareșal, mult mai lung și la fel de inutil, dar care, a spus el, trebuie transmis.

Duminică, 2 aprilie :

Am fost condus de generalul Tobescu, cu mașina sa particulară — cu plăcuțe cu număr fals —, într-o pădurice la mică distanță de București, unde m-am întinut cu Maniu care era însoțit de generalul Vasiliu. Am avut o con vorbire particulară cu Maniu timp de o oră și jumătate, în cursul căreia i-am cerut să nu mai amîne trecerea la acțiune, întrucât deruța armatei germane din sectorul românesc al frontului rus a creat condițiile pentru o lovitură de stat sau o schimbare de politică mai favorabilă decât, se pare, se va mai ivi vreodată. El a confirmat că a primit asigurări de ajutor de la Comandantul suprem și că era pe cale să-și pună planul în aplicare. Mi-a spus că dezvăluise faptul că, pe lîngă stația de transmisiuni radio nefolosită, mai deținea și un alt „REGINALD” care funcționa.

Timpul scurt pe care l-am petrecut cu Maniu nu a fost, din păcate, folosit în modul cel mai bun, căci el a ținut să vorbim despre lucruri de acum doi ani și despre altele fără legătură cu problema urgentă despre care era vorba. Cuvintele lui de plecare au fost „balonul este gata să se spargă” și că trebuie să ne mai întinim în viitorul apropiat.

Luni, 3 aprilie : Nu s-a întimplat nimic.

Martă, 4 aprilie :

La puțin timp după ora 1, un mare număr de bombardiere americane au atacat Bucureștiul. Întrucât raidul a avut loc la scurt timp după un exercițiu de apărare pasivă în oraș, populația a fost surprinsă și puțini s-au refugiat în cele cîteva adăposturi disponibile. Tînta principală a fost Gara de Nord din București, unde fuseseră formate multe trenuri, toate înțesate cu refugiați din Basarabia, Bucovina și Moldova. Aceștia au primit lovitura direct și, ca urmare, numărul civilor morți și răniți a fost foarte mare. Un calcul făcut seara indică 3 000, dar cifra totală a fost de aproape 5 000. Bombardarea cartierului Cotroceni a fost foarte imprecis efectuată și multe clădiri particulare au fost avariate, în timp ce pe Grivița, un mare număr de bombe au căzut în afara zonei ce constituia tînta. Drept urmare, raidul a creat o foarte proastă impresie, care nu sprijinea în nici un fel treaba de care ne apucasem, după cît se părea mult mai serios, cu două zile în urmă.

Miercuri, 5 aprilie :

Forțele aeriene ale S.U.A. au bombardat Ploieștiul. În rest, nimic de raportat.

Joi, 6 aprilie :

M-am întinut cu Tobescu și am obținut cifrul folosit pentru a codifica mesajul lui Antonescu.

Vineri, 7 aprilie :

M-am întinut cu Tobescu, Cristescu și Vasiliu și le-am dat mesajul cifrat, care a fost numerotat de la 2 la 7 inclusiv. M-am angajat cu Vasiliu într-o discuție despre politica lui Antonescu, care s-a sfîrșit cu vorbe foarte aprinse de ambele părți.

Sâmbătă, 8 aprilie : N-am văzut pe nimeni.

Duminică, 9 aprilie :

Am fost condus cu mașina prin zonele bombardate din Cotroceni și Grivița și prin centrul orașului unde căzuseră bombe disparate, unele foarte precis aruncate, altele departe de obiectivele militare.

Luni, 10 aprilie : N-am văzut pe nimeni. Odessa a fost evacuată.

Martă, 11 aprilie : N-am văzut pe nimeni.

Miercuri, 12 aprilie :

M-am întinut cu colonelul Teodorescu, care mi-a spus că opinia publică era orientată împotriva continuării politicii lui Antonescu și el simțea că a venit timpul ca opoziția să treacă la acțiune. I-am spus că se află într-o poziție foarte favorabilă pentru a ne ajuta să comunicăm cu lumea din afară, dar el a refuzat.

Joi, 13 aprilie :

Am primit în cursul dimineții vizita lui Tobescu, care și-a exprimat surprinderea că nu s-a primit nici un răspuns la mesajul lui Antonescu.

La ora 11 p.m. am fost chemat jos de Vasiliu, Cristescu și Tobescu, care mi-au dat răspunsul cifrat care, la decodare, s-a dovedit a fi condițiile de armistițiu oferite de Națiunile Unite României, prin trimisul acesteia, prințul Știrbei. Am lucrat la el pînă spre dimineață zilei de vineri.

Vineri, 14 aprilie :

Am completat decodarea condițiilor de armistițiu (care nu erau terminate, întrucât nu fusese transmis întregul mesaj) și le-am trimis lui Tobescu pentru a le înainta mai departe lui Antonescu și Maniu.

Seară, cu ajutorul căpitanului Porter, am scris un memoriu personal de 4 pagini adresat lui Antonescu, subliniind care ar fi, după părerea noastră, consecințele unui refuz al României, pe de o parte, și ale unei acceptări, pe de altă parte, a condițiilor armistițiului.

(N. B. — Atât Porter cit și eu am fost surprinși de blindețea condițiilor de armistițiu și așteptam ca ele în mod sigur să fie acceptate)

Sâmbătă, 15 aprilie :

Bucureștiul și Ploieștiul au fost puternic bombardate de Forțele Aeriene ale S.U.A. Am primit vizita colonelului Teodorescu, care a declarat că bombardamentele au avut un puternic efect asupra opiniei publice. Nimeni, a spus el, nu a obiectat împotriva bombardării obiectivelor militare, dar neglijența cu care s-a efectuat bombardamentul și tributul pe care l-a plătit populația civilă românească au produs un mare soc.

Duminică, 16 aprilie :

L-am văzut pe Tobescu dimineață, dar convorbirea noastră a fost brusc întreruptă de o alarmă aeriană care a durat două ore.

Luni, 17 aprilie :

Am primit mesajele de la Cairo, nr. 2 și 3; le-am descifrat și apoi le-am înaintat lui Tobescu, pe care l-am întinut după-amiază în prezența lui Vasiliu și Cristescu. Ei m-au informat că mareșalul discutase cu Maniu

condițiile armistițiului și amîndoi au ajuns la concluzia că acestea erau inaceptabile.

Doi parașutiști ruși au fost prinși lîngă Pitești.

Martî, 18 aprilie : N-am văzut pe nimeni.

Miercuri, 19 aprilie :

Mi s-a arătat aparatul de transmisiuni radio rusesc capturat cu două zile înainte. Era de fabricație americană și era introdus în două ranițe. I-am întinut pe Tobescu și Cristescu și i-am întrebat despre textul răspunsului lui Antonescu la condițiile de armistițiu. Ei mi-au răspuns că nu dăduse nici un răspuns dar că, după părerea lor (care, desigur, era aceea a maresalului), condițiile erau inaceptabile și punerea la dispoziția Armatei Roșii a teritoriului țării era echivalentă cu ocuparea țării de către Armata Roșie. Ei au inclus alte cîteva puncte pe care eu le-am inserat în răspunsul pe care aveam permisiunea să-l codific.

Joi, 20 aprilie : N-am văzut pe nimeni. Garda noastră a fost întărită cu un subofițer.

Vineri, 21 aprilie :

Bucureștiul și Ploieștiul au fost bombardate, cîteva bombe căzind foarte aproape de sediul Jandarmeriei, iar două din ele la mai puțin de 40 de yarzi depărtare. Le-am înmînat lui Tobescu și Cristescu răspunsul codificat al condițiilor armistițiului. Acest răspuns este cuprins în telegramele noastre 7, 8, 9 și 10.

Sîmbătă, 22 aprilie : N-am văzut pe nimeni.

Duminică, 23 aprilie :

Am fost vizitat de Tobescu, care mi-a dat telegrama de la Cairo, nr. 6. El a afirmat că se pare că nu există nici o schimbare în politica lui Antonescu.

Luni, 24 aprilie pînă vineri, 28 aprilie : N-am văzut pe nimeni.

Sîmbătă, 29 aprilie :

M-am întinut cu Tobescu dimineață, care mi-a dat mesajele de la Cairo, nr. 7, 8 și 9, care, la deschidere, s-au dovedit că fuseseră expediate pe 23 aprilie. Aceste telegramme conțineau un mesaj personal de la fostul colonel Masterson, care își exprima părerea în legătură cu situația României, insistind asupra oportunității acceptării condițiilor și subliniind posibilitatea ca termenii să fie schimbați în rău în eventualitatea unei amînări.

Duminică, 30 aprilie : N-am văzut pe nimeni. Antonescu s-a mutat în casa lui de la Predeal.

Luni, 1 mai :

M-am întinut cu Tobescu și Vasiliu seara, ocazie cu care mi-au informat că germanii făcuseră o cerere foarte insistentă ca să le fiu predat pentru două săptămîni în vederea unui interogatoriu la Berlin. Am profitat de ocazie și l-am informat pe Vasiliu că cea mai proastă impresie posibilă trebuie să fi produs pînă acum asupra Comandamentului Suprem și birourilor noastre de la Cairo și Londra atitudinea evazivă a lui Antonescu în problema condițiilor armistițiului, precum și refuzul lor de a-mi permite să transmit în cifrul meu. Am insistat să răspund la telegrama personală a fostului colonel Masterson, am făcut un proiect pe loc și mi s-a dat aprobația să-l codific.

Martî, 2 mai :

L-am întinut pe Tobescu și i-am spus că poziția noastră era acum complet clară. Nu ne puteam aștepta la nimic de la o încercare de a-l face

pe Antonescu să vadă cît de greșit era drumul lui și de acum înainte noi preferăm să fim tratați ca prizonieri de război și am insistat asupra drepturilor noastre ca atare. Aceasta, bineînțeles, pe lingă răspunsul menționat cu o zi înainte.

Miercuri, 3 mai :

I-am dat lui Tobescu telegrama noastră nr. 11, prin care răspundeam la telegrama personală a fostului colonel Masterson și care sună aproximativ așa :

„Ca răspuns la telegrama dv., condițiile de trai sunt bune, dar condițiile de muncă total nesatisfăcătoare. Neacceptarea condițiilor armistițiului este bazată pe speranța că vor urma condiții mai bune și că trupe anglo-americană se vor apropia în viitorul imediat de Dunăre”.

Joi, 4 mai : N-am văzut pe nimeni.

Vineri, 5 mai :

Am primit vizita lui Tobescu, care m-a informat că doi parașutiști britanici (evrei) au fost capturați lingă Craiova. Ei erau suspectați de a fi fost parașutiști cu scopul de a semnaliza noaptea avioanelor aliate.

Sâmbătă, 6 mai : N-am văzut pe nimeni. Bucureștiul este bombardat zi și noapte.

Duminică, 7 mai :

Puternic raid aerian la București în timpul căruia cartierul rezidențial — străzile Londra, Washington și Roma — au fost serios avariate; un număr mare de incendii s-au produs în centrul orașului.

Luni, 8 mai :

L-am văzut pe Tobescu și i-am spus că vreau să scriu autorităților Crucii Roșii Internaționale.

Marți, 9 mai :

I-am dat lui Tobescu o scrisoare pentru Crucea Roșie și l-am văzut pentru cîteva minute pe unul dintre parașutiștii evrei; l-am sfătuit să nu dezvăluie nimic.

Miercuri, 10 mai : N-am văzut pe nimeni.

Joi, 11 mai :

L-am întîlnit pe Tobescu și mi-am exprimat surprinderea că nu s-a primit nici un răspuns la mesajul nostru nr. 11. Mi-a confirmat că mesajul nostru a fost trimis, dar eu începusem să am dubii.

Am mers cu mașina, timp de 2 ore și jumătate, prin zonele bombardate ale Bucureștiului.

Vineri, 12 mai, sămbătă, 13 mai : N-am văzut pe nimeni.

Duminică, 14 mai :

Tobescu m-a informat că mesajul nr. 11 a ajuns la Cairo deformat și că operatorul dorește să fie repetat. Era acum complet clar că mesajul nu fusese transmis. Am căzut de acord cu Tobescu să rescriu și să recodific mesajul cu cîteva observații suplimentare referitoare la evenimentele petrecute de cînd fusese scris prima dată mesajul nr. 11.

Luni, 15 mai și marți, 16 mai : N-am văzut pe nimeni.

Miercuri, 17 mai :

I-am dat lui Tobescu mesajul nr. 12, conținînd esența din nr. 11 împreună cu cîteva aspecte ale evenimentelor mai recente.

Joi, 18 mai : N-am văzut pe nimeni.

Vineri, 19 mai :

L-am întrebat pe Tobescu dacă a fost trimis mesajul nr. 12. Mi-a dat un răspuns evaziv.

Sâmbătă, 20 mai pînă luni, 22 mai : N-am văzut pe nimeni.

Martî, 23 mai :

Am fost puși sub paza unul regiment de infanterie, o unitate specială folosită numai pentru paza clădirilor publice și a prizonierilor politici.

(Notă : Înainte eram păzită de soldați din garnizoana Jandarmeriei)

Miercuri, 24 mai :

Tobescu m-a informat că mareșalul Antonescu nu găsește oportun mesajul nostru nr. 12.

De la această dată ne-am dedicat timpul comunicind cu opoziția prin canale ilegale și făcind eforturi pentru evadare.

„Autonom”

IV. Ultima vizită a lui Antonescu la Hitler

La 2 august am fost chemat jos, împreună cu căpitanul Porter, să ne întîlnim cu generalul Tobescu. Mi s-a arătat o stație de transmisiuni radio care fusese găsită de jandarmi într-o groapă de gunoi pe un câmp lîngă Arad. În interiorul aparatului se afla un plan de transmisiuni complet și un cod denumit „Anticlimax”.

Înainte de a pleca, Tobescu ne-a informat că, nu era sigur, dar crede că pe la 15 ale lunii vom fi eliberați. Am tras deci concluzia firească că guvernul român hotărise să accepte condițiile de armistițiu.

În seara zilei de 4 august am fost chemat jos să mă întîlnesc cu generalul Tobescu și i-am găsit acolo și pe generalul Vasiliu și pe Eugen Cristescu, șeful Serviciului special de informații român. Scopul con vorbirii noastre era legat de întrevederea pe care urma să o am cu operatorul de la stația de transmisiuni radio REGINALD, care fusese capturat de germani la 10 iulie. La plecarea lui Cristescu și Vasiliu, Tobescu mi-a spus să mai rămîn ca „să mai vorbim și alte lucruri”. Mi-a spus apoi că Antonescu pleacă, a doua zi dimineață, la ora 6 a.m., însotit de Mihai Antonescu și generalul Șteflea, la Berlin, pentru a se întîlni cu Hitler, ca răspuns la o invitație primită cu o săptămînă în urmă. Mi-a spus că delegația urma să se întoarcă la București, luni, 7 august, la ora 12.

M-a informat apoi că au fost luate măsuri pentru a-i împiedica pe germani să pună în scenă o „Budapestă” în România și că un surplus de 7 000 jandarmi au fost aduși în București pentru a întări paza la toate clădirile publice, stațiile de cale ferată, ministere, stațiile și birourile radio-difuziunii și altele. În plus, un număr de regimenter a fost deplasat din provinciile învecinate pînă la intrarea în București. În prezența mea, Tobescu a dat chiar ordine diferitilor comandanți de unități ale acestor trupe suplimentare (aproximativ 300 oameni au fost afectați apărării sediului Jandarmeriei în care eram deținut împreună cu Porter și Metianu).

Cu această ocazie, Tobescu și-a exprimat opinia lui personală că dacă noi n-am fi fost capturați la sosirea în România, politica țării sale s-ar fi schimbat, dacă nu chiar cu șase luni mai devreme, dar cu siguranță cu patru luni, în momentul dezmembrării armatei germane în Basarabia.

La ora 6 a.m., pe data de 5 august, cei doi Antonescu împreună cu Șteflea au plecat la Berlin.

În dimineața zilei de 6 august, Tobescu m-a informat că, contrar planului, delegația s-a întors la 4 p.m. în aceeași zi. Concluzia pe care a tras-o din acest fapt era optimistă, căci însemna că discuțiile cu caracter militar dintre Șteflea și Guderian, noul șef al Statului Major german, programată pentru luni de dimineață, nu va mai avea loc.

În după-amiază aceea, Porter, Mețianu și cu mine am fost conduși în plimbarea noastră bilunară în jurul Bucureștiului și ne aflam în apropierea Aeroportului Băneasa cind avionul lui Antonescu cu o escortă de avioane de vînătoare sosea pe aeroportul Băneasa. La scurt timp după aterizare ne-am întors la București pe șoseaua principală și am remarcat absența gărzii speciale obișnuite care se afla acolo ori de câte ori trecea Antonescu și am tras concluzia că de la Băneasa a plecat direct la vila sa de la Predeal sau la Palatul de la Sinaia, unde știa că se află regele.

Marți, 8 august, l-am văzut pe Tobescu și l-am întrebat ce s-a întîmplat la întrevederea cu Hitler. El a spus că, destul de surprinzător, în cercurile guvernamentale nu se știe nimic și tot ce poate spune provenea de la Cristescu prin intermediul anturajului lui Maniu. Potrivit acestor surse, Hitler.

1) a cerut ruperea imediată a relațiilor dintre România și Turcia ;
2) l-a asigurat pe Antonescu că șapte sau nouă divizii blindate care fuseseră dislocate din sectorul românesc al frontului rusesc și transferate la Lemberg vor fi în curind înlocuite ;

3) l-a asigurat pe Antonescu că Frontul de Est este în prezent controlat în mod ferm ;

(Este adevărat că la acea dată se înregistra o totală stagnare de-a lungul frontului rusesc) ;

4) i-a spus lui Antonescu că el dispune de suficiente rezerve în Reich pentru a lichida toate forțele anglo-americane aflate între Loara și Sena".

Potrivit anturajului lui Maniu, care, desigur, primea informațiile de la rege, Guderian a făcut o descriere foarte realistă a situației militare pe toate fronturile germane și cu ajutorul unor cifre probabil imaginare l-a convins pe Șteflea că nu avea prea mult să se teamă în sectorul de sud al frontului rusesc.

Hitler i-a cerut lui Antonescu un împrumut în lei plătibil în România pentru finanțarea trupelor germane (N.B. Potrivit lui Tobescu, soldații germani de câțiva timp cerneau bani pe străzile Bucureștiului, în timp ce marca germană de ocupație, oficial cotată la 60 lei, era vîndută cu 1,50 lei). Antonescu a acceptat aceasta și a hotărît ca Clodius să vină la București într-un viitor apropiat pentru a stabili condițiile acestui împrumut.

Cam pe la 11 august, colonelul Tobescu a venit la mine și m-a informat că înainte de această vizită la Berlin Antonescu convocase o reuniune a cabinetului în timpul căreia s-a adoptat hotărîrea de a se accepta condițiile de armistițiu. În acest scop, toate ministerele implicate au pregătit documentele care indicau diferențele căi prin care Germania nu a reușit să-și respecte tratatele cu România, atât militar cât și economic. Aceste documente s-au constituit într-un dosar pe care Antonescu l-a luat la Hitler și pe care se pare că nu l-a deschis deloc. Teodorescu m-a informat, de asemenea, că Hitler a fost într-o foarte proastă dispoziție în timpul con vorbirilor cu Antonescu, s-a plins de activitatea opoziției din România și de eșecul lui Antonescu de a o opri. El i-a vorbit, de asemenea, de soarta rezer-

vată Sofiei în eventualitatea că Bulgaria încearcă să se retragă din Axă. Teodorescu se întreba dacă Hitler a reușit să-l hipnotizeze pe Antonescu să-i ducă pur și simplu a băgat teama de Dumnezeu în el.

În jurul datei de 12 sau 13 august m-am întîlnit din nou cu Tobescu, care mi-a spus că imediat după sosirea la București Antonescu s-a dus să vadă pe rege și l-a informat despre ce se întimplase la Berlin și apoi a plecat într-o mică localitate balneoclimaterică, Olănești, pentru o cură. El nu a luat legătura cu nici un membru al guvernului timp de 5 zile de la sosirea la Olănești.

Încheind con vorbirea noastră, Tobescu mi-a confirmat că, din păcate, nu se înregistra nici o schimbare în politica lui Antonescu.

890

1944 octombrie 13. Declarația lui Lucrețiu Pătrășcanu făcută în numele C.C. al P.C.R. cu prilejul eliberării Clujului.

**DECLARAȚIILE FĂCUTE DE LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU
ÎN NUMELE COMITETULUI CENTRAL AL
PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA**

Domnul ministru de stat Lucrețiu Pătrășcanu, în numele Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a făcut următoarea declarație :

ROMÂNI,

Armatele Sovietice și Române au luat astăzi cu asalt Clujul. Alianța cu Germania hitleristă a început prin vinzarea Ardealului. Colaborarea cu Uniunea Sovietică începe prin eliberarea Clujului. Capitala Ardealului, robății grofilor maghiari de hitleriștii germani și români, a fost eliberată de eroicii soldați ai Armatei Roșii și Române. Nimeni în lume nu îl va mai putea răpi. Avem cu noi Uniunea Sovietică și voința noastră de luptă. Sunt garanțiile victoriei și independenței poporului român.

Armistițiul de la Moscova a asigurat victoria de la Cluj. Acolo s-a hotărât lupta în comun pentru eliberarea Ardealului. Acolo s-au asigurat drepturile poporului român asupra Transilvaniei și marele ajutor al glorioasei Armate Roșii. Acolo s-au pus bazele eliberării noastre și a fraților noștri. Singele vărsat pe dealul Feleacului de eroicii soldați sovietici și români este martorul luptei comune. Bătălia Clujului este simbolul colaborării rusu-române.

Lupta nu s-a terminat. Trebuie să dezrobim întreg Ardealul. Trebuie să eliberăm toți românii asupriți de grofilor maghiari. Trebuie să înfrințem hitlerismul în propria lui țară. Războiul trebuie dus pînă la capăt. Înfrințarea totală a dușmanului hitlerist este condiția existenței noastre ca popor liber.

Pentru victorie nu precupteți nici o sforțare, nici un sacrificiu. Întreg poporul să participe la lupta pentru izbînda finală. Numai o bandă

825

de trădători nemernici, legionari și vinduți nemților, încearcă să împiedice războiul Ardealului. Sabotajul deschis, rezistența pasivă, ură, ei le organizează. Ei pregătesc lovitura de pumnal în spate.

Fiți necruțători !

Scoateți-i oriunde se ascund, în palate sau hrube. Sint dușmanii neamului românesc.

Partidul comunist vă cheamă la luptă împotriva hitleriștilor din afară și dinăuntru. Susțineți prin toate mijloacele armatele liberatoare sovietice și române.

■ „Universul”, nr. 282, din 13 octombrie 1944.

891

1944 octombrie 13. Declarația făcută de C. Titel Petrescu, președintele P.S.D., eu prilejul eliberării Clujului.

DECLARAȚIILE FĂCUTE DE TITEL PETRESCU PREȘEDINTELE PARTIDULUI SOCIAL-DEMOCRAT

Muncitori, țărani și cărturari ardeleni !

Armata țării, împreună cu armata aliată sovietică, a înfrint rezistența hitleristo-horthystă. Clujul românesc a fost eliberat, îndeplinindu-se astfel un act de dreptate istorică definitivă. Dictatul de la Viena a fost sfisiat. Respins de conștiința poporului român și de conștiința tuturor națiunilor libere, acest dictat va rămâne în istorie ca o tristă amintire din vremea întunecată a nesocotirii brutale a tuturor drepturilor legitime și a tuturor libertăților.

Patru ani au durat suferințele tuturor, voi însă ați suferit și singurat mai mult decât toți, pentru că voi în tot acest timp ați avut de suferit jugul unei întretele robii : națională, politică și socială, iar pe deasupra suferințelor voastre, războiul a venit fulgerător și v-a distrus căminele și agoniseala voastră.

Ardeleni ! Durerile voastre vor trece, aşa după cum de veacuri toate nenorocirile abătute asupra neamului românesc au trecut și nu s-au mai păstrat decât în amintire.

Unit cu România, prin libera hotărire de la 1 decembrie 1918, Ardealul trebuie să redevină în întregime românesc, corespunzând acelorași nestrămutate și unanime voințe mărturisite în istorica adunare de la Alba Iulia.

Partidul Social-Democrat din România, consecvent cu principiile democratice, afirmate și de el prin rezoluția de la Alba Iulia, salută eliberarea Clujului și dezrobirea Ardealului de nord, convins că ele înseamnă începutul unei așezări mai drepte a vieții națiunilor din centrul Europei înfrățite în spiritul democrației sociale.

O eră nouă a început pentru toate noroadele. Pentru poporul român îndeosebi. Alături de celelalte națiuni prietene și aliate, pornim și noi cu

hotărire și însuflare la organizarea noilor așezări care se vor întemeia, care vor trebui să se întemeieze pe libere, pe democrație, pe dreptatea socială.

Partidul nostru, ca reprezentant al muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, vă cheamă, ardeleni, la luptă pentru apărarea libertăților cucerite cu sânge și suferință și la începerea unei munci organizate pentru a tămașui rănilor adină săpate în trupul țării de nefastul regim fascist și de grozăvia războiului care a bântuit pământul, satele și orașele țării.

Ardeleni ! muncitori, țăranii și căturari, cetățeni ! Dacă ceea ce ne vom trudi să clădim pentru viitor va fi ridicat pe nisipul nedreptății ca nisipul se va împrăștia și munca noastră se va năruia. Dacă vrem și dorim dreptate și libertate pentru noi, să fim în stare să dăm dreptate și libertate și celor ce locuiesc laolaltă cu noi. Așa după cum s-a stat în marea adunare a Unirii de la Alba Iulia, din 1918, toate neamurile ce locuiesc împreună cu noi și care cu lealitate vor să trudeasă și să pună umărul alături de noi la clădirea nouă stat românesc trebuie să se bucure împreună cu noi de toate drepturile și libertățile.

În acest spirit de largă înțelegere, de nestrămutată incredere de a aduce întregul nostru aport la consolidarea și democratizarea Ardealului, ca și a întregii țări, Partidul Social-Democrat cheamă la luptă și organizare întreg poporul muncitor din Ardeal.

Trăiască Ardealul eliberat !

Trăiască România democratică, liberă și independentă !

Trăiască socialismul !

■ „Universul”, nr. 282, din 13 octombrie 1941.

892

1944 octombrie 13. Extras din jurnalul de operații al Regimentului 30 dorobanți referitor la entuziasmul cu care populația unor localități din Transilvania a primit pe militarii români eliberatori.

Regimentul 30 dorobanți

13 octombrie 1944. La ora 5 a.m., compania 1 (vîrf de avangardă) intră în satul Sava unde populația românească îi face o primire entuziată. Românii ieșeau înaintea soldaților cu flori și alimente, primind bucurioșii armatele dezrobitoare. Grosul regimentului, care venea după compania 1, este primit cu aceeași însuflare de populația civilă.

Al doilea sat, Bogaciu, sat românesc ; locuitorii au primit, de asemenea, regimentul cu haine de sărbătoare, îmbrăcați, cu flori și strigăte de de bucurie, în sunetul clopotelor din cele două biserici care văzuse pînă departe, prin dangătul lor, biruința armatei române asupra cotropitorilor.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1951, dosar nr. 2, f. 18-20.

1944 octombrie 14. Extras din jurnalul de operații al Regimentului 11 dorobanți, referitor la primirea triumfală făcută de populația românescă din comunele dezrobite.

Regimentul 11 infanterie

14 octombrie 1944. În cursul nopții de 13/14 octombrie, inamicul se retrage din Răscruci, minind șoseaua de la intrarea în sat și aruncind podul în aer. La ora 4,30, regimentul reia mișcarea spre Răscruci, fiind precedat de compania pionieri care deminează șoseaua și punctele obligate de trecere [...]¹.

Pe tot timpul deplasării regimentului în comunele dezrobite, populația a primit cu lacrimi de bucurie reîntoarcerea armatei române dezrobitoare. Peste tot, țăranii transilvăneni ies în întimpinarea ostașilor cu pâine, friptură, fructe, vin și flori. Toți spun că aceasta este cea mai mare sărbătoare pentru poporul transilvănean.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1032, dosar nr. 12, f. 10–11.

1944 octombrie 16. Comunicare radiofonică a postului „România liberă” cu privire la necesitatea continuării luptelor pînă la înfrîngerea completă a hitleriștilor.

Centrele de radio-ascultare

Strict confidențial

Postul România liberă : ora 12,35

Prin eliberarea Transilvaniei nu înseamnă că războiul s-a terminat. Lupta trebuie dusă pînă la înfrîngerea completă a hitleriștilor. Nu se poate admite deci o slăbire a forțelor noastre în nici un domeniu. Războiul nu se va termina decît atunci cînd armatele aliate vor intra triufulale în Berlin.

Pentru a continua războiul, trebuie să înzecim sforțările noastre atît în domeniul militar cît și în cel economic. Toate eforturile noastre trebuie puse în serviciul țării. Totul trebuie subordonat numai și numai cauzei naționale. Acei care se opun luptei noastre, trebuie îndepărtați deoarece victoria nu se poate obține prin jumătăți de măsură.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 250, f. 59.

¹ Partea nepublicată se referă la desfășurarea luptelor.

1944 octombrie 22. **Comunicat al Marelui Stat Major privind eliberarea localităților Hurez, Dobra etc. și desfășurarea luptelor în zonele Satu Mare, Carei și Szolnok.**

Marele Stat Major al armatei

**Comunicat
asupra operațiunilor din ziua de 22 octombrie 1944**

În Transilvania de nord-vest trupele noastre, în colaborare cu cele aliate sovietice, continuă luptele pentru înfrângerea ultimelor rezistențe inamice din zona Satu Mare, Carei Mari.

Au mai fost dezrobite alte localități, printre care Hurez, Dobra, Supuru, Giorocuța, Orbăul.

În Ungaria, trupele române, în legătură cu cele aliate ruse, duc lupte îndirjite în special în zona Szolnok.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 869, f. 121.

1944 octombrie 23. **Emisiune specială a postului de radio „România liberă” consacrată Diviziei de voluntari „Tudor Vladimirescu”.**

Centrele de radio-ascultare

Strict confidențial

Postul România liberă : ora 12,35

Emisiune specială închinată diviziei de voluntari „Tudor Vladimirescu” :

Panduri,

Cinste vouă !

Ca și pandurii lui Tudor Vladimirescu în 1821, poporul român vă slăvește pentru că v-ați ridicat pentru dreptate. Ca și pandurii din 1821 luptați pentru popor, pentru a da țării libertatea pentru care ați jurat. Și într-un legământ inergeti înainte pe un drum de glorie ca odinioară oștirile viteazului Tudor.

Panduri, sănăteți azi gloria patriei și în veci neamul se va mîndri cu voi.

Divizia „Tudor Vladimirescu” : ce expresie sublimă a neamului nostru ! Armata din divizia de voluntari își ocupă, prin eroismul ei, locul de cinste alături de glorioasele trupe sovietice.

Divizia citată prin ordin de zi de comandantul suprem, mareșalul Stalin, s-a format pe teritoriul rusesc pe vremea cînd țara noastră purta războiul împotriva Rusiei alături de nemți. Văzind pericolul în care se afla țara, voluntarii diviziei au avut curajul să lucreze mult și azi continuă

încă să minuiască armele împotriva germanilor și fasciștilor. După 28 august, cînd au revenit în țară, ei au repetat jurămîntul de a aduce poporul nostru în rîndul celorlalte popoare democratice.

Frăția noastră de arme cimentează prin sînge prietenia cu Rusia.

Comandantul Diviziei de voluntari „Tudor Vladimirescu” este colonelul Nicolae Candrea, cel dintîi dintre ofițerii români care au înțeles pericolul grav al dictaturii lui Antonescu. Colonelul Candrea e un vechi ofițer în armata română, un ofițer capabil, plin de energie și foarte apreciat încă din 1916 cînd, în cadrul Regimentului 16 Gorj, a luptat împotriva germanilor la podul Jiului. A fost profesor la cîteva licee militare din țară, avînd de asemenea și lucrări militare. Văzîndu-l într-o zi stînd de vorbă cu un ofițer, l-am rugat să ne spună ceva în legătură cu divizia condusă cu atîta pricepere de el.

Dacă divizia s-a distins în luptele duse împotriva germanilor de pe teritoriul Transilvaniei — ne spune colonelul Candrea — lucrul acesta se datorește faptului că vitejii ei soldați știu pentru ce luptă. Adică nu pentru interesul străine, ci pentru poporul român ai cărui fii sint. Disciplina diviziei, bazată pe spiritul de înțelegere mutual, face ca această divizie să fie de neînvins. Acest principiu a fost fixat printr-un ordin de zi, cînd divizia a început să lupte pentru eliberarea poporului român. Ea se poartă vitejește în luptă împotriva nemîilor. Nu pot uita sprijinul pe care mi l-au dat camarazii mei în ceea ce privește formarea diviziei pentru ca ea să ajungă acolo unde se găsește astăzi. Pot cita, spre exemplu, numele ofițerilor Măltopol, prieten devotat, Ion Petrini, Ion Badea, Nicolae Pantazi, Arhip, Popescu, Al. Petrescu, Stanciu și Vasiliu.

U.R.S.S. îi datorăm formarea diviziei acesteia pentru a se duce luptă împotriva Germaniei, eliberînd pămîntul Transilvaniei. Ea ne-a tratat ca adevărați camarazi și lucrul acesta nu-l poate uita nici un soldat din Divizia „Tudor Vladimirescu”. Această divizie aparține trup și suflet poporului român și cînd ea a păsit pe pămîntul patriei țara ajunsese la marginea prăpastiei. În luptele pentru cucerirea Debrețînului ea își are rolul ei important. Divizia pe care o comandă colonelul Candrea și-a făcut datoria. Recunoștința față de faptele ei trebuie să o arate fiecare colț din Tara Românească.

Năzuințele Diviziei „Tudor Vladimirescu” sint acelea ale însuși poporului nostru. Pandurii ei și poporul român sint într-o strînsă legătură care trebuie să se însuflătească zi de zi mai mult pentru fericirea neamului românesc.

Trăiască Divizia „Tudor Vladimirescu” !

Trăiască armata română !

Trăiască frăția de arme româno-sovietică !

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 252, f. 333 – 334.

Anina pentru felul în care au luptat împotriva trupelor germane între 27 și 30 septembrie 1944.

**Ministerul de Război
Cabinetul Ministrului**

**Ordin de zi
nr. 13, din 24 octombrie 1944**

În operațiunile ce au avut loc pentru curățirea teritoriului de trupe germane s-au distins în mod deosebit Batalionul 1 000 B., batalionul de marș din Regimentul 94 infanterie, Compania 3 grăniceri, Compania jandarmi pază Anina și Compania garnizoană Anina, aflate sub comanda locotenent-colonel M. Gheorghiu, care, prin acțiunea viguroasă dusă între 27 și 30 septembrie a.c., au reușit să salveze de la distrugere instalațiile și minele de la Anina.

Alături de aceste trupe au intervenit cu succes și 2 tunuri anticar, încadrate cu servanți dintre lucrători, puse la dispoziție de Uzinele Reșița.

De asemenea a contribuit într-o largă măsură la reușita acestei acțiuni și directorul minelor, inginerul Pohoran, care răminind la postul său pe tot timpul ocupației temporare a reușit să se împotrivească și să zădărnică din timp planurile de distrugere ale germanilor.

Pentru conducerea hotărîță și elanul cu care au luptat unitățile arătate mai sus și pentru patriotismul de care a dat dovadă, directorul minelor se citează prin ordin de zi pe armată.

**Ministrul de război,
General de corp de armată
M. Racoviță**

**Pentru conformitate,
Director de cabinet,
Colonel
P. Caramitru**

Comunicat¹ :

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 506, dosar nr. 56, f. 340; *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 673.

898

1944 octombrie 25. Comunicatul special al Marelui Stat Major român referitor la eliberarea deplină a părții de nord-vest a României și la hotărîrea militarilor români de a lupta pînă la zdrobirea definitivă a fascismului.

Marele Stat Major român

**Comunicat special
din ziua de 25 octombrie 1944**

În Transilvania de nord-vest trupele române de sub comanda generalului de corp de armată Avramescu Gheorghe, în strinsă legătură cu cele

¹ Menționează comandamentele cărora le-a fost înaintat ordinul.

sovietice, au ocupat orașele Carei și Satu Mare, după care au depășit frontiera româno-maghiară, dezrobind astfel întreaga Transilvanie.

După 2 luni de lupte îndirjite, trupele române au reușit, într-o primă fază, să distrugă forțele germane din interiorul țării noastre capturind 52 000 ofițeri și soldați germani, printre care 14 generali, și să facă, pe un front de aproape 450 km, acoperirea marșurilor și concentrării nestinjenite de inamic a forțelor aliate sovietice.

Într-o a doua fază, luptind într-o strânsă colaborare și bună camaraderie cu puternicele și vitezele trupe sovietice, diviziile noastre au contribuit larg la înfringerea și nimicirea forțelor germano-maghiare din Transilvania și Banat.

Jertfele de singe ale armatei noastre, în aceste 2 luni de lupte neîntrerupte, au fost însă mari. Peste 1 500 de ofițeri, subofițeri și 62 000 trupă — morți, răniți și dispăruți — au căzut pentru dezrobirea Ardealului.

Ajunsă azi pe frontiera din 1940, diviziile noastre sunt gata de un nou efort și noi jertfe pentru conștințarea definitivă a drepturilor noastre prin luptă alături de marii noștri aliați, pînă la înfringerea totală a forțelor germano-maghiare.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 869, f. 128; „Scînteia”, an I, nr. 37, din 27 octombrie 1944; *Pentru eliberarea patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 695–696.

899

1944 octombrie 25. Telegramă a comandantului Armatei 4 română, generalul de corp de armată Gheorghe Avramescu, adresată președintelui Consiliului de Miniștri, generalul de corp de armată Constantin Sănătescu, cu prilejul eliberării depline a părții de nord-vest a României.

Către
Domnul general Sănătescu,
președintele Consiliului de Miniștri

În momentul cînd trupele Armatei 4 română au cucerit, prin lupte grele, frontiera de nord-vest a României, eliberînd pentru vecie ultimul colț robit al pămîntului românesc, împărtășim doinniei voastre și guvernului țării bucuria și mîndria acestui fapt de arme menit să asigure unitatea și libertatea patriei.

Comandantul Armatei 4,
General de corp de armată
Gh. Avramescu

Pentru Șeful de Stat Major
Colonel
N. Dragomir

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 225, f. 307.

832

1944 octombrie 26. **Ordin general al ministrului de război, generalul de corp de armată Mihail Racoviță, în care se evocă bucuria eliberării părții de nord-vest a României de sub ocupația hitleristo-horthystă.**

Ministerul de Război
Cabinetul Ministrului

**Ordin general
nr. 77, din 26 octombrie 1944**

Ostași !

După 4 ani de cumplită suferință și împilare maghiară, Ardealul a fost complet eliberat de hoardele cotropitoare.

Stindardul libertății și drepturilor noastre nepieritoare îmbrăcă azi în sărbătoare orașele și satele pîngărite de urgia uzurpatorilor de veacuri ai românilor.

Plaiurile și codrii Maramureșului, Tării Oașului și Crișanei vuiesc iarăși de voiosia libertății cîștigate. Românii de pretutindeni, cu mic cu mare, tresăltă la sunetul trîmbițelor biruitoare.

Ardealul sfînt, leagăn scump al româanismului, furat printr-un odios dictat, oferit cu generozitate de dictatorii Europei magnaților unguri pentru întărirea latifundiilor lor, a revenit azi, prin luptă dreaptă și jertfă vrednică, la patria din care a fost rupt.

O graniță blestemată trasată din ură și răzbunare a despărțit timp de 4 ani părții de copii și frații de frați.

Lanțurile robiei au fost rupte, granița fictivă și odioasă a fost trecută într-un iureș de nebiruitele Armate Roșii și de vitezele noastre batalioane.

În marș biruitor, în care s-a plăinădit cu generozitate și neprecupețire singele aliaților noștri cu singele și glia noastră dezrobită, am izgonit pe dușman pentru totdeauna din cele mai vechi așezări românești.

Răzbunătorul strigăt strămoșesc de la Porolissum, de la Moigrad și Napoca, înfrățit cu strigătul nostru de biruință, străbate azi văzduhul, înălțind recunoștință vrednică Armatei Roșii al cărei aport a fost hotăritor în cîștigarea drepturilor noastre.

Uniți în luptă și în jertfă am reîmplinit drepturile noastre de viață în Ardeal.

Fiecare ostaș, fiecare român și mai ales toți cei scăpați de sub împilarea maghiară, datorăm armatei sovietice pentru ajutorul ce ni l-a dat și pentru jertfele făcute, slavă de recunoștință și nepieritoare aducere aminte pentru cei ce au murit, liberindu-ne frații.

Sus fruntea, ostași !

Reculești după izbînda atît de dorită și așteptată, trecîți la luptă
camaraderească cu încredere și bărbătie pentînă zdrobirea definitivă a
dușmanului de veacuri.

**Ministru de război,
General de corp de armată
M. Racoviță**

Pentru conformitate,
Director de cabinet
Colonel
P. Caramitru

Notă

**Acest ordin va fi citit în toate unitățile armatei, la apelul trupei sub arme,
Comunicat : [...] ¹**

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 526, dosar nr. 235, f. 120; *Pentru eliberarea
patriei*, Editura Militară, București, 1972, p. 696–697.

¹ Se menționează comandamentele centrale către care s-a înaintat.

LIST OF DOCUMENTS

- 464 *1944 January 3.* Excerpt from an intelligence bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers concerning the new instructions of the Central Committee of the Romanian Communist Party and the new means of spreading communist manifestos.
- 465 *1944 January 3, Lisbon.* Report of the American Ambassador at Lisbon, Tish, in which he informs about certain steps taken by the Romanian representatives abroad — under Mihai Antonescu' instructions — in order to determine the Allies' attitude concerning Romania's intention to withdraw from the war.
- 466 *1944 January 8, Washington.* Instructions of the American Secretary of State, Cordell Hull, given to the American Ambassador in London, John G. Winant, concerning the rôle of Iuliu Maniu's emissary to discuss the operative details of Romania's turning arms against Germany.
- 467 *1944 January 13.* Note of the Police General Office informing that on the night of 13/14 January 1944, communist manifestos were spread in the workers' districts of Cluj.
- 468 *1944 January 17, Washington.* Draft of Department of State concerning the problems and the character of a military occupation and governing in Romania.
- 469 *1944 January 20.* General order of information by which the Inspectorate of Gendarmerie in Bucharest gives some data about Romanian Communist Party's activity.
- 470 *1944 January 21.* Note of the Police Department of the Capital informing about the spreading of some manifestos, hand written, and multiplied by mimeograph.
- 471 *1944 January 25, London.* Draft of an answer of the Foreign Office concerning colonel Talbot Rice's letter about the conditions in which the Allies accept to conclude an armistice with Romania, considering very opportune the Romanian Communist Party's proposal to organize a united front of action.
- 472 *1944 January 29.* Informative note of the Police Department of the Capital about the spreading in Bucharest of the newspaper "Tinărușul patriot".

- 473 *1944 January 30.* Informative note of Timișoara Police Inspectorate which notifies that approximatively 80 manifestos signed "National Committee of Liberation" have been spread in Arad.
- 474 *1944 January.* Fragment of the Appeal of the Antifascist Patriotic Front, published in "România liberă" in which the democratic political forces, the officers and the soldiers are urged to fight for overthrowing Antonescu's dictatorship and for turning arms against Hitlerite Germany.
- 475 *1944 January, London.* Report on the Romanian Communist Party's activity kept in the Archives of the Foreign Office.
- 476 *1944 February 1.* Intelligence report submitted to the Presidency of the Council of Ministers on the meetings of the leaders of the political parties, the situation of the Patriotic Union and the spreading of some communist manifestos in Arad, Cernavodă, Ploiești.
- 477 *1944 February 2, Washington.* Appendix of a memo by the Director of the European Affairs Division, the Department of State, James Clement Dunn, to the U.S. Ambassador to Great Britain, John G. Winant, on the text of the terms of surrender to be imposed upon Romania.
- 478 *1944 February 5.* Intelligence bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers concerning the circulation and the contents of the communist newspaper "România liberă".
- 479 *1944 February 7.* The account of the B.B.C. London concerning the importance for Germany of the riches of the Danubian area and implicitly of Romania.
- 480 *1944 February 8, Stockholm.* Confidential report by the American Envoy in the Capital of Sweden, Herschel V. Johnson, concerning the events that took place since the launching of Iuliu Maniu's messages for Romania's coming out of war; note of the Romanian Envoy in Stockholm, Frederic C. Manu, containing the Romanian official opinions relative to Romania's unconditional surrender.
- 481 *1944 February 10.* Manifesto to the workers of the Rogifer Works in Brașov urging them to sabotage the German war machine.
- 482 *1944 February 12, Washington.* Note of the British Embassy in Washington sent by the Department of State to Admiral William Leahy, Chief of Staff to the Commander in Chief of the Army and Navy on a group of generals and officers of the Romanian Army, who intended to organize a military coup d'état in order to overthrow Antonescu's régime.
- 483 *1944 February 18.* Order by Oravița Police to Buziaș Police Station on the instructions of the Central Committee of the Romanian Communist Party for coordinating the activity of the party organizations and the Red Aid organization.
- 484 *1944 February 18.* Order by Oravița Police to Buziaș Police Station communicating the methods used by the communists in order to

establish the connections with inmates in prisons and concentration camps.

- 485 *1944 February 24*. Intelligence report of the Gendarmerie General Inspectorate on the spreading in Constanța of banknotes with anti-Hitlerite inscriptions.
- 486 *1944 February 24*. Note by Vilcea Gendarmerie Legion to the General Inspectorate of Gendarmerie pointing out the existence of some priests who share communist ideas.
- 487 *1944 February 28*. Intelligence bulletin forwarded to the Presidency of the Council of Ministers concerning the anti-German graffiti spread in Bucharest.
- 488 *1944 February 29, Berlin*. Note of Carl Clodius, Ministerial Director in the Reich Ministry of External Affairs to Joachim von Ribbentrop, Minister for External Affairs, suggesting the text of a letter that should be sent by the German Minister for External Affairs to Marshal Ion Antonescu on the oil deliveries from Romania. Annexed a note by the German experts concerning the ways in which the Romanians avoid to fulfil their duties as regards deliveries to Germany.
- 489 *1944 February 29*. Intelligence report of Timișoara Police Regional Inspectorate on the Patriotic Union's main directions of activity in order to set up the Patriotic National Front.
- 490 *1944 March, 1 Bucharest*. Telegram by the Minister Plenipotentiary of Germany in Bucharest, Manfred von Killinger, to the Reich Minister for External Affairs, Joachim von Ribbentrop, on Prince Barbu Stirbei's departure to Turkey, with the knowledge of Iuliu Maniu and Mihai Antonescu.
- 491 *1944 March 1*. Information bulletin of the Presidency of the Council of Ministers on the law suit against the communists and the Patriotic Union, on the spreading of some communist manifestos in Bucharest, and the instructions of the communist leaders to organize the Anti-Hitlerite Patriotic Front.
- 492 *1944 March 5*. Order issued by Boteni Gendarmerie department to Boteni Gendarmerie post (Dimbovița district) concerning the intensification of communist activity.
- 493 *1944 March 7*. Information broadcast by România liberă concerning the necessity to repulse the German forces and to withdraw from the anti-Soviet war.
- 494 *1944 March 10, London*. Political memorandum from the Press Reading Bureau, Stockholm, to the Political Intelligence Department in London on the granting of an amnesty and on the spreading of the communist movement in Romania.
- 495 *1944 March 17, Bucharest*. Informative report issued by the German Counter-intelligence Service in Romania to the General Staff of the Wermacht and to the Ministry of External Affairs in Berlin concern-

- ing Barbu Stirbei's journey to Cairo in order to open negotiations with the British and to take soundings about the peace terms for Romania.
- 496 *1944 March 18*. Memo of the Special Intelligence Office pointing out the intense communist propaganda in the plants of Brașov, Ploiești, Bucharest, and the Jiu Valley.
- 497 *1944 March 21, Washington*. Report by Cloyce Kenneth Huston from the South-European Division to the Department of State concerning the Romanian proposals to withdraw from the war presented by Barbu Stirbei at the negotiations with the Allies in Cairo.
- 498 *1944 March 21, Washington*. Letter of Admiral William D. Leahy, Chief of Staff to the Commander in Chief of the Army and Navy to Cordell Hull, American Secretary of State, underlining the cardinal importance of Romania's withdrawal from the Axis for the further prosecution of the war.
- 499 *1944 March 22*. Editorial entitled "Victory or Disaster" published by "România liberă" urging the people to struggle against Antonescu's Government and the Hitlerite Army, and to follow the lead of the Patriotic Front.
- 500 *1944 March 22*. Appeal published by "România liberă" and addressed to the officers and soldiers of the Romanian Army to overthrow Antonescu's dictatorship, to take Romania out of the war and to turn arms against Nazi Germany.
- 501 *1944 March 22, Moscow*. Telegram of the American Ambassador in Moscow, Averell Harriman, to the American Secretary of State, Cordell Hull, concerning the organization of the Patriotic Front and its programme.
- 502 *1944 March 22, Washington*. Telegram of the American Secretary of State, Cordell Hull, to the American Ambassador in London, John G. Winant, informing about conversations between the Romanian emissary and the Allied representatives in Cairo, showing Barbu Stirbei's declarations regarding the terms on which Romania would withdraw from the war.
- 503 *1944 March 23, Moscow*. Telegram of the American Ambassador in Moscow, Averell Harriman, informing the American Secretary of State, Cordell Hull, about the exchange of letters between V. M. Molotov and the British Ambassador in Moscow, J. K. Clark Kerr, concerning the talks between the Romanian and the Allied representatives.
- 504 *1944 March 23, Washington*. Instructions of the Department of State to the American Embassies in London and Cairo expressing its satisfaction with the Romanian proposals regarding Romania's withdrawal from the war and its joining the Allies.
- 505 *1944 March 24, Cairo*. Telegram of the American Ambassador attached to the Greek and the Yugoslav Governments in exile, Lincoln MacVeagh, to the American Secretary of State, Cordell Hull, informing about the talks between the Romanian and the

Allied representatives in Cairo ; Romania's delicate situation determined by the German intentions to launch a new offensive ; General Wilson's ultimatum delivered to Ion Antonescu not to accept Adolf Hitler's invitation.

- 506 1944 March 25, Cairo. Telegram by the American Ambassador attached to the Greek and Yugoslav Governments in exile, Lincoln MacVeagh, to the American Secretary of State, Cordell Hull, informing about a message dispatched from Iuliu Maniu to Barbu Stirbei, concerning the danger of the occupation of Romania by the German forces following that of Hungary.
- 507 1944 March 25, Washington. Instructions by the American Secretary of State, Cordell Hull, to the American Ambassador in Moscow, Averell Harriman, explaining the views of the American Government and military authorities on possible action facilitating Romania's elimination from the war.
- 508 1944 March 27. Fragment from the information report by the Presidency of the Council of Ministers on the communist manifesto spread in Bucharest and signed "Grivița Patriotic Front".
- 509 1944 March 27, Cairo. Telegram of the American Ambassador attached to the Greek and Yugoslav Governments in exile, Lincoln MacVeagh, to the American Secretary of State, Cordell Hull, informing about a letter of the People's Commissar for External Affairs of the Soviet Union, Veaceslav Mihailovici Molotov, to the Foreign Office about the possibility of Romania's withdrawal from the war and the request of the Soviet Government to approach to Ion Antonescu.
- 510 1944 March 27, Washington. Report by the Chief Deputy for South-European Division, Cavendish W. Cannon, to the Head of the Branch for European problems of the Department of State, James Clement Dunn, regarding the carrying on of the negotiations in Cairo and the terms that will be imposed on Ion Antonescu and Maniu for Romania's surrender.
- 511 1944 March 28, Washington. Note by Chief of Staff to the Commander in Chief of the Army and Navy, Admiral William D. Leahy, to the American Secretary of State, Cordell Hull, setting forth the views of the Joint Chiefs of Staff on the matter of Romanian surrender.
- 512 1944 March 29, Moscow. Telegram by the British Ambassador in Moscow, A. Clark Kerr, to the Foreign Office, informing about the help of the Soviet Government to overthrow Antonescu's Government.
- 513 1944 March 29, Cairo. Telegram of the British Minister Resident in Cairo, lord Moyne, to the Foreign Office conveying Marshal Antonescu's requests and asking if Romania may expect the Allies' assistance in case of a volte-face.
- 514 1944 March 29, Cairo. Telegram by the British Minister Resident in Cairo, lord Moyne, to the Foreign Office asking to be informed if the

British Government agrees to bomb targets indicated by Romanians; he hesitates that Antonescu will take action in due time.

- 515 *1944 March 30*. Fragment of an intelligence report to the Presidency of the Council of Ministers, containing the instructions of the Central Committee of the Communist Party regarding the organization of the patriotic youth guards and undertaking acts of sabotage.
- 516 *1944 March 30, London*. Telegram of the American Ambassador in London, John Winant, containing the declaration of a Foreign Office official about the decision of the Soviet Government to negotiate with Romania.
- 517 *1944 March 30, Cairo*. Telegram by Lincoln MacVeagh, the American Ambassador attached to the Greek and Yugoslav Governments in exile, to the American Secretary of State, Cordell Hull, informing about Antonescu's request to repeat by a certain channel the Soviet Government proposals to establish contact with the Allies in order that Romania may conclude an armistice.
- 518 *1944 March 30, Washington*. Instructions by the American Secretary of State, Cordell Hull, to the American Ambassador attached to the Yugoslav and the Greek Governments in exile in Cairo, Lincoln MacVeagh, in connection with certain decisions of political and military importance for immediate results at the talks between the Allies and the Romanian representatives.
- 519 *1944 March 31*. Information report to the Presidency of the Council of Ministers about the instructions of the Central Committee of the Communist Party concerning the intensification of propaganda and the organization of street demonstrations.
- 520 *1944 March 31, Cairo*. Telegram by the British Minister Resident in Cairo, lord Moyne, to the Foreign Office conveying the conversation between the Soviet Ambassador in Cairo, Nikolai Vasilievici Novikov, and Prince Barbu Stirbei regarding the Soviet military assistance in case Maniu's Government manages to overthrow Antonescu's régime.
- 521 *1944 March 31, London*. Personal minute of the Prime Minister, Winston Churchill, to the Secretary of State for Foreign Office, Anthony Eden, defining the Allies' main objective with regard to Romania.
- 522 *1944 March*. Excerpt from the report of the Police Station in Constanța concerning the communists' activity.
- 523 *1944 April 1, Bucharest*. Telegram by the German Minister Plenipotentiary in Bucharest, Manfred von Killinger, about the mood in Romania.
- 524 *1944 April 1, London*. Letter by P. Howard, of the Foreign Office, to P. N. Loxley concerning the Romanians' withdrawal from the Nazi war and the procedure for dealing with the Allied Governments.
- 525 *1944 April 1, London*. Telegram from the Foreign Office to the British Envoy to Moscow, A. Clark Kerr, informing that a German

communiqué considers that the Romanian forces play an important rôle in maintaining the German line on the Southern front.

- 526 1944 April 1 *<Algiers>*. Message by the High Commander of the Allied Forces in the Mediterranean, General Henry Maitland Wilson, to Iuliu Maniu regarding the possibility for the Romanian forces to surrender and to turn arms against the Germans; he suggests the disruption of German communications in Romania; he promises assistance by powerful air attacks on some important targets.
- 527 1944 *<April 2>, Moscow*. Statement of the Soviet Government after the Soviet troops have crossed the Romanian borders.
- 528 1944 April 3. Intelligence report to the Presidency of the Council of Ministers concerning the means and the materials for propaganda and sabotage used by the members of the communist organization in Ploieşti.
- 529 1944 April 3, *London*. Minute of the Foreign Office, signed P.C. Rose, specifying the intercession with the Soviet Government following Marshal Antonescu's request for a declaration containing political guarantees for Romania.
- 530 1944 April 3, *London*. Draft minute by the Secretary of State for Foreign Affairs, Anthony Eden, to the British Prime Minister, Winston S. Churchill, concerning the British actions of good offices for the Russians and to bring the Romanians and the Russians together in order to conclude the armistice.
- 531 1944 April 3, *Cairo*. Telegram by the British Resident Minister in Cairo, lord Moyne, to the British Resident Minister in Algiers concerning the German propaganda as regards the occupation of Romania.
- 532 1944 April 3, *Ankara*. Telegram by the British Ambassador in Ankara Hugh M. Knatchbull-Hugessen, to the Foreign Office concerning the news about the situation created in Romania after the withdrawal of the German troops.
- 533 1944 April 3-9. Excerpt from a report by the Ministry of Justice about the spreading of communist leaflets in Timișoara.
- 534 1944 April 4, *Cairo*. Telegram of the American Ambassador attached to the Yugoslav and the Greek Governments in exile, Lincoln MacVeagh, to the American State Secretary, Cordell Hull, conveying a message for Iuliu Maniu from Barbu Stirbei.
- 535 1944 April 4, *London*. Telegram of Foreign Office to Commonwealth Governments concerning the Allies' message to Ion Antonescu informing him on the Soviet terms of armistice.
- 536 1944 April 5. Fragment from the information report to the Presidency of the Council of Ministers concerning the intensification of the actions for a withdrawal from the anti-Soviet war.
- 537 1944 April 5, *Cairo*. Telegram of the British Resident Minister in Cairo, lord Moyne, to the Foreign Office, concerning the message

received from Marshall Ion Antonescu, communicated by intermediaries asking for information on the minimum Soviet armistice conditions.

- 538 *1944 April 5, London.* Minute of the Foreign Office *(signed by M. Rose)*, concerning the message sent by the Allies to Marshal Ion Antonescu asking him to accept the Soviet Armistice proposals.
- 539 *1944 April 5, Cairo.* Telegram of the British Resident Minister in Cairo, lord Moyne, to the Foreign Office concerning the answer given to Marshal Antonescu by the three Allied Governments about the possibility to take action against the Germans and to conclude an armistice with the Soviet Union.
- 540 *1944 April 5, Washington.* Telegram of the American Secretary of State, Cordell Hull, to the American Ambassador in Moscow, Averell Harriman, concerning the different attitudes that are to be adopted towards Romania by the three Allied Powers in case Romania comes out of the war.
- 541 *1944 April 6.* Fragment from the intelligence report to the Presidency of the Council of Ministers regarding the remarks on the contents of the issue number 2 of 22 March 1944 of the communist newspaper "România liberă".
- 542 *1944 April 6, London.* Minute of the Foreign Office concerning the Soviets' growing interest in the armistice negotiations with Romania and Britain's position.
- 543 *1944 April 6, Cairo.* Telegraphic report by the British Resident Minister in Cairo, lord Moyne, to the Foreign Office on the Soviet offer of military collaboration in the East made to the Romanians by following the armistice.
- 544 *1944 April 7, Bucharest.* Telegram of the Special Representative for economic problems of the Reich in Romania, Hermann Neubacher, countersigned by Ambassador Manfred von Killinger, about the mood of the workers in the oil fields and the communists' organizational activities.
- 545 *1944 April 7, London.* Telegraphic report by the Foreign Office to the Governments of Canada, Australia, New Zealand, and South Africa on the pressing need for the Romanian surrender.
- 546 *1944 April 8, Cairo.* Telegram of the American Ambassador attached to the Greek and the Yugoslav Governments in exile, Lincoln MacVeagh, to the Secretary of State, Cordell Hull, conveying the Romanian armistice terms between the Allies and Romania, given to him by the Soviet Ambassador, Nicolai Vasilievich Novikov.
- 547 *1944 April 11, Washington.* Instructions by the Department of State to the American Embassy attached to the Greek and the Yugoslav Governments in exile in Cairo, concerning some amendments suggested by the Americans to the Soviet proposed terms of armistice between Romania and the Allies.

- 548 1944 April 12. Letter by Mihai Antonescu to the Chief of the General Staff, General Ilie Steflea, informing him of the necessity to take action against the German abuses and violence.
- 549 1944 April 13. Information report by the Gendarmerie Inspectorate in Galați on the civil population's state of mind and its reasons.
- 550 1944 April 13. Information order by the Gendarmerie Legion in Bucharest to the Gendarmerie Stations and Posts concerning the surveillance and prevention of communist actions aiming to create "groups of action".
- 551 1944 April 13. Special broadcasting information containing the account of the "Atlantic" station on the situation of the Crimean front.
- 552 1944 April 14. Intelligence report by the Center of listening posts comprising the news broadcast by Ankara station about Romania's imminent withdrawal from the war in the situation created by the Soviet Army's advance and the people's desire for peace.
- 553 1944 April 14, Cairo. Telegram of the American Ambassador attached to the Yugoslav and the Greek Governments in exile, Lincoln MacVeagh, to the American Secretary of State, Cordell Hull, concerning the broadcast transmissions of a clandestine radio set in Romania.
- 554 1944 April 16, Cairo. Telegram of the American Ambassador for the Yugoslav and the Greek Governments in exile, Lincoln MacVeagh, to the American Secretary of State, Cordell Hull, concerning Barbu Stirbei's suggestion to establish a government led by Maniu in Moldavia.
- 555 1944 April 22, Moscow. Letter of the British Ambassador in Moscow Archibald Clark Kerr to the People's Commissar for External Affairs of the Soviet Union, Veaceslav Mihailovich Molotov, in relation to a private discussion of the British Minister in Bern, Clifford John Norton, with Grigore Gafencu, the former Romanian Minister for Foreign Affairs, concerning the political conditions to which Romania would have to agree in order to put an immediate stop to hostilities.
- 556 1944 April 24, Moscow. Letter of the British Ambassador in Moscow Archibald Clark Kerr to the People's Commissar for External Affairs of the Soviet Union, Veaceslav Mihailovich Molotov, submitting to him the draft of a message containing the armistice terms with Romania that were going to be sent to Marshal Ion Antonescu.
- 557 1944 April 27. Appeal by broadcasting station România liberă to workers, clerks, intellectuals and sailors to get out of the anti-Soviet war.
- 558 1944 April 27, Moscow. Letter of the First Deputy of the People's Commissariat for External Affairs, Andrei Ianuarievici Vyshinsky, to the British Ambassador in Moscow, Archibald Clark Kerr, about the discussions on the text of the Romanian-Soviet armistice.

- 559 *1944 April*. Memorandum of the scientists and scholars, members of the Romanian Academy and professors at the Universities of Bucharest, Jassy and Cluj to Ion Antonescu demanding that Romania should get out of the Hitlerite war.
- 560 *1944 May 1*. Manifesto of the United Workers Front published by "România liberă" on 26 May 1944.
- 561 *1944 (May)*. Manifesto published by the Patriotic Committee of Romanian Railways of the United Workers' Front.
- 562 *1944 (May)*. Manifesto published by the Patriotic Committee of S.E.T. entreprise of the United Workers' Front.
- 563 *1944 (May)*. Manifesto published by the Patriotic Committee of Mociornița Factory of the United Workers' Front.
- 564 *1944 May 1, Washington*. Declaration by the Governments of the Great Britain, the Soviet Union and the United States to the Governments of Hungary, Bulgaria, Romania and Finland containing an appeal to them to get out from the Axis and to join the Allies.
- 565 *1944 May 2*. Rode's verbal note, obtained from the Ministry of External Affairs, concerning the attitude of Iuliu Maniu, Marshal Ion Antonescu and Mihai Antonescu after Viacheslav M. Molotov's declaration of 2 April 1944.
- 566 *1944 May 3*. Appeal by România liberă radio station urging the population not to obey the mobilization orders.
- 567 *1944 May 4, Moscow*. Letter of A. I. Vyshinsky, Deputy of the People's Commissariat for External Affairs of the Soviet Union, to A. Clark Kerr, British Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary in Moscow, about the conduct of Romanian troops on the Soviet front.
- 568 *1944 May 5, London*. Letter of the Secretary of State for Foreign Office, Anthony Eden, to the British Ambassador in Moscow, A. Clark Kerr, concerning the explanation of the position of the British and Soviet Governments as regards mutual assistance in their spheres of command.
- 569 *1944 May 6*. Report by Abwehr in Romania on the oil production and on the methods used by the Romanian authorities, for instance the tactics of postponement, in order to extract and to supply as little as possible oil to Germany.
- 570 *1944 May 9*. Appeal published by "România liberă" to the women, urging them to join the Anti-Hitlerite Patriotic Front.
- 571 *1944 May 9*. Appeal by the broadcasting station România liberă (Free Romania) for uniting all the patriotic forces in order to save the country and drive away the Hitlerite forces.
- 572 *1944 May 9*. Letter by Colonel Talbot Rice to D. Howard of the Foreign Office concerning Colonel de Chastelaine's mission to Romania.

- 573 *1944 May 17.* Intelligence report addressed to the General Direction of the Romanian River Navigation concerning the vessels and barges destroyed between April 9 and May 17 1944 in the "Upper Danube" sector.
- 574 *1944 May 24.* Order of the Ploiești Police Station to the police station of Prahova district notifying on the communist instructions concerning the intensification of propaganda and the setting up of Patriotic Front Committees in quarters, factories, workshops.
- 575 *1944 May 25, Cairo.* Cable by Lincoln MacVeagh, the American Ambassador appointed to the Yugoslav and the Greek Governments in exile, to the U. S. Secretary of State, Cordell Hull, concerning the new proposals of the Romanian opposition for Romania to break off with the Axis.
- 576 *1944 May 25, Cairo.* Letter by Lord Moyne, the Resident British Minister in the Middle East, at Cairo, to the Department for South-East Europe of the Foreign Office, sending Prince Barbu Știrbei's statement made at the Cairo meeting of the Allied delegations on May 25.
- 577 *1944 May 26.* Report of Germany's Ministry of Foreign Affairs on Romania's internal situation, attempts with a view of concluding peace with the Soviet Union, the attitude of the King and of Ion Antonescu.
- 578 *1944 May 28.* Appeal by the broadcasting station România liberă (Free Romania) concerning the necessity that all democratic national forces should cooperate in the antifascist and anti-Hitlerite struggle.
- 579 *1944 May 30.* Appeal broadcast by România liberă (Free Romania) for the Romanian sailors and officers to join the anti-Hitlerite patriotic forces to organize detachments, and to demand the release of the political prisoners.
- 580 *1944 May 31, Cairo.* Letter of Lord Moyne, the Resident British Minister in Cairo, to the Foreign Office, referring to the talks he will have with the Soviet Ambassador to Cairo, Nicolai Vasilievich Novikov in order to adopt a common position concerning the armistice negotiations with Romania.
- 581 *1944 June 1.* Intelligence report mentioning the presence of partisans in the Sărata zone of Rădăuți district.
- 582 *1944 June 1, Cairo.* Cable by Lincoln MacVeagh, the American Ambassador attached to the Yugoslav and the Greek Governments in exile, to the U.S. Secretary of State, Cordell Hull, concerning the guarantees the Romanians expect to be granted by the Allies.
- 583 *1944 June 1, Cairo.* Cable by Lincoln MacVeagh, the American Ambassador attached to the Yugoslav and the Greek governments in exile, to the U.S. Secretary of State, Cordell Hull, concerning a message of the Allies in Cairo, addressed to Iuliu Maniu, by which

the latter is informed that the negotiations are closed, and he is advised to approach the Red Army directly.

- 584 1944 June 2, *Brăşov*. Report by the chief of the German Ethnic Group in Romania, Andreas Schmidt, to SS Reichsführer Heinrich Himmler, concerning Romania's political condition, its attempts to quit the war as soon as possible; suggestions in connection with Germany's attitude towards Romania, so as to be able to exploit it for war supply and leave it exhausted at the end of the war.
- 585 1944 June 3. Note of the General Inspectorate of the Gendarmerie on the spreading of communist leaflets among the labourers of the Malaxa works.
- 586 1944 June 4–12. Memorandum by the Ministry of Justice from reports by general prosecutor's offices and tribunal prosecutor's offices. Information on leaflets spread on June 1, 1944 in Timișoara, in Romanian and Hungarian, signed "The Banat Struggle Committee".
- 587 1944 June 6. Intelligence report on the arrest of two workers who have spread communist leaflets.
- 588 1944 June 7. Intelligence report of the Special Intelligence Office to Ion Antonescu referring to the position of bourgeois party leaders after the Normandy Landing and their attitude toward concluding an agreement with the communists.
- 589 1944 June 9. Intelligence report of the Special Intelligence Office concerning the attitude of National Peasant Party leaders and National Liberal Party leaders within the framework of the actions aimed at setting up the National-Democratic Bloc.
- 590 1944 June 9. Intelligence report of the Special Intelligence Office concerning the talks on the setting up of the National-Democratic Bloc.
- 591 1944 June 10, *London*. Telegram of the Foreign Office sent to Moscow (probably to British Ambassador Sir Archibald Clark Kerr), informing about the plan of action for overthrowing Antonescu's Government.
- 592 1944 June 12, *Washington*. Letter of P. H. Gore Booth from the British Embassy in Washington addressed to the Southern Department of the Foreign Office, concerning Romania's political situation.
- 593 1944 June 13, *Cairo*. Cable by Lincoln MacVeagh, the American Ambassador to the Yugoslav and the Greek Governments in exile, to U. S. Secretary of State, Cordell Hull, informing about Iuliu Maniu's accord to conclude an armistice based on the Allies' conditions.
- 594 1944 June 13. Information order of the Gendarmes' Legion in Bucharest concerning the actions of the Red Aid organization, meant to offer support to imprisoned communists.
- 595 1944 June 13. Note of the Special Intelligence Office concerning the opinions of Gheorghe Brătianu, National-Liberal Party representative.

- 596 *1944 June 14*. Secret note of the Ministry of Internal Affairs referring to the communists' talks with the social-democratic, national-peasant and liberal leaders in order to set up the Democratic Bloc.
- 597 *1944 June 16*. Article published in the newspaper "România liberă" urging the Romanian forces to fight against Hitlerite Germany and to liberate Northern Transylvania.
- 598 *1944 June 17, Washington*. Instructions of the U.S. Secretary of State, Cordell Hull, addressed to Lincoln MacVeagh, the American Ambassador attached to the Yugoslav and the Greek Governments in exile, concerning the progress of negotiations between Romania and the Allies.
- 599 *1944 June 19—25*. Report by the Ministry of Justice referring to the leaflets spread in Arad and quoting their content.
- 600 *1944 June 19*. Letter of Walther Funk, the Reich Minister for Economy, to Foreign Minister Joachim von Ribbentrop, concerning the means by which the Romanian Government could be persuaded to fulfil their economic obligations toward Germany; he advises use of pressure.
- 601 *1944 June 20*. Declaration on the establishment of the National-Democratic Bloc.
- 602 *1944 June 21*. Intelligence report of the Ploiești Police Station referring to the relations of the Romanian Communist Party regional organization Prahova with democrats in that county.
- 603 *1944 June 22*. Note of the Special Intelligence Office concerning the attempts made by Romanian Communist Party representatives at consolidating and increasing the number of the National-Democratic Bloc.
- 604 *1944 June 23*. Intelligence report regarding the arrest of a communist group in Caraș county.
- 605 *1944 June 23*. Intelligence report of the Special Intelligence Office to Ion Antonescu regarding the interest of the bourgeois political forces that Romania should conclude an armistice with the United Nations.
- 606 *1944 June 24*. Note on the spreading of communist leaflets signed "The Banat Committee of Struggle" in the Poeni village of Timiș-Torontal county.
- 607 *1944 June 24*. Intelligence report of the Police in Oravița to the Jam police detachment referring to the setting up of a medical office to provide assistance to Romanian Communist Party members, primarily to those who were in clandestine conditions.
- 608 *1944 June 24, Madrid*. Cable of American Ambassador to Spain Carlton J. H. Hayes, concerning contacts a member of the American Legation had with Romanian diplomats in Madrid concerning Romania's position and its prospects to withdraw from the war. In-

structions given to Hayes by the Department of State. Note of Romania's Ministry of Foreign Affairs.

- 609 *1944 June 25.* Report of the Gendarmes' Legion in Bucharest concerning the arrest of two workers who spread communist leaflets.
- 610 *1944 June 26.* Intelligence report mentioning the explosion of a petrol tank-vagon in the Recaş station, Tîrnava Mare county.
- 611 *1944 June 26.* Intelligence report by the Police of Oraviţa to the Jam Police Detachment relative to the setting up of a juridical office of the Romanian Communist Party aiming to intensify the party's propaganda activity and to defence counselling in the trials in which communists are involved.
- 612 *1944 June 26.* Intelligence report of the Police of Oraviţa to the Jam Police Detachment concerning the setting up of a Romanian Communist Party juridical office in order to grant legal assistance to the communists, anti-Hitlerite patriots and some categories of military deserters.
- 613 *1944 June 26 — July 2.* Excerpts from a report by the Ministry of Justice concerning the detachment of communist partisans operating at the foot of the Semenic Mountains.
- 614 *1944 June 28.* Fragment from the Appeal of the Patriotic Union published as editorial in the newspaper "România liberă".
- 615 *1944 June 29, Bucharest.* Copy of the letter of Ministerial Director Carl Clodius to Colonel General Schörner the Commander of South Ukraine Group, on the talk he had with the Romanian President of the Council of Ministers concerning deliveries for the German forces.
- 616 *1944 June 29, Cairo.* Cable of Lincoln MacVeagh, the American Ambassador to the Yugoslav and the Greek Governments in exile, to U.S. Secretary of State, Cordell Hull, describing Iuliu Maniu's plan for Romania's withdrawal from the war.
- 617 *1944 June.* Manifesto of the Astra Factory action committee urging workers to struggle for driving the Nazis away from Romania, to overthrow Antonescu's Government and to set up a national democratic government.
- 618 *1944 July 1.* Report of the Special Intelligence Office stating that the opposition has achieved unity of views.
- 619 *1944 July 1.* Report of the Oraviţa Police to the Jam Police Detachment on the spreading of a manifesto by the Central Committee of the Union of Communist Youth calling to the organization of partisan groups, and other anti-war and propaganda actions.
- 620 *1944 July 4.* Report of the Special Intelligence Office concerning the opinions of national-peasant leaders as to the prospects of changing Romania's political régime.

- 621 1944 July 4. Report of the Special Intelligence Office quoting Iuliu Maniu's opinion on the evolution of political events in Romania.
- 622 1944 July 4. Report of the Special Intelligence Office as regards Iuliu Maniu's position within the opposition front.
- 623 1944 July 5. Letter of the Chief of the High Command of the Wehrmacht, Field-Marshal Wilhelm Keitel, to German Foreign Minister Joachim von Ribbentrop, requesting assistance for persuading Romania to accept Germany's demands concerning the supply of the Wehrmacht with farming products.
- 624 1944 July 5. Intelligence report of the Gendarmerie Legion Bucharest concerning the Romanian Communist Party propaganda among peasants.
- 625 1944 July 6. Excerpt from the report of the Caraș Court Prosecutor's Office addressed to the Ministry of Justice concerning the composition of the communist partisan group in the Semenic Mountains and the discovery of some communist and communist youth organizations in Boeșa Română, Boeșa Vasiovei, Oca de Fier and Reșița.
- 626 1944 July 6, London. Note of the Foreign Office to the Resident British Minister in Cairo, Lord Moyne, informing that Mihai Antonescu, Vice-President of the Council of Ministers, sent an assurance that Chastelaine was in safety and that he would not be handed over to the Germans.
- 627 1944 July 8. Note of the Special Intelligence Office concerning the intensification of Romanian Communist Party activity within the workers' organizations of Bucharest and in Transylvania.
- 628 1944 July 10. Editorial article published in the newspaper „România liberă” concerning the great Allies' offensive on all the fronts.
- 629 1944 July 10. Information order of the Oravița Police to the Jam Police Detachment concerning the intensification of Romanian Communist Party propaganda actions for Romania's withdrawal from the war, setting up the United Workers' Front, and organizing sabotage actions in the rear front.
- 630 1944 July 11. Note of the Special Intelligence Office concerning the evolution of Iuliu Maniu's policy.
- 631 1944 July 12, Fuschl. Note of Carl Clodius, Director in the German Foreign Ministry, with the rank of Minister Plenipotentiary and the Reich's representative for economic problems in Bucharest, to the Reich Foreign Minister, Joachim von Ribbentrop, concerning Marshal Ion Antonescu's outlook on the military situation; considerations on Romania's foreign policy and on its internal condition; some aspects as regards the supply of German troops from Romania, German-Romanian economic and financial relations; alternatives as to Romania's future attitude towards Germany.
- 632 1944 July 14. Note of the Special Intelligence Office concerning talks on the merging of the Group round Mihai Ralea with the Social Democratic Party.

- 633 *1944 July 15.* Information order of the Oravița Police to the Jam Police Detachment concerning the intensification of communist activity in the Capital.
- 634 *1944 July 15, Istanbul.* Cable of the American Consul General in Turkey, Burton Y. Berry, to the U.S. Secretary of State Cordell Hull concerning a declaration of the Press Counsellor of the Romanian Legation in Istanbul, Teodor Solacolu, regarding the prospect of setting up a coalition government in Romania.
- 635 *1944 July 18.* Appeal by the broadcasting station România liberă to the patriots in Ploiești and to the farmers of Moldavia, Bărăgan and Banat to sabotage the Hitlerite production and war.
- 636 *1944 July 19.* Note of the Special Intelligence Office relative to the viewpoints adopted in connection with the communists' opinion that civil guards should be set up as a nucleus of the resistance actions.
- 637 *1944 July 20.* Letter of the Reich Foreign Minister Joachim von Ribbentrop to the Chief of the Wehrmacht High Command, Wilhelm Keitel, regarding pressures exerted on Romania in order to answer German demands for supplying the Wehrmacht.
- 638 *1944 July 22.* Report of the Gendarmerie Station of Lacu Sărat to the Gendarmes' Legion in Brăila, mentioning the fact that a quantity of ammunition was secretly removed from a German military dump located in the forest of Lacu Sărat.
- 639 *1944 July 26.* Note of the General of the German Land Forces on the sending of a Romanian delegation to Switzerland to try and start peace negotiations with the Soviet Union through British intermediaries.
- 640 *1944 July 26.* Circular order forwarded by the Gendarmes' Legion in Alba to its subordinate units, concerning the growing number of sabotage acts against the Hitlerite war.
- 641 *1944 July 28.* Romanian Communist Party's appeal to the army forces by which they are called to break with Nazi Germany, so as to save the country from disaster.
- 642 *1944 July 28.* Editorial of the newspaper "România liberă" calling the Romanian people to struggle for overthrowing Antonescu's Government and for driving away Hitlerite forces from Romania, and for a free, democratic and independent Romania.
- 643 *1944 July 28.* Appeal published by "România liberă" calling farmers to hide the crops and not to work for the Hitlerites.
- 644 *1944 July 28.* Anti-war appeal published in the newspaper "România liberă" by which women are urged not to let their husbands, brothers and sons to go to the front.
- 645 *1944 July 29.* Informative order of the Oravița Police to the Jam Police Detachment referring to the organization of ample anti-war and anti-Hitlerite actions by the Romanian Communist Party on the occasion of celebrating the 1 August day.

- 646 1944 July 29. Informative order of the Oravița Police to the Jam Police Detachment concerning the spreading in Bucharest of leaflets signed by the "Union of Patriotic Youth", calling to break the alliance with Germany, drive out the Germans from Romania, set up a democratic Government and conclude with the Allied Powers.
- 647 1944 July 29. Appeal by broadcasting Station România liberă to the state employees to sabotage the anti-Soviet war and Antonescu's régime.
- 648 1944 July. Manifesto of the United Workers' Front urging the working class and all non-fascist forces of the country to struggle for Romania's liberation and for ceasing of war against the United Nations.
- 649 1944, August 1–10. Leaflet of the Union of Romanian Patriots urging the Wehrmacht soldiers stationed in Romania no longer to obey Hitler's orders and to join the Romanian people in the struggle against Hitlerism.
- 650 1944 August 2. Memorandum concerning the mood of the workers at the Ferdinand-Caraș Works (Oțelul Roșu).
- 651 1944 August 3. Communication from the Kirchner Army Corps Group to the Wöhler Army Group concerning the hostile attitude of the Romanian military toward the German soldiers; indications about the existence of plans to turn arms against Germany.
- 652 1944 August 3. Intelligence report of the General Inspectorate of the Gendarmerie in connection with the mood of the workers at the Paper Factory in Buzău.
- 653 1944 August 3. Intelligence report indicating that the communist organization in Prahova county, acting on a decision of the Central Committee of the Romanian Communist Party, has taken steps to organize the partisan movement.
- 654 1944 August 4. Minutes of the conference of the chiefs of the German liaison detachments attached to the headquarters of Romanian armies indicating the danger of a reversal in Romania; a communication code is decided, to be used by the German command posts in the event of significant indications concerning the activity of the Romanian troops.
- 655 1944 August 5. Excerpt from an intelligence report of the Central Office for the Security of the Reich to the Military Intelligence Sector West of the Wehrmacht High Command concerning the situation in Romania; the Communist Party of Romania takes the lead in the struggle of the internal opposition against the military-fascist régime; partisan activities in Banat; the possibility that partisan groups are formed with an aim to fight the Wehrmacht.
- 656 1944 August 9. Excerpt from a report of the General Directorate of Police regarding the activity of the Romanian Communist Party and other political forces against Antonescu's régime.

- 657 1944 August 9. Intelligence report to the General Inspectorate of the Gendarmerie concerning the mood of the workers in the Moinești-Solonți oil fields, Bacău county.
- 658 1944 August 10. Editorial published in the newspaper "România liberă" under the headline *The Bloc of the Parties and Romania's Duty at this Hour*.
- 659 1944 August 10. Platform made public by the Central Committee of Patriotic Defence for the purpose of saving the patriots languishing in prisons and concentration camps.
- 660 1944 August 10. Intelligence order of the Police residence Oravița to the Jam police detachment concerning the massing of important Romanian forces inside the country with an aim to counter abuses perpetrated by Nazi troops, further indicating the existence of an intention to turn arms against Hitler's Germany.
- 661 1944 August 10, Washington. Instructions from the U.S. Under Secretary of State Edward R. Stettinius to the American Ambassador to Moscow Averell Harriman concerning a proposal made by Ion Antonescu to send new representatives for peace negotiations with the Allies.
- 662 1944 August 14. Intelligence report concerning the mood of the workers at the Lumber Enterprise Vasilatul in Brezoi commune, Vilcea county.
- 663 1944 August 14. Intelligence report on the mood of the workers at the Palas Railway Works, Constanța.
- 664 1944 August 15. Intelligence report concerning the letter addressed by the lawyers of the Prahova Tribunal Bar Association to Ion Antonescu demanding that Romania should withdraw from the war; letter attached.
- 665 1944 August 22. Memorandum from the German Foreign Ministry to the Wehrmacht General Staff concerning the danger of losing the refineries in Romania.
- 666 1944 August 23, Ankara. Dispatch from the U.S. Chargé d'Affaires in Turkey R. F. Kelley to the American Secretary of State Cordell Hull concerning the suggestion made by Mihai Antonescu that Turkey should act as a go-between for Romania and the Allies with a view to reaching an armistice agreement.
- 667 1944 August 23. Declaration of the Central Committee of the Romanian Communist Party concerning the historic act of 23 August 1944, published in the first legal issue of the newspaper "România liberă".
- 668 1944 August 23. Broadcast Proclamation to the Nation read by King Mihai I, noting the end of Antonescu's dictatorship, Romania's withdrawal from Hitler's war and joining the antifascist coalition, the re-establishment of national independence and sovereignty.

- 669 1944 August 23. Declaration of the Government established on 23 August 1944 concerning the aims of Romania's domestic and foreign policies, published in the first legal issue of the newspaper "România liberă".
- 670 1944 August 23. Operational Directive of the General Staff, signed by Division Adjutant-General Gheorghe Mihail, concerning the order of battle of the Romanian Army against German forces.
- 671 1944 August 23. Order to the Third Army, sent by Division Adjutant-General Gheorghe Mihail, Chief of the General Staff, directing it to cease fighting the Soviet forces and to withdraw the Third and the Fourth Armies from the Moldavian front.
- 672 1944 August 23. Order by the Commander of the Third Army, Army General Petre Dumitrescu, terminating the subordination of the commands and units of that Army to the German Command, and directing the troops to cease fighting the Soviet forces and to withdraw to the northern part of Dobruja.
- 673 1944 August 23. Order signed by Colonel Nistor Teodorescu, interim commander of the Detachment under Colonel Constantinescu, concerning the cessation of hostilities against Soviet troops and the beginning of the forcible disarming of the German forces.
- 674 1944 August 23. Decree-law on the granting of amnesty to anti-fascist political prisoners.
- 675 1944 August 23. Decree-law on the dissolution of internment camps.
- 676 1944 August 23. Manifesto issued by the Command of the patriotic fighting units, signed by Emil Bodnaraş, calling the entire people of free Romania to fight the invading Nazi armies.
- 677 1944 August 23. Excerpt from the operational log of the Second Alpine Division describing the enthusiastic welcome given by the people of the city of Deva to the news about the insurrection.
- 678 1944 August 23, 22.30. The Attachés Section of the Land Army conveys General Spalcke's answer concerning the situation in Bucharest following the arrest of the Marshall and of Mihai Antonescu; Romania accepts the terms of armistice.
- 679 1944 August 23. Excerpt from the War Diary of the Command of Naval War noting Romania's withdrawal from the war and the envisaged consequences for Germany.
- 680 1944 August 23. Excerpt from a war diary (written by Senior Lieutenant Brehme) concerning the fact that all reserve troops in the Romanian territory have been placed on the alert as a result of the insurrection of 23 August 1944.
- 681 1944 August 23, Bern. Article by The New York Times correspondent in Bern Daniel T. Brigham commenting on Romania's withdrawal from the Axis; the establishment of a new Government in Bucharest; expected impact on the Balkan countries; the military significance of the Romanian action.

- 682 *1944 August 23–24.* Excerpt from the War Diary of the Army Group Ukraine South noting the principal events related to Romania's withdrawal from Hitler's war and its decision to turn arms against Germany; the disarray created among the Nazis by the Romanian events; the failure of German attempts to topple the new Romanian Government.
- 683 *1944 August 24.* Appeal of the Command of the patriotic fighting units to the citizens of Bucharest, printed as special edition of the newspaper "România liberă".
- 684 *1944 August 24.* Appeal of the Dobruja Regional Committee of the Romanian Communist Party calling the people to render assistance to the Romanian Army fighting the German troops.
- 685 *1944 August 24.* Memorandum of the General Administrative Inspectorate Constanța concerning the political events in Romania on 23 and 24 August 1944.
- 686 *1944 August 24.* Order signed by Adolf Hitler concerning the mobilization of all German forces in Romania for combat duty, conveyed to the Foreign Ministry under Ritter's signature.
- 687 *1944 August 24.* Memorandum of the Foreign Ministry of Germany concerning the events of 23 August 1944 in Romania.
- 688 *1944 August 24.* Excerpt from the War Diary No. 7 concerning the report of the former commander of Ploiești oil fields, General Brandt, about the impossibility to get hold of the fuel stored in Ploiești and the strong resistance encountered by General Gerstenberg in the northern part of Bucharest.
- 689 *1944 August 24.* Dispatch of the Commander-in-Chief of the Army Group Ukraine South, General Friesner, to the subordinated units announcing that, on Führer's orders, he has assumed supreme command of all German forces and institutions in Romania; orders the annihilation of all Romanian command posts or forces that may oppose German military measures.
- 690 *1944 August 24.* Dispatch of the Commander-in-Chief of the Army Group Ukraine South Hans Friesner to the commander of German Luftwaffe in Romania Alfred Gerstenberg conveying the order given by Führer Adolf Hitler to arrest the Romanian Government formed on 23 August and to replace them by a government headed by a Germanophile general.
- 691 *1944 August 24, Moscow.* Dispatch from the American Ambassador to the Soviet Union Averell Harriman to the US Secretary of State Cordell Hull concerning his conversation with A.I. Vyshinsky about the events in Romania.
- 692 *1944 August 24.* Dispatch from Major Linke to the Wehrmacht High Command concerning the reaction of the Horthy Government to the Romanian events; Finland evinces an interest in the Romanian developments as an inducement for a similar evolution.

- 693 *1944 August 24.* Excerpt from the operational diary of the First Regiment borderguards regarding the assistance rendered to the Chiselet border post by the paramilitary unit and by other villagers.
- 694 *1944 August 24.* News broadcast by the radio station "România liberă" about the overthrow of Antonescu's dictatorship and Romania's decision to turn arms against Nazi Germany.
- 695 *1944 August 24.* Broadcast by the Moscow radio station making public the statement of the Commissar for Foreign Affairs about the fact that the Soviet Union has no territorial claims and has no intention to interfere in Romania's domestic situation, considering also that the support given by the Romanian Army for the annihilation of German troops will speed up the cessation of military operations and the signing of an armistice agreement.
- 696 *1944 August 24.* Dispatch of the British Envoy to Washington, Edward Frederik Lindley Wood, Count Halifax, to the Foreign Office relating the statement to the press by Secretary of State Cordell Hull concerning Romania's withdrawal from the Axis.
- 697 *1944 August 24.* Commentary broadcast by the London radio station in connection with the importance of Romania's decision to cross over to the United Nations side for the further development of the war against Nazi Germany.
- 698 *1944 August 24.* Broadcast by the London radio station (in German) about the disastrous consequences for Germany resulting from Romania's decision to withdraw from the war.
- 699 *1944 August 24.* Broadcast by the London radio station containing references to the significance of the Romanian decision to withdraw from the war.
- 700 *1944 August 24.* Broadcast by the London radio station indicating that the attempts made by Germany to form a puppet government in order to preserve its alliance with Romania have found no adherents among the Romanian people.
- 701 *1944 August 24.* Broadcast by the London radio station concerning the importance for the Balkan countries of Romania's withdrawal from the war.
- 702 *1944 August 24.* London radio broadcasts a commentary by Edward Montgomery stating that Romania's decision has opened the route to Berlin for the Soviet Army.
- 703 *1944 August 24.* Broadcast by the London radio concerning Romania's contribution, alongside the Allies, to the future battles for the defeat of Nazi Germany and the envisaged consequences for the Balkan countries.
- 704 *1944 August 24.* London radio report regarding the pledge taken by the United Nations to guarantee Romania's territorial integrity and independence.

- 705 *1944 August 24*. Report by the U.S. radio station in Europe stressing the significance of Romania's withdrawal from the war against the United Nations and its decision to join the anti-Hitler forces.
- 706 *1944 August 24*. Excerpt from an analysis by the London radio commentator Wickam Steed about the importance of Romania's decision to turn arms for the Balkan area.
- 707 *1944 August 24, Basel*. News item published by the Swiss newspaper "La Suisse" about the situation in Bucharest following the official announcement of the decision to turn arms against Nazi Germany.
- 708 *1944 August 24, Lisbon*. Commentary published by the newspaper "O Século" in connection with the new position of Romania after 23 August 1944.
- 709 *1944 August 24, Lisbon*. News item published by the paper "O Século" about King Mihai's Proclamation to the Nation.
- 710 *1944 August 24, Washington*. Article published by "The Evening Star" about Romania's decision to leave the Axis and its consequences for Germany.
- 711 *1944 August 25*. Manifesto to the Nation released by the Social Democratic Party calling for united struggle to build socialism.
- 712 *1944 August 25, Moscow*. Dispatch from Averell Harriman, American Ambassador to Moscow, to Secretary of State Cordell Hull conveying the statement of the People's Commissariat for External Affairs of the U.S.S.R. in connection with the events in Romania.
- 713 *1944 August 25, Moscow*. Statement by Veacheslav Mihailovich Molotov, Commissar for External Affairs of the U.S.S.R., concerning the position of the Soviet Government vis-à-vis Romania in the event the Romanian Army turns arms against the German invaders.
- 714 *1944 August 25, Bucharest*. Cablegram from Lieutenant General Alfred Gerstenberg, Luftwaffe commander in Romania, to the General Staff of the Wehrmacht, reporting that it is impossible for the German forces to recapture the city of Bucharest and to execute the Führer's orders to arrest the Government formed on 23 August.
- 715 *1944 August 25*. Unsigned dispatch to the General Staff of the Wehrmacht about the state of emergency which has been ordered in Budapest as the result of the events of 23 August 1944 in Romania.
- 716 *1944 August 25*. Memorandum of the German Foreign Ministry about the influence of the events in Bucharest on Finland.
- 717 *1944 August 25, Ankara*. Memorandum from the Romanian Envoy to Turkey Alexandru Crețeanu to the American Embassy in Ankara announcing the overthrow of Antonescu's Government and the establishment of a Government of national unity.
- 718 *1944 August 25, Cairo*. Dispatch of the U.S. Chargé d'Affaires accredited to the Yugoslav and the Greek governments in exile, Harold Shantz, to Secretary of State Cordell Hull concerning King Mihai's

request, contained in a message conveyed to the Allies by Prince Știrbei, that the Allied air force should bomb, on 26 August, several important centres in Romania and Hungary.

- 719 1944 August 25, Cairo. Dispatch from the U.S. Chargé d'Affaires accredited to the Yugoslav and the Greek governments in exile, Harold Shantz, to Secretary of State Cordell Hull concerning a message from King Mihai announcing the dismissal of the Antonescu Government.
- 720 1944 August 25, *Cairo*. Dispatch from the Britannic Embassy in Cairo to the Foreign Office concerning the message sent by Lieutenant-Colonel de Chastelain about the events following immediately after 23 August.
- 721 1944 August 25, *New York*. Article published by „The New York Times” about Romania's decision to leave the Axis; Hitler's reaction and the significance of the Romanian decision for the future conduct of the war.
- 722 1944 August 25, *London*. Article by the London correspondent of the Associated Press, published in „The New York Times”, about the proposal made by the Soviet Union to render assistance to Romania in the effort to liberate the country.
- 723 1944 August 25, *Basel*. Article in the Swiss newspaper „Nazional Zeitung” about the implications for Finland of the events of 23 August.
- 724 1944 August 25, *Paris*. Article in „Le Figaro” concerning the significance of the events of 23 August.
- 725 1944 August 25, *Basel*. Article in „Nazional Zeitung” relating the comments published by the British press about the effects of the events of 23 August on the general situation of the anti-Hitler front; the complete collapse of the German positions in the Balkans; the way to Vienna is open to the Soviet Army, now strengthened by Romania's decision to join the battle; the role played by King Mihai as spokesman for the forces which actually carried out the action in Romania; the annulment of the Vienna Dictate; the possible emergence of a deep crisis in the German-Hungarian alliance.
- 726 1944 August 25, *Lisbon*. Commentary published by the newspaper „Diário de Notícias” about the events in Romania, noting Romania's withdrawal from the Axis and its decision to join the United Nations, and the recognition by the Allied governments of the injustice done to Romania by the Vienna Dictate.
- 727 1944 August 25, *City of Vatican*. Commentary in the newspaper „L'Osservatore romano” about the foreseeable consequences of the Romanian insurrection.
- 728 1944 August 25, *City of Vatican*. Excerpt from a commentary published by „L'Osservatore romano” about the events of 23 August 1944 in the light of the political developments in Romania after World War I.

- 729 *1944 August 25, Geneva*. Article published by the newspaper „Journal de Genève”, signed by René Payot, concerning the significance of Romania's decision to cross over to the Allies.
- 730 *1944 August 25, Zurich*. Article published in the Swiss newspaper „Neue Zürcher” about the effects of the events of 23 August on Finland.
- 731 *1944 August 25, St. Gallen*. Excerpt from an article published in the Swiss newspaper „St. Gallen Tagblatt” concerning the strategic and political implications of the events of 23 August on the situation in the Balkan Peninsula and in Finland.
- 732 *1944 August 25, Berne*. Article in the Swiss newspaper „Der Bund” about the coverage given by the press in the Scandinavian countries to the events in Romania and France as an indication of the beginning of the final stage of struggle against Hitlerism.
- 733 *1944 August 25, Istanbul*. Editorial published by the newspaper „Cumhuriyet”, signed by Nedir Nadi, about the political and military significance of the liberation of Paris from the Nazi occupation and of Romania's decision to withdraw from the anti-Soviet war.
- 734 *1944 August 25, Istanbul*. Article in „Cumhuriyet”, signed by Ömer Riza Doğrul, concerning the political, economic and military consequences of Romania's decision to withdraw from the anti-Soviet war and to cross over to the Allies.
- 735 *1944 August 25, Istanbul*. Article published in the newspaper „Aksam”, signed by Necmeddin Sadak, outlining the political and military implications of Romania's decision to sign an armistice with the Allied Powers and to turn arms against Nazi Germany.
- 736 *1944 August 25, Istanbul*. Article in the newspaper „Vakit”, signed by Asim Us, concerning Romania's relations with Germany; the causes and the effects of Romania's participation in the anti-Soviet war; the military consequences of Romania's decision to cross over to the Allied side; the importance of that event for the clarification of the situation in the Balkans and, by implication, for speeding the end of the Second World War.
- 737 *1944 (August 25), Istanbul*. Article in the newspaper „Ulus”, signed by Falih Rifki Atay, about Romania's decision to withdraw from the anti-Soviet war; the democratic attitude of the leaders of the new Government headed by General Constantin Sănătescu; the German policy toward Romania; the prospects of a favourable settlement of the situation in the Balkans following Romania's decision.
- 738 *1944 (August 25), Istanbul*. News items published by the newspaper „Ulus” concerning the response in Turkey and abroad of the events of 23 August and the military difficulties of Germany as a result of the Romanian events.
- 739 *1944 August 25, New York*. Article in „The New York Times” concerning the developments in Romania and the consequences of Romania's decision to terminate its alliance with Nazi Germany.

- 740 1944 August 25, Paris. News item in the paper „L'Humanité” about the signing of the armistice agreement between Romania and the U.S.S.R., and Romania's decision to join the Allies.
- 741 1944 August 25. News item in the paper „L'Impartial” about the military situation in the Balkans following the Romanian decision to cross over to the Allies.
- 742 1944 August 26. Appeal of the Central Committee of the Romanian Communist Party to all social groups for the implementation of democratic reforms and the chasing of Nazi troops from the country.
- 743 1944 August 26. Appeal of the Central Committee of the Patriotic Defence calling all social groups to work for a free, independent and democratic Romania.
- 744 1944 August 26. Manifesto of the Command of the patriotic guards to the citizens of Oltenia calling them to help chase away the Nazi troops from the country.
- 745 1944 August 26. Order of Fieldmarshall Wilhelm Keitel, Chief of the Wehrmacht High Command, to the Command Headquarters of the Army Group Ukraine South indicating that the whole of Romania is a zone of military operations and prescribing the attitude to be adopted toward the Romanian military following the Romanian Government's decision to declare the state of war with Germany.
- 746 1944 August 26. Dispatch from Colonel-General Hans Friessner, commander of the Army Group Ukraine South, to the Eighth German Army concerning the executive order given by Hitler for the German forces stationed in the territory of Romania; the procedures to be followed in the event that the Romanian forces try to disarm the German troops.
- 747 1944 August 26. Report of the Prosecutor's Office, Sibiu Tribunal, to the Minister of Justice concerning the enthusiastic mood of the people in the city and the county of Sibiu after the historic event of 23 August 1944.
- 748 1944 August 26. Report from the Prefecture of Ialomița county to the Communications Command and the Ministry of Internal Affairs concerning the passage of German convoys on the Danube heading for Cernavoda.
- 749 1944 August 26. Intelligence report from the Prefecture of Ialomița county about the disarming of German troops.
- 750 1944 August 26. Executive order given by Colonel Ioan Gașpar, commander of the Turnu Severin Garrison, expressing thanks to the soldiers and the citizens of the town for their contribution in disarming and capturing the German troops.
- 751 1944 August 26. Intelligence analysis from the Reich Foreign Ministry, reproduced by the Wehrmacht General Staff and distributed to various German military commands, concerning the involvement of King Mihai in the events of 23 August.

- 752 1944 August 26, *Moscow*. Dispatch from Averell Harriman, American Ambassador to Moscow, to Secretary of State Cordell Hull reporting about a statement by the People's Commissar for External Affairs of the U.S.S.R., Veacheslav Mihailovich Molotov, concerning the inclusion, at the request of the Romanian representatives in Cairo, of three more provisions in the armistice terms proposed by the Soviet Union.
- 753 1944 August 26. Broadcast by the London radio about the importance of the events of 23 August 1944.
- 754 1944 August 26. News report broadcast by the London radio about the efforts made by the Romanian Army to annihilate and drive away the Nazi troops located north of Galați.
- 755 1944 August 26. Commentary of the London radio station concerning the role to be played by Romania in the defeat of Nazi Germany.
- 756 1944 August 26, *Paris*. Article in the newspaper „L'Humanité”, signed by M. Magnien, concerning Romania's withdrawal from Hitler's war, its decision to join the Allies, and the importance of that event for the collapse of Nazi Germany; the role that ought to have been played by the German people in preventing the war.
- 757 1944 August 26. Broadcast by the Moscow radio station concerning the events in Romania as a result of which the new Government has decided to sign an armistice agreement, while the Germans are trying to form a puppet government.
- 758 1944 August 26. Broadcast by the Moscow radio station reporting that the TASS Agency has released a Note comprising the terms of armistice proposed by the Soviet Government to Romania in April 1944.
- 759 1944 August 26, *Lisbon*. News item in the newspaper „Diário de Notícias” about the statement made by U.S. Secretary of State Cordell Hull in connection with Romania's decision to have its alliance with Germany and to proceed with the liberation of the country from the Nazi invaders.
- 760 1944 August 26/27, *Geneva*. Commentary published by *„Journal de Genève”* about the military and economic significance of the Romanian decision to turn arms against Germany.
- 761 1944 August 26, *City of Vatican*. Article in the newspaper „L'Osservatore romano” about the statement made by the People's Commissar for External Affairs of the U.S.S.R. with regard to Romania and the Romanian-Soviet military cooperation.
- 762 1944 August 26, *City of Vatican*. News items published by the newspaper „L'Osservatore romano” about the statements made by the Allied Powers in connection with the events in Romania.
- 763 1944 August 26, *Istanbul*. Excerpts from an article published in the newspaper „Cumhuriyet”, signed by Ömer Riza Doğrul, including considerations on the nature of the dictatorial policy in Romania and its consequences.

- 764 1944 August 26, Paris. News item in the newspaper „L'Humanité” about Romania's decision to cross over to the Allies and to turn arms against Germany.
- 765 1944 August 26, New York. Article in „The New York Times” signed by Sidney Gruson, about the beginning of combat operations for the defence of Bucharest and other cities and about the new Romanian Government toward the withdrawing Nazi troops.
- 765 1944 August 26/27, Basel. Article in the Swiss „Nazional Zeitung” about the comments published in the Swedish press in connection with the event of 23 August and its importance for the further course of the war; the great difficulties caused to Germany by the loss of its principal sources of food supplies from Romania, France, and Bulgaria.
- 767 1944 August 26/27, Basel. Article in the Swiss newspaper „Basler Nachrichten” about the reactions in Sweden and Finland to the events of 23 August; the catastrophic consequences for the German army.
- 768 1944 August 27. Manifesto of the National Democratic Bloc published in the newspaper „România liberă”.
- 769 1944 August 27. Excerpts from the verbatim records of the Council of Ministers concerning the military position of Romania.
- 770 1944 August 27. Report by Colonel Nicolae Ivănescu, chief of the Romanian liaison Detachment of the Third Romanian Army attached to the German Army Group Ukraine South describing the refusal of the commanders of the Third and Fourth Romanian Armies to continue fighting on the German side.
- 771 1944 August 27. Report of the Constanța Prefecture to the General Administrative Inspectorate Constanța about the clashes between the Romanian Army and German forces in the county.
- 772 1944 August 27. Dispatch from the General Administrative Inspectorate Constanța to the Ministry of Internal Affairs concerning the incidents that opposed the German convoys heading to Bulgaria to the Romanian forces.
- 773 1944 August 27. Report of the Prefect of Mehedinți county to the General Administrative Inspectorate Craiova about the engagements against Nazi troops at Turnu Severin on 26 August 1944.
- 774 1944 August 27. Broadcast by the London radio station stressing that the German front in Romania has collapsed, Bucharest has been liberated, and heavy fighting is reported in the Ploiești region.
- 775 1944 August 27. Broadcast by the Moscow radio, based on articles published by the Soviet press, indicating that Romania's decision to leave the Axis is of overwhelming importance for the entire Balkan zone.
- 776 1944 August 27, Lisbon. News item in the newspaper „Diário de Notícias” about street fighting between German troops and units of the Romanian Army in Bucharest.

- 777 1944 August 27, *City of Vatican*. Commentary in the newspaper „L'Osservatore romano” about Romania's declaration of war against Nazi Germany.
- 778 1944 August 27. Dispatch sent by Brigadenführer SS Schellenberg about the internal situation in Romania after 23 August 1944 ; the situation of the German Army in Romania.
- 779 1944 August 27, *City of Vatican*. News item published by „L'Osservatore romano” about the situation on the Eastern Front.
- 780 1944 August 28. Appeal of the Central Committee of the Romanian Communist Party calling all the citizens of the country to fight the internal and external enemies, and to defend and develop democratic rights.
- 781 1944 August 28. Manifesto of the Banat Regional Committee of the Romanian Communist Party calling the people to fight in order to drive away enemy troops from the country.
- 782 1944 August 28. Memorandum of the Military Command of the City of Bucharest to the General Staff concerning the draft communiqué on the successful conclusion of the battle given by the insurrection forces in order to annihilate the German troops stationed in the capital city and its environs.
- 783 1944 August 28. Radio broadcast concerning the progress of combat operations on 27 August 1944.
- 784 1944 August 28, *Lisbon*. Commentary in the newspaper „O Século” about the cessation of German resistance in Bucharest ; it emphasizes that the Romanian forces have gained complete control in the entire territory of Muntenia, Oltenia, and Dobruja ; it further describes the fighting along the Danube and the fact that the attempts made by the German and Hungarian forces to cross the frontier have been repelled.
- 785 1944 August 28, *Istanbul*. Article in the newspaper „Cumhuriyet”, signed by H. Emir Erkilet, about the outbreak of fighting between the Romanian and the German troops on the night of 23 – 24 August ; the situation of the German troops in Romania and on the Eastern Front ; the Soviet offensive in Moldavia ; the effects of the Romanian situation on Bulgaria.
- 786 1944 August 28, *Istanbul*. News item in „Cumhuriyet” about the comments made by the Tokyo radio in connection with the fact that Germany has been deprived of the Romanian petroleum and wheat.
- 787 1944 August 28, *Paris*. News items published in the paper „L'Humanité” concerning the Appeal to the Nation which was broadcast by the Bucharest radio on the night of 26/27 August and the communiqué about the military operations in the Bucharest area.
- 788 1944 August 28, *Paris*. News item in „L'Humanité” quoting excerpts from the *Pravda* regarding the significance of Romania's withdrawal from the anti-Soviet war.

- 789 *1944 August 28, Paris.* News item in „L'Humanité” about the Memorandum released by the Commissariat for External Affairs of the U.S.S.R. concerning the Romanian-Soviet armistice.
- 790 *1944 August 28, Paris.* Article in „L'Humanité”, signed M. Magnien, commenting on the Romanian-Soviet armistice and the significance of Romania's participation in the anti-Hitler war on the Allied side.
- 791 *1944 August 28.* News item broadcast by radio Brazzaville, quoting a Reuter dispatch, stating that the German losses in Romania were more grievous than those suffered at Stalingrad.
- 792 *1944 August 29, Geneva.* Article in the paper „Journal de Genève” about the impact of the events of 23 August in Romania on the German front in the Balkans and on the Reich's position in general.
- 793 *1944 August 29, Washington.* Instructions from the U. S. Secretary of State Cordell Hull to Averell Harriman, the American Ambassador to Moscow, containing some clarifications of the United States Government in connection with the late-hour modifications suggested by the British Government regarding the terms of the armistice agreement with Romania.
- 794 *1944 August 29.* Intelligence report of the General Administrative Inspectorate Călărași about the progress of insurrection operations in the counties of Brăila, Constanța, Ialomița, and Tulcea.
- 795 *1944 August 29, Paris.* Article in the newspaper „Le Figaro”, signed Jacques Darcy, concerning Romania's decision to withdraw from Hitler's war and to cross over to the Allied side; reports on the fighting between Romanian and German troops.
- 796 *1944 August 29, Lisbon.* News item published in the paper „Diário de Notícias” about the official Soviet Communiqué of 28 August; reports about the fast advance of the Soviet forces in the Romanian territory, with support from the Romanian troops, about the large number of German prisoners of war after the Kishinev offensive, and the large amounts of materiel captured from the Germans.
- 797 *1944 August 29.* News item broadcast by The Voice of America quoting an article in „The New York Times” about the importance of Romania's decision to withdraw from the war.
- 798 *1944 August 30.* Excerpts from the verbatim record of the Council of Ministers concerning the military situation in Romania.
- 799 *1944 August 30.* Operational directive of the General Staff concerning the missions assigned to the First and the Fourth Armies during the offensive for the liberation of the northwestern part of Romania.
- 800 *1944 August 30.* Executive order given by Army Corps General Mihai Racoviță, the Minister of War, commanding the Romanian units which distinguished themselves during the engagements that resulted in the annihilation of the German forces in Bucharest and its environs.

- 801 1944 August 30. Dispatch from Division General Ion Dumitrache, Commander of the Alpine Corps, to the General Staff reporting that his troops have crossed the demarcation line imposed on 30 August 1940 and have liberated several localities.
- 802 1944 August 30. Speech by Division General Constantin Vissarion, Commander of the 20th Division Infantry (in training), indicating the eagerness of the Romanian soldiers to start fighting for the liberation of the northwestern portion of Romania, which had been torn away from the mother-country following the Vienna Dictate of 30 August 1940.
- 803 1944 August 30. Report from the Prefecture of Ialomița county to the Ministry of Internal Affairs about incidents opposing Romanian and German troops.
- 804 1944 August 30, Budapest. Memorandum written by Klugkist, a member of the German Legation in Bucharest, conveyed to the Reich Foreign Ministry by the German Envoy to Budapest, Weesenmayer, reporting on the developments in Romania prior to the events of 23 August; the general demand of the people that Romania should quit the war; the arrest of Ion Antonescu; the reaction of the German Envoy to Bucharest, von Killinger; the fighting at Băneasa; the disarming of the various German headquarters in Bucharest and the capture of German military and civilian officials; the situation at the German Legation; the situation in Transylvania.
- 805 1944 August 30, Budapest. Dispatch written by Political Counsellor to the Army Group Ukraine South, conveyed by the German Envoy Werkmeister, representative of the German Foreign Ministry attached to Budapest Edmund Weesenmayer to the Reich Foreign Minister Joachim von Ribbentrop concerning the military situation in Transylvania.
- 806 1944 August 30, Paris. Article in the newspaper „Le Figaro”, signed Vladimir d'Ormesson, about the position taken by Italy, Yugoslavia, Bulgaria, and Romania toward Germany and the European significance of the events of 23 August.
- 807 1944 August 30, City of Vatican. News item published by the paper „L'Osservatore romano” about the statement made by Secretary of State Cordell Hull to the effect that the United States would send military and diplomatic representatives to Moscow for the armistice agreement with Romania.
- 808 1944 August 31. Excerpt from the feature article published by the newspaper „România liberă” on the occasion of the welcome given to the Soviet troops in Romania.
- 809 1944 August 31. Excerpts from the verbatim record of the session of the Council of Ministers concerning the military situation in Romania.
- 810 1944 August 31. Poster-manifesto published by the Bucharest organization of the Social Democratic Party welcoming the entry of the Soviet troops in Romania's capital city.

- 811 1944 August 31, *Sibiu-Timișoara*. Appeal issued by the new leader of the German community in Romania, Hans Otto Roth, urging the people of German ancestry to keep peace and order and to be loyal to the new Romanian Government.
- 812 1944 August 31. Excerpt from an intelligence report of the Prefecture of Dîmbovița county concerning the mood of the people and the course of events during the month of August 1944.
- 813 1944 August 31, *Lisbon*. Official communiqué of the Romanian Government transmitted by the Legation to Lisbon and published in the newspaper „Repúbliga” in relation to the orders given to the Romanian Army to engage in all-out fighting the German forces in the Romanian territory and to liberate the country from the German occupation.
- 814 1944 August 31, *Lisbon*. News item in the paper „Repúbliga” reporting on the combats given by the Romanian troops against the Germans in the environs of Bucharest; it states that the enemy has been driven away from many resistance points and that the Romanians have captured more than 1,200 prisoners and huge amounts of armour and vehicles.
- 815 1944 August 31, *Washington*. Instructions from Secretary of State Cordell Hull to the American Ambassador to Moscow, Averell Harriman, in connection with the utilization of the draft armistice agreement with Bulgaria in order to draft the armistice with Romania.
- 816 1944 August. Manifesto of the Central Committee of the Romanian Communist Party calling the Romanian people to make every effort in support of the struggle to overthrow Antonescu's Government.
- 817 1944 August. Appeal of the Central Committee of the Patriots' Union calling all citizens to join the struggle for full democratic freedoms, for the country's liberation and independence.
- 818 1944 August. Appeal to the students, urging them to welcome the Soviet Army with confidence.
- 819 1944 August. Appeal of the Soviet Army High Command urging the people of Romania to cooperate for the final crushing of the Nazi German Army.
- 820 1944 (End of August). Dispatch by Reuter analysing the significance of Romania's decision to withdraw from the war on the side of Germany.
- 821 1944 (End of August). Dispatch by Reuter reporting that Romania's decision to withdraw from the war has incalculable consequences for the further course of events.
- 822 1944 September 1, *Ankara*. Dispatch from the American Ambassador to Turkey Laurence A. Steinhardt to Secretary of State Cordell Hull conveying a message from the Romanian Envoy to Ankara Alexandru Crețeanu to Serghey Alexandrovich Vinogradov, the U.S.S.R. Ambassador to Turkey, concerning the status of the Romanian forces engaged in combat against Germany.
- 823 1944 September 1, *Paris*. News item in the paper „L'Humanité” about the importance of the opening of the new Romanian front as a result

of the Romanian decision to turn arms against Nazi Germany ; the comments of the Soviet press about the significance fo those events.

824 1944 September 1, Paris. News item published by „L'Humanité” about the importance of the liberation of the Ploiești oilfields from German occupation ; the comments made by the Soviet press in connection with that event.

825 1944 September 1, Ankara. Dispatch from the American Ambassador to Turkey Laurence A. Steinhardt to Secretary of State Cordell Hull conveying a message from the Romanian Envoy to Ankara Alexandru Crețeanu to the Soviet Ambassador to Turkey S. A. Vinogradov concerning the disarming of the Romanian Navy.

826 1944 September 2. The newspaper „România liberă” publishes the Appeal of the Central Committee of the Socialist Peasant Party calling all social groups to join the struggle for the liberation of the country and for democratic reforms.

827 1944 September <2>. Report of the Section 3 of the General Staff on the combat operations of the Romanian Army against German troops.

828 1944 September 2. Report of the Prefecture of Mehedinți county to the General Administrative Inspectorate Craiova regarding the elimination of German resistance in the area of Gura Văii-Vîrciorova.

829 1944 September 2, Washington. Memorandum from the State Department to the Chief of Staff of the Supreme Army and Navy Command, Admiral William D. Leahy, advising him of the text of the armistice terms with Romania, submitted by the Soviet Government for approval to the American and the British governments.

830 1944 September 3. Report from Army General Petre Dumitrescu to the Minister of War concerning the telephone conversation with German Army General Friessner about Romania's decision to withdraw from the war on 23 August 1944.

831 1944 September 3, Lisbon. Commentary in the paper „O Século” about the Communiqué issued by the Romanian General Staff on 2 September in connection with the liberation of the country from German occupation.

832 1944 September 4. Manifesto of the Central Committee of the Romanian Communist Party calling on all officers, non-commissioned officers, and soldiers to continue fighting for the liberation of the country from the Nazi domination.

833 1944 September 4, Cluj. Dispatch from the Political Counsellor attached to the Army Group Ukraine South, Werkmeister, to the Reich Foreign Minister about the impossibility to form a new Romanian Government which should continue collaboration with Germany.

834 1944 September 4. Dispatch from the leader of the German Ethnic Group, Andreas Schmidt, to Counsellor Wagner in the Reich Foreign Ministry concerning the situation in Transylvania ; actions undertaken by the Romanian communists ; Romanian forces decline to meet representatives of the Wehrmacht.

- 835 1944 September 4, Bucharest. Report from the Swiss Envoy to Romania, René de Week, to Marcel Pilet-Golaz, Federal Counsellor, Chief of the Federal Political Department, about the preparation and the carrying out of the act of 23 August.
- 836 1944 September 4, Paris. Article in the newspaper „L'Humanité” signed M. Magnien, stressing the merits of the Romanian Communist Party in connection with Romania's decision to turn arms against Nazi Germany and suggesting that Finland should follow the Romanian example.
- 837 1944 September 4, Istanbul. Excerpt from an article published in the newspaper „Cumhuriyet” reporting on the events that have led to “the disintegration of the Axis”, including Romania's decision to withdraw from the anti-Soviet war and to turn arms against Nazi Germany.
- 838 1944 September 4, Paris. News items in the paper „L'Humanité” about the military operations in the territory of Romania.
- 839 1944 September 6. The Protocol signed on the foundation of the Anti-Hitler Patriotic Group.
- 840 1944 September 6. Dispatch from the Political Counsellor attached to the Army Group Ukraine South, Werkmeister, to the Reich Foreign Minister, J. Ribbentrop, about the impossibility to form a Romanian national government favourable to Germany ; the appeal of the new leader of the German ethnic group Otto Roth calling the members of his group to remain loyal to the Romanian state.
- 841 1944 September 8, Ankara. Dispatch from the American Ambassador to Ankara, Laurence A. Steinhardt, to U.S. Secretary of State Cordell Hull conveying a memorandum signed by the Romanian Envoy to Turkey, Alexandru Crețeanu about the reasons for the delay in the signing of the armistice agreement and the disarming of the Romanian sea-going and river naval force.
- 842 1944 September 8, Lisbon. Commentary published by the newspaper „O Século” about the events of the past fifteen days between the Adriatic and the Black Sea ; it mentions that the act of 23 August will have “the most far-reaching and delicate consequences for the course of the war and the inter-Allied relationships.”
- 843 1944 September 10. Speech by the General Secretary of the Union of Communist Youth, Comrade Nicolae Ceaușescu, at the meeting called to celebrate the return of the antifascist fighters who had been released from prisons and concentration camps.
- 844 1944 September 12. The Armistice Convention between the Romanian Government and the Governments of the United Nations.
- 845 1944 September 12, Moscow. Dispatch from the American Ambassador Averell Harriman to the U. S. Secretary of State, Cordell Hull informing about certain proposals advanced by the Romanian delegation during the negotiation of the armistice agreement in Moscow.

- 846 1944 September 12, Washington. Excerpts from the chapter on Romania in an analysis of the Office of Strategic Services titled *The Role of Communism in the Balkans*.
- 847 1944 September 14, Budapest. Excerpt from a dispatch by the SS Chief in the German Foreign Ministry Edmund Veesenmayer about the events in Romania: the great joy of the people at the news of the events of 23 August; the total failure of the attempts made by General Gerstenberg to occupy the city of Bucharest; the general hatred of the Romanian people against the Nazis; the suicide of Manfred von Killinger; demonstrations organized by the Romanian Communist Party; the re-establishment of law and order in Bucharest; the situation in Transylvania.
- 848 1944 September 14. Commentary broadcast by radio „România liberă”, reproduced by the German news agency DNB, about the struggle of the Romanian Communist Party against Hitler's war, for the liberation of the Romanian people from Nazi domination.
- 849 1944 September 14, Paris. News item in the paper „L'Humanité” about the signing, in Moscow, of the Romanian-Soviet armistice agreement.
- 850 1944 September 15. Report of the Commander of the Detachment of Transylvanian Volunteers to the Sixth Army Corps concerning the participation of a group of volunteers in combat operations in the area of the town of Turda.
- 851 1944 September 15, Moscow. Dispatch of the American Ambassador to Moscow Averell Harriman commenting on the course of negotiations on the armistice agreement between the Allies and Romania, eventually signed on 12 September 1944.
- 852 1944 September 16. Appeal of the Union of Communist Youth calling the young people of Romania to join the united struggle for the final crushing of fascism, for a free, democratic, and independent Romania.
- 853 1944 September 16, Paris. News item in the paper „L'Humanité” about the military operations carried by the Romanian forces in the western part of Romania.
- 854 1944 September 17. Call of the Patriots' Union urging the people to join the struggle against the enemies inside and outside the country, for a free and independent Romania.
- 855 1944 September 17. Appeal to the Nation released by the Anti-Hitler Patriotic Group.
- 856 1944 September 18 – 19. City of Vatican. News item in the paper „L'Oservatore romano” quoting the statement of the Romanian Foreign Minister Grigore Niculescu-Buzău relative to Romania's willingness to live in good understanding with the Soviet Union and to cooperate with Great Britain, the United States, and other members of the United Nations for rebuilding the world order.
- 857 1944 September 20. Executive order of the Commander of the First Army, Army Corps General Nicolae Macici, commanding the heroism of the Romanian soldiers in fighting off the attacks launched by German and Hungarian troops in Banat and Crișana.

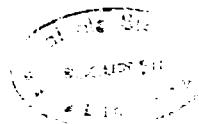
- 858 1944 September 21. Appeal of the Central Committee of the Romanian Communist Party, published in the first legal issue of the newspaper „Scîntea”.
- 859 1944 September 21. Article signed by Comrade Nicolae Ceaușescu, General Secretary of the Union of Communist Youth, published in the first legal issue of the newspaper „Scîntea”.
- 860 1944 September 22. Article titled *The United Front of Youth*, signed by Comrade Nicolae Ceaușescu, General Secretary of the Union of Communist Youth, published in the newspaper „Scîntea”.
- 861 1944 September 22. Article in the newspaper „La Voix Ouvrière” about the profound democratic changes which are envisaged in Romania after the events of 23 August.
- 862 1944 September 23, *City of Vatican*. News item published in the newspaper „L’Osservatore romano” about a statement made by the U.S. Secretary of State concerning the armistice agreement between Romania and the Allies.
- 863 1944 September 26. Draft Platform of the National Democratic Front published in the newspaper „Scîntea”.
- 864 1944 September 27. Broadcasts by the România liberă radio station about the need to build up the unity of all the democratic forces of the nation and to pursue the war beyond the country’s boundaries.
- 865 1944 September 27. Report from Melville, (military expert in the Allied Control Commission), to the Foreign Office, conveyed by the British Legation in Bucharest, about the reactions of the political parties in Romania to the signing of the armistice agreement.
- 866 1944 September 28. Communiqué released by the General Staff in connection with the liberation of the city of Tîrgu Mureș and other successes attained by the Romanian Army in the battles for the annihilation of Nazi and Horthy’s troops.
- 867 1944 September 29. Reply of the Central Committee of the Social Democratic Party giving its adhesion to the draft Platform prepared by the Romanian Communist Party.
- 868 1944 September 29. Broadcast by the România liberă radio station concerning the need to unite all democratic forces and for the democratic reform of the Army.
- 869 1944 September 29, *City of Vatican*. News item in the paper „L’Osservatore romano” about the declaration made by King Mihai, stating that Romania had been getting ready for a long time to withdraw from the Axis, and that the Allies were aware of that plan.
- 870 1944 September 30. Broadcast by the România liberă radio station about the agrarian reform envisaged by the Romanian Communist Party.
- 871 1944 September 30. Broadcast by the România liberă radio station about the part played by the Romanian Communist Party in the preparation and organization of the events of August 1944.

- 872 *1944 September*. Manifesto of the Romanian Communist Party mobilizing the people to pursue the struggle for the complete liberation of the country from Nazi and Horthy's occupation and for the final defeat of fascism.
- 873 *1944 September*. Appeal of the Central Committee of the Patriotic Defence calling the citizens of Bucharest to attend the meeting organized on 10 September 1944 to celebrate the return of the anti-fascist fighters who had been released from prisons and concentration camps.
- 874 *1944 September*. Statistical report prepared by the Chief of Section 2 of the General Staff, Colonel A. Runceanu, concerning the number of prisoners of war taken by the Romanian forces between 23 and 31 August 1944.
- 875 *1944 October 1, Belgrade*. News item, reproduced by the German News Bureau, about the Appeal launched by the Romanian Communist Party to form the National Democratic Bloc; its platform also included the pledge to make every effort in support of the anti-Hitler front.
- 876 *1944 October 2, Washington*. Excerpt from a report of the Office of Strategic Intelligence concerning the Romanian-German relations.
- 877 *1944 October 3*. Speech made by the General Secretary of the Union of Communist Youth, Comrade Nicolae Ceaușescu, at the meeting of democratic students.
- 878 *1944 October 3*. Draft Platform of the National Democratic Front of Youth, published in the newspaper „Scînteia“.
- 879 *1944 October 3*. Broadcast by the România liberă radio station about the Platform of the National Democratic Front of Romania.
- 880 *1944 October 3*. Broadcast by the România liberă radio station about the attitude of the Romanian Army and people toward the retreating Nazi forces.
- 881 *1944 October 4*. Excerpts from the report of Emil Bodnaraș, Commander of the patriotic fighting units, about the creation of such units and their mission.
- 882 *1944 October 4*. Broadcast by the România liberă radio station about the steps envisaged for purging the state administration and the implementation of the provisions spelled out in the Platform of the National Democratic Front.
- 883 *1944 October 5*. Executive order of the General Staff, Section 1, concerning the formation of units composed of Transylvanian volunteers, to be attached to the Romanian divisions engaged in combat for the liberation of the northwestern part of Romania.
- 884 *1944 October 7*. Broadcast by the România liberă radio station concerning the pursuit of combat operations for the elimination of Hitlerism.
- 885 *1944 October 8*. Call of the United Front of the Working Youth in support of the anti-Hitler front and for the establishment of a government of the National Democratic Bloc.
- 870:

- 886 1944 October 9. Broadcast by the România liberă radio station about the workers' adhesion to the newly created trade unions and the need to step up efforts in support of the front.
- 887 1944 October 10. Excerpt from the operational diary of the 90th Regiment Infantry speaking about the warm welcome given by the people of Transylvania to the liberating Romanian forces.
- 888 1944 October 11. Communiqué released by the General Staff regarding the liberation of the city of Cluj and of other places in central Transylvania.
- 889 1944 September. Report prepared by Lieutenant-Colonel de Chastelaine for the Foreign Office about the events which took place during his stay in Romania: December 1943 — 23 August 1944.
- 890 1944 October 13. Statement by Lucrețiu Pătrășcanu made on behalf of the Central Committee of the Romanian Communist Party on the occasion of the liberation of the city of Cluj.
- 891 1944 October 13. Statement made by C. Titel Petrescu, Chairman of the Social Democratic Party, on the occasion of the liberation of Cluj.
- 892 1944 October 13. Excerpt from the operational diary of the 30th Regiment Dorobanți speaking of the enthusiastic welcome given by the people of some Transylvanian towns to the liberating Romanian forces.
- 893 1944 October 14. Excerpt from the operational diary of the 11th Regiment Dorobanți relating the triumphal welcome given to the Romanian troops in the liberated villages.
- 894 1944 October 16. Broadcast by the România liberă radio station about the necessity to pursue combat operations until the final defeat of the Nazis.
- 895 1944 October 22. Communiqué of the General Staff concerning the liberation of Hurez, Dobra, etc. and the progress of combat operations in the areas of Satu Mare, Carei, and Szolnok.
- 896 1944 October 23. Special broadcast of the România liberă radio station devoted to the Volunteer Division „Tudor Vladimirescu“.
- 897 1944 October 24. Executive order of the Minister of War commanding the military units and the workers at the Reșița Metal Works and the Anina coal mines for their gallant fight against the German troops between 27 and 30 September 1944.
- 898 1944 October 25. Special Communiqué of the General Staff about the complete liberation of the northwestern part of Romania and the determination of the Romanian soldiers to fight on until the final defeat of fascism.
- 899 1944 October 25. Dispatch from the Commander of the Fourth Romanian Army, Army Corps General Gheorghe Avramescu, to the Chairman of the Council of Ministers, Army Corps General Constantin Sănătescu, on the occasion of the complete liberation of the northwestern part of Romania.
- 900 1944 October 26. Executive order of the Minister of war, Army Corps General Mihail Racoviță, declaring the liberation of the northwestern portion of Romania from the occupation of Nazi and Horthy's forces.

La realizarea volumelor de documente
au mai colaborat:

Aristița Avramescu, Ioana Brinduș, Sergiu Celac, Marilena Damaschinopol, Aurel Dicu, Viorica Gramatopol, Mihai Grigorescu, Elena Hanciu, Vasile Iacob, Didona Ionescu, Ovidiu Mastora, Horia Matei, Laura Mărgineanu, Ion Mihai, Adrian Mitiș, Viorica Oancea, Rodica Pandele, Doina Păunescu, Alexandru Pezderca, Marieta Pietreanu, Florica Plooreanu, Isabela Popovici, Smaranda Popescu, Adriana Sofian, Emilia Tomescu, Anicuța Tudor, Aurel Vlăsceanu, Albrech Zweier.

**Redactori: MARIA STANCIU, IOAN OPRIS,
ALEXANDRU STĂNCIULESCU**

Tehnoredactor: ȘTEFANIA MIHAI

*Coli de tipar 54,5.
Bun de tipar 16, VIII, 1984.*

**c. 752 I. P. Informația
str. Brezoianu nr. 23-25,
București**

